LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵԻՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927
1 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 429 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՂՔԷ՛Ն ԽՈՒՍԱՓԵԼՈՒ ՓՈՐՁ

Պատասխանատուութենէ փախուստ տալու ստորին դեր մըն է, որ կը փորձեն կատարել մեր ներքին քաղաքական կեանքին մէջ բոլոր կամազուրկներն ու դասալիքները։

Անոնց երկար շարանին գլուխը կը գտնուին հայանուն համայնավարները, որոնց պոչին կցուած են բազմաթիւ յուսաբեկներ, որոնք, երէկ որոշ դեր ունեցած էին հանրային քաղաքական կեանքին ուղղութիւն տալու մէջ, սակայն այսօր կ՚աշխատին արդարանալ ու պատասխանատուութիւնը ուրիշի վրայ նետել։

Քաղաքական ուղիղ նկարագրի տէր մարդիկ պարտաւոր են տէր կանգնիլ իրենց սխալին եւ շիտակին։ Այսպէս կը հասկնան քաղաքական կեանքի մէջ ապրող ժողովուրդները։

Երեսուն տարուան մեր յեղափոխական կեանքին զուգընթաց քալած է հայկական խոշոր զանգուած մը, իր գլուխն ունենալով մեր պահպանողական ղեկավարները, որոնք ներքին կերպով խոչընդոտ հանդիսացած են մեր սեփական ուժերը կազմակերպելուն եւ իրենց ամբողջ յոյսը դրած են օտար պետութեանց ողորմածութեան վրայ։

Զինադադարէն անմիջապէս յետոյ, երբ Դաշնակցութիւնը ամէն ճիգ կը թափէր կազմակերպելու հայկական ուժերը, գայն մեր պետական ապահովութեան ապաւէնը դարձնելու համար, այդ մարդիկը, տգիտօրէն, իրենց կռնակը դարձուցած Դաշնակցութեան, արհամարհական ժպիտը երեսին՝ կը դիմէին Եւրոպայի, այն յոյսով, որ առանց մեր ուժերուն ալ անոնք պիտի կազմեն Հայաստանը։

Անոնցմէ շատերը այս պահուս կը գտնուին մեղադրողներու շարքին մէջ, առանց ուշադրութիւն դարձնելու թէ՝ այսօր իսկ նոյնը կը կատարեն, ինչ որ երէկ։

Երէկ մեր փրկութիւնը կը յուսային եւրոպական պետութիւններէն, իսկ այսօր կը յուսան Խորհրդային Միութենէն։ Երէկի խաբուողը ապահովաբար վաղն ալ պիտի խաբուի, քանի որ ինքզինքը պարտադրելու փոքրիկ ուժ մը անգամ պատրաստած չէ։

Ինչպէս կը տեսնուի, անճարակ մեղադրական մըն է այս մարդոց կատարածը, որուն իմաստը չեն հասկնար։

Մեր եւ այս մարդոց տարբերութիւնը այն է, որ մենք յենած մեր հրապարակ բերած ուժերուն վրայ, միշտ փնտռած ենք ու կը փնտռենք այնպիսի ուժեր ու պետութիւններ, որոնք պէտք ունեցած են կամ ունին մեր աջակցութեան եւ փոխադարձաբար։

Տրամաբանական այս ընթացքին մէջ մենք բացառութիւն մը չենք կազմեր. բոլոր մեծ ու մանաւորապէս փոքր պետութիւնները հետեւած են նոյն ուղղութեան, միացեալ ուժը աւելի շօշափելի յենարան մը դարձնելու համար իրենց ինքնապաշտպանութեան պայքարին։

Համաշխարհային Մեծ Պատերազմը ցցուն ապացոյցն է այս մտածողութեան։ Մեծ հաւաքականութիւններն անգամ պէտք տեսան փոխադարձ աջակցութեան։ Տարակոյս չկայ որ փոքր ազգերը միշտ խաբուող կ՚ըլլան այս դասաւորութիւններուն մէջ։ Ոչ թէ անոր համար, որ անոնք սխալ ըրած են կամ տգիտութեան զոհ գացած են, այլ անոր համար, որ չեն ունեցած իրենք զիրենք պարտադրելու չափ պատկառելի ուժ մը։

Եթէ այսպիսի պայմաններու տակ փոքր ազգեր զոհ կը դառնան ուժեղ դաշնակիցներու խարդախութեան, այլ եւս կարելի է երեւակայել անոնց վիճակը, որոնք միայն մեծերու գթութեան ապաւինած պիտի ըլլան....։

Այսօրուան մեր հակառակորդներու եւ քննադատողներու կողմէն մեր ճակատագիրը խորհրդային պետութեան յանձնելու առաջարկը այս վերջինէս տարբերութիւն չունի։ Միակ տարբերութիւնը այն է, որ այդ պետութիւնը խորհրդային անունը կը կրէ, կամ իբր թէ՝ աշխատաւորական եւ փոքր ազգերու ինքնորոշման կողմնակից կառավարութիւն մը կը համարուի, բայց ասիկա գրաւական մը չէ ու չէ եղած ասկէ առաջ։ Երբ պէտք տեսնուած է Թրքական ուժերը օգտագործել, չէ վարանած հայ ժողովուրդի շահերը զոհել աւելի կոպիտ կերպով քան քաղքենի պետութիւնները։

Աշխատաւորական ըլլալու հանգամանքն ալ ոչինչ կրնայ աւելցնել, որովհետեւ տասնեակ տարիներ աշխատաւորական Միջազգայինին մէջ ըլլալով, շատ յաճախ ազգերու ինքնորոշման սկզբունքը անոնցմէ լսելէ յետոյ, երբ պէտք եղաւ Հայաստանի համար փոքրիկ զինուորական օգնութիւն մը, առաջին հերթին նոյն աշխատաւորական շրջանակներն էին որ բուռն հակառակութիւն ցոյց կուտային զինուորական առաքումներուն։

Այս բոլորէն կը հետեւի թէ օտար դիւանագիտութեան վրայ յոյս դրած, խաբուած ու տուժած ըլլալու համար մեզ մեղադրողները, դէպքերէն յետոյ, յետին հաշուով, պատասխանատուութենէ խուսափելու և արդարանալու համար, յիմարութիւնը կ՚ունենան նոյն մեղքին մէջ նետելու հայ ժողովուրդը, դայն անզէն ու անպատրաստ կապելով օտար եւ աւելի անվստահելի պետութեան մը պաշտպանութեան։

Սակայն այսպիսի աճպարարութեամբ կարելի չէ պատասխանատուութենէ խուսափիլ պատմութեան առջեւ։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀՐԷԱԿԱՆՔ

Ցայտնի ամբոխավար Եօնուս Նատի պէյ Ճիւմհուրիյէթի մէջ անդրադառնալով հրեայ աղջկան սպանութեան առթիւ Պոլսոյ Հրեաներու կատարած ցոյցերուն, կը գրէ (24 Օգոստ.).

— «Օսման Րաթըպ իր գործած ոճիրին պատիժը պիտի կրէ։ Բայց այդ ոճիրը պատուակ բռնելով ընդհանուրին հանդիսատը վրդովողներն ալ իրենց հաշիւը պիտի տան։

«Անոնք որ արդարութիւն ունենալու վարագոյրին տակ իրենք զիրենք պետութեան տեղը դնելու կ՚ելլեն, նոյն այդ արդարութեան ձեռքով իրենց ականջներէն կը բռնուին եւ իրենց արժանի տեղերը քշուելով կռնակի վրայ կը նստեցուին։

«Դո՞ւք էք սովորական ոճրէ մը կարգ մը իմաստներ մէջտեղ հանողը, ապերախտ Հրեաներ։

«Այս առթիւ կ՚ուզենք ազդարարել որ Թուրքիոյ Հանրապետութեան մէջ ապրող մարդոց ազգին մէջ իբր անջատ ազգ ապրելու շրջանը շատո՜նց անցած է։ Թուրքերը հռչակած են թէ ամէն Թուրք հայրենակից հայրենիքին մէջ եւ օրէնքի առջեւ հաւասար է։ Միայն թէ՝ դեռ շատ ջանքեր պէտք են, որպէս զի հայրենակիցները կարենան օգտուիլ յեղաշրջութեան բոլոր օգուտներէն։

«Մեր Սահմանադրութիւնը որոշապէս կ՚ըսէ.— Թուրք հայրենիքի բոլոր այն բնակիչները, որ այս հողին սիրով կապուած են, առանց ցեղի եւ կրօնի խտրութեան, հաւասար Թուրք հայրենակիցներ են։

«Բայց այսօր Սահմանադրութեան մէջ արձանագրուած ըլլալը բաւարար չէ։ Պէտք է որ հայրենակիցները աշխատին զայն իրականացնել մեծ սիրով։ Եւ կարծես թէ՝ Թրքական առածը այդ սկզբունքին համար գրուած ըլլայ.

— Եա պու տէվէյի եութմալը եա պու տիյարտան կիթմէլի։

«Խոստովանինք որ բոլորիս համար ալ շատ աւելի դիւրին է առաջինը ընդունիլ քան եկել երթալ։»

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՍԱՆԵՐ

Պոլսոյ Թերթերը կը գրեն.—

Սանասարեան Խնամակալութիւնը բացի ամսական 500 ոսկիէն, որ կը վճարէ Խնամատարութեան եւ այդ գումարով զանազան Թաղային վարժարաններու մէջ կը դաստիարակուին 450 գաւառացիներ եւ Սկիւտարի որբանոցին մէջ կը պահուին որոշ թիւով տղաներ, տարեկան գումար մը կը վճարէր իբրեւ Թօշակ Կեդրոնական վարժարանի մէջ գտնուած ձրիավարժ աշակերտներու։

Այս վերջին օժանդակութիւնը անցեալ տարի պայմանագրութեամբ մը ճշդուած ըլլալով, այդ հիման վրայ ծանուցում հրատարակուած է ձրիավարժ 10 աշակերտի ընդունելութեան համար, որոնց ընթացաւարտները ամէնէն յաջողագոյնները պետական վարժարաններ պիտի զրկուին, դարձեալ Խնամակալութեան ծախքով։ Այս տարուընէ՝ Կեդրոնականի ընթացաւարտ մը Խնամակալութեան ծախքով պիտի սկսի հետեւիլ պետական վարժարան, ուր ընդունուած է արդէն։

Կեդրոնականի եւ Սանասարեանի Խնամակալութիւնները մօտ օրէն հաւաքական նիստ մը պիտի գումարեն, Կեդրոնականի ծրագիրը աւելի արդիւնաւոր ընծայելու համար, իբրեւ երկրորդական կրթութեան բարձրագոյն հաստատութիւն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայ մեպուս Էնկիւրիի մէջ ?

Խալք կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարութիւնը սկսած է պատրաստել երեսփոխանական թեկնածուներու ցուցակները, որոնք հանրապետութեան նախագահին յանձնուած են կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Սաֆվէթ պէյի կողմէ։

Էնկիւրիէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, կ՚ենթադրուի թէ ներկայ ընտրական շրջանին Խալք կուսակցութիւնը մէկմէկ երեսփոխանական թեկնածու պիտի ներկայացնէ հրեայ, յոյն եւ հայ փոքրամասնութիւններուն համար։

Մ. Քէմալի կոչը թուրք ժողովուրդին

Պոլիսէն կը հեռագրեն Օգոստոս 30 Թուականով.—

Մուսթաֆա Քէմալ Թուրք ժողովուրդին ուղղուած կոչի մը մէջ կը յայտարարէ.

«Հիմա, որ զինուորական եւ դիւանագիտական պատերազմը շահեցանք, կը սկսի տնտեսական կռիւը»։

Հանրապետութեան Նախագահը յետոյ կը թուէ Խալք կուսակցութեան կատարած աշխատանքը վերջին չորս տարիներու ընթացքին եւ կուտայ թեկնածուներու ցանկ մը Ազգային Մեծ Ժողովի առաջիկայ ընտրութիւններուն համար։ Նոր Խորհրդարանը պիտի ունենայ 350 երեսփոխան։

Եզրակացնելով, Մուսթաֆա Քէմալ կ՚ըսէ թէ իր կուսակցութիւնը կատարած է չորս տարի առաջ տուած բոլոր խոստումները։

Ռուսեւպարսիկ յարաբերութիւնները

«Լիպէրթէ»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը գրէ.—

Ռուսեւպարսիկ համաձայնագրի մը կնքումը մօտալուտ է։ Պարսկաստանի սրտաքին Նախարար Ալիզարի ժամանակէ մը ի վեր Մոսկուա կը գտնուի եւ անձամբ կը վարէ բանակցութիւնները, որոնք թէ տնտեսական եւ թէ քաղաքական հարցեր կը շօշափեն։ Բանակցութիւնները սկսան 1926ին, երբ պոլշեւիկները դրամական նեղութիւն ունէին։ Սովետները Ռուսիա ներածուելիք պարսկական ապրանքներու ընդհանուր քանակը որոշեցին տարեկան 7ուկէս միլիոն ռուբլի։ Այս որոշումին հետեւանքով հիւսիսային Պարսկաստանի շատ մը վաճառականները սնանկացան ու պօյքօթ սկսաւ ռուսական ապրանքներուն դէմ։

Ներկայ բանակցութիւններով Պարսկաստան Ռուսիա պիտի կրնայ ներածել 25 միլիոն ռուբլիի ապրանք, փոխադարձաբար Ռուսիա ալ նոյն քանակութեամբ արտածում պիտի կատարէ դէպի Պարսկաստան։ Միաժամանակ Թրանզիթի համար ալ համաձայնութիւն գոյացաւ։ Պարսկաստան պիտի կրնայ օգտուիլ Ռուսիոյ երկաթուղիներէն՝ Եւրոպայէն ապրանքներածելու համար։ Այս համաձայնութիւնը պիտի լրացուի՝ Կասպից ծովէն մինչեւ Պարսից ծոց երկաթուղագիծի մը շինութեամբ եւ մասնաւոր կարգադրութիւն մը պիտի ըլլայ Կասպից ծովու ձկնորսութեան համար։

Առեւտրական եւ տնտեսական երեւոյթ ունեցող այս համաձայնութիւնները մանաւանդ քաղաքական հանգամանք կը կրեն։ Ատենօք Անգլիա եւ Ռուսիա յետոյ ալ Ամերիկա էին որ ազդեցութիւն ունէին Պարսկաստանի մէջ։ Այսօր Մոսկուան է որ տիրապետող դիրք կ՚ուզէ ձեռք բերել Պարսկաստանի մէջ։ Այս ուղղութեամբ կ՚աշխատի 1925 Նոյեմբեր 3էն ի վեր, երբ Րիզա Խան ինքզինքը Թագաւոր հռչակեց։

Այս վերջինը Թուրքիոյ հետ «բարեկամութեան եւ ապահովութեան դաշինք» մը կնքեց 1926 Ապրիլ 22ին, որով երկու պետութիւնները իրարու հողային ամբողջութիւնը կ՚երաշխաւորեն։ Յետոյ բարեկամեցաւ Աֆղանիստանի, եւ ի վերջոյ 1926ին Ռուսիոյ հետ սկսաւ բանակցիլ։ Այս համաձայնութիւնը, որ մօտալուտ է, կ՚ամբողջացնէ բացարձակապէս ասիական այն քաղաքականութիւնը, որ ամբողջովին ուղղուած է Եւրոպայի դէմ, Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի ներշնչումին տակ։

Եւ սակայն Պարսկաստան անդամ է Ազգերու Դաշնակցութեան։ Ֆրանսացիներս մտաւորական կարեւոր հող մը ունինք պաշտպանելիք Պարսկաստանի մէջ. մեր միսիոնարները կրթութիւն տարածեցին այդ երկրին մէջ։ Մոսկուայի հետ այսքան մօտիկ շփումը Պարսկաստանի կողմէ սպառնալիք մըն է Եւրոպայի դէմ եւ չի վայելեր Ազգերու Դաշնակցութեան անդամի իր հանգամանքին։ Աւելորդ չէ թերեւս այս ճշմարտութիւնները յիշեցնել Թէհրանի։

Պրիանի խաղաղասէր ճառը

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Պրիան, երեքշաբթի իրիկուն, կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ միջխորհրդարանային համաժողովին փակման առթիւ տրուած հացկերոյթին մէջ։

Ողջունելէ յետոյ 37 ազգերու պատգամաւորները, ներկայացուց միջխորհրդարանային միութեան եւ Ազգերու Դաշնակցութեան դերը խաղաղութեան պահպանման համար։

«Ճիշտ է որ այդ շէնքը դեռ նախնական է եւ չէ ընդարձակուած։ Ներկայ դժուարութիւններուն առջեւ անհրաժեշտ էր յարմարիլ սահմանափակ իրականութեան։ Սակայն կասկած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երէկ գրեցինք թէ ինչպէս Չարլս Լէվին «Միս Քոլոմպիա» օդանաւով Լոնտոն փախաւ, առանց տեղեկութիւն տալու օդանաւորդ Տրուհէնի, որուն հետ մէկ տարուան պայմանագրութիւն ունէր։ Լէվին Լոնտոնի թերթերուն կը յայտարարէ թէ ինք այս միջոցին դիմեց, անոր համար որ Տրուհէն չէր ուզեր անմիջապէս ճամբայ ելլել, օդը առարկելով, մինչ քանի մը օր առաջ Ամերիկացիներ կը կարբէին ովկիանոսը։

Իր հրահանգին վրայ, առջի օր տիկին Լէվին Տրուհէնի յանձնեց 80,000 ֆրանքի չէք մը։ Օդանաւորդը նախապէս ալ առ հաշիւ 20,000 ֆրանք ստացած ըլլալով, ըստ պայմանագրին, մէկ տարիէն շահելիք 100,000 ֆրանքը շահեցաւ քանի մը շաբաթէն եւ առանց կեանքը վտանգի տակ դնելու։ Հիմա Տրուհէն կնոջը եւ զաւակին հետ օդափոխութեան պիտի երթայ...

Լէվին Լոնտոնի մէջ անմիջապէս պայմանագրուեցաւ միականի օդանաւորդ Հինչքլիֆի հետ, եւ «Միս Քոլոմպիա»ն Քրոյտընի օդանաւային կայանէն Բրոնուէլի կայանը փոխադրեց։ Երկու օրէ ի վեր Լէվին տենդոտ գործունէութեան մէջ է եւ կը ծրագրէ այս առաւօտ իսկ ճամբայ ելլել դէպի Ամերիկա։ Ի հարկին անթելի գործիք ալ պիտի դնէ օդանաւին մէջ։ Հինչքլիֆ ո եւ է պայման չէ դրած եւ դրամ ալ չի պահանջեր Լէվինէն այս ճամբորդութիւնը կատարելու համար։ Միայն երեք շաբթուան արձակուրդ ստացած է անգլ. օդանաւային ընկերութենէն, որու հաշւոյն կ՚աշխատի։

*** Միւս օդանաւորդներն ալ կը պատրաստուին մեկնիլ։ Երէկ կը կարծուէր թէ Պուրժէի օդակայանէն ճամբայ պիտի ելլէն Ժիվոն-Քորպիւ եւ Քօսթ-Լը Պրի, որոնք իրիկունը կանուխ պառկած էին, արշալոյսին ճամբայ ելլելու համար, սակայն ովկիանոսի աննպաստ օդը դարձեալ արգելք եղաւ։

Անգլիացի Քըրթնի եւ գերման Քէօնինէքէ նոյնպէս լաւ օդի կը սպասեն։

Ամերիկացի Պէրթօտ ալ նոյն պատճառով յետաձգեց Նիւ Եօրք-Հռոմ թռիչքը։

*** Աշխարհի շրջանը կատարող «Փրայտ աւ Տիթրոյթ» օդանաւը Մինիոլէն Պելկրատ հասաւ եւ երէկ առաւօտ ճամբայ ելաւ դէպի Պոլիս։

ՍԱՔՔՕ - ՎԱՆՑԷԹԹԻ

Պոսթընէն կը հեռագրեն թէ Սաքքօ-Վանցէթթի կոմիտէին քարտուղարը Օր. Տօնավան մէկ տարի բանտի եւ 10 տոլար տուգանքի դատապարտուեցաւ, ըմբոստութեան հրաւիրած ըլլալով ժողովուրդը։

Նիւ Եօրքի մէջ, 10,000 ցուցարարներ, Սաքքօ-Վանցէթթի աճիւնին տեղ անոնց պատկերները առած, թափոր դարձան փողոցներուն մէջ։ Ոստիկանութիւնը գաւազաններով բռնի ցրուեց զանոնք։

ՃԱՓՈՆԻ ՄԷՋ

Սարսափելի փոթորիկ մը (թայֆուն) անցաւ Նակազաքիի, Քոշիի եւ Շիքոքո կղզին վրայէն։ Չորս տարիէ ի վեր նմանը չէր տեսնուած։ 400 տուներ ողողուեցան ջուրով, բազմաթիւ կամուրջներ քանդուեցան։ 50 մեռեալ կայ։ Վնասները կը հասնին 2 միլիոն եէնի։ Քոշիի մէջ մնացած են 30 դիակ. 2 միլիոն եէնի վնաս կայ։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՈՍԿԻՆ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՆԵՐԸ

Ինչպէս մատնանշած էինք վերջին յօդուածով, ֆրանքի կայունացման հարցը առացած է կենսական կարեւորութիւն. կայունացում կը նշանակէ ազգային թղթադրամին տալ որոշ գին մը ոսկիի հետ բաղդատմամբ, քանի որ երկար ժամանակներէ ի վեր ոսկի մետաղն ընդունուած է դրամատէր մեծ երկիրներու կողմէ իբր արժէքներու չափանիշ (standard, étalon բնօրինակ)։ Արծաթը արդէն դադրած է այդ մարզին մէջ ո և է դեր խաղալէ։

Մինչեւ իսկ պաշտօնական կայունացումը հրատարակելէ վերջ, հաւանաբար դեռ երկար ժամանակ պիտի արգիլուի դրամատոմսերու եւ ոսկիի փոխանակութիւնը ներքին հրապարակին վրայ. այսինքն ոչ ոք իրաւունք պիտի ունենայ իր դրամատոմսի փոխարէն Պանք տը Ֆրանսէն ոսկի պահանջելու, եւ ոսկին պիտի գործածուի միջազգային յարաբերութեանց համար միայն։ — Երկրի մը ոսկիներուն իրական պահարանը այդ երկրի դրամատոմսերը շրջաբերութեան հանող հաստատութեան գանձարկղն է. Ֆրանսայի մէջ ուրեմն ոսկին պէտք է դիզուի միայն Պանք տը Ֆրանսի նկուղներուն մէջ. Պանք տը Ֆրանսն է երկրին տնտեսութեան պահապանը եւ այլ եւայլ սակերու կանոնաւորիչը։ Որպէս զի անիկա կարողանայ անթերի կերպով կատարել իր այդ պարտականութիւնները, պէտք է ըստ կարելւոյն շատ ոսկի ունենայ. լաւագոյն կ'ըլլար եթէ Ֆրանսայի ամբողջ ոսկին իր քով ունենար. ամէնքին ալ շահը այդ կը պահանջէ։

Որքան բազմանան իրենց դրամատոմսերու գինը ոսկիի արժէքին հիման վրայ հաստատող պետութիւնները, այնքան կ'աւելնայ ոսկի մետաղի պահանջը, եւ այդ յարաճուն պահանջն ալ երեւան կը բերէ ուրիշ ծանրակշիռ խնդիր մը՝ ոսկիի գինի բարձրացումը, ուրիշ խօսքով՝ ընդհանուր գիներու անկում, քանի որ ոսկիի գինն է չափանիշը։ Այսինքն, օրինակ, եթէ այժմ մէկ կրամ ոսկիով կարելի է եօթը քիլօ հաց գնել, այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ միեւնոյն քանակութեամբ ոսկիով ութը կամ տասը քիլօ գնել. ոսկիի արժէքին բարձրացումը հոմանիշ է ուրեմն հացին կամ միւս բոլոր ապրանքներու գիներու անկման։

Այդ կենսական հարցի լուծումն ալ կախում ունի ոսկեհանքներու արտադրութիւններէն. եթէ ընդհանուր արտադրութիւնը յարաճուն պէտքին գոհացում տալու համեմատութեամբ բազմանայ, ոսկիի գինը կրնայ անփոփոխ մնալ, բայց եթէ պահանջը աւելի ըլլայ քան արտադրութիւնը, խնդիրը կը բարդանայ եւ նոր տագնապներու դռներ կրնան բացուիլ։ Զինադադարէն ի վեր մօտ տասը տարի անցած է արդէն, եւ սակայն թերեւս քանի մը տասնեակ տարիներ չպիտի բաւեն աշխարհի տնտես. զինադադարի հաստատման։ Ահաւոր եղեռնի պատասխանատուներն երբեք չէին կրնար անդրադառնալ թէ ինչ ահռելի տագնապներու կ'ենթարկեն մարդկութիւնը, որչափ բարոյական կամ մտաւոր նոյնչափ եւ տնտեսական, ճարտարարուեստական եւ այլ բազմապիսի մարզերու մէջ…։

Պատերազմէն առաջ ոսկիի տարեկան արտադրութիւնն էր մօտաւորապէս 94 միլիոն անգլիական ոսկի. 1915ին մինչեւ 96 միլիոն բարձրացաւ. բայց այնուհետեւ զգալիօրէն նուազեցաւ։ Աշխատավարձի բարձրացումով շատ մը հանքային ընկերութիւններ հաշիւ չգտան շահագործման մէջ եւ բազմաթիւ հանքեր գոցուեցան։ 1922ին արտադրութիւնն իջած էր 65 միլիոնի. այդ թուականէն սկսեալ վերստին սկսաւ աճիլ քիչ մը եւ 1925—26 տարիներուն հասաւ մինչեւ 81—82 միլիոն սթերլինի։ Այս արտադրութեան կէսը հայթայթած է Թրանսվալը եւ մնացեալը Հիւսիսային Ամերիկան եւ Քանատան. այս երեք երկիրներն են դեղին մետաղի գլխաւոր արտադրիչները։ Աշխարհի ցարդ ծանօթ ամենահարուստ հանքերը Թրանսվալի Վիթվաթըրսրանդ նահանգին մէջն են։

Հարաւային Ափրիկէի կառավարութիւնը կը հակառակի, որ դրացի գաղթավայրերէն գործաւորներ մտնեն երկիրը եւ կը ստիպէ հանքային ընկերութիւնները տեղացի ճերմակները գործածել հանքերուն համար։ Այս արգելքը մեծ պատճառ մըն է արդիւնաբերութեան սակաւութեան, որովհետեւ ճերմակ գործաւորը չունի բնիկի տոկունութիւնն ու չարքաշութիւնը։ Ասկէ զատ, հանքերը կը սկսին հատնելու նշաններ ցոյց տալ։ Ըստ մասնագէտներու կարծիքին, Վիթվաթըրսրանդի հանքերը հասած են արդէն իրենց բարձրագոյն արտադրութեան եւ հետզհետէ պիտի նուազին. 15 տարիէն այլեւս այլեւս այդ նահանգը դադրի թերեւս ոսկի արտադրելէ։ Հաւանաբար ուրիշ հանքեր գտնուին մինչ այն, բայց ոսկեբեր հողերու շահագործումը մեծ վտանգներ ունի եւ ահագին դրամագլուխներու կը կարօտի։

Այս պայմաններուն մէջ ուրեմն, երբ ոսկիի ընդհանուր արտադրութիւնը պատերազմի առաջուան քանակէն մօտ հարիւրին 10 նուազ է եւ նոր հանքերու շահագործմանց հաւանականութիւնները շատ ենթադրական, մաղթելի է որ գոնէ չնուազի արտադրութեան այժմեան քանակը։

Ոսկին կը գործածուի երեք նպատակներու.

1.— Ճարտարարուեստի համար (ոսկեայ անօթներ եւ առարկաներ, գլխաւորապէս ժամացոյց և կանացի զարդեր).

2.— Դրամի պատրաստութեան.

3.— Իբր պահեստի ոսկեդանձ (thésaurisation։)

Ըստ կանոնաւոր վիճակագրական հաշիւներու, արտադրութեան մէկ հինգերորդը կը գործածուի ճարտարարուեստի համար, թէեւ այս մարզին մէջ նորաձեւութիւնը մեծ դեր կը խաղայ։ Պատերազմէն վերջ, օրինակի համար, քանի մը տարիներ շարունակաբար լնոսկին փոխարինեց ոսկին, կանացի զարդերու շինութեանց մէջ, հակառակ լնոսկիի գինին անհամեմատ սղութեան։ Յամենայն դէպս կը կարծուի թէ ոսկիի արտադրութեան մէկ հինգերորդէն ոչ պակաս մշտապէս պիտի գործածուի արհեստաւորներու կողմէ։

Ո եւ է ձեւի տակ ոսկի դիզելու սովորութիւնը նկատելի է մասնաւորաբար Հնդկաստանի մէջ։ Երբ հնդկական բերքերը առատ են, ամբողջ արտադրուած ցորենին, բրինձին եւ բամպակին փոխարէն հնդիկ երկրագործը կը սիրէ ոսկի պահել, այլեւս երեւան չհանելու մտադրութեամբ։ Եւրոպական դրամատանց ոսկիի պահեստներու փոխարէնը դրամատոմս հրապարակ կը հանուի եւ այդ ձեւով պահեստները վերստին կը մտնեն շրջաբերութեան մէջ, մինչդեռ հնդիկ երկրագործի տան նկուղներուն կամ սնտուկներուն մէջ պահուած ոսկին ո եւ է օգուտ չունի ընդհանուր վաճառականութեան համար։

Ճարտարարուեստէն եւ հնդիկ երկրագործէն աւելցած ոսկիով ալ կը պատրաստեն այլ եւ այլ դրամներ. վերջին 1925 և 1926 տարիներուն մօտ 30ական միլիոն սթերլինի արժէքով դրամ կոխուած է. այս քանակը կը բաւէ՞ ոսկեդրամի պահանջին, որպէս զի ընդհանուր գիներու անկման մը կասկածներն անհետանան։

1860էն 1910 յիսնամեակի շրջանին ամէն տարի երեք առ հարիւր աւելցած է ոսկիի արտադրութիւնը եւ գիները մնացած են համեմատական միեւնոյն մակարդակին վրայ. այսինքն 1860ին ինչ հարստութիւն որ կը ներկայացնէր մէկ քիլօ ոսկին, միեւնոյնն էր 1910ին. այս կը նշանակէ թէ ոսկիի արտադրութեան տարեկան 3 առ հարիւր յաւելումը ճշգրտօրէն համապատասխանած է բնականոն ընդհանուր պահանջին. եթէ ընդունինք ուրեմն թէ ապագային ալ ընդհանուր գործառնութեանց զարգացումը պիտի ընթանայ միեւնոյն չափով, պէտք է որ այժմեան արտադրութիւնը հասնի մօտ 125 միլիոն սթերլինի, քանի որ 1914ին 96 միլիոն էր։ Եւ սակայն 1926ի արտադրութիւնը եղած է միայն 82 միլիոն սղրլն.։

Եթէ սակայն գիներու մեծ փոփոխութիւն երեւան եկած չէ տակաւին, հակառակ ոսկիի այդ ահագին նուազումին, պատճառն այն է որ եւրոպական պետութիւններէն շատեր (Ֆրանսա, Իտալիա, Սպանիա, Պալքանեան երկիրները, Նորվեկիա եւլն.) պատերազմէն ի վեր իբր դրամ չեն գործածեր ոսկին եւ դրամատոմսը պարտադիր արժէք ունի։ Ոսկիի տկարը պիտի զգացուի այն ատեն, երբ այդ երկիրները ոսկեդրամն ընդունին, այսինքն կայունացնեն իրենց ազգային դրամատոմսը, ինչպէս ըրին Անգլիա, Գերմանիա եւլն։ Ահա այն ժամանակ է որ մէկ կողմէն ոսկիի արտադրութեան նուազումը, միւս կողմէն ոսկիի պահանջին յաւելումը պիտի պատճառեն գիներու նոր անկում մը, հետեւաբար եւ ընդհանուր տագնապի նոր շրջան մը։

Բնինք արդէն թէ գիներու նոր անկում, կը նշանակէ ոսկիի գինին բարձրացում, ուրիշ խօսքով վերարժեւորում դրամատոմսերու. ահա այդ տագնապին առաջքն առնելու համար է որ առեւտրական եւ ճարտարարուեստի հրապարակները կը ջատագովեն կայունացում ֆրանքի այսօրուան մակարդակով եւ դէմ են վերարժեւորման։

Ոսկիի պահանջին չափաւորման կը նպաստէ նաեւ չէքի գործածութիւնը, որ դժբախտաբար շատ ընդհանրացած չէ Ֆրանսայի մէջ։ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ մէջ վճարումները չէքով կը կատարուին մինչեւ իսկ ամենափոքր գումարներու համար. մարդ պէտք չի զգար գրպանը դրամ ունենալու. չէքի տետրակ մը բաւական է։

Դրամատուններն ալ արդէն իրենց հաշիւները ամէն օր կը փակեն հաշուեյարդարի սենեակին մէջ (Clearing house) առանց նուէ հնչուն սանթիմի վճարման, որով ոսկին կը մնայ իբր փոխանակութեան միջոց յետնեալ երկիրներու ժողովուրդներուն համար միայն, որովհետեւ վերջ ի վերջոյ ի՞նչ կ'արժէ ոսկին. պայմանադրական է անոր արժէքը. անհրաժեշտը եւ իրական արժէք ներկայացնող նիւթը ցորենը, սնունդեղէնները եւ բամպակն են իսկապէս, մենք ենք որ որոշած ենք թէ մէկ կրամ ոսկին կ'արժէ այսչափ ցորեն կամ այնչափ բամպակ. երբ փոխանակ ոսկի պահանջելու, վարժուինք բաւականանալ դրամատան մէջ պահանջ ունենալով, ոսկիի շրջաբերութիւնը կը նուազի բնական ճամբով եւ պահանջը կը սահմանափակուի. այսօր Ամերիկայի ձեռքին մէջն է աշխարհի ոսկիի պահեստին —մօտ 3 միլիառ անգլ. ոսկի— կէսէն աւելին եւ հաշուուած է թէ այդ գումարի մէկ երրորդը բոլորովին աւելորդ է Ամերիկայի հրապարակին համար եւ կրնայ արտածուիլ առանց ոեւէ անպատեհութեան։ Երբ ընդհանրանայ չէքի գործառնութիւնը, մեծ հարուած մը տրուած կ'ըլլայ ոսկիի շրջաբերութեան։ Միայն արտասահման ճամբորդող մը պէտք կ'ունենայ ոսկիի եւ այդ պահանջին կրնայ գոհացում տալ արդէն գոյութիւն ունեցող պահեստը։

Այսպէս ուրեմն, ամէն չարիք կարելի է մասամբ դարմանել. բաւական է ունենալ քիչ մը տրամաբանութիւն եւ քիչ մը կամք։

Մ. Տ.

ՌՈՒՍ ԳՆԴԱՊԵՏ
ԱԼ. ԱՆՏՈՆՈՎԻՉ ԿՈՐՈԼԿՈՎ

Հայաստանի Հանրապետութեան հաւատարիմ, անձնուէր եւ երախտաւոր սպայ ռուս գնդապետ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԱՆՏՈՆՈՎԻՉ ԿՈՐՈԼԿՈՎԸ Օգոստոսի 7ի կիրակի լուսաբացին մեռաւ Թաւրիզի մէջ։

Հանգուցեալը ծնած էր Ռուսիա, Քուպանի նահանգին մէջ, 1868ին։ Քսան տարեկան հասակէն զինուորական ծառայութեան կը մտնէ եւ իր եռանդուն ու հաւատարիմ գործունէութեան շնորհիւ հետզհետէ զինուորական աստիճաններու կը հասնի։ 1914ի վերջերը, երբ կը պայթի ռուսեւ թուրք պատերազմը, գնդապետ Կորոլկով իր զօրամասով կը ղրկուի Կովկասի ճակատը եւ այնուհետեւ մինչեւ 1917ի վերջերը, Տաճկահայաստանի գրաւուած նահանգներուն մէջ կը գործէ իբրեւ զինուորական, մօտիկ յարաբերութիւն եւ շփում ունենալով հայ բարձրաստիճան զինուորականներու եւ տաճկահայ ժողովուրդի հետ։ Գնդ. Կորոլկով միշտ հիացող մը եղաւ հայութեան մղած պայքարին եւ զինուորական ու ռազմական գործունէութեանց, մինչեւ որ պոլշեւիկեանընակալութիւնըկարմիր լուծը դնելով բովանդակ Ռուսիոյ վզին, բանակները քայքայուեցան, ռուս զօրքերը լքեցին նաեւ Կովկասի ռազմաճակատները եւ գացին Ռուսիա։ Հայ ժողովուրդը Էրզրումէն մինչեւ պարսկական ճակատները մէն-մինակ ինքզինքը պաշտպանելու ծանր եւ արիւնոտ լուծին տակը մտաւ։ Հայութեան այս օրհասական օրերուն, ահա ազնիւ, շիտակ եւ անձնուէր ռուս գնդապետ Կորոլկովը փոխանակ Ռուսիա դառնալու, մնաց Հայաստան, նուիրուելով Հայաստանի ազատագրութեան գործին. ու սիրով ընդունուեցաւ հայութեան կողմէ։ Գնդապետ Կորոլկովը իբր հայ զինուորներու ղեկավար, մասնակցեցաւ 1918 թուի Ապրիլին Իգտիրի աչաւոր կռիւներուն, Սարդարապատի ճակատամարտին (24 Մայիս), հայ-վրացական պատերազմին (1918 դեկտ.), 1919ի հայ-թաթարական կռիւներուն եւ պատերազմներուն եւայլն, ամէն տեղ ալ ի յայտ գալով իբրեւ շիտակ եւ անձնուէր զինուորական ու բարեկամ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան։

Պոլշեւիկեան 1920ի Մայիսեան արկածախնդրական ապստամբութեան օրերուն, գնդապետ Կորոլկով շատ գործօն մասնակցութիւն ցոյց տուաւ։ Նոյն թուականի հայ-տաճկական պատերազմին ատեն գնդապետ Կորոլկով իր զօրագունդով կարեւոր զինուորական գործողութիւններ կատարեց ռազմաճակատներուն վրայ։

Եւ վերջապէս 1921 թուին, Հայաստանի ժողովրդական փետրուարեան մեծ ապստամբութեան օրերուն, գնդապետ Կորոլկով նորէն հրապարակ իջաւ եւ աւելորդ անգամ մը եւս հաստատեց, որ ինքը հայութեան անկեղծ բարեկամը եղած է Հ. Հանրապետութեան անձնուէր սպաներէն մէկը, որ ամբողջ մէկուկէս ամիս ճակատներու վրայ մնաց եւ իր զօրքերով պայքարեցաւ պոլշեւիկներու դէմ, մինչեւ որ նոյն թուի Ապրիլի 2ին, ռուսական կարմիր բանակը Հայաստան մտնելով, տեղի ունեցաւ մեծ նահանջը, 10.000ի մօտ հայ տղամարդոց գաղթը Հայաստանէն դէպի Պարսկաստան՝ Ջանգեզուրի վրայով։ Գնդապետ Կորոլկովն ալ անցաւ Պարսկաստան՝ բնակութիւն հաստատելով Թաւրիզի մէջ, ուր երբ Հայաստանի Հանրապետութեան Ներկայացուցչութիւնը դրամական նպաստ կուտար տարագիրներուն, գնդապետ Կորոլկովն ալ իր կարգին, շուրջ երկու տարի, լիուլի նպաստ ստացաւ, եւ ի վերջոյ կարողացաւ Թաւրիզի երկաթուղային վարչութեան մօտ գործ մը գտնել— կայարանի մէջ հիւանութեամբ զբաղելով, մինչեւ իր մահը։

Գնդապետ Կորոլկով 1926ին, դժբախտութիւն ունեցաւ կորսնցնելու իր կինը, տիկին Եւգինիան, 51 տարեկան, որ իր ամուսնին հետ տանջուեցաւ Հայաստանի եւ ապա տարագրութեան մէջ։ Թաղուած է Թաւրիզի Հայոց Ազգ. գերեզմանատան մէջ։

Գնդապետ Կորոլկովի կեանքը այնուհետեւ դարձաւ շա՜տ տխուր եւ մռայլ։ Մալարիան բոյն դրաւ անոր մարմնին մէջ, տնտեսական տագնապն ալ միւս կողմէ։ Ֆիզիքապէս մաշեր էր, նիհար, հիւանդոտ։ Օգոստոս 7ի առաւօտուն երբ տնեցիները կ'արթննան, կը տեսնեն որ գնդապետը մեռած էր։ Մարմնին կէսը մահճակալին վրայ, իսկ ոտքերը կախուած գետին, լուռ տանջանքներով փչեր էր իր շունչը, մինակութեան ու տառապանքներու մէջ։ Կ'ենթադրուի որ ճիգ ըրած էր մահճակալէն վեր կենալու, մարդ կամ օգնութիւն կանչելու, բայց չէր կրցած եւ հազիւ կանգնած՝ ինկած էր մահիճին վրայ՝ աւանդելով հոգին։

Հանգուցեալին թաղումը կատարուեցաւ Օգոստոս 8ին։ Մարմինը փոխադրուեցաւ Թաւրիզի Հայոց Ս. Սարգիս եկեղեցին, ուր պատարագին ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը— հայ, ռուս եւ վրացի։ Եկեղեցիին մէջ դամբանականներ խօսեցան Պ. Պ. Ալէքսան Յովհաննիսեան եւ Վահէ Արծրունի, որոնք գնահատեցին հանգուցեալի անձնուէր ծառայութիւնները՝ հայութեան մատուցած։ Դագաղին վրայ դրուած էին բազմաթիւ պսակներ, որոնց մէջ ուշագրաւ էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Վրէժ»ի ընկերներուն եւ Հայաստանի հայ տարագիրներու պսակները։ Ժամը 11ին թափօրը շարժեցաւ դէպի Հայոց գերեզմանատունը։ Թէեւ դիակառք բերուած էր, բայց դագաղը ուսամբարձ տարին անոր հայ զինուորներն ու տարագիրները։ Գերեզմանին վրայ ռուսերէն լեզուով դամբանական խօսեցաւ Պ. Ջաքար Եօլեան, որ յանուն հայ ժողովուրդին երախտագիտութիւն յայտնեց Կորոլկովի մատուցած ծառայութեանց համար։

Մարմինը թաղուեցաւ կնոջը գերեզմանին քովը եւ փայտէ մեծ խաչ մը տնկուեցաւ գերեզմանին գլխուն։ Թաւրիզի մէջ ապրող Հայաստանցի տարագիրներու վրայ նուիրական պարտականութիւն կ'իյնայ, որ հանգանակութիւն կատարեն իրենց մէջ եւ գնդապետ Կորոլկովի գերեզմանին վրայ համեստ յուշարձան մը կառուցանեն, ի նշան երախտագիտութեան։

ՄԱՍԻՍ

ԱՆԱՍՆԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայաստանի հողագործական գործավարութեան որոշումով Նոր Բայազիտի գաւառին Դալիղարդաշ գիւղին մէջ պիտի հիմնուի անասնապահական եւ լեռնային խոտամշակութեան կայան մը։ Տեղը շատ նպաստաւոր է, որովհետեւ ունի ալպիական արօտներ եւ ջուր։ Կայանը պիտի ծառայէ կենդանիներու ցեղային ազնուացման։

Իսկ Աւրիչայի արօտավայրերուն մէջ պիտի հիմնուի կենդանիներու յատուկ ուրիշ կայան մը։ Հոդ կը գտնուի պանրագործարան մըն ալ։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷ…

ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Հայաստանի Առողջապա…
կան գործավարութեան նե…
յացուցիչը բժիշկ Քրիս. փ…
եան, Դիլիջանի եւ Ջանգե…
գաւառներուն մէջ քնն…
պտոյտ մը կատարելէ յետ…
րեւան դառնալով հետեւեա…
յայտարարէ «Խորհրդ. Հ…
տան»ի խմբագրին (18 Օգոս…

Շամշադինի շրջանի…
բժշկական գործունէութիւ…
հացուցիչ է։ Բուժակայան…
երկու ճահճատենդի կայա…
կան, որոնք մեծապէս օգտ…
եղած են ժողովուրդին։ Դ…
ցինները, հետեւելով բժշկ…
թելադրանքներուն, ճահիճն…
բաղնիքներ շինած են դ…
րուն մէջ։ Շամշադինի հ…
անհրաժեշտ է շրջա…
բժիշկ մը։

Բարանայի մէջ առողջ…
վիճակը գէշ է։ Բժիշկներ…
օգնական բժիշկները պակա…
ժողովուրդը ոչ մէկ բժշկ…
օգնութիւն կը ստանայ։ Ա…
ջանին մէջ կան քանի մը…
դեր, որոնք ճահճատենդով…
բակուած են ամբողջովին։…
ճատենդին սաստկութեան…
սին ճշգրիտ գաղափար մ…
նենալու համար անհրաժե…
կատարել խոր քննութիւ…

Ջանգեզուրի մէջ բժիշկ…
պակաս կայ։ Փոխանակ…
բժիշկ ունենալու, գաւառ…
միայն 6 բժիշկ։ Ամէնէն…
կը տառապի Սիսիանի…
որ ունի 25,000 բնակիչ…
կ'աշխատի մէկ բժիշկ։ Վ…

[illegible]

ԱՐԱԳԻՆ ԼԵՌԱՆ Վ…

[illegible]

ԾԻԾԱՂ

Մ ԵՒ ՄԵՆՔ

Իրիկունը գացի գտայ բարեկամ վարդապետս: Սկսանք խորհիլ հայոց ազգին ազատարար մովսէս մը գտնելու մասին:

— Վարդապետ մեր ներկայ կամ ապագայ առաջնորդը, ազատարարը, փրկիչը՝ անպայման մովսէսի նման Մ գիրը պիտի ունենայ իրմէծ անունին բերել սկզբնատառ:Ուշադրութիւն չէ՞ք ըրած երբեք թէ բոլոր ազգերուն կրօնական ու կառավարական մեծպետերը Մ գիրը ունեցած են իրենց անունին սկիզբը:

— Ապացուցուր գոչեց, սրտնեղած վարդապետս:

— Ջախջախիչ փաստեր ունիմ, վարդապետ: Սկսիմ հին ազգաց պատմութենէն: Եգիպտացւոց հիմնադիրը եղաւ Մենէս, իսկ անոնց ամէնէն նշանաւոր փարաւոնները եղան Միկերին ու Մերիս: Յոյներուն ազատարարը եղաւ Միլդիատէս: Մեծն Աղեքսանդրի կայսրութեան հիմնադրը զետեղեց Մակեդոնացին քարը փիլիպպոս: Հռոմայեցւոց մէջ նշանաւոր հանդիսացան Մուկիոս ու Մարիոս: Պոնտական Թագաւորութեան ամէնէն նշանաւոր դէմքը եղաւ Միհրդատ:

— Բայց կրօնական մարդոց անուններ տուր ինծի, ըսաւ վարդապետս:

— Աճաւասիկ: Հրեաներուն մարգարէն եղաւ Մովսէս: Իսլամներունը Մուհամմէտ:

— Հապա՞ Յիսուս Քրիստոսը մո՞վ.չէ, ըսաւ վարդապետս:

— Մի՛ աճապարէք: Յիսուս մեսիան էր, իր բուն անունն էր՝ մանուէլ:

— Աստուած իմ, Աստուած, այս ինչ ապշեցուցիչ գիտութիւն է, գոչեց վարդապետս դառնալով Մ ի հաւատացեալ... հեթանոս: Շարունակէ՛...

— Հին Հայոց մէջ ամենամեծ գերերը կատարեցին Ս. Մեսրոպ ու Մամիկոնեան վարդան: Թուրքերուն ամէնէն մեծ Թագաւորը եղաւ՝ Սուլթան Մէհմէտ: Վարդապետ, պէտք չէ մոռնալ նաեւ Մխիթար Աբբահայրը...

— Հիմակ պիտի խենթենամ, աղաղակեց վարդապետս:

— Համբերութիւն: Գանք մեր ժամանակներուն:

Անգլիան ունեցաւ՝ Մաքտոնըլտը, համաշխարհը՝ Մաքսը, իտալիան՝ Մուսոլինին ու Թուրքիան... Մուսթաֆա Քէմալը:

— Հապա մե՞նք, հապա Հայե՞րս...

— Համբերութի՛ւն: Հայերս ալ ունեցանք մի, մի... Միասնիկեան:

— Հապա հիմա՛, հապա ներկայիս ո՞վ ունինք կառավարական ու կրօնական գործի վրայ Մ գիրով փրկիչներ...

— Համբերութի՛ւն եւ ուշադրութիւն: Աւետիս քեզ: Ունինք Միկոյեանը եւ Մռաւեան Ասքանազը ու... Մազլըմեան սըրբազանը:

— Իրաւ էթէ ատոնք փրկիչ են, բայց պոլսական իմաստով:

ԸՆԿԵՐ Վ.ԱԶՐԻԿ

ՓԱՄԲԱԿ ԼՈՌԻ ԳԱՒԱՌԻՆ ՀՈՂԱՅԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Մարտակոչի *Թղթակիցը կը գրէ Հայաստանէն (17 օգ.)*.—

Ալլահվէրդի գաւառակին մէջ կալուածատէր Արամեաննէն զատ ուրիշ մեծ հողատէրեր չկային: Այնպէս որ անհրաժեշտ էր գիւղացիներուն հող տալ համաձայն ներքին հողաբաշխութեան օրէնքներուն:

Հողաբաշխութիւնը շատ ուշ սկսաւ. իսկ միջգիւղեան հողաբաշխութիւնը կատարուեցաւ 1923-1924ին, ներքին հողաբաշխութիւնն ալ՝ 1926ին:

Այս ձգձգումը աննպաստ հետեւանքներ տուաւ: Գիւղացին, գիտնալով որ անպայման ներքին հողաբաշխութիւն պիտի կատարուի, չուզեց աղբել հողը եւ ամէն տարի շարունակ ցորեն ցանեց միեւնոյն տեղը, ուժասպառ ընելով արտը:

Խնդիրը կենսական էր եւ հրաման տրուեցաւ վերջացնել գաւառակին հողաբաշխութիւնը: Այժմ գրեթէ աւարտած է. կը մնան միայն գաւառակին հարաւարեւմտեան ծայրը, Վրաստանի սահմանին մօտ Ջիլիզա նոր գիւղին ու Օփրէթ գիւղին վիճելի հողերը: Թէեւ Քէօրփիլու, Արճիս, Շնող, Շամբլուզ, Բադենք, Ալլահվէրդի, Լցկաձոր, երկու Ախթալա գիւղերը այս տարի ստացան իրենց հողերը, սակայն Արճիսի եւ Ալլահվէրդիի մէջ տեղական անհամաձայնութիւններ եւ հողաբաշխին անփութութիւնը պատճառ դարձան որ երկրորդ անգամ մըն ալ հողաբաշխութիւն կատարուի: *Բոլոր գիւղերուն մէջ գաղթականներու հող տալու խնդիրը դժուարութեանց բախած էր*, բայց կարելի եղաւ, մէկ գիւղէ զատ, միւսներուն հող տալ:

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԲԱԳՈՍԱՏՕՆ ՄԸ ՆԵՂՈՍԻ ՎՐԱՅ

«Յուսաբեր» կը գրէ.—

Ժամանակէ մը ի վեր գիշերային կասկածելի երթեւեկ մը կը նշմարուէր Նեղոսի ձախ ափին վրայ խարսխած նաւային տուներուն եւ տաճապիներուն մէջ, փակ դուռներու եւ վար քաշուած վարագոյրներու ետին: Սիգէի մէմուրը, կասկածելով, իրիկուն մը մէկ քանի ոստիկաններու ընկերակցութեամբ, գնաց պաշարել ծաղկազարդ նաւային տուներէն մէկը... Հազիւ ներս մտած, տեսաւ աչաւոր տեսարանը, հազարու մէկ գիշերներու կեանքը՝ իրականութեան վերածուած: Ծխուն եւ «պատուաւոր» պոռնկանոց մը, հրաւիրեալներէ բաղկացած: Բազմաթիւ այրեր եւ կիներ մերկ ու անբարոյ վիճակի մէջ: Անոնցմէ ոչ մէկը կը փորձէ ամօթանքի որ եւ է քայլ առնել, որովհետեւ հարկ էր ամէն բան ծածկել:

Ոստիկանութիւնը, ապշած, անմիջապէս կը սկսի հարցաքննութեան: Արուները իսկոյն կուտան իրենց անունները եւ հանգամանքները. գալով էգերուն, ապաստանած իրենց բարձր դիրքերուն, կը հաղորդեն իրենց ինքնութիւնը. անոնցմէ շատերը օրինաւոր կիներ, աղջիկներ եւ ազգականներն էին եգիպտական խիստ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու եւ ծանօթ անձնաւորութեանց:

Ոստիկանութիւնը իսկոյն կ'իմացնէ գահիրէի կառավարչութեան, որ իր կարգին անմիջապէս լուր կը ղրկէ յիշեալ կիներուն ամուսիններուն, ծնողներուն, որ գան տէր ըլլան իրենց... ապրանքներուն:

Գեռատի կին մը ազատ կը ձգուի, իր մօրը թախանձանքին վրայ: Խեղճ մայրը բացատրեց թէ իր աղջիկը 8 ամսու պզտիկ մը ունէր տունը, եւ պէտք ունէր «մայրական» խնամքներու, իսկ ամուսինը, գլուխը ծեծելով եկաւ հաստատելու իր զուգընկերին խօսքերը: Գեռատի «տիկինը» ազատ ձգուեցաւ, թէեւ միշտ ոստիկանութեան տրամադրութեան տակ է: Եւ այսպէս բազմաթիւ ուրիշներ:

Այս կիներուն մեղսակիցներուն գալով, շատ «չիք» հագուած երիտասարդներ են, դրամական միջոցներէ զուրկ եւ հարուստ միայն ֆիզիքական յատկութիւններով:

Ոստիկանները մեկնելէ առաջ այս գիշերային բագոսատօնէն, սենեակի մը մէջ գտան երեք գեռատի աղջիկներ, որոնք սարսափահար կը դողային:

Անոնք, յայտնեցին թէ իրենք «պարկեշտ» են եւ թէ խաբուած են իրենց մէկ բարեկամուհիէն, որ հրաւիրած էր զիրենք: Բայց, անծանօթներու առջեւ գտնելով իրենքզիրենք, աճաբեկած էին: Բարեբախտաբար ոստիկանութիւնը վրայ հասնելով «փրկեց» զիրենք: Այս աղջիկները իրենց ընտանիքներուն վերադարձուեցան: Կը սպասուի մեծ գայթակղութեան մը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԹԷՆԻՍ

ԱՍԼԱՆԿԻՒԼ ԴԱՐՁԵԱԼ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Անցեալ օր գրեցինք թէ հայ նշանաւոր թէնիսմէնը Գերմանիա գացած էր մրցումներ կատարելու: Պերլինի «Թուրնուա»-յին մէջ յաղթական հանդիսանալէն վերջ, առջի օր շահեցաւ Պատ-Հոմպուրկ քաղաքի միջազգային «Թուրնուա»յին զոյգ այրերու մրցումը, ընկերակցութեամբ Demasiusի: Ասլանկիւլի եւ իր ընկերոջ հակառակորդներն էին Moldenhauer եւ Kreuzer: Ասլանկիւլ կորմնցուցած է առանձին այրերու մրցումը: Այսուհանդերձ իր երկու յաջորդական յաջողութիւնները մեծապէս գնահատելի են:

Քանի դեռ եղանակը չէ փակուած, շատ հաւանական է որ Ասլանկիւլ մասնակցի նաեւ ուրիշ մրցումներու:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Շաբաթ երեկոյ Սէնթըրըլ Սփորթինկ Քլիւպի մէջ խանճեան հաւասար մնաց ֆրանսացի Milletի հետ:

Իսկ ձէն Մաք կիրակի առաւօտ կէտերու տարբերութեամբ պարտուած հռչակուեցաւ Desgeorgesի դէմ:

ԱԹԼԷԹԻՍՄ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Հռոմի մէջ կատարուած ուսանողներու մարզական տօնին մէջ ֆրանսացիները աթլէթիսմի ճիւղին մէջ յաղթական հանդիսացան, շահելով աթլէթիք խաղերու մեծագոյն մասը: Իսկ սուսերամարտութեան մէջ կորմնցուցին: Այդ մարզական տօնը դեռ կը շարունակուի եւ պիտի վերջանայ Սեպտեմբեր 4ին:

⁂ Շուէտացիներն ալ լուրջ աշխատանք կը թափեն կարելի եղածին չափ զարգացնելու համար մարզական շարժումը իրենց մէջ: Այդ նպատակաւ անոնք շատ մեծ տօներու կը մասնակցին մեծ յաջողութեամբ:

Կիրակի օր Քոփէնհակի մէջ մասնակցեցան մարզական մեծ տօնի մը, որուն մէջ առաջնութիւնը շահեցան: Միւս մասնակցողներն էին Նորվէկիացիներն ու Ֆանիմարքացիները: Բազմաթիւ ազգային մրցանիշներ կոտրուեցան: 110 մեթր արգելաշաւին մէջ Sten Petteson հաւասարեցաւ աշխարհի մրցանիշին 14 4)5 երկվայրկեանով:

Գ. Կարապետեան

«ԱՐՄԷՆԻԱ» ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին Արմէնիա Ֆութպոլ Քլիւպը մրցեցաւ առաջին դասակարգէն C. A. d'Enghien — S. O. Ermont *միացած Ա. խումբին հետ, որուն դէմ փայլուն յաղթանակ մը տարաւ 2ի դէմ Օով: Այս յաղթանակը մեծ հիացում պատճառեց 800է աւելի հանդիսականներուն, որոնք ջերմօրէն կը ծափահարէին «Արմէնիա»ի խաղացողները: Ֆրանսական խումբին մէջ կը գտնուէին երեք լաւագոյն խաղացողներ: Անկիէնի եւ Էրմոնի վարչութիւնը թէեւ յուսախաբ եղաւ, բայց պէտք եղած ընդունելութիւնը չզլացաւ «Արմէնիա»յի խաղացողներուն, գովելով միանգամայն մերիններուն յառաջդիմութիւնը քիչ ժամանակի մէջ:*

Ս. Երանեան

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «Յ Ա Ռ Ա Ջ» Ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԹԱՏՐՈՆ.— Թորնի մէջ (Լեհաստան) ողբերգակ խումբ մը ներկայացում կուտար: Բազմութիւնը լեցուած էր սրահին մէջ եւ շրթները սեղմած կը հետեւէր սարսռազդեցիկ տրամի մը: Ցանկարծ, դերասան Իպզլիք, դերասանական յուզումը շատ առաջ տանելով, փլաւ գետնին վրայ: Բժիշկ մը վազեց հասաւ: Ուշ էր, դերասանը մեռած էր: Վարագոյրը իջաւ: Ուրիշ դերասան մը ներկայացաւ ժողովուրդին եւ յայտարարեց դժբախտութիւնը: Սակայն յանկարծ խնդրեցաւ: Ատրճանակ մը հանեց գրպանէն եւ սկսաւ պարպել բազմութեան վրայ: Հանդիսատեսները իրար կոխկրտելով պարպեցին սրահը: Դերասանը պատուհանը բացաւ նետուեցաւ փողոց եւ ջարդուփշուր եղաւ:

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ԲԺԻՇԿԸ.— Պուտափէշթի մէջ հարուստ եւ ազնուական բժիշկ մը, Էրտէօծի, սիրահարուեցաւ հունգարացի աղուոր դերասանուհիի մը եւ ամուսնացաւ: Վերջերս բժիշկը իր կինը առած, գլխակը քաշուած էր:

Առտու մը, ոստիկանութիւնը խուզարկեց գլխակը եւ գտաւ կնոջ դիակը, որ կտոր կտոր եղած էր: Դիազննութիւնը ցոյց տուաւ որ կինը նախ թունաւորումով սպաննուած եւ յետոյ ջարդուած է: Ոստիկանութիւնը շուտով գտաւ ոճրագործը: Բժիշկը ինք կատարած էր սպանութիւնը:

Ոմանք կ'ըսեն թէ ընտանեկան անհամաձայնութեան մը արդիւնք է ոճիրը, իսկ ուրիշներ կը պնդեն թէ ընչաքաղցութեան: Բժիշկը վերջերս 10,000 տոլարի ապահովագրած էր իր կնոջ կեանքը: Գանձելու համար այդ հարստութիւնը, սպաննած էր կինը:

ԱՀՌԵԼԻ ՄԱՀ.— Ֆրանսի հովիտին մէջ, Թոնօնէն մինչեւ Մորզին ճամբայ մը կայ օձի պէս բարակ, ձուկի պէս արծաթ: Տեղ տեղ հսկայ ժայռեր կը բարձրանան էժտէհարի նման եւ կը հասնին մօտ 1,800 մեդր բարձրութեան: Տեղեր ալ կան, ուր հողը փխրուն է եւ կը թափի, նեթէ նոյնիսկ մողէսն իսկ ճանկէ:

Անցեալ օր ինքնաշարժ մը, որուն մէջ նստած էին հինգ հոգի, այս ճամբէն անցած պահուն, վեց հարիւր մեդր տարածութեամբ հողի շերտ մը փլաւ եւ ինկաւ ինքնաշարժին վրայ, զոր թաղեց ամբողջովին: Ետեւէն հասնող ինքնաշարժները տեսան ահռելի արկածը եւ ետ փախան: Քաղաքէն

ՕՐ. ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՕՀԱՆԵԱՆ ԵՒ ԳԱՌՆԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 27 Օգոստոս 1927

օգնութեան համար հասաւ բազմութիւն մը, որ սկսաւ փորել ու մաքրել ճամբան: Դեռ ոչ ճամբան բացուած է, ոչ ալ դիակները գտնուած են:

ՀԵՌԱՁԱՅՆ ԱՆԴԻՒ ԱՉԽԱՐՀԻՆ ՀԵՏ.— Էրապլը գիւղին մէջ, Փէրնան եւ տիկ. Քլօթիլտ բարի էրիկ կնիկ մըն էին: Գիշերները սեղանի մը շուրջ նստած, կը կանչէին ոգիները եւ կը խօսէին, երբ անոնց մատը դպէր: Նոյնիսկ կ'ըսեն թէ խոհանոցին պատէն կախուած ամաններն անգամ գիշերը իրարու կը զարնուէին ու կը խօսէին: Ոգիները կը պարէին ու կը ցատկէին: Սակայն գիշեր մը, Փէրնանի եւ տիկին Քլօթիլտի խելքերն ալ ցատկեցին: Սկսան սուր ճիչեր արձակել: Դրացիները լսելով աղաղակները, կարծեցին որ չար ոգիները յարձակած են անոնց վրայ եւ չհամարձակեցան միջամտելու:

Առտուն տեսան որ տիկին Քլօթիլտ, ձուկի պէս մերկ, նոյնիսկ թզենիի տերեւ մը անգամ մերժելով, դաշտ ելեր՝ երկրպագութիւն կ'ընէր, խորհրդաւոր փսփսուք մը շրթներուն, եւ աչքերը յառած երկինքին: Միսթիք խենթութեան մըն էր բռնուած խեղճ կինը:

Իսկ ամուսինը, դարձեալ մերկ, տունէն դուրս չէր ելլեր: Պատուհանին տակ կեցած, պնակները կը կոտրէր ոստիկաններուն գլխուն, երբ համարձակէին գալ զարնել դուռը:

Բժիշկ մը յաջողեցաւ խօսքի բռնելով ձերբակալել տալ ամուսինը: Իսկ կինը բռնեցին դաշտէն: Ու տարին յիմարանոց:

ԲԺԻՇԿ ՄԸ ԵԼԵԿՏՐԱՀԱՐ.— Սիոնէյի մէջ բժիշկ մը, որ ելեկտրականութեամբ կը դարմանէր, հիւանդութեան մը պատճառով, իր վրայ ալ կը փորձէր ելեկտրաբուժութիւնը: Այդ պահուն, յանկարծ հեռաձայնը կը հնչէ: Առանց ելեկտրական հոսանքը դադրեցնելու, կը բռնէ հեռաձայնին ընկալուչը եւ ելեկտրահար գետին կ'իյնայ:

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԻՐ ԿԱՐԳԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԸ ԳՏՆԵԼՈՎ ՊԻՏԻ ՆՊԱՍՏԷ ԹԵՐԹԻՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ

"ՅԱՌԱՋ,, Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՑԱՄՐ ՄԱՀ»

— Բայց տեսնենք, ըսի, սարսափած, կը կարծէի թէ՝ ան գոնէ ամէն կասկածէ դուրս էր:

— Մեր մէջ, որեւէ մէկը չի կրնար կասկածէ դուրս ըլլալ, պատասխանեց բրտօրէն: Եւ այն որ ինքզինքը ապահով կը զգայ, թերեւս երբեք այնքան մօտ չէ եղած մահուան:

Պահ մը մտածեց, յետոյ.

— Ինչպէս կը տեսնես, մէկ հատիկ առիթ մը կը ներկայանայ քեզի, ինքզինքդ մեզի ճանչցնելու, մեր աչքը մտնելու: Քիչ առաջ, քեզի ցոյց տուին թէ՝ ինչպէս կը պատժենք մատնիչները: Եթէ կ'ուզես գիտնալ թէ՝ ինչպէս կը վարձատրենք անոնք որ մեզի կ'օգնեն, գործէ՛. չպիտի դժգոհիս: Վայց ինչ որ ալ ըլլայ, զգուշացիր կարմիր կոյսէն: Սարսափելի կերպով ուժեղ է: Եւ եթէ պզտիկ կասկած մը ունենար քու մասիդ, մորթիդ տասնոց մը չէր տար:

— Կրո՛ղ. պաշտօնը որ ինծի կը յանձնէք, այնքան ալ հաճելի չի թուիր: Ո՛ր կողմն ալ որ դառնամ, սալին եւ մուրճին մէջտեղն եմ:

— Կը վարանի՞ս:

— Երբեք: Բայց իբր հասարակ ինքնաշարժիչ մը, կը վախնամ որ այս գործին մարդը չըլլամ:

— Իմ կարծիքս չէ այդ: Շատ խելացի կ'երեւիս: Միւս կողմէ, յանդգնութեանդ փաստը տուիր արդէն, տիրական յատկութիւններ որոնք քեզի կը ստիպեն յաջողիլ:

— Կը ստիպե՞ն:

— Այո՛: Ցետոյ, գիտցիր որ, տեւէ կերպով, չենք ընդունիր որ ձախողիս: Կասկածը որուն ենթարկուած է կոստանդինովնա, մեր այս տեսակէտին ապացոյցն է:

Եւ չարաշուք ժպիտով մը աւելցուց.

— Եթէ այս անգամ ալ ձախողի, գործը կը կարգադրենք: Այդ երկու մարդերը պէտք են մեզի: Եթէ զանոնք մեզի չյանձնէ, պիտի արժանանայ այն բախտին որ անոնց վերապահած էինք:

— Անշուշտ կը մտածէք զանոնք Սուխոֆին յանձնել:

Դորէն ժպտեցաւ.

— Ո՛չ, ատկից լաւը ունինք մեր տրամադրութեան տակ:

Եւ մինչդեռ սարսափած զինքը կը դիտէի, բառերը շեշտելով ըսաւ.

— «Ցամր մահուան» պատիժը կայ:

— «Ցամր մահը՞...»:

— Այո՛, յամր մահը, պատիժը զոր կը կիրարկեն մեր չինացի դահիճները, որոնց քով Փանքրաթոֆ եւ Սուխոֆ, մեր հասարակ դահիճները, աշակերտներ են:

— Սարսափելի բան ըլլալու է:

— Կարծածէդ աւելի, որովհետեւ «յամր մահ»ը, «սարսափով մահն» է:

— Եւ ա՞յդ է որ կը վերապահէք կոստանդինովնային:

— Ո՛հ, գիտե՞ս, ան բացառութիւն չի կազմեր. բազմաթիւ են անոնք որոնց կիրարկեցինք այդ տանջանքը: Դուն, զոր օրինակ, եթէ մեր դէմ գացէիր, հիմա որ գիտես անմիջապէս պիտի յանձնէի Չինացիներուն. բայց վստահ եմ թէ չպիտի մեզ ստիպես որ այդ ծայրայեղ միջոցին դիմենք: Դուն շատ խելացի ես:

Ցետոյ, Փեթրոֆին դառնալով հարցուց.

— Թուղթերը դեռ չե՞ն պատրաստուած:

Առանց խօսելու, Փեթրոֆ ինծի երկարեց նշանը եւ քարթը, որոնց շնորհիւ կը դառնայի Չեկայի գաղտնի ենթաբաժնին անդամ մը:

— Կարծեմ, ալ իրարու ըսելիք չմնաց, շարունակեց Կունսլիխթ, սակայն, մի մոռնար որ, ինչպէս մենք բոլորս, ամբողջ սովետական երկրին մէջ կը վայելես անսահման իրաւասութիւն. գիտցիր զայն շահագործել յօգուտ Չեկային:

Կը պատրաստուէի մեկնիլ, երբ Կունսլիխթ շարունակեց.

— Նոյնպէս յիշէ թէ, անհամբերութեամբ քու առաջին տեղեկագրիդ կը սպասեմ. պէտք է որ համոզիչ ըլլայ:

Կանգ առի:

— Իսկ եթէ կոստանդինովնա յանցաւոր չըլլայ, եթէ անոր դէմ բան մը չկայ, ըսի:

Բառերը շեշտելով ըսաւ.

— Բան մը կայ. բարոյապէս ապահով եմ թէ ան կը մատնէ մեզ. արդ, այս երկուքէն մէկը կամ այդ մատնութեան փաստը կը բերես, կամ քեզ իսկ մատնիչ կը նկատեմ, որովհետեւ անոր մեղսակիցը եղած պիտի ըլլաս:

Եւ մինչդեռ այս երկընտրանքին մէջ շշմած կը մեկնէի, փրկութեան ելք մը փնտռելով իւրովի, մատը բարձրացնելով կրկնեց.

— Կամ ա՛ն, կամ դուն, ընտրէ:

Այսպէս ուրեմն, զարհուրելի երկընտրանքի մը առջեւ կը գտնուէի, կա՛մ կարմիր կոյսը պէտք էր որ մատնէի,— ինչ որ զիս Չեկայի շնորհներուն պիտի արժանացնէր, կամ դաւէի Չեկայի դէմ եւ պատճառ դառնայի որ այդ որքան զարհուրելի նոյնքան զազրելի կազմակերպութեան բոլոր լրտեսները ետեւէս իյնային...

Հապա՞ իմ պաշտօնս. ան ի՞նչ կ'ըլլար այս բոլոր իրարանցումի մէջ:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

չունիմ որ օր մը պիտի ընդարձակուի գործը։ Մինչ այդ, կատարուած աշխատանքն ալ գնահատելի է։ Իրաւական ձեւակերպութիւնները փոխարինեցին պատերազմի բարբարոս եղանակներուն։ Եւրոպայի բոլոր սահմաններուն վրայ, արեւելքէն մինչեւ արեւմուտք, շնորհիւ դաշինքներու, այլ եւս ազգերը կը հրաժարին բռնի ուժի դիմելէ։

«Դեռ կարելի է աւելի եւս բարուոքել այս տրամադրութիւնները, որոնց պարտաւորուած է ամէն ժողովուրդ։ Ես, ֆրանսական նախարար մը, միշտ պիտի աշխատիմ այդ դատին համար, ինչպէս գերման պետական մարդիկը ցոյց տուին նոյն տրամադրութիւնները խաղաղութեան համար։

«Եւ սակայն խաղաղութեան գաղափարը, որքան ալ հիմնուած ըլլայ իրաւական ձեւակերպութիւններու վրայ, զօրութիւն կը ստանայ այն ատեն միայն երբ դաշնագիրներու հաւատքը չէ խախտած։

«Որպէսզի ժողովուրդները վայելեն խաղաղութեան բարիքները, անհրաժեշտ է որ յարգանք ունենան դաշնագիրներու վրայ եւ ատիկա օրէնք դարձնեն իրենց կառավարութիւններուն համար։ Պէտք է հոգիով փարիլ սա կանոնին թէ թուղթէ սահմանները նուիրական են եւ պէտք է յարգել առանց յետին մտքերու։ Պէտք է նուիրուիլ խաղաղութեան դատին, եթէ նոյնիսկ ամբաստանուինք թէ գաղջ հայրենասէրներ ենք։

«Ֆրանսա խաղաղասէր է։ Քաղաքներուն ու գիւղերուն, գործարաններուն եւ դաշտերուն մէջ դուք պիտի լսէք Ֆրանսայի մեծ ու աշխատաւոր ժողովուրդին մրմունջը խաղաղութեան համար եւ անոր նողկանքը պատերազմին դէմ։

«Եւրոպայի վրայ հեռաւորութիւնները կարճցան, ազգերը նոր հոգի մը ստացան եւ կարգ մը փարիչներ կը զգան նոր լոյսի մը ծագիլը։ Սեմին վրայ այդ մեծ լոյսին, կ'ողջունեմ այդ դատին ծառայողները։ Գաւաթս կը բարձրացնեմ խաղաղութիւն բառով, որով կը փափաքիմ որ հաղորդուիք բոլորդ։

«Կ'ակնարկեմ խաղաղութեան, որ ոչ միայն ժողովուրդներու միջեւ կազմուած է, այլ նաեւ ընկերային է, եւ որուն ետեւ քաղաքակրթութիւնը պիտի պաշտպանուի պատերազմէն։ Կը խմեմ աշխարհի խաղաղութեան համար։»

Ի՞նչ կ'ուզեն Գերմանները

Հռենոսեան գրաւուած հողամասերու խնդիրը կը շարունակէ զբաղեցնել գերման ազգայնական շրջանակները, որոնք կը պահանջեն, որ օտար բանակները օր առաջ մեկնին։ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ կատարուած վերջին բանակցութիւններուն հետեւանքով այդ բանակը 70,000էն 60,000ի զեղչուեցաւ միայն։ Ուիւսպէսհայմի մէջ անցած օր տեղի ունեցաւ մեծ ցոյց մը, մասնակցութեամբ 30,000 հռենոսցի հանրապետականներու։ Փրուսիոյ վարչապետը Պրաուն ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ «սխալ է ֆրանսական այն տեսակէտը թէ գրաւման բանակը Եւրոպայի խաղաղութեան համար ապահովութիւն մըն է։ Ընդհակառակն այդ գրաւումը տեւական վտանգ մըն է խաղաղութեան, փոխադարձ հասկացողութեան եւ միջազգային գործակցութեան»։ Խօսեցաւ նաեւ Վիէննացի Պ. Լոյթնէր, որ Աւստրիոյ մաղթանքները բերաւ գերման եղբայրներուն, եւ յոյս յայտնեց որ Աւստրիա եւ Գերմանիա պիտի միանան՝ հանրապետական դրօշակի տակ։

Շթրեզեման Երեքշաբթի իրիկուն մեկնեցաւ Ժընեւ, ընկերակցութեամբ Շուպէրի, Կաուսի, Փունտէրի եւ Վայսմանի։ Մեկնումէն առաջ Պերլինի մէջ ներկայ նախարարներուն ներկայացուց արտաքին քաղաքականութիւնը, մասնաւորապէս լեհ մաքսային սակացոյցին յաւելումներուն գերման առեւտուրին վրայ կատարած ազդեցութիւնները։

Վարչապետին եւ բազմաթիւ նախարարներու բացակայութեան պատճառով, յետաձգուեցաւ դրօշակի խնդիրին վճռաբանութիւնը, որ հաճելի չի թուիր ազգայնական նախարարներուն։ Այս վէճը ամէն օր նոր միջադէպեր կը ստեղծէ։ Նախկին ռազմիկներու միութիւն մը, Երեքշաբթի օր հանդէս մը կատարեց դպրոցի մը մէջ, զոր զարդարած էր միապետութեան դրօշներով։ Սակայն քաղաքապետը՝ հանդէսը չսկսած, վերցնել տուաւ դրօշակները։

Աջակողմեանները այս միջադէպը կը նկատեն գրգռութիւն մը, եւ կոմս Վէսթարփի օրկանը «Քրօյցէր Ցայթունկ» հրատարակած է կոչ մը որ կ'ըսէ. «Զարդարեցէք ձեր տուները սեւ-ճերմակ-կարմիր դրօշակներով Սէտանի տարեդարձին օրը, Սեպտեմբեր 2ին» (Խմբ.— 1870 Սեպտեմբեր 2ին ֆրանս. բանակը գերմանիայէն պարտուեցաւ Սըտանի մէջ եւ Նափոլէոն Գ. կայսրը գերի ինկաւ 100,000 զինուորներով)։

Սուրիոյ ազգային բանակը

Սուրիոյ Ֆրանսական մարզպանը Պ. Փօնսօ կազմած է մասնաւոր մարմին մը, որ ծրագիր ներկայացուցած է Սուրիոյ մէջ ազգային քաղաքապահ բանակ մը կազմակերպելու համար։ Այս քաղաքապահներէն կարելի պիտի ըլլայ կազմել «ազգային բանակ» մը, բաղկացած 10,000 սպաներէ եւ զինուորներէ, որոնց ծախքերը պիտի հոգացուին մաքսատան հասոյթներով։

Հրոսախումբ մը Թուրքիոյ մէջ

Պոլիսէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն.—

Հաճի Սամի պէյ, մէկը սեւ ցանկի 150 անբաղձալիներէն, որոնց Թուրքիա մուտքը արգիլուած է Լօզանի դաշնագրով, զինեալ հրոսախումբ մը կազմած էր Իզմիրի մօտ Քուշ Ատայի մէջ եւ սպանութիւններ ու ոճիրներ կը կատարէր։ Թուրք ոստիկան զինուորները երեւան հանեցին անոնց թաքստոցը։ Տեղի ունեցաւ ընդհարում մը, որու ընթացքին սպաննուեցաւ Հաճի Սամի եւ եղբայրը, իսկ գերի բռնուեցան հրոսախումբէն ուրիշ երեք հոգի։

Ցոյցերն ու բալաննեն վերջ

Երեքշաբթի գիշեր եւս ոստիկանութիւնը շարունակեց խուզարկութիւնները։ Պուլվար Շափէլի, Ֆօպուր Սէն-Տընիի և Ժարրի, Ռիվոլի, Ֆուրսի, Ժուի եւ Պոնտի փողոցներուն բոլոր պանդոկներն ու պարասրահները քննութեան անցան։ Մօտաւորապէս 200 հոգի հարցաքննուեցան, ոստիկանատուն տարուեցան 60 հոգի, 13ը օտարական։ Ձերբակալուեցան նաև 6 ուրիշներ, զէնք կրելու ամբաստանութեամբ։

Ֆրանսացի կնոջ մը սենեակէն գտնուեցան բազմաթիւ գլխարկներ։ Ձերբակալուեցան կինն ու այրը, որոնք յայտնեցին թէ ցուցարարները յանձնած են այդ գլխարկները։ Ուրիշ երեք անտուն տղաքներ ալ կօշիկի գողութիւն կատարած ըլլալով, բանտ տարուեցան։

ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿ. Տ. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
ՏԷՍԻՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 80 Rue Charles-Chefson Bois-Colombes։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիւի հինգերորդ դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին Դաշնակցութեան գրադարանը. դասախօսն է Ընկ. Գ. Քիլարճեան։

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին երիտասարդաց ակումբը։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պէլվիլի, Մէնիլմոնթանի, Վիլէթի եւ Շափէլի շրջաններուն բոլոր անդամներն ու համակիրները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին նոր մասնաճիւղ մը կազմելու համար, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին. 14 Rue Clovis Hugues, մէթրօ Jaurès կամ Bolivar։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Հայ Լէգէոնական Միութեան անդամական ժողովը՝ կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, 50 Պուլվար տիւ Գօմիէ, Պառ Մօնիւմանթալի սրահին մէջ, կայարանի նոր սանդուխին մօտ։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւմտ. Եւրոպայի Շրջանային Պատգամաւորական ժողովին գումարումին առիթով յանձնախումբս կոչ կ'ուղղէ Հ. Մ. Ը. Մ.էն դուրս մնացած բոլոր հայ մարզական միութիւններուն, իրենց լիազօր ներկայացուցիչները ղրկելու Սեպտ. 16ի բացման ժողովին, ուր պիտի քննուին գլխաւորաբար Հ. Մ. Ը. Մ.էն հեռու պահող պատճառները եւ տարակարծութիւնները բառնալով մէկ դրօշակի տակ հաւաքուելու կարելիութիւնը։

Նոյնպէս կը հրաւիրուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի այն բոլոր նորակազմ մասնաճիւղերուն ներկայացուցիչները, որոնք երեք ամիսէ պակաս կեանք ունենալով, ուղղակի հրաւէր չեն ստացած, գալ խորհրդակցական ձայնով ներկայ գտնուելու համար ժողովի նիստերուն։

Ժողովները տեղի պիտի ունենան միութեանս Փարիզի մասնաճիւղի կեդրոնատեղին, 74 Rue Lafayette, եւ կը սկսին իրիկուան ժամը 9ին։

Շրջ. Պատգմ. Ժողովի
Յանձնախումբ

ՊՕԼՈՒԻ եւ Շրջ. Հայրենակց. Միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 1, 16, 49, 51, 57, 67, 117, 137, 162, 192, 244. 510, 515, 587, 616, 661, 725, 742, 935, 970, 977, 1067, 1237, 1346, 1659, 1669, 1757, 1796, 1819, 1847, 1953, 1971, 1972, 2037, 2046, 2079, 2089, 2202, 2204, 2398, 2506, 2521, 2594, 2630, 2746, 2773, 2809, 2848, 2870, 2890։

Ստանալու համար մինչ եւ Սեպտեմբերի վերջ դիմել՝ 38 Rue Camille, Montchat. Lyon.

ՅԱՐԴԳՈՂԻ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Յարդգող ձեռնարկած է մեծ վիճակահանութեան մը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի միութեան պարբերականին հրատարակութեան։ Գրուած են արժէքաւոր առարկաներ։ Տոմսերը ցրուած են բոլոր հայ գաղութներու մէջ։ Փափաքողները դիմեն իրենց տեղւոյն հայ թերթերուն, կամ կեդրոնը, Mlle. N. Kalpakianի, 5 Ave. Quihou, St. Mandé: (Seine), France. գին 5 ֆր.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարաշցի Սամուէլ Կիւլիւզեան, 20—21 տարեկան, մօր անունը Ցուտու, հօրը անունը Շիւքրի, որ քանի մը տարի առաջ Սուրիոյ Ճիպէյլի որբանոցէն փոխադրուած է Մարսիլիա եւ կը կարծուի թէ այժմ Ֆրանսա կը գտնուի։ Գրել՝ Chahinian frères, Côte du Fumel, (Lot et Garonne), France.

— Սմբատ Բալաեան, 25 տարեկան ծնած Պարսկաստան, հօր անուն Օհաննէս, մօրը՝ Նինա, որ երկար ժամանակ Կովկաս մնացած է, 1919ին հեռացած է Թիֆլիզէն, Ֆրանսա գտնուիլը կ'ենթադրուի։ Տեղեկացնել՝ B. Bagdassarian. P. R. Terreaux, Lyon.

— Ագնիւ Քէշիշեան կը փնտռէ իր եղբայրը Միքայէլ Քէշիշեանը որ 20 տարիէ ի վեր Ամերիկա կը գտնուի. իմացնել՝ խորէն Կիրակոսեանին 42 Rue Ricolette, Marseille.

Կը խնդրուի «Հայրենիք» եւ «Ասպարէզ» թերթերէն արտատպել։

ՍԱԿԱՐԱՆ

31 Օգոստոս 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի)	100 Mark	606	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	78
Թրք. ոսկի	» or	106	70
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատը	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	138	60
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	492	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	75
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3450	—
» II	»	2005	—
» III	»	1665	—
Թուրքիոյ Երկաթղ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

2 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 430 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲԱՐԻ ՑԱՆԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վերջացաւ Միջխորհրդարանային Համաժողովը, որ գումարուեցաւ Փարիզի մէջ։

Խօսուեցան ճառեր ամէն տեսակի, կծու, լեղի, քաղցր, հաճոյալի եւ յուսալի։ Ի հարկէ միայն ճառեր մնալու սահմանուած։ Ոչ աւելի ոչ պակաս։

Եղբայրացութի՞ւն...։ Բարի ցանկութիւններ եւ գեղեցիկ բաղձանքներ... աշխարհի խաղաղութեան համար։

Հաւաքոյթին փակումը կատարուեցաւ Սալ Վակրամի մէջ, ուր արտաքին նախարար Պրիան խօսեցաւ իր գեղեցիկ ճառերէն մէկը, լեցուն բարի ցանկութիւններով, բաղձանքներով ու յոյսերով, միջազգային եւ միջդասակարգային խաղաղութեան համար։

Միջխորհրդարանային հաւաքոյթները պաշտօնական բնոյթ չունին։ Անոնք չեն գումարուիր աշխարհի խաղաղութեան կամ միջազգային բարդ հանգոյցներու մասին վճռական որոշումներ տալու նպատակով, այլ հոն միայն կարծիքներ կը փոխանակուին եւ մութ մնացած կէտեր կը լուսաբանուին, ճամբայ հարթելու համար դէպի փոխադարձ իրերահասկացողութիւն եւ խափանելու համար ատելութիւնն ու պատերազմը, այս յանցաւոր աշխարհին մէջ։

Արծարծուող յօյսերու եւ հաւատքի վճռական պսակողը պէտք է հանդիսանայ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, հոն է որ արտայայտուած միտքերը, շօշափուած կնճիռները ձեւակերպուած եղանակով մը պիտի դրուին ու եզրակացութեան մը յանգին։ Սակայն այդ հաստատութիւնն ալ գիտենք թէ ինչ այլանդակ պատկեր մը ունի։ Թոյլ, անվճռական, վախկոտ եւ կամակատար մեծերու եւ զօրաւորներու առջեւ, աւելի անվճռական՝ սուրը շողացնողներու հանդէպ։

Այսպիսի պայմաններու տակ, աշխարհի խաղաղութիւնը վրդովող կնճիռները կ'երթեւեկեն անընդհատ մէկ խորհրդաժողովէն միւսը, առանց լուծումի ու եզրակացութեան. եւ եթէ կ'ուզէք, պատճառ կ'ըլլան վէճերը աւելի հրահրելու եւ բորբոքելու։

Ու ամէն անգամ որ այս խորհրդաժողովները գումարուին, պիտի գտնուին Պրիանի պէս քաղաքական վարիչներ, ըսելու համար թէ՝

...«Ժամանակն է հասկնալու, որ խաղաղութիւնը զարդ մը չէ, այլ կենսական պէտք մը քաղաքակիրթ աշխարհին համար, որ իր կազմակերպութիւններով մեզի կը հարկադրէ զայն՝ իբրեւ անմիջական պէտք մը, ու աւելին՝ իբրեւ պարտադրութիւն մը»։

Դեռ աւելին։ ...«Ներկայ պարագաներուն տակ, խաղաղութիւնը անհրաժեշտ է ոչ միայն ազգերու միջեւ, այլ նաեւ ընկերային ներքին կեանքին մէջ։ Ան է որ պիտի ըլլայ յաւագոյն պատնէշը պաշտպանելու քաղաքակրթութիւնը, աւելի զօրաւոր պատնէշ մը՝ քաղաքացիական պատերազմի, բարբարոսութեան եւ անիշխանութեան դէմ»։

Ու այս գեղեցիկ, ճշմարիտ եւ օգտակար խօսքերը կ'երթան ու կը բախին Թաքուն դիւանատուններու մէջ բացուած քաղաքական չկամութեան ու շահախնդրական դաւերու պատնէշին, կը փշրուին ու կը դառնան դատարկ հնչիւն եւ բարի ցանկութիւն միայն։

Սակայն, Ներկայ պարագաներուն մէջ, իրապէս ազգերն ու անոնց ընկերային վիճակը հասած են այնպիսի աստիճանի մը, որ այդ դատարկ հնչիւններն ու բարի ցանկութիւնները անզօր են իբրեւ պատնէշ ծառայելու եռացող ահաւոր փոթորիկներուն դէմ։ Կամ անմիջապէս գործի պէտք է վերածուին անկեղծ ու անշահախնդիր կերպով, կամ պարտաւորուած պիտի ըլլան օր մը իրենց գլուխը կորսնցնելու ահեղ փոթորիկներու մէջ, որոնք պիտի ոչնչացնեն քաղաքակրթութեան բոլոր բարիքները եւ մարդկային կեանքը պիտի քշեն քանի մը դար դէպի ետ։

Ասոր պատասխանատուն պիտի ըլլան աշխարհի մեծերը, որովհետեւ անոնցմէ կախուած է համաշխարհային կեանքի այս կամ այն ընթացքը։

Երկու մեծ պետութիւններու ականաւոր եւ փորձառու ներկայացուցիչները երկար ճիգերէ, Ազգերու Դաշնակցութեան օգտակարութիւնը տարիներով ամբողջ աշխարհի շեփորելէ յետոյ, վերջնապէս ձեռնթափ եղած՝ կը հրաժարին եւ կը քաշուին ասպարէզէն։ Այս պետական մարդիկը իրենց փորձառութիւնով ցոյց կուտան թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը քաղաքական անմիտ եւ անօգուտ մարզանքներու վայր մըն է, քանի որ անիկա չի կրնար իր հեղինակութիւնը արժեցնել։ Ու ամէնէն առաջ այս վիճակին պատասխանատու են իրենց կառավարութիւնները, որոնք չեն ուզեր անոր հեղինակութեան յենարան հանդիսանալ։

Անշուշտ, այս է պատճառը, որ ինչպէս շատեր, նոյնպէս ալ Թուրքիոյ ներկայ կառավարութիւնը, անվախ կը շարունակէ իր շուրջը գտնուող տկար ազգերը ոչնչացնել, զանոնք իրենց պատմական հայրենիքէն հալածելով, յափշտակել անոնց հարստութիւնն ու հողերը։ Ու Ազգերու Դաշնակցութեան խաղաղասիրական, մարդկային եղբայրութեան, ազգերու իրաւունքներու պահպանման կոչերը կը մնան պարզապէս «ձայն բարբառոյ յանապատի...»։

Պաշտօնական կամ անպաշտօն խորհրդաժողովներու մէջ բարձրաբարբառ յայտնուած գեղեցիկ միտքերը անմիջապէս գործի պէտք է վերածուին, փրկելու համար մարդկութիւնը սպառնացող աղէտէն, եթէ չեն ուզեր որ այդ գեղեցիկ սկզբունքները մնան պարզ ցանկութիւններու դրօշակ մը՝ ցցուած աւերակներու վրայ։

Ա.

ՄԱՀ ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

Երէկ առաւօտ փոսթըն՝ Հայրենիքի խմբագրութենէն ստացանք հետեւեալ հեռագիրը.—

«ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄԵՌԱՒ ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՍԷՋ»։

«Հայրենիք»

***

Զօր. Անդրանիկ ծնած է 1865ին Շապին-Գարահիսարի մէջ, արհեստաւոր ծնողքէ։ Մականունն է Օզանեան։ Կանուխ հասակին նետուած է յեղափոխութեան մէջ։ Աղբիւր Սերոբէն յետոյ վարեց հայ ապստամբական շարժումները։

1904ի Սասունի ապստամբութենէն յետոյ անցաւ արտասահման։ Կը տառապէր յօդացաւէ։ Եգիպտոսի Թանթայի ջերմուկները կարճ ժամանակ մը մնալէ յետոյ, անցաւ Եւրոպա։ Ամերիկայի Դաշնակցական ընկերներու կողմէն հանգանակութեամբ Վառնայի մօտ գիւղի մը մէջ տուն մը եւ քիչ մը հող գնուեցաւ, ուր մնաց մինչեւ Պալքանեան պատերազմը։

Պուլկարիա գտնուած միջոցին ինք էր որ յղացաւ զինուորական վարժարան մը բանալու ծրագիրը։ Դաշնակցութեան 1907ի Ընդհանուր Ժողովին մէջ ընդունուեցաւ այս ծրագիրը եւ հին վանքի մը մէջ հաստատուեցաւ առաջին յեղափոխական զինուորական վարժարանը։

Մասնակցեցաւ Պալքանեան պատերազմին, ունեցաւ մեծ յաջողութիւններ իր կամաւորական խումբով։ Երբ պայթեցաւ 1914ի Համաշխարհային պատերազմը, Պուլկարիայէն անցաւ Կովկաս, եւ առաջին կամաւորական գունդին հրամանատար եղաւ։

Կամաւորական գունդերու լուծումէն յետոյ հաստատուեցաւ Ռոստով։ Ռուսական բանակներու քայքայումէն յետոյ վերադարձաւ Կովկաս, եւ գրաւուած վայրերու փոխ նահանգապետ Տօքթ. Զաւրիեվի կողմէն նշանակուեցաւ Թրքահայ զօրաբաժնի հրամանատար, համաձայն Արեւմտահայ Խորհրդաժողովի որոշումին։

Կարնոյ անկումէն յետոյ, նեղացած, քաշուեցաւ Թիֆլիս։ Հայաստանի Ապահովութեան Խորհուրդը համոզեց զինքը, որ կրկին մեկնի ճակատ։ Մեկնեցաւ Ալեքսանդրապոլ եւ սպարապետի կարգադրութեամբ Արփաչայի վրայ Ախալքալաքի ուղղութեամբ աջ թեւը բռնեց։ Ալեքսանդրապոլի անկումէն յետոյ քաշուեցաւ Լոռի։ Չմասնակցեցաւ Ղարաքիլիսայի կռուին։ Անցաւ Դիլիջան եւ անկէ ուղղուեցաւ Պարսկաստան, այն համոզումով որ պիտի միանայ անգլիական բանակին։

Խոյի առջեւ Ալի Իհսանի բանակին զարնուելով ետ դարձաւ և քաշուեցաւ Զանգեզուր, դիմադրեց թաթարական արշաւանքներուն։ Զինադադարէն յետոյ անցաւ արտասահման։ 1921ին Փարիզի մէջ ամուսնացաւ ու գնաց Ամերիկա, ուր մնաց մինչեւ մահը։

Վաղուան թիւով կ'անդրադառնանք իր կեանքին։

ԴԻՄՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը Փարիզ գումարուած Միջխորհրդարանային Միութեան Համաժողովին ներկայացուց Հայկական դատին մասին գեկուցագիր մը, որուն օրինակները բաժնուեցան բոլոր պատուիրակներուն։

Ասկէ զատ Պատուիրակութեան կողմէ ընկ. Ալ. Խատիսեան տեսակցեցաւ Համաժողովի նախագահին հետ, բերանացի բացատրելով մեր դատն ու պահանջները։ Համաժողովը թէեւ է որոշում կամ վճիռ տալու իրաւասու մարմին մը չըլլալով, Պատուիրակութեան նպատակը եղած է Հայկական դատին ներկայ վիճակը ծանօթացնել քաղաքակիրթ ազգերու պաշտօնական ներկայացուցիչներուն։

Ահա թէ ի՛նչ է բովանդակութիւնը գեկուցագրին, որուն տակ ստորագրած է Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահ ընկ. Ա. Ահարոնեան.—

Իբրեւ ներկայացուցիչ հայ ժողովուրդին Հաշտութեան ժողովին մօտ եւ ստորագրողը Սէվրի դաշնագրին, կուգամ Միջխորհրդարանային Համաժողովին ուշադրութիւնը հրաւիրել եղերական բախտին վրայ հայ ժողովուրդին, որ համաշխարհային պատերազմին մեծ զոհը դարձաւ։ Մէկ միլիոն Հայեր ջարդուեցան պատերազմի ընթացքին Թուրք կառավարութեան կողմէ, ուրիշ միլիոն մը վտարուեցաւ 3000 տարուան իր հայրենիքէն, անոնց շարժուն եւ անշարժ կալուածները գրաւուեցան։ Ահա՛ այս է պատերազմին պատճառով հայկական տղէտին հաշուեկշիռը։

«Մեծ պետութիւնները, որոնք Միացեալ Հայաստանի երաշխաւորները եղած էին, Սէվրի դաշնագիրը լքած ըլլալով, ներկայիս մէկ միլիոն գաղթականներ կը թափառին աշխարհի ամէն կողմը, ենթակայ անհայրենիք մարդոց հազար տառապանքներուն ու նուաստացումներուն, մինչ անդին իրենց ազգ. ժառանգութիւնը, իրենց նախահայրերուն հարիւր հազարաւոր քառակուսի քիլոմեդր տարածութեամբ հողերը անմշակ ու անմարդաբնակ կը մնան Թուրք տիրապետութեան տակ։ Այս անարդարութիւնը՝ միակը մարդկային պատմութեան մէջ, արժանի է մարտիրոս ժողովուրդի տառապանքներուն հաւասար դարմանումի։

«Այդ ժողովուրդին անունով է, որ կուգամ բողոքել 35 քաղաքակիրթ ազգերու արժանաւոր ներկայացուցիչներուն, խնդրելով անոնցմէ որ օրակարգի վրայ դնեն հայկական հարցը, իրենց ձայնը բարձրացնեն ի նպաստ Հայաստանի, բարոյապէս աջակցելու համար անոր, միաժամանակ իրենց պատկանած խորհրդարաններուն ներկայացնելով այս խնդրագիրը։ Հայ ազգը այս արդարութիւնը կը սպասէ յանուն մարդասիրական եւ խաղաղասիրական այդ նոյն սկզբունքներուն, որոնք կ'ոգեւորեն Միջխորհրդարանային Համաժողովը։ Որովհետեւ, այնքան ատեն որ այս մեծ անարդարութիւնը հանդուրժուի եւ հայ ժողովուրդը չունենայ իր ազատ եւ անկախ հայրենիքը, ոչ մէկ տեւական խաղաղութիւն կարելի է Մերձաւոր Արեւելքի մէջ»։

***

Հ. Հ. Պատուիրակութեան կողմէ Ա. Ահարոնեան եւ Ալ. Խատիսեան կը մեկնին Ժընեւ, ուր պիտի հասնին Սեպտ. 5ին։ Ամսոյս 7ին պիտի մասնակցին Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի գաղթականական յանձնաժողովի նիստերուն։ Սեպտեմբեր 7, 8 եւ 9ին պիտի մասնակցին Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային ընկերակցութեան տարեկան ժողովին։ Ասոնցմէ զատ պիտի պաշտպանեն հայկական դատը Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ։

Կ'իմանանք թէ միեւնոյն ժամանակ Ժընեւ կ'երթայ Պ. Լեւոն Բաշալեան, Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնախումբին եւ Բարեգործական Միութեան կողմէ՝ հետապնդելու համար կարգ մը հարցեր, որոնք կապ ունին Ազգերու Դաշնակցութեան հետ, ինչպէս Նանսէնեան ծրագիր, Սուրիոյ Հայոց տեղաւորումը, արտասահմանի Հայոց իրաւական դիրքին որոշումը (Ռուսերուն հետ միասին), «Լքեալ» գոյքերու հարցը, Նանսէնեան անցագիրները եւայլն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ ընտրութիւնները եւ Քէմալ

«Ճայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Նոր ընտրութեանց թեկնածուներուն ցանկը հրատարակուեցաւ։ Թեկնածուները ընդամէնը 315 հոգի են, որոնց 112ը նախապէս երեսփոխան չեն եղած։ Բոլոր նոր թեկնածուները Քէմալի կուսակցութեան կը պատկանին եւ բոլոր քէմալական ուշագրաւ դէմքերը մէջն են։ Նախկին Յառաջդիմասէր կուսակցութենէն ոչ ոք կայ ցանկին մէջ։ Այսպէս, բանակի նախկին հրամանատարներ Ալի Ֆուատ, Քեազիմ Քարապէքիր, Ճաֆէր Թայեար փաշա եւն. բոլորն ալ կը քաշուին քաղաքական կեանքէ։ Այս ցանկին հրատարակումով, ընտրութիւնները կը կորսնցնեն իրենց շահեկանութիւնը, քանի որ բացարձակապէս ընդդիմադիրներ չկան եւ ցանկին մէջ դրուածը անպայման պիտի ընտրուի։

Ինչպէս գրեցինք երէկ, այս առթիւ Մուսթաֆա Քէմալ կոչ մը ուղղած է Թուրք ժողովուրդին, փառաբանելով խալք կուսակցութիւնը։

*** «Աքշամ» կը գրէ թէ հաւանաբար Հայերուն կողմէ երեսփոխանական թեկնածու պիտի ներկայացուի Օսմ. դրամատան նախկին տնօրէններէն Պերճ Քէրէսթէճեան, Յոյներուն կողմէ Օսմ. դրամատան վարչական ժողովի անդամ Փանճիրիպէյ եւ Հրեաներուն կողմէ համալսարանի դասախօս Ավրամ Կալանթի։

Տօլմապաղչէի ժողովը եւ «Սեւ Ցանկը»

Թայմզի թղթակիցը Պոլսէն կը հեռագրէ Օգոստոս 29 թուականով.—

Երէկ Տօլմա Պաղչէի մէջ Կազի փաշայի նախագահութեամբ գումարուեցաւ գործավարներու խորհուրդ մը, որ տեւեց եօթը ժամ։ Կը կարծուի թէ վիճաբանութեան առարկայ դարձած են ներքին խնդիրները, մասնաւորաբար 150նոց Սեւ ցանկի գործունէութիւնը։ Կառավարութիւնը անոնց կողմէ սարքուած նոր խռովութիւններու կը սպասէ. կ'ըսուի թէ Քուշ Ատայի վերջին ընդհարումներուն ընթացքին Հաճի Սամիի հրոսախումբի անդամներէն ոմանք չեն ձերբակալուած։ Այս առաւօտ Պոլսոյ թերթերը կը քննադատեն հելլէն կառավարութիւնը թէ թոյլատու կը գտնուի հանդէպ 150ներուն, որոնք Յունաստան ապաստանած են, ու կը յայտարարեն թէ Յունաստանի դիրքը բարեկամական չէ։

Հանրապետութիւն հաստատուելէն ի վեր առաջին նախարարական խորհուրդն է որ կը գումարուի Էնկիւրիէն դուրս, ու ասիկա կը զօրացնէ այն կարծիքը թէ Պոլիս կառավարութեան անպաշտօն կեդրոնը պիտի ըլլայ ամառուան եղանակին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Ի՞ՆՉ ԵՆ ԿԱՆԶՈՒՄ ԱՔԱՂԱՂՆԵՐԸ

Ա.

ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԻ ՀԱՐՑ

Փարիզի «անկուսակցական» եւ «ոչ-կոմունիստական» թերթը մի շարք յօդուածներ է գրել — «Վրացական խնդիրն à la Վրացեան»— որի մէջ հայ բոլշեւիկին յատուկ յոխորտանքով եւ ծանծաղամտութեամբ՝ «քննադատում» է Դաշնակցութեան քաղաքականութիւնը: Ըստ սովորութեան, այդ քննադատութիւնները առատօրէն համեմուած են խեղաթիւրումներով, փաստերի ու դիմացինի կարծիքների աղաւաղումներով, անձնական խծբծանքներով ու տղայական «եւլոյթներով»: Այդ հողի վրա խօսիլ բոլշեւիկ հրապարակախօսների հետ՝ նշանակում է ջուր ծեծել: Սակայն, մի կէտի մասին օգտակար է եւ պէտք է խօսիլ շօշափուած հարցի մանաւոր շահեկանութեան պատճառով:

Բոլշեւիկ հրապարակախօսը հարցնում է.—

«կարո՞ղ է արդեօք վ.րացեանը ապացուցանել, որ, խորհրդային իշխանութիւնը Հայաստանում այլ ազգային քաղաքականութիւն է վարում, քան վրացի բոլշեւիկներն իրենց երկրում, թէ՞, ըստ վ.րացեանի, վ.րաստանի խորհրդային Հանրապետութիւնը իր անկախ պետականութեան ներքին բովանդակութիւնով բախտաւոր բացառութիւն է խորհրդ. Միութեան մէջ, իսկ միւս դաշնակից հանրապետութիւնները (Հայաստան, Ադրբէջան, Ուկրայինա) Մոսկւայի ստրուկներն են: Թողնենք, որ վ.րացեանը ինքը պատասխանէ այս հարցին:» (*Երեւան*, 21 Օգոստոս):

Պատասխանում եմ սիրով եւ պատասխանում եմ դրական մտքով.

— Այո՛, «խորհրդային իշխանութիւնը Հայաստանում այլ քաղաքականութիւն է վարում, քան վրացի բոլշեւիկներն իրենց երկրում»: Միթէ՞ այդ նորութիւն է հայբոլշեւիկների համար:

Այո՛, վրացի բոլշեւիկները իրօք աշխատում են «Վրաստանին տալ անկախ պետականութեան բովանդակութիւն, առանց արտաքին ձեւին ձեռք տալու», իսկ հայ բոլշեւիկները ոչ միայն չեն աշխատում, այլ նոյնքան յամառութեամբ հակառակն են անում: Միթէ՞ այս էլ նորութիւն է հայ բոլշեւիկների համար:

Ո՞րն է խորհրդային իշխանութեան «այլ» քաղաքականութիւնը Վրաստանում եւ Հայաստանում: Ազգային-քաղաքական ի՞նչ հետեւանքներ են բխում այդ «այլ» քաղաքականութիւնից:

Առնենք մէկ օրինակ.— անկախ պետականութիւնը:

«Անկախ պետականութեան» *առաջին պայմանը մեր երկրի հողն է, սահմանների խնդիրը: Ինչպէ՞ս են հասկանում եւ գործադրում սահմանային հարցը վրացի եւ հայ բոլշեւիկները:*

Վրացիները ունին իրենց իշխանութեան տակ գրեթէ բոլոր վրացական *հողերը: Ուրեմն, հողային տեսակէտից Վրաստանը ամբողջացուած է եւ «անկախ պետական» գոյութեան համար հողային էական նոր պահանջների պէտք չունի: Ինչ ռէժիմի տակ կ'ուզէ լինի — բոլշեւիկ, մենշեւիկ, թէ բուրժուա — ազգայնական Վրաստանը, հողային տեսակէտով, պատրաստ է պետականութեան եւ անկախութեան համար: Այս դրութիւնը, անշուշտ, երկնքից չի ընկել. նա մեծ չափով արդիւնք է նաեւ վրաց քաղաքական բո*լոր *հոսանքների* հաւաքական *ճիգի: Այդ հարցում վրացի մենշեւիկը, վրացի ազգայնականը եւ վրացի բոլշեւիկը միշտ գործել են եւ գործում են* միացած, համերաշխ:

Գիպգաւա, Ժորտանիա, Էլիաւա կամ Մտիվանի Վրաստանի սահմանների խնդրում նոյն տեսակէտն ունին, նոյն պահանջն են դնում, նոյն քաղաքականութիւն են վարում: Տեսակէտների եւ քաղաքականութեան նման համերաշխութիւն կա՞յ հայ բոլշեւիկների և ոչ-բոլշեւիկների միջեւ: Զասենք Դաշնակցականների, կա՞յ հայեացքների եւ ձգտումների գէթ մօտաւոր նմանութիւն հայ բոլշեւիկների եւ, օրինակ, հայ ռամկավարական կամ ժողովրդական ազգայնականների միջեւ: Չի՛ եղել, չկա՛յ ու չի նախատեսւում: Տարբերութիւն չէ՞ այս:

Վրացի բոլշեւիկը, նախ եւ առաջ Վրացի է եւ յետոյ բոլշեւիկ: Հայ բոլշեւիկը ամէն ինչ է, բայց ո՛չ Հայ: Վրացի բոլշեւիկը վրաց ազգային կեանքի օրգանական մասնիկն է կամ գէթ ձգտում է դառնալ այդպիսին. հայ բոլշեւիկը ժխտական կերպով է կապուած հայ իրականութեան, բերուած է դրսից, իր գոյութիւնը պահում է արտաքին օգնութեամբ, չի կարողանում ու չի կամենում պատւաստուել հայկական ազգային բունին: Տարբերութիւն չէ՞ այս:

Վրացի բոլշեւիկները, Մոսկուայի վրայ յենուած, ոչ միայն հաւաքել են իրենց ազգային բոլոր հողերը, այլ եւ գրաւել են հարեւանների հողերը: Ակնյայտնի ճշմարտութիւն է, արեւի պէս պայծառ, որ, օրինակի համար, Ախալքալաքը Հայաստանի մասն է, մարմինը մարմնից եւ արիւնը արիւնից Հայաստանի: Աշխարհագրական տեսակէտից՝ Հայաստանի կտորն է, աւելի մօտիկ Շիրակին, քան Վրաստանի որեւէ մասին: Ազգագրական կազմով Ախալքալաքցին ճնշիչ մեծամասնութեամբ— աւելի քան 80 առհարիւրը Հայ է: Տնտեսական հակումներով՝ թեքուած է դէպի Հայաստան: Ռազմագիտականօրէն Հայաստանին է կապուած եւ վերջինիս ապահովութեան համար աւելի է անհրաժեշտ: Եւ ենթակայօրէն— Ախալքալաքցի ժողովուրդը ուզում է կցուել Հայաստանին, շատ անգամներ արտայայտել է իր կամքը միանալու Հայաստանին:

Աւելին դեռ. յօգուտ Հայաստանի է խօսում եւ բոլշեւիկների կումունիստական դաւանանքը, որ բարձրաբարբառ աւետում է «ազգերի կատարեալ ինքնորոշում, մինչեւ անջատում» սկզբունքը: Ըստ Լէնինի վարդապետութեան, Ախալքալաքի ազգաբնակութիւնը իրաւունք ունի ի՛նքը որոշելու թէ պիտի մնա՞յ Վրաստանի սահմաններում, թէ պիտի միանայ Հայաստանին: Եւ նա մէկից աւելի անգամներ, շատ որոշ ու վճռական կերպով արտայայտել է իր կամքը— պահանջ է դրել միանալու Հայաստանին, բայց նրան զրկել են այդ իրաւունքից. թոյլ չեն տուել ու չեն տալիս, միանալ Հայաստանին: Ինչո՞ւ: Ո՞ր օրէնքով: Ի՞նչ սկզբունքով: Պատասխանը պարզ է.

— Որովհետեւ վրացի բոլշեւիկները չեն կամենում, որ հայկական *Ախալքալաքը միացւի* հայկական *Հայաստանին եւ պնդում են որ մնայ* վրացական *Վրաստանի սահմաններում,* վրաց *տիրապետութեան տակ:*

— Որովհետեւ հայ բոլշեւիկները այնքան տխմար են, այնքա՛ն խեղճ ու անճարակ, այնքան տգէտ, որ չեն կարողանում (թէ չե՞ն ուզում) պարտադրել իրենց վրացի ընկերներին Լէնինի վարդապետութեան տարրական սկզբունքները:

— Որովհետեւ, այո՛, «խորհրդային իշխանութիւնը Հայաստանում այլ ազգային քաղաքականութիւն է վարում, քան վրացի բոլշեւիկներն իրենց երկրում»:

Եւ միա՞յն «վրացի բոլշեւիկները իրենց երկրում»:

Ահա Ադրբէջանը գրաւել ու նստել է Ղարաբաղի վզին ու չի ուզում, որ միացւի Հայաստանին, մինչդեռ եւ՛ մարդկային, եւ՛ բոլշեւիկեան բոլոր օրէնքները խօսում են յօգուտ միացման: Ղարաբաղը անբաժան մասնիկն է հայկական լեռնաշխարհին: Ղարաբաղը համարեա ամբողջութեամբ բնակեցուած է Հայերով: Ղարաբաղի ազգաբնակութիւնը միաձայն ուզում է մնալ Հայաստանի մէջ: Բայց եւ այնպէս Ղարաբաղը Հայաստանի մասը չէ, այլ՝ Ադրբէջանի: Ինչո՞ւ: Ո՞ւր է ազգային ինքնորոշման սկզբունքը: Ո՞ւր է լէնինիզմը:

Այդպէս չէր երէկ: 1920ին, երբ բոլշեւիկ-քէմալական հորդաները ծեծում էին Հայաստանի դռները, եւ հարկաւոր էր հայ կոմունիստներին խաբել ու յիմարացնել, Ադրբէջանցիք այլ կերպ էին մտածում: Երբ 1920 թ. Դեկտեմբերին Հայաստանը դարձաւ խորհրդային, Ադրբէջանի խորհրդային կառավարութիւնը Նարիմանովի գլխաւորութեամբ հանդիսաւոր կերպով եւ պաշտօնապէս յայտարարեց, թէ ինքը հրաժարւում է Ղարաբաղից յօգուտ եղբայրական Հայաստանի, որ այսուհետեւ Ղարաբաղը մաս է կազմելու Հայաստանի: Այդ առթիւ հայ բոլշեւիկները Երեւանում մեծ ցնծութիւններ ու խրախճանութիւններ արին: «Մուսաւաթականներն ու Դաշնակցականները կռւում էին Ղարաբաղի համար, իսկ խորհրդային իշխանութիւնը խաղաղութեամբ է լուծում ազգային վէճերը. ահա ո՞ւր է խորհրդային իշխանութեան ուժը», պարծենում էին նրանք եւ հաւատացնում աջ ու ձախ, թէ այսուհետեւ յաւիտեանս յաւիտենից Ղարաբաղը մնալու է Հայաստանի ծոցում...

Այսօր Ղարաբաղը Ադրբէջանի ծոցում է, Ադրբէջանցիների տիրապետութեան տակ, ինչպէ՞ս պատահեց այդ. ինչո՞ւ ջնջւեց Ղարաբաղը Հայաստանին կցելու դեկրետը, ո՞ւր մնացին «խորհրդային իշխանութեան ուժը», Լէնինիզմը եւ բոլոր նման ցնդաբանութիւնները:

Պատասխանը նոյնպէս պարզ է.

— Որովհետեւ խորհրդային իշխանութիւնը Հայաստանում այլ քաղաքականութիւն է վարում, քան նոյն իսկ ադրբէջանցի բոլշեւիկներն իրենց երկրում: Հայ բոլշեւիկները ո՛չ միայն չբողոքեցին Նարիմանովի դեկրետի վերացման դէմ, ո՛չ միայն չպնդեցին, որ Ղարաբաղը մնայ Հայաստանում, այլ եւ սկսեցին յարձակուել մեր դէմ, երբ մենք բողոք բարձրացրինք ադրբէջանցի կոմունիստների կատարած խարդախութեան ու խաբեբայութեան դէմ:

Եթէ նրանք քաղաքական հասունութիւն ու քաղաքացիական արիութիւն ունեցող մարդիկ լինէին, պէտք է խոստովանէին, որ Հայաստանի սահմանների խնդրում իրենց հարեւան ընկերները անորակելի անարդարութիւն եւ բռնութիւն են գործադրել՝ Մոսկւայի բարեհաճ հովանաւորութեան տակ: Պէտք է ընդունէին իրենց բացարձակ անկարողութիւնը պաշտպանելու Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի շահերը: Բայց արիութիւն պահանջել հայ բոլշեւիկներից միեւնոյնն է թէ եզից կաթ պահանջել...

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԿԵՑՑԷ՛ ՃԱՏՐԱԿԸ— «*Մարտակոչ*» *կը գրէ* (17 *Օգոստ.*).— *քանի գնում է Հավլաբարի երիտասարդների մէջ զարգանում է շախմատը* (*ճատրակ խաղալ*): *Բանւորական ակումբին կից բացւած երիտասարդներու Հաւաքը աւելի ու աւելի է գրաւում երիտասարդներին, մանաւանդ աղջիկներին, որոնք նոր են սկսում խաղ սովորել: Կազմակերպւում են մրցումներ լաւ խաղացողների համար, որ լաւ արդիւնք է ցոյց տալիս: Ցանկալի է որ նման մրցումներ շատ շատ տեղի ունենան:*»

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

ԳԱՂՈՒԹԱՀԱՅ ՀՈԳԵՐ

Վերջերս գործադրութեան դրուած հպատակութեան ծանօթ օրէնքը, ըստ երեւոյթին իր առաջին հունձքը պէտք է վերցնէ մեր նիհար մարմինէն, ապացուցանելու համար մեր համակրութիւնն ու հաւատարմութիւնը հանդէպ ֆրանսական ժողովուրդին: Չէ՞ որ միշտ եւ ամէն բանի մէջ պէտք է ցոյց տանք Հային «ուշիմութիւնը», «աչքբացութիւնը» եւ ինչո՞ւ չէ, նաեւ ծայրայեղ եռանդը:

Մեզ հիւրընկալող երկիրը, մտատանջ իր ժողովուրդի աճման նուազումէն, հազարումէկ միջոցներու կը դիմէ դարմանելու համար այս չարիքը: Այդ միջոցներու մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ նոր օրէնքը, որուն միակ նպատակն է՝ օտարականները — այն ալ որոշ բարեմասնութիւններով օժտուածները — ֆրանսական մեծ ընտանիքին մէջ լուծել: Այս միջոցին պէտք է դիմեն բնականաբար այն բոլոր երկիրները, որոնք ցաւով կը դիտեն իրենց ժողովուրդի աճողական կարողութեան օրըստօրէական նուազումը:

Ու ոչ ոք, նոյնիսկ պետութիւնները իրաւունք չունին բողոքելու այս միջոցներուն դէմ, քանի որ կառավարութիւնը ոչ մէկ բռնութիւն կը գործադրէ՝ ոեւէ անհատ անպայման Ֆրանսացի դարձնելու համար: Եթէ օտարականներ կան հոս՝ որոնք չտալով իրենց երկիրներու տնտեսական կամ քաղաքական պայմաններուն, կ'ուզեն այս երկրին մէջ հաստատուիլ, աշխատիլ եւ տնտեսութիւն ստեղծել, ֆրանսական կառավարութիւնը ինչո՞ւ պիտի չուզէ այդպիսիները ընդունիլ իբրեւ քաղաքացի, երբ այդ ուղղութեամբ դիմումներ կ'ըլլան իրեն:

Առանց մանրամասնութիւններու մէջ մտնելու, այսքանն իսկ բաւական է բացատրելու ամբողջ իմաստը նոր օրէնքին, որ ո՛չ մէկ բարոյական օգուտ կ'ապահովէ բոլոր այն ժողովուրդներուն համար, որոնք գաղթականներ կամ քաղաքական տարագիրներ ունին այս երկրին մէջ:

Եղածը իրենց ազգային շահերուն դէմ կը նկատեն մեզմէ շատ աւելի հզօրներ, անոնք որ սեփական երկիր ու իշխանութիւն ունին: Այսպէս, Իտալիան արդէն իսկ լուրջ եւ խիստ միջոցներու դիմեց՝ կասեցնելու համար արտագաղթը դէպի Ֆրանսա, որպէսզի փրկէ իր քաղաքացիները ձուլումի անխուսափելի վտանգէն: Տարակոյս չկայ որ նոյն իմաստով ձեռնարկներ պիտի ընեն նաեւ միւս շահագրգռուող պետութիւնները:

Ասոնք ալ անտարակոյս բնական երեւոյթներ են, ինքնապաշտպանութեան պարզ միջոցներ, յանուն վտանգուած ազգային շահերու:

Բայց ի՞նչ կ'ընենք մենք, քաղաքական իմաստով անտէր եւ թափառական Հայերս: Եթէ տասնեակ հազարներով բնակչութիւն ունեցող պետութեան մը համար վտանգաւոր է ներկայ օրէնքը, ո՛րքան աւելի փաստակար է մեզի պէս սակաւաթիւ ժողովուրդի մը համար, որ իր գոյութիւնը կրնայ պահպանել բացառապէս շնորհիւ իր թուական աճումին:

Բարիք մը չէ ասիկա մեզի համար, այլ բացորոշ վտանգ մը, ուղղուած մեր ազգային շահերուն դէմ:

Այս վտանգը աւելի ծանրակշիռ կը դառնայ, երբ աչքի առջեւ ունենանք մեր գաղթականի փափուկ վիճակը: Շատեր անտարակոյս կացութենէ մը փրկուելու համար գուցէ պիտի մղուին «օգտուելու» այս նոր պատեհութենէն, միաժամանակ իրենց տնտեսականը բարելաւելու սին ու խաբուսիկ պատրանքներէ տարուելով:

Այս ուղղութեամբ իրարանցումը նկատելի է արդէն: Մարդիկ կան, որ անբացատրելի մտայնութեամբ մը հիմնուելով իսկ առանց այլ եւ այլի կը մղեն այս ժողովուրդը օգտուելու այս նոր շնորհէն, գրասենեակներ ալ կան, որ օրինական գործողութիւնները «արագ» եւ «աժան» կատարելու խոստումներ կը շռայլեն:

Շատերու համար ասիկա պարզապէս առիթ մըն է ամրացնելու իրենց դիրքերը, օգտուելու այս կամ այն ուղղութեամբ: Կան բարեմիտներ ալ, որ այս ճամբով փրկել կը կարծեն հայ գաղթականը: Ինչ ալ ըլլայ սակայն, շատեր անխուսափելիօրէն պիտի փորձուին ստացական քաղաքացիութիւնը ընդունիլ, միանգամ ընդմիշտ իրենց ոտքը ամուր գետնի մը վրայ դնելու յոյսով:

Սխալ է սակայն, եւ յանցանք աչքերը կապուած հպատակութեան օրէնքը միակողմանի բացատրելու համար թափուած ջանքերը այս կամ այն ուղղութեամբ: Օրէնքի դրդապատճառներն ու նշանակութիւնը ասկէ առաջ, այս էջերուն մէջ ընդարձակօրէն բացատրուած էին ընկ. Հրանտ Սամուէլի կողմէ: Ասկէ պարզօրէն կը տեսնուի, որ իւրաքանչիւր անհատ, պարտաւոր է գիտակցիլ թէ ֆրանսական քաղաքացիութիւնը ընդունելով, ստիպուած է դառնալ «իսկական ֆրանսացի» եւ ոչ թէ «Թուղթի վրայ քաղաքացի»: Ասիկա կը նշանակէ թէ ենթական գիտակցօրէն պէտք է խզէ իր բոլոր կապերը իր պատկանած ազգութեան հետ, եւ իւրացնէ իր նոր ազգութեան բոլոր բարոյական եւ նիւթական պահանջները: Ֆրանսական քաղաքացի դարձած Հայը, կրնայ խօսիլ եւ գործել, նոյնիսկ մտածել հայութեան համար այն չափով, որչափով որ պիտի ընէր ոեւէ Ֆրանսացի մը:

Կեղծ քաղաքացիութիւնը, կամ քաղաքացիութեան առաւելութիւններէն անձնապէս օգտուիլ ուզողները, պէտք է լաւ իմանան, որ իրենք գերազանցօրէն կը խաբեն նախ իրենք զիրենք եւ ապա ֆրանսական կառավարութիւնը: Այդպիսիներու համար օրէնքը որոշ տրամադրութիւնները ունի, որոնցմէ ոչ ոք թող կարծէ թէ կրնայ խուսափիլ:

Աւելի պարզ խօսինք. ինչպէս որ կաթոլիկ եղող մը կը պահանջուի ուրանալ իր նախահայրերն ու անոնց կրօնքը, նոր քաղաքացիական օրէնքն ալ բարոյական պարտք կը դնէ գիտակցօրէն ուրանալ իր պատկանած ազգութիւնը:

Պարզ կը տեսնուի թէ՝ որքան շատ հայրենակիցներ «օգտուին» նոր օրէնքէն, այնքան շատ կը կորսնցնենք մենք ազգովին: Այս մասին երկու կարծիք չի կրնար ըլլալ:

Ճիշդ է, որ մեր կացութիւնը բաւական նպաստաւոր գետին ստեղծած է այս վտանգը հիւրընկալելու տեսակէտէն: Ճիշդ է նոյնպէս, որ չենք կրնար կռուիլ ամբողջութեամբ այս վտանգին դէմ: Բայց միւս կողմէ ամէն օր կը մատնանշենք ձուլումի եւ այլասերումի վտանգները: Հազարումէկ միջոցներ կ'առաջարկուին նոր սերունդը այլասերումէ փրկելու մասին, ինչո՞ւ չենք խորհիր ուրեմն, որ չափահաս սերունդը եւս կորսնցնելու վտանգին առջեւ կը գտնուինք:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ անտարակոյս այս վտանգին զոհ պիտի երթան գլխաւորաբար հայ քաղքենի տարրերը. անոնք որոնք շատ թոյլ թելերով կապուած են հայ կեանքին հետ: Լաւ կ'ըլլար, եթէ ասոնք շուտով ընտրէին իրենց ճամբան եւ հրաժարէին միանգամընդմիշտ աժան ազգասիրական մարզանքներէ: Եւ ինչ որ կարեւորն է, հրաժարէին միանգամընդմիշտ մոլորեցնելէ մեր միամիտ հայրենակիցները:

Կա՞յ մարմին մը, օրկան մը խորհող այս ուղղութեամբ, որուն պիտի դիմէ հայ աշխատաւորը՝ բան մը հասկնալու եւ լուսաբանուելու համար:

Ինչո՞ւ չենք տեսներ այս նոր վտանգը:

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԼՈՐՏ ՍԷՍԻԼԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆ

Երէկ Ժընեւի մէջ բաց
ցաւ Ազգերու Դաշնակցութ
խորհուրդի 46րդ նստաշրջան
քանի մը օրէն ալ Ընդհա
ժողովը կը գումարէ իր տարե
նիստերը:

Վերջերս երկու կարեւոր
ժառականներ օրուան խն
կը դարձնեն Ազգերու Դաշ
ցութեան ապագան: Առաջին
ժարօղը եղաւ Ազգերու Դաշ
ցութեան ֆրանսայի պատուի
ծերակուտական Հանրի դը Ժ
վընէլ (Նախկին մարզպան Թ
ոյ), որ արտաքին Նախ
դրիանի ուղղուած նամակով
կը բացատրէր իր քաղուի
պատճառները, կարճ խօսքով
չակելով Ազգերու Դաշնակցութ
մնանկութիւնը:

Նստաշրջանի Նախօրեն
Լորտ Ռոպըրթ Սէսիլի թէ
լիական դաշինքի անդամ
թենէն եւ թէ Ազգերու Դաշ
ցութեան պատուիրակի հա
մանքէն հրաժարիլը, աւելի
հարուած մը կու տայ մի
յին արիստոկրատի հմայքի
միաժամանակ քօղազերծ
անգլիական դաշինքին ան
քաղաքականութիւնը զինա
փութեան խնդրին մէջ: Լորտ
սիլ իր հրաժարականը ներ
ցուցած էր Ժընեւի Նաւայի
Նաթափութեան խորհրդաժո
ձախողելէն անմիջապէս վերջ
կայն վարչապետ Պոլտուին
Նստայէն նոր վերադարձած
լով, հրաժարականի հարց
քանի մը օր առաջ միայն
պարակ եղաւ:

Ահա թէ ինչ կ'ըսէ Լորտ
սիլ իր հրաժարագրի
(«*Թայմզ*» 30 *Օգոստ.*)

«Ցաւով կը յայտնեմ որ
եմ այն եզրակացութեան
պէտք է հրաժարիմ պաշ
Նախ վստահացնեմ ձեզ թէ
եզրակացութիւնս ոեւէ
սական դժուարութեան
ւանք չէ: կը ցաւիմ ըսելու
դժուարութիւնը շատ
լուրջ է, որովհետեւ չեմ
ծածկել թէ Զինաթափում
ընդարձակ քաղաքականու
մէջ դաւիճին մեծամասնու
սը եւ ինքս իրապէս համա
չենք:

«կը հաւատամ թէ սպա
զինումներու ընդհանուր
զումն ու սահմանափակումը
կան է աշխարհի խաղաղու
համար, եւ այդ խաղաղութ
կախում ունի գոյութիւն
միայն բրիտանական կայ
թեան, այլ նոյն ինքն եւ
կան քաղաքակրթութեան:
տեւի թէ՝ սպառազինումն
սահմանափակումը եւս կը
տեմ օրուան ամէնէն կա
հանրային խնդիրը: Համ
եմ թէ ատիկա կարելի է
կանացնել միայն միջազ
համաձայնութեամբ: Հետեւ
իմ դատողութեամբ, կառ
րութիւնը իր գլխաւոր պ
պէտք է կեդրոնացնէր այ
համաձայնութիւն մը ձեռք
բերելու: Ձեմ ըսեր թէ
պէտք է գնուի ամէն գ
այլ կ'ըսեմ թէ քաղաքակ
լոր հարցերէն ամէնէն
քաւորն է այդ:

«Անցեալ զարնան սպ
զինումներու սահմանափ
նախապատրաստական ժո
շատ մը բաներ վրդով
ինծի համար: Կրկին ու
ինծի դրկուած հրահանգ
պարտաւորուած էի պաշտ
նել այնպիսի տեսակ
զօրս շատ դժուար էր
ցնել աշխատանքներու յա
թեան լուրջ փափաքով

«Սակայն երբ բարի
խնդրելու ինծմէ որ վերջ
հրդաժողովին Անգլիոյ պ
րակներէն մէկը ըլլալ, թէ
ընդունեցի: Կը խորհէի
մաձայնութեան մասին

ԾԻԾԱՂ

ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԸ

Աստուած աւելցնէ, շիտակը հարուստ եմ... բարեկամի կողմէ: Ճշմարիտ կողմէ ալ՝ պատիւ ունիմ յայտարարելու թէ... միլիոնատէր եմ: Բարեկամներս հասարակ մահկանացուներ չեն: Մեծ մասամբ կամ գրողներ են՝ խօսքի վաճառականներ կամ քանդակագործներ են՝ գործի վաճառականներ: Այս բոլոր բարեկամներս մէկ կողմ: Ես ունիմ քանի մը թանկագին բարեկամներ ալ, որոնք հնարիչներ են ու պատիւ կը բերեն ինծի, քեզի ու իրենց.. պանդոկապետին:

Զարդանկարիչ բարեկամ մը հնարած է նոր ներկ մը որ արեւով, ջուրով, օդով, օճառով, ժամանակով կամ *ժավէլով* չելլեր բնաւ եւ ունի թաւշային փայլ ու փափկութիւն:

Զինկօկրաֆ բարեկամ մը հնարած է մելան մը որ լուսաւոր է ու գիշեր ցերեկ կը վառի ու կը փայլի:

Նկարիչ բարեկամ մըն ալ հնարած է գործիք մը՝ ամէն կարգի ծուխերը խեղդելու, չերեւցնելու համար:

Այս երեք բարեկամներս ալ կը սպասեն մեծահարուստ գնորդներու: փողի համար չի, գաղափարի համար:

Խորհուրդ կուտամ իրենց երթալ Հայաստան՝ յաջողութիւն գտնելու համար:

Ա. Բարեկամիս ներկը, որուն կարմիրը նշանաւոր է, թող քաղաքին պոլշեւիկները գոյն չկարենալ փոխելու համար:

Բ. Բարեկամիս մելանը թող գործածեն իրենց շինարարութեան փայլուն ռէքլամներուն համար:

Գ. Բարեկամիս ալ մեքենան թող գործածեն՝ աշխարհի մուխը մարելու համար:

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶՐԻԿ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԹԱՔՈՒՆ ՆՈՐ ՈՒԺ ՄԸ

Տնտեսագէտները յաճախ իրենք իրենց սա հարցումը կ'ուղղեն.— Ի՞նչ պիտի ընէ մարդկային ճարտարարուեստը երբ սպառին երկրին մէջ գտնուած քարածուխի բոլոր մթերքները, նկատի առնելով որ ներկայ քաղաքակրթական դարուն մէջ քարածուխը գրեթէ միակ շարժիչ ուժն է հնարուած բոլոր մեքենաներուն եւ մեքենական կազմուածքներուն:

Ինչպէս գիտենք, ռատիոմը, որուն 1 կրամը 400,000 ֆրանք կ'արժէ, լոյս եւ ջերմութիւն կ'արտադրէ, իր ծանրութենէն խիստ աննշան մաս մը կորսնցնելով: Պէքըրէլի կարծիքով 1 կրամ ռատիոմը հազիւ 1 հազարերորդական կրամ նիւթ կը սպառէ մէկ միլիոն տարիներու ընթացքին մէջ: Ռութէնֆորտ, Հէյտվայլըր եւ Քրուքս այդ ժամանակամիջոցը չափազանցուած գտնելով հանդերձ, ընդունած են թէ 5 կրամ ռատիոմը 100 տարուան մէջ իր ուժը սպառելով 1 կրամ կը կորսնցնէ իր ծանրութենէն:

Նիփսէ, որ երկու դար առաջ արեւագրութիւնը (héliographie) հնարեց եւ առաջին անգամ ըլլալով լուսագրական փորձեր կատարեց ապակիի վրայ, ժամանակին նշմարած էր թէ մթութեան մէջ Ուրանիոնի աղերը բաւական երկար ատեն լուսանկարչական տպաւորութիւններ առաջ կը բերեն, սակայն ան չկրցաւ իր դիտողութենէն որեւէ եզրակացութիւն մը հանել: Այդ փորձերը թէեւ յետոյ մոռացութեան տրուեցան, սակայն «րէօնթկէն» ք. ճառագայթներուն գիւտով մեծ յեղաշրջում առաջ բերաւ գիտական աշխարհին մէջ: Ասով նիւթին անեղծականութեան մասին Լավուազիէի վարդապետութիւնը հիմէն խախտելով, ընդունեցաւ թէ պարզ մարմիններու ամենավերջին տարրը՝ հիւլէն՝ անեղծական չէ, այլ ընդհակառակն ինքնին բաղկացած է չէզոք ելեկտրականութեամբ բեռնաւորուած նիւթեղէն մասնիկներէ, որոնք զանազան պատճառներու ազդեցութեան տակ կը տարանջատուին դրական եւ բացասական ելեկտրականութիւններու:

Սակայն ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ հիւլէներուն այդ տարանջատումը: Կը կարծուի թէ հիւլէներու մակերեւութային մասնիկներուն զօրեղ անջատումը ծնունդ կուտայ տիեզերական թաքուն նոր ուժի մը:

Գիտենք թէ կիզումի երեւոյթները նիւթին տարանջատման անմէկն զօրեղ պատճառներէն մէկը կը կազմեն, եւ թէ ջերմութեան կամ լոյսին առաջ բերած երեւոյթներէն դուրս, կազերու բոցերուն մէջ կարելի է ի յայտ բերել կազմաւորութիւնը օդագիր մասնիկներու անսահման քանակութեան եւ ուժերու, որոնք մինչեւ այսօր օգտագործուած չեն: Սակայն cathodiques(*) կոչուած ճառագայթները կը թուին ներկայացնել նիւթին անջատման առաւելագոյն աստիճանը: Այդ ճառագայթներուն միջոցաւ առաջ բերուած հիւլէներուն ռմբակոծութիւնը կ'արտադրէ այնպիսի ջերմութիւն մը (3500 աստիճան տաքութիւն), որ կարող է հալեցնել ադամանդը:

Մ. Ժ. Ժ. Թոմսըն կը կարծէ թէ՝ եթէ անսպառած նիւթէն մէկ կրամ շարժման մէջ դրուի այդ սնամէջ խողովակին մէջ, նկատի առնելով cathodiques ճառագայթներուն արագութիւնը, որ երկվայրկեանի մը մէջ 100 հազար քիլոմեդր է, կարելի պիտի ըլլայ առաջ բերել ամենահրաշալի արդիւնքներ:

Նիւթին այս ճառագայթարձակ գործունէութենէն առաջ եկած օդագիր մասնիկները օժտուած են այնպիսի անսահման արագութիւններով, որոնք անհունօրէն գերագաս ուժի մը գործածութիւնը կը պահանջեն, թէ գործածուած ուժին սպառումը պէտք չէ նիւթէն դուրս փնտռել, այլ նիւթին մէջն իսկ:

Հետեւաբար հիւլէները պէտք է նկատել անսահման ուժի ընդունարաններ, զորս կրնան սպառել առանց դուրսէն որեւէ բան փոխ առնելու, եւ որ իրենց մէջ կուտակուած է ստեղծագործութենէն ի վեր: Ըսել է թէ մեր տրամադրութեան տակ ունինք անսահման ուժի մթերք մը. ե՞րբ եւ ինչպէ՞ս կարելի պիտի ըլլայ օգտագործել այդ ուժը, that is the question.

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

(*) Cathodiques ճառագայթները առաջ կուգան երբ ելեկտրական ճախարակին հոսանքը ցրծակենք ապակիէ խողովակի մը մէջ, որուն օդը պարպուած է 1 միլիոներորդ մթնոլորտ համեմատութեամբ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԻՃԵՐԸ

Կը շարունակուին Սեւանի լիճին ուսումնասիրութիւնները: Այս ուսումնասիրութիւններով կարելի պիտի ըլլայ ճանչնալ ու բացատրել Սեւանի մէջ տեղի ունեցած երեւոյթները: Բոլոր փոքրիկ լիճերը, իրենց կենդանաբանական ու բուսաբանական հարստութիւններովը, քննութեան առնուած են ռուս գիտնականներու կողմէ, որոնց այսպէսով, գեղեցիկ ամառնային արձակուրդներու առիթն ալ կը տրուի:

Լիճին կայանի վարիչ Ֆորնոսովի ղեկավարութեամբ, խումբ մը բարձրացաւ լեռնային կափիլ լիճը, որ կը գտնուի Աղմաղանի լեռնաշղթային մէջ, ծովի մակերեւոյթէն 10,000 ոտք բարձր: Այս լիճը առաջին անգամ է որ կ'ուսումնասիրուի: Մակոյկով մը կարելի եղած է շրջագայիլ ամէն կողմ: Լիճին ջուրը տաքուկ է, ջերմութիւնը ստանալով արեւին ուղիղ ճառագայթներէն: Լիճը հարուստ է կենդանաբանական եւ բուսական տեսակէտէն:

Աւարտած է նաեւ ուսումնասիրութիւնը Գէլ լիճին, որ կը գտնուի Սեւանի հարաւ-արեւելեան կողմը եւ լիճին նոր միացած է նեղուցով մը: Դեռ պիտի ուսումնասիրուին Պարզ լիճը (Դիլիջան), Այղը լիճը (Էջմիածին), Արփա լիճը (Ալեքսանդրապոլ) եւ Ղարագէօլը (Զանգեզուր):

ԶԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ԼԻՈՆ.— Բարձր Հայքի Հայրենակցական Միութեան վեճակահանութիւնը եւ հանդէսը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 13ի շաբաթ գիշերը, «Էմիլ Զօլա»յի սրահին մէջ: Խուռներամ բազմութիւն մը փութացած էր ժամանակէն առաջ: Սրահը գրեթէ նեղ կուգար: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով: Պ. Գեղամ Սարոեան հանդէսը բանալով ըսաւ, թէ՝ „որքան ատեն որ հայ ժողովուրդը եւանգով փարած է Հայրենակցականին, ձուլման աշխարհ վտանգը չի կրնար համարձակիր Հայուն սեմէն ներս մտնել: Վստահ ենք թէ վերջապէս բռնութեան եւ գիկտատուրայի աւերակներուն վրայ կրկին պիտի կերտուի ազատութիւնը եւ հայ կենսունակ ժողովուրդը վերստին պիտի տիրանայ իր հայրենի օջախին, հաւաքելով ցիրուցան տարագիր զանգուածները:»

Օրուան հանդէսին հրաւիրուած էր խօսելու Պ. Ց. Սրապեան, որ ներկայացուց Հայրենակցական Միութեան կատարած դերը, սկսեալ 1918 եւ 19 թուականներէն Կովկասի մէջ, յետագային Պէյրութ եւ այլն, ուր Բարձր Հայքի Միութիւնը ամենաեռանդուն կերպով աշխատած է: «Հայրենակցականները պէտք է համախմբուին վերջապէս որ, ըսաւ, այսօր անհամեմատ շատ աշխատանք ունին կատարելիք քան երբ եւ իցէ: Եւ այդ աշխատանքներէն առաջինը պէտք է ըլլայ անպայման միացնել բոլոր Հայրենակցականները ու լծուիլ գործի: Գաղութահայերը թող հրապարակ իջնեն եւ ուժգին կոչով մը իրականացնեն այս գաղափարը:» Եղան արտասանութիւններ եւ երգեր:

Հանդէսը վերջացաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

ԿԱՐԻՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԹԵՆԻՍ

Փառ-Հօմպուրկէ վերջընթեր մրցումներուն մէջ ֆրանսական զոյգը յաղթած է Ալանկէիլ-Տըմասիուս զոյգին:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ՍԻՏ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Սիտ Պէրպէրեան ամերիկահայ նշանաւոր կռփամարտիկը (թեթեւ ծանրութիւն) որ ժամանակ մը աշխարհի ախոյեանութիւնը ներկայացնողներէն մէկը եղած էր, Օգոստոս 16ին Պոսթընի մէջ մրցեցաւ Ճիմմի Սաքսի հետ: Ներկայիս դեռ արդիւնքին չենք տեղեկացած:

Սիտ Պէրպէրեան Ամերիկայի միջին նահանգներու թեթեւ ծանրութեան ախոյեանն է: Լաւ պիտի ըլլար որ Պէրպէրեան Ֆրանսա գար չափուելու համար ֆրանսացի կռփամարտիկներու հետ: Վստահ ենք որ ան իր ծանրութեան պատկանող կռփամարտիկներուն կրնայ յաղթել:

*** Փալինօ՝ Եւրոպայի ծանրութեան ախոյեանը՝ Սեպտեմբեր 8ին Ամերիկայի մէջ պիտի չափուի նոր Զելանտայի ախոյեան Թոմ Հէննիի հետ: Սպանիացին նախապէս կէտերով յաղթած է Զելանտացիին: Այս անգամ ալ կը նախատեսուի Փաուլինոյի յաղթանակը:

ԱԹԼԷԹԻԶՄ

Կիրակի օր Ֆրանքֆորթի մէջ (Գերմանիա) մարզական տօնի մը ընթացքին, Brechenmacher 14 մեդր 72 գունդ նետելով կարեց Գերմանիոյ մրցանիշը:

ՖՈՒԹՊՕԼ

Հակառակ տիրող տաքին, Անգլիոյ մէջ ալ եղանակը կիրակի օր բացուեցաւ: Անգլիոյ մէջ գնդակախաղը միշտ կը պահէ իր ժողովրդականութիւնը: Կիրակի ամբողջ Լիկերու հանդիսատեսներուն թիւը հասած է 750,000 հոգիի, ինչ որ մեծ թիւ մը չէ Անգլիոյ համար:

Գ. Կ.

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 20ին, Մոսկուայի մէջ սկսան Ռուսիոյ մարզական ընդհանուր մրցումները: Այս առթիւ մարզիկ խումբերուն տրամադրութեան տակ դրուեցան ամէնէն խոշոր հրապարակները եւ ջրակայանները: Կատարուեցան գնդախաղեր, թենիս, պասքէթպոլ, աթլէթիզմ, հրացանաձգութիւն, լողալ: Համարգերը պատերազմական բնոյթ ունէին: Կարմիր հրապարակին վրայ տեղի ունեցաւ մեծ հանդէս մը: Մարզանքներուն կը մասնակցէին 2000 հոգի: Մոսկուայի մարզական խումբերը ղրկած էին 745 հոգի, Լէնինկրատէն՝ 236, Հիւս. Կովկասէն՝ 144: Պատգամաւորներ կային Չեխոսլովաքիայէն, Նորվեկիայէն, Ֆինլանտիայէն: Նոյնպէս գերմանացի 11 ըմբիշներ եւ 11 թենիս խաղացողներ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՒՍ ԱՂՋԻԿ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ.— Ռուս աղջիկ մը, Քլարա Պրայլովքի, հարուստ գերդաստանէ մը, որ կը բնակի Մալաքօֆ պողոտային վրայ, ինքնաշարժ մը կը վարձէ եւ շիտակ կ'երթայ զինուորական հիւանդանոց մը մօտ: Կը գնէ ատրճանակ մը: Ցետոյ նոյն ինքնաշարժով կը հասնի Փէր-Լաշէզի գերեզմանը, ուր թաղուած է իր հօր մարմինը: Հօրը շիրմին կրթնած՝ թուղթի մը վրայ քանի մը տող կը գրէ, յետոյ ձեռքերը կուրծքին, գլուխը խոնարհած, կ'աղօթէ:

Ցանկարծ ատրճանակը կը գոռայ: Աղջիկը գետին ինկած էր անկենդան: Թուղթին վրայ գրուած էր. «Ընտանիս Պրայլովքի էս»:

ԼՐՏԵՍ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ.— Գերմանացի լրտես մը, Ցեօյց, անցեալ օր Մեցի մէջ կը դիմէ երիտասարդ ֆրանսացի զինուորի մը եւ կ'առաջարկէ 1,100 ֆրանքի փոխարէն օրինակ մը բերել նորահնար գնդացիրին գնդակներէն: Զինուորը լուր կուտայ իր հարիւրապետին որ կը թելադրէ ընդունիլ առաջարկը եւ ժամադրուած տեղը տանիլ կեղծ գնդակը: Ֆրանսացի զինուորը կը հպատակի: Ու երբ Գերմանացին 1100 ֆրանքը կը յանձնէ ու գնդակը կըստանայ, վրայ կը հասնին ֆրանսացի ոստիկանները եւ կը ձերբակալեն զայն:

ԱՑՐԱՆՆԱԿ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ.— Մէնիլմոնթան ծառուղիին վրայ խոնարհ եկեղեցի մը կայ, ուր կ'այցելեն գողերը, երբ որ ուզեն: Վերջերս հրաման տրուած էր ժամկոչին, որ գիշերները պառկի եկեղեցիին մէջ: Արդ, անցեալ գիշեր խումբ մը գողեր դարձեալ մտան եկեղեցիէն ներս: Պահապանը յանկարծ կրակեց գիշերային հաւատացեալներուն վրայ: Եկեղեցիին պատերը իրարու պոռացին, եհովային ձայնին նման աշխարհ որոտում մը լսուեցաւ եւ գողերը փախան, իրենց գործիքները թողլով սուրբերուն առջեւ:

կասկած չկայ եւ կարելի պիտի ըլլայ նաւային երեք մեծ պետութեանց միջեւ սպառազինումներու սահմանափակում առաջ բերել: Միւս կողմէ անոր ձախողումը մեծ աղէտ մը պիտի ըլլար: Դժբախտաբար ձախողեցաւ եւ այսօր պատճառները պիտի պարզուին, երբ խորհրդարանը գումարուի: Առայժմ բաւական է ըսել թէ ես ինքս համաձայն չէի ստացուած հրահանգներուն եւ կը հաւատամ թէ կարելի պիտի ըլլար համաձայնութիւն մը գոյացնել այնպիսի պայմաններով, որ երբեք չպիտի զոհուէին Անգլիոյ էական շահերը:

«Անցեալին մէջ իմ պաշտպանած բոլոր տեսակէտներս ձախողեցան: Նոյնը պիտի ըլլայ ապագային ալ: Նոյն պատճառները նոյն արդիւնքները առաջ պիտի բերեն: Պէտք է ըսեմ ճշմարտութիւնը թէ՝ այս խնդիրներուն մէջ իմ պաշտօնակիցներս չեն համաձայնիր ինծի հետ: Այս պայմաններուն մէջ, այսուհետեւ իմ ներկայութիւնս դահլիճին մէջ ո եւ է բանի չպիտի ծառայէ:»

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՑԱՄԲ ՄԱՀ»

Դէպքերու բերումով, կը գտնուէի կացութեանը մէջ այն մարդուն, որ հեղեղի մը մէջ ինկած եւ խեղդուելու վտանգին ենթակայ, ի զուր կը ճգնի ոտքը գետին դնել:

Պէ՞տք էր որ ենթարկուէի:

Եւ Մեծ-Դուքս Տիմիթրի Փավլովիչի վստահութիւնը չարաչար գործածելով, պէ՞տք էր որ ընկերէի գործին առջեւ զոր ստանձներ էի:

Դիւրին չէ անշուշտ «աշխատիլ» երկրի մը մէջ, ուր ամէն մէկ քայլիդ լրտեսի մը կամ մատնիչի մը կը հանդիպիս:

Բայց, ուրիշ առթիւ ալ, նոյնքան ծանր պարագաներու առջեւ գտնուեր էի:

Երկար մտածելէ յետոյ ուրեմն, շատ յանդուգն, յիմարական ծրագիր մը պատրաստեցի:

Թվէրսքայայի տունը դառնալուս պէս, խնդրեցի վերակացուէն որ, իմաց տայ օրիորդին թէ կ'ուզէի հետը խօսիլ:

Անմիջապէս զիս կանչել տուաւ:

Անոր քով մտնելէ առաջ, կրցայ Անուշքայի ազդարարել հետեւեալը.

— Ամէն բան լաւ կ'երթայ: Բայց բառ մի փախցնէք խօսակցութենէն զոր պիտի ունենամ, եւ ինչ որ ալ ըլլայ, ստիպողաբար իմացուցէք Քուիլօֆին կամ Քարասօֆին ինչ որոշում որ տրուի. որովհետեւ պէտք է որ կամ տակը երթամ կամ վրան ելլեմ:

Հաւանութեան շարժումով գլուխը ծռեց եւ ուղղուելով դէպի օթեակ մը զոր թեթեւօրէն բացաւ եւ ինծի ցոյց տուաւ գործիքը որ իրեն թոյլ պիտի տար լսել:

Այս կողմէն ապահովուելէ յետոյ մտայ կարմիր կոյսին քով:

— Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ, հարցուց, եւ ինչո՞ւ մեր միջեւ այդքան պարզութիւն: Չե՞ս գիտեր թէ ասկից յետոյ, ամէն վայրկեան կրնաս ազատօրէն քովս գալ:

Ընկճուած երեւոյթով մը պատասխանեցի.

— Աւա՜ղ, լաւ երազ մը ունէի, զոր ճակատագիրը մէկ հարուածով կուգայ ջախջախել. անկարելի է որ ձեր ծառայութեան մէջ մնամ. կուգամ ձենէ խնդրել որ ընդունիք հրաժարականս:

Մէկ ոստումով վրաս նետուեցաւ:

— Հէ՞, ի՞նչ ըսիր. անշուշտ սխալ հասկցայ:

— Բնաւ. կը խնդրեմ որ զիս ազատ արձակէք:

Զարմանքով զիս դիտեց:

— Ի՞նչ կը նշանակէ այդ, հարցուց: Պէ՞տք է որ կարծեմ թէ դուն ալ միւսներուն պէս, բոլոր միւսներուն պէս, կ'ուզես զիս մատնել:

Սաստկօրէն զինքը դիտեցի:

— Երբ կը նախընտրեմ մեկնիլ, ճիշդ անոր համար է որ չեմ ուզեր ձեզ մատնել: Սովորութիւն չունիմ խածնելու ձեռքը որ զիս կը սնուցանէ:

Ցնցուեցաւ ու կը տժգունէր:

Ակնարկ մը պտտցուց իր շուրջը, յետոյ, բազմոցի մը վրայ նետուելով, մխրճուեցաւ խոր մտածումներու մէջ: Բայց շատ չանցած, ինքզինքը գտաւ, եւ տպաւորիչ հանդարտութեամբ մը, ըսաւ.

— Իմ պզտիկ Իվանս, ինչ որ կ'ըսես ծանր է, շատ ծանր, նոյնիսկ քու կարծածէդ շատ աւելի ծանր: Ուրեմն, կ'ուզե՞ս ինծի հաճոյքը ընել բացատրելու:

— Ա՜հ ո՛չ, որպէսզի ամբողջ Չեկան իմ ետեւէ՞ս իյնայ: Շնորհակալ եմ: Դասս նոր առի. կը բաւէ որ կոնսիլիոմ լսէ թէ ինծի ըրած առաջարկները քեզի իմացուցեր եմ եւ...

— Կոնսիլիոմ քեզի առաջարկեց զիս մատնե՞լ:

Խորապէս վրդոված ըլլալ կեղծեցի...

— Այդպէս ըսել չուզեցի, այլ...

— Այո՛, բայց ըսէ կերպով մը...

Եւ յամառելով,

— Տեսնենք Իվան, չպիտի անշուշտ ուզես զիս նման վրդովմունքի մը մէջ ձգել. գիտես թէ որքա՜ն ազնիւ գտնուեցայ քեզի հանդէպ:

— Այո՛, բայց...

— Բայց ի՞նչ...: Ի՞նչ, կը վախնաս որ մէկո՞ւ մը կ'ըսեմ քու ըսելիքներդ: Կ'երդնում որ քու խօսքերէդ ոչինչ, ոչի՛նչ, կը լսե՞ս, չպիտի դուրս ելլէ ասկից:

Վարանիլ ձեւացուցի...

— Եթէ վստահ ըլլայի՜, սկսայ:

— Բայց, կրնաս վստահ ըլլալ. ես սովորութիւն չունիմ մատնելու անոնք որ ինծի կը ծառայեն:

Եւ հետզհետէ աւելի վրաս իյնալով.

— Այսպէս ուրեմն, համարձակեցաւ քեզի առաջարկել որ...

Ընելիքս որոշած ըլլալու ձեւեր մը առի եւ զայն ընդմիջելով.

— Պարզապէս ինծի առաջարկեցին քու բոլոր շարժումներդ օրը օրին տեղեկագրել Չեկային: Ինծի առաջարկեցին հսկել քու թղթակցութեանդ եւ յարաբերութիւններուդ վրայ. ինծի առաջարկեցին խուզարկել քու թուղթերդ, թղթածրարներդ, թափանցել գաղտնիքներուդ, եւ այս՝ քու սիրահարդ դառնալով, ի հարկին, որպէսզի աւելի գրաւեմ քու վստահութիւնդ: Ահա ինչ որ ինծի առաջարկեցին...

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Պոլշեւիկեան ռազմափորձ եւ զօրահաւաք

Ռիկայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ Հարաւային Ռուսիոյ մէջ սկսած են «աշնան մեծ ռազմափորձերը», որոնց կը մասնակցին անսովոր թիւով ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային ուժեր։ Սպայակոյտի պետեր Փասթուխոֆ եւ Փուկաչէֆ կը յայտարարեն թէ գործնապէս ռազմափորձերուն պիտի մասնակցի ամբողջ կարմիր բանակը, ինչպէս նաեւ Սեւ Ծովու նաւատորմն ու կարմիր օդանաւային տորմիղը։

Ներկայ ռազմափորձերուն մէջ կարեւոր նորութիւնն է զինուորական և քաղաքային գործողութեանց գործակցութիւնը։ Կարմիր բանակի սպաներու հրամանին տակ իբրեւ օժանդակ պիտի մասնակցին Օսօավիաքիմի (խորհրդային օդանաւային եւ քիմիական ընկերութիւն) ջոկատներն ու աշխատաւորական ջոկատներ։ Ռազմափորձերը պիտի ծառայեն իբրեւ զինուորական լայն պրոպագանդ։ Գլխաւոր գործողութիւնները տեղի պիտի ունենան Օտեսայի շրջանին մէջ եւ ռումէն սահմանագլուխին մօտ։

Սեւ ծովու նաւատորմին նախապատրաստական փորձերուն ներկայ էր սպայակոյտի պետ Թուխաչեվսքի, որ «Կոմինտէրն» յածանաւին մէջ ճառ մը խօսելով, վեր հանեց ներկայ ռազմափորձերուն քաղաքական եւ զինուորական կարեւորութիւնը։

Մոսկուայէն ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ.

Լէնինկրատի եւ Խրիմի մէջ զօրահաւաքի հրաման տրուեցաւ 1896ի եւ 1903ի ծնունդներուն համար։ Ժողովուրդին յայտարարուեցաւ որ զօրահաւաքը պատերազմի հետ կապ չունի, այլ պարզ «փորձ մըն է զօրաշարժի»։ Սակայն ժողովուրդը շատ յուզուեցաւ։ Խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան բոլոր անոնց դէմ, որոնք սուտ լուրեր տարածելով կը վրդովեն ժողովուրդը եւ նաեւ անոնց դէմ, որոնք իրենց քարոզութիւններով արգելք կ'ըլլան զօրահաւաքին։

Լրտեսներ Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայի գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Լէնինկրատի մէջ երեւան հանուեցաւ լրտեսներու խումբ մը, որ կ'աշխատէր Անգլիոյ հաշւոյն։ Լրտեսական այս խումբը կազմակերպուած է 1921ին, անգլիացի հարիւրապետ Պոյսի կողմէ։ Լրտեսներու ցանցով մը կապուած էին Լէնինկրատ, Մոսկուա և Օտեսա։ Անոնք հաղորդակցութեան կը մտնէին հարիւրապետ Պոյսի հետ, Լէնինկրատի ֆինլանական ընդհ. հիւպատոսարանին միջոցով։ Նոյնպէս կը հաղորդակցէին Լէնինկրատի անգլիական հիւպատոս Փրէսթընի հետ։

Հարիւրապետ Պոյս լրտեսական խումբին պետ նշանակած է ցարական բանակէն հին սպայ մը, Սուռլոֆ, որ կը բնակի Ֆինլանտիա։ Ռուսիոյ մէջ խումբը կը վարէր Հոյէր, որ, իր իսկ խոստովանութեամբ, յարաբերութեան մէջ էր Պոյսի հետ, 1916էն ի վեր։ Կ'աշխատէր հարիւրապետին հսկողութեան տակ երբ ղրկուեցաւ սքանտինավեան եւ պալթիկեան երկիրները, լրտեսական կազմակերպութեան համար։ Դատը պիտի տեսնուի այսօր Ուրբաթ։

Ռումանիոյ միջադէպը փակուած

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Չիչերին, Վոյքովի սպանութեան հարցին մասին հաղորդագրութիւն մը հրատարակելով, կը յայտնէ թէ միջադէպը փակուած է, շնորհիւ երկու կողմերու միջեւ կնքուած գոհացուցիչ կարգադրութեան մը։

Հաղորդագրութիւնը կ'աւելցնէ թէ մօտերս Լեհաստանի եւ Ռուսիոյ միջեւ պիտի սկսին բանակցութիւնները, կնքելու համար ոչ-յարձակողական դաշնագիր մը եւ առեւտրական համաձայնագիր մը։

«Համայնավարական հարցը լուծուած»

Չիլիի հանրապետութեան նախագահը, Իպանեզ, անգլիական թերթերու ներկայացուցիչին կը յայտնէ թէ իր հանրապետութիւնը «լուծած է համայնավարական հարցը, Րոպէնսոն Քրիւզօէ կղզին ղրկելով բոլոր այն համայնավարները, որոնք կը փափաքէին երկրին մէջ իրագործել իրենց տեսութիւնները։» Վեց ամիսէ ի վեր համայնավարներու խումբ մը ղրկուած է Ժուան Ֆէրնանտեզ։ Անոնց տրուած են գործիքներ, տուներ եւ ինչ որ անհրաժեշտ է ապրելու համար առանց արտաքին օգնութեան, որպէսզի կարենան գործադրել ու իրագործել իրենց տեսութիւնները։

Վեց ամիս չանցած, բոլոր համայնավարները ուզած են վերադառնալ երկիր։ Համայնավարները կեանքի այս գործնական դասը առնելէ յետոյ, արտօնուած են վերադառնալ փարախ, երկրին անկախութեան տարեդարձին օրը, 18 Սեպտեմբերին։

Ֆրանսեւանգլիական բարեկամութիւնը

Անգլիոյ արտաքին նախարար Սըր Օսթըն Չէմպըլէյն ժընեւ երթալէ առաջ հանդիպեցաւ Փարիզ եւ առջի օր ընդունուեցաւ Քաղաքապետարանին մէջ մեծ շուքով։ Այս առթիւ Փարիզ քաղաքին կողմէ նախարարին ձօնուեցաւ Ոսկեմատեան մը։ Հանդէսին ներկայ էին նախարարներ՝ Պրիան, Սարօ, Լէյկ, ոստիկանական տեսուչը Քիափ, ակադեմական Փօլ Վալէրի, Պոտրիյար, զօր. Կուրօ, Անգլիոյ դեսպանը, երեւելիներ եւ անգլիական գաղութին ընտրանին։

Քաղաքապետական խորհուրդին նախագահ Տէսօլի եւ Սէնի նահանգապետ Պուժիւի ողջոյնի խօսքերէն յետոյ, Չէմպըլէն ֆրանսերէն ճառ մը խօսելով, ըսաւ.—

«Այս ձօնը կը նմանի այն նուէրին, որ բարեկամուհի մը կուտայ իր բարեկամուհիին։ Ես զայն կը նկատեմ գրաւականը անցեալ, ներկայ եւ ապագայ բարեկամութեան մը։ Մարաջախտ Ժոֆր գրած է գիրքին մէջ. «Բիչներ կը սիրէր մեզ, որովհետեւ կը հասկնար մեզ»։

«Ես կը սիրեմ ձեզ, կը սիրեմ Ֆրանսան իր փառքովը, իր լոյսովը եւ իր անձկութիւններովը։ Պարզ խօսքով՝ կը սիրեմ Ֆրանսան։

«Անշուշտ, քաղաքականութեան մէջ գործերը սիրտով չեն տեսնուիր ու կարգադրուիր, այլ բանականութեամբ։ Սակայն, երկու երկիրները իրարու կապող սէրը, կրնայ գոհացնել սիրտն ալ, բանականութիւնն ալ։ Հակառակ անխուսափելի թիւրիմացութիւններու, հաւատք ունենանք մեր վրայ, մեր երկու ազգերուն վրայ, որոնց միութենէն կը կազմուի աշխարհի խաղաղութիւնը»։

Ճառէն յետոյ, յանձնուեցաւ գիրքը, որ կը ներկայացնէր ֆրանսական գեղարուեստը, զարդարուած՝ անգլիական զինանշաններով։ Չէմպըլէյն զայն պիտի դնէ բրիտանական թանգարանին մէջ։

Հանդէսէն յետոյ Չէմպըլէյն գնաց պսակ մը դնելու Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին վրայ եւ գիշերը մեկնեցաւ Ժընեւ։

Օդարշաւներ

Եւրոպայէն Ամերիկա երթալու փորձ մըն ալ սկսաւ։ Առջի առաւօտ, երկու անգլիացի օդանաւորդներ, Մինչին եւ Համիլթըն (լորտ Համիլթընի տղան), եւ իշխանուհի Լովէնշթայն Վէրթհայմ, Իրլանտայէն «Սէյնթ Ռաֆայէլ» օդանաւով ճամբայ ելան դէպի Քանատա, առանց նախապէս լուր տալու, կանխելով Լէվինը։

Իշխանուհին ծնունդով անգլիացի, այրին է գերման իշխանի մը։ Եռանդուն կաթոլիկ, հարուստ, եւ 61 տարեկան։ Մասնակցած է Ֆրանսա-Եգիպտոս օդարշաւին։ Մեկնելէ առաջ, կաթոլիկ եպիսկոպոսը օրհնեց զանոնք։ Հակառակ հովին սաստկութեան եւ դաշտի նեղութեան, ծանր օդանաւը յաջողեցաւ օդ բարձրանալ ու մեկնիլ դէպի Օթթաւա (Քանատա)։

Կէս գիշերին հասած հեռագիրները կ'ըսէին թէ «Սէյնթ Ռաֆայէլ» Ատլանտեանին վրայէն կը շարունակէ իր ճամբորդութիւնը բնականոն կերպով։ Օթթաւայի մէջ մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան ընդունելու համար առաջին անգամ Եւրոպայէն Ամերիկա Ատլանտեանը կտրող օդանաւորդները։

*** «Փրայտ-աւ-Տիթրոյթ» օդանաւը Զորեքշաբթի հասաւ Պոլիս։ Օդանաւորդները ուզեցին անմիջապէս պէնզինով լեցնել շտեմարանները եւ մեկնիլ դէպի Հալէպ։ Սակայն թուրք իշխանութիւնները արգիլեցին եւ օդանաւորդները ստիպուեցան Այ-Ստեֆանօէն Պոլիս իջնել, ուր էսզի լրացնեն անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները թուրք հողին վրայ թռչելու իրաւունք ստանալու համար։ Յետոյ ճամբայ ելան դէպի Հալէպ։

*** Լէվին կը խորհի թռչիլ դէպի . . . Հնդկաստան կամ Ճափոն, եթէ անգլիացիները յաջողին կտրել Ատլանտեան ովկիանոսը։

*** Գերման օդանաւորդները պատրաստ կը սպասեն։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեբուհ» խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 19 Rue St. Sulpice:

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 80 Rue Charles-Chefson Bois-Colombes։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Վարուժան ենթակոմիտէին սովորական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբի ժողովը 5 Սեպտեմբեր երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին գրադարանի սրահը 262 րիւ Տիւկէքլէն: ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատետրերով:

Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիի հինգերորդ դասախօսական ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին Դաշնակցութեան գրադարանը. դասախօսն է Ընկ. Գ. Քիլարճեան։

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին դասախօսական ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին երիտասարդաց ակումբը:

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Պէլվիլի, Մէնիլմոնթանի, Վիլէթի եւ Շափէլի շրջաններուն բոլոր անդամներն ու համակիրները խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրուին նոր մասնաճիւղ մը կազմելու համար, վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին. 14 Rue Clovis Hugues, մէթրօ Jaurès կամ Bolivar։

Զ. Ռ. Ե. Մարսէյլի մասնաճիւղին դասախօսական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 63 Rue de la République սրահին վերնայարկը: Պիտի դասախօսէ Տքթ. Աշոտ Գասպարեան:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շավիլ—Վիռոֆլէ մասնաճիւղի ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: կարեւոր Օրակարգ: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԻՒՁԷՍ, Պ. Ե. Արմէն.— Ձեր ակնարկած խնդիրը ենթակային հրաւէրով քննութեան պիտի ենթարկուի ձեռնհաս մարմինի մը կողմէ։ Մինչեւ այդ քննութեան արդիւնքը, աւելորդ է մամուլը գրաղեցնել, մանաւանդ որ ձեր ամբաստանութիւնները լիուլի հրատարակուած են ուրիշ թերթի մը մէջ։

ՎԱՐՁԱԿԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԻՈՆ, Խ.— 50 ֆրանք։
ՍԱՎԻՆ, Ս. Ճ.— 20։
ՓԱՎԻՅԵՕՆ ՍՈՒ ՊՈՒԱ, Ա. Զ.— 100 ֆրանք։
ՓԱՐԻԶ, Օր. Վ. Թ.— 140։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— 532։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Պ.— 100։
ՇԱԹԻՅԵՕՆ, Թ. Գ.— 35։
ՄՕՆՊՈՒՇԷ, Լ. Մ.— 70։

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

— Ագնիւ Քէշիշեան կը փնտռէ իր եղբայրը Միքայէլ Քէշիշեանը որ 20 տարիէ ի վեր Ամերիկա կը գտնուի. իմացնել՝ խորէն կիրակոսեանին 42 Rue Ricolette, Marseille.

Կը խնդրուի «Հայրենիք» եւ «Ասպարէզ» թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուին Իզմիրցի Գէորգ եւ Տիրուհի Շէլլավեան որոնք Իզմիրի դէպքին կորսուած են։ Իմացնել՝ իրենց քրոջը Վարդուհի Շէլլավեանի՝ 54bis Av. Genneyilliers, Colombes Seine, France. Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել: Լուր տուողին 6ամսեայ «Յառաջ» կը նուիրուի:

— Կը փնտռեմ բնիկ Սեբաստացի Աղաջան Փարմաքսըզեանը, որ 1925էն ի վեր կը գտնուի Ֆրանսա։ Լուր ունեցողները հաճին իմացնել Մարտիրոս Նազարեանի՝ St.Loup aux Grands Pins, Marseilles.

ՍԱԿԱՐԱՆ

1 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի) 100 Mark		607	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	81
Թրք. ոսկի	» or	106	70
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատը	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր » »	Lire	139	10
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատը	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3450	—
» II	»	2005	—
» III	»	1665	—
Թուրքի երկթ.	Lots turcs	165	—

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
3
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ
1927

3 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 431

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՈԼԵՌԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Ցեղամիջոց ժողովուրդներու մէջ է ընդհանրապէս որ կ'արտայայտուի մոլեռանդութիւնը, իսկ մահմետական ժողովուրդներու մէջ, քիչ բացառութեամբ, շատ աւելի բուռն թափով:

Այս տեսակէտէն Թուրքերը ամէն մրցանիշ կը կոտրեն: Մոլեռանդ են ամէն բանի՝ կրօնական, քաղաքական, ընկերային եւայլն մարզերու մէջ:

Թուրք ժողովուրդին այս աւերիչ մոլեռանդութիւնը չի բխիր օկզրունքի եւ դաւանանքի յստակ գիտակցութենէ մը, այլ պարզապէս վարիչներու գրգռութենէն, ու կ'արտայայտուի ամէնէն բիրտ եւ վայրենի ձեւերով:

Քանի մը օր առաջ Պոլսոյ մէջ կը սպաննուի Հրեայ աղջիկ մը, ցոփակեաց Թուրքի մը կողմէ այնքան խուժդուժ ձեւով, որ կարելի չէր վրայէն լուռ անցնիլ:

Դէպքը իր էութեան մէջ պարզ ոճիր մըն է, որ ամէն երկրի մէջ ալ կրնայ պատահիլ առաւել կամ նուազ վայրենութեամբ:

Հրեայ ժողովուրդը, որ չափազանց շրջահայեաց ու խոհեմ է; թչուառ թէ համարձակէր այս պարզ ոճիրին առթիւ ցոյցեր կազմակերպելու, սակայն թերթերը կը հաղորդեն թէ՝ զոհին յուղարկաւորութիւնը ցոյցի մը երեւոյթը ստացած էր:

Իր այս պարզ երեւոյթին մէջ, ամէն մարդ պիտի այպանէ հրեայ համայնքը, սակայն հարցը կը տարբերի անոնց համար, որոնք այդպիսի պարագաներու տակ, լաւ ծանօթ են Թուրքին հոգեբանութեան:

Մեզի համար շատ պարզ է թէ՝ Թուրքերը իրենք դիտումնաւոր կերպով գրգռած են, որ պարզ յուղարկաւորութիւնը ցոյցի կերպարանք ստանայ, այդ բանին մէջ ոչ ոք այնքան վարպետ է որքան Թուրքը:

Նոյնիսկ պահ մը ընդունինք թէ Հրեաները բացարձակ անիրաւ էին եւ պէտք չկար դէպքը այնքան խոշորցնելու եւ ազգային կերպարանք տալու: Սակայն ի՞նչ պատահած էր որ Թուրք կառավարութիւն եւ ժողովուրդ, սկսեալ Պոլսէն մինչեւ Իզմիր ու գաւառները, մոլեռանդ ու այպանելի յարձակումներու նիւթ դարձուցին:

Օրէնքի, իրաւունքի եւ խաղաղութեան պաշտպան ըլլալիք դատախազ մը, ինքն իրմէն ելած կը պոռայ… «Այդ լիրբերուն ցոյց պիտի տանք թէ հանրապետական օրէնքը ի՛նչպէս կրնայ պատժել ցուցարարները»:

Մամուլը՝ անցած յրջութեան ամէն սահման, այս հարցը վերածեց քաղաքական գրգռութեան եւ իր սովորական լուտանքներէն դէզերով հրապարակ թափեց:

Իբրեւ արդիւնք ասոր, Պոլսէն ու գաւառներէն բազմաթիւ հանրագրութիւններ կը հասնին Պոլիս եւ կը հրատարակուին թերթերու մէջ, որոնք մոլեռանդութեան ու բրտութեան մէյմէկ կոթողներ են:

Այս բոլոր արտայայտութիւններու եւ հանրագրութիւններու հիմը կը կազմէ Հանրապետութիւնը, ինչպէս ուրիշ առիթներով Յոյնին, Հայուն կամ Արաբին դէմ, միապետութիւնը, կրօնքը, շէրիաթը, ֆէսը եւայլն: Հանրապետական պաշտօնատարը, խմբագիրը եւ ժողովուրդը ամէն բանէ առաջ պիտի հասկնային թէ այսպիսի պարզ եղելութիւն մը թոյլատրելի է եւ ուշադրութեան անարժան ու եւ է իրաւական կարգեր ունեցող երկրի մը մէջ:

Թուրքիոյ գլխաւոր ղեկավարներուն համար, սակայն, ասիկա լաւագոյն պատրուակ մըն է հրապարակ բերելու իրենց մարդակերական ծրագիրը: Գացին Հայերը, Յոյները, Արաբները, երթալու վրայ են Քիւրտերը, ինչո՞ւ պէտք է մնան Հրեաները:

Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին գացող ժողովուրդներու թողուցած շարժուն ու անշարժ կալուածներու աւարը ոտքի վրայ պահեց կառավարութիւնը եւ ծածկեց անոր հսկայ պիւտճէին բացը, սակայն այսօր այդ աւարը վերջացած է, իսկ յարաճուն ծախքերը նոր աւարի պէտք ունին: Ո՞վ չի գիտեր թէ այժմ Թուրքիոյ մէջ ամէնէն հարուստները Հրեաներն են, որոնց քով պահուած են միլիոններով հարստութիւն:

Հրեաները այդ հարստութիւնը պիտի յանձնեն կամովին կամ իրենց ձեռքէն պիտի յափշտակուի, հաւանաբար նոյնիսկ ազգային ոչնչացումով:

Մենք գիտենք թէ Հրեաներու ունեցածին մէկ մասը կը պատկանի Հայերուն, որոնք տեղահանութեան ճամբաներուն վրայ կը թափառէին աժան աւար մը ձեռք բերելու համար, առանց մտածելու թէ օր մըն ալ կարգը իրենց պիտի գայ, երբ միւսները վերջանան:

Այսօր կարգը եկած է: Թուրք վարիչն ու ստրուկ մոլեռանդը ձեռք ձեռքի տուած, ինչպէս երէկ Սուլթանին ու Ղուրանին անունով, այսօր ալ Ղազիի եւ Հանրապետութեան անունով, իրենց ժանիքները պիտի խրեն Թուրքիոյ մէջ մնացած ուրիշ ժողովուրդներու զիւակին մէջ:

Պիտի շարունակուի Թուրք ժողովուրդի այս մոլեռանդութիւնը եւ օր մը երբ իր դէմ մէկը չգտնէ, իր ժանիքը պիտի խրէ իր դիւակին մէջ եւ զոհը պիտի ըլլայ իր մոլեռանդութեան:

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Հայրենիք խօսելով քրտական շարժումին մասին, կը գրէ (21 Օգոստոս).

— «Քիւրտերը յամառօրէն կը շարունակեն իրենց պայքարը Թուրք պետութեան դէմ, այս անգամ փոխելով իրենց կռուելու եղանակները:

«Քիւրտ մարտական ուժերը հարկադրուած են ընդհանուր ապստամբութեան փոխարէն հետեւիլ ուրիշ ուղղութեան մը, որ զգալի նեղութիւններ ու մտահոգութիւններ կը պատճառէ Թուրք կառավարութեան եւ նոյնիսկ տեղի կուտայ դրացի Պարսկաստանի եւ Բրիտանական հովանիին ներքեւ գտնուող Իրաքի կառավարութեանց հետ որոշ անախորժութիւններու:

«Դուրս քիւրտերը առայժմ վար դնէին իրենց զէնքերը եւ պահ մը ճիգ թափէին խաղաղութեամբ ապրելու Թրքական Հայաստանի եւ Թրքական Քիւրտիստանի մէջ: Ասիկա, սակայն, հարցէ դուրս է ներկայիս, որովհետեւ Թուրք կառավարութիւնը կը շարունակէ քրտական հարցը արմատապէս լուծելու իր քաղաքականութիւնը, այսինքն տարագրութեամբ, տեղափոխութեամբ, աքսորով, կոտորածներով, վարչական ու զինուորական այլազան միջոցներով կը տկարացնէ քիւրտ ժողովուրդը:

«Այս պայմաններուն ներքեւ զինադուլի հարց չի կրնար ըլլալ»:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԸ ՄԷԿ ԹՌԻՉՔՈՎ

Ատլանտեան ովկիանոսի վրայ օդը խաղաղ է: Այս լուրը տենդագին շարժման մէջ դրաւ օդանաւորդները:

Քանատայէն երկու օդանաւեր ճամբայ ելան դէպի Անգլիա: Առաջինը՝ Royal Windsor, կը վարեն Վուտ եւ Շիլլըր, եւ որ մեկնելով Քանատայի Ուինտսըր քաղաքէն, պիտի իջնէ Անգլիոյ Ուինտսըր քաղաքը: Օդանաւորդները իրենց հետ ունին Նուանկէսէրի եւ Քոլիի ձօնուած պսակ մը, զոր պիտի ձգեն ովկիանոսին մէջ:

Երկրորդ օդանաւը, «Սըր Ճօն Քարլինկ», կը վարեն հարիւրապետ Թէրէնս Թըլլի եւ տեղակալ Բէտքալֆ, եւ որ մեկնելով Քանատայի Լոնտոն քաղաքէն, Նիւֆաունտլէնտի մէջ հանգչելէ յետոյ, պիտի իջնէ Անգլիոյ մայրաքաղաքը: Այս օդանաւը անցած օր անգամ մը փորձեց նոյն թռիչքը, բայց դէշ օդին պատճառով երկու ժամէն ետ դարձաւ:

*** Լուր չկայ «Սէյնթ Ռաֆայէլ» օդանաւէն որուն մէջ իբր ճամբորդ նստած էր իշխանուհի Լէօվէնշթայն եւ որ Իրլանտայէն Քանատա կ'երթար: Մտահոգ են ամէն կողմէ: Զրոյցի մը համաձայն Բէլլէքի մօտ (Քանատա) իջած է:

*** Լէվին շարունակ կարծիք կը փոխէ: Զրոյցի մը համաձայն, մտադրութիւն յայտներ է վերադառնալ Ամերիկա… շոգենաւով:

*** Ռէտֆըրն օդանաւորդը, որ Ամերիկայէն մեկնած էր դէպի Պրազիլիա, դեռ կը մնայ անյայտ, հակառակ այն զրոյցներուն թէ Պրազիլիա իջած է արդէն:

*** Շլի եւ Պրոք օդանաւորդները, որոնք աշխարհի շրջանը կատարելու ծրագիրով հասած էին Պոլիս, 24 ժամ ետ մնացին իրենց ճամբէն, մինչեւ որ արտօնութիւն ստացան Թուրքիոյ Պապը ալիական կառավարութենէն, Թուրք հողին վրայէն թռչելու համար:

*** Ժիվոն եւ Քորպիւ, երէկ առտու կանուխ ճամբայ ելան «Կապոյտ Թռչուն» օդանաւով Ամերիկա երթալու համար: Սակայն երկու ժամ յետոյ վերադարձան վախնալով թանձր մառախուղէն: Պատճառները շատ յայտնի չեն: Ուժէն կայանը վար իջնելու համար ստիպուեցան օդին մէջէն պարպել պէնզինը: «Կապոյտ Թռչուն»ը իր շտեմարաններուն մէջ ունէր 9700 լիտր պէնզին: Օդանաւը կը պատկանի Ֆարման օդանաւային ընկերութեան: Ունի երկու շարժանիւ, իւրաքանչիւրը չորս թեւով 4500 ձիու ուժով:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏԸ

Երուսաղէմ Սողոմոնի տաճարին (այժմ Էօմէրի մզկիթ) արտաքին պատին առջեւ Հրեաները ամէն Ուրբաթ իրիկուն կ'երթան լալու եւ աղօթելու, իրենց գլուխը զարնելով քարերուն: Հրեաները տաճարէն ներս մտնելու իրաւունք չունին: Օսմանեան կայսրութեան օրով միայն այդ պատին առջեւ լալու շնորհը ստացած էին:

Երուսաղէմէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ երեքշաբթի իրիկուն ուշ ատեն ուժգին պայթիւն մը լսուեցաւ հին քաղաքին հարաւարեւելեան թաղին մէջ եւ շրջակայ տուներու բնակիչները խուճապի ենթարկուեցան: Պայթումը առաջ եկած էր Հրեաներու պատին դիմացը ալաբ տունէ մը, որ ամբողջովին քանդուեցաւ: «Թայմզ»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ փլատակներուն մէջ գտնուեցաւ որոշ քանակութեամբ չպայթած տինամիթ: Պայթումի ընթացքին տունին մէջ մարդ չկար, որովհետեւ տնեցիները բարեկամի մը հարսնիքին գացած էին: Երեք հոգի ձերբակալուեցան կասկածի վրայ: Կ'ըսուի թէ անոնք նպատակ ունէին Հրեաներուն պատը փլցնել, բայց չյաջողեցան:

ՅՈՒՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հելլէն կառավարութիւնը վերջերս հետեւեալ նոր տրամադրութիւնները մտցուցած է հպատակութեան օրէնքին մէջ.—

Հելլէնահպատակ կը նկատուին՝

1) Այն ամէն անձերը որոնք ծնած են եւ կը բնակին Յունաստանի մէջ, եւ օտար պետութեան մը հպատակը չեն:

2) Յունաստանի գաղթական ծնողներէ ծնած Հայերը եւ Զէրքէզները կը նկատուին հելլէնահպատակ, երբ որոշած ըլլան վերջնականապէս հաստատուիլ Յունաստանի մէջ: Անոնք օրինապէս կը նկատուին ոչ-հելլէնահպատակ, երբ վերջնականապէս օտար երկիր մը հաստատուին:

3) Օտար ծնողներէ Յունաստանի մէջ ծնած զաւակները, իրենց 22 տարեկանին հելլէնահպատակ կը նկատուին, երբ չեն յայտարարեր թէ իրենց հօր օտար հպատակութիւնը կը պահեն:

Բոլոր անոնք որ վերոյիշեալ եղանակներով հելլէն քաղաքացի կը նկատուին, ենթակայ են միայն 4 ամսուան զինուորական ծառայութեան:

Լ.Ա. Հէի Միջազգ. իրաւարար Ատեանը հրապարակային նիստ մը պիտի գումարէ Սեպտ.ին, «Լօթիւս»ի խնդիրին առթիւ վճիռ տալու համար: Թուրք առեւտրական պատուիրակութիւնը, որուն կեդրոնը առենէ մը ի վեր Ամսթերտամ կը գտնուէր, փոխադրուած է Անվէրս: Այս պատուիրակութիւնը կը վարէ Հիւսիսային եւ կեդրոնական Եւրոպայի գործերը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալիա զօրք կը համախմբէ Հռոդոսի մէջ

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի Լոնտոնի թղթակիցը Սեպտեմբեր 1 թուականով կը հեռագրէ, լաւատեղեակ աղբիւրէ մը ստացած իր հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Իտալիա յանկարծ գտած է որ Թրքական եզերքին մօտ Հռոդոս կղզին օդը շատ առողջարար է զինուորներուն համար, ուստի եւ որոշած է հոն գտնուող զինուորներու թիւը 15,000էն բարձրացնել 35,000ի: Կը յուսացուի թէ այս մասին կարգադրութիւնները պիտի լրացուին ձմեռէն առաջ, զինուորները ազատելու համար հարաւային Իտալիոյ կլիմայի խստութիւններէն:

Թղթակիցը այս լուրին հետ կը կապէ նաեւ հետեւեալը.—

Վարչապետ Պօլտուինի Քանատայէն վերադառնալէն անմիջապէս վերջ Նախարարական խորհուրդին մէջ կարեւոր վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ չինական քաղաքականութեան մասին: Նախարարներէն ոմանք պահանջեցին որ Չինաստանի անգլիական ուժերը աւելցուին և գործօն աջակցութիւն տրուի Չանկ-Ցօ-Լինի, զայն Չինաստանի վարիչ դարձնելու համար, սակայն Նախարարներէն մեծ մասը հակառակեցան առարկելով թէ մերձաւոր Արեւելքի կացութիւնը այնքան սպառնական է, որ իմաստութիւն չէ նոր յանձնառութիւններ ստանձնել Չինաստանի մէջ:

Հետեւաբար որոշուեցաւ Չինաստանի անգլիական ուժերը զեղչել եւ 5000էն պակաս ուժ մը պահել միայն Շանկայի պաշտպանութեան համար:

Հակահրէական շարժումը Թուրքիոյ մէջ

Պոլսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ հակահրէական ցոյցերը մեծ համեմատութիւններ առած են ամբողջ Թուրքիոյ մէջ: Կառավարութիւնը արգիլած է Հրեաներուն երկրին ներսերը ճամբորդել:

Էնկիւրիի եւ Իզմիրի պատերուն վրայ փակցուած ազդեր խստիւ կը պահանջեն առեւտրական ամէն յարաբերութիւններ խզել Հրեաներուն հետ եւ պոյքոթ հռչակել:

ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԻՏԻ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱ՞Ն

Հալէպի Եփրատը Տօղրու Եօլի Օգոստոս 17 թիւէն առնելով կուտայ հետեւեալ լուրը.—

Հաւաստի աղբիւրէ մեր ստացած տեղեկութեանց համեմատ՝ Էնկիւրիի կառավարութիւնը հաւանած է արտօնել Թուրքիա վերադարձը այն Հայերուն, որոնք հեռացած են անկից եւ կամ հեռացուցուած են, անոնց վերադարձնել բոլոր իրենց կալուածները եւ ինչքերը: «Խալք» կուսակցութեան կեդր. ժողովը եւս հաւանած է այս կարգադրութեան: Իւրաքանչիւր քաղաքէն որչափ Հայ հեռացած ըլլալը, ծննդեան տոմարներէն քաղուելով ցանկ մը կը պատրաստուի: Այս կերպով պէտք եղած քննութիւնը կատարուելէ վերջ կառավարութիւնը Ազգ. Մեծ Ժողովին պիտի ներկայացնէ խնդիրը ու պէտք եղած որոշումը տրուելէ վերջ պաշտօնապէս օրէնք մը պիտի հրատարակուի առ այս:

ԽՄԲ.— Հարկ չկայ ըսելու թէ այս լուրը զուտ երեւակայութեան արդիւնք է:

Ռուսեւթուրք բարեկամութիւնը

Պոլսէն կը հեռագրեն «Ֆուռնիէ» գործակալութեան թէ Թուրք կառավարութիւնը մերժած է երկարաձգել ռուսեւթուրք բարեկամական դաշնագիրը, հակառակ խորհրդային կառավարութեան դիմումին:

Վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ այս լուրն ալ:

Ամերիկա զէնք չի տար պոլշեւիկներուն

Խորհրդային միութեան գործակալները բանակցութիւններ կը կատարէին ամերիկեան տուներու հետ՝ 150,000 հրացան գնելու համար: Երկու կողմի ներկայացուցիչներէն մէկը ուզեց Միացեալ Նահանգներու արտաքին Նախարարութիւնը արտօնէ այս առուծախը: Նախարարութիւնը յայտնեց որ չպիտի արտօնէ այս զէնքերուն նաւ բեռցուիլը: Ասոր վրայ գնումի բանակցութիւնները խզուեցան:

Նիւ Եորքէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ պոլշեւիկեան գործակալներուն Ամերիկայէն զէնք գնելու ձեռնարկը ցոյց կուտայ թէ եւրոպական շուկաները փակուած են անոնց առջեւ:

Ամերիկայի համայնավար կուսակցութեան 5րդ տարեկան համագումարը տեղի ունեցաւ Նիւ Եորքի մէջ: Ներկայ էին 50 պատգամաւորներ, երկրին ամէն կողմերէն: Կարդացուեցան Մոսկուայէն հասած պաշտօնական պատգամներ, որոնց մէջ կ'ըսուի թէ մօտ է ժամանակը, երբ համաշխարհային դրամատիրութեան տագնապը պիտի տարածուի նաեւ Միացեալ Նահանգներու վրայ եւ խորհրդային կառավարութիւն մը պիտի հաստատուի հոն, շնորհիւ բանուորներու յեղափոխական շարժման:

Ռուս. քարիւղը գողցուած ապրա՞նք է

Ինչպէս յայտնի է, անգլիական եւ ամերիկեան քարիւղի մեծ ընկերութիւններուն միջեւ ժամանակէ մը ի վեր վէճ կայ խորհրդային կառավարութեան հանդէպ բռնելիք դիրքին մասին: Վերջերս անգլիական «Ռոյըլ Տըչ»ի տնօրէն Տէթէրտինկ Սթանտարտ Օյլի տնօրէնին ուղղուած նամակի մը մէջ կ'ըսէր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ի՞ՆՉ ԵՆ ԿԱՆՉՈՒՄ ԱՔԱՂԱՂՆԵՐԸ

Բ.

ՀԱՅԱՑՐԻՈՒՄ...

Մի ուրիշ խնդիր։

«Անկախ պետականութեան» երկրորդ գլխաւոր՝ պայմանը ժողովուրդն է։ Վրացի բոլշեւիկները ո՛չ մի ջանք չեն խնայում հաւաքելու համար Վրացիներին Վրաստանի սահմաններում եւ հետեւողականօրէն վրացացնելու ծայրամասային կամ հարեւան հողերը, որպէսզի ընդարձակեն ազգային Վրաստանը։ Դեռ նոր կարդացինք «Զարիա Վաստոկա» պաշտօնաթերթում, որ Թիֆլիսից արւած դիմումի վրա՝ Մոսկւան 40,000 դեսիատին հող է յատկացրել Սոչիի շրջանում վրացի գաղթականների համար։

Ի՞նչ է նշանակում սա։ Եթէ արտասահմանի Հայերը ծանօթ չեն, հայ բոլշեւիկները շատ լաւ գիտեն այդ յատկացման նշանակութիւնը։

Սոչիի շրջանը սահմանակից է Վրաստանին (Աբխազիային)։ Վրացիները վաղուց աչք ունեն այդ շրջանի վրա։ Ժորդանիայի կառավարութիւնը նոյն իսկ մի պահ գրաւեց էլ, բայց այդ պատճառով պատերազմ ունեցաւ զօր. Դէնիկինի հետ ու ստիպւած եղաւ պարպել։ Վրացիների տիրապետութեան գլխաւոր խոչընդոտը Սոչիում, վրացի ազգայնականների կարծիքով, տեղական ազգաբնակութեան մէջ Վրացիների շատ չնչին թիւ կազմելն էր — հազիւ մէկ-երկու գիւղ. քանակով առաջին տեղը բռնում են Հայերը, յետոյ գալիս են Ռուսները եւն.։

Հիմա, ա՛յն, ինչ ու չյաջողւեց մենշեւիկ եւ ազգայնական Վրաստանին, աշխատում են գլուխ բերել բոլշեւիկ Վրացիները, եւ աշխատում են աւելի իրական ձեւերով։ Նրանք նախ ուզում են աւելացնել շրջանի վրացի ազգաբնակութիւնը — 40,000 դեսիատին հող՝ նշանակում է 30—40,000 մարդու բնակեցման հնարաւորութիւն։ Եթէ այդքան վրացի տեղափոխւի Սոչի, շրջանը կը դառնայ վրացական, մանաւանդ որ միւս տարրերն էլ ստիպւած կը լինեն պակասել, որովհետեւ եթէ 40,000 դես. տրւելու է Վրացիներին, նշանակում է զրկւելու են միւսները, քանի որ այդ շրջանում այդքան խոշոր հողային ազատ ֆոնդեր չկան։ Այս կամ այն ձեւով, հողը առնւելու է ուրիշներից, առաջին հերթին, ի հարկէ, «գաղթական» եւ «եկւոր» Հայերից եւ տրւելու է Վրացիներին։

Հարց է ծագում. ինչպէ՞ս է լինում այդ։ Ի՞նչ է պատճառը, որ ամէն տեղ Հայերը մնում են անհող, անտեղ, անտուն, անգործ, անհաց ու յաւիտենական «գաղթական»ի վիճակում, եւ ո՛չ ոք չի մտածում նրանց մասին, ընդհակառակն, արհեստական կերպով դժւարացնում է նրանց տեղաւորումը Սեւ Ծովի եզերքներին։ Իսկ նոյն վայրերում Վրացիներին տրւում է 40 հազար դես. հող։ Ի՞նչ հրաշք է այս։

Այդ հրաշքը բացատրւում է հետեւեալ օրինակով.

Երկու թէ երեք տարի առաջ խորհրդային իշխանութեան եւ Յունաստանի կառավարութեան միջեւ կնքւեց համաձայնութիւն 3000 Յոյների եւ 3000 Հայերի փոխանակութեան մասին։ Ըստ պայմանի, 3000 Յոյներ Սուխումի ու Սոչիի շրջանից (մեծ մասամբ Վրաստանից) տեղափոխւեցին Յունաստան եւ փոխարէնը 3000 յունահայ գաղթականներ տարւեցին Հայաստան։ Արդարութիւնը պահանջում էր, — որ եթէ Հայաստանում հող չկար նրանց համար — այդ գաղթականները տեղաւորւէին արտագաղթած Յոյների տեղը։ Բայց այդպէս չարւեց. հայ գաղթականները ցաք ու ցրիւ եղան հող չլինելու պատճառով, իսկ Յոյների տեղերը Վրաստանում մնացին պարապ կամ բաժանւեցին տեղացիների մէջ։

Ի՞նչ արին հայ բոլշեւիկները հայ գաղթականների վիճակը թեթեւացնելու համար։ Եւ ի՞նչ կարող էին անել, ինչո՞ւ պիտի անէին, երբ նրանց սկզբունքը ո՛չ թէ հայահաւաքումն է, այլ՝ հայացրումը։

Դեռ նոր էր, որ Հայկենտգործկոմի նախագահ Ա. Կարինեանը գրում էր.

— «Պէտք է վերջ տալ Հայութեան հաւաքման Հայաստանում, որպէս զի վառ ու կենդանի չմնայ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի գաղափարը ժողովրդական զանգւածների գիտակցութեան մէջ... որպէս զի մի անգամ ընդ միշտ փակւեն մանր-բուրժուական ռոմանտիկների հիւսած բոլոր հաշիւները եւ 300,000 արեւմտահայ գաղթականները, հողային ֆոնտից զուրկ Հայաստանից հանելով՝ ցրւեն Ռուսաստանում։»

Մի՛ մոռացէք, այս խօսքը արտասանողը պատահական մարդ չէ, այլ երկրի գերագոյն իշխանութեան նախագահը։ Եւ նրանով հայ բոլշեւիկների մեծ մասը դաւանում է նոյն դաւանանքը.— «Պէտք է վերջ տալ հայութեան հաւաքման Հայաստանում»։ Խօսքին յաջորդում է գործը։ Ու ծրագրւած հետեւողական կերպով դատարկում են Հայաստանը Հայերից՝ «փակելու համար մանր-բուրժուական ռոմանտիկների հիւսած բոլոր հաշիւները»։ Իբրեւ վերջին օրինակ յիշենք, թէկուզ, Ալեքսանդրապոլի Թրքահայ որբերի զանգւածային արտածումը դէպի Աբխազիա եւ այլ կողմեր։ (*)

Վրացի կոմունիստները եռանդով ազգահաւաքմամբ, վրացահաւաքմամբ են զբաղւած, վրացացուցեր են Վրաստանը, հայ կոմունիստները նոյնքան եռանդագին պայքարում են հայահաւաքման դէմ, մտածում ու գործում են հայացրման ի նըպաստ։ Իսկ Փարիզի «անկուսակցական» հաւանոցում թառած աքաղաղները իրենց խռպոտ կանչերով ուզում են հաւատացնել մեզ, որ բոլշեւիկները «Խորհրդային Հայաստանում» էլ կատարել են եւ կատարում են այն բոլոր աշխատանքները, որ Վրացեանը ազգային անկախութեան յատկանիշ է համարում Վրաստանի համար»։

Ո՛չ, չեն կատարել ու չեն կատարում։ Եւ այդ է պատճառը, որ խելացի Դաւիթներ, որ «Դաշնակցութեան տագնապը եւ հաշւեյարդարը ընթանում են այլ թէմփով, քան մենշեւիկեան տագնապը»։

Վրաց մենշեւիկութիւնը, իրօք որ, տագնապ է ապրում, որովհետեւ վրաց բոլշեւիկները ժառանգել են նրանց ազգային պարտականութիւնների մի ահագին մասը եւ նրանցից ոչ պակաս, իսկ երբեմն նաեւ աւելի ուժգին ու յաջող առաջ են տանում Վրաստանի ազգայնացման եւ պետականացման գործը։ Եթէ մի կողմ դնենք մի շարք երկրորդական ու վաղանցուկ խնդիրներ, ինչպէս նաեւ կուսակցական եւ անհատական հակակրանքներ ու շահեր, շատ էլ մեծ տարբերութիւն չի մնայ վրաց մենշեւիկների եւ բոլշեւիկների միջեւ, ազգային ասպարէզում։ Ասացէ՛ք, խնդրեմ, ի՞նչ տարբերութիւն, օրինակի համար, Նոյ Ռամիշւիլիի եւ Բուդու Մդիվանիի կամ Նոյ Ժորդանիայի եւ, ասենք, Ֆիլիպ Մախարաձէի կամ Միխա Ցխակայայի միջեւ. երկուսն էլ, նախ եւ առաջ, ազգայնական Վրացիներ են եւ բոլոր բաներից վեր Վրաստանի շահն են դասում (*)։

Բոլորովին այլ է դրութիւնը Հայաստանում եւ հայ բոլշեւիկների եւ Դաշնակցականների փոխյարաբերութեան մէջ։

Հայ բոլշեւիկների երեխայապետութեան տակ Հայաստանը տուժում է, քաղաքականապէս ու տնտեսապէս չի զարգանում հայ ժողովրդի կարողութեան համապատասխան ծաւալով, ստրճանաբար ծիւրում ու մանրանում է իր հարեւանների համեմատութեամբ։ Հայ բոլշեւիկների տխմարութեան կամ անկարողութեան հետեւանքով անդրկովկասեան ուժերի դասաւորութիւնը արագօրէն փոփոխւում է ի մնաս Հայաստանի։ Իրենց եօթը տարւայ տիրապետութեան ընթացքում հայ բոլշեւիկները չփորձեցին լուծել եւ ոչ մէկը հայ իրականութեան հիմնական հարցերից, ոչ մի էական բարելաւում չմտցրին Հայաստանի կեանքում. ընդհակառակն, իրենց տգէտ, կարճատես եւ անշէջ քաղաքականութեամբ աւելի եւս բարդացրին, ծանրացրին Հայաստանի դրութիւնը։ Յարաճուն պիշում ու նահանջ արտաքին ճակատում, արգահատելի կրաւորականութիւն ու ստրկամտութիւն Մոսկուայի ու Թիֆլիսի հանդէպ, չափը չունեցող յոխորտանք, խուժանավարութիւն եւ բռնակալութիւն՝ ներքին կեանքում, անսահման տգիտութիւն եւ արհամարհանք՝ ազգային քաղաքականութեան բնագաւառում— այս է եղել հայ բոլշեւիկների դիմապատկերը մինչեւ այսօր։ Սրա՞նք պիտի լինին Հայաստանին «անկախ պետականութիւն» ապահովողը։

Ո՛չ, անկախութիւն ապահովող չեն հայ բոլշեւիկները, այլ Հայաստանի գոյութեան հիմքը փորող, հայ ժողովրդի տնտեսական ու քաղաքական զարգացմանը խանգարող։ Եւ քանի նրանք կը մնան այդ դերում, եւ Հայաստանի վիճակը չի փոխւի, ի հարկէ, «Դաշնակցութեան տագնապը եւ հաշւեյարդարը« կ'ընթանան «այլ թէմփով», այսինքն, հայ ժողովուրդը կը շարունակէ մնալ փարած Դաշնակցութեան, եւ Դաշնակցութիւնը կը շարունակէ մնալ հայ ժողովրդի յոյսն ու ապաւէնը։

Այս խնդրի մասին, սակայն, արժէ մի քիչ աւելի խօսել։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(*) Տե՛ս Դրօշակ, 1927 թ. օգս. եւ սեպտ. համարները։

(*) Այս տեղից, ի հարկէ, չի հետեւում, որ մենք սիրահարւած ենք վրացի բոլշեւիկների վրա եւ խորհրդային վրաստանում տիրող կարգերը համարում ենք իտէալական։ Ո՛չ։ Մենք միայն համեմատութիւն ենք անում վրացի եւ հայ բոլշեւիկների միջեւ։ Ս. Վ.

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թրուտ, պոլշեւիկ սէնտիքաներու թերթը կը գրէ.— Ռուսիոյ մէջ աշխատանքի արկածները չափազանց յաճախադէպ են։ Աւելի շատ կը պատահին մեքենաներու շինութեանց գործարաններու մէջ։ Հիւանդութիւններն ալ նոյնպէս մեծ թիւ մը կը կազմեն։ Աւելի, արհեստի պատճառով առաջացած թունաւորումներ կամ հիւանդութիւններ։ Պատճա՞ռը.— Շինութեանց գէշ պայմանները եւ մեքենաներու մաշած ու հինցած վիճակը։ Յետոյ առողջական պայմանները աններելի են։ Միւս կողմէ՝ աշխատանքի յաւելուածական ժամերը։

ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՇԱՀԻՆ ՕԴԱՆԱՒԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

Ռուսական օդանաւերու մոտէլներու մրցումներուն ընթացքին, Մոսկուայի Քննիչ Մարմինը առաջին մրցանակը տուած է Գրիգորեանի (Հայաստանէն) օդանաւի մոտէլին, երկրորդը Դաւթեանի (Կովկասէն)։ Երրորդ մրցանակը ստացած է Վրացի մը։

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Անդրանիկ կը մեռնի 62 տարեկան հասակին մէջ։ Այսպիսի ուժեղ մարդու մը համար շատ չէ այդ տարիքը։ Ծնած է Շապին Գարահիսարի մէջ համեստ արհեստաւոր ընտանիքէ մը։ Իր պատանեկութեան հազիւ տարրական կրթութիւն ստացած՝ կը հետեւի իր հօրենական արհեստին— հիւսնութեան։

17 տարեկան հասակին կ'ամուսնանայ, սակայն քանի մը տարի յետոյ կը մեռնին կինն ու զաւակը։ Անդրանիկի ըմբոստ ոգին գտած էր իրեն պէս ընկերներ եւ դարձած յեղափոխական, մանաւանդ որ այլեւս զինքը ընտանեկան յարկին միացնող կապը խզուած էր իր զաւկին ու կնոջ մահովը։

Օր մը Թուրքին մէկը իր հայրը ծեծած էր, Անդրանիկ վրէժը կը լուծէ՝ գայն փողոցի մը մէջ փակելով։ Բանտ կ'երթայ, անկէ կը փախչի Պոլիս։ Հոն վտանգաւոր ոստիկան մը կ'ահաբեկէ ու կը փախչի Պաթում. մինչ այդ շատ բան սորված էր յեղափոխական շրջանակներէն։

Կ'որոշէ մտնել Հայաստան։ Արկածալից ճամբորդութենով մը կը հասնի Կարս, ուր Առաքել անունով յեղափոխական մը զինքը կը դրկէ սահմանագլուխ։ Առաջին անգամ կը բռնուի ու կը դառնայ Կարս, երկրորդ անգամ պահակի կրակին տակ սահմանին միւս կողմը կը փախչի եւ կ'ապաստանի Բասեն՝ հիւրասէր Հայու մը տունը։ Անկէ կ'երթայ Մշոյ դաշտը եւ գիւղի մը մէջ կը հանդիպի յեղափոխական զինուորներու։ Առաջին անգամ հոն հրացան կը վերցնէ իբրեւ զինուոր։ Քիչ յետոյ կը մեկնի Սասուն, ուր այդ միջոցին իր խումբով կը գտնուէր Աղբիւր Սերոբ։

Կը մտնէ անոր խումբին մէջ, շուտով տասնապետ եւ խմբապետ կը դառնայ։ Աղբիւր Սերոբի դաւաճանական նահատակութենէն յետոյ, Անդրանիկ վրէժը կը լուծէ թէ Սերոբը սպանող Խալիլ փաշայէն եւ թէ մատնիչ Հայէն։

Սերոբէն յետոյ Անդրանիկ կը դառնայ Սասնոյ զինուորական ղեկավարը. իր հետ ունէր անպարտելի ընկերներ, թէ դուրսէն գացած եւ թէ ներսէն պատրաստած մարզիկներէ։

Ստեղծուած էր փոքրիկ կառավարութիւն մը Սասունի մէջ, իր բոլոր ստորոգելիներով։

Հանգուցեալ Համբարձում Պոյաճեանի (Մուրատ) եւ Միհրան Տամատեանի 1894ի ապստամբական շարժումներէն յետոյ, ըմբոստ Սասունի սարերուն վրայ կրկին կը պատրաստուէր մարտընչումի մեծ կազմակերպութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշակին տակ։

Թուրք կառավարութիւնը անհանգիստ էր։ Սասունի սարերուն վրայ թառած խումբ մը խիզախ ֆէտայիներ իրենց յանդգնութեամբ արգելք կը հանդիսանային հայաջինջ քաղաքականութեան։

Կառավարական իւրաքանչիւր դաւի դէմ կը ցցուէին ֆէտայիները եւ կը պատժէին դաւադրութեան գործակալները։

Սասնոյ լեռներէն ֆէտայիներու խումբերը մաքրելու եւ հայաջինջ քաղաքականութեան խոչընդոտները չքացնելու համար Թուրք կառավարութիւնը ձեռնարկեց զօրանոցներու շինութեան Սասունի կարեւոր կէտերուն վրայ։

Սասունի ժողովուրդը ֆէտայիներու առաջնորդութեամբ յարձակեցաւ եւ քանդեց այդ շէնքերը։ Ասիկա Թուրքին համար դարձաւ կռուի պատրուակ եւ 1904ի գարունը դեռ ձիւները չհալած կազմակերպեց յարձակումը։ Երկար կռիւներէ յետոյ Անդրանիկ նահանջով մը ժողովուրդը իջեցուց դաշտ. եւ ինք խումբով մը անցաւ Աղթամար։

Գէորգ Չաւուշ վերադարձաւ Մշոյ դաշտը, վարելու համար մարտական գործը, իսկ Անդրանիկ մեկնեցաւ Վան եւ անկէ ալ արտասահման։

Վանէն անցնելու ատեն փորձեց Վանի ժողովուրդն ալ ոտքի հանել, բայց Վասպուրականի պատասխանատու մարմինը հակառակեցաւ եւ արգիլեց շարժումները։

Անդրանիկ արտասահման անցնելէ յետոյ, ժամանակ մը այցելեց Եւրոպայի գլխաւոր կեդրոնները, օտար պրոպագանդի նպատակներով, իբրեւ կենդանի վկայ եւ մարտնչող Թրքական բռնութիւններուն դէմ։

Անկէ յետոյ մեկնեցաւ Եգիպտոս՝ իր յօդացաւը դարմանելու համար։ Ժամանակ մը հոն մնալէ յետոյ, կրկին վերադարձաւ Եւրոպա եւ մասնակցեցաւ 1907ին Վիէննա գումարուած Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովին։

Այդ ժողովին ներկայացուց առաջին յեղափոխական զինուորական վարժարանի մը ծրագիրը։ Ընդհ. Ժողովի պատգամաւորներէն մեծ մասը գործնական չէր գտներ այս առաջարկը, սակայն անոր պնդումներուն վրայ Ամերիկայի կեդր. կոմիտէն յանձն առաւ ծախքերը հոգալ եւ Պուլկարիոյ լեռներուն մէջ հին վանք մը տրամադրուեցաւ զինուորական վարժարանի համար։ Անդրանիկ մեծ յոյս դրած էր անոր վրայ, մարտիկներու ղեկավարութեան համար։ Բանակի կորիզ մը կազմելու հնարանքն էր որ զինքը կը խանդավառէր։

Հազիւ թէ 50 երիտասարդներ մէկ տարուան շրջանով կ'աւարտէին վարժարանը, երբ վրայ կը հասնէր Օսմանեան Սահմանադրութիւնը, որու հետեւանքով, պատրաստուած տղաքը ցրուեցան իրենց տեղերը։

Արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսենք թէ Անդրանիկ վստահութիւն չունէր Երիտասարդ Թուրքերու վրայ, այդ պատճառով ալ չէր վերադառնար Թուրքիա։ Մէկ անգամ միայն Պոլիս այցելեց ու շուտով վերադարձաւ Պուլկարիա։

Ամերիկայի ընկերներուն աջակցութեամբ հաստատուեցաւ Վառնա, ուր գիւղական հանգիստ կեանք մը կ'ապրէր։

Դաշնակցութեան Վառնայի մէջ գումարուած ընդհանուր ժողովին կը մասնակցէր, ներկայ էին նաեւ շարք մը զինուորական ղեկավարներ։ Ժողովի սեղանին վրայ էր իր 1909ի Կիլիկիոյ դաւաճանական կոտորածէն յետոյ Երիտասարդ Թուրքերու հետ բանակցութեան հարցը։ Անդրանիկ կ'առաջարկէր խզել ամէն յարաբերութիւն ու կրկին անցիլ ստորերկրեայ աշխատանքներու։ Իր կարծիքով, Երիտասարդ Թուրքերը տարբեր եղանակով չպիտի վարէին Համիտի հայաջինջ քաղաքականութիւնը։

Ընդունմունքը չունի ժողովը մնաց համաձայնութեան տեսակէտին վրայ։ Իսկ Անդրանիկ քաշուեցաւ Վառնա եւ հոն ապրեցաւ ընկերական տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ, մինչեւ 1912ի Պալքանեան պատերազմը։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ

ՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Մ[...]

Օգոստոս 28 Կիրակի օր[...] գի ունեցաւ Ալֆորվիլի [...] կայարանէգի ամավերջի [...] դէսը։ Կոկիկ երկսեռ [...] թիւն մը փութացած էր [...] գեցիկ առջեւ գտնուող [...] գիտելու համար հայ [...] տեսնող մանուկներու [...] սուան աշխատանքի արդիւ[...]

Հանդէսը բացաւ [...] Ազգ. Մարմինին կողմէ Պ. [...] Զորմինեան, որ պարզեց [...] բացման դժուարութիւն[...] շնորհակալութիւն յայտն[...] Կաթողիկոսական պատուիրակ[...] եւ Կրթական Խորհուրդին, [...] րոնք մանկապարտէզին [...] ծախքերը հոգացին, վեց [...] սուան համար (Մարտէն [...] Օգոստոս) շուրջ 8000 ֆրան[...] Այս շրջանին տեղացիք [...] ձեւով չեն մասնակցած [...] նմանացոյցին։

Մանկապարտէզը ունեցա[...] յաճախողներու փոփոխա[...] թիւ մը՝ 22էն 30 աշակերտ[...] Վեց ամսուան մէջ անոնց [...] սուցուած են վարիչ Օր. [...] Առաքելեանի կողմէ շատ [...] արտասանութիւններ, զանա[...] տեսակի մարզանքներ եւ [...] րեր։ Վեց տարեկաններէն վեր [...] ղող քանի մը պզտիկներ սկս[...] են հայ գիրերը ճանչնալ։

Պզտիկներու կողմէ կատա[...] ուած արտասանութիւնն[...] մարզանքը, զաւեշտները, [...] դոհ ձգեցին հանդիսականն[...] որոնցմէ շատեր մասնաւորա[...] կարգ մը տիկիններ եւ օրիո[...] ներ, այս արդիւնքը տեսնե[...] յետոյ զգջում մըն ալ ունեց[...] որ տարուան ընթացքին [...] հետաքրքրուած այս հաստ[...] տութիւնով։

Դպրոցին յառաջիկայ [...] նի վիճակը կը մտահոգէ շատ[...] ծնողքներ եւ տեղւոյն Ազգ. Մ[...] մինը։ Պարզ է որ չի կրնար [...] րունակուիլ անցեալ տարուա[...] վիճակը։ Դպրոցին պահպանում[...] առաւելապէս կախում պիտի [...] նենայ տեղական միջոցներ[...] ծախքերու հայթայթումէն։ [...] նողքներն են մասնաւորապէ[...] որ իրենց վերաբերումով պի[...] որոշեն դպրոցին պահպանո[...] Եթէ անոնք ուզեն իրենց [...] ւակներու հայեցի կրթութեան [...] համար ամսական որոշ վճար [...] մը ընել, կարելի պիտի ըլլա[...] դպրոցը պահել, հակառակ պա[...] րագային մանուկները պի[...] ձգուին իրենց բախտին։

Ալֆորվիլի Ազգ. Մարմի[...] այս պահուս մտատանջուած [...] եկեղեցի-դպրոցի յարմար [...] մը ընտրութեամբը։ Հիմակ[...] նը իր դիրքով եւ մեծութեա[...] բոլորովին անյարմար ըլլա[...] կը մտածուի ազգապատկան [...] մը գնելով վրան շինել Մատ[...] Դպրոց մը։ Առաջին խորհրդա[...] ցութեան մը արդիւնքը [...] կան յուսատու կ'երեւի [...] ծրագրի իրագործման համար[...]

Արծ[...]

ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՀԱՅԿ. ԳԱՂՈՒԹ[...]

Խարբերդի հայութեան թի[...] 7000էն աւելի է։ Գաղութը [...] «Հայկական տուն» մը, ուր [...] րոնացուցած են հայկական գ[...] ցը, ակումբը, գաղութին վար[...] թիւնը եւ արդիւնաբերական [...] կերութիւնները։ Գաղութը ունի [...] փուռ եւ 12 առեւտրական [...] ներ։ Գաղութին կազմակեր[...] թիւնը շատ թոյլ է, այնպէս [...] գործազրկութեան ատեն [...] կրցան օգնել 100 հոգիի, [...] այժմ արդէն փուռերը գոց[...] վտանգին տակ են։

Գաղութը ունի նաեւ [...] բան մը, որ կը գտնուի Տօք[...] Մարիմեանի եւ տեղին [...] բժիշկներուն հսկողութեան [...] Գաղութահայ փարչութիւնը [...] զբաղի թարգման գրկելով [...] տարաններու առջեւ հայ[...] կողմէ, զանազան խնդիրներու [...] թիւ։ («Մարտակոչ», 10 Օ[...] տոս)։

ԾԻԾԱՂ.

ԱԼՊՈՄ

Ա.

Ալպո՛մ...

«Ալպոմ հէքեաթներու» չէ ա[ն]միկա՛ ինչպէս Շաւարշ Նարդունիի առաջին արմաղանը:

Ասիկա իրական ալպոմ մըն է ... երբեք հէքեաթի, ու կը ... ոչ ... պատկանի չարաչար աղնիւ ու ... ոսկալի անուշիկ օրիորդի մը: ... յս օրիորդը Պոլսէն կը ճանչ... ամ: Սոսկալի զարհուրելի ու ... դիւային գրասէր մը, քնարասէր ... մը ու գեղարուեստասէր մըն է: ... տարիներ առաջ հաստ ու շքեղ ... զարդատետր մը գնած է իբրեւ ... ալպոմ ու կը դիմէ մինչեւ հի... մա՝ դերասաններու, երգիչնե... րու, երաժիշտներու, արձանա... գործներու, բժիշկներու, փաստաբաններու, գրողներու, բանաստեղծներու, յեղափոխականներու եւ վարդապետ-եպիսկոպոսներու, որպէսզի բան մը գրեն, գծեն կամ մըրոտեն վերջապէս: Պոլսէն սկսեալ, ճիշդ ... թը տարի է, հետեւէս ինկած է, որպէսզի բան մըն ալ ես գրեմ իր ճարուստ ալպոմին մէջ: Անանց մերժելու, միշտ յետաձգած եմ, ի՛նչ մեղքս պահեմ, որպէսզի միշտ վայելեմ իր շնորհալի մտերիմութիւնը, միշտ տեսնեմ իր տանջանքը, միշտ լսեմ իր յալագին աղաչանքը: Պոլսէն արդէն մտերիմներ եղած էինք: Առանց իր ալպոմին մէջ չոր ստորագրութիւն մը դրած ըլլալու, շրթներս վաղուց թաց կնիքներ զարկած են իր կենդանի ալպոմին վրայ: Ո՛վ օրհնեալ ալպոմ, աղաղակած եմ շատ անգամ, մեկուսի:

*
* *

Օր մը, Պոլսոյ մէջ, եկաւ գտաւ զիս ու ըսաւ խանդավառօրէն:

— գիտե՞ս, վազրիկ ջան, դերասան Սեւումեանը մեռա՛ւ...

— Այո՛, գետեմ, մե՛ղք եղաւ, շա՛տ մեղք... մեր մտաւորական դերասանն էր... մայրենի բեմը գեղեցիկ սիւնէ մը զրկուեցաւ...

Երբ հեռացաւ, տարօրինակ գտայ իր խանդավառութիւնը:

Տարիներ վերջ երբ իտալիայէն փարիզ հասայ՝ անմիջապէս եկաւ գտաւ զիս ու ըսաւ, ժըպտելով.

— վ.ազրի՛կ, վ.ազրի՛կ, Նկարիչ Քիւմքճեանը մեռա՛ւ...

— Ա՛խ, այո՛... Շատ սիրած էի իր հոգին ու իր կտաւներուն օջախները...

Զարմանալի գտայ իր ժպիտները:

Բաւական ամիսներ առաջ նորէն եկաւ գտաւ զիս ու պարելով ցատկելով ըսաւ.

— վ.ազրիկս, ա՛խ, աղուոր վ.ազրիկս, Մըմըրեան ալ մեռերէ...

— Այո՛, եւ շատ յուզուած եմ...

Երբ հեռացաւ՝ անմեկնելի գտայ իր աշխոյժը, գոյժ մը հաղորդելու առթիւ...

Քանի մը ամիսներ առաջ, օր մը ճամբան դիմացս ելաւ ու առանց բարեւ տալու, ըսաւ երջանկօրէն.

— գիտե՞ս, չէ՞, երուանդ Օտեանը նոյ նահապետին քով է գացեր, անխարդախ օղի խմելու համար...

Իր խօսքերն ու ըսելու ձեւը զարմացուցին ու զայրացուցին զիս:

Ու խորհեցայ միամտօրէն.

— կ'երեւի թէ այս աղջկան յուզուելու ձեւը այսպէս է... Արուեստագէտները կ'ըլլան տարօրէն, այս աղջիկն ալ անոնց քսուելով քսուելով եղեր է... ապագայապաշտ զգացողութեան տէր։ Տէրը ազատէ, ըսի ու քալեցի, քանզի ճամբաս էր շարունակելի:

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶՐԻԿ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Երեւանի նկարչական դպրոցը վերածուած է արուեստագիտական աշխատանոցի մը, ուր կը գտնուին արուեստի զանազան ճիւղեր:

Այսպէս, արհեստանոցը, բացի նկարչութենէն եւ քանդակագործութենէն, ունի ոսկերչական, ասեղնագործական, յախճապակիի եւ կապերտի պատրաստութեան ճիւղեր:

Դպրոցին նպատակն է գեղարուեստը զարգացնել գործնական ճամբով: Դպրոցը կ'աշխատի բոլոր արուեստները տեղականացնել, ոճաւորել, վերստեղծելով հայկական ոճը՝ ստեղծել հայ արուեստը:

Այս աշխատանքներուն կը հսկէ ոճաբան եւ հայկական ոճին մասնագէտ՝ նկարիչ Տարագրոս:

Ոսկերչութեան ճիւղը կը վարէ Կոճոյեան: Դպրոցին ոսկերչական ճիւղին դահլիճին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, ուր կը տեսնուին գեղեցիկ ապարկաներ, հայկական շունչով եւ հին մանրանկարչական ծաղկանկարներով: Օգոստոսի սկիզբները ոսկերչական ճիւղը արտասահմանէն ստացաւ նոր գործիքներ: Գալ տարի պիտի ունենայ առանձին շէնք:

Ասեղնագործութեան ճիւղը կը վարէ պոլսահայ վարպետ մը:

Գեղեցիկ են հայկ. ոճով շինուած յախճապակեայ անօթները:

Տարագրոս լաւ ուսումնասիրած է Անիի թանգարանը, եւ այդ զգալի է արտադրուած կապերտներուն վրայ:

Այս տարի դպրոցը տուաւ 14 շրջանաւարտներ, 2ը քանդակագործ, միւսները նկարիչ (3ը աղջիկ):

Դպրոցին տնօրէնն է Վահրամ Գահվէճեան, որ աւարտած է Մոսկուայի գեղարուեստից համալսարանը եւ տաղանդ ունի:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՃԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿՐԹ. ԳՈՐԾԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մարսիլիոյ եւ շրջակայից Ուսումնական խորհուրդը հետեւեալ կոչը կը հրատարակէ.—

Հայրենակիցնե՛ր,

Մարսէյլի եւ շրջակայից Ազգ. Ուսումնական Խորհուրդս, 1927—28 դպրոցական տարեշրջանը, հնարաւորութեան չափով պատուաբեր ու արդիւնաբեր դարձնելու մտադրութեամբ՝ յենած ժողովրդական ուժին վրայ, յառաջիկայ Շաբաթ Օգոստոս 29էն մինչեւ 3 Սեպտ. յայտարարած է— կրթական շաբաթ:

Ազգ. Վարչութեան կողմէ կնքուած ժապաւինեալ տոմարով մը, մեր կողմէ նշանակուած Կրթական Յանձնախումբ մը, ձեզ դուռ պիտի պտտի, ու կատարէ հանգանակութիւն: Օրը օրին կատարուած նուիրատուութիւնները, նուիրատուներու անուններ հետ միասին, մամուլի մէջ պիտի յայտարարուի:

Հաւաքուած գումարը պիտի յատկացուի քաղաքի Մանկապարտէզի, Սէնթ-Անթուանի երկու Մանկապարտէզներու, Պուլվար Օտտօի եւ Սէն-Ժիւլիէնի Մանկապարտէզներու. ինչպէս նաեւ Սէն-Լուի, Կարտանի, Մարթիկի ու շրջակաները նոր բացուելիք Մանկապարտէզներու համար:

Հայ մատաղ սերունդի փրկութեան ու դաստիարակութեան գործը, գտնելով միակ կեդրոնաձիգ ուժը՝ որուն շուրջ ամէն հայ անհատ առանց դաւանանքի ու գաղափարի խտրութեան պարտաւոր է համախմբուիլ, ու պայքարիլ Մեսրոպեան Այբ ու Բէնով՝ աճաւոր ձուլումի վտանգին դէմ, կոչ կ'ընենք ձեր խղճին ընդ առաջել մեր սոյն ձեռնարկին, որ աւելի քան փրկարար ու շինիչ է, մեր Ազգ. գոյութեան պահպանման տեսակէտէ:

ճնշումը եւ որ ըստ օրէ զարգացող գործազրկութիւնը կը ստիպեն Հայ գաղթականը, որպէսզի ամէն տարի այս եղանակին 15—30 օր շարունակ լքէ իր տունն ու գաւակները եւ օտարներու հսկողութեան տակ աշխատի այգիներուն մէջ:

Այս տարի, Օգոստոս 15ին Մարսէյլի մէջ խումբ մը խաչագողներ հաւաքարար սրճարանի մը մէջ նստած այգեկութքի համար գործաւորներ կը գրեն. իւրաքանչիւրէն 33 ֆրանք արժող շոգեկառքի տոմսակին փոխարէն կը գանձեն 47 ֆրանք: Այս ձեւով 250 հոգի կը ղրկեն Մօնփէլիէ, որոնք մինչ այսօր (15 օր է) անգործ ու թշուառ Մօնփէլիէի կայարանը կը գիշերեն:

Մօնփէլիէի «l'Eclair»ը եւ Մարսէյլի «Le Petit Marseillais»ն իրենց Օգոստոս 30ի թիւին մէջ վերջին ծայր տխուր նկարագրութիւններ ըրած էին մեր հայրենակիցներու վիճակին մասին:

Ասոր վրայ, Մօնփէլիէի Տեղաւորման գրասենեակին միջոցաւ Մարսէյլի ոստիկանութիւնը քննութեան սկսած է, ձերբակալելու համար յանցաւորները:

ԱՅԳԵԿՈՒԹՔԻ ՋՈՒՐԵՐԸ

Արլ-Իքար, 1 Սեպտ.

Անցեալ օր «Ցառաջ» գրած էր այգեկութքի համար Մարսիլիայէն Մօնփէլլի էբերուած Հայերուն մասին: Կ'ուզեմ այս առթիւ մանրամասնութիւններ տալ, իբրեւ զոհերէն մէկը:

Մարսիլահայ գաղութի մեծ մասը 1922էն ի վեր իր տնտեսական վերջին ծայր նեղ միջոցներուն պատճառով եւ օրապահիկ մը ապահովելու նպատակով, զանազան «Ազգասէր»ներու եւ քանի մը աֆերիստ ֆրանսացիներու միջնորդութեամբ «այգեկութք»ի կ'երթայ:

Հինգ տարիէ ի վեր, այս գործին զոհերուն թիւը կը հասնի քանի մը հազարի: Հակառակ այս ցաւալի իրողութեան, նիւթականի

*
* *

Երկուշաբթի օր Պուլկարացի գործակատար Պ. Ժօզէֆ, Հայ գործաւորի մը հետ 40 հոգի արձանագրելով մեզի բերին Իքար կոչուած գիւղ մը, խոստանալով այրերուն օրական 30 ֆրանք, կիներուն 18 ֆրանք եւ ուտելիք:

Հինգ ժամուան ճամբորդութենէ մը վերջ հասանք Իքար եւ զետեղուեցանք ոչխարներու յատուկ գոմ մը, լեցուած չոր խոտի դէզերով:

Հազիւ շունչ առած էինք, երբ ընդհանուր գործատէրը ներկայացաւ եւ հաղորդեց որ ինք օրավարձով գործաւորներ չուզեր, այլ ամբողջ գործին համար որոշ գումար մը պիտի տրամադրէ: Իր նպատակն էր ոչինչ ծախքով մը երեք միլիոն լիտր գինի շինել տալ:

Այս յայտարարութիւնը խռովեց բոլորս, ու մերժեցինք: Ասոր վրայ գործատէրը հեռաձայնով երկու ոստիկան բերաւ եւ մեզ իր գոմի շուքէն իսկ հեռացուց:

Ներկայիս գոմի պատին տակ ենք, արեւի կիզիչ ճառագայթներուն ենթակայ:

Մեր ծախքերը խնդրեցինք, սակայն գործատէրը չուզեց վճարել: Ասոր համար ստիպուեցանք դատարանի դիմել, եւ օրերով հոս մնալ անօթի ծարաւ:

Արդիւնքը յաջորդով:

Մեսրոպ Սիմոնեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԼՈՒԿՆ ՈՒ ԳԻՐՈՒԿԸ.— *Արեւը երկու օր է որ ելած է, բայց արդէն բազմաթիւ պանդոկներու մէջ մլուկներու բոլոր ցեղերը ապստամբած են: Քլիշեանքուրի մէջ պանդոկապետ մը վռնտելու համար կորեկի մեծութեամբ այս ռազմիկները, վերի յարկի սենեակներուն մէջ ծծումբ վառեց: Սակայն մոռցաւ փակել սենեակները ամբողջովին: Ծուխը լեցաւ պանդոկին սանդուխներուն վրայ, անցաւ ճաշարանը, ուր գտնուողները փախան: Սակայն խոհարարուհին՝ որ իւղի տակառ դարձած էր, չկրցաւ շուտով փախչիլ եւ նուաղեցաւ ինկաւ գետին: Դրացիները օգնութեան հասան եւ ազատեցին խեղճ կինը:*

ԱՊՐՈՒՍՏԸ ՍՈՒՂ Է.— *Շէնու եւ Մօզ երկու ֆրանսացի երիտասարդներ են, որոնք հասնելէ յետոյ այն գիտակցութեան թէ ապրուստը սուղ է, եւ ապրելու համար անհրաժեշտ է... դրամ, յղացան նոր միջոց մը: Եւ ի՛նչ յղացում, անարծաթ պարոնները հարուստ էին գաղափարով:*

Փողոցէն ինքնաշարժները արագօրէն անցած պահուն, անարծաթ պարոններէն մէկը կը զարնուէր ինքնաշարժին: Երկրորդ ընկերը կը վազէր «վիրաւորին» մօտ, կը ներկայանար իբրեւ վկայ: Դատ ու դատաստան կ'ըլլար եւ արկածեալին կը յանձնուէր կլորիկ գումար մը, զոր կը բաժնէին ընկերաբար: Բայց ամէն բան վերջ մը ունի, եւ այս ընկերութիւնը վերջ մը գտաւ բանտին մէջ:

ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ.— *Որսի եղանակը բացուած է, ի՛նչ քաղցր է հիմա հրացանաձգութիւնը դեղին դաշտերուն վրայ:*

Երկու որսորդներ Թուլոնի դաշտերուն մէջ կաքաւ կ'որսային: Դժբախտ պատահարով մը, որսորդի մը գնդակը վրիպեցաւ եւ հանդիպեցաւ ուրիշ որսորդի մը, որ դիմացի կողմը կը գտնուէր: Ցաւի աղաղակներ լսուեցան եւ որսորդը վազեց օգնութեան: Սակայն դեռ քանի մը քայլ չէր առած, երբ ճիշդ կուրծքին ընդունեց գնդակ մը, զոր պարպած էր վիրաւոր որսորդը, իր ցաւէն սաստկութենէն կատղած ու փրփրած:

ԵԼԵԿՏՐԱՀԱՐ.— *Կրընոպլի մէջ հրդեհի մը պատճառով խանգարուեցաւ լոյսի ընկերութեան ելեկտրաբաշխ մեքենան: Ու երբ տիկին մը իր մառանին մէջ մտած պահուն, ուզեց լոյսը վառել, կոճակը դարձուց եւ կայծակնահար մեռաւ: Ուրիշ տան մը մէջ նոյնպէս երիտասարդ մը կայծակնահար եղաւ, երբ ուզեց դարձնել ելեկտրական կոճակը:*

Գ՞ՈՂ ԹԷ ՀԻՒԱ՞ՆԴ.— *Ցօքթ. Քափլան դարմանատուն մը ունէր Մոնթէ-Քրիսթօ փողոցին վրայ:*

Անցեալ առտու դուռը բացուեցաւ եւ ներս մտաւ վիրաւոր մը, որուն կ'ընկերանային երկու բարեկամներ:

Բժիշկը ծոց մէջքը եւ սկսաւ քննել վէրքը: Ցանկարծ երկու ընկերները փաթթուեցան բժիշկին կոնակին, ու գլորեցին անկողնին վրայ: Իսկ վիրաւորը, ինձմէ քեզմէ աւելի առողջ, ցատկեց ոտքի, պարպեց բժիշկին գրպաններն ու դարակները: Ցետոյ երեքը միասին փախան:

Բժիշկը բացաւ հեռաձայնը եւ լուր տուաւ ոստիկանութեան: Ոստիկանները հասան եւ փողոցին մէջ հետապնդելով զանոնք, գտան զանոնք կառատան մը մէջ: Քիչ վերջ ինքնաշարժներուն տակէն բռնեցին անճարակ գողերը, որոնց մէկը, շատ նշանաւոր էր եւ կը կոչուէր «Կրընէլի Տէտէն»:

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԳՈՂԵՐ.— *Երկու խոստմնալից գողեր, որոնք դեռ նոր ելած էին բանտէն, շատ կը ձանձրանային անգործութենէն: Առտու մը ցատկեցին ինքնաշարժի մը մէջ, որ կը յօրանջէր փողոցի մը կուշտին ինկած: Գոհարավաճառի մը խանութէն սնտուկ մը ադամանդեղէն վերցուցին, եւ չուեցին դէպի Սթէնա։ Ինքնաշարժը ձգելով, մտան հանրակառք եւ Փարիզ դարձան: Անմիջապէս գտան իրենց հաւատարիմ բարեկամները եւ միջնորդները: Ցանձնեցին ադամանդները ծախել տալու համար, սակայն բոլորը մէկ ձերբակալուեցան:*

Ու մտան բանտ, զոր ձգած էին օր մը առաջ:

ՍԱԼՈՐԻՆ ԾԱՌԷՆ ԻՆԿԱՒ ՈՒ ՄԵՌԱՒ.— *Նանսիի համալսարանին գրադարանապետը, Ժիւսթէն Էրհօն, սալորին ծառը ելաւ եւ սկսաւ սակառը լեցնել քաղցրահամ պտուղը: Այնքան խելքը տարած էին սալորները, գնտիկ գնտիկ ոսկի հատիկ, որ ոտքը սահեցաւ, ծառէն ինկաւ:*

Ու մեռաւ:

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾ.— *Փլթի Քլամարի օդանաւի դաշտէն աշակերտ մը օդանաւով երկինք բարձրացաւ: Հակառակ կողմէն կուգար ուրիշ աշակերտի մը օդանաւը: Բախեցան իրարու:*

Օդանաւերն մէկը խորտակուեցաւ եւ թաւալգլոր ինկաւ վար: Անկումի պահուն հանդիպեցաւ ելեկտրական թելերու եւ կրակ առաւ: Օդանաւը այրեցաւ եւ աշակերտը ածխացաւ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՑԱՄՐ ՄԱՀ»

— Ո՞Հ, վատերը որոնց համար ամէ ինչ զոհեցի, կը հասկնա՞ս, ընտանիք, հայրենիք, կրօնք, անոնց հաճելի ըլլալու համար, իմ ամէնէն սիրելի հաւատալիքներս ոտնակոխ ըրի. եւ ահա թէ ինչպէս զիս կը վարձատրեն:

— Եթէ գիտնայիք թէ ի՞նչ տեսակ վարձատրութիւն ձեզի կը պահեն, պիտի գիտնայիք նաեւ թէ ի՞նչ զգացում կը կրեն ձեզի հանդէպ:

— Ի՞նչ կ'ուզես ըսել:

— Երբեք լսա՞ծ էք «յամր մահուան» մասին:

Սարսափահար ոտքի ելաւ . . .

— Ի՞նչ, յամր մա՞հը. պիտի համարձակի՞ն...

— Ցանոնք բաւական կը ճանչնաք, վստահ ըլլալու համար թէ, երբ իրենց շահը պահանջէ՝ վայրկեան մը իսկ չպիտի վարանին ձեզ մէջտեղէն վերցնելու:

— Անշուշտ. բայց իրենց շահը կը պահանջէ որ զիս իրենց շարքերուն մէջ պահեն. եթէ գիտնայիր թէ ինչքա՜ն ծառայութիւններ մատուցած եմ իրենց:

— Բոլորը գիտեմ. ամէն ինչ ըսին ինծի:

Եւ մեղքնալով զիս դիտեց: Ցետոյ աւելցուցի.

— Ինչ որ ըրիք անոնց համար, մոռցած են արդէն. ձեր անցեալ ծառայութիւնները այլեւս չեն յիշեր. ասկից յետոյ, անոնց աչքին կասկածելի էք:

Ցաւագին ժպիտ մը ունեցաւ:

— Ես՞, կասկածելի՞. ինչո՞վ, ինչո՞ւ:

— Չեմ գիտեր. բայց վստահ եղիր որ եթէ դեռ ձեզի պէտք չունենային, այս միջոցին ո՛չ թէ հոս թիւ 2 Լուպիանքան պիտի գտնուէիք, այլ թիւ 14ը, հոն ուր կը գործեն չինացի դահիճները:

— Ե՞ս. ի՞նչ սարսափ:

Եւ յուսահատութեամբ՝ ձեռքերը գալարելով ըսաւ.

— Ի զուր կը փնտռեմ թէ ի՞նչ սխալ կրնամ գործած ըլլալ: Անոնց հնազանդելու համար, հանդիպած մարդուն տուի ինքզինքս. դեռ աւելին կայ. հոն ուր ուրիշները ձախողեցան, ես յաջողեցայ. դեռ չէ եղած գործ մը, որ գլուխ չհանեմ:

— Անոնք հակառակը կը պնդեն:

Երկար ակնարկ մը ուղղեց ինծի:

— Ըսի՞ն գոնէ թէ՝ ի՞նչ բանի մէջ ձախողեր եմ:

— Կը դժգոհին թէ դեռ չէք կրցած իրենց յանձնել Ճէյմս Նօպօտին եւ անոր մեղսակիցը, Մի ամի Քարասօֆ:

— Ա՞յդ է բոլորը:

— Անոնց համար, այդքանը արդէն կը բաւէ:

— Բայց ես բնաւ չդադրեցայ այդ գործով զբաղելէ: Կրնամ նոյն իսկ հաւաստել թէ՝ այդ երկու մարդոց ձերբակալումը քանի մը ժամուան խնդիր է:

Հարուածը ստացայ առանց յայտնի ընելու:

— Կարելի չէ, ըսի:

— Այնքան կարելի է որ, կը սպասեմ Խմայիլօֆին, որուն հեռաձայնեցի, խնդրելու համար իրմէն, ինչպէս այս առտու ինծի թելադրեցիր, որ մեզի գործակցի: Եւ եթէ ան կրնայ անմիջապէս ինքզինքը մեզի տրամադրել, այս իրիկուն իսկ կը մեկնինք:

— Այդ ինծի հաճոյք կը պատճառէ, որովհետեւ, կրնամ ձեզի ըսել թէ իմ վիճակիս մասին շատ ապահով չէի:

— Ի՞նչպէս:

— Ո՜հ, շատ պարզ է, ինչպէս պիտի տեսնէք: Եթէ Նօպօտին եւ Քարասօֆը չկարենայինք իրենց յանձնել, կունսլիխթ պարտք դրած էր վրաս որ, ձեզ իրենց յանձնեմ անոնց տեղ...:

— Զի՞ս:

— Այո՛, ձեզ:

Այն ատե՞ն:

— Այն ատե՛ն. լաւ ուրեմն. քանի որ բնաւ մտքէս չէ անցած ձեզ լքտեսել ի հաշիւ Չեկային եւ ձեզ յանձնել անոր, զիս էր որ պիտի ղրկէին «յամրօրէն մեռնելու»:

— Պիտի ընէի՞ր այդ բանը:

— Ինչո՞ւ չէ: Արդեօ՞ք զիս վատի մը տեղ կը դնէք:Չեմ գիտեր թէ ապագան ինչ կը վերապահէ մեզի, բայց վստահ եղէք, ինծի համար ամէնէն մեծ անարգանքն է զիս նմանցնել այդ զզուելիներէն մէկուն, որոնք սարսափը վերածած են կառավարական վարչաձեւի: Հակառակորդին դէմ կը կռուին: Չեն սպաններ զայն:

— Սակայն:

— Թո՛յլ տուէք որ աւարտեմ, խնդրեմ:

Պահ մը կանգ առի:

— Այս առտու, ձեզի ըսի թէ մեր բոլորին պարտականութիւնն էր յեղափոխութեան ծառայել. բայց Չեկան յեղափոխութիւնը չէ, Չեկան կ'անպատուէ յեղափոխութիւնը:

— Լռէ՛, խնդրեմ. եթէ քեզ լսէին . . .

— Ինչո՞ւ պէտք. ինչ որ անգին լսեցի, տեսայ եւ հասկցայ, կ'արդարացնէ զայրոյթս եւ օրինաւոր ատելութիւնը որ ուխտեցի այս հրէշներուն դէմ,— որովհետեւ հրէշներ են եւ միայն հրէշներ, որոնք իբր մարդկային, միայն իրենց դէմքերը ունին: Եւ եթէ կ'ուզէք գիտնալ ամբողջ մտածումս...

— Ո՜հ այո՛, խօսէ՛...

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

թէ Ռուսիայէն գնուած քարիւղի խրաքանչիւր տակառ եւրոպական ընկերութիւններէ կամ անհատներէ գողցուած ապրանք է։

Այս նամակին իբրեւ պատասխան, Սթալին վերջերս յօդուած մը հրատարակած էր Նիւ-Եորքի մէկ թերթին մէջ, ուր կ'ըսէր թէ պոլշեւիկները տակառ մը քարիւղ չեն գողցած ոչ ոքէ, այլ պարզապէս ազգայնացուցած են ազգին հաւթահօրերը (?) յետոյ պատրաստակամութիւն կը յայտնէր խնդիրը յանձնել անկողմնակալ յանձնաժողովի մը իրաւասութեան։

Տէթէրտինկ ընդունած է այս առաջարկը. միայն թէ հեռագրով հարցուցած է Նիւ Եորքի խորհրդային ներկայացուցիչին թէ խորհրդային Միութիւնը պիտի ընդունի՞ եւ պիտի գործադրէ՞ տրուած վճիռը։

Թուրքիոյ ընկերութիւնները

Մուսթաֆա Քէմալ երկրորդ յայտարարութիւն մըն ալ հրատարակելով կը ճշդէ Խալք կուսակցութեան երեսփոխաններուն պարտականութիւնները։ Քէմալ անձամբ պիտի հսկէ որ իր կուսակցութեան պատկանող երեսփոխանները չօգտագործեն իրենց դիրքը անձնական շահեր ապահովելու համար։ Նոր երեսփոխանները չը խտի կրնան վարչական խորհուրդներուն անդամ ըլլալ այն հաստատութեանց եւ ընկերութեանց մէջ, որոնց դրամագլուխին մեծ մասը կը վերաբերի պետութեան։ Նոյնպէս անոնք չպիտի կրնան մտնել հանրօգուտ ձեռնարկներու մենաշնորհ ստացած ընկերութիւններու մէջ, ոչ ալ անոնց վարչական խորհուրդին պիտի կրնան անդամակցիլ։ Երեսփոխանական ժողովին նախագահը, գործավարները, կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը եւ պետերը չպիտի կրնան վարիչ դառնալ մասնաւոր հաստատութիւններու եւ ընկերութիւններու։

Կտրօններու խնդիրը դարձեալ պիտի քննուի

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական թղթակիցը կը գրէ թէ Սեպտեմբերի ընթացքին կրկին խնդրոյ առարկայ պիտի ըլլայ Օսմ. Հանրային Պարտքի մասին վերջերս Փարիզի մէջ գոյացած գրաւոր համաձայնագիրը։ Ըստ վերոյիշեալ համաձայնագրին, Թուրքիոյ ընդհանուր պարտքը որ 90 միլիոն զանլիական ոսկիէն քիչ չէ, զանազան մասնավճարներով քսան տարիէն պիտի վճարուի։ Առաջին մասնավճարը 1,980,000 ոսկիէն աւելի չպիտի ըլլայ, որու տոկոսը օրինաւոր տոկոսէն շատ նուազ է։

Ամէնէն կարեւոր խնդիրը այն է որ, Թուրքիա դարձեալ կը մերժէ «Մուհարրէմ»ի որոշմնագիրը եւ կ'ըսէ թէ պահանջատէրերը ոեւէ պահանջք կամ իրաւունք չունին պետութեան որոշ հասոյթներուն համար։ Ուրիշ խօսքով, Թուրքիա չուզեր որ Հանրային Պարտուց Վարչութիւնը իր գործը շարունակէ։

Կացութիւնը Ալպանիոյ մէջ

Ահմէտ Զօկու վերջերս այցելեց Շքոտրա եւ տեսակցութեան մը կանչեց վեց միրտիթ ցեղապետներ, որոնք ծանօթ են իբրեւ դժգոհ։ Հրաւէրին պատասխանեցին միայն երկու ցեղապետներ, սակայն մերժեցին առնել աւանդական աղն ու հացը, զորս Ահմէտ Զօկու երկարեց անոնց։ Մերժման պատճառով, անմիջապէս երկու ցեղապետները, ձերբակալուեցան եւ նետուեցան Շքոտրայի բանտը։

Ահեղ ողողումներ Կալիցիոյ մէջ

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ Արեւելեան Կալիցիոյ մէջ սարսափելի ողողումներ պատահեցան։ Վերջին օրերս ջրհեղեղեան անձրեւներ տեղացին եւ գետերը յորդեցան, ողողելով արտերը և մեծ վնասներ պատճառելով։ Շոգեկառքերը չեն բանիր, հեռագրական գիծերը քանդուած են եւ դժուար է լուր ստանալ։ Ջոհերու թիւը կը հասնի քանի մը հարիւրներու։ Ողողուած է 20,000 քիլոմեդր տարածութիւն։ Պորիսլավ քաղաքին կէսը ջուրերուն տակն է։ Պորիսլավ-Թումանովիէց կամուրջը քանդուելու վտանգին տակ կը գտնուի։ Ջուրը 3-4 մեդր բարձր է։ Գետին հոսանքը քշած տարած է բազմաթիւ տուներ։ Քումի փոքրիկ քաղաքին մօջ 200 տուներ եւ քարիւղի զտարանները ողողուած են։ Սթրիս քաղաքն ալ ամբողջովին խեղդուած է ջուրին տակ։ 180 տուներ քանդուած են։ 50,000 հոգի առանց ապաստանի կը մնան։

Եղերական տեսարաններ պարզուեցան ողողումներուն պատճառով։ Ամբողջ ընտանիքներ ջուրերուն մէջ մնացին։ Գիւղերու բնակիչները օգնութեան կը սպասեն, մինչդեռ մինչեւ այժմ անկարելի եղած է հասնիլ մինչեւ անոնց, որովհետեւ կամուրջները քանդուած են եւ շատ մը գիւղեր կիսովին կործանած են։

Կառավարութիւնը մէկ միլիոն զլօթիս յատկացուց աղէտեալներուն։

Լրտեսներ Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Չէքիէն ձերբակալած է երկու խումբ լիթուանական եւ ֆինլանտական լրտեսներ, որոնք կ'աշխատէին տէրօր կազմակերպել Ռուսիոյ մէջ։

Լրտեսները ծրագրած են եղեր սարքել խնջոյք մը, որու ընթացքին պիտի թունաւորէին եւ պիտի սպաննէին կառավարական խումբ մը բարձր պաշտօնատարներ։ Լրտեսները ուժանակով օդը պիտի հանէին Ռուսիոյ ելեկտրական ամէնէն մեծ գործարանը։

Լրտեսներէն երկու հոգի կը կրեն այն ամբաստանութիւնը թէ Յունիս ամսուան ընթացքին ռումբ նետած են Լէնինկրատի սովետներու ակումբին մէջ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԱՎՈՒԶ հածանաւը (նախկին կէօպէն) որ խրած էր Մարմարայի մէջ, ազատուած է։ Յածանաւը պիտի ղրկուի Կիւլճիւքի նաւարանը՝ հիմնական նորոգութեան համար։

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ աշխի օր հրատարակած հաշուեկշիռէն կ'երեւայ որ կառավարութեան բրած կանխավճարին ընդհանուր գումարն է 24,650 միլիոն։ 1926 Յուլիս 22ին այս գումարը կը հասնէր 38,350 միլիոնի, ուրեմն 13 ամսուան մէջ կառավարութեան պարտքը պակսած է 13,700 միլիոն ֆրանք։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ վճարեց Տօսսի ծրագրին նախատեսած մէկուկէս միլիառ ոսկի մարքը երրորդ տարուան համար։ Այս հաշիւէն 20 միլիոն մարք ալ պիտի վճարէ դեռ Սեպտ. 15ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեբունդ» խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 19 Rue St. Sulpice:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Վարուժան ենթակոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբի ժողովը 5 Սեպտեմբեր երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին գրադարանի սրահը 262 րիւ Տիւկէքլէն։ ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ.Յ.Դ.Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ 5 Սեպտ., երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, 63 րէփիւպլիքի սրահը, Ակնունի, Հրայր, Զաւարեան, Վահագ, Վարուժան, Վարդգէս, Ռոստոմ, Իշխան, Քրիստափոր եւ Քրիս խումբերու ընկերները։ Օրակարգ Շրջանային եւ ընդհ. ժողովներու օրակարգերու որոշ կէտերու շուրջ զեկուցումներ եւ վիճաբանութիւններ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը վաղը կիրակի երեկոյ ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղիին մէջ (63 րէփիւպլիք)։ Օրակարգը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին դասախօսականժողովը այսօր Շբ. երեկոյ ժամը 9ին երիտասարդաց ակումբը։

Հ. Յ. Դ. փօն-տը-շիրիւի ենթակոմիտէին գեղարուեստական ցերեկոյթը, 11 Սեպտ. կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին Օթէլ Ֆրանսի շքեղ սրահին մէջ՝ կը ներկայացուի Ե. Օտեանի «Ջավալը» կատակերգութիւնը՝ երգեր, արտասանութիւն եւ վիճակահանութիւն։ Մուտք 2 ֆր.։

Զ. Ռ. Ե. Մարսէյլի մասնաճիւղին դասախօսականժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 63 Rue de la République սըրճարանին վերնայարկը։ Պիտի դասախօսէ Տքթ. Աշոտ Գասպարեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շավիլ—վիռօֆլէ մասնաճիւղի ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ կարեւոր Օրակարգ։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՔՐԻՍԱ, Տ. Տ.— 47 Ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ.— 240 Ֆր.։

ԼԻՈՆ, Յ. Ս.— Հասցէն չունինք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին իզմիրցի Գէորգ եւ Տիրուհի Շէլլավեան որոնք իզմիրի դէպքին կորսուած են։ իմացնել՝ իրենց քրոջը վարդուհի Շէլլավեանի 54bis Av. Gennevilliers, Colombes Seine, France. կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։ Լուր տուողին 6ամսեայ «Յառաջ» կը նուիրուի։

«ՇԱՆԹ»

Շանթ գեղարուեստական տունը, որ վերջերս հիմնուած է փարիզի մէջ, պիտի ունենայ իր գրական-գեղարուեստական պարբերաթերթը, որուն առաջին թիւը լոյս պիտի տեսնէ 1928 յունուարին։

Պարբերականին մէջ լայն տեղ պիտի տրուի հայ գրական-գեղարուեստական շարժումին, ըլլայ Հայաստանի թէ գաղութներու մէջ։ Առաջին թիւին մէջ պիտի խօսուի այն գիրքերուն մասին, որոնց հեղինակները կամ հրատարակիչները պիտի փութան երկերկու օրինակ ղրկել հանդէսին խմբագրութեան։

կ'ընդունուին ամէն տեսակ ծանուցումներ մատչելի պայմաններով։

Խմբագրութեան հասցէն է՝ CHANTH, «Arts et Lettres», 94 Rue Lafayette, Paris (10)

ԱՅՍՕՐ հրապարակ ելաւ «Լուսաքաղ»ի 7րդ պրակը։ Դիմել՝ Vahram Sévouni 5 Ave. Quihou, Saint Mandé (Seine).

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի)	100 Mark	607	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	81
Թրք. ոսկի	» or	106	70
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատը	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	139	10
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատը	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3450	—
»	II »	2005	—
»	III »	1665	—
Թուրքի երկթ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

4 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 432 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉ ԹԷ ԱՂԵՐՍ, ԱՅԼ ՊԱՀԱՆՋ

Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան կողմէ Միջխորհրդարանային Համաժողովին ղրկուած յուշագիրը իր էութեամբ պահանջ մըն է եւ ոչ աղերսանք մը։

...«Այնքան ատեն որ այս մեծ անարդարութիւնը հանդուրժուի եւ հայ ժողովուրդը չունենայ իր ազատ եւ անկախ հայրենիքը, ոչ մէկ տեւական խաղաղութիւն կարելի է Մերձաւոր Արեւելքի մէջ»։

Ձենք գիտեր քանիերորդ անգամն է, որ կը կրկնուի այս յայտարարութիւնը՝ վերջին տարիներս աշխարհը կառավարողներու պաշտօնական և անպաշտօն հաւաքոյթներուն մէջ։ Պիտի շարունակուի ասկէ յետոյ ալ, որքան ժամանակ, որ «այս մեծ անարդարութիւնը կը հանդուրժուի»։ Պէտք է ամէնուն համոզուիլ պարզ ըլլայ միանգամընդմիշտ թէ՝ այս թափառական և անհայրենիք բազմութիւնը երբեք չպիտի հանդուրժէ այս վիճակին եւ չպիտի հրաժարի իր կենսական իրաւունքներէն։

Այս ըմբռնումին պիտի հետեւի նաեւ անոր տրամաբանական ընթացքը, որ երբեք երաշխաւորութիւն մը չէ Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութեան համար։

Հայ ժողովուրդի մարտնչող սերունդը նժարին մէջ դրած իր գոյութիւնն ու ազգային հաւաքականութիւնը, ձեռք քաշած եւրոպայի խաբուսիկ քրիստոնէական խոստումներէն, նետուեցաւ կռուի ասպարէզը, ազատելու համար այն անարգ եւ ստրուկ վիճակէն, որուն մէջ ննմարդկային եղանակով մը մատնաչափ առ մատնաչափ կը կորսնցնէր իր գոյութիւնը, լուռ ու անձայն։

Անիկա քալած է արիւնի ահաւոր ճանապարհէն։ Տասնեակ տարիներու շարունակական կռուի պատմութիւն մը թողուցած է իր ետեւը։ Սակայն ցարդ չէ կրցած տիրանալ իր արդար իրաւունքներուն, կարմիր եւ սպիտակ քաղաքական դաւադիրներու կեղտոտ շահախնդրութեան հետեւանքով։

Երկու ճակատին վրայ ալ, այսօր աստիճանաբար այն համոզման եկած են, թէ այլ եւս հայ ժողովուրդը հանդուրժած է ներկայ կացութեան եւ պիտի համակերպի այն վիճակին, որուն մէջ կը գալարուի իր ամբողջ հաւաքականութեամբ։

Կարմիր ճակատի վրայ գտնուող հայանուն ղեկավարները պաշտօնապէս հրաժարած կը յայտարարեն մեր ժողովուրդի արդար իրաւունքներէն։ Սպիտակ ճակատին բարոյալքուած անողնայարները կը հոլովեն խոհեմութիւն եւ հանդարտութիւն։ Երկու ճակատներու յայտարարութիւնները գրաւական կը համարուին հարցը փակուած համարելու եւ հայ ժողովուրդի հաւաքականութիւնը ուղղելու դէպի ճահիճներն ու անապատները։

Սակայն մենք պարտք կը զգանք յայտարարելու թէ՝ երկու կողմն ալ անպատասխանատու են ու անոնց յայտարարութիւնները՝ խաբուսիկ։ Հայ ժողովուրդը քանիերորդ դարու մէջ իր ազատագրական պայքարը կէս ճամբան թողլով ինքզինքը մահուան դատապարտելու չափ անմիտ չէ։ Ան պիտի ապրի ազատ ու անկախ իր հայրենի երկրին մէջ, կամ պիտի մեռնի պայքարի ճամբուն վրայ, բայց երբեք ստրկութեան մէջ։ Կարճ խօսքով պիտի քալէ այն ճանապարհէն, ուրկէ անցած են ապրելու ու յառաջդիմելու վճռականութիւն ունեցող բոլոր ազգերը։

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, իր ազդարարութիւնները աշխարհի կառավարողներուն կ'ուղղէ անընդհատ, այն համոզումով թէ միջազգային վէճերու լուծման լաւագոյն եղանակը միջազգային անշահախնդիր ու անկողմնակալ միջնորդութիւնն է։

Այն համոզումով թէ առանց այս հասկացողութեան, արիւնը տեւականօրէն պիտի հոսի Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, և որ ոչ ոքին բարիք կը խոստանայ։

Այն համոզումով թէ՝ շահողները շատ աւելի զգոյշ պիտի ըլլան չկորսնցնելու, քան անոնք, որ կորսնցնելու բան մը չունին այլ եւս։

Այն համոզումով թէ ի վերջոյ օր մը բանականութիւնը անպատճառ պիտի բռնէ այժմու եսասիրութեան եւ շահախնդրութեան տեղը։

Մեր հայրենիքը այսօր խոպան ու ամայի անապատի մը վերածուած է. ասիկա Թուրքերու համար բարիք մը ըլլալէ աւելի չարիք մըն է, սակայն անհաւատալի չարակամութեամբ ու զգուելի մոլեռանդութեամբ, Թուրքիա յենած կարմիր եւ սպիտակ դիւանագիտութեան քաջալերութեան վրայ, կը պահէ իր ձեռքին տակ եւ կը տառապեցնէ հայ ժողովուրդը տարագրութեան մէջ։

Պատերազմի պէտք չկայ. անշահախնդիր հաւաքական ազդարարութիւն մը բաւական է վերջ տալու թրքական անտեղի յաւակնութիւններուն եւ հաստատելու խաղաղութիւնը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, որուն այնքան կարօտը կը քաշեն ե՛ւ հայ ե՛ւ Թուրք ժողովուրդները։

Այսպէս, առաւել կամ նուազ ուժգնութեամբ պիտի շարունակուի իրաւունքի պայքարը, թոյլ չպիտի տրուի որ Թուրքիան լեցնէ այդ հողերը, եթէ նոյնիսկ նիւթական եւ ֆիզիքական հնարաւորութիւն ունենայ։

Եւ նոյնքան ժամանակ եւս յուշագիրներ պիտի ղրկուին աշխարհի վարիչներուն, ոչ թէ իբր աղերս, այլ իբրեւ իրաւացի պահանջ։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍԵՒ ՑԱՆԿԻՆ ԴԱՒԵՐԸ

Սղերգի երեսփոխան Մահմուտ պէյ Միլլիյէթի մէջ անդրադառնալով Չէրքէզ Սամիի ձախողած դաւադրութեան վրայ, կը գրէ (29 Օգոստոս).

— «Շատ լաւ գիտենք որ Սեւ ցանկին պատկանողները արտասահմանի մէջ շարունակ հայրենիքին դէմ կը գործեն, ուժ առած քաղաքական կարգ մը յենարաններէ։ Մեր տեղեկութեանց համաձայն, Հաճի Սամիի հրոսասախումբին նպատակն էր Պոլիս եւ Էնկիւրի երթալ, ու մահափորձեր կատարել կազի փաշային եւ հանրապետական վարիչներուն դէմ։

«Ձենք կրնար բացատրել այն հաճոյակատար ընթացքը, զոր Յունաստան ցոյց կուտայ թուրքիայէն փախած դաւաճաններուն հանդէպ։ Երբ Թուրք կառավարութիւնը կանոնաւոր կերպով տեղեկութիւն կ'առնէ Աթէնքի, Արեւմտեան Թրակիոյ, եւ ուրիշ տեղերու մէջ սարքուած ոճրապարտ ձեռնարկներէն, ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ Յունաստան լուր չունենար։

«Պէտք տեսանք արձանագրելու այս կէտը, որ չի դադրիր մեր ուշադրութիւնն ու զգայնականութիւնը գրգռելէ։»

Ագշամ, *իր կարգին, խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ.*

— «Հաճի Սամի, որքան ալ արկածախնդիր եւ յիմար ըլլայ, դարձեալ ինքնագլուխ ոտք չի կոխեր Թուրքիա։ Ուրեմն, ո՞ւրկէ կը ստանար իր ուժը, եւ ինչո՞ւ եկած էր։

«Կասկած չկայ թէ արտասահմանի մէջ կայ խռովարարական բոյն մը, որ անդադար կ'աշխատի Թուրքիոյ դէմ, եւ կը փորձէ տապալել մեր կառավարութիւնը։

«Բայց կայ գործին քաղաքական նշանակութիւնը։ Յունաստան ի՛նչպէս թոյլ կուտայ որ մեր եզերքներուն մօտակայ կղզիներու մէջ հրոսախումբեր կազմուին եւ Անատոլու անցնին։ Մանաւանդ որ շատ լաւ կը ճանչնայ դաւաճան Սամին, զայն գործածած ըլլալով անցեալին մէջ։ Այդ դատարկապորտը մարդ ու զէնք կը հաւաքէ, ճամբայ կ'իյնայ եւ հելլէն պաշտօնեաները լուր չեն ունենար։ Կամ այն է որ Յունաստանի մէջ անիշխանութիւն կայ եւ պաշտօնեաները անտեղեակ են ամէն անցուդարձի, եւ կամ կառավարութիւնը աչք կը գոցէ Թուրքիոյ դէմ գործող հրոսախումբերուն։

«Երկու պարագային ալ, ստիպուած ենք նկատի առնել Յունաստանի դիրքը։ Յոյս ունինք որ մեր կառավարութիւնը արժանի կարեւորութեամբ նկատի պիտի առնէ խնդիրը։»

ԷՏԻՐՆԷՆ ԿԸ ՄԵՌՆԻ

Էտիրնէն ատենին ունէր 120 հազար բնակիչ եւ կը հանդիսանար Թուրքիոյ առաջնակարգ քաղաքներէն մէկը։ Այսօր, ստացուած տեղեկութիւնները ցոյց կուտան թէ կատարեալ անկումի մէջ է Թրակիոյ այդ բերդաքաղաքը, որ այժմ ունի միայն 17 հազար բնակիչ։

Ոչ միայն նոր բնակչութիւն չերթար հաստատուիլ այնտեղ, այլ տեղացի Թուրքերն ալ տակաւ կը հեռանան։ Քրիստոնեաներու մեկնումին հետեւանքով, հազարաւոր տուներ կը մնան պարապ եւ կիսաւեր վիճակի մէջ։ Առեւտուր եւ տնտեսական կեանք գոյութիւն չունի։

Էտիրնէի այս անկեալ վիճակը Էնկիւրիի ուշադրութիւնը գրաւած ըլլալով, միջոցներ պիտի խորհուի բարելաւելու համար տիրող վիճակը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պերլինի Հայերը եւ Շթրէզէման

Պերլինի մեր թղթակիցը կը գրէ.—

Պեր լինի հայ Գաղթային միութեան վարչութիւնը գերման արտաքին նախարար Շթրէզէմանի, ժընեւ մեկնելէն առաջ, ուղղած է գրութիւն մը, որով շնորհակալութիւն կը յայտնէ, գերման պատուիրակութեան Նանսէնի ծրագրին ի նպաստ արտայայտութեանց համար, խնդրելով գլուխ հանել զայն, որպէսզի քանի մը հազար հայրենազուրկներ կարելիութիւն ունենան երկիր վերադառնալու։

Թուրքիա, Ռուսիա եւ Գերմանիա

Ասկէ առաջ գերմանական աղբիւրէ մը առնելով հրատարակեցինք թէ զինուորական համաձայնութիւն մը կնքուած է Թուրքիոյ, Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ։ *Պալթէօ.քաէն* գործակալութիւնը նոյն խնդրին մասին Էնկիւրիէն ստացած է Օգոստոս 31 թուակիր հետեւեալ հեռագիրը, զոր կը հրատարակենք վերապահութեամբ.—

Նոր կնքուեցաւ Թուրքեւխորհրդային զինուորական համաձայնութիւն մը, որուն կը մասնակցի Գերմանիա իբրեւ երրորդ կողմ։

Այս համաձայնագրին հիմերուն վրայ, Գերմանները նոր զինարան մը հիմնելու վրայ են Էսքիշէհիրի մէջ, ուր արդէն օդանաւային շինութեանց կարեւոր աշխատանքներ ունին։ Գերմանները գործնապէս Թուրքիոյ ռազմանիւթի հայթայթիչները պիտի ըլլան։ Խորհրդային միութեան գործարանները (բոլորն ալ գերման) Թուրքիոյ պիտի հայթայթեն 32 օդանաւային տորմիղ, 9 հսկայ թնդանօթ եզերքներու պաշտպանութեան համար, 11 ընդծովեայ եւ 20,000 գնդացիր։ Ասկէ զատ 500 «խորհրդային» սպաներ եկած են՝ իբրեւ մարզիչ Թուրք բանակին։

Ռուսիոյ պատերազմական գործարանները

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ ներկայիս Ռուսիոյ մէջ կան բազմաթիւ գործարաններ, 85՝ ռազմանիւթ պատրաստելու, 21՝ օդանաւի շարժիչ մեքենաներու շինութեան, 6՝ թնդանօթ պատրաստելու, 10՝ վառօդի, 9՝ հրացանի, 9՝ փամփուշտի, 6՝ հրթիռի, 10՝ դիտակի եւ մեքենական գործիքներու պատրաստութեան համար։

Ուրիշ 257 գործարաններ քիմիական նիւթեր կը պատրաստեն, 2 գործարան՝ կազի դէմ պաշտպանուելու դիմակի և 1 գործարան՝ վիրաբուժական գործիքներու համար։ Բոլոր այս պատերազմական գործարաններուն մէջ կ'աշխատին 68,000 բանուոր։

Զուչաչէվսքի, սպայակոյտին պետ, Պաշտպանութեան Գերագոյն Խորհուրդին ներկայացուց տեղեկագիր մը, խնդրելով որ գործարաններուն այս թիւը կրկնապատկուի երկու տարուան ընթացքին, որպէսզի երկիրը ի վիճակի ըլլայ յաջողապէս պատերազմելու։

8500 օտարներ վտարուած Ֆրանսայէն

Ներքին եւ դատական նախարարները, առջի օր, նախարարական խորհուրդին ներկայացուցին տեղեկագիր մը մէկ տարուան ընթացքին օտարականներուն դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն մասին։ Այսպէս, 1926ի Յուլիսէն մինչեւ 1927ի Օգոստոսը վտարուած են 8500 օտարականներ, որոնց մէջ կը գտնուին 200 համայնավարներ՝ ռուս, իտալացի, լեհ, գերման, սպանիացի եւ հունգար։

Միւս կողմէ, ներկայ տարուան սկիզբէն ի վեր, դատական իշխանութիւնները ձերբակալած են հարիւրեակ մը անձեր, որոնք ամբաստանուած են հակազինուորական քարոզութեամբ։ Այս բանտարկեալներէն 14 հոգի կը պատկանին համայնավարական կարեւոր կազմակերպութիւններու։ Դեռ 52 դատեր կան քննութեան տակ։

Օգոստոսի վերջին ցոյցերուն առթիւ Սէնի դատարանը 36 հոգի դատապարտած է բանտարկութեան, 14 հոգիի դատը կը մնայ առկախ։

Օտար լեզուով 19 թերթեր, որոնք զանազան քարոզութիւններ կը մղէին, փակուեցան։

Այս վիճակագրութենէն դուրս՝ 8 համայնավարներ եւս զանազան դատապարտութիւններ կրեցին լրտեսութեան պատճառով։

Գործավարներէն վերջ դեսպաններն ալ

Աթէնքի թրքական դեսպան Ճէվատ պէյ Պոլիս եկաւ, եւ տեսակցեցաւ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։ Վերջերս Պոլիս եկան նաեւ Պերլինի, Գահիրէի եւ Թէհրանի դեսպանները.— Քէմալէտտին Սամի փաշա, Մուհիտտին փաշա եւ Մէմտուհ Շէվքէթ պէյ։ Մօտ ատենէն Պոլիս կը հասնին նաեւ Վիէննայի դեսպան Համտի եւ Մոսկուայի դեսպան Զէքեայի պէյերը։

Դեսպանները արձակուրդով կուգան. եւ այս առթիւ բերանացի բացատրութիւններ պիտի տան կառավարութեան։

Պարսկաստանէն բարձրաստիճան անձ մը Պոլիս գալով խորհրդակցութիւն պիտի կատարէ Թուրքեւպարսիկ յարաբերութեանց մասին։ Հաւանական է որ դեսպան Մէմտուհ Շէվքէթ պէյ ալ մասնակցի խորհրդակցութեանց։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրեցինք առջի օր, Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային ընկերակցութեան վարչական խորհուրդի տարեկան ժողովը տեղի կ'ունենայ ժընեւի մէջ Սեպտ 7—9։ Սեպտեմբեր 8ի երեկոյեան ժամը 7.30ին տեղի պիտի ունենայ Ոսկեղէն Կանոնի չորրորդ ճաշը, որուն հրաւիրուած են Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի տնօրէնը՝ Ալպէռ Թոմա, որ պիտի նախագահէ, ֆրանսացի ծերակուտական ժիւսթէն Կոտար, պելճիքացի ծերակուտական Լուի տը Պրուքէր, անգլիացի Լորտ Րէտսթոք, Մերձ. Արեւելքի Ընկերակցութեան նախագահ Զ. Վիքրի և ուրիշ անձեր, որոնք վերջերս ուսումնասիրութիւններ կատարած են Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Ասոնք բոլորն ալ ճառեր պիտի խօսին։ Հրաւէր ստացած է նաեւ խմբագրութիւնս։

Խորհրդակցութեան գլխաւոր առարկան պիտի ըլլայ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն տեղաւորման մասին ֆրանսական մարզպանութեան եւ Աշխատանքի Միջազգային գրասենեակին կողմէ պատրաստուած ծրագիրը, որուն մանրամասնութիւնները հրատարակուեցան վերջերս Յառաջի մէջ։

Ճաշէն վերջ մոգական լապտերով պատկերներ ցոյց պիտի տրուին եւ տեղի պիտի ունենայ երաժշտութիւն։

«ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ ՎԱԽՃԱՆԸ»

Այս խորագրին տակ Սան Ֆիլ *քանի մը օր առաջ կը հրատարակէր Պոլսոյ իր թղթակցէն ստացած մէկ նամակը, որուն համաձայն խորհրդաւոր զրոյցներ կը շրջին Մուսթաֆա Քէմալի անձին շուրջ։ Կ'ըսուի եղեր թէ Կազին ենթարկուած է խիստ ծանր ու անողոք հիւանդութեան մը, որ չպիտի ուշանայ զերեզման տանիլ զայն։ Իր շուրջինները այժմէն կը պատրաստեն իր յաջորդը։ Վարչապետ Ըսմէթ փաշա մերժած է Հանրապետութեան նախագահ դառնալ, սակայն գտնուած է ուրիշ յաջորդ մը, որուն անունը ծանօթ է եղեր* Սան Ֆիլի *խմբագրին։ Այս վերջինը կը խոստանայ մօտ օրէն հրատարակել այդ անունը։ Խմբագիրը կը պնդէ իր տեղեկութեանց ճշտութեան վրայ, հակառակ ըլլալիք բոլոր հերքումներուն։*

ՌԱՔՈՎՍՔԻԻ ԴԷՄ

Մաթէն *«անբաղձալի դեսպան մը» խորագրին տակ կ'ամբաստանէ Փարիզի խորհրդային դեսպանը՝ Ռաքովսքին, իբրեւ համայնավար գործիչ։ Եւ կը յիշէ թէ ինչպէս ստորագրած է «յեղափոխական յայտարարութիւն մը* պուրժուա *կառավարութեան մը դէմ»։ Այդ առթիւ թէեւ «Պրիան բողոքած է Չիչէրինի, եւ դեսպանը նկատողութիւն ստացած է, բայց մի՞թէ շնորհաւորութիւն ստացած չէ իբրեւ համայնավար գործիչ», կը հարցնէ* Մաթէն։

Ու կը պահանջէ որ ետ կանչուի դեսպանը։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐ

Հնդկաստանի Թալէ քաղաքին մէջ, մահմետական երկու աղանդներու՝ Սիւննիներու եւ Շիիներու միջեւ ծանր կռիւ մը տեղի ունեցաւ։ Երկու կողմէն 300 մահմետականներ սպաննուեցան եւ վիրաւորուեցան։

Ի՞ՆՉ ԵՆ ԿԱՆՉՈՒՄ ԱՔԱՂԱՂՆԵՐԸ

Գ.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊՆ ՈՒ ՀԱՇՒԵՅԱՐԴԱՐԸ

«Անկուսակցական» թերթի հաւանոցում շատ են խօսում Դաշնակցութեան «տագնապի» մասին։ Մեծ-մեծ յօդուածներ են գրում, փքուն-փքուն ճառեր ասում, խորիմաստ մարգարէութիւններ անում.

— Դաշնակցութիւնը տագնապի մէջ է. Դաշնակցութեան հաշւեյարդարն է կատարւում. Դաշնակցութիւնը է՛լ չկայ —մեռել է...

Եւ «անկուսակցական» աքաղաղների կանչւոտուքը արձագանգւում է նաեւ Երեւանի ու Թիֆլիսի բոլշեւիկեան թերթերում.

— «դաշնակցութիւնը փակուղու մէջ», «դաշնակցութեան կազմալուծում» — չարախնդաց ննդամտութեամբ քիլոմեդրանոց յօդուածներ է շարադրում Զարիա վաստոկան։

Եւ խորհրդային Հայաստանի, Մարտակոչի ու Բաքւի կոմունիստի էջերում էլ իրար յետեւից չոլ ու պզտիկ կոմունիստների գրութիւններն են շարւում երիցս մեռեալ ու դարձեալ չմեռնող Դաշնակցութեան մասին։

Իսկապէս որ տարօրինակ վիճակ. բոլոր Արտաշէս Կարինեանները, Արշաւիր Մելիքեանները, Յովսէփեաններն ու Շաղունցները, հաւատափոխ Երզնկեաններն ու ոստոստուն Զուբարները ի մի խմբւած կաչւից դուրս են գալիս սեղմելու համար Դաշնակցութեան մարմինը դագաղի մէջ ու չեն կարողանում. դագաղը ճաքում — քար ու քանդ է լինում, գերեզմանափորները մի կողմ են շպրտւում, եւ Դաշնակցութիւնը, լարւած պողպատէ զսպանակի պէս, նորից ուղղւում եւ աններկմիտ շարունակում է իր ճամբան,

Ինչ է պատճառը։ Ինչո՞ւ, հակառակ բոլշեւիկների բուռն ցանկութեան ու ջանքերի, Դաշնակցութիւնը ոչ միայն չի մեռնում, այլեւ համախմբւում, ամրանում ու զօրանում է։ Ինչո՞ւ, կարծես, ի հեճուկս բոլշեւիկների, «Դաշնակցութեան տագնապ» գոյութիւն չունի, եւ գոյութիւն ունի Դաշնակցութեան վերելք։ Հո չե՞ն կարող բոլշեւիկներն, առանց ծիծաղելի երեւալու, հերքել այս փաստը։

Փնտռենք պատասխանը։

Դիալեկտիկայի լապտերի կարիք չկայ բնաւ տեսնելու համար, թէ ո՛ւր է Դաշնակցութեան կենսունակութեան աղբիւրը։

Դաշնակցութիւնը հայ իրականութեան մէջ դրել է որոշ ազգային-քաղաքական եւ ընկերային տնտեսական խնդիրներ։ Այդ խնդիրներին գլխաւորներն են.

Հայաստանի հողային ամբողջացումը — Միացեալ Հայաստան։

Հայաստանի պետականութեան վերականգնումը — Անկախ Հայաստան։

Ժողովրդավար կարգերի հաստատումը Հայաստանում — քաղաքական ու քաղաքացիական ազատութիւններ։

Գաղթական ու տարագիր հայութեան հաւաքումը Հայաստանում եւ Հայաստանի շուրջ։

Իրական վերաշինութիւն եւ տնտեսական զարգացում Հայաստանի։

Հայ ժողովուրդը, իր հոծ մեծամասնութեան մէջ, իւրացրել է այս խնդիրները եւ Դաշնակցութեան դրօշակը դարձրել ի՛ր դրօշակը, իր սիրտն ու կամքը միացրել Դաշնակցութեան սրտին ու կամքին։

Այդպէս էր երէկ։ Այդպէս է եւ այսօր։ Այսօր էլ —Հայաստանում և Հայաստանից դուրս— Դաշնակցութեան պաշտպանած գաղափարներով են նաեւ հայ ժողովրդի գաղափարները։ Մանաւանդ Դաշնակցութեան ազգային-քաղաքական պահանջները—հայ ժողովրդի մեծ մասը այդ պահանջներից դուրս փրկութեան ելք չի տեսնում իրեն համար։ Եւ, առարկայօրէն դատելով, ելք չկայ էլ։ Հայկական հարցի լուծումը —ինչ մտքով ուզէք հասկացէք այդ հարցը— հնարաւոր է միայն Դաշնակցութեան առաջադրած պահանջների սահմանում։

Արդ՝ կարելի՞ է առանց այդ պահանջները հաշւի առնելու արմատներ ձգել հայ իրականութեան մէջ։—Ոչ՛ կարելի։ Կարո՞ղ են բոլշեւիկները սպանել Դաշնակցութիւնը առանց լուծում տալու Դաշնակցութեան դրած հարցերին կամ առանց այդ հարցերի հետապնդումը ստանձնելու։—Չե՛ն կարող։

Այստեղից, պարզ է, որ Դաշնակցութեան «հաշւեյարդար»ի երկու միջոց է մնում.—

1.— Կամ իրականացնել Դաշնակցութեան ծրագիրը, որով արդէն իսկ հայ ժողովրդի համար Դաշնակցութիւնը կարող է դառնալ անպէտք ու աւելորդ։

2.— Կամ հայ բոլշեւիկները իրենց վրա պէտք է առնեն Դաշնակցութեան հետ ապագայ խնդիրներն իրագործելու պարտականութիւնը, այսինքն՝ պէտք է դառնան, ինչպէս միամտօրէն երազում էր Բաջազնունին, Դաշնակցութեան ժառանգը, օրգանապէս կապւեն Հայոց հաւաքական կեանքին եւ լինեն պատմական օղակը հայ ազգային կեանքի զարգացման ճանապարհին։ Աւելի կոպիտ ասած — դառնան Դաշնակցականներ, բռնեն Դաշնակցութեան տեղը։

Կարո՞ղ են հայ բոլշեւիկները այդպիսի բնաշրջման ենթարկւել, կարո՞ղ են ստանձնել պատմական այդ բարձր առաքելութիւնը։ Եթէ կարող են —շատ բարի՛, թող մեռնի Դաշնակցութիւնը։ Եթէ չեն կարող, —կամենան Երեւան ու Թիֆլիս նստած հայ մարզպանները թէ չկամենան, — Դաշնակցութիւնը կայ ու կը շարունակէ գոյութիւն ունենալ։

Միամտութիւն է կարծել, որ եթէ հայ կեանքի զանազան մասերում Չեկաներ հաստատւեն, յիմար-յիմար դեկրետներ հրատարակւեն, զանազան ափեղցփեղ կարգեր սահմանւեն կամ գաղութահայութեան մէջ «անկուսակցական» հաւանոցներ հիմնւեն — միամտութիւն է սպասել, որ դրանով հայ քաղաքական միտքը եւ հայ ժողովրդի ազատատենչ ոգին կը մեռնին։ Այդպէս մտածել նշանակում է դէմ գնալ բնութեան։

Դաշնակցութիւնը անմիջական արդիւնքն է հայկական բնութեան եւ, ի հարկէ, ոչ մի Չեկայով չի քայքայւի։ Նա կար երէկ, կայ այսօր, կը լինի եւ վաղը —կ՚ապրի այնքան, որքան ապրում են նրա գոյութիւնը պայմանաւորող պատճառները։

Եթէ ուզում էք Դաշնակցութիւնը սպանել, վերացրէ՛ք նրան ծնունդ տւող ու սնուցանող պայմանները՛ Այդ է միակ ուղիղ ճանապարհը Դաշնակցութեան հաշւեյարդարի։ Այլապէս զուր ջանք, ապարդիւն յոգնութիւն։

Ո՛չ մի աքաղաղային կանչւոտուքով կարելի չէ վերացնել ընկերային մի խոշոր երեւոյթ, եթէ այդ երեւոյթն իր տակ ունի կենդանի արմատներ։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(ՎԵՐՋ)

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐՈՒ

Մոսկուա կազմակերպած է մեծ ցուցահանդէս մը «ազգային արուեստներու», ուր պիտի ցուցադրուին, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 10րդ տարեդարձին առթիւ, խորհրդային մեծ ու պզտիկ հանրապետութիւններուն արուեստին բոլոր նմոյշները։ Հայաստան ալ կը մասնակցի իր արուեստի միութիւններով։ Ցուցադրուած են գիրքի, ձեռագիրի, թատրոնի, երաժշտութեան, նկարչութեան, արձանագործութեան վերաբերեալ ամէն տեսակ գործեր։

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իր երկրորդ եւ աւելի լայն շրջանը կը սկսի Պալքանեան պատերազմի մասնակցութեամբ։ 1912ի վերջերը երբ բռնկեցաւ պատերազմը, Անդրանիկ Պուլկարիա կը գտնուէր։ Հակառակ անոր որ իր կուսակցական ընկերներն ու վաւեր մարմինը հակառակ էին Պալքանեան պատերազմին իր մասնակցութեան, Անդրանիկ մասնակցեցաւ կամաւորական գունդով մը։ Ինք եւ իր կամաւորները բնազդօրէն կը զգային թէ Թուրքը թշնամի ըլլալէ չէր դադրած եւ պատեհութիւնը ներկայացած ժամանակ պէտք էր հարուածել զայն։

Պուլկար բանակին իր ցոյց տուած աջակցութիւնը ամէն գնահատանքէ վեր եղաւ։ Եաւէր փաշայի 70 հազարնոց բանակը հալածեց մինչեւ Մարիցա գետը պուլկարական զօրաթեւի մը հետ եւ հոն գերի բռնեց։

Այս պատերազմէն յետոյ պուլկար բանակի տեղակալի աստիճանով վերադարձաւ Վանա իր տունը։

Հազիւ տարի մը հանգիստ անցուցած, 1914ին պայթեցաւ ընդհանուր պատերազմը։ Նոյն տարւոյ աշնան, Անդրանիկ հեռագիր մը ստացաւ մեկնելու Կովկաս։ Գիտէր թէ ի՛նչ կը նշանակէր այդ հեռագիրը։

Առանց նոր բացատրութիւն պահանջելու, Բիւրոյի այդ մէկ տող հեռագրին վրայ մեկնեցաւ Կովկաս եւ ստանձնեց առաջին կամաւորական գունդի հրամանատարութիւնը, իրեն հետ էին նախկին զինակիցները Սեպուհ, Աւօ եւայլն։

Պատերազմի առաջին շրջանին կատարուեցան երկու խոշոր գործողութիւններ, որոնց մէջ Անդրանիկի գունդը ունեցաւ մեծ դեր։

Գերման սպայակոյտի ծրագրով, Թրքական արեւելեան բանակը կը ձեռնարկէր արագ ու մեծ գործողութեան մը։ Մէկ թեւը Էնվէրի անձնական հրամանատարութեամբ Արդուինի ու Արտանուշի վրայով պիտի մխրճուէր Անդրկովկաս եւ արագ շարժումով մը պիտի անցնէր մինչեւ Մահմետական Ցաղիստան, միւս կողմէ Խալիլ փաշայի հրամանատարութեամբ ուրիշ բանակ մը Ատրպատականէն, Ջուլֆայի վրայով, պիտի անցնէր դէպի Բագու, ու այս երկու թեւերը պիտի միանային Հիւսիսային Կովկասի լեռներուն վրայ, մէկ անգամէն գրաւելով ամբողջ Անդրկովկասը։

Անդրանիկի հրամայուած էր Տիլմանի առջեւ դիմադրել Խալիլ փաշային, մինչեւ որ զօրավար Նազարբէգեանի զօրաբաժինը հասնի։ Անդրանիկի գունդը գերմարդկային ճիգերով կուրծք կուտայ ու կը կասեցնէ Խալիլի արշաւանքը, մինչեւ որ օգնական ուժերը կը հասնին եւ պարտութեան կը մատնեն զայն. ու Թուրք բանակը կը փախչի իր մնացորդներով դէպի Ճուլամերիկ։

1915ի Վանի մեծ նահանջէն յետոյ, Անդրանիկ վերակազմելով իր գունդը անցած էր գործողութիւններու եւ 1919ի փետրուարին դիրք բռնած էր Վանայ լճի արեւմտեան ափը, Պիթլիսէն տասնեակ մը քիլոմեդր հեռու։

Այստեղ չկար այլեւս հայկական բնակչութիւն։ Լեռները ձիւնով ծածկուած էին եւ յառաջխաղացութիւնը խիստ դժուար էր։ Ռուս սպայակոյտը չէր համարձակեր Պիթլիսի վրայ քալել։

Անդրանիկ կը փորձէ համոզել զայն, բայց անօգուտ։ Ի վերջոյ պատասխանատուութիւնը իր վրայ առնելով, մինակը կը ձեռնարկէ յարձակումի։ Գործողութիւնը կը կատարուի գիշերանց եւ լոյսը բացուելէ առաջ թշնամին յանկարծակիի բերելով, գունդը կը մտնէ քաղաք։ Թշնամին գլուխը կորսնցուցած փախուստ կուտայ, թողլով բազմաթիւ գերիներ եւ մեծ քանակութեամբ աւար հայ գունդին ձեռքը։

1915ի վերջերը Մեծ Դուքս Նիքոլա Նիքոլայեվիչ հեռացուելով ռուսական բանակներէն հրամանատարութենէն, Նշանակուեցաւ Կովկասի փոխարքայ։ Իր հետ եկան նաեւ Եանուշկեւիչի նման հայատեաց զինուորական եւ քաղաքական խորհրդականներ։ Կամաւորական գունդերը նկատուեցան վնասակար։ Օր մը հայ ժողովուրդը այդ ուժին վրայ յենլով կրնար իր ճակատագրին տէր ըլլալու փորձեր կատարել...։ Որոշած էին ցրուել զանոնք։

1916ի առաջին ամիսներուն լուծուեցան, եւ գունդերէն դուրս հանուեցան նաեւ բոլոր ոչ ռուսահպատակ հայ զինուորները։ Իսկ մնացածները վերածուեցան հրացանակիր գունդերու, բանակի հայ սպաներու հրամանատարութեամբ։

Անդրանիկ քաշուեցաւ Ռոստով եւ այդ միջոցին կ՚աշխատէր զանազան հանգանակութիւններով օգնութեան հասնիլ գլխաւորապէս Տարօնի գաղթականութեան (Վանեցիները չէր սիրեր)։

1907ի վերջերը կը քայքայուէր ռուսական բանակը։ Հայ ժողովուրդը կը կենար ահաւոր վտանգի մը առջեւ, մասնաւորապէս գրաւուած շրջաններու մէջ տեղաւորուած 150 հազար թրքահայութիւնը։

Արեւմտահայերը աւելի մտահոգ՝ գումարեցին արտակարգ խորհրդաժողով մը, որուն մասնակցեցաւ նաեւ Անդրանիկ։ Ընտրուեցաւ ութ հոգինոց մարմին մը, որուն տրուեցան քաղաքական եւ զինուորական ամէն տեսակ իրաւասութիւններ։ Անոր առաջին գործը պիտի ըլլար կազմակերպել Թրքահայ զօրաբաժին մը, որուն հրամանատար ընտրուեցաւ Անդրանիկ։

Որպէսզի անիկա իրաւունք ունենար զօրաբաժնի հրամանատար ըլլալու, ընդհանուր նահանգապետի օգնական Տօքթ. Զաւրեան խնդրեց կովկասեան ճակատի հրամանատարէն, որ Անդրանիկին տրուի զօրավարի աստիճան։ Մէկ երկու օր յետոյ պաշտօնաթերթին մէջ յայտարարուեցաւ այդ անուանումը։

Աւելի փոթորկալից եղաւ իր կեանքը այս շրջանին մէջ։ Իր զօրաբաժնի զանազան մասերը ցրուած մնացին հայկական ընդարձակ ճակատին վրայ, սկսեալ Պարսկաստանէն մինչեւ Կարին եւ Տրապիզոն։ Անկարելի էր կառավարել այս ուժերը եւ իր հրամանատարութիւնը կը մնար անուանական։ Միւս կողմէն արագօրէն զօրակոչի ենթարկուած եւ զինուորական մարզանք չտեսած այս ուժը կարգապահութենէ եւ ռազմունակութենէ զուրկ էր։ Տօքթ. Զաւրեանի հետ մեկնեցաւ Կարին, այդ ուժերով պաշտպանելու համար բերդերը. բայց անիկա անհնարին էր։

Փետրուարի վերջերը Կարին ինկաւ եւ մնացեալ ճակատներն ալ ստիպուած էին նահանջելու, պաշարման չենթարկուելու համար։

Անդրանիկ քաշուեցաւ Սարիղամիշ եւ անկէ ղրկեց իր հրաժարականը։ Խիստ ջղայնացած վիճակի մէջ եկաւ Թիֆլիս։ Ջղայնութեան մէջ չէր անդրադառնար թէ այլեւս չունէր իր փնտռած զօրքը, որոնցմով հրաշք կատարէր։

Ապահովութեան խորհուրդը համոզեց զինքը վերադառնալու բանակ։ Քանի մը հազարնոց հայ գունդով մը ճակատեցաւ Թուրքերուն դէմ Արփաչայի վրայ, Ալեքսանդրապոլի մօտերը։ Բայց Ալեքսանդրապոլի անկումէն յետոյ առանց կռուի հարկադրուեցաւ քաշուելու Լոռի (Ջէլալօղլի)։ Քանի մը օր հոն մնալէ յետոյ առանց Ղարաքիլիսայի ճակատամարտին մասնակցելու, անցաւ Դիլիջան եւ անկէ ուղղուեցաւ դէպի Հին Նախիջեւան, անկէ ալ Ատրպատական, ան յոյսով թէ հոն պիտի միանայ անգլիական բանակին։

Ի հարկէ սխալներշնչումի հետեւանք էր այս քայլը, որովհետեւ անգլիական բանակը այդ միջոցին կը գտնուէր Համատան եւ ոչ թէ Ատրպատական։ Հոն փոխանակ անգլիականին՝ հանդիպեցաւ Ալի Իհսանի զօրաբաժնին, որուն հետ ունեցաւ մեծ եւ գիրկընդխառն ճակատամարտ մը Խոյի պատերուն տակ։

Այս ճակատամարտը ունեցաւ իր անուղղակի օգուտը Վանէն նահանջող զօրամասերուն եւ ազգաբնակչութեան։

Ալի Իհսանի ուժերը կեդրոնանալով Անդրանիկի դէմ, միւսները հնարաւորութիւն ունեցան իրենց համար ճամբայ բանալու դէպի Համատան։

Այդ ճակատամարտէն յետոյ մեծ դժուարութեամբ վերադարձաւ Ջուլֆայի վրայով դէպի Հին Նախիջեւան, ուր քանի մը ընդհարումներ ունեցաւ տաճիկ եւ տեղական թուրք ուժերէ կազմուած զօրամասերու դէմ, որոնք կը յարձակէին հայ գիւղերու դէմ։

Անկէ յետոյ քաշուեցաւ Զանգեզուր եւ տեղական ուժերը իր զօրամասին միացնելով պաշտպանեց Լեռնահայաստանը մինչեւ զինադադար։

Զինադադարէն յետոյ երբ Անգլիացիները կրկին Բագու մտան, իր մօտ ղրկեցին գնդապետ մը, յատկապէս զինքը համոզելու որ Լեռնահայաստանէն քաշուի, այն խոստումով որ Զինադադարէն յետոյ այլեւս խօսքը մնացած պիտի ըլլայ խորհրդաժողովին եւ ոչ թէ զէնքին եւ թէ, վստահ են որ հայկական հարցը լաւագոյն լուծում մը պիտի ստանայ։

Սխա՞լ ըրաւ թէ շիտակ, Անդրանիկ քաշուեցաւ եւ գնաց Էջմիածին, հոն ցրուեց իր զօրամասը եւ մեկնեցաւ Եւրոպա։

* * *

Անտարակուսելիօրէն, զօրավար Անդրանիկ մեր ազատագրական պայքարի խոշոր եւ փայլուն դէմքերէն մէկն էր, տաղանդաւոր ռազմիկ եւ անխառն հայրենասէր մը։

Իր մահէն յետոյ անվայել պիտի ըլլայ անդրադառնալ իր կարգ մը սխալներուն, որոնք վստահաբար չէին բխեր չարամտութենէ եւ վնաս հասցնելու դիտաւորութենէ։ Այդ պակասութիւնը վերագրելի էր աւելի իր մտքի զարգացման թերիին քան թէ չարամտութեան։ Կը թողունք որ պատմութիւնը անկողմնակալօրէն տայ իր արժանի գնահատութիւնը։

Անդրանիկ իր նկարագրով, խառնուածքով ու ըմբոստոգիով եղած է գերազանցօրէն յեղափոխական, եւ մարտնչող նոր սերունդի ներշնչման անսպառ աղբիւր մը։

Ննջէ՛ հանգիստ, ով մեծ հերոս, այն վստահութեամբ թէ քու մայր կուսակցութեանդ ծոցին մէջ ծնած մարտական սերունդը պիտի շարունակէ կիսատ մնացած գործը։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան
Ընդհանուր Ժողովը կը բա
վաղը՝ Երկուշաբթի։ Կենս
նշանակութիւն ունեցող նիւ
չկան առ այժմ օրակարգի վ
բայց անհաւանական չէ որ
խնդիրներ ծագին խորհր
ցութեանց ընթացքին։ Ժողով
արդէն Անգլիոյ, Ֆրան
Գերմանիոյ, Լեհաստանի եւ
րիշ պետութիւններու արտա
նախարարները։ Ինչպէս մի
այս անգամ ալ միջազգա
կարեւոր խնդիրներու մա
պիտի խօսակցին Մեծ պե
թիւններու ներկայացուցիչ
իրենք իրենց մէջ, երկրոր
կան նիւթերը ձգելով Ընդհա
ժողովին։

Իրականին մէջ Ազգերու Դ
նակցութեան քաղաքական
թիւնը կը վարեն քանի մը
խաւոր պետութիւններ, հա
ձայն իրենց շահերուն եւ մա
ւոր երկիրներ իրենց պա
մաւորները կը ղրկեն ժ
տարին մէկ անգամ, պար
պէս տեղեկութիւն ստան
համար։ Գաղտնիք մը չէ այ
բեւոյթը փոքր ժողովուրդներ
համար եւ ընդհակառակն
ժառիթներէն մէկն է այն բն
դատութիւններուն որոնք կ
ղուին չորս կողմէն, այդ մի
շուք արիսպագոսին դէմ։
գերու Դաշնակցութեան նե
կազմակերպութիւնն անգամ
ճելի չէ երկրորդական պետ
թիւններուն համար, որոնք ը
հանրապէս չեն ուզեր հանդ
տեսի դերին մէջ մնալ միջա
գային բարդութիւններու լ
ման մէջ։

Ազգերու Ժողովին կ՚ան
մակցին այժմ 54 պետութի
ներ։ Սկզբնական անդամներն
Վէրսայլի դաշնագիրը ստոր
գրող 27 պետութիւնները։ Նո
անդամները կ՚ընտրուին Ընդհ
նուր Ժողովին երկու երրորդ
քուէով։ Խորհուրդին տեւակ
անդամ են Մեծն Բրիտանի
Ֆրանսա, Գերմանիա, Իտալի
Ճափոն եւ Չինաստան,
Միացեալ պետութիւնները
մասնակցին անոր ընտրութեա
կամ նշանակովի։ Այս ձեւով
սակ մ մենաշնորհեալ դիրք
նին Մեծերը։ Խորհուրդը կը գ
մարուի տարին չորս անգամ
թէեւ Անգլիա պիտի առաջար
երեքի զեղչել այդ թիւը —
սովորաբար ան կը լուծէ վէճեր
Դիտել կը տրուի որ այս ուղ
թիւնը հիմնովին հակառակ
այդ միջազգային հաստատ
թեան ծնունդ տուող սկզբուն
ներուն եւ պէտք չկայ բազմ
պատկելու նման հիմնարկ
թիւններու թիւը, եթէ դիւան
գէտները վճռեր են ամէն հա
կարգադրել մասնակի խորհր
դակցութիւններով։

Գաղտնի դիւանագիտութիւ
յաջորդած է, կ՚ըսեն կարգ մ
շրջանակներ, «պանդոկային
դիւանագիտութիւնը։ Աչքի ա
ջեւ ունենալով հետեւաբար ա
կացութիւնը, զարմանալի պէտ
չէ թուի որ Ազգերու Դաշն
ցութեան հմայքը աստիճան
բար կը չքանայ, մասնաւո
բար փոքր ժողովուրդներու
մար։ Այս իմաստով չափազան
յատկանշական են Ֆրանսայի
գլխաւոր պատուիրակներ
Հանրի տը Ժուվընէլի եւ Բր
տանիոյ ներկայացուցիչին՝ Լո
Ռոպըրթ Սէսիլի հրաժարակա
ները, որոնք մեծ վրդովում
ռաջ բերին միջազգային պետ
կան շրջանակներու մէջ։ Ա
երկու քաղաքական անձնաւո
րութիւնները քաջութիւն ունե
ցան խոստովանելու թէ՝ իրեն
համաձայն չեն որ Ազգեր
Դաշնակցութիւնը նկատուի եր
րորդական մարմին մը, իր
ուիլակի դեր կատարէ եւ դի
ւանագէտները անոր օժանդ
կութեան դիմեն մետասաներո
ժամուն։ Ազգերու Դաշնակց
թիւնը «ամէն բան է կամ
մէկ բան չէ», կ՚ըսեն անոնք

ԱՆԾԱՆՕԹԻՆ

Քու լուսաբիր աչքերուդ խորհուրդներուն մէջ անծիր,
Ես սուզուեցայ հեշտանքով ու լռութեամբ մ'անբասիր:
Հոգիս հոգւոյդ գամելով, ապրեցայ կեանքն երազիս,
Երազիս' վարդ ու մեխակ, որ եթերին տարաւ զիս:

Քու շրթներէն թափթըփած վարդ թերթիկները բոսոր,
Սրտիս վրայ իջնելով դարձան ծաղիկ նորանոր,
Ու լոյս փունջեր կազմելով, ներաշխարհիս խորանին՝
Եղան բոյրեր խնկաբրկող, պաշտամունքիս մեծ՛ սուրբին։

Քու կենսատու շունչիդ տակ, անէացած իմ կեանքիս
Ալպուններըը հրեշտակի շողեր դրին իմ սրտիս,
Ու ծանօթէն անծանօթ այս նոր կեանքի հեշտանքին՝
Շեւասաբուռ փարելով' ես խնդացի աշխարհին։

ՆԱԶԵՆԻ ՏԷՐ-ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՂԱՐԻՊԻ ԵՐԳ ԱԿՆԱՅ ՇՐՋԱՆԷՆ

Քովիկս եարա է, ըռընտնալու չէ,
Ճամբէկս հեռուն ինկաւ, ետ դառնալու չէ,
Դարձի՛ր, մարիկ, դարձի՛ր, մէկիկ մ'ալ տեսնիմ
Վախնամ ղարիպ մեռնիմ ալ քեզ չի տեսնիմ։

Գրիչս ձեռք առի, ըսի թէ ո՞ւր իմ,
Իմ բոլոր ցաւերս քեզի կու գրիմ,
Չի գիտնաս թը, մարի՛կ, քեզի մոռցեր իմ,
Յոյսս Աստուծու է, միշտ կու համբերիմ։

Փոստան եկաւ երթամ նամակ հարցնիմ,
Ինչպէ՞ս ընեմ պոլսու սէրը վերցնիմ,
Մէնի կանչիմ, գիշեր ցորեկ, լացնիմ,
Թաթար ղրկիմ, քեզ ատ տեղէն վերցնիմ։

Պիւլպիւլը կու կանչէ, վաղը գարուն է,
Աչերս արցունտ է, սրտիկս արուն է.
Խոցս մի փրտցնէք եարաս խորուն է,
Մէկիկ աղբար մ'ունիմ, ան ալ հեռուն է։

Պիւլպիւլը կու կանչէ աշուն ու գարուն,
Որո՛ւ ղարիպ կուգայ, երանի տիրուն.
Կուլամ ու ժուռ կուգամ, աշուն ու գարուն,
Սիրուդ իմ խիւ եղէր, երեսէդ կարօտ։

Հաւաքեց *Ե. Գասեան*

ինչպէս փոքր ժողովուրդները։ Բայց ակադեմական խօսքերը չեն կրնար ուղղութիւն ցոյց տալ Մեծ Պետութիւններու ազգային շահերուն։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» պահպանողական օրկանը անհրաժեշտ չի նկատեր Ազգերու Ժողովին բերել միջազգային ամէն խնդիր, որովհետեւ առանց այդ բանին ալ «անոր հեղինակութիւնը բարձր է եւ հիմը զօրաւոր, նկատի ունենալով մարդասիրական այն բազմաթիւ աշխատանքները, զորս կատարած է վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին»։

Աւելի պարզ խօսելով մեծ ժողովուրդներու համար Ժընեւի հիմնարկութիւնը տեսակ մը «խնամատարական մարմին է»՝ զուրկ քաղաքական հեղինակութենէ։ Բայց պէտք է շեշտել որ նոյն իսկ այդ «մարդասիրական աշխատանքներու» մէջ Ազգերու Դաշնակցութեան ջանքերը դատապարտուած են ապարդիւն մնալու, քանի որ առանց Մեծերու օժանդակութեան Պզտիկները անընդունակ են վճռական քայլ առնելու բազմաթիւ հարցերու մէջ։

Յաջորդով կը խօսիմ ժողովի աշխատանքներուն մասին։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՅԳԵԿՈՒԹՔԻ ԾԱՆՕԹ ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆԸ

Le Petit Provençal *թերթին թղթակիցը 27 Օգոստոս թուով Մոնփէլիէէն կը գրէ Այգեկութքի ծանօթ խնդրին առթիւ։*

Երէկ Մոնփէլիէ հասան 152 Հայեր, որոնք ո եւ է միջոց չունենալով ապրուստակնութիւն խնդրեցին քաղաքապետարանէն։

Հարցաքննութեան ընթացքին հասկցուեցաւ որ Ռաֆայէլ Սիմարիօ, 26 տարեկան, և Ժորժ Թիմոնի 29 տարեկան, երեք Հայերու մեղսակցութեամբ, Մարսիլիոյ մէջ, Լօնկ-տէ-Գափուսէն փողոցին վրայ գործի զետեղման գրասենեակ մը բացած են եւ խաբելով 152 Հայերը, 40 ֆրանք գանձած են իւրաքանչիւրէն, ըսելով որ Մոնփէլիէի մէջ իրենց գործ պիտի տրուի այգեկութքի համար։

Ճամբու տոմսը 30 ֆր. 80 ս. արժելով, իւրաքանչիւրէն շահեցան 9 ֆր. 20 ս.։ Ոստիկանութիւնը այս պատճառով հետապնդման ձեռնարկած է, իսկ Հայերն ալ զրուած են քաղաքին հիւանդանոցին մէջ։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»ը

ԾԻԾԱՂ

ԱԼՊՈՄ

Բ.

Դեռ քանի մը շաբաթ առաջ հիւանդ պառկած էի։ Միակ այցելուն զոր ունեցայ այս գրասէր-գեղարուեստասէր օրիորդն էր իր... ալպոմով։ Ջեւ քանի որպիսութեան, առողջութեան ու մխիթարութեան քանի մը թափթփուք խօսքերէ վերջ՝ պաղատագին սկսաւ աղաչել որպէսզի բան մը գրեմ իր ալպոմին մէջ։

Ըսի.

— Կը գրեմ սակայն մէկ պայմանով։

— Լա՛ւ։

— Պէտք է ըսես ինծի թէ ի՞նչու կ'ուրախանաս, կը ժպտիս, կը խանդավառուիս, կ'երջանկանաս վերջապէս՝ ամէն անգամ որ մտաւորական մը կամ արուեստագէտ մը կը մեռնի։

Պահ մը լռելէ վերջ, երեսս նայեցաւ ու ըսաւ.

— Եթէ ըսեմ՝ չես գրեր ալպոմիս մէջ։

— Պատուոյ խօսք որ կը գրեմ։

— Լա՛ւ ուրեմն։ Մտիկ ըրէ՛։ Կը պաշտեմ ալպոմս։ Ասիկա իմ *վիս*ս է։ Ես ալպոմի ֆէթիշական մըն եմ։ Կ'ուզեմ որ ալպոմս նշանաւոր մարդոց գրութիւններով լեցուի, պայմանաւ որ այդ նշանաւոր մարդիկը ալպոմիս մէջ գրելէ վերջ... մեռնին, որպէսզի իրենց գրութիւնը, ձեռագիրը եւ ստորագրութիւնը աւելի արժէք ստանայ, ալպոմս թանկագին թանգարանի մը վերածելով։ Եւ զարմանալի բան է, ո՛վ որ ալպոմիս մէջ գրէ շատ չապրիր։ Մինակ Մրմրեանն ու Օտեանը շատ դիմացան։ Բացառաբար սա վերջին ամիսներն է որ գործս ձախորդ երթալ սկսած է։ Մարդ մեռած չունիմ։ Ձկարծես սակայն թէ քու մահդ ալ կ'ուզեմ, չէ՛։

Ու գրիչը ձեռք առի աղաղակելով.

— Պատուոյս համար թող մեռնիմ...

Ու գրեցի, հետեւեալը, Ալպոմին առաջին էջին վրայ, որ կարծեմ կաթողիկոսին յատկացուած ըլլալու էր.

«Գրո՛ղ, նկարի՛չ, երգի՛չ, արձանագո՛րծ, գերասա՛ն,

Մի՛ մի՛ գրէք, մի՛ մի՛ գծէք երբեք այս ալպոմին մէջ։ Մահացուցիչ տեսրակ մըն է այս։ Գրողը իր ձեռքը տնկելէ վերջ իր ոտքն ալ կը տնկէ։ Փաստեր շատ կան։ Թող ես ձեզի համար նահատակուիմ։

Այս առթիւ, ձեզի ուրիշ բան մըն ալ ըսե՞մ։ Ոչ միայն այս Ալպոմին, այլ մեր իրականութեան մէջ ալ մի գծէք, գրէք, մի խաղաք, երգէք՝ եթէ կ'ուզէք... ապրիլ։

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶՐԻԿ

ՇԱՀՎԷՐԴԵԱՆԻ ՅԱՋՈՐԴԸ

Գրուած էր թէ Անդրկովկասի Պոլսոյ առեւտրական ներկայացուցիչ Դ. Շահվէրդեանի յաջորդ նշանակուած է Պօղոս Մակինցեան։ Ազդարար կը տեղեկանայ թէ Պ. Մակինցեան Պոլիս եկած չէ, եւ հաւանաբար չգայ ալ։ Թէեւ իրեն առաջարկուած է Պոլսոյ առեւտրական ներկայացուցչի պաշտօնը, բայց ան մերժած է։ Տակաւին յայտնի չէ թէ ո՞վ պիտի յաջորդէ Պ. Շահվէրդեանի։ Խօսքեր կան նախորդ ներքին գործավար Տէր-Կէրեանի եւ ուրիշներու մասին։ Ամէն պարագայի մէջ, հաւանական է որ Հայ մը գայ։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Անգլիացի երկրախոյզ մը, որ Հնդկաստանէն կը դառնայ, կը պատմէ թէ Տէշարփուրցի մահարաճա մը գտած է հրաշագործ բոյս մը, որ կը կոչուի Լիւքիթաթ։

Լիւքիթաթը կ'երկարէ մարդոց կեանքը, ինչպէս փորձուած է փիղերու վրայ, որոնք շուտով երիտասարդացած են։

Ոչ առաջինը, ոչ ալ վերջինն է այս լուրը։ Զանազան փորձեր եղած են հինէն ի վեր Մաթուսաղայի չափ երկար ապրելու համար։ Ինչե՛ր չփորձուեցան, այծեամի ուղեղ, առիւծի սիրտ, գետնառիւծի մորթ, Վորոնոֆին գեղձաստնկութիւնը եւլն.։ Առողջաբաններ եղան, որ ջատագովեցին կենսանիւթերը (vitamine)*, հում սնունդները։ Ուրիշներ քարոզեցին սակաւապետութիւն, եւ օրինակը տալով, շաբաթը միայն 3 պաքսիմատ կ'ուտէին... երկար ապրելու համար։ Եղան գիտուններ ալ, որ ըսին թէ երկար ապրելու համար պէտք է հոգիով պատրաստուիլ։ Ու շատ ծերուկներ, խորհելով որ երկարակեցութեան ոգիները կը բնակին երիտասարդներուն մէջ, ծաղկատի աղջիկներով շրջապատեցին իրենց զօգօշի մարմինը։ Կային նաեւ փիլիսոփաներ, որոնք կ'ըսէին թէ քէնը, նախանձը, ատելութիւնը թոյն կը կաթեցնեն մեր հոգիին մէջ. ուրեմն երկար ապրելու համար պէտք է նախ երջանիկ ըլլալ, գոհ եւ ուրախ, ստարասէ՛ր, սիրել թշնամիներն ալ, բարեկամներն ալ։*

Արդ, սիրեցուք զմիմեանս վասն երկարակեցութեան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ՍԻՏ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Ամերիկահայ կռփամարտիկ Սեդրակ Պէրպէրեան (բնիկ Քղեցի) գիրկընդխառն կռիւէ մը վերջ կէտերու փոքր տարբերութեամբ պարտուեցաւ Պոսթընի մէջ ձիմմի Սաքքօ իտալացիէն։ Ամերիկեան թերթերուն համաձայն, երկու հակառակորդները այնքան կատաղօրէն կռուած են,

ընթերցո՛ղ,

Ամէն կողմէ ծրի *ՅԱՌԱՋ* կ'ուզեն — Սուրիայէն, Պուլկարիայէն Յունաստանէն, հեռաւոր Մուսուլի գիւղերէն եւ կայաններէն։

Կ'աշխատինք գոհացնել որքան կը ներեն մեր միջոցները։

Դուն որ կը սիրես «Յառաջ»ը, չը՞ պիտի ուզէիր ուրախացնել երիտասարդական միութիւն մը, լսարան մը կամ չքաւոր գիւղի մը պատանիները։

որ Պոսթըն քաղաքը առաջին անգամ ըլլալով այդպիսի մրցում մը կը տեսնէր։ 14.000 հանդիսականներ ներկայ եղած են մրցումին։ Խաղի ընթացքին երկու հակառակորդները չեն յաջողած զիրար զգետնել, միայն Պէրպէրեան քանի մը անգամ թուլցած երեւցած է, բայց չէ ինկած. եւ մրցումին մինչեւ վերջին վայրկեանը կատաղի կերպով կռուած է։

Սիտ Պէրպէրեան հաւանաբար Պոսթընի մէջ ուրիշ մրցում մըն ալ կատարէ մօտ ատենէն։

ԱԹԼԷԹԻՍՄ

Հռոմի մէջ դպրոցներու մարզական տօնը կը շարունակուի եւ պիտի վերջանայ՝ այսօր կիրակի։ Առաջին օրերուն ֆրանսացիները աթլէթիք խաղերու ընդհանուր դասաւորման գլուխն էին. ներկայիս Հունգարացիները 19 կէտերու տարբերութեամբ անցան ֆրանսացիները, երրորդ կուգան իտալացիները, չորրորդ Լեհերը։

Սուսերամարտութեան մէջ ֆրանսացիները վերջնապէս առաջնութիւնը շահեցան, երկրորդ կուգան իտալացիները։ Ֆրանսացի Gerbaud շահեցաւ թէնիսի առաջնութիւնը։ Գ. Կ.

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄ

Այսօր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը կարեւոր մրցում մը պիտի կատարէ C. A. Mantais*ի Ա. խումբին դէմ։*

Ժամադրավայր որոշուած է Gare St. Lazare *ժամը ճիշդ 12ին։ Կը հրաւիրուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր ֆութպոլիստները։ Մեկնում ժամը 12.20ին։*

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Գլուխը կը փրթի եւ այնքան հեռուն կը նետուի, որ չգտնուիր։ Իսկ մարմինը կը թաւալի մեքենավարին ոտքերուն տակ։ Մեքենավարը սարսափած կը կեցնէ ճեպընթացը եւ այնքան վախցած էր որ, այլ եւս չի շարունակեր իր պաշտօնը։

ԱՆՁՆՈՒԷՐ ՀԱՅՐԸ.— Պատանի մը կը խաղար Հռենոսի եզերքը։ Յանկարծ ինկաւ գետին մէջ։ Հայրը, հակառակ որ լողալ չէր գիտեր, նետուեցաւ գետը, ազատելու համար իր զաւակը։ Սակայն երկուքն ալ խորասուզուեցան։ Բանուոր մը տեսաւ ու ցատկեց ջուրը։ Դուրս հանեց պատանին, յետոյ երբ դարձաւ ազատելու հայրն ալ, ուշ էր արդէն։ Ալիքները տարած էին։

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՐԿԱԾ.— Կասսիքօսի մօտ աւազի հանքի մը մէջ կ'աշխատէին բազմաթիւ բանուորներ, երբ յանկարծ փլուզում մը պատահեցաւ։ Եօթը

ՕՐ. ԱՐՍԻՆԷ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
ԵՒ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԽՏՐՇԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Ժուանվիլ 28 Օգոստոս 1927

բանուորներ գահավիժեցան բացուած ծակի մը մէջ, ուր ջուր լեցուած էր։ Հինգը յաջողեցան դուրս ելլել, երկուքը թաղուեցան։

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Աշխատանքի նախարարութեան մասնաւոր գրասենեակին փոխ-տնօրէնը, Թիրիոն, իր սենեակին մէջ գտնուեցաւ մեռած եւ բոլորովին մերկ։ Մահը արդիւնք է այն խոր վէրքերուն, որ կը տեսնուէին գլխուն վրայ։ Արեան լիճ մը կազմուած էր իր մարմնին շուրջ։ Պաշտօնեան խաղաղ մարդ մըն էր, կոկիկ ու ճշտապահ։ Սակայն չկայ փաստ մը, որ հաստատէ թէ աւազակային յարձակման մը զոհ գացած է։ Գիշերապահ մը կը վկայէ որ կէս գիշերին, կին մը եւ ոստիկան մը ինքնաշարժէ մը վար իջեցուցած են Թիրիոնը, վիրաւոր վիճակի մը մէջ։ Իր տունը փոխադրելէ յետոյ կորսուած են։

ՍՊԱՆԻԱՑԻ ՈՐՍՈՐԴՆԵՐ.— Երեք սպանիացի որսորդներ, Մունոզ, Տոմինկէզ եւ Մարթինէլլա, հրացանները զարկին իրենց ուսին եւ որսի գացին Պորտոյի շրջակաները։ Երբ Ամիոյի կալուածներուն վրայ հասան, պահապանը հրամայեց որ հեռանան։

Սպանիացիները պնդեցին թէ իրենց կրունկները ետ դառնալու վարժութիւն չունին։

Դոռացին հրացանները։

Մունոզ աջ ոտքէն վիրաւորուեցաւ եւ ճըկըլ (մէկ ոտքով) փախաւ։ Տոմինկէզ գլխուն տիրիանով (ցորենի որանները բռնելու համար երկճիւղ գործիք) հարուած մը կերաւ եւ չորս ոտքով փախաւ։

Մարթինէլլա չալասեց ու սրարշաւ փախաւ։

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Մեծատաղանդ դերասանուհի Տիկին Արմէնեան Փարիզէն պիտի մեկնի Հոկտեմբերի ընթացքին։ Այս առթիւ, գաղութիս գեղարուեստասէրներուն կողմէ յայտնուած փափաքներուն գոհացում տալու համար, ծանօթ անձնաւորութիւններէ կազմուած յանձնախումբի մը հովանաւորութեան տակ՝ Հոկտեմբեր 9ին, Ալպէր Ա. թատրոնին մէջ պիտի տայ արտասովոր ներկայացում մը, ուր Տիկին Արմէնեան պիտի կատարէ իր խաղացանկին ամէնէն շահեկան ու յուզիչ դերերէն մէկը։ Մանրամասնութիւնները շուտով,

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՑԱՄՐ ՄԱՀ»

— Լաւ ուրեմն, չեմ կրնար հասկնալ թէ ինչպէ՞ս ձեզի պէս կին մը կրնայ այս տեսակ մարդերու ծառայել...

Գլուխը հակեց։

Բայց ես վճռած էի մինչեւ ծայրը երթալ եւ աւելի սաստկացուցի.

— Այդքան հաճելի՞ է դաժան հայթայթիչը ըլլալ. դուք ուրեմն խղճմտայթը չէ՞ք ճանչնար։

Այս անգամ սակայն չկրցաւ ինքզինքը զսպել. փղձկեցաւ ու կոտթկաց.

— Ո՛հ, լռէ՛, լռէ՛, կ'աղաչեմ։ Անողոք շարունակեցի.

— Հեռի ինձմէ ձեզ նուաստացնելու փափաքը. բայց ես ալ ժողովուրդի զաւակ ըլլալով(*)

իրաւունք ունիմ ըսելու թէ՝ ժողովուրդը եւ աշխատաւորները որեւէ գործ չունինաւազակներու այս կառավարութեան հետ, որ իրենց անունով կը խօսի։ Աւելին կայ. Սովնարկոմի եւ կոմինտէրնի մէջ, ո՞ւր են բանուորներն ու գործաւորները։ Քալինինէն զատ, որ ապրանքը պատպարող չէնքն է, կառավարութեան մէջ մէկը չեմ տեսներ որ հեռուէն կամ մօտէն, ժողովուրդին պատկանի։ Եւ այս մարդոց է որ կը ծառայէք։ Այս աւազակներուն առջեւ է որ կը տափակնաք։ Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ, ձեր խիղքին տեղ, գոնէ ձեր սիրտը ձեզի չըսեր թէ՝ այս տեսակ զգուելի, հրէշային եւ սարսափելի կերպով վտանգաւոր գործ մըն է որ կը կատարէք, քանի որ ձեզի գոնէ չերաշխաւորեր ապահովութիւնը որուն իրաւունք ունենալ կը կարծէք եւ

որ Չեկայի պետերը այսօր կը զլանան ձեզի։

Այս վերջին խօսքերուն վրայ տժգունեցաւ։

— Գիտէք սակայն թէ ի՞նչ կ'արժեն անոնք, քանի որ քիչ առաջ տակաւին, կոմսուհին կը կատղէր մտածելով թէ՝ իրենց մասին սարսափելի գաղտնիքներու տեղեակ էք։

— Այդ կերպով է որ զանոնք կը զսպեմ։

— Ընդհակառակն, այդ է որ ձեզ պիտի կորսնցնէ։ Որովհետեւ ձեր ձեռքէն այդ թղթածրարները կորզելու համար, որեւէ բանի առջեւ կանգ չպիտի առնեն։ Ոճիր անգամ պիտի գործեն։ Հաւատացէք ինծի, որ ձեր կեանքը թելէ մը կախուած է...

Դաժանօրէն գիս դիտեց։

— Բայց ուրեմն կորսուած եմ. պիտի սպաննեն զիս։

— Այդ ուրիշ խնդիր է, ըսի. ձեզ պիտի սպաննեն այն ատեն

երբ դուք ուզէք։ Վերջապէս անոնց ձեռքէն փախչելու չափ դիւրին բան չկայ։

Եւ աչք աչքի զայն դիտելով ըսի.

— Չեմ կարծեր թէ վախը ձեզ այնքան ջլատած ըլլայ որ, մոռցած ըլլաք ձեր երբեմնի առասպելական սխրագործութիւնները։

Զարմացած՝ գիս դիտեց։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, հարցուց։

— Պարզապէս սա.— Երբ մարդ Լէյտի Մաք Կրիկօր անունը կրած է, երբ համարձակած է ընել ինչ որ ըրին Սլավիա եւ Վէրա Ջիլիթ, պարզապէս կը խնդայ կոմսուհիի սպառնալիքներուն վրայ եւ Չեկան իր գրպանը կը խօթէ։

Այս պատասխանը զգետնեց զինքը։

— Ուրկէ՞ գիտես այս անունները, մրմնջեց, եւ ո՞վ քեզի ըսաւ...

Ժպտեցայ։

— Ինչերնի՞դ պէտք, պատասխանեցի. էականը այն չէ որ գիտեմ թէ ձեր անցեալին մէջ ինչ պղտոր ու ցաւալի կէտեր կան. այլ այն որ ձեզի օգնութեան ձեռք կ'երկարեմ, ձեզ փրկելու համարայն որջէն, ուր ամէնէն զարհուրելի մահը պիտի գտնէք։

Վայրագ շնչառով մը պոռաց.

— Ես բարութեան չեմ հաւատար։

— Այդ պարագային կը խղճամ ձեր վրայ։

— Չեմ ուզեր որ իմ վրաս խղճան. հազար անգամ արժանի եմ ինձ սպասող ճակատագրին։

Կը սպասէի այդ խօսքին...

— Կարելի է, պատասխանեցի պաղարիւնով, բայց ես չեմ ուզեր որ դուք անոր ենթարկուիք։ Եւ այս, պարզապէս անոր համար որ, լռելեայն կը ճանչնաք ձեր սխալները, ինչ որ ինծի այն յոյսը կը ներշնչէ թէ՝ երբ պէտք ըլլայ, պիտի ուզէք զանոնք դարմանել։

— Ա՛հ, այո՛, անշուշտ. որովհետեւ դեռ երբեք չեղաւ որ ձեզի պէս խօսին ինծի հետ։ Չարիքի ոգին էր իմ մէջս։ Երկու բառով զայն դուրս վտարեցիք ինքզինքս բոլորովին տարբեր կը զգամ. դուք իմ մատս՝ իմ անպատուութեանս վրայ դնել տուիք, ինծի ցոյց տուիք գարշանքը որուն մէջ կ'ապրէի։

Եւ ընկճուած, աւելցուց.

— Ինքզինքէս կը սարսափիմ. ի՞նչ ընել դարմանելու համար։ Արեանգետ մըն էր հոսեցնել տուի։ Քանի՛ ընտանիքներ իմ պատճառովս հիմա սուգի եւ արցունքի մէջ են։

— Ձեր թափած արցունքները՝ կը մաքրեն ձեզ իմ աչքերուս

— Կարելի՞ է, ըսաւ, ձեռքերը միացնելով։

— Կը հաւատամ։ Մանաւանդ այն իրաւունքով, որ մէկն եմ ես ալ այն մարդերէն, որ ամէնէն աւելի հալածեցիք։

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

(*) Իրօք ձէյմս Նօլօտի, զաւակն է շոգեկառքի համեստ պաշտօնեայի մը, որուն հայրը Պէլֆաստի մէջ (Անգլիա) կօշկակար էր։

Իտալական նաւատորմը Պոլսոյ մէջ

Իտալական յածանաւերու տորմիղ մը Ուրբաթ առաւօտ Պոլիս մտաւ եւ ողջունեց քաղաքը թնդանօթի հարուածներով: Ծովակալը, իտալական դեսպանին խորհրդականին ընկերակցութեամբ այցելեց տեղական իշխանութեանց: Յետոյ Թուրքերը փոխ-այցելութեան եկան ծովակալին՝ յածանաւին վրայ:

Անուշիւ ձերբակալութիւններ Ռուսիոյ մէջ

Վերջերս՝ Չեկայի լրտեսական կազմակերպութիւնները մեծ գործունէութեան մէջ են: Ամէն օր նոր ձերբակալութիւններ կը կատարուին: Կէփէուն կը յայտարարէ թէ երեւան հանուած է հակասովետական ուժեղ շարժում մը, որուն կը մասնակցին լաւ զինուած տէրորիստներ, եւ որոնք իրենց հրամանը կ՚առնեն ֆինլանտական եւ անգլիական սպայակոյտէն:

⁂ Ժընեւի Վրացական Մամուլի Դիւանը կը հաղորդէ թէ վերջերս Վրաստանի մէջ սովետական իշխանութիւնները խստացուցած են զսպումի միջոցները: Շարունակ ձերբակալութիւններ եւ աքսորներ տեղի կ՚ունենան:

Վերջերս աքսորեցին 97 հոգի, որոնց մէջ կը գտնուին 3 կիներ եւ Նախկին երեսփոխան մը երկրորդ Տումայէն, Քանտէլաքի, որ 3 տարուան աքսորէն դեռ նոր դարձած էր: Համաձայն իրենց հին սովորութեան, տասնեակներով քաղաքական բանտարկեալներ, ներկայացնելէ յետոյ զանոնք իբրեւ հասարակ ոճրագործներ, հրացանազարկ ըրին:

Նոյնպէս բազմաթիւ գիւղացիներ հրացանազարկ ըրին Տուշէի եւ Թիֆլիսի շրջաններուն մէջ:

Յարձակում պոլշեւիկ դեսպանատան վրայ

Վարշաւայի սովետական դեսպանատան մէջ ծանր դէպք մը պատահեցաւ: Անծանօթ մը անցագիրը «վիզէ» ընել տալու պատրուակով հարցուց պաշտօնեայ Ուլիանօֆը: Երբ այս վերջինը գլուխը ծռած կը քննէր թուղթերը, անծանօթը ատրճանակ մը հանեց եւ պիտի կրակէր՝ եթէ ներկաները չյարձակէին վրան: Անծանօթը անմիջապէս նետուեցաւ դուրս եւ փախաւ սանդուղներէն վար: Դռնապանը տեսնելով անծանօթին փախուստը, կրակեց եւ անկենդան գետին փռեց զայն: Անծանօթին ինքնութիւնը տակաւին յայտնի չէ: Սովետական դեսպանատան շէնքը անմիջապէս հսկողութեան տակ առնուեցաւ եւ լեհական կառավարութիւնը Ռուսիոյ դեսպանէն ներողութիւն խնդրեց այս առթիւ:

Անծանօթը 25 տարեկան է եւ ժամանակ մը Վիլնայի մէջ վարած է Երիտասարդ Ռուս Տարագիրներու կազմակերպութիւնը:

Պոլշեւիկները Արաբիոյ մէջ

«Թայմզ» կը գրէ թէ խորհրդային իշխանութիւնները որոշած են շոգենաւային կանոնաւոր սպասարկութիւն մը հաստատել Օտեսայի եւ Արաբիոյ եզերքին միջեւ: Այս առթիւ հրահանգած են «Սովթակֆլօթ»ին (խորհրդային առեւտրական նաւատորմ)՝ անհրաժեշտ կարգադրութիւնները ընել:

Այս որոշումը տրուեցաւ վերջերս Մոսկուայի իշխանութեանց կողմէ Արաբիա ղրկուած «առեւտրական արշաւախումբ»ի վերադառնալէն յետոյ: Մոսկուա վերջերս մեծապէս կը հետաքրքրուի Արաբիայով, եւ այս արշաւախումբը, որուն նախագահն էր Պիէլքին անուն մարդ մը, միայն առեւտրական չէ այլ նաեւ քաղաքական նպատակ ունէր: Պիէլքին Մոսկուայի Առեւտրական Սենեակին ներկայացուցած է տեղեկագիր մը՝ Հիճազի, Եմէնի, Ասիրի, Նէճտի եւ կարմիր ծովու եզերքներուն հետ կատարուելիք առեւտրական գործառնութեանց մասին, ըսելով որ ռուսական ապրանքները պատրաստ շուկայ մը պիտի գտնեն հոն՝ մասնաւորապէս շաքարի, ալիւրի, լուցկիի, օճառի, քարիւղի, գետնախնձորի, գարիի եւ յախճապակեղէնի համար:

Այս առթիւ «Իզվէստիա» կը թելադրէ պայքարիլ անգլիական «աշխարհակալական ծրագիրներուն» դէմ Արաբիոյ մէջ, եւ անբաղձալի կը նկատէ կազմութիւնը Համարաբական դաշնակցութեան մը, ու նոյնիսկ տնտեսական սերտ կապերու հաստատումը Հիճազի եւ Եգիպտոսի միջեւ, «որովհետեւ ատոնք գէշ պիտի ազդեն Թուրքեւխորհրդային քաղաքականութեան վրայ:»

Ռուսիոյ Իսլամները կ՚ըմբոստանան

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Ֆէրղանա Նահանգին մէջ (անդրկասպեան հողամաս) մօլլաներէ եւ հարուստ գիւղացիներէ բաղկացած խումբ մը ըմբոստութիւն մը կազմակերպած էր կիներու քօղը (փարանճի) վերցնել հրամայող որոշումին առթիւ: Այս ըմբոստութեան ընթացքին սպաննուեցաւ ոստիկան մը եւ ձերբակալուեցան բազմաթիւ անձեր: Զուսթայի դատարանը ձերբակալուածներուն մէջէն երկու հոգի մահուան դատապարտեց, 10 հոգի ալ հինգական տարի բանտի:

Գլխաւոր ամբաստանեալը Ապպաս Մաքսումօֆ փախաւ երկու մեղսակիցներուն հետ:

Դատին ներկայ էին երեք հազար գիւղացիներ:

Օդանաւային արշաւներ

Իրլանտայէն Քանատա մեկնող «Ս. Ռաֆայէլ» օդանաւին մասին լուր մը չհասած, երէկ առաւօտ ճամբայ ելաւ ուրիշ անգլիացի օդանաւորդ մը՝ հարիւրապետ Քըրթնի, իր «Նէտ Ձուկ» հսկայ օդանաւով եւ Ասորեան կղզիներու ճամբով: Կը կարծուի թէ «Ս. Ռաֆայէլ (որուն մէջ էր իշխանուհին) բոլորովին կորսուած է: Նոյնպէս կորսուած կ՚ենթադրուի ասերիկացի Ռէտֆըրն, որ Պրազիլիա կ՚երթար: Ուինտսըրէն (Ամերիկա) Ուինտսըր (Անգլիա) եւ Լոնտոնէն (Ամերիկա) Լոնտոն (Անգլիա) մէկ թռիչքով կտրելու համար ճամբայ ելլող երկու օդանաւերը Ատլանտեան ովկիանոս չհասած ցամաք իջան: Ասոնցմէ «Ճօն Քարլինկ» օդանաւը պիտի փորձէ այսօր Նիւֆաունտլէնտ հասնիլ: Գերմանները յետաձգեցին իրենց մեկնումը:

Աշխարհի շրջանը կատարող Ամերիկացիները Պոլիսէն ուղղակի Պաղտատ հասան աջի իրիկուն: Թուրքերը ոչ միայն 24 ժամ ետ ձգեցին զանոնք իրենց ճամբէն, այլ խստիւ արգելեցին որ զինուորական շրջանակներու վրայէն չանցնին, որով ստիպուեցան 150 մղոն երկարել իրենց ճամբան:

Լէվին դեռ կը սպասէ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ.

ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի ընկերները 7 Սեպտ. Զորեքշաբթի երեկոյ Քաֆէ օ Քլէռ տը լա Լիւնի վերնայարկը, Մէթրօ Իթալի: Օրակարգ. Հինգերորդ Շրջ. ժողովի հարցերուն քննութիւնը:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի ֆութպօլի Ա. խումբը պիտի մրցի ֆրանսայի ախոյեան OLYMPIQUE DE MARSEILLEի դէմ սեպտեմբեր 25ին Մարսիլիոյ մէջ:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի եւ արուարձաններու մասնաճիւղերու: կը մասնակցին 8 տեղական մասնաճիւղեր եւ Մարսիլիոյ մասնաճիւղը: 18 Սեպտ. կիրակի ժամը 2ին, Stade Petit-Jeanի մէջ, Porte Picpus.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի գնունի խումբի ժողովը վաղը երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին գրադարանի սրահը 262 րիւ ցիւկէքլէն: ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: ներկայանալ անդամատետրերով:

Հ.Յ.Դ.Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ վաղը երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, 63 րէփիւպլիքի սրահը, Ակնունի, Հրայր, Ջաւարեան, Վահագ, Վարուժան, Վարդգէս, Ռոստոմ, Իշխան, Քրիստափոր եւ Քրիս խումբերու ընկերները: Օրակարգ Շրջանային եւ ընդհ. ժողովներու օրակարգերու որոշ կէտերու շուրջ զեկուցումներ եւ վիճաբանութիւններ:

«ԱՐՄԷՆԻԱ»ի պահեստի եւ առաջին խումբերը այսօր կիրակի ժամը 2ին կը մրցին Մէզօն-Ալֆորի (Ալֆորվիլ) A. S. Amicaleի զօրաւոր խումբերուն դէմ: Ժամադրավայր Կառ տը Լիոն ժամը 12.30ին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղին պահեստի խումբը պիտի մրցի C. S. Sarcellesի Ա. խումբին դէմ, այսօր Կիրակի ժամը 4ին, Սարսէլի մարզադաշտին վրայ: Ժամադրավայր ժամը 1ին Gard du Nord:

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼԻՈՆ, Օ. Ձ.— 35 ֆրանք:
ԼԱՆՍԷՅ, Գործ.— 263:
ՔԱՄԱՐԿ, Օ. Տ.— 37:
ԼԱՊԷԿԻՒՏ, Ն. Պ.— 70:
ՖԻԼԻՊՎԻԼ, Օ. Մ.— 140:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Քրիստափոր ենթ. համաձայն Շ.Կ.հրահանգին չհրատարակեցինք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին իզմիրցի գէորգ եւ ցիրունի շէլլավեան որոնք իզմիրի դէպքին կորսուած են: իմացնել՝ իրենց քրոջը վարդուհի շէլլավեանի՝ 54bis Av. Genneyilliers, Colombes Seine, France. կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել: Լուր տուողին ճամբեայ «յառաջ» կը նուիրուի:

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐ

Arnouvilleի կայարանէն 3 վայրկեան, (20 վայրկեան Gare du Nordէն): Գիներ՝ 130, 160, 190 ֆրանք:

Դիմել՝ Mr. Boudakianի, 5 Rue Bonnet, Arnouville les Gonesse. (S. et O.)

ԱԶԴ

Վէնսէնի եւ Սարսէլի անդընագործութեան աթըլիէներուս համար պէտք ունիմ աշակերտի եւ աշխատաւորի: Կ՚ընդունուին 14էն վեր աղջիկներ, ինչպէս նաեւ մինչեւ 40 տարեկան կիներ, որոնց յարմարող աժուռ եւ նման դիւրին գործեր ունիմ: Վէնսէն կը յարմարի քաղաքին մէջ եւ արեւելեան պանլիէօյի մէջ բնակողներուն. իսկ Սարսէլ՝ կար տիւ Նօրէն մեկնող պանլիէօյին համար: Նաեւ պէտք ունիմ քաղաքի թէ պանլիէօյի մէջ իրենց տունը աշխատող գործաւորուհիներու:

Դիմել ամէն օր

1. Mme. Vartanoucheի, 7 Rue Raymond du Temple à Vincennes.

2. Mme. Kerkbechian, Rue du Moulin à Vent, Sarcelles (S. et O.).

3. ժամը 8—9.30 կամ 1.30-2.30ին Mr. Keukdjianի, 31 Rue Basfroi, XI (մէթրօ Պասթիյլ):

ԾԱԽՈՒ Է

Մեկնումի պատճառաւ 500 քառ. մեդր մշակուած հող, պտղատու ծառերով. եւ տուն մը 2 սենեակ, 1 խոհանոց եւ քավ:

Դիմել՝ Աւետիսեանի 16, Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.)

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի) 100	Mark	606	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	81
Թրք. ոսկի	» or	106	70
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատը	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	138	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	492	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3450	—
» II	»	2010	—
» III	»	1665	—
Թուրքերի երկթղ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

6 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 433 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԱՐԳԱ՛ՆՔ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վար առէք ձեր գլխարկները րոպէ մը եւ յարգեցէք յիշատակը այն մեծ Հայուն, որ ո՛չ եւս է...։

Դիւրին չէ արտասանել այս վերջին բառը։ Քանի մը օրէ ի վեր մեր աչքին առջեւն է մահագոյժ հեռագիրը, սակայն հարուածի ազդեցութեան տակ շշմած, կը դժուարանայինք մեր խօսքը բսել այս եղերական եղելութեան առթիւ։

Անդրանիկ ո՛չ եւս է...

Բացարձակ ճշմարտութեան եւ դառն իրականութեան մը առջեւ կը գտնուինք։ Մեծ յեղափոխականը, պայքարի ու մարտնչումի մեծ տիտանը, իր սիրած հայրենիքէն հազարաւոր մղոն հեռու, աշխարհի միւս ծայրը, Խաղաղականի ափերուն մօտ կ'իյնայ անսպասելիօրէն։

Պահ մը կանգ առէք, մտածեցէք ու չափեցէք խորութիւնը այս եղերականութեան։ Հայկական խոնարհ խաւերէն, համեստ ընտանիքի մը ծոցէն ծնած այս մեծ ըմբոստ, երիտասարդ հասակին մէջ նետուած է կռուի փոթորիկին մէջ, յանդուգն ու անվախ, բիւրանգամ մահը արհամարհած, հազարաւոր կռիւներու, կարկուտանման գնդակներու մէջէն անցած, առանց վէրք մը անգամ ստանալու, դեռ եւս երիտասարդական աւիւնը սրտին մէջ, Հայրենիքին ծառայելու ցանկութեամբ այլցուն, սակայն անկէ շատ հեռու, դարաւոր կաղնիի մը նման մահուան փոթորիկին առջեւ արմատէն կը խլուի ու կը նետուի գետին...։

* *

Երիտասարդ եւ մարտնչող սերո՛ւնդ, դուն որ այս մեծ Հայուն եւ անոր զէնքի ընկերներուն շունչին ու մարտական ներշնչումին տակ բացած ես քու աչքերդ, երգած ես անոր հերոսական խիզախումներու դիւցազներգութիւնները, պահ մը կանգ առ եւ սորվէ՛ թէ ի՞նչ էր ան եւ ի՞նչ էին անոնք։

Տարիներու եւ դարերու մէջէն, սարկութեան պիրկ շղթաներուն տակ կքած ու իր փրկութիւնը դուրսէն սպասողներու զանգուածին մէջէն փայլուն աստղի մը նման դուրս ցցուած էր անիկա, զէնքը ձեռքին, գործնապէս ցոյց տալու համար համր զանգուածին, այն միակ ու վստահելի ճանապարհը, որ պիտի տանէր դէպի փրկութիւն։

—Հայ ժողովուրդը իր բազուկին ուժովը ու զէնքովը պիտի փրկուի։ Հեռո՛ւ պոռնիկ դիւանագիտութենէն...։

Այս ճշմարտութիւնը քարոզեց զէնքով եւ ոչ խօսքով։ Տասնամեայ ուոքերով ճամբայ ինկաւ դէպի հոն, ուր գիրար կը գտնէին ըմբոստ ոգիները։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարտական ուժն էր որ ստուիճանաբար կը կազմուէր ու այդ հաւաքական մարտնչումի ընթացքին մէջէն էր, որ ի յայտ պիտի գային մեծ մարտնչողի անգնահատելի յատկութիւնները։

Այնտեղէն էր նաեւ, որ պիտի ստեղծուէր ինքնավստահութեան եւ ինքնակառավարութեան մեծ գաղափարը։

Առաջին փորձը կը կատարուէր Սասնոյ լեռներուն մէջ՝ հիմնելով զինուորական ուժ, կառավարութիւն ու դատարան, և որ բազմաթիւ ձախողանքներէ ու պայքարներէ յետոյ պիտի լայննար, մեծնար եւ դառնար Հայ ժողովուրդի հաւաքական կառավարութիւնը։

Ու այս յուսահատութիւն չճանչցող մեծ Մարդը, հակառակ վայրերաններու անամօթ գրպարտութիւններուն, դարձաւ ժողովրդական մեծ հերոսը, եւ ռազմական ղեկավարներէն մէկը, որուն հետ կապուած էր մարտնչող սերունդի սիրտն ու հոգին եւ որուն ուղղուած էր տառապող գեղջուկի հայեացքը՝ իբրեւ պահապան հրեշտակի։

Ու Անդրանիկի եւ իր ընկերներու անվհատ պայքարի, ստեղծագործ ճիգի, փառայեղ մարտնչումի ու սրբազան զէնքի կրակներուն մէջէն էր որ փիւնիկի նման կը ծնէր Հայաստանի ոգին, թէեւ վտիտ ու տկար՝ սակայն մեծնալու եւ զարգանալու սահմանուած, եւ որ երէկ այնքան ատելի տիրացուներուն, այսօր այնքան գուրգուրանքի առարկայ՝ կը դառնայ երբ դէմքը քիչ մը խեղաթիւրուած է։

* * *

Այսօր որ այս մեծ հայրենասէրն ու զէնքի հերոսը ֆիզիքապէս մեզմէ հեռացած է, իր ոգին, իր յիշատակն ու իր ռազմական ներշնչումները պիտի շարունակեն իբրեւ արծիւ սաւառնիլ մեր հոգիներուն վերեւ, դառնալով անբաժան ընկեր յետագայ մարտնչող սերունդներուն ու մասնաւորապէս իր կուսակցական ընկերներուն։

Վերջին ատենները խռոված իր շատ սիրած մայր կուսակցութեան հետ, քաշուած էր հանրային կեանքէն, սակայն անոր սիրտն ու հոգին կը մնային իր կուսակցութեան հետ։ 1904ին զինքը «սովորական ապստամբ» կոչող տարրեր կարծեցին անոր յեղափոխական դիմագիծը խեղաթիւրուած տեսնել ու դարձուցին զայն պաշտամունքի առարկայ. սակայն սխալած էին, անոր պայծառ եւ յստակ դէմքը չէր փոխուած։ Ներքին տարակարծութիւնները պատճառ եղած էին որ մեկուսանայ, սակայն անիկա միշտ մնաց պայծառ յեղափոխականը եւ զէնքի ու գուպարի մարդը — «Պառաւ կնիկներու կուսակցութեան հետ գործ չունէր» — իր խօսքերն են։

Իր ազատութեան համար մարտնչող սերունդը, և հայրենի երկրին մէջ շղթայուած համր զանգուածը, խորին կսկիծով մը կը տեսնեն որ իրենց սիրած հերոսը պատերազմի փոթորիկներէն հեռու, անծանօթ վայրի մը մէջ կ'իյնայ, ու կը դրուի անծանօթ շիրմի մը մէջ, բայց անոնք իրենց սրտերուն մէջ պիտի կանգնեն մէկ-մէկ անմեռ կոթող, որուն ճակատը պիտի գրուի «Աստ հանգչի մեծ յեղափոխական Անդրանիկը։»

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԴԱՐ ԶԱՅՐՈՅԹ

Առաւարէզ խօսելով պոլշեւիկ վարիչներուն կողմէ հայ ժողովուրդի զինաթափութեան մասին, կը գրէ. (12 Օգոստ.)

— «Աշխարհը կը զինուի, իսկ Հայ ժողովուրդը զինաթափ կ'ըլլայ, այս է տխուր պատկերը ներկայ իրականութեան՝ Հայաստանի մէջ։ Կը թուի թէ հայ բոլշեւիկները հանճարեղ եւ միայն ներկայացուցիչ կրնային ըլլալ միջազգային զինաթափութեան ռեւէ խորհրդաժողովի։ Այս չէ, սակայն, մեր տխուր իրականութեան լման պատկերը։ Այն ատեն երբ Հայերը կը զինաթափուին, Թիւրքթաթար տարրերը՝ կը զինուին։

«Երբ այս է իրականութիւնը՝ մեր երկրի մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը լուռ հանդիսատեսի դերին մէջ մնալ չի կրնար։ Մեր վրայ սրբազան պարտականութիւն կ'իյնայ անողոք քննադատութեան ենթարկել Հայաստանի ներկայ վարիչներուն բռնած ազգամնաս ընթացքը եւ ցոյց տալ այն ուղիղ ճամբան, որով Հայ ժողովուրդը պարտաւոր է քալել։

«Եզրակացութիւնը շատ պարզ է։ Երբ Անգլիան եւ Ամերիկան յաւելեալ ռազմանաւեր կը պատրաստեն, երբ Սովիէթ Ռուսիան եւ Թիւրքիան նորանոր պատրաստութիւններ կը տեսնեն եւ երբ բոլորը կը զինուին՝ ապագայ վտանգները դիմագրաւելու համար, մեր այսօրուայ վարիչները իրաւունք չունին զինաթափ ընելու Հայ ժողովուրդը եւ զիւրութիւններ ստեղծելու որ մեր դարաւոր թշնամին կարեւոր ռազմագիտական դիրքեր գրաւէ, երկաթէ օղակներու մէջ առնէ Հայաստանն ու անոր ժողովուրդը՝ պատմութեան գերեզմանի մէջ թաղելու համար։»

ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

Յուսաբեր կը գրէ.—

Լաւատեղեակ աղբիւրէ կը տեղեկանանք որ Մելքոնեան «կտակ-նուիրատուութիւն»ը նոր հունի մը մէջ մտած է։ Պ. Կ. Մելքոնեան Կիպրոսէն նամակ մը գրած է Բարեգործականի կեդրոնին, պահանջելով որ անմիջապէս 16,000 ոսկի ճամբուի իրեն, յայտնելով միաժամանակ որ ինք որոշած է գործարանի վաճառումէն գոյացած 540,000 ոսկին «Թրըսթ»ի վերածել եւ անոր հսկողութիւնը յանձնել յատուկ մարմնի մը, որուն անդամները ինք պիտի նշանակէ։

Պ. Կ. Մելքոնեան Բարեգործականի կեդրոնին ուղղած իր նամակին մէջ կը պահանջէ, որ նուիրատուութեան ամբողջական գումարը դրամատուն դրուի ոչ թէ Բարեգործականի, այլ իր անունին։

Ցաւալին անյայտ կը մնայ, թէ համախորհուրդ ի՛նչ անձերու հետ Պ. Կ. Մելքոնեան այս նոր դաւադրութի՛ւնը սարքած է եւ այս անգամ... Բարեգործականի դէմ։

Քանի մը անուններ կը յիշատակուին, մէկը միւսէն «հոյակապ»։

Մեր ունեցած տեղեկութեամբ, Պ. Կ. Մելքոնեանի այս նոր «եւլոյթ»ը անակնկալի բերած է Պ. Պօղոս Նուպար՝ Փարիզի մէջ, եւ իր լիազօրը՝ Պ. Պօղոս Էսմէրեան՝ Գահիրէի մէջ։ Այս վերջինը Փարիզէն եղած հեռագրական կարգադրութեան մը համաձայն, երկու օրէն կը մեկնի Փարիզ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ ընտրութիւնները

Գրեցինք թէ Մուսթաֆա Քէմալ ժողովուրդին ուղղուած յայտարարութիւնով մը հաղորդած է իւրաքանչիւր շրջանի մէջ ընտրուելիք երեսփոխաններուն ցանկը։ Վերէն տրուած այս հրամանը բառացի կերպով գործադրուած է եւ ընտրողները բոլորն ալ քուէ տուած են Քէմալի ցոյց տուած մարդոց։

Շաբաթ օր ընտրութիւն կատարուեցաւ միայն 23 շրջաններու մէջ ուր ներկայացուած էին 137 քէմալական թեկնածուներ։ Կիրակի եւ Երկուշաբթի կատարուեցան միւս շրջաններու ընտրութիւնները։ Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ բոլորն ալ ընտրուած են։

Մուսթաֆա Քէմալ երեսփոխան ընտրուեցաւ Էնկիւրիէն, իսկ Ըսմէթ փաշա Մալաթիայէն։ Պրուսայի ընտրողներն ալ, որոնք ասկէ առաջ մասնակի ընտրութեան մը ատեն անկախ երեսփոխան մը տուած էին, այս անգամ իրենց քուէները տուին միայն Խալք կուսակցութեան թեկնածուներուն։

Այս պայմաններուն տակ Թուրք Ազգային ժողովին մէջ ոչ մէկ ընդդիմադիր երեսփոխան պիտի գտնուի, ինչ որ աննախընթաց է խորհրդարաններու պատմութեան մէջ։ Մնաց որ նախորդ Ազգ. ժողովին մէջ ալ 286 երեսփոխաններէն 241ը Խալք կուսակցութեան կը պատկանէին, այնպէս որ ընդդիմադիրները ոչ մէկ նշանակութիւն կը ներկայացնէին։ Մուսթաֆա Քէմալ միահեծան կ'իշխէր, ինչպէս այսօր եւս կ'ապահովէ իր դիկտատուրան։

Կեցցէ՛ քուէի ազատութիւնը եւ կեցցէ՛ «հանրապետական» Թուրքիան։

Անծանօթ զինուորի գերեզմանին վրայ

Սաքքօ-Վանցէթթիի ցոյցերուն ատեն 800 համայնավարներ եւ անիշխանականներ թքած ըլլալով Անծանօթ զինուորին գերեզմանին վրայ, Կիրակի օր յարգանքի մեծ ցոյց մը կատարուեցաւ Յաղթական կամարին տակ հանգչող զինուորին վրայ։ Արդէն այս ուղղութեամբ արարողութիւն մը կատարուած էր անցած շաբաթ կառավարութեան կողմէ։

Կիրակիի ցոյցին կը մասնակցէին 496 զանազան զինուորական ընկերակցութիւններ իրենց դրօշակներով, —որոնց շարքին նաեւ Փարիզի Հայ Կամաւորներու Միութիւնը։ Ոստիկանական շղթայ մը խիստ հսկողութեան տակ առած էր Էթուալի շրջակաները։ Համախմբումը տեղի ունեցաւ կէսօրէն վերջ ժամը 4ին Շան զ'Էլիզէի պողոտային շուրջերը եւ ժամը 5ին առաջին խումբը հասաւ Էթուալ։ Թափօրին անցքը տեւեց մէկ ժամ։ Մարաջախտ Ֆօշի բացակայութեան, գերեզմանին վրայի մշտավառ բոցը վառեց զօրավար Փօթէզ. իսկ զօր. Կուրօ կարճ ուղերձ մը խօսեցաւ։

Կարմիր բանակի զօրաշարժը

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Լէնինկրատի զինուորական շրջանակին մէջ, զօրաշարժի փորձը լուրջ սարսափ պատճառած է ժողովուրդին մէջ։ Այս սարսափը կ'աւելնայ պատերազմի շարունակ կրկնուող զրոյցներուն պատճառաւ։ Խորհրդային իշխանութիւնները կը փորձեն սարսափը փարատել՝ հրատարակելով բացատրութիւններ, աղդարարութիւններ եւ սպառնալիքներ՝ կառավարական պաշտօնատուններու, կուսակցական կոմիտէներու, արհեստակցական միութիւններու եւ կարմիր բանակի քաղաքական դիւանին միջոցաւ։

Այս վերջինը մասնաւոր յայտարարութիւն մը հրատարակած է անոնց դէմ, որոնք զօրաշարժը օգտագործելով զանազան ահաբեկող շշուկներ կը ցրուեն, խանգարելով զօրաշարժի ծրագիրները։ Այս կարգի շշուկ տարածողները ծանր պատիժներու պիտի ենթարկուին։

Նման շշուկներ կը խռովեն նաեւ բնակիչները Խրիմի, ուր 25էն վար պահեստիներու զօրաշարժը առաջ կը տարուի։ Հիւսիս-արեւմտեան նահանգներուն մէջ զօրաշարժի ենթարկուած են պահեստի զինուորներն ու սպաները, բժիշկներ եւ ուրիշ ճիւղեր։

Այս զօրաշարժին առթիւ Օգոստոս 29ին իշխանութիւնները հաւաքական ժողովի մը հրաւիրեցին Մոսկուայի, Լէնինկրատի եւ գաւառի կարեւոր թերթերու խմբագիրներն ու արհեստով ամբոխավարներ, որոնց հրահանգներ տրուեցան «ժողովուրդը ինչ ձեւով պատերազմի հաւանականութեան պատրաստելու» մասին։ Գլխաւոր պաշտօնական խօսողն էր կոմկուսի Քաղաքական Բիւրօէն Մոլոթօֆ, որ շեշտեց «զինուորական պրոպագանդը միջազգային ոգիով առաջ տանելու» անհրաժեշտութեան վրայ։ Այս ճառէն վերջ տեղի ունեցած վիճաբանութիւնը ցոյց կուտար թէ գաւառներու մէջ ժողովուրդը այն համոզումն ունի որ Մոսկուայի համայնավարները իրենք կը ստեղծեն պատերազմի վտանգը։ Վճռապէս որոշուեցաւ պայքարիլ այս ըմբռնումին դէմ, անդադար կրկնելով՝ «աշխարհակալները պատերազմ կ'ուզեն. մենք խաղաղութիւն կ'ուզենք, բայց ստիպուած ենք կռուելու։»

Լէնինկրատ հասաւ կարմիր հեծելազօրքի հրամանատար Պուտիէննի՝ հսկելու համար հեծելազօրքի զօրաշարժին։ Ընդ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՅԱՂԹՈՒԹԵԱՆ ԶԱՆԳԱԿԸ

Կիրակի առաւօտ, «Յաղթութեան զանգակը», հսկայ զանգուած մը, 2114 քիլօ ծանր, ամբակազմ ինքնաշարժի մը վրայ դրուած, առաջնորդեցին Յաղթութեան կամարին մօտ, ուր, ահագին բազմութեան մը առջեւ, երեք հեղ ղօղանջեց անծանօթ զինուորին վրայ։

Յետոյ ճամբայ ելաւ դէպի Մօ, ուր պիտի տօնուի Մառնի ճակատամարտին 13րդ. տարեդարձը։ Այսպէս բոլոր ճակատներուն վրայ պտտելէ յետոյ զինադադարին օրը պիտի հասնի Վէրտէօն եւ պիտի դրուի Տուօմոնի բերդին մօտ, մասնաւոր մեռելատան մը մէջ։ Այդ օրը հսկայ զանգակը պիտի ղօղանջէ իր թաւ ու ծանր ձայնով այն 400,000 մեռելներուն համար, որոնք ինկան Վէրտէօնի հերոսամարտին մէջ։

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎՏԱՐՈՒՄ

Վերջին ցոյցերէն ասդին շարունակ խուզարկութիւններ կը կատարուին պանդոկներու մէջ, «մաքրագործելու» համար «անբաղձալիները»։ Անցեալ գիշեր ձերբակալուեցան երեք հոգի, երկուքը իբրեւ գող, երրորդը իտալացի Ռոնքինի՝ Սաքքօ-Վանցէթթի միջազգային կոմիտէի ընդհանուր քարտուղարը, որ անմիջապէս սահմանագլուխ առաջնորդուեցաւ։

Ձերբակալուեցաննոյնպէսբազմաթիւ օտարականներ, որոնք ինքնութեան թուղթ չունին։ Ձերբակալուեցաւ նաեւ փիէր Վէպէր, որ ինքզինք գաղտնի ոստիկան ներկայացնելով անցորդներէն ինքնութեան թուղթ եւ յետոյ... դրամ կը պահանջէր։ Մոնմարթրի թաղին մէջ եւս բազմաթիւ թափառաշրջիկներ ձերբակալուեցան։

Վիլէթի ծառուղիին վրայ ալճերիացի մը, Թիմուլտ, ձերբակալուած՝ ոստիկանատուն կը տարուէր, ճամբան շարունակ մարտնչելով ոստիկաններուն հետ։ Անցորդ մը, Ռիքա, տեսնելով՝ անարգեց ոստիկանները, որոնք բռնեցին զինք ալ եւ տարին ոստիկանատուն։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆՏԱՌՆԵՐԸ

Պելճիքացի մեծահարուստ մը Պոլիս եկած է Թուրքիոյ անտառները շահագործելու համար բանակցութիւններ կատարելու։ Յիշեալը Պոլսոյ մէջ կազմուած պելճիքական ընկերութեան մը միջոցաւ պէտք եղած նպաստաւոր տեղեկութիւնները առած է անտառներու մասին, ուրկէ մասնաւորապէս երկաթուղիի փայտի ձողեր պիտի պատրաստուին։ Կառավարութեան հետ համաձայնութիւն կնքուելու պարագային ատաղձի մեծ գործարաններ պիտի հիմնուին անտառաշատ վայրերու մէջ։

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ C. A. Mantaisի ֆութպոլի Ա. խումբերուն միջեւ կատարուած մրցումին մէջ հայ խումբը յաղթեց 3-7ով։ Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով։

ԱՒԵՏԻՍԻ ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Սէնթ-Ըլ Սփորթինկ Քլիւպի մէջ Կիրակի կէսօրէ վերջ կոփամարտի մրցում մը տեղի ունեցաւ Աւետիս Ապլաղաթեանի (Պէշիր) եւ ֆրանսացի Լըկրայի միջեւ։ Ութը շրջանի այս մրցումին մէջ կէտերու առաւելութեամբ յաղթեց մեր հայրենակիցը։

ՀՐԵԱՆԵՐՆ ԱԼ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՊԷՍ.— Կը հաստատուի այն լուրը թէ այսուհետեւ Թուրքիոյ Հրեաններն ալ Հայերուն եւ Յոյներուն պէս չպիտի կրնան առանց ներքին գործավարին հրամանին ճամբորդել Անատոլուի մէջ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԺԸՆԵՒԻ ԱՐԻՍՊԱԳՈՍԸ

Ազգերու դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովը կը բացուի քաղաքական մռայլ պայմաններու տակ։ Անգլեւռուս յարաբերութեանց խզումէն յաջորդեց նաւային խորհրդաժողովին ձախողանքը որ կարեւոր հարուած մըն է զինաթափութեան ընդհանուր հարցին։ Ֆրանսա եւ Գերմանիա զօր կը սիրաբանին դիւանատուններէն ներս, որովհետեւ իրենց ուժերէն վեր է խաչ քաշել ու մոռնալ 1914-1918ի պատմութիւնը։ Ֆրանսական 50,000 հոգինոց բանակը պահակ կը սպասէ Հռենոսի ափերուն մէջ եւ հանրապետական Գերմանիա հանդարտ սրտով չէ որ կը հետեւի իր հարեւանին սարսահար քաղաքականութեան։ Լոքառնոյի դաշնագիրը բան չէ փոխած երկիրներու իսկական վիճակէն եւ գործադրութեան մէջ իսկ չէ քանի որ այդ վաւերաթուղթին ստորագրութիւնը դեռ բաւական չէ փարատելու համար գերմանական Ռզձաւանջը ֆրանսացիներու երեւակայութենէն։ Մօտ երկու տարի սպասել հարկ եղաւ որպէսզի դաշնակիցները բարեհաճէին զեղչել գրաւման բանակը։ Այդ կրճատումը ստիպուեցան ընել Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին նախօրեակին մասամբ գոհացնելու համար Գերմանիոյ պահանջները։ Պերլինի վարիչները հազար միջոցի կը դիմեն ապահովելու համար Դաշնակիցները իրենց անկեղծութեան եւ խաղաղասիրութեան մասին, սակայն կասկածը կայ ու կը մնայ։ Ֆրանսայի մտահոգութիւնը իր արեւելեան սահմաններուն մասին չէ, որովհետեւ երաշխաւորութիւններ կան անոնց ապահովութեան համար։ Բուն վտանգը կրնայ ծագիլ Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի սահմաններէն եւ Փարիզի դիւանագէտները բնականաբար չեն ուզեր հրաժարիլ Հռենոսի բանակէն որ կրնայ ուժեղ գրաւական մը ըլլալ հաւասարակշռութեան պահպանման տեսակէտէն։

Ցարաբերութիւններու այս ձեւը բնականաբար կ'ազդէ միջազգային կացութեան վրայ եւ բոլոր ժողովներն ալ որոշ չափով կը կրեն անոր հետեւանքները։ Բայց անոնք չեն որ իրաւունք ունին խորհրդածութիւնները հարթելու միջոցներուն մասին։ Այստեղ է որ երեւան կու գայ Ազգերու Դաշնակցութեան հեղինակութեան իսկական արժէքը, որ շատ առաձգական է։

*
**

Այս անգամ օրակարգին մէջ չկան կարեւոր խնդիրներ եւ արտաքին նախարարները անկախաբար պիտի վարեն բանակցութիւնները իրենք իրենց մէջ՝ շարք մը հարցերու մասին։ Այս վերջիններէն է օրինակ Գերմանիոյ Հոգատարութեանց Յանձնախումբին անդամակցութիւնը։ Խորհուրդին իրաւասութեան մէջ է այս հարցին քննութիւնը, բայց տարակոյս չկայ որ մեծ պետութիւններուն ներկայացուցիչներն են որ պիտի տան վերջնական որոշումը։ Գերմանիոյ յաւակնութիւնները իր կորսնցուցած գաղթավայրերուն վրայ — Քօնկօ եւ Քամէրուն — հետզհետէ կը շեշտուին։ 65 միլիոն ժողովուրդի մը համար անբաւական են իր ներկայ սահմանները եւ անոր քաղաքակրթական մակարդակը իրաւունք կու տայ իր հոգատարութեան տակ առնելու յետամնաց ժողովուրդներ, ինչպէս ըրին երէկուան յաղթականները։ Դաշնակիցները տրամադիր չեն գոհացնելու այդ յաւակնութիւնները, մանաւանդ Ֆրանսա, որուն համար ձեռնտու չէ Գերմանիոյ ուժեղացումը ծովերէն անդին։

Ասկէ զատ Գերմանիոյ ներկայացուցիչը պիտի պահանջէ գրաւման բանակի հեռացումը, որովհետեւ պարտուած ժողովուրդը կը կատարէ իր յանձնառութիւնները համաձայն դաշնագիրներու տրամադրութեանց։ Անգլիական թերթերը վախ կը յայտնեն որ այս փշոտ հարցը պիտի վտանգէ ֆրանքօ-գերման յարաբերութիւնները, եթէ Շթրեզման պնդէ իր պահանջներուն վրայ, իսկ Փարիզի վարչապետը մնայ իր տեսակէտներուն վրայ։

Ընդհանուր ժողովը պիտի զբաղի հաւանաբար Դաշնակցութեան ներքին ելմտական խնդիրներով, որովհետեւ տրամադրութիւն կար կրճատելու ծախքերը։

*
**

Ազգերու Դաշնակցութեան հեղինակութեան հարցին կապուած է Լորտ Ռոպըրթ Սէսիլի հրաժարականը։ Դաշլիճին անդամ եւ Մեծն Բրիտանիոյ գլխաւոր պատուիրակը Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ, դառնացած կը հեռանայ, որովհետեւ ինք եւ իր պաշտօնակիցները տարբեր հասկացողութիւն եւ ծրագիրներ ունին զինաթափութեան կամ առհասարակ միջազգային խնդիրներու կարգադրութեան վերաբերմամբ։

Ազգերու Դաշնակցութեան յայտնի ախոյեաններէն մէկն էր Լորտ Ռոպըրթ Սէսիլ եւ գերազանցապէս գաղափարական մարդ քան ուրիշ դիւանագէտներ, որոնք ժողովուրդներու համերաշխութեան եւ փայլուն առաջադրութիւններու մասին կը ճառեն առանց հաւատալու։ Լորտ Սէսիլ կը բացատրէ իր հրաժարականին մէջ թէ ժողովուրդներու բարօրութիւնը կրնայ ապահովուիլ միայն ընդհանուր զինաթափութիւնով, իսկ այդ բանին անյաջողութեան, մանաւանդ Ժընեւի վերջին նաւային խորհրդաժողովի ձախողանքին մէջ որոշ չափով պատասխանատու կը գտնէ անգլիական կառավարութիւնը։ Ազգերու Դաշնակցութեան նպատակներուն մասին ունի աւելի անկեղծ ըմբռնում մը եւ, ինչպէս յիշեցի վերը, այդ հիմնարկութիւնը պէտք է ըլլայ համաձայն իրեն, միջազգային միակ հեղինակութիւնը, եթէ կ'ուզուի իրագործել համաշխարհային խաղաղութիւնը։

Թերթերը ցաւ կը յայտնեն այս հրաժարման առթիւ եւ կը շեշտեն թէ Լորտ Սէսիլի բացակայութիւնը Ժընեւէն մեծ ազդեցութիւն պիտի գործէ քաղաքական շրջանակներուն մէջ։ Յատկանշական է որ Ազգերու Դաշնակցութեան համար մեծ նշանակութիւն ունի անհատներու հմայքը. առանց այդ պատկառելի անուններուն, Արիսպագոսը շուք մըն է, անզօր ու անհրապոյր։

ԺԻՐԱՑՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՅԱՐԻՆ ՏՈՒՆԸ ԹԱՆԳԱՐԱՆ.— Եքաթերինպուրկի իշխանութիւնները խնդրեցին սովետական կեդրոնական կառավարութենէն որ արտօնէ թանգարանի վերածել այն տունը, ուր սպաննուեցան ցարն ու իր ընտանիքը։ Թանգարանը պիտի դառնայ տեսակ մը ցուցահանդէս, ուր պիտի ներկայացուին բոլոր առարկաներն ու վաւերաթուղթերը, որոնք կը մնան ցարին վերջին օրերու կեանքէն։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԻՏԱԼԻՈՅ
ԵԼՄՏ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Իտալիոյ կառավարութիւնն ալ հաստատեց Հանրային Պարտուց հատուցման գանձանակը։ Պետական ելմտացոյցը հաւասարակշռել է, արտաքին եւ ներքին երկրուն պարտքերը կարգադրել է տոք՝ կը մնար հատուցումները հաստատուն հիմերու վրայ դնել։

Պատերազմէն ետք իրարու յաջորդող ելմտական եւ գանձային նախարարներու ճիգն եղաւ պետութեան հասոյթներու յաւելումը, պարտքերու կանոնաւոր վճարումները։ Նիթթիի եւ Թէոտէսքոյի տուրքերու դրութիւնը բաւական հասոյթներ ապահովեց՝ անհատական սեփականութիւնը ծանրաբեռնելով։

Ֆաշիստ հետ ելմտական նախարարութեան բարձրացաւ Վիչենցայի լիսէի տնտեսագիտութեան ուսուցիչը, Ալպէրթօ տէ Սթէֆանի, որ վարչական ձիրքերով եւ ելմտական կարողութեամբ յայտնութիւն մը եղաւ։ Կարգաւորեց նախարարութիւններու ելմտացոյցը, նուազեցուց ծախքերը, տուրքերու նոր կարգաւորում մը ըրաւ՝ ներշնչուելով արտադրողական սկզբունքէն, որ առաւելութիւններ ունի տուրքերու հաստատման միւս սկզբունքներուն հետ բաղդատելով։

Քառնէկկիի Միջազգային խաղաղութեան հիմնարկութիւնը կը հրատարակէ Մեծ Պատերազմին տնտեսական եւ ելմտական պատմութիւնը՝ աշխատակցութեամբ անգլիացի, ֆրանսացի, իտալացի, գերման եւն. տնտեսագէտներու։ Այդ շարքին մէջ վերջերս հրատարակուեցաւ Իտալիոյ ելմտական պատմութիւնը, հեղինակութեամբ ծերակուտական Լուիճի Էյնաուտիի։ Հակառակ ազատական մը եւ իտալական մեծագոյն օրաթերթին մէջ ֆաշիստ քաղաքականութեան դէմ պայքարած ըլլալուն՝ կը գրուատէ օրուան կառավարութեան հետեւած սկզբունքը, որովհետեւ «շինարար, գործնական եւ անհրաժեշտ է։» Այս սկզբունքը ջատագոված է իտալացի տնտեսագէտ մը՝ Քարլօ Քաթթանէօ։ Էյնաուտի կը հպարտանայ որ Իտալիան «ելմտական լաւագոյն դրութեամբ մը օրինակ կը հանդիսանայ միւս պետութիւններուն։»

Ազատականութեան եւ ընկերվարութեան միջեւ կամուրջ մը կը կազմէր ժառանգութիւններու վրայ դրուած տուրքը։ Ֆաշիստները ջնջեցին այդ տուրքը, որովհետեւ ժառանգութիւնը արտադրութիւն մը չէ, այլ առանձնական սեփականութիւն մը։

Ելմտական քաղաքականութեան միակ նպատակն է այժմ լիրէթին վերարժեւորումը։ Զի բաւեր հաւասարակշռել ելմտացոյցը, ներքին ու արտաքին տուրքերու հատուցման համար. այլ պէտք է անհրաժեշտ գումարը տրամադրել։

Պետութիւնը իտալական դրամատան կը պարտի 4,550 միլիոն լիրէթ։ Այս գումարը պիտի հատուցուի տարեկան 500 միլիոն վճարումով։

Երերուն պարտքը 31 միլիառ էր 1922 Սեպտ. 30ին։ Օրուան կառավարութիւնը կամաւոր փոխառութեամբ եւ պետական պարտաթուղթերու պարտաւորիչ գնումով ջնջեց այդ պարտքը։ Մինչեւ 1931 ազատ է տոկոսներու վճարումէն ալ։ Տէ Սթէֆանիի համաձայն այս որոշումն էր որ նպաստեց ինքնաբերաբար լիրէթի արժեւորման։

Ներքին պարտքը 31 Յունիս 1927ին կը հասնէր 90 միլիառի։

Արտաքին պարտքերէն՝ Ամերիկայի կը պարտի 433 միլիոն տոլար, Անգլիոյ՝ 86 միլիոն ստերլին։ Գերմանիոյ հատուցումները կը բաւեն այս պարտքերուն մասնավճարները տալու։

Լիրէթի վերարժեւորումը դժգոհութիւններու պատճառ եղաւ արտածող առեւտրականներուն կողմէ։ Տնտեսագէտներէն ոմանք քննադատեցին արուեստական վերարժեւորման քաղաքականութիւնը, որոնց կարգին է նաեւ Էյնաուտի։ Սակայն ֆրանսացի տնտեսագէտ մը, Իվ Կիւյօ, տնօրէն Journal de l'Economiste թերթին, քննադատելէ ետք գերման եւ պելժ ելմտական քաղաքականութիւնը կը ջատագովէ Մուսոլինիի ընթացքը։ Նոյն գաղափարէն է նաեւ ծերակուտական Աքիլլէ Լորիա։

Ստուգիւ վերարժեւորումը բազմաթիւ պզտիկ սնանկութիւններու պատճառ եղաւ։ Կը թուի թէ այդ առեւտրական տուներու ելեւմուտքը արդէն խախուտ էր։ Դրամատուններու Միութեան վիճակագրութեանց համաձայն, 1926ին 11,516 սովորական առեւտրական ընկերութիւններ կային 39,355 միլիոն դրամագլուխով։ 1927 Մայիսին 12,373 ընկերութիւններ կային 41 միլիառ 55 միլիոն դրամագլուխով։

Վերարժեւորումէն վնասուած են զբօսաշրջիկներու թողած դրամով գործող ճարտարարուեստները (պանդոկներ, ուլունքներու վաճառականութիւն եւն.) տոր երեւէն նուազած են նաեւ իտալական գաղութներուն մայր-հայրենիք ղրկած գումարը։

Ֆրանսայի ելմտական քաղաքականութիւնը բոլորովին տարբեր է իտալականէն։

Ստոյգ է որ ֆրանքը բարձրացաւ արագօրէն (1926 Յուլիսին 1 ստերլինը 250 ֆր. էր)։ 1926 Յուլիս 21ին ֆրանսական գանձին մէջ մնացած էր 60 միլիոն թղթադրամ, այժմ 1 միլիառ տոլար ունի. 6 միլիառի կը հասնէր ոսկեդրամի պահեստը, այժմ 8 միլիառ է. թղթադրամի քանակն էր 56 միլիառ, այժմ 54 է, ֆրանսական դրամատան պարտական էր 38 միլիառ, այժմ պարտքն է 24 միլիառ։ Պետութեան հաշուեկշիռը կազմուած ատեն 8 միլիառ հանրային պարտքին եւ 6 միլիառ արտաքին պարտքերու հատուցման յատկացուցած է։ Մէկ տարուան մէջ այս արդիւնքին հասնիլ, ելմտական պատմութեան մէջ աննախընթաց դէպք մըն է։

Բայց Ֆրանսայի վարչապետը խոստովանեցաւ որ այս հաւասարակշռութիւնը ստացուած է ի վնաս ազգային պաշտպանութեան, արտածումներու քաջալերման, մէկ խօսքով զանց առնելով արտադրութեան յաւելումը։ Այս քաղաքականութիւնը փաստաթուղթերով քննած է ֆրանսացի տնտեսագէտ մը՝ Շամինատ (L'expérience financière de M. Poincaré. Ed. Emile Paul Frères 1927)։

Ֆրանսայի ելմտական նախարարը 20 միլիառ ֆր. երերուն պարտքը, որ վճարելի էր 1 ամիսէն մինչեւ 2 տարիէն, շրջաբերութենէ հանեց, բայց 30 միլիառի բարձրացուց՝ վճարելի 3—5—15 տարիէն։ Պետական գանձը միեւնոյն ատեն պարտաւոր է վճարելու ամէն տարի 410 միլիոն ֆր. տոկոս։

Ելմտական նպատակով միայն կնքեց արտաքին փոխառութիւն մը երկաթուղիներու պարտաթուղթերը գրաւ դնելով 1,968 միլիոն ֆր.ի։ Այս գումարը արտադրողական ոչ մէկ արժէք ունի։

Աշխարհի դրամական զանազան կեդրոնները մեծ քանակութեամբ ֆրանք եւ ֆրանսական արժեթուղթեր ունին, որոնց հրապարակ հանումը կրնայ ելեւմտական նոր տագնապ մը առաջ բերել Ֆրանսայի մէջ։ Տուրքերու յաւելումը միայն բաւական չէ, ֆրանսացի տնտեսագէտին համաձայն, այլ ուժ տալու է արտադրողական քաղաքականութեան, քաջալերելով երկրագործութիւնը, ճարտարարուեստը եւ արտածումները։

Տեսութիւնները բաւական չեն ելմտական քաղաքականութեան հետեւանքները նախատեսելու համար։ Փորձառութիւնը ցոյց պիտի տայ ճշմարիտն ու սխալը։ Ֆրանսացի մասնագէտներ Պ. Փուանքարէի թելադրեցին վաւերացնել Պէրանժէ-Մէլլըն համաձայնութիւնը՝ ֆրանքը բարձրացնելու համար։ Վարչապետը մտիկ չըրաւ թելադրութեան ու քննադատութիւններու եւ առանց վաւերացնելու ամերիկեան պարտքին հատուցումը, միայն վստահութիւն ներշնչելով ֆրանքը բարձրացուց ներկայ արժէքին։

ՀԷԹՈՒՄ

ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ

Փարիզ կեդրոնն է ֆրանսահայ գաղութին, մանաւանդ որակի տեսակէտէն։ Հոն կը հրատարակուին 9—10 հայերէն թերթեր, կը նստի կաթողիկոսական պատուիրակը, Բարեգործականի կեդրոնական վարչութիւնը, հոն են նաեւ բոլոր հայ քաղաքական կուսակցութիւններու վերին մարմինները։ Թէ հին եւ թէ նոր սերունդի լաւագոյն գրողները գրեթէ ամբողջութեամբ Փարիզ են հաւաքուած։ Արտասահմանի բոլոր հայ հարուստներն ու մտաւորականները, եթէ Ֆրանսա գան, անպայման իրենց տեւական բնակավայր կը դարձնեն Փարիզը։

«Յառաջ», իր հրատարակութեան առաջին օրերէն իսկ գեղեցիկ գաղափարը յղացաւ հարցարան մը բանալու՝ Ֆրանսայի ամէնէն յետին գաւառներուն մէջ գտնուող հայ գաղթականներուն թիւն ու կեանքը յստակօրէն պարզելու համար հասարակութեան։ Դեռ մինչեւ այսօր այդ Հարցարանի պատասխաններուն մէջ կը կարդանք սրտաճմլիկ տողեր. «մենք հոս հարիւր ընտանիք ենք, 30ի չափ պզտիկներ ունինք, որ կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցները։ Մեր լեզուն պիտի կորսուի այս օտար ափերուն վրայ։» «Ցամըրինգ ընտանիք տարիէ մը ի վեր այս գիւղը կը բնակինք, քահանայի մը երես տեսած չունինք, կեդրոնը մեզմով չի հետաքրքրուիր։»

Երկար է նման ձայներու շարքը։ Բոլոր գաւառներն ալ կը ներկայացնեն նոյն պահանջները ու նոյն տրտունջները՝ «կեդրոնը մեզմով չիհետաքրքրուիր»։ Խե՜ղճ ժողովուրդ, ո՞ր կեդրոնն է այդ որ պիտի կրնայ ամոքել քու ցաւերդ եւ կամ ո՞ր պատասխանատու անձը պիտի կրնար Փարիզի շնորհները վայելելով հանդերձ քու հոգերդ ալ թեթեւցնել։ Ցարդ երեք կարեւոր կեդրոններուն մէջ ամէն ինչ ընթացեր է ըստ բախտի։ Ժողովրդական շահերը անհատներու քմահաճոյքին ենթարկուած՝ հինգ երկար տարիներ ազգային կազմակերպչական գործը շատ ալ թոյլ եղած է ֆրանսահայ գաղութին մէջ։ Հայ աշխատաւորութիւնը իր առօրեայ աշխատանքէն յոգնաբեկ, յանձնուած ճակատագրական հոսանքին, աչքերը դէպի կեդրոն ուղղած՝ սպասեր է վերէն գալիք «շնորհ»ներու, որպէսզի ինք եւս կարելիութեան սահմանին մէջ օժանդակէ։ Գաւառի հայութիւնը իր դիմագիծը անաղարտ պահելու անհուն տենչով մը ապաւիներ է Փարիզի, որ ոչ թէ ֆրանսահայ այլ ընդհանուր եւրոպահայ գաղութը կազմակերպելու դժուարին պարտականութիւնը ստանձնած է։ Եւ սակայն Փարիզ ինքը մնացած է միշտ անկազմակերպ ու եղած է անտարբեր գաւառներու մէջ ցրուած հայ գաղութին ցաւերուն հանդէպ։

Իսկ ինչե՞ր կ'ըլլան գաւառներու մէջ։

Գաւառի հայերը կ'ապրին միշտ ամփոփ, մերթ ցաւով, մերթ ուրախութեամբ, վիճաբանելով եւ երբեմն նոյնիսկ կռուելով, բայց միշտ բան մը արդիւնաբերելով։ Գաւառի ժողովուրդը կարծես աւելի ուժգին է կառչած իր ազգային իտէալին, դպրոցին-եկեղեցիին եւ իր բոլոր հին աւանդութիւններուն։ Կենդանի փա՞ստ կ'ուզէք. ահա՛ Մարսիլիոյ ազգային մատուռն ու նախակրթարանը, կեդրոնի Մանկապարտէզը՝ 75—80 նուկներով, Սէն Ժիւլիէնի տուրը՝ Մանկապարտէզով, Սէն Անթուանի երկու Մանկապարտէզները, Սէն Լուի նորա Մանկապարտէզը, Կարտան Յ. Դաշնակցութեան Տունը այժմ կը ծառայէ նաեւ մանկապարտէզ։ Ցիշենք նաեւ Սէն Ժէրօմի պզտիկ մանկ վարժանոցը։ Այս բոլորը ղիւնքն է հայ աշխատաւոր ղովուրդի ձեռներէց ոգիին։ Ան կեդրոնի հրահանգներուն սելէ յուսահատ, «մենք գլխուն ճարը նայինք» ըսել գործի են սկսեր, գլեր ու անցեր են ամէն խոչընդոտ միայն նպ տակի մը համար՝ սատարել սերունդի փրկութեան։ Պատան ու երիտասարդ, չափահաս ծեր առանց սեռի խտրութե իրար օգնելու անհուն տենչ ունին։ Կը կազմեն Պատանեկ եւ Երիտասարդաց միութիւններ կը բանան Գրադարաններ, սարքեն դասախօսական եւ ճաշանական ժողովներ։ Նոր շր ժում մը սկսած է նաեւ իգակ սեռին մէջ, «Կարմիր Խաչ» կազմելով օգնել միայն Մ սիլիոյ եւ շրջանի անկարող ւանդներուն, տեսակ մը օժ դակ մարմին Ազգային Գրեթէ միեւնոյն նպատակ կազմուած է նաեւ «Հայ Տ անուն ընկերակցութիւն մը։

Այս բոլորը լաւ։ Սակայն անդին Բարեգործականի մարկղին մէջ կը պահուի՞ թէ շահագործուի այն 70 հազ ֆրանքը, որ ղրկուած է Մ սիլիահայ գաղութի անունով։

Անհատներու տեւական մառութիւնները տեղի կու ղրկուած ժողովուրդի զայրոյթ

Մարսէյլ Ս. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ՍԻՈՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Ներկայիս Ջուիցերիոյ Փ քաղաքին մէջ կը գումար Սիոնականներու համաժողովը

Այս քաղաքը կարեւոր խաղացած է սիոնական շարժման մէջ։ Այդ քաղաքի փոքրիկ գինոյի սրահէն է որ Նացի հրապարակագիր Թէո Հէրցլ, «Նոյէ Ֆրայէ Փրէսէ» փարիզեան թղթակիցը՝ աշխարհի Հրեաներուն ուղղուած կոչ մը կը հրատարակէր՝ հրաւիրելով զանոնք ձեռք ձեռքի տալու գին ու մեթոտիկ աշխատանք տարել՝ Պաղեստինի մէջ Հրեական պետութիւն մը հաստատելու մար։

Այնտեղ է, որ խմբագրուեց «Պալի ծրագիր» կոչուածը, Խորայէլի մեսիական տարբ երազներուն քաղաքական արդի կան ձեւ մը կը տրուէր եւ նական հարցը միջազգ խնդիր կը դառնար։

Պալի կազինօին սրահը այժմ շատ պզտիկ կու գայ աշխարհ չորս ծագերէն հասած հարիւր ւոր պատգամաւորներուն համ 1897էն ի վեր, սիոնական շ ժումը շատ ծաւալեցաւ։ Պ պատերազմին Լորտ Պալֆըր ծանօթ յայտարարութիւ ճանչցաւ Հրեայ ժողովուրդ պատմական իրաւունքները Պ ղեստինի վրայ, յետոյ Սան Ռ մոյի մէջ Պաղեստինի հոգատ րութիւնը տրուեցաւ Անգլիո այն պայմանով որ նպաստ Պաղեստինի մէջ «Հրեայ ազգ յին օջախ»ի կազմութիւնը։

Պաղեստինի մէջ ալ Հրեաներուն ճիգը կը սկսի զգալի ըլլալ վերջին տասը տարիներու ընթ քին հոն մտած են 100,000 հրեաներ, ինչ որ պատկառելի թիւ մը կը ներկայացնէ 700,000 բնակիչ ունեցող երկրի մը համար։ Ընդարձակ հողեր գնուած եւ հրէական նոր գաղութներ հաստատուած են։

Սիոնական շարժումը կը ներկայացնէ զօրաւոր ֆինանսական մակերպութիւն մը, որ կը գործէ տարեկան մէկ միլիոն ոսկի պիւտճէով մը։

Ներկայ 15րդ համաժողովին կը մասնակցին 300 պատգամաւորներ՝ 16 զանազան երկրներու թիւններու հողին մէջ բնակող Հրեաներէ։ 200 թղթակիցներ, նաեւ 2000 հրաւիրեալներ ներկայ կ'ըլլան ժողովներուն

ԹԻՒՂԹ.

ՀԱՄԼԷԹ, ՕԹԷԼLO

...ծիշտ կէս դարէ ի վեր հայ ...եմին խաղացանկը կը կազմեն ...ետեւեալ խաղերը.

Համլէթ,

Օթէլլօ,

Քօրրատօ,

Ուրիէլ Ակոստա,

Դերասան Քին եւն.

...զատճա՞ռ...

...ըովհետեւ ողբերգու դերասան ...գամեան այդ խաղերով կազ... ...մը է նոր խաղացանկ մը ու ...այդ խաղացանկով շինեց է իր ...անունն ու համբաւը։

...ու յիսուն տարի է, գրեթէ ...մը բոլոր դերասանները, սի... ...րողները, նոյնիսկ դպրոցական... ...ները՝ կապիկներու բանակի մը ...նման կը վազեն դերասան Ադամ... ...եանի ետեւէն, դէպի... գերեզ... ...ման։

...ին՞չ *Համլէթ,* հէ՜ք Ադամ... ...եան ու դժբա՜խտ կապիկներ... ...զզուելի դիտողութիւն մը այս ...մասին... կը պատասխանեն.

— Եղբայր, ուրի՞շ ի՞նչ խաղ ...կայ որ...

Լաւագոյն է որ ճատրակ կամ ...շատ շատ *Արշին Մալ Ալան* ...խաղան ու հանգիստ թողուն ...Շէյքսփիրը, կուցքովն ու ճիա... ...քոմէթթին։

...բարեբախտաբար այդպէս ը... ...նել սկսուած է։ Անցեալները, ...գուէնոս Այրէսի մէջ, ներկայա... ...ցուցեր են, միեւնոյն երեկոյթին ...մէջ, թէ *Համլէթը,* 9 արար, եւ ...թէ *Արշին Մալ Ալանը,* 3 արար։

...կեանքիս մէջ շատ *Համլէթ*... ...ներ տեսած եմ, շատ անգամ ...մին քան զմիւսը ծիծաղելի։ Խօսքս ...բացառաբար Վ. Փափազեանին ...համար չէ. մատա՜ղ ըլլամ, *Տէզ*... ...*տէմոնա* ըլլա՜մ իր *Օթէլլօ*ին ու ...ղուրպան ըլլամ, խենթենա՜մ իր ...*Համլէթ*ին, սակայն *Համլէթ* մը ...դիտած եմ որ անջնջելի մնա... ...ցած է յիշողութեանս մէջ։

...կատաղօրէն յիմար դերասան ...մըն էր, սիրահարուած *Համլէ*... ...*թ*ին։ Ի՜նչ խաղեր չբերաւ եղե... ...բարախտ *Համլէթ* իշխանին գլ... ...խուն։

...երեկոյ մըն էր։ Ցիշեալ դե... ...րասանը կը ներկայացնէր *Համ*... ...*լէթ*։ Սրահը լիքն էր։ Լաւ *սպօր* ...կար։ Շատեր կը ծափահարէին, ...քունելնին փախցնելու համար։

...Այս դերասանը, սովորութիւն ...ունէր, իբրեւ *Համլէթ,* մեռնի՜լ ...յուշարարին մօտիկը, որպէսզի ...հասարակութիւնը լաւ տեսնէ իր ...անտեղի գալարումներն ու յուզ... ...ուելով ծափահարէ։ Իր մեռնելու ...տեղը ընտրած էր ու ատենը ե... ...կած ժամանակ կ'իյնար ու կը ...տապլտկէր։ Այդ ներկայացման, ...թագաւորին դերը կը խաղար ...հանած վարած դերասան մը։ ...Ինչպէս քաջ ծանօթ է հայ թա... ...տերասիրաց՝ Թագաւորը կը ...մեռնի՝ *Համլէթ*էն առաջ։ Թա... ...գաւորին դերակատարը գնաց ...գրաւեց Համլէթին մեռնելիք տե... ...ղը ու այնտեղ փռուեցաւ ան... կենդան։ Ոճի՜ր։ Միզանսէնը խանգարուած էր։ Ո՞ւր պիտի մեռնէր *Համլէթ*։ Խաղը կանգ առաւ ու պաղեցաւ, կամ աւելի ճիշդը, սառեցաւ, քանզի արդէն պաղ էր։ Համլէթի դերակատարը փսփսաց.

— Այդտեղէն ելիր, ատ իմ մեռնելու տեղս է։

Լռութիւն։

Թագաւորը մեռած էր ու անշուշտ չէր կրնար պատասխանել։

— Ելի՜ր այդտեղէն կ'ըսեմ, հոդ ե՛ս պիտի մեռնիմ։

Ու յանկարծ,

գայթակղութի՜ւն։

Թագաւորի դերակատարը կատարեալ պաղարիւնութիւնով ոտքի ելաւ մեռած տեղէն ու ըսաւ արքայական շեշտով մը.

— Պարո՜ն, ես Թագաւոր եմ. ո՛ւր որ ուզեմ, հո՛ն կը մեռնիմ։

Ու կրկին նոյն տեղը ինկաւ մեռաւ։

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶՐԻԿ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ»

«Յառաջ»ի հրապարակ նետած գաղափարը՝ տարին մէկ օր «Հայկ. Մշակոյթի Օր» հռչակելու մասին՝ հետզհետէ մարմին կ'առնէ։ Առաջին արձագանգը կուտայ Պերլինի հայ գաղութը, որ Հոկտեմբեր 8ին Թարգմանչաց օրը պիտի տօնէ հանդիսաւոր կերպով։ Այս առթիւ Գաղութային Միութիւնը հետեւեալ նամակը ղրկած է մեզի.—

Պերլինի Հայոց Գաղութային Միութեան վարչութիւնը իր օրակարգի նիւթ դարձնելով եւ քննութեան առնելով *Հայկական Մշակոյթի Օր* կազմակերպելու խնդիրը, որ արծարծուեցաւ արտասահմանի հայ մամուլին մէջ, զայն գտաւ անվերապահ համակրանքի եւ իրականացման արժանի։ Միանգամայն փափաքելի կը սեպենք նաեւ այն, որ Ս. Թարգմանչաց տօնը (աշնան) հռչակուի որպէս Հայ Մշակոյթի Օր եւ տարուէ տարի համազգային չափանիշով ու հանդիսաւորապէս տօնուի բոլոր այն վայրերու մէջ, ուր աւելի կամ պակաս թիւով Հայեր կ'ապրին։ Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ, հայ միտքին այդ մեծագոյն հանճարները, որոնք մեզ գիր ու դպրութիւն տուին ու հայ ժողովուրդին համար ինքնաբաւորութիւն ստեղծեցին որպէս ինքնուրոյն ազգ ապրելու եւ զարգանալու, դարերու ընթացքին իրաւամբ եղած են անխառն յարգանքի առարկայ բովանդակ հայութեան կողմէն։ Արդ, ներկայ սերունդին սեպուհ պարտականութիւն է՝ նոր թափ տալ հայ դպրութեան այդ տօնին եւ զայն հանելով իր սինչ այժմեան անձուկ սահմաններէն, դարձնել հայ միտքի, հայ գրականութեան, հայ արուեստի եւ հայ գիտութեան պանծացումի օր առհասարակ։ Եւ ասիկալաւագոյն առիթը պիտի ըլլայ, որ ապրող հայ սերունդը տարուէ տարի հոգեվին անդրադառնայ իր մտաւոր անհուն հարստութեան, իր ամենախորին եւ սրտագին երախտագիտութեան արտայայտութիւնը հանդէս բերէ մեր 1500 ամեայ մտաւորական անցեալի փայլուն ներկայացուցիչներուն հանդէպ, ինչպէս նաեւ ոգեւորութեան աղբիւր ու ազդու խթան՝ աճող սերունդին համար։

Այս գիտակցութեամբ է որ, Պերլինի Հայոց Գաղութային Միութեան վարչութիւնը որոշած է յառաջիկայ Հոկտեմբեր 8ին, Ս. Թարգմանչաց տօնին, քաղաքին մէջ կազմակերպել *Հայ Մշակոյթի Օրը* եւ տօնել զայն, հնաբաւորութեան սահմաններուն մէջ իրեն արժանի շուքով։ Վարչութիւնս այսու իր կողմէն եւս այդ իմաստով կոչ կ'ուղղէ բոլոր գաղութներուն եւ առ հասարակ հայութեան բոլոր հաստատութիւններուն, ո՛ւր որ կ'ապրին անոնք ներկայիս։

Ատենապետ՝ *Տոքթ. Ա. Աբեղեան,*

Ատենադպիր՝ *Պ. Ֆրունճեան։*

Պերլին, 29 Օգոստոս

ԷՍՓԷՐԱՆԹՕ

Օգոստոսի սկիզբը Տանցիկի մէջ գումարուեցաւ Էսփէրանթոյի համաժողովը, տօնելու համար միջազգային այդ լեզուին 40րդ. տարեդարձը։

Համաժողովը որոշեց որ Վարշաւայի փողոցներէն մէկուն անունը կնքուի էսփէրանթոյի հօրը՝ Տօքթ. Զամէնհոֆի անունով։ (Տօքթօրը ծնած է Վարշաւայի մէջ)։

Վերջերս պապը կը յանձնարարէր սորվիլ էսփէրանթօն, իբրեւ միջազգային կաթոլիկ լեզու։ Այսպէս հետզհետէ մեծ ուշադրութիւն գրաւեց ան։

Երբ անհետացաւ Վոլափիւքը (միջազգային լեզու մը), որ շատ դժուար էր գրել, երկու ուրիշ լեզուներ, Էսփէրանթօ եւ Իտօ, ուզեցին թարգման դառնալ բոլոր մարդոց միջեւ։

Իւրաքանչիւր լեզուի սիրահարներուն միջեւ ոեւէ պայքար չկայ, ինչպէս ոեւէ սկզբունքի հակադրութիւն՝ երկու լեզուներուն մէջ։

Էսփէրանթօ եւ Իտօ լեզուներուն տարբերութիւնը կը կայանայ ուղղագրական եւ քերականական զանազանութեանց մէջ, երբեմն բաղաձայնները կը շեշտուին կամ չեն շեշտուիր։

Երկու լեզուներն ալ միեւնոյն մեթոտով յօրինուած են. բառերը կը կազմուին ընտրելով այն արմատներէն, որոնք կը պատկանին բազմաթիւ լեզուներու, մանաւանդ լատինական լեզուներու։

Ֆրանսացի մը, որ ծանօթ չէ էսփէրանթոյին, առաջուց իսկ գիտէ էսփէրանթօ լեզուին բառերուն հարիւրին 75ը, մնացածն ալ սորվելու համար կը բաւէ փոքրիկ ճիգ մը ընել։

Լեզուն ունի որոշ թիւով յաւելադիրներ (affixes), *որոնք կցուելով արմատներուն, կը կազմեն բազմաթիւ բառեր, եւ այսպէս լեզուն կը ստանայ անսահման զանազանութիւն եւ հարստութիւն, թարգմանելու համար մտածման բոլոր նրբերանգները։*

Հնչաբանական արտասանութիւն, քերականութեան եւ համաձայնութեան մէջ ջնջում ամէն շփոթութեան, ամէ՛ն բան ունի չափազանց պարզութիւն մը տալու համար։ Բացառութեան օրէնքներ չունի։ Բոլոր գոյականները կը վերջանան օով, ածականները աով, մակբայները էով, բայերուն ներկաները՝ ասով, անցեալները՝ իսով, ապառնիները՝ ոսով, եւայլն։

1887ին էր, երբ Տօքթ. Զամէնհոֆ, լեհ հմուտ ակնաբոյժ մը, յօրինելով այս նոր լեզուն, հրատարակութեան տուաւ իր այբենարանները եւ բառարանները։ Նախ, իր երկրին մէջ անծանօթ մնաց, սակայն Ֆրանսայի մէջ խանդավառ ընդունելութիւն մը գտաւ։

1898ին հիմնեց «Ֆրանսական Ընկերութիւն մը Էսփէրանթոյի տարածման համար»։

Անկէ յետոյ, հակառակ պատերազմին, կանանչ աստղով դրօշակը, (էսփէրանթոյի դրօշը), շրջանն ըրաւ աշխարհի։

Էսփէրանթօն այժմ տարածուած է ամէն երկրի մէջ, կը հաշուէ 5,000 ընկերութիւններ, կը հրատարակէ 100 պարբերականներ։ Էսփէրանթօ գրականութիւնը ունի այժմ 5,000 գիրք։ Հազարաւոր մարդիկներ կան, որ էսփէրանթօ կը գրեն և կը խօսին։ Ազգերու Դաշնակցութիւնն ալ ընդունած է։

Տանցիկի 19րդ. համաժողովին կը մասնակցէին 9000 պատուիրակներ, որոնք կը պատկանէին 24 ազգերու։ Անոնց մէջ էին Տօքթ. Զամէնհոֆի երեք զաւակները, Վանտէրպիլթի աղջիկը և ուրիշ քաղաքական դէմքեր։ (Տօքթ. Զամէնհոֆ մեռաւ 1917ին)։

Համաժողովը տեղի ունեցաւ Շուլթցէնհաուսի *(Խաղաղութեան տունը) մէջ։ Իբրեւ խաղաղասէրներ, էսփէրանթիսթները մեծ ոգեւորութեամբ Տանցիկի մօտ, Զուփոթի մէջ տնկեցին «խաղաղութեան կաղնին»։*

ԹՈՒՐՔ ԼՐՏԵՍ ՄԸ

Էտիրնէի մէջ ձերբակալուած եւ Պոլսոյ ընդհանուր դատախազութեան ղրկուած է Թուրք մը, որ լրտեսութիւն կը կատարէր հելլէն կառավարութեան հաշւոյն ։

Լրտեսը, Հասանի որդի Իպրահիմ կը կոչուի եւ քսան տարեկան ղըլթական մըն է։ Ներկայիս Պոլսոյ բանտը կը գտնուի։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ահա պետութիւն մը որ կ'աշխատի առանց աղմուկի, եւ ձեռք կը բերէ աններեւակայելի արդիւնքներ։ Ամերիկացիները լրջօրէն լծուած են մարզանքին եւ շատ չեն հաղորդակցիր արտաքին աշխարհին հետ։ Օտար մարզիկներու հետ շատ չեն մրցիր, մանաւանդ աթլէթները, որոնք իրենց աշխատանքը կը սիրեն գաղտնի կատարել։ Այս ճիւղին մէջ անոնք ամէնէն յառաջադէմներն են։

Յառաջիկայ գարնան Ամսթերտամ, համաշխարհային ողիմպիականի մէջ տեղի պիտի ունենան 18 աթլէթիք խաղեր, որոնց 10ին մրցանիշը իրենց ձեռքն է։ Մեծ յոյս կայ որ այդ Ողիմպիականին մէջ առաջնութիւնը շահին դարձեալ Ամերիկացիները, հաստատելով նոր մրցանիշներ։

Մարզական միւս ճիւղերուն մէջ ալ անոնք լաւ դիրք մը կը ներկայացնեն։ Փարիզի 1924ի ընդհանուր ողիմպիականին մէջ առաջնութիւնը անոնք շահեցան։

ՄԱՐԶԱՆՔԸ ԿԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Յառաջիկայ Կիրակի Միլանոյի մէջ առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսացի եւ Իտալացի կին մարզիկներու մարզական տօնը պիտի կատարուի։

Իտալացիները մեծ փորձեր կը կատարեն լաւ արդիւնքներ ձեռք բերելու համար։ Ներկայիս փորձերուն մէջ ազգային չորս մրցանիշներ կոտրելով անոնք կ'ապացուցանեն իրենց լուրջ աշխատանքը։ Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՈԳԵԿԱՌՔԷՆ ԴՈՒՐՍ.— *Մոֆա, երիտասարդ հաշուակալ մը, Փարիզ-Մոտան ճէպընթացին մէջ հանգիստ նստեր դուրսը կը դիտէր։ Գոյնզգոյն դաշտերն ու լեռները իր աչքերուն մէջ սինէմա կը խաղային։*

Ահա գողերը, ինչպէս կը պատահի սինէմայի մէջ, ներս կը մտնեն, կը բռնեն, կը կողոպտեն եւ կը նետեն զայն շոգեկառքէն դուրս։

Ու շոգեկառքը կը սուրայ։

Գիւղացիները գտան Մոֆայի վիրաւոր եւ զգայազիրկ մարմինը երկաթուղիին գիծին եզերքը։ Փոխադրեցին հիւանդանոց, ուր բժիշկները կտրեցին Մոֆայի աջ բազուկը։

ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ.— *Չեխ հարուստ կին մը, որ իբրեւ զբօսաշրջիկ երկրէ երկիր կը պտըտի, անցի օր Փարիզ հասաւ եւ բնակեցաւ Պուլոնեը անտառին մօտ, հարուստ տան մը մէջ։ Տիկինը սովորութիւն ունէր գիշերները պառկիլ պատուհանը բաց։*

Գիշերը, գող մը կը մտնէ պատուհանէն ներս, կը ժողվէ տիկնոջ գոհարեղէնները, որոնք մեծ թիւ մը կը կազմէին եւ կէս միլիոն կ'արժէին։ Այդ գոհարներն են,— գողը զանոնք գողցաւ, համբերն ալ մեզի մնաց,— երկու օղ ադամանդէ կաթիլներով, երկու մատանի զմրուխտի եւ յակինթի աչքերով, զարդասեղ մը գունդ մը ադամանդով, ոսկեայ քսակ մը մէջը քանի մը հարիւր ֆրանքով. ընդամէնը կ'արժեն կէս միլիոն։

Ճարպիկ գողը չուզեց տիկնոջ քունը խանգարել եւ մէկիկ մէկիկ ժողվեց ու մեկնեցաւ։

Այժմ տիկինը 50,000 ֆր. կը խոստանայ անոր որ գողը պիտի գտնէ։

ՋՐԱՄԲԱՐԻՆ ՄԷՋ.— *Ամիբալ-Մուշէ փողոցին վրայ քիմիական նիւթերու գործարանին փոխտնօրէնը, Հիլէր, կորսուած էր երկու օրէ ի վեր։*

Հիլէր կը բնակէր գործարանին մէջ։ Ուստի վեր վար ու ամէն ծակուծուկ փնտռեցին ու չգտան. Երբ գործարանին ջրամբարը պարպեցին, տեսան որ Հէլէրի դիակը պառկած է յատակին վրայ։ Սակայն ի՞նչպէս ջրամբարին մէջ ինկեր էր. սպանութի՞ւն թէ անձնասպանութիւն, անծանօթ կը մնայ։

ՆԱՄԱԿԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ.— *Շաթըլէի նաւամատոյցին մօտ գտնուեցաւ գոց պահարան մը, որ քալեց դէպի ոստիկանատուն ։*

Նամակը ըսաւ ոստիկանապետին.

— Պարոն ոստիկանապետ։ Ներեցէք որ ձեզի յայտնեմ թէ յամառ որոշում մը տուած եմ անձնասպան ըլլալու։ Արդէն նամակս ձեզի հասած, ես հասած եմ երթալիք տեղս։ Կը խնդրեմ որ այս տեղեկութիւնները հաղորդէք կնոջս։ Բարեւներուս մթերքը ձեզի կը թողում։ Պատինա։

Նամակին հետ ոստիկանատուն եկաւ նաեւ գլխարկ մը, որ լուռ նստաւ աթոռի մը վրայ։

Արդ, ոստիկանութեան մէջ, Պատինա անունով, ծանօթ է նաւազ մը, որ ժամանակին Սեւ ծովու վրայ ըմբոստացած է, եւ այս պատճառով թէեւ մահուան դատապարտուած էր, սակայն յետոյ ներում ստացաւ։ Միւս կողմէ ոստիկանութիւնը կը կասկածի որ յիմար կատակի մը արդիւնք է այս նամակը։

Եւ սակայն, ստոյգ է որ Պատինա անյայտ է։

ՈՒ՞Ր ԿԱԽՈՒԻՄ.— *Բիւլման ժամանակէ մը ի վեր կը խորհէր անձնասպան ըլլալ, որովհետեւ չափազանց յուսահատած էր։ Սակայն չէր կրնար որոշել թէ ո՞ւր պէտք է բարձրացնել իր կախաղանը։ Վերջապէս կը գտնէ յարմար տեղը։ Քաղաքապետարանին կիներու յատուկ ճեմիշը կը մտնէ եւ պատուհանին շղթայով կը կախէ ինքզինքը։*

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՑԱՄՐ ՄԱՀ»

— Դո՞ւք։

— Ե՛ս, այո՛, ըսի ժպտելով։

— Ա՜հ, խենթենալը բան մը չէ. ես ձե՞զ հալածեցի։ Ո՞ւր, ե՞րբ, ինչպէս։

Եւ պաղատագին ձեռքերը ինծի երկարած.

— Ո՞վ էք ուրեմն։

Այլեւս ամէն ինչ վրայ տալու, կամ բոլորը շահելու պահը եկած էր ինծի համար. որովհետեւ եթէ ան իր գլխուն մէջ անկեղծ չէր, (այդ տեսակ կնոջ մը հետ, ինչպէ՞ս կարելի է չկասկածիլ) կրնար մէկ շարժումով զիս ձերբակալել տալ. պաղ կերպով պատասխանեցի.

— Ես ձէյմս Նօպօտին եմ։

Սուր ճիչ մը արձակեց իր թեւերով օդը ծեծեց, եւ կոյտի մը պէս ոտքերուս տակ ինկաւ նուաղած...

Վագրը նուաճեր էի։

Այդ ճիչը երկար ատեն ականջներուս մէջ պիտի մնայ։

Նման ճիչեր՝ գիշերը յիմարանոցներու մէջ կը լսուի։

Անուշքա, որ կը յիշէք թէ՝ մտիկ կ'ընէր գաղտնօրէն, ճիչը լսելուն փութաց սենեակ մտնելու, ուր արդէն կարմիր կոյսը կը հնամէի, զայն տեղաւորելէ յետոյ բազմոցի մը վրայ։

Ապահով ըլլալէ յետոյ թէ՝ լող չկար, Անուշքա ցած ձայնով ըսաւ.

— Շնորհաւորութիւններս։ Այդքա՛ն յանդուգն ըլլալնիդ չէի գիտեր. վարպետի հօյակապ խաղ մը խաղացիք։

Վարպետի խա՞ղ։ Շատ ալ վստահ չէի, որովհետեւ կոստանդինովնա անշուշտ զարհուրելի հակազդեցութիւններ պիտի կրէր։ Եթէ աստիճանաբար եւ վարպետօրէն կրցայ զայն ենթարկել սարսափի մօտիկ կացութեան մը եւ անկէ կորզել իր սխալներուն խոստովանանքը, բայց դեռ ոչինչ կար փաստող թէ այդ զղջումը անկեղծ էր ու պիտի տեւէր ։

Ո՞վ գիտէ, թերեւս արթննալուն, վստահ իր յաղթանակին, միտքը չպիտի գար զիս յանձնել Չեկային, իր դիրքը ամրացնելու եւ շնորհի արժանանալու համար։

Խոհեմութիւնը չէ՞ր պահանջեր որ, ան դեռ ուշքի չեկած, ես ապահով տեղ մը ապաստանէի։

Այսպէս մտածելու վրայ էի, երբ Անուշքա նշան ըրաւ որ իր «տիրուհի»ն կը սթափէր։ Քիչ առաջ տժգոյն էր ան. բայց կը սկսէր վերստանալ իր իրական գոյնը։

Շատ չանցած բացաւ աչքերը։ Ցետոյ նստաւ եւ Անուշքան նշմարելով, անձկութեամբ հարցուց անոր.

— Ո՞ւր եմ. ի՞նչ է պատահեր ինծի։

Անուշքա զայն հանդարտեցուց.

— Ձեր տան մէջ էք, Օրիո՛րդ, ձեր աշխատութեան սենեակին մէջ եւ կատարելապէս ապահով։

— Զարմանալի բան է, ինծի այնպէս կուգայ թէ, մէջս, շուրջս փոխուած բաներ մը կան։

Ցանկարծ յիշեց։

— Երբ քիչ առաջ նուաղեցայ, հոս ուրիշ մէկը չկա՞ր։

Անուշքա իր ամէնէն անմեղ կերպարանքը առաւ.

— Մէ՞կը։ Չեմ գիտեր, երբ սարսափած ձեր ճիչէն, ներս մտայ, մարդ չտեսայ հոս։

— Նորեկ ինքնաշարժիչը հոս չէ՞ր։

— Չեմ գիտեր։

— Զարմանալի՜. գնա՛ նայէ՛ թէ դեռ տո՞ւնն է, այդ պարագային, խնդրէ՛ անկէ որ զիս տեսնելու գայ։

Անուշքա՛, խոնարհելէ յետոյ, երբ կը պատրաստուէր հեռանալու, կոստանդինովնա զայն կանչեց եւ ըսաւ.

— Եթէ քէտրօֆին իմացնես ըսէ, թիւ 4 ճամբորդութեանս գոյքերը պատրաստէ։

— Ինչպէ՞ս. այդ վիճակով կ'ուզէք ճամբորդե՜լ։ Բայց անկարելի է։

Կոստանդինովնա գլուխը օրօրեց, երկար ակնարկ մը պտտցուց իր շուրջը, յետոյ պատասխանեց.

— Անկարելին՝ այլեւս հոս մնալս է։

Եւ մինչդեռ Անուշքա՝ հիանալի կերպով մը իր դերը խաղալով, զարմացած զայն կը դիտէր, Օրիորդը շարունակեց.

— Գնա եւ ըսածս ըրէ՛։ Աւելի յետոյ պիտի հասկնաս։ Եւ եթէ ինծ հանդէպ համակրութեան պէս բան մը կը զգաս, հսկէ որ մեկնումի պատրաստութիւնս գաղտնի մնայ։

Առանց խօսելու, Անուշքա խոնարհեցաւ ու մեկնեցաւ, իսկ կարմիր կոյսը ուժաթափ իր թափած ճիգերէն, ինկաւ նորէն բազմոցին վրայ։

— Եւ հիմա, ի՞նչ պիտի ընէք, հարցուց Անուշքա քովս գալով. գիտէ՞ք, ամէն վայրկեան եւ որեւէ բանի համար կրնաք ինծի վստահիլ։

— Գիտեմ, պատասխանեցի, եւ ձենէ պիտի խնդրեմ որ մեկնումի համար ամէն ինչ պատրաստէք. պէտք է որ այս իրիկուն իսկ հեռանանք Մոսկուայէն։ Անշուշտ ձեզ ալ մէկտեղ պիտի տանիմ։

— Զի՞ս։

— Ինչո՞ւ չէ։

— Բայց։

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

հանրապէս այն կարծիքը կը տիրէ թէ առաջիկայ պատերազմին մէջ «ժողովրդական հերոս»ի դերը պիտի կատարէ Պուտիէննի, իսկ ռազմագիտական ճիւղը պիտի վարէ սպայակոյտի պետ Թուխաչեվսքի։

⁂ Ուրիշ հեռագիրի մը համաձայն ռուս բանակի բոլորպահեստի դասակարգերը՝ մինչեւ 1893ի ծնունդները, շարժման մէջ դրուած են Լէնինկրատի, Փսքով Նահանգի եւ Խրիմի մէջ։ Դրօշի տակ կանչուած են 700,000 հոգի․ ասոնք զօրագունդ հասնելուն պէս իրենց տուները ղրկուած են, ուրիշներ կը պատրաստուին ահարկու ռազմափորձերու։ Լէնինկրատի շրջանի հրամանատար զնդապետ Քորք կը հրատարակէ հետեւեալ կարգախօսը․ «Սովետները միշտ պատրաստ պէտք է ըլլան խաղաղութեան վիճակէն պատերազմի վիճակ անցնելու, որովհետեւ սառնալիքը մեր դուռներուն առջեւ է եւ կրնայ անմիջապէս երկիրը փոխել անհուն ռազմաճակատի մը։»

Հակապոլշեւիկ խլրտումներ

Լէնինկրատի մէջ վերջերս խորհրդային իշխանութիւնը երեւան հանեց դաւադրական բազմաթիւ խումբեր, որոնք պատրաստուած էին մահափորձեր կատարելու համայնավար պետերու վրայ։ Դաւադիրներէն երկու հոգի Կէփէու առաջնորդուած պահուն փորձեցին փախչիլ։ Սակայն զինուորները տեղնուտեղը սպաննեցին զանոնք։

Սպաննեալները ցարական նախկին սպաներ են, որոնք զինուած էին ատրճանակներով, սուրերով եւ ռումբերով։ Մասնակցած էին Լէնինկրատի բանուորական ակումբին դէմ կատարուած յարձակումին, Յունիս ամսուան մէջ, երբ ուրիշ բազմաթիւ մահափորձեր եւս պատրաստուած էին Կէփէուին դէմ։ Ձերբակալուածներուն մէջ կան նաեւ երկու Ֆինլանտացիներ, որոնք զինուած էին։

Լրտեսներու դատը Մոսկուայի մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ սկսաւ դատը այն 26 բանտարկեալներուն, որոնք ամբաստանուած են լրտեսութեամբ եւ մահափորձերով, մասնաւորապէս Լէնինկրատի բանուորական ակումբին դէմ կատարուած ծանօթ յարձակումով եւ դեռ ուրիշ քաղաքական խռովարարութիւններով։

«Փրավտա» լրտեսական այս կազմակերպութեան մասին խօսելով, կը կարծէ թէ անոնց վարիչները կը գտնուին Անգլիոյ, եւ խարիսխը Ֆինլանտայի մէջ, ինչպէս կը խոստովանին ամբաստանեալները։

«Մենք փաստեր ունինք հաւատալու թէ,— կը գրէ «Փրավտա»,— Ֆինլանտայի կառավարական մարմինները յօժարակամ կը հպատակին Անգլիոյ, որ պատերազմ կը պատրաստէ Ռուսիոյ դէմ։ Ֆինլանտա տրամադիր է թշնամական գործողութիւններու համար ռազմական խարիսխ դառնալու։ Ասոր ի վարձատրութի՞ւն արդեօք, Անգլիա կը յամառի դնելու Ֆինլանտայի թեկնածութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ»։

Ո՞վ է բանուորները սպաննողը

Մոսկուայէն հեռագիրմը կ՚ըսէ թէ Լէնինկրատի ելեկտրական գործարանին բանուորները գործադուլ ըրին եւ մերժեցին աշխատիլ մինչեւ որ չգոհացուին իրենց հետեւեալ պահանջները,— աշխատանք՝ 8 ժամ, հանգիստ Շբ. կէսօրին, աշխատանք՝ փոփոխական խումբերով։ Երբ բռնութիւն գործ դրուեցաւ բանթողներուն վրայ, զինուորներու եւ բանուորներու միջեւ բացուեցաւ կռիւ մը, որուն ընթացքին սպաննուեցան 15 բանուորներ եւ վիրաւորուեցան 50 հոգի։ Եւ աշխատանքը վերսկսաւ։ Կեցցէ՛ բանուորական ․՞ իշխանութիւնը։

Պոլշեւիկ. դաւադրութիւն Հունգարիոյ մէջ

Մաճառ կառավարութիւնը Պուտափէշթի մէջ երեւան հանեց համայնավարական դաւադրութեան ընդարձակ կազմակերպութիւն մը։ Հակառակ բազմաթիւ անդամներ իրենց կրած ձախողութեան, համայնավարները միշտ շարունակած են իրենց գործունէութիւնը Հունգարիոյ մէջ։ Ամիսներէ ի վեր կատարուած քննութիւններէ յետոյ, երբ ոստիկանութիւնը փաստեր գտաւ անոնց գաղտնի կազմակերպութիւններուն մասին, որոշեց Շաբաթ գիշեր խուզարկութիւն կատարել։ Միայն Պուտափէշթի մէջ ձերբակալուեցան 50 հոգի։ Ուրիշ 44 քաղաքներու մէջ եւս խուզարկութիւններ կատարուելով բազմաթիւ պոլշեւիկներ ձերբակալուեցան։ Շատեր խոստովանեցան թէ նպատակ ունէին գործարաններուն մէջ կազմակերպել համայնավարական բջիջներ։

Պուտափէշթի մէջ ձերբակալուած է Իգնատիոս Քորնիս անունով մարդ մը, որ ինքզինքը կը յայտարարէ ջղաբան-բժիշկ։ Այս ինքնակոչ բժիշկը Վիէննայի «Ռոթէ Ֆահնէ» թերթին առաջարկած է եղեր Պուտափէշթի մէջ եւս կատարել Վիէննայի մէջ եղածին պէս խռովութիւններ եւ օդը հանել կարգ մը գործարաններ։ Քորնիս Պութափէշթի մէջ դրամատան մը տնօրէնէն սպառնալիքով դրամ պահանջած է։

Ո՞վ պիտի յաջորդէ Զաղլուլ փաշայի

Գահիրէի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծուի թէ Սեպտեմբերը չլրացած Զաղլուլ փաշայի յաջորդը չպիտի ընտրուի։ Կը վախցուի որ լուրջ կնճռոտութիւններ պատահին եւ հաւանական չէ որ ուժեղ անհատ մը գտնուի, վարելու համար Զաղլուլ փաշայի երեք պաշտօնները միանգամայն,— Երեսփ. ժողովին, Վաֆտ կուսակցութեան եւ խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահութիւնները։

Երեսփ. ժողովի նախագահութեան համար կը յիշուին երկու անձեր, Ատլի փաշա եւ Ահմէտ Մազլում փաշա։

Ամենամեծ դժուարութիւնը կը կայանայ խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահին ընտրութեան մէջ, նախագահ մը որ կարող ըլլայ ապահովել խառն հոսանքներու միութիւնը, որուն վրայ կը հանգչի ներկայ կառավարութիւնը։

ՉԵՐՔԷԶ ՍԱՄԻԻ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

Գրեցինք թէ Չէրքէզ Սամի հրոսախումբով մը քուչ Ատայի եւ Միլասի կողմէն Թուրքիա մտնելէ վերջ Այտընի Մատարան լեռներուն վրայ ընդհարումի մը պահուն Թուրք ոստիկան զինուորներուն կողմէ սպաննուած էր։ Իր ընկերներէն երեք հոգի վիրաւոր վիճակի մէջ գերի ինկած ըլլալով Պանտըրմայի ճամբով Պոլիս բերուած եւ բանտ դրուած են։ Ասոնք պիտի դատուին Պոլսոյ Ծանր Պատիժներու դատարանին առջեւ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի ընկերները վաղը Ձորեքշաբթի երեկոյ Քաֆէ օ Քլէռ տը լա Լիւնի վերնայարկը, Մէթրօ Իթալի։ Օրակարգ. Հինգերորդ Շրջ. ժողովի հարցերուն քննութիւնը։

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի ֆութպոլի Ա. խումբը պիտի մրցի ֆրանսայի ախոյեան OLYMPIQUE DE MARSEILLEի դէմ Սեպտեմբեր 25ին Մարսիլիոյ մէջ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի եւ արուարձաններու մասնաճիւղերու։ կը մասնակցին 8 տեղական մասնաճիւղեր եւ Մարսիլիոյ մասնաճիւղը։ 18 Սեպտ. կիրակի ժամը 2ին, Stade Petit Jeanի մէջ, Porte Picpus.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւմտ. Եւրոպայի Շրջանային Պատգամաւորական ժողովին գումարումին առիթով յանձնախումբս կոչ կ՚ուղղէ Հ. Մ. Ը. Մ.էն դուրս մնացած բոլոր հայ մարզական միութիւններուն, իրենց լիազօր ներկայացուցիչները ղրկելու Սեպտ. 16ի բացման ժողովին, ուր պիտի քննուին զիրենք Հ. Մ. Ը. Մ.էն հեռու պահող պատճառները եւ տարակարծութիւնները բառնալով մէկ դրօշակի տակ հաւաքուելու կարելիութիւնը։

Նոյնպէս կը հրաւիրուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի այն բոլոր նորակազմ մասնաճիւղերուն ներկայացուցիչները, որոնք երեք ամիսէ պակաս կեանք ունենալով, ուղղակի հրաւէր չեն ստացած, գալ խորհրդակցական ձայնով ներկայ գտնուելու համար ժողովի նիստերուն։

Ժողովները տեղի պիտի ունենան միութեանս Փարիզի մասնաճիւղի կեդրոնատեղին, 74 Rue Lafayette, եւ կը սկսին իրիկուան ժամը 9ին։

Շրջ. Պատգմ. ժողովի
Յանձնախումբ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի եւ բոլոր արուարձաններու մասնաճիւղերու մարզիկներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ամէն կիրակի առաւօտ Montrougeի մարզադաշտը տեղի ունենալիք ընդհ. փորձերուն. ժամադրավայր Métro Porte d'Orléansժամը 9ին, փորձերը կը սկսին ժամը ճիշտ 10ին։ Այն բոլոր մարզիկները՝ որոնք փորձերու չեն մասնակցիր իրաւունք չպիտի ունենան Ողիմպիականին մասնակցելու։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին Իզմիրցի Գէորգ եւ Տիրուհի Շէլլավեան որոնք Իզմիրի դէպքին կորսուած են։ Իմացնել՝ իրենց քրոջը Վարդուհի Շէլլավեանի՝ 54bis Av. Genneyilliers, Colombes Seine, France. կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել։ Լուր տուողին ճամբեայ «Յառաջ» կը նուիրուի։

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ ՊՈՒԱ ՔՕԼՕՄԲԻ ՄԷՋ

Կը խնդրուի Պուա Քօլօմպի, Անիէռի, Արժանթէօյի եւ Քօլոմպի հայրենակիցներէն օժանդակել նորակազմ գրադարանին որ միակ ազդակը պիտի ըլլայ այս շրջանի ցրուած հայութեան մտաւոր զարգացման։

Ունէ գիրք կամ նուէր ղրկել միմիայն Hagop Hissayanի 87 Rue de la Renaissance, Bois Colombes, Seine. կը խնդրուի հայ հեղինակներէն որ բարեհաճին իրենց երկերէն մէկ մէկ օրինակ տրամադրել նորաբաց գրադարանին։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or. թերթին գործակալն է Պ. Կարօ Կէնճեան, 202, Rue Boileau.

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԵՒ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կարգ մը բաժանորդներ չեն փակած իրենց հաշիւները։ կը խնդրուի փութացնել։

ԾԱԽՈՒ Է

Մեկնումի պատճառաւ 500 քառ. մեթր մշակուած հող, պտղատու ծառերով. եւ տուն մը 2 սենեակ, 1 խոհանոց եւ քավ։ Դիմել՝ Աւետիսեանի 16, Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.)

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ Արեւելեան նոր գորգ շինող գործաւորուհիներ։ դիմել՝ I. PAPACHRISTO 44, Rue Fessart, Paris, 19 Métro Buttes-Chaumont.

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի) 100	Mark	606	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	83
Թրք. ոսկի	» or	106	70
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատը	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	139	—
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատը	Ley	15	70
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I Cr. Fonc. Eg.	3450	—
» II »	2010	—
» III »	1665	—
Թուրքիոյ երկթղ.. Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

7 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 434 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՆՄԻՏ ՅՈՒՇԱԳԻՐ ՄԸ

Ռամկավար-Ազատական կուսակցութեան Ամերիկայի Շրջանին վարչութիւնն է այս անմիտ — չըսելու համար չարամիտ — յուշագրին հեղինակը։

Յուշագիրը ուղղուած է Հայաստանի Անկախութեան Ամերիկեան կոմիտէին, նպատակ ունենալով զգուշացնել զայն «յանուն հայ ժողովուրդի» ոեւէ միջամտութիւն ընելէ Խորհրդային Միութեան մօտ՝ Հայաստանի անկախութեան համար։

Այս յուշագրով, սոյն երանելի մարմինը կը գտնէ թէ՝ «Լօզանի դաշնագրին դէմ պայքարը, օրինաւոր բողոք մըն է Թրքական հալածանքին ու բռնաբարութեանց դէմ...»։

Ոչ միայն այսքան, այլ նաեւ՝ «մենք կը կրկնենք թէ մեր համոզումով պայքարը Լօզանի դաշնագրին դէմ ճիշտ է ու արդար, ինչպէս վստահ ենք որ կարելի չէ գտնել մէկ հատ իսկ պատուաւոր հայ, որ ուզէ հրաժարիլ այն իրաւունքներէն, զոր մեր ազգը հազարաւոր տարիներէ ի վեր ունի մեր երկրի այն շրջանակին վրայ, որ այժմ Թրքական տիրապետութեան տակ կը գտնուի»։

Ու այս երդումնապատառ հաւաստիքը՝ հակառակ Ռամկավար կուսակցութեան կեդր. վարչութեան անդամ Պ. Զօպանեանի կողմէ նոյնպէս «յանուն հայ ժողովուրդի» նոյն կոմիտէին մօտ կատարուած ծանօթ դիմումին, որով կը թելադրէր չընդդիմանալ Լօզանի Դաշնագրի վաւերացումին։

Ինարկէ ասոնց մէկն ու մէկը կը սխալի «յանուն հայ ժողովուրդի»ի վրայ պնդելով, որովհետեւ հայ ժողովուրդը Ռամկավարներու նման միաժամանակ երկու հակոտնեայ տեսակէտներ չի կրնար պաշտպանել կամ պահանջել։

Այս չէ սակայն կարեւորը, այլ պարզ ներածութիւն մըն է՝ կցուած բուն խնդրին։ Ամերիկայի Ռամկավար Վարչութիւնը կ'անցնի իր ըսելիքին.

...«Լօզանի դաշնագրին դէմ պայքարը Լօզանի դաշնագրին ընդդիմադիր Ամերիկեան գըմիթիի եւ անոր հետ կապ ունեցող Հայոց կողմէ հետապնդուեցաւ այնպիսի եղանակաւ մը, որ կերպով մը ուղղուած էր նաեւ ներկայ Երեւանի Հայկական Հանրապետութեան դէմ»։

Այս «եղանակաւ մը» առանձգական բացատրութիւնը մեզի անհասկնալի էր, բարեբախտաբար թերթին միւս երեսին վրայ դրուած խմբագրականը դուրս կը բերէ մեզի շփոթութենէ։ Ամերիկեան կոմիտէն աշխատանք կը կատարէ եղեր ամերիկեան շրջանակներու մօտ, որպէսզի Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ հաւանական ոեւէ բանակցութեան ընթացքին, Միացեալ Նահանգներու պայմաններէն մէկը ըլլայ Ռուսիոյ կողմէ Հայաստանի անկախութեան ճանաչումը։

Ահա՛ այս պարագան է որ խուճապի մատնած է ռամկավար վարչութիւնը, որովհետեւ՝

...«Մինչդեռ դաշնակից եւ ընկերակից պետութիւնք չկրցան կատարել իրենց Հայաստանի տուած խոստումները, սովիէթ Ռուսիա 1921ի (1920ի՞ ըսել կ'ուզեն) Թրքական յարձակումէն յետոյ, իրենց Հայաստանի Հանրապետութիւնը ջաւաքական կործանումէ...»։

Ինարկէ նման թեթեւամտութիւն, բթամտութիւն եւ անըմբռնելի յամառութիւն յատուկ է միայն ռամկավար «ողջամիտ» և «իմաստուն» ղեկավարներուն։ Բոլորովին անկարեւոր է անոնց համար այն հանգամանքը, թէ՝ Ռուսիոյ Խորհրդային Միութիւնը ոչ թէ փրկած է Հայաստանի Հանրապետութիւնը քաղաքական կործանումէ, այլ ընդհակառակն այդ կործանումը ինք ծրագրած ու գործադրած է, արգիլած է Դաշնակիցներու աջակցութիւնը եւ Թուրքիոյ նուիրած է Հայաստանի հողերուն մեծագոյն մասը, Միլլի Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ 1920 Ապրիլին ստորագրուած զինակցութեան հիման վրայ։

Յուշագիրը սակայն չի կարծեր թէ Ամերիկեան կոմիտէն ոեւէ բան կրնայ ընել։ Եթէ ճիշդ է ասիկա, այդ պարագային իրար անցնելու պէտք չկար ընաւ, իսկ եթէ ընդհակառակն ասիկա բան մը կրնայ ընել, կը նշանակէ թէ ինքն ըստ ինքեան պիտի ջնջուի խորհրդայիններու եւ Թուրքիոյ միջեւ եղած դաշնագիր համաձայնութիւնը, այդ ուժով Հայաստանի հողերուն վրայ նստած քէմալականութիւնը նոյնպէս պարտաւորուած պիտի ըլլայ իր ունեցածն ու չունեցածը հաւաքելու եւ մեկնելու։ Ալ ի՞նչ կայ այնքան իրար անցնելու։

Ցամենայն դէպս, եթէ իրապէս յաջողութիւն ունենալու հաւանականութիւն ունի Ամերիկեան կոմիտէն, ապահովաբար աւելի շատ կը հասկնայ այդ հարցերը, քան թէ ռամկավար «փառապանծ» կուսակցութիւնը և Յուշագրին մէջ յիշատակուած բազմաւ կնիկներէ կազմուած եւ քանի մը անդամներէ բաղկացած՝ նոյնքան «փառապանծ» միութիւնները։

Այս նիւթին շուրջ Ամերիկայի ռամկավար վարչութեան հետ վիճելու ցանկութիւն չունինք, որովհետեւ գիտենք թէ Ամերիկեան կոմիտէի անդամները կուտան արժանաւոր պատասխանը ինչպէս տուին Զօպանեանին։ Միայն կէտ մըն ալ կ'ուզենք պարզել ու անցնիլ։

Յուշագրին մէջ տարօրինակ վստահութեամբ մը Հայաստանի եւ առհասարակ Անդրկովկասի, ինչպէս նաեւ գաղութներու հայութիւնը կը ներկայացուի իրենց տեսակէտին կողմնակից. մենք ալ նոյնքան եւ աւելի վստահութեամբ կ'ըսենք հակառակը։ Ո՞րն է ճիշդը։ Հանրաքուէն է միայն որ կրնայ պարզել թէ ինչ կ'ուզէ մանաւանդ Հայաստանի ժողովուրդը. հակառակ Ռամկավարներու՝ շատ կը սարսափին ամէն տեսակի ընտրութիւններէ։

Կասկած չկայ թէ այս անմիտ Յուշագիրը աւելի մեծ վնաս կը պատճառէ մեզի քան Ամերիկեան կոմիտէի ձեռնարկները։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԴԱՄԱՀԱՏՈՒՄԸ

Յուսաբեր խօսելով հայապատկան հողերուն «եղբայրաբար» հարեւան երկիրներուն տրուելուն վրայ, կը գրէ (30 Օգոստ.).

— «*Խորհրդային իշխանութիւնը իր նենգ քաղաքականութեամբ ամբողջ Դատ մը ստեղծած է Անդրկովկասի մէջ եւ վիճելի դարձուցած նոյն իսկ Հայաստանի գոյութիւնը մեր հարեւաններուն համար։*

«*Խորհրդային կարգերու գոյութեան եօթը տարիներու ընթացքին գաղութներէն* Անդրկովկաս *մտած է ընդամէնը* եօթը հազար *հայ, մինչդեռ այս նոյն շրջանին ասոր* երեւնապատիկը *արտագաղթած է միմիայն* Հայաստանէն:

«*Ահա այսքան ծանր վիճակ է ստեղծուած մեր հայրենիքին ու մեր ժողովուրդին համար։*

«*Օգտուելով մեր մեղկութենէն, համայնավար իշխանութիւնը «անկախութեան» դրօշին տակ ամէնէն «կախեալ» վիճակը ստեղծած է հայութեան համար։ Կացութիւն մըն է ասիկա, որուն գոյութիւնը այլեւս անկարելի է հանդուրժել։*

«*Հայկական հողերու ամբողջացումը Անդրկովկասի մէջ,— ասիկա ազգային մեր կարեւորագոյն առաջադրութիւնը պէտք է դառնայ յառաջիկայ շրջանին եւ անոր դարմանումին պէտք է լծուի հայ ժողովուրդը իր բովանդակ ուժերով։*

«*Հայաստանի համար գործադրուող անլուր անարդարութիւնը վերջ պէտք է գտնէ յանուն Անդրկովկասի խաղաղութեան եւ ի շահ ոչ միայն հայ, այլ եւ հոն բնակող բոլոր ժողովուրդներուն։*

«*Որովհետեւ, քանի անլուծուած դատ մը գոյութիւն ունի, քանի հայ ժողովուրդը հողազրկուած ու իրաւազրկուած է, Անդրկովկասի մէջ չի կրնար կատարեալ խաղաղութիւն տիրել։ Այս պայմաններուն մէջ, հայ ժողովուրդը շնչահեղձ միայն կրնայ ըլլալ, իսկ խեղդուող մը, թողունք հնարաւոր միջոցները, մինչեւ իսկ անհնարին եւ յուսահատական միջոցներու ձեռք կը զարնէ, հարկադրական կերպով։*»

ՍԵՊՏ. 19 ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ

Սեպտեմբեր 19ին, Ամերիկեան Լեգէոնի ընդունելութեան օրը, Փարիզի մէջ տեղի պիտի ունենան փառաւոր հանդէսներ։ Երեսփ. ժողովը այս առթիւ յաւելուածական վարկերու համար օրէնք մը քուէարկուած էր։

Պաշտօնաթերթը Օգոստոս 1ին հրատարակուած օրէնքով մը կ'ըսէ. «19 Սեպտեմբերը տօնական օր մը պիտի ըլլայ Ֆրանսայի ժողովուրդին եւ կառավարութեան համար»։

Այդ օրըխանութներն ալ գոց պիտի ըլլան։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ (՞) ՄԷՋ

Մոսկուայէն Սեպտ. 6 Թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Նամանկանի մէջ երկրաշարժի ցնցումներ կը զգացուին միշտ։ Վերջերս նոյն տեղը բազմաթիւ տուներ քանդուած էին։ Բնակիչները փլուզումներէ վախնալով, 24 ժամէ ի վեր փողոցը բացը կը մնան։

Փարի-Միտի Նամականը ցոյց կուտայ Հայաստանի մէջ (՞) փոխանակ Թուրքիստանի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

15,000 ՀԱՅԵՐ ԿԸ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻՆ ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՄԷՋ

Պաղտատէն կը գրեն.—

Միջագետքի հայ գաղթականներու խնդիրը վերջապէս գոհացուցիչ լուծումի մը արժանացաւ։ Ինչպէս յայտնի է, Նահր-էլ-Օմարի եւ Դիլանի քէմփերու գաղթականութիւնը երկար ամիսներէ ի վեր անձկութեամբ կը սպասէր Հայաստանի վարիչներու արտօնութեան, որ կ'ուշանար սակայն, մտահոգիչ անորոշութեան մը մատնելով գաղթականութիւնը։ Յուսահատած «յոյսի դռներու բացում»էն, ազգային իշխանութիւնները ստիպուեցան օտար դռներ ափ առնել՝ բոյն մը ապահովելու համար դժբախտ տարագիրներուն։

Պաշտօնական շրջանակներու հաւանութիւնը ապահովելէ յետոյ, մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ղրկուեցաւ հիւսիսային Իրաք, Մուսուլ ի շրջանին մէջ գաղթականներուն յարմար տեղ մը որոշելու համար։ Պատուիրակութեան կ'անդամակցէին Պ. Պ. Լեւոն Շաղոյեան եւ Նախկին երեսփոխան Վահան Փափազեան, որ ծանօթ է այդ շրջաններուն։ Պատուիրակութիւնը այցելած է Մուսուլ, Զախօ եւ Սինճար գաւառները եւ ազատ հողերը քննելէ եւ տեղւոյն վրայ ուսումնասիրութիւններ կատարելէ վերջ այն եզրակացութեան յանգած է թէ՝ գաղթականութեան համար ամենայարմար շրջանն է Պաղտատ—Մուսուլ երկաթուղիի վերջին կայանը եղող Շրգաթի եւ Մուսուլի միջեւ գոյութիւն ունեցող տարածութիւնը (Տիգրիսի ափին) եւ Սինճարի շրջանը՝ Եզիտիներուն մօտ։

Քննիչ մարմինը իր պատրաստած տեղեկագիրը յանձնեց Իրաքի կառավարութեան, որ խորհրդարան ղրկեց զայն՝ վերջնական որոշում մը տալու համար։

Իրաքի երեսփոխանական ժողովը քուէարկեց օրէնք մը, որ կ'արտօնէ 15,000 հայ գաղթականներու Իրաքի մէջ տեղաւորումը։

Ասկէ զատ, Իրաքի կառավարութիւնը խոստացած է իր օգնութիւնը ցոյց տալ գաղթականներու տեղափոխութեան համար։ *Կ'ըսուի թէ բնակարաններու շինութեան եւ երկրագործական գործիքներու հայթայթումին համար ալ կառավարութիւնը գաղթականներուն պիտի օգնէ։*

Իրաքի կառավարութեան այս որոշումը մեծ գոհունակութիւն պատճառած է գաղթականներուն, որոնք տասը տարիէ ի վեր աստանդական կեանք մը կ'ապրին։ Միջագետքի մօտաւորապէս 7000 հայ գաղթականները այսուհետեւ կարելիութիւնը պիտի ունենան խաղաղ աշխատանքի լծուելու։

Միւս կողմէ Սուրիա հաստատուած բազմաթիւ գաղթականներ փափաք յայտնած են Միջագետք հաստատուելու, Իրաքի կառավարութեան վերջին որոշումին վրայ։ Բնականաբար այս խնդրին մասին անգլիական եւ ֆրանսական իշխանութիւններու մօտ կատարուած դիմումներն ու բանակցութիւններն ալ նպաստաւոր լուծում մը պիտի գտնեն, քանի որ այլեւս հարթուած է «բնակութեան շրջան»ի կնճռոտ խնդիրը։

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը

Երկուշաբթի Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան 8րդ. Ընդհանուր ժողովը, մասնակցութեամբ 47 ազգերու ներկայացուցիչներուն։ Նախագահին ընտրութենէն առաջ, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին Նախագահը, Վիլլէկաս (Չիլիի Փարիզի դեսպան), բացաւ ժողովը, ողջունեց պատուիրակները եւ ակնարկ մը նետեց Ազգերու Դաշնակցութեան կատարած դերին վրայ եւ շեշտեց թէ անիկա հետզհետէ կարեւորութիւն կը ստանայ։ «Այնքան բարդ ու առատ հարցերով բեռնաւորուած տարիէ մը յետոյ, ըսաւ, յոյս ունիմ որ, այսօր, համաժողովը իմաստութեամբ պիտի մօտենայ շատ մը խնդիրներու, մասնաւորապէս զինաթափութեանց հարցին։ Այդպէ՛ս միայն, հակառակ մեր տարակարծութիւններուն, պիտի ընծայուի ամէն դիւրութիւն, որպէսզի «կենդանի բանը», — ինչպէս Ուիլսըն կը կոչէր Ազգերու Դաշնակցութիւնը, — աճի ու մեծնայ։»

Մէկ ժամ դադարէ յետոյ, ժողովին վերաբացումին, ձեռնարկուեցաւ Նախագահի ընտրութեան։

Այս առթիւ, սակարկութեան նման անհաճոյ խօսակցութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Նախագահին ընտրութիւնը մրցակցութեան զգացումներ արթնցուց։ Ներկայացուեցաւ Պրիւքսէլի ճափոնական դեսպանին՝ Արաչիի, ինչպէս նաեւ Ուրուկուէյի ներկայացուցչին կուանիի թեկնածութիւնը։ Արաչի, կարգ մը զրոյցներէ վրդովուած, ոտքի ելաւ եւ ճառ մը խօսեցաւ. «փարատելու համար ամէն թիւրիմացութիւն, կը յայտարարեմ թէ, ոչ միայն չեմ ուզեր, այլ եթէ նոյնիսկ բարեկամներս ուզեն դնել թեկնածութիւնս, անհունօրէն պիտի վշտանամ. մոռցէք զիս»։

Կուանիի հակառակորդ էին մասնաւորապէս հարաւ-ամերիկացիները։ Դրուեցաւ ուրիշ թեկնածու մըն ալ, Աւստրիոյ Ներկայացուցիչը կոմս Մէնստորֆ։ Քուէարկութենէն յետոյ, Կուանի 27 ձայնով հռչակուեցաւ Նախագահ։

Վիլլէկաս, գրաւոր պատրաստ ճառով մը շնորհաւորեց

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽՌՈՎԱՐԱՐ ՍԵՒԳԼՈՒԽԸ

Սելանիկի *Ալիքէն* կ'իմանանք թէ խառնակիչ Մազլըմեան, կ'երեւի յենած քանի մը ամիս առաջ Էջմիածնի գերագոյն խորհուրդի կողմէն նոր Յունաստանի թեմը վերակազմելու յանձնարարութեան վրայ, փոխանակ ինք երթալու, Առաջնորդարան կը ղրկէ կէօքճեան անուն համայնավար մը՝ անոր ձեռքը տալով այդ շրջանի Հօկի վարչութեան անդամներու մէկ ցանկը՝ իբրեւ Ազգ. կեդր. վարչութեան կազմ։

Ի հարկէ այս անկոչ պարոնները ճամբու դրուած են։

Մութին մէջ կազմուած այս կեղծ վարչութեան մէկ «անդամ»ին ընկերակցութեամբ, կէօքճեան կիրակի առաւօտ մը կը ներկայանայ Առաջնորդարան եւ կը պահանջէ փոխանորդ Մալքեան քահանայէն՝ վարչութեան գործերը յանձնել Մազլըմեանի ընտրած վարչութեան։

Սելանիկի եւ առհասարակ նոր Յունաստանի ժողովուրդին բացարձակ վստահութիւնը վայելող անկուսակցական ծանօթ ազգայիններէ կազմուած մարմին մը պատրաստ է գործի գլուխ անցնելու. յապաղումի պատճառը մի միայն անոնց մէկ քանիներուն արձակուրդի մէջ ըլլալն է, անմիջապէս որ կազմը լրանայ, պիտի ստանձնէ վարչութիւնը։

Մազլըմեան կոչուած այս արարածը անհանգիստ է Աթէնքի նոր վարչութիւնը կազմուելէ ի վեր եւ ըստ երեւոյթին խռովութեան նոր օջախ մը կ'ուզէ կազմել, Աթէնքէն հեռանալու հարկադրանքի ատեն հոն որջանալու համար։

ՔՈՍԹԻ ՇՈԳԵՆԱՒԸ

Գրած էինք թէ եգիպտական ընկերութեան մը Քոսթի շոգենաւը, նաւազներուն սպառնալիքին տակ, տարուած էր Օտեսա։ Իտալական Մէրանօ *շոգենաւին նաւապետը կը յայտնէ թէ շոգենաւը Իտալիա տարուած է ոչ թէ նաւազներուն, այլ խումբ մը ծովահէններու կողմէ, որոնք յարձակելով նաւին վրայ, վիրաւորած են նաւապետը, սպաննած են Բ. նաւապետը եւ մեքենավարներու պետը։ Յետոյ Օտեսա առաջնորդած են շոգենաւը, որուն մէջ կը գտնուէին 4 եգիպտացի, 7 յոյն, 4 իտալացի 4 ռումէն, 2 լեհ, 2 թուրք եւ միայն 2 ռուս նաւազներ։*

Օտեսայի դատարանը քննելով խնդիրը, հաստատեց որ նաւը նախապէսկըկըէրինքըրման անունը, յետոյ Վրանկէլի մարդոց կողմէ ծախուած էր եգիպտական ընկերութեան մը ներկայացուցիչին Քսիտայիսի։ Դատարանը, յայտնելէ յետոյ թէ Քսիտայիս իրականութեան տեղեակ ըլլալով հանդերձ, համաձայնած էր գնելու նաւ մը, որ Վրանկէլի կողմէ գողցուած էր պետութենէն, չեղեալ կը համարէ գնումը եւ կ'իւրացնէ նաւը։ Ասկէ զատ, իբրեւ դատական ծախք, եգիպտական ընկերութենէն կը պահանջէ 12,000 րուբլի տուգանք։ Այս գումարը պիտի գանձուի ընկերութենէն՝ ծախելով նաւին բեռը։

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ սովետական դեսպանատան մէջ սպաննուած անձը, Թրակքովից, Լեհ մըն է, որ երբեք յարձակում գործած չէր պաշտօնեաներուն վրայ։ Այս պատճառով, լեհ կառավարութիւնը հաւանաբար պահանջէ յանձնել բուն ոճրագործները դատելու համար։

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ՍԻՈՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(ՊԱԼԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Պաղեստինեան Սիոնականութեան յիսուն ղեկավարները այս օրերս Երուսաղէմէն մեկնելով եկան Եւրոպա։ Սիոնական Գործադիր Յանձնախումբը, պաղեստինեան Հրէական կազմակերպութեանց պատուիրակները, պաշտօնեաներ ու Արքազան Հողերուն ազգայնացումի շարժման պետերը, ամէն անոնք վերջապէս որոնք բարձր ու պատասխանատու պաշտօններ ունին, ուզեցին մասնակցիլ այն մեծ ժողովին, որ կը գումարուի Պալի մէջ, 30 Օգոստոսէն ի վեր, եւ ուր կը քննուին «Ազգային Ցան» արդիւնքները, այնպէս ինչպէս կը ներկայանան անոնք տասը տարուան փորձէ մը վերջ՝ անգլիական հոգատարութեան տակ։ Համաժողովը այս անգամ շատ կարեւոր է։ Առաջին անգամ ըլլալով բազմաթիւ ամերիկացի պատուիրակներ ներկայ կ'ըլլան. Հին ու Նոր աշխարհի բոլոր ազգերը ղրկած են ներկայացուցիչներ քննադատելու, քննելու համար կատարուած աշխատանքները։

Պէտք է մեկնիլ առաջին ժամանակներու մեծ յոյսերէն՝ դատելու համար արդիւնքը, պէտք է յիշել այն խանդավառութիւնը որով Հրեաները աշխարհի բոլոր կողմերէն ողջունած էին Պալֆուրի յայտարարութիւնը, որ իրենց ազգային օջախի մը կարելիութիւնը կ'ընծայէր յիշատակներու եւ նախահարց հողին վրայ։ Յայտարարութիւնը որ անգլիական խոհեմութեան դրոշմը կը կրէր, կը կազմէր ազգային բոյն մը, հալածական Հրեաներուն ապաստանարանի ու ինքնամփոփման կեդրոն մը, բայց սիոնականները ողջունեցին զայն իբրեւ աւելի մեծ յոյսերու արշալոյս մը։ Իրենց բորբոքած միտքը, ընկերային ու քաղաքական փորձառութեանց փափաքը, որ Հրէական մէկ ուրիշ յատկանիշն է, մղեցին զիրենք երազելու Իսրայէլի թագաւորութիւնը, աստուածաբանական ու տինամիք պետութիւն մը, որ տար Պաղեստինի Հին Կտակարանի ազգային նկարագիրը։ Առաջին ժամանակները, արդարեւ, եղան այսպիսի յոյսերով հրավառ, մինչ կեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայէն ամէն շաբաթ կը հասնէին գաղթականները։ Անգլիական իշխանութիւնները կարծես կը նպաստաւորէին այս շարժումը, որ ծնած էր իրենց աշխարհակալ օգտախնդրութեանց գիծին վրայ. ու երկու երեք տարի Պաղեստին կարծես գոյութիւն ունէր միայն այս Հրէական օջախին համար, մինչ կաթոլիկները, օրթոտոքսները, ու մանաւանդ Արաբները կը ծառանային այս հոսանքին դէմ որ միւս քաղաքակրթութիւնները թաղել կը ձգտէր։ Մեծագոյն սխալներու տարիները եղան՝ խանդավառութեան այդ տարիները, այնպէս որ մինչ Հրեաներու թիւը կը բարձրանար հարիւր յիսուն հազարի, միւս բնակիչները կը պարզէին ինքնապաշտպանութեան իրենց կապերը։

Սիոնական ծրագիրը երկրին մէջ մեծամասնութիւն կազմել ու տիրապետել էր։ Այս ծրագիրը իրականացնելու համար ամէն գնով պէտք էր մարդ բերել լեցնել դաշտերը, ամբոխել քաղաքները ու նոր քաղաքներ կառուցանել։ Նոյնպէս այսպէս Թէլ-Ավիվը, սիոնականութեան մարգրիտն ու վէրքը։

Այդ ծրագրէն այսօր ո՛չ մէկ հետք չի մնար։ Իսրայէլի պետութեան երազը տակաւին սիոնական քանի մը խանդավառ ղեկավարներու երեւակայութեան մէջ գոյութիւն ունի, բայց կարելի է զայն կորսուած համարել իրողութեանց երկաթեայ դասին առջեւ, որ, մինչ նուազեցուց ու ջնջեց բոլորովին գաղթականութիւնը, սորվեցուց նաեւ որ տեղական ժողովուրդները անխորտակելի կենդանութեան ծիլեր ունին։ Իսկապէս, մինչ Պաղեստին վերջին ծայր նոր մարդերով լեցուած՝ կանոնք իրենց երկիրները կը վերադարձնէր կրկին՝ տնտեսական տագնապի պատճառաւ, Արաբները կը բազմանային շարունակ՝ կազմելով երկրին մեծամասնութիւնը։ Պաղեստին չպիտի կրնայ երբեք Հրէական երկիր մը դառնալ, գոնէ լեզուական, կրօնական ու բնակչութեան տեսակէտներով։

Այս կացութեան վրայ պէտք է աւելցնել Հրեաներու այն սխալը, որով ուզեցին գաղթականութիւնը քաղաքացիացնել։ Գործադիր յանձնախումբին գնած հողերուն մէջ կազմուած գաղութները լաւ արդիւնք կու տան ու կը դիմանան, բացի անոնցմէ որոնք կը կառավարուին համայնավարական սկզբունքներով։ Երկրագործ գաղթականները կը նպաստեն շարժումին։ Թէլ-Ավիվ սիրուն փոքրիկ քաղաքը, որ Եաֆայի մօտ, Միջերկրականի ափունքներուն վրայ կը բարձրանայ, կառուցուեցաւ տասը տարիէն յամառ ճիգով մը. Հո՛ն ուր աւազներու անապատ մըն էր, կ'երկարի գեղեցիկ ու արդիական քաղաք մը եւրոպական իմաստով իրփողոցներով, դպրոցներով, թատրոններով ու անթիւ խանութներով։ Հրեաները հպարտ են իրենց բարոյական մայրաքաղաքով որ հրէական պատկերաւոր լեզուով կը նշանակէ «գարնան բլուրը» ու ցոյց կու տայ թէ ինչ մղիչ ուժ կրնայ ունենալ ժողովուրդ մը, որ կ'ուզէ վերածնիլ։ Բայց ծովեզերեայ քաղաքները պէտք է որ ծնին իբր ինքնաբեր պտուղ իրենց ետեւի հողամասերուն ու ապրելու համար պէտք է որ կարենան վստահիլ հողի մը վրայ, որ կրնայ զիրենք սնուցանել։

Հրեաները, ընդհակառակը, կառուցին այդ գեղեցիկ քաղաքը՝ իրենց հողերը արդիւնաբեր դարձնելէ առաջ, այնպէս որ հազարաւոր խանութները Թէլ-Ավիվ՝ գնորդ չունեցան. անոնցմէ շատերը կը գոցուին մելամաղձօրէն օրէ օր։ Տարօրինակ սխալ ժողովուրդի մը, որ գործի ու հաշիւի մէջ այնքան ճարպիկ ու վարպետ է, բայց սխալ մը որ կարելի է բացատրել շուտով կեդրոն մը ստեղծելու բանաստեղծական ու գրեթէ տղայական փափաքով։ Ուրիշ սխալ մը եղաւ ընկերվարական քաղաքականութիւնը, որ շատ սուղի նստեցաւ ժողովուրդին։ Գաղթականները մեծ մասամբ գործաւորներ էին ու իրենց վրայ կը կրթնէր վստահութիւնը սիոնական իշխանութեանց, որոնք պարտ էին գոհացնել զիրենք։ Եւ որովհետեւ Հրեաները խելացի ժողովուրդ մըն են, ըմբռնեցին իրենց սխալը։ Ժողովուրդին խոհուն մասը որ հեռուէն դրամ կը ղրկէր, ուզեց պայծառօրէն տեսնել այսքան գեղեցիկ ու լայն նիւթական միջոցներու փճացումին մէջ, ու այսօր Պաղեստինի մէջ յանձնախումբ մը կայ՝ քննելու համար անցեալի վարչութիւնը ու տալու համար հրահանգներ ապագային համար, որովհետեւ Պալի համաժողովը կրնայ որոշել ինչ որ կ'ուզէ, բայց եթէ պակսի դրամը՝ ոչ մէկ ծրագիր կրնայ կեանք առնել։

Ուրեմն Պալի մէջ Սիոնականութիւնը իբր անյաջող փո՞րձ մը կը ներկայանայ. ո՛չ։ Եթէ մեծ երազը խաւարած է, կը մնայ իրականութիւն մը որ կարելի չէ ճանչնալ, այսինքն Երուսաղէմի մէջ հրամայական գիրքերու Հրեաներու կողմէ գրաւումը։ Երջանիկ ու հրեշտակային հողը նուիրական յիշատակներու, ուր արդիական քաղաքակրթութեան բոլոր թէքնիքական յառաջդիմութիւնը կարծես կը նահանջէր յիշատակներու վեհափառութեան առջեւ, այսօր նոր ու երիտասարդ կեանքով մը կը խայտայ։ Սկիզբները, այս երիտասարդութիւնը ընդհարեցաւ Պաղեստինի հին կեանքին, բայց յամրաբար այս վերջինը յանձնուեցաւ այդ երիտասարդ հոսանքին, որ արեւելեան անշարժութեան չէր համակերպեր։ Հրեաները այսպէս հիմնեցին դպրոցներ, մատենադարաններ, օրաթերթեր, սկսան յարաբերութեան մէջ մտնել աշխարհի մնացեալ մասերուն հետ։

Սիոնականութիւնը ուրեմն չէ պարտուած. իր տնտեսագիտական սխալներէն քաղելով փորձառութիւն, պիտի բուժէ իր վէրքերը, որոնք մահացու չեն։ Պէտք է սակայն տեսնել թէ ի՛նչ արդիւնքներ տուած է այս սիոնական փորձը աշխարհի վրայ ցրուած Հրեաներու դատողութեամբ։ Ինչ որ վախճան մը կը թուէր, կրնայ վերածնունդ մը ըլլալ, աւելի հզօր ու արդիւնաւոր։ Հրէական աշխարհի այս քաղաքական ու բարոյական շարժումին առջեւ ի՞նչ առարկութիւններ պիտի բարձրանան։ Թերեւս այս հարցումին պիտի պատասխանէ Պալի համաժողովը։

• ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հեռագիրները հաղորդած էին ընտրութեանց նախօրեակին Մուսթաֆա Քեմալի յայտարարութիւնը՝ ուղղուած Թուրք ժողովուրդին։ Այս յայտարարութիւնը խմբագրուեցաւ Տոլմա Պաղչէի պալատին մէջ գումարուած նախարարական խորհուրդի մը ընթացքին, որ տեւեց ճիշտ ինը ժամ անընդհատ։ Կը հրատարակենք զայն ամբողջութեամբ.—

Սիրելի հայրենակիցներս,

«Ճիւմհուրիյէթ Խալք» կուսակցութիւնը, բնական ծնունդը անկախութեան պայքարին, աւարտեց վերջին չորս տարուան իր պատասխանատուութեան շրջանը, եւ այսօր ինքզինքը կը ներկայացնէ հայրենակիցներու համակրանքին եւ վստահութեան, յառաջիկայ չորս տարուան շրջանին ալ քաղաքական պատասխանատուութիւնստանձնելու համար։

Այսօր ի վիճակի ենք հանդարտ խիղճով եւ սրտով ներկայացնելու արդիւնքը այն ջանքերուն, զորս անցեալ չորս տարուան մէջ թափեցինք ես եւ գաղափարի ընկերներս «Ճիւմհուրիյէթ Խալք» կուսակցութեան անունին տակ։

Չորս տարի առաջ, մեծ եւ աննախընթաց պայքարէ մը յաղթական դուրս գալէ յետոյ, Թուրք նոր պետութիւնը ինքզինքը գտաւ այն աշխատանքներուն ու պահանջներուն առջեւ, որոնք կը կանոնաւորեն ազգի մը բնական կեանքը եւ երբեք չեն կրնար կանգ առնել։

Թրքական պատմութիւնը լեցուն է յաղթանակներով։ Բայց երբեք պատահած չէ որ յաղթանակներէ յետոյ կարեւոր արդիւնքներ ձեռք բերուին հիմնական բարենորոգումներու ճամբուն վրայ, ի խնդիր ժողովուրդի հանրային կեանքին եւ ապագային բարելաւման։ Ասոր համար է որ անցեալի յաղթանակներուն ազդեցութիւնը առժամեայ եղած է, եւ անոնցմէ յետոյ ազգը աւելի դժուար պայմաններու ենթարկուած է։ Ստիպուած եմ աւելի բաց խօսիլ, եւ ըսել թէ ազգը անդադար ետ գացած է։ Ես եւ իմ քաղաքական կուսակցութիւնը մասնաւորապէս աչքէ չհեռացուցինք այս հիմնական կէտը, յաղթանակին յաջորդող վերջին չորս տարիներու ընթացքին։

Երբ մեր ազգը զէնքի եւ քաղաքականութեան աննախընթաց յաղթանակները շահեցաւ, ազգին ապագային յառած մեր ակնարկները, առանց վայրկեան մը թուլնալու, նկատի ունեցաւ ժողովուրդին ապագան բարելաւող հիմնական նշանակէտեր։

Մեր ազգը անկախութեան պայքարէն դուրս ելաւ, շահած այն սկզբունքը թէ «վեհապետութիւնը անվերապահօրէն ազգինն է»։ Բայց այն ատեն չկրցաւ այդ սկզբունքը վճռականօրէն եւ անվարան գործադրել պետական պաշտօնական վարչաձեւին մէջ, այնպէս որ Թուրք ազգի կեանքին եւ միջազգային յարաբերութեանց մէջ ոեւէ շփոթութեան ու հակասութեան տեղի չի մնար։

Հանրապետութեան հռչակումով, ազգային վեհապետութեան մեր սկզբունքը միանգամընդմիշտ պատ քաշեց ամէն տեսակ գէշ հաւանականութեանց դէմ, թէ ներկայի եւ թէ ապագայի համար։ Երբ ջնջուեցաւ խալիֆայութիւնը, որուն փորձանք ըլլալը դարերէ ի վեր հաստատուած է, Թուրք հանրապետութիւնը պատմութեան հոսանքին մէջ գրաւեց իրեն արժանի մաքուր եւ զօրաւոր դիրքը։

«Ճիւմհուրիյէթ Խալք» կուսակցութիւնը իր գոյութեան առաջին իրաւունքը կը սեպէ Թուրք անկախութիւնն ու հանրապետութիւնը ընդմիշտ պահել ներկայ ձեւին մէջ, որ պէտք է զերծ ըլլայ Խալիֆայութենէն եւ ամէն տեսակ միջամտութիւններէ։

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ձեզ ուզեր հոս մանրամասնօրէն յիշել անցեալ չորս տարուան մեր գործունէութիւնը։ Դարձեալ չպիտի յիշեցնեմ թէ մեր ընդդիմադիրները ի՛նչ կասկածելի ձեւով աշխատեցան արգելքներ յարուցանել մեր տղամարդու ձեռնարկներուն դէմ, որոնք իրապէս կը համապատասխանէին ազգին բուն պահանջներուն։ Միայն պիտի յիշեմ կէտ մը, որ աննախընթաց է երկրի մը քաղաքական կեանքին մէջ։

Չորս տարի առաջ, երբ քաղաքական իշխանութեան գալու համար վստահութիւն կ'ուզէինք ազգէն, ինչ որ խոստացանք ու յայտարարեցինք, ակնկալուածէն աւելի կատարեալ եւ արմատական կերպով կատարեցինք։

Չորս տարի առաջ, ի մէջ այլոց ըսինք թէ պիտի աշխատինք երկրին հանրային կեանքը կանոնաւորել արդիական օրէնքներով, բարեկարգել տասանորդի տուրքը եւ ծխախոտի խնդիրը, ու ձեռնարկներ ընել երկաթուղիներու եւ ուրիշ փոխադրութեանց միջոցներու շինութեան համար։ Անխալիֆա Թուրք հանրապետութիւնը ամէնէն կատարեալ դիրքին բարձրացաւ։ Տասանորդի դրութիւնը հիմնովին ջնջուեցաւ, եւ ծխախոտի մենաշնորհը ազգայնացաւ։

Երկրին հանր. կեանքին հիմը կազմող օրէնքներն ալ, առանց փոխանցմանընդարմացուցիչշրջաններէն անցնելու, գիտական ամէնէն բարձր ձեւերով հրապարակ եկան։

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ մեր բռնած ընթացքը բաց, ուղիղ եւ խաղաղասէր է։ Միեւնոյն ատեն կը յենու անձնական վստահութեան վրայ եւ կը համապատասխանէ Թուրք ազգի բարձր ուժին։ Այդ ընթացքին շնորհիւ, մեր բարգաւաճումը զերծ է ոեւէ կասկածէ, ըլլայ ներկայիս թէ ապագային։

Հաղորդակցութեան միջոցներու եւ մասնաւորապէս երկաթուղիներու գործին մէջ մինչեւ հիմա ձեռք բերուած արդիւնքները պարծենալիք փաստեր են, Թուրք ազգին շինարարական ընդունակութեան եւ բարձր կեանքին տեսակէտով։ Երբ ժամանակին Խալք կուսակցութիւնը ծրագրի ձեւով կը յիշէր իր այսօրուան բռածները, մեր ընդդիմադիրները անիրականալի կը գտնէին զանոնք։ Պիւտճէի հաւասարակշռումը, տասանորդի ջնջումը, երկաթուղիներու շինութիւնը եւ նման առաջադրութիւնները անօգուտ առիթներ էին հակառակորդներուն համար, մեզ խծբծելու։

Մեր եւ մեր հակառակորդներուն մտայնութեան գլխաւոր տարբերութիւնը այն էր որ, մենք ոչ միայն պէտք եղածին պէս կ'ըմբռնէինք Թուրք ազգին ձգտումներն ու պէտքերը, այլ եւ արժանի կարեւորութեամբ կը գնահատէինք Թուրք ժողովուրդին կարողութեան զանձը։

Ազգի մը քաղաքական ճակատագրին վարիչ դառնալու համար, առաջին պայման է տեսնել անոր պէտքերը, եւ գնահատել անոր կարողութիւնը։

Այսօր, երբ չորս տարուան համար նորէն կ'ուզեմ ձեր վստահութիւնը, իմ եւ գաղափարի ու գործի ընկերներուս ապագայի վերաբերեալ մտածումները աւելի որոշ եւ վճռական են, քան չորս տարի առաջ։ Համոզուած ենք թէ մեր առջեւը գտնուող խնդիրներուն լուծումը շատ կարեւոր է Թուրք հայրենիքի բարձրացման համար, եւ վճռած ենք մեր ամբողջ գոյութիւնը յատկացնել անոնց լուծման։

Կը յուսանք թէ Թուրք հայրենիքին բարգաւաճումն ու շինարարութիւնը աւելի պիտի բարձրացնենք նոր շրջանին, օգտուելով երկրին ներքին ու արտաքին քաղաքականութեան մէջ տիրող միութենէն եւ ապահովութենէն։ Մասնաւորապէս պիտի խտացնենք մեր ճիգերը, ազգային տնտեսութեան վերաբերեալ խնդիրները լուծելու համար։

Մեր ներքին քաղաքականութիւնը պիտի՛ ըլլայ երկպառակութեան եւ պժտութեան թոյլատու չըլլալ, իրաւունքն ու պարտաւորութիւնը հաւասարապէս բաժնել բոլոր հայրենակիցներու մէջ, եւ տնտեսական բարգաւաճման զարկ տալ։

Յանուն Խալք կուսակցութեան, ես իմ ատենապետութեամբ ձեր քուէներուն կ'ենթարկեմ անոր երեսփոխանական թեկնածուները։ Թեկնածու ներկայացուցած ատեն, մասնաւորապէս աչքի առջեւ ունեցայ անցեալին փորձերը եւ ապագայի բարձր յատկութիւնները։ Մասնաւորապէս ուշադրութիւն բրի գործի ընկերներուս ընթացքին մէջ, որպէս զի չորս տարի յետոյ կրկին կարենամ մաքուր հաշիւ մը տալ այն վստահութեան, որուն արժանի գտած զիս։ Հաստատապէս կը յուսամ թէ երեսփոխան ընտրուելիք ընկերներս, օգտուելով անցեալի փորձերէն, պիտի աշխատին լաւ կատարել իրենց պարտականութիւնը, եւ աչքէ չպիտի հեռացնեն որ երեսփոխանութիւնը ամէն բանէ առաջ ազգին փոխանորդութիւնն է, եւ բարոյական շատ մը պարտաւորութիւններ ունի պաշտօնական ու մասնաւոր կեանքին մէջ։

Կեանքիս մէջ ամէնէն մեծ յենարանս՝ հայրենակիցներէս իմ տեսած վստահութիւնն է։ Բոլոր պարտականութիւններուս մէջ իմ ամենամեծ մտահոգութիւնն է ուշադիր ըլլալ ձեր անձին նուիրականութեան։ Քուէ տալով իմ ներկայացուցած թեկնածուներուն, առիթ պիտի տաք ինծի եւ կուսակցութեանս նոր ծառայութիւններ մատուցանելու։ Այն խոր հաւատքն ունիմ թէ ապագային պիտի կարենանք աւելի մեծ ծառայութիւններ ընել Թուրք հանրապետութեան եւ մեր սիրելի հայրենիքին։

Թուրք ազգին ապագան փառաւոր պիտի ըլլայ, շնորհիւ իր ներկայ զաւակներու յատակատեսութեան եւ աշխատելու անխոնջ կամքին։

ԳԱԶԻ Մ. ՔԵՄԱԼ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՐԵԳԱԿՆԱՅԻՆ Բ...

Երբ արեւը ուշի ... նենք, պիտի տեսնենք ... սկաւառակը հեռու է ... լալէ, անոր մակերեսին ... նշմարուին հաստատուն ... լուն մասեր եւ ձագար ... ռոչներ, որոնք կը ... ընդնշմարելու ներքնա... զանգուածը. անոնց ... թիւնը արեգակնային ... նունը կ'առնէ։

Աստղագէտները ...

...

... թեանց մէջ եւ տեղը ... կարծական մասերու։ ... նոյնն է նաեւ հեռագր... հեռաձայնական գործ... համար, որոնք խանգար... կը կրեն արեգակնային ... ներկայութենէն։

Հ. Տէ...

«ՅԱՌԱՋ»ի ...

ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԲԱԺԱՆՈ...

ԻՐ ԿԱՐԳԻՆ ԲԱԺԱՆ...

ԳՏՆԵԼՈՎ ՊԻՏԻ ՆՊԱՍՏԷ ...

ԹԵՐԹԻՆ ԶԱՐԳԱՑ...

ԾԻԾԱՂ

ՍԵՄԱԿԱՆ

Զարմանալի զուգադիպութեամբ մը, մինչեւ հիմա, փաթեթի մէջ, միմիայն հրէական կեանքի [illegible]ութիւններու կամ հասարակութիւններու մէջ աշխատած եմ: Վերջերս գլխարկի արհեստանոց մըն էի, փաթրոնիս [illegible] շատ մօտերիմ էր մեզի [illegible]: Ամէն օր իրարու հրէական [illegible] պատմութիւններ կ'ընէինք: Իրեն պատմած եմ մեր [illegible] «Էսկիճի գասապար»ի [illegible]. Օրիորդին պատմածներուն մէջ կայ արդիական [illegible] մը որ հետեւեալն է.

— Մօշօն Լէվի, ջիսուննոց [illegible] մը, հարուստ ու կծծի, [illegible] իր ազգակից [illegible] Օր. Ռաշէլ Քոհէնի [illegible] Մօշօն Լէվիի մէկ բարեկամը՝ օդանաւորդ ջօն Ուիլերմ, [illegible] նուէր հարսանեկան՝ կը [illegible] նորապսակ ամոլը [illegible] հանել ու պտտցնել... երկինքի թագաւորութեան մէջ: [illegible] մը սակայն: Պէտք չէ ձայն ձուն հանել... վախէ: Իսկ եթէ զոյգը սոսկայ ու վախի բացագանչութիւններ արձակէ, իւրաքանչիւր «ա՛հ»ի, «ո՛ւհ»ի, «ո՛ւ»ի փոխարէն պարտի վճարել մէկ մէկ ոսկի: Համաձայնութիւնը շուտով կը կայանայ: Օդանաւորդին նպատակը անշուշտ գաղափարական էր: Լէվի ալ խիստ ուրախ էր մեղրալուսնի բազմածախս ճամբորդութենէն պրծած ըլլալուն: Ու գուրժէի օդանաւորդական կայանէն երեքը մէկ կը թռին... դէպի արքայութիւն երկնից: Առաջին թռիչքէն Լէվի արդէն անհամբեր պինդ ուժով կը պլլուի Ռաշէլին: Հրէուհին այդքան պինդ, այդքան երիտասարդական, այդքան *մագոշխմ* գիրկընդխառնումին պատճառը կը հարցնէ, հասկնալու համար թէ արդեօք վտանգի մէ՞ջ են:

Լէվի զգայնդամնքի մէջ կը փսփսայ.

— Ոչ, Թուշնիկս, մեր մեղրալուսնի ճամբորդութիւնը անշուշտ սիրոյ արտայայտութիւններով պիտի անցընենք:

Օդանաւորդը տեսնելով որ ցիչ ու աղաղակ գոյութիւն չունին՝ կը մտադրէ զոյգը լաւ մը սոսկացնել. Ու արագօրէն կը բարձրանա՛յ, կը բարձրանան...:

Երկրագունդը կը կորսուի գէորի մը նման, ամպերը կը կորսուին փրփուրներու նման: Կը թաւալին, կը բարձ՛անան: Ամբողջ աշխարհի թագաւորն ու թագուհին եղած էին Լէվին ու Ռաշէլը, բայց վախի մէջ, ինչպէս բոլոր ինքնակալները:

Ռաշէլ կ'ըսէ.

— Ո՞ւր կ'երթանք, թագաւորս...

— Մեղրալուսինը գրաւելու, թագուհիս...

Օդանաւորդը կը զայրանայ ու թռիչքը աւելի կ'արագացնէ: Ո՛չ «ա՛հ» կայ, ո՛չ ալ «վա՛հ»: Ջօն Ուիլեըմ, յանկարծ, օդին մէջ ինքն իր վրայ կը դարձնէ օդանաւը: Կրկին ձայն չկայ: Այս անգամ երկու անգամ շրջանապտոյտներ կ'ընէ: Ձայն չկայ: Երեք անգամ: Ո՛չ մէկ ձայն: Սաւառնորդը կը կատղի ու անթիւ թաւալգլոր պտոյտներ գործելով կ'իջնէ Պուրժէ:

Օդանաւին սէջն է Լէվին, իսկ Ռաշէլը... թռեր է:

Ջօն կ'ըսէ.

— Ո՞ւր է կնիկդ...

— Եղբայր, օդանաւդ երբ դարձաւ, Ռաշէլին ալ խելքը դարձաւ ու մէջէն ինկաւ վար դարձաւ...

— Իսկ դո՞ւն, անպիտան, չհանեցի՞ր ձայն ու ցաւ...

— Հապա ըսած էիր որ եթէ հանեմ ձայն, պէտք է ոսկի մը ցնծամ...

Այս պատմութիւնը յիշեցի պոլսական թերթերուն մէջ կարդալով հրէուհի Օր. Էլզա Նիէկոյի թուրքի մը կողմէ սպաննուելուն առթիւ հրեաներուն կատարած ահագին ցոյցերը, անթիւ պոռչտուքները, բացագանչութիւնները ու «ա՛հ», «վա՛հ»երը:

Թուրք կառավարութիւնը օդանաւորդ ջօն Ուիլերմի անբախտութենէն զերծ է:

Տեսնենք քանի՞ ապրանք պիտի ըլլայ պոլսեցնակ Լէվիներու, իրենց այդքան բացագանչութիւնները:

Հրեաները այս անգամ իրենց աւանդական նկարագրէն ձեռք են քաշեր:

Յանուն իրենցմէ կերած առատ պանիր հացիս՝ կը մաղթեմ որ վրէժխնդիր Մովսէսն ու Մուհամմէտ իրենց շատ քաշել չտան:

ԸՆԿԵՐ ՎԱԶՐԻԿ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԱՅԳԵԿՈՒԹՔԻ ՋՈՀԵՐԸ

ՄՕՆՓԷԼԻԷ, 2 Սեպտ.— Անցեալ օրնկարագրեցինք Արլ-Իքարի այգեկութքի հայ զոհերուն ցաւալի դրութիւնը, խոստանալով տեղեկացնել դատավարութեան ելքը:

40 այգի կթողներս ոստիկաններու միջոցաւ բռնի հեռացուեցանք գործատիրոջ մօտէն, մինչեւ երկաթուղիի կայարանը, ուսկից քանի մը երիտասարդներ ղրկեցինք 8 քիլոմեդր հեռու գտնուող Իմաս կոչուած քաղաք մը, որպէսզի կառավարութեան մօտ դիմում կատարեն: Քաղաք կը հասնին հազիւ ժամը 5ին, երբ դատարանը գոց էր արդէն եւ բանագնացները ետ վերադարձան ապարդիւն: Երեկոյեան ժամը 8ին երբ մեզ հաղորդեցին թէ ոչինչ ըրած են, մեզմէ քանի մը հոգի բաժնուեցան եւ գացին գործելու, որպէսզի գոնէ ճամբու ծախք մը հանելով կարենան Մարսիլիա դառնալ: Մենք ալ ստիպուեցանք մեկնիլ Մօնփէլիէ ուր հասանք յաջորդ օրը: Մօնփէլիէի շոգեկառքի կայարանը գտանք 300է աւելի բազմութիւն մը: Մէկ մասը կամովին եկած էին, մէկ մասն ալ օտարներու շահագործումին զոհաբերուած: Հոն մնացին 24 ժամ: Տեղական ժողովուրդի բողոքին վրայ կառավարութիւնը իրիկունը հրապարակէն հեռացուց եւ քաղաքի կեդրոնէն 100 մեդր հեռու գտնուող կաղերու, կոյրերու, հաշմանդամներու, ծերերու, յատկացուած հսկայ շէնքին մէկ մասին մէջ տեղաւորեց մեզ:

Օրական երկու անգամ ապուր կուտան մեզ, առանց հացի, ու այսպէս կը տառապինք: Այս գիշեր սրտաճմլիկ տեսարան մը պարզուեցաւ: Գիշերուան ժամը 3ի ժամանակ կեսարացի Անդրանիկ Գալաճեան 22 տարեկան, որ 8 օրէ ի վեր այստեղ էր, անօթութեան եւ թշուառութեան երեսէն իր մտքի հաւասարակշռութիւնը կը կորսնցնէ եւ կը խենդանայ: Գիշերը մինչեւ լոյս լացաւ ու լացուց ամբողջ գաղթականները:

Առաւօտուն կանուխ լուր տրուեցաւ կառավարութեան, որպէսզի հիւանդանոց փոխադրուի, սակայն զանազան պատճառներով չտարին, եւ տեղւոյս մէջ սենեակի մը մէջ շղթայուած կը մնայ: Երիտասարդին հայրն ու մայրը Մարսիլիա բնակելով, կը խնդրուի ընթերցողներէն շուտով տեղեկանցնել, որպէսզի գան եւ տեսնեն իրենց կորսուած զաւակը:

* * *

Այգեկութքի համար եկողներէն Տիկին Խուկուհի Փիփիտճեան (քէօթահիացի), 12 ժամ հիւանդութենէ մը [illegible] կէսօրէն յետոյ տեղւոյս հիւանդանոցին մէջ փչեց իր շունչը, անհուն թշուառութեան մէջ:

Այս անտանելի տառապանքին մէջ իսկ մեր ձուլուած Հայերը կը փորձեն աւելի խորացնել մեր ցաւերը:

Պոլշեւիկներու «ամենակարկառուն գործիչներէն» Տարօնցի քանի մը օր է այստեղ է ընկերացած տեղական կարմիրներու հետ, ամէն ջանք կը թափէ, որպէսզի «կազմակերպէ» տեղւոյս խեղճերը եւ պայքար մղէ այգիի տէրերուն դէմ, մինչեւ որ օրական 35-22 ֆրանք տալու յօժարին:

Քանի մը անգամ ըլլայ պաշտօնական սրահի մէջ, ըլլայ մեզի յատկացուած շէնքին մէջ իր «հռետորութիւնը» ցոյց տուաւ, սակայն տեղւոյս գաղութը ոչ մէկ կարեւորութիւն տուաւ եւ գործ գտնողը գնաց, իր քաղցը յագեցնելու:

Ներկայիս հազիւ 250 հոգի անգործ կայ: Եթէ սոնք մինչեւ Երկուշաբթի գործի չկարենան երթալ, տեղական կառավարութեան կողմէ բռնի Մարսիլիա պիտի վերադարձուին:

ՄԵՍՐՈՊ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մի Ա. խումբը կարեւոր յաղթանակ մըն ալ տարաւ յաղթելով C. A. Mantaisի Ա. խումբին:

Mante քաղաքը Փարիզէն 80 քիլոմէդր հեռու գեղեցիկ վայր մըն է: Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կիրակի կէս օրէ վերջ քաղաք հասնելով դիմաւորուեցաւ տեղւոյն մարզական միութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ: Ժամը ճիշդ 4ին 800ի մօտ հանդիսատեսներու ներկայութեան Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը դաշտ ելաւ հետեւեալ կազմով. Տէվէճեան, Մկրտիչ, Ռուբէն, Երուանդ, Գամէր, Լեւոն, Տաճատ Աշոտ, Ս. Կարապետեան, Միհրան եւ Պարոյր. պահեստի՝ Գալուստ:

Ա. կիսախաղին Ս. Կարապետեան ուժեղ հարուածով մը ըրաւ Ա. նշանակէտը, քիչ վերջ Ֆրանսացիք հաւասարեցուցին, որմէ քաջալերուած ըրին իրենց Բ.րդ նշանակէտը՝ խաղին 15րդ. վայրկեանին Տաճատ ոտքին ուժգին հարուած մը ընդունելով, ստիպուեցաւ խաղը ձգել: Մերինները շարունակեցին խաղը պակաս կազմով, բայց աւելի եռանդով եւ յաջողեցան ընել երկրորդ եւ երրորդ նշանակէտերը Պարոյրի եւ Ս. Կարապետեանի հարուածներով:

Բ. կիսախաղին Գալուստի մասնակցութեամբ հայ խումբը սկսաւ լրիւ կազմով: Մեր յառաջապահները [illegible] «փաս»երով սկսան նեղը դնել հակառակորդ բերդը՝ Պարոյրի եւ Աշոտի *փասերով* Ս. Կարապետեան շարունակաբար նշանակեց չորրորդ, հինգերորդ եւ վեցերորդ նշանակէտերը:

Ֆրանսացիներու յառաջապահները արագ եւ լաւ խաղարկութեամբ կրցան երրորդ նշանակէտ մըն ալ շահիլ. անոնց բուռն ջանքերը մեր պաշտպանողական գծին փորձառու խաղարկութեան առջեւ միշտ տեղի կուտային. Խաղը աւարտելու 10 վայրկեան մնացած, Ս. Կարապետեան նշանակեց եօթերորդ նշանակէտը եւ այսպէսով խաղը վերջացաւ խանդավառ ծափահարութիւններով, մերիններու յաղթութեամբ 3ի դէմ 7 նշանակէտով:

Ըսենք նաեւ որ կիրակիի մրցումը գեղեցիկ փորձախաղ մը եղաւ Սեպտ. 25ին ֆրանսայի Ախոյեան Olympique de Marseilleի դէմ կատարուելիք մրցումին պատրաստութեան համար: Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը մինչեւ այդ թուականը կանոնաւոր փորձերով պատրաստութիւններ պիտի տեսնէ, պատուաւոր արդիւնքով եւ արժանաւորապէս դուրս գալու համար այն աննախընթաց մրցումէն:

Գ. Պասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՆ ՉԵՄ ՈՒԶԵՐ ՏԵՍՆԵԼ.— Վէպի նման: 50 տարի առաջ, 1877ին, երիտասարդ մը, Ճէյմս Մէզըն, կը սիրահարի մանկամարդ աղջկան մը, որ կը մերժէ Ճէյմսի սէրը: Երիտասարդը, շափազանց յուսահատ, երդում կ'ընէ այլեւս ոչ մէկ կնոջ երեսը տեսնել: Քիչ յետոյ այս քէնը աւելի կը զօրանայ եւ երդում մը եւս կ'ընէ եւ կ'որոշէ մարդու երես չտեսնել, բացի եղբօրմէն:

Եղբայրը, տեսնելով Ճէյմսի վիշտըն մխիթարելու համար, կը թելադրէ քաղաքներէն ու գիւղերէն հեռու, անմարդաբնակ անտառներու մէջ հիմնել բերդ մը եւ միասին բնակիլ մէջը: Կ'աշխատին անընդհատ եւ բերդը կը բարձրացնէ իր հասակը: Բերդին մէջ հաստատուեցան ու մնացին 50 տարի: Այնքան ճարպիկ շինած էին որ ոչ մէկ մարդ կրնար մօտենալ ճղնաւորներուն: Շրջակայ դաշտերը ջուրով ծածկուած էին: Յետոյ բարձր պարիսպներ: Փոքրիկ երկաթէ դուռ մը ներս մտնելով, կը տեսնէիր դաշտ մը, պաշարուած՝ երկաթէ թելերով: Այս խրճիթին մէջ կը բնակէր անմխիթար սիրահարին եղբայրը: Խրճիթին առջեւէն ճամբայ մը կ'երկարի դէպի մրգաստան մը, որուն սահմանները հիւսուած են երկաթէ թելերով եւ փշալատ ձողերով: Փշոտ ծառեր՝ մորմնիի եւ ցաքասներու թուփեր անթափանցելի: Փոքրիկ գետնուղի մը, որուն մէջէն պէտք է անցնիլ մագլցե[illegible]նը, որ փակ է եւ զանազան դուռներ ունի: Բակին մէջ դրուած են վայրի մեղուներու փեթակներ: Եթէ հետաքրքիրը սխալի եւ մեղուներուն մօտէն անցնի, սպաննուած է մեղուներուն խայթոցին տակ: Պէտք է ընտրել մասնաւոր ճամբայ մը, եւ հասնիլ ճղնարանը, ուր աշտանակի մը լոյսին տակ յաւիտենական սիրահարը նստած՝ Աստուածաշունչ կը կարդայ... 50 տարիէ ի վեր: Անգլիացի լրագրող մը միայն յաջողած է մօտենալ իրեն, միայն մէկ անգամ: Անգամ մըն ալ, յօդացաւի պատճառով, բժիշկ մը տեսած է զայն: Խեղճ ճղնաւորը այժմ անդամալոյծ է:

ՀԵՌԱՁԳԱՅՈՒԹԻՒՆ.— Պրոմպէրկի մէջ (Լեհաստան) կալուածատէր մը, Ձոլթանսքի, իր կինն ու զաւակները ղրկեց մօտակայ լեռնային վայր մը, մնայուն տուն մը, օդափոխութեան համար: Գիշեր մը կարծեց թէ հեռաձայնը կը հնչէ, վար առաւ գործիքը, ականջին դրաւ: Ձայն մը կ'ըսէր. «Ձոլթանսքի, շուտ վազէ, զաւակներուդ քով հասիր, ես մեռած եմ եւ գիւղէս վրայ կուլան, մեղք են, շուտ հասիր»: Կէս գիշեր էր: Ձոլթանսքի սկսաւ դողալ: Շատ լաւ գիտէր որ կնոջ բնակած լեռնային տունին մէջ հեռաձայն գործիք չունէր, սակայն ձայնը իր կնոջ ձայնն էր: Եթէ մեռած էր ինչպէ՞ս կրնար խօսիլ:

Քանի մը վայրկեան յետոյ, բացաւ հեռաձայնը եւ պաշտօնէութեան հարցուց թէ ո՞ր վայրէն հեռաձայնով խօսած էին իրեն:

Պաշտօնեան պատասխանեց թէ իրենք հեռաձայնը բացած չեն բնաւ: Մինչեւ առաւօտ, Ձոլթանսքի դողերու մէջ անցուց իր ժամերը: Առտուն կանուխ, ինքնաշարժ մը կեցաւ դրան առջեւ: Մեքենավարը, յուզուած, եկաւ խնդրեց որ անմիջապէս զաւակներուն մօտ երթայ, որովհետեւ կինը մեռած էր կէս գիշերին: Եթէ կինը որ կը տառապէր սրտի հիւանդութենէ, զգալով իր վերահաս մահը, ուզած ըլլար հեռաձայնել իսկ իր ամուսինին, հեռաձայն չկար տանը մէջ: Արդ, ինչպէ՞ս լսեց ամուսինը իր կնոջ ձայնը և մահուան լուրը: Հեռազգայութեա՞մբ:

ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԱՒԱԶԱԿ ՄԸ.— Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց նշանաւոր աւազակ մը, Ճինօ Քարլինի, որ ծնած է Իտալիա եւ զանազան անցագիրներով երկիրէ երկիր կը պտտի եւ կը կողոպտէ դրամատուները: Ճենովայի մէջ, աչք կը տնկէ ուռեւտրական դրամատան, ընկերոջը կը վարձէ տուն մը, ուր կը գտնուի դրամատան դիմաց: Գիշերները տանը տակէն գետնուղի մը բանալով, մտած է դրամատունը եւ կողոպտած՝ 27 միլիոն հարստութիւն մը:

Ֆրանսայի մէջ եւս կատարեց Արժանթէօյլի նամակատան կողոպուտը: 200,000 ֆրանքի դրօշմաթուղթ ունէր, երբ ձերբակալուեցաւ: Նախ ուրացաւ, ատեց ու խաբեց, սակայն խիստ հարցաքննութենէ մը յետոյ ամէն բան խոստովանեցաւ:

Իտալական կառավարութիւնը պահանջած է իրեն յանձնել աւազակը:

ՕՐ. ՄԱՌԻ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ԳԻՍԱԿ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Փարիզ 4 Սեպտ. 1927

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ (Ա. Գիրք), Ջապէլ Զաքարեան, տպ. Փարիզ, գին 6 ֆր.:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՑԱՄՐ ՄԱՀ»

— Անշուշտ չպիտի ուզէիք որ ձեզ Մոսկուա ձգեմ, Չեկայի ձեռքը, երբ ձեզ միասին տանելէ աւելի դիւրին բան չկայ: Մտածեցէք թէ ինչ սարսափելի տրամ մը պիտի ունենայ հոս, երբ Կուսուլիխթ եւ իր բարեկամները իմանան թէ զիրենք խաղի բերի:

— Իրա՞ւ:

— Մանաւանդ որ իրենց ձեռքէն խլելէ յետոյ յաջողութեան իրենց լաւագոյն գրաւականը՝ Կոստանդինովեան, զայն ապահով տեղ մը պիտի դնեմ, որմէ յետոյ մտադիր եմ անոնց դէմ յարձակողականի անցնիլ:

— Ի՞նչ կերպով:

— Ձեզի կը խոստանամ այն տեսակ անակնկալ մը, որուն քով շատ անկարեւոր պիտի նկատէք այն, որ տեսաք քիչ առաջ, քովի սենեակին մէջ:

— Գոնէ խոհեմութեամբ շարժեցէք: Եւ մանաւանդ զգուշացէք ձեռքերնին իյնալէ. սարսափելի կերպով զօրաւոր են անոնք:

— Ո՛չ ձեր կարծածին չափ, որովհետեւ անոնց ուժը կը կայանայ ամբոխին վստահութեանը մէջ: Եւ հիմա որ անոնց հետ չփուռմ ունեցայ, ու զանոնք կը ճանչնամ, ձեռքերս ալ դրած եմ անոնց կոկորդին վրայ եւ այլեւս չեմ ձգեր, կ'ուզեմ որ համոզուիք ասոր: Ինչ փոյթ թէ՝ ատկից յետոյ պիտի իյնամ եղեր: Կ'ուզեմ ամբողջ աշխարհի ապացուցանել թէ՝ աւազակներու այս խումբը, որոնցմէ շատերը կեղծ անուններով կ'ապրին եւ Ռուս ըլլալու արժանիքն իսկ գոնէ չունին, որեւէ գործ չունի Ռուսիոյ հետ զոր կը հարստահարէ: Գիտեմ թէ՝ ո՞ւր կրնամ գտնել փաստերը որոնց պէտք ունիմ...:

— Կարելի՞ բան է:

— Հոս են այդ փաստերը. Կուսուլիխթն էր որ իր անհուն անբանութեամբ ինծի ըրաւ այդ յայտնութիւնը: Վկայ Տէրը, որ մտքէս չէր անցներ Չեկային հետ կռուի բռնուիլ, բայց քանի որ ան զիս կը ստիպէ, կ'ուզեմ որ կատարեալ ըլլայ. ահա թէ ինչո՛ւ չեմ ուզեր անոր ձեռքերուն մէջ ձգել ձեզի պէս թանկագին պատանդ մը:

— Ուրեմն կը վախնաք որ անգաղտնապահութի՞ւն մը կը գործեմ:

— Ո՛չ անշուշտ. գիտեմ թէ դուք կարող էք մեռնելու երթալ ժպտագին: Բայց գիտեմ նաեւ թէ՝ անոնք ի՛նչ միջոցներ կը կիրարկեն խօսեցնելու համար: Հաւատացէք խօսքիս: Ինչ որ տեսայ, սարսափելի է: Եւ աւելի պիտի նախընտրէի ես իմ ձեռքովս ձեզ սպաննել, քան գիտնալ թէ անոնց ձեռքը անցած էք:

Յուզուած՝ Անուշքա լուռ զիս կը դիտէր:

— Բայց կը բաւէ այսքան խօսիլ: Ըրէ՛ք ինչ որ Կարմիր Կոյսը ձեզի հրամայեց, եւ անոր հետ մեկնեցէք, դուք ալ պատրաստուեցէք մեկնելու:

— Օրիորդը ինծի հրամայեց պատրաստել իր թիւ 4 ճամբորդութեան առարկաները, ինչ որ կը նշանակէ թէ դուրս երկիր մը կ'ուզէ երթալ:

— Սիպերիա կ'երթանք:

— Ինչպէ՞ս. կը յամառիք դեռ Էքաթէրինպուրկ երթալ:

— Ի՞նչ ընելու եկայ հոս ուրեմն: Եւ յետոյ, պէտք չէ՞ որ Չեկայի մարդոց հետ վարուինք իրենց վարմունքին համեմատ: Կարծելով թէ մեկնած ենք, գոնէ սկիզբները պիտի հաւատան թէ՝ «ճերմակ գործակալները» կը հետապնդենք, եւ երբ սկսին քննել քաղցր հանդարտութեամբ մը...

— Մենք պիտի սկսինք գործել:

— Ճիշտ ձեր ըսածին պէս: Հիմա, թոյլ տուէք որ երթամ ինքզինքս «Օրիորդ»ին տրամադրութեան տակ դնեմ:

Անուշքա չարաճճի ժպիտ մը ունեցաւ, ինծի երկարեց իր ձեռքը որուն վրայ յարգալից համբոյր մը դրօշմեցի եւ մեկնեցաւ:

Վայրկեան մը յետոյ, Կարմիր Կոյսին առջեւն էի:

— Ձի՞ս կանչեր էք, հարցուցի խոնարհելով:

Երկար ակնարկ մը ուղղեց ինծի:

— Այսպէս ուրեմն, յայտնելով ինծի... ինչ որ յայտնեցիք, ըսաւ, բաւական վստահութիւն ունեցաք իմ վրայ, չփախչելու համար. շատ գեղեցիկ է, շատ յանդուգն ինչ որ ըրիք. բայց որքա՞ն անխոհեմ:

— Անխոհեմ, ինչո՞ւ:

— Ինչպէ՞ս. գիտնալով մէկտեղ թէ ես ով եմ, յանդգնեցաք նման հարցում մը ընել ինծի: Չէ՞ք գիտեր ուրեմն թէ ձեր գլուխը գնահատուած է, եւ թէ մէկ շարժումս կը բաւէ որ ձեր գլխուն տրուած գինը ես ստանամ:

— Այո՛. բայց այդ շարժումը գիտեմ թէ չպիտի ընէք: Քիչ առաջ, ձեր աչքերուն մէջ տեսայ ամբողջ սարսափը որ ձեր անցեալը կ'առթէր ձեզի. հասկցայ թէ, ատկից յետոյ, առանց Չեկային դէմ շարժելու, առանց դրժելու ձեր համայնավարի համոզումները, պիտի ջանայիք աչք գոցել, չմատնելու համար յատակագիծը այն քաջերուն, որոնք ձեռքի տակէ կը պայքարին սարսափի եւ հարստահարութեան այս վարչաձեւին դէմ: Մէկ սոսուռով կոստանդինովնա քովս եկաւ:

(Տար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Նոր նախագահը, որ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին եւ ժողովը փակուեցաւ:

կէսօրէն յետոյ, ժողովը բացուելով կատարուեցան դիւանական եւ յանձնաժողովներու ընտրութիւնները:

Պելժ պատուիրակութիւնը պաշտօնապէս տեղեկացուց թէ կը փափաքի վերընտրուիլ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին մէջ իբրեւ ոչ-մնայուն անդամ:

Ռուսեւգերման համաձայնութիւն

«Թայմզ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր ժողովին առթիւ անցած շաբաթ երկար տեսակցութիւններ տեղի ունեցան Չիչերինի եւ Մոսկուայի գերման դեսպան Պրոքտորֆ-Ռանցաուի միջեւ: Արտաքին փոխ-գործավար Լիթվինոֆ, քանի մը օր առաջ Պերլինի մէջ իր կատարած խորհրդակցութիւններուն մասին պատրաստած է տեղեկագիր մը, որով այն համոզման կը հանգի թէ «ռուսական հարցը» վճարանութեան պիտի դրուի Ժընեւի մէջ, եթէ ոչ պաշտօնապէս, գոնէ եւրոպական դիւանագէտներու մէջ: Խորհրդային ոչ պաշտօնական հաւաքոյթներուն մէջ: Խորհրդային կառավարութենէն յետ վարիչները կ'աշխատին գերման կառավարութենէն պահանջել, որ իր դիրքը ճշդէ եւ աւելի բացայայտ բարեկամական զգացումներ յայտնէ Մոսկուայի հանդէպ, մասնաւորապէս ընդդիմանալով Ռուսիոյ դէմ ձեռք առնուելիք ամէն միջոցի:

«Իզվեստիա» սաստկացուցած է իր յարձակումները Ազգերու Դաշնակցութեան դէմ, որուն սնանկութիւնը փաստելու համար կը յիշէ տը Ժուվընելի եւ լորտ Սեսիլի հրաժարականները:

Գերման մամուլը ներկայիս վերապահութիւն ցոյց կուտայ Ժընեւի մէջ ծրագրուած հարցերու քննութեան մասին:

«Պերլիներ Թակէպլաթ», կը պնդէ թէ Շթրէզէման, Չէմպըրլէյնի հետ տեսակցած պահուն, խորհրդակցած է նաեւ Հռենոսի պարպումի հարցին մասին, յայտնելով թէ Գերմանիա լուսաբանութիւններ կը սպասէ: «Անհրաժեշտ է որ բուռն բաց լեզուով մը թէ ի՛նչ պատճառներ ունին գրաւումը շարունակելու համար: Լոքարնոյի դաշինքէն ի վեր, այլեւս ապահովութեան հարցը պատրուակ մը չի կրնար դառնալ Ֆրանսայի համար: Տօրսի ծրագիրն ալ կը ներկայացնէ արդէն տարբեր երաշխաւորութիւններ: Գրաւումը ոչ մէկ առեն կը դիւրացնէ գերմանական վճարումները, ընդհակառակն»:

«Նորտ Տէօյչէ Ալկէմայնէ Ցայթունկ» կիսապաշտօն թերթը կ'ընդվզի լեհական առաջարկին դէմ ոչ-յարձակողական ծրագրի մը մասին: «Այս թատերական խաղաղասիրութեան ետեւ պահուըտած է Ֆրանսայի կամքը, որ կ'ուզէ Եւրոպայի մէջ ապահովել զինուորական գերիշխանութիւն մը»:

Ռաքովսքիի պարագան

Գրեցինք թէ ֆրանսական մամուլը պայքար մը սկսած է Փարիզի խորհրդային դեսպան Ռաքովսքիի դէմ: Պատճա՞ռ: Ռաքովսքի Մոսկուայի պոլշեւիկեան վերջին համագումարին իր համախոհներուն՝ Թրոցքիի եւ Զինովիեվի հետ ստորագրած էր յայտարարութիւն մը, որուն մէջ [illegible] պատերազմի մը պարագային բոլոր երկիրներու աշխատաւորները պէտք է ըմբոստանան իրենց սեփական կառավարութեան դէմ եւ անցնին Կարմիր բանակի շարքերը: Այս յայտարարութիւնը ստորագրած ատեն, Ռաքովսքի նկատի չէր ունեցած իր դեսպանի հանգամանքը: Մոսկուայի ֆրանսական դեսպան Հէրպէթի բողոքին վրայ, Չիչերին գրաւոր կերպով այպանեց Ռաքովսքիի գրութիւնը, աւելցնելով որ խորհրդային կառավարութիւնը բարեկամական յարաբերութիւններ ունի Ֆրանսայի հետ եւ բացարձակապէս կը մերժէ այն միտքը թէ իր ներկայացուցիչը խռովարարական քարոզութիւններ կ'ընէ այդ երկրին մէջ:

Ռաքովսքի խորհրդային դեսպանատան մամուլի դիւանին միջոցաւ ղրկեց հերքմնագիր մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ ծանօթ յայտարարութիւնը ստորագրած է իբրեւ կուսակցական, թէ իր դիւանագիտական ներկայացուցչի հանգամանքը թոյլ չի տար իրեն խառնուելու Ֆրանսայի ներքին գործերուն. խնդրոյ առարկայ յայտարարութիւնը կը վերաբերի Ռուսիոյ դէմ մղուելիք պատերազմի մը պարագային եւ ներկայ կացութեան հետ կապ չունի:

Արտաքին նախարար Պրիան Ժընեւի մէջ յայտարարեց թէ խորհրդային կառավարութեան կը թողու որոշել թէ պէ՞տք է ետ կանչել Ռաքովսքին թէ ոչ: Ինք կ'արձանագրէ միայն Չիչերինի մերժումը եւ կը հաւատայ թէ այս դէպքը ֆրանքեւ-խորհրդային յարաբերութեանց խզում առաջ չպիտի բերէ:

Ռաքովսքի, որ օդափոխութեան համար Ռուսիա գացած էր, Փարիզ վերադարձաւ այս առթիւ:

Իտալիա եւ Եմէն կը դաշնակցին

«Թայմզ»ի Գահիրէի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ «Էլ Ահրամ»ի համաձայն Իտալիոյ եւ Եմէնի միջեւ վերջերս կնքուած առեւտրական դաշնագիրը կը պարունակէ նաեւ գաղտնի յաւելուած մը, որով Իտալիա կը ճանչնայ Եմէնի անկախութիւնը այժմ ընդունուած սահմաններուն մէջ: Իտալիա ամէն աջակցութիւն պիտի տայ Եմէնի թագաւորին, մէջն ըլլալով զէնքի եւ ռազմանիւթի հայթայթումը՝ որոնց փոխարժէքը պիտի վճարուի հետզհետէ ամէն տարի: Ասկէ զատ Իտալիայէն Եմէն պիտի ղրկուին փորձագէտներ՝ իբրեւ խորհրդական ծառայելու համար վարչական գործերու մէջ:

Միւս կողմէ Եմէնի թագաւորը ամէն տեսակ դիւրութիւններ կուտայ իտալական հպատակներուն Եմէնի մէջ: Կը խոստանայ նաեւ ջնջել գերեվաճառութիւնը եւ կ'արտօնէ իտալական մարտանաւերուն՝ խուզարկել Եմէնի մէջ շրջագայող կասկածելի նաւերը:

Սթէֆանի գործակալութիւնը կը հերքէ այս լուրը:

Պոլսոյ երեսփոխանները

Պոլսոյ երեսփոխան ընտրուած են Խալքի հետեւեալ թեկնածուները.— Նախկին երեսփոխան Տոքթ. Թէվֆիք, հանրօգուտ գործավար Պէհիճ պէյ, Իհսան փաշա, Հագգը Շինասի փաշա, Համտուլլահ Սուպհի, Եուսուֆ Աքչուրա, Էտիպ Սէրվէթ, Թէվֆիք Քեամիլ, հանգստեան կոչուած ծովային գնդապետ Համտի, Նախկին քաղաքապետ Հայտար, Ջիահէտտին, Ֆուատ պէյերը, քաղաքապետական ժողովի անդամ Սիւրէյեա փաշա, համալսարանի տնօրէն Տոքթ. Նուրէտտին Ալի, խմբագիր Ահմէտ Րասիմ եւ Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակի Նախագահ Հիւսէյին պէյերը:

"Հ. Յ. Դ. ՕՐ,,Ը 1 ՀՈԿՏ. ՇԲ. ԵՐԵԿՈՅ ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԸ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի ընկերները վաղը հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Քլէռ տը լա Լիւնի վերնայարկը, Մէթրօ Իթալի: Օրակարգ. Հինգերորդ Շրջ. ժողովի հարցերուն քննութիւնը:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

նախաձեռնութեամբ Շ. Գարաճիսարի եւ շրջանի Ռազմիկ Հայրենակցական միութեան

17 սեպտ. Շբ. երեկոյ ժ. 9ին, «փըթի ժուռնալ»ի սրահը 21 Rue Cadet

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

9 Հոկտեմբեր կիրակի երեկոյ ժամը 8.15ին

Century Théatre, Archer Street Nothing Hill Gate W.II

ՕԹԷԼԼՕ

կը մասնակցին Տիկ.ներ Մամիկոնեան, Կոստանեան եւ տեղական ուժեր

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանի միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին Գրադարան-ընթերցարանը: Օրակարգ. վարչութեան նոր ընտրութիւն: Առանց բացառութեան ամէն ընկեր պարտաւոր է ներկայ գտնուիլ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ բոլոր արուարձաններու մասնաճիւղերու մարզիկներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ամէն կիրակի առաւօտ Montrougeի մարզադաշտը տեղի ունենալիք ընդհ. փորձերուն. ժամադրավայր Métro Porte d'Orléans ժամը 9ին, փորձերը կը սկսին ժամը ճիշդ 10ին: Այն բոլոր մարզիկները՝ որոնք փորձերու չեն մասնակցիր իրաւունք չպիտի ունենան Ողիմպիականին մասնակցելու:

ՎՐԻՊԱԿ.— [illegible] Շրջ. Հայրենակց. Միութեան 21 Օգոստ.ին վիճակահանութեան շահող թիւերէն 581ը 587 գրուած է սխալմամբ, շահողը 581ն է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇԱՄ, Գ. Զ.— 35 ֆրանք:
ԼԻՈՆ, Գ. Պ.— 40:
ՊԷԼՖՕՌ, Յ. Տ.— 5:
ՊԵԼԿՐԱՏ, Ս. Մ.— 150:
ՊՌՕՆ, Ժ. Խ.— 35:
ՎՕ-ԱՆ-ՎԷԼԷՆ, Մ. Գ.— 35:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին Իզմիրցի Գէորգ եւ Տիրուհի Շէլլավեան որոնք Իզմիրի դէպքին կորսուած են: Իմացնել՝ իրենց քրոջը վարդուհի Շէլլավեանի 54bis Av. Gennevilliers, Colombes Seine, France. կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել: Լուր տուողին Ծամսեայ «Յառաջ» կը նուիրուի:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ, ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ, ԺԱՌԱՆԳԱԿԱՆ դատերու, ամէն տեսակ պաշտօնական գործերու օրինաւոր եւ ապահով ձեւակերպութեան համար դիմել ամէն օր 9—12 *ՍՎԱՃԵԱՆի*, 21, Rue Vivienne, Paris (2me) —Métro Bourse— Tél. Louvre 16-32:

ԾԱԽՈՒ Է

Մեկնումի պատճառաւ 500 քառ. մեթր մշակուած հող, պտղատու ծառերով. եւ տուն մը 2 սենեակ, 1 խոհանոց եւ քար: Դիմել՝ Աւետիսեանի 16, Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Արեւելեան նոր գորգ շինող գործաւորուհիներ: Դիմել՝ I. PAPACHRISTO 44, Rue Fessart, Paris, 19 Métro Buttes-Chaumont.

ԱԶԴ

Վէնսէնի եւ Սարսէլի ասեղնագործութեան աթըլիէններուս համար պէտք ունիմ աշակերտի եւ աշխատաւորի: Կ'ընդունուին 14էն վեր աղջիկներ, ինչպէս նաեւ մինչեւ 40 տարեկան կիներ, որոնց յարմարող աժուռ եւ նման գիւրին գործեր ունիմ: Վէնսէն կը յարմարի քաղաքին մէջ եւ արեւելեան պանլիէօյի մէջ բնակողներուն. իսկ Սարսէլ՝ կար տիւ Նորէն մեկնող պանլիէօյին համար: Նաեւ պէտք ունիմ քաղաքի թէ պանլիէօյի մէջ [illegible] աշխատող գործաւորուհիներու:

Դիմել ամէն օր

1. Mme. Vartanoucheի, 7 Rue Raymond du Temple à Vincennes.

2. Mme. Kerkbechian, Rue du Moulin à Vent, Sarcelles (S. et O.).

3. *Ժամը 8—9.30 կամ 1.30-2.30ին* Mr. Keukdjianի, 31 Rue Basfroi, XI (մէթրօ Պասթիյ):

ՍԱԿԱՐԱՆ

6 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի) 100	Mark	606	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	83
Թրք. ոսկի	» or	106	70
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատր	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	139	—
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատր	Ley	15	70
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3450	—
» II	»	2010	—
» III	»	1665	—
Թուրքիոյ երկթ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

8 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 435 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԵՂԿԱՏԱԿ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ պատմութեան ընթացքին նմանը չտեսնուած ընտրութիւն մըն է որ կատարուեցաւ «Հանրապետական» Թուրքիոյ մէջ:

Ինչպէս ամէն բան, նոյնպէս ալ ընտրութիւնը այս երանելի երկրին մէջ կը կատարուի ապսպրանքի եւ աւելի շատ հրամանի վրայ: Այսպէս, կը հրամայուի մէտրէսէն փակել, կը փակուի: կիներու քօղերը նետել, կը նետուին: Ֆէսը փոխել գլխարկի, կը փոխուի: Խալիֆան վռնտել, կը վռնտուի անմիջապէս: Այժմ ալ կը հրամայուի ընտրել ցոյց տրուած մարդիկը, կ'ընտրուին առանց այլ եւ այլի: «Վարդապետն ասաց»:

Միւս բոլոր հրամանները թերեւս հասկնալի եւ ըմբռնելի համարուէին, սակայն ընտրական այս եղանակը, կը խոստովանինք թէ անըմբռնելի բան է հանրապետական և արմատական Սահմանադրութիւն ունեցող երկրի մը համար:

Քաղաքական կանխազգուշութեան համար, հասկնալի է խիստ շրջահայեաց ըլլալ ընտրութեան ժամանակ: Ի հարկէ այս պարտականութիւնը կ'իյնայ քաղաքական կուսակցութիւններուն վրայ, որոնք ժողովուրդի քաղաքականօրէն հասուն մասերը ունին իրենց կազմակերպութեան ներսը: Սակայն գիտենք կը տեսնուի թէ Թուրքիոյ մէջ քաղաքական կուսակցութիւն չկայ:

Բացի Ժողովրդային կուսակցութենէն, միւսները օրէնքէ դուրս յայտարարուած են, իսկ ժողովրդային կուսակցութեան ալ անունը կայ բայց ինք գոյութիւն չունի: Այլապէս, գոնէ այս ընտրութեանց ընթացքին պիտի լծուէր աշխատանքի եւ [illegible] ընտրութիւնները:

Ժողովրդային կուսակցութեան գաւառային ճիւղերը — եթէ գոյութիւն ունի նման բան մը — բոլորովին տեղեակ չեն թէ ի՛նչ կը կատարուի կեդրոնին մէջ: Իսկ կեդրոնը ինքն ալ չի գիտեր թէ ի՛նչ կը կատարուի Մուսթաֆա Քէմալի եւ արբանեակներուն մօտ:

Խալք կուսակցութեան ընդհ. ժողովը չի գումարուիր: Այդ մէկ հատիկ օրինաւոր համարուած կուսակցութեան ընդհ. ժողովի գումարումն անգամ վտանգաւոր կը համարուի ընտրութեան առեն եւ երեսփոխանական թեկնածուներ նշանակելու իրաւունքը անկէ առնուելով կը յանձնուի նոյն կուսակցութեան եւ միաժամանակ Հանրապետութեան նախագահ Մուսթաֆա Քէմալի բարիկամեցողութեան եւ քմահաճոյքին:

Այս ամենազօր մարդը կը կազմէ թեկնածուներու ցուցակը, անկէ դուրս կը հանէ բոլոր այն անունները, որոնք ո և է ձեւով հեռաւոր կամ մօտաւոր կասկած մը յարուցած են իրենց խօսքով կամ ընթացքով, ու անոնց տեղ կը դրուին նոր, երիտասարդ տարրեր, որոնք երախտագէտ միայն կրնան ըլլալ Կազի փաշային այս շնորհին համար: Կ'ամբողջացուի ցանկը եւ իւրաքանչիւր ընտրական շրջանի կը ղրկուի իրենց թեկնածուներու անունները, եւ հեռագրով մը կը հրամայուի անպայման ընտրել:

Ի՞նչ մարդիկ են այս թեկնածուները: Ծանօ՞թ են ընտրական շրջանի քուէտուներուն: Երբ եւ իցէ իրենց կեանքին մէջ [illegible] են այդ անունները: Ասոնք կարեւորութենէ զուրկ հարցեր են. իրենց հրամայուած է ընտրել Հասան անունով մէկը և պարտաւոր են ընտրել:

Խոստովանինք թէ Խորհրդային Միութեան մէջ անգամ հայնավար դիկտատորները այսքան յանդուգն եւ զաւեշտական ընտրական խեղկատակութեան մը համարձակութիւնը չեն ունեցած:

Եթէ այս գործողութիւնը մէկ խօսքով բացատրել ուզենք, պէտք ըսէինք թէ՝ Մուսթաֆա Քէմալ հրամայեց խումբ մը [illegible] հաւաքել եւ անոնց «Ազգային Մեծ Ժողով» անունը տալ:

Ի հարկէ այսպիսի ժողով մը պէտք է, որպէսզի ամէն [illegible] քուէնէն արթննալուն փա՛ռք տայ Ալլահին եւ վաւերացնէ Մուսթաֆա Քէմալի հրամանագրերը: Իբրեւ արդիւնք այս զաւեշտին — կը մտածեն Քէմալի արբանեակները — կը վարեն պետութիւնը, համաձայն իրենց քմահաճոյքին, [illegible] իրենց քմակին:

Անտարակոյս նկատի ունին նաեւ այս կացութենէն դժգոհ [illegible] պարագան: Ասոր համար ալ պատրաստ ոտքի [illegible] կը կենայ Քէլ Ալիի Դատարանը եւ կախաղաններու շարքը: Ժողովուրդի մասին խօսք չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ Թուրքիոյ ամբողջ պատմութեան ընթացքին արձանագրուած ժողովրդային ապստամբութեան դէպք մը:

Այնուամենայնիւ մենք կը կարծենք թէ այս խեղկատակ [illegible], Քէմալի համազօր ընկերներուն քմահաճօրէն [illegible] ասպարէզէն վտարուիլը բաւական վտանգաւոր [illegible] են, որոնց առջեւ Անկախութեան Դատարաններն ու կախաղաններու անտառը անզօր պիտի ըլլան դիմադրելու:

Ճիշդ է որ ժողովուրդը չապստամբիր Թուրքիոյ մէջ, [illegible] նոյնքան ճիշդ է նաեւ որ իրենց դիրքերը կորսնցնող [illegible] ղեկավարները պետական հարուածներ պատրաստելու ընդունակ են:

Անհաւանական չէ որ օր մը Քարապէքիր Քեազիմ, Ալի [illegible], Րէֆէթ եւ ընկերութիւնը չսպասուած մէկ վայրկեանի հարուածը իջեցնեն յաջողութեամբ: Եւ այն ատեն թէ՛ [illegible] կուսակցութիւնը եւ թէ ժողովուրդը ջերմագին պիտի [illegible] նոր հերոսները, ի հարկէ անիծելով Մուսթաֆա [illegible] ու իր բռնակալութիւնը:

Այսպիսի ծաղրանկար ընտրութիւնները ի հարկէ նման [illegible] միայն կրնան յանգիլ, ուշ կամ կանուխ:

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԳԻՐԸ

«Հայրենիք» խօսելով Ամերիկայի Ռամկավարներուն կողմէ Հայաստանի Անկախութեան կոմիտէին ուղղուած ծանօթ անմիտ ցուցագրին վրայ, կը գրէ (25 Օգոստոս).

— «Զնաշխարհիկ գիւտ մը ընողի ծիծաղելի միամտութեամբ, յուշագիրը խմբագրողները կը յայտարարեն նաեւ որ արտասահմանի մէջ Բարեգործական Միութիւնը, Նիւ Եորքի Կրթականը, Դստերք Հայաստանի Ընկերութիւնը, Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութիւնը, Լոնտոնի Հայուհեացը եւ Հօկը կը համակրին այսօրուան Հայաստանին եւ սրտագին կ'աջակցին անոր:

«Մոլեգին կիրքը եւ շիլ ու պղտոր հաշիւներ մղած են ռամկավար կուսակցութիւնը մինչեւ այնտեղ, որ ան կը յիշատակէ անունը սահմանափակ գետնի մը վրայ գործող Նիւ Եորքի Հայ Կրթականի, որուն մեր հայրենիքին հասցուցած օգնութիւնը պղատոնական համակրանքներէ այն կողմը չանցնիր, բայց չի յիշատակեր Հայ Կարմիր Խաչը, որ միայն սա վերջին մէկ-երկու տարուան ընթացքին տասնեակ հազար տոլարներ հանգանակեց եւ ուղարկեց՝ հայ գաղթականներու Հայաստան փոխադրութեան համար. ինչպէս նաեւ հսկայական հակերով հագուստ ու կօշիկ կ'ուղարկէ Երկիր՝ որոնցմէ դժբախտաբար, ամէնէն առաջ կ'օգտուին իրենք՝ կարմիր կոմմունիստները:

«Դարձեալ, եթէ պէտք է Հայաստանի համակրողներուն եւ անոր «սրտագին աջակցութիւն» ընծայողներու անունները յիշատակել, ապա այդ պարագային անկարելի է չյիշել օրինակ, անունը Հ. Յ. Դաշնակցութեան, որ հազիւ Երեւանի հեղեղի լուրը առացած, մօտ 10 հազար տոլար փութացուց աղէտի վայրը, մինչ ռամկավար «հայրենասէր»ներ մնացին իրենց քար անտարբերութեան մէջ, կամ երբ Շիրակի երկրաշարժին լուրը ստացուեցաւ, միմիայն այս թերթի միջոցաւ հանգանակուեցաւ մօտաւորապէս 30 հազար տոլար:

«Բայց միթէ՞ կարելի է քաղաքացիական առաքինութիւններ սպասել ռամկավար շեղջակոյտէն...»:

ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ»

Վերջերս յաճախադէպ դարձած են ոստիկանական խուզարկութիւնները: Այս առթիւ Թաղապետական ոստիկանական տնօրէն կիշար հետեւեալ յայտարարութիւնները կ'ընէ.—

— Ոստիկանական տեսուչը Բիափ պատրաստած է մանաւոր ծրագիր մը «մաքրագործելու» համար Փարիզը: Յանկարծական խուզարկութիւններ կը կատարենք թաղերուն մէջ, որոնք ծանօթ են իբրեւ հաճոյքի վայր:

Մեր գաղտնի ոստիկանները անցորդի նման կ'որսացուին եւ կ'առաջնորդուին գաղտնի տեղեր: Հոն անպայման «անբաղձալի» մը կայ, զոր կը ձերբակալեն անմիջապէս: Ու եթէ «գաղտնի տուներ» են, կը գոցուին: Օտարականները անմիջապէս կը վտարուին: Սէն-Տընի, Սէպասթափոլ պուլվարներուն վրայ, որոնք բոզերու թաղերն են, խուզարկութիւններու ընթացքին կը ձերբակալենք զէնք կրողները, թափառաշրջիկները: Պոռնիկներուն մասին ալ խիստ քննութիւն կը կատարուի: Տարին 60,000 պոռնիկներ կը քննուին ոստիկանութեան մասնաւոր սպասարկութեան մը կողմէ:

*** Անցեալ գիշեր 19րդ. Թաղամասին մէջ խուզարկուեցան մօտ 20 պանդոկներ: Ոստիկանները քննութենէ անցուցին 500է աւելի սենեակներ եւ ձերբակալուեցան 1000է աւելի մարդիկ, որոնց 39ը «կասկածելիներ»:

Նոյն ատեն ոստիկանական ուրիշ խումբ մը քննութենէ անցուց 20րդ Թաղամասին պանդոկները: Հարցաքննուեցան 250 հոգի, եւ ձերբակալուեցան 50 հոգի:

ՕԴԱՐՇԱՒՆԵՐԸ

ՆԻՒ ԵՕՐՔ - ՀՌՈՄ ԹՌԻՉՔԸ.— Երեքշաբթի ամերիկացի օդանաւորդ Լոյտ Պէրթօտ, Օլտ-Օրչըրտի կայանէն թռաւ դէպի Հռոմ «Օլտ-Կլօրի» օդանաւով, որ միայարկ թռչուն մըն է: Շարժանիւը ունի 450 ձիու ուժ եւ կը պարունակէ 5250 լիտր պէնզին: Պէրթօտի կ'ընկերանան օդանաւորդ Հիլ եւ Նիւ Եորքցի Ֆիլիփ Փէյն, անթելի մասնագէտ:

Գետնէն վեր բարձրանալու գործողութիւնը վիճակով շահեցաւ Հիլ, որ յաջողութեամբ վարեց եւ օդանաւը արագօրէն հեռացաւ: Ամբողջ թռիչքին տեւողութեան օդանաւը պիտի վարէ Պէրթօտ, եւ պիտի հետեւի Նիւ-Ֆաունտլէնտ—Պորտօ—Հռոմ գիծին: Ովկիանոսին վրայ պիտի նետեն պսակ մը, ձօնուած՝ Նունկէսէր-Քոլիի: Հռոմ հասնելէ յետոյ օդանաւորդները պիտի թռչին Եւրոպայի գլխաւոր մայրաքաղաքները, եւ, թերեւս օդանաւով, պիտի դառնան Փարիզէն Նիւ Եորք:

Գիշերը անթելով կը հաղորդէր թէ ճամբորդութիւնը կը կատարուի բնականոն կերպով եւ ժամը 100 մղոն կտրելով:

Երէկ առաւօտ ո՛չ մէկ լուր կար «Օլտ Կլորի»էն:

ԱՇԽԱՐՀԻ ՇՐՋԱՆԸ.— Ամերիկացի երկու օդանաւորդներ, Պրոք եւ Շլի, որ «Փրայտ ավ Տիթրոյթ» օդանաւով Սեպտեմբերի սկիզբը Պոլիս հասած էին, Սեպտեմբեր 2ին հասան Պաղտատ, անցնելով Տաւրոսի լեռնաշղթային վրայէն, ուր թանձր մշուշներու մէջ ինկան եւ ովկիանոսին վրայ կրած իրենց դժուարութիւններուն չափ նեղութիւններ կրեցին: Ժամացոյցի կանոնաւորութեամբ շարունակելով իրենց ճամբան, 3 Սեպտեմբերին հասան Պէնտէր-Ապպաս, 4ին՝ Քարաչի, 5ին՝ Ալլահապատ, 6ին՝ Կալկաթա: Երկու օդանաւորդներու առողջական վիճակը շատ լաւ է, մեքենան անեղծ, ու մեծ յոյս ունին 28 օրուան մէջ կատարել աշխարհի շրջանը:

Երէկ Կալկաթայէն Ռանկուն մեկնեցան:

ԻՍԿ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵ՛ՐԸ.— «Կապոյտ թռչուն»ը կը սպասէ աղուոր օդերուն: Իսկ «Թանկօ», զոր կը վարեն Թարասքօն եւ Լոլէ, Երեքշաբթի մեկնեցաւ Լոնտոն եւ առանց երկիր իջնելու կը վերադառնար Փարիզ, երբ մեքենայի խանգարման մը պատճառով, իջաւ Ապվիլ:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ.— Հնդկաստանի Նակփուր քաղաքին մէջ կրօնական նոր խռովութիւններ պատահեցան: 15 հոգի մեռան, հարիւրներով ալ վիրաւորուեցան: Զինուոր ղրկուեցաւ կարգը վերահաստատելու համար: Սակայն նոր կռիւներու կը սպասուի եւ քաղաքին երեւելիները իրենց կիները ղրկեցին տարբեր քաղաքներ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ վիճակը ընտրութիւններէն վերջ

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ 5 Սեպտեմբեր Թուականով.—

Թուրքիոյ բոլոր կողմերէն հասած լուրերը ցոյց կուտան թէ ամէն տեղ Խալք կուսակցութեան (Քէմալական) թեկնածուները յաջողած են ընդհ. ընտրութեանց մէջ: Իրապէս ալ միակ ընդդիմադրութիւնը տեսնուեցաւ Պոլսոյ մէջ, ուր անկախ թեկնածու մը Մէկ քուէ ստացաւ:

Հիմա որ ընտրութիւնները վերջացան, ժամանակ է ակնարկ մը նետել ներքին քաղաքական կացութեան վրայ: Նախ՝ յայտնի է թէ Կազի փաշայի անձնական հմայքը տակաւին Թուրք քաղաքական կեանքի տիրապետող երեւոյթն է, եւ ի հեճուկս հակառակ հաւաստումներու, անիկա դեռ կը շարունակէ վստահիլ իր նախկին խորհրդականներուն վրայ: Այսպէս, Աֆիոն Գարահիսարի երեսփոխան Ալի պէյ եւ Անթալի երեսփոխան Քըլըճ Ալի պէյ (առաջինը նախագահ, երկրորդը անդամ վերջերս լուծուած Արեւմտեան Անկախութեան դատարանին), Սալիհ պէյ, եւ միւսները անխուսափելիօրէն կ'ընկերանան Կազի փաշային ուր որ երթայ: Ասկէ զատ ռեւէ փոփոխութիւն չէ կատարուած դահլիճին մէջ, եւ գործավարներէն շատեր վերջերս իրենց ժամանակին մեծ մասը Պոլսոյ մէջ Կազի փաշային հետ անցուցին:

Ընտրութեան ամէնէն ուշագրաւ երեւոյթներէն մէկն է ամբողջական խաւարումը Յառաջդիմասէր Կուսակցութեան, որուն ոչ մէկ անդամը յաջողեցաւ աթոռ մը ապահովել նոր Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ: Ասիկա քիչ մը տարօրինակ է, որովհետեւ նախկին զինուորական վարիչներ՝ ինչպէս զօրավար Ալի Ֆուատ փաշա վերջերս Կազի փաշային կողմէ ընդունուած էին եւ կը կարծուէր թէ մերձեցումի եղանակ մը կարելի պիտի ըլլայ գտնել Նախագահին եւ իր նախկին զէնքի ընկերներուն միջեւ: Թերեւս իրերու այս կացութեան մէջ մասամբ պատասխանատու է վարչապետ Ըսմէթ փաշա, որովհետեւ անիկա ալ գրեթէ Կազի փաշային չափ կարեւոր դեր խաղացած է թեկնածուներու ընտրութեան եւ մերժումին մէջ: Օրինակի համար արհեստաւոր դասակարգերէն շատ մը նոր երեսփոխաններ ճանչցուած են իբրեւ Ըսմէթ փաշայի մարդիկը, նոյնպէս մերժուածներէն ոմանք ալ իբրեւ անոր հակառակորդ ծանօթ են:

Հետաքրքիր է դիտել նաեւ թէ պետական մենաշնորհներու, դրամատուներու, առեւտրական եւ ուրիշ ձեռնարկներու հետ կապուած երեսփոխանները ի՞նչ աստիճան պիտի թոյլատրուին մնալ այդ դիրքերուն մէջ: Նախագահը իր ընտրական յայտարարութեան մէջ բացէ ի բաց ըսաւ թէ երեսփոխանները պէտք է հրաժարին այդ պաշտօններէն, որոնցմէ շատեր խիստ շահաբեր են: Ասիկա կը վերաբերի մասնաւորաբար այն երեսփոխաններուն, որոնք պաշտօններ ունին մենաշնորհներու մէջ, եւ անոնց քաշուելով երեւան պիտի գայ թէ այդ մենաշնորհներէն մէկ քանին ո՛րքան անգոհացուցիչ կերպով կը քալեն: Թուրքիոյ հանրային կարծիքը դժգոհ է մենաշնորհներէն, որոնք պատճառ դարձան ապրուստի սղութեան, ու կը կարծուի թէ Նոր Ազգային Մեծ Ժողովը պիտի աշխատի դարմանել այս մասին Նախորդին գործած կարգ մը սխալները:

Կը կարծուի թէ նոր խորհրդարանի բացումը պիտի կատարուի Հոկտեմբերի վերջը:

Աշխարհ զինաթափութիւն կ'ուզէ

Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովի վիճաբանութիւնները սկսան հետաքրքիր դառնալ: Երեքշաբթիի նիստին մէջ Հոլանտայի արտաքին նախարար վան Պլոքլանտ, գրեթէ ընդհանուրին ծափահարութեան մէջ, արտասանեց երկար ճառ մը՝ ջատագովելով ընդհանուր զինաթափութիւնը, որ, ըսաւ, հեռաւոր իտէալ մըն է դեռ, ու եզրակացնելով առաջարկեց կրկին լայն քննութեան ենթարկել Պէնէշի 1924ի ոչ-յարձակողական ծրագրին մէջ յայտնուած սկզբունքները: Շեշտելով որ մինչեւ հիմա անկարելի եղած է նիւթապէս իրագործել զինաթափութիւնը, հոլանտական պատուիրակը հեգնութեամբ յիշեց այն մեքենայութիւնները որոնք արգելք եղան զինաթափութեան, փոխ սղարձ ապահովութեան եւ պատերազմը արգիլելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան ջանքերուն:

Յայտնի էր թէ Անգլիոյ կ'ակնարկէր: Չէմպըրլէյն լուռ մտիկ կ'ընէր:

«Զինաթափութիւնն ու Ազգերու Դաշնակցութեան վարդապետութիւնը ծանր փորձերու ենթարկուեցան անցնող տարուան ընթացքին, ըսաւ: Զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովի եւ ծովային երեք մեծ պետութեանց խորհրդաժողովին ձախողութիւնը ցոյց տուին թէ սպառազինութեանց սահմանափակումը դեռ շատ հեռու է: Սակայն պէտք է բան մը ընել: Երկինքէն չէ որ շնորհ պիտի գայ: Մենք պէտք է գործադրենք այն մեծ սկզբունքները, որոնց վրայ հիմնուած է Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտը:»

Այս ճառը երկրորդական գիծի վրայ դրաւ Լեհաստանի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Դրօշակի Թղթակիցը 2 Օգոստոս Թուականով Մոսկուայէն կը գրէ իր ճամբորդական տպաւորութիւնները Մոսկուայէն Երեւան: կուտանք Հայաստանի վերաբերեալ մասը.—

Հայաստանից իմ տպաւորութիւնները շատ բարդ են։ Սանահինից սկսած տարբեր աշխարհ ես մտնում. երկաթուղին՝ իր ներքին անկարգութեամբ ու խճողումով, կայարանները՝ անմաքուր ու մռայլ, ճամբորդող ու կայարանի բազմութիւնը՝ ծանրախոհ, ցնցոտիապատ, գորշ, աղքատիկ բուֆէտները, կայարանի կողքի պարապ խանութները, չեկիստների սանձարձակութիւնն ու լկտութիւնը ճնշող տպաւորութիւն են թողնում։ Վագոնները լեցւած են բերնէ բերան։ Մարդիկ իրար հետ խօսում են զգուշութեամբ, չորս կողմը նայելով։ Քաղաքականութիւնը խօսքի նիւթ չէ — առանց դրան էլ օրւայ ցաւը շատ է։ Օտար մարդու առջեւ շատ դժւարութեամբ են բացւում։

Շիրակի աւերակները ընկճում են մարդու հոգին։

Առաջին տպաւորութիւնը Հայաստանից շատ ծանր է։ Բայց այդպէս է միայն առաջին հայեացքից։ Բաւական է մտնել քաղաքներն ու գիւղերը, նայել եռ ու զեռին, ծանօթանալ, խօսել մարդկանց հետ, աչք պտտցնել շինարարութեան վրա՝ լեցւելու համար հպարտութեամբ ու ոգեւորութեամբ։ Հայ ժողովուրդը մէկ մարդու պէս լծւած է աշխատանքի։ Հայկական գիւղերն ու քաղաքները մի-մի աշխատանոց են։ Եւ կամաց-կամաց պատերազմի հասցրած վէրքերը բուժւում են, երկիրը սկսում է շունչ առնել։

Հայաստանի շինարարութեան յատկանշական կողմը հետեւեալն է.

Նախ՝ չկան, Վրաստանի պէս, խոշոր պետական կառուցումներ. Շիրակի ջրանցքը կամ Երեւանի հիդրոշէնը մանր բաներ են մի Զագէսի կամ Ռիօնգէսի առջեւ։ Այդ բացատրւում է նրանով, որ Հայաստան քիչ է դրամ մտնում։ Դրա գլխաւոր պատճառն էլ այն է, որ հայ բոլշեւիկ վարիչները ընդհանուր առմամբ ոչինչ մարդիկ են։ Մինչ վրացի Օրջոնիկիձէներն ու Ենուկիձէները մտածում եւ աշխատում են Վրաստանի համար, հայ Միկոյեաններն ու կարախանները իսկի չեն հետաքրքրւում Հայաստանով, մատը մատին չեն խփում հայ ժողովրդի համար։ Մինչ Օրախելաշվիլին ու Էլիաւան համամիութենական ու անդրկովկասեան միջոցներից խոշոր պատառներ են փրցնում Վրաստանի համար, Լուկաշիններն ու Խանոյեանները չեն համարձակւում հայկական իրաւունքները պաշտպանել. շովինիզմ է այդ նրանց աչքին։ Իսկ Երեւանի վարիչների՝ զանազան մանր-մունր Արտ. Կարինեանների, Մռաւեանների ու նմանների մասին խօսելն իսկ աւելորդ է. նրանց բանի տեղ դնող չկայ ո՛չ Թիֆլիսում, ո՛չ Մոսկւայում։ Այդ պատճառով միութենական եւ անդրկովկասեան միջոցներից, համեմատաբար, չնչին բան է մտնում Հայաստան։ Որով եւ պետական շինարարութիւնը սահմանափակ է եւ փոքրարժէք։ Չնչին է եւ հայ բոլշեւիկների դերն ու մասնակցութիւնը երկրի շինարարութեան գործում։

Ընդհակառակը, աչքի է զարնում ժողովրդի բոլոր խաւերի լարւած աշխատանքը։ Կովկասեան հանրապետութիւններից բոլորից աւելի Հայաստանում է աշխատանք թափւում։ Ուա՜ղ, սակայն, ամենից քիչ Հայաստանում է արդիւնք ստացւում. ծով քրտինք է վատնւում մի փոքրիկ նւաճում կատարելու համար։ Պատճառը բնական աննպաստ պայմաններն են —հողի պակասութիւնն ու աղքատութիւնը, աշխարհագրական վատ դիրքը, արտաքին շուկաներից կտրւած լինելը, հանքային հարստութիւնների սակաւութիւնը եւլն. եւլն.։ Եւ այդ պատճառով ո՛չ մի տեղ ժողովուրդը այնքա՛ն աղքատ չէ եւ աղքատութիւնը այնքան ծայրայեղ չէ, որքան Հայաստանում։ Աղքատութեան երեսից ժողովուրդը արտագաղթում է, հեռանում է երկրից զանգւածօրէն։ Ահռելի չարիք է այս, բայց ո՛չ մի միջոց չկայ կռւելու դրա դէմ. Ժողովուրդը խեղդւում է երկրի նեղ սահմաններում. շնչելու օդ չկայ։

Պէտք է ասել, որ կառավարութիւնն էլ ոչինչ չի անում արտագաղթի առաջն առնելու համար։ Ընդհակառակը, կարծես գոհ է, որ մարդիկ հեռանում են Ռուսաստան. իր գլուխը հանգիստ կը լինի։ Ու, եթէ հաւատալու լինենք Երեւանի ոչ-կոմունիստ մտաւորականների ասածներին, բոլշեւիկները ձեռքի տակից նոյն իսկ քաջալերում էլ են արտագաղթը. կոմունիզմի յաղթանակի տեսակէտից միեւնոյնը չէ՞, թէ ուր է ապրելու հայը՝ Հայաստանո՞ւմ, թէ Կուբանում։

Առանձնապէս հետաքրքրւեցի, ինչպէ՞ս կարելի է առաջը առնել արտագաղթի։ Միջոցը հողի սովի լուծումն է։ Մի բան, որին կարելի է հասնել երեք ձեւով. 1. Հայաստանի սահմաններն ընդարձակելով, 2. Թուրքերին տեղափոխելով Թուրքիա եւ նրանց տեղը հայեր բնակեցնելով. 3. Հայերի առաջ բանալով Շարուր — Նախիջեւանի շրջանը, ուր առնուազն 50,000 նոր բնակիչ կարելի է տեղաւորել։ Գործնականութեան եւ անմիջականութեան տեսակէտից ամենից հեշտը վերջինն է. բաւական է միայն կամենալ։ Հայ կոմունիստները չեն կամենում այդ. հապա որ յանկարծ երեւան ազգասէ՞ր...

... Լաւ ու վատ բան շատ տեսայ ու լսեցի Հայաստանում՝ Շիրակի վերաշինութիւն, անհող գաղթականների տառապանք, Երեւանի համալսարանը իր հրաշալի ուսանողներով եւ պրոֆեսորներով, թանգարան, տրոպիկական կայան, որ մալարիայի դէմ կռւող լաւագոյն հաստատութիւնն է կովկասում, հանրային մատենադարան, «Նոր կենցաղ», «Խուժանը» մայրաքաղաքի փողոցներում, ձերբակալութիւններ եւ աքսորներ, սակայն այս բոլորի մասին, երեւի, ձեզ գրում են ձեր թղթակիցները։ Գրութիւնս շատ երկարեց — վերջացնեմ։

Հայաստանից հեռացայ անհունօրէն յուզւած «մէկ աչքիս լաց, միւսում՝ ծիծաղ»։ Խինդն ու արցունքը քոյր-եղբայր են մեր հայրենիքում։ Հակառակ բոլշեւիկեան բռնապետութեան, մեր ժողովուրդը պահել է հոգու արիութիւնը, աշխատում է, ստեղծում, քարից-հողից հաց է հանում եւ ապրում ապագայի յոյսով։ Զարմանալի է այդ ժողովրդի կենսունակութիւնը, անսահման՝ նրա հաւատը, ապրելու աննկուն կամքը։ Այդպիսի կամք ունեցողը չի կորչի...

ՄՈՍԿՈՎՑԻ

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

Ո՞ՒՐ Է ՁՈՒԼՈՒՄԻ ՎՏԱՆԳԸ

Ֆրանսական հպատակութեան նոր օրէնքին հրատարակութեան առթիւ, ընկեր Ս. Տէր-Թովմասեան խոր վրդովումի մատնուած է (Յառաջ, 2 Սեպտ.) եւ կարգ մը հարցերով մտատանջուելէ յետոյ, իր խորհրդածութիւնները կը կապէ պարզ ու յոռետես եզրակացութեան մը, — «Բացորոշ վտանգ մը, ուղղուած մեր ազգային շահերուն դէմ»։

Տեսնենք սակայն։

Վտանգը կայ անշուշտ—հպատակութեան օրէնքէն բոլորովին անկախ— ձուլումը՝ տեսանելի, շօշափելի՝ արդէն իսկ եւ այնքա՛ն աւելի վրդովիչ, որքա՛ն դիւրաբեկ՝ բարոյական դիմադրութեան մեր կորովը ու ճղճիմ պայքարի մեր նիւթականը։

Սակայն օրէնքը, որուն մէջ վտանգ կը նշմարուի՝ նոր չէ. արդէն կար եւ իր նոր ձեւին մէջ, երկրին պահանջներուն համեմատ իր կրած փոփոխութիւններով, կուգայ միայն դիւրացնել խնդրական իւրացում մը, —այսքան միայն եւ ո՛չ աւելի,— թեթեւցնելով հին օրէնքին կարգ մը խստութիւնները։

Բայց օրէնքը իր բոլոր դիւրութիւններով եւ առաւելութիւններով, կրնա՞յ օտարականին, մե՛ր մէջ արթնցնել եւ հաստատել ապազգայնացման ձգտումներ եւ հուսկ ուրեմն, մեր մտքին ու սրտին պարտադրել իր օրինական տրամադրութիւններուն ձեւն ու չափը. կրնա՞յ անդրադառնալ եւ ի՞նչ կերպով գաղթականի մեր ազգայնականութեան վրայ կամ ջլատել ազգային ինքնապահպանման մեր ճիգերը։

Եթէ ան ըլլար ընդհանուր օրէնք մը, բոլորին հաւասարապէս պարտադրելի, եթէ պատիժի սպառնալիքին տակ, ստիպուած ըլլայինք մեր վարմունքը ձեւել անոր տրամադրութիւններուն չափովը, կը հասկնամ թէ լուրջ վտանգի մը երեւոյթը պիտի առնէր ան, մեր ազգային շահերու տեսակէտէն։

Օրէնքը կերպով մը կարգապահութիւն կը պարտադրէ մարդկային հոգիին, զսպելով այն ձգտումները որոնք հաւաքականութիւնը խռովելու բնոյթը կ'ունենան։

Օրէնքին յարմարելու եւ անոր տրամադրութիւններուն համեմատ վարք ու բարք կերտելու ստիպումը, չի զօրեր անհատը բարոյականացնելու, զայն հասցնելու անպարտադիր բարոյականի բարձրութեան, բայց յամենայն դէպս զայն կ'օրինականացնէ, կը հասցնէ օրինապէս բարոյականի տէր մարդը։

Նաեւ, օրէնքին անխուսափելի ազդեցութեան տակ, մարդը թերեւս կրէ ըմբռնումի եւ բարոյական հայեցակէտի շեղումներ, որոնք հետզհետէ, սովորութեան նուիրագործումով, իր մէջ հաստատեն ստացական նկարագիր մը, — բարոյական մարդը ըստ օրէնքի։

Թուրքիա եւ Ռուսիա ներկայիս, նոր օրէնքներու ազդեցութեան տակ՝ կ'անցընեն բարոյական փոխանցման նման շրջան մը։

Բայց հպատակութեան նոր օրէնքին պէս մասնակի օրէնք մը, որ ո եւ է կապ չունի ընկերական կամ անհատական բարոյականի հետ ու որ եւ է կերպով մեր ազգային յատուկ ըմբռնումներուն, կամ սովորութիւններուն չհակադրուելէ զատ, երբ մեր վարքին ու բարքին ալ չի պարտադրուիր որ եւ է կերպով, ինչպէ՞ս պիտի կրնար մեր, օտարականներուս մէջ դրդել ըմբռնումի կամ տեսակէտի այլասերող փոփոխութիւն մը, կամ մեզ հրաւիրէր ապազգայնացման, ըսենք ֆրանսանալու, եթէ ան չի գար մատուցել մեր խնդրանքին։

Վտանգ՝ ուրեմն եթէ կայ նոր օրէնքին մէջ, անոնց համար է միայն որ արդէն վտանգուած են...

Օրէնսդիրը կրնայ երկու յօդուածի մէջ՝ թաքուն կամ բացայայտ նպատակ մը հետապնդել. բայց քանի օրէնքը չի գար գոհացնել մասնաւոր կամ ընդհանուր փափաքներ, քանի՛ ան փողոց չի՛ջներ իր պաշտօնեաներով, փնտռելու անոնք որ կ'իյնան իր տրամադրութեան տակ, կը մնայ մեռեալ տառ...

Հպատակութեան օրէնքը՝ մասնաւորաբար մեզի համար, թերեւս վտանգաւոր ըլլար այն ատեն միայն, երբ պարտադրուէր եւ մեզ, ընէր երկընտրանքի մը հանդէպ։

Եւ նոյնիսկ այդ պարագային օրէնքը ամէնէն տկարն ու զանցառելին պիտի նկատէի այն ազդակներուն մէջ, որոնք կը նպաստեն ուծացման ու ձուլման։

Ռումանիոյ, Ասորիոյ, Լեհաստանի մեր հին գաղութները՝ տեղին հպատակութիւնը ընդունելէ յետոյ չէր որ ձուլուեցան...

Ձուլման վտանգը օրէնքին մէջ չէ. այլ մանաւանդ անկէ դուրս, փողոցին մէջ...։ Հո՛ն ուր ամէնէն քիչ կը կասկածինք։

Իսկ որեւէ օտար օրէնք, որուն ստիպուած ենք ենթարկուիլ, իր թոյլտուութիւններով չէ որ կրնայ մեզ վտանգել, այլ մանաւանդ իր արգելքներով, երբ ազգ եւ ուրոյն համայնք կազմակերպուելու համար՝ մեզ դէմ հանած խոչընդոտներով։

* * *

4—10 տարու տղեկներ կը ճանչնամ, որոնք հիմակուընէ արդէն պէտք է զեղչել հայ գումարէն։

Ու գիտեմ թէ նորածին Հայերը մեծ մասամբ դատապարտուած են բարդուելու անոնց վրայ։

Նորահաս երիտասարդներ կը յիշեմ, որոնք ծագումի դատապարտութեամբ միայն,— փտուկ թել մը,— դեռ կապուած կը մնան հայ անունին։

Օրէնսդիրին կամքը չէր սակայն որ զանոնք մատնեց այդ երկդիմի վիճակին։

Ձուլումը ամէն օրէնքէ անկախ, իր օրէնքները ունի, տարտամ, խուսափուկ, բայց թափանցող, տարածուն եւ փոխանցիկ՝ հիւանդութեան պէս։

Փողոցին մէջ թէ տունը, սըրճարանին թէ աշխատանոցին մէջ ու նոյնիսկ ճամբէ ճամբայ, ամէն տեղ ազդեցութիւնները որ օրն ի բուն կը կրենք անզգալի կերպով, ըմբռնումի տարբերութիւնները, վարք ու բարքի հակադրութիւնները որոնց քիչ քիչ կը վարժուինք, մինչեւ որ բոլորովին իւրացնենք զանոնք, ու նաեւ երբ հայ ազատօրէն ապրելու, մեր ազգային խանդավառութիւնները, տենչանքներն ու կամքերը հպարտօրէն պոռթկալու պակասը, թերեւս աստիճանաբար մեր մէջ կը հասունցնեն մարդը, որ օր մը, դադրած պիտի ըլլայ էապէս «Հայ» ըլլալէ. բայց դեռ բոլորովին տեղացի չէ, չի կրնար ըլլալ, պիտի ըլլայ... իր սերունդին մէջ։

* * *

Մեր ընկերը եւ անոնք որ ձուլման դէմ պայքար կը քարոզեն ու կը յայտարարեն, երբ վտանգը տեսնեն իր բոյնին իսկ մէջ, թերեւս հպատակութեան ներկայ օրէնքը ոչ թէ չարիք, այլ բարիք մը պիտի նկատեն, եթէ սակայն միջազգային մասնաւոր կարգադրութիւն մը չգայ վերջ դնել մեր անկանոն կեանքին։

Եւ իրօք, մեր իրաւական դրութեամբ ի՞նչ ենք աշխարհի օրէնքներուն առջեւ։ Ո՛չ իսկ «Հայ»։ «Հայ» անունը որ կը կրենք, լոկ պատմական յատկանիշ մըն է մեզի համար եւ ո՛չ մէկ տեղ կ'ապահովէ իրաւական գոյութիւն մը։ Աւելորդ է ծանրանալ այս անորոշ կացութեան ձախորդ հետեւանքներուն վրայ։ Ամէն ազգակից՝ լիովին ճանչցած է զանոնք տեղէ տեղ փոխադրութեան եւ տեղի մը մէջ իր բնակութեան ընթացքին։

Բայց եթէ իբր մարդ՝ ամէնուն չափ եւ իբր Հայ՝ ամէնէն աւելի պէտք ունինք իրաւական հաստատուն գոյավիճակի մը, անհրաժեշտ է որ վերջ դնենք այս «կախակայեալ» դրութեանց, մտնելով Հայաստան (յուսա՞նք դեռ) կամ ենթարկուելով միջազգային մասնաւոր կարգադրում մը, պարտադիր՝ բոլոր պետութիւններուն (ո՞վ պիտի ընէ) եւ կամ ընդունելով հպատակութիւնը այն երկրին ուր բնակութիւն կը հաստատենք։

Ներկայ պայմաններով, այս վերջին պարագան է միայն կարելին, գոնէ նուազ դժուարը եւ ամէնէն գործնականը, միակ միջոցը որ կ'օրինականացնէ անտէր օտարականին բնակութիւնը ու վերջ կը դնէ անկայուն կացութեանը շատերուն։

Այս արդէն, անուրանալի բարիք մըն է ամէն անոնց համար, որոնք զգուած՝ իրենց տան մէջ իսկ փուշի վրայ նստելէ, պէտքը կը զգան միայն՝ խաղաղութեան, այլ նաեւ նիւթական՝ ըլլայ իսկ խոնարհ՝ ապահովութեան մը. եւ Ֆրանսայի Հայոց համար՝ մեծ մասամբ բանուոր, արհեստաւոր կամ փոքրաքանակ վաճառորդ, այս տեսակէտով գոնէ, յաջողութեան գրաւական մը կրնայ նկատուիլ հպատակութեան ստացումը, որ չարիք մը չէ, ինչպէս կը կարծէ մեր ընկերը։ Արդէն անոնք անցուցած են ձուլման վտանգը եւ անով կըմտատանջուին միմիայն իրենց զաւակներուն համար։

Բայց ճանչնալու համար դժուարութիւնները անհպատակ օտարականին, որ երկրէն առնել-քալելու ազատութիւնն իսկ չունի, պէտք է շուկայ իջնել, գործատուն մտնել, փորձել գոնէ անկախ գործ մը, այն ատեն թերեւս կարելի ըլլայ համոզուիլ թէ՝ հպատակութեան օրէնքը նուազագոյն չարիքն է, եթէ սակայն չարիք է եւ աւելորդ չեմ նկատեր կրկնել, վտանգաւոր՝ միայն անոնց համար որ արդէն վտանգուած են եւ ձուլուելու համար՝ օրէնքի պէտք չունին...։

ՄԿՐՏԻՋ ԵՐԻՑԵԱՆ

ԳԵՐԻՐԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Քննադատներու համար սովորութիւն եղած է արտայայտումի ո եւ է նոր ձեւ իր երկրորդական երեւոյթներէն դատել, փոխանակ բացատրելու այն պատճառները, որոնք այդ ձեւը կը ստուգանեն, զայն իրականութեան ծոցին մէջ նետելէ վերջ։ Անոնք ունին իրենց նախասիրած ճիւղը, եւ իրենց կոչումին հակառակ կը շարժին, երբ այդ նախասիրութիւնը չեն լքեր՝ նուիրուելու համար իրենցմէ սպասուած ընդարձակ եւ բազմակողմանի գործունէութեան։

Գերիրապաշտութիւնը (Surréalisme) այդ քննադատներու աչքին կը թուի ըլլալ պարզապէս յեղափոխական ու քայքայիչ դպրոց մը, եւ անոնք կը փութան անտեսել անոր մէջ ցոլացող մտքի բացարձակ զարթնումին այնքա՛ն ճշմարիտ եւ իրական պայմանները։

Գերիրապաշտները յեղափոխականներ են, որովհետեւ անոնք վստահ են թէ երբ գրականութիւնը իր նախկին գոյապատճառը պահէ, եւ, մեր դարուն ստիպումին տակ՝ դառնայ թմրեցուցիչ մակաբոյծ մը, շուտով տարրալուծման պիտի դատապարտուի։ Անիկա կը յիշեցնէ Ռոմանթիզմի ծագման պարագաները։ Ռոմանթիզմը առաջին ընդվզումը եղաւ ապրող կաշկանդումներու դէմ։ Նոյն ճամբուն կը հետեւի գերիրապաշտութիւնը։

Գերիրապաշտները՝ գրեթէ ամբողջութեամբ կը հակին ուժգին յեղաշրջումի գաղափարին։ Անկեղծ ու դրամատեաց են, ահա՛ երկու պարագաներ, որոնք մեզ կը հրաւիրեն անկողմնակալ դատողութեան։

* * *

Մտածողութիւնը երբեք անխառն վիճակի մէջ չէ ապրած. փոխանակելի իր մը ըլլալու կոչ-
ուած՝ ան խելոյն կորանցուցա
իր անըմբռնարարելի հանգա
քը։ Ուրեմն կարեւոր էր ա
տալ նոր ձեւ մը՝ որ կարեն
ուղղակի թափանցել ամէն
ցեղներու, երբ այս վերջիննե
վարժուած էին թմբիլ՝ զա
գեղեցկութիւններու հետ շփ
մէջ մտնելով։ Ոճին անկա
կամ կատարեալ ձեւ մը տա
հարց չկար, էականը մ
արտաբերելու եղանակն էր։

Այդ արտաբերումին խ
ճամբայ մը տալ, զայն ծ
էութեան մը վերածել՝ ինք
հաճելի, հրապուրիչ ենթակ
թեան մը, ահա՛ թէ ինչ
գերիրապաշտները կ'ուզէին
հետացնել, քանի որ մ
այսպէսով իր անբծութիւ
ուժգնութիւնը կը կորսնցնէ
արտաքինին հետ կապ ունե
կամ նոյն իսկ արտաքին
սեղմումէ մը կ'անցնի։ Հա
տաքին ըսելով պէտք է
կնալ տէքօռ։

Գերիրապաշտութեան
պայքարի դաշտը Dadaisme
ունեցաւ։ Ուրեմն Dadaismeը
շարժումին սաղմնային վիճ
պէտք է համարուի, բայց
այնպէս այդ վիճակը գերիր
պաշտներու պիտի ծառայէ
միջոց բայց ոչ իբր մշտակ
ընթացք, եւ երբեք որոշա
վերջնակէտ։

Յիշենք գերիրապաշտութ
սահմանումը, իր հիմնադիր
րէն՝ Ա. Պրըթօնի գրչով.

«Հոգեկան ազատ ինք
բերականութիւն, որով
կ'առաջադրուի յայտնել՝ գր
բերանացի կամ ուրիշ ո
ձեւի տակ, իր մտածողութ
իրական արտաբերումը»։ Այ
սահմանաւորումը մեզ ցոյց
տայ գերիրապաշտութեան գ
ծունէութեան ընդարձակ դաշ
որուն մէջ կը գտնենք ընկեր
յին, իմաստասիրական եւ
ղարուեստական զանազան
նայատուկ ուղղութիւններ,
միեւնոյն արդիւնքին ուղղու

Միտքը եւ ոգին մեր
գերի վիճակի մէջ կ'ապր
ամենահզօր ուժեր՝
մենք կ'արգելափակենք
էութեան ամէնէն խորունկ
քերուն մէջ։ Եթէ այդ
զինքը կաշկանդող շղթա
փշրէ եւ՝ բոլորովին մերկ՝
դէմը կանգնի, այն ատեն
պիտի հասկնանք թէ որքան
մանափակ է մեր մտքին
ղութեան հորիզոնը։

Այդ հորիզոնին վրայ կը
բիշխէ բանականութիւնը
son), միշտ ապականող եւ
տական։

Ուրեմն անողոք պայ
կանխադատութեան, չափի
կերտուած գաղափարին դէմ։

Ուրեմն երեւակայութ
տանք իր կարողութիւնը
կերպով։ Ձայնազատ արձակ
երբ բանականութիւնը կը
երազը, հոգեկան ինքնաբ
կանութեան բոլոր ձեւերը
տակար են անգիտակից (inco
scient) գետնի վրայ խոր
փութիւններ ընելու։ Ահա՛
իրապաշտութեան էութ
արհամարհանք եւ ատելութ
իրականութեան հանդէպ,
խանակ ըլլալու թոյլ անհա
կանութիւններու հետեւո
բազընթաց, տենդագին հա
ներու լծուած գոյութիւ
Այնպէս որ իրականութեան
ւելի վեր, աւելի բարձր,
հեռու շարժում մը պէտք է
մարենք զայն, ու անիրապա
բառը աւելի լաւ պիտի
կերացնէր մեր մտածումը։
իրապաշտները իրենց
ուժով պիտի ատեն մեր գ
գիտակից մօլորեալները,
կը փնտռեն միայն եւ
սալօնի հեշտաբարոյ խոր
ներ։

Միտքերը այլեւս պէտք
վանեն պատճառաբանելի
մայականներու սորոսագա
դատապարտուած ընթացք
իրականութիւնը։

* * *

Բայց բանաստեղծական
դին մէջ գերիրապաշտները
ղան աւելի արտայայտի
նշանակալից։ Բանաստեղծ
զգայութիւնը յաճախ իր

թական կէտերը չի զգացներ ճաշակ մասկանացուի մը ուսապարակ մասնակ։ Ան գիւղացիին հաւզեղին վրայ։ Ան գիւղացիին հաշեգին կ՚անձնաւորուի եկեղեցիին մար կ՚անձնաւորուի եկեղեցիին զանգակին երկրային ղօղանջով, վաճառորդին համար՝ օր մը հանգիստով, գործաւորին համար՝ ճաշասեղանին շուրջ երգուած երգերով կամ շուրջապարով մը, ասափճան մը աւելի վեր, գժբախտ մօր մը համար՝ իր մանկիկին առողջ ժպիտով։ Իր այս տարածեալ էութեամբը՝ ան կը տարուի թոյլ, անողնայար ու անօգուտ տարր մը ըլլալու կարելիութեան։ Բանաստեղծութիւնը՝ իբր ապաւորապաշտութիւն, պիտի ըլլայ մարդկային կամքին վրայ բարոյապէս ճնշող, զօրն ցնցող ուժ մը, եւ այդ է իր կոչումը։ Ուրիշ ամէն կողմնակի բացատրութիւն միայն իր անկյնութիւնը կրնայ շեշտել։

Ճիշդ այդ պատճառաւ է որ այդ զգլոցին հետեւողները՝ Գոլթօնի եւ իր գործակիցներուն՝ էլիւառի, Տէնօի, Արակօնի, Գլնժամէն Փէրէի հետ, շարունակաբար իրենց պիտի կցեն Սանտի, Պօալէոի, Ռէնպօի եւ մանաւանդ Լօթրէամօնի գրութիւնները, քանի որ անոնց մէջ կը տիրապետէ մարդուն ուժգին նկարագրականին բազմերանգ գունատախտակը, եւ որոնք անմիջապէս եւ գերիշխանօրէն իրապաշտ են ու գործնական, ոգեկան տեսակէտով։

Եւ ոգեկան տեսակէտով իրականացնելիք յեղաշրջումին իսպաս պիտի գործածեն գրական միջոցները, քանի որ անոնք միայն մերձեցեալ անհատականութիւններու վրայ կրնան ազդել..., եւ այդ յեղաշրջումը հարազատ որդին պիտի ըլլայ ներկայ կռուողներուն ուղեղիծերուն ամբողջութեան։

Գերիրապաշտութիւնը եղաւ շարժում մը՝ որ գիտցաւ միտքը մտերմացնել ուղղակի կեանքին նշանակութեան հետ, այս վերջինին տալով բացորոշ գոյապատճառներ, միանգամայն ընազանցական փիլիսոփայութեան տեղ նախընտրելով ուղեղին ազատ գործումին դիւրամատչելի պայմանները՝ պարփակուած միայն կեանքին սահմաններուն մէջ։

Թօլսթոյ ալ քիչ մը գերիրապաշտօրէն կ՚արտայայտուէր, — ինչո՞ւ չէ — երբ իր գիրքին սառածումը կը ծնէր. «Եթէ մարդ մը միայն մտածել սորվի, ինչ բանի վրայ ալ մտածէ, ծայրը պիտի ըլլայ իր էակ մահը... Բոլոր փիլիսոփաներն ալ այդ պարագային մէջ գտնուած են։ Միթէ ճշմարտութիւնը կրնա՞յ ապրիլ երբ մահը կայ...»։ Մտածում մը զոր կարելի է երկդիմօրէն բացատրել... անշուշտ, բայց որուն գերիրապաշտները մէկ բացատրութիւն կուտան։ Թերեւս արդար ըլլայ ստորագծել գերիրապաշտներուն սա առաւելութիւնը, անոնք կարող են իրենց ստեղծած շարժումին ծաւալման հետեւիլ։

ԵԴ. ՋԱՀՐԷՃԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՏԻՍԱԿ

ԴԻՄԱԿՆԵՐԸ ՎԵՐ

Սովորութիւն է ըսել. «դիմակները վա՛ր»։ Ո՛չ, այս անգամ դիմակները վե՛ր, որ թարգմանի դիմակաւորուեցէք, ինչպէս սովորաբար ամէն պետութիւն դիմակաւորուած է։

Ահա՛ Լոնտոնէն հեռագիր մը, որ կ՚ըսէ.

«Սելթըրլէնտի դքսուհիին ապարանքին մէջ դիմակաւոր պարահանդէս կար։ Լորտ Չըրչիլ կարտինալի կարմիր պատմուճան մըն էր հագած, լորտ Պիրքընհէտ ծպտուած էր դահիճի պէս, Կալլէսի իշխանը՝ գպրոցականի նման»։

Եւ դուք ապահովաբար զարմացաք, որովհետեւ կը կարծէիք թէ Անգլիացիները ծանրախոհ, լուրջ եւ խստադէմ մարդիկ են։ Բայց ոչինչ կայ հոս զարմանալի, նոյնիսկ ոչինչ... ծիծաղելի։ Ե՞րբ տեսեր էք որ դիմակ դրած չըլլան մարդիկ։ Ճշմարտութիւնը միայն այն է, որ երբեմն դիմակը ...կը փոխուի։

Պիտի ծիծաղէի՛ք միթէ, եթէ կարդայիք յայտարարութեան մը մէջ թէ մեր նախարարները դիմակաւորուած են հետեւեալ ձեւերով.— Փուանքարէ՝ Լուդովիկոս ԺԴ.ի զգեստներով, աջ ձեռքը դրամ մը, վրան գրուած. «Ֆրանքը ես եմ»։ Պրիան, հագուած՝ քիմիկոսի նման, ձեռքը շիշ մը, ուր դրուած են օձեր, գորտեր, լեղի խոտեր եւ արիւն, շինելու համար «Լոքարնոյի անուշահոտութիւնը»։ Պարթու հագուած է կեսարի նման։ Էռիօ՝ աբբայի նման։ Թարտիէօ՝ գահաժառանգի նման։

Սակայն այս խայտաբղէտ դիմակաւոր պարահանդէսը, որ մեր դահիճները կը ներկայացնեն, աւելի նշանակալից պիտի դառնար, եթէ անոնք հագուէին իրենց պաշտօնին զգեստաւորումով։ Այսպէս, եթէ Պարթու եւս, իբրեւ արդարութեան նախարար, հագուէր դահիճի պէս եւ յետոյ պահանջէր Քաշէնի գլուխը, ի՛նչ յաջողութիւն պիտի գտնէր։ կամ ի՛նչքան հետաքրքրական կ՚ըլլար, եթէ Քաշէն եւս հագնէր ապա մը եւ ըսէր. «Սիրով բանտ կ՚երթամ»։

Փ. ՕՏԻԱ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ «ՍԷՆ-ԿԱԼՄԻԷ-ՎՕԺ»Ի ՄԷՋ

Լիոնէն եւ Սէն-Շամօնէն վերջ տեւական գործազրկութեան թատրը հասաւ Վօժ։ Հոս գտնուած շիշի միակ գործարանը, որ գործազրկութեան ամենախիստ միջոցներուն գործաւոր կ՚ընդունէր, մէկ ամիս առաջ նորոգելու պատրուակին տակ փակեց 10 մեքենայ պարունակող փուռ մը, որով 35—40 գործաւորներ փողոց ինկան։ Գործարանի վարչութիւնը, բար-

նացական գտնուելով բազմանդամ հայրերու նկատմամբ, շաբաթը երեք օր զանոնք փոխն ի փոխ կ՚աշխատցնէ։ Այս տագնապին մէջ Հայերուս որ եւ է զոհ զոհ չտալը մեծ զարմանք եւ հիացում պատճառեց։

Քանի մը օր առաջ, վտանգի յառաջխաղացման մասին կրկին գրոյցներ սկսան շրջիլ։ Օրը օրին, աՀռելի վճիռ մը կը սպասէինք։

Շաբաթ օր վարչութիւնը յայտարարեց թէ՝ երկուշաբթի 5, Սեպտ.էն սկսեալ իւրաքանչիւր շաբաթ գործելէ պիտի դադրին 4 մեքենաներ։ Այս անգամ ալ, սպառնացող աղէտէն թեթեւ ազատեցանք։ Այժմ եօթը հոգի մնացած ենք։ Բոլորս ալ կ՚աշխատինք 22 մեքենաներ աշխատցնող հսկայ փուռի մը մէջ։ Կ՚ապրինք խաղաղ մթնոլորտի մէջ։ Ազգային ոեւէ կազմակերպութիւն չկայ դեռ։ Աւելորդ է ըսելու որ բոլորս ալ դաշնակցական եւ համակիր ենք։ Երկու ընկեր կը ստանանք «Յառաջ»ը։

Ե. ՌՈՒՍԵԱՆ

ՋՐՊԱՐՏԻԶՆԵՐԸ

ՊՕԼԷՆ.— երեւանի 31 Օգոստոս թիւին մէջ կը կարդանք շինծու թղթակցութիւն մը Պօլէնի վրայ։ Նախ որ իրենց թիւը 50 կ՚երեւակայեն, մինչ 28-30էն աւելի չէ (կրնանք հաստատել)։ Զարժեր ժամույը զբաղեցնել այս կարգի խեղաթիւրումներով։ Սակայն մեր անխիղճ ու անոպայ հակառակորդները այնքա՛ն առաջ կ՚երթան, որ սոր անոր հասցէին մատնութեան ու յարձակումի գրպարտութիւններով կ՚ուզեն գրգռել ու պառակտել գաղութիս խաղաղ կեանքը։ Խղճամիտ ու պատուաւոր մէկը երբեք չպիտի ուզէր եւ համոզուէր որ այս յարձակումը կատարուէր Պ. Խ. Աւետիսեանի վրայ։ «Քաղաքացի» Պէզիրճեանը պարկեշտութիւն թող ունենայ ճակատաբաց իր իսկ ստորագրութիւնով դուրս գալու, փոխանակ «թղթակից» անորոշ ստորագրութեան ետեւ թաքնուելու։

Աւետիս Շիրոյեան

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Ռուսիոյ Ազգային տնտեսութեան գերագոյն խորհուրդը որոշեց 1,182 միլիոն ռուբլիի բարձրացնել այն ծախքերը, որոնք պիտի կատարուին 1927-1928ին ճարտարարուեստական մեծ ձեռնարկներու համար։ Այս բարձրացումէն պիտի օգտուի մասնաւորապէս մետաղագործական ճարտարարուեստը, որուն համար պիտի յատկացուի 318 միլիոն ռուբլի։ Նոյնպէս պիտի բարձրացուին քիմիական, նաւթային, գիտական շէնքերու կառուցման ծախքերը։

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ՄԸ ԴԱՄԲԱՐԱՆԸ

Անգլիացիները ունին հին ու սիրուած բանաստեղծ մը, Էտմընտ Սփէնսըր, որ ապրած է Շէյքսփիրի ժամանակները (1552 1599), թաղուած է Ուէսթմինսթըրի միաբանութեան շէնքին մէջ։ Մահուան առթիւ Շէյքսփիր եւ ժամանակակից գրողներ, բանաստեղծին արիւնոտին ու մահուան նուիրած են քանի մը էջեր։ Այդ ձեռագիրները դրած են դագաղին մէջ։ Վերջերս շատեր կ՚ուզեն բանալ Սփէնսըրի դամբարանը եւ առնել թաղուած ձեռագիրները։ Պէրնըրտ Շօ խստօրէն կը բողոքէ այս առթիւ։

23 ԴԱՐՈՒ ՀՆՈՒԹԻՒՆ

Իտալական հնագիտական պատուիրակութիւն մը, որ պեղումներ կը կատարէ Ալպանիոյ մէջ, Ֆէնիքիի հին միջնաբերդին շրջակաները երեւան հանեց պարիսպ մը, չորս անգամ աւելի մեծ քան Ակրոպոլի պարիսպը։

Գտնուած է նոյնպէս փոքրիկ մեհեան մը, Քրիստոսէ 400 տարի առաջուան ժամանակէն, եւ ուրիշ երկաթեայ առարկաներ եւ քարէ դարու հնութիւններ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

«ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Ահա խումբ մը, որ երկար ատենէ ի վեր իր վրայ ուշադրութիւնը հրաւիրել կուտայ օտար եւ հայ շրջանակներուն։ Այս խումբը կազմուած է ընդհանրապէս երիտասարդ խաղացողներէ, որոնք ապագայ ունին։ Խումբի անդամները այնպէս սերտ կապերով կապուած են իրարու, որ անկարելի է զանոնք խանգարել, հակառակ որ խաղացողներէն մէկ քանին օտարներ են, բայց անոնք ալ խումբին անդամներն են ու յառաջիկային երբ պահեստիէն խաղացողներ դուրս գան, անոնց տեղը կը լեցնեն։ Արմէնիա անցեալ շաբաթ յաղթեց Ա. դասակարգին պատկանող Էրմօն-Անկիէնի Ա. խումբին։ Իսկ կիրակի օր մրցեցաւ փարիզի պատուոյ դասակարգի խումբերէն A. S. Amicaleի Ա. խումբին հետ եւ պարտուեցաւ միայն մէկ նշանակէտի տարբերութեամբ։ Ամիքալ ասկէ առաջ յաղթած է մեզի ծանօթ «կալիա»յի եւ «վ.իթրի»ի։

Մրցումը կատարուեցաւ Մէզօն Ալֆօրի կառավարական դաշտին վրայ, հազարէ աւելի հանդիսականներ եկած էին դիտելու այդ կարեւոր մրցումը։

Ա. խաղամասին Ամիքալցիները իրենց արագաշարժութեամբ եւ լաւ խաղարկութեամբ գերազանցեցին Արմէնեացիները, եւ յաջորդաբար նշանակեցին երկու նշանակէտ։

Բ. կիսախաղին Հայերը դաշտին տէրը եղան ու սկսան նեղել հակառակորդի պաշտպանողականը, որու ընթացքին լաւ վայրէջքներով ըրին երկու նշանակէտ։ Հակառակորդները իրենց կարգին մէկ նշանակէտ ըրին։ Քիչ վերջը Հայերը հաւասարեցան 3—3։

Խաղը լմննալու քանի մը վայրկեան մնացած «քօրնըր»ի մը հետեւանքով Ֆրանսացիները ըրին չորրորդ եւ յաղթանակի նշանակէտը։

«Արմէնիա»յի պահեստին պարտուեցաւ Ամիքալի համապատասխան խումբէն 4—2։

ԹԷՆԻՍ

ԱՍԼԱՆԿԻՒԼ ՏՕՎԻԼԻ ՄԷՋ

Գերմանիոյ մէջ մէկ քանի մրցումներ շահելէն վերջ, հայ թէնիսմէնը Ֆրանսա վերադարձաւ։

Քանի մը օրէ ի վեր կը մասնակցի Տօվիլի միջազգ. Թուռնուային։ Ասլանկիւլ զոյգ այրերու մրցման մէջ հասաւ մինչեւ վերջընթեր մրցումը՝ ընկերակցութեամբ Bontiի, սակայն պարտուեցաւ Սկուսին եղբայրներէն։

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃԱՐԴ.— Կուտմարի մէջ (Սպանիա), Տօքթ. Ճէսթալի բնակարանը խոր լռութեան մէջ ընկղմած էր, երբ յանկարծ, կէս գիշերին, լսեցին սարսափելի ճիչեր։ Քիչ յետոյ լռութիւնը դարձեալ իջաւ։

Առաւօտուն, հիւանդ մը ներկայացաւ բժիշկին բնակարանը։ Ոչ ոք բացաւ դուռը։ Լուր տրուեցաւ ոստիկանութեան, որ կոտրեց դուռը եւ ներս մտաւ։

Սանդուղին գլուխը ինկած էր սպասուհին, մարմինը ճեղքուած՝ կացինի հարուածներէ։ Քիչ անդին ինկած էր բժիշկին քենին, դարձեալ ջարդուած կացինով։ Ու քիչ մըն ալ անդին, բժիշկը, որուն գլուխը փրթած էր եւ կը լողար արեան մէջ։ Սենեակին մէջ կինը նոյնպէս ջարդուած էր, բայց տակաւին ողջ էր։ Ան կրցաւ պատմել թէ կէս գիշերին դիմակաւոր մարդ մը կացինով ներս մտած եւ սպաննած էր բոլորը։ Քիչ վերջ մեռաւ կինը։

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ.— Տէր եւ տիկին Շըմէն ոստիկանութեան դիմեցին եւ, արցունքոտ աչքերով, պատմեցին թէ իրենց աղջիկը, օր. Շըմէն, սիրահարած ըլլալով Տըսէնի, որ ամուսնացած էր, միասնաբար սրոշում տուեր են երթալ Ռամպույեէ եւ անձնասպան ըլլալ, քանի որ «իրենց ամուսնութիւնը անկարելի է»։

Անմիջապէս ոստիկան ղրկուեցաւ Ռամպույեէ տրուած հասցէին։ Պանդոկի մը մէջ, առաջին յարկը սենեակ մը իջեւաներ էին երկու դարավերջիկ սիրահարները։ Երբ դուռը բացուեցաւ, ծնողքը տեսաւ որ անկողինին վրայ փռուած են, երկուքն ալ մեռած էին։ Տղուն ատրճանակը պարպած էր նախ իր սիրուհիին բերանին մէջ։ Ատրճանակին ձայնը խեղդուած էր բարձերուն մէջ։ Յետոյ գնդակով մըն ալ ինք փռուած էր մօտը։

Նամակով մը անձնասպան սիրահարները կը խնդրէին որ իրենց դիակները թաղուէին մէկ փոսի մէջ, Ռամպուլեէ։

Այսպէս ալ կատարուեցաւ։

ՆԱԽԱՆՁ ԵՒ ՎԱՅՐԱԳՈՒԹԻՒՆ.— Վիլէթի ծառուղիին շարքին՝ հաստատուած են շրջուն տօնավաճառներու կառքբնակարանները։ Տան մը առաջին յարկին պատուհանին մէջ երկու աղջիկներ նստած՝ կը դիտեն տեսարանը։ Յանկարծ կառք-բնակարանէն մարդ մը դոյլը առած՝ աղբիւր կ՚երթայ, դոյլը կը պարպէ ու կը դառնայ։

Եւ այսպէս քանի մը անգամ, եւ ամէն անգամ՝ դոյլը կարմիր էր արիւնի պէս։ Կառք բնակարանին յատակէն ալ կարմիր կաթիլներ կը կախուէին։

Քիչ յետոյ, սարսափահար մարդը, դարձեալ դուրս ելաւ, դուռը գոցեց, գլխարկը ականջներուն իջեցուց եւ հեռացաւ։

Հանդիսատես աղջիկները վազեցին ոստիկանատուն եւ լուր տուին։ Ոստիկան մը կառքին պատուհանէն ներս մտաւ։

Սեղանի մը տակ, տախտակներով եւ տոպրակներով ծածկուած էր կնոջ մը արիւնլուայ մարմինը։ Վիզին երկու կողմերը լայն ճեղքեր, ձեռքերը, սրունքները յօշոտուած։ Արիւնը լիճ դարձուցեր էր սենեակը։

Ոստիկանները շուտով յաջողեցան ձերբակալել ոճրագործը, Ժիլպէր, որ յայտարարեց.

— Կինս, Սոլանժ, շատ նախանձոտ էր։ Այս պատճառով միշտ կռիւ կ՚ընէր. երէկ լամբարը երեսիս նետեց եւ գլխ այնքան կատղեցուց, որ խելքս կորսնցուցի, եւ կացինը առնելով, իջեցուցի գլխուն։ Կինս գետին տապալեցաւ, աղիողորմ ճիչեր արձակելով։ Մեղքնալով որ երկար չտառապի, ածելիովս վիզը կտրեցի։ Յետոյ ըրածէս սարսափեցայ եւ ուզեցի անձնասպան ըլլալ։

Վախցայ, յուզուեցայ, լացի, հեծկլտալով փախայ, հետս առնելով սիրական կնոջս մազերէն խուրձ մը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ„

(Թիւ 9, Սեպտ.)

Բովանդակութիւն.— Պատմութեան դատավճիռը՝ (Խմբ.). — Գերեվաճառութիւն.— Իտալիայի արեւելեան քաղաքականութիւնը (Ս. Վրացեան). — Ընկերվարական քրոնիկոն (Վ. Շուշանեան). — Թղթակցութիւններ. — Մոսկուա—Երեւան (Մոսկովցի).— Որբացրում. — Ձերբակալութիւն, աքսոր, հալածանք (Ծիծեռնակ). — Կազմալուծումը լայնանում ու խորանում է (Ս. Մ.)։

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՑԱՄՐ ՄԱՀ»

— Եւ եթէ աչք գոցելը ինծի հաճոյք չպատճառէ, եթէ ընդհակառակը աւելի հաճոյք զգամ ձեռքս դնել ձերինին մէջ եւ իմ ամբողջական աշխատակցութիւնս նուիրել ձեզի։ Եթէ անցեալս մոռնալով, հաճիմ կռուիլ, իմ երկիրս ոլելու համար այս մարդոց տիրապետութենէն, որովհետեւ ես Ռուս եմ։

Եւ կամաց կամաց աւելի գրգռուելով.

— Ա՛հ, զիս կը լրտեսե՞ն. կը մտադրեն զիս յանձնել չեմ գիտեր ի՛նչ տեսակ զարհուրելի մահուան. լաւ ուրեմն, կ՚ընդունիմ անոնց մարտահրաւէրը. որովհետեւ մինչեւ հիմա դէմ չդրի, անշուշտ կ՚ենթադրեն թէ՝ շատ շատ եթէ ոչ բոլ մը, գոնէ լրտեսուհի մը միայն ըլլալու կուգամ. ըսել է զիս չեն ճանչնար. ի վնաս իրենց, թող սորվին ուրեմն թէ՝ ամէն բանի կարող եմ ես, նոյնիսկ բարիք ընելու...։

— Եթէ այս կերպով շարժեցայ, պատճառը այն է որ այդ մասին կասկած իսկ չունէի։

— Եւ իրաւունք ունէիք. ինչ որ ինծի ըսիք, խիղճս ամէն օր կը կրկնէ ինծի։ Թօթափելու համար այս լուծը որ իմ ձգտումներուս դէմ էր, առիթ մը կը փնտռէի...

— Ձեր ձգտումներուն դէ՞մ, ըսի զարմացած. բայց այն ատեն չեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ ընդունեցիք..

— Աւելի յետոյ, ձեզի պիտի ըսեմ թէ՝ ինչո՞ւ եւ ինչպէ՞ս ստիպուեցայ Չեկային մէջ մտնել։ Գոհացէք առայժմ գիտնալով որ՝ թէեւ Յեղափոխական ընկերվարական եմ, բայց երբեք համայնավար չեմ եղած։

Եւ կատաղօրէն կրկնեց.

— Երբե՛ք։

Հեռացաւ քովէս, գնաց հայելիի մը առջեւ իր արդուզարդը շտկելու. յանկարծ ետ դարձաւ եւ ակնարկը ինծի ուղղելով.

— Է՛, ուրեմն, առաջարկս կուգա՞յ ձեր գործին. կ՚ուզէ՞ք զիս. կը կարծէ՞ք որ ձեր շարքերուն մէջ կրնամ օգտակար ըլլալ եւ կռուիլ։

— Ձեր օժանդակութիւնը մերժելու համար, մարդ խենդ ըլլալու է։ Մանաւանդ որ ձենէ աւելի լաւ ոչ ոք կայ ճանչցող այս մարդիկը՝ որոնց դէմ կռուի կը պատրաստուինք. թոյլ տուէք սակայն որ, ձեր առաջարկը ենթարկեմ մեր բարեկամներու հաւանութեանը եւ իրենց իմացնեմ անյուսալի բախտը որ իրենց կը վիճակի։

— Որքա՞ն արդեօք զիս կ՚ատեն։

— Անոնք կ՚անգիտանան ատելութիւնը։ Եւ եթէ քիչ մը յարատեւէք ձեր բարի որոշումներուն մէջ, պիտի տեսնէք թէ որքան պիտի սիրեն ձեզ։

— Հակառակ իմ անցեալի՞ս։ Հակառակ իրենց հասցուցած չարիքի՞ս։

— Հակառակ ամէն բանի, նոյնիսկ եթէ կ՚ուզէք, անմիջապէս զանոնք հոս կը կանչեմ։

— Հո՞ս։

— Ինչո՞ւ չէ։

— Հո՞ս պիտի գան, իմ տա՞նս։

— Անմիջապէս որ իրենցմէ խնդրեմ։

— Բայց կը մոռնաք թէ հազիւ ժամ մը կայ որ...

— Բան չեմ մոռնար։ Ժամ մը առաջ, տակաւին կարմիր կոստանդինոպլեան էիք...

— Եւ հիմա՞։

— Հիմա, ինծի համար մաքրուած, սրբուած ձեր արատէն, նոյնն էք անոնց համար, այլեւս մեզի համար սիրական բարեկամուհի մըն էք, որ կը պաշտպանենք, ինչպէս Չեկայի բոլոր զոհերը։

— Ինչ որ կ՚ընէք շատ վեհանձն է։

— Ո՛չ, պարզապէս մարդկային է։

Այս յայտարարութիւն կ՚երեւի խորապէս յուզեց զինքը։

Ինծի մօտեցաւ եւ ձեռքը ուսիս դնելով.

— Ըսէք տեսնեմ, ըսաւ, ձեր բոլոր բարեկամները ձեզի չափ յանդո՞ւգն են, պատրաստաբան ու նաեւ պաղարիւ՞ն։

— Ինչո՞ւ կը հարցնէք, ըսի խնդալով։

— Որովհետեւ, եթէ այդպէս է, կարծեմ թէ մեծ բաներ պիտի կարենանք ընել։

— Այդ մասին բնաւ չեմ կասկածիր։ Արդէն քիչ յետոյ, դուք իսկ պիտի կարենաք դատել։ Քիչ առաջ չըսի՞ք որ «ընկեր» Խումայիլօֆին կը սպասէք։

— Այո՛, բայց այդ մասին այլեւս խնդիր իսկ չիկրնար ըլլալ։ Մանաւանդ որ, այդ մարդուն հանդէպ միշտ հակակրութիւն մը զգացած եմ, ոչ թէ անոր համար որ միւսներէն աւելի վատ է, այլ որովհետեւ այնքա՛ն աղտոտ է որ մարդ կը զարշի իրմէն։

— Կիները միշտ այդպէս են, ըսի խնդալով։ Արտաքին երեւոյթը անոնց համար կը բաւէ մարդ մը դատելու։

— Ինչ ալ ըլլայ սակայն, այդ զազրելի վիժուկին հետ չէ որ պիտի բաղդատէիք ինքզինքնիդ։

— Խումայիլօֆը կը նկատեմ շատ փափկանկատ եւ մանաւանդ մտքի տէր մէկը։

Սարսափած՝ զիս դիտեց։

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

պատուիրակ Սօքալի առաջարկը՝ Լոքառնոյի դաշինքներու պակասը լրացնող ապահովութեան նոր դաշինքներ կնքելու մասին:

Փոքր պետութիւնները իրենք զիրենք բաւականին պաշտպանուած չզգալով, կը սկսին գլուխ ցցել եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը մտցնել իր բուն հունին մէջ, դատարկ խօսքերէն գործի մղելով զայն:

Շթրեզէման երէկ տեսակցեցաւ Պրիանի հետ՝ լեհական առաջարկին մասին:

Լրտեսներու դատը Լենինկրատի մէջ

Երեքշաբթի Լէնինկրատի մէջ սկսաւ դատավարութիւնը այն 26 լրտեսներուն, որոնց ձերբակալումը հաղորդեցինք անցեալ օր: Լրտեսներէն 4ը կիներ են: Բոլորն ալ ամբաստանուած են թէ կը գործէին ի հաշիւ Անգլիոյ: Դատավարութեան ներկայ էին Ռուսիոյ սահմանակից պետութեանց բոլոր դիւանագիտական ներկայացուցիչները:

Ամբաստանեալներէն Ալպէրթ Կոյըր յայտարարեց թէ հրաման ստացած էր միալ Լէնինկրատի մէջ 1927 տարուան ընթացքին, «որովհետեւ անգլիական ուժերը շուտով պիտի գային գրաւել քաղաքը»: Ասկէ երկու շաբաթ առաջ, ուրիշ ամբաստանեալ մըն ալ, Միթիակին, խոստովանած էր այդ պարագան, եւ յետոյ ձնանապան եղած էր:

Սովետներու ընդհ. դատախազը պնդեց թէ լրտեսական այս ցանցին վարիչն է անգլիացի Պոյս, որ իր ձեռքին տակ ունէր բազմաթիւ վարձուած Ռուսեր եւ Անգլիացիներ: Այս լրտեսները կը գործէին Լէնինկրատի զինուորական շրջանակներուն մէջ: Անոնց միջեւ միջնորդութիւն կը կատարէր Սօքալօֆ, «անգլիացի գործակալը Ֆինլանտայի համար, որ աջ բազուկը եղած է հռչակաւոր անգլիացի լրտեսին՝ Տիւքսի»: Պոյսի գլխաւոր գործակալներն էին Կոյըր եւ Քլոփուշին: Կոյըր ցարական ծովային սպաներէն է, եւ պաշտօն ունէր հսկելու Պալթիկ ծովուն մէջ կարմիր նաւատորմին բոլոր շարժումներուն վրայ. Քլոփուշին կը պատկանի անգլիացի անպարտելի լրտեսներու խումբին: Եւ դեռ ուրիշ լրտեսներ ալ կը հսկէին Սեւ ծովուն վրայ:

Անդրյորդանանի անկախութիւնը

Երուսաղէմէն Թայմզի կը հեռագրեն.—

Տեղական «Էլ Եարմուք» արաբերէն թերթը կուտայ ամփոփումը Անգլիոյ եւ Անդրյորդանանի միջեւ դաշնագրի նախագիծի մը, որուն համաձայն Անգլիա պիտի ճանչնայ Անդրյորդանանի անկախութիւնը՝ էմիր Ապտուլլահի իշխանութեան տակ, իսկ անոր տղան՝ դեռատի էմիր Թալալը՝ իբրեւ օրինաւոր յաջորդ: էմիր Ապտուլլահ բանակի վերին հրամանատարը պիտի ըլլայ եւ պիտի ունենայ դատական, օրէնսդրական եւ գործադիր իշխանութիւն: Անդրյորդանանեան կառավարութիւնը պիտի բաղկանայ հինգ նախարարներէ, որոնք են՝ վարչապետ, ներքին, դատական, կրթական եւ պատերազմական նախարարներ, որոնք ժողով պիտի գումարեն ըստ հաճոյս էմիրին: Շրջանային հիման վրայ 15—20 անդամէ բաղկացած օրէնսդիր ժողով մը պիտի ընտրուի: Այս վերջինն է որ պիտի ընտրէ նախարարութիւնը: Դաշնագիրը երկու տարի ի զօրու պիտի ըլլայ: Անգլիա փորձագէտ խորհրդականներ պիտի հայթայթէ:

Թուրքիա եւ Պուլկարիա

Ճիւմհուրիյէթ խօսելով թուրքեւպուլկար յարաբերութիւններու մասին, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.—

Անցեալները քննադատած էինք պուլկար կառավարութիւնը, նկատելով որ հակառակ կնքուած դաշինքներու, Սոֆիայի դահլիճը կը մերժէր վերադարձնել պուլկարաբնակ Թուրքերու կալուածները: Կիսապաշտօնական «Լա Պիւլկարի» թերթը, մեր այդ յօդուածին պատասխանելով, «անտեղի անվստահութեան» կը վերագրէ մեր յայտնած գաղափարները, եւ կը կարծէ թէ մեր նպատակն է ազդել ներկայիս Էնկիւրիի մէջ տեղի ունեցող Թուրքեւպուլկար յարաբերութիւններուն վրայ:

Պուլկար թերթը շատ կը սխալի: Մենք ուզեցինք հասկցնել միայն թէ, անկարելի է Պուլկարիոյ հետ յարաբերութիւններ հաստատելու տարբեր եղանակ մը գտնել, որքան ատեն որ չլուծուած դատ մը կայ մէջտեղը: Մենք կը կարծէինք թէ Պուլկարիա վերջ ի վերջոյ իրաւունք պիտի տար մեզի, մանաւանդ որ փոխադարձութեան օրէնք մըն ալ գոյութիւն ունի:

«Լա Պիւլկարի» կը գրէ թէ, Թրակիացի պուլկար գաղթականներու կողմէ կատարուած ցոյցերը լաւ ընդունելութիւն չեն գտած պուլկար շրջանակներու մօտ: Թրակիոյ խնդիրը բոլորովին տարբեր խնդիր մըն է: Մանաւանդ որ Պալքանեան պատերազմէն յետոյ մենք Պուլկարներուն ձգեցինք կալուածները այն բոլոր գաղթականներուն, որոնց բնակած շրջանները Պուլկարիոյ կցուած էին:

Մենք հինէն ի վեր կը փափաքինք որ Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ յարաբերութիւնները բարեկամական եւ անկեղծ հիմերու վրայ հաստատուին: Ասոր համար, փոխադարձաբար մէկ կողմ պէտք է նետել անցեալէն փոխանցուած կնճռոտութիւններն ու վէճերը:

Ճիշտ այս մտահոգութեամբ է որ, թրքահպատակներու իրաւունքներուն վերադարձումը պահանջեցինք: Առ այժմ այսքան բացատրութիւնը բաւական կը համարենք, յոյս ունենալով թէ օր առաջ պիտի փարատի մեր այս մտահոգութիւնը:

Թուրքեւխորհրդային դաշինքը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.—

Արտասահմանի մէջ երեւցած կարգ մը լուրերու համաձայն, իբրեւ թէ Խորհրդային Միութիւնը Էնկիւրի դիմած է Թուրքեւխորհրդային դաշինքը երկարաձգելու մասին եւ թէ մերժողական պատասխան ստացած է:

Անատոլուի գործակալութիւնը քննութիւն կատարելէ վերջ, կը յայտարարէ թէ պաշտօնական շրջանակներու մէջ այս մասին ոեւէ տեղեկութիւն չկայ:

ԽՄԲ.— Մենք արդէն ըսած էինք թէ այդ լուրը յերիւրածոյ է:

ՊՈՒԽԱՐԻՆԻ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Պուխարին իր կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոյին յանձնած է տեղեկագիր մը, ուր այն համոզումը կը յայտնէ թէ «Եւրոպա մտած է յեղափոխութեան ճամբուն մէջ» ու կարծէ թէ յեղափոխութիւնը պիտի սկսի Ֆրանսայէն, որուն վրայ պէտք է կեդրոնացնել ամբողջ ուշադրութիւնը:

"Հ. Յ. Դ. ՕՐ,,Ը 1 ՀՈԿՏ. ՇԲ. ԵՐԵԿՈՅ ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԸ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԷՆ ԸՆԴՀ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի ընկերները այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Բլէօ տը լա Լիւնի վերնայարկը, Մէթրօ Իթալի: Օրակարգ. Հինգերորդ Շրջ. ժողովի հարցերուն քննութիւնը:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կարտանի կոմիտէին, այս կիրակի կարտանի Հ. Յ. Դ. տան մէջ: Հոգեհանգիստ եւ բանախօսութիւն:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔԸ

Ղեկավարութեամբ՝ Պ. Պ. Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ եւ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ իր Զ. տարեշրջանի բացման առթիւ կուտայ իր Ա. ներկայացումը 24 Սեպտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին Sociétés Savantesի մէջ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՎ ԺԱՆ-ԷՔԱՌԻ ԳԼՈՒԽԸ ԳՈՐԾՈՑԸ

ՀԱՅՐ ԼԸ ՊՕՆԱՌ ՅՈՒԶԻՉ ՏՌԱՄ 4 ԱՐԱՐ

եւ ԱՊԱՐԱՆՋԱՆԸ, կատակերգութիւն 1 արար

կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ս. Ալիքսանեան, Ս. Նշանեան, Գ. Փափազեան, Օր. Անահիտ եւ Պ. Պ. Երուանդ Թօլայեան, Տրդատ Նշանեան, Արտաշէս Գմբէթեան եւ Արմենակ Սարրաֆեան:

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ.— 25, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Այս Շբ. երեկոյ ժամը 9ին, Մարսիլիոյ Bon Théatreին մէջ

կը բեմադրուի ՈՒՐԻԷԼ-ԱԿՈՍՏԱ

մասնակցութեամբ՝ դերասան՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանի միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին գրադարան-ընթերցարանը: Օրակարգ. վարչութեան նոր ընտրութիւն: Առանց բացառութեան ամէն ընկեր պարտաւոր է ներկայ գտնուիլ:

Լիոնի Աֆիոնի Հայրենակցական միութեան վարչութիւնը, տարեկան ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները եւ հայրենակիցները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին, 19 Րիւ Փասթէօր Մանիկեանի ճաշարանը:

Օրակարգ.— Տարեկան բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն, Ազգ. միութեան ընտրութեանց մասին խորհրդակցութիւններ եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Իզմիրցի Գէորգ եւ Տիրուհի Շէլլավեան որոնք Իզմիրի դէպքին կորսուած են: Իմացնել՝ իրենց քրոջը Վարդուհի Շէլլավեանի՝ 54bis Av. Gennevilliers, Colombes Seine, France. Կը խնդրուի Յունահայ թերթերէն արտատպել: Լուր տուողին ճամբեայ «Յառաջ» կը նուիրուի:

— Կը փնտռուին Յարութիւն եւ Պայծառ Մանտրօեան որ 8 տարի առաջ Պոլիս Գատըգիւղ Հալաճ փողոց թիւ 1 կը բնակէին: Յարութիւն ամուսնացած էր Խուբէլէկցի Տիգրանուհիի հետ: Կը կարծուի որ այժմ Նիսի կողմերը կը գտնուին: Իմացնել՝ իրենց եղբօր Բենիամին Մանտրօեանի, հասցէ՝ Manuel Mardirossian, 15 Rue Odéon Gap (H. A.):

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻԻ

"ԶԱՐԼՍԹՕՆ,,

ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ

ԳԻՆ՝ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն ու ցրուիչներուն:

ԾԱԽՈՒ Է

Մեկնումի պատճառաւ 500 քառ. մեթր մշակուած հող, պտղատու ծառերով. եւ տուն մը 2 սենեակ, 1 խոհանոց եւ քար: Դիմել՝ Աւետիսեանի 16, Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.)

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆՈՒԷՐ ԳՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

Խաւար՝ Լ. Անտրիէվ 12 Ֆր., Լորտ Արթուր Սէվայլի ոճիրը 7.50, Կապուտիկը 5, Նօնօ եւ Տօտօ 8, Սիրոյ խորանին առջեւ 5, Երկու ոգի 5, Տք. Մօռօի կղզին 12, Մանկութեան մեղքերը 15, Տիկին Բօժէ 5, Սատանային գաւակը 3, Կարմիր մարդոց երդումը 20, Մանօն Լէսքօ 15, Ռաֆայէլ 18, Կրացիէլլա 10, Հօճա Նասրէտտին 20, Ծապլվար 7, Փանջունի 7, Մակաբոյծը 6, Մահացու Սէրը 3, Տք. Մօրի վրէժը 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10, Ֆաքիր Թահրա 5, Աշըգ Ղարիպ 5, Թօփալ Օսման 5, Ջայնագր. երգարան 10, Ծոցի երգարան 10, Սուրբիականերգարան 5, Երազահան 6, Բաղդացոյց 10, Ֆրանս. խօսակց. 5 եւ 8 Ֆր.:

Բարեկենդանի անկուտները 3.50, Բռնի ամուսնութիւն 3.50, Լը Պարպուլիէ 2.50, Մոլորեալ ճամբորդը 2, Երանոս աղբար 3, Ամուսնական խնդրանք 2, Կոյր երգչուհին 3, Սքաբէն՝ Մոլիէռի 5, Շողոքորթը՝ Պարոնեանի 5, Սալօմէ 4, Տրիլբի 5, Համլէթ 10, Օթէլլօ 10, Թագաւոր 10, Նիօբէ 5, Ֆիօտոր Եօաննովից արքան 8:

Դուրեանի քերթուածները 5, Երգեր ու տաղեր 2.50. Տաղք եւ Նամականին 8, Իսահակեանի Հայրենի աղբիւրիցը 30, Ինտրայի Նոճաստանը 7, Օմար Խայեամ 4, Հաֆըզի քառեակները 4:

25 ֆրանքէ աւելի գիրք առնողին 5 Ֆր.ի գիրք նուէր, 50 Ֆր.է աւելիին 10 Ֆր.ի գիրք նուէր, իսկ 100 Ֆր.է աւելի գիրք առնողին 15 Ֆր.ի գիրք նուէր կը տրուի: Փօսթի ծախք չառնուիր: Դիմել հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի) 100	Mark	606	—
Թրքական Թղթ.	L. Tıq.	12	83
Թրք. ոսկի	» or	106	70
Մէճիտիէ	Médjidié	9	20
Լէվա 100 հատր	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	139	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատր	Ley	15	70
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3450	—
» II	»	2010	—
» III	»	1665	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	165	—

Վարձու սենեակ

Պուլվար Փուասսոնիէր թիւ 1, Մաթէն թերթին դէմ, պատուաւոր հայ ընտանիքի մը մօտ վարձու է օդասուն սենեակ մը երկու հոգինոց. կը նախընտրուի՝ երկու երիտասարդ: Դիմել ՖՕԹՕ ՖԷՊԻՒՍին, նոյն հասցէով:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris(10

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

9 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 436 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞ՒՐ Կ'ԵՐԹԱՅ ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԸ

Զափազանց ծանր ու ճնշող մթնոլորտի մը մէջ է որ սկսան Ազգերու Դաշնակցութեան ութերորդ Ընդհանուր ժողովի աշխատանքները:

Գերմանիա Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելէ եւ Լօքարնոյի դաշինքները ստորագրելէ յետոյ ալ դեռ Դաշնակից Ջինուորական Գրաւման Բանակը կը պահուի գերմանական հողերուն վրայ, իբրեւ ապահովութեան իրական երաշխաւորութիւն:

Ներկայ նստաշրջանի բացուելէն քանի մը օր առաջ էր միայն որ շռնդալից ձախողանքով մը փակուեցաւ երեք մեծերու նաւային զինաթափութեան խորհրդաժողովը:

Ազգերու Դաշնակցութեան ջատագով հանդիսացող երկու կարեւոր դէմքեր — լորտ Ռոպըրթ Սէսիլ եւ Պ. տը Ժուվընէլ յուսահատ եւ վրդովուած մեծերու դաւաղիր վերաբերումէն, հանդիսաւորապէս քաշուեցան իրենց ներկայացուցիչի պաշտօններէն:

Նախքան Ընդհանուր ժողովի գումարումը, մեծերը առանձին խորհրդակցութիւններով կ'աշխատին բոլոր կնճիռները համաձայնեցնել իրենց տեսակէտներուն եւ շահերուն:

Վերջին ատենները աւելի մեծ չափերու կը հասնին գաղտնի ու մասնակի դաշնագրութիւններն ու քաղաքական համաձայնութիւնները:

Այս վտանգաւոր իրարանցումին մէջ փոքր պետութիւնները իրենք զիրենք պայթելու պատրաստ ռումբի վրայ կը կարծեն: Անստուգութեան ու անապահովութեան մէջ կը տուայտին: Ամէն մէկը վաղուան համար վստահութիւն չունի:

Ահա՛ ամփոփ գիծերով այն վիճակը, որուն մէջ կը սկսին ժողովի աշխատանքները: Անտարակուսելիօրէն սեղանի վրայ պէտք էր գային այս ծանր ու ճնշող մթնոլորտի պատճառներն ու պատճառ հանդիսացողները:

Ինչպէս կը տեսնուի նոր սկսած վիճաբանութիւններէն, փոքր պետութեանց ներկայացուցիչները այլ եւս անհանդուրժելի կը գտնեն այն կացութիւնը, որուն մէջ մեծ պետութիւնները Ազգերու Դաշնակցութիւն կը խաղան:

Առաջին ռումբ նետողը կ'ըլլայ Հոլանտայի ներկայացուցիչ եւ արտաքին նախարար վան Պլոքլանտ, որ իրաւամբ դիտել կուտայ թէ՝ փոքր պետութիւններու ներկայացուցիչները կուգան խորհրդաժողովին՝ հաստատելու համար համաշխարհային խաղաղութիւնը, մինչդեռ մեծերը իրենք իրենց մէջ համաձայնութեան մը կուգան եւ միւսներուն հետ խաղի կ'ելլեն:

Ազգերու Դաշնակցութեան 1924ի զինաթափութեան փրոթոքոլը եւ նախապատրաստական աշխատանքներու յանձնաժողովը յառաջդիմութիւն մը չեն կատարած, կ'ըսէ Հոլանտայի ներկայացուցիչը: Ի հարկէ կեանքը կանգ չառներ, եթէ առաջ չի քալեր, կը նշանակէ թէ ետ գացած է քանի մը քայլ. ապացոյց՝ նաւային խորհրդաժողովի ձախողանքը:

Բայց աւելին կայ: Փոքր պետութիւնները կատարեալ խաղաղութեան եւ ազգերու ներդաշնակ համակեցութեան հասնելու համար նկատի ունին հետեւեալ երեք պայմանները.— Ապահովութեան երաշխաւորութիւն, պարտադիր իրաւարարութիւն եւ զինաթափութիւն: Փոքր պետութիւնները այս է որ կը սպասեն Ազգերու Դաշնակցութենէն, սակայն մեծերը խստօրէն կը յամառին այդ իրաւունքները չտալ նոյն հաստատութեան:

Կը թուի թէ փոքրերը փոխադարձ համաձայնութեամբ կամ լռելեայն միօրինակ մտածումով, որոշած են նեղը դնել մեծերը եւ խստիւ պահանջել որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ապահովէ իրենց այն, ինչ որ անկէ կը սպասեն, եւ ոչ թէ միայ իբրեւ քաղաքական մեքենայ մը այս կամ այն մեծ պետութեան ձեռքը՝ իր ուզած կերպով գործածելու համար զայն:

Դժուարին գործի մը ձեռնարկած են փոքր պետութիւնները. դժուա՛ր թէ մեծերը տեղի տան, որովհետեւ անոնք չեն ցանկար ոտք-ձեռք կապուած յանձնուիլ հաստատութեան մը, որ իր բռունցքը ուժգին կերպով պիտի իջեցնէ մութին մէջէն քաղաքական դաւեր կազմակերպող մեծերու գլխին վրայ:

Այնուամենայնիւ մխիթարական բան մը կայ փոքրերու կողմէն սահեղծուած այս պայքարին մէջ. գոնէ մինչեւ հիմա գոյութիւն ունեցող հաւակերպական վիճակէն դուրս կուգան եւ կը բանան կեղծիքի վարագոյրը: Հրապարակաւ կը յայտարարեն թէ Ազգերու Դաշնակցութեան դերքը եւ անոր հեղինակութիւնը ի՞նչ պիտի ըլլայ՝ ծառայելու համար աշխարհի խաղաղութեան ու զրկուածներու եւ վտանգուածներու պաշտպանութեան:

Խորհրդաժողովին մասնակցող մեծերը կամ պիտի ընդունին եւ ընթացք տան այս պահանջներուն եւ կամ հրապարակաւ պիտի խոստովանին իրենց հակառակութիւնը եւ վերջնապէս քանդեն այժմու խրտուիլակ Ազգերու Դաշնակցութիւնը:

Ո՛չ միայն ժողովին մասնակցող փոքր պետութիւնները, այլ նաեւ աշխարհի զրկուած ու կողոպտուած ազգերը պատասխան մը կ'ուզեն մեծերէն, դրական կամ բացասական, սակայն յստակ եւ որոշ:

Այս յստակ պատասխանը պիտի որոշէ ամբողջ կացութիւնը եւ քօղազերծէ կեղծիքը: Անկէ յետոյ միայն աշխարհի խաղաղութեան եւ ազգերու ներդաշնակ համակեցութեան ցանկութիւն ունեցող մարդկութիւնը հրապարակ պիտի բերէ այն տարրերը, որոնք պիտի կարենան իրականացնել ազգերու ճշմարիտ դաշնակցութիւնը:

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Սոֆիայի *Արաքսը* խօսելով վերջերս գումարուած Հ. Յ. Դ. Պալքանի 21րդ շրջանային ժողովին մասին, կը գրէ. (30 Օգոստ.).

— «*Ժողովը գումարուեցաւ տաք մթնոլորտի մէջ: Ամէն շրջան բերած էր իր բանաձեւը, ազգային քաղաքական հարցերու մասին, որոնց լուսաբանութեան համար տրամադրելի էին բոլոր նիւթերը: Շատ մը խնդիրներ, ինչպէս անկախ հայրենիքի պահանջը, պատգամաւորներուն համար յստակ էին իբրեւ հանգանակ:*

«*Ուրիշ կէտերու մէջ, ինչպէս մեր դերքը կովկասեան հարեւաններու հանդէպ, գլխաւոր մտահոգութիւնն էր հայ ժողովուրդի ֆիզիքական ապահովութիւնը եւ անոր պահանջներուն գոհացումը: Ոչ մէկ պարագայի մէջ որ եւ է բռնի գործողութիւն՝ Հայաստանի ներկայ կարգուսարքին դէմ, որ պարզապէս մէկ օղակն է ընդհանուր շղթայի մը: Եւ ոչ մէկ գործակցութիւն այնպիսի տարրերու հետ, որոնք կասկածելի մարզանքներ կը փորձեն:*

«*Այս անգամ ալ, ինչպէս նախորդ ժողովներուն մէջ, Շրջ. Ժողովը շեշտեց թէ Դաշնակցութիւնը, շարունակելով հանդերձ իր գաղափարական պայքարը խորհրդային իշխանութեան դէմ, ամէն աջակցութիւն պիտի ընծայէ հայրենիքին վերաշինութեան եւ զարգացման:*

«*Միեւնոյն ատեն, գաղութները համարելով պահեստի աղբիւրներ հայրենիքին համար, պիտի աշխատի անաղարտ պահել անոնց ազգային դիմագիծը, ուժ տալ նոր սերունդին կրթութեան եւ երիտասարդական միութեանց, եւ զարգացնել հայրենիքի գաղափարը:*

«*Ազգային իշխանութեանց մասնակցելու հարցը մանրամասնօրէն քննելով, ժողովը քուէարկեց յստակ բանաձեւ մը:*

«*Շրջ. Ժողովի փակման ատեն, բոլոր պատգամաւորները, տարէց թէ երիտասարդ, մէկ բաղձանք ունէին,— տեսնել կազմակերպութեան ուժը կրկնապատկուած եւ բոլոր ընկերները ջերմապէս աշխատանքի փարած, պայծառ մթնոլորտի մը մէջ: Մէկ խօսքով՝ արդարացնել այն յոյսերը որ ամէն տեղ, ինչպէս այս գաղութին մէջ ալ, դրուած են Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ.*

ՊՈԼՍՈՅ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Յառաջիկայ ամիս Պոլսոյ մէջ նոր մարդահամարի պիտի ձեռնարկուի գիտական վերջին պայմաններով: Հոկտ. 28ին, ամէն մարդ իր տունը պիտի փակուի, եւ քանի մը ժամ դուրս չպիտի ելլէ: Մասնաւոր պաշտօնեաներ տունէ տուն պիտի պտտին, եւ բոլոր բնակիչները պիտի արձանագրեն, անհրաժեշտ մանրամասնութիւններով:

Մարդահամարէն առաջ, Թուագրում պիտի կատարուի: կարգ մը Թաղերու մէջ արդէն վերջացած է գործողութիւնը: Մնացեալ Թաղերու տուներն ալ շուտով պիտի Թուագրուին: Մօտաւորապէս 3000 հոգի պիտի գործածուին, մարդահամարը 3—4 ժամէն աւարտելու համար: Պատրաստուած հրահանգի մը համաձայն, կառավարութիւնը ազատ է իր ուզած անձը գործի լծելու: Խուսափողները 25 ոսկի տուգանք պիտի վճարեն:

*** Բերայի շիտակը պիտի կոչուի «Իսթիքլալ ճատտէսի»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ԵՒ ԽԻՍՏ ՈՐՈՇՈՒՄ ՄԸ "ԼՔԵԱԼ" ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳՈՅՔԵՐԸ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՉՊԻՏԻ ՅԱՆՁՆՈՒԻՆ

Պոլսոյ *Միլլիէթ*ին 4 Սեպտեմբեր Թիւին մէջ կը կարդանք.—

Անցեալ տարի որոշում տրուած էր որ Լօզանի դաշնագրին գործադրութեան Թուականէն (6 Օգոստ. 1924) յետոյ գրաւուած գոյքերը փախստականներուն փոխանորդներուն պիտի վերադարձուին: Այս որոշումին համաձայն, շատեր, որոնք չպիտի կրնային Թուրքիա վերադառնալ, իրենց փոխանորդներուն միջոցով սկսան դիմել դատարան եւ նոյնիսկ կարգ մը գոյքեր յաջողեցան վերստանալ:

Եւ սակայն տեսնուեցաւ որ անյարմար է վերադարձնել նախապէս գրաւուած գոյքերը այն Հայերուն եւ Յոյներուն, որոնք Թուրքիոյ մէջ դաւաճանութիւն ընելէ յետոյ փախան եւ այժմ փոխանորդներ կը նշանակեն իրենց համար: Միւս կողմէ մեր գաղթականները վնաս կը կրեն այդ որոշումէն: Յետոյ պետական գանձն ալ կը կորսնցնէ: Բազմաթիւ գաղթականներ, որոնք զետեղուած էին նման լքեալ տուներու մէջ, այդ որոշման համաձայն, դատարանին հրամանով փողոցները թափուեցան:

Այժմ մեզի կը տեղեկացնեն թէ գործավարներու խորհուրդը այս մասին նոր որոշում մը տուած է: Երէկ, ելմտական գործավարութենէն Լքեալ Գոյքերու տնօրէնութեան հաղորդուեցաւ այդ որոշումը:

Ըստ նոր որոշման, նոյնիսկ 6 Օգոստոս 1924էն յետոյ գրաւուած փախստականներու լքեալ գոյքերը, իրենց Թուրքիոյ փոխանորդներուն չպիտի վերադարձուին այլ եւս: 6 Օգոստ. 1924 Թուակիր որոշման «փոխանորդներ» բառին տեղ գրուեցաւ «ԲՈՒՆ ՏԷՐԵՐԸ» բացատրութիւնը: Հետեւաբար բոլոր լքեալ գոյքերու ԲՈՒՆ ՏԷՐԵՐԸ պէտք է ներկայանան ԱՆՁԱՄԲ, վաւերաթուղթերը ի ձեռին, ապացուցանելու համար թէ իրենց գոյքերը գրաւուած են 6 Օգոստոս 1924էն յետոյ:

Այս որոշումը հաղորդուեցաւ նաեւ դատական գործավարութեան կողմէ, Պոլսոյ եւ բոլոր նահանգներու ընդհ. դատախազներուն:

Թուրքիա շահեցաւ «Լօթիւս»ի դատը

Լահէյի միջազգային իրաւարար ատեանը առջի օր տուաւ իր վճիռը «Լօթիւս»ի ծանօթ խնդրին մասին: Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ ամիս դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ Լահէյի մէջ, ուր ֆրանս. տեսակէտը պաշտպանեց արտաքին նախարարութեան իրաւագէտ-խորհրդական փրօֆ. Պասդըվան, իսկ Թրքականը՝ դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ: Տասներկու դատաւորներէն 6ը Ֆրանսայի եւ 6ը Թուրքիոյ իրաւունք կուտար: Ձայներու այս հաւասարութեան առջեւ վերջին խօսքը կը մնար Նախագահ Հիւպէրի, որ դէմ արտայայտուեցաւ ֆրանսական թէզին, ու այս կերպով Թուրքիա շահեցաւ դատը:

Թուրքիոյ ի նպաստ քուէարկողներն են՝ Նախագահ Հիւպէր (Զուիցերիա), Պուսթամանթէ (Քուպա), Օտա (Ճափոն), Անցիօլօթթի (Իտալիա), Փէսսօա (Պրազիլիա), Ֆէյզի Տայիմ պէյ (Թուրքիա):

Ֆրանսայի ի նպաստ ձայն տուին՝ Լօտէր (Հոլանտա), Վայս (Ֆրանսա), լորտ Ֆինլէյ (Անգլիա), Նիհօլմ (Տանիմարքա), Ալթամիրա (Սպանիա), Ճօն Պասէլ Մուր (Մ. Նահանգներ):

Դատարանի պատճառաբանութիւնը կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով.—

Դատարանը հրաւիրուած էր ճշտելու թէ միջազգային իրաւունքին մէջ իրապէս կա՞յ օրէնք մը, որ արգիլէր Թուրքիան դատական հետապնդումներ կատարելէ ֆրանս. շոգենաւին նաւապետին դէմ: Արդ, այդպիսի օրէնք մը չկայ: Նոյնպէս կարելի չէ ընդունիլ որ ոճիրը ֆրանսական նաւի մը կողմէ գործուած ըլլալով, այդ նաւը ֆրանս. հող կը նկատուի, հետեւաբար եւ յանցաւորը դատելու իրաւունքը Ֆրանսայի կը պատկանի:

Այս վճիռը վիճաբանութեան երկար նիւթ պիտի մատակարարէ միջազգային իրաւունքի մասնագէտներուն: Արդէն երբ նախագահը վճիռը կարդաց, փոքրամասնութեան մէջ մնացած 6 դատաւորները՝ յաջորդաբար կարդացին անձնական նօթեր՝ որոնց համաձայն իրենք չէին կրնար միանալ դատարանի վճիռին: Անոնց գլխաւոր տեսակէտը այն է, որ արգելքի բացակայութիւնը արտօնութիւն չի նշանակեր, եթէ միջազգային օրէնքը այս ինչ բանը չէ արգիլած, ըսել չէ թէ արտօնած է զայն: Վճիռին եւ դատաւորներու նօթերուն ընթերցումը տեւեց ճիշդ չորս ժամ:

Ֆրանսական թերթերը դառնութեամբ կ'արձանագրեն Թուրքիոյ յաղթանակը:

Պատերազմը արգիլելու համար

Հոլանտայի ներկայացուցչին առաջարկէն վերջ, Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր ժողովին պաշտօնապէս ներկայացուեցաւ լեհական առաջարկը, որ կը բաղկանայ հետեւեալ երկու հատուածներէն.—

1. Միջազգային ոճիր մը նկատել կարգադրելու համար պատերազմի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐ

Կոտարեալ պատերազմ մըն է, որ տեղի կ'ունենայ Ֆրանսայի արեւելեան սահմաններուն վրայ: երկու կարեւոր ռազմափորձեր, մէկը Հռենոսի հովիտին, միւսը Լորէնի նահանգին մէջ:

Հռենոսի հովիտին մէջ ռազմափորձերը, հակառակ անձրեւին ու թանձր մառախուղին, կատարեալ կանոնաւորութեամբ եւ պատերազմի իրապաշտ նմանութեամբ կը շարունակուին երկու բանակներու կողմէ: Սէնվալտ եւ Պինկէրվալտ լեռներուն կողին վրայ՝ թնդանօթով, ռումբերով փորձեր, սուինի յարձակումներ տեղի կ'ունենան: Առայժմ կարմիր բանակը յաղթող է:

Լորէնի մէջ ռազմափորձերը սկսան երկուշաբթի, Զօրավար Վէյկանի հրամանին տակ: Հոս եւս մառախուղը արգելք եղած է որ օդանաւերը չկարենան լաւ ծառայել:

Յետոյ թրջուած գետնին վրայ եւ անտառներուն մէջ յարձակումը շատ դժնդակ էր զինուորներուն համար: Այս ռազմափորձերուն մէջ ամէնէն մեծ դերը վիճակուած էր ռազմասայլերուն եւ հրասայլերուն:

ՕԴԱՐՇԱՒՆԵՐԸ

Երէկ գրած էինք թէ Պէրթօտի օդանաւէն լուր չկայ: Չորեքշաբթի առաւօտ Անդրատլանտեան մեծ շոգենաւերը ստացան անթել մը, որ կը յայտնէր թէ *Օլտ-Կլօրի*, Ովկիանոսին կեդրոնը փոթորիկի բռնուած ըլլալով, ստիպուած էր ծով իջնել, եւ օգնութիւն կը խնդրէր: Բոլոր շոգենաւերը օգնութեան փութացին, սակայն կարելի չեղաւ զայն գտնել: Օդանաւը հիկայ շտեմարաններ ունի, զորս կարելի է պարպել վայրկենական եւ լեցնել օդով:

Միւս կողմէ թեւերը 20 մեդր տարածութիւն ունին եւ կրնան ծփալ ծովին վրայ: Յետոյ օդանաւորդները ունին քաուչուէ նաւակ մը, որ կրնայ անմիջապէս ուռիլ եւ առնել 3-4 մարդ: Օդանաւորդները ունին նաեւ լուսավառութեան միջոցներ, գիշերը լոյս տալու համար: Հակառակ այս բոլորին, կարելի չեղաւ գտնել ո եւ է հետք: Եւ նաւերը յուսահատ շարունակեցին իրենց ճամբան:

*** Լէվին կը սպասէ աղուոր օդերուն, եւ եթէ մինչեւ Սեպտեմբերի 15ը չկարենայ մեկնիլ Ամերիկա, նոր ծրագիր պիտի մշակէ:

*** Օդանաւորդ Մաք Ինթոշ, որ կը գտնուի Տըպլինի մօտ Պալտոնէլի կայանը, կը յայտարարէ թէ պատրաստ է ճախրելու Ատլանտեանի վրայէն: «Եթէ Լէվին ճամբայ ելլէ, մենք իրմէ 3 ժամ առաջ ենք, յետոյ մեր օդանաւն ալ 30 քիլոմեդր աւելի արագ կը թռչի քան *Միս Քոլոմպիան*: Մենք մտադիր ենք մեկնիլ Ամերիկա եւ վերադառնալ»:

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ՊԱՆԹԷՈՆ

Պոլշեւիկները կը խորհին Մոսկուայի մէջ հիմնել մահատուն մը, ուր պիտի պահուին նշանաւոր պոլշեւիկներու... ուղեղները: Այս նորօրինակ Պանթէոնը պիտի շինուի պետութեան ծախքով: Ռուս գիտունները, Մէլնիքով, Պէշթըրէվ, Զալքէնտ կը խորհին թէ Պանթէոնի մը մէջ ուղեղներու այս պահպանումը աւելի արժէք կը ներկայացնէ, քան այն որ ուրիշ երկիրներու Պանթէոններուն մէջ կը պահեն դիակ կամ աճիւն: Ուղեղներու Պանթէոնը այն օգտակարութիւնը ունի, որ ապագային գիտուններու քննութեան համար ահագին նիւթ պիտի կրնայ հայթայթել: Մնաց որ, կ'ըսուի թէ, Խարքովի մէջ նման մահատուն մը կայ, ուր կը պահուին 12 նշանաւոր պոլշեւիկներու ուղեղները... վասն քննութեան:

Ո՞ր պոլշեւիկներն են ատոնք, չենք գիտեր:

ՆՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԼԻԳԱՆ

Փրակայի մէջ կազմուած է «Նոր Արեւելքի Ընկերվարական Լիգա» մը՝ գրեթէ մէկ տարուան յամառ աշխատանքի ու բանակցութեանց հետեւանքով։ Անիկա արդէն մշակած ու հաստատած է իր քաղաքական ծրագիր-կանոնագիրը եւ մօտ ապագայի մէջ կը պատրաստուի հանդէս գալ իր անդրանիկ կոչով՝ ուղղուած ընկերվարական կուսակցութիւններու ու համայն աշխատաւորութեան։

«Նոր Արեւելքի Ընկերվարական Լիգան» բացառապէս կազմուած է ընկերվարական կուսակցութիւններէ։ Անոր կ'անդամակցին Ռուս Էս-Էրները յանձինս իրենց ականաւոր՝ ներկայացուցիչներուն (Վիքթոր Չերնով եւ Գուբերիչ), Ուկրայնական Էս-Էրները՝ յանձինս յայտնի պետական - հանրային գործիչներու (Շապովալօ եւ Գրիգորեւ), Բելոռուսական Էս-Էրներն ու սոց. ֆետերալիստները (Գրիպպ եւ Կրիչեւսկի եւայլն) ու Հ. Յ. Դաշնակցութեան Փրակայի մարմինը։ Մտապատրանքներու զոհ չդառնալու համար առաջուց շեշտենք, որ այս կազմակերպութիւնը դեռ նոր է, անոր առջեւ դեռ բազմաթիւ խոչընդոտներ կան ծառացած, անիկա մէկ կողմէն պիտի յաղթահարէ այդ խոչընդոտները, միւս կողմէ պիտի աշխատի իր յարկին տակ համախմբելու «Նոր Արեւելքի» ժողովուրդներու միւս ընկերվարական հատուածներն ու կուսակցութիւնները։

Սակայն անժխտելի է այն իրատես ոգին որ կը ցուցադրէ Լիգայի քաղաքական ծրագիրը եւ այն գործնական խոշոր արդիւնքները, որ Լիգայի յաջող գործունէութեան պարագային, անոր հետ կը կապեն համակիր քաղաքական շրջանակները։

Աշխարհագրօրէն Լիգան կը փորձէ իբրեւ առաջին քայլ, ի մի համախմբել Խորհրդային Միութեան մէջ եղած ազգութիւններու ընկերվարական կուսակցութիւնները, խմբակցութիւններն ու անհատ ընկերվարականները։ Լիգայի միակամ ու համերաշխ աշխատանքները առաջին հերթին կը ձգտին մաքրելու այն թունաւոր մթնոլորտն ու մեղմելու սրուած յարաբերութիւնները, վերոյիշեալ ժողովուրդներու եւ անոնց քաղաքական կազմակերպութիւններուն միջեւ։ «Նոր Արեւելք» հասկացողութիւնը Լիգայի ծրագրին մէջ կ'ընդգրկէ Խորհրդային Միութեան հետ նաեւ Լեհաստանը, Պալթեան պետութիւնները (Լաթվիա, Լիթուանիա եւ Էսթոնիա) եւ Ֆինլանտիան։

Լիգայի քաղաքական ծրագրի կեդրոնական խնդիրը ազգային հարցն է, զոր խաղաղ ճամբով լուծելու մտահոգութեամբ ալ իսկապէս երեւան եկած է ան։ Նկատի ունենալով մասնաւորաբար այն ձախող քաղաքականութիւնը, որ Խորհրդային Միութեան մէջ կը վարեն մեծամասնականները եւ օրը օրին աւելի կը բորբոքեն եւ հիւանդագին բնոյթ կուտան ազգային սրուած յարաբերութիւններուն Կովկասի, Ուկրայնայի ու Բելոռուսիոյ մէջ՝ Լիգան ամէն բանէ առաջ համաձայնութեան կ'ուզէ գալ Խորհրդային Միութեան ժողովուրդներու ազգային եւ տնտեսական - մշակութային խնդիրներուն շուրջ։

Անկէ յետոյ դիւրին կ'ըլլայ գործակցութեան կոչել նաեւ Լեհաստանի, Պալթեան երկիրներու ու Ֆինլանտիայի ընկերվարական կազմակերպութիւնները։ Լիգան ազգային հարցը Խորհրդային Միութեան սահմաններուն մէջ լուծելու նախապայման կը համարէ ազգերու ինքնորոշման կատարեալ ազատութիւնը։ Աւելին. ա՛յն ազգային խմբակցութիւնները, որոնք ամփոփուած են կամ ինքնավար շրջաններու մէջ եւ կամ իբրեւ ազգային փոքրամասնութիւն կը մնան այս ու այն հանրապետութեան կազմի մէջ՝ իրաւազօր են բաժնուելու, քաղաքական անկախ միաւոր դառնալու, կամ միանալու իրենցարենակից մայր հատուածին։ Պետութիւններու սահմաններու ճշտումը՝ ազգագրական սկզբունքի համաձայն, բոլոր ջրանցքներու, նեղուցներու, նաւահանգիստներու միջազգայնացումը՝ եթէ անոնց օգտագործումը անխուսափելի անհրաժեշտութիւն է շարք մը ժողովուրդներու տնտեսական մշակութային զարգացման ու բարգաւաճումին։

Ընդունելով հանդերձ ժողովուրդներու ինքնորոշման լիակատար իրաւունքը՝ Լիգան, ինչպէս խորհրդային, նոյնպէս եւ արեւելեան Եւրոպայի բոլոր պետութիւններու համագործակցութիւնը, համակեցութեան բարձր պահանջը իրագործելու միակ ուղիղ ճամբան կը համարի այդ պետութիւններու ազատ միութիւնը, որու մէջ ազատօրէն մտնել ու դուրս գալ կարող են բոլոր վերոյիշեալ պետութիւնները։ Այդ պետութիւններու ազատ միութիւնը կը կազմուի փոխադարձ համաձայնութեամբ։ Ազատ միութեան գերագոյն մարմինը գերպետական օրգանն է, ուր բոլոր պետութիւնները ներկայացուած պիտի ըլլան հաւասար ձայնեբով ու հաւասար իրաւունքներով։

Ազատ միութեան մէջ ծագած բոլոր վէճերը պիտի լուծուին շահագրգռուած կողմերու համաձայնութեամբ, հակառակ պարագային՝ միութենական իրաւարար ատեանի վճռով, որ պարտադիր պէտք է ըլլայ կողմերու համար։ Ազատ միութեան գերագոյն օրգանը (կեդրոնը) կ'ապահովէ իր անդամներու հողային սահմանները, միատեսակ մաքսային սակեր եւ հաղորդակցութեան պայմաններ կը ստեղծէ բոլոր անդամ պետութիւններու համար։

Լիգան դեռ իրական աշխատանքներու չանցած՝ իր շուրջը ստեղծած է մէկ կողմէ համակիրներու եւ բարեկամներու ջերմ շրջանակ, միւս կողմէ ալ թշնամիներու եւ չարակամներու միակամ ճակատ մը։ Դժբախտաբար թշնամական տրամադրութիւն անուցանողներուն տուն տուող ու նիւթ մատակարարողները անոնք են ամէնէն առաջ, որոնք Լիգայի աշխատանքներուն ամենաջերմ մասնակցութիւն ցոյց կուտային երկար ժամանակ եւ յանկարծակի, առանց բանաւոր պատճառներու, հեռացան անկէ։ Հեռացողներէն ռուս Սոցիալ-Դեմոկրատները հրահանգ ստացած են իրենց արտասահմանի կեդր. կոմիտէէն՝ առ այժմ սպասել, մինչեւ որ Լիգան իր ծրագիր-կանոնագիրը հրատարակէ, որոշելու համար թէ պէ՞տք է մասնակցին թէ ոչ։

Ուկրայնական Սոց. Դէմոկրատները՝ պառակտուած իրարու մէջ, միակամ որոշման չեն կրնար գալ. ոմանք կողմնակից են «դինեալ միջամտութեան» եւ ջուր կ'աւելցնեն «կովկասեան անկախութեան կոմիտէ»ի ջաղացքին ու Ժորտանիա-Ռամիշվիլիի հետ կը սիրաբանին, ուրիշներ անոր նպատակները օգտակար, ցանկալի եւ անհրաժեշտ գտնելով հանդերձ, դեռ կ'ուզեն վերապահ մնալ։ Ամէնէն տգեղ դերը կը կատարեն վրաց Սոց. Դէմոկրատները, մասնաւորապէս Ռամիշվիլի-Ժորտանիայի Փրակայի խմբակը՝ հրեայ Այօլլօի գլխաւորութեամբ։ Իր գրաւոր հրաժարականին մէջ այս խմբակը կը մատնանշէ երկու պատճառ, որոնց հետեւանքով կը հեռանայ Լիգայէն։

Իրողութիւնը սակայն այն է, որ «կովկասեան անկախութեան կոմիտէ»ի կազմութենէն յետոյ Թուրք-Թաթարական գործիչներու եւ Ուկրայնական ազգայնականներու պահանջով Ռամիշվիլին ու Ժորտանիան հրահանգած էին իրենց տեղւոյ խմբակին՝ հեռանալ Լիգայէն, մանաւանդ որ այս հրաժարականը զուգադիպեցաւ Ռամաշվիլիի Փրակա գալուն հետ։

Մեր կուսակցական մամուլը չափէն աւելի զգուշաւոր ու մեղմ վերաբերում ցոյց տուաւ «կովկասեան անկախութեան կոմիտէ»ի նկատմամբ, չնայած այն բացարձակ իրողութեան, որ այդ կոմիտէն կը սնանի ու կը գործէ բացառապէս տաճկական նիւթական միջոցներով եւ ուղղուած է առաջին հերթին մեր, ու յետոյ միայն Ռուսներու դէմ։ Հիմա երբ լաւագոյն առիթներ ու հիմունքներ կան Վրաց Սոց. Դեմոկրատիայի դաւաճան, յետադիմական ու ազգայնամոլ քաղաքականութիւնը մերկացնելու ու պարզելու ընկերվարական աշխարհին առջեւ՝ պէտք չէ առիթը կորսնցնել։ Այս աշխատանքը լաւագոյն կերպով կրնայ տանիլ «Նոր Արեւելքի Ընկերվարական Լիգան»։

փրակա Ե. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՖԱՇԻՍՄ ԵՒ ՎԻՐԳԻԼԻՈՍ

Իտալական կառավարութիւնը 100,000 լիրէթ յատկացուց՝ Մանթովա քաղաքին հրապարակին վրայ երախտաւոր իտալացիին հետ բարձրացնելու համար Վիրգիլիոսի յուշարձանը։

Ցանդէ Միջին դարուն երգեր էր, «Ո՜վ Լատիններուն փառքը, կերտողը մեր լեզուին»։ Իտալեբէնը սերած լատիներէնէն, իտալացին ժառանգորդը Լատինին՝ իր բանաստեղծը կը համարի Ենէասի երգիչը, որ դեռ կ'ապրի 20 դարերու թարմութեամբ։

Երկրագործութեան վերածնունդ մը կը տօնուի ամէն կողմ կեանքի սղութեան դէմ պայքարելու համար։ Վիրգիլիոս երգիչն է երկրագործական կեանքին, շինականի հիւղակին։

Որատիոս ալ փառաբանած էր գեղջկական կեանքը, բայց այդ երգը յուսահատութեան աղաղակ մըն է, քաղքենի կեանքէն զզուած անհատի մը կոչը։ Վիրգիլիոսի երգերը հայրերու հօղին կառչած շինականին ցնծութեան տաղերն են՝ մշակուած դաշտերու գեղեցկութեան եւ հնձուած խոտերու բուրումներուն մէջ երգուած։ Վերադարձ դէպի՜ գիւղ, կը գոչեն ընկերաբանները այսօր, ճարտարարուեստական կեանքի վնասները ցոյց տալով։ Ընկերութիւնը վտանգի մէջ է, քայքայուելու ենթակայ, որովհետեւ գիւղացի ուժեղ դասակարգը կը խուժէ դէպի քաղաք մաշուելու եւ անճիտուելու համար։

Վիրգիլիոս հանդարտօրէն կ'երգէր կայսերական դարուն. «Իցի՜ւ թէ ապրէի անծանօթ գետակներու եւ պուրակներու մէջ»։ Հռոմի գրական շրջանակները, Օգոստոս կայսեր սիրելի անհատներուն ընկերութիւնը հաճելի չէր իրեն համար։ Վիրգիլիոս ապրեցաւ գեղջուկի մը պէս։

Քննադատներ «Մշակականք»ը կը դասեն Վիրգիլիոսի եւ լատինութեան գլուխ-գործոցին մէջ։ Հոն Վիրգիլիոս ամէնէն աւելի ինքնատիպ է, իր երգը տիեզերական է, իր երկրագործը ամէն տեղի եւ ամէն ժամանակի է։ Իր խորհուրդները, պարզ, բարի եւ բարեպաշտ ըլլալ. այսօր ալ կարելի է կրկնել։ Կրօնական երկիւղածութիւն մը ունի Վիրգիլիոս եւ հաւատացած է որ երջանկութեան համար անհրաժեշտ է։ «Ամէնէն առաջ պաշտելու է աստուածները» (In primis venerare Deos) կը պատուիրէ շինականին։

Վիրգիլիոս կը հրահանգէ սիրել կենդանիները, ոչ թէ անոր համար որ օգտակար են, այլ որովհետեւ անոնց «քաղցր հոգիները» մերինին հետ հաղորդակից են. հասկնալու եւ սիրելու է զանոնք։

Մովսէսի «Ծննդոց»ը աստուածային պատիժ մը կ'ընդունի աշխատանքը, հետեւանք նախահօր անհնազանդութեան։ Վիրգիլիոս կրօնի էութենէն կը հանէ երկրագործական աշխատանքի պարտականութիւնը։ Լատին կրօնը երկրագործութեան յատկանիշ ունէր։

Վիրգիլիոսի գործը լոյս տեսաւ երբ Միջերկրականը հռոմէական տիրապետութեան ենթարկուած էր, «Հռոմէական խաղաղութիւնը» կը տիրէր եւ Օգոստոսի լէգէոնները կը վերադառնային գեղջկական կեանքին։ Չէլսօ Ուլփիանի հոյակապ ուսումնասիրութեամբ մը վեր կը հանէ Վիրգիլիոսի հովուական իտէալը։ Հոդ ցոյց կուտայ որ Օգոստոսի քաղաքականութիւնն եղաւ գիւղացիացնել Իտալիան։ Այդ դարուն քաղաքականութիւնն ու Ռուսիոյ արդի փորձարկութիւնը ցոյց կուտան որ գիւղացիները ընչազուրկներ չեն ուզեր ըլլալ. մեծ սեփականութիւններու մօտ գտնուելու են նաեւ փոքր հողատէրեր։ Գիւղացիին անհրաժեշտ է եւ ընտանեկան խաղաղութեան համար կարեւոր՝ հողաբաժին մը եւ տուն մը ունենալը։ Երկրագործութեան ապագան կախում ունի հետեւեալ ներդաշնակութենէն.- անկախ փոքրիկ սեփականութիւններու հետ աշխատաւորներու առաւելագոյն կեդրոնացում նուազագոյն տարածութեան վրայ եւ դրամատիրական մեծ սեփականութիւններու մէջ՝ աշխատաւորներու նուազագոյն թիւ մը՝ առաւելագոյն տարածութեան վրայ։ Մշակման նիւթերը կ'ենթարկուին այս բաժանման։

Ներկայ կառավարութիւնը «Իտալիան գեղջկացնելով» կը հետեւի Օգոստոսեան քաղաքականութեան։ Ուլփիանի կը յայտարարէ որ տնակ մը եւ մաս մը հող չեն բաւեր գիւղացիին համար. իր սեփականութիւնն ըլլալու են։ Օգոստոսի նման բազմաթիւ պզտիկ սեփականութիւններ ստեղծել, որպէս զի մշակը կարենայ ազատօրէն ապրիլ իր տնակին մէջ եւ հողին վրայ, ունենայ բոյսերն ու կենդանին՝ աղբելու համար դաշտն ու պարտէզը, օգտագործելու ընտանիքին աշխատանքը եւ ճարելու լայնօրէն օրապահիկը։

Երկրագործական վարկերու սահմանումը նոյն ձգտումն ունի։ Օժանդակել ամէն երկրագործի պզտիկ տարածութեամբ հողեր գնելու եւ կամաց կամաց վճարելու արժէքը։ Մասնաւոր օրէնքներ պիտի պաշտպանեն այդ սեփականութիւնը, ինչպէս հին ատեն herediumի օրէնքները։

Փոքրիկ հողատէրեր կազմուելով, մեծ սեփականութիւնները պիտի ստիպուին աւելի արժեւորել իրենց հողերը, լաթիֆոունտիաները պիտի բաժնուին կամ զօրաւոր դրամագլուխներու միջոցաւ մշակուին։ Կառավարութեան նպատակն է նուազեցնել բացակայութիւնը (հողատէրերու սեփականութենէն հեռու քաղաքներու մէջ ապրելու սովորութիւնը) եւ ստեղծել անգլօ-սաքսոն մտայնութիւն մը, երկրագործական ապնուապետութիւն մը կազմելու համար։

Ցնած դարերու փորձառութեան վրայ՝ օրուան վարիչները կը հաւատան որ այս դասակարգը պիտի ըլլայ հաստատուն պատնէշ մը հաստատուած կարգերու համար եւ հանրային անդորրութիւնը պիտի պահուի տեւականօրէն։

1930 թուականին բովանդակ Իտալիա պիտի տօնէ Վիրգիլիոսի երկհազարամեակը։ Իր մշակական իտէալէն ներշնչուած՝ Չէլսօ Ուլփիանի կը մաղթէ որ նոր սերունդը նմանելով հռոմայեցի գեղջուկին՝ տեսնէ անոր առաքինութիւնները, կազմէ անպարտելի լէգէոններ եւ անխոնջ մշակներ՝ ունենալով պաշտամունքը հողին եւ հողագործութեան։

ՀԵԹՈՒՄ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

"ՄԱՐՄՆՈՅԴ ՏԷՐ ԵՂԻ՛Ր,,

Ֆրանսական նորագոյն վէպերէն այժմ մասնաւոր հետաքրքրութեան առարկայ դարձած է Վիքթոր Մարկրիթի վերջին հրատարակութիւնը, Ton Corps est à Toi (Մարմնոյդ Տէր եղի՛ր)։ Անիկա առաջին մասը կը կազմէ «Դէպի Երջանկութիւն» վերտառութեամբ երեք մասերէ բաղկացեալ վէպի մը։ Հեղինակը Վ. Մարկրիթ կը պատկանի ժամանակակից այն գրագէտներու շարքին, որոնք առանց նկատի առնելու հաստատուած ընկերային պայմանադրական ըմբռնումները, յանդուգն տրամաբանութեամբ մը կը ջանան արդի կնոջ սեռային ազատագրումը իրագործել։

Տակաւին շատերու յիշողութեան մէջ թարմ է պատերազմէն անմիջապէս վերջ լոյս տեսած «La Garçonne» վէպի շուրջ յարուցուած աղմուկը, որուն հետեւանքով Վ. Մարկրիթ արտաքսուեցաւ Պատուոյ Լէգէոնի անդամակցութենէ։ Ֆրանսական կառավարական շրջանակներու այդ ընթացքը աւելի եւս ըմբռնելի կը դառնայ, երբ աւելցնենք թէ այս յանդուգն վիպասանը իր քննադատական ոգին միայն ընկերային հարցերու շուրջ չսահմանափակելով, — ուժգին կերպով յարձակած է նաեւ Վերսայլի Դաշնագրի տրամադրութեանց դէմ։ Այս պատճառաւ իսկ շատեր չեն վարանած զինքը ազգային դաւաճան անուանելու, հակառակ որ ինքը ֆրանսական բանակի սպայ է ու զաւակը՝ 1870ի Սըտանի ճակատամարտին մէջ հերոսաբար ինկած նշանաւոր զօրավարի մը։

Ընթերցասէր հասարակութիւնը, սակայն, առանց նկատի առնելու այս պարագաները, անսովոր ոգեւորութեամբ կը կարդայ «La Garçonne»ը, որ հարիւր հազարաւոր օրինակներով ամբողջ աշխարհի մէջ տարածուելէ վերջ, շարժանկարի ու թատրոնի ալ նիւթ հայթայթեց(*)։ Այս գիրքին մէջ Վիքթոր Մարկրիթ արդի մանկամարդ աղջկան սեռային ազատագրումը ջատագոված է։ Ինչպէս որ այր մարդը իր ամուրիութեան շրջանին ազատ է ամուսնական կապերէ զերծ սեռային յարաբերութիւն մշակել, նոյնպէս ալ մանկամարդ աղջիկը պէտք է ազատ ըլլայ «ամուրի երիտասարդուհի»ի (La Garçonne) իր կեանքը վարելու։ Յայտնի է թէ Մակրիթ այս թէզի պաշտպանութիւնը ձեռք առած է տեսնելով ընկերային այլ եւ այլ խաւերու մէջ պատերազմի բերմամբ ծնունդ առած յեղաշրջումը ու մասնաւորաբար ամուսնութեան հաւանականութենէ զրկուած մանկամարդ աղջիկներու անհամեմատօրէն մեծ թիւը։ Հեղինակը իր այս վարդապետութեան իբր հետեւութիւն ստիպուած է քարոզել նաեւ արդի իգական սերունդի «զանգուածային կուսաթափութիւնը» (dévirginisation en masse), թէզ մը զոր կը պաշտպանէ նաեւ ուրիշ գրագէտ մը՝ Լ. Ֆրափա։

Վ. Մարկրիթ իր վերջին վէպին մէջ կը հետեւի նոյն ուղղութեան ու խօսքը արդի կամարդ աղջկան ուղղելով կ «Մարմնոյդ տէր եղի՛ր»։ անգամ սակայն իր վէպին մուսնական-ընկերային հա մանքէ զատ կուտայ նաեւ ղաքական - հակազինուոր նպատակակէտ մը։ Վէպի րոնական գաղափարը ա կեանքի իրական պատե մը։ Բանի մը տարի ա Ֆրանսայի ծովեզերեայ քա մը դատարանին առջեւ գրաւ դատավարութիւն մը կ'ունենայ։ Նաւաստի մը ըհինգամեայ աղջիկ մը պ ու յղի ձգած ըլլալու ամբա նութեամբ դատի կը քաշուի աքսորի ու տաժանակիր ա տութեան կը դատապարտ Աղջիկն ալ այդ գաւկին վիժ փորձած ըլլալուն համար ա փահասներու դատարանին յանձնուի։

Արդ՝ Վիքթոր Մարկրիթ դէպքը հիմ առնելով, հետեւ հարցը մէջտեղ կը դնէ իր պին մէջ. քանի որ ընկերութ նը մանկամարդ աղջկան մը նաբարինը իբր ոճրագործ դատապարտէ, ի՞նչ իրաւուն կամ ի՞նչ տրամաբանութեա այդ նոյն ընկերութիւնը դա րանի կը յանձնէ նաեւ զին որ մերժած է ոճրագործ ճան ցուած մարդու մը սերմնաւո թենէն հոգի առած էակի մը լ աշխարհ պարգեւելու։ Այս հ ցի լուծման համար հեղինա իր նոր վէպին մէջ կը նկա գրէ ճակատագիրը երիտասա աղջկան, որ ինքզինքը ըն րային սանձերէ ազատելու ե մարմնոյն տէր դառնալ կը նայ։ Ան կ'աշխատի իր մար նոյն ազատագրութիւնը ձե բերել գլխաւորաբար տիրա լով այն իրաւունքին, որով մարմնի արգասաւորութիւնը ը կերային կապերէ զերծ կը ու կ'ենթարկուի միմիայն կամքին ու բաղձանքին։

Այսպիսի թէզ մը բնակա բար բոլորովին դժգոհ կը Ֆրանսայի կառավարակա ջանակները, որոնք ամէն գն կ'ուզեն երկրի բնակչութ թիւը աւելցնել ու այդ պատ ռաւ ո եւ է միջոց զանց չեն ներ մայրութեան սկզբունք տարածելու ու պաշտպանե համար։

Հոս է որ սակայն Մարկրի աւելի ուժգնօրէն կը յարձակ պետական այս կեղծ գաղափ րապաշտներուն դէմ ու զանոն դիմակազերծ ընելով ի յայտ բերէ իրենց բուն նպատակը րեւ տեւական խաղաղութեա ջերմ հաւատացող մը ու երգ եալ հակառակորդ պատերազմ ան կը քարոզէ «Նոր-Մալթ սականութիւն»ը։

— Անոնք որ բազմածնութի կը քարոզեն, նկատի ունին թէ երկրի կամ ժողովուրդի բ րօրութիւնը, այլ մղուած միայն ապագայ պատերազմ մը պարագային բաւականաչ զինուոր հանելու հոգէն։ Ս րութիւնը քաջալերող բոլոր րէնքնդրու նպատակը «թնդա թի կեր» պատրաստել է։ Ուրի մանկամարդ կին, մարմնոյդ եղիր, ու բոնի մայր մի՛ ըլլ

Սխալ պիտի ըլլար այս մատական գաղափարներն բողջովին որդեգրել։ Նոյնպ կարելի է քննադատել հեղինա կի արտայայտութեան ձեւը։ նկարագրութիւնը յաճախ իր իրապաշտ գոյներով կ'երեւ Կարգ մը պատկերներու թերեւս քանի մը թելադրակ խօսքեր բաւէին։ Զգայնութեա կրակէն բռնկած երկու մարմի ներու միացումը կրկին ու կրկ նկարագրելը վէպի իրական ա ժէքին վրայ բան մը չաւելցն զատ կեդրոնական թէզի հետ առնչութիւն չունի։

«Մարմնոյդ տէր եղի՛ր պէտք է ըմբռնուի իբրեւ ֆրա սացի ժամանակակից գրագէտն մը բողոքը՝ ուղղուած բոլոր կիրներու պինապաշտ շրջանա ներու դէմ։ Այս նպատակաւ թերցում մը իբր շինիչ ու տաքբրբաշարժ յանձնարա րելի է։

Վ. ՓԵՏՐՈՍԵ

(*) La Garçonne հայերէնի ալ թարգմանուած է «Մանչ-Աղջիկ» վերտառութեամբ։

ՄԻՏԱՂԻ ՓՈԽԱՐԷՆ

ՀԱՐՍՍ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻ, Ի՞ՆՉ ՊԷՏՔ Է ԸՆԵՄ

Մոսկուայի մէջ հիմնայնավար երիտասարդ մը կը սիրահարի աղջկան մը: կը համաձայնին եւ հարսնիք կ'ընեն: Հարսնիքին վերջին պահուն, հարսը կը փախչի: երեք օր երեք գիշեր փեսան կը սպասէ: Երբ հարսը երեւան չելլեր, նամակ մը կ'ուղղէ տեղական սովետական իշխանութեան.

«Ես, հաւատարիմ հիմնայնավարական գաղափարներու, եւ մերժելով պուրժուա սովորութիւնները, մենամարտ, ոճիր, թոյն, անձնասպանութիւն, աքցան, եւլն., կը պահանջեմ որ սովետական իշխանութիւնները պատասխանատու նկատեն փախստական հարսնցուս եւ ինծի վերադարձնեն կատարած ծախսերս. —55 կոպէկ ծախսեցի ամուսնական արձանագրութեան համար, 2 րուբլի 50 կոպէկ՝ երկու շիշ սեւ գարեջուրի համար, 1 րուբլի 25 կոպէկ՝ ծաղիկի համար, 2 րուբլի 25 կոպէկ օղիի համար, զոր խմեցի յուսահատութենէս եւ վիշտիս պատճառով, 3 րուբլի 75 կոպէկ՝ ի զուր սպասելով կորսնցուցած ժամանակիս համար: ընդհ. գումար՝ 12 րուբլի 30 կոպէկ:

ԼԻՆՏՊԷՐԿ ԵՒ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ

Կ'ըսեն թէ ամչկոտ Լինտպէրկ շատ զարմացաւ, երբ տեսաւ որ բազմաթիւ քաղաքներու մէջ հարիւրներով լուսանկարներ ցրուուած են, որոնց վրայ Լինտպէրկ կը ներկայանայ աղուոր աղջիկներու հետ երեսերեսի: քննութիւնը ցոյց տուաւ որ Նիւ Եորքցի լուսանկարիչ մը բնական մեծութեամբ շինած էր Լինտպէրկի լուսանկարը: Աղջիկները, որոնք սիրահարուած են Լինտպէրկի, լուսանկարուած են Լինտպէրկի այդ մեծ... լուսանկարին հետ:

Այսպէս, լուսանկարիչը բաւական դրամ դիզեց:

ՆՈՐ ՄԵՍԻԱ ՄԸ

Ահա՛ւ նոր Մեսիա մը ի... Գերմանիա: Այս Մեսիան 5 տարեկան է եւ կը կոչուի Մանոնկ Թուն Քիէնկ, որ թարգմանի «Ներգոյն անուշահոտութիւն»: Հայրը համեստ հողագործ մըն է, մայրն ալ փախած հիւսող մը: Մեսիան արդէն սկսած է քարոզել եւ իր ետեւէն կ'երթայ անհամար բազմութիւն մը: Հրաշալի յիշողութիւն մը ունի եւ գոց կ'արտասանէ սուրբ գիրքէն այնքան էջեր, զորս սորվելու համար մարդկային կեանքը չի բաւեր: Ոեւէ դպրոց գացած չէ, բայց արդէն գիտէ գրել ու կարդալ գերմաներէնն ալ, կոյլեբէնն ալ: Իր հետեւորդները կը հաւատան թէ նոր Մեսիան վէնկա մըն է, այսինքն մարմնաւորութիւնը սուրբի մը, որ թաղուելէ յետոյ իր զօրութիւնը փոխանցած է այս 5 տարեկան Մեսիային: Հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ամբողջ Գերմանիան խանդավառ գինովութեան մատնուած է ի լուր գալստեան նոր Մեսիային: Միայն թէ հեռագիրը չըսեր թէ այս փոքրիկ Մեսիան քալելու սկսա՞ծ է:

Ո՞Վ Է ՅԻՍՈՒՍԸ

Վերջերս շատցան եւրոպական այն հրատարակութիւնները, որոնք կասկածի տակ կը ձգեն Յիսուսի մը գոյութիւնը: փրոֆ. Գոկըրսով եւս կը միանայ անոնց եւ կը հաստատէ թէ Յիսուս մը երբեք գոյութիւն ունեցած չէ, երբեք պատմական անձնաւորութիւն չէ, այլ երեւակայական մարգարէ մը, զոր ստեղծած են իր աշակերտները:

ՄԵՏԱՔՍ ԳՈՒԼՊԱՆԵՐ ԵՒ ԿԱՐՄԻՐ ՇՐԹՈՒՆՔՆԵՐ

Պուտափէշթի բոլոր վարժարանները վտարեցին այն աղջիկները, որոնք բարակ մետաքսեայ գուլպաներ կը հագնէին կամ երբ շրջազգեստները մինչեւ ծունկ կը հասնէին: Դպրոց չեն ընդունուիր նաեւ այն աղջիկները, որոնք ներկ կը քսեն իրենց շրթներուն եւ երեսներուն:

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԱՏԵՂԻՆ

Ազգերու դաշնակցութեան պալատը տակաւին կառուցուած չէ եւ շինութիւնը կ'ուշանայ այն պատճառով որ ճարտարապետներու յանձնաժողովը դեռ չկրցաւ մինչեւ հիմա ընտրութիւն մը ընել 376 յատակագիծերու վրայ: Եւ ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ հին սրահի մը մէջ, որ կը ծառայէր համերգներու եւ կը կոչուէր վերակազմութեան Սրահ: գետնասրահը յատկացուած է պատուիրակներուն, որոնք կը նստին այբուբենական կարգով եւ իրենց աջ կողմը ունին գրասեղան մը 5 հոգինոց: Սրահին մէկ անկիւնը կը գտնուի ամպիոնը, աստիճանաւորումով մը, ուր տեղ կը գրաւեն Ազգերու դաշնակցութեան գերագոյն պաշտօնատարները, թարգմանները. ետեւը, մասնաւոր գահ մը, վրան ամպհովանիով, ուր կը նստի նախագահը, եւ մօտը տեղ կը գրաւէ նախագահին պաշտօնական թարգմանը:

Գետնասրահը, պատուիրակութեանց ետեւ տեղ յատկացուած է 52 ազգութեանց փորձագէտներուն:

ԴԱՐՁԵԱԼ ՔԱՂՑԿԵՂԻ ՄԱՍԻՆ

Նոր աւետիս մը եւս քաղցկեղի բժշկութեան մասին: Պիրմէնկէմի հիւանդանոցին մէջ երկու հիւանդներ, որոնք կը տառապէին քաղցկեղէն, բուժուեցան շնորհիւ կապարի եւ քաղցրիտի բաղադրութեան մը:

Եւ սակայն, ինչպէս բժիշկը կը յայտարարէ, վերջնական դարմանումը կարելի պիտի ըլլայ հաստատել չորս տարի յետոյ միայն: Ուրիշ հիւանդ մըն ալ, որ աւելի մեծ չափով ներարկում մը ստացած էր, մեռաւ հիւանդանոցին մէջ: փրոֆ. Պէլ կը յայտարարէ թէ բժշկութեան ներկայ սահմաններուն մէջ քաղցկեղին բժշկութիւնը կարելի է վստահիլ միայն կապարային բաղադրութեան մը: Բժշկութիւնը ուրիշ միջոց չունի: 70 հիւանդներու վրայ, 54 հոգի զգալի առողջացում մը ունեցած են: Իր դարմանումի մեթոտը կը տեւէ վեց ամիս:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

Վիէն, 5 Սեպտ.

Գաղութիս մէջ բացուած է երկու տարիէ ի վեր ժողովրդային Լսարանը, որուն վարչութիւնը տոգորուած գեղեցիկ առաջադրութիւններով, մերթ ընդ մերթ կազմեց երեկոյթներ, դասախօսական հաւաքոյթներ ու թատերական ներկայացումներ: Սեպտեմբեր 4ի կիրակին ալ կազմակերպած էր հանդէս մը, որուն առաջին մասը ինքնաբերաբար Սգահանդէսի երեւոյթն առաւ: Եկած էին բաւական թիւով հայրենակիցներ: Օրուան նախագահը Պ. Գ. Յովհաննէսեան, բանալով հանդէսը, մահուան գոյժը հաղորդեց անմահ ազգային հերոս Զօր. Անդրանիկին, ու հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս մէկ վայրկեանի լռութեամբ յարգելու անոր յիշատակը: Ցետոյ երգիչ խումբը երգեց հերոսին ձօնուած «Իբրեւ Արծիւ»ը:

Մարսիլիայէն հրաւիրուած էր ընկեր Մեսրոպ Գույումճեան խօսելու համար գաղութներու կազմակերպութեան մասին: Ընկերը նիւթին անցնելէ առաջ գրուատականը ըրաւ Զօր. Անդրանիկի, պանծացուց անոր սխրալի խոյանքներն ու հերոսական կռիւները: Ըսաւ թէ՝ գուցէ զարմացողներ ըլլան թէ՝ խորապէս կը սգանք Զօր. Անդրանիկի մահը, որովհետեւ այդ զարմացողներու աչքին Անդրանիկը բաժնուած էր Դաշնակցութենէն: Հերոսին մարմինը բաժնուած էր մեզմէ, իսկ հոգին յաւէտ կապուած էր Դաշնակցութեան: Ցետոյ Անդրանիկի կեանքը բաժնեց երեք մասի, մանկութեան շրջանին տարուած էր երազներու խանդավառութեամբ, երիտասարդութեան շրջանին հայ ժողովրդի ազատագրութեան խտէալով, իսկ ծերութեանը անգործութեամբ: Դաշնակցութիւնը գոհունակութեամբ կը գիտէ որ այս պահուս բոլորը անմահ հերոսին դագաղին շուրջ յարգանքով կը խոնարհին ու խունկ կը ծխեն, որովհետեւ՝ այդ յարգանքին խունկերը կ'երթան ցեղին ազատագրութեան զոհասեղանին: Այդ սրբազան զոհասեղանը հանգչած է նոյնքան նուիրական ամբակուռ եռոտանիի մը վրայ՝ յանձին Քրիստափորի, Զաւարեանի եւ Ռոստոմի: Զօր. Անդրանիկ մէկը եղաւ այն գմայլելի հերոսներէն, որոնք իրենց կեանքը դրին այդ սրբազան զոհասեղանին վրայ, քանզի անկէ առած էին իրենց քաջութիւնն ու հերոսութիւնը: Եզրակացնելով ըսաւ. «Զոհասեղանը լեցուած է ողջակէզներով. քանի աւելնայ այդ թիւը, այնքան կը սաստկանայ մեր արդար գայրոյթը, որովհետեւ ազատ չէ մեր հայրենիքը: Վստահ եղէք, որ մեր այս արդար կատաղութենէն պիտի ծնին նոր Անդրանիկներու հոյլեր, կառուցանելու համար հայրենիքի ազատութեան խորանը»:

Հանդէսը անցաւ փայլուն, միայն ցաւալի է դիտել տալ որ երախաներուն պոռչտուքները անտանելի էին:

Յակոբ Մկրեան

«ՍՈՒԳԻ ՇԱԲԱԹ»

ԿԱՐՏԱՆ.— *Զօր. Անդրանիկի մահուան գոյժը մեծ սուգի ենթարկեց մեզ: Մեր կիրակի օրուան ընկերական ժողովին մէջ, օրակարգի առաջին հարց նկատեցինք անոր մահուան առթիւ սգատօն մը կատարել: Որոշուեցաւ ցաւակցական հեռագիր մը տալ մամուլին: Ցառաջիկայ կիրակի, Սեպտ. 12ին, սգահանդէս եւ հոգեհանգիստ պիտի կատարենք, մասնակցութեան հրաւիրելով ժողովրդական բոլոր հոսանքներն ու միութիւնները: Շաբաթ մը ամբողջ «Սուգի Շաբաթ» յայտարարեցինք, որ ընկերները իրենց թեւերուն սգանշան մը կապեն: Հ. Յ. Դաշնակցութեան ցան ճակատին անմիջապէս կախուեցաւ սեւ դրօշակ:*

Ի յիշատակ Անդրանիկի մահուան, ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց՝ որ իւրաքանչիւր անդամ իր մէկ օրականը նուիրէ՝ ճոխացնելու համար Հ. Յ. Դ. ցան գրադարանը, որ այսուհետեւ պիտի կոչուի մեծ եւ համազգային, անմահ հերոս Անդրանիկի անունով:

Հ. Յ. Դ. Կարտանի կոմիտէ

ՍՏԱՑԱՆՔ

LE RÉVÉREND PÈRE JOSEPH DELARUE, հանգուցեալ հայասէրին յիշատակին նուիրուած գրքոյկ մը, աշխատակցութեամբ Պ. Գ. Սինապեանի, Bertrand Bareillesի եւ Պ. Լ. Բաշալեանի: 37 էջ: Տպագր. Մասիս, փարիզ 1927:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս տեղւոյս Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը կազմակերպէ իր փարիզահայ տարեկան ողիմպիական մրցումները, որոնք տեղի պիտի ունենան Սեպտ. 18ի կիրակի օրը, Սթատ փըթի-ժանի մէջ, Porte de Picpus.

Սոյն հանդէսը, որ կը խոստանայ ամէն կերպով գերազանցել նախորդները, օժտուած պիտի ըլլայ շատ ճոխ յայտագրով մը, որուն իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն, փարիզի եւ շրջակայից հայ կարող մարզիկներէն զատ, Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ի քոյր մասնաճիւղէն եօթը լաւագոյն աթլէթներ, ինչպէս նաեւ նիզակ նետելու իտալիոյ ֆհամալսարանական ախոյեան Յ. Թաշճեան, որու մասին իտալիոյ մարզական թերթերը միշտ գովեստով կը խօսին:

Բացի Ողիմպիական խաղերէն, տեղի պիտի ունենայ նաեւ ֆութպօլի խիստ հետաքրքրական մրցում մը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին եւ օտար զօրաւոր խումբի մը միջեւ:

Հանդէսին ամբողջ տեւողութեան պիտի նուագէ մեծ նուագախումբ մը: Հայ Աղջիկները պիտի հսկեն կարգապահութեան:

Այս առթիւ յանձնախումբս, վստահ հասարակութեան քաջալերիչ օժանդակութեան, ոչ մէկ ճիգ պիտի խնայէ հանդէսին յաջողութեան համար:

Կազմակերպիչ Յանձնախումբ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՑԵԼԵԼԻ ՈԳԻՆԵՐԸ.— Ֆլորանսի մէջ (Իտալիա) փողոցի մը վրայ պիտի հիմնուէին կարգ մը տուներ: Շինութիւնները կէս կը մնան: Զարմանալին այն է որ, ինչպէս կը հաւատան պահապանները, կիսաւարտ այդ շէնքերուն մէջ կը բնակին ոգիներ: Գիշերները, այդ ոգիները պատ մը կը քակեն, ուրիշ պատ մըն ալ կը հիւսեն, աստղձներուն տեղերը կը փոխեն: Քննութիւնները խստացան, պահապանները շատցան: Այս անգամ ոգիները անտեսանելի անկիւններէ սկսան քարեր տեղալ պահապաններուն վրայ: Ոստիկաններ ալ միջամտեցին, դարձեալ նոյն խաղերը: Եւ սակայն կարելի չեղաւ մինչեւ այժմ գտնել այդ չար ոգիները:

ՍԷՐ ՈՒ ՈՃԻՐ.— Պէլլոնի, իտալացի բանուոր մը, սիրահարած էր իր զարմուհիին, որ կը ծառայէր խանութի մը մէջ, Պուլոնը: Աղջիկը շարունակ կը մերժէր երիտասարդ ազգականին սէրը: Պէլլոնիի սիրտին մէջ սէրը աճեցաւ եւ պտուղ տուաւ: Այդ պտուղը կը կոչուի ոճիր: Ու Պէլլոնիի ատրճանակը ձեռքը մտաւ խանութէն ներս եւ կրակեց զարմուհիին կուրծքին: Աղջիկը անմիջապէս մեռաւ:

Փախաւ ոճրագործ սիրահարը: Մէն գետին եզերքը հազիւ հասած, ոստիկանները երեւցան: Պէլլոնի կրակեց ոստիկաններուն վրայ, սակայն գնդակները վրիպեցան: Երբ տեսաւ որ պիտի ձերբակալուի շուտով, գնդակ մըն ալ պարպեց իր գլխուն, ատրճանակը նետեց գետին մէջ, ու գետին գլորեցաւ: Ոստիկանները հասան եւ հոգեւարք Պէլլոնին փոխադրեցին հիւանդանոց:

ՄԻ ԳԱՂԱՓԱՐ.— Մոնէ ծնաւ Ամերիկայի մէջ: Ֆրանսացի ընտանիքի զաւակ, ուզեց Ֆրանսա դառնալ, երբ արդէն 40 տարիները շալկած էր: Երբ Փարիզ մտաւ, ուղղակի գնաց սրճարան մը եւ ըմպելի մը խմեց: Երբ անուշ հեղուկը տաքցուց հոգին ու ստամոքսը, գաղափար մը յղացաւ: Մե՛ծ գաղափար: Բացաւ հեռաձայն մը եւ խօսեցաւ ամերիկեան դրամատան մը տնօրէնին հետ.

— Ես Վանտէրպիլտի (միլիոնատէր) անձնական քարտուղարն եմ: Կարգ մը գործեր լրացնելու համար, անհրաժեշտ է 20,000 տոլար: Շուտով չէ՞ք մը ղրկեցէք ինծի ձեր պաշտօնեային հետ մեր հիւպատոսարանը:

Ու քայլերը շտկեց դէպի հիւպատոսարան: Պաշտօնեան եկաւ: Չէքը երեւցաւ: Մոնէ, շուարած, կասկածելի շարժումներ ըրաւ: Գաղտնի ոստիկան մը բռնեց ուսէն: Խոստովանեցաւ իր «գաղափարը» մեր Մոնէն:

Եւ, Մոնէ, Փարիզ մտած գիշերն իսկ, պառկեցաւ բանտ:

ԱՍՏ ՀԱՆԳՉԻ.— Ընթերցո՛ղ, ես սիրուն պարուհի մըն էի, թիթեռնիկի պէս կ'օրօրուէի կէթէ Լիրիք թատրոնին բեմին վրայ: Երիտասարդները մեղուի նման կը բզզային շուրջս եւ պապագաս ամպհովանիի մը նման կը լայննար գլխուս վերեւ: Ինչքա՜ն երջանիկ էի:

Իրիկուն մը տոտիկ տոտիկ ոստոստեցի, ծափերը հեղեղի նման կը սարսռացնէին զիս: Լոյսերու մէջ ողողուած էի: Ծաղիկի մը պէս, թեւերս գոցեցի սիրտիս վրայ, խոնարհեցայ եւ բեմէն վար իջայ: Հազար ափսո՜ս: Բեմինզրկուած լոյսերը սաստկացնելու համար ելեքտրական զօրաւոր թել մը դրուած էր սանդուխին մօտ: Աղաղակ մը թռաւ շրթներէս եւ նուաղած՝ ինկայ գետին: Կը սարսռայի զարնուած թռչունի մը նման: Զիս տուին տարին: Աղքատիկ դերասանուհի մըն էի, դրամ չունէի եւ բժիշկ չկանչեցի: Հետզհետէ սաստկացան ցաւերս եւ հիւանդանոց գացի: Իմ հոգիս չդիմացաւ, ափսո՛ս, եւ հոգիս թռաւ անուշիկ մարմինիս մէջէն:

Ընթերցո՛ղ, անունս Քողէթ է, 19 տարեկան եմ: Դեռ շա՜տ կուզէի ապրիլ, ծարա՜ւ էի կեանքէն: Ու լալով մեռայ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

«ՑԱՄՐ ՄԱՀ»

— Եթէ թոյլ կուտաք, ըսի հեռաձայնին ընկալուչը ձեռք առնելով, պիտի խնդրեմ իրմէն որ, հետս խօսելու գայ, եւ կը յուսամ թէ շատ չանցած, անոր մասին ձեր կարծիքը պիտի փոխուի:

Հաւանութեան շարժում մը ըրաւ եւ մինչդեռ խմայիլոֆը կը կանչէի, լսեցի որ կ'ըսէր.

— Շիտակը ա՛լ բան չեմ հասկնար:

Հինգ վայրկեան հազիւ անցեր էր, երբ վերակացուն, աւելի քան պաշտօնական ձեւերով, վերցուց օթոցը եւ ըսաւ.

— «Ընկեր» խմայիլոֆը կը խնդրէ ինձմէ հարցնել «Օրիորդ»ին թէ, «Օրիորդ»ը կրնա՞յ զինքը ընդունիլ:

— Բայց այո՛, «Օրիորդ»ը կ'ուզէ ընդունիլ խմայիլոֆը. ներս մտցուր զայն եւ անհետացիր:

Առանց աւելիին սպասելու, դժբախտ վերակացուն փութաց ներս մտցնել մեր բարեկամը:

Պէտք է խոստովանիմ թէ՝ երբեք այդքան կեղտոտ չէի տեսած զայն: Ոչ միայն իր զգեստները վախ ազդելու չափ աղտոտ էին, այլ նաեւ երեւոյթը ունէր մէկու մը, որ ութն օրէ ի վեր չէ լուացուած:

Զինքը երբ այս վիճակին մէջ տեսանք, Կոստանդինովնա եւ ես խենդի պէս սկսանք խնդալ, որմէ հրաշալի կերպով նեղուած ըլլալ կեղծեց.

— Եթէ, սկսաւ, գլուխս տանելու համար է որ զիս կանչեցիք:

— Բայց ո՛չ, սիրելի բարեկամս, ըսի անոր մօտենալով, մտքերնուս իսկ չէ անցած ձեր գլուխը տանիլ:

— Հապա ի՞նչ:

— Բայց կը խոստովանիմ թէ՝ երբեք չէ եղած որ այդքան յաջող կերպով ծպտուիք:

Կը հաւատամ որ, եթէ կայծակն իսկ ինկած ըլլար այն սենեակին մէջ ուր կը գտնուէինք, Կոստանդինովնա եւ խմայիլոֆ այդքան անակնկալի եկած չպիտի ըլլային:

— Ի՞նչ կատակ է այդ, գոչեց խմայիլոֆ, որ բան չէր կրնար հասկնալ ու թերեւս կարծեց թէ յանկարծ խենդեցած ըլլամ:

— Ծպտուի՛լ, գոչեց իր կարգին «կարմիր կոյս»ը: Այդ ի՞նչ ըսել է:

Պահ մը հաճոյք զգացի դիտելով անոնց զարմանքը, յետոյ, յանկարծական շարժումով մը խլեցի խմայիլոֆի կեղծամն ու շինծու մօրուքը եւ դառնալով Կոստանդինովնային, որ չէր կրնար իր զարմանքը զսպել, ըսի.

— Սիրելի բարեկամուհիս, թոյլ տուէք որ ձեզի ներկայացնեմ ոչ թէ խմայիլոֆը, Գ. Ենթաբաժինին սարսափելի փոխպետը, այլ նոյն ինքն իշխան Քարասօֆը, իմ բարեկամներէս ամէնէն քաջը եւ լաւագոյնը:

ՔԱՐԱՍՕՖ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՎՆԱ

Քարասօֆ նկարուելու արժանի վիճակի մը մէջ էր:

Ոչինչ պիտի կրնար մօտաւոր գաղափարը տալ այն զարմացումին որուն ենթարկուեցաւ, տեսնելով թէ զինքը կը դիմակայերծեմ «կարմիր կոյս»ին առջեւ, զոր կը նկատէր մեր թշնամիներէն ամէնէն վատը:

Գալով այս վերջինին, նոր հարուածը որ իրեն կուտայի, անզգայացուցած էր զինքը:

Թէեւ ես անձնապէս, կարգ մը միջոցներով կրցեր էի խաբել սովետական ոստիկանութիւնը որ սակայն, լաւ կազմակերպուած է, եւ հաստատուիլ Մոսկուայի մէջ, կարելի էր ի վերջոյ ընդունիլ:

Բայց թէ՝ հակայեղափոխական մը յաջողած ըլլայ մտնել Չեկայի մէջ եւ անուանուիլ փոխպետ Գ. Ենթաբաժինին, այսինքն այն կազմին որուն պաշտօնն է փնտռել ու ձերբակալել հակայեղափոխականները, ահա ինչ որ ամէն մտացի մարդ, մանաւանդ երբ տեղեակ է սովետական բարքերուն, չպիտի կրնար հնարաւոր նկատել:

Եւ սակայն իրողութիւնը այդ էր:

Եւ Կոստանդինովնա, զարմանքով եւ ապշութեամբ էր որ մեզ երկուքս կը դիտէր:

Ի՞նչ պիտի ըսէր դեռ, երբ յայտնէի կարեւոր դերը, որ Քարասօֆ կը կատարէր մեր մէջ:

Ի՞նչ պիտի մտածէր մանաւանդ, եթէ գիտնար թէ կը գտնուի այն խորհրդաւոր մարդուն առջեւ, աջ բազուկը գնդապետ Փեթրովիչի, որուն ձերբակալման համար՝ Չեկան տրամադրած էր մէկ միլիոն ոսկի չերվոնեց:

Մինչդեռ «կարմիր կոյս»ը հետզհետէ կը սթափէր, Քարասօֆը մէկդի քաշեցի եւ անոր պատմեցի ինչ որ անցեր ու դարձեր էր մեր վերջին տեսակցութենէն ասդին, եւ վերջացուցի անոր տեղեկացնելով Կոստանդինովնայի դարձը:

Քարասօֆ լաւ կը ճանչնար զայն եւ գիտնալով թէ այդ կինը ի՛նչ բաներու կարող է, նախ կարծեց թէ՝ գլխահակ, ծուղակի մը մէջ ինկած էի, եւ ըսաւ թէ հետեւանքը լաւ չէր տեսներ:

— Այդպէս չէ Անուշքայի կարծիքը, յանկարծ ըսի իրեն. ինծի պէս ան ալ կը կարծէ թէ՝ այս անգամ «կարմիր կոյս»ը անկեղծ է, եւ ամէն զգուշութիւն ձեռք առնելով, կրնանք անոր վստահիլ:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

դիմել բացարձակապէս արգիլուած է։ 2. Պետութիւններու միջեւ ծագած բոլոր վէճերը, ինչ տեսակի ալ որ ըլլան, միայն խաղաղ ճամբով կրնան կարգադրուիլ։

Այս առաջարկը շատ աւելի մեղմ է քան հոլանտականը, որ կը պահանջէր 1924ի փոխօգնութեան գործադրութիւնը, պարտաւորիչ իրաւարարութիւնը եւլն.։

Այս անվտանգ բանաձեւը հաւանութեանը արժանացած է նաեւ սըր. Օ. Չէմպըրլէյնի եւ Շթրէզէմանի, որոնք սարսափած էին հոլանտական առաջարկէն։ Հաւանաբար լեհական բանաձեւը պիտի քուէարկուի մեծամասնութեամբ, միայն փոքր պետութիւնները պիտի հակառակին։ Անիկա առիթ մը պիտի ըլլայ զատորոշելու համար անոնք որ պատերազմ կ'ուզեն եւ անոնք որ իրապէս խաղաղութեան կը ձգտին։

Ռազմափորձեր Պալթիկի մէջ

Պերլինէն կը հեռագրեն Սեպտ. 7 թուականով.—

Պալթիկի մէջ ներկայիս երեք ազգեր ռազմափորձեր կը կատարեն՝ Ռուսիա, Անգլիա եւ Գերմանիա։ Ռուսիա ռազմափորձ կ'ընէ իր բոլոր ուժերով, իբր խարիսխ գործածելով Լէնինկրատը։ Անգլիա ջօղանաւերով հետազօտութիւններ կը կատարէ Պալթիկի մէջ, իսկ Գերմանիա զօրաբաժիններ կը ղրկէ Արեւելեան Փրուսիայէն դէպի Էյլաւ, Քէօնիկսպէրկի մօտ։

Այսօր գերման ռազմափորձերուն կ'առաջնորդէր հեծելազօրքը, ապացուցանելով որ հեծելազօրքը տակաւին կրնայ վճռական դեր մը կատարել, ինչպէս Մեծ Պատերազմի առաջին օրերուն, երբ Ուհլանները արշաւեցին դէպի Պելճիքա։ Արհեստական մշուշ և ամպեր գործածուեցան մեծ յաջողութեամբ։ Այսօրուան ռազմափորձը վերջացաւ հեծելազօրքի մէկ մեծ յաղթանակով։ Սեպտ. 14ին Նախագահ Հինտէնպուրկ ներկայ պիտի ըլլայ նաւային ռազմափորձերուն՝ Ռիւկէնի կղզիէն մինչեւ Շվինէմունտէ, ուր պիտի համախմբուի ամբողջ գերման ծովային ուժը։ Գերմանիա արտօնուած չըլլալով զինուորական օդանաւեր գործածել, «դիպուածով» քանի մը առեւտրական օդանաւեր միայն կը մասնակցէին ռազմափորձերուն։

Արհեստակցականները պոլշեւիկներուն դէմ

Քանի մը օրէ ի վեր Էտինպուրկի մէջ կը գումարուի Անգլիոյ Արհեստակցական Միութեանց տարեկան համաժողովը։ Առջի օրուան նիստին մէջ 3,598,000 ձայնով որոշուեցաւ համաժողովէն վտարել այն աշխատաւորական սէնտիքաները, որոնք Անգլիոյ համայնավար կուսակցութեան յարած են։

Այս քուէարկութենէն վերջ, օրակարգի դրուեցաւ առաջարկ մը, որով համաժողովին կը յանձնարարուի խզել ռուս աշխատաւորական սէնտիքաներուն հետ ներկայիս առաջ տարուող բանակցութիւնները։ Այս առաջարկը հետեւանքն է այն սաստիկ պայքարին, զոր Մոսկուայի վարիչները կը մղեն Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան պետերուն դէմ, պայքար, որ իր գերագոյն աստիճանին հասաւ, երբ Թոմսքի համաժողովին ուղղեց հեռագիր մը՝ ամբաստանելով աշխատաւորական վարիչները թէ անցած տարի դաւաճանած էին հանքագործներուն։

Պաղ. Սիոնական համաժողովը

Պալէն կը հեռագրեն թէ Սիոնական համաժողովի Երեքշաբթի նիստին մէջ բազմաթիւ հռետորներ մասնակցեցան ազգային հիմնադրամի մասին բացուած վիճաբանութեան։ Շատեր դէմ արտայայտուեցան այն մտայնութեան, որ կ'ուզէ հիմնադրամը տրամադրել ընդհանուր կազմակերպութեան։

Տօքթ. Հանթքէ տեղեկագիր մը ներկայացուց այն հիմնադրամին մասին, որ յատկացուած է Պաղեստինի մէջ հրէական նոր գաղութներու կազմակերպութեան եւ ցոյց տուաւ թէ վերջին երկու տարուան ընթացքին, ընդհանուր հասոյթները տարեկան 800,000 ստերլին շատցած են։

Այս գումարը կը ներկայացնէ երկու երրորդը այն հասարակաց հիմնադրամին, որ յատկացուած է Պաղեստինի վերաշինութեան։ Վերջին երկու տարուան ընթացքին, հիմնադրամին նպաստ տուած են 250,000 հոգի, իւրաքանչիւրը վճարելով 3 ստերլին։ Գաղութներու կազմակերպութեան համար յատկացուած հիմնադրամը քաղաքականութենէ անկախ ըլլալով, անհրաժեշտ է անոր միացնել բազմաթիւ անձերու ըրած նուիրատուութիւնները։

Տեղեկագրին հեղինակը ընդդիմացաւ այն կարծիքին թէ գաղութներու կազմակերպութեան հիմնադրամէն պէտք է առնել պրոպագանդային ծախքերը, որոնք ահագին գումար մը կը կազմեն։

Գործազրկութիւնը Ռուսիոյ մէջ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը Ռիկայէն կը հեռագրէ.—

Մոսկուայի Գործավարներու խորհուրդը որոշեց հարիւրին 20 համեմատութեամբ կրճատել վարչական ծախքերը, այնպէս որ կը յուսացուի 200 միլիոն ռուբլիի խնայողութիւն մը ընել։ Այս խնայողութիւնը պիտի դիւրանայ՝ արձակելով պաշտօնեաներու մեծ զանգուած մը։ Հետեւաբար գործաւորներու եւ գիւղացիներու քննիչութիւնը պիտի ճամբէ իր պաշտօնէութեան 100ին 40ը, ելմտական գործավարութիւնը՝ 100ին 36, դրամատուները 100ին 24-33, առեւտրական նաւատորմը՝ 100ին 30, սովետական կարգ մը խմբակներ՝ 100ին 75ը։

Զանգուածային այս արձակման որոշումը ցարհուրանք պատճառած է պաշտօնեաներուն։ Բոլոր ճամբուածները փողոցը պիտի մնան, որովհետեւ այս գործազրկութեան տագնապը նախընթացը չունի։ Կառավարութիւնը ծանօթ է անշուշտ այդ կացութեան, բայց ի՞նչ ընէ երբ դրամ չունի։

Արաբ Շէյխերու համաձայնութիւնը

«Թայմզ»ի Երուսաղէմի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ քանի ամիսներէ ի վեր անգլիական իշխանութիւնները Պաղեստինի դրացի երկիրներու ներկայացուցիչներուն հետ կը բանակցին սահմանագլուխի վաչկատուն ցեղերուն միջեւ վէճերը կարգադրելու համար։ Նման խորհրդաժողովներ տեղի ունեցան Անդրյորդանանի եւ Վէհապիներու թագաւորին եւ Իրաքի ներկայացուցիչներուն միջեւ։ Օգոստոս 30ին Անդրյորդանանի եւ Սինայի թերակղզիին վարչութեան ներկայացուցիչները քննեցին Պէտէվի Շէյխերու գանգատները իրենց հօտերու գողութեան եւ միջցեղախմբային ոճիրներու մասին։ Այս վէճերը կարգադրելէ վերջ, Շէյխերը երդում ըրին խաղաղ ապրիլ եւ 500 ստերլինի տուգանք դնել այս երդումը եղծանող ցեղախումբին վրայ։

"Հ. Յ. Դ. ՕՐ„Ը 1 ՀՈԿՏ. ՇԲ. ԵՐԵԿՈՅ ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԸ

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. կարտանի կոմիտէին, այս կիրակի կարտանի Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Հոգեհանգիստ եւ բանախօսութիւն։

ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

վաղը Շբ. երեկոյ ժամը 9ին, Մարսիլիոյ Bon Théatreին մէջ

կը բեմադրուի **ՈՒՐԻԷԼ-ԱԿՈՍՏԱ**

մասնակցութեամբ՝ դերասան՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ„

(Թիւ 9, Սեպտ.)

Բովանդակութիւն.— պատմութեան դատավճիռը՝ *(Խմբ.).* — գերեվաճառութիւն.— իտալիայի արեւելեան քաղաքականութիւնը *(Ս. Վրացեան).* — ընկերվարական քրոնիկոն *(Վ. Նուշանեան).* — *Թղթակցութիւններ.* — Մոսկուա—երեւան *(Մոսկովցի).*— Որբացրում. — ջերբակալութիւն, աքսոր, հալածանք *(Ծիծեռնակ).* — կազմալուծումը լայնանում ու խորանում է *(Ս. Մ.)։*

ԳԻՆ 2 ՖՐԱՆՔ 50

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔ

Բ. ՏԱՐԻ 1928

Յառաջիկայ Նոյեմբերի սկիզբը լոյս կը տեսնէ «Յունահայ Տարեգիրք»*ի Բ. տարին, գրական, գեղարուեստական, թարգմանչական, գիտական, ազգագրական, ուսումնասիրական բաժիններով։*

Տարեգիրքին համար յատկապէս պատրաստուած է երկարաշունչ ուսումնասիրութիւն մը, Զմիւռնիոյ եւ Զմիւռնահայ գաղութի մասին։

Աշխատակիցներու ցանկին մէջ կան յայտնի գրագէտներ։ Թարգմանութիւններ օտար տաղանդաւոր գրողներէ։ Կը հրատարակէ նաեւ 925—26—27 տարեշրջաններուն, Փարիզի նկարչական ցուցահանդէսներուն մէջ ցուցադրուած եւ մրցանակներու արժանացած տասնեակ մը նկարներ եւ գրական ուսումնասիրութիւններ Դ. Վարուժանի, Մ. Զերազի եւ Նահապետ Քուչակի մասին։

Հասցէ՝ Journal NOR OR 18 Vouli Athènes.

Ծանօթ. — *Ապսպրանքներ կ'ընդունուին։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանի միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին գրադարան-ընթերցարանը։ Օրակարգ. վարչութեան նոր ընտրութիւն։ Առանց բացառութեան ամէն ընկեր պարտաւոր է ներկայ գտնուիլ։

Հ. Յ. Դ. Փօն տ'Օլնայի կորիւն ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը, այս կիրակի. ընկեր Ասատուր Շէքերեանի բնակարանը. պիտի խօսի ընկեր Մարգար Բարխեան, նիւթ՝ կազմակերպութեան օգտակարութիւնը։ Կրնան հրաւիրել ընկերներ եւս ներկայ գտնուիլ։

Հ. Յ. Դ. Լուսարի Նրջ. Կոմիտէն կը հրաւիրէ Սէնթ-Էթիէնի, Սէն-Շամոնի եւ Մօնբրօնի ամբողջ ընկերները ընդհ. անդամական ժողովի 11 Սեպտ. Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Սէն Շամոնի Վարուժան ակումբը, ներկայանալ անդամատետրներով։

Հ. Յ. Դ. Սէն Շամոնի կոմիտէն կը հրաւիրէ իր ամբողջ ընկերները ընդհ. անդամական ժողովի վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ ակումբին մէջ. ներկայանալ անդամատետրներով։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Քաֆէ օ Բէլէր տը լա Լիւն, Փլաս տ'Իթալի։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը ստիպողական է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռօնիի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը 6.30ին, 22 Ավընիւ Րէփիւպլիքի սրճարանին վերնայարկը։

ԺԱՌԱՆԳՈՐԴ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ՄՇԵՑԻ ԲԱՋՈՒՆԵԱՆՆԵՐ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նիւ Եորքի գրասենեակէն.—

Մշեցի Ալեքսան Բաջունեան եւ իր որդին Ներսէս, որ աւելի քան տարի առաջ Միացեալ Նահանգաց Ուստր քաղաքը կը բնակէին՝ պատերազմէն առաջ վերադարձան Մուշ։ Ալեքսան Բաջունեանի կողմէ Ուստր բարեկամի մը ղրկուած ամենավերջին նամակին թուականն է 1914, Մայիս 25։ Ալեքսան Բաջունեան հայրենիք վերադառնալէ յետոյ Մշոյ Ս. Կարապետ Վանքին մէջ ծառայած է իբրեւ այգիներու եւ բանջարանոցի հսկիչ։ Զինք մօտէն կը ճանչնային Ներսէս Եպիսկ. Խաչախանեան եւ Վարդան Ծ. Վ. Յակոբեան։

Հայր եւ որդի Բաջունեաններու անուան երկու ամերիկեան դրամատուներու մէջ աւանդ թողուած է գումար մը, եւ պանքայի ստացագիր տետրակները (պէնքպուք) հիմա կը գտնուին Հ. Բ. Ը. Միութեան Նիւ Եորքի գրասենեակը։

Ով որ յիշեալ ազգայիններու մասին տեղեկութիւն ունի, կամ անոնց ժառանգորդներուն անունները եւ հասցէները գիտէ, թող հաճի մեզի հաղորդել։ Եթէ օրինաւոր ժառանգորդներ չկան՝ դրամը կը մնայ Մէսէչուսէցի պետական գանձարանին։ Հասցէ՝ Armenian General Benevolent Union 287Fourth, Av.New York, N. Y. (U. S. A.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուին Յարութիւն եւ Պայծառ Մանտրօեան որ 8 տարի առաջ Պոլիս Գատըգիւղ Հալած փողոց Թիւ 1 կը բնակէին։ Յարութիւն ամուսնացած էր Խուբէյէկցի Տիգրանուհիի հետ։ Կը կարծուի որ այժմ Նիսի կողմերը կը գտնուին։ Իմացնել՝ իրենց եղբօր Բենիամին Մանտրօեանի, հասցէ՝ Manuel Mardirossian, 15 Rue Odéon Gap (H. A.)։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻԻ

"ՉԱՐԼՍԹՕՆ„

ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ

ԳԻՆ՝ 1.50 ՖՐԱՆՔ

դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն ու ցրուիչներուն։

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր մօտ կը գտնուին ԴՐՕՇԱԿի, Հ. Յ. Դ. ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՄԻՆՆԵՐՈՒ եւ ծանօթ հեղինակներու հին եւ նոր հրատարակութիւնները։

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ՝ իմ Գիրքը 20 ֆրանք, ժամբորդը 20, Ազատութեան ճանապարհին 20, կաթուշկը 4։ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ՝ Հոսանքներ 10, Հայ շարժման նախապատմութիւն (Ա. եւ Բ. հատոր) 15ական ֆր., Հ... դօքը նորագոյն պատմութեան մէջ 15, Համայնավարութիւն եւ ... մաշխարհային յեղափոխութիւն 15։ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ՝ Դաշնակցութ... անելիքը 10, դաշնակցութեան Լիկւիդացիան 9, ընկերվարութ... եւ դեմօկրատիզմ 3, դաշնակցութեան քաղաքական ուղին 9, Հայ... տանի անկախութիւնը 4։ ԶԱՐԵՒԱՆԴ՝ կրնա՞նք հաշտուիլ Թուրք... հետ եւ Միացեալ Անկախ Թուրանիա 16։ ՍԱՍՈՒՆԻ՝ Տաճկահայաս... ռուսական տիրապետութեան տակ 15։ ԻՇԽԱՆԵԱՆ՝ Երկու ... բոլշեւիկեան բանտում 13։ ՇԱՆԹ՝ Կայսրը 10։ Արեւելեան վիպակ... մինաս Չերազ 20, Ծովք-կէօլճիւք 22, Ցեսական խնդիրներ 4, ... ուղիներ 12, ի՞նչ պատմեց Թրէբոնէմը կամ սիֆիլիզը 6, «Փետր... 5, «Մայիս 28» 5, էջեր իմ օրագրէն 6, Յոյսեր եւ երազներ 12 ...

ՈՒՆԻՆՔ՝ Քրիստափոր Միքայէլեանի, Հայկ. Ազատամարտի յեղափոխական հերոսներու եւ հայդուկային խումբերու նկարներ, ... տարբեր մեծութիւններով 3, 2 եւ 1.50 ֆր. Քարտ փոստեր 0.25 ... Թիմ. փոստի ծախք չառնուիր Ֆրանսայի համար։

դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻ խմբագրատունը L. KÉVONIANի

Վարձու սենեակ

Պուլվար փուասսոնիէր թիւ 1, *Մաթէն* թերթին դէմ, պատուաւոր հայ ընտանիքի մը մօտ վարձու է օդասուն սենեակ մը երկու հոգինոց. կը նախընտրուի՝ երկու երիտասարդ։ Դիմել ՖՕԹՕ ՖԷՊԻՒՍին, նոյն հասցէով։

ԾԱԽՈՒ Է

Մեկնումի պատճառաւ 500 քառ. մեթր մշակուած հող, պտղատու ծառերով. եւ տուն մը 2 սենեակ, 1 խոհանոց եւ քավ։

Դիմել՝ Աւետիսեանի 16, Rue Beauséjour, Sarcelles (S. et O.)

ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs	[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 10 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927
10 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 437 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՆԴԻՐ ԵՒ ՎԱՐՁԿԱՆՆԵՐ

Այսպիսի կեղտոտ եւ արգահատելի խառնուրդ մըն է այն հաշխարհիկ հաւաքածոն, որ որջացած է Փարիզի խորհրդային հայաստա յիմարանոցին մէջ։

Դժբախտաբար պարտաւորուած կ՚ըլլանք երբեմն անցնելու այդ հաստատութեան առջեւէն եւ սրտի անասելի խառնուրով լսելու, արդէն սովորական դարձած, ջղագար վայնասուններն ու կաղկանձիւնները։

Խնդիր կան, որոնց նոպաները պարբերական են։ Իսկ այս խնդիրներուն նոպան միայուն եւ տեւական է. ընդհատում չի գիտեր։

Ինչպէս այսպիսի մարդոց բոլոր բսածներն ու խօսածները լրջութենէ ու պատասխանատուութենէ զուրկ են։ Ոչ ոք կարեւորութիւն կուտայ. շատ շատ ծիծաղի կամ արգահատանքի կ՚արժանանան։

Ցաւալի երեւոյթ մըն է ասիկա, սակայն կարծես անխուսափելի բան մըն է մարդկային ընկերութեան մէջ։ Անխուսափելին առջեւ կամեցողութիւններն ու ցանկութիւնները արժէք չունին։

Վերջին օրերս այդ հաստատութեան ներսը ցաւագարութեան գերագրական նոպայ մը կը ցուցադրուի, սոսր ու անոր հացէին հայհոյութիւն, զրպարտութիւն, դէպքերու խեղաթիւրում, պատմութեան անգիտութիւն, բանականութեան ու մտքի պռնկութիւն, ամէնքը իրար խառնուած այդ հաստատութեան պատերէն դուրս կը հոսին, աղտոտելով հրապարակը իրենց գարշահոտութեամբ։

Ու մարդ զարմանքով կը հետաքրքրուի թէ՝ ի՞նչ նոր բան պատահած է, որ խենդութիւնը, խենդութեան սահմաններէն դուրս կը հոսի։ Ասիկա միայն իրենք գիտեն։ Իրենց կցկտուր բացագանչութիւններէն դժուար կ՚ըլլայ բան մը եզրակացնել։ Բառեր ու ասացուածքներ, — բանւորութիւն, շահագործում, դիկտատուրա, աշխարհակալութիւն, եւրոպական դիւանագիտութիւն ու... Դաշնակցութիւն...։

Այս խենդերու կողքին կան նաեւ զզուելի վարձկաններ, որոնք սուտ խենդ կը ձեւանան ու կը կապկեն վճարողներու բոլոր ձեւերը, իրենց տրուած դերերը լաւ կատարելու համար անշուշտ։

Որքան առաջիններուն հանդէպ ներողամիտ պիտի ըլլանք իրենց ցաւագարութեան պատճառով, նոյնքան և աւելի անողոք պիտի ըլլանք վարձկաններու հանդէպ, որոնք սովոր են ամէն ձեւի վարնոցութեան... ի խնդիր ամենազօր մամոնայի։

Այս վարձկանները մեզի ծանօթ են իրենց անցեալով ու ներկայով։ Անոնք մարդեր են, որոնք ընդունակ են ծախելու ամէն բան, անհատական պատիւ, արժանապատուութիւն, ազգ եւ նոյն իսկ ընտանիք՝ դրամի փոխարէն։

Մարդեր, որոնք տարին քանի մը քաղաքական, կրօնական եւ ամէն տեսակի դաւանանք փոխ կ՚առնեն եւ իբրեւ դիմակ կը գործածեն՝ որքան ատեն որ վճարուին, յետոյ մէկ կողմ կը նետեն, իբրեւ անպէտ առարկայ։

Մարդեր, որոնք դրամ ճարելու համար կը շողոքորթեն։ Ու եթէ շողոքորթութիւնը չզօրէ, կը քծնին։ Եթէ քծինքը չզօրէ, կը սողան, մինչեւ որ յաջողին Աբխողոմ աղա մը գտնել եւ շորթել։

Մարդեր, որոնք հրապարակաւ խոստովանած են թէ այնքան սողացած են, որ իրենց ողնայարը դէպի առաջ զարգացած է։

Մարդեր, որոնք Ամերիկայի մէջ Ռամկավար կը ձեւանան, Փարիզ՝ Հնչակեան, Եգիպտոս՝ Վերակազմեալ, Պոլիս՝ պատուելի կամ հակայեղափոխական, Կովկաս՝ համայնավար... երբ կը վճարուին. հակառակ պարագային կատաղի հակառակորդներ են ամէն բանի եւ ամէնուն։

Մարդեր, սակայն, որ տարիներով կրնան այս զզուելի դերը խաղալ, ճամբու վրայ միշտ գտնելով միամիտներ, պսակաւոր ադանդաւորներ եւ յիմարանոցը կապուելիք խենդեր, որոնց մօտ իրենց փնտռած հունձքը կը գտնեն։

Ահա՛ այս անորակելի տիպերն են, որոնք յեղափոխութեան չեն հաւատար, բայց յեղափոխութիւն կը քարոզեն։ Բանւորական դատի անունով կը խօսին, բայց մէկ օր անգամ բանւորութիւն ըրած չեն իրենց կեանքի ամբողջ տեւողութեան։ Հայաստանի խորհրդային վարչաձեւին մունետիկը կը դառնան, առանց օր մը անգամ այդ երկիրը գտնուելու կամ իրենց մորթին վրայ զգացած ըլլալու այդ անիծեալ վարչութեան արհաւիրքները։

Կը յարձակին ուրիշներու քաղաքական աշխատանքին վրայ եւ կը հայհոյեն, առանց գիտնալու «զոր ինչ գործեն», որովհետեւ այդ մասին աշխարհի ամենայետին տգէտներն են, սակայն այդպէս կ՚ընեն, որովհետեւ հակառակ պարագային դուրս կը նետուին խենդերու թատրոնի բեմէն։

Այս պատկերը տալէ յետոյ, կը հաւատանք թէ ընթերցողը այլեւս իրաւունք պիտի չունենայ մեզմէ պատասխան սպասելու, խենդերու եւ վարձկաններու ցեխարձակումներուն։

Թողէ՛ք ուրեմն, որ խենդերն ու վարձկանները գրկախառնուած հայհոյեն, ճչան, երգեն ու պարեն... ցնոր տնօրինութիւն։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞ՒՐ Է ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հայրենիք, քննելով ռամկավարներու այն թմբկահարութիւնը թէ «Ռուսիա նիւթական խոշոր օգնութիւններ կ՚ընէ ներկայ Հայաստանին», կը գրէ (27 օգոստոս).

— «Մօտաւորապէս մէկ տարի առաջ էր որ Խորհրդային թերթերը առանձին սնապարծութեամբ ի լուր աշխարհի յայտարարեցին որ Հայաստանի 1924—1925 թուի պետական պիւտճէի 1,661,000 ռուբլի բացը գոցուած է Մոսկուայի կողմէ։ Այս «մեծ» օգնութիւնը պատճառ դարձաւ որ իր ատենին Խորհրդային թերթերը գրեն շաբաթներ ու ամիսներ, իսկ Ռամկավարներ աւելի բարեպաշտ երկիւղածութեամբ շարունակեն իրենց խնկարկումները կարմիր բռնակալներուն։

«Սակայն նոյն թերթերու մեզ տուած տեղեկութիւններէն յայտնի եղաւ նաեւ, որ մինչ Ռուսներ քանի մը դգալ օգնութիւն կը հասցնէին, ատոր փոխարէն անոնք մեզմէ կը ստանային շերեփներով հարստութիւն։ Այսպէս, ելեւմտական գործավարութեան հաշիւներէն պարզուեցաւ որ Հայաստան նոյն տարին, իբրեւ անուղղակի տուրք, վճարած է 10,000,000 ռուբլի, յատկացուելու համար Խորհրդային Միութեան ծախսերուն, իսկ 2,800,000 ր. անուղղակի տուրք Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան պէտքերուն համար։

«Դեռ երէկ մեր թղթակիցը, հայ գիւղացիութեան աղէխարշ վիճակը ներկայացնելով, կը գրէր որ ան մէկ դեսեատին հողի համար կը վճարէ 30 ռուբլի, մէկ դեսեատին այգու համար 80 ր., մէկ դեսեատին բամպակի համար 120 ր.։ Ասով ալ չի վերջանար նիւթական պարտաւորութեանց շարանը. հայ գիւղացին տուրք կը վճարէ նաեւ իր կովին, եզին, ոչխարին, այծին ու հաւուն եւ անոնցմէ ստացուած կաթին ու հաւկիթին համար։

«Բազմաթիւ ձեւերով Մոսկուա կը քամէ հայ ժողովուրդի արիւնը, իւրացնելով անոր վաստակի առիւծի բաժինը։ Մեր երկրի բնական հարստութիւնները եւս կը հոսին դէպի Ռուսաստան, որոնց դիմաց երբեմն-երբեմն միայն մենք կը ստանանք ողորմելի փշրանքներ, եւ այն ալ ի՜նչ հանդիսաւոր արարողութիւններով։»

ՄԷՎԼՈՒՏԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ.— Հինգշաբթի օր, իսլամները, փարիզի նորաշէն մզկիթին մէջ տօնեցին Մուհամմէտի ծննդեան տարեդարձը (Մէվլուտ)։ Այս տօնը առաջին անգամն է, որ կը տօնուէր փարիզի մէջ։ Իսլամները ամէն կողմէ ուխտի եկած էին, Եգիպտոսի ջրկիրները, Ալճերիոյ կօշիկ ներկողները, Մարոքի ուղտապանները, Աֆղանիստանի, Պարսկաստանի մեծերը, փարիզի հարուստ իսլամները, բոլոր ներկայ էին արարողութեան։

ՋԱՂԼՈՒԼ ՓԱՇԱՅԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԸ.— Եգիպտական կառավարութիւնը մտադիր է 20,000 սդերլին ծախսել կառուցանելու համար դամբարան մը Զաղլուլ փաշայի վրայ, հանգուցեալ մեծ նախարարին տան մօտիկը։

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ խոշոր նաւ մը ընկղմեցաւ Քէ Շուի մօտերը. 280 Քորէացիներ խեղդուեցան։ Վեց հոգի միայն կարելի եղաւ ազատել։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼԻ ԴԷՄ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ 8 սեպտ. թուականով.

— Թուրք պաշտօնաթերթ «Միլլիյէթ» կը գրէ թէ վերջերս Իզմիրի մէջ սպաննուած յայտնի աւազակ Հաճի Սամիի մեղսակիցներուն գործունէութեանց մասին նախնական հարցաքննութիւնը երեւան հանեց գոյութիւնը նոր դաւադրութեան մը՝ ուղղուած Մուսթաֆա Քէմալի կեանքին դէմ։ Հաճի Սամիի հրոսախումբը ծրագրած էր տինամիթով օդը հանել կազի փաշան Պոլիսէն Էնկիւրի փոխադրող մասնաւոր կառախումբը։

*** Ուրիշ հեռագիրի մը համաձայն, բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուած են։

ԳԵՐՄԱՆ ՌԱԶՄԱՆԻՒԹԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ո՞Վ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ ՅԱՋՈՐԴԸ

«Սան Ֆիլ» խօսելով Ազգերու դաշնակցութեան փուճ վիճաբանութեանց մասին, ահազանգը կը հնչեցնէ այդ ժողովին ետեւ կատարուած դէպքերու մասին (8 սեպտ.).—

Արդարեւ ուշադիր եւ լաւատեղեակ դիտողը չի կրնար հանդարտ ու անտարբեր մնալ միշտ բռնկելու պատրաստ օջախ մը եղող արեւելքի մէջ զարգացող կարգ մը դէպքերու մասին։ Մինչ Ժընեւի մէջ կը շաղակրատեն, Պերլին դարձեալ դիրք կը բռնէ Թուրքիոյ մէջ ու կ՚աշխատի կազմակերպել իր նախկին զինակցին սպառազինումներն ու պատերազմական կարգուսարքը։ Առօրեայ դէպքերու խառնիճաղանճին մէջ կը թուի թէ ծանր իրողութիւններ կը խուսափին մեր ուշադրութենէն։ Գերմանական տուներէն Տէոսաուի Եունքէրսը, Էսսէնի Քրուփը եւ Պերլինի Ռորպախը գործարաններ շինած էին Ռուսիոյ մէջ՝ Խորհրդային Միութեան ապսպրած զէնքերը, օդանաւերն ու ռազմանիւթերը պատրաստելու համար։

Խորհրդային Միութիւնը 1926ի համաձայնագրով իր կողմէ յանձն առած էր Թուրքիոյ հայթայթել մեծ թիւով օդանաւեր, հազարաւոր հրացաններ, ընդծովեաներ եւ թնդանօթներ՝ եզերքներու պաշտպանութեան համար։ Բայց չկրցաւ իր յանձնառութիւնը կատարել։

Այն ատեն ասպարէզ իջաւ Պերլին ու Մոսկուայի վրայ այնպիսի ճնշում մը բանեցուց, որ խորհրդային կառավարութիւնը հաւանեցաւ իր ծախքերով Թուրքիա փոխադրել Ռուսիոյ մէջ շինուած գերման գործարաններէն մէկ մասը։

Այսօր այդ գործարանները վերաշինուած եւ համախմբուած են Էսքիշէհիրի մէջ (Պաղտատի եւ Էնկիւրիի երկաթուղագիծին միացման կէտը)։ Ամբողջ պաշտօնէութիւնը գերման սպաներու եւ ենթասպաներու ղեկավարութեան եւ հսկողութեան տակ կը գտնուի։ Այս գործարաններէն ներս մտնել արգիլուած է։ Աշխատանքները բացարձակապէս գաղտնի կը կատարուին։ Վերջերս Թուրք բանակի սպայակոյտի պետ Ֆէվզի փաշա Պերլին գնաց։ Հոն տեսաւ գնդապետ Նիքոլայը, — որ պատերազմի ընթացքին Պալքաններու եւ նոյնիսկ կարգ մը Թուրք շրջանակներու մէջ մասնաւոր պաշտօններ վարած է, — եւ անոր տեղեկութիւններ տուաւ յիշեալ գործարաններու վիճակին մասին։ Այս գնդապետը, մասնագէտ Թուրք զինուորական խնդիրներու, ներշնչողն ու հեղինակն է ռուս-թուրք-գերման դաշինքին եւ կապուած է գերման պատերազմական նախարարութեան։

Այսպէս ուրեմն, Ժընեւի մէջ «Թուղթէ սահմաններ» կը շինեն, Շթրէզէման ալ անոր կը գործակցի, բայց Թուրքիոյ մէջ իր մարդիկը կ՚արագացնեն Թուրք հանրապետութեան սպառազինումը։

Ժընեւի մէջ կը խօսին, Էսքիշէհիրի մէջ զէնք կը պատրաստեն։ Բազուկները Թրքական են, գործիքներն ու ուղեղները՝ գերմանական և ռուսական։

Անցած օր ըսի թէ ի՛նչ վիճակի մէջ կը գտնուի Մուսթաֆա Քէմալ։ Կացութիւնը այնքան ծանր է, որ իր նախարարները՝ անհուելի գայթակղութենէ մը վախնալով, արգիլեցին զինքը Չեխօսլովաքիա մեկնիլէ, հոն դարմանուելու համար։ Ըսի նաեւ թէ Ըսմէթ փաշա չուզեր գործերու պատասխանատուութիւնը պահել՝ անկարող նախագահի մը հետ։ Ըսի նաեւ թէ Մուսթաֆա Քէմալի յաջորդը նշանակուած է։ Այդ յաջորդն է զօրավար Ֆէվզի փաշա, որ Պերլինի մէջ...

Վրդովիչ չէ՞ այս։ Ու թոյլատրելի չէ՞ հարցնել թէ երկու դրութիւններէն ո՞րը պիտի յաջողի ամէնէն առաջ, «Թուղթ»երո՞ւնը թէ այն՝ որ Մոսկուայի ճամբով կը յանգի Պերլինէն Էսքիշէհիր, մինչ Ռաքովսքի եւ ընկերները կ՚աշխատին Արեւմուտքի մէջ ցանել անիշխանութեան և Ընկերային Յեղափոխութեան սերմերը։

Ռուսեւպարսիկ առեւտրական դաշնագիր

Մոսկուայէն 8 սեպտ. Թուակիր հեռագիր մը կ՚ըսէ.—

Խորհրդային Միութեան Պարսկաստանի Նորընտիր լիազօր Ներկայացուցիչ Դաւթեան մամուլին ըրած յայտարարութեան մը մէջ կ՚ըսէ թէ ռուսեւպարսիկ առեւտրական դաշնագիրը շուտով պիտի ստորագրուի։ Նկատի առնելով Պարսկաստանի հետ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ

ՕԴԱՐՇԱՒՆԵՐԸ

Լոյտ Պէրթօտի *Օլտ Կլորին* ոչ մէկ հետք գտնուեցաւ։ *Բոյլըտ-Ուինտսըրի* օդանաւորդները, հրաժարելով իրենց ծրագրէն, մտադիր էին փնտռտուքի ելլել, սակայն ովկիանոսին վրայ սարսափելի փոթորիկ կայ։

Միւս կողմէ *Սըր-Ճօն-Քարլինկ* օդանաւը, որ Նիւֆաունտլէնտէն ճամբայ ելած էր դէպի Լոնտոն, եւ Անգլիա պիտի հասնէր Հինգշաբթի իրիկուն, նոյնպէս կորսուեցաւ։ Այս աղէտներուն վրայ ժողովուրդին մէջ յուզում մը մտաւ եւ ամէն կողմէ տրտունջ կը բարձրանայ, որ դադրեցուին ովկիանոսներու վրայ կատարուած թռիչքները։ Անգլիական օդային կայանի տնօրէններէն Սէֆթըն Պրէնքըր կը յայտարարէ թէ անհրաժեշտ է որ անպայման իրագործուի արեւելքէն արեւմուտք (Եւրոպայէն Ամերիկա) թռիչքը։

Ամերիկացի Պրոք եւ Շլի, որոնք աշխարհի շրջանը կը կատարեն, հասան բանկունեւ անմիջապէս մեկնեցան Պանքօք։ Միւս կողմէ օդանաւորդներուն բարեկամները եւ բազմաթիւ Ամերիկացիներ խնդրագիր մը ներկայացուցին ամերիկեան օդային նախարարութեան, խնդրելով որ արգիլուի Պրոքի եւ Շլիի թռիչքը խաղաղական ովկիանոսին վրայէն, մինչեւ որ օդանաւերը չկատարելագործուին։ Նախարարութիւնը կը պատասխանէ թէ ոեւէ միջոց չունի արգիլելու։

Գերման օդանաւորդները հրաժարած են այս տարի թռչիլ եւ պիտի սպասեն գարնան։

Հաւանաբար Քանատայի մէջ արգիլուի ամէն թռիչք՝ քանատական հողէն դէպի ովկիանոսները։

Աւստրալիական կառավարութիւնն ալ, վերջին աղէտներէն թելադրուելով, որոշեց արգիլել ամէն թռիչք որ տեղի պիտի ունենայ ովկիանոսին վրայ եւ 50 մղոնը կ՚անցնի։ Միայն ջրօդանաւերը ազատ են։

Եւ սակայն օդերու Նափոլէոնը՝ Ֆրանսացի Ֆօնք, որ այժմ Նիւ Եօրք կը գտնուի, կը յայտարարէ թէ վերջին աղէտները երբեք չեն կրնար սարսափեցնել զինք եւ, յանուն գիտութեան, ութը օր վերջ պիտի փորձէ կտրել Ատլանտեանը։ Լէվին եւս չի համակերպիր եղած թելադրանքներու եւ կը յայտարարէ թէ անպայման պիտի փորձէ թռչիլ դէպի Նիւ Եօրք, մինչեւ 20 սեպտեմբեր։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ առեւտրական գործավարութիւնը որոշած է արտասահմանի մէջ քանի մը առեւտրական ներկայացուցչութիւններ ստեղծել՝ զարկ տալու համար արտաքին առեւտուրին։ Մարսիլիան ընտրուած է իբրեւ կեդրոն՝ Սեւ ծովու եզերքի առեւտուրին համար։

ԹՄԲՈՒԿ ԿԸ ԶԱՐՆԷ

Պելճիքացի թմբկահար մը, Մէրի, Քորպէէն ճամբայ ելաւ կտրելու համար 200 քիլոմեդր, քալելով եւ... թմբուկ զարնելով։ Մէրի այժմ 59 տարեկան է, գալ տարի իր ծննդեան 60 ամեակին առթիւ, մտադիր է կատարել ամբողջ Պելճիքայի շրջանը, դարձեալ քալելով եւ... թմբուկ զարնելով։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՄՈՒՇՏԱԿՆԵՐԸ. — Ռուսիա, նկատելով որ անգլիական կառավարութիւնը թշնամական վերաբերում մը ցոյց կուտայ, որոշած է իր մուշտակները արտածել Գերմանիա եւ Միացեալ-Նահանգները։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ

ՄԵԾ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ
ՋԱՂԼՈՒԼ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Եգիպտացի մեծ հայրենասէր Սաատ Զաղլուլ փաշայի անդարմանելի կորուստը, ամենազգի հայրենասէրներուն մեծ ցաւ պատճառեց: Միջազգային մամուլին գնահատական ջերմ արտայայտութիւնները բարձրօրէն կ'ապացուցանեն թէ՝ Զաղլուլ փաշա իտէալ հայրենասիրութեան չքեղ մարմնացումն էր:

Ողբացեալ հայրենասէրին յիշատակը պանծացնելու համար, եգիպտական կառավարութեան տուած բազմաթիւ որոշումներուն մէջէն մէկ հատը կը ներկայացնէ մասնաւոր արժէք: Եգիպտոսի նախարարական խորհուրդը որոշած է գնել ողբացեալին ծնած տունը, որ կը գտնուի Կարպիէ նահանգի, Ֆուա քաղաքագլուխի Էպիանա գիւղը եւ զայն դասել հանրային կալուածներու շարքին մէջ:

Պէտք չէ մոռնալ թէ՝ Զաղլուլ փաշայի մաքուր նկարագրին եւ ջինջ հայրենասիրութեան աղբիւրը հողն ու հողագործութիւնն էին: Ըլլալով ֆէլլահի զաւակ՝ անիկա փոքր հասակէն սկսեալ ապրած է գիւղացիներու անմեղ շրջանակին մէջ, փարած է հողը, որ աղբիւր է կեանքի, ծծած է հողին շերտերէն բարձրացող վճիտ զգացումներու գոլորշին, ոգեւորուած է ազատ դաշտերու արհեստին՝ երկրագործութեան ազատատենչ ձգտումներէն եւ իր մէջ ազգային նկարագրին չքեղօրէն բիւրեղացումէն ետքը, քայլերը ուղղած է դէպի քաղաք, ազգային բաղձանքները իրականացնելու հաստատ մտադրութեամբ: Եղած է նախարարապետ, եղած է երեսփոխանական ժողովի նախագահ, բայց անիկա, մինչեւ իր կեանքին վերջը, երբեք մոռցած չէ իր գիւղը, իր սիրելի գիւղացիները, հողն ու հողագործութիւնը: Մինչ ուրիշներ ամրան եղանակին օդափոխութեան կ'երթային օտար երկիրներ, ինքը՝ իր բարեսիրտ գիւղացիներովը շրջապատուած՝ իր ագարակին մէջ կ'անցընէր իր հանգիստի ժամերը: Վերջին անգամ ալ իր ագարակին մէջ հիւանդանալով Գահիրէ փոխադրուած եւ մի քանի օրուան ընթացքին աւանդած էր իր հոգին:

Ինքը՝ ցուցամոլիկ մարդոց նման՝ արաբական թանկարժէք նժոյգներով չէր որ կը կատարէր իր պտոյտները գիւղերու մէջ, այլ ֆէլլահին սիրական անասունով՝ էշով, որուն վրայ բազմելէ հոգեկան մեծ հաճոյք կը զգար:

Ահա այս ընթացքով, անիկա լիովին ըմբռնած էր թէ՝ ֆէլլահը որքան ատեն որ իր արօրով տէր եւ տիրական կը դառնայ իր ծաղկեալ արտերուն, անկախութեան եւ ազատութեան ճամբէն կը սրբուին ամէն տեսակի խութերը եւ թէ հայրենիքին վերջնական ազատագրումը կը դառնայ ժամանակի հարց:

Ալ ասկէ վերջը բոլոր Եգիպտացիները, մասնաւորաբար ֆէլլահները խմբովին ուխտի պիտի երթան ողբացեալին Էպիանա գիւղի ծննդեան տունը, որ իբրեւ սրբավայր մը սերունդներու գուրգուրանքին եւ պաշտամունքին առարկայ պիտի դառնայ:

Նման սրբավայր մըն ալ ունին Ամերիկացիները, Մաունթ Վէրմօնը, ուր կը գտնուի Ճօրճ Ուաշինկթըն՝ «Հայրը իր Հայրենիքին», ինչպէս Ամերիկացիք կը կոչեն զինքը, եւ որ հողագործի զաւակ էր ու միանգամայն վարպետ եւ յառաջդիմասէր երկրագործ մը: Անիկա իր հայրենիքին հանդէպ իր պարտականութիւնը կատարելէ ետքը, նորէն վերադարձաւ իր գիւղը եւ նուիրուեցաւ հողագործութեան:

Հողագործութիւնը՝ աղբիւրն է առաքինութիւններու: Եւ առաքինի ժողովուրդ մը՝ ժամանակը ունենալով իրեն դաշնակից՝ ուշ կամ կանուխ կը տիրանայ իր հայրենիքին ամբողջական սեփականութեան:

Ամուր մը կենալ հողին վրայ եւ արօրով, խաղաղօրէն ասպարէզ կարդալ բոլորին, ահա՛ ամբողջական իմաստը Զաղլուլականութեան:

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔ

Ինչպէս բոլոր Եւրոպայի միւս ժողովուրդներուն, նոյնպէս Իտալացի ժողովուրդին վրայ կը ճնշէ բնակչութեան հարցը: Հետեւաբար խորապէս կը զգացուի հոս ալ զաղթականութիւնը խստօրէն կարգապահելու անհրաժեշտութիւնը: Ձեռք առնուած գործնական կարգադրութիւնները սակայն արմատական դարման մը չեն ներկայացներ, եթէ այդ կարգադրութեանց չընկերանան սովորութեանց արմատական բարեփոխութիւններ: Իտալական «դեմոկրաֆիք» հարցը պէտք է որ գտնէ իր լուծումը իտալական խղճմտանքին խորութեանը մէջ ու ոչ թէ մարդահամարներու թիւերուն պերճախօսութեանը մէջ:

Եթէ Իտալացիներուն համար խնդիրը շատ աւելի նուազ անձկալի ու մտահոգիչ է քան ուրիշ ժողովուրդներու համար, նուազ կարեւոր չէ սակայն ան, որովհետեւ, մինչ ֆաշիստական Յեղափոխութիւնը կ'աշխատի՝ լծուած հսկայ գործի մը, պէտք չէ որ Իտալացիները լքեն իրենց հաւատքը գալիք սերունդներու վրայ, որոնք իտալական նորագոյն քաղաքակրթութեան ժառանգորդները պիտի ըլլան:

Հարցը ամէնէն առաջ բարոյական է: Անոր զօրութեան առաջին միութիւնը ընտանիքն է, իւրաքանչիւր քաղաքակրթութեան գնացքը կ'երեւի ընտանեկան միութեան ուժէն, որ այնքան յամառօրէն գոյութիւն ունեցաւ Հռոմէական Հանրապետութեան մէջ, քրիստոնէութենէն սրբագործուած, ու այսօր ջնջուած պոլշեւիզմէն:

Արդի եւրոպական քաղաքակրթութիւնը ոչ թէ միայն թուլացուց ընտանեկան կապերը, այլ փառաբանեց սխալ հասկցուած բանաստեղծականութեան մը անմիտ ու կոյրիտ քօղերով ամուրիական վիճակը: Ու պատերազմին յաջորդող տնտեսական տագնապներն ալ բերին մնացածը:

Այսօր ընտանիքը կը համարուի հին բարի ժամանակներու մէկ մնացորդը ու արհամարհուած է օրինական, մարդկային ու կրօնական ստեղծագործութեան այս գլուխ-գործոցը, առանց խորհելու թէ ինչ տեսակ հրէշային հետեւանքներու ընդառաջ կ'երթան մարդիկ:

Միայն ընտանեկան կրթութիւնը կրնայ ուսուցանել անհատին կեանքի հիմնական պարտականութիւնները. ինքզինքին հանդէպ յարգանք ու հնազանդութիւն, պարկեշտութիւն ու անկեղծութիւն, անշահախնդրութիւն ու զոհաբերութիւն, ընկերային ու միաժամանակ մարդկային առաքինութիւններ որոնք կը կառավարեն անփոփոխելիօրէն մարդոց միջեւ ամէն տեսակ ընկերայնութիւն:

Ահա թէ ինչու համար քաղաքական ու ընտանեկան կարգ ու սարքին միջեւ կայ ամենասերտ կապ մը, այնպէս որ ընտանիքին առողջութիւնը, մեծութիւնն ու ուժը կ'արձագանգուին ուղղակի ընկերային կեանքի գերագոյն ձեւին մէջ, որ է պետութիւնը:

Կը ծնին այսպէս պարտականութիւններ որոնք քաղաքական ու ընկերային են միանգամայն: Կազմել ու պահպանել ընտանիքը ոչ թէ միայն կրօնական ու բարոյական հրամայական մը պէտք է նկատուի, այլ նաեւ պարտականութիւն մը ազգային ընկերութեան հանդէպ, իբրեւ ամէնէն արժանաւոր միջոցը՝ ապահովելու համար ժողովուրդին եւ իր գաղափարական ու գործնական հարստութեանց յարատեւութիւնը եւ տեւականութիւնը:

Երբ Պետութիւնը եւ Ազգային կեանքը կը ներկայացնեն —ինչպէս այսօր Իտալացիներուն համար,— յեղափոխական հրայրքի մը արժէքը, այս պարտականութեանց ծանրութիւնը կը դառնայ աւելի բացարձակ, չամլանար, չի ցամքիր աննպատակ ու անսլացք քաղաքականութեան մը մէջ, այլ կ'ազնուանայ Պատմութեան դէպքերուն մէջ:

Ով որ ընտանիք մը կը կազմէ, ինքզինքէն բան մը կը զոհէ ուրիշներուն համար, կը ստանձնէ պատասխանատուութիւններ եւ պարտականութիւններ որոնց կը հրաւիրէ Պետութիւնը, որ ոչ թէ անհատներու միութիւն մըն է, այլ խմբակցութիւններու, որոնց ամէնէն ինքնաբուխն ու ամէնէն ինքնատիպը Ընտանիքն է:

Ընտանեկան միութիւնը աւանդութեան պաշտամունքը կուտայ, հազար կապերով կը կապէ մարդը իր հողին, կը ջնջէ ժողովուրդներու նիւթական ու բարոյական կեանքին քանդող տարրերը:

Ֆաշիզմը որ Իտալացիներու համար կեանքին առողջ ու նոր մէկ ըմբռնումով, կը փառաբանէ աշխատանքի, պարտականութեան ու զոհաբերումի հիմնական ճշմարտութիւնները, որ կը ստիպէ անհատը լքել եսամոլութեան մեռեալ մարզերը, որպէսզի ան ինքզինքը աւելի կատարեալ զգայ ազգային ընկերութեան մէջ, ֆաշիզմը պէտք է որ պաշտպանէ Ընտանիքին մէջ իր սեփական ապագային առաջին պայմանը:

Օր մը Իտալացիները պիտի գտնեն իրենց զէնքը աշխարհակալութեան հարցին առջեւ: Ըսենք անմիջապէս ո՛չ թէ նիւթական աշխարհակալութեան՝ ուրիշ ժողովուրդներու վրայ իշխելու տենչանքներէն կազմուած, այլ իտալական միտքին տիրապետութիւնը, մարդկային ու ստեղծագործող ոգիին՝ եւրոպական ինկող միտքին վրայ:

Ֆաշիզմի քաղաքական նոր ըմբռնումի հիմքը կը կազմէ Ընտանիքը ու անոր վերանորոգ պաշտամունքին մէջ Եւրոպան պիտի կարենայ գտնել իր փրկութեան ճամբան:

Հոս կը վերահաստատուին ֆաշիստական յեղափոխութեան կենսական նկարագիրները: Աշխատանքը այլեւս անէծք մէ չէ, ոչ ալ դատապարտութիւն մը, այլ ամէնէն արժանաւոր միջոցը ընկերային կեանքին մասնակցելու, Պետութիւնը կը դադրի դասակարգի մը խոժոռադէմ պահապանը ըլլալէ, այլ կը դառնայ ըլլալ Ազգին բոլոր ուժերուն զարգացումը, ու Ընտանիքը անձնական շահու գործ մը ըլլալէ աւելի՝ կը ստանայ քաղաքական պարտականութեան մը արժէքը, ու անհատին կապակցութեան օղակը՝ պետութեան հետ:

Պէտք է ուրեմն տալ Ընտանիքին այս առաքելութիւնը, զօրացնել այն կապերը որ գոյութիւն ունին իրեն եւ պետութեան միջեւ, եթէ կ'ուզուի որ Ֆաշիստ Իտալացին ներկայացնէ աշխարհի մէջ կեանքի նոր ձեւի մը ազդարարը:

Խոնարհ ճշմարտութիւններ են ասոնք, բայց խորապէս մարդկային: Անոնք ժողովուրդի մը ապագային գաղտնիքը կը պարունակեն, ու անոնցմէ կը ծնի Իտալիոյ համար իր Վաղուան յոյսը:

Իտալացին այսպէս պիտի գտնէ իր լատին ու կաթոլիկ, ամենահին ու յաւերժապէս երիտասարդ՝ որովհետեւ ճշմարիտ՝ քաղաքակրթութեան հիմնական մօթիֆները:

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

ՀԱՅՐ ԼԸՊՕՆԱՌ
(LE PÈRE LEBONNARD)

Comédie Françaiseը վերջին 2 ամսուան մէջ երրորդ անգամ ըլլալով ներկայացուց յայտնի ակադեմական Jean Aicardի Le Père Lebonnard անուն ընտանեկան յուզիչ եւ բարոյալից տռամը, 4 արար: Այս թատերախաղը, որ Jean Aicardի գլուխ գործոցն է, ընդունուած է Comédie Française 1886 թուականէն եւ ցարդ կը ներկայացուի եւ միշտ մեծ յաջողութեան կ'արժանանայ իր նուրբ հիւսուածքին եւ գաղափարներու նորութեան համար:

Նիւթը.— Հայր Լըպօնառ, նախկին ժամագործ, համբաւաւոր է իր անսահման բարութեամբ եւ ներողամտութեամբ: Իր աշխատանքով հարստացած է եւ իր կինը այդ հարստութեան վրայ աւելցուցած է ազնուականի հովեր, պարտադրելով իր ամուսնոյն որ ան ալ հետեւի իր գաղափարներուն: Բայց Հայր Լըպօնառ գիտէ որ իր կինը 15 տարի առաջ զինքը խաբած է եւ իր զաւակը Ռոպէր, որ իր անունը կը կրէ, իր հարազատ զաւակը չէ, եւ այդ գաղտնիքը կը պահէ մինչեւ որ իր միակ աղջիկը՝ Ժաննը չափահաս կ'ըլլայ եւ անոր հանդէպ ունեցած իր անսահման սէրն ու գորովը կը ստիպեն զինքը կամաց կամաց գլուխ բարձրացնել իր մեղաւոր կնոջ դէմ: Ռոպէր՝ պիտի ամուսնանայ ազնուական Էսթրէյի մարքիզին աղջկան՝ Պլանշի հետ, որ միանգամայն փարկուած է ազնուական բարքերէն. միւս կողմէ երեւան կ'ելլէ Ժաննի սէրը հանդէպ Տոքթ. Անտրէի, որ զայն փրկած է ստոյգ մահէ մը: Բայց այս վերջին միութեան խորթ աչքով կը նայի Տիկին Լըպօնառ, որ իր աղջկան համար ազնուական ամուսնութիւն մը երազած էր, եւ մինչեւ անգամ ճամբու կը դնէ Տոքթ.ը հակառակ Հայր Լըպօնառի պնդումներուն:

Գալով Ռոպէրի, ան ալ հաշտ աչքով չի նայիր իր ապագայ քենայրին՝ Տոքթ. Անտրէի, որովհետեւ անիկա ապօրէն յարաբերութեան մը պտուղն է եւ լքուած իր ծնողներէն, առանց գիտնալու որ ինքն ալ միեւնոյն դրութեան մէջ է, ու մինչեւ անգամ իր հօր հետ ունեցած տեսակցութեան մը ընթացքին կը յայտնէ թէ ինք արդար գտած է ապօրէն զաւակներու համար սահմանուած անողոք օրէնքը, աւելցնելով. «Ընտանիքին բարոյականը պաշտպանելու համար՝ պէտք է զոհել զանոնք»:

Հայր Լըպօնառ, որուն դէմ կը ցցուին բոլորը, ամէն գնով կ'ուզէ իր աղջիկը իր սիրածին տալով երջանկացնել զայն: Պայքարը սաստիկ կ'ըլլայ:

Ի վերջոյ Հայր Լըպօնառ ամէնուն ներկայութեան կը յայտնէ Տոքթ. Անտրէին թէ իր տան միակ եւ բացարձակ տէրը ինքն է եւ որոշ պատճառներ ունի ատոր համար, թէ իր տան դռները միշտ բաց են բժիշկին առջեւ, որ միայն կրնայ իր աղջկան ամուսինը ըլլալ: Պլանշ՝ Էսթրէյի մարքիզին աղջիկը պիտի խզէ իր յարաբերութիւնները Ռոպէրի հետ, որովհետեւ չուզեր — հիմնուելով իր նախնիքներուն աւանդութեանց վրայ— անտոհմ անուն եւ արատաւոր անցեալ մը ունեցող մէկը իբր ամուսին ունենալ:

Հոս է որ կը սկսի կատաղի պայքարը Ռոպէրի, Տիկին եւ Հայր Լըպօնառի միջեւ: Այս վերջինը՝ համբերութիւնը հատած՝ իր կնոջ կը յայտնէ թէ իրաւունք չունի իր աղջկան երջանկութեան արգելք հանդիսանալու, թէ ինք 15 տարիէ ի վեր ներած է անոր սիրահարը, որմէ ունեցած է Ռոպէրը: Տիկին Լըպօնառ յաջողութիւն չունի այլ եւս պայքարելու իր ամուսնոյն դէմ, որ կատղած, բրտօրէն գետին կը շպրտէ զայն:

Մօրը աղաղակներուն վրայ կը հասնի Ռոպէր, որ բարկութենէն կրակ կտրած կ'անարգէ զայն: Ահա այն ատեն Հայր Լըպօնառ, այդ բարի եւ համբերատար մարդը, իր կնոջ ներկայութեան դուրս կը պոռթկայ այն բառը, որ 15 տարիէ ի վեր իր կոկորդը այրած էր. «Լռէ՛... պոռնկորդի»: Տիկին Լըպօնառ ամօթէն ընկճուած կը նուաղի, մինչ Ռոպէր իր երազած բաղձանքներէն զահավէժ վար իյնալը տեսնելով հիւանդ անկողին կ'իյնայ....:

Ասկէ վերջ Հայր Լըպօնառի ոսկի սիրտը անսահման գուրգուրանքով եւ ներողամիտ ոգւով լի երեւան կուգայ: Անիկա կ'ուզէ մոռնալ տխուր անցեալը, զայն դարձեալ իր զաւակը կ'անուանէ: Չէ՞ որ, ինչպէս ինք կ'ըսէ, «Մարդ միայն սիրելով ալ ճըշ«մարիտ հայր է. կնոջ մը զա«ւակը ըլլալու համար միսը «անհրաժեշտ է, բայց չէ՞ որ «հոգին աւելի մեծ է... ես հայրն «եմ հոգիով եւ իր կրած վիշ«տերուն պատճառաւ իր հայրը «կը մնամ»:

Ռոպէր՝ Էսթրէյի մարքիզին հետ ունեցած խօսակցութեան ընթացքին կը յայտնէ թէ որոշած է զինուոր ըլլալ եւ հեռանալ այն տունէն, որ իրը չէ: Բայց մարքիզը գիտէ Ռոպէրի ծննդեան գաղտնիքը եւ զայն իր պաշտպանութեան տակ պիտի առնէ, չպիտի թողու որ ան դժբախտութեան անդունդը գլորի. մինչեւ անգամ պիտի երջանկացնէ զայն՝ իր աղջիկը անոր տալով: Իսկ Հայր Լըպօնառ այնքան բարի եւ վեհանձն է, որ պիտի ներէ Ռոպէրին, որովհետեւ ան մեղաւոր չէ, պիտի ներէ նաեւ իր կնոջ, չէ՞ որ հիմա ո՛չ մէկը դէմ է իր ծրագրին, այն է երջանկացնել իր միակ պաշտած աղջիկը Ժաննը, զայն իր սիրածին տալով:

* * *

Խաղը ճոխ տեսարաններ չունի եւ 4 արարն ալ միեւնոյն տեղւոյն մէջ կը կատարուի:

Խաղարկութիւնը անցաւ շատ յաջող:

Silvain, որ ստանձնած էր Père Lebonnardի դերը, սկիզբէն մինչեւ վերջը տարաւ մեծ յաջողութեամբ եւ նուրբ արուեստով: Donneaud կատարեց Տոքթ. Անտրէի բարդ եւ համակրելի դերը իր սովորական յաջողութեամբ: Le Marchand Էսթրէյի մարքիզի դերին մէջ չտուաւ սպասուած յաջողութիւնը, ինչ որ տուած էին իրմէ առաջ Duflos եւ Dessonnes.

Bertin Ռոպէր Լըպօնառի դերին մէջ յաջող էր: Mme. Silvain, որ ստանձնած էր Տիկին Լըպօնառի դերը, ունեցաւ իր յաջող վայրկեանները եւ գրեթէ անթերի արտայայտեց նոր հարուստի եւ ազնուականութեան հովեր ունեցող կնոջ մը յատկութիւնները:

* * *

Փարիզի Հայ Տրամաթիքը իր վեցերրորդ տարեշրջանի բացումը պիտի կատարէ այս թատերախաղով 24 Սեպտ. Շաբաթ գիշեր:

ՏՐԴԱՏ

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ԱՂԷՏԸ

Դիլիջանի հեղեղին առթիւ, որուն մասին հեռագիրներէն քաղելով գրեցինք Օգոստոսի կէսին, քննիչ Ազատեան հետեւեալ պաշտօնական տեղեկութիւնները կուտայ.—

Դիլիջանի եւ շրջականերուն մէջ հեղեղը աննախընթաց սաստկութիւն մը ունէր: Լեռներէն իջան ջուրի կատաղի հոսանքներ, քաղաքին մէջ քանդելով 50 տուն: Մեռան երկու փոքրիկ աղջիկներ եւ ծերունի մը՝ հոսանքէն քշուելով: Ջուրը շատ մը տուներէ քշած է ամէն բան: Առ այժմ վնասը կը հասնի 500 հազար ռուբլիի: Ջորխետի շրջանին մէջ, Դիլիջանի հիւսիսային կողմը, ցանքերը վնասուած են:

ՊԱՊԸ ԿԸ ԺԱՌԱՆԳԷ.— Ամերիկացի ճարտարագործ մը, Էրնէսթ Միլլըր պապին կտակած է 50,000 տոլար: Ամերիկեան կառավարութիւնը կը պահանջէ 5.900 տոլարը, իբրեւ տուրք ժառանգութեան:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԹԱՏՐՈՆ

Փարիզահայ քանի մը ... սէրներ Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի ներկայացում մը կազմակ... էին Կիրակի օր: Այս ... մակերպ գիւղին համար ... նակ դաստիարակիչ եւ ... լից նիւթ մը ընտրելու ... չեն խաղալ Թրքական ... օյունու»ները յիշեցնող ... խաղ մը՝ «Նասրէտտին» անունով, որ ժամանակ մը ... լիս Ղալաթիոյ եւ Թ... Իպիշներու խաղացանկին ամէնէն պատուաւոր տեղը գրաւէր:

Բայց խնդիրը այս չէ: ... չին արարէն յետոյ, մէկ ... պարոններ դերակատարն... ներկայանալով կը խնդրեն ... խաղը Թուրքերէն խաղցած ... որովհետեւ իրենք հայերէն ... հասկնար: Ասոր վրայ դեր... տարները մնացած երեք ... գոյրները Թուրքերէն կը ... դան, աշխուժութեան մասն... ներկայ ունկնդիրները: Ֆ... սայի մէջ հազարումէկ ... միութիւններ կը կազմ... պուին եւ անընդհատ պայ... կը մղուի հայ լեզուն փա... հելու համար: Իսկ այս պար... ները Թուրքերէնը մինչեւ ... կը բարձրացնեն: Ասոր ... իր չափը ունի:

Ե. Գրիգոր...

ԱՆՈՒՂՂԱՅ ԹՐՔԱԽՕՍ...

Անցեալ Կիրակի Սարսէլ ... ը հայրենակիցներուս այց... թեան գացի: Մտայ Rue B... հայաբնակ փողոցին մէջ, ... աջ կողմը ընդարձակ կալ... դաշտ մըն է, իսկ ձախ ... կը տարածուին Հայերու ... կան հողերն ու տուները: ... որ մեծ բազմութիւն մը ... կ'ելլէ դէմի բլուրէն: Կանգ... եւ լսեցի «Լուսին չկար» ... զոր ֆանֆարի գործիքով ... մէկը կը նուագէր: Այդ երգ... բազմութիւնը մեծ յուզում... ճառեցին ինծի այս օտար ... վրայ:

Բոլէս անցան քանի մը ... տասարդներ, մաքուր հայ... խօսելով: Անոնք գնդակ խա... կուգային կամ մրցումէ: ... ցաւ ուրիշ խումբերամ բազ... թիւն մը, գրեթէ մեծ մասամբ ... կացած թրքախօսներէ: Ե... եկող երկու երիտասարդներ ... հարցուցի թէ արդեօք ... խօսները Յոյներ կամ Թուր... են: Պատասխանեցին թէ ... ալ Հայեր են, բայց հայ... չեն գիտեր, իսկ գիտցողներ... չեն խօսիր:

Շարունակեցի ճամբա... գացի հայրենակիցիս մ... չի ժամանակը եկաւ, ... ներն ալ նոյն միջոցին ... մտան, տխուր դէմքով: ... հարցումին վրայ, տղաքը կլլտալով պատմեցին թէ ... ցը խաղալու ատեն կը ... զիրենք Թուրքերէն խօսի... քանի որ չեն գիտեր, կը ... կանան իրենց եւ գէշ կը ... սին: Հայրենակիցս բաց... ինծի թէ այս ցաւը հի... անբուժելի: Սարսէլի մէջ ... թիւ մը կը կազմեն Թրքա... Հայերը: Ընդամէնը 25 ... Հայեր կան, որոնք բոլոր... իրենց սեփական հողը ... բայց 4-5 տուն միայն հայերէն կը խօսին: Արգա... լի է, որ իրենց մաքուր ... րենը ձգած, այս ազատ ... մէջ նորէն Թուրքերէն կը ... սակցին: Ի՞նչ շատ մտոց... հրճնելու ըրածը:

Ց. Քէֆէլ...

«ԱՐՑՈՒՆՔԻ ՀՈՎԻՏ».— ... կի Հայերը (Հիւս. Կովկաս) կայացուցած են իրենց ... րուն վրայ Ախթալունեան... ցունքի Հովիտ»ը: Եւ ա... նման թատերախաղեր ... փուրդը կը ներկայացնէ ... արտօնութիւն առնելու, ... հետեւ գիտէ թէ արգիլուա... եւ տղեկ մը «Մուրճ-Մանգ... մէջ (1 Սեպտ.) կը հրաւիրէ ... այսուհետեւ չթոյլատրելու ... ցունքի Հովիտ» խաղալ:

ՄԵՏԱՂԻ ՓՈԽԱՐԷՆ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԱԹՈՌԻՆ ՎՐԱՅ ՆՍՏԵԼՈՒ... ՓԱՓԱՔ

Քոփէնհակի մամուլին մէջ վէճ մը կայ: Օրագրող մը կը պնդէ թէ ելեկտրական աթոռին վրայ նստելով մարդ... չի մեռնիր: Եւ փորձի համար կ'առաջարկէ որ նման աթոռ մը պատրաստեն իրեն: Յետոյ գրաւի մտնելով, կ'առաջարկէ նաեւ որ զինք տանին Ամերիկա եւ նստեցնեն Սաքքօի եւ Վանցէթթիի աթոռին վրայ, պայմանով որ երթալու ծախքերը վճարուին Ամերիկացիներուն կողմէ, ինչպէս նաեւ վերադարձի ծախքերը, եթէ ճամբան փոխելով երկինք չմեկնի: Ասկէ զատ կը պահանջէ որ իր կնոջ վճարուի այնքան դրամ, որքան պիտի վաստկէր մինչեւ իր բնական մահը մեր չնաշխարհիկ օրագրողը:

ՈՒՍԱՆՈՂԻ ՄԸ ԲԱԽՏԸ

Վատիկանի մատենադարանին կանոնաւոր ընթերցողներէն ուսանող մը, Լաքոսթա, վերջերս ուզեց կարդալ հին գիրք մը, հեղինակութեամբ Էմիլ Ֆապրիք տէ Ռէվիզալի, որ շատոնց մնացած էր: Գիրքին մէջ գտաւ տոմսակ մը, ուր գրուած էր. «Դուն որ գտար այս տոմսակը, տա՛ր զայն իմ նոտարիս եւ խնդրէ որ կատարէ ինչ որ արձանագրուած է իր տետրակին 160րդ. էջին վրայ»: Ուսանողը բոլորովին վստահ որ կատակ մըն է, տարաւ տոմսակը: Նոտարը իրեն յանձնեց չէք մը ութը միլիոն լիրէթի (12 միլիոն ֆր.):

Ուսանողը չափազանց զարմացաւ: Յետոյ ստացաւ հետեւեալ լուսաբանութիւնը: Յիշեալ գիրքը, իր հրատարակութեան օրը այնքան գէշ քննադատութեան մը արժանացաւ, որ հեղինակը երդում ըրաւ այլեւս չգրել: Յետոյ, իմանալու համար որ արդեօք այդ ծանր քննադատութենէն ետքը, ոեւէ մէկը պիտի ուզէ՞ր կարդալ այդ գիրքը, տոմսակ մը դրաւ մէջը: Եւ սպասեց: Իզուր սպասեց երկար ատեն եւ մեռաւ: 150 տարի անցաւ, մարդ չուզեց կարդալ այդ գիրքը: Եւ ուսանողը պարզ հետաքրքրութեամբ մը միլիոնատէր դարձաւ:

ՆՈՐ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ ՄԸ

Սեպտեմբերի առաջին օրէն սկսեալ, Մալաքօֆ-Քլօզօ գիծին վրայ կը բանի տիպար հանրակառք մը, որ անշուշտ շուտով պիտի ընդհանրանայ: Կառքը կը վարէ պաշտօնեայ մը միայն, որ թէ մեքենավար է եւ թէ տոմսակավաճառ: Սակայն անհրաժեշտ է որ ճամբորդները մանրուկ վճարեն: Այս դրութիւնը շատ տարածուած է Ամերիկայի մէջ: Այս կերպով կէս առ կէս պաշտօնեայի խնայողութիւն կ'ըլլայ:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՊԱԼԱՏԸ

Երէկ գրեցինք թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Պալատին շինութեան համար բազմաթիւ յատակագիծեր պատրաստուած են, եւ սակայն շինութիւնը կ'ուշանայ: Այս առթիւ ճարտարապետներու քննիչ յանձնաժողովին նախագահը, պելճիքացի Հորթա, կը յայտարարէ թէ 9 յատակագիծեր ընտրուած են, բայց վերջնական ընտրութիւնը չէ կատարուած, եւ պալատին շինութիւնը թերեւս կարելի ըլլայ սկսիլ 1929 Սեպտեմբերին, ինչպէս կը կարծուէր առաջ: Այնպէս որ բացման հանդիսութիւններն ալ յետաձգուած են:

Այս ուշացումին պատճառը այն է որ, ճարտարապետներու քննիչ յանձնաժողովը կը խորհի պալատին կառուցուածքին մէջ ներկայացնել հինգ աշխարհի ոճերն ալ միանգամայն: Չէ՞ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը քաղաքակիրթ աշխարհին սիրտն է, ուրեմն անհրաժեշտ է որ այդ համաշխարհային սիրտը դրուի ամէնուն գնահատութեան ու աքանչացումին արժանի պարունակի մը մէջ: Այս պատճառով անհրաժեշտ է որ մասնակցին աշխարհի բոլոր ճարտարապետները: Ահա թէ ինչու կ'ուշանայ շինութիւնը:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՀՈՒՆՁՔԸ

Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը կը հրատարակէ վիճակագրութիւն մը, որ ցոյց կուտայ պատերազմի ընթացքին մեռած ու կորսուած զինուորներուն թիւը:

Գերմանիա կորսնցուցած է 2,000,000 մարդ, Ռուսիա՝ 1,700,000, Աւստրօ-Հունգարիա 1,542,817, Ֆրանսա՝ 1,400,000 Անգլիա՝ 743,702: (Հայա՞ս Հայե՞րը:) Այս թիւը, որ կը հասնի մօտաւորապէս 10 միլիոնի, աւելի պիտի շատնայ, եթէ ծանօթ ըլլայ մեռած մանուկներու, սովահար գիւղացիներու թիւը:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԼԷԺԻՈՆԱԿԱՆՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ամերիկացի Լէժէոնականները Սեպտեմբեր 19էն մինչեւ 24 իրենց 10րդ. համաժողովը պիտի գումարեն Փարիզի մէջ: Հաշտութենէն յետոյ ամենամեծ շարժումն է այս Ամերիկայէն Եւրոպա: Որովհետեւ 12,000 լէժէօնականներ պիտի գան Փարիզ, եւ անոնց պիտի ընկերանան 18 հազար հոգի՝ իրենց ընտանիքներէն:

Այս պատճառով Ամերիկեան Լէժէոնականներու գրասենեակ մը բացուած է Փարիզի մէջ, անհրաժեշտ կարգադրութիւնները ընելու համար:

Լէժէոնականները պիտի այցելեն պատերազմի դաշտերը, պատերազմի գերեզմանները Ֆրանսայի եւ Պելճիքայի մէջ: Լէժէօնականները ապահովագրուած են ամէն հիւանդութեան եւ արկածի դէմ: Փարիզի մէջ վարձուած են 30 հազար սենեակներ զանազան պանդոկներու մէջ:

Սեպտեմբեր 19ին տողանցք մը պիտի կատարեն գլխաւոր պուլվարներուն վրայ, յետոյ պիտի երթան Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին վրայ դնելու կապոյտ, ճերմակ եւ կարմիր ծաղիկներ:

Ինչպէս գրեցինք, այս տարի տօնական օր յայտարարուած է Սեպտ. 19ի Երկուշաբթի օրը:

ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

Միացեալ-Նահանգներու մէջ բազմաթիւ գործիքներ կան մահապարտներուն համար: Ելեկտրական աթոռէն զատ, կը գործածուին նաեւ կախաղանը եւ հեղձուցիչ կազերը: Ելեկտրական աթոռը կը գործածուի Նիւ-Եորքի, Մասաչուսէցի եւ Քալիֆորնիոյ նահանգներուն մէջ: Ուաշինկթընի, Իլլինոյզի, Փէնսիլվանիոյ եւ բազմաթիւ նահանգներու մէջ մահապարտները կը բարձրացնեն կախաղան: Իսկ հեղձուցիչ կազը կը գործածուի միայն Նեւատա Նահանգին մէջ: Այս նահանգին մէջ մահապարտներուն լուր չի տրուիր թէ մահուան դատապարտուած են, այլ կը փակեն խցիկի մը մէջ, եւ փոքրիկ ծակէ մը ներս կը ղրկեն սարսափելի կազը, որ վայրկենական կը սպաննէ:

Միացեալ-Նահանգներուն մէջ պատժական օրինագիրքը մէկ չէ, ինչպէս է Ֆրանսայի մէջ. այլ 50 օրինագիրքեր կան, որ կը գործածուին 50 նահանգներու մէջ, եւ բոլորը իրենց հիմը դրած են անգլիական օրէնքին վրայ: Ամէն Նահանգապետ լիակատար ազատութիւն ունի, որուն չի կրնար միջամտել ոեւէ ուժ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԱՆԴԱՄԱԼՈՒԾՈՒԹԻՒՆ

Պուքրէշի մէջ խորհրդաւոր հիւանդութիւն մը համաճարակի պէս սարսափ պատճառած է մայրաքաղաքին բնակչութեան: Հիւանդութիւնը կը յիշեցնէ մանուկներու անդամալուծութիւն կոչուած ցաւը, եւ կը զարնէ 3—10 տարեկան երախաները:

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ.— Պուտափէշթի մէջ բացուեցաւ կենդանաբանական միջազգային 10րդ համաժողովը: 1000 գիտուններ, 700ը օտարական, կը մասնակցին ժողովին:

ՑՈՆԻ ՀԱՅԵՐԸ (Հիւս. Կովկաս).— Ցոնի շրջանին մէջ կան 43էն 45,000 Հայեր: 27,000ը՝ Միասնիկեան շրջանակին մէջ, մնացածը ցրուած՝ Ռոստով— Նախիջեւանի մէջ: Փոքր թիւով գրուած են Նովոչերկասկի, Էյսկի եւ Ազախի մէջ: Շահումեան գիւղին մէջ՝ 300 տուն հայութիւն: («Մուրճ-Մանգաղ», 1 Սեպտ.):

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Վաղը, կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. եւ պահեստի խումբերը պիտի մրցին I. A. St. Ouenի Ա. եւ պահեստի խումբերուն դէմ: Ֆրանսական այս խումբը կը պատկանի Ա. դասակարգին եւ մեծ համբաւ կը վայելէ Փարիզի մեծ խումբերուն կարգին, այնպէս որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը դժուարին հակառակորդի մը դէմ պիտի գտնուի:

Կը յուսանք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը ճիշդ կազմով լաւ խաղարկութեամբ մը յաղթող հանդիսանայ:

Ա. խումբին ժամադրավայրը որոշուած է Porte de Clignancourt ժամը 2. 30ին, մեկնում 10 թիւ հանրակառքով, իջնել Mairie de St. Ouen, իսկ պահեստի խումբինը ժամը 12. 30ին:

Ք.

CLUB FRANÇAIS (1) «ԱՐՄԷՆԻԱ» (Ա)

Վաղը՝ կիրակի Սթատ Էլիզապէթի մէջ հայկական ֆութպոլի մեծ տօնի օր մը պիտի ըլլայ: «Արմէնիա»ի խումբը, որ կարճ ժամանակուան մէջ մեծ յառաջդիմութիւն ցոյց տուաւ, վաղը մեծ քայլ մը եւս պիտի առնէ՝ մրցելով Ֆրանսայի վեց լաւագոյն խումբերէն Club Françaisի Ա. խումբին դէմ: Արմէնիա իրմէ աներեւակայելի կերպով զօրաւոր խումբի մը դէմ է որ պիտի չափուի այսանգամ: Յառաջի բաժակին օրը տեսանք Քլիւպ Ֆրանսէի երկու խաղացողները, (Տիւֆուր եւ Ռօէլսը): Այս անգամ նոյն դասակարգէն տասնըմէկ ուժեղ խաղացողներու դէմ է որ պիտի պայքարի «Քլիւպ Ֆրանսէն» ասկէ առաջ քանիցս Ֆրանսայի եւ Փարիզի ախոյեան հանդիսացած է: Դեռ անցեալ կիրակի 6—0 յաղթեց մեզի ծանօթ C. A. S. Générauxի, որ առջի տարուան Ֆրանսայի ախոյեանն է:

Կը յուսանք թէ ֆութպոլի բոլոր սիրահարները պիտի գան վաղը՝ քաջալերելու հայ խումբի երիտասարդ եւ կորովի խաղացողները, որոնց կողքին պիտի գտնեն Կ. Կարապետեանը, Շահանը, Օ. Գրիգորեանը եւ Օնիկը (կակայօֆ) եւն:

Քլիւպ Ֆրանսէ դաշտ պիտի ելլէ հետեւեալ կազմով.— Le Boucher, Parks, Roëls, Wilcock, Glas, Mouléne, Sentubery, Dufour, Gerauton, Haas, Bords:

Սթատ Էլիզապէթ փոռթ տ'Օռլէանի ճիշտ քովն է ու անձրեւէն պատսպարուած: Մուտքի գիները 3, 5, 7,50, 10, 15, 20 ֆրանք:

Գ. Կարապետեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԻՐ ԿԱՐԳԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԸ ԳՏՆԵԼՈՎ ՊԻՏԻ ՆՊԱՍՏԷ ԹԵՐԹԻՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԱՓՇԻԿԸ.— Էվանսվիլի մէջ (Ամերիկա) խափշիկ մը խենթենալով, ուզեց սպաննել իր կինը: Ոստիկանութիւնը պաշարեց տունը, ձերբակալելու եւ յիմարանոց փոխադրելու համար խափշիկը: Պատուհանին մէջէն յիմարը կրակեց ոստիկաններուն վրայ եւ հինգ հոգի ծանրապէս վիրաւորեց: Ոստիկանները կատղեցան եւ զէն ի ձեռին յարձակեցան տունէն ներս: Կատաղի կռիւէ մը յետոյ, ոստիկանները ետ դարձան: Անկարելի էր գրաւել տունը, որովհետեւ խափշիկը անխնայ կը կրակէր:

Այն ատեն ոստիկանները կրակի տուին տունը: Երբ մոխիր դարձաւ տունը, աւերակներուն մէջէն դուրս հանեցին խափշիկին ածխացած դիակը, որ ծակծակ եղած էր գնդակներէն:

ԿԱՅԾԱԿ.— Վէրտէօնի վրայ փայլատակները կը վառէին երկինքը եւ տեղատարափ անձրեւ մը կը ծեծէր դաշտերը: Աղջնակ մը, որ ոչխար կ'արածէր, այդ յորդ անձրեւին տակ, տուն կը դառնար: Երբ տանը առջեւ հասաւ, կայծակ ինկաւ վրան եւ հօրը աչքին տակ ածխացաւ դժբախտ աղջնակը: Մօտակայ գիւղի մը մէջ եւս կայծակ ինկաւ եւ այրեց խրճիթ մը: Կովերէն մէկ քանին զոհ գացին հրդեհին: Օսէօնի մէջ ալ, գիշեր ատեն, կայծակ ինկաւ մարագի մը վրայ եւ սպաննեց եզները, որ կը հանգչէին: Քովի տան մէջ կը քնանար տէրը, կայծակը ինկաւ անկողինին վրայ, խանձեց վերմակն ու շապիկը, իսկ մարդը յանկարծ կուրցաւ:

ՈՃԻՐ.— Վիլնէօվ-լը-Ռուայի մէջ երկու երիտասարդներ, մէկը Ֆրանսացի եւ միւսը Իտալացի, կը կռուէին վայրենիի պէս: Անցորդները միջամտեցին եւ զատեցին կռուազանները, որոնք հայհոյելով կորսուեցան փողոցներուն մէջ: Քիչ վերջ, անցորդները դիակ մը տեսան փողոցին մէջ: Ֆրանսացին էր: Իտալացին դնդակով մը ծակելէ յետոյ սիրտը, փախած էր:

ՏԳԵՂՆ ՈՒ ԳԵՂԵՑԻԿԸ.— Ալպանի ծովեզերքը (Ժընեւ) գեղձի նման դեղնաւուն ու ողորկ աւազին վրայ հարուստ մարմիններ հանգիստ կ'առնէին: Արեւը մետաքսի նման հագուեցուցեր էր զանոնք:

Յանկարծ գեղանի կին մը, մերկ, բոլորովին մերկ, խուցէն դուրս ելաւ եւ մօտեցաւ ջուրին: Թզենիի տերեւի մը մեծութեամբ շոր մը միայն ունէր: Եւ ուրիշ ոչինչ: Բոլորին աչքը գնաց աղուոր կնոջ արձանին: Ի՛նչ երջանկութեամբ կը դիտէին զայն, երբ կին մը, — ապահովաբար տգեղ մը, որ նախանձեցաւ,— գնաց լուր տալու լոգարանի տնօրէնութեան: Տնօրէնը եկաւ եւ հրամայեց աղուորին, որպէսզի վերադառնայ իր խուցը:

Կինը հպարտ նայուածքով մերժեց: Եւ յետոյ աւելցուց թէ բժիշկ մը ըսած է որ արեւի լոգանք կատարէ: «Զմռնա՞ս կանանց տալ արեւին» ըսեր է բժիշկը: Վէճը երկարեցաւ սակայն, հետաքրքիրները հաւաքուեցան, գայթակղութիւնը սկսաւ: Եւ կինը, որ ամուսնալուծուած էր միլիոնատէրէ մը, խոհեմութիւն համարեց, կեղծաւոր պարկեշտներուն աչքին տակ, քաշուիլ իր խուցը:

ԳՈՂԻ ՄԸ ՎԱԽՃԱՆԸ.— Շաբանթոնի մէջ տիկին Տըլէթրի տունը գող մտաւ: Տիկինը պոռաց, գողը փախաւ: Ոստիկան մը լսեց ու սկսաւ հալածել: Գողը մտաւ ուրիշ տուն մը, սանդուղներուն տակ պահուըտեցաւ: Յետոյ ցատկեց դուրս եւ փողոցէ փողոց դաշտ ելաւ: Դաշտին մէջ կրակելով կը պաշտպանէր իր նահանջը: Սակայն ոստիկանին գնդակը հանդիպեցաւ գլխուն եւ տապալեց զինք գետին:

ԽԱՂԱՄՈԼՆԵՐԸ.— Պիւթ-Շօմոն պարտէզին մէջ շատեր օդ ծծելու կ'երթան, շատեր ալ... «երեք քար» խաղալու: Ոստիկանութիւնը անցեալ օր յանկարծ վրայ հասաւ եւ ձերբակալեց 17 խաղամոլներ, որոնք երեք քարով երեք հազարներ կը զարնէին: 18րդը փախաւ, նետուեցաւ լիճը, որ պաշտպանուած է երկաթէ թելերով: Հետաքրքիրը այն է որ երբ մէկը դպի երկաթէ թելերուն, ամէն կողմէ կը սկսին պայթիւնի ձայներ լսուիլ: Եւ խաղամոլը իսկական հրացանաձգութեամբ մը դիմաւորուեցաւ: Ոստիկանները իրիկուն ըլլալով, չյաջողեցան ձերբակալել: Եւ գիշերը պաշտպանեցին կղզին, առաւօտուն ձերբակալելու համար փախստականը:

ՍԻՐՈՅ ՎՐԷԺ.— Սթրազպուրկի մէջ Ֆոլցէր բաժնուած էր իր կնոջմէ, որ գնաց ապրիլ ծերունի մարդու մը հետ: Ֆոլցէր կարօտցաւ կնիկը եւ գնաց ետ պահանջել ծերուկէն: Ծերուկը վախցաւ, «առ» ըսաւ, բայց կինը մտիկ չըրաւ: Ֆոլցէր ատրճանակը պարպեց կնոջ սիրտին եւ սպաննեց: Ֆոլցէր փախաւ եւ ոստիկանները ետեւէն: Նետուեցաւ հանրակառք մը, որ կը սուրար փողոցէն: Ոստիկանները կեցուցին կառքը եւ ձերբակալեցին:

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԳՈՂԵՐԸ.— Էզանվիլի մէջ Պագիլի տունը մտան գողերը, թաշկինակներով ծածկած իրենց երեսները, եւ ատրճանակները տնկած: Պագիլ, որ պառկելու կը պատրաստուէր, սարսափած մնաց, երբ գողերէն մէկը, վախցնելու համար կրակեց պատին դէմ: Այն ատեն Պագիլ ցոյց տուաւ իր գանձին տեղը: Գողին մէկը պարպեց արկղը, որ կը պարունակէր 12,000 ֆր.: Յետոյ փախան բոլորը մէկ:

Պագիլ ոստիկանութեան դիմեց:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՕՅՍԸ

ՔԱՐԱՍՕՖ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՎՆԱ

Անուշքայի անունը երբ լսեց, սարսռաց եւ նեղուեցաւ:

— Գիտէ՞ք ուրեմն թէ ո՞վ է Անուշքան, հարցուց:

— Բայց այո՛, ըսի խնդալով:

— Եւ կը հաստատէք թէ՝ ան ալ կը հաւատայ այս խեղճին դարձին:

— Կը հաստատեմ:

— Այն ատեն, որեւէ վարանում ներելի չէ. որովհետեւ աշխարհի մէջ չկայ մէկը որ քրոջս չափ լաւ ճանչնայ Կոստանդինովնան:

Եւ ինքնաբերաբար ձեռքը ինծի երկարելով.

— Թոյլ տուէք որ ձեզ շնորհաւորեմ եւ ձեզի շնորհակալութիւն յայտնեմ:

Յետոյ Քարասօֆ յառաջացաւ դէպի «Կարմիր կոյս»ը եւ անոր առջեւ խոնարհեցաւ շնորհալի կերպով մը որ, ազնուականը կը յայտնէր, ու ըսաւ.

— Ինծի կ'ըսեն Օրիորդ թէ՝ ասկից յետոյ, բարեկամներ ենք: Այս լուրը թէեւ զիս անակնկալի կը բերէ, բայց զայն կ'ընդունիմ իր արժանի գնահատումով, եւ թոյլ տուէք աւելցնելու թէ զիս ուրախութեամբ կը լեցնէ:

«Կարմիր կոյս»ը խոնարհեցաւ առանց խօսելու:

Քարասօֆ շարունակեց.

— Զիս ուրախութեամբ կը լեցնէ նախ անոր համար որ, ձեր կամքով եւ առանց յետին մտքի (շեշտեց այս բառերը) կը հեռանաք այդ վայրագ միջավայրէն որ Չէկան է: Յետոյ, ուրախ եմ տեսնելով որ ձեր արժանիքն ունեցող աշխատակից մը կ'աւելնայ մեր շարքերուն վրայ:

Այս յայտարարութիւնը կարծես խրախուսեց Կարմիր կոյսը որ, մինչեւ այն ատեն, չէր կրցած իր յուզումը զսպել:

— Լաւ հասկցա՞յ արդեօք, գոչեց. կ'ըսէք թէ զիս ձեր շարքերո՞ւն մէջ կ'առնէք. կարելի չէ. երազ մըն է...

— Որ իրականութիւն պիտի դառնայ, անմիջապէս որ փափաքիք, պատասխանեց:

— Ուրեմն, անմիջապէ՛ս:

— Առանց գիտնալու թէ ո՞վ ենք եւ ի՞նչ կ'ուզենք:

Բոպէ մը զայն դիտեց յետոյ.

— Ո՞վ էք, ըսաւ, իր կարգին ժպտելով, չտեսնելու համար, աչքերս կապուած ըլլալու էին: Թէ ի՞նչ կ'ուզէք, չեմ գիտեր. բայց գիտեմ թէ ի՛նչ կ'արժէք եւ այդ ինծի կը բաւէ:

— Սակայն...

— Թոյլ տուէք որ աւարտեմ, կ'աղաչեմ, ընդմիջեց, յաւակնութիւնը ունիմ խելացի կին մը ըլլալու...

— Գլխու տէր կին մը, ուղղեց Քարասօֆ:

— Եթէ կ'ուզէք: Յետոյ, միշտ ալ այնպէս կարծած եմ թէ՝ քաղաքական ոստիկանութեան մէջ, ըսենք ճիշտ բառը, լրտեսութեան մէջ, դեռ ինծի քար հանողը չէր ծնած. բայց ամչնալով կը խոստովանիմ թէ՝ երբեք դեռ որեւէ մէկը զիս այդ տեսակ խաղի չէր բերած, ինչպէս դուք երկուքդ:

Քարասօֆ եւ ես ժպտեցանք:

— Սակայն ինչ որ չեմ կրնար հասկնալ, սա է թէ՝ թիւ 2 Լուպիանքային մէջ, ուր սակայն իրենց արհեստը գիտցող մարդեր չեն պակսիր, չեն կրցած երեւան հանել ձեր կրկնած խաղերը: Որովհետեւ եթէ ես խաղի եկայ, ուրիշներ ալ, եւ աւելի խորամանկներ, խաղի եկած ըլլալու են: Այս կը մխիթարէ զիս քիչ մը, մանաւանդ որ Կունըլիխթ, Փեթերս եւ ուրիշներ Խումայիլօֆը իրենց բերնէն վար չեն ձգեր: Միայն Խումայիլօֆի բրածը լաւ է: Եւ երբ Խումայիլօֆն է որ խօսած է, ամէն ինչ ըսուած է:

Այս յայտարարութիւնը՝ կատարուած այդ տեսակ կնոջ մը կողմէ, եւ նման պարագայի մը մէջ, անգնահատելի արժէք մը կը ստանար:

«Կարմիր կոյս»ը Քարասօֆի մօտեցաւ եւ ձեռքերը անոր ուսին վրայ դնելով ըսաւ.

— Գիտէ՞ք թէ կը հիանամ ձեր վրայ: Ի՞նչ կ'ըսեմ. աւելին իսկ. ձեր մէջ կ'ողջունեմ վարպետ մը, ե՛ս, Կոստանդինովնան, ես որ, Չեկայի մէջ նկատուեր եմ իբր միջազգային գաղտնի ծառայութեանց լաւագոյն գործակալը, կը խոստովանիմ թէ՝ ձեր քով, պզտիկ, շատ պզտիկ աղջիկ մըն եմ: Եւ ի՛նչ անարժէք կարծիք ունենալու էք իմ տաղանդիս մասին:

— Այդ տեսակ բան չկայ, գոչեց Քարասօֆ. ընդհակառակն կրնայ վկայել թէ՝ միշտ ձեզ նկատած եմ մեր ամէնէն ահարկու հակառակորդներէն մէկը: Դեռ այս միջոցիս իսկ, կը մտածեմ թէ այն որ ձեր մասին լաւ գաղափար կազմած չէ, կոպիտ եւ աններելի սխալ մը կը գործէ:

Այս գնահատութիւնը ուրախացուց զայն:

— Իրա՞ւ. ճիշտ ձեր ըսածին պէս կը մտածէք:

— Պատուոյ խօսք:

— Կը հաւատամ ուրեմն թէ՝ պիտի կրնամ տակաւին ձեզ օգնել: Տակաւին կ'ըսեմ, որովհետեւ կրնայ ըլլալ որ նկատէք թէ, ինչ որ անցաւ դարձաւ քիչ առաջ, կրնան իմ ուժերս նուազեցուցած ըլլալ:

— Լաւագոյն պատասխանը որ կրնամ ձեզ տալ սա է: Ե՞րբ գործի կը սկսինք:

— Անմիջապէս, եթէ կ'ուզէք բայց ուրկէ՞ պիտի սկսինք:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

առեւտուրին մասնաւոր հանգամանքը, համաձայնութիւնը կը հաստատէ հետեւեալ սկզբունքները.— Պարսկական ապրանքները առանց մասնաւոր արտօնութեան ազատ պիտի ըլլան ներածուիլ Խորհրդային Միութեան մէջ, պարսիկ վաճառականները իրաւունք պիտի ունենան առեւտուրով զբաղելու ուղղակի Խորհրդային Միութեան հողին վրայ, պիտի կրնան ներածել եւ արտածել իրենց ապրանքները որոշեալ սահմանի մը մէջ, առանց առեւտրական ներկայացուցչութենէն նախապէս արտօնութիւն խնդրելու: Յառաջիկայ տարուան համար պարսկական ապրանքներու ներածման սահման որոշուած է 50 միլիոն րուբլի:

Ազգերու Դաշնակցութեան աշխատանքները

Գրեցինք թէ Հոլանտայի պատուիրակէն յետոյ լեհական պատուիրակութիւնը Ժընեւի մէջ կ'առաջարկէր արգիլել պատերազմները ամէն գինով: Հինգշաբթի երբ բանաձեւերը գրաւոր հաղորդուեցան, զարմանքով տեսնուեցաւ որ փոփոխութիւն մը կայ խմբագրութեան մէջ: Բանաձեւը դարձեր էր պարզ, պղատոնական փափաք մը հաւաքաբար աշխատելու համար պատերազմին վերացման դէմ:

Յայտնի չէ թէ այդ տարտամ նոր բանաձեւը հաւանութիւն պիտի գտնէ՞ միւս պատուիրակներուն, մասնաւորաբար Անգլիոյ մօտ:

Փոփոխութեան ենթարկուած լեհական բանաձեւը կ'ըսէ. «Ամէն յարձակողական պատերազմ արգիլուած է: Ազգերու Դաշնակցութեան անդամները պարտաւոր են հպատակիլ այս սկզբունքին եւ կազմել ոչ-յարձակողական դաշինքներ: Վէճերու պարագային, ինչ ալ ըլլան անոնք, պիտի փորձուին խաղաղասիրական ամէն միջոց»:

Ընդհ. Ժողովին առաւօտեան նիստին մէջ Յունաստանի ներկայացուցիչը Փոլիթիս խօսք առնելով ըսաւ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը երբեք չպիտի մերժէ զբաղիլ միջազգային ծանր հարցերով, որոնք կը շահագրգռեն համաշխարհային խաղաղութիւնը: Շեշտեց թէ անհրաժեշտ է պատժական խիստ միջոցներ ձեռք առնել միջազգային ամէն ոճիրի դէմ այդ ալ կարելի է՝ ստեղծելով Ազգերու Դաշնակցութեան յատուկ բանակ մը՝ ի հարկին Ժընեւի որոշումը պարտադրելու համար: Եթէ նոյնիսկ պարտաւորիչ իրաւարարութիւնը ընդունուի, ինչ կ'արժէ, եթէ ազգը միջոց չկայ վճիռը գործադրելու:

Ընդհ. Ժողովը նշանակեց գերման պատուիրակը, որ պիտի մասնակցի Հոգատարութեանց Յանձնաժողովին: Ժողովը լսելէ յետոյ Շթրէզէմանն ու Տանցիկի ծերակոյտին նախագահը, որոշեց Դեկտեմբերին յետաձգել Տանցիկեան պատուիրակութեան խնդրանքը, որ կը թելադրէ չթոյլատրել լեհ մարտանաւերուն իբրեւ տեւական նաւահանգիստ գործածել Տանցիկի նաւահանգիստը:

Թուրքիոյ ընտրութիւններէն վերջ

Անատոլուի գործակալութիւնը Սեպտ. 8 թուականով կը հաղորդէ որ ընտրութիւնները վերջացան եւ ամէն տեղ Խալք կուսակցութեան թեկնածուները ընտրուեցան միաձայնութեամբ: Մուսթաֆա Քէմալ յայտարարութեամբ մը իր երախտագիտութիւնը կը յայտնէ ազգին, որ վաւերացուց իր եւ իր քաղաքական կուսակցութեան գործունէութիւնը եւ վստահութեամբ կը քաջալերէ իր ապագայ աշխատանքները: «Թուրքիա, կ'ըսէ, անգամ մը եւս ցոյց տուաւ թէ զօրաւոր էութիւն մըն է, որ կը յարատեւէ ազգային իտէալին մէջ եւ անխախտ միութիւն մը կը պահէ ազգային գործերու մէջ:» Վերջացնելով, հաստատ յոյս կը յայտնէ ապագայի եւ նոր յաջողութիւններու մասին:

Մուսթաֆա Քէմալ մօտ օրէն Թրակիա պիտի այցելէ: Յետոյ պիտի դառնայ Էնկիւրի, ուր մեծ ճառ մը պիտի խօսի Խալք կուսակցութեան Հոկտեմբեր 15ին գումարուելիք համաժողովին մէջ:

Մուսթաֆա Քէմալի որոշման համաձայն, Նորընտիր երեսփոխաններէն Հասան Ֆէհմի (Գասթէմունի), Աղա Օղլու Ահմէտ (Կարս), Հագգը Շինասի փաշա (Պոլիս), Մուսթաֆա Ֆէյզի (Սարուխան) եւ ուրիշներ, որոնք շաքարի եւ քարիւղի մենաշնորհի վարչական խորհուրդին կ'անդամակցէին, պիտի ստիպուին այս շահաբեր պաշտօններէն հրաժարիլ: Նախարարութեանց բարձրաստիճան պաշտօնատարներէն շատեր երեսփոխան ընտրուած ըլլալով, նոյնպէս պիտի հրաժարին իրենց նախկին պաշտօններէն:

Կեանքը Սուրիոյ մէջ

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ Դամասկոսի Մէրճի հրապարակին վրայ կախաղան հանուած է Մէյտանցի հրոսակ Քասըմ էլ Մօքչաթի, որ վերջին ապստամբական շարժման առեն ոստիկան մը սպաննած էր եւ խառն դատարանին կողմէ մահուան դատապարտուած:

Մահապարտը որ դատավարութեան ընթացքին ամէն ինչ ուրացած եւ ոչ մէկ խոստովանութիւն ըրած էր, գլուխը չուաննին չյանձնած յայտարարեց թէ ոչ միայն ոստիկանի մը, այլ շատ մը զինուորներու արիւնն ալ խմած է:

Արեւելեան բանակի սպայակոյտը վերջացուցած է Լիբանանեւսուրիական քաղաքապահ բանակի մը կազմութեան ծրագիրը: Այս բանակը ֆրանսական ուժերու հետ միասնաբար հովանաւոր երկիրներու պաշտպանութիւնը պիտի ապահովէ: Տեղական այս նոր բանակը պիտի բաղկանայ 10,000 զինուորէ, եւ պիտի կոչուի միջ-պետական քաղաքապահ բանակ: Սուրիոյ եւ Լիբանանի պետութիւնները պիտի ապահովեն անոր բոլոր ծախքերը:

Արհեստակցականներու համաժողովը

Էտինպուրկի Արհեստակցական համաժողովին մէջ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ընդունուեցաւ — 620,000ի դէմ 2,551 հազար ձայնով— այն բանաձեւը, որ կը պահանջէր վերջնապէս խզել բարեկամական յարաբերութիւնները ռուս սէնտիքաներուն հետ:

Աշխատաւորական կուսակցութեան վարիչ և նախկին վարչապետ Ռամսէյ Մաքտոնըլտ առջի օր ճառ մը խօսեցաւ, պարզելով Անգլիոյ ներքին կացութիւնը և օրակարգի վրայ գտնուող միջազգային խնդիրները: Ըսաւ թէ պահպանողականները յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ պարտութենէ մը վախնալով, այժմէն կ'աշխատին հակասահմանադրական խիստ միջոցներով կազմել «Հինտէնպուրկի գիծ» մը, ուրն ետեւ պիտի ապաստանին իրենց պարտութենէն վերջ, իշխանութեան գլուխ գալիք կառավարութեան առջեւ դժուարութիւն հանելու համար: Եւ սակայն Աշխատաւորական կուսակցութիւնը թոյլ չպիտի տայ որ պահպանողականները խաղան Սահմանադրութեան հետ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի ընկերները կը հրաւիրուին խմբական ժողովի գրադարանի սրահը Սեպտ. 12 Բշ. օր ժամը 8ին: Անդամատետրը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանի միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին գրադարան-ընթերցարանը: Օրակարգ. վարչութեան նոր ընտրութիւն: Առանց բացառութեան ամէն ընկեր պարտաւոր է ներկայ գտնուիլ:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը 13 Սեպտ. երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 8ին Հայ ժողովրդային Լսարանը: ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Մ. Գույումճեան:

Հ. Յ. Դ. Փօն տ'Օվնայի կորիւն ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը, վաղը կիր. ընկեր Ասատուր Տէքէրեանի բնակարանը. պիտի խօսի ընկեր Մարգար Բարխեան. նիւթ՝ կազմակերպութեան օգտակարութիւնը: կրնան համակիր ընկերներ եւս ներկայ գտնուիլ:

Հ. Յ. Դ. Լուարի Շրջ. Կոմիտէն կը հրաւիրէ Սէնթ-Էթիէնի, Սէն-Շամոնի եւ Մօնրօնի ամբողջ ընկերները ընդհ. անդամական ժողովի վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Սէն Շամոնի Վարուժան ակումբը, ներկայանալ անդամատետրներով:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Քաֆէ օ Բլէր տը լա Լիւն, Փլաս տ'Իթալի: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը ստիպողական է:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռօնիի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը, այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 6.30ին, 22 Ավընիւ Րէփիւպլիքի սրճարանին վերնայարկը:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆ Հայրենակցական Միութեան Ս. Շամօնի մասնաճիւղի դիւանի կազմն է՝ Ատենապետ՝ Զաքար Մուրատեան, Ատենադպիր՝ Քերովբէ Կարապետեան, Գանձապահ՝ Խաչիկ Մարգարեան, Խորհրդականներ՝ Սեդրակ Պետրոսեան եւ Մովսէս Տօնապետեան:

Վարչութիւնս կը խնդրէ Տարօն-Տուրուբերանի Մարսիլիոյ կեդր. վարչութենէ ինչպէս նաեւ բոլոր մասնաճիւղերէն որպէսզի նամակ եւայլ թղթակցութիւնք ուղղեն միութեանս նախագահ Պ. Զաքար Մուրատեանի հասցէին՝ Cantonnement de la Varizelle. C. No. 5, St. Chamond (Loire).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Ջերմ խնդակցութիւններս և բարի մաղթանքներս, իմ հօրաքրոջ որդի Պ. Վահրամ Վարդապետեանի (Ամերիկա) ուրախառիթ ամուսնութեան առթիւ:

Զաքարիա Զէյթունցեան

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուին Յարութիւն եւ Պայծառ Մանտրօեան որ 8 տարի առաջ Պոլիս Գատըգիւղ Հալաճ փողոց թիւ 1 կը բնակէին: Յարութիւն ամուսնացած էր Խուբէյէկցի Տիգրանուհիի հետ: Կը կարծուի որ այժմ Նիսի կողմերը կը գտնուին: Իմացնել՝ իրենց եղբօր Բենիամին Մանտրօեանի, հասցէ՝ Manuel Mardirossian, 15 Rue Odéon Gap (H. A.):

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՍԱԿԱՐԱՆ
9 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	[illegible]
Թրքական թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք	» Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

11 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 438 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Քիչ անդին հրատարակած ենք Հայաստանէն թղթակցութիւն մը, որ աղեխարշ գոյներով կը պատկերացնէ մեր որբերու, մանաւանդ որբուհիներու կեանքը։

Ինչպէս գրած ենք ասկէ առաջ, Ամերիկեան Նպաստամատոյցը հասոյթներու պակասութեան հետեւանքով պարտաւորուած է ցրուելու իր հաստատութիւններուն մէջ պատսպարած որբերու մեծագոյն մասը, ազատուելու համար զանոնք սնուցանելու եւ դաստիարակելու պատասխանատուութենէն։

Նպատակայարմար կարգադրութիւն մը ընելու համար, Ամերիկեան կոմիտէն կը դիմէ Հայաստանի խորհրդային վարիչներու խորհուրդին։

Այդ խորհրդակցութենէն կը ծնի հրէշային գերեվաճառութեան ծրագիր մը իր բոլոր այլանդակութեամբ ու եղերականութեամբ։

Արտասահմանի մեր հայրենակիցները, որոնք աննախընթացօրէն դաժան եւ անտանելի կացութեան մը մէջ են այսօր եւ մօտիկ անցեալի մէջ ալ տեսած են հրէշային բաներ, տարակոյս չկայ թէ հոգեկան ահաւոր սարսուռ մը պիտի զգան, երբ կարդան այդ թղթակցութիւնը։

Պատերազմի ընթացքին եւ մանաւանդ Զինադադարէն յետոյ հայ ժողովուրդը դժնդակ աշխատանքներով, պայքարներով ու նիւթական զոհողութիւններով մէկիկ մէկիկ հաւաքած է մեր որբերու սերունդը, զանոնք փրկելու համար կորուստէ, շատցնելու համար մեր համրանքը, եւ պատրաստելու համար վաղուան սերունդը։ Սակայն այսօր նոյնիսկ մեր հայրենիքի կեդրոնին մէջ հաւաքուած որբերուն համար տեղ չկայ, «աղատ», «անկախ», «վերաշինուած» ու «ծաղկած» խորհրդային դրախտին մէջ եւ պէտք կը զգան դուրս վտարելու զանոնք։

Այն պահուն, երբ արտասահմանի գաղութահայութիւնը ամէն ճիգ կը թափէ մեր ժողովուրդը, մանաւանդ որբերու սերունդը համախմբելու մեր հայրենիքին մէջ, ահա՛ կոպիտ ու տմարդի ձեռք մը հազարներով հայրենիքի մէջ եղածները սահմաններէն դուրս նետելով շուներուն ու գայլերուն կը յանձնէ։

Իրապէս տեղ չկա՞յ այս թշուառներուն՝ Հայաստանի սահմաններուն մէջ։ Հայաստան հնարաւորութիւն չունի՞ միթէ իր որբերու բազմութիւնը իր հայրենի գրկին մէջ պատսպարելու։ Կայ եւ կարելի է։ Մենք շատ լաւ գիտենք։ Ականատես եղած ենք թէ ինչպէ՞ս մեր անմման գիւղացիութիւնը տարիներով իր տուներուն մէջ պատսպարած է 400 հազար գաղթականութիւն մը, որ սահմանի միւս կողմէն զուլումէ մազապուր ճողոպրած էր։ Միթէ՞ այդ նոյն գիւղացիութիւնը սիրով եւ ուրախութեամբ չպիտի պատսպարէր անմեղ եւ անտէր քանի մը հազար որբեր։ Ի հարկէ կրնար եւ ուրախութեամբ այդ պարտքը կը կատարէր։ Ու ապահով ենք թէ նոյն գիւղացիութիւնը ի տես այս ահաւոր վայրենութեան, գաղտնի, անձայն ու լռելեայն իր սրտէն արիւն կուլայ, բայց անզօր է բան մը ընելու։

Այս բարբարոս արարքին շարժառիթը բոլորովին ուրիշ բան է։ Խորհրդային թշուառական ղեկավարները, բիրտ, վայրենի եւ ահաւոր թշնամութիւն մը ունին թրքահայ զանգուածին դէմ, ու իրենց ահաւոր մոլեգնութեան մէջ, գայն փշուրները վերածելու եւ աշխարհի չորս հովերուն տալու վայրագ ծրագիրն է որ հետեւողականօրէն կը հետապնդեն, չխնայելով նոյնիսկ անսեղ, անչափահաս անօգնական որբուհիներուն։

«Մարտակոչ» շատ պաղարիւն կերպով, առանց յուզումի կը գրէ թէ «Փոլիկոն»ի որբանոցներու որբերը ինքնապահ դարձնելու համար ղրկուեցան Սոխումի կողմերը աշխատելու։ Իսկ «Դրօշակ»ի թղթակիցը կուտայ խումբ խումբ որբ-որբուհիներու ահաւոր ողիսականը ամբողջ երկաթուղագծի երկայնքին վրայ եւ Աբխազիայի գերեվաճառանոցները։

Կը ծախուին հայ որբուհիները ճամբուն վրայ հանդիպող առաջին մարդուն, շատ չնչին գներով, ինչպէս քանի մը տարի առաջ Արաբիոյ անապատներուն մէջ։ Եթէ այս վերջինը Թուրք եւ արաբ սրիկաներու ձեռքով կը կատարուէր, առաջինը կը կատարուի հայանուն սրիկաներուն կողմէ, որոնք «կառավարութիւն» կոչուելու յաւակնութիւնն ունին։

Թրքահայ ժողովուրդ, մեր խօսքը քեզի է. այստեղ այլ եւս ազգ, հայրենիք, ազգային հաւաքականութիւն եւյլն. գոյութենէ կը դադրին, անոնց խօսքը չի կրնար ըլլալ. պարզապէս մեր միացրդները՝ անմեղ ու պաշտպանութենէ զուրկ որբերը գերեվաճառանոց կը ղրկուին միջնադարեան ափրիկէցի խափշիկներու նման, իսկ որբուհիները օտարներու շնական ցանկութեանց գոհացում տալու համար աճուրդի կը դրուին։ Ի՞նչ է քու դիրքդ. ի՞նչ պիտի ընես այդ վայրենութեան հանդէպ։

Մենք քու ուշադրութիւնդ կը հրաւիրենք այս ահաւոր վայրենութեան վրայ, այն յոյսով, որ մէկ մարդու պէս ոտքի կանգնիս ու բռնես այդ թշուառականներու կոկորդէն եւ հաշիւ պահանջես այս աննախընթաց ոճրագործութեան համար։

Խօսքը քեզի կը մնայ։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Յուսաբեր, ազգային հերոս Անդրանիկի մահուան առթիւ կը գրէ (2 Սեպտ.).

—«Հայ ազատագրական պայքարի կատաղի վագրը ընդմիշտ բաժնուած է մեզմէ։

«Անհարազատ հորիզոններու տակ, հեռու իր պաշտած հայրենիքէն, ընդմիշտ փակած է իր աչքերը «Անդրանիկը քաջ», որ շուրջ մէկ քառորդ դար Հ. Յ. Դաշնակցութեան նուիրական դրօշին տակ կենդանի պահեց ըմբոստութեան ոգին հայրենի բարձունքներու վրայ։

«Անոնք, որոնք ամէն առիթով լուտանք գիտեն թափել հայ ժողովուրդի առաքինութեանց շքեղագոյն անօթի՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ, այսօր անոնք ամէնքը երկիւղածօրէն ծունկի պիտի գան մեծ ննջեցեալի դագաղին առջեւ։

«Գարահիսարցի ֆէդային ծնաւ Դաշնակցութեան մէջ, հասակ առաւ Դաշնակցութեան գործերով եւ համայն հայութեան երգերու ու պանծացումի առարկան դարձաւ Դաշնակցութեան ուժով։ Ու մեռաւ այն օրը, երբ լքեց Դաշնակցութիւնը ու մեկուսացաւ անկէ։

«Այս ամբողջ շրջանին ան գործ մը չտուաւ, որ սերունդներու երախտագէտ յիշողութեան մէջ կարենար ապրիլ։

«Կուսակցական նկատումներով անարժանաբար քաշքշուեցաւ Դաշնակցութեան անունը, սակայն այս քաշքշուկները ոչինչ պակսեցուցին Անդրանիկներ ստեղծող Դաշնակցութեան հմայքէն, բայց հարուածեցին իրեն իսկ հերոսի անունն ու վարկը։

«Անոր անցեալին եւ անոր դիւցազնական դրուագներուն համար է ահա, որ մենք արցունքներով կը բաժնուինք մեր հին ընկերոջմէն։

«Մենք կը հաւատանք հայ ժողովուրդի լաւագոյն ապագային։

«Ու կը հաւատանք նաեւ, որ օր մը տարագիր ննջեցեալին նուիրական նշխարները պիտի փոխադրուին հայրենիք ու զետեղուին Ազգային Պանթէոնի մէջ, իր պաշտած Քրիստափորի, Սիմոնի ու Ռոստոմի շիրիմներուն հետ եւ անոնց քովը։»

* * *

Մաթէն իր երէկուան թիւով կը հրատարակէ Զօրավար Անդրանիկի պատկերը, համառօտ կենսագրականի մը հետ, ու կը յիշէ թէ հայ հերոսը ֆրանսական կառավարութենէն ստացած էր Պատուոյ Լէգէոնի սպայի աստիճանը։

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԹՐՔԱԿԱՆ

Թիւրք Օճաղըներուն մէջ կազմուած յատուկ յանձնաժողովը որ պաշտօն ունի քաջալերելու տեղական արտադրութեանց գործածութիւնը, շփման մէջ մտած է բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ միութիւններուն հետ։ Նախ պիտի ապահովուի որ այս ընկերութիւնները, օրինակ կօշկակարներն ու դեղագործները, տեղական արտադրութիւններ գործածեն իբր նախանիւթ։ Միութիւններու մէջ գործը ապահովելէ վերջ, կարգը պիտի գայ ժողովուրդին։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ յեղափոխան Ժաք Տիւքլօ, Թարպի մէջ ձերբակալուեցաւ, որովհետեւ նախապէս դատապարտուած էր ութը ամիս բանտարկութեան, «Լա Բաքէյն» թերթին մէջ զինուորները անհնազանդութեան հրաւիրող յօդուածներ գրած ըլլալուն համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ԼՔԵԱԼ„ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԱԾ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ԵՏ ՊԻՏԻ ԱՌՆՈՒԻ՞Ն

Այն պահուն, ուր Ազգերու Դաշնակցութիւնը ժողով կը գումարէ եւ ի մէջ այլոց պիտի զբաղի նաեւ Հայերու «լքեալ» գոյքերու հարցով, Թուրք կառավարութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան քիթին կը խնդայ, աւելի եւս խստացնելով «փախստական» Հայերու կալուածներուն մասին տարիներէ ի վեր հետապնդած քաղաքականութիւնը։ Թուրքիա մինչեւ հիմա Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ այս մասին կատարուած դիմումներուն միշտ խուսափողական պատասխան տուած է եւ կը յուսացուէր թէ ներկայ նստաշրջանին մէջ «լքեալ» գոյքերու հարցը Հայերուն նպաստաւոր լուծում մը պիտի ստանար։ Գաղթականաց կեդր. յանձնաժողովի ներկայացուցիչն ալ գլխաւորապէս այս հարցը հետապնդելու արդարացումով տարին քանի մը անգամ Ժընեւ կ'երթայ։ Քանիցս գրուեցաւ թէ Թուրքիա վերջնական պատասխանը պիտի տայ այս նոր նստաշրջանին։ Եւ ահա թէ ինչպէս կը պատասխանէ։

Առջի օր «Միլլիյէթ»էն առնելով հաղորդեցինք թէ Գործավարներու Խորհուրդը, որ այժմ Տօլմա Պաղչէի պալատին մէջ կը գումարէ իր ժողովները, որոշած է 1924 Օգոստոս 6էն յետոյ գրաւուած «լքեալ» գոյքերը փոխանորդներուն չյանձնել, այլ բուն իսկ «փախստական» տէրերուն։ Թերթը կ'աւելցնէ թէ այդ կալուածներուն տէրերը փախստական են, անոր համար, որ «դաւաճանութիւններ» ըրած են Թուրք հայրենիքին դէմ։ Այսինքն ըսել կ'ուզէ թէ այդ փախստականները իբրեւ «դաւաճան» իրաւունք չունին Թուրքիա վերադառնալու, հետեւաբար եւ «բուն տէրերը» չեն կրնար «անձամբ» ներկայանալ, Լօզանի դաշնագրին գործադրութեան թուականէն վերջ գրաւուած իրենց կալուածները ստանալու համար։

Քէմալի Պոլսոյ օրկանը «Միլլիյէթ», իր Սեպտեմբեր 5ի թիւին մէջ կը հարցնէ. «Հիմա ի՞նչ պիտի ըլլայ։ Վերադարձուած կալուածները ետ պիտի առնուի՞ն»։ Յետոյ կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

1340 (1924) Օգոստոս 6էն յետոյ գրաւուած փախստականներու լքեալ գոյքերը իրենց փոխանորդներուն չյանձնելու մասին տրուած նոր որոշումը Լքեալ Գոյքերու տնօրէնութեան հաղորդուած ըլլալով, այդ կարգի կալուածները վերադարձնելու գործողութիւններուն վերջ տրուած է։ Արդէն մինչեւ հիմա դատարանի վճիռով այդ կարգի 5—6 կալուած միայն վերադարձուած է փոխանորդներուն։ Նոր որոշումին համաձայն, զանոնք բուն տէրերուն դարձնել անհրաժեշտ ըլլալով, ելմտական գործավարութեան պիտի հարցուի թէ պէ՞տք է զանոնք ետ առնել փոխանորդներէն։

Լքեալ Գոյքերու տնօրէնութիւնը կը պատրաստէ մինչեւ հիմա գրաւուած գոյքերու մէկ ցանկը, նշանակելով թէ անոնցմէ ո՛րքանը ծախուած, որքանը վարձու տրուած է եւ մինչեւ հիմա բոլորէն ի՛նչ հասոյթ գոյացած է։ Վիճակագրութիւնը ելմտական գործավարութեան պիտի ղրկուի։

Կարգ մը «լքեալ» գոյքեր մասնավճարներով ծախուած են. գնորդներէն ոմանք այժմ մասնավճարները չեն վճարեր։ Այս կարգի կալուածներն ալ գրաւուելով կրկին աճուրդի պիտի հանուին։ Նոյնպէս կարգ մը վարձակալներ իրենց պարտքերը վճարած չըլլալով, յետնեալ պարտքերը պիտի գանձուին օրինական միջոցներով։

ԱԶԳԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՃԱՌԵՐԸ

Ուրբաթ օր, Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. ժողովին աշխատանքները եղան... երեք ճառեր միայն, բոլորն ալ պատերազմի դէմ։

Առաւօտուն բեմ բարձրացաւ Պելճիքայի արտաքին նախարար յայտնի ընկերվարական Վանտէրվէլտ, որ ըսաւ.

— Պելճիքա հոգիով կապուած է 1924ի փրոթոքոլին։ Եւ ամէն անգամ որ փորձուեցաւ իրագործել այդ համաձայնագրին սկզբունքները, Պելճիքա մասնակցեցաւ այդ ճիգերուն։ Եթէ Լոքարնոյի դաշնագիրը ստորագրեց, ան ոչ միայն տեսաւ հոն իր անկախութեան ապահովութեան պայմանները, այլ նաեւ նոյն սկզբունքներուն տարածման ձգտումը։ Այսօր ալ, նոյն հոգիով, Պելճիքա կը յայտնէ իր համակրանքը անոնց, որոնք կ'ուզեն 1924ի համաձայնագրին սկզբունքները իրագործել։

Յետոյ բեմ բարձրացաւ Շթրէզէման, որ յաջորդաբար քննելէ յետոյ տնտեսական համաժողովը, իբրեւ ամէնէն կարեւորը, ապահովութեան եւ զինաթափութեան հարցերը, բուռն կերպով քննադատեց պատերազմը, իբրեւ աղբիւր անիշխանութեան եւ հաստատեց թէ գերման հանրային կարծիքը ընդունած է խաղաղութեան մասին այն հիմնական գաղափարները, որոնց վրայ կառուցուած է Ազգերու Դաշնակցութիւնը։

Շթրէզէման, յանուն Գերմանիոյ, յայտարարեց թէ կը միանայ ընդհ. ժողովին տրամադրութիւններուն եւ պաշտօնապէս կը դատապարտէ պատերազմը։ Միւս կողմէ, յանուն իր կառավարութեան, տեղեկացուց թէ Ազգերու Դաշնակցութեան այս նստաշրջանին ընթացքին, պիտի ստորագրէ պարտաւորիչ իրաւարարութեան կամաւոր համաձայնագիրը, զոր ստորագրած է միայն Ֆրանսա 1924ին, ինչպէս նաեւ Ժընեւի փրոթոքոլը։

Այս ճառին համար Պրիան շնորհաւորեց Շթրէզէմանը։

Լեհաստանի պատուիրակը, Սոքալ, Շթրէզէմանի ճառէն յե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՎՏԱՐՈՒԻՆ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

«Լը Կօլուա» կը գրէ թէ ի՛նչպէս կը վտարուին այն օտարականները, որոնք, վերջերս, ոստիկանական խուզարկութիւններու ընթացքին կը ձերբակալուին։

Օտարականներուն կը հարցուի թէ ո՞ւր կ'ուզեն երթալ, իրենց երկի՞րը թէ ուրիշ ո եւ է երկիր մը։ Երբ ուզեն իրենց երկիրը դառնալ, հարկ չի տեսնուիր վիզէ ընել անցագիրը իրենց հիւպատոսէն։ Ուղղակի սահման՝ եւ երթաս բարով։

Երբ ուզեն երթալ ուրիշ երկիր մը, անցագիր կը հանուի, ընտրուած երկրին հիւպատոսէն վիզէ կ'առնուի եւ դուրս։ Պելճիքայի համար պարզ ինքնութեան թուղթերը բաւական են։

Երբեք այս «անբաղձալիներուն» կառավարութեանց լուր չի տրուիր նախապէս։ Շատ անգամ պայմանաժամ մը կը տրուի «անբաղձալիներուն», որպէսզի իրենց գործերը կարգադրեն մեկնելէ առաջ։ Այդ պայմանաժամը 24 ժամէն մինչեւ ութը օր է։ Այդ միջոցին, մասնաւոր հսկողութեան տակ կ'առնուին։ Իսկ պայմանաժամը լրանալէն յետոյ չմեկնողներուն դէմ կը գործադրուին պատժական միջոցներ։ Սահմանագլուխ ղրկուելու ժամանակ, «անբաղձալիները» երբեմն խումբով, երբեմն առանձին, կը յանձնուին գաղտնի ոստիկաններու, որոնց յանձնարարուած է հսկել մինչեւ ֆրանսական հողէն մեկնումը։ Իսկ երբ վտարուելէ յետոյ վերադառնան, անմիջապէս կը ձերբակալուին ու կը տարուին բանտ։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Խուզարկութիւնները կը շարունակուին թաղերու մէջ։ Ֆօլի-Մէրիքուր թաղին մէջ ոստիկանութիւնը հարցաքննեց 300 կասկածելիներ, որոնցմէ 28 հոգի ձերբակալուեցան։

Ռոքէթ թաղին մէջ հարցաքննուեցան 500 հոգի, որոնցմէ 40 հոգի ձերբակալուեցան։

Մօպէրի հրապարակին շուրջ հարցաքննուեցան 180 հոգի, որոնցմէ 22 հոգի ձերբակալուեցան, 16ը օտարական։

Ուրս փողոցին մէջ ձերբակալուեցան 8 հոգի։

Ութերորդ թաղամասին մէջ գիշերային հարցաքննութեան մը ընթացքին ձերբակալուեցան 25 հոգի։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նիւֆաունտլէնտէն կը հեռագրեն թէ «Օլտ-Կլորի» տեսնուած է ծովեզերքէն 400 մղոն հեռուները։ Եւ սակայն չհաստատուեցաւ այս լուրը եւ բոլոր կորսուած օդանաւերէն ստոյգ լուր մը չկայ։

Ֆրանսացի օդանաւորդը Ֆոնք, որ պատրաստուած էր մէկ թռիչքով Նիւ Եորքէն Պոլիս երթալ, յետաձգեց իր մեկնումը, որովհետեւ ամերիկեան կառավարութիւնը արգիլեց մեկնումը այն Ամերիկացիներուն, որոնք պիտի ընկերանային իրեն։ Քուլիճ պիտի հրամայէ քննութիւն բանալ կորսուած օդանաւերուն մասին։

«Փրայտ ավ Տիթրոյթ» մեկնեցաւ Շանկայ, ուրկէ պիտի թռչի դէպի Թոքիօ, շարունակելու համար իր ճամբան դէպի Հօնօլուլու եւ Սան-Ֆրանչիսքօ։ Ամերիկեան ծովային նախարարութիւնը մտադիր չէ յածանաւեր ղրկել Խաղաղական, «Փրայտ ավ Տիթրոյթ»ի թռիչքին պահուն։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱԽԵՆ

(Թղթակցութիւն Հայաստանէն)

Ամերիկացիք, համաշխարհային պատերազմից յետոյ, եկան Հայաստան, հայ որբերին խնամելու եւ կրթելու համար: Հաւաքեցին դէսից-դէնից սովալլուկ երեխաներ, խնամեցին ու մեծացրին: Տարիները արագ թռան, փոքրերը մեծացան, պատանիներ ու մանկահասակ աղջիկներ դարձան. թղթի վրա սեւն ու սպիտակն էլ ջոկեցին, գրագէտ դարձան, կրթուեցին: Եւ թւում էր, որ նրանք մեր խղճուկ Հայաստանում մի քանի հազար օջախ պիտի հիմնէին, իրենց նահատակուած ծնողների հանգած ծուխը պիտի վառէին: Բայց այդ ամէնը ցնորք դուրս եկաւ, բարեմիտ մարդկանց ուղեղի երեւակայութիւն: Մեր այս օրհնուած աշխարհում ի՞նչն է լաւ վերջացել, որ այդ լաւ վերջանար:

… Օրերից մէկը, Ամերկոմը որոշեց որբերին ցրել՝ իր գործունէութիւնը փակելու նպատակով. խորհրդային իշխանութիւնն էլ զոյգ ձեռքով վաւերացրեց այդ որոշումը: Օրուայ նշանաբանը յայտարարուեց՝ ցրել որբութիւնը. թո՛ղ գնան կեանք մտնեն եւ ապրեն: Ամերիկեան կոմիտէին կից կազմուեց, այսպէս կոչուած «Ջայլդ Ուէլֆէր դիպարտըմանտ»՝ երեխաներին «բախտաւորացնող» մի մարմին, որ խորհրդային ներկայացուցչի հետ միասին դիմեց գործի. բոլոր մեծ որբերին եւ որբուհիներին արձանագրեցին. 14 տարեկանները մի օրում դարձան 18 տարեկան, 15 տարեկանները՝ 20 տարեկան: Եւ այսպիսով, բաւական «բատրակներ» (մշակ) եւ «հարսնացուներ» դուրս բերին: Երկու օր յետոյ 200 հոգուց բաղկացած մի էշելոն (գնացք) շարժուեց դէպի Սուխում, իբր թէ, այնտեղի հայկական գաղութում որպէս սպասուհի եւ մշակ տեղաւորելու համար:

Էշելոնի ղեկավարն էր ոմն Աղաբէկ Համբարեանը՝ պոլսեցի մի խուլիգան, րաֆֆու «Խենթ»ի Թովմաս էֆէնդին, որը միացած Ամերկոմի Բաթումի ներկայացուցիչ մի ինչ որ Շէլկովնիկովի հետ՝ յղանում է վրդովեցուցիչ մի միտք — աղջիկներին ճանապարհին բաժանել: Տղաները ճարպիկ՝ ծլկել էին դէս ու դէն, իսկ աղջիկները հալածական եղնիկի պէս, վախկոտ հայեացքներով չորս կողմն էին նայում, բայց ոչ մի տեղից օգնութիւն չէր հասնում: Այսպէս, էշելոնը Ալեքսանդրապոլից դուրս եկաւ 200 հոգով, իսկ տեղ հասաւ... 50 հոգի: Միւսները կամ փախան, կամ յանձնուեցին հայի, վրացու, աջարացու, օսի, աբխազի եւայլն:

Աղաբէկ էֆէնդին յետ եկաւ եւ Ամերկոմին զեկուցեց արդիւնքների մասին՝ յայտնելով, որ Սուխումի հայ գաղութը ուրախութեամբ կ'ընդունէ նոր որբեր, միայն թէ նրանք լինեն առողջ եւ սիրուն աղջիկներ... Որոշուեց Ամերկոմի որբերից պահել միայն 2000 հոգի, իսկ միւսներից ցրել: Այս որոշման հաւանութիւն տուեց եւ կառավարութեան ներկայացուցիչ «ընկ.» Սարգսեանը: Այնուհետեւ ճանապարհ ձգուեց եւ որբերի երկրորդ էշելոնը, եւ դարձեալ մի մասը տեղ չը հասած կամ փախել էր եւ կամ տրուել զանազան մարդկանց: Սուխումի նաւահանգստում մնացած փոքրաթիւ որբուհիների համար տուր ու դմբոց է բարձրանում. շատերը շաբաթներով սպասում էին սիրուն աղջիկներ գնելու, հերթի էին գրուել: Եւ ահա զոհերի բաժանման առթիւ կռիւ է ծագում, գլուխներ են ջարդւում, դաշոյն է խաղում...

Այսպիսով ահա փչանում՝ կործւում է հայ որբութիւնը: Բոլշեւիկները հասան իրենց նպատակին: Վաղուց է որ նրանք տրտնջում ու փնթփնթում էին, թէ՝ «որբերը շփացած են», «պոռոտախօս ձրիակերներ են», «անյուսալի տարր են», «վերջապէս պիտի ազատուե՞նք դրանցից թէ ոչ»: Եւ ահա ազատւում են: Այլ եւս ընկ. Գումետինները պէտք չեն ունենայ գրելու «որբերի մտայնութեան» դէմ...

Ամերկոմում աղջիկներ կային, որոնք մէկ-երկու տարի յետոյ աւարտելու էին միջնակարգ դպրոցը եւ պիտի դառնային վարժուհիներ. դրանք էլ քշուեցին Ռիոնի դաշտավայրն ու Սուխումի ծովափը:

Սուխումի հայ գաղութի ներկայացուցիչները հեռագրում են Հայաստանի կառավարութեան եւ Ամերկոմին. այլ եւս աղջիկ չուղարկել եւ չգցել անբարոյականութեան գիրկը: Բայց ի զուր. Նոր էշելոնի պատրաստութիւն է տեսնւում: Աղաբէկ էֆէնդիները շարունակում են իրենց հրէշաւոր գործը: Եւ որբուհիները ասում են լացով թէ՝ «լաւ է մենք փողոցում մնայինք՝ մեռնէինք անտէրութիւնից եւ այս օրը չտեսնէինք»...

Խօսք որ շատ սեւ օր է բացուել խեղճ որբերի գլխին...

ՄԱՐՍ

* * *

Ուրիշ թղթակից մը կը գրէ.—

Հայ Հանրապետութեան առաջին օրերից իսկ սկսած հիւծուած հայ ժողովուրդի թշուառ բեկորները հաւաքուեցին Հայաստանի զանազան քաղաքները եւ ենթարկուեցին Ամերկոմի խնամակալութեան: Սակայն ի՞նչ է կատարւում այսօր այդ ժրաջան որբերի հետ: Ամենաբիրտ եւ անպատուաբեր գերեվաճառութիւն, նման Ափրիկէի եւ Ամերիկայի սեւամորթերի վաճառքի:

Այսօր հարիւրներով որբեր են ուղարկում Սուխում, Ադլեր՝ 14 տարեկանից մինչեւ 16 տարեկանը, որոնց մէջ մեծ մասը աղջիկներ են: Սրանց, տակաւին չհասած իրենց տեղերը, ճանապարհին, տեղական վրացի, հայ ազգաբնակութիւնը գնում է չնչին գումարով եւ տանում՝ իր տները, կոյս աղջիկներին դարձնում են սպասուհի, տան եւ դաշտի աշխատանք կատարելու համար, որի փոխարէն դժբախտ որբ աղջիկներին վճարւում է մի կտոր չոր հաց:

Հէնց այսօր, Մայիս 28ին, Ամերկոմը Սուխում ուղարկեց 60 հոգի որբեր: Նրանցից 50ը, միջին հաշւով, 15 տարեկան աղջիկներ էին, որոնք հեռանում էին Պոլիգոնից (քաղաքի որբանոցների մասը) աղի արտասուքով եւ բարձրաձայն ողբալով: Սովորական հրաժեշտի լաց չէր այդ. որբերին «բռնութեամբ» էին ճանապարհ գնում: Եւ որբերը գիտէին, որ իրենք գնում են ծախուելու, որ իրենց տարիների քրքտնաջան աշխատանքը դատապարտուելու է ոչնչացման, որ իրենք Սուխումում դառնալու են ստրուկներ:

Այս երեւոյթի գաղտնիքը յայտնի է. մի տարուց յետոյ Ամերկոմը հեռանալու է Հայաստանից եւ որբերը յանձնում են հայ բոլշեւիկներին: Ինչպէս բարոյապէս, այնպէս եւ տնտեսապէս ողորմելի բոլշեւիկները, չունենալով հող Հայաստանում՝ Ամերիկացիների հետ պայման են կապում, որպէսզի Պոլիգոնի որբերի ապագան «ապահովելու» նպատակով որբերին ուղարկեն Սուխում ծախելու՝ սրա պատճառով սկսւում է գերեվաճառութեան պրոցեսը:

«ԴՐՕՇԱԿ»

ՄԵՐ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐԸ

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹ

(Յարգգողիթէյասեղանին առթիւ)

Քաղաքական հիասթափութիւններն ու ազգային նկարագրի փոքրոգութիւնները մեր հոգիներուն լախտի այնպիսի հարուած մը տուեր են, որ գրական-գեղարուեստական աշխարհին մէջ անգամ, — ուր բոլոր կիրքերն ու տարակարծութիւնները պէտք էր լռէին, տեղի տալու համար միայն արուեստի մաքուր ներշնչումներու եւ գնահատութեան,— հեռու ենք ունենալէ երազուած միութիւնը, արժէքները վերագնահատելու իմաստութիւնը, մէկ խօսքով այն արդար կշիռը, — գրական հասարակաց կարծիքը— որով պիտի կրնայինք ազգային տաղանդներն ու արժէքները բարձրացնել պատուի աստիճաններու:

Այս է պատճառը, որ մեր վաստակաւոր գրագէտներուն գրական գործունէութեան յոբելեանները կ'անցնին անյիշատակ, եւ կամ չափազանց սահմանափակ շրջանակի մը մէջ, առանց ազգային ընդհանուր խանդավառութեան ու գնահատութեան:

Այս է պատճառը դարձեալ, որ մեր գրականութեան երէկի արժէքաւոր ներկայացուցիչներուն արդար վաստակը, մեր հայրենիքին մէջ գրաքննութեան շղթաներովը բռնադատուած ու հալածուած է. արդար վաստակ մը, որ եւրոպական ոեւէ ազգի համար ոգեւորութեան ու ազգային հպարտութեան ապացոյց մը պիտի նկատուէր, քանի որ ձեզմէ ամէն մէկը, այս մեծ ոստանին մէջ ապրելով, վստահաբար հետեւած է գրական եւ գեղարուեստական այն հետաքրքրութեան, բարոյական ու նիւթական այն քաջալերութեան, որուն կ'արժանանայ նոյն իսկ նուազ տաղանդաւոր ու աչքառու գրողը, չյիշելու համար արդէն մեծերը, անոնք որոնք գրական երկնակամարին փնտռուող աստղերն են, եւ որոնց լոյսը կը թափանցէ հեռու հորիզոններ, միջազգային գրական շրջանակներ:

Հայ գրագէտը զրկուած է ընդ միշտ այդ արդար իրաւունքէն, որ քաղաքակրթուած, ու արուեստի չէզոքութիւնը ըմբռնող հասարակութիւններուն պարտականութիւնն է:

Այս է պատճառը դարձեալ, որ «Յարգողի»ի կազմակերպած յարգանքի երեկոյթին, կը բացակայէին, ինչպէս ամէն առաջ տրուած երեկոյթներուն, գրական բոլոր եղբայրակիցները յարգելի հիւրին, որ իր գրական ու գեղարուեստական բարձր արժանիքներով, արտադրած գործերուն որակովը ու քանակով, մեր տափակ ու աւանդամոլ հասարակութեան մէջ յարուցած գրական նոր ու խորունկ հարցերով եւրոպական ոեւէ հասարակութեան մէջ, պիտի արժանանար բարոյական ու նիւթական ամէնէն առաջնակարգ դիրքերուն:

Այդ դիրքը անտարակոյս գրաւած է Պ. Լեւոն Շանթ հայ մտաւորական երիտասարդութեան հոգիին մէջ, երիտասարդութիւն մը, որուն ուղղուեր են, երկա՛ր տարիներէ ի վեր, իր գրական ստեղծագործութեան բովանդակ ուղն ու ծուծը, մտածումներն ու փիլիսոփայական տեսութիւնները, մէկ խօսքով ելեքտրական այն հոսանքը, որ հոգիներուն սարսուռ ու փոթորիկ տուած է ու պիտի տայ անտարակոյս:

* * *

Հոգիներու այդ փոթորիկն ու սարսուռը ամէնէն առաջ զգացեր ենք մեր պատանեկութեան տարիներուն, դպրոցական գրասեղաններու վրայ, երբ՝ իբրեւ արգիլուած գիրքեր, ձեռքէ ձեռք յափշտակութեամբ կը կարդայինք Դուրսեցիները, Դարձը, Գերասանուհին, Երազ օրերն ու Վերժին վէպերը: Այս երկերն ալ արգիլուած պտուղներ էին այն միւսներուն հետ, (Ռաֆֆիի, Արուեանի, Ծերենցի, Սրուանձտեանցի, Ահարոնեանի, Թումանեանի, Իսահակեանի եւ ուրիշներուն գրական գործերը), որոնց պատճառաւ հաճոյքէն զրկուած էինք, եւ պարտաւոր էինք սպասել դպրոցական արձակուրդի ամիսներուն, որպէսզի աւելի՛ ազատ պայմաններու մէջ կարենայինք լափել զանոնք:

* * *

Ի՞նչ յատկանիշներով կը ներկայանար սակայն Լեւոն Շանթի վէպը: Արուեստի ի՞նչ մտահոգութիւններով կը սկսէր ան կազմել իր վէպերը, որոնց մէջ ժամանակի եւ միջավայրի դրոշմը խորապէս երեւան կուգար: Այս հարցերուն պատասխանելու համար պէտք է անմիջապէս ըսել, որ Լեւոն Շանթ մէկն էր մեր այն երիտասարդ գրողներէն, որոնք կանուխէն զգացին եւրոպական, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել, միջազգային գրական դպրոցներուն ու անուանի հեղինակներուն ներգործութիւնը: Բայց այդ ներգործութիւնը կրաւորական հանեմատութիւններու չհասաւ երբեք: Անիկա խորքով մնաց հայկական, եթէ երբեք իր տիպարներուն մտածելակերպը ու անոնց յայտնաբերած գաղափարաբանութիւնը նորօրինակ ըլլար իսկ մեր միջավայրին: Ո՛չ միայն անոր գաղափարները նորօրինակ ու ինքնատիպ էին, այլ նաեւ անոր լեզուն ու արտայայտութիւնը, մէկ խօսքով ոճը, որուն ամէնէն վաւերական օրինակը մենք տեսանք տարիներ յետոյ հրատարակած թատերախաղերուն մէջ (Հին Աստուածներ, Ինկած բերդին իշխանուհին, Կայսրը, Եսի մարդը եւլն.:) Լեւոն Շանթ շա՛տ հաւատարիմ է իր տիպարներուն հոգեբանութիւնն ու անոնց նկարագիրը կերտելու աշխատութեան մէջ: Իր առաջին վէպերուն մէջ խմորուիլ սկսող հոգեկան դժգոհութիւնները հետզհետէ կը կերպարանաւորուին իր յետագայ թատերախաղերուն մէջ: Գոյները նոյնն են. միայն չափը աւելցեր է: Հոգիներու նոյն ըմբոստութիւնը, տիրող կարգին հանդէպ նոյն դժգոհութիւնը, խուզարկու եւ դժգոհ մտքերուն նոյն փոթորիկները, այն տարբերութեամբ որ մինչ առաջին վէպերուն մէջ մարդոց հոգիները կը տարուբերին փոքրիկ ալիքներէն, թատերախաղերուն մէջ ալիքները կը վերածուին արդէն փոթորկոտ յորձանքներու. մարդկային հոգիին ողբերգութիւնը աւելի կը շեշտուի:

Լեւոն Շանթ ազատագրեց նաեւ հայ թատրոնը իր հին ու դասական կաղապարէն: Պատմական դէպքերն ու դէմքերը շնորհիւ իր արուեստին, արդիականացան: Մարդկային հոգիին դրական ու բացասական կիրքերը հոգի առին ու կենդանացան մեր առջեւ: Անձնուիրութեան, ատելութեան, յուսահատութեան, վրէժխնդրութեան, որդեսիրութեան, քաջութեան ու մեղկութեան բոլոր տիպարները մարմին առին: Սիրոյ եւ բանականութեան, հոգիին ու մարմինի յաւիտենական պայքարը ո՛չ ոք կրցաւ իրեն հաւասար արուեստի գործերու մէջ ապրեցնել:

Այս էր պատճառը, որ տասնեակ մը տարիներ առաջ, ու հիմա իսկ, իր գրականութիւնը, տեղի տուաւ ջերմ հետաքրքրութեան. հայ մտաւորականութիւնը քննութեան բովէն անցուց զայն, վերագնահատման ենթարկեց, գրական դատավարութիւններ սարքեց, տրուած ըլլալով որ անոր գաղափարաբանութիւնը, ժամանակակից բոլոր հարցերը մտածող հասարակութեան սեփականութիւնը կը դարձնէր:

Բոլոր անոնք որ կարդացեր են Հին Աստուածներն ու Ինկած բերդի իշխանուհին, եկած են այն խո՛ր համոզման, որ երկուքն ալ, իրենց բովանդակութեամբ ու յարուցած խնդիրներովը, սովորական թատերախաղերու սահմաններէն դուրս կը մնան: Երկուքն ալ փիլիսոփայական խորո՛ւնկ հարցերու վերլուծման ու քննութեան նուիրուած գեղարուեստական գործեր ըլլալով, —եւ եթէ այս պատճառներով, ու թատերական արուեստի տեսակէտներով անոնք մասամբ վրիպած կը թուին իրենց նպատակէն— են ու կը մնան անկորնչելի գործեր ու պատուաբեր՝ հայ աղքատիկ գրականութեան համար:

Անոնց ընթերցումը մեզ կը փոխադրէ ուրիշ աշխարհ մը, կը զգաս որ ոտքերուդ տակ գետինը կը դողայ, գլխու պտոյտ կ'ունենաս ու առջեւդ անդունդներ կը բացուին: Ու այս բոլորը կ'ընկերանան մտաւորական ու գեղարուեստական այն վայելքին, զոր կ'ունենաս, հոգիներու պայքարը, ներքին փոթորիկն ու անիմանալի պատկերը տեսնելով:

Շանթ գաղափարներու աշխարհին մէջ յանդուգն յեղափոխական է, նոր հորիզոններ փնտռող, եւ որուն համար սահմաններ գոյութիւն չունին: Գիտակցութեան հասած, տառապող ու անհանգիստ հոգիներուն պատգամախօսն է ան: Իր ձայնն ու բողոքն ալ կուգայ միանալու ձայնին ու բողոքին բոլոր անոնց, որոնք՝ դարերէ ի վեր, մտքի ազատութեան, խղճի կապանքներուն ու հոգիի կաշկանդումներուն դէմ ուժգնօրէն կը շեփորեն մարդկութեան մտքին գանձարանը ճոխացնելով անմահ գործերով: Ան ալ մէկն է այն յաւիտենական դժգոհ հոգիներէն, որոնք՝ ուխտաւոր բարութեան, ճշմարտութեան ու գեղեցկութեան, շա՛տ բարձրէն, արծիւներու արհամարհանքով ու հեռատեսութեամբ, կը ճախրեն դէպի անծանօթ հորիզոններ:

* * *

Այս քանի մը հապճեպ տողերը, թոյլ տուէք ըսել, որ չեն կրնար բնորոշել բովանդակ դիմագծութիւնը տաղանդաւոր գրագէտին, որ գրական ուրիշ մարզերու մէջ եւս առաջնակարգ ու եզակի գործունէութիւն մը ունեցեր է տարիներէ ի վեր:

Անիկա հաւասարապէս իր տուրքը բերած ու նպաստած է մեր պատմական-քաղաքական, հոգեբանական - մանկավարժական գրականութիւններուն: Կը բաւէ յիշել միայն Մեր Անկախութիւնը հատորը, ինչպէս նաեւ Հայրենիք ամսագրի այս տարուան հաւաքածոներուն մէջ իր վերջին յօդուածաշարքը՝ նուիրուած Բանահիւսութեան արուեստին:

Գեղարուեստագէտ - գրագէտին քով՝ մանկավարժ-հոգեբանը, որ տարիներէ ի վեր իր ժամանակին ամէնէն թանկագին մասը նուիրած է հայ պատանեկութեան ու երիտասարդութեան դաստիարակութեան գործին, որուն համար վստահ եմ, հպարտ է ինքը:

Ահաւասիկ դէմք մը, անհատականութիւն մը, երիտասարդ մտաւորականներ, որուն ստեղծագործութիւնը կը բանայ ձեզի համար խորհուրդի նոր ճամբաներ, գեղեցկութեան նոր հորիզոններ, ստեղծագործութիւն մը այնքան այլազան ու մարդկային, որուն վերլուծումին եւ ուսումնասիրութեան ժամանակը եկեր հասեր է այլեւս, իր բովանդակ խորքին ու լայնքին մէջ, գնելու համար զայն իր արժանաւոր պատուանդանին վրայ:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՊԱՐԵՐԳ ՎԱՆԷՆ

կալուանն եկաւ, զրնգզրնգալէն՝
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
կալուանին մէջ ջուրի մը կար՝
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Ջուրին վրան սընտուկ մը կար՝
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Սընտուկի մէջ չէքմէճէ մ'կար
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Չէքմէճի մէջ ապրըշում կար՝
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Ապրըշումի մէջ աղջի՛կ մը կար
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Տղան՝
Աղջիկ, աղջիկ՛անունդ ի՞նչ է,
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Խորած,խեղդուած տավիդ ի՞նչ է
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Աղջիկը՝
Հայրս որ տեսնէ քեզ կը սպաննէ…
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Տղան՝
Մեր տուն,ձեր տուն իրար դիմաց,
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…
Աչքով անեմ ես քեզ իմաց՝
Մաքուրի ջան, Մաքուրի…:

Հաւաքեց՝ *Սեւօր Վարդանեան*

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՋՐՀԵՂԵՂԻ ԱՌԱՍՊԵԼԸ

Եթէ Ջրհեղեղի պատմութ ուշի ուշով աչքէ անցընենք, նոր մէջ կը հանդիպինք կ մը անկարելի ու հակասակ իրողութիւններու, որոնք հ որեւէ ճշմարիտ ու վաւերակ հանգամանք, ու լեցուն են տառոցութիւններով:

Արդարեւ, ի՞նչպէս կարելի երեւակայել 300 բազկաչ երկայնութիւն, 50 բազկաչ լայնութիւն եւ 30՝ բարձր թիւն ունեցող տապան մը, կարենայ իր մէջ պարունակ երկրի անասուններուն բո տեսակները եւ անոնց անու յատկացուած այնքան ալ ուտելիքները, առանց նկա առնելու անողնայարաւոր կե դանիներու բիւրաւոր տես ները, որոնց մասին բնաւ յիշ տակութիւն չկայ Հին Կտակ րանին մէջ, հաւանաբար նախահայրերուն անոնց մասին ունեցած տգիտութեան պատ ճառաւ:

Յատկանշական են նաեւ րիշ պարագաներ ալ.—կենդանի ներէն շատեր որոնք գիրար կ գիշատեն եւ իրարու միս ուտե լով կ'ապրին, ի՞նչպէս կրցի տապանին մէջ հաշտ ու հան րաշխ ապրիլ: Բաց աստի, նազան կլիմաներու տակ րող Ջրային ու ցամաքային կեն դանիներու անթիւ ու անհամար տեսակները ի՞նչպէս ամփոփ փակուած մնացին տապանի նեղ ու անձուկ շրջանակին մէջ

Յետոյ Նոյ ի՞նչպէս կրցաւ հաւ քել հասարակածային հեռաւոր երկիրներու մէջ ապրող կենդա նիները, վայրի գազանները, շատիչ թռչունները, բիւրաւոր միջատներու տեսակները եւն.

Հետեւաբար, պէտք է ընդու նիլ թէ տիեզերական Ջրհեղեղի պատմութիւնը անիմաստ անհեթեթ առասպել մըն է, հեռաւոր հնութեան դրոշմը կը կրէ:

Շատ հաւանական է, որ Նո Նահապետ անունով մարդ մը իր երկիրը աւերող ողողումի պատճառաւ շինած կամ շին տուած է խոշոր նաւ մը տապան մը, եւ անոր մէջ պատսպանած իր ընտանիքին զաւակներով, չմոռնալով միա տանել իր հաւնոցին թռչունները եւ ագարակին ընտանի անա սունները: Յետագայ սերունդներ ողողումի այս պարզ դէպքին տիեզերական Ջրհեղեղի մը նա գամանքը տալով, արտառոց առասպել մը հիւսած են Նոյ Նա հապետին անուան շուրջ: Պէտք չէ մոռնալ թէ հին Ասորեստանցի եւ Քաղդէացիներուն նման ուրիշ ազգերու համար երկրին տարա ծութիւնը իրենց բնակած երկ րամասէն անդին չէր անցներ, անոնց բնագաւառին մէջ րող կենդանիներուն տեսակները ամբողջ կենդանական աշխարհը կը ներկայացնէին:

Ո՛չ նուազ անհեթեթ է տիեզերքի բազմամարդութիւնը վերագրել Նոյի երեք որդի րուն: Իսկ ծիրանի գօտիին երե ւումը, որ Աստուծոյ եւ մարդ միջեւ կնքուած հաշտութեան նշան նկատուած է, ինչպէս մէնուն ծանօթ է, պարզ երեւ մըն է, որ կը պատահի անձրե ներու վերջաւորութեան ատ եւ առաջ կուգայ արեւի ճառա գայթներու ցոլացումէն:

Արդի երկրաբանական վար կածները հիմնովին կը հակա ռակին տիեզերական Ջրհեղեղ մը գոյութեան. այս մասին բա գիտունները առանց բացա թեան համաձայն են: Անոնց կարծիքով, Հին Կտակարանին մէջ յիշուած Ջրհեղեղը պարզա պէս տեղական ողողում մըն նման այն ողողումներուն, որոն մեր օրով յաճախ կը պատահ յորդառատ անձրեւներու հետե ւանքով: Հաւանական կը նկատ ուի որ զօրաւոր երկրաշարժ մը Ջուրերու խուժում առաջ բերած է եւ ողողած ամբողջ Եփրատ հովիտը մինչեւ Կովկաս, հին աւանդութիւնները այդ դէտին իբր թատերավայր կը ներկայացնեն:

Հ. ՏԷՐՈՍԿ

ՄԻՏԱԳԻ ՓՈԽԱՐԷՆ

ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐՈՒՆ ՄԱՀԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ամսթէրտամի մէջ ուսանող մը իր աւարտական ճառը նուիրած է այն մահապատիժներուն, որոնց կ'ենթարկուէին... կենդանիները դարերու ընթացքին։

Այդ գիրքէն կ'իմանանք որ, 1840ին, խոզ մը, մանուկ մը խածնելուն համար, յանձնուեցաւ դահիճին... ի գլխատուեցաւ։ Միտրպուրկի մէջ, 1571ին, ցուլ մը, որ եղջիւրներով խոցած էր աղջնակ մը, մահուան դատապարտուեցաւ եւ «գլուխը ծողի մը վրայ ցուցադրութեան դրուեցաւ, որպէս զի օրինակ ծառայէ մարդկային արդարութեան... առ կենդանիս»։

1467ին, Լոնկվիլի մէջ, կատու մը, որ երախայի մը մահուան մէջ մեղք ունէր, հանդիսաւորապէս կախաղան հանուեցաւ։

Ֆալէզի մէջ, մատակ խոզ մը, որ մանուկի մը վրայ յարձակած էր, դատապարտուեցաւ մահուան։ Եւ դատաւորը, հագած պաշտօնական զգեստները, ձի հեծած, ներկայ գտնուեցաւ մահապատիժին խոզին, որուն... հագցուցած էին բաճկոնակ մը, գուլպայ եւ կօշիկ, ձեռնոց ու թեզնոցներ։

ՆԱՒԱՏՈՒՆԵՐԸ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿ

Վերջերս Գերմանիոյ քաղաքները խուժած էին խափշիկ նաւազածուներ, իրենց համբաւաւոր ճազ-պանտով։ Գերմանացի նուագածուներուն ոչ տեղ մնաց, ոչ ալ գործ։ Ու դիմեցին կառավարութեան, որ արգիլեց օտար նուագածուներուն Գերմանիա մուտքը։

ՕԴԱՆԱՒԻ ՄԷՋ... ՊԱՐԱՍՐԱՀ

Գերմանացիները տենդագին կ'աշխատին պատրաստել ցէփլին մը, որ պիտի գործածուի Սպանիա-Հարաւային Ամերիկա գիծին վրայ։ Ցէփլինին մէջ պիտի շինուին 40 շքեղ սենակներ, եւ միլիոնատէր ճամբորդներու համար,— եթէ իրենց վախէն չպառկին,— ճաշասրահ եւ... պարասրահ մը։

3 ՄԻԼԻՈՆ ԿԵՂԾ ՏՈԼԱՐ

Դրամանենգներու խմբակ մը, որ նպատակ ունի ողողել ամբողջ Եւրոպան, Ամերիկայէն խողաճարպի տակառներ կը ղրկէր զանազան նաւահանգիստներ։ Իտալական ոստիկանութիւնը գրաւեց այդ տակառները, որոնք կը պարունակէին, փոխան խողաճարպի... երեք միլիոն կեղծ տոլար։

ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՊԱՐՏԻԶՊԱՆ

Փորթուկալի նախկին թագաւորը, Մանոէլ, Թվիքէնհամի պարտիզամշակութեան ցուցահանդէսին մէջ շահեցաւ ութը առաջին, եօթը երկրորդ եւ մէկ երրորդ մրցանակներ։ Թագաւորին մշակած գետնախնձորներն ու լոլիկները անմրցելի էին։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ինչպէս կը գրէի Յարդգողի տարեկան տեղեկագիրին մասին տուած հաղորդագրութեանս մէջ, այս Միութիւնը ծրագրած էր Ժողովրդական Համալսարանի մը կազմակերպութիւնը Փարիզի մէջ։ Հինգշաբթի երեկոյ Յարդգողի հրաւէրով, խորհրդակցական ժողովին կը մասնակցէին 13 միութիւններ,— բոլոր Հայրենակցական Միութիւնները, Տրապիզոնի, Կիլիկեցիներու, Տարօն-Տուրուբերանի, Խարբերդցիներու, Շ. Գարահիսարցիներու, Ակնցիներու, ինչպէս նաեւ Որբերու, Սանասարեան, Բժշկական եւ Յարդգող Միութիւնները։ Բարձր-Հայք, Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Սեբաստացիներու Միութիւններն ալ համամտութիւն յայտնելով հանդերձ, չէին կրցած ներկայացուցիչ ղրկել, բանաւոր պատճառներով։

Յարդգողի Վարչութիւնը ծրագիրը իր ընդհանուր գիծերուն մէջ ներկայացուց։ Պիտի դասաւանդուին՝ Հայոց պատմութիւն, Հայ գրականութեան պատմութիւն, Քաղաքական Տնտեսութիւն, Յեղափոխութեան պատմութիւն, Հայ աշուղական գրականութիւն, Առողջապահութիւն։ Բոլոր ներկայացուցիչները համաձայն գտնուեցան, եւ խոստովանեցան որ մեծագոյն պահանջն է որ կը լրացնէ Ժողովրդական Համալսարանը։ Որոշուեցաւ որ Յարդգողի Վարչութիւնը մանրամասն ծրագիր մը պատրաստէ, դասերու թիւին ու տեւողութեան, ունկնդիրներու ընդունելութեան մասին, եւ գտնէ սրահ մը։ Իսկ Միութեանց ներկայացուցիչները իրենց ընդհ. ժողովներուն պիտի ներկայացնեն պահանջուած նիւթական օժանդակութիւնը եւ տրուած ծրագիրը։ Այս ամսուան վերջերը, նոր ժողովի մը մէջ պիտի քննուի վերջնական ծրագիրը եւ անմիջապէս պիտի բացուի Ժողովրդական Համալսարանը, ձմեռը չսկսած։

ՏԻՐԿԱԹԻՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՄԼԷԹ

ՄԱՐՍԷՅԼ— Սեպտեմբեր 3, Շաբաթ երեկոյեան 400 թատերասէրներ լեցուած էին «Լը Պօն Թէաթր»ի ընդարձակ սրահը։ Ջարիֆեան Համլէթի դերով ցոյց տուաւ իր տաղանդը։ Կրցաւ արժեցնել «Լինի՞լ թէ չլինիլ» առեղծուածային խօսքը, որուն արտասանութեան ընթացքին, աչքերուն արտայայտութիւնէն, դէմքի զանազան փոփոխութիւններէն կարելի էր գուշակել իր հոգւոյն խռովքը։

Մարութեան Լաէրտի եւ Համլէթի հօր կրկնակ դերերուն մէջ կրցաւ պահել խաղին ներդաշնակութիւնը։ Ցայլող էին նաեւ Ագարեան՝ Թագաւորի եւ պատանի Հայկազն՝ Պոլոնիոսի դերերուն մէջ։

Ս. Միլտոնեան

ԿԵԱՆՔԸ ՊԷԼՖՈՒԻ ՄԷՋ

ՊԷԼՖՈՐ.— Պէլֆօռի շրջանի հայ գաղութին ընդհանուր թիւը կը հասնի մօտաւորապէս 400ի, մէջն ըլլալով Հէրիքուր, Մօնպէլիար, Պէթօնքուր եւ Սոշօ։ Գաղութիս մէջ Ազգային միութիւն գոյութիւն չունի, եւ ոչ ալ ջանքեր կը թափուին այդ ուղղութեամբ։ Կայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան զօրաւոր ենթակոմիտէ մը եւ կէմէրէկցիներու Հայրենակցական միութիւն մը։ Այս վերջինը ամէն ջանք ի գործ կը դնէ դպրոց մը բանալու համար, բայց դեռ ոչ մէկ գործնական քայլ առած է։ Անդամներու թիւը կը հասնի 35ի, միակ հասոյթը անդամավճարներն են, ինչ որ բնական է անբաւարար է այդպիսի ազնիւ գաղափար մը իրագործելու համար։ Միութեան անդամները բոլորն ալ կէմէրէկցիներ են։ Ուրիշ գաւառէ հայրենակիցներ ալ կը փափաքին այդ միութեան անդամակցիլ, բայց կը մերժուին, եթէ իսկապէս կ'ուզեն հայ գաղութին օգտակար ըլլալ, պէտք է լայն բանան միութեան դռները, որ բոլոր փափաքողները իրենց նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնը բերեն։

Անցեալ Շաբաթ իրիկուն կէմէրէկցի հայրենակցի մը հարսանիքին նախօրեակին գրուեցաւ աւանդական «հինա»ն, որմէ գոյացաւ 385 ֆրանք, որ ամբողջապէս յատկացուեցաւ Հայրենակցական միութեան։ Ներկայ էին հազիւ քսան հոգի։ Հայրենակցական միութիւնը մօտ օրերս պիտի տայ ներկայացում մը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի միութեան հիմնադրամին։

Կիւլվանկար

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆԻՆ ԴԷՄ

Ինչպէս արձանագրեց Յառաջ, երկար բանակցութիւններէ վերջ կարելի եղաւ Ֆրանսայի ախոյեանին դէմ մրցման պայմանագրութիւնը կնքել, որով Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը Սեպտ. 25ի կիրակի օրը պիտի մրցի Olympique de Marseilleի Ա. խումբին դէմ, Մարսիլիոյ մէջ։

Փարիզի վարչութիւնը կատարելապէս վստահ ըլլալով որ Ֆրանսայի ախոյեանին դէմ կատարուելիք ֆութպոլի մեծ մրցումը խիստ արժէքաւոր է եւ նոյնպէս անոր դէմ ձեռք բերուելիք պատուաւոր արդիւնք մը մեծապէս պիտի նպաստէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նիւթական եւ բարոյական յառաջդիմութեան, թելադրած է ֆութպոլի յանձնախումբին կարելի զոհողութիւնը ընել խիստ զօրաւոր կազմով մը մեկնելու համար Մարսէյլ։ Անցեալ տարի կարելի չէր եղած յաջողցնել այդ մրցումը, որովհետեւ այն ատենուան ֆութպոլի խումբին ձեռք բերած արդիւնքները Olympique de Marseilleի կողմէ բաւարար չէին նկատուած։

Անցեալ եղանակին վերջաւորութեան փարիզի խումբին տարած փայլուն յաղթանակները եւ մասնաւորաբար F. C. Rouenի դէմ ունեցած 2—2ի հաւասար խաղարկութիւնը մեծապէս աւելցուցին խումբին արժէքը յաչս ֆրանսայի ախոյեան խումբին, որ կատարելապէս վստահ փարիզի խումբի ուժին, մրցման պայմանագրութիւնը ընդունեց։

Olympique de Marseilleը այս մրցման համար հայ խումբին պիտի վճարէ 3500 ֆր., իբր ծախքերու հատուցում։ 3000 ֆր. տուգանք պիտի վճարէ այն խումբը, որ բանաւոր պատճառներով պիտի ուզէ յետաձգել մրցումը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի յանձնախումբը նկատի ունենալով այս աննախընթաց մրցման արժէքը, որոշած է խիստ զօրաւոր կազմով մեկնիլ Մարսիլիա։ Հրաւիրած է Անվէրսի Հ. Մ. Ը. Մ.ի լաւագոյն խաղացողներէն Լեւոն Պաքրճեանը։ Նոյնպէս զոհողութիւններ կ'ընէ նոր ու մաքուր տարազներով ներկայանալ դաշտ։

Վստահ ենք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղացողները իրենց կարելին պիտի ընեն պատուաբեր արդիւնք մը ձեռք բերելու համար, եւ իրենց մաքուր ու նուրբ խաղարկութեամբ անգամ մը եւս ապացոյցը պիտի տան իրենց ընդունակութեան եւ յառաջդիմութեան։

Վստահ ենք նաեւ որ Մարսիլիոյ հայութիւնը ամբողջութեամբ ներկայ պիտի գտնուի այդ օրը, նիւթապէս ու բարոյապէս քաջալերելու համար հայ խումբը։

Գ. Գասպարեան

CLUB FRANÇAIS (1)

«ԱՐՄԷՆԻԱ» (Ա)

Այսօր է որ Սթատ Էլիզապէթի դաշտին վրայ կը կատարուի երկու խումբերու միջեւ ծանուցուած մրցումը, որ կը խոստանայ եղանակի ամէնէն կարեւորներէն մէկը ըլլալ։

Ֆութպոլի սիրահարները, որոնք մինչեւ ցարդ չեն զլացած քաջալերել հայ մարզիկները, կասկած չկայ որ այսօր ալ մեծ թիւով ներկայ պիտի ըլլան մրցման։

«Քլիւպ Ֆրանսէ»ն հանրածանօթ է ամէն ֆութպոլէ հասկցողի։ Անիկա Ֆրանսայի ամենահին եւ ամէնէն անուանի խումբերէն մէկն է։ Խաղացողներուն մեծամասնութիւնը թէ «սէլէքսիոնէ» եղած են եւ թէ միջազգայնականներ են։ Բացի շատ մը կարեւոր յաղթանակներէ, Լիւքսէնպուրկի ախոյեան Սփորայի յաղթած է 6—1ով եւ անցեալ տարուան Փարիզի ախոյեանութիւններուն մէջ երկրորդ հանդիսացած է։

«Արմէնիա»ի խաղացողները բոլորն ալ նորահաս երիտասարդներ են եւ լաւ ապագայ կը խոստանան։ Անոնք ամէն ջանք պիտի թափեն պատուաւոր դուրս գալու համար այս մեծ մրցումէն։

Ա. խումբի ժամագրավայրը որոշուած է այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Փորթ տ'Օրլէան։

«Արմէնիա»ի պահեստին եւ երկրորդ խումբերն ալ կարեւոր մրցում մը պիտի կատարեն այսօր Քոլոմպի դաշտին վրայ Ռէյսինկ Քլիւպ տը Ֆրանսի համապատասխան խումբերուն դէմ։

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃԵՊԸՆԹԱՑԻՆ ՄԷՋ.— Փարիզէն Ամիէն մեկնող ճեպընթացին մէջ, ճամբորդ մը, լիդրա մը գինին երկու ումպով պարպելէ յետոյ սկսաւ անհանգստացնել իր ընկերները։ Երկու կիներ, որ մօտը կը գտնուէին, վախցան մարդուն անհաւասարակշիռ շարժումներէն։ Ու մտան խուց մը, փակելով դուռը։ Կատղեցաւ մարդը եւ սկսաւ զարնել դրան։ Այդ պահուն ճամբորդները սկսան նեղանալ։ Կատղած մարդը դարձաւ անոնց եւ ըսաւ։

— Լաւ, հիմա ձեր հաշիւը նայիմ։

Եւ դանակ մը հանեց ու յարձակեցաւ անոնց վրայ։ Ճամբորդները միջոց չունեցան պաշտպանուելու։ Եւ ոճրագործի խոշոր դանակ մը բարձրացաւ ու իջաւ։ Ճամբորդներէն մէկը, Պէլէ, վիզին այնպիսի խոր հարուածներ ստացաւ որ անմիջապէս մեռաւ։ Միւսները փախան։ Մարդը գրկեց իր զոհը եւ ճեպընթացէն դուրս նետեց։

Վիրաւոր ճամբորդները ազդանշանը քաշեցին եւ շոգեկառքը կեցաւ։ Շոգեկառքին պաշտօնեան եկաւ, սակայն չհամարձակեցաւ ձերբակալել։ Գոցեց վակոնին բոլոր դուռները եւ հրաման տուաւ որ շոգեկառքը ճամբայ ելլէ, կարծելով որ առաջիկայ կայարանին մէջ պիտի կրնայ ձերբակալել տալ։ Սակայն ոճրագործը, որ սպառնալից կեցած էր, յանկարծ պատուհանէն դուրս նետուեցաւ։

Այդ պահուն, շոգեկառքը գառիվերի վրայ էր եւ շատ կամաց կը բարձրանար, այնպէս որ ոճրագործը անվնաս փախաւ։ Ետեւէն ղրկուեցան ոստիկաններ, որոնք դաշտի մը մէջ ձերբակալեցին զայն։

Ոճրագործը կը կոչուի Սատլէք եւ, ինչպէս բժիշկները հաստատեցին, խենթ մըն է։

ԹՈՒՆԱՒՈՐ ՇՈԲՈԼԱ.— Վերսայլի մօտ, գիւղի մը մէջ, փոքրիկ երախայ մը, Տըլաթը, որ շոքոլայի պնակիտներ կերած էր, թունաւորուեցաւ եւ հակառակ տրուած խնամքներուն մեռաւ։

ՖԷՄԻՆԻՍՄ.— Երբ Բասպարէթիէ Լաննի կայարանը հասաւ, երկու կիներ, գիշերուան մութէն օգտուելով, անկիւնէ մը կրակ բացին։ Բասպարէթիէ վիրաւորուեցաւ բազուկէն, իսկ ձախ ձեռքին ճկոյթը փրթաւ թռաւ։ Բասպարէթիէ եւս թռաւ... դէպի ոստիկանատուն։ Ոստիկանները հետապնդեցին կիները, որ ազգականներ էին Բասպարէթիէի։ Կիները չխոստովանեցան թէ ինչու ատրճանակ պարպած էին, բայց ըսին թէ շատ լուրջ պատճառներ ունէին։ Յետոյ մտան բանտ։

ՁԱՐՄԱՆՔ.— Փօնթէօ-լէ-Ֆօրժի մօտ եղեւնիի անտառներուն մէջ գտնուեցաւ դիակ մը, որուն ոտքերը կապուած էին ծառի մը, իսկ գլուխը՝ ուրիշ ծառի մը։ Եւ դիակը կ'օրօրուէր կախօրրանի մը պէս։ Ձեռքին կապուած էր ատրճանակ մը, մօտը պայուսակ մը, որ լեցուն էր գինիի պարպուած շիշերով։

ԴԺԲԱԽՏ ԾԵՐՈՒԿԸ.— Ծերուկ մը, Լընուար, որուն աչքերը կիսովին խաւարած էին, քէրեկանի մօտ իր ճամբէն մոլորեցաւ եւ գնաց ճախճախուտքներուն մէջ։ Գիշերը վրայ հասաւ։ Ծերուկը քանի քալեց, ջուրը փորին հասաւ։ Ամբողջ գիշերը ջուրերուն մէջ թափառելէ յետոյ, պռռալով պոռալով մեռաւ։

ՈՂՋ ՈՂՋ ԱՅՐԵՑԱՒ.— Մէցի մօտ, հանքի մը մէջ օրիորդ Իզէրլոհն, անուշադրութեամբ այնքան մօտեցաւ լամբարին, որ կրակ առին զգեստները եւ իւղոտած լաթերը այնքան արագ բոցավառեցան, որ ողջ ողջ այրեցաւ։

ՏՂՈՒ ՄԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆԸ.— Թալմութիէ գիւղին մէջ սովորութիւն էր տօնել հունձքին վերջաւորութիւնը, երբ վերջին կառքը գիւղ փոխադրէր արտերուն բարիքը։ Ու Փոլ Ռանս, հունձքի այս տօնէն հրճուելով, ատրճանակը կը պարպէր աջ ու ձախ։ Կրակի կայծ մը իյնալով ցորենի մթերանոցի մը վրայ, սարսափելի հրդեհ մը սկսաւ եւ հովին օգնութեամբը շուտով մոխրացուց գիւղին հսկայ մթերանոցը, որ կը պարունակէր 140,000 ֆրանքի ցորեն։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՔԱՐԱՍՕՖ ԵՒ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆՈՎՆԱ

ընդմիջելու պէտքը զգացին։

— Կ'երեւի կը մոռնաք թէ՝ ըսի Արջօրէն, մեր աշխատանքը արդէն գծուած է։

Երկուքն ալ ինծի նայեցան հետաքրքրուած։

— Ի՞նչ աշխատանք հարցուց Կոստանդինովնա։

— Տեսնե՛նք. կրնա՞յ ըլլալ որ արդէն մոռցած ըլլաք թէ՝ Կունոլիխմ ձեզի պաշտօն յանձնած է, շատ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, ամէն գինով գտնել եւ իրեն յանձնել, մեզի ծանօթ երկու «ճերմակ գործակալներ»։

Երկուքը մէկ սկսան խնդալ։

— Հետեւաբար, կ'առաջարկեմ որ այս իրիկուն իսկ, սկսինք կանոնաւոր հետապնդել։ Եթէ հաւատամ Կունոլիխմի տուած տեղեկութիւններուն, այս «Թշուառականները»— իր բառով— վերջին լուրերուն համաձայն, փեսմէն անցեր են, Էքաթէրինպուրկ երթալու համար եւ...

— Կունոլի՞խմ է որ այդ տեղեկութիւնները տուաւ ձեզի, հարցուց Քարասօֆ, խնդալով։

— Այո՛, եւ նոյնիսկ աւելցուց. «Իմ կողմէս, ըսէք Կոստանդինովնայի թէ, եթէ դժբախտութիւնը ուզէ որ մարդիկը մտնեն արգիլեալ քաղաքին մէջ, ոչ միայն զինքը անձնապէս պատասխանատու կը նկատենք, այլ նաեւ անոր շատ սիրական մէկ անձը, որուն մասին ի զուր լուրի կը սպասէ։

Խօք կատղած՝ Կոստանդինովնա այս անգամ պոռաց.

— Այդպէ՞ս ըսաւ, ո՛հ, թշուառականը։

Եւ յուսահատ՝ ձեռքերը գալարելով.

— Ինչպէ՞ս արգիլել այդ վայրագ գործը, այդ զզուելի ոճիրը։

Բայց արդէն Քարասօֆ կը միջամտէր.

— Ի՞նչ կայ յուսահատելու։ Հա՞պա վստահութիւնը որ քիչ առաջ կը յայտնէիք, անհետացա՞ւ արդէն. մենք մերիններուն հետ հոս չե՞նք միթէ, ձեզի օգնելու, ձեզ պաշտպանելու եւ յաղթելու համար։

— Եթէ գիտնայի՜ք...

— Եւ ո՞վ կ'ըսէ թէ չեմ գիտեր։

— Գիտէ՞ք։

— Բայց, այո՛, գիտեմ։

Եւ ուժգնօրէն բառերը շեշտելով՝

— Գիտեմ թէ Ձեկոն, ձեզ իր ձեռքը ունենալու համար բանտարկած է ձեր ընտանիքէն մէկը, որ իբր պատանդ կը պահէ։ Գիտեմ թէ՝ ամէն անգամ որ վարանած էք գործադրելու Ճէրճինսքիի մէկ հրամանը, ձեզ սպառնացած են այդ անձը ենթարկել ամէնէն սարսափելի տանջանքներուն։ Գիտեմ նաեւ...

— Եւ այդ բոլորը գիտնալով, չվախցա՞ք ինծի վստահելու։

— Ո՛չ, որովհետեւ գիտեմ— եւ թերեւս մինակ ես կամ գիտցող— անունը բանտին ուր կը մնայ ձեր մայրը։

Ուրեմն, այս դժբախտը շիտակ ըսած էր. սպառնալիքով էր որ Ճէրճինսքի եւ իր մարդիկը այս կնոջ կը պարտադրէին բոլոր ուրացումները, վատութիւններն ու մատնութիւնները։

Զինքը այդքան դժբախտ, եւ ամբողջովին այս չարաշուք հրէշներուն ենթարկուած տեսնելով, մեղքնալս եկաւ...

— Կը յուսամ թէ, ըսի Քարասօֆին, որեւէ բանի ձեռնարկելէ առաջ, Օրիորդին մայրը պիտի ջանաք փրկել այդ աւազակներուն ձեռքերէն։

Կոստանդինովնա ոտքի ելած էր. աչքերը յառած Քարասօֆի, անձկութեամբ անոր պատասխանին կը սպասէր։

Վստահութեամբ լեցուն ժպիտ մը ունեցաւ ան.

— Անշուշտ, քանի որ Օրիորդը այլեւս մերիններէն է, ամէնէն աննշան բանն է որ կրնանք ընել անոր համար։

— Ո՜հ, շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ, պոռաց ան, ի՜նչ մեծ սիրտ ունիք, եւ ինչպէ՜ս կարելի է ձեզ չսիրել։

Յետոյ, աշխուժով ըսաւ.

— Եթէ այդ բանը ընէք, եթէ մայրս ինծի դարձնէք, փոխարէն չկա՛յ բան մը որ չընեմ երախտագիտութիւնս եւ համակրանքս յայտնելու համար։

Իր կարգին, ակնապիշ. Քարասօֆ զինքը դիտեց.

— Ոչ մէկ բա՞ն, կ'ըսէ՞ք

— Երդում կ'ընեմ։

— Նոյն իսկ...

— Ի՞նչ, ի՞նչ կ'ուզէք գիտնալ, ըսէ՛ք, շուտ ըսէ՛ք, կ'աղաչեմ։

— Նոյնիսկ պիտի ըսէի՞ք թէ ի՞նչ ըրիլ գացիք Պերլին, անցեալ դեկտ. 24ին։

Սարսափած՝ կինը զայն դիտեց։

Յետոյ երթալով պատին մէջ գետեղուած արկղի մը մօտ, բացաւ զայն, կարմրագրոշմ պահարան մը առաւ անկից եւ Քարասօֆի քովը գալով, զայն անոր երկարեց.

— Ի՞նչ է այս, հարցուց անոր

— Այս, պատասխանեց, բացարձակ անհերքելի փաստն է այն համաձայնութեան, որ 1916 դեկտեմբեր 28ին կնքուեցաւ Լէնինի, Փարվիւսի եւ ֆօն Պիզմարքի միջեւ, Պեռնի գերման դեսպանատան շէնքին մէջ եւ որուն շնորհիւ յեղափոխութիւնը վճռուեցաւ եւ ռուսական ճակատին քայքայումը տեղի ունեցաւ։

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

տոյ ներկայացուց իր վերջնական բանաձեւը, զոր տուինք երէկ:

⁂ Ազգերու Դաշնակցութեան նիստերուն հետեւող օրագրողներու ընկերակցութիւնը ճաշի հրաւիրած էր Խորհուրդին անդամները: Այս առթիւ Պրիան ճառ մը խօսելով բսաւ.

— Ես պիտի պտըտիմ խաղաղութի՛ւն մայելով: Հրաշալի բառ մըն է խաղաղութիւնը: Որպէսզի յաղթանակեն խաղաղութեան գաղափարները, մենք շատ կռուեցանք դժուարութիւններու դէմ եւ յաղթեցինք շատ անգամ: Մենք որոշած ենք շարունակել, որովհետեւ խաղաղութիւնը այդ ճիգերուն շարունակութեան մէջ է: Պէտք չէ երկար ատեն սպասումի մէջ թողուլ ժողովուրդները, պէտք չէ որ անոնք երկար ատեն սպասեն տրուած խոստումներուն իրագործման: Կան բառեր որոնք խորհրդաւոր, համաճարակային բան մը ունին, որ կը վարակէ: Խաղաղութիւնը, իբրեւ այդպիսին, կրօնք մըն է: Ժողովուրդները ծարաւի են խաղաղութեան կրօնքին: Եւ ժողովուրդը անպայման պիտի գտնէ այդ խաղաղութիւնը: Ես հոգիովս կը հաւատամ խաղաղութեան:

Միւս պատուիրակներն ալ նման խաղաղասիրական-բանաստեղծական ճառեր խօսեցան:

Այտիւլ Մէճիտ եւ Մանուկ Ազարեան

«Միլլիյէթ» կը գրէ.—

Զինադադարին, ամբողջ աշխարհ մեզի դէմ էր: Այս հոսանքը փոխելու համար, պէտք էր հիմնական միջոցներ ձեռք առնել: Մինչդեռ այն ատենուան վարիչները կ'ուզէին կիսամիջոցներով դարման գտնել: Այն ատենուան տիրող կարծիքը սա էր.— կացութիւնը փրկելու համար, պէտք է հաճելի երեւնալ Յոյներուն եւ Հայերուն, քծնիլ անոնց:

«Փէյեամ-Սապահ» թերթն ալ այդ տարրերու օրկանն էր: Մինչդեռ այդ տարրերը, դարերով սնած այս երկրին բարիքներով, այնքան շփացած էին որ, բոլոր շոյանքներուն արհամարհանքով կը պատասխանէին:

Այն ատենուան գահաժառանգը, Ապտիւլ Մէճիտ, իր Թղթածրարին մէջ ձգած է ձեռագիր մը, որ շատ լաւ կը բացատրէ այդ շրջանին տիրող հոգեբանութիւնը:

Քանի կը շարունակուէր կեդրոնի քաղաքականութիւնը, այնքան յարձակողական կը դառնային այդ շփացած տարրերը: Ահա այդ նամակը, գահաժառանգին կողմէ գրուած իր Թիկնապահին. (Խմբ.— ձեռագիրը տպուած է Թերթին մէջ):

«Ծերակուտական Ազարեան այրած է Թաքսիմի հրդեհին մէջ: Իմ կողմէ ցաւակցութիւն յայտնեցէք իր ընտանիքին: Միեւնոյն ատեն դէպքը հաղորդեցէք թերթերուն, եւ մասնաւորապէս «Փէյեամ-Սապահ»ին:

Մուսոլինի 60 միլիոն բնակիչ կ'ուզէ

Մուսոլինի, Սեպտ 1էն սկսեալ գործադրութեան դրած է այն որոշումը, որ կ'արգիլէ իտալացի աշխատաւորներուն գաղթը դէպի օտար երկիրներ: Քանիցս ներկայացուցած ենք այն միջոցները, զորս Մուսոլինի կը փորձէ աճեցնելու համար Իտալիոյ բնակչութիւնը: Տուրքեր դրաւ ամուրիներուն վրայ, հրամայեց խիստ հետապնդումներ կատարել անոնց դէմ, որոնք կ'աշխատին նուազեցնել ծնունդները, սպառնաց պատժել Միլանը, որ նշանաւոր է իբրեւ քաղաք մը, ուր ծնունդներուն թիւը աւելի քիչ է քան մահերունը:

Սակայն այս միջոցներն ալ չազդեցին: Եւ որոշում տրուեցաւ արտագաղթերն ալ դժուարութիւններու ենթարկել: Երեք շրջաբերականներ ղրկուեցան, որոնք կը հրամայեն խստացնել քննութիւնը Իտալիոյ նաւահանգիստներուն մէջ, նուազ անցագիր տալ այն Իտալացիներուն, որոնք կը փափաքին հեռանալ երկրէն: Իտալացի մը կրնայ գաղթել միայն, երբ օտար երկրի մը մէջ աշխատանքի պայմանագրութիւն մը ունի, վաւերացուած իտալական հիւպատոսէն:

Իսկ անոնք որ կ'ուզեն մեկնիլ Անգլիա, Զուիցերիա, Գերմանիա եւ Աւստրիա, պէտք է բնակութեան արտօնագիր ունենան այդ երկիրներուն համար:

Այս որոշման առթիւ, իտալական թերթերը յօդուածներ կը նուիրեն: «Իմփէրօ» կ'ըսէ թէ Ժընեւի մէջ նեւկայիս գումարուած ժողովրդագրական համաժողովը աւելի պիտի զբաղի Իտալիոյ բնակչութեան խնդրով: Կ'աւելցնէ թէ Իտալիա որոշած է արգիլել մալթուսականութիւնը: Յետոյ, ակնարկելով Մուսոլինիի անհրաժեշտ նկատած 60 միլիոն Իտալացիներուն, կ'ըսէ. «Մենք կ'ուզենք կազմել ցեղային հսկայ զանգուած մը, որ ծանրօրէն պիտի կոխէ կշիռին վրայ եւ յետոյ իր ժողովուրդին գերաճումով պիտի յորդի սահմանին միւս կողմը: Երբ ժողովուրդ մը հարուստ է, կը դադրի արտադրելէ եւ աճելէ, օրինակ՝ Միացեալ-Նահանգներն ու Ֆրանսան»:

Սիոնական Համաժողովը

Պալի Սիոնական Համաժողովը շարունակելով իր նիստերը, Հինգշաբթի օր զբաղեցաւ առողջապահական հարցերով: Ընդհանուր առողջապահական յանձնաժողովը որոշեց միացնել Պաղեստինի հիւանդներու օգնութեան սնտուկները: Ինչպէս յանձնաժողովին տեղեկագիրը կ'ըսէ, Պաղեստինի կառավարութեան օժանդակութեամբ, կարելի եղած է մարել համաճարակները եւ զարգացնել առողջապահական կազմակերպութիւնները:

Ու երբ քաղաքական յանձնաժողովը իր աշխատութիւնները կը տանէր, յանկարծ յանձնաժողովին նախագահը, ամերիկացի յայտնի բաբբունի Սթէֆըն Ուայզ, հրաժարական տուաւ եւ ձգեց հեռացաւ համաժողովէն: Հրաժարեալ նախագահը կ'առաջարկէր ընտրել Ամերիկեան սիոնական յանձնաժողով մը, որ Պաղեստինի հոգատարութեան գործադրութեան խնդիրը կարգադրէր՝ բանակցելով Անգլիոյ հետ: Եւ կը պնդէր որ Անգլիոյ սիոնական շարժման վարիչները չեն կրնար բանակցիլ այնքան ազատութեամբ, որքան պիտի կրնային ամերիկացի սիոնականները: Ամերիկացի կարգ մը սիոնականներ, գլխաւորութեամբ Լիփսքիի, ընդդիմացան առաջարկին: Այս եղաւ պատճառը, որ Ուայզ հրաժարի եւ մեկնի: Իր հրաժարականը մեծ տպաւորութիւն գործեց սիոնական շրջանակներուն մէջ: Բայց երբեք ատիկա ցոյց մը չի նկատուիր սիոնական շարժման դէմ, որովհետեւ Ուայզ, Ամերիկայի մէջ նշանաւոր է իր սիոնական ձգտումներով:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Շ. Գարաճիսարի եւ շրջանի Ռազմիկ Հայրենակցական Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան, Զ. Ե. Ո. Միութեան, Տարօն-Տուրուբերանի, Բարձր Հայքի Հայրենակցական միութեանց եւ Սպայից Միութեան:

17 Սեպտ. Շբ. երեկոյ ժ. 9ին, «փըթի ժուռնալ»ի սրահը 21 Rue Cadet

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Հրազդան» խումբի ժողովը վաղը երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները յառաջիկայ Հինգշաբթի 15 Սեպտ. երեկոյեան ժամը ճիշտ 8.30ին գրադարանի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Բացակայողները պատասխանատու պիտի նկատուին: Անդամատետրերը միասին ունենալ պարտաւորիչ է: Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ ընկեր Մ. Գույումճեան:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի ընկերները կը հրաւիրուին խմբական ժողովի գրադարանի սրահը վաղը Բշ. օր ժամը 8ին: Անդամատետրը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը 13 Սեպտ. երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 8ին Հայ ժողովրդային Լսարանը: ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Մ. Գույումճեան:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը 15 Սեպտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանին սրահը, (61, Rue Mr. le Prince, Métro St. Michel կամ Odéon): կը խնդրուի ամբողջ կիլիկեցի հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ անպայման: Օրակարգ՝ վերակազմական աշխատանք:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Քաֆէ օ Բլէր տը լա Լիւն, Փլաս տ'իթալի: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը սահմանական է:

ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

13 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 439 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԱՐԳԱՆՔԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Յանցանք մը պիտի ըլլայ առանց խօսք մը ըսելու անցնիլ այն անարգանքի մասին, զոր կը հասցնէ «Արեւ»ի «Արձագանգ»ի բաժինը մեր յեղափոխական ծագումին ու պատմութեան։

Ռուբէն Խանազատ, իր ծերութեան օրերուն հրատարակութեան կուտայ իր երիտասարդ շրջանի յուշերը, որոնք կապուած են Հնչակեան կուսակցութեան ծագումին հետ։

Ռուբէն Խանազատ (երբեմն Նշան Կարապետեան Ամերիկայի մէջ) Հնչակեան կուսակցութեան հիմնադիրներէն մէկն է։ Կը պատմէ այն անցքերը, որոնք կապուած են կուսակցութեան կեդրոնին ու անոր պաշտօնաթերթ «Հնչակ»ի կազմակերպութեան հետ։

Ժընեւի մէջ քանի մը ուսանողներ, որոնց մէջ կը գտնուէին Կաֆեան Շմաւոն, (Արաբկիրի ազգային վարժարանի երբեմնի տնօրէնը) (Նազարբէգեան եւ Ռուբէն Խանազատ ընկեր.— Թերթի հրատարակութեան հիմնադրամ ձեռք բերելու համար կը կազմակերպեն արեւելեան ձեւի երեկոյթ մը, ուր, ի միջի այլոց առատօրէն կը ծախուի նաեւ կովկասեան «չիհիր»։ Արդիւնքը կ՚ըլլայ նպաստաւոր, ու այդ գումարով կը սկսի «Հնչակ»ի հրատարակութիւնը։

«Արեւ»ի «Արձագանգ»ը կարգ մը ուրիշ անտեղի սրամտութիւններու կարգին, կ՚ըսէ... «եւ երեւակայել որ եթէ այդ իրիկուն «չիհիր»ը առատօրէն չծախուէր եւ լաւ հասոյթ չգոյանար, գէպքերը ուրիշ ելք պիտի ունենային, «ու ծանր չպիտի կշռէր հայութեան ճակատագրին վրայ։»

Ռուբէն Խանազատ կը պատմէ նաեւ թէ՛ «Հնչակ»ը կը խմբագրէր Նազարբէգեան իբրեւ լաւագոյն հայերէն գիտցողը։ Թուրքիոյ եւ Տաճկահայաստանի զանազան շրջաններէն թղթակցութիւններ կը հրատարակուէին որոնք կեղծ էին, ինչպէս նաեւ կեղծուած էին անոնց բարբառները։

Արեւի «Արձագանգ»ը կը հասկցնէ թէ՛ մեր միամիտ երիտասարդութիւնը կը հաւատար այդ խարդախ թղթակցութիւններուն, որոնք յետագային անքան սուղի պիտի նստէին հայութեան վրայ։

Յօդուածագրին հանած հետեւութիւններէն այն տպաւորութիւնը կը ստանանք թէ՛ մեր յեղափոխութիւնը ամբողջապէս ծնունդնէ այս դեռահաս հայրենասէր երիտասարդներու յեղափոխական մարզանքներուն, այլապէս եթէ այդ գիշեր «չիհիր»ը չծախուէր եւ հասոյթ չգոյանար, ոչ «Հնչակ» պիտի հրատարակուէր, ոչ յեղափոխութիւնը պիտի կազմակերպուէր եւ ոչ ալ մեր ժողովուրդը այսօր կոտորուած պիտի ըլլար։

Այդպիսի միամտութիւն մը ծայրայեղ տգիտութեան կամ անորակելի չարութեան միայն կարելի է վերագրել։ Եւ որովհետեւ տգէտ չեն, ուրեմն չարամիտ են։

Ենթադրել թէ հայ յեղափոխութեան սկիզբն ու վախճանը կապուած են այդ մարզանքներուն հետ, պիտի նշանակէր հայ ժողովուրդը իր մտքի ու հոգիի կարողութիւններով դասել անբաններու շարքը։ Ահաւոր անարգանք մըն է այս՝ ուղղուած հայ ժողովուրդին։

Այս նեղ տողերուն մէջ կարելի չէ լայնօրէն ներկայացնել այն խոր պատճառները, որոնք ծնունդ տուին Հայ յեղափոխութեան, սակայն այդ յօդուածը հիւրընկալող ռամկավար թերթին խմբագրութիւնը պիտի գիտնար քանի մը տարրական բաներ։ Թէ՛ հայ յեղափոխութեան արմատները պէտք է փնտռել Թուրք բռնակալութեան հալածին սարսափներուն մէջ։ Թէ՛ հայ յեղափոխութիւնը կերտուած ու կռանուած է անցեալ դարու մեր հուժկու մտաւորականութեան ըմբոստ շունչին տակ, անիկա մարմին առած է հայ ժողովուրդի ներկայացուցիչներուն Եւրոպայէն յուսախաբ վերադառնալէն յետոյ։ Թէ՛ Ժընեւի մէջ քով քովի եկած քանի մը երիտասարդներ եւ անոնց թերթը անզօր պիտի ըլլային ոեւէ շարժում ստեղծել, եթէ մեր երկրի մէկ ծայրէն միւսը մշակուած ու պատրաստ չըլլային յեղափոխական շարժումները մարմնացնելու կամ կազմակերպուելու առակ առողջ տարրերը։

Դեռ աւելին։ Պէտք էր գիտնային նաեւ թէ Ժընեւի յիշեալ երիտասարդներու յեղափոխական տեսական մարզանքներէն առաջ կամ անոնց ընթացքին, անկախ անոնցմէ եւ նոյն իսկ առանց տեղեակ ըլլալու անոնց գոյութեան, Տաճկահայաստանի կամ այլ շրջաններու մէջ գաղտնի կազմակերպութիւններ ծնունդ առած էին՝ միջավայրին մտրակող հարկադրանքին տակ։

Եթէ «Արեւ» նոր կ՚իմանայ որ ժամանակին «Հնչակ»ի մէջ կը հրատարակուին եղեր կեղծ թղթակցութիւններ, արգահատելի է։ Ուրիշներ տասնեակ տարիներ առաջ, նոյն իսկ իր ժամանակին գիտէին այդ բանը եւ հրապարակաւ կը յայտարարէին, այնպէս որ նորութիւն մը չէ անիկա մեզի համար։ Նորութիւնը այն է միայն, որ այդ արարքին հեղինակներէն մէկը հրապարակաւ կը խոստովանի զայն։

Մեր նիւթէն դուրս է քննել թէ այդ «խարդախութիւն»ը անհրաժե՞շտ էր թէ ո՛չ, մեր ըսելիքը այն է, որ եթէ Ռուբէն Խանազատի բոլոր պատմածները տեղի չունենային, բան մը չպիտի փոխուէր մեր յեղափոխական շարժումներու ընթացքէն։ Հետեւաբար, անոնց վրայ սրամտութիւն փորձել ու ողբերգական եզրակացութիւն հանել, անարգանք է մարտնչող հայ ժողովուրդին եւ անոր սրբազան ըմբոստացումին — յեղափոխական շարժումներուն դէմ։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՊԱՅՔԱՐ» ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ

Պայքար, Ամերիկայի ռամկավար օրկանը, քննելով վերջերս Պոլսոյ մէջ հրեայ աղջկան մը սպանութեան յարուցած աղմուկը, կ՚ըսէ (27 Օգոստոս).

— «Թուրքիա անմարսողութենէ կը տառապի։ Իր ստամոքսը չի տանիր այն ոսկեզօծ դեղահատները զոր քէմալական իշխանութիւնը բռնի կը կլլեցնէ իրեն, իբրեւ թէ բուժելու համար իր դարաւոր հիւանդութիւնը, եւ ասիկա ջղաձգութիւններ միայն կը պատճառէ իրեն։

«Թուրք ուղեղը չի կրնար արդիական սկզբունքներ ու գաղափարներ մարսել։ Քէմալ ու իր խորհրդականները, գոնէ քաղաքակրթել ժողովուրդի արտաքին շպար ու երեւոյթ տալու համար Թուրքին, անոր բռնի պարտադրեցին եւրոպական տարազ, ընկերական բարքեր ու սովորոյթներ, ինչպէս երկսեռ զուարճութիւններ, պար, կանանց թոյլտուութիւն հրապարակի վրայ բաց երեսով պտտելու եւ այր մարդոց հետ յարաբերութիւն ընելու թէ՛ տան ու թէ՛ հասարակաց վայրերու մէջ։ Եւ ասոնք Եւրոպայի ու Ամերիկայի մէջ գովաբանուեցան իբրեւ իրական յառաջդիմութիւն։»

Անդրադառնալով Օսման պէյի ոճիրին, կ՚ըսէ.

— «...Ատիկա նոր փաստ մըն է թէ Թուրքը ի՞նչպէս կ՚ըմբռնէ ու կը գործադրէ արդիականութիւնն ու ազատութիւնը։ Հին Թուրքը կը խորհէր թէ ինք բացարձակ տէր է ոչ-Թուրք կամ իսլամ ազգութեանց ինչքին, պատուոյն ու կեանքին, կը քաշէր, կ՚առնէր ինչ որ պէտք ու հաճոյ կը թուէր իրեն, ընդդիմութիւնը իր կատաղութիւնը կը գրգռէր։ Նոր ու ազատական Թուրքն ալ այդպէս կը խորհի, միայն թէ երբ, օրինակի համար, ոչ-Թուրք աղջիկ մը հրապուրիչ երեւի իրեն, փոխանակ զայն բռնի առեւանգելու կամ արգելափակելու, «կնութեան կը խնդրէ», եւ եթէ մերժուի, այն ատեն դարձեալ կը կատղի ու կը սպաննէ զայն, եւ Թուրք հանրային կարծիքը, կառավարութիւնն ու մամուլը, այսպիսի ոճրի մը վրայ կը նային իբրեւ շատ բնական ու հասարակ դէպք մը։»

Այս ռամկավարին պատասխանը բաւական կը համարենք փարիզի այն միւս սմսեղուկ ռամկավարին ըրած գռեհիկ բարբանջանքներուն։ Եթէ միայն կարմրելու երես եւ ուղղուելու պարկեշտութիւն ունենային...

16-22 ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՅԵՐԸ ՀԵԼԼԷՆԱՀՊԱՏԱԿ

Աթէնքի Նոր Օրը կը գրէ.—

Ներքին գործոց նախարարութեան պատկան պաշտօնատունը հաղորդած է թէ 16էն մինչեւ 22 տարեկան Հայերը կառավարական տէքրէթով, որ պիտի հրատարակուի ի մօտոյ պաշտօնաթերթին մէջ, հելլէնահպատակ պիտի նկատուին։

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ՎԱՐԿ ՉԵՆ ՏԱՐ

Թուրք վաճառականներ առեւտրական գործավարութեան մօտ բողոքներ կատարած են կարգ մը օտար դրամատուններու դէմ, առարկելով թէ յիշեալ դրամատունները կտրած են իրենց վարկը։ Թուրք թերթերը կը գանգատին, ըսելով թէ ընդհակառակը պէտք է դրամատունները լայն վարկ բանան Թուրք վաճառականներուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԵՐ ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ժընեւէն Թղթակից մը կը գրէ.—

Աշխատանքի միջազգային գրասենեակի ժողովը գումարուեցաւ Սեպտ. 7ին։ Օրակարգի գլխաւոր հարցերն էին գաղթականներու իրաւական դրութիւնը, անցագրային դիւրութիւններու հարցը, եւ Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորման խնդիրը։

Հայերուն կողմէ ժողովին կը մասնակցէին Հ. Հ. Պատուիրակութեան փոխ նախագահ Ալ. Խատիսեան, եւ Գաղթականաց կեդր. Յանձնաժողովի վարիչ Պ. Լ. Բաշալեան։

Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային ընկերակցութեան ժողովները տեղի ունեցան ամսոյս 7ին եւ 8ին։ Խորհրդակցութեանց առարկայ դարձած գլխաւոր հարցերն էին Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորման ծրագիրը, որբերն ու որբուհիները պահելու խնդիրը, «Ոսկեղէն կանոնի» կիրակիի (Դեկտ. 4) կազմակերպութեան հարցը եւլն.։

Պ. Չարլս Վիքրի, ընկերակցութեան նախագահը, երկար զեկոյց մը տուաւ իր ճամբորդութեան մասին՝ Ճափոն, Չինաստան, Պաղեստին եւ Սուրիա։ Տեղեկութիւններ հաղորդեց որբերուն ի նպաստ հաւաքուած դրամի մասին։

Հայերուն կողմէ այս ժողովներուն ներկայ էին Հ.Հ.Պատուիրակութեան նախագահ Ա. Ահարոնեան, Ալ. Խատիսեան եւ Պ. Լ. Բաշալեան։

Սեպտ. 8ին տեղի ունեցաւ «Ոսկեղէն կանոն»ի մեծ ճաշը, որուն մասին «Յառաջ» գրած էր. կը մասնակցէին 500 հոգի, որոնք կը ներկայացնէին 24 ազգեր։ Կը նախագահէր Աշխատանքի Միջազգային գրասենեակի նախագահ Ալպէր Թոմա։

Ճառեր խօսեցան Ֆրանսայի նախկին կրթական նախարար եւ Լիոնի ծերակուտական Ժիւսթէն Կոտար, Պելճիքացի ծերակուտական եւ յայտնի ընկերվարական տը Պրուքէր, Անգլիացի լորտ Ռէտսթօք եւ Ալպէր Թոմա։ Իսկ Ամերիկեան նպաստամատոյցին կողմէ Չարլս Վիքրի եւ Կորտըն Պէրրի։ Ճառերը կը դառնային գլխաւորաբար երկու հարցերու շուրջ։ Առաջինը՝ զուտ քաղաքական, այն է հայկական պահանջները, անկախութեան խնդիր, օջախի հարց։ Երկրորդը՝ Սուրիոյ գաղթականներուն խնդիրը։

Նախագահ Ալպէր Թոմա յայտարարեց որ եթէ Թուրքիա խնդրանք ներկայացնէր Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու (ինչ որ չէ ըրած դեռ), հայկական խնդիրը դարձեալ հրապարակ պիտի դրուէր։ Մասնաւորաբար ուշագրաւ էին տը Պրուքէրի եւ Ժ. Կոտարի ճառերը, ի նպաստ մեր դատին։ Ա. Ահարոնեան գեղեցիկ ճառով մը շնորհակալութիւն յայտնեց։

Սուրիոյ գաղթականներուն խնդիրը Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ պիտի հանուի Խորհուրդի նիստէն յետոյ։ Իսկ Խորհուրդը կը սպասէ Տոքթ. Նանսէնի, որ դեռ չէ եկած։

Չէմպըրլէյն եւ Մուսոլինի պիտի տեսակցին

Պրիան առջի օր Ժընեւի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Իտալիոյ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտիի հետ ֆրանքօ-իտալական հարցերուն մասին։ Այս տեսակցութիւնը անհրաժեշտ նկատուած է անոր համար որ Մուսոլինի չի գար Ժընեւ եւ Պրիան չի կրնար այս օրերս երթալ Իտալիա։

Չէմպըրլէյն եւս, ամսոյն 16ին, պտոյտ մը պիտի կատարէ Միջերկրականի վրայ, եւ ինչպէս անցեալ տարի, պիտի այցելէ իտալական նաւահանգիստ մը, տեսակցելու համար Մուսոլինիի հետ։

Երէկ երեկոյ պիտի աւարտէին վիճաբանութիւնները Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին մէջ։ Այսօր պիտի սկսին վեց մեծ Յանձնաժողովներու աշխատանքները։ Յանձնաժողովին մէջ պիտի քննուին հոլանտական եւ լեհական բանաձեւերը ապահովութեան դաշինքներուն մասին։

Ազգերու Դաշնակցութեան ճառեր

Շաբաթ օր, Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովին մէջ, երկու մեծեր՝ Պրիան եւ Չէմպըրլէյն կարեւոր ճառեր արտասանեցին։ Պրիան յայտնեց թէ, բառ առ բառ հետեւելով Շթրէզըմանի ճառին, խրախուսուած է եւ աւելի կը հաւատայ թէ խաղաղութիւնը պիտի հաստատուի երկու ժողովուրդներուն, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Յետոյ երկարօրէն գովասանքը հիւսեց Ազգերու Դաշնակցութեան, ցոյց տալով անոր կտրած դժուար ճամբան։ Ու շեշտեց որ անհրաժեշտ է իրագործել Ուխտին բոլոր յօդուածները, մանաւանդ 8րդը, զինաթափութեան մասին։ Այլապէս Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի ոչնչանայ։ Ու Պրիան անհրաժեշտ նկատեց հաւատք ունենալ Ազգերու Դաշնակցութեան վրայ, որ խաղաղութիւն պիտի բերէ։ Հաւատք մը, որ աւելի կը զօրանայ Շթրէզըմանի ճառով, որ պաշտօնապէս կը հրաժարի յարձակողական քաղաքականութենէ եւ կ՚ընդունի պարտաւորիչ իրաւարարութիւնը խաղաղութեան համար։

Յետոյ խօսեցաւ Չէմպըրլէյն, որ ցաւ յայտնեց նաւային համաժողովին ձախողութեան համար։ Յայտնեց թէ ինք կողմնակից է զինաթափութեան աւելի քան երբեք ու իբրեւ փաստ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ

ՀԱՅ ԴԵՍՊԱՆԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Կը տեղեկանանք թէ, Օգոստոս 27ին Լոնտոն հասած է Պարսից նոր դեսպան Յովհաննէս Խան Մասեհեան։ Նախկին դեսպան Սաիտ Խան, որ ետ կանչուած էր Թեհրանի կառավարութեան կողմէ, Պարսկաստան մեկնած է արդէն։

Վերջին Թղթաբերով ստացուած անգլիական թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին Մասեհեան Խանի մասին, ի վեր հանելով անոր արժանիքները։

⁂ Պարսիկ կառավարութիւնը ներքին ընդհանուր հարցերու վարչութեան պետ նշանակած է Մովսէսխան Խաչատուրեանը։ Այս պաշտօնն ալ կարեւոր է Լոնտոնի դեսպանութեան չափ։ Ինչպէս յայտնի է, ցարդ այդ պաշտօնը կը վարէր ամերիկացի գնդապետ Մաք Քորմիքը։ Այս առթիւ բանավէճեր ծագած էին կարգ մը պետութիւններու եւ Պարսկաստանի միջեւ, որովհետեւ խնդրոյ առարկայ պետութիւնները չէին ուզեր որ Ամերիկացի մը յանձնուի այդ կարեւոր պաշտօնը։ Այս կրկնակ պատճառներով կարեւոր է Խաչատուրեան Խանի անուանումը։

ՕԴԱՐՇԱՒՆԵՐԸ

Թէ՛ վերջին աղէտները եւ թէ օդի աննպաստ փոփոխութիւնները պատճառ դարձան որ օդարշաւները դադրին, եւ թռչելու պատրաստ շատ մը օդանաւորդներ հրաժարեցան ովկիանոսին վրայ ճախրելու փորձութենէն։

Հէվին յոյսը կտրած է օդէն։ Կինը կ՚առաջարկէ շոգենաւ նստիլ։ Եւ սակայն մարդը յամառօրէն կը պնդէ մրցանիշ մը կոտրել, այսքան յոյսեր կոտրելէ յետոյ։ Անգլիոյ օդային նախարարութենէն առաւ մասնաւոր քարտէսներ, որոնց վրայ երկու օրուան ընթացքին պիտի ուսումնասիրէ նոր ճամբայ մը, կոտրելու համար հեռաւոր թռիչքներու մրցանիշը։ Թերեւս վաղը որոշէ մեկնիլ դէպի Հնդկաստան։

Միայն Մաք Ինթոշ օդանաւորդն է, որ չէ յուսահատած, եւ Տըպլինի մօտ կը սպասէ օդերու լաւնալուն, թռչելու համար ովկիանոսին վրայէն։ Հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ մտադիր է այսօր իսկ մեկնելու։ Պըրթնի եւս, իր բարեկամներուն թելադրանքով, հրաժարած է «Կէտ ձուկ» ջրօդանաւով թռիչքը լրացնելէ ովկիանոսին վրայ։

Ֆոնք, նոյնպէս զալ զարնան յետաձգեց իր թռիչքը։ Եւ սակայն մտադիր է շահիլ նոր մրցանիշ մը ցամաքի վրայ։

Շլի եւ Պրոք, որոնք աշխարհի շրջանը կը շարունակեն, Շանկայէն դէպի Ճափոն մեկնեցան եւ մեքենայի խանգարման մը պատճառով իջան Օմուրա, Թոքիոյէն օդանաւով վեց ժամ հեռու։ Շլիի կինը Թոքիօ հասած է արդէն եւ պիտի աշխատի համոզել իր ամուսինը, որ ընդհատէ իր թռիչքը եւ նաւով վերադառնայ երկիր, ինչպէս կը փափաքին իր բարեկամներն ալ։

Փրոֆ. Եունքէրս, Համպուրկի օդանաւային փորձերու ժողովին մէջ յայտնեց թէ ապագային կարելի պիտի ըլլայ շինել հակայ օդանաւեր, աւելի ապահով եւ աւելի դիմացկուն, առանց ծաւալը մեծցնելու։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ նախկին ցարը, Ֆէրտինանտ, որ այժմ կը գտնուի Մէրկէնթայմի ջերմուկներուն մէջ, երբեք մտադիր չէ վերադառնալ Պուլկարիա, ինչպէս կը հաւաստեն իր շրջապատի մտերիմները հակառակ այն զրոյցներուն, որոնք վերջերս շրջան կ՚ընէին։

ՊԱՐԶ ԽՕՍՔԵՐ

Ի՞նչ է հայ գրականութեան եւ հայ գրողների դրութիւնը այսօր։

Երկրից ներս մի տեսակ բանտ է, ուր ոչ միտքը եւ ոչ հոգին կարող է զարգանալ։ Պրոլետարական այդպէս անուանուած դիկտատուրան ճիգ է անում մշակել պարտադրական բանաստեղծութիւն, խափանում է արուեստագէտի ազատ թռիչքը, ու մանգաղը՝ բռնութեան այդ կեռ սուրը՝ հարթում է, յանուն ապազգային եւ նիւթապաշտ մի փիլիսոփայութեան, ստեղծագործական ամենահամեստ փորձը։

Նրանք որ թերահաւատ են, թող կարդան, սովետ Ռուսիոյ մէջ ապրող գրողների, մի քանի օր առաջ լոյս տեսած, սրտաճմլիկ դիմումը եւրոպական մտաւորականներին։ «Ի՞նչո՞վ բացատրել, որ դո՛ւք, տեսաբաններդ, դո՛ւք, մարդկային հոգու խորքերը, դարաշրջանների եւ ժողովրդների հոգու թափանցողներդ, անցնում էք մեր մօտից անուշադիր, երբ մենք դատապարտուած ենք, խօսքի շուրջը կառուցուած աճաւոր բանտի շղթաները կրծել»... Խեղդուած մտքի, բռնաբարուած գիտակցութեան, ոտքի տակ կոխուած գրականութեան եզակի մի փաստաթուղթ է, որուն առանց սարսուռի եւ ընդվզումի չի կարելի մօտենալ։

Արդ, եթէ այդպէս է Ռուսաստանում, կարող էք երեւակայել ինչ է կատարւում Հայաստանի նեղլիկ սահմաններից ներս՝ նեղմիտ, սահմանափակ, ազգային բոլոր թերութիւններով օժտուած տիրապետողների օրով։ Չէ՞ որ չկան կարող ուժեր։ Չեզոքները յանուն հայրենասիրութեան (երկու քայլ հեռուն թուրքը կանգնած է) կամ լռում են ու ստորագրում նախօրօք պատրաստուած լոյալութեան թղթեր — քանի՜ հատ ես ինքս ստորագրել եմ — կամ մօտենում են տիրող մտայնութեան, աշխատելով արտայայտուիլ տողերի մէջ։

Հայ գրականութիւնը եւ հայ մշակոյթը երկրի մէջ չի զարգանում։ Այդ գիտակցում են, ըստ երեւոյթի, նաեւ երկրի մի քանի բանիմաց ղեկավարները ու, վազ անցնելով, մեծազօրը երէկուան յայտարարներից, այսօր, նիւթական ոչ մի զոհողութեան առջեւ կանգ չեն առնում երկիր քաշելու համար մեր գրականութեան հին վեթերաններից ոմանց։

Հայաստանում ուր գինին առատ է, դժուար չէ կազմել Ակադեմիա եւ Ծերակոյտ։ Թո՛ղ այդ լինէր։ Մի բան լինէր։

Բայց ինձ թւում է, որ արտաքին ռէքլամի համար առնուած այս քայլերը եւ ոչ մի գրական հետեւանք պիտի ունենան։ Հաւատաքննական շրջանները մեծ արուեստ եւ գրականութիւն չեն ստեղծած։ Առաջնակարգուած [illegible] հայեացքները մարդկային մտքի չորցած ստինքներին կաթ չեն կարող տալ։ Այդ տխուր պատմական մի փաստ է, որ քաջութեամբ պէտք է ընդունել։

Ու դեռ աւելին կայ։ Երբ մի խումբ մարդիկ մոլեռանդօրէն ուզում են ընդունել, անկեղծօրէն առաջադրում են իրենց համար կասկածէ դուրս մի փիլիսոփայութիւն եւ մի աշխարհահայեացք, և յանուն այդ աշխարհահայեացքի արգիլում են մտքի և խղճի ազատ արտայայտութիւնը, մենք իրաւունք ունենք պահանջելու, որ այդպիսի անժխտելի մի գիտութիւն՝ հաւատացեալների գրչի տակ գրական արժէքի եւ գեղեցկութեան վերածուի։

Արդ, նրանք որ կարդում են ուշի ուշով, մարքսիստական գրականութեան հայկական արտադրութիւնները, հեշտ կերպով կարող են համոզուել, որ նրանք ոչ մի ինքնայատուկ գիծ չեն պարունակում, որ զուրկ են ստեղծագործական թռիչքից, որ մոսկովեան թերթերի մէջ երեւցող յօդուածների ընդօրինակութիւնից այն կողմը չեն անցնում, որ խեղճ են թէ բովանդակութեամբ եւ թէ միտքով, ձեւով անկայուն եւ ջրալի, լեզուի տեսակէտից աղքատ եւ արտառոց։

Իսկ մեր փոքրիկ բռնապետները ջուր են ծեծում։ Եթէ հայերէն են գրում, ասում են լաւ չեն կարողանում գրել, որովհետեւ ռուսերէն գիտեն. եթէ ռուսերէն են գրում, ասում են լաւ չեն կարողանում գրել, որովհետեւ հայերէն գիտեն։ Ոչ մէկը եւ ոչ միւսը։

Այսօրուան օրս, հայ գրականութիւնը իր բնական միջավայրի մէջ, զարգանալու կարելիութիւնից զուրկ է։ Սա տխուր աճաւոր մի փաստ է, որի դէմ պէտք է ընդվզել, այո՛, բայց պէտք է ընդունել ինչպէս որ կայ եւ սպասել լաւագոյն օրերին։

Հայ գրականութեան եւ գրողի դրութիւնը արտասահմանում շատ աւելի նախանձելի չէ։ Պատճառները բազմապիսի են։ Ո՞րն ասես, ո՞րը լսես։

Հին գաղութային մտաւորական կենտրոնները քանդուած են։ Պոլիսը, Զմիւռը, չնայած իրենց թերութիւններին, երեւութապէս կայուն կայաններ էին, ուր, մերթ ընդ մերթ հայ ոգին, բոյնից ընկած ծիտի նման թեւերը թափահարում էր եւ ճիգ անում թռչելու։ Այսօր, հայ մտքի խարխուլ տանիքների վրայից սառը հով է անցնում եւ տարագրուած հայ ժողովուրդի հետ, հայ ստեղծագործող ուժը, մուրացիկի անկիւն է փնտռում որպէսզի չկարողանայ կարծր իր հացը ջուրի մէջ թաթախել։

Չկա՛յ, աշխարհիս երեսին որեւէ ուրիշ ժողովուրդ, որը այդքան անհոգ գտնուի դէպի գրականութեան ծառաները, ինչպէս հայ ժողովուրդը։ Մանուկ հասակից այդ մասին լսել եւ կարդացել ենք, ու մարդ մի տեսակ ամօթխածութիւն է զգում այդ մասին գրել իսկ։ Սակայն փաստը այն է, որ մեր գրականութեան լաւագոյն մշակները այսօր կիսաքաղց են։ Թող չասեն, որ դա հետեւանքն է հայ ժողովրդի ընդհանուր դրութեան։ Երէկ, երբ ազգը համեմատաբար աւելի լաւ վիճակի մէջ էր, ի՞նչ առաւելութիւններ վայելած է հայ արուեստագէտը...։

Ռուս գաղթական գրողները ունին բազմաթիւ ընկերութիւններ, դրամարկղներ, որոնք դժուար վայրկեանին պատրաստ են օգնութեան հասնելու։ Կան անհատներ՝ որոնց մէջ նաեւ մեծահարուստ մի հայ՝ որոնք գտնուելով նիւթական լաւ վիճակի մէջ են, բարոյական պարտք են համարում աջակցել, կանոնաւոր թոշակով, ականաւոր գրողներին։ Ռուսները ունին բազմաթիւ հրատարակչական ձեռնարկութիւններ, ուր կարող են տպել իրենց գրքերը. ունին մի շարք շարժուն գրադարաններ, ուր տարածում են այդ գրքերը. թերթերից եւ ամսագրերից զատ, նրանք ունին մի շարք գրական ընկերութիւններ, ուր հրաւիրւում են, վճարով դասախօսելու եւայլն եւայլն։

Մենք ոչինչ ունինք, կամ գրեթէ։ Չեմ հասկանում ինչո՞վ ենք պակաս մենք ռուսներից։ Երբ նրանք տարագրեցին, արտասահմանում ոչինչ ունէին, իսկ մենք ունէինք կայուն, տարիներից ի վեր կազմակերպուած եւ որոշ չափով ապահովուած գաղութ։

Եթէ հայ գրականութիւնը անհրաժեշտ է որ ապրի՝ նա պէտք է նիւթապէս ապահովուի։ Ոչ մարդը, այլ գործը, արտադրութիւնը, գիրքը։ Այդ նպատակին հասնելու համար, պէտք է ստեղծել եւ կազմակերպել ընթերցողները, տարածել թէ գրադարանների եւ թէ վաճառումների միջոցով գիրքը, ստեղծել հետաքրքրութիւն եւ համակրանք նոր արտադրութիւնների շուրջը եւայլն. այդպիսի մի մշակութային կազմակերպութիւն անհրաժեշտ է որ ունենայ համազգային բնոյթ, դաւանական քաղաքական եւ կրօնական հոսանքներից վեր, լայն մտքով օժտուած անհատների ղեկավարութեամբ։ Միացնել բոլոր Հայերը հայ ոգու եւ հայ մտքի շուրջը. ի՜նչ գեղեցիկ եւ իրականանալի հեռապատկեր...։

(Հայրենիք) Կ. ԶԱՐԵԱՆ

ՀՆՈՒԱԻՈՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԺԻԳԵՐԸ

ՀԱՊԷՇԻՍՏԱՆԻ ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳԸ 50,000 ՖՐ. ԿԸ ՆՈՒԻՐԷ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻՆ

ԱՏՏԻՍ-ԱՊԱՊԱ, 20 Օգոստոս

Օգոստոս 7ին քաղաքիս ամենամեծ պանդոկի սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ, մեծ նուագահանդէս մը, ի նպաստ ազգային Արարատեան վարժարանին, հովանաւորութեամբ Եթովպիոյ գահաժառանգ իշխան Րաս Թէֆէրի Մաքոննէնի։ Ժամը 4ին իշխանը ընդունուեցաւ ժողովուրդի հուրրաներով եւ խելայեղ ծափահարութիւններով եւ առաջնորդուեցաւ նախապէս պատրաստուած մասնաւոր գահոյքին վրայ։

Իշխանէն վերջ կարգով իրենց տեղերը գրաւեցին եւրոպական դիւանագիտական ներկայացուցիչները՝ Անգլիոյ, Պելճիքայի, Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ դեսպանները, ինչպէս նաեւ մայրաքաղաքիս կուսակալ Քանթիպա Նասիպուն։

Նուագահանդէսի երաժշտական մասը կը վարէր երաժիշտ Պ. Գ. Նալպանտեան։ Երգչախումբին սիրայօժար մասնակցութիւն բերած էին քաղաքիս ծանօթ յարգելի տիկինները, որոնք երգեցին հայկական ժողովրդական երգեր, աւելցնելով փայլը նուագահանդէսին. դպրոցական օրիորդներ ալ պարեցին հայկական պարեր։

Իշխանը եւ պաշտօնական հիւրերը հետաքրքրութեամբ հետեւեցան բոլոր երգերուն եւ պարերուն։ Նուագահանդէսի վերջաւորութեան, փակման խօսքը խօսեցաւ տեղւոյս առաջնորդ Յովսէփ վրդ. Կարապետեանը, շնորհակալութիւն յայտնելով իշխանին, եւ մաղթանքներ ըրաւ Եթովպիոյ պետութեան եւ թագուհիին։ Ճառը ֆրանսերէնի թարգմանեց Պ. Ցար. Ուրֆալեան։

Իշխանը մեկնեցաւ վերջին ծայր գոհ տպաւորութեան տակ։

Ամսոյս 14ին իշխանը տեղւոյս ազգ. մարմնի նախագահ Պ. Աբրահամ Քէօրէքեանի ուղղուած գեղեցիկ նամակով մը 50,000 ֆրանքի չէք մը ղրկեց իր կողմէն իբրեւ նուէր ազգ. Արարատեան վարժարանին։

Այս կիրակի Հայոց եկեղեցիին մէջ իշխանին եւ թագուհիին կենաց մաղթանքներ եղան։ Առաջնորդը կարդաց գահաժառանգ իշխանին նամակը՝ ուղղուած Հայ ժողովուրդին։ Իշխանը այդ նամակով հայ գաղութին իր համակրութիւնը յայտնելէ վերջ, կ'ըսէ թէ կը փափաքի նոր սերունդին մտաւոր զարգացումն ու դաստիարակութիւնը տեսնել աւելի բարձր, որպէսզի հայ ժողովուրդը եւ մասնաւորապէս Եթովպիան օգտուին անոնց բարիքներէն։

Նուագահանդէսը մօտ 85,000 ֆրանքի հասոյթ ապահոված եւ այս կը պարտինք առաւելապէս Պ. Աբրահամ Քէօրէքեանի, որ միաժամանակ իշխանին անձնական քարտուղարն է, եւ ժողովուրդին դպրոցի վրայ ունեցած գուրգուրանքին։ Մեր հայրենակիցները բան չեն խնայեր իրենց դպրոցին համար։

Այսպէս ուրեմն, ներկայիս ազգային վարժարանը լիովին իր պիտոյքն բաւարարելէ զատ, ձեռնարկներ ալ կան նոր շէնքի մը կառուցման համար։

ԵԹՈՎՊԻԱՑԻ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲԵՐՆԻ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

Մարդիկ շատ անգամ կ'անգիտանան և կարեւորութիւն չեն տար բերնի խնամքին, որ մարդու առողջապահական ամէնէն կենսական պայմաններէն մէկն է։ Բերնի եւ ատամնաշարի լաւ մաքրութիւնը մեծապէս կը նպաստէ ոչ միայն առողջութեան, այլ կարգ մը հիւանդութիւններ կանխաւ կ'արգիլէ։

Բերնի մաքրութիւն ըսելով պէտք չէ հասկնալ ակռաներու բացարձակ ճերմակութիւն, ինչպէս շատեր կը կարծեն։ Ակռան կազմուած ըլլալով զանազան գոյներէ՝ ճերմակ, թխորակ, դեղնորակ, պէտք է ջանալ սննդառութենէ վերջ գոյացած աղտերու բոյնը մաքրել վրձինի միջոցաւ, ըլլայ պարզ կամ հականեխիչ տարր պարունակող ջուրով կամ փոշիներով։ Այսպէս ձեռք կը բերուի բերնի ճշմարիտ առողջութիւնը։

Բացարձակ ճշմարտութիւն է, որ լրջօրէն խնամուած բերնի մը ատամնային շարքը, բոլորովին առողջ, հեռու կը մնայ ատամնափտութենէ (carie), ատամնաքարէ (tartre) կազմութենէն. անշուշտ բացառութիւն համարելով միջավայրին կլիման, ջուրը, լորձունքին թթուածնացումը, ժառանգականութեան պարագաները, ուր ատամնային պայքարը քիչ մը ճակատագրական կ'ըլլայ։

Յաճախ կը հանդիպինք անձերու, որոնց ակռաներուն վրայ լեցուն են դիրտը, ատամնափտութը, հակառակ իրենց ամենօրեայ մանրակրկիտ խնամքին։ Մինչդեռ կան անհոգ եւ բնաւ ակռային վրայ չխորհող անհատներ, որոնց բերաններուն մէջ ատամնափտութը գոյութիւն չունի։

Այս վերջին պարագան հազուադէպ է։ Վիճակագրութեան մը համաձայն, Ֆրանսայի մէջ դպրոցի մանուկներէն 100էն 95ը վարակուած է ատամնափտութէ, պարզապէս բերնի անխնամ մնալէն։ Այս պարագան դիտուած եւ հաստատուած է նաեւ փաստերով, ընդհանուր պատերազմի շրջանին, զինուորներուն վրայ, որոնց մեծամասնութիւնը իրենց բերնին մէջ ունէին ատամնափտութը եւ անկէ յառաջ եկած բերնի կարգ մը հիւանդութիւններ, առաւել կամ նուազ ծանրութեամբ։

Բոլոր անոնք, որոնք զանց կ'ընեն խնամք տանիլ իրենց բերնին, ուշ կամ կանուխ պիտի կրեն վտանգաւոր աղտերու ծանր հետեւանքները, ինչպէս caries, kystes, fluxions, abcès, stomatites adénites, sinusites, angines, եւն., նաեւ առանց չափազանցելու կրնանք վստահեցնել թէ սոյն հիւանդութիւններու բարդութիւններէն յաճախ յառաջ կուգան մահեր։

Կարգ մը մասնագէտ բժիշկներ եւ բերանագէտներ (stomatologiste), որոնք շատ լաւ ուսումնասիրած են բերնի բոլոր ախտերը, գտած են հետեւեալ պատճառները, որոնք յառաջ կը բերեն գլխաւոր հիւանդութիւններ։

1.— Ակռաներու գէշ խնամուած վիճակը պատճառ կը դառնայ ենթակային գէշ սննդառութեան, հետեւաբար եւ ուժաթափութեան, կազմի նուազումին, ստամոքսի հիւանդութեանց, դալկացման (chloros) եւայլն։

2.— Վատառողջ բերան մը [illegible] քով թոքախտի (tuberculose) մանրէներուն կը նպաստէ իբր բնակութեան վայր մը, խլնուտին (muqueuse) եւ աւշային գեղձերու (glande lymphatique) միջոցաւ թոքախտին ժահրը (virus) կ'երթայ մարմնոյն մէջ։

3.— Ատամնափտութը յաճախ ենթակզակի խաղճմունքին (ganglions submaxillaires) եւ նշագեղձերու վարակիչ հիւանդութեանց պատճառ կ'ըլլայ։

4.— Ատամնափտութը կրող բերան մը թոքախտի մանրէներուն համար թուխսի վայր մը ըլլալով, զարգացման սքանչելի բոյն մը կը դառնայ։

5.— Տզող բերնի խլնուտը (la muqueuse buccale) եթէ գէշ խնամուի, աւելի շատ կը տարածէ մանրէները քան ատամնափտութի պարագային։

Այս հինգ գլխաւոր պատճառները բոլոր մասնագէտ բժիշկներուն կողմէ ընդունուած ըլլալով, ներկայիս մարդկութեան առողջապահութեան համար կը դառնայ հրամայական պահանջ մը եւ հնգարանեայ պատուիրանք մը։

Այս պատճառներէն դուրս կան դեռ ուրիշ անպատեհ պարագաներ ալ։ Այսպէս, յաճախ կը տեսնենք կամ կը հանդիպինք մարդերու, որոնք բնաւ ակռայ չունին կամ փճացած վիճակ կը ներկայացնեն։ Ասկէ առաջ կուգայ հերաթափութիւն (pelade), ակռաներու կամ կզակի անբնական զարգացում, որ դէմքի գեղեցկագիտական տեսքին վրայ կ'ազդէ, եւ առաջ կը բերէ ձայնի հնչականութեան և շնչառութեան խանգարումներ, որոնք բոլորն ալ պատճառ են բերնի մէջ ակռայ չգտնուելուն։

Ինչպէս որ հինգ գլխաւոր պատճառներ կան վարակիչ հիւանդութիւններու, կան նաեւ հինգ գլխաւոր դարմաններ, որոնք ներկայիս գործնականի կարգ անցած են.—

1.— Ատամնաբոյժին կողմէ գէթ տարին երկու անգամ լաւ կերպով մաքրել տալ բոլոր ակռաները։

2.— Քաշել տալ բոլոր անխնամ կամ անդարման ակռաները ու արմատները։

3.— Խնամել եւ դարմանել տալ բոլոր այն ակռաներն ու արմատները, որոնք կրնան օգտակար ըլլալ եւ նպաստել ատամնային ծամքումին (mastication)։

4.— Մաքնուղղական գործիքով (appareil orthopédique) շտկել տալ ատամնային շարքի անբնականութիւնը եւ ստորին ծնօտի դուրս կամ ներս յառաջացեալ վիճակը։

5.— Պակաս ակռաները ամբողջացնել գործնական կեղծատամներու (prothèse) միջոցաւ, ինչպէս՝ լեցատուով (dents à pivot), պսակ (couronne), կամրջակ (bridge) եւ կեղծ ատամնաշար (dentiers)։

Ատամնաբոյժ Մ. ՈՍԿԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՔԱՂՑԿԵՂԸ

Քաղցկեղի ծագման եւ դարմանումի մասին յաճախ տարբեր կարծիքներ ու տեսութիւններ յայտնուած են զանազան հեղինակաւոր անձերու կողմէ, որոնք սակայն դժբախտաբար մինչեւ այսօր որոշ ու վճռական արդիւնքի մը չեն յանգած։ Քաղցկեղին գլխաւոր պատճառները կը վերագրուին քաղաքակրթութեան եւ ընկերային ներկայ աննպաստ պայմաններուն։

Ափրիկէի, Աւստրալիոյ եւ Ամերիկայի բնիկները ապրելով նախնական ազատ կեանքով եւ ենթակայ ըլլալով արեւին կենսատու ու կիզիչ ճառագայթներուն, գրեթէ բոլորովին կ'անգիտանան քաղցկեղի հիւանդութիւնը։

Քաղաքակրթեալ երկիրներու մէջ քաղցկեղին հիմնական պատճառը արդիւնք կը նկատուի մարմնոյ կարեւոր գործարաններուն անբաւարար գործածութեան։ Այդ ախտը ամէնէն աւելի ի յայտ կուգայ մարդուն մարսողական եւ ծննդական գործարաններուն մէջ։

Վերջերս Լէյք Մաչոնկի (Մ. Նահանգներ) մէջ գումարուած է բժշկական համաժողով մը, որուն մասնակցած են հարիւրի մօտ ամէն ազգի պատկանող մ[...] գէտներ. այդ առթիւ ընդ[...] է թէ քաղցկեղը ժառանգ[...] հիւանդութիւն մը չէ, եւ [...] տարափոխիկ կամ վարակիչ [...] դարմանք ունի։ Բաց ատ[...] կեղի բուժման միակ միջ[...] կը կազմեն ք. ճառագայթ[...] եւ ռատիոմով դարմանում[...] ինչպէս նաեւ վիրաբուժական [...] ծողութիւնները. Նման[...] քաղցկեղին բուժումը կա[...] իրականացնել երբ ժամա[...] պէտք եղած դարմանումը [...] դրուի։ Ատամնաբոյժները [...] յաճախ առաջքն առնել այդ [...] տին, բերնին մէջ գէշ ու [...] դած ակռաներէն առաջ [...] բորբոքումները դարմանել[...] յանձնարարելով իրենց յ[...] խորհդներուն դիմել մասն[...] բժիշկներու, երբ այդ բո[...] քումներուն մէջ կը նշմ[...] քաղցկեղի ախտանշաններ։

Հ. ՏԵՐՈՒ[...]

Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԵՆՔ ԼՍ[...] ԵՒ Ի՞ՆՉ ԿԸ ԽՕՍԻ[...]

Հայրենաբաղձ երիտա[...] ներու հոյլ մը, կը ղեկավարէ [...] առաւօտ գործատունէ [...] տուն գործ փնտռելու. [...] պը այժմէն իսկ սկսած է [...] տալ իր ժանիքները ու մէջ[...] տեսնենք յոգնաբեկ, ան[...] յուսակտուր նայուածքներ[...] ռայլ աղերսանքը գործի [...] մար։ Ամէն տեղ կը լսենք [...] հոգեբուխ եւ սրտցաւ [...] չանքները անոնց շրթներէն [...] ինչո՞ւ մուրացիկներ ըլլա[...] տար հորիզոնի տակ, [...] մենք ունինք մեր երկիրը [...] դայն վերականգնելու [...] կամք եւ ուժ մեր երակներ[...] մէջ։ Թէ ե՞րբ պիտի բանա[...] ները՝ անարգել մտնելու [...] փելու քրտինքը մեր հողին [...] քրտինքը որ հոս չի գնահա[...] ուիր, շաղախելու ցեխը [...] բանալիք մեր յարկերուն [...] ծխելու մեր պապենական [...] հայրենի բուխերիկներուն [...]

Երիտասարդութիւն մը [...] կարօտ Հայաստանի լուրեր[...] Անիկա ներկայ է անպատ[...] երբ պատեհութիւնը կ'ունե[...] լսելու բանախօսներ մանաւ[...] Հայաստանի մասին։ Անիկա [...] նօթութիւնը զգացող ու [...] բուած պարագային պատ[...] կապուեցող երախայի մը [...] ծարաւի է գիտնալու, իր [...] ըլլալու մայր երկրի ներ[...] կեանքին ու անցուդարձեր[...] մասին։ Ակներեւ կ'երեւի [...] այսօր լիոնահայ երիտասար[...] ները ազդուած եւրոպական [...] խորհրդային հայաջինջ [...] քականութենէն՝ [...] ու գիտակցութեան յ[...] չուժով կը փարին Միա[...] եւ Անկախ Հայաստանի գա[...] փարին։ Այդ պատճառաւ Տ[...] Զ. Եսայեան իր Խ. Հայաս[...] նէն նոր վերադարձի հա[...] մանքով կրցաւ հաւաքել [...] տասարդութիւնը 4 Սեպտ[...] բերին, եւ սակայն հակառակ [...] բոլոր ջանքերուն ու [...] անկեղծ հաւատաւոր [...] բոլորս յուսախաբ մեկնեցա[...] մեր գիտցածներուն վրայ [...] մէկ ծանօթութեան յաւելց[...]

Ո՛վ խորհրդային Հայաստա[...] կաշառակներ, չեն քաջալերե[...] այն, որ կուզաք մեզ խօսիլ[...] այն, որուն վրայէն լուռ [...] նիք։ Մեզ չի հետաքրքրեր [...] ինչպիսի ընդունելութեան [...] ժանացած էք, կամ Պարի[...] թէ Մոսկուայի վրայով կը [...] Խորհրդ. Հայաստան։ Եթէ [...] բեք ձեր «հայածնունդ [...] ները կը բաւեն» անարգել [...] մը ընել, խանդակաթ ընդ[...] լութեամբ՝ ապա ուրեմն [...] ուրիշ «հայածնունդ» [...] չեն կարող մտնել, չէ՞ որ [...] ալ ձեզ պէս «անծանօթներ [...] անձնապէս տեղւոյն ժողո[...] դին։ Դեռ պիտի գրուի [...] ո՛վ կամաւոր խուլեր, [...] տական եւ անհատական [...]

...քաղութեան մէջ խոր տարբերութիւն կայ։ Երեւանի հեռաւոր փողոցներուն հողաշէն գետնայարկ անկիւններուն երկյարկանիի փոխուիլը ինչ երբեք պետական օժանդակութեամբ իսկ ըլլայ, կարելի չէ վերագրել բոլորովին պետական շինարարութեան։

Արդեօք Երեւանի մէջ ձեր ծնած մէկ շուկայ հեծեալ զինուորի՞ն են Խորհրդային Հայաստանի սահմանները պաշտպանող ու ապահովութիւնը երաշխաւորողները, թէ «ֆէտէրասիոն կազմը» հարեւան երկիրներու հետ կապը։ Որո՞նք են այդ կապերը, ի՞նչ նիւթէ են, մենք չենք գիտեր, դուք ալ լռութեամբ կ'անցնիք։ «Խորհրդային Հայաստան անկախ է տնտեսական, լուսաւորութեան եւ ներքին քաղաքականութեան մէջ», կըսէ։ Միթէ՞ այս երեք բաժանումներով է որ երկիր մը կ'ըլլայ անկախ. ուրեմն միայն այս երե՞քն են պետութեան մը կանոնաւոր ու յառաջդիմութեան տուեալները, հապա մի՞ւս ճիւղերը...։

Մաքսային, արտաքին, պատերազմական եւ այլ քաղաքականութեան անկախութեան վրայ ոչ մէկ խօսք. ինչո՞ւ ո... իրենց լռութիւնը։ Տիկինը կը հաստատէ, կը խոստովանի այնպէս, որ Խորհրդ. Հայաստանը լրիւ չէ իր անկախութեան մէջ։ Ես ալ իրեն պէս հաստատող եմ ատոր եւ ի հարկին կրնամ տալ շօշափելի ու գրական փաստեր թէ' կախուած է Մոսկուայէն։

Ինչո՞ւ խաղաղութիւն չըլլայ զանազան տարրերու միջեւ, երբ հողաբաշխութիւնը կատարուած է ուժերու համեմատ։ Վաշխառուներ չկան, կ'ըսէ Տիկինը. միթէ իշխանութիւնը վաշխառու ըլլալէ կը դադրի, երբ սահմանուած օրը կուգայ խողաբոյսին վերցնելու ունեցածին կէսը, որ միեւնոյն ատեն սահմանուած է տալու ընդհանուր թիւին համեմատութեան վրայ, պահողքին ալ ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ գրացին հարաբերութիւն կ'ունենանք... իսկ եւ բուն տէրը ոչ, ո՞ւր է. հաւասար հողաբաշխութիւնը։

Լսենք զինքը. «Կուլի՛ն, աշխատաւոր գիւղացին իր զինուորական շրջանին կ'ուսանի այբուբենը, կը գիտակցի քաղաքացիական պարտականութեան ու կը վերադառնայ տուն, որ աշխատի կարգով»։ Վայրկեան մը չտարակուսինք, հաւատանք իրեն. բայց ինչո՞ւ այդ գիտակցութեան ապացոյց չի տրուիր. այն գիտակցութեան, որ իր հակված ձեւով մտնենայ քուէատուփին։ Ինչո՞ւ արժէցնել նախ ու ապա զսպել, բռնադատել լռելու, անոր համար որ ձեր կոմսոմոլներուն մէջ չեն արձանագրուիր եւ կամ ի նպաստ ձեզ քուէ չեն տար եւ կը համարուին «հակայեղափոխականներ»։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՏԻՊԱՐ

ՔՈՒԷ'Ս... ԿԻՆԵՐՈՒՆ

Պաշտօնակից մը կ'առաջարկէ կիներուն տալ ոչ թէ ընտրողի, այլ ընտրելիի իրաւունք։ Այսինքն, կին մը պէտք է ընտրել երեսփոխան, բայց կիները պէտք չէ որ իրենք ընտրութիւն կատարեն։

Այսպիսի օրէնք մը, ճիշդ է որ, հակառակ է աւանդութեանց։ Պելճիքայի, Հոլանտայի, Ռումանիոյ եւ ... Չինաստանի մէջ կինը նախ ստացաւ քուէ տալու, յետոյ միայն ընտրուելու իրաւունքները։ Ինչու։ Պատասխանը պարզ է։ Որովհետեւ, ի՛նչ դիւրին բան, քան երեսփոխանութիւն ընել։ Գիտնալ իր աթոռին վրայ բազմիլ, խօսք չառնել, խօսողները չընդմիջել, երբեմն արձակուրդի երթալ, կապոյտ քուէն ճերմակէն զատել, ահա՛ հրաշալի երեսփոխանութիւն մը ձեզի։ Մինչդեռ ի՛նչ դժուար է ընտրող ըլլալ։ Պէտք է որ ընտրողը անանուն ու բազմանուն ծրագիրները քննադատելու չափ խելք ունենայ, այսինչ կուսակցութեան եւ այնինչ կուսակցութեան խոստումներուն միջեւ ընտրութիւն մը ընէ, վէրսայլի դաշնագիրը գոց գիտնայ, սովետներուն մեզի տալիք բարիքներուն ծանօթ ըլլայ։ Եւայլն, եւայլն։ Մարդ կը ստիպուի ըսել. «Ես կը հրաժարիմ քուէ տալու իրաւունքներէս, աւելի դիւրին է երեսփոխան երթալ, որ կը պահանջէ միայն հնազանդութիւն եւ ունկնդրութիւն ամէն խօսքի։

Համաձայն եմ, քուէ'ս կիներուն, նաեւ այն պատճառով որ, երբ կիները ընտրելի ներկայացուին, այլեւս Պուրպոնի պալատին մէջ գեղեցիկ կիներ միայն պիտի երեւին։ Գեղանի երեսփոխաննե՛ր պիտի ունենանք։ Ո՞վ չպիտի ուզեր իր քուէն տալ աղուոր կնկան մը։

Գոնէ,— պիտի խորհի,— կին երեսփոխան մը, փոխանակ այլերուն պէս գէշ օրէնքներ շինելու, աղուոր մանչուկներ կը շինէ։

Փ. Օտիս

ՄԱՆՉԵՐՆ ՈՒ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ

կարգ մը ժողովրդագիրներ պատրաստած են վիճակագրութիւն մը, որ հետաքրքիր տեղեկութիւններ կը պարունակէ։ Վիճակագրութեան եզրակացութիւնը այն է, որ աղքատ ընտանիքները մանչ զաւակներ կը ծնին, հարուստ ընտանիքները՝ աղջիկ։ Ֆրանսացի փիլիսոփայ մը, Ժան Ֆինօ, շատ կը հաւատայ այս իրողութեան։ Նոյնիսկ փարիզի վերջին վիճակագրութիւններն ալ կուգան հաստատել այս պարագան։ Փարիզի մէջ կիներուն թիւը այրերուն թիւէն մեծ է, իրողութիւն մըն է։ Բայց հետաքրքիրը հոն է, որ կիները աւելի շատ են հարուստ թաղերու մէջ միայն։ Իսկ աշխատաւոր, աղքատ թաղերու մէջ՝ այրերը։ Որովհետեւ, կը պատճառաբանեն ժողովրդագիրները, կինը ծնունդ է մեղկութեան, աղջիկը կը ծնի շքեղ ապարանքներու մէջ, ծոյլ եւ որկրամոլ ընտանիքներու ծոցէն։ Իսկ մանչը կը ծնի խոնարհ տուներու ընտանիքներու մէջ, որոնք չարունակ կ'աշխատին։

Ամէն ատեն կը վախեն նոյն յանկերգը, վերաշինութի՛ւն, անդորրութի՛ւն, անխտրականութիւն այլազան տարրերու միջեւ եւայլն։ Կը վախնան խորը մտնելու. ինչո՞ւ. որովհետեւ այդ խորքը բուն իսկ ճշմարտութիւնն է թաքնուած։ Այս նիւթերէն զատ ուրիշի մասին խօսիլ գաղութահայութիւնը լուսաբանել չկայ։ Պատճա՞ռ. ինչպէս ըսի, վախը, երկիւղն է։ Ըսէ՛ք, խնդրեմ, բուն ինչո՞ւ ցերեկին բոյնէն դուրս չելլեր մինչեւ արեւամուտ։

Լիոն Հունոսցի

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ ՀԵՂԻՆԱԿԻ ԻՐԱՒՈՒՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

Առաջիկայ Հոկտեմբեր ամսուան ընթացքին, Հռոմի մէջ տեղի պիտի ունենայ համաժողով մը, որ պիտի վերաքննէ Պերնի 1886ի դաշնագրով։ Այս դաշնագիրը կը վերաբերի հեղինակներու եւ երգահաններու իրաւունքներու որոշման եւ պաշտպանման։ Այժմ վերաքննութեան պիտի դրուի այդ դաշնագիրը, համաձայն հեղինակներու եւ երգահաններու բոլոր ընկերակցութեանց որոշման։ Այդ վերաքննութեան նախագիծը պատրաստուեցաւ, ասկէ ամիս մը առաջ Իտալիոյ մայրաքաղաքին մէջ, միջազգային ներկայացուցչական ժողովի մը ընթացքին։ Այդ միջոցին էր, որ Ամերիկայի ներկայացուցիչը, Էմըրսըն, յայտնեց թէ Ամերիկա եւս կը փափաքի յարիլ Պերնի դաշնագիրին։

Այս դաշնագիրը, երկար ատեն է, ենթակայ է զանազան կամայականութիւններու։ Զանազան ազգեր կը բանաքաղեն զայն, առանց քաշուելու։ Մասնաւորաբար Պոլոնիա, Ռուսիա եւ գաղթաշխատութիւնները բնաւ չեն համակերպիր դաշնագիրին տրամադրութեանց։ Ուստի որոշուեցաւ յայտնել այդ երկիրներու կառավարութեանց թէ ամէն տեսակ բանաքաղութիւն պիտի նկատուի խաբեութիւն եւ պիտի հետապնդուի խիստ օրինապահութեամբ։

Միւս կողմէ, յարմար տեսնուած է, գրական եւ գեղարուեստական գործերու պաշտպանութեան համար, դաշնագրին վերաքննութեան պահուն, կառավարութիւններէն խնդրել, որ իրենց պաշտօնական ներկայացուցիչներուն միացնեն, իբրեւ փորձագէտ, արհեստով հեղինակներ։ Նոյնպէս պիտի աշխատուի որ ոեւէ չփոթութիւն չմտնէ երգահանին ու նուագողին իրաւունքներուն որոշման մէջ, եւ յստակ բացատրուին հեռուոտաբար հեղինակներու իրաւասութիւնները։ Պերնի դաշնագիրին վերաքննութիւնը գոյց տուած է որ անհրաժեշտ է, գրական, երաժշտական եւ շարժանկարային տեսակէտներով, տարբերութիւն մը դնել աշխատակիցին, — որ կը մասնակցի երկի մը ստեղծագործութեան,— եւ հեռուողաբար հեղինակողին միջեւ, — որ ստեղծագործուած երկ մը կը յարմարցնէ որոշ պահանջներու։ Եւ սակայն թերեւս հեղինակին իրաւունք տրուի արտօնել իր գործերուն պատշաճեցումը շարժանկարի համար, պահելով իր շահագործելու իրաւունքը այն գեղարուեստական գործերուն վրայ, որոնք գրուած են շարժանկարի համար։

Նախագիծին մշակման պահուն աճագին հարց բարձրացաւ հեղինակի իրաւունքի տեւողութեան խնդրին մասին։ Վերջնական որոշումը պիտի տրուի Հոկտեմբերի ընթացքին։ Գերման ներկայացուցիչներուն բանաձեւը մեծամասնութեան կողմէ ընդունուելով, համաժողովին պիտի առաջարկուի որ գրական եւ գեղարուեստական գործերը հեղինակներու ընկերակցութեանց կողմէ շահագործուին ոչ թէ 30 տարի, այլ 50 տարի։ Իսկ երբ գրական ու գեղարուեստական գործի մը հեղինակները բազմաթիւ են (աշխատակցութիւն), տեւողութիւնը ճշդուի սկսելով վերջին աշխատակիցին մահուան թուականէն։ Եւ այս տեւողութիւնը հաւասարապէս պիտի յարգուի, ինչպէս հեղինակին, նոյնպէս միութեան անդամներուն երկրին մէջ, սկսեալ միեւնոյն թուականէն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԹԼԷԹԻԶՄ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈԼԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

կարգ մը դժուարութիւններու ենթարկուելէն վերջ, փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ-ի վարչութիւնը յաջողած է կազմակերպել փարիզահայ տարեկան ողիմպիականը, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ կիրակի։ Մաղթելի է որ յառաջիկայ տարի աւելի կանուխէն շարժին։

Փարիզի շրջանի բոլոր մաս նաճիւղերը իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն։ Ասկէ զատ Մարսիլիոյ մասնաճիւղը որ միշտ փափաքուած կերպով աշխատած է, եօթը լաւագոյն մարզիկներ պիտի ղրկէ, փայլը աւելցնելու համար այդ տօնին։

Նոյն օրը ֆութպոլի մրցում մըն ալ պիտի կատարուի։

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ՊԵՐՊԷՐԵԱՆԻ ՆՈՐ ՄՐՑՈՒՄԸ

Ամերիկահայ կռփամարտիկ Սեդրակ Պերպէրեան փոխ վրէժի մրցում մը պիտի կատարէ իր հակառակորդին՝ ճիմմի Սաքքօյի դէմ, որմէ պարտուած էր վերջերս կէտերով։

Անցեալ անգամուան մրցումին Պերպէրեան 1000 տոլար ստացած է։ Ամերիկեան թերթերը այդ գումարը անբաւական կը գտնեն Սեդրակի համար, մինչ ատիկա մեծ գումար մըն է եւրոպահայ խաղացողներուն, որոնք այդ դրամը հազիւ տարիէ մը կրնան շահիլ։ Իսկ փոխ վրէժի մրցման համար 2000էն աւելի պիտի առնէ։

Անցեալ շաբաթ Մօնթարժիի մէջ (Ֆրանսա) հայ կռփամարտիկ Ճէն Մաք կէտերով յաղթեց Անտրէպէքի։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐԴ ՄԸ ՈՐ ԿԻՆ Կ'ԱՑՐԷ.— Լոնտոնի մէջ գերմանացի մը, ֆրանք Պակէնաթ. տօպրակ մը շալկած՝ կը տանէր նետելու ամայի տեղ մը, երբ յանկարծ ձերբակալուեցաւ։ Տօպրակին մէջ գտնուեցաւ երկու բազուկ եւ երկու ոտք, որոնք կը պատկանէին մանկամարդ սպասուհիի մը, որ ժամանակէ մը ի վեր կորսուած էր։ Ոճիրին խոստովանութենէն յետոյ, Հարկ տեսնուեցաւ խուզարկութիւն կատարել տանը մէջ։ Ընհաշիւ կնոջական զգեստներու մթերք մը, բոլորովին արիւնախուռն։ Այս մարդակեր ոճրագործը մինչեւ հիմա 13 կին սպաննած ու այրած էր, եւ զգեստները կը պահէր սնտուկներու մէջ։

ՍԻՐՈՑ ՈՃԻՐ.— Տիկին Սէր, չդիմանալով էրկանը, փիէր Սէրի վայրագութիւններուն, ձգեց մէկ հատիկ աղջիկն ու էրկանը տունը եւ գնաց գտնել ուրիշ էրիկ մը։ Հաստատուեցաւ փաւքալ փողոցին մէջ։

Ամուսինը քանի մը անգամ աղջիկն առաւ ու գնաց աղաչելու կնոջ, որ, յանուն որբուկին, վերադառնայ տուն կինը կը մերժէ։

Աղջի իրիկուն, փիէր Սէր դարձեալ գնաց սէր աղաչելու կնոջ մերժումին վրայ, ամուսինը բռնեց մազերէն եւ սկսաւ ածելիով հարուածել։ Տիկին Սէր, վիզին ստացած ծանր վէրքերէն ուժաքամ, ինկաւ գետին։ Փիէր Սէր կարծելով որ մեռաւ, կատաղութեամբ ածելին դրաւ վիզին եւ այնպէս ուժգին կտրեց, որ գլուխը ետեւը ինկաւ։ Փռուեցաւ գետին եւ հոգին փչեց։

ՉՈՐՍ ԱՂՋԻԿՆԵՐ ԱՑՐԵՑԱՆ.— Լոնտոնի մէջ, շարժանկարի գործարանէ մը կրակ ծագեցաւ եւ ամբողջ շէնքը մոխիր դարձաւ քանի մը ժամուան ընթացքին։ Հրդեհը սկսաւ պայթումով մը, եւ այնքան արագ տարածուեցան բոցերը, որ բանուորուհիներէն շատերուն զգեստները կրակ առին։ Սարսափահար, բանուորուհիները պատուհաններէն նետուեցան ջրանցքի մը մէջ, որ կը գտնուի գործարանին ետեւը։ Հարկ եղաւ որ պատսպարները նետուին ջուրը եւ դուրս հանեն զանոնք ջրանցքէն։ Քիչ վերջ փլատակներուն տակէն հանուեցան չորս դիակներ, ածխացած եւ բոլորովին անճանաչելի։ Կը կարծուի որ ուրիշ բանուորուհի մըն ալ այրած է. դեռ կան որ փոքրիկ ու ծանր այրուածքներ ստացած են։

ՀԱՄԲՈՅՐԻ ՄԸ ՀԱՄԱՐ.— Ռիշըլիոնէի կայարանին մէջ գեղանի տիկին մը, իր բեռները վերցնելու համար կանչեց երկաթուղիի պաշտօնեայ մը։ Պաշտօնեան նայեցաւ բեռներուն, յետոյ նայեցաւ կնոջ վարդի պէս վառուած ու բացուած երեսներուն։ Ու փոխանակ գրկելու բեռները, գրկեց գեղանի տիկինը սիրահարի նման։ Շրթներն երկարեց եւ համբոյր մը դրոշմեց դարձեալ սիրահարի ոճով։

Զարմանքներ կան որ կը վկային թէ տիկինը կարմրեցաւ... համոյք զգալով։ Այնպէս որ, հաճի քանի մը խօսք ըրաւ սովորական բողոքի համար։

Խնդիրը սակայն հոս չի վերջանար։

Ամուսինը եկաւ եւ ոտքով ձեռքով բողոքեց։ Սակայն երիտասարդ պաշտօնեան.թէ համբուրել գիտէ, ծեծել ալ գիտէ։ Եւ այս անգամ երկարեց... ձեռքը, ապտակեց մարդը։

— Եղբա՛յր, համբուրելն ալ մե՞ղք է։ Գեղեցիկը միշտ համբուրել պէտք է։

Գործը դատարան ինկաւ։ Դատարանը անպարտ արձակեց պաշտօնեան, որ համբուրած էր «ողջոյն» մը տալու բարեմտութեամբ, առանց անբարոյ եւ յետին միտքի։ Պաշտօնեային ի՞նչ մեղքն է, եթէ տեսողները գայթակղեցան։ Ամուսինը գիմեց վճռաբեկ դատարանի, գործը արձագանգեց խոհական թերթերուն եւ վիճաբանութիւններ կը շարունակուին։

Գեղեցիկ աղջիկները համբուրելը մե՞ղք է։ Ըսէ՛ք, մե՞ղք է։ Եթէ մեղք է, Աստուած ինչո՞ւ գեղեցիկ ստեղծեց։ Ըսէ՛ք, ինչո՞ւ գեղեցիկ ստեղծեց։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ ԿԸ ՆՇՄԱՐԷ ԹԷ՝ ԶՕՐԵՂ ՄԱՐԴՈՑ ՀԵՏ Է ԳՈՐԾԸ

Եթէ այս յայտնութիւնը ընելով, կոստանդինովնա կը սպասէր որ անակնկալի մատնէր մեզ, խորապէս պարտուեցաւ ուրեմն, որովհետեւ, Քարասօֆ՝ առանց վրան նայելու, պահարանը ետ դարձուց եւ ըսաւ ժպտելով.

— Լա՛ւ, կը տեսնեմ թէ կրնամ ձեր վրայ վստահութիւն ունենալ, քանի որ նոյնիսկ առանց յետին վարանումի, ինծի յանձնեցիք թուղթեր, որոնք գիտէի թէ ձեր քովն են, եւ որոնք ձեզի համար փրկութեան ամէնէն մեծ գրաւականները կը կազմեն. վերջնականապէս ձեզ կ'ընդունիմ մեր մէջ։

— Գիտէի՞ք թէ այս թուղթերը իմ քովս են։

— Այո՛. ինչպէս նաեւ գիտէի թէ՝ անոնք ձեզի յանձնուած են Մ. Ս.ի անձնական քարտուղարին՝ Հէրման Պիւլլէռի կողմէ։

— Ո՜հ, ա՞յդ ալ գիտէք։

— Ինչպէս նաեւ այն թէ՝ իր անձնական կնիքով զայն կնքելէ յետոյ, ձերբճինքի ձեզի հրամայեց զայն ձեր քովը պահել։

— Ահա, զոր օրինակ, ինչ որ անբացատրելի կը գտնեմ, գոչեց «կարմիր կոյս»ը։ Երբ ձերբճինքի ինծի յանձնեց այս ծրարը, առանձին էինք, գլուխ գլխի. Թիւ 2 Լուպիանքայի իր աշխատանոցին մէջ. ոչ ոք կրնար մեզ լսել։

Քարասօֆ ժպտագին ընդմիջեց.

— Եւ եթէ մանրամասնէի, եթէ ըսէի նաեւ, ինչ որ ըրաւ ձերբճինքի, ծրարը ձեզի յանձնելէ առաջ, ի՞նչ պիտի ըսէիք։

Կոստանդինովնա, այլեւս իր զարմանքը ծածկել իսկ չէր մտածեր։

— Ինչպէ՜ս. այդ ալ գիտէք, մրմնջեց։

— Ի՞նչ կայ զարմանալու. իմ պարտքս չէ՞ գիտնալ ինչ որ տեղի կ'ունենայ Չեկայի որջին մէջ. պէտք է որ ձեզի ըսեմ նաեւ թէ այդ ծրարին մէջ ուրիշ ինչեր ալ կան, խնդրոյ առարկայ թուղթերէն զատ։

Կոստանդինովնա իր գրասեղանին կռթնեցաւ եւ գլուխը ձեռքերուն մէջ առած ըսաւ.

— Ինքզինքս կը կորսնցնեմ. եթէ ձերբճինքի ձեզի չէ բացուած մտերմօրէն, ինչ որ կասկածելի է, չեմ կրնար ըմբռնել թէ ինչպէ՞ս կրցաք թափանցել գաղտնիքի մը, որմէ կախում ունի սովետ կառավարութեան գոյութիւնը։

— Կը տեսնեմ որ, ըսաւ Քարասօֆ, աւելորդ է շարունակել։ Ինծի պէս դուք ալ գիտէք թէ ի՞նչ կայ այդ ծրարին մէջ. անշուշտ, քանի որ անոր վրայ կնիքին ձեռք չէ դպած, մինչեւ հիմա որեւէ մէկը ծանօթացած ըլլալու չէ անոր բովանդակութեանը։

— Կը հաստատեմ թէ այդպէս է։ Ինծի յանձնուած օրէն ասդին, ծրարը արկղիկէս դուրս չէ ելած։

Քարասօֆի շրթներուն վրայ, լայն ժպիտ մը փթթեցաւ, իր կեդրոնատեղիէն վերարկուին գրպանէն թղթապանակ մը հանեց որուն մէջէն երկու կտոր թուղթեր քաշեց, եւ զանոնք կոստանդինովնայի երկարելով.

— Շատ անխոհեմ հաւատարիմ մըն է որ տուիք, պատասխանեց Քարասօֆ, որովհետեւ եթէ չեմ սխալիր, ահա լուսանկարները այդ ծրարին մէջ գտնուած երկու թուղթերուն։

Մէկ ոստումով, կոստանդինովա անոր վրայ նետուեցաւ։

— Ի՞նչ, ի՞նչ կ'ըսէք... դուք

Եւ ակնարկը նետելով լուսանկարներուն վրայ, որ Քարասօֆ ցոյց կուտար.

— Ի՞նչպէս յաջողեցաք ձեռք անցընել այդ բանը։ Արդեօ՞ք ես ալ շրջապատուած եմ մատնիչներով, որոնք իմ կորստեանս կ'աշխատին, որովհետեւ, այն որ արկղս բացաւ եւ այդ գաղտնիքը ձեռք ձգեց, իմ կորուստս միայն կրնայ ուզած ըլլալ։

Եւ սկսաւ լալ։

Յուզուած՝ Քարասօֆ անոր մօտեցաւ, եւ զայն պաշտպանելու ձեւով, թեւերը անցուց կոստանդինովնայի ուսին շուրջ, եւ քաղցրօրէն ըսաւ.

Կրնա՞յ ըլլալ որ, բարեկամուհի՛, բարկութիւնը ձեզ այնքա՛ն կուրացնէ որ նոպոտիի եւ իմ մէջ տեսնէք ձեզի դէմ թշնամիներ, եւ կարծէք թէ ճնշումով կամ սպառնալիքով ձեզ պարտադրենք չեմ գիտեր ինչ տեսակ զիջումներու։ Ինչպէ՞ս կրնաք մեզի պէս մարդերը բաղդատել Չեկայի չէլ աւազակներուն, որոնց միջեւ հնազանդեցաք բռնութեամբ։

— Բայց այդ թուղթե՞րը։

Կը ճանչնաք անոնց արժէքը, այնպէս չէ՞. գիտէք թէ որքան ատեն որ անոնք իմ ձեռքերուս մէջ գտնուին, մարդ չպիտի կրնայ ինծի դպիլ։ Նոյնպէս, կրնաք ենթադրել թէ՝ անոնք իրենք իրենց չեն եկած գրպանս մտնելու, եւ թէ զանոնք ունենալու համար..

— Պէտք է որ անշուշտ շատ աշխատիք։

— Լաւ ուրեմն, քանի որ դիտէք այդ բոլորը, ձեզի մէկ նոր մէկ փաստը պիտի տամ այն վստահութեան որ նոպոտի եւ ես ունինք ձեր վրայ. ահա ի՞նչ կ'ընեմ այդ թուղթերը։

Եւ կրակարանին մօտենալով, Քարասօֆ բոցերուն յանձնեց զանոնք։

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

յիշեց թէ Անգլիա զեղչած է ցամաքային ուժերը։ Ցետոյ, իրաւարարութեան ենթարկեց Մուսուլի հարցը՝ ցոյց տալու համար թէ կը սիրէ խաղաղութիւնը։

— Մեր ծաղիկ երիտասարդութիւնը, մեր գաղթականութեանց, Հնդկաստանի եւ ուրիշ շրջանակներու բնակչութիւնը կրակի մէջ ձգեցինք, յանուն ապահովութեան Պելճիքայի չէզոքութեան։ Մաղթենք որ անգամ մըն ալ չպատահի, բայց մենք միշտ պատրաստ ենք՝ նոյն շարժումը կատարելու համար։ Սակայն շատեր կ'ուզեն որ մենք ապահովութիւնը երաշխաւորենք բոլոր երկիրներու սահմաններուն։ Մեր ուժերը չեն բաւեր։

Ռախովսքի եւս պիտի կանչուի

Շաբաթ օր, Ռանպուլյէի դղեակին մէջ, ուր կը հանգչի ամառները Հանրապետութեան Նախագահը, Նախարարներու Խորհուրդը երկու ժամ նիստ գումարեց եւ զբաղեցաւ Փարիզի խորհրդային դեսպան Քրիսթիան Ռաքովսքիի խնդիրով։ Նախարարները միաձայնութեամբ որոշեցին պահանջել Մոսկուայի գործավարներու խորհուրդէն, որ Ռաքովսքի ետ կանչուի։ Եւ անմիջապէս որ արտաքին Նախարար Պրիան վերադառնայ Ժընեւէն, այս որոշումը պաշտօնապէս պիտի հաղորդուի Չիչերինի։

Այս կարգադրութիւնը ֆրանքեւխորհրդային յարաբերութեանց խզում առաջ չպիտի բերէ։

Ինը մահապատիժ Լենինկրատի մէջ

Լէնինկրատի դատարանին մէջ, ուր տեղի կ'ունենայ Անգլիոյ լրտեսներուն դատը, ընդհ. դատախազը մահապատիժ պահանջեց 9 ամբաստանեալներուն համար, որոնց մէջ կին մըն ալ կայ։ Երկու ուրիշ ամբաստանեալներ եւս, որոնց մէկը կին մըն է եւ միւսը հարիւրապետ մը եւ որոնց տարիքը 70ը անցած է, մահապատիժի արժանի նկատելով հանդերձ, ընդհ. դատախազը դատարանին կը թողու շարժիլ այնպէս, ինչպէս կը թելադրէ անոնց տարիքը։

Երեք ուրիշ ամբաստանեալներ եւս ազատ արձակուեցան, որովհետեւ փաստերը կը պակսէին անոնց յանցանքին մասին։

Աքսորական 117 եպիսկոպոսները

Ռուս ազգային կոմիտէն, որուն Նախագահն է Քարտաշօֆ եւ որուն կը մասնակցի Վլատիմիր Պուրցեֆ, պատրաստած է անուանացանկը այն 117 եպիսկոպոսներուն, որոնք աքսորուած են զանազան հեռաւոր քաղաքներ։ Ասոնցմէ դուրս, ցանկը կը յիշատակէ նաեւ ուրիշ 40 կղերականներ, որոնց մասին ոեւէ լուր չկայ։

Աքսորական կղերականները դատապարտուած են մնալու հոն, ուր տարագրուած են, եւ որոշ ժամերու մէջ կը ներկայանան կէփէուին։ Շատերը տաժանակիր աշխատանքներու լծած են, ոմանք խոհարար շինած են, ոմանք ալ գիշերապահ։ Ամսական կը ստանան 3-6 րուբլի, ինչ որ չի բաւեր ապրելու համար։ Մնաց որ, շատ անգամ չի վճարուիր այդ ալ։ Աքսորի համար ոեւէ պատճառ ցոյց տրուած չէ իրենց, այլ վարչական կամայական հրաման մըն է, որ գործադրուած է։

Կոմիտէն, բողոքելով Ռուսիոյ բռնակալ վարչաձեւին դէմ, կը հրաւիրէ աշխարհի բոլոր մտաւորականները, որ միանան իրենց բողոքին։

Համաշխարհային նոր պատերազմ

Գերմանիոյ նախկին կայսրը, Վիլհէլմ, «Սընտէյ Քրոնիքլ» թերթին մէջ երկար յօդուած մը գրելով, այն համոզումը կը յայտնէ թէ համաշխարհային նոր պատերազմ մը պիտի ծագի 1937ին։

Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ ծնունդները

Անգլիոյ անցած տարուան ընդհանուր մարդահամարին վերջնական արդիւնքներուն համաձայն, Անգլիոյ (Իրլանտան ալ առնելով) բնակչութեան թիւն է 48,190,000, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ բնակչութեան փոքրիկ յաւելում մը կայ բաղդատմամբ նախորդ տարուան։

Ամուսնութիւնները կը ներկայացնեն հազարին 14,5 համեմատութիւն մը, իսկ ծնունդները՝ 17,8 համեմատութիւն մը։ Եթէ չհաշուենք 1918 տարին, Անգլիոյ տարեգրութեանց մէջ առաջին տարին է, որ նշանաւոր պիտի մնայ իր ծնունդներու նուազումով։

⁂ Փրօֆ. Մաքս Վօլֆ, «Լոքալ Անցայկէր»ի մէջ յօդուած մը տպելով, ահազանգ կը բարձրացնէ գերման բնակչութեան նուազումին պատճառով։

«Ծնունդներու թիւը վերջերս այնքան նուազած է, որ վախ կը պատճառէ։ Ծնունդներու համեմատական թիւը 1913ին 27,5 առ հարիւր էր, իսկ 1925ին՝ 20,6։ Պերլինի ծնունդներու համեմատական թիւն է 11,2 առ հարիւր, այնպէս որ առաջին մայրաքաղաքն է, որ ամէնէն աւելի դանդաղ կ'աճի։ Գերմանական մեծ քաղաքներու ծնունդներուն միջին համեմատական թիւն է 14,9 առ հազար։ Իսկ այն քաղաքներունը, որոնք ունին 20 — 100,000 բնակչութիւն, 18 առ հազար։

«Միայն գիւղերը քիչ մը շատ ծնունդներ կը համրեն։ Սակայն գիւղերու բնակչութիւնը Գերմանիոյ բնակչութեան երրորդ մասն է միայն։ Շուտով գիւղերն ալ պիտի ընդգրկեն քաղաքներու բարքերը։ Արդէն գիւղացիներու շրջանակներուն մէջ եւս բազմանդամութիւնը, հետզհետէ հազուագիւտ, լաւ բան մը չի նկատուիր։ Այնպէս որ Գերմանիա շուտով պիտի դադրի ոչ միայն աճելէ, այլ նաեւ պիտի նուազի, եթէ ներգաղթ մը դարման չբերէ այս շատ կարեւոր հարցին։

«Գերմանիան, այն ատեն, պիտի մատնուի կացութեան մը աւելի գէշ, քան Ֆրանսան, որ Պելճիքայէն, Սպանիայէն, Իտալիայէն ներս կ'առնէ մարդիկ, որոնք մշակոյթով, ցեղով նման են եւ դիւրին կը ձուլուին։

«Գերմանիա եւս պիտի ստիպուի ընդունիլ գաղթականներ արեւելեան երկիրներէն, գաղթականներ, մտային աւելի վար մակարդակով, որոնք ոչ միայն չպիտի ձուլուին, այլ նաեւ պիտի աշխատին խանգարել գերմանականութիւնը»։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները յառաջիկայ Հինգշաբթի 15 Սեպտ. երեկոյեան ժամը ճիշտ 8.30ին գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Բացակայողները պատասխանատու պիտի նկատուին։ Անդամատետրերը միասին ունենալ պարտաւորիչ է։ Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ ընկեր Մ. Գույումճեան։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» խումբի ժողովը վաղը՝ Դշ. ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկանալ անդամատետրերով։ Օրակարգը կարեւոր է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վահագ» խումբի ընկեր եւ ընկերուհիները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին Ուրբաթ (Սեպտ. 16.) ծանօթ հաւաքատեղիին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայրենակցական միութեան ընդհ. անդամական ժողովը 15 Սեպտ. Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Գլօրիա ճաշարանին սրահը, (61, Rue Mr. le Prince, Métro St. Michel կամ Odéon)։ կը խնդրուի ամբողջ կիլիկեցի հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ անպայման։ Օրակարգ՝ վերակազմական աշխատանք։

«ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔ»ի հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը իր վերջի նիստին մէջ՝ վարչութեան անդամ ընտրեց հետեւեալները.— Պ. Պ. Ա. Ղէնէվիզեան՝ Ատենապետ, Տ. Փամպուգճեան՝ Ատենադպիր, Ա. Սապոնճեան՝ գանձապահ, Յակոբ Խաչիկեան հաշուապահ եւ Վաղարշակ Վարպետեան, Օր. Արմէնուհի Պէզիրկէանեան եւ Օր. Յասմիկ Բանգուեան խորհրդականներ։

«Բարձր Հայք»ի Հայրենակցական միութեան հասցէն է.— Hanivezian Arice, 106 Rue Ménilmontant Paris 20e.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի բնիկ Շ. Գարահիսարի Սուշէհրիէն Սիս գիւղացի Առաքել Զաքարեանը. հօր անունը Տրդատ եւ մօր անունը Արեւալոյս։ Իմացնել՝ Սեբոբ Զաքարեանի Aux Escabrin, par Aubin (Aveyron) France.

կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրս Եղիկէլ Ճիղեկեան, Շապին Գարահիսարի Ազպըտեր գիւղացի։ Հօր անունը Յակոբ, մօրը՝ Մաննոյ։ Տեղեկացնել՝ Ա. Ճիղեկեան, Etablissements H. Pellet. Vienne (Isère).

— կը փնտռուին Յարութիւն եւ Պայծառ Մանտրօեան որ 8 տարի առաջ Պոլիս Գատըգիւղ Հալաճ փողոց թիւ 1 կը բնակէին։ Յարութիւն ամուսնացած էր Խուբէլէկցի Տիգրանուհիի հետ։ կը կարծուի որ այժմ Նիսի կողմերը կը գտնուին։ Իմացնել՝ իրենց եղբօր Բենիամին Մանտրօեանի, հասցէ՝ Manuel Mardirossian, 15 Rue Odéon Gap (H. A.)։

ՍԱԿԱՐԱՆ
12 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի)	100 Mark	606	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	95
Թրք. ոսկի	» or	107	50
Մէճիտիէ	Médjidié	9	90
Լէվա 100 հատ	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	30
Լիր »	» Lire	138	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	492	--
Լէյ 100 հատ	Ley	15	65
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3430	—
» II	»	2020	—
» III	»	1680	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

14 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 440

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Անգլիոյ Արհեստակցական Միութեանց (Trades Union) խորհրդաժողովը, որ գումարուեցաւ Էտինպուրկի (Սկովտիա) մէջ, երկու կարեւոր հարցեր ունէր իր օրակարգին վրայ. մէկը՝ անգլիական Արհեստակցական Միութեանց խզումը Խորհրդային Միութեան կարմիր Սէնտիքաներուն հետ, երկրորդը՝ վերջին անգլիական խորհրդարանին քուէարկած հակաշխատաւորական նոր օրէնքին դէմ մղուելիք պայքարը։

Ռուսական Արհեստակցական Միութիւններու հետ յարաբերութիւնը խզելու հարցը, իր ետեւ ունի կարճ պատմութիւն մը, որ կը սկսի անցեալ տարուան ընդհանուր գործադուլէն։ Մոսկուայի Տօն-Քիշօթները Ռուսիոյ ինքնակոչ սէնտիքաներու ներկայացուցիչներուն միջոցով եւ առատ դրամով փորձեցին խաղաղ գործադուլը զինուած յեղափոխութեան փոխել, սակայն յաջողութիւն չունեցան, որովհետեւ իրենց դէմ գտնուողները ոչ թէ չինացի «քուլի»ներ էին, այլ գիտակից եւ պատրաստուած անգլիացի բանուորներ։

Այս պարագան զայրոյթը գրգռեց անգլիական աշխատաւորներու մեծամասնութեան, որովհետեւ անգլիացի եւ անգլիացի մարդը, ինչ դասակարգի մէջ ալ գտնուի՝ իրեն համար անհանդուրժելի է որ օտարներ իր ներքին կեանքին միջամտութիւն ընեն։

Այս դէպքէն յետոյ քանի մը անգամ ազդարարութիւն եղաւ ռուսական սէնտիքաներու ներկայացուցիչներուն, որ զգոյշ ըլլան, բայց հակառակ ատոր, անոնք աշխատեցան աւելի բուռն դարձնել իրենց անհարկի եւ անմիտ միջամտութիւնը, նոյն իսկ խորհրդաժողովի մը ընթացքին Պուխարին համաշխարհային յեղափոխութեան երկու լուսաւոր կէտերէն մէկը կը համարէր Անգլիոյ հանքագործներու գործադուլը, իսկ միւսը... չինական յեղափոխութիւնը...։

Ինչպէս համաշխարհային բոլոր սէնտիքաները, նոյնքան եւ աւելի անգլիական սէնտիքաները գիտեն, որ Ռուսիոյ մէջ բանւորական սէնտիքաներ գոյութիւն չունին, ինչպէս նաեւ գոյութիւն չունի այդ սէնտիքաներու կողմէն ընտրուած կեդրոնական մարմին մը, այլ կայ նման անունով մարմին մը, որ նշանակուած է Կոմկուսի կեդր. կոմիտէին կողմէ՝ շահագործելու համար բանւորներու անունը։ Երկիր մը ուր խաղաղ գործադուլը մահապատիժի արժանի կը համարուի, այնտեղ բանւորական սէնտիքաներու խօսքը չի կրնար ըլլալ։

Գիտէին այս բոլորը, սակայն կ՚ենթադրէին թէ այսպիսի մարմնի մը հետ յարաբերութեան մէջ ըլլալով, բարոյական ճնշումի տակ աստիճանաբար բնականոն վիճակ առաջ պիտի գայ եւ ռուս աշխատաւորութիւնը պիտի ձերբազատուի իր ենթարկուած արհաւիրքներէն։

Ժամանակը ցոյց տուաւ թէ միամտութիւն մըն էր այս կերպ մտածելը, ընդհակառակն անոնք կ՚ուզէին օգտագործել այդ ճեղքուածքը՝ անկէ ներս սողոսկելու եւ պառակտելու համար արեւմտեան աշխատաւորութիւնը։

Տակաւին քանի մը ամիս առաջ, անգլեւխորհրդային խզումէն յետոյ, երբ Կոմինտէրնը սկսաւ զանգուածային գնդակահարութիւն կատարել, առանց դատի ու դատաստանի՝ լոկ ըմբոստներու տուած ցուցմունքին վրայ, Լոնտոնի անգլեւռուսական կոմիտէն հեռագրեց Մոսկուա, որ վերջ տրուի զանգուածային ջարդարարութեան, իսկ Մոսկուա արհամարհեց զանոնք։

Այս կարճ պատմութիւնը Անգլիոյ աշխատաւորութիւնը բերաւ այն եզրակացութեան, թէ՝ սխալած էր ինք եւ միակ դարմանը պիտի ըլլայ յարաբերութեանց ամբողջական խզումը։

Այս հարցն էր որ խորհրդաժողովը ճնշող մեծամասնութեամբ վճռեց։

Ռուսական բանւորութիւնը ոչ միայն ցաւ չի զգար Անգլիոյ աշխատաւորներու այս արարքին համար, այլ չափազանց գոհ պիտի մնայ, որովհետեւ այս ձեւի խիզախ պայքարին մէջ կը տեսնէ իր անունով շահատակութիւն կատարող բռնաւորներու անկումը եւ իր վերջնական փրկութիւնը։

Ճիշդ է որ Անգլիոյ աշխատաւորական շարքերուն մէջ տակաւին չնչին փոքրամասնութիւն մը կայ, որ կատաղի պայքար կը մղէ մեծամասնութեան դէմ, եւ զանոնք դաւաճան կ՚անուանէ։ Հաւանական է որ անոնք անկեղծ են իրենց համոզումներուն մէջ, սակայն պիտի գայ օր մը, որ անոնց ալ աչքերը պիտի բացուին, բացի արհեստով վարձկաններէն։

Արհեստակցական Միութեանց նոր օրէնքին դէմ մղուելիք պայքարը աշխատաւորականներու համար կենսական նշանակութիւն ունի։ Ներքին գործ մըն է թէեւ, սակայն կը շահագրգռէ աշխարհի բոլոր սէնտիքաներն ալ։

Կասկած չկայ թէ պահպանողականները այժմու խորհրդարանի պատահական մեծամասնութենէն օգտուելով, կ՚աշխատին իրենց համար վաղուան պատնէշները ուժեղացնել, սակայն կը թուի թէ աշխատաւորականները չպիտի թոյլատրեն, որ այդ օրէնքը մարմին առնէ։ Հաւանական է, որ աշխատաւորականները յաջողին յառաջիկայ նոր ընտրութիւններէն օգտուելով խնդիրը հանրաքուէի դնել, քանի որ նախորդ ընտրութիւններու ատեն այս հարցը չկար։ Հետեւաբար, պէտք է սպասել, որ քուէտուները իրենց կամքը յայտնեն այս խիստ կենսական խնդրին մասին։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՑԷ՛Ք ԴՈՒՌՆԵՐԸ

Յուսաբեր, քննելով Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորման խնդիրը, կը գրէ (3 Սեպտ.).

— «Սուրիահայ գաղթականներու գետեղումը արդէն գործնական հունի մէջ մտած է։ Մօտ ատենէն այս աշխատանքները աւելի լայն ծաւալ պիտի առնեն՝ հնարաւորութիւն ստեղծելով, որպէս զի պատկառելի քանակ մը սուրիահայ գաղութէն նստակեաց դառնայ եւ կապուի հողին։

«Ըստ նախագծուած ծրագրի, գետեղուող գաղթականներու թիւը պիտի ըլլայ 20,000։

«Մեր մէջ թերեւս կան մարդիկ, որոնք հոգեկան որոշ թեթեւացում կը զգան, երբ կը լսեն հայ բեկորներու տեղաւորման մասին, մինչեւ իսկ հայրենի երկրի սահմաններէն դուրս։ Այսօրուան մտահոգութիւնները անոնց աչքին անարժէք կը դարձնեն գալիք վտանգները, որոնք անխուսափելիօրէն կապուած են օտարութեան մէջ մնալու փաստին։

«Մենք գիտենք սակայն, որ հայ ժողովուրդի համար կորած են անցեալին, տարբեր վայրերու մէջ հաստատուած մեր բոլոր գաղութները. գիտենք նաեւ, որ ի վերջոյ պիտի կորսուին նաեւ անոնք, որոնք կը հաստատուին այսօր, մեր աչքերուն առջեւ (ու մինչեւ իսկ մեր աջակցութեամբ) վերստին օտար երկնակամարներու տակ։

«Հոն, Արարատի փէշերուն տակ, իշխանաւորը հայրենի՛քը կ՚անդամահատէ, իսկ հոս, օտարութեան մէջ, մենք ժողովուրդը կ՚անդամահատենք՝ երկու ծայրերէն հայ ժողովուրդի եւ անոր ապագայի գերեզմանը փորելով։»

«Ո՞ւր է ասոր վախճանը։

«Ինչո՞ւ չեն բացուիր Հայրենիքի դուռները»։

ՆՈՐ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Կիրակիէն երկուշաբթի լուսնալիք գիշերը սարսափելի երկրաշարժ մը պատահեցաւ Սեւ ծովու եզերքը, Խրիմի, Ուքրայնայի եւ Կովկասի մէջ։ Երեք զօրաւոր ցնցումներէ յետոյ ստորերկրեայ դղրդումներ կը լսուէին երկար ատեն։ Երկրաշարժը ամէնէն աւելի սաստիկ էր Սեւաստափոլի մօտ, Խրիմի հարաւային կողմերը։

Եալթա քաղաքին հետ հաղորդակցութիւնները դադրեցան։ Շոս քանի մը զոհեր ալ կան։ Սեւաստափոլի մէջ բազմաթիւ տուներ քանդուեցան, եւ գրեթէ բոլոր շէնքերը թեթեւօրէն վնասուեցան։ Օտեսայի մէջ, երեք սաստիկ ցնցումներէ փլան բազմաթիւ տուներ, ապակիները ջարդուփշուր եղան, վերնայարկերու կարասիները տապալեցան։ Կարգ մը վայրերու մէջ ցնցումները տեւեցին 40 երկվայրկեան։ Սեւաստափոլի, Սիմֆերոպոլի, Օտեսայի եւ Նովորոսիսկի բնակիչները ամբողջ գիշերը անցուցին փողոցներու մէջ։

Աւելի թեթեւ ցնցումներ զգացուեցան նաեւ Քիեւի եւ Օտեսայի մէջտեղի շրջանին, ինչպէս նաեւ Անատոլուի մէջ, մինչեւ Պոլիս։

Երկրաբանները կը կարծեն որ այս երկրաշարժին կեդրոնը կը գտնուի Կովկասի մէջ։ Ցնցումները աւելի սաստիկ էին, քան այն երկրաշարժը, որ պատահեցաւ Յուլիս ամսուն Խրիմի մէջ։ Այնպէս որ ցնցումները գրուեցան Քիւի (Անգլիա), Պրիւքսելի, Եէնայի, Նափոլիի եւ Պոլսոյ շարժակայաններուն մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քրտական ապստամբութիւնը

Պարսկաստանէն կը հաղորդեն հետեւեալ նոր լուրերը քրտական շարժման մասին.—

Վերջերս սաստիկ կռիւներ տեղի ունենալ սկսան քիւրտ ապստամբներու եւ թրքական զօրքերու միջեւ։ Թուրքերը մեծ թիւով նոր ուժեր հաւաքել սկսած են ամբողջ ապստամբական սահմաններուն վրայ եւ մեծ կարեւորութիւն կուտան ապստամբական շարժումներուն։

Յուլիս ամսուան վերջերը տեղի ունեցան խիստ կարեւոր եւ մեծ դէպքեր։ Պէքրինցի Խալիտէ Մաթօ, եւ Մհամէտէ Ախագիլի իրենց 350 զինուած մարդերով, Պաթմանի կամուրջին քով սաստիկ բախում մը ունեցան 800 հոգիէ բաղկացած թրքական ուժի մը հետ, որ երկու թնդացիր, վեց թնդանօթ եւ երկու օդապարիկներ ունէր։ Կռիւը շարունակուեցաւ 4 օր եւ 4 գիշեր անընդհատ, որմէ յետոյ թրքական զօրքերը 80 մեռեալ եւ 100 վիրաւոր ձգելով Նահանջի դիմեցին դէպի Ֆարղին եւ Տիգրանակերտ։ Այս պարտութիւնը շատ գէշ ազդեցութիւն թողած է։

Սասունը արդէն ապստամբ է. Ալի Եունուսի տղուն ղեկավարութեան տակ գտնուող ուժերը միացած ըլլալով Մշոյ կողմէն Նհօ պէյի հետ, մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան։ Պուլանըխի քիւրտերն ալ ոտքի կանգնած եւ միացած են Խնուսի քիւրտ շէյխերուն հետ եւ լծուած ապստամբական աշխատանքներու։

Շէյխ Թայարի ղեկավարութեամբ կը շարունակուին Փալօյի կռիւները։ Մօթքանի մէջ սկսած են նոր շարժումներ եւ թունդ պայքար ստեղծուած է Թուրքերու դէմ։ Թուրք զինուորներու բռնաբարումներն ու կողոպուտները վայրագօրէն կը շարունակուին ամբողջ քրտական սահմաններուն վրայ։

Մօթքանի մէջ սկսած շարժումներու առթիւ Ալի Եունուսի իր ուժերով օգնութեան գացած է անոնց եւ միանալով գունդ մը թուրք զինուորներ ջարդած է։

Թրքական գունդի մը հրաման տրուած է Սասուն մեկնիլ։ Այս կռիւներու ընթացքին թուրք փաշա մը գերի բռնուած եւ գլխատուած է։

ՓԱՐԻԶԻ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՓՈԽ-ՀԻՒՊԱՏՈՍԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Երկուշաբթի կէսօրէն առաջ Վիլլար պողոտայի իտալական հիւպատոսարանի շէնքին մէջ իտալացիի մը կողմէ սպաննուեցաւ փոխ-հիւպատոս Կոմս Քարլօ Նարտինի։ Ահա ի՛նչպէս կը պատմէ դէպքը հիւպատոսարանի քարտուղար Թորրէնթէ.

— Ժամը 9.30ի ատենները ներկայացաւ անծանօթ իտալացի մը եւ խնդրեց փոխ-հիւպատոսին ներկայանալ։ Մարդը սրտնեղեցաւ, երբ պաշտօնեաները յայտնեցին թէ պէտք է բաւական սպասէ, որովհետեւ հիւպատոսը ժամը 11ի մօտ գրասենեակ կուգայ։

«Բացարձակապէս կ՚ուզեմ խօսիլ իրեն հետ, ըսաւ այցելուն։ Շատ չըներ որ Փարիզ եկած եմ, Իտալիա թողլով կինս, որուն խոստացայ շուտով քովս բերել տալ զինք։ Ուստի իտալական իշխանութեանց մօտ դիմումներ կատարեցի՝ կնոջս անցագիր հանելու համար։ Դժբախտաբար մերժուեցայ։ Ահա թէ ինչու եկայ այսօր։ Կը յուսամ թէ փոխ-հիւպատոսը չպիտի մերժէ զբաղիլ ինձմով եւ միջամտել իտալական կառավարութեան մօտ՝ գոհացում տալու համար ինծի»։

Ու խորհուրդ տուինք որ քիչ վերջ ներկայանայ։ Երբ ժամը 11.40ին կրկին եկաւ, կոմսը ընդունեց զինքը եւ խիստ սիրալիր ոճով մը յայտնեց թէ ոեւէ կերպով չի կրնար միջամտել իտալական իշխանութեանց մօտ, եւ հրաւիրեց զինքը համբերել։

Ասոր վրայ, առանց բառ մը արտասանելու, մարդը գրպանէն հանեց ատրճանակ մը, երկու անգամ կրակեց հիւպատոսին վրայ եւ փորձեց փախչիլ։ Գետին ձգեց կին մը, որ նոյնպէս հիւպատոսին հետ տեսնուելու եկած էր, դուռը բացաւ եւ սկսաւ վազել։ Սպասման սրահին մէջ գտնուողները ուզեցին բռնել զինքը, սակայն երիտասարդը չորս անգամ կրակ բրաւ օդին մէջ եւ յաջողեցաւ փողոց ելլել։ Ինքնաշարժի վարիչ մը, հիւպատոսարանի ոստիկանը եւ անցորդ մը դժուարութեամբ յաջողեցան զինաթափ ընել զայն եւ տարին էնվալիտի ոստիկանատունը, ուր ոճրագործը ջղային նոպայէ մը բռնուած գետին ինկաւ։ Վրան խուզարկուելով գտնուեցաւ միայն երկաթուղիի մնայուն տոմսակ մը, որուն վրայէն անունը ջնջած էր։ Մինչեւ հիմա կարելի չէ եղած ճշդել իր ինքնութիւնը։ Լաէննէք հիւանդանոցը փոխադրուեցաւ զայն սթափեցնելու համար. բայց ի զուր։ Կրկին ոստիկանատուն բերուեցաւ։

Այդ պահուն փոխ-հիւպատոսը կառքով մը Նէքեր հիւանդանոցը կը փոխադրէին, երբ մեռաւ։ Տոքթ. Փօլ դիագնոնութիւն կատարելով հաստատեց թէ կողմը թեւէն եւ կուրծքէն երկու գնդակ ստացած էր. մահը առաջ բերած էր այս վերջին գնդակը։

Կոմս Նարտինի 56 տարեկան էր, բնիկ Հռոմցի. Փարիզ կ՚ապրէր 27 տարիէ ի վեր եւ հիւպատոս էր 1915էն ի վեր։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՔԻԱՓ ԿԸ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾԷ

Ոստիկանութեան տնօրէնը շարունակելով իր մաքրագործումները, այս անգամ ձեռքը դրաւ «կասկածելի»... ոստիկաններուն վրայ։

Վերջերս հրաման տուած էր խիստ հսկողութիւն կատարել Փարիզի պոռնիկներուն վրայ, դուրս չհանել զանոնք իրենց «հանրապետութեան» շրջանակէն։ Միեւնոյն ատեն հրաման տուած էր գրաւել պոռնկագրական խենէշ լուսանկարները։

Եւ սակայն կային ոստիկաններ, որոնք լուր կուտային նման խենէշ լուսանկարիչներուն թէ ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ, խուզարկութիւն պիտի կատարէ եւայլն։ Եւ լուսանկարիչները կը պահէին ամէն բան։

Վերջապէս երեւան ելաւ անյաջողութեան պատճառը, ոստիկանը դուրս նետուեցաւ իր պաշտօնէն եւ դատական հետապնդումներ պիտի կատարուին։

Նոյնպէս Քիափ ձերբակալեց քանի մը գաղտնի ոստիկաններ, որոնք մեղսակից էին «ազդեցութեամբ» գործադրուած զեղծումներու մէջ։

Քիափ հրաման տուաւ նոյնպէս քննական պտոյտներ կատարել շարունակաբար։ Նման պտոյտի մը ընթացքին, երկուշաբթի գիշեր, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 150 հոգի չորս թաղերու մէջէն։ 4ը օտարականներ են։ Ապսէնալ թաղին մէջէն 6, Փլէզանս թաղէն 2 օտարականներ, որոնք իրենց հասցէի փոփոխութիւնները տեղեկացուցած չէին ոստիկանութեան, տուգանքի դատապարտուեցան։

ՕԴԱՐՇԱՒՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Նիւ-Եորքէն կը հեռագրեն թէ «Քայլ» շոգենաւը ովկիանոսին մէջ գտած է «Օլտ Կլորի» օդանաւին բեկորները։ Անգլիական եզերքներուն վրայ ալ գտնուած են օդանաւի թեւ մը եւ ղեկ մը, որոնք կը կարծուի թէ կը պատկանին «Սըր Ճօն Քարլինկ» օդանաւին։ Պէրթօսի եւ միւս օդանաւորդներու մարմինները չեն գտնուած։

Ֆրանսացի երկու օդանաւորդներ, Մարմիէ եւ Ֆավրօ երէկ առաւօտ Էթամփի կայանէն փորձեցին Թունիս, կտրելու համար ուղիղ գիծով հեռաւորութեան մրցանիշը։ Մտադիր էին մեկնիլ դէպի Չիթա, Փարիզէն 7,000 քիլոմեթր հեռու։ Օդանաւը որ կը կշռէր 5,380 քիլօ, ունէր 2,940 քիլօ պենզին։ Հազիւ բարձրացած էր, երբ յանկարծ ինկաւ վար եւ ջարդուփշուր եղաւ առաջամասը։ Բարեբախտաբար անվնաս մնացին օդանաւորդները, որ յայտնեցին թէ այլ եւս այս տարի չպիտի փորձեն հեռաւոր թռիչքներ կատարել։

Փելթիէ Տուազի եւ Կոնէն Վիլլաքուպլէէն թռան դէպի Պուքրէշ եւ պիտի դառնան Միջերկրականի աւազանին շուրջ, Պուքրէշ-Հալէպ-Երուսաղէմ-Գահիրէ-Տրիպոլիս-Կապէս-Թունուզ-Քազապլանքա-Մատրիտ-Փարիզ գիծով։ Օդանաւը երկյարկանի է, եւ ունի 600 ձիու ուժ։

Երկու ուրիշ օդանաւորդներ եւս, Ժիրարտօ եւ Քորնիյօն, նոյն գիծով հասնելու համար մինչեւ Պէյրութ, երէկ առաւօտ ճամբայ ելան Պուրժէէն։

Մաք Ինթոշ կը պնդէ եւ կը յայտարարէ թէ երբեք չպիտի հրաժարի փորձելէ, այս աշնան, ովկիանոսը կտրել։

ՆՈՐ ՀՈԳԵՐ

ՄԵԾ ՀԱՐՑԱԿԱՆԸ

Սկսեր են ուրեմն խօսիլ ու գրել ձուլման վտանգին մասին։

Եթէ մտահոգութիւնը բռներ է մեր ազգային պաշտօնական շրջանակները, կը նշանակէ թէ արդէն ուշ է..., կրակը տունն է ինկեր։

Պահ մը, մենք ալ դադար տանք մեր առօրեայ հեհեւքներուն ու նայինք սա ազգին։

Ի՞նչ կը տեսնենք։

Մէկ ցեղ, երկու հատուած։

Մէկը միւսէն հեռու՝ մարդկային բոլոր սահմաններով. հեռու մանաւանդ՝ կեանքի բոլոր արտայայտութիւններով ու հոգերով։

Ու երկուքին միջեւ, միութեան աղօտ գիծ մը միայն, ջրոտ մելանով գծուած. ո՛չ իսկ ազգային փոխադարձ եւ ամբողջ զգացում մը։

Մէկը՝ գտեր է ճամբայ մը, ուրկէ կաղնիկաղ կը դիմէ իր նպատակին։

Ու այժմ չզբաղինք անով. կ'երեւի, մեր գուրգուրանքին շատ ալ պէտք չունի. միայն՝ երբ ատենը մէյ մը զարնէ մեր դուռը, բանանք քսակնիս...։

Ու մեր ուշադրութիւնը կեդրոնենք երկրորդին վրայ։

Իր զգացումին զոհն է ան, ու մի առ մի թաղելէ յետոյ բոլոր իր յոյսերը, այսօր, ժամանակ իսկ չունի աւաղելու՝ խոստումներու ստութեան հետ, նաեւ ճիգերու ամլութիւնը. կ'ապրի ուր որ իրեն թոյլ տան. իր տան մէջ իսկ փուշի վրայ նստած, անտէր, կերպով մը օրէնքներէ դուրս։

Ու ցաւ մը ունի ան, որ իբրեւ աճաւոր հարցական մը՝ կը ցցուի աշխարհի բոլոր ծառուղիներուն բերանը, ուրկէ ստիպուած է անցնիլ եւ իյնալ ճամբու մը ընտրութեան անելին մէջ։

Հայ մնալու հարցն է այդ։

Քրքրենք զայն, աշխատանքը որքա՜ն ալ ապերախտ ըլլայ։ Եթէ բուն դարմանը չգտնենք իսկ, թերեւս հասնինք ի վերջոյ ախտը բնորոշելու եւ գոնէ մեղմացուցիչներ կիրարկելու...։

*
* *

Ներկայի դառնութիւնները մեղմելու լաւագոյն եղանակն է զբաղիլ ապագայով, օրերու պղտոր լոյսին ընդմէջէն՝ թափանցել գալիքին, որքան որ թոյլ տայ մարդկային տեսողութիւնը եւ ընթանալ համբուած քայլերով, ճիգերու գիտակցութեամբ։

Ճակատագրի աստուածը՝ թերեւս խոնարհի հաւաքական կամքերու ուժին առջեւ։

Անհրաժեշտ է ուրեմն որ, նախ կշռենք ինքզինքնիս, մեր բոլոր թերութիւններով ու յատկութիւններով, պրպտենք պահը, գիտակցինք արտաքին պայմաններուն ու ներքին մղումներուն՝ որոնք ընթացք կուտան մեր ազգային անհատի շարժումներուն, ճանչնանք նիւթական ու բարոյական դժուարութիւնները, մանաւանդ միջավայրը ուր կ'ապրինք, յարմարինք անոր, առանց անկէ կլանուելու, անոր թափանցող ուժին դէմ դնելով հզօր ու տեւող ձգտումներու հակումը։

*
* *

Քաղաքակիրթ միջավայրերու ազդեցութիւնը համբերատար ու մահացու թշնամին է, որ տունէն ներս կը մտնէ բարեկամ դիմակով, մեղմօրէն ու փաղաքուշ, առանց խանգարելու ներքին մտերմութիւնը, մինչեւ որ հոն դառնայ բացարձակ տէր։

Իսկ ժողովուրդ մը որ օտար միջավայրի մէջ ու նոր պայմաններու տակ կ'ուզէ ապրիլ՝ պահելով ինքզինքը, պէտք է գիտնայ, յարմարելով մէկտեղ միջավայրին, քաղել առաւելագոյն ուժը՝ ցեղային-աւանդական բոլոր ազդակներէն եւ փնտռել ու կիրարկել միեւոյն ատեն ինքնապահպանման յարմարումներ՝ համաձայն նոր պայմաններուն։

Պարագան սակայն, կրկնապէս բարդ է մեզի համար։ Դարաւոր քաղաքակրթութիւններու ուժին ու նաեւ իւրացման յայտնի ջանքերուն դէմ պիտի դնենք մեր հին ցեղի նկարագիրը միայն, որ չէ խաթարուած անշուշտ, բայց մարմնական ու հոգեկան սպառումներով՝ շնչառած է իր բացասական կողմերը, յարափոփոխ կեանքի մը ճնշումներուն տակ։

*
* *

Պահ մը դառնանք արմատին շուրջ ու հաստատենք առանց իյնալու փաստարկումներու տաղտուկին մէջ. իրողութիւնը այնքա՜ն հասարակ է։

Նորածինը՝ մարմարի տձեւ կոշտ չէ, պատրաստ՝ ընդունելու պատահական արձանագործի մը ամբողջական հրաղը. իր մէջ անցեալ մը կ'ապրի. ունի՝ ինչպէս բնախօսական, նոյնպէս հոգեկան իր ձեւը, թաքուն, հանելուկի իմաստով որ կը սպասէ իր ժամուն յայտնուելու համար մարմնական զարգացումին հետ քայլ առ քայլ, փափաքներով, ձգտումներով, նախասիրութիւններով, յատկութիւններով կամ ուխտաւոր թերութիւններով, ինչպէս ախտերով ալ։

Ժառանգական աւանդի մը դատապարտուած բեռնակիրն է ան։ Պապենական այդ բեռը կը թեթեւնայ ի հարկէ ընտանիքի, միջավայրի, կրթութեան ազդեցութիւններով, որոնք սակայն՝ աւելի իմացական են ու չեն թափանցեր հոգիներու խորը, հոն առաջ բերելու համար հիմնական փոփոխութիւններ։

Մարդուն մէջ, ներքին այդ ճակատագիրը այնքան յամառ ու տոկուն, որքան անոր բնախօսական գիծերը, որոնք զինքը կը նմանցնեն իր նախնիքներէն մէկուն կամ միւսին։

Եւ անհատը՝ որքա՛ն ալ նրբանայ բարոյական ըմբռնումներով ու վարժունքով, որքա՜ն ալ բարձրանայ մտքով, չուշանար հաստատելու երբ առիթը ներկայանայ, թէ ինքը՝ միշտ գերին է իր ծագումին։

* *

Ինչ որ ճիշդ է անհատին համար, նոյնն է մեծ չափերով հաւաքականութեան համար։

Ժողովուրդի մը հոգին, անոր հաւաքական նկարագրին յատկանիշերը՝ ամբողջութիւնը կը կազմեն դարաւոր ազդեցութիւններու, որոնք կ'անցնին սերունդէ սերունդ դանդաղ ու յամառ կրկնումներով, մինչեւ որ «կազմեն զգացումներու, աւանդութիւններու եւ հաւատալիքներու շատ կայուն կուտակում մը» (Լը Պոն), մինչեւ դառնան, ազգային ամբողջական միջավայրին համար անգիր օրէնք, գնելով բարոյական հիմը՝ իւրաքանչիւր ազգի օրէնսդրութեան ու տարիներու ընթացքին՝ վերածուին «անհրաժեշտութիւններու որոնց կ'ենթարկուի իւրաքանչիւր ազգի կեանքը»։

Այս անհրաժեշտութիւններուն մէջ, կան որ դանդաղօրէն, անզգալի կերպով կ'ենթարկուին բարեշրջական փոփոխութիւններու, կամ արագօրէն՝ յեղափոխական պարտադրութիւններու, բայց, անոնց ցեղային յատկանշական հիմը՝ կը մնայ անխախտ։

Իսկ մեզի համար, հարցը հո՛ս է։

Ցեղային հիմնական յատկանիշը, որ ինպաստ մեզի ընդունինք թէ՛ կը մնայ անեղծ դարերու ընթացքին ու հոգիներու խորը կը հսկէ իբրեւ յաւիտենական ըմբոստ, բոլոր եկամուտ ազդեցութիւններու դէմ պիտի զօրէ գաղութներուն մէջ Հայը պահելու Հայ։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ
ԶԱԿՍԼՔՈԼԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Նոնղալից ճառախօսութիւններէ ետք, Ամերիկայի փարթամ երկիրը զրկուեցաւ ոգելից ըմպելի խմելու իրաւունքէն։ Անգամ մըն ալ փորձառութեան ենթարկուեցաւ ժխտական միջոցներու արժէքը։

Ալքոլը աւելի փնտռուեցաւ, ոճիրները չնուազեցան, անբարոյութիւններն աւելցան տոլարներու երջանիկ երկրին մէջ։ Արգելքը իր սնանկութիւնը հռչակեց։ Գաղտագողի ալքոլ ծախելով միլիոններ շահելու անազնիւ արարքն ալ դեռ կը շարունակուի։

Եօթ տարիներէ ի վեր (15 Յունուար 1920ին հրատարակուեցաւ հակալքոլական (dry) օրէնքը) այդ երկրին մէջ կը շարունակուին կեղծիքն ու զեղծումները։ Եօթ տարիներ առաջ թաղուեցաւ Բաքոսը։ Յունուար 16ին հարբածներու խումբեր կը ծափահարէին քուէարկումները, կը կարծէին սպառած ըլլալ Բաքոսի տակառները։ Աւա՜ղ, երեւոյթն էր առիկա միայն, անսպառ աղբիւրներ կը հոսէին անտեսանելիօրէն։

Այդ օրը հանդիսաւոր տօն մըն էր բողոքական աղանդներու համար։ Ամէն տաճարի մէջ փառաբանական աղօթքներ բարձրացան, որպէսզի խիստ օրէնքները միշտ անասան, որպէսզի ալքոլական մոլութիւնը ջնջուի արմատապէս մարդոց փրկութեան եւ Աստուծոյ փառքին համար։

Երբեք փառաբանութիւն մը այնքան ողբալի արդիւնք չէ ունեցած, երբեք օրէնք մը այնքան վնասակար չէ եղած։ Եօթ տարիներու չորութեան ընթացքին երեք հազար հոգիներ թունաւորուած են ալքոլէ։ Առաջ կը հարբէին, այժմ կը թունաւորուին։ Առողջապահական տարօրինակ միջոց. մարդիկ հարբուխէ զերծ մնալու համար կը մեռնին։ Օրէնքին արտառոց արդիւնքը ցոյց տալու համար, կրօնական մոլեռանդութիւնը ժատնանշելու համար ամերիկեան թերթ մը ծաղրանկարը գծած էր երիցականի մը, որ դիակներու կոյտի մը առջեւ կը գոչէ. «Թո՛ղ մեռնի մարդկութիւնը, կը բաւէ որ բուժուի։»

Դատաւոր Մելքին կը դատապարտէ կառավարութեան կողմէ ալքոլին թունաւորումը։ Ծեբակուտական Էտ քրէական ոճիր կը համարի զայն, քանի որ պատերազմի ատեն անգամ նեբելի չէ թշնամիին ըմպելին թունաւորել։ Նիւ Եորքի համալսարանին տնօրէնը, Նիքոլա Մըրրէյ, Պարճիաններու արժանի կը գտնէ հակալքոլական օրէնքը։

Ոստիկանական յայտարարութիւնները ցոյց կուտան խմողներու թիւին յաւելումը։ Ոճիրներու թիւը նուազած չէ։ Անբարոյութիւնը, լրտեսութիւն, մատնութիւն, կեղծիք բոլոր հետեւանքներով կը յայտնուի Մեծ Հանրապետութեան մէջ։ Հսկայ գումար մը կը մսխուի լրտեսներու համար, անբարոյութիւնը քաջալերելու համար։

Ողջամիտներ առաջարկեցին հանրաքուէ։ Օրէնքին պաշտպանները հակառակեցան։ Նիւ Եորքի շրջանակին մէջ 1 միլիոն 200 հազար քուէներ օրէնքին հակառակ եւ միայն երկու հարիւր հազար քաղաքացիներ ի նպաստ արտայայտուեցան։ Տարակոյս չկայ որ հանրաքուէն պիտի պահանջէ օրէնքին ջնջումը, խմելու ազատութիւնը։

Ալքոլին գաղտնի վաճառականութիւնը հաստատուցած է բազմաթիւ ճարպիկ անհատներ։ Ներքին եւ արտաքին ոստիկանութիւն անբաւական եղած են արգիլելու վաճառումը։ Ծովակալի մը հրամանին տակ ամերիկեան ափերուն վրայ կը հսկեն 25 յածանաւեր եւ մօտ 1000 շոգենաւակներ։ Այս հսկողութեան ծախքը կը հասնի տարեկան 10 միլիոն տոլարի (250 միլիոն ֆրանք)։

Ներքին ոստիկանութիւնը նոյնքան անճարակ հանդիսացած է։ Իսկական ոստիկաններու մօտ կեղծ ոստիկաններ ալ յայտնուած եւ կարեւոր շահեր ապահոված են՝ գաղտնի վաճառականութիւն ընելով։ Յանկարծ գնումափոր վաճառատուն մը կը մտնեն, կը խուզարկեն իբրեւ կառավարական պաշտօնեաներ, տուգանքները կը գանձեն եւ կ'անհետանան, կառավարութեան եւ վաճառականին քթին խնդալով։

Իրական ոստիկաններ ալ օգտուած են առիթէն, իրենց կարգին ազատօրէն ալքոլ ծախելով։ Նիւ Եորքի թատրոններու թաղին մէջ կառավարական պաշտօնեայ մը կը բանայ Պրիճ քլիւպը, ուր կը ծախէ պատուական ըմպելիներու կարգին թունաւորն ալ. միլիոններ կը շահի եւ երբ կասկածներ կը սկսին արթննալ, 50,000 տոլարի կը ծախէ ուրիշի մը։

Քանի մը օր վերջ նախկին սեփականատէրը ոստիկաններու հետ կը խուժէ Քլիւպին մէջ, կը գրաւուին ըմպելիները, կը ձերբակալուի նոր տէրը։

Երբ նախկին տէրը դիմակազերծ կ'ըլլայ՝ չնականօրէն կը պատասխանէ. «Խմողները ճանչնալու համար բացեր էի այդ քլիւպը»։ Երբեք խաբեբայութիւնը այսքան ճարտար չէ եղած եւ խաբեբան այսքան անամօթ։

Ամերիկեան ժողովուրդին եւ ամերիկեան դատախազութեան վրայ հիացողները պէտք է վերաքննեն իրենց արժէքի դատողութիւնը։ Բռնակալները պէտք է վերաքննեն իրենց մեթոտները։ Ոստիկանական մեթոտով, արգելիչ միջոցներով, օրէնքներու կապանքներով կարելի չէ փոխել ընկերութեան մը բարքերը, մարդուն բնութիւնը։ Սինայի վրայ շանթերով խօսող Եհովան իսկ չէ կրցած արգիլել գողութիւնն ու շնութիւնը։ Խիստ կարգապահութիւն հաստատուած դպրոցներէ՝ շատ աւելի մեծ թիւով արտաքսուողներ եղած են. բռնակալ վարչութիւնները միշտ ըմբոստներ արտադրած են։ Ազատ ասպարէզի տակ կ'ազնուանան բարքերը, ազատ միջավայրի մէջ կը փթթի բարոյականութեան ծաղիկը։

ՀԵԹՈՒՄ

ԻՐԱԿԱՆ ՀԱՄԼԷԹԸ

Վերջերս յարգուած գրասէր Պ. Ժէսսընի մատենադարանին մէջ՝ գրագէտ մը բախտը ունեցաւ թղթատելու գրքոյկ մը — թարգմանութիւնը դանիացի պատմիչ Սաքսօ Կրամատիքոսի մէկ լատիներէն գործին՝ «Պատմութիւն դանիական արքայական ընտանիքին»։

Պ. Ժէսսընի ունեցած հատորը թարգմանուած է Պ. Ֆրանսուա տը Պէլֆօրէսթէ, 15րդ դարուն։

Կը կարծուի որ Կրամատիքոսի գործէն օգտուած է Շէյքսփիր։ Ըստ Կրամատիքոսի, Տանիմարքայի արքայական ընտանիքներէն Լէթրէականը իբր 24րդ գահակալ կ'ունենայ Ամլէթ (Amlettus)։

Ահա՛ պատմութիւնը.— Րօրիք կ'իշխէ։

Օտինի երկու որդիները՝ Հօրուանդիլ եւ Ֆանկօն (կամ Ֆանժօն) կը կառավարեն Եութլանտը։

Հօրուանդիլ՝ երկրին թշնամիներէն մէկուն դէմ կարեւոր յաղթանակ մը տանելէ վերջ՝ արժանի կ'ըլլայ Րօրիքի դուստրը իշխանուհի Կէռութը կնութեան առնելու։

Եւ կը ծնի Ամլէթոս (Amlethus)։ Ֆանկօնի անձնասիրութիւնը կը սկսի եռալ, այսքան արագ եւ փայլուն յաջողութիւններու զրկանքը զինքը կը խոցէ, եւ նախանձէ կը մղուի դէպի անխուսափելին։

Կը սպաննէ իր եղբայրը եւ այս ոճրին եղերական բնոյթը կը կրկնապատէ Կէռութը իւրացնելով եւ գահ բարձրանալով։

Իր այս զարշելի արարքը կ'արդարացնէ բացատրելով թէ իր եղբայրը կը չարչարէր Կէռութը։

Պատանին Ամլէթոս կը տեղեկանայ իր հօրեղբօրը գործած ոճրին, եւ կ'երդնու վրէժ լուծել։

Կ'անցնին մէկ քանի տարիներ՝ որոնց ընթացքին Ամլէթոս ինքզինքը իբր յիմար կը կեղծէ, որպէսզի կարողանայ իր կեանքը անվտանգ պահել եւ միեւնոյն ատեն իր բնածին ձիրքերը զինքը շրջապատողներուն անճանաչելի դարձնել։

«Կը գլորէր ամէն տեսակ աղտոտութիւններու մէջ եւ իր մարմինին կը դրոշմէր այլ եւ այլ արտառոց շատ մը շարժուձեւեր։ Կը թուէր ըլլալ գոհ իր կեանքին ստորնացուցիչ պայմաններէն։ Ֆանկօն ի տես այդ տեսարաններուն, անկարող էր կասկած մը ունենալ, բայց, հետզհետէ երիտասարդին ակնարկներէն խռոված, ուզեց զայն փորձութեան ենթարկել, եւ վստահ ըլլալ անոր յիմարութեան սարսափին վրայ։

Կարգադրեց հանդիպում մը Ամլէթոսի եւ հրեշտակային գեղեցկութեամբ օժտուած աղջկան մը միջեւ, որպէս զի տեսնէ թէ՝ հեշտալի պահերէ վերջ, Ամլէթոս պիտի տարու՞ի նշանակալից խոստովանութիւններ ընել իր շուրջիններուն՝ առողջ միտքի մը պէս։

Ամլէթոս՝ միշտ խորամանկ, իրեն ներկայացած պարագան օգտագործելով հանդերձ, բրաւ... յիմար յայտնութիւններ։ ...Իբր թէ ննջած էր տանիքի մը ծայրը... հանգչած էր աքաղաղի մը կատարը։ Ամլէթոսն ու իր մայրը ննջասենեակին մէջ լրտեսելու պաշտօն կը ստանայ Ֆանկօնի ծառաներէն մին, որպէս զի կարենայ լսել Ամլէթոսի եւ իրեն ծնունդ տուող Կէռութի միջեւ... տրամաբանական խօսակցութիւն մը։ Այս փորձն ալ կը վիժի։ Ամլէթոս ծուղակը չիյնար եւ ճշմարիտ յիմարի մը նման կը սպաննէ ծառան եւ զայն կեր կուտայ խոզերուն։

Ֆանկօնի մտքին մէջ կասկածը չիմարիր։ Եւ իբր վերջնական լուծում իր եղբօրը սպանման հաշուին, Ամլէթոսը երկու պատուիրակներու ընկերակցութեամբ կը ղրկէ Անգլիոյ արքունիքը։

Պատուիրակներէն մին կը ստանայ պահարան մը՝ ուղղուած թագաւորին հասցէին, որմէ կը խնդրուի մահուամբ պատժել Ամլէթոսը՝ իբր վտանգաւոր ապստամբ։

Ամլէթոս, միշտ զգո՜յշ գիշերային հանգստի մը միջոցին կը խուզարկէ պատուիրակները, կը գտնէ իր հօրեղբօր նամակը եւ իր անունին տեղ կը դնէ պատուիրակներուն անունները։

Փորձութեանց շրջանը աւարտած էր. Ամլէթոս կը կազմէ բանակ մը, կ'արշաւէ Ֆանկօնի վրայ, կը զարնէ զինքն ու պալատականները, մինչ անոնք մեղրաջուր (hydromel) կ'ըմպէին Ամլէթոսի մահը տօնելու համար։

Ամլէթոս իր կարգին ինքզինքը կ'արդարացնէ, եղեռնութիւնները հաճոյականտարօրէն բացատրելով... եւ կը գրաւէ իր հօրը գահը։

Բիչ յետոյ, Ամլէթոս կ'երթայ Սկովտիա, հոն իշխող թագուհին Մեծն Բրիտանիոյ արքային համար կնութեան ուզելու։

Թագուհին՝ շլացած Ամլէթոսի առնական գեղեցկութենէն եւ սուր ուշիմութենէն, կը նուի... արտակարգ պատուիրակին... մինչ՝ արքային Մեծն Բրիտ... կը սպասէր։

Պատերազմը կը պայթի... կու հակառակորդներուն... որուն ընթացքին Ամլէթոս... գամ մնալ ցոյց կուտայ... զինակութիւն եւ խորամա... կութիւն, մեռեալ զինուորնե... մարմինները ոտքի կանգն... լով շարունակաբար, թշնա... իր բանակին բնական թիւ... հելու նպատակաւ։

Եւ կը վերադառնայ Եութլ... ուր կիրքերը բորբոքած էին.

Ինքն ալ իր կարգին սպաննուի, եւ Րօրիքի ա... նաւոր յաջորդը կը կոչուի... նըժարքայի ճակատագիրը... ռավարելու պաշտօնին։

Կրամատիքոսի բարբառ... գրեթէ հեքիաթական հե... Շէյքսփիրի հանճարը հեղին... խորաթափանց ողբերգու... մը, մելամաղձոտ մենախօ... մը համակուած։

Ե. ՁԱՀՐԻՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ՄԷ...

ՊՐԻՒՍԷԼ, 10 Սեպտեմբ...

Այս հինգշաբթի գիշեր... ւոյս Լսարանական Միութ... ըստ սովորութեան, կազմակերպ... էր դասախօսական հաւաքոյթ... հայ ակումբին մէջ։ Վերջին... հուն եղած կարգադրութեան... համաձայն, միութեան վարչ... թիւնը յարմար դատեց նոյն եր... կոյթը յատկացնել Զօրավ... Անդրանիկին յիշատակին։

Օրուան նախագահ Պ. Սարգ... խան նախ հրաւիրեց ներկանե... յոտնկայս մէկ վայրկեան լռու... թեամբ յարգելու հայ ազգ... մեծ հերոսին յիշատակը, ա... խօսեցաւ Զօրավար Անդրանի... մասին, գրուատեց անոր անխ... ու մաքուր հայրենասիրութիւ... անշահախնդիր ու անձնազոհ ոգի... եւ ցեղին ազատագրութեան հ... մար մղած հերոսական կռիւ... «Պէտք է որ մեր ամէնուս մէ... ու սրտին մէջ անջնջելի մնայ... շատակը այդ մեծ հայրենա... րին, որ փառքն ու պարծանք... ղաւ իր ցեղին։»

Պ. Կօմիկեան. որ իբր զին... կոչուած էր կամաւորական խում... բերուն մէջ, պրպտումներ ըրե... իր անցեալ յիշատակներէն, ն... կայացուց զօրավարը իբր քա... աննման ռազմիկ, որ հիացու... ու պաշտամունքի առարկայ էր... միայն իր զէնքի ընկերներո... այլ նաեւ ռուս եւ օտար բա... րատիճան զինուորականներէ։

Օր. Տէքանեան, իբր ականա... տես՝ նկարագրականը ըրաւ Զի... դադարի միջոցին Սելանիկի մէ... համաձայնական բանակի զօր... վարներուն կողմէ Զօրավար Անդ... րանիկին ընծայուած արքայ... վայել պատիւներուն եւ մեծա... րանքներուն։ Խօսեցան նաեւ ու... րիշներ։

Ապա ներկաները յոտնկայս երգեցին հերոս Անդրանիկին ձօնուած «Իբրեւ արծիւ սաւառնում ես» եւ «Դաշնակցական խումբ գնանք մենք Սասուն» երգերը։

Հաւաքոյթը իր պարզութեան մէջ շատ յուզիչ ու տպաւորիչ էր, փափաքելի էր որ անմահ զօրավարի յիշատակին՝ գաղութիս կազմակերպուէր աւելի համազգային բնոյթ ունեցող սգահանդէս մը։

Ջերմապէս շնորհաւորելի է Լսարանական Միութիւնը իր կազմակերպած վիճաբանական ժողովներուն եւ բանախօսութիւններուն համար, որոնք կոչուած են գաղութիս մէջ ստեղծելու ազգային կեանք եւ համերաշխ գործակցութիւն։

Հ. ՏԷՐՈՒՆԻ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՏԻՊԱՐ.

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԷՐ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ

Սոքալ գիւտ մը բրաւ։ Ագամի սանդարագործութենէն ի վեր ամէն օր մարդիկ կ'աշխատէին գտնել խաղաղութիւնը։ Սոքա՛լ միայն յաջողեցաւ գտնել զայն... Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին մէջ։ Ու է. խաղաղութիւնը գտնուեցաւ... բանաձեւի մը մէջ։ Սոքալ զայն սեղմեր ու ճզմեր էր թուղթի կտորի մը մէջ.

1. Պատերազմը արգիլեալ է։

2. Ամէն վէճ պէտք է լուծել խաղաղութեամբ։

Ուրեմն, այսուհետեւ չիք պատերազմ։ Ո՛վ սուրբ Սոքալ։

Քրիստափոր Քոլոմպոսի նման տիպար մըն է Սոքալ։ Ամբողջ աշխարհ իրար անցած էր, մարդիկ իրարու գլուխ կ'ուտէին խաղաղութիւնը գտնելու համար, յանկարծ Սոքալ մը մէջտեղ կ'ելլէ, հաւկիթ մը կ'առնէ, մէկ ծայրը կը կոտրէ, մէջէն դուրս կ'ելլէ աղաւնի՛ մը, սպիտակ աղաւնի՛ մը, որ անմիջապէս թեւերը կը բանայ եւ կը թռչի, առանց մտածելու որ օդը լա՞ւ է, մթնոլորտանը ի՞նչ վիճակի մէջ է։

Ի՛նչ մեծ գիւտ, ի՛նչ դիւրին գիւտ, եւ սակայն պէտք էր քիչ մը խորհիլ, պէտք էր պուտ մը խելք։

Պատերա՛զմ ծագեցաւ երկրի մէկ կողմը։ Անմիջապէս Սոքալի յիշեալ երկու յօդուածնոց բանաձեւը բռնեցէք եւ սոքալականացուցէք պատերազմիկները։

Ա՛զգ մը նետուեցաւ անմեղ ազգիկի մը վրայ։ Ջիթենին ի ձեռին, մօտեցէք.

— Ո՛չ, խնդրեմ, ոչ, «Պատերազմը արգիլեալ է», եւ «ամէն վէճ պէտք է լուծել խաղաղութեամբ»։ Այսպէ՛ս է հրամանը սուրբն Սոքալի։

Եւ չար ազգը անմիջապէս պիտի կենայ.

— Ճիշդ է։ Մոռցեր էի։ Ներողութիւն, հազար ներողութիւն, վէճը լուծենք խաղաղութեամբ։

Ո՛վ գիւտ, ո՛վ հրաշալի գիւտ, ո՛վ մեծափառ աղաւնի, որ ծնար... քուէի տուփի մը մէջ։

Այս Սոքալեան աղաւնիով կարելի է արգիլել նաեւ անարդարութիւն, քէն, ինքնաշարժի արկած, հիւանդութիւն, Լենինականի երկրաշարժ, արձակուրդներու անձրեւները։ Բոլո՛րը կարելի է արգիլել։ Նոյնիսկ պէտք է ամէ՛ն կողմ, պատերուն վրայ կախել փրկիչ... Սոքալը, ինչպէս Թուրքերը իրենց վիզէն կը կախեն նուախա մը։

Դժբախտաբար, սակայն, Սոքալի նուախան պաշտպանելու համար, անհրաժեշտ է զինուո՛ր։

Ո՛ Սոքալի դժբախտ նուախան, ով չունի ուժ, քեզ պահապան։

Ք. Վ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՑԱՒԱԼԻ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

Մարսիլահայ գաղութին մասին շատ անգամ կը կարդանք «Յառաջ»ի լայնաբաց էջերուն մէջ զանազան յօդուածներ, որոնք ընդհանրապէս մեզի կը պատմեն գաղութին կեանքը, այլասերման աճաւոր վտանգը, թըրքախօս եղբայրներու մշտատեւ անտարբերութիւնը հանդէպ հայ լեզուին եւայլն։

Այսքանը բաւական չէ սակայն։ կան այնպիսի թերութիւններ, որոնց մասին գրեթէ գրուած չէ, եւ որոնք կենսական նշանակութիւն ունին։

Շնորհիւ խուզարկու «Յառաջ»ի ընդարձակ տեղեկութեանց, ըստ բաւականի ծանօթացանք գաղութին արտաքին կեանքին։ Հարկ է նաեւ քննել անոր ներքին ընտանեկան կեանքը, ո՞ւր եւ ի՞նչ պատմաններու տակ ապրիլը, մանաւանդ բարոյական եւ տնտեսական ճնշուած վիճակը։

Մարսիլիահայ գաղութին մեծագոյն մասը շուրջ 4—5 տարի է որ այս քաղաքին մէջ բնակութիւն հաստատած է։ Շատեր կ'ապրին հայկական պանդոկներու եւ ափարթըմաններու մէջ, սուղ վարձքեր վճարելով։ Ապրուստը որ արդէն սուղ է, այս ձեւով աւելի անտանելի կը դառնայ։ Մեծ թիւ կը կազմեն նաեւ քաղաքին շրջակայքը եւ արուարձանները բնակութիւն հաստատողները, որոնք խսկապէս խաղաղ եւ հանգիստ կեանք մըն է որ կ'ապրին։ կայ մեծ մաս մըն ալ, որ խաբուելով ֆրանսական պանդոկներու արտաքնապէս գոյց տուած փայլէն, կը բնակի շատ անյարմար վայրերու մէջ։ Այս կարգի պանդոկներու մէջ ամէն տեսակ ժարգեր կ'ապրին, մէջն ըլլալով անպարկեշտ կիներ։ Ու հայ պատուաւոր ընտանիքներ առանց մտածելու նորահաս սերունդին մասին, իրենց բնակութիւնը հաստատած են այդպիսի միջավայրի մէջ։ Այս պարագան յաճախ անհաճոյ դէպքերու պատճառ կը դառնայ եւ հայ պատանիին բարոյականը կը խաթարուի։

Կ'ապրինք ազատ երկրի մը մէջ, ուր ոչ ոք իրաւունք ունի ուրիշին հանգիստը վրդովելու կամ արգելք ըլլալու անոր կենցաղին կամ բնակութեան. ի հարկէ ամենապարկեշտ ընտանիքներն ալ իրաւունք չունին ոեւէ գիտողութիւն ընելու իրենց անմիջական դրացին եղող անպարկեշտ ընտանիքներուն, որոնք յայտնի էթէ գաղտնի լպիրշ կեանք կ'ապրին։

Ցաւալի է ըսել, որ գաղութիս ներքին այս ուշագրաւ կացութիւնը որեւէ կազմակերպութեան նկատի առած չէ եւ ոչ ալ թելադրութիւններ եղած են, հակառակ որ շատ վատ հետեւանքներ կուտայ։

Քանի որ կազմակերպութիւնները այս խիստ կարեւոր հարցին չեն անդրադառնար, թողունք որ հայ հեռատես ծնողքը ինք լուծէ այս կենսական խնդիրը, արգիլելու համար ապագայ յոռի երեւոյթներ, որոնք անխուսափելիօրէն պիտի հասնին ուշ կամ կանուխ։

Նախանձախնդիր ծնողքները եթէ կ'ուզեն որ իրենց զաւակները առողջ ոգիով եւ բարոյական վարքով օժտուին, պէտք է ամէն զոհողութիւն ընեն վերջ տալու համար այդ կարգի պանդոկներու մէջ բնակութեան։ Իսկ եթէ իրենց պարագաները կը ներեն, աւելի լաւ է որ երթան քաղաքին շրջակայքը կամ արուարձաններու մէջ հաստատուին, ուր շատ աւելի նպաստաւոր եւ առողջապահական պայմաններ կան։ Ամէն բան վերէն պէտք չէ սպասել։

Մարսէյլ — Մ. Թաշճեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ J. A. St Ouenի ֆութպոլի Ա. խումբերու մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր ֆրանսացիներուն դաշտը։ Խաղը սկըսաւ ժամը ճիշդ 4ին։ Առաջին վայրկեաններուն ֆրանսացիները շնորհիւ իրենց արագավազութեան, նշանակեցին երկու նշանակէտեր, ու քիչ վերջ յաջողեցան ընել երրորդը։ Մերինները մեծ ջանքեր ընելով կ'ուզէին խաղը հաւասարեցնել, բայց ապարդիւն, Ա. կիսախաղը վերջանալուն հինգ վայրկեան մնացած, անսպասելիօրէն անոնք գնդակը նետեցին մեր բերդերուն մէջ։

Բ. կիսախաղին, մերինները դաշտին լաւ մասին տիրանալով, ժամանակ մը սեղմեցին հակառակորդներուն կողմը։ Քանի մը շահեկան հարուածներ իրենց նպատակէն շեղեցան։ Ֆրանսացիները իրենց արագ շարժումներուն հետ միասին ունէին գլխի կանոնաւոր խաղարկութիւն, մանաւանդ յառաջապահներու գիծը, մերիններուն ամենափոքր մէկ սխալէն կ'օգտուէր։ Խաղի վերջաւորութեան ատենները, մեր պաշտպանողական գիծը մեծ ջանքեր ըրաւ, գէթ չաւելցնելու համար անոնց «սքօռ»ը, բայց անոնք յաջողեցան երկու նշանակէտեր եւս շահիլ, ու խաղը վերջացաւ 0ի դէմ 6 նշանակէտով, մերիններուն պարտութեամբը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը առաջին անգամն է որ այսպէս պարտութիւն մը կը կրէ։ Թէեւ մերինները կը յուսայինք հաւասար խաղարկութիւն, բայց այս անգամ անոնք չկրցան իրենց «փաս»երու խաղը ի գործ դնել, մանաւանդ յառաջապահներու գիծը, որուն խաղացողները այս անգամ անձնական խաղերով կ'ուզէին յառաջանալ, բան մը որ անօգուտ է եւ խաղի պահանջքներու հակառակ։ Պէտք է գիտնալ որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը ունեցած է մեծ յաջողութիւններ, շնորհիւ փասերու նուրբ խաղարկութեան, առանց որու դժուար է յաջողիլ։

Գ. Գասապեան

CLUB FRANÇAIS (1)

«ԱՐՄԷՆԻԱ» (Ա)

Կիրակի Սթատ Էլիզապէթի մէջ խուռն բազմութեան մը ներկայութեան է որ կատարուեցաւ այս մրցումը։ Քլիպ Ֆրանսէ դաշտ ելաւ իր ամենալաւագոյն կազմով, զոր անցած շաբաթ հրատարակեցինք։

Կը յուսայինք որ Քլիպ Ֆրանսէ պիտի զիջէր քանի մը պահեստի դնելու իր խիստ զօրաւոր կազմին մէջ։

Հայ խումբի խաղացողները երիտասարդ սիրողներ էին, տոգորուած յաղթելու փափաքով եւ թարմ եռանդով։

Քլիպ Ֆրանսէ շատ դժուարութեամբ յաղթեց Արմէնիաի 1ով 0։

Պաշտօնական դատաւորները որոնք մեծ խումբերու բարեկամներն են, միշտ անոնց կողմը կը բռնեն։ Կիրակիի մրցումին մէջ, երբ Արմէնիայի յառաջապահները անցան Քլիպ Ֆրանսէի պաշտպանողականը, դատաւորը «օֆ սայտ» ըսելով կեցուց անոնց յարձակողականը։ Անկէ զատ անիկա թոյլ տուաւ Քլիպ Ֆրանսէի նշանակել տալ երրորդ նշանակէտը ձեռքի հարուածով մը, իսկ չորրորդը «օֆ սայտ»ով։

Խաղը սկսաւ ժամը 3.50ին յարձակողականով հակառակորդ խումբին, որ ամիջապէս սեղմեց հայ պաշտպանողականը եւ լաւ խաղարկութեամբ ու մէթոտիկ փասերով Տիֆուր ըրաւ առաջին նշանակէտը խաղի երրորդ վայրկեանին։ Անկէ վերջ ճիշդ քառորդ ժամ սեղմեց հայ պաշտպանողականը առանց արդիւնքի։

Հայերը իրենց կարգին քանի մը յարձակողականներ գործեցին, որ եւ մղուեցաւ Փաոքսի եւ Թոէլսի կողմէ։ Հայ յառաջապահները նշանակելու լաւ առիթ մը ունէին բայց կորսնցուցին։ Եւ այսպէս Ա. խաղամասը լմնաւ Club Français 1, Արմէնիա 0։

Կիսախաղին կ. Կարապետեան հակառակ անոր որ հիւանդ էր, իր մասնակցութիւնը բերաւ, քաջալերուած այդ արդիւնքէն։ Հայ յառաջապահները լաւ յարձակումներ գործեցին եւ Քլիպ Ֆրանսէի սեռը վախու մէջ էին, որովհետեւ Արմէնիա քիչ մնաց որ հաւասարէր կ. Կարապետեանի մէկ զարհուրելի շիւթովը որ ճիշդ բերդին քովէն անցաւ։

Անկէ վերջ Քլիպ Ֆրանսէ սկսաւ դարձեալ նեղել Արմէնիայի պաշտպանողականը։ Տիֆուրի, Սէնթիւպէրի եւ Պորտի շիւթերը կ'ազատուէին հայ բերդապահին կողմէ։ Խաղը լմննալու 20 վայրկեան կար եւ դեռ արդիւնքը 1—0 էր։

Կեդրոնի յառաջապահը զօրաւոր «շիւթ»ով մը ճեղքեց անցաւ հայ բերդը. ասոր յաջորդեց երրորդը, զոր նշանակեց Հաազ՝ ձեռքի հարուածով մը գնդակը շտկելէ վերջ։ Հայերը քանի մը յարձակումներ եւս գործեցին, եւ կ. Կարապետեանի մէկ «փաս»ին վրայ ձախ ծայրը նշանակեց, բայց դատաւորը մերժեց «օֆ սայտ» ըսելով։

Խաղը լմննալուն 10 վայրկեան մնացած Ժէրօթոն ըրաւ 4րդ եւ վերջին նշանակէտը։

Եթէ դատաւորը կողմնակցութիւն չընէր, Հայերը առնուազն մէկ հատ նշանակած էին։

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐՈՒԵՍՏ ԳՈՂՈՒԹԵԱՆ. — Նուազի-լը-Սէքի մէջ հարկահաւաքման ճիւղ մը, որուն դրամարկղը միշտ ալ լեցուն կ'ըլլայ, եւ այդ պատճառով քանի մը անգամ պազած են գողերը, կը գտնուէր մասնաւոր պահապանի մը հսկողութեան տակ։ Պահապանը գիշեր ցորեկ չէր հեռանար սուրբ դրամարկղին քովէն, մահճակալ մը պէս տնկուած էր առջեւը։ Շէնքին պահապանն ալ աչքն ու ականջը հեռացուցած չունէր։ Սակայն, դժբախտաբար, առջի օր հարկ եղաւ որ դրամարկղին պահապանը ընկերանայ հարկահաւաքին, իսկ շէնքին պահապանն ալ մեռելի մը յուղարկաւորութեան երթայ։ Ի՞նչ կ'ըլլայ, օր ցորեկ է։

Եւ սակայն գողերը բանեցան օր ցորեկով։ Գողութեան արուեստին ամէնէն կատարելագործուած միջոցներով, ժամանակ, վիրաբուժական գործողութիւն մը կատարեցին դրամարկղին վրայ։ 125,000 ֆր.ը առնելէ յետոյ մեկնեցան։

Ցորեկին վերադարձաւ պահապանը։ Նայեցաւ դրամարկղին։

Դրամարկղը բերանը լայն բացեր կը խնդար։

— Վա՛յ, ըրին ուրեմն այդ բանը, հա՞, հարցուց պահապանը։

— Այո՛, մի հարցներ, պատասխանեց դրամարկղը ճռնչալով, ակռաներս անգամ քաշեցին։

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ... ԱԼ ՓԱՐԻԶԻՆ. — Տիկին Պլանշ, երբ տեսաւ որ իր ճերմակ մարմինը հետզհետէ պիտի կապուտնայ ամուսինին բռունցքներուն տակ, ձգեց հեռացաւ։ Նոր ամուսին մը գտաւ։

Առտու մը, ճամբուն վրայ, հանդիպեցան իրարու։

— Դուն դո՞ւն ես։

— Այո՛, ես Պլանշն եմ, չճանչցա՞ր։

— Կը շնորհաւորեմ։

— Ինչո՞ւ համար։

— Մարդ ես գտեր։

— Հապա քովդ մնայի եւ մարմինս կապուտցնէի՞ր։ Տե՛ս, հիմա ճերմակ եմ անունիս պէս։ Սպասուհիի կը նմանի՞մ։ Երբ քովդ էի, առտու իրիկուն կօշիկ կը ներկէի, լուացք կ'ընէի։ Եւ ի՛նչ ազատ եմ հիմա, ամէն մանչու կրնամ նայիլ, արգիլող չկայ։ Մինչդեռ դուն նախանձոտ կատուի պէս էիր, գլխուս կը ցատկէիր։

— Կորսուէ՛, ո՞վ վրադ պիտի նայի, փողոցը շա՛տ։

— Բայց անոնք շապիկի պէս կը փոխեն քեզ։

Հարուած հարուածի վրայ, ապտակ, փայտ, քար, վերջը ատրճանակ։

Պլանշ հոգեւարք էր։ Ամուսինը մնացած էր իր իսկ ձեռքով։ Լաւ կ'ըլլար, եթէ նախ այդ ըրած ըլլար։

ԿԻՆԸ ՋԱՐԿԱԻ ԷՐԻԿԸ. — Պուլթարվիլի մէջ տիկին Ժօրժէթ երկու սիրական խօսք ունէր. «Սէր ու գինի»։ Կը խմէր եւ կը սիրէր։ Էրկանը հետ կը խմէր, դրացիին հետ կը սիրաբանէր։ Սակայն շատ անգամ կատաղութիւն կուգար վրան, երբ էրիկը կը խանգարէր իր սիրոյ խնջոյքները։

Ու երբ անցեալ գիշեր էրիկը կը քնանար, ատրճանակը պարպեց ականջին, սպաննեց եւ կանչեց սիրականը։

Ոստիկանը աւելի առաջ հասաւ եւ տարաւ բանտ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԹՐՔԱԽՕՍՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

«Յառաջ»ի 10 Սեպտեմբերի թիւին մէջ կը կարդամ դիտողութիւն մը Սարսէլի թըրքախօսներու մասին Պ. Յ. Քէֆելեան ստորագրութեամբ։ Այդ պարոնը կ'երեւի առաջին անգամն է որ Սարսէլ կ'այցելէ։

Նախ Սարսէլի մէջ 50—60 տուն հայութիւն կայ եւ ոչ թէ 25. այդ 50—60 տան մէջ 7—8 տուն Հայեր կան, որոնք թըրքախօս են, ոչ թէ 25։ Սարսէլի այդ երկու փողոցները, զորս առիթը չէ ունեցեր պարոնը լաւ կերպով պտտելու եւ դիտելու, կատարեալ հայկական միջավայրի մը տպաւորութիւնը կը թողուն անցորդի մը վրայ. միշտ փողոցներուն մէջ կը վխտան պզտիկներ եւ բոլորն ալ հայերէն կը խօսին, ոչ ոք կը պարտադրէ իրենց թուրքերէն խօսիլ. ընդհակառակն անոնք յաճախ կ'արգիլուին թուրքերէն խօսելէ։

Սարսէլ — Ն. Ալատինեան

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ ԿԸ ՆՇՄԱՐԷ ԹԷ՝ ՁՕՐԵՂ ՄԱՐԴՈՑ ՀԵՏ Է ԳՈՐԾԸ

Այս շատ ճարտար շարժումը — որովհետեւ եթէ լուսանկարները կը փճանային, ապակիները միշտ մեր տրամադրութեան տակ էին — կոստանդինոֆնային տրամադրութիւնները փոխեց։ Այս կինը՝ այլեւս բոլորովին մեր ձեռքին տակ էր։

Փորձերը որոնց ենթարկած էինք զայն, զօրեղ յուզումները որ կրեր էր, իր մտքին մէջ հաստատած էին այն համոզումը թէ՝ կազմակերպութիւնը որուն կը պատկանէինք, շատ աւելի զօրաւոր էր քան Չեկան...

Նկատի ունենալով իր մտայնութիւնը — լոտեսի մտայնութիւն — իր մտքին մէջ միայն սա գաղափարը կրնար ծնունդ առած ըլլալ.

— Եթէ այդքան կարեւոր վաւերաթուղթեր իրենց ձեռքէն կը հանեն, ըսել է թէ շատ աւելի կարեւորներ ունին իրենց տրամադրութեան տակ։

Ինչ որ բնական է թէ՝ իրեն պիտի թելադրէր սա հարցումը. ի՞նչ կրնան ըլլալ այդ վաւերաթուղթերը։

Եւ վայրկեան մը այս երկու ենթադրութիւններուն արժէքը կշռելէ յետոյ այլեւս չվարանեցաւ...

Մօտեցաւ Քարասօֆին՝ որ յաւիտենական ժպիտը շրթունքին՝ զայն կը դիտէր, ու ըսաւ.

— Բարի եւ վեհանձն էք։ Բայց չեմ ուզեր ձենէ վար մնալ։

Եւ պահարանը անոր երկարեց.

— Առէք, ձեզի կուտամ զայն. փոխանակ լուսանկարներու, բնագիրն է որ պիտի ունենաք։

— Բայց, ըսաւ Քարասօֆ, ձեռքերը ետեւ անցընելով, չեմ ուզեր, որեւէ կերպով չեմ ուզեր։

Զարմացած զայն դիտեց։

— Ինչո՞ւ, մրմնջեց։

— Բայց պարզապէս անոր համար որ, ինծի կուտաք բան մը որ ձեզի չիպատկանիր։

Այս հարուածը՝ նորէն զայն վհատութեան ենթարկեց.

— Ալ բան չեմ հասկնար, ըսաւ։

— Ինչպէ՛ս, չէ՞ք հասկնար որ երբ մեր թշնամին էիք, պէտք էր որ ձեզի դէմ պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնէինք. բայց հիմա այդ տեսակ բան չի կրնար ըլլալ. քանի որ կացութիւնը հակառակն է։

— Ուրեմն ինծի դէմ էք...

— Որո՞ւ դէմ կ'ուզէիք որ ըլլար. Չեկային դէ՞մ. ուրիշ զէնքեր ունինք, նման անոնց որ մեզի դէմ կը գործածէ. Սովետներո՞ւն դէմ. գիտէք թէ անոնք գոյութիւն չունին։ Երբ որ ուզենք անոնք մեր ձեռքն են, ասիկա լաւ գիտցէք. յետոյ, երբ ծանօթանաք կարգի մեր միջոցներուն, պիտի հասկնաք որ, եթէ հակայեղափոխութիւնը դեռ չէ պայթած, պատճառը պարզապէս այն է որ կը զգուշանանք նոր արիւն թափելէ։

Եւ շեշտելով իր բառերը.

— Բայց թող մարդ չխաբուի. մօտ է օրը ուր կամայ թէ ակամայ, պիտի հաստատենք կարգն ու ազատութիւնը։

Խոր համոզումի շեշտով արտասանուած այս խօսքերը, մեծ տպաւորութիւն ձգեցին կոստանդինոֆնայի վրայ։

Քարասօֆ շարունակեց.

— Հիմակուհիմա, խարազանելիք ուրիշ «կատուներ» ունինք։ Նախ գտալինք ձեր մօրը փախուստով. կը փութամ ձեզի ըսել թէ՝ այս կողմէն կրնաք բոլորովին ապահով ըլլալ։ Չորս օր յետոյ ձեր մայրը ձեր քովը պիտի ըլլայ։

— Ի՞նչ կ'ըսէք, չո՞րս օր յետոյ։

— Անպատեհութիւն մը կը նշմարէ՞ք ատոր մէջ, հարցուց Քարասօֆ ժպտագին։

— Ո՛հ, նման հարցում մը ընել ինծի. բայց այդ ինծի այնքան հաճելի կը թուի...

— Որ չէք հաւատար նման բանի մը կարելիութեան, այնպէս չէ՞։

Եւ մինչդեռ կինը՝ կասկածանքով գլուխը կ'օրօրէր.

— Այդ պարագային, ինծի կը մնայ ձեզ փաստել թէ՝ անկարելի բառը գոյութիւն չունի մեր բառարանին մէջ։

Նորէն ձեռքը խօթեց իր վերարկուին մէկ գրպանին մէջ, եւ անկէ հանեց երկրորդ թղթապանակ մը։

— Տեսնենք թէ դիպուածաւ գրպանիս մէջ, մեր պատուական «ընկեր» ձերժինսքիի ստորագրութիւնը չունի՞մ։

Քանի մը թուղթեր պրպտեց, յետոյ ուզածը գտած ըլլալով.

— Ահա՛, ըսաւ, այս արդէն գործը կը կարգադրէ։

Եւ դառնալով «կարմիր կոյս»ին, որ յարաճուն հետաքրքրութեամբ մը անոր կը հետեւէր

— Գրիչ, մելան ունի՞ք։

«Կոյս»ը՝ իր գրասեղանը ցոյց տուաւ անոր։

Քարասօֆ տեղ գրաւեց գրասեղանին առջեւ եւ զայն դիտելով, ըսաւ.

— Հաճեցէք ձեր մօր անունը յիշեցնել ինծի։

— Վէռա Մարի կոստանդինոֆնա, ծնեալ Բուկին։

— Քանի՞ տարու

— 58

— Լաւ, կը բաւէ։

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

"Հ. Յ. Դ. ՕՐ,,Ը 2 ՀՈԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ, ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովը

Ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի օր վերջացուց իր ճառերը։ Նախագահը հաղորդեց թէ ամերիկեան խմբակի մը կողմէ 2,000,000 տոլար նուէր տրուած է Ազգերու Դաշնակցութեան, մատենադարանի մը հիմնարկութեան համար։ Զուիցերիոյ Նախագահ Մոթթա խօսեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան յաջողութիւններուն մասին.

— 1924ին, ըսաւ, կնքուած միջազգային համաձայնութիւնները 120 հատ էին, այժմ՝ 220 են։ Գերմանիա եւ Ֆրանսա պարտաւորիչ իրաւարարութիւնը ընդունեցին։ կոյր եւ անզգայ պէտք է ըլլալ չընդունելու համար Ազգերու դաշնակցութիւնը։

Խօսեցան նաեւ ռումէն պատուիրակ Լուփու եւ Քանատայի ու Չիլիի պատուիրակները։ Ընդհ. ժողովը լիակատար նիստ պիտի գումարէ միայն վաղը։

**** Զինաթափութեան Յանձնաժողովը անմիջապէս գործի ձեռնարկեց եւ կէս օրէն յետոյ նիստ մը գումարեց Պէնէշի Նախագահութեան տակ։ Զինաթափութեան հարցին պատմականէն յետոյ, Աւստրիոյ պատուիրակը փափաք յայտնեց ոչ թէ սահմանափակել, այլ կրճատել սպառազինութիւնները։*

Արտաքին նախարարներու համաժողով

Մուսոլինի կը փափաքի, որքան կարելի է շուտ, չորս պետութեանց Նախարարներու համաժողով մը հրաւիրել, քննելու համար Եւրոպայի ներկայ քաղաքական կացութիւնը։ Կրանտի, Ժընեւի մէջ տեսակցելով Պրիանի, Չէմպըրլէյնի եւ Շթրէզէմանի հետ, անոնց կարծիքը շօշափած է այս մասին։

Ռաքովսքիի յետս կոչումը

Չիչերին, աՋի օր, Ռաքովսքիի խնդրին առթիւ տեսակցութիւն մը ունեցած է Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանին՝ Հէրպէթի հետ։

Սովետ կառավարութիւնը կը յայտարարէ թէ պատրաստ է ընել իր կարելին, արգիլելու համար ֆրանքեւռուս դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը։

Սովետները դարձեալ ռազմափորձերու մէջ

Խորհրդային միութեան պատերազմական գործավարութիւնը աշնան ռազմափորձերուն համար պատրաստած է լայն ծրագիր մը, որուն պիտի մասնակցին ոչ միայն ամբողջ Ռուսիոյ ցամաքային եւ օդային ուժերը, այլ նաեւ սէնտիքաները, համայնավար երիտասարդական միութիւնները, կէփէուին խումբերը, եւ ամէն ուժ որ մաս չի կազմեր կանոնաւոր բանակին։ կը հաստատուի թէ զօրաշարժի ենթարկուած են 1896-1905ի ծնունդները Լէնինկրատի, Խրիմի եւ Քիէվի մէջ։

Ռազմափորձերուն յայտագիրն է, Լէնինկրատի մէջ հակայարձակում մը անգլիական յարձակումներուն դէմ, եւ Ուքրայնայի մէջ՝ լեհական բանակին դէմ։

Սովետական պատերազմ... մամուլով

Մոսկուայէն թղթակից մը կը հաղորդէ Քէօլնոյի թերթերուն թէ խորհրդային կառավարութիւնը հրահանգ ղրկած է Պերլինի ռուս դեսպանատան մամուլի բաժնի վարիչին՝ Մեթնափի, որ էօզի հրաւիրելով Պերլինի գերման եւ օտար լրագրողները, յայտնէ թէ, խորհրդային կառավարութիւնն ու Գ. Միջազգայինը, այլ եւս կորած իրենց յոյսը Ֆրանսայի հանդէպ բարեկամութենէ մը, եւ տեսնելով որ Ֆրանսա հետզհետէ կը մօտենայ Անգլիոյ եւ կը դառնայ Ռուսիոյ դէմ, այսուհետեւ պիտի աշխատին պատրաստել մամուլի համաշխարհային պայքար մը Ֆրանսայի աշխարհակալներուն եւ զինուորապաշտներուն դէմ։

Հիւպատոս մը ձերբակալուած Սելանիկի մէջ

Յունաստանի դատական նախարարին հրամանով, ձերբակալուեցաւ Սելանիկի չեխոսլովաք հիւպատոսը, այն ամբաստանութեամբ թէ իր դիւանագիտական պայուսակը ծառայած է մաքսանենգութեան։

Սերպիոյ ընտրութիւնները

Եուկոսլաւիոյ մէջ նոր ընտրութիւններ կատարուեցան։ Կառավարութիւնը տարաւ յաղթանակը, ապահովելով 201 աթոռ։ Կառավարութեան կուսակից երեսփոխանները կը բաղկանան արմատականներէ, ռամկավարներէ եւ մահմետականներէ։

Ընդդիմադիրները շահեցան միայն 112 աթոռ, որոնց մէջ կան Ռատիչի կուսակցութեան անդամները, անկախ ռամկավարներ եւ Սլովէններ։

Համայնավարական խռովութիւններ

Լիթուանիոյ Թուրակկէն քաղաքին մէջ համայնավարական խռովութիւններ ծագեցան։ 60ի մօտ մարդիկ, նախկին հօրիւրապետ Մայիուսի առաջնորդութեամբ, առտուն կանուխ գրաւեցին պաշտօնական շէնքերն ու երկաթուղիի կայարանը։ Ոստիկանութիւնը զինաթափ ըրին եւ բանտարկեալները արձակեցին։ Բանտարկեալներն ու կասկածելի մարդիկ միացան ապստամբներուն։

Անմիջապէս վաշտ մը զինուոր ղրկուեցաւ Թուրակկէն։ Ապստամբները քանի մը մեռեալ եւ վիրաւոր տալով, փախան մօտակայ անտառ մը։ Զինուորները հետապնդեցին եւ ձերբակալեցին 20 հոգի։ Ապստամբներուն պետը, քաղաքին դրամատունէն 5,000 սդերլին վերցնելէ յետոյ անյայտացաւ։

Պոլսոյ նոր հրդեհը

Սկիւտարի հրդեհէն վերջ Պոլսոյ մէջ նոր հրդեհ մը մոխիր վերածած է աՊաղձագործներու շուկան։ Աւելի քան 150 շէնքեր այրած են, որոնց մէջ նաեւ մաքսատան շէնքը։ Այս վերջինին բոլոր արձանագրութիւններն ու վաւերաթուղթերը փճացած են։ Կորուստները մէկ միլիոն թրք. ոսկի կը հաշուուին։ Ոստիկանութիւնը քննութիւն բացած է հրդեհին պատճառները երեւան հանելու համար։

Հ.Յ.Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի ընկերները 16 Սեպտ. Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Քլէօ տը լա Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։ Օրակարգ. Շրջ. ժողովի հարցերու քննութիւնը։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Շ. Գարահիսարի եւ շրջանի *Ռազմիկ* Հայրենակցական միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան, Զ. Ե. Ո. Միութեան, Տարօն-Տուրուբերանի, Բարձր Հայքի, Սեբաստիոյ, Տրապիզոնի եւ Կիլիկիոյ Հայրենակցական միութեանց, ինչպէս նաեւ Սպայից Միութեան, Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հայ Արիներու։

17 Սեպտ. Շբ. երեկոյ ժ. 9ին, «փըթի ժուռնալ»ի սրահը 21 Rue Cadet

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին, 19 Սեպտ. Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, երրորդ Թաղապետարանի սրահը։ Rue Duguesclin։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները վաղը երեկոյեան ժամը ճիշտ 8.30ին գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Բացակայողները պատասխանատու պիտի նկատուին։ Անդամատետրերը միասին ունենալ պարտաւորիչ է։ Ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ ընկեր Մ. Գույումճեան։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վահագ» խումբի ընկեր եւ ընկերուհիները ստիպողաբար ժողովի. կը հրաւիրուին Ուրբաթ (Սեպտ. 16.) ծանօթ հաւաքատեղիին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայրենակցական միութեան ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանին սրահը, (61, Rue Mr. le Prince, Métro St. Michel կամ Odéon)։ կը խնդրուի ամբողջ Կիլիկեցի հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ անպայման։ Օրակարգ՝ վերակազմական աշխատանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի ընիկ Շ. Գարահիսարի Յուշէհրիէն Սիս գիւղացի Առաքել Զաքարեանը. հօր անունը Տրդատ եւ մօր անունը Արեւալոյս։ իմացնել՝ Սերոբ Զաքարեանի Aux Escabrin, par Aubin (Aveyron) France.

կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ եղբայրս Եզէկիէլ Ճիղեկեան, Շապին Գարահիսարի Ազպըտեր գիւղացի։ Հօր անունը Յակոբ, մօրը՝ Մաննոզ։ Տեղեկացնել Ս. Ճիղեկեան, Etablissements H. Pellet. Vienne (Isère).

— Երզնկացի Յարութիւն եւ Պայծառ Մանտրոեան որ 8 տարի առաջ Պոլիս Գատըգիւղ Հալաճ փողոց թիւ 1 կը բնակէին։ Յարութիւն ամուսնացած էր Խուբէլէկցի Տիգրանուհիի հետ։ կը կարծուի որ այժմ նիսի կողմերը կը գտնուին։ Իմացնել՝ իրենց եղբօր Բենիամին Մանտրոեանի, հասցէ՝ Manuel Mardirossian, 15 Rue Odéon Gap (H. A.)։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ, ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ, ԺԱՌԱՆԳԱԿԱՆ դատերու, ամէն տեսակ պաշտօնական գործերու օրինաւոր եւ ապահով ձեւակերպութեան համար դիմել ամէն օր 9—12 *ՍՎԱՃԵԱՆի*, 21, Rue Vivienne, Paris (2me) —Métro Bourse— Tél. Louvre 16-32։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻ

"ԶԱՐԼՍԹՕՆ,,
ԿԱՄ
ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը
ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ
ԳԻՆ 1.50 ՖՐԱՆՔ

դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն ու ցրուիչներուն։

Գործ կը փնտռէ *արեւելեան եւ*

եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ վարպետ խոհարար մը։ Դիմել՝ Յովհաննէս Խաչատուրեանի՝ 1 Rue Louis Bonnet Paris (11e).

Կ'ուզուի ժամագործութիւն սորվիլ ուզող աշկերտ մը 16-18 տարեկան։ Դիմել՝ Պէօճէնեանի 49 Rue Fondary, Paris (15e).

ԾԱԽՈՒ Է Singer *դերձակի ոտքի մեքենայ*

մը դիւրամատչելի գինով. դիմել՝ 29 Rue Lamennais, Chaville (S. et O.)։

Վարձու սենեակներ

Դիւրամատչելի պայմաններով դիմել՝ Պ. Արսլանեանի 36 Rue Damesmes, Paris (13e.) *մէթրօ Իթալի։*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ *Արեւելեան վարպետ խոհարար*

մը. հանգիստ գործ լաւ վարձատրութիւն։ Դիմել՝ ճաշարան Թիլկատին՝ Ղ. Քէնտիրեանի, 6 Trav. du Mont de Piété Marseille.

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ Արեւելեան նոր. գորգ շինող գործաւորուհիներ։ դիմել՝

I. PAPACHRISTO 44, Rue Fessart, Paris, 19 Métro Buttes-Chaumont.

DOCTEUR PROY
Ex - Interne des Hopitaux
Médaille d'argent

Տօքթ. Յ. ԽՈՒՊԷՍԷՐԵԱՆի
Աշխատակցութեամբ

Կը խնամէ ներքին, կանանց, մորթային, վեներական հիւանդութիւնները։ Երակալայնութիւններու (varices) *հիմնական դարմանում առանց գործողութեան։*

Ամէն օր ժամը 10-12, եւ 2-8, Կիրակի եւ տօն օրեր 9—12։

142 R. DU FB. St. DENIS
Կառ տը լ'Էսթի մօտ,
Հեռաձայն՝ Nord *31—49։*

ՍԱԿԱՐԱՆ
13 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	51
Մարք (ոսկի)	100 Mark	606	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	95
Թրք. ոսկի	» or	107	50
Մէճիտիէ	Médjidié	9	90
Լէվա 100 հատը	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	30
Լիր »	» Lire	138	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	492	--
Լէյ 100 հատը	Ley	15	65
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3430	—
» II	»	2020	—
» III	»	1680	—
Թուրքիոյ Երկթղ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

15 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 441 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻԱՅՆ ԱՆՃԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՉԷ

Այլ եւս համրանքներու չէ որ կը հանդիպինք ամէն օր, այլ հարիւրներու, որոնք օտարութեան ճնշող մթնոլորտին մէջ, գործարանային ծանր աշխատանքներու տակ, նիւթական միջոցներէ զուրկ կը ծիւրին, եւ օր մըն ալ փողոց կ'իյնան իբրեւ հիւծախտաւորներ։

Անոնցմէ շատերը մեր երէկի որբերն են, որոնց վրայ այնքան կը գուրգուրայինք եւ նիւթական ու բարոյական ամէն զոհողութեան յանձնառու կ'ըլլայինք, մոռցնել տալու համար անոնց երէկի դժնէ տառապանքը եւ պատրաստելու վաղուան լաւ Հայը — նոր սերունդը, զոր այսօր յանձնած ենք անծանօթ ճակատագրի մը։

Շատերը հազիւ 25 տարեկան հասակին հասած, կը խամրին ծաղիկի նման եւ լռութեան ու մթութեան մէջ աչքէ ու մտքէ հեռու կ'ոչնչանան, կարօտը իրենց սրտին մէջ։ Հիւծախտաւոր հայ երիտասարդ մը կը մեռնի Թուլուզի անկիւններէն մէկը, կը փափաքի հայրենակցի մը երեսը տեսնել ու անկէ իր հայրենակիցներուն կարօտը առնել՝ մեռնելէ առաջ. բայց չի գտնուիր մէկը, որ գոնէ այս տարաբախտ երիտասարդին այդ հուսկ փափաքին գոհացում տայ։

Բազմաթիւ են անոնք, որ այսպիսի սրտաճմլիկ պատմութիւններ թողուցած են իրենց ետեւը։ Բազմաթիւ են նաեւ անոնք, որոնք դուռնէ դուռ կը վազեն միջոց մը կամ օգնութիւն մը ճարելու, պայքարելու համար իրենց ներսը անողորմօրէն բոյն դրած ահաւոր հիւանդութեան դէմ, սակայն ամէն դուռ փակ կը գտնեն իրենց առջեւ։

Անխիղճ են մարդիկ, մանաւանդ բախտաւոր մարդիկ, որոնք ծուլութեան մէջ ամէն օր տապլտկելէ յետոյ, ձեռք երկարող կամ խնդրանք ընողը ծոյլի եւ մակաբոյծի տեղ կը դնեն։

Ու այս ահաւոր երեւոյթը տեղի կ'ունենայ քաղաքակիրթ եւ լուսաւոր միջավայրի մը մէջ, ուր ամէն քայլափոխի մենք կը հանդիպինք օտարներու բազմաթիւ ու բազմապիսի հաստատութիւններուն, յատկացուած միայն իրենց հաւաքականութեան համրանքները փրկելու եւ մարդասիրական բարձր պարտք մը կատարելու։ Մենք ենք միայն որ անհոգ ու անտարբեր կը յօրանջենք, հակառակ անոր, որ այս պարտականութիւնները մեր կարողութենէն ու ձեռնհասութենէն վեր չեն։

Իր մէջ բազմաթիւ միլիոնատէրներ եւ ունեւորներ հաշուող գաղութի մը ուժէն վեր չէ պահանջուածը։ Ի՞նչ բանի պէտք է վերագրել այս երեւոյթը, արդեօք անճարակութեա՞ն։ Դժբախտաբար միայն անճարակութիւն չէ, այլ անհոգութիւն, անփութութիւն եւ անխիղճ անգթութիւն։

Փարիզը ունի Ազգատախնամ մը — խրտուիլակ հաստատութիւն մը, որուն գանձանակը կը նետեն քանի մը ֆրանք իրենց քարացած խիղճը հանդարտեցնելու եւ մարդկային թշուառութիւնը ծաղրելու համար։

Օրին մէկը շատ պարկեշտ մարդ մը ճարահատ կը դիմէ Ազգատախնամին՝ ճանապարհածախս մը խնդրելու որպէսզի երթայ տեղ մը ուր կը յուսայ աշխատանք գտնել եւ ազատուիլ ներկայ ահաւոր վիճակէն։ Ազգատախնամի ազնուաշուք անդամը դուրս կը վռնտէ զայն, որովհետեւ Տօվիլ կամ նման ամառանոց մը մեկնելու ճամբուն վրայ իր հանգիստը կը խռովէ։

Ազգատախնամը չի կրնար նման գումարներ տալ. կուտայ միայն Մարսիլիա մեկնելու կէս տոմսակ, ի հաշիւ... երկաթուղիի ընկերութեան։

Այս հաստատութենէն ողորմելի գումարներ կը տրուին միայն անոնց, որոնք իբրապէս արհեստով մուրացկաններ՝ ամէն օր մութ սպառնալիքներ կը տեղան վարչական անդամներու գլխուն։

Ու առանց նկատի ունենալու այս ահաւոր երեւոյթները, մեր մէջ կը գտնուին մտաւորական անունը կրող մարդիկ, որոնք որ եւ է բախտաւոր երեւելիէ մը օրին մէկը ինքնաշարժի ու ճաշի հրաւէր մը կը ստանան, ու յաջորդ օրը երեւելիին լուսանկարով միասին փառաբանական յօդուածներ կը գրեն, զայն ներկայացնելով իբրեւ մեծ մարդասէր, զարգացած եւ հանրային օրինակելի մարդ, որ խոհեմութեան կամ համեստութեան համար հանրային օժանդակութիւնները... գաղտնի կը կատարէ։ Ու կը գտնուին հայ թերթեր ալ, որոնք իրենց էջերը լայնօրէն կը տրամադրեն այս փարիսեցիութեանց առջեւ։

Կարելի է բան մը ընել եւ շատ բան, եթէ միայն կամք ըլլայ։ Մեր շուրջը ակնարկ մը նետելով պիտի տեսնենք թէ ինչպէ՞ս եւ ի՞նչ կարելի է ընել։

Թողունք բոլոր մեծ բաները, եւ օրինակի համար, շատ փոքրիկ ձեւ մը առաջարկենք, արդեօք կարելի չէ՞ որ եւ է բուժարանի հետ համաձայնիլ, վճարելով ամսական որոշ գումար մը, պայմանով որ անոր դուռները բաց ըլլան բախտէն հարուածուած հայ երիտասարդ հիւծախտաւորներու առջեւ, որպէսզի կարելի ըլլայ այդ խեղճերը ազատել գոնէ դուռ քաշկռտուելու անարգանքէն։ Մե՞ծ բան է սակայն իրականացնելը։

Շատ կը սխալիք, պարոններ, այդ միլիոնները ձեզի ալ չեն մնար, հարցուցէք անոնց որ ձեզի պէս էին ու կորսնցուցին — որոնց թիւը հազարներու կը հասնի — եւ անոնք ձեզի պիտի ըսեն թէ աւելի լաւ է պարտականութիւնը կատարել, քան թէ անխիղճ ու անհոգի ըլլալ հանդէպ ձեր նմաններուն։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՛ՆՉ ՀԱՄԱՐՁԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պայքար, վախն ի վախը քանի մը «*բարեկամական գիտողութիւններ*» կ'ընէ խորհրդային վարիչներուն (31 Օգոստոս).

—«*Անոնք, որ ժողովուրդի մը մէջ պատասխանատու դիրք ունին ու առաջնորդի դեր ստանձնած են, պէտք է կանխակալ կարծիքէ ու նախապաշարումներէ զերծ մօտենան իրերու, եւ հետեւին անոնց, տեսնեն ու դատեն ամէն ինչ, ինչպէս որ է, եւ ոչ թէ այնպէս՝ ինչպէս իրենք կ'ուզեն կամ կ'երեւակայեն։ Այս կերպով միայն անոնք կրնան հասնիլ ճշմարտութեան եւ ուղիղ գծի վրայ դնել գործերը։ Աղանդաւոր մարդը չի կրնար այսպէս ըլլալ։ Անիկա սեւեռեալ, անշարժ գաղափար մը ունի, որու վրայ կը չափէ ամէն բան։*

Հայաստանի ներկայ իրականութեան մէջ, եթէ կայ լուրջ վտանգ մը, այն ալ աղանդաւորութիւնն է։

«*Ահաւասիկ, օրինակի համար, Հայաստանի Գործադիր Յանձնախումբին նախագահը, Պ. Ա. Կարինեան, որուն համար Թուրքիոյ Հայոց ազատագրական շարժումն ու դատը, ուրիշ բան չէ, բայց եթէ հայ «պուրժուա»ներու եւ անոնց արբանեակ եկեղեցականութեան դասակարգային խաղն ու շահագիտութիւնը, որու զոհ եղած են Հայաստանի եւ Փոքր Ասիոյ Հայ գիւղացին ու աշխատաւորութիւնը։ Ըստ Պ. Ա. Կարինեանի, Հայ մտաւորականութիւնն ու գործիչներ, որոնք իրենց անձը նուիրած եւ ույժ տուած են այդ շարժման, գիտութեամբ կամ յանգէտս, պարզ գործիքներ ու ծառաներ եղած են «պուրժուա»ներու։ Այդպէ՞ս է իրականութիւնը։ Անշուշտ ոչ։ Ամէն մարդ գիտէ թէ Պոլսոյ, Իզմիրի և Եւրոպայի, նոյնիսկ Հայաստանի ու Փոքր Ասիոյ հայ ունեւորները, սկիզբէն իսկ հակառակ գտնուեցան այդ շարժման, եւ ոչ միայն ուժ չտուին, այլ ջանացին ամէն միջոցով խեղդել եւ կասեցնել զայն։ Գիտէ թէ այդ շարժումը, կամ, ինչպէս կ'ըսուի յեղափոխութիւնը ղեկավարող երկու հայ կազմակերպութիւններ— Հնչակեան եւ Դաշնակցական— կարմիր ընկերվարական շապիկ հագած էին եւ իրենց գլուխը գտնուող մարդիկ աւելի ծայրայեղ գաղափարներ կը քարոզէին, քան ինչ որ կ'ընեն այսօր Գօմինիստներ։ Բայց Պ. Ա. Կարինեան չուզեր տեսնել կամ ըմբռնել այս իրողութիւնները։ Կ'ուզէ որ անպատճառ Հայ «պուրժուա»ներ ապստամբութեան գրգռած ու կործանած ըլլան Թուրքիոյ Հայութիւնը։ Ինքն այդպէս կը պահանջէ կամ կ'երեւակայէ, եւ, հետեւաբար, անկարելի է որ ճշմարտութիւնը տարբեր հանգամանք ունենայ։*

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԱՐՇԱՒՆԵՐԸ

Ամերիկացի օդանաւորդուհի մը, Միս Ռութ Էլտըր՝ Փորթսմութէն (Օհայօ) գնաց Նիւ Եօրք, եւ մտադիր է Կիրակի օր փորձել թռիչքը դէպի Փարիզ։

Լէվինի օդանաւը այս շաբթու պիտի մեկնի... Հնդկաստան։

Գերմանացիները տենդագին կը պատրաստեն ջրօդանաւ մը, որով պիտի փորձեն այս աշուն կտրել ովկիանոսը։

Փէլթիէ Տուազի, որ Միջերկրականի շրջանը պիտի կատարէ, Վիէննա հասաւ։ Բորնիյեռն և Ժէրարտօ, որ Հալէպ կ'երթան, Անձրեւին մէջ կը շարունակեն իրենց ճամբան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

"ԼՔԵԱԼ„ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԲԱՐԵՓՈԽԵԱԼ ՕՐԷՆՔԸ

ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԱԾ ԳՈՅՔԵՐԸ ԿՐԿԻՆ ՁՈՒՏԻ ԳՐԱՒՈՒԻՆ

Գրած էինք թէ վերջերս բարեփոխուեցաւ «լքեալ» գոյքերը վերադարձնելու վերաբերեալ օրէնքը։ Համաձայն այդ բարեփոխումին, Լօզանի դաշնագրին գործադրութեան դրուած թուականէն յետոյ գրաւուած կալուածներն ու գոյքերը պիտի վերադարձուէին միայն իրենց տէրերուն եւ ո՛չ թէ անոնց փոխանորդներուն, ինչպէս տեղի կ'ունենար ասկէ առաջ։ «Աքշամ» կը գրէ թէ վերոյիշեալ բարեփոխեալ օրէնքին հրատարակութենէն առաջ կալուածատէրերու փոխանորդներուն վերադարձուած գոյքերը ետ չպիտի առնուին։

Ահա՛ ինդրոյ առարկայ բարեփոխեալ օրէնքը, որ հաղորդուած է լքեալ գոյքերու տնօրէնութեան.—

Յօդ. 1.— *Լօզանի դաշնագրին համաձայն, լքեալ գոյքերու մասին պատրաստուած 13 Յունիս 1926 թուակիր հրահանգին Ա. եւ Բ. յօդուածներուն տեղ հետեւեալ յօդուածները դրուած են.*

«13 Սեպտեմբեր 1331 (1915) եւ 15 Ապրիլ 1339 (1923) թուակիր օրէնքներուն համաձայն, լքեալ գոյքերու գործողութիւնը պիտի շարունակուի այն բոլոր անշարժ կալուածներու մասին, որոնք լքեալ գոյք նկատուած են՝ Լօզանի դաշնագրին գործադրութեան դրուած թուականէն առաջ։

«Միայն թէ, իբրեւ վարչական կարգադրութիւն կառավարութիւնը չի կրնար միջամտել այն բոլոր կալուածներուն, որոնց տէրերը մինչեւ Լօզանի դաշնագրին գործադրութեան դրուած թուականը իրենց տեղերը վերադառնալով կամ գրաւած եւ կամ իրենց վարչութեան տակ առած կալուածները։

Յօդ. 2.— *Վերը յիշուած հրահանգին Գ. յօդուածին սկիզբն ու Ա. հատուածը հետեւեալ կերպով վաւերացուած են.*

«Առաջին յօդուածին երկրորդ հատուածին համաձայն, հետեւեալ ձեւերով կարգադրութիւն տեղի կ'ունենայ հանդէպ այն կալուածներուն, որոնց կարելի չէ միջամտել.

Ա.— վերոյիշեալ կալուածները իրենց տէրերուն կը վերադարձուին։

Յօդ. 3.—ընդունելի են այն բոլոր գործողութիւնները որոնք տեղի ունեցած են մինչեւ ներկայ հրահանգին հրատարակութեան թուականը եւ համաձայն 13 Սեպտեմբեր 1926 թուակիր հրահանգին։ *Ասկէ զատ ի զօրու են 13 Սեպտեմբեր 1926 թուակիր հրահանգին այն յօդուածները, որ չեն հակասեր ներկայ հրահանգի տրամադրութիւններուն։*

Արեւել. Նահանգներուն վերաշինութիւնը

500 ԳԻՒՂ ԿՈՎԿԱՍԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Գաղթականներու տեղաւորման տնօրէնութիւնը որոշած է բարեփոխել գաղթականներու զետեղման օրէնքը։ Մինչ այդ որոշուած է փութացնել գաղթականներու տեղաւորումը։

Այս առթիւ կարգ մը որոշումներ տրուած են այն գաղթականներուն մասին, որոնք մօտ ատենէն Թուրքիա պիտի գան։ Կիպրոսէն եւ Հռոդոսէն գալիք գաղթականները պիտի զետեղուին Արշիպեղագոսի եզերքները, իսկ Պուլկարիոյ գաղթականները՝ Թրակիոյ շրջանը։

Գաղթականներու տեղաւորման ընդհանուր տնօրէնութիւնը այս տարի 2500 տուներ պիտի շինէ Տիարպէքիրի, Պիթլիսի, Վանի, Խարբերդի եւ Ուրֆայի նահանգներուն մէջ։ 50ական տուներով 500 գիւղեր պիտի հաստատուին։ Այս նորակառոյց գիւղերը պիտի յատկացուին Կովկասէն բերուելիք գաղթականներուն։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ Սեպտեմբեր 12 թուականով.—

Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ կարեւոր յօդուած մը կը հրատարակէ պաշտօնաթերթ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ»ի մէջ «Բա՛ց խօսինք» խորագրով։ Յօդուածագիրը նախ դիտել կուտայ թէ Թուրքիա կարգադրելիք խնդիր մը ունի Յունաստանի հետ, այն է 150նոց սեւ ցանկէն Յունաստան ապաստանածներուն կացութիւնը։ Ակնարկելէ յետոյ 150նոցներուն Յունաստանի մէջ հիմնած ոճրագործական կազմակերպութիւններուն, Մահմուտ պէյ կը քննէ հելլէն կառավարութեան բռնած դիրքը անոնց հանդէպ։ Կ'ըսէ թէ Հաճի Սամիի կարեւոր հրոսախումբին կազմակերպութիւնն ու սպառազինումը եւ անոր Յունաստանէն Անատօլու փոխադրութիւնը առանց հելլէն իշխանութեանց գիտակցութեան չէ որ եղած է։ Տարակոյս չկայ թէ, կը գրէ, հելլէն արտաքին նախարարը պիտի բողոքէ որ իր պաշտօնատունը բոլորովին անտեղեակ է խնդրէն. սակայն այն պարագան թէ հելլէն ընդհանուր սպայակոյտն է որ 150նոցներուն կը գործակցի, չի պակսեցներ կացութեան լրջութիւնը։

Մահմուտ պէյ կ'եզրակացնէ՝ յիշեցնելով իր ընթերցողներուն թէ իր թերթը միշտ Յունաստանի հետ բարեկամութիւն ջատագոված է, ու կը շեշտէ որ, եթէ Յունաստան կ'ուզէ որ այս բարեկամութիւնը շարունակուի, պէտք է անհրաժեշտ քայլեր ձեռք առնէ։ Իսկ եթէ Յունաստան չուզեր այդ բանը, Թուրքիա նկատի պիտի առնէ խնդիրը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ

ՊՈԼՍՈՅ ՎԵՐՋԻՆ ՀՐԴԵՀԸ

Գրած էինք Պոլիս՝ Ունգաբանի մէջ նոր հրդեհ մը պատահեցաւ։ Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ այրած շէնքերուն եւ ահագին քանակութեամբ ապրանքներուն հետ հրոյ ճարակ եղած են նաեւ վաճառատուններու տետրակներն ու բաւականաչափ դրամ։ Այրած շէնքերուն մէջ կը գտնուէին հետեւեալ հայ առեւտրականներու վաճառատուններն ու մթերանոցները.—

Յովսէփ Տէյիրմէնճեանի չորս խանութն ու մէկ մթերանոցը, Ստամպոլեանի երկու խանութները, կարապետ Թօփալեանի մէկ վաճառատունն ու մէկ մթերանոցը, Գրիգոր Պալըգճեանի երկու խանութները, Հաճի Յակոբ Քէօրքեանի եւ Յովհաննէս Քիւրքճեանի խանութները, Վահան Արտաշի երկաթեղէնի երկու խանութները, Թոքաթլեանի երկաթեղէնի վաճառատունը, Սիմոն Պասմաճեանի, Թահթապըրնեանի Յովհաննէս Կէվրէկեանի, Զալըհեանի, Լեւոն Յովսէփեանի, Վահրամ Աբիկի, երկաթավաճառ Աւետիսի եւ ուրիշներու խանութներն ու մթերանոցները։

Այրած շէնքերէն մէկ մասը միայն փոքր արժէքներով ապահովագրուած էին։ Ձերբակալուած է բանջարեղէնի յանձնակատար Ալէքին, որուն խանութէն ծագում առած էր հրդեհը։

ՆՈՐ ԱՂԷՏ ՃԱՓՈՆԻ ՄԷՋ

Սարսափելի մակընթացութիւն մը տեղի ունեցաւ Քիուսիու կղզիին արեւմտեան եզերքներուն վրայ, մասնաւորապէս Նակազաքիի կողմերը։ Հազարաւոր զոհեր կան։ Ջուրը ողողեց տուները, իսկ ալիքները անասունները քշեցին դէպի ծովին բացերը։ Հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները խանգարուեցան։ Ծովեզերքը խարսխած փոքրիկ նաւերը ցամաքէն ներս քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ նետուեցան։ Շատ նաւեր ալ ընկղմեցան։ Նակազաքիի մէջ բազմաթիւ տուներ փլան։ Աղէտը կը վերագրուի ընդ-ծովեայ երկրաշարժի մը, որ տեղի ունեցած է ծովին բացերը։

Քումամօթայի մէջ 270 հոգի մեռած են, եւ հազարաւոր մարդիկ կորսուած։ 780 տուներ ջուրը քշած տարած է։ 2,000 տուներ ողողուած են։ Օմուրայի մէջ 5,000 տուներ ողողուած են եւ 10,000 հոգի անապաստան կը մնան։ Աղէտէն յետոյ պայթեցաւ փոթորիկ մը։ Թոքիոյի մէջ զգալի եղաւ նոր երկրաշարժ մը։ Մարդու կորուստն ու նիւթական վնասները կարելի չէ հաշուել առ այժմ։

⁂ Մեքսիկայի արեւմտեան եզերքներու վրայ, ալ անօրինակ մակընթացութիւն մը տեղի ունեցաւ եւ ծովը տարածուեցաւ ցամաքին վրայ գրաւելով մօտ 2000 քիլօմեդր տարածութիւն մը։ Բազմաթիւ մարդիկ խեղդուեցան ջուրերուն մէջ եւ հազարաւորներ անապաստան կը մնան։

⁂ Սեպտ. 12ին, կէս գիշերը 12 անցած 20 երկվայրկեանի մէջ երկրաշարժի երեք ցնցումներ զգացուեցան Պոլսոյ մէջ։ Կորուստ չկայ։

⁂ Սիմֆէրոպոլի երկրաշարժին մէջ փլատակներու տակ մեռան 3 հոգի եւ վիրաւորուեցան 75 հոգի։ Քորսիզ գիւղին մէջ պատ մը փլելով թաղեց 3 հոգի։

"ԱՆՕՐԻՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ...,,

(ԺԸՆԵՒԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Լեհաստանի Ազգերու Դաշնակցութեան բրած առաջարկը գիտական մեծ արժէք մը կը ներկայացնէ։

Եթէ կեանքի գիտութիւնը— կամ կենսաբանութիւնը— ըլլար անշարժ, եթէ կեանքն իսկ չունենար իր ձեւափոխութիւնները, այն ատեն կարելի էր առանց տատամսելու ցնորատեսութիւն մը համարել «յաւերժական խաղաղութեան» (pax perpetue) այս փորձը։ Բայց, քանի որ ամէն ինչ որ կը պատահի պատճառ մը ու լինելութիւն մը ունի, լեհական առաջարկը արժանի է ուսումնասիրութեան։

Այն շփոթութիւնը որ կ'ըլլայ պատերազմին ու աւազանիներու կռիւներուն միջեւ, մեկնաբանական սխալի մը գլխաւոր պատճառն է։ Պատերազմները կենսաբանական ճակատագրականութիւններ են, ինչպէս կենդանական ակերը գարնան, ու ունին «բնական» շարժառիթներ, որոնցմէ ի զուր մարդկային կամքը կը փորձէ խուսափիլ։ Բայց խաղաղասիրութիւնն ալ ունի իր ճակատագրականութիւնը։ Մեծ պատերազմները, բնաջնջումի ու թափանցումի պատերազմները, երկու կամ աւելի ցեղերու միջեւ զանազան ազգաբանական (էթնիք) խումբերէ կատարուած յեղափոխութիւններ են՝ միջազգային ընկերային տարբեր կարգաւորութիւն մը ձեռք բերելու համար։ Պատերազմներն ու յեղափոխութիւնները ջնջել՝ պիտի նշանակէր ջնջել յարակից պատճառները. բնական պատճառներ, որոնց վրայ չի կրնար իշխել մարդկային կամքը։ Ցեղի մը ամլութիւնն ու նուազումը եւ դրացի ցեղի մը պայթող բեղմնաւորութիւնը արշաւանքի մը պատճառն են, այսինքն պատերազմի, զոր կարելի չէ զսպել։

Բայց արդի քաղաքակրթութիւնը արտադրած է նոր իրողութիւն մը, որ կարծես սահմանուած է, պատերազմը փոխարինել իր կենսաբանական նպատակներուն մէջ։ Ըսել կ'ուզեմ, փոխադրութեան միջոցներու ճոխացումը եւ յարաճուն խաղաղ արշաւանքը երկիրէ երկիր։

Էթնիք զգացումը սակայն Եւրոպայի մէջ այնքան արմատացած է որ քիչ բնակչութիւն ունեցող փոքրիկ ազգերն ալ կը ձգտին դրացիներու չափազանց խաղաղասէր արշաւանքը արգիլել, սրբագրելով զայն զանգուածային ստացական հպատակութիւններով (naturalisation) կամ փոխարինելով զայն «գունաւոր բանակներու» ներածումով։ Քաղաքականօրէն խնդիրը պիտի ունենայ տնտեսա-գիտութական նշանակութիւն, գիտականօրէն ցեղական սխալ հաւակցողութիւն մը։ Ուզել արգիլել պատերազմ մը, երբ երկրի մը բնակչութիւնը հաւարկերպով կ'աւելնայ ու դրացի երկրի մը ծնունդները կը նուազին, զուր աշխատանք մըն է։ Պայմանագիրներ կամ դաշնագիրներ պիտի կարենան անխնա դարձնել ամէնէն տկարները, բայց չպիտի կրնան զինաթափել բնութեան բռնութիւնը։

Միւս կողմէ, դրացի ցեղերու այս յարատեւ աճումը տարբեր երկիրներու մէջ առանց նշանակութեան ու առանց հետեւանքի չէ։

Կարելի չէ բաղդատել զօրաւոր պատմութիւն ունեցող Եւրոպան ուրիշ երկիրներու հետ, ուր եւրոպական բնակչութիւնները ոչինչ կը ներկայացնեն ու ազգաբանական տեսակէտով ոչինչ են։

Եւրոպան հիւանդ է բնակչական չափազանցութեամբ ու խառնութեան անհաւասարակշռութեամբ։ Երկրորդ տարրը ուրիշ դարման չունի, եթէ ոչ աշխարհակալական պատերազմ մը։ Առաջին տարրը, ընդհակառակն, արժանի է գիտական խորին ուսումնասիրութեան։ Կը հարցնենք — այս բնակչական չափազանցութիւնը յառաջդիմական իրողութի՞ւն մըն է թէ անցողական երեւոյթ մը։ Ու քանի որ կարելի չէ դիմել Ամերիկա ու Աւստրալիա ծաւալել, միջազգային մարդկային փոխանակութիւնները, քաղաքային միջազգայնականութիւնը բնակչական այս չափազանցութեան սրբագրիչնե՞րն են։ Երկու հարցումները իրարու կը յաջորդեն։ Եթէ ամլութիւնը որ պիտի հետեւի միջազգային այս վիճակի ժամանակամիջոցին, բաւական պիտի ըլլայ եւրոպական բնակչութիւնները նուազեցնել. այն ատեն թէ խաղաղասիրութիւնը, թէ մարդկային փոխանակութիւնները, թէ միջազգայնականութիւնը միակ կենսաբանական նշանակութիւն մը պիտի ունենան. այսինքն, եւրոպական մարդկութիւնը պիտի գտնէ բնութեան մէկ օրէնքին մէջ դարմանն ու սրբագրիչը չափազանց ծննդականութեան միւս օրէնքին։ Քաղաքակրթութեան համար վտանգաւոր արդիւնքներով երեւոյթ մըն է այս։ Յիշե՛նք որ ամէն անգամ որ մարդկութիւնը աշխարհի որոշ մէկ կէտին վրայ խռնացաւ, ցեղերու դրացնութեամբ, թիփական քաղաքակրթութեան արագ զարգացում մը տեղի ունեցաւ ու արագ ալ անկում մը։ Պատմութեան ամենամեծ օրինակը Հռոմէական Կայսրութեան անկումն է։

Թէ Եւրոպա —ու ամբողջ աշխարհ— կը ձգտին բանի մը որ արգիլէ այս սպառնական մարդերու թուական աճումը, յայտնի է։ Բնական միջոցները, հողային հարկաւոր նիւթերու պահեստները սահմանափակ են. քարիւղը, երկաթը, ածուխը, վերջ մը պիտի ունենան. ու եթէ չպաշտպանենք ու չխնամենք ծառերը, պիտի ունենանք ուրիշ վտանգներ— փայտի պակասութիւնը, մաքուր ջուրի ծարաւը ու լեռներու տապալումով ջրհեղեղներ ու կլիմայական յեղափոխութիւններ։ Ինչպէս նաեւ հիւանդութիւններու ծաւալումը, մանաւանդ փոխանցիկ հիւանդութիւններ։ Բոլորն ալ սպառնալիքներ են տնտեսագիտական ու ընկերային հաւասարակշռութեան, որ խաղաղութեան պայմանն է։ Ուրեմն, մարդկութիւնը կը փնտռէ նոր դասաւորում մը, որ թուական նուազում մը յառաջ բերէ. ու չափազանց քաղաքակրթուած ընկերութիւններու մոլութիւններն ու ցոփականութիւնները թուական նուազումի այս պէտքին յատկանիշերն են։ Բայց, մինչ ուժեղ ու առողջ ցեղերը բնութեան օրէնքին կ'ընդդիմանան, ու կը վերարտադրուին ընդունելով պատերազմի ու արշաւանքի պայմանը, տկար ցեղերը կը նախընտրեն աւելի դիւրին ճամբան —միջազգային թուլութեան ու նուազում յառաջ բերող մոլութիւններու ճամբան։ Այս երկու ձգտումներէն որը՞ պիտի յաղթանակէ Եւրոպայի մէջ։ Ուժեղներո՞ւն ոճը թէ տկարներուն միութիւնը։ Պիտի յաղթանակէ՞ բնակչական ուժին վրայ տնտեսական ուժը, յառաջ բերելով գերութեան և ստրկութեան նոր ձեւ մը, ինչպէս գործաւորական ստրկութեան ձեւը Ամերիկայի մէջ. կամ եւրոպական ցեղի մը մեծ կորովը պիտի կարենա՞յ ինքզինքը պարտադրել ու վերանորոգումի մը ուղղութիւնը ցոյց տալ։ Այս երկու լուծումներն ալ կարելի են։ Անոնք կը բնորոշեն «ցեղերու այն առողջութիւնը» որ այսօր քաղաքական կը կոչուի տակաւին, եւ որ վաղը պիտի ըլլայ գիտական։

Կամ միջաշխարհային պատերազմ մը պիտի պայթի նոր «ազատ» ճամբաներու բացման համար, եւրոպական ցեղերու յարաճուն բնակչութեան առջեւ։ Այսինքն կարելի պիտի ըլլար միայն, եթէ Եւրոպան աշխարհներու պատերազմ մը համամիտ գտայ ինքզինքը, ինչ որ դժուարին կը թուի, որովհետեւ ցեղերու ձգտումը անհամաձայնութեանց հողին վրայ, որոշ պատերազմներ կռուիլ է։ Ինքնապահպանումի զգացումն է, որ կրնայ կորսուիլ եթէ զանգուածային կերպով տեղափոխուին տարբեր կլիմաներու մէջ ու ենթարկուին այդ կլիմաներու ձեւափոխող գործունէութեան։

Ահա՛ գլխաւոր խնդիրները, որ կը ծագին մեր մտքին մէջ քննելով Լեհաստանի առաջարկը Ազգերու Դաշնակցութեան։ Պատասխանել այս հարցերուն, անխոհեմութիւն պիտի ըլլար, ըլլա՛յ քաղաքական, ըլլայ գիտական տեսակէտէ։

Բայց ինչ որ ապահով կը թուի անշահախնդիր ուշադիր միտքի մը, այն է որ այս միջոցիս Եւրոպայի մէջ երկու ձգտումներ կը պայքարին իրարու հետ։ Ազգաբնական ձգտումը, որ կ'ուզէ ցեղերու պահպանումը ապահովել կամ նուազ մաքրագործուած ժամանակէն իր սահմաններուն եւ կամ... ուրիշներու սահմաններուն մէջ, ու միջազգային ձգտումը որ կ'ուզէ սահմանները խորտակել, ոչ թէ միայն աշխարհագրական ու տնտեսագիտական, այլ կենսաբանական սահմանները, ստանալու համար կարելիօրէն նուազ ազնուականութեամբ, կեղծ ու կեղծաւոր գթասրտութեամբ մը, Եւրոպայի այս եղերական հողին վրայ կռիւներու ճշմարիտ պատճառին դադարումը։ Եթէ այս վերջին մեթոտը յաղթանակէ, կրնանք ապահովաբար հաւատալ որ եւրոպական քաղաքակրթութիւնը իր մայրամուտին կը մօտենայ ու իրեն հետ, ապահովաբար, կը խաւարի մարդկային քաղաքակրթութեան շրջան մը։

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

ՓԱՐԻԶ, «Նոր Արաքս»

ՄԵԾ ՀԱՐՑԱԿԱՆԸ

Նոր Միջավայրերուն Մէջ

Միջավայրերու ազդեցութեան մասին, այլազան տեսութիւններու ամբողջ գրականութիւն մը կայ պէտք չունինք զայն պրպտելու երկարօրէն, մեր պայմաններուն միայն պատշաճեցնենք ինչ որ անհրաժեշտ է։

Ի հարկէ, եթէ յոյսը ունենայինք կարճատեւ գաղթականութենէ մը յետոյ, ամփոփուելու նոյն հողին վրայ, հարցը չէր իսկ ծագեր։

Բայց կը բաւէ ենթադրել որ այդ օրը կրնայ հեռանալ առնուազն քառորդ դարով, որպէսզի մտահոգուինք մտատանջութեան՝ եթէ ոչ ներկայ, գոնէ գալիք սերունդին համար։

—

Հին ազգաց պատմութիւնը՝ անհետացած ցեղերու դամբանականն է, ցեղեր՝ որոնք իրայտ բերեր էին, նկարագրի տոկուն յատկութիւններ, արժէքաւոր քաղաքակրթութեան մը ընթացքին։

Կարելի է այսօրուան Եւրոպան ու մանաւանդ Ամերիկան ալ վերլուծել, հաստատելու համար թէ՝ ինչ որ կը կոչենք «հիմնական նկարագիր» ու կը նկատենք անխախտ, չի զօրեր անհետացման վտանգէն փրկելու եւ տեւականացնելու ցեղերը՝ որոնք զանազան պայմաններու լծորդումով, կը վերածուին պատմական ազգութիւններու։

Հին պատմաբաններու «զտարիւն ցեղը» իբր ժամանակի ընդունակ հաւաքականութիւն, աւելի զօրեղ չէր քան արդի «պատմական խառնածին ազգ»ի ըմբռնումը։

Ինչ որ հին ցեղերուն պակսեցաւ կարենալ տեւելու եւ փոթորկոտ կեանքի մը ցնցումներէն յետոյ հառնելու համար այսօրուան՝ իբր ամբողջական ու անքակտելի ամբողջութիւն, «ազգային կորով»ը սնուցանելու իրենց անփութութիւնն էր, յարմարելով պատմութեան նորագոյն պահանջներուն։

Կը նշանակէ թէ՝ ուրիշ բան է ցեղային նկարագիրը իր հիմնական յատկանիշերով, ուրիշ «ազգային»ը իր ստորոգելիներով։

Մէկը բնազդական կոյր ուժ մըն է, անգիտակից էութիւն մը, միւսը գիտակցութիւն մը։

Այս գիտակցութիւնն է որ ցեղային հիմնական նկարագրէն մեկնելով, անոր երկրորդական տարրերէն կը կերտէ ազգային իրական ուժերու ամբողջութիւն մը։

Ու նորէն այս գիտակցութեան տկարացումն է որ ազգային այլազան հաւաքականութիւններէն տկարը կը խառնէ զօրաւորին։

—

Որո՞նք են ուրեմն գիտակցութեան տարրերը՝ որոնց ամբողջութիւնը՝ իբր ազգային ուժ պիտի կանգնի օտար ազդեցութիւններու դէմ ու ծառայէ տարբերներ յետոյ, Հայը տեղաւորելու իր հողին վրայ, Հայու սրտով, Հայու յատկանիշերով։

Յատկութիւններ կան որոնք պարագաներուն կը նային թեւութիւններ դառնալու համար։

Յարմարելու մեր ընդունակութիւնը որ դարաւոր հպատակութեան մը ընթացքին, Թուրք ու կովկասեան միջավայրերու մէջ՝ նպաստեց հայ կեանքի գոյութեան հետ նաեւ ազգային յատկանիշերու պահպանման, այսօր՝ եւրոպական եւ ամերիկեան միջավայրերու մէջ, պիտի ծառայէ դիւրացնելու մեր իւրացումը։

Նախկին միջավայրերու մէջ, առաւելութիւնը միշտ մեր կողմն էր։

Ամփոփ բնակչութիւն՝ իր թիւին կարեւորութեամբ ու բնակչութեան հաւաքական ըմբռնումներուն եւ աւանդութիւններուն ծառայող հաստատութիւններ, վարչական յատուկ, ինքնուրոյն կազմով, տիրող տարրին հետ բաղդատմամբ՝ քաղաքակրթական միջինի բարձրութիւն. ու բոլորը ուժեղացած այլազան ու վիճակակից հատուածներու օժանդակութեամբ՝ լեզուի, կրօնքի, ազգային զգացումի ու ձգտումի հակազդրութիւններ, որոնց հետեւող պետական ճնշումները՝ կը ծառայէին մեր մէջ աւելի շեշտելու ազգային նկարագիրն ու նաեւ մանաւանդ՝ գիտակցութիւնը։

Նոյնը չէր մեր նոր միջավայրերուն համար, դուրս ձգելով Սուրիան ու Եգիպտոսը։

1.— Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ կը կազմենք ցանցառ, աննշան թիւ մը, ցրուած՝ հսկայ քաղաքներու ծոցին մէջ, կամ մեկուսացած՝ գիւղերու անկիւնը։

2.— Իւրաքանչիւր վայրի բնիկին հանդէպ՝ կը ներկայացնենք բնախօսական, հոգեբանական, ու կրօնա-բարոյական մօտիկութիւններ, յատկութիւններ՝ որ կրնան փութացնել փոխադարձ համակրութեան մը հաստատումը ու զայն քշել մինչեւ խնամիական կապակցութիւն։

3.— Թէեւ քաղաքակրթութեամբ ստորադաս, բայց իբր ընդունակ տարր, ունինք յարմարելու բնածին դիւրութիւն։

4.— Դատապարտուած ենք հաստատուելու նոր միջավայրերուն մէջ, անորոշ ժամանակի մը համար՝ որ կրնայ երկարիլ ո՛չ ոք գիտէ մինչեւ ե՛րբ։

5.— Այդ անորոշ ժամանակի ընթացքին՝ պիտի կրենք ազդեցութիւնները բնական ու հոգեբանական միջավայրերուն ու մեր յարմարելու դիւրութեամբ, շատ շուտ պիտի ենթարկուինք՝ անոնցմէ բխող պէտքերուն, զգացումներուն, ըմբռնումներուն եւ բարքերուն։

Ասոնց վրայ դեռ պէտք է բարդել դժուարութիւնները որ կը ծագին.

1.— Միջավայրերու մեծութենէն ու այլազանութենէն։

Գաղութէ գաղութ ու նոյն գաղութին զանազան բաժանումներուն միջեւ իսկ՝ անմիջական հաղորդակցութեան ու յաճախակի շփումներու պակաս, ինչ որ կը թուլցնէ հոգեկան ու մտաւորական կապակցութիւնը։

2.— Նոր միջավայրը վարող անգիր ու գրաւոր օրէնքներէն։

Օրինական արգելքներ՝ կազմակերպուելու համար իբր քաղաքական կամ նոյնիսկ կրօնական անջատ համայնք, մեզի յատուկ վարչական կազմերով, ինչպէս էր ժամանակին Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ։

3.— Ու վերջապէս, դժուարութիւններ որ կը ծնին մեր թիւին նուազութենէն, ցրիւ վիճակէն ու հաւաքական եւ անհատական միջոցներու տկարութենէն իսկ։

Եւ այս բոլոր դժուարութիւններէն յետոյ, երբ քննենք ազգայնութեան կազմին համար անհրաժեշտ նկատուած կարգ մը ստորոգելիներ,— բնախօսական ու հոգեբանական նմանութիւններ, բարոյական կամ կրօնական ըմբռնումներու, քաղաքական ու տնտեսական շահերու, զգացումի, բարքի, լեզուի եւլն. նոյնութիւններ,— կը տեսնենք թէ ոչ մէկը առանձինն կը տոկայ վերլուծումի։

Կը մնայ հաստատել միայն սա պարզ թէ՝ ազգի մը պատկանող իւրաքանչիւր անհատ, ազգայնութեան իր ուժը կ'առնէ ոչ թէ բոլոր, այլ ստորոգելիներու մէկէն կամ միւսէն։

Մեզի համար մասնաւորապէս, հպատակութեան շրջանին, ազգային զգացումի պահպանման էն զօրաւոր ազդակներէն մէկը եղած է, կը կարծեմ, լեզուն, նոյն իսկ մեր ազգայնացած կրօնքէն առաջ։

Մեր հին գաղութները՝ հաւանաբար լեզուին հետ էր որ կորսնցուցին նաեւ ազգային զգացումը։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

Այս խորագրին տակ, փարիզի երեսփոխան Լուի Ռոլէն, Ժուռնալի առջի օրուան թիւին մէջ կը հրատարակէ հետեւեալ յօդուածը—

Դեռ 1925 Հոկտեմբեր ամսուն, Երեսփ. Ժողովի Դիւանին ուղղուած բանաձեւի նախագիծով մը կառավարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէի այս ծանր խնդրին վրայ։ Ի՞նչ էր այս առաջարկին նպատակը։

Անիկա կը հրաւիրէր կառավարութիւնը «անմիջապէս եւ վերջնապէս վտարել ո եւ է օտարական, որ կը մասնակցի հանրային խաղաղութիւնը խանգարելու բնոյթ ունեցող ցոյցի մը»։

Անկէ ի վեր պատահած դէպքերը ցոյց կուտան թէ այս ձեռնարկը աւելորդ կամ անարդար չէր։ Փարիզի վերջին խռովութիւններու ընթացքին ձերբակալուած օտարականներու համեմատաբար մեծ թիւը, շատ որոշ եւ վրդովիչ կերպով կը պատկերացնէ մատնանշուած վտանգը։

Անշուշտ, չեմ անգիտանար որ օտարականներու իրա կացութեան խնդիրը մասնա բարդ եւ նուրբ է նեն պէս երկրի մը համա բուն բնակչութիւնը աւա՛ ձգտի նուազելու։

Մինչ բազմածին Իտալի ստիպուի մասնաւոր օրէ դնել եւ ներգաղթը սանձ փակել, Ֆրանսա հարկադ է լայնօրէն դիմել օտար ուրներու աջակցութեան, ծնունդներու պակասին բերած ցաւալի պարապները ցելու համար, ստիպուեցա ջին օրէնքով մը քաջալեր դիւրացնել ստացական քացիութիւնը։ Այս աշխա մէջ ամէն բան իր պատ նի եւ օտարի վտանգը ազ եսաւորութեան փրկութեան

Ջգուշանա՛նք որ օր մը լուրջ չդառնայ այդ վտանգը Քանի մը տարիէ ի վեր սա բառին իսկական օտար բնակիչներու քին ենթարկուած է եւ թիւը կ'աւելնայ ամէն օր պէս, միայն Սէնի նահան մէջ 1926 Յունուար 1ին 65 օտարականներ կային— մէջ չեն բնականաբար կան քաղաքացիութիւն բնակութեան արտօնագիր ցողները, ինչպէս նաեւ երկու ամիսէն պակաս կին Ֆրանսայի մէջ եւ Հոկտ. 25ի օրէնքին համա ունէ յայտարարութիւն ստիպուած չեն, հետեւաբար վիճակագրութեան մէջ չեն ներ, հաշիւին մէջ չեն դար անոնք (եւ անոնք մեծ մը կը կազմեն, աւա՛ղ) յաջողին սահմանը անցնի ռանց անցագրի կամ կեղծ ցագրերով։

Արդարեւ Ֆրանսա իր հանձն է եւ հիւրընկալ. բականները միշտ իր հողին գտած են ապաստան եւ պարան։ Այս ազնիւ աւանդ թիւնը բանալու խնդիր նար ըլլալ։ Սակայն քանի տարականներ — հիւրընկալ թեան եւ տարրական պար ճութեան օրէնքները արհամար հելով — կը յաւակնին քիթը խօթել մեր ներքին ծերուն մէջ, մեր երկրին բարու դէմ վրէժ կը լուծե սակցական կռիւներու կը նուին, խռովութիւն հանե բանակին մէջ կը զին գրուին. աներկա բացար պէս անհանդուրժելի է։

Հետեւաբար նուազագոյն նը, որ կրնանք ընել, չել առանց այլեւայլի եւ պայմանաժամի վտարման մանագիր հանել այն օտար կաններուն դէմ, որ հանրային ղաղութիւնը վրդովող ցոյցի մասնակցած է։

Համոզուած եմ, որ եթէ նականութեան, ողջմտութեան պետութեան ապահովութեան համար իսկ անհրաժեշտ բենքը քուէարկուի եւ տարականի այնպիսի ձեւ որ շահագրգռուողներէն անգիտանայ զայն, ու գործադրուի առանց բացառ թեան եւ առանց տկարու այն ատեն մեծ թիւով ձայներ կամ խառորէն վերադառնան ողջմտութ սկզբունքներուն, եւ կամ անցնին միւս կողմը սահմ որմէ աւելին ոտք կոխած չէ ըլլային արդէն։

Հռոմի եւ Աթէնքի այսպէս էր օրէնքը։

Ահա՛ թէ ինչ կ'ըսէ մասին Կիկերոն. «Օտար մը մէջ ապրող մարդու մը տականութիւնն է սահմ փակուիլ իր սեփական րով, հետաքրքիր չնետել այն ամէն բանին պատկանի պետութեան մ ինք ոչինչ է»։

Նոյն միտքը կը յայտնէ փոկլէս «Իդիպոս ի Կոլոնոս» մէջ. «Օտարակա՛ն, օտար մը վրայ վճռէ արհամարհել որ այդ երկիրը չի սիրեր յարգել ինչ որ անիկա կը սիրէ»։

Ազգերու իմաստութիւն կ'արտայայտուի այս ներուն մէջէն։ Ֆրանսայի վրայ ապաստան կամ տանք փնտռողներէն ալ չենք պահանջեր գոնէ իրաւունք չունինք հանջելու անոնցմէ որ հիւրընկալութեան չվրդովեն խաղաղութիւնը րենք ընդունող ազգին յարգեն իր օրէնքները նայեն իր փառքերը։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«ԽԱՅՐ ՕԼՍՈՒ՜Ն... ԷՖԷՆՏԻ»

Դրամ չկա՜յ:

Երբ անդին միացեալ-Նահանգները կանանչ տոլարներով կանանչ անտառներ կը շինեն, Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ, ամէն ազգ. լեզուն դուրս է ձգած եւ դրամ կը փնտռէ:

Թուրքիա եւս դրամի թոթուրքիա բռնուեցաւ: Ի՞նչ ընել. քախտի բռնուեցաւ: Ի՞նչ ընել. գպրոցները, հիւանդանոցները դրամ կ՚ուզեն, պէտք էր միջոց մը գտնել: Եւ Թուրքիա, որ կարմիր ֆէսը փոխեց գլխարկի,— արդէօք միայն կարմիր գլխա՞րկ կը գործածէ, լուր չունինք.— գտաւ նաեւ գանձի աղբիւր մըն ալ:

Երիտասարդ Թուրքիոյ բնակիչները.— կը կարծեմ որ բոլոր պէյերն ու հանըմները կէնճ են, ծերերը վտարուած են,— ստիպուած են վճարելու *Առողջութեան տուրք* մը: Այսինքն ամէն առողջ մարդ տուրք պիտի տայ, որպէսզի հիւանդներու համար ծախսուի եւ *կէնճ* Թուրքիա դառնայ *տինճ* Թուրքիա:

Կ'ըսեն թէ մասնաւոր հարկահաւաքներ կը պտտին փողոցները՝

— Խայր օլսո՜ւն, էֆէնտի, ինչպէս էք՝

— Մաշալլա՜հ, երկաթի պէս:

— Երկիցս ուրախ եմ:

— Ինչո՞ւ:

— Նախ ձեր առողջութեան համար, որովհետեւ առողջութիւնը Ալլահին օրհնութիւնն է:

— Յետո՞յ:

— Յետոյ, պետութեան համար, որովհետեւ ձեր առողջութիւնը պետութեան կթան կովն է:

— Ի՞նչ:

— Այսինքն, պետութիւնը ձեր առողջութեան համար ձեզմէ կը պահանջէ 50 ղրշ.. որ պիտի յատկացուի հիւանդներուն, զանոնք ալ երկաթ դարձնելու համար, հրամանաւ Ընկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովին:

Էֆէնտին չի հարցներ սակայն թէ Ազգ. Մեծ Ժողովը, իր բոլոր երեսփոխաններովը հիւա՞նդ է, որ տուրք կը գանձէ աղքատ ժողովուրդէն:

Խնդիրը այդ չէ: Եթէ ես Թուրք ըլլայի, գիտէի միջոցը տուրք չվճարելու՝

— Էֆէնտի՛, լա՛ւ ես՝

— Քա՛ւ լիցի, հիւանդ եմ:

— Ի՞նչ ունիս:

Ընտրեցէք ուեւէ հիւանդութիւն: Ես շատ ըրած եմ այդ խաբէութիւնները: Դպրոցական եղած ատենս, երբ դասս սորված չըլլայի, «փորքշուկ» ունիմ, կ'ըսէի: Զինուորութեանս շրջանին՝ ստամոքսի խանգարում ունիմ, կ'ըսէի: Դիւրին էր, ատոր համար դպրոցին մէջ յուծողականմը խմել, զինուորութեան մէջ՝ *իփէքա* մը առնել ու շարունակ փսխել:

Եթէ առաջին դեղը Թուրքերը չեն ուզեր ընդունիլ, դիւրին է *իփէքա* առնել:

Այս պատճառով, խոշոր վաճառականութիւն մը պիտի սկսի: Թուրքիա թօնօներով *իփէքա* պիտի ներածէ... փսխելու համար:

ՓԻԷՐ ՄԻԼ

ԿՈՏՐԵՑԷ՛Ք ԱՊԱԿԻՆԵՐԸ

Ամերիկայի մէջ, երկու տարի առաջ, պատերազմ յայտարարուած էր ապակիներու դէմ: Այժմ Եւրոպայի մէջ եւս, այս պատերազմը, հետզհետէ կը տարածուի: Փրոֆ. Վալթէր Հաուսման, մասնագէտ «լոյսին բնախօսութեան», Վիէննայի քաղաքապետութեան մէջ բնակութեան ցանձնաժողովին ներկայացուցած է ապակիի նոր տեսակի նմոյշ մը:

Այս առթիւ, վիէննացի գիտնականը կը բացատրէ թէ լոյսը մարդկային առողջութեան վրայ ահագին ազդեցութիւն ունի: Քաղաքներու բնակիչը իր օրուան մեծ մասը կ'անցընէ ապակիներու ետեւ, սենեակներու մէջ: Լոյսը կ'արգիլէ եւ կը բժշկէ թոքախտը եւ ոսկրաթեքութիւնը (rachitisme): Մեզի ծանօթ ապակիները երբեք թափանցիկ չեն, այնպէս ինչպէս կը հասկնայ բնախօսը: Անոնք չեն տար մեզի այն լոյսը, որուն պէտք ունինք: Այդ ապակիները, կենսաբանօրէն, վնասակար են, որովհետեւ չեն կրնար թափանցել անդրմանիշակագոյն ճառագայթները անոնց մէջէն:

Կամ պէտք է ապակի չգործածել, օգտուելու համար լոյսէն եւ արգիլելու համար թոքախտին աւերը, կամ պէտք է ընտրել այնպիսի ապակի մը, որուն մէջէն սենեակ հոսին անդրմանիշակագոյն ճառագայթները:

Անգլիոյ մէջ հիւանդանոցներու եւ դպրոցներու համար նոր ապակիներ պատրաստուած են, որոնց մէջէն հրաշալի կերպով կը թափանցեն բարերար ճառագայթները: Ափսոս որ սուղ են այդ ապակիները: Ամերիկացիներն ալ սկսած են պատրաստել նոր տեսակ մը բիւրեղ՝ փրոֆ. Հաուսմանի պատրաստած ապակին կը նմանի անգլիականին եւ այն առաւելութիւնը ունի, որ աժան է:

Եւ փրոֆէսէօրը աւելի գեղեցիկ կերպով հաստատելու համար ապակիներու վնասակար դերը, կ'աւելցնէ թէ Ճափոնի մէջ ոսկրաթեքութիւնը տարածուեցաւ այն օրէն ի վեր, երբ ճափոնցիները սկսան տուներ շինել եւրոպական պատուհաններով եւ ապակիներով:

ՍԱՄՍՈՆ-ՍՎԱԶ ԳԻԾԸ

Սամսոն-Սվազ երկաթուղին մինչեւ Հավզա շինուած ըլլալով, առաջին կառախումբը Սամսոնէն մեկնած է դէպի Հավզա: Այս առթիւ հանդիսութիւններ կատարուած են Հավզայի մէջ: Սամսոնէն մինչեւ Հավզա 35 փապուղի բացուած է, մինչդեռ անկէ մինչեւ Սվազ միջոցը դաշտային ըլլալով, աշխատութիւնները աւելի դիւրին պիտի ըլլան եւ շուտով պիտի վերջանայ գծին ամբողջական շինութիւնը:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀՐԱՏ ՄՈԼՈՐԱԿԻՆ ՎՐԱՅ

Քալիֆորնիոյ Համալսարանին գիտունները տարի մը անընդհատ ուսումնասիրելով Հրատ մոլորակին աստղաբանական լուսանկարները, այն եզրակացութեան եկան թէ Հրատը հրաշալի բուսականութիւն եւ շնչելի օդ ունի:

Եւ այս փաստէն կը հետեւցնեն թէ Հրատի մէջ մարդկային բնակչութիւն մը կայ, որ կ'ապրի ու կ'աճի: Սակայն ջրանցքներու հին տեսութիւնը կը նկատուի անվաւեր՝ Այնպէս կը կարծուի որ Հրատի վրայ տեսնուած սեւ գիծերը կազմուած են թանձր բուսականութենէն, որ կ'աճի անհուն ու խորունկ հովիտներու մէջ: Այդ հովիտները արդիւնք են սաստիկ երկրաշարժներու: Այն իրողութիւնը, թէ թէ տեսնուած գիծերը երբեմն կը լայննան, երբեմն կը բարակնան, հետեւանքն է մթնոլորտային փոփոխութիւններու:

Լիէքի դիտարանին տնօրէնը կը հաստատէ թէ Հրատ մոլորակը կարծուածէն աւելի պզտիկ է: Իր հասարակածային տրամագիծը կը հասնի 4,133 մղոնի եւ ոչ թէ 4,300ի, ինչպէս ցոյց կը տրուէր մինչեւ այժմ դասագիրքերու մէջ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՄԱՀԸ

ՄՈՒԼԻՆԷ.— *Հինգ հոգի կ'աշխատէինք ժայռի մը ստորոտը՝ բաւական խորունկ փոս մը բացած էինք հողին մէջ: Յանկարծ հսկայ ժայռը առաջ խաղաց, գլորեցաւ եւ ինկաւ փոսին մէջ: Ժայռին շարժիլը տեսնելով, իրարու ձայն տալով, պոռալով փախանք: Ափսո՜ս, ծերունի հայ բանուոր մը, Պարտիզակցի Յովհաննէս Ավճեան, չկրցաւ արագ շարժիլ ու փախիլ: Ժայռը ինկաւ վրան եւ թաղեց: Արկածէն յետոյ վազեցինք, հազար ճիգով ու յոգնութեամբ ժայռին տակէն դուրս հանեցինք դժբախտ Հայը: Սրունքը ջարդուփշուր եղած եւ վէրքէն դուրս ելած էինոսկորները: Նուաղած էր, երեսին ջուր սրսկեցինք: Աչքերը բացաւ, ձեռքերը կուրծքին դրաւ. բերանը սեղմած, քիթով յամր շունչ կ'առնէր:*

Քիչ վերջ եկաւ մեր գործատէրը, ինքնաշարժի մէջ դրաւ եւ տարաւ հիւանդանոց: Սակայն չդիմացաւ դժբախտ հայ գաղթականը եւ մեռաւ: Կը թողու կին մը եւ երկու զաւակ: Յուղարկաւորութեան ատեն կինը յուսահատ կուլար կ'աղաղակէր: Գործատէրը ծաղկեպսակ մը բերած էր: Հայերս կը հետեւէինք դագաղին:

Յ. ՕՆՆԻԿԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր Փարիզի Հայ Մարզականի Ա. խումբը պարտուեցաւ 4-1 C. O. Basse Seineի Ա. խումբէն, որ կը պատկանի Ա. դասակարգի «փռոմոսիօն»ին: Իսկ պահեստին 1-1 հաւասար մնաց U. S. XVի (1B):

Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստին պարտուեցաւ J. A. Saint-Ouenի համապատասխան խումբէն 8-0:

«Արմէնիա»ի պահեստին եւ երկրորդը որոնք պիտի մրցէին Ռէյսինկ Քլիւպ տը Ֆրանսի համապատասխան խումբերուն դէմ, չեն կատարած այդ մրցումները անոր համար որ հակառակորդ խումբը «ֆորֆէ» ըրած էր: Ա. տոր փոխարէն «Արմէնիա»ի պահեստին մրցեցաւ S. C. Paris-Orléansի Ա. խումբին հետ, որմէ պարտուեցաւ 3-2, իսկ Բ. խումբը որ իր առաջին մրցումը կատարեց, նոյնպէս պարտուեցաւ հակառակորդի Juniors խումբէն 2-1:

ԹԷՆԻՍ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Սեպտ. 8ին Ֆիլատէլֆիոյ մէջ Ֆրանսացիները եւ Ամերիկացիները խաղացին Տէյվիս բաժակին վերջնիմեր մրցումները, որոնք վերջացան Ֆրանսացիներու յաղթանակով:

Մրցումները տեւեցին երեք օր 8, 9 եւ 10 Սեպտեմբեր: Ա. օրը Ֆրանսացի Լաքոսթ յաղթեց Ճոնսթընի իսկ Թիլտըն յաղթեց Բոչէի: Որով հաւասար մնացին: Բ. օրը զոյգ այրերու մրցման մէջ Ամերիկեան զոյգը Հէնթըր Թիլտըն յաղթեց Պոռոթրա—Պրանիոն ֆրանսական զոյգին: Գ. օրը առանձին այրերու մրցման մէջ, Լաքոսթ եւ Բոչէ շարունակաբար յաղթելով Թիլտընի եւ Հէնթըրի վերջնականապէս յաղթանակը ապահովեցին:

1900էն ի վեր Ֆրանսացիները առաջին անգամ ըլլալով շահեցան այդ կարեւոր մրցումը հասնելով միանգամայն իրենց փափաքին:

ԱԹԼԷԹԻԶՄ

Անգլիացիներէն եւ Գերմանացիներէն պարտուելէն վերջ Փարիզի Սէյլքսինը անցեալ Ուրբաթ ալ Պուտափէշթի մէջ պարտուեցաւ նոյն քաղաքի Սէյլքսինէն 66ի դէմ 44 կէտ շահելով:

Իսկ Կիրակի օր Վիէննայի մէջ ֆրանսական նոյն խումբը մրցեցաւ Վիէննայի Սէյլքսիններին դէմ: Այս անգամ Ֆրանսացիները ապահովեցին յաղթանակը: Այդ խաղերու ընթացքին Deglan 60 մեդր 25 երկրորդ նետելով կոտրեց Ֆրանսայի ազգային մրցանիշը. Նախկին մրցանիշն է 58 մեդր 895:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Փալինօ եւ Թոմ Հընիի միջեւ ծանուցուած մրցումը Հինգշաբթի իրիկուն կատարուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ: Թէեւ խաղի ընթացքին Սպանիացին կէտերու առաւելութեամբ շահեցաւ, բայց դատաւորները երկու մրցակիցները հաւասար հռչակեցին:

Փալինօ Նոյեմբեր 18ին պիտի մրցի Ճէք Շարքիի հետ:

Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՆՁՈՐԻՆ ԾԱՌԻՆ ՏԱԿ.— *Քալվատոսէն հարուստ մարդ մը, պտոյտ մը ընելու համար, ճամբայ ելաւ դէպի Պանեօլ-տը-լ'Օրն: Պրիւզի մէջ ստիպուած էր փոխել շոգեկառքը: Եւ սակայն, Պանեօլի շոգեկառքին համար, կէս ժամ միջոց ունէր:*

Օդը հրաշալի էր, լոյսը կ'ոսկեզօծէր կանանչ դաշտերուն վրայ, հազար կոտ կ'ըլլար եւ կոտորները կը նետէր մեր զբօսաշրջիկին աչքերուն: Եւ զբօսաշրջիկը խորհեցաւ որ աւելի լաւ է կէս ժամ հանգչիլ արեւին տակ, դաշտին մէջ, ճիշդ մօտիկը կայարանին: Կարկինները բացաւ դէպի դաշտը, ուր թեւերը բացեր էր անուշ խնձորենի մը:

Մեր մարդը հասակը երկնցուց, պառկեցաւ ու . . . քնացաւ: Խնձորները կը խնդային վրան, իսկ երազը մեղր կը քսէր աչքերուն:

Յանկարծ շոգեկառքին սուլիչը պատռեց ականջը:

Ցատկեց: Վազեց: Հօ՛փ, վակոնէն ներս:

— Համով քուն մը քա...

Սակայն մը մտաւ սրունքին մէջ: Ցատկեց նորէն: Սակայն մըն ալ աւելի վեր: Յետոյ շատցան սակայնները: Սաստիկ խայթոցներ կը զգար սրունքին, զիստին ու աճուկներուն վրայ: Հազար սակայններ կը մտնէին իր միսերուն: Խելքը պիտի թռցնէր:

Կը քերէր, միսը կ'արիւնէր, եւ սակայն չէր հանգչեր:

Մինակ էր: Առանց վարանելու, հանեց տաբատը: Սկսաւ քրքրել:

Մրջիւննե՜ր, խարտեաշ մրջիւններ, որ կը խածնէին: Կարելի չէր հատցնել: Շոգեկառքին պատուհանը բացաւ եւ սկսաւ թօթուել: Զար բախտէն, հովը ձեռքէն առաւ եւ հեռուն նետեց տաբատը: Շոգեկառքը կը սուրար:

Մարդը չուարեցաւ: Ուզեց հնչեցնել ահազանգը: Սակայն պիտի ներկէի՞ն իրեն, որ տաբատի մը համար կեցնէր շոգեկառքը: Սկսաւ խորհիլ, բախտին թողուց:

Յաջորդ կայարանը, դուռը բացուեցաւ եւ խումբ մը կիներ ներս մտան:

Մեր մարդը փախաւ, եւ պահուըտեցաւ Նստարաններուն տակ:

Կիները տեսան զինք:

— Խե՛նթ կայ, խե՛նթ...:

— Ճակա՜ն (սաթիր) է...:

— Ոչ, պոռաց մեր մարդը, սխալ է ձեր կարծիքը, կեցէք պատմեմ...

Շուտով հասան ոստիկանները, քաշեցին դուրս: Մեր մարդը, կկուզ ըրած, սրունքները ծռած, — որպէսզի քիչիկ մը երկարի շապիկը եւ բան չերեւի,— քալեց դէպի ոստիկանատուն:

Հոն պատմեց ամէն բան:

— Եղա՛ւ, յանցանքը իմս չէ, մրջիւններունն է, կ'ըսէր մարդը:

Ոստիկանապետը իրտափառը փոխ տուաւ մարդուն, որ դարձաւ Քալվատոս, առանց Պանեօլ երթալու: Եւ երդում ըրաւ այլեւս բնաւ Պանեօլ չերթալ:

ԴՈՀԱՐԵՂԷՆՆԵՐԸ ԹՌԱՆ.— Ֆրան-Պուրժուա փողոցին վրայ գոհարեղէնի մեծ վաճառատուն մը կայ: Գողերը գիշեր ատեն մտան վաճառատան նկուղը: Գործիքով մը բացին նկուղին դուռը, որ հաղորդակցութեան մէջ կը մտնէր խանութին հետ: Յետոյ ժողվեցին ու մեկնեցան:

300,000 ֆրանք արժէքով գոհարեղէններ ճամբորդութեան գացին:

Ո՞Վ Է.— Վիլլաքուպլէի մօտ ելեկտրական թելերէն մարդ մը կախուած էր: Վրան գլուխը խուզարկեցին, սակայն ոչ մէկ փաստ, որ յայտնէր թէ ո՛վ է: Տոմսակ մը միայն, ուր կ'ըսէր. «Մի փնտռէք թէ ո՛վ եմ, ի զուր է, չէք կրնար իմանալ»: Դրպանը կար չուան մը, որ օղակի մը վերածուած էր: Կը թուէր թէ չուանով անձնասպանութիւն փորձած ատեն, ելեկտրական հոսանքէն սպաննուած էր:

ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՆ ԱԼ.— *Անասնաբոյծ մը, առանց դրամը վճարելու, ձիարշաւներու արձանագրութեան պաշտօնեայի մը՝ Վան Լուլի մօտ գրաւ կը դնէ ձիու մը վրայ, որ կը շահի մրցումին մէջ: Ձին կը բերէր 16,700 ֆր.: Քնէփին կը պահանջէ իր շահած դրամը: Վան Լուլ, առարկելով որ տոմսակին դրամը կանխաւ վճարած չէր, կը մերժէ հատուցանել 16,700 ֆրանքը: Քնէփէն կը դիմէ իրեն ծանօթ ոստիկաններու, «կը վճարէ» անոնց, եւ ոստիկանները ճնշում կը բանեցնեն Վան Լուլի վրայ, որ կը ստիպուի վճարել ամսավճարներով:*

Ոստիկանները, որոնք իրենց բաժինը լման ստացած էին, երկու ամիս յետոյ պաշտօնատեղի փոխելով, կը փոխադրուին ուրիշ թաղ մը: Վան Լուլ կը մերժէ վճարել ըսպառած մասնավճարները: Քնէփէն գարձեալ կը դիմէ ոստիկանատունը, որուն ոստիկանները փոխուած էին: Ոստիկանապետը կը հարցաքննէ երկու կողմերը եւ գործը կը լուսաբանուի: Ոստիկանութեան տնօրէնը, խնդիրը իմանալով, անմիջապէս կը ձերբակալէ «սպառնացող» ոստիկանները, երեք հոգի, ինչպէս նաեւ Քնէփէնը, որ ոստիկաններուն «վճարել» գիտէր:

“ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ ԿԸ ՆՇՄԱՐԷ ԹԷ՝ ՁՕՐԵՂ ՄԱՐԴՈՑ ՀԵՏ Է ԳՈՐԾԸ

Տպագրուած թուղթին վրայ նշանակուած հարցերուն դէմ, լեցուց կոստանդինովիայի պատասխանները, յետոյ, թուղթը անոր երկարելով, հարցուց.

— Գիտէ՞ք թէ ի՛նչ է ասիկա:

— Յեղափոխութեան հրամա՜ն, բացագանչեց ան, ինչպէ՛ս կրնաք այդքան կարեւոր թուղթ մը ձեր քով ունենալ:

Թուղթը առաւ. յետոյ.

— Բայց լսաւ, այս թուղթը մօրս համար չէ. Միլէնա կուսքօի համար է:

— Այդքա՜ն միամի՞տ էք որ կարծէք թէ Չեկան, երբ իր ձեռքին տակ կ'ունենայ այսքան արժէքաւոր պատանդ մը, զայն բանտարկէ իր բուն անունով:

— Ո՛չ, թշուառականները: Ատոր համար է ուրեմն, որ հակառակ իմ բոլոր ձեռնարկներուս, չկրցայ մօրս հետքը գտնել: Ո՞ւր բանտարկած են:

Քարասօֆ՝ կարեկցութեան շարժում մը ունեցաւ:

— Լաւ է որ չգիտնաք. ի՞նչ օգուտ ունի գիտնալ. քանի որ այլեւս իր տառապանքը պիտի դադրի:

— Հա՞պա վրէժը. բանի տեղ չէ՞ք դներ զայն: Կ'աղաչեմ, ըսէք, ո՞ւր է ան:

— Կը պահանջէ՞ք:

— Այո՛, կը պահանջեմ, եթէ կրնամ որեւէ բան պահանջել:

Այն ատեն, Քարասօֆի շրթներէն ինկաւ այն բառը, որ Ռուսիոյ մէջ կը համադրէ բոլոր սարսափները, բոլոր տառապանքները, բոլոր վհատութիւնները:

— Շլուսէլպուրկ:

Շլուսէլպո՜ւրկ, «Բանալին ամրո՞ց»ը, չարաշուք բանտը որ փեթրոկրատի հիւսիս-արեւելեան կողմը, աւազուտ կղզեակի մը վրայ կը բարձրանայ, եւ որուն քարէ հաստ պատերը, եւ մամռապատ աշտարակները, գերեզմանի տպաւորութիւն կը ձգեն...:

Երբ այս զարհուրելի յայտնութեան պատճառած յուզումը քիչ մը հանդարտեցաւ, Քարասօֆ շարունակեց.

— Որքան ալ իրողութիւնները չուզենք սեւցնել, կացութիւնը սակայն շատ գէշ կերպով կը ներկայանայ. Էրկնակ փրկարարութեան մը պէտք է ձեռնարկենք: Որովհետեւ ոչ միայն պէտք է որ ձեր մայրը խլենք Շլուսէլպուրկի գնտաններէն, այլ նաեւ ձեզ ալ փրկելու ենք Չեկայի ազդեցութենէն: Խնդիրը երբ այսպէս դնենք, ի՞նչ կերպով պէտք է լուծել:

—Բայց, ինծի կը թուի թէ, ընդմիջեցի, որ եւ է վարանում ներելի չէ, եւ թէ, հակառակ ֆրանսական առածին, պէտք է երկու չարեաց մեծագոյնը ընտրենք: Նախ զբաղինք Օրիորդին մօրը վիճակով: Յետոյ կը մտածենք Օրիորդին փրկութեան վրայ:

— Դուք ի՞նչ կը մտածէք այդ մասին, ըսաւ Քարասօֆ, խօսքը ուղղելով «կարմիր կոյս»ին:

Առանց վարանելու, ան ըսաւ.

— Իմ կարծիքս ալ այդ է. Նախ մայրս. ի՞նչ փոյթ թէ յետոյ ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ վիճակս:

Անոր շեշտը այնքա՛ն վհատ էր, եւ այնքան դրոշմուած անձնուրացութեամբ, հակառակ իր անցեալին, որ առանց ուզելու, խորապէս յուզուեցայ:

Քարասօֆի ինծի նետած ակնարկէն հասկցայ, որ ան ալ ինծի համամիտ էր:

— Լա՛ւ, ըսաւ, այնպէս թող ըլլայ: Ուրեմն, ա՛լ խօսելու ատեն չէ, այլ գործելու: Պէտք է վճռաբար եւ շուտ գործել եւ անոր յարմարութենէն կախում ունի յաջողութիւնը ծրագրին զոր յղացայ...:

Արդէն ծրագի՞ր մը յղացա՞ք, բացագանչեց «կարմիր կոյսը»:

— Այո՛, եւ այնքան պարզ է, որ, ըստ իս անոր յաջողութեան մասին կասկած անգամ կարելի չէ ունենալ: Զգենք որ առաջնակարգ դեր մը կը վերապահեմ ձեզի, օրիորդ: Նոյնիսկ պիտի ըսեմ թէ՝ յաջողութիւնը միայն— կամ գրեթէ— կախում ունի այդ դերը կատարելու եղանակէն:

— Ո՛չ, այն ատեն, եթէ յաջողութիւնը ինծմէ կախում ունի...

— Դուք գատեցէք: Մեկնելով այն սկզբունքէն թէ, ասկից յետոյ, Չեկան ձեզ կասկածելի կը նկատէ, պէտք է ամէն ինչ ընել անոր այս կարծիքը հաստատելու համար: Ինչո՞ւ. որովհետեւ բացայայտ է թէ՝ անմիջապէս որ կոմսուհին իմացնէք դէպի Էքաթէրինպուրկ ձեր մեկնումը, անոր առաջին գործը պիտի ըլլայ, ձեր ետեւէն վազցնել իր լաւագոյն լրտեսները, գիտնալու համար ձեր բոլոր շարժումները...

— Ա՜հ, կը կարծէ՞ք:

— Կը հաւատամ նոյնիսկ. ապահով եմ այդ մասին. մանաւանդ որ, եթէ ինքն իսկ այդ գաղափարը չունենայ, ես զայն պիտի թելադրեմ անոր:

— Այս անգամ, կը խոստովանիմ թէ բան չեմ հասկնար:

— Ինչպէ՞ս. չէ՞ք հասկնար թէ՝ մինչդեռ անոնք ձեզմով պիտի զբաղին, ես ու Նօպօտի, ինքզինքնիս այնքան ազատ պիտի զգանք գործելու, որքան քիչ հեկիստ մնացած ըլլայ:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

“Հ. Յ. Դ. ՕՐ,,Ը 2 ՀՈԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ, ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԸ

Զինաթափութիւն եւ Ապահովութիւն

Ազգերու Դաշնակցութեան Զինաթափութեան Յանձնաժողովին մէջ խուռն բազմութեան մը ներկայութեան ընկերվարական Փօլ-Պոնքուր ճառ մը խօսեցաւ։

— Կարելի չէ, ըսաւ, լուծել զինաթափութեան հարցը, եթէ զայն բաժնենք ցամաքային, նաւային եւ օդային զինաթափութեանց հարցերու եւ եթէ բոլոր պետութիւնները, մեծ կամ պզտիկ, չհետապնդեն զայն։ Զինաթափութեան խնդրին սիրտը եւ զայն լուծելու նախապայմանն է ապահովութեան հարցը։ Եթէ այս վերջինը լուծուած չէ առաջուց, ժողովուրդները յուսախաբ պիտի ըլլան, տեսնելով որ եղածը կեղծ զինաթափութիւն մըն է եւ նոր սպառազինում մը պիտի սկսի։

Յետոյ, պաշտպանելով Ժընեւի ծանօթ փրոթոքօլը, Լոքառնոյի դաշինքը, ցաւ յայտնեց որ հետեւողներ չեղան։ «Շատեր սպասումի մէջ են. բայց մենք չե՛նք կրնար սպասել։ Մեր ժողովուրդին յոյսը կապուած է այս հարցին լուծման»։

Լրտեսներու դատը Լենինկրատի մէջ

Զափազանց յուզիչ պարագաներու տակ վերջացաւ Լէնինկրատի 26 լրտեսներուն —4ը կին— դատավարութիւնը։ Ինչպէս գրած էինք, ընդհ. դատախազը 9 հոգիի համար մահապատիժ պահանջած էր։

Ամբաստանեալներէն տիկին Քսէնիա Քալոփուշինա, 70 տարեկան, մատնեց իր երկու զաւակները, որոնք նոյնպէս ձերբակալուած էին։ Մինչդեռ երկու զաւակները աղերսեցին դատարանէն, մահուան չդատապարտել իրենց մայրը։ Ծերունի կինը 5 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ, իսկ զաւակները՝ մահուան։

Մանկամարդ կին մը, 19 տարեկան, ազատելու համար իր կեանքը, մատնեց իր ամուսինը, որ դատապարտուեցաւ մահուան, իսկ ինք՝ 5 տարուան բանտարկութեան։

Երկու ուրիշ ամբաստանեալներ դատապարտուեցան 1 եւ 8 տարի բանտարկութեան։

Մահապարտներն են Ալպէր Կոյըր, Վալէցքի, Քալոփուշինա երկու եղբայրները, Կրուզոէվ, Քունիզին երկու եղբայրները, Նորատօֆ եւ Տիկին Ալեքսանտրա Շորինա։

Կոյըր, հոլանտացի նախկին նաւազ մը, յեղափոխութենէն յետոյ, ընդունած էր ռուս հպատակութիւնը։ Պատերազմի ընթացքին, Քոփէնհակի մէջ ռուս նաւային կցորդն էր։ 45 տարեկան է։ Վալէցքի, 35 տարեկան, իրաւաբանական համալսարանէն շրջանաւարտ։ Քալոփուշինա նախկին Չեկայի անդամ, յետոյ շնորհազուրկ։ Քունիզին, նախկին ծովային սպայ, «Մարա» ռուսական մարտանաւին քիմիական բաժնին վարիչը։

Դատաւորներն էին Քամէրոն, Փովոլոցքի եւ Ուլրիխ, որոնք մահավճիռը տուին 12 ժամ խորհրդակցութենէ մը յետոյ։ Մահավճռին մէջ կ՚ըսուի թէ անոնք ամբաստանուած են յարեւութեամբ Անգլիոյ հաշուոյն, եւ իրենց լուրերը կը հաղորդէին Ֆինլանտայի հիւպատոսին, որ զանոնք կը ղրկէր հաբիւրապետ Պոյսի։

⁂ Լէնինկրատէն վերջին պահուն հասած հեռագիրի մը համաձայն, մահապատիժին գործադրութիւնը յետաձգուած է 72 ժամ, «կարելիութիւն տալու համար որ դիմեն կեդր. Գործադիր կոմիտէին»։

Ռուսեւպարսիկ յարաբերութիւնները

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի թղթակիցը խօսելով խորհրդային սիութեան եւ Պարսկաստանի միջեւ մօտ օրէն կնքուելիք առեւտրական դաշնագրին մասին, կը գրէ.—

Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ դիւանագիտական սուր պայքարը ստիպեց Պոլշեւիկները աւելի մեծ զիջումներ ընել, կարեւոր շեղում կատարելով արտաքին առեւտուրի մենաշնորհի համայնավարական քաղաքականութենէն։ Ասիկա առեւտրական առաջին համաձայնագիրն է, որով խորհրդային կառավարութիւնը թոյլ կուտայ ուրիշ երկրի մը քաղաքացիներուն ազատօրէն առեւտուր ընել Ռուսիոյ մէջ։ Պարսիկ վաճառականները առանց արտաքին առեւտուրի մենաշնորհի վարչութենէն արտօնագիր ստանալու, պիտի կրնան ապրանք ներածել և արտածել, պայմանով որ տարեկան 50 միլիոն ռուբլին (25 միլիոն տոլար) չանցնի։

Պաշարման վիճակ Լիթուանիոյ մէջ

Թուրակկէնի (Լիթուանիա)՝ վերջին համայնավարական խռովութիւններուն պատճառով 2000 ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Մամուլին վրայ խիստ գրաքննութիւն դրուեցաւ։ Բանուորները ընդհ. գործադուլ յայտարարեցին։ Կառավարութիւնը պատասխանեց պաշարման վիճակով։

Զարդը Չինաստանի մէջ

Նանքինէն կը հաղորդեն թէ մարաջախտ Ֆէնկ Եու Հսիանկ ջարդել տուած է 80,000 հոգինոց երկսեռ բազմութիւն մը Շանկ-Ցէի մէջ։ Այս լուրը պաշտօնապէս հաստատուած չէ սակայն։

Ագարակապաններու գաղտնի ընկերութիւն մը, որ «Կարմիր Նիզակներ» կը կոչուի եւ կը պայքարի զինուորապաշտութեան նոյնպէս համայնավարութեան դէմ, ընդդիմացաւ մարաջախտին որ կ՚ուզէր անցնիլ իրենց շրջանը։ «Կարմիր Նիզակներ»ը մարաջախտէն կը կասկածին այն յարաբերութիւններուն պատճառով, զորս ան կը մշակէ Ռուսիոյ հետ։ Եւ քանդեցին Քինանի երկաթուղին, որպէսզի մարաջախտին զինուորները չկարենան անցնիլ Փէքին։ Ֆէնկ Եու Հսիանկ վրէժխնդրաբար իր զինուորները ղրկեց քաղաք, ու սպաննուեցան բոլոր այն բնակիչները, որոնք կասկածելի էին իբրեւ «Կարմիր Նիզակներու» անդամներ։ Մարաջախտը կ՚ուզէր ջնջել այդ կազմակերպութիւնը, սպաննելով անոնց ընտանիքներն ալ, որովհետեւ ընկերակցութիւնը ճիւղեր ունէր ոչ միայն Հոնանի, այլ ամբողջ Չիլիի հարաւային կողմերը եւ Շանթունկ։

Հ.Յ.Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի ընկերները վաղը՝ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Քլէռ տը լա Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։ Օրակարգ. Շրջ. ժողովի հարցերու քննութիւնը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վահագ» խումբի ընկեր եւ ընկերուհիները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ ծանօթ հաւաքատեղիին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ԿԻԼԻԿԵԱՆ Հայրենակցական միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Ֆլօրիա Ճաշարանին սրահը, (61, Rue Mr. le Prince, Métro St. Michel կամ Odéon)։ Կը խնդրուի ամբողջ կիլիկեցի հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ անպայման։ Օրակարգ՝ վերակազմական աշխատանք։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Պատգամաւորական ժողովի յանձնախումբը կը ծանուցանէ բոլոր մասնաճիւղերու պատգամաւորներուն եւ միւս Մարզական միութեանց ներկայացուցիչներուն, որ Շրջ. Պատգմ. ժողովի բացումը փոխանակ մասնաճիւղիս կեդրոնատեղին՝ տեղի կ՚ունենայ 8 Rue Jean Goujon։ Ժողովը կը գումարուի վաղը՝ Ուրբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 9ին։

ԼԻՈՆԻ եւ Շրջակայից կեդր. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի, Լիոնի հայ մատրան մէջ Ս. Պատարագի արարողութենէն վերջ հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի ի յիշատակ ազգային անմահ հերոս Զօր. Անդրանիկի։

Լիոնի բոլոր կազմակերպութիւնները եւ համօրէն հայ գաղութը կը հրաւիրուի պատուելու անմահ դիւցազնին յիշատակը։

Վարչութիւն

ԼԻՈՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Որոշուած ըլլալով մինչեւ Սեպտ. 21 Դշ. երեկոյ երկարաձգել ազգ. տուրքի արձանագրութեան պայմանաժամը, Ընտրողական Յանձնախումբը կը փութայ հրաւիրել Լիոնի եւ շրջակայից ընտրող հայ համայնքը, որպէս զի մինչեւ նոյն թուականը մասնակցի արձանագրութեան եւ ապա ի գործ դնէ քուէարկութեան իրաւունքը, որուն ժամանակը պիտի ծանուցուի յատուկ ազդով։

(կնիք)

ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի իշխանութիւնները կը ծանուցանեն թէ անձնագիրները (քարթ տ՚իտանթիթէ) պէտք է վերջնականապէս ստացուած ըլլան մինչեւ Սեպտ. 16։ Այնուհետեւ իրենց գիրքը չճշդողները պիտի ենթարկուին օրինական հետապնդումներու։

Կեդր. վարչութիւնս այս հրամանը կը հաղորդէ Լիոնի եւ շրջակայից հայ հասարակութեան, որպէս զի օգտուին այս ժամանակամիջոցէն, դիմելով Սիւըրթէ, Ս. Ժան, օտարականներու պաշտօնատունը։

Վարչութիւն

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻԻ

“ՉԱՐԼՍԹՕՆ,,

ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՅԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ

ԳԻՆ՝ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն ու ցրուիչներուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պիթլիսի Ախլաթ գաւառի Ծղակ գիւղացի Նազար Սէֆէրեան, որ Յունաստանէն Հարաւային Ամերիկա մեկնած ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ իր եղբօր՝ Agop Sériefan 11 Impasse Pernant, 66 Rue Hoche Colombes (Seine), France.

— Կը փնտռուի ընկ. Շ. Գարաճիսարի Սուշէհրիէն Սիս գիւղացի Առաքել Ջաքարեանը. Հօր անունը Տրդատ եւ մօր անունը Աբեւալոյս։ Իմացնել՝ Սեւօր Ջաքարեանի Aux Escabrin, par Aubin (Aveyron) France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Երզնկացի Յարութիւն եւ Պայծառ Մանտրօեան որ 8 տարի առաջ Պոլիս Գատըգիւղ Հալաճ փողոց թիւ 1 կը բնակէին։ Յարութիւն ամուսնացած էր Խուբէյլէկցի Տիգրանուհիի հետ։ Կը կարծուի որ այժմ Նիսի կողմերը կը գտնուին։ Իմացնել՝ իրենց եղբօր Բենիամին Մանտրօեանի, հասցէ՝ Manuel Mardirossian, 15 Rue Odéon Gap (H. A.):

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ ասեղնագործութեան լաւ աշխատաւորուհիներ արհեստանոցի մէջ աշխատելու համար, փուանթիւր.ք, և էնքրիւսթասիօն պուանտ եւայլն։ Ներկայանալ առաւօտուն նմոյշներով 27 Arcades Champs Elysées, Claridges Shop.

Կ՚ուզուի ժամագործութիւն սորվիլ ուզող աշկերտ մը 16-18 տարեկան։ Դիմել՝ Պէօճէնեանի 49 Rue Fondary, Paris (15e).

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ կնոջ կօշիկի առաջնակարգ վարպետ մը միայն կերպով։ Դիմել՝ ամէն օր 18—20 կամ կիրակի օրերը 10—12 Madame Baès, 123 Avenue de Neuilly, NEUILLY.

Վարձու սենեակներ

Դիւրամատչելի պայմաններով դիմել՝ Պ. Արսլանեանի 36 Rue Damesmes, Paris (13e.) մէթրօ Իթալի։

Գործ կը փնտռէ արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ վարպետ խոհարար մը։ Դիմել՝ Յովհաննէս Խաչատուրեանի՝ 1 Rue Louis Bonnet Paris (11e).

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ Արեւելեան նոր գործ[illegible] նոր գործաւորուհիներ։ Դիմել I. PAPACHRISTO 44, Rue Fe[illegible]sart, Paris, 19 Métro Butte Chaumont.

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Վարձու են պարտէզով օդաւէտ սենեակներ եւ պզտիկ ափարթըմաններ։ Հասցէ՝ 20 Rue de Bezons a Courbevoie։ Հաղորդակցութեան լաւ միջոցներ ամէն տեղի համար։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ Արեւելեան վարպետ խոհարար մը. հանգիստ գործ լաւ վարձատրութիւն։ Դիմել՝ ճաշարան Թիլկատին՝ Ղ. Քէնտիրեանի, 6 Trav. du Mont dePiété Marseille.

ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Ճամբորդութեան պատճառաւ տուն մը կը ծախուի. գետնայարկ 4 մեդր լայնք, 8 մեդր երկայնք, առաջին յարկ2 սենեակեւ խոհանոց. երկրորդ յարկ՝ մէկ սենեակ հաստատուն աղիւսաշէն օդաւէտ դիրքի վրայ շինուած։ Գինը 31,400 ֆրանք, 580 մեդր հող, գնել փափաքողները թող դիմեն հետեւեալ հասցէին՝

S. Margossian 47 Av. Kléber Garenne de Senart, Brunoy (S. et O.) Gare de Lyonէն 21 քիլոմէթր. ամէն ժամու թրէն։

ՍԱԿԱՐԱՆ

14 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124
Տոլար,	Dollar	25
Մարք (ոսկի)	100 Mark	606
Թրքական թղթ.	L. Trq.	12
Թրք. ոսկի	» or	107
Մէճիտիէ	Médjidié	9
Լէվա 100 հատր	Léva	15
Տրախմի »	Drachme	33
Լիր »	» Lire	138
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71
Զուից. »	Frc. Suisse	492
Լէյ 100 հատր	Ley	15
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3420
» II	»	2010
» III	»	1670
Օսմ. երկթ.	Lots turcs	165

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

16 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 442 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԻՉ ՄԸ ԽԵԼՔ

Այս է որ կը պակսի մեր քաղաքական հակառակորդներուն քով: Այլապէս իրենց դատելու եղանակը հիմնովին տարբեր պիտի ըլլար ու մենք դժուարութիւն չպիտի կրէինք իրար հասկնալու:

Մեր հակառակորդներուն մէկ մասը հայկական քաղաքականութիւն չի վարեր: Անոնք միայն ծագումով Հայեր են: Այսօրուան մեր խօսքը անոնց համար չէ, այլ այն խայտաբղէտ խմբակին, որ իբր թէ ազգային քաղաքականութիւն կը վարէ, բայց իրականին մէջ անկերպարան խառնուրդ մըն է եւ որ իր ամբողջ կեանքը անցուցած է մեր քաղաքական աշխատանքի մեքենային առջեւ ժայռեր գլորելով:

Այսօր ալ տարբեր բան չըներ, ու պարզապէս կը շարունակէ հին պատմութիւնը: Ժամանակ մը մեր ազգային հին եւբեւեկները էին, որ ռուս եւ Թուրք պետութեանց սեմերը կը համբուրէին, զօրաւորը ողոքելու համար, առանց ուշադրութիւն դարձնելու թէ բռնաւորները աւելի լրբացած՝ արիւն կը լացնէին հայ շինականին: Այսօրուան ռամկավար կոչուած կուսակցութեան պաշտօնական հաւաքածոն նախկին երեւելիներու բարեփոխեալ կամ չարափոխեալ մէկ տպագրութիւնն է:

Այսքան փորձառութենէ յետոյ, տակաւին չեն ըմբռնած թէ ի՛նչ բան է ազգերու գոյութեան մեծ պայքարը: Անոնք մը խելք եւ բանականութիւն չունին հասկնալու համար թէ գոյութեան պայքարի առաջին եւ միակ յենարանը հաւաքականութեան մը ինքնավստահութիւնն ու ձեռներէցութիւնն է:

... «վասնզի համոզուած ենք որ այս ժողովուրդը անկարող է իր սեպհական միջոցներով ինքզինքին համար լաւագոյն ապագայ մը ստեղծել: (Պայքար, 31 Օգոստոս):

Այսպիսի հոգեբանութիւն ներկայացնող խմբակցութիւնը տրամաբանական հետեւողականութեամբ կը հասնի այն եզրակացութեան թէ՛ մեր ժողովուրդը իր միջոցներով գոյութեան պայքար մղելու անընդունակ եւ անզօր է: Ապրելու համար պէտք է իր յոյսը դնէ օր մը մէկ, ուրիշ օր մըն ալ՝ միւս բռնակալ դրացիներու բարեացակամութեան վրայ: Այս մարզին մէջ յաջողելու քաղաքական միակ իմաստութիւնն է շողոքորթութիւնն ու քծնանքը: «Այն ձեռքը որ չես կրնար կտրել, համբուրէ եւ ճակտիդ դիր»ի բրածոյ իմաստութիւնը:

Հայ ժողովուրդը իբրեւ հաւաքականութիւն եւ ազգ ապրելու համար ստիպուած է պայքարիլ, իր տեղը գրաւելու համար այս արեւուն տակ եւ ոչ թէ ապաւինիլ ուրիշի բարեացակամութեան, որ միշտ խաբուսիկ եղած է մարդկային կեանքի ամբողջ պատմութեան ընթացքին: Չենք կրնար ըմբռնել գոյութեան պայքարի ընթացքին դրացին կամ հակառակորդը շողոքորթութեամբ եւ քծնանքով ողոքելու քաղաքականութիւնը, որովհետեւ այդքան մը խելք ունինք հասկնալու համար թէ այս աշխարհի մէջ ոչ ոք կը հաւատայ շողոքորթին և մանաւանդ ոչ ոք կարեւորութիւն կուտայ քծնանքին, երբ հարցը գոյութեան պայքարի մասին է: Միայն ուժը, կամեցողութիւնն է որ հաշուի կ'առնուի ամէն տեղ ու ամէն արեւի տակ:

Սակայն մեր իմաստունները երանելի մտայնութեամբ մը կը հաւատան թէ իրենց շողոքորթութիւնն ու քծնանքը կրնան որոշ արդիւնք տալ, հակառակ այն փաստին որ շաբաթը քանի մը անգամ շողոմելու ընթացքին բռնաւորներու ապականած Թուրքին միայն արժանացած են: Ի՞նչ կայ որ: Ո՞ր կեղծաւորը չէ հանդուրժած Թուրքի ու մուրի, անարգանքի և ստորնութեան, եթէ ատով կարելի կ'ըլլայ գոնէ բռնաւորին քաղցր ժպիտին արժանանալ:

Ու այդ ժպիտին արժանացած են: Շիրակի երկրաշարժի աղէտեալներուն օգնութեան համար Թուրք կառավարութիւնը մարդասիրաբար 30 թօնօ ատաղձ ղրկեց իբրեւ առհաւատչեայ... բարեկամութեան եւ հաշտութեան: Ի՞նչու կարելի չէ ենթադրել որ «լքեալ» գոյքերն ալ կը վերադարձնեն եւ փախստականները ետ կ'առնեն: Ահա՛ Խորհրդային Մոսկուան, որ քանի մը տասնեակ հազար րուբլի և քանի մը միլիոն դատարկ խօսք կը ղրկէ հայ ժողովուրդին. ասիկա բաւական չէ՞ համոզելու համար թէ մեր ազգային գոյութեան ապահովութիւնն ու յառաջդիմութիւնը լաւ ձամբու մէջ են...

Այս երախայական ըմբռնումը մեր հակառակորդները կը քշէ ճիշտ հոն, ուրկէ անոնք կը փորձեն փախչիլ եւ որուն համար ուրիշները կը մեղադրեն — օտարներու խոստումներէն յաւիտենապէս խաբուելու մեղադրանքը: Այսօր նոյն Ռուսն է, որուն կը վստահին իրենց ճակատագիրը հին ձեւով. բնական է պիտի ստանան նոյն արդիւնքը:

Մեր քաղաքական հակառակորդներու ըմբռնումն ու գործելակերպը տրամագծօրէն հակառակ են ուղղութենէն բոլոր անոնց, որ իրապէս կը հասկնան ու կ'ըմբռնեն ազգերու գոյութեան պայքարի բնոյթն ու ընթացքը մեր մէջ, կամ մեզմէ դուրս ուրիշ ազգերու մէջ: Այդ է պատճառը որ մենք կը սպասէինք որ քիչ մը խելք ունենային հասկնալու եւ դատելու իրերը առողջ մտածումով, անկաշկանդ դատումով եւ կամ հեռանային ասպարէզէն հանգիստ թողելու համար ուրիշները:

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆ ՈՐԲԵՐԸ

Որբաշխարհի Աստղը, Սուրիոյ Որբերու ընդհանուր միութեան ամսօրեայ օրկանը, Հալէպի մէջ «Սպասուհիներու Պաշտպան» մարմնի մը կազմութեան առթիւ խօսելով «*Որբապաշտպան մարմիններ*» կազմելու անհրաժեշտութեան վրայ, կը գրէ (Սեպտ.)·

— «Որբանոցներէ արձակուած հազարաւոր որբերը և մանաւանդ որբուհիները իրենց բախտին ձգել, համազօր է ոճրագործութեան եւ մեր բազմահազար մարտիրոսներու պաշտելի յիշատակը ծաղր ընելու: Ամերիկեան Նպաստամատոյցը առաջին օրէն իսկ ըմբռնեց այդ պարագան՝ եւ ճիգ ըրաւ ստեղծուած նոր պայմանները դիմագրաւել համապատասխան միջոցներով. բայց գործին բնոյթը անհրաժեշտ կը դարձնէր հայ հասարակութեան կազմակերպեալ աջակցութիւնը, որը սակայն դժբախտաբար ուշացաւ:

«Յարդ յուսահատ հայ ժողովրդի կազմակերպեալ պաշտպանութենէն, մենք որբերս ապաւինած էինք մեր սեփական կազմակերպեալ ուժերուն, որոնք թէև անհամեմատելիօրէն վտիտ, սակայն եւ այնպէս կարեւոր դեր մը ունեցած են մեր կեանքին մէջ: Ներկայիս երբ վերջապէս հայ ժողովուրդը իր սրբազան պարտականութիւնները կատարելու տրամադրութիւն ցոյց կուտայ եւ հայ որբի համար բախտորոշ եւ ճակատագրական կարգադրութիւններ կ'ըլլան, որբը չի կրնար իր խօսքը չըսել:

Մեր, որբերուս ամէնուն գնահատանքին եւ որդիական գուրգուրանքին արժանի պիտի ըլլայ, նման նպատակներ հետապնդող մարմին մը, բայց եթէ նոյնիսկ, կարելի ըլլայ ստեղծել որբապաշտպան մարմիններ, ինչ որ բարեբախտաբար կատարուած իրողութիւն մըն է Հալէպի մէջ, անոնք ՄԱԿԵՐԵՍԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆՈՒՄ մը միայն կրնան կիրարկել, որ կը մեղմացնէ ներկայի ցաւը՝ առանց արմատախիլ ընելու ցեղին ծուծը ծծող մանրէները:

«Սակայն նոր սերունդի մեծագոյն թշնամիներու՝ վատասերումի եւ այլասերումի յաղթական յառաջխաղացումը արգիլելու ձգտող ուժեր կը մնան անփոփոխ, անհունապէս բազմապատկուելու կարօտ: Որբորբուհիները պէտք է գերծ պահել քաղաքներու վատասերիչ ազդեցութիւններէն եւ պէտք է զանոնք պահել միշտ տոհմային մաքուր եւ անարատ բարոյականի բարձունքին վրայ. և սակայն որբապաշտպան մարմիններուն կը պակսին այս գործը կատարելու համար պէտք եղած միջոցները: Մեր կարծիքով այս գործը լաւագոյնը կրնայ կատարուիլ Որբերու Ընդհանուր Միութեան կողմէ, որը իր ճոխ գրադարանով, ընդարձակ ընթերցասրահով, բազմաթիւ թերթերով ու գիտակից որբերու կազմակերպեալ ուժով կրնայ մեծապէս ազդել որբերու վրայ:

«Որբանոցներէ արձակուած որբերու ցաւոտ հարցին հիմնական լուծումը կրնայ կատարուիլ իրենց՝ որբերու միջոցաւ եւ գործօն աջակցութեամբ հայ ազգի բոլոր խաւերուն»:

ՈՒԽԲՈՎ արձակուրդով մեկնեցաւ Նիս:

ՅԱՅՏՆԻ ՊԱՐՈՒՀԻ Իզատորա Տունքան Նիսի մէջ ինքնաշարժի արկածէ մը մեռաւ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան աշխատանքները

Զինաթափութեան Յանձնաժողովը, ընդհանուր հետաքրքրութեան մէջ, Զորեքշաբթի եւս շարունակեց իր հռետորական աշխատանքները: Խօսք առին բազմաթիւ պատուիրակներ, Թամսոն (Հունգարիա), Քոմէն (Շուէտ), Փոլիթիս Յունաստան), Լորտ Անսլօ (Անգլիա) եւ կոմս Պէրնսթորֆ (Գերմանիա):

Փոլիթիս, հետեւելով իր նախորդ ճառին թելին, այս անգամ անոր տուաւ բոլորովին տարբեր նշանակութիւն մը: Ընդհ. ժողովին մէջ խօսած ճառը այն տպաւորութիւնը կը թողուր որկողմնակից է սպառազինումի քաղաքականութեան:Գ. Յանձնաժողովին մէջ Փոլիթիս ոչ միայն կը միանայ հոլանտական ծանօթ առաջարկին, այլ նաեւ կ'առաջարկէ աւելին, հրաւիրելով արգիլել ամէն տեսակ պատերազմ, առանց բացառութեան:

Նանսէն եւս, յանուն իր կառավարութեան, պաշտպանեց պարտաւորիչ իրաւարարութիւնը եւ ներկայացուց բանաձեւ մը իրաւարարութեան կոմիտէի մը կազմութեան համար, եթէ պատահին վէճեր, որոնք չեն լուծուիր Միջազգային Արդարութեան Մնայուն Ատեանին մէջ:

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը մինչեւ հոս կը կարծէր թէ իր գաղափարները պիտի յաղթանակեն, եւ պիտի լուծուի ապահովութեան հարցը: Յանկարծ երկու ճառեր տարբեր ընթացք մը տուին յանձնաժողովին վիճաբանութեանց եւ տեսակ մը դժգոհութիւն պատճառեցին ֆրանսական պատուիրակութեան:

Գերման պատուիրակը, կոմս Պէրնսթորֆ, նախ կարդաց Քլէմանսոյի մէկ յուշագիրը, գրուած 16 Յունիս 1919ին, որ կ'ըսէ թէ Գերմանիոյ զինաթափութիւնը առաջին քայլն է դէպի ընդհ. ազգերու սպառազինութեանց կրճատումն ու սահմանափակումը: Եւ գերման պատուիրակը, յենելով այս յուշագրին, աւելցուց թէ ապահովութեան հարցը կը լուծուի զինաթափութեան հարցին լուծումով.

— Ազգերու Դաշնակցութեան ամբողջ հիմայքը պիտի նսեմանար, եթէ որոշ եւ արագ գործ չկատարուի սպառազինութեանց կրճատման մասին: Լսեցինք շատ մը ճառեր, որոնք կը վերջանային. «Սպասենք, յուսանք, հրաւիրենք»: կը յայտարարեմ որ մենք կ'ընդունինք միայն երրորդ խօսքը. հրաւիրեն'ք, նոյնիսկ շո՛ւտ, կրճատել սպառազինութիւնները:

Լորտ Անսլօ կարճ ակնարկութիւն մը ըրաւ Փօլ-Պոնքուրի ճառին, յայտնելով թէ Չէմպըլէյն իր ճառով պատասխանած է շօշափուած հարցերուն եւ աւելցուց.

— Անգլիա չի կրնար բան մը աւելցնել այն ապահովութեանց, որ տուած է, եւ այն պատասխանատուութեանց, զորս ստանձնած է:

Այս նոր մթնոլորտին մէջ, ֆրանսական պատուիրակութիւնը թերեւս պարտաւորուի ներկայացնել նոր բանաձեւ մը, որ պիտի միացնէ ապահովութեան եւ զինաթափութեան հարցերը եւ պիտի ներկայացնէ զանոնք իրենց ամբողջութեան մէջ:

⁂ Երէկ, Հինգշաբթի, գումարուեցաւ ընդհ. ժողովը ընտրելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին ոչ-մնայուն անդամները: Երեք աթոռներ պարապ են: Պելճիքա կ'ուզէ վերընտրուիլ: Քուպա եւ Քանատա թեկնածու են՝ Սալվատորի աթոռին: Իսկ Չեխօսլավաքիոյ աթոռին համար կը ներկայանան Փորթուկալ, Ֆինլանտա եւ Յունաստան:

Նոր փոխառութիւն Յունաստանի

Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնաժողովը հրատարակեց իր տեղեկագիրը, որով կը յանձնարարէ Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեան տակ նոր փոխառութիւն մը ընել Յունաստանի՝ գաղթականներու տեղաւորման, ելմտացոյցի հաւասարակշռութեան եւ դրամի ամրապնդման յատկացուելու համար: Նոր փոխառութիւնը չպիտի անցնի 9 միլիոն ստերլինը, որուն 3 միլիոնը պիտի յատկացուի պետական պարտքի հատուցման, 3 միլիոնը բոլոր յետնեալ պարտքերը վճարելու, իսկ մնացեալ 3 միլիոնը՝ գաղթականներու տեղաւորման:

Փոխառութեան իբրեւ երաշխաւորութիւն ցոյց պիտի տրուին այն եկամուտները, որոնք 1895էն ի վեր Ելմտական Միջազգային յանձնաժողովին հակակշռին տակ կը գտնուին եւ տարեկան 5 միլիոն ստերլին կը բերեն: Պետական պարտքը վճարելու յատկացուած 3 միլիոնը պիտի գործածուի հիմնարկութեանը անկախ նոր դրամատան մը, որ Յունաստանի դրամատուն պիտի կոչուի եւ ամէնէն ուշ փոխառութեան կնքումէն մինչեւ վեց ամիս վերջ պիտի սկսի գործել: Այս դրամատունն է որ պիտի ստանձնէ ամրապնդել տրախմին եւ պետութեան եւ պետական ձեռնարկներու բոլոր եկամուտներն ու ծախքերը: Ծրագրուած է որ նոր դրամատունը շրջաբերութեան մէջ գտնուած թղթադրամին 100ին 40 համեմատութեամբ ոսկի կամ օտար դրամ ունենայ իբրեւ պահեստ:

Բողոք պոլշեւիկ գնդականարութեանց դէմ

Լոնտոնի թերթերը, խօսելով Լէնինկրատի «անգլիական» լրտեսներու վերջին դատին մասին, կը գրեն թէ ամբաստանուածը բոլորովին երեւակայական կազմակերպութիւն մըն է, անծանօթ անգլիական շրջանակներուն:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ

ԻԶՄԻՐԻ ՎԵՐԱԳՐԱՒՄԱՆ ՏՕՆԸ

Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ շատ փայլուն տօնուած է Սեպտ. 9ը, որ այդ քաղաքին վերագրաւման տարեդարձն է:

Թերթերը բացառիկ թիւեր նուիրած են օրուան տօնին, եւ վեր հանած անոր մեծ նշանակութիւնը: կատարուած են նաեւ հանդէսներ եւ խրախճանութիւններ: Միեւնոյն ատեն տեղի ունեցած է հանդիսաւոր ու տպաւորիչ զօրանցք մը:

Ժամը 10ին, բերդերէն թնդանօթներ արձակուած են: Անմիջապէս յետոյ Գատիֆէ բերդին վրայ քաշուած է մեծ դրօշակ մը, մասնաւոր հանդիսութիւններով: Այդ միջոցին, փոխադրութեան բոլոր միջոցները, ինչպէս նաեւ տասնեակ հազարաւոր քաղաքացիներ երկու վայրկեան անշարժ կեցած են իրենց գտնուած տեղը:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ Մ. ՔԷՄԱԼԻ

Պոլսոյ ժողովուրդը, ուզելով իր երախտագիտութիւնը յայտնել երկրի ազատարար կազի փաշային, մասնաւոր պաշտօնեայ մը Եւրոպա ղրկած եւ կարգ մը նուէրներ գնած էր: Նուիրուած առարկաներուն մէջ կայ հազուագիւտ ժամացոյց մը, որ շինուած է փլաթինէ, եւ երեքուկէս միլիմեդր հաստութիւն ունի: Ժամացոյցին մէկ կափարիչին վրայ, դափնիի երկու ճիւղերու մէջտեղ փորագրուած են կազի Մուսթաֆա Քէմալ բառերուն սկզբնատառերը: Երկու ճիւղերուն վերի միացման կէտին վրայ կիսալուսին մը կը գտնուի:

Ասկէ զատ, կազի փաշային նուիրուած են գաւազան, թեւի կոճակ, ճամբորդական առարկաներ եւլն.:

Եղած նուէրները թէեւ աննշան են, բայց Հանրապետութեան նախագահը հրամայած էր մեծ ծախքեր չընել: Ասոր վրայ, քաղաքապետութիւնն ալ այդ առարկաները նուիրած է, իբր երախտագիտութեան յիշատակ:

ԽՐԻՄԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

Նոր մանրամասնութիւններու համաձայն, Խրիմի երկրաշարժը մեծ վնասներ հասցուցած է Եալթայի ապաքինարաններուն եւ տուներուն: Հսկայ «Նափոլէոն» ժայռը տապալած է Սըմէզի մէջ: Օրքանտայի նշանաւոր ջրամբարը պայթած է եւ օրական 350,000 լիտր ջուր դուրս կուտայ: Բազմաթիւ թաթար գիւղեր աւերուած են: Լիմէն գիւղին մէջ փլած են 860 տուներ: Սեւաստապոլի, Սիմֆերոպոլի շրջակաները նոր ցնցումներ զգալի եղան: Լուկուլլոսի հրուանդանին մօտ, թանձր ծուխ մը տարածուած է ծովին մէջ: Բոցի սիւներ կը բարձրանան յաճախ, այն կաղերուն պատճառով զորս երկիրը դուրս կը վանէ:

⁂ Տրապիզոնի եւ Սինոպի մէջ եւս Սեպտ. 11էն 12 լուսնալիք գիշերը, կէս գիշերէն վերջ, երկրաշարժի քանի մը ցնցումներ զգացուած են:

ՊԱՐՊԻՒՍ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Հանրի Պարպիւս որ քանի մը օր առաջ հասաւ Մոսկուա, ընդունուած է Չիչէրինի եւ Քարախանի կողմէ: Ընդունելութիւն մը կազմակերպած էին նաեւ ուսանողները, զինուորները եւ ճարտարարուեստի ներկայացուցիչները: Պարպիւս կը յայտարարէ թէ Ռաքովսքիի խնդիրը ֆրանքեւռուս յարաբերութեանց խզում մը չի կրնար պատճառել:

ՆՈՐ ԶՈՀԵՐ ՅԱՆՈՒՆ ԼԵՆԻՆԻ

Զինադադարէն ասդին, հայ և օտար բարեսիրական կազմակերպութիւններէն շատերը, իրենց գործունէութեան գլխաւոր առանցքը դարձուցին հայ որբերու եւ գաղթականներու հաւաքման եւ պատսպարման շուրջ: Հայաստանի եւ գաղութներու մէջ նիւթական թէ բարոյական նսկայական զոհողութիւններ են կատարուած այս ուղղութեամբ եւ կը շարունակուին տակաւին:

Չափազանցութիւն չըլլայ գուցէ, եթէ ըսենք, որ հայ ժողովուրդը, իր քաղաքական դատի յաջողութեան համար այնքան առատաձեռն չեղած, որքան որբահաւաքման գործին աոթիւ:

Պատահական եւ անբնական երեւոյթ մը չէ այս անշուշտ, նկատի ունենալով մեր ժողովուրդի այն դառն ճակատագիրը, որուն ենթարկուեցաւ 1915ի եղեռնի օրերուն:

Վերապրող հայութեան համար, որբերու եւ գաղթականներու մնացորդները կը ներկայանային ապագայի յոյսերը, շառաւիղները մարած եւ մոխրացած հազարաւոր օջախներուն: Հայ քաղաքականութեան համար անոնք կը ներկայանային որպէս ապագայ հարազատ քաղաքացիները, ժառանգները մեր անթիւ զոհերուն: Այս ըմբռնումները միայն բաւական էին, որպէսզի հայ ժողովուրդը մղուէր այս զոհողութեանց:

1921էն ասդին, շարժումը այս ուղղութեամբ սահմանափակուեցաւ, որովհետեւ հայ ժողովուրդի պէտքերու սահմանները ընդարձակուեցան: Ցիրուցան եղած հայութեան համար դժուար եղաւ շարունակել զոհաբերութեան իր թափը, որբերու եւ գաղթականներու նկատմամբ, քանի որ ինք եւս գաղթական դարձաւ ու աչք տնկեց ուրիշի զոհաբերութեան: Եւ սակայն հակառակ այս փաստին, այն ամէնվայրերուն մէջ ուր հայ գաղութը քիչ մը կրցաւ ինքզինքը գտնել, դարձեալ ան երեւան բերաւ սրտցաւութեան ու զոհողութեան գովելի տրամադրութիւն:

Այս մարդասիրական, ազգասիրական շարժումը տանիլ չկարողացան սակայն Խորհրդ. Հայաստանի վարիչները: Քաղաքական դժբախտ դասաւորումներու հետեւանքով Հայաստանի ղեկը իրենց ձեռքը ձգած, անոնք առաջին իսկ օրէն, սկսան տեւականացնել իրենց իշխանութիւնը, զանազան ներելի եւ աններելի միջոցներու գնով:

Ո՛չ միայն այդ օրերուն, տակաւին այսօր եւս խորհրդային վարիչներուն համար, Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը կը մնան սակայն խորթ ու անհարազատ, շնորհիւ իրենց օտարամոլ եւ ապազգային դիմագծութեան: Տարիներու իրենց ամէն տեսակի փորձերը տակաւին յաջողութիւն չեն գտած, որովհետեւ հայութեան մէջէն չեն կրցած արմատախիլ ընել այն՝ որ արդիւնք է առողջ ազգայնականութեան: Այս ուղղութեամբ կը խօսին եւ կը գրեն ո՛չ միայն «հակայեղափոխական» եւ «կենտղիմական» դաշնակցականները, այլ եւ իրենք՝ զտարիւն եւ գերազանցօրէն «կարմիր» կոմիսարները:

Այս փաստը սակայն, պատճառ մը չէ, որ հայ պոլշեւիկները ձեռքերը ծալլեն և կամ հրաժարին իրենց հաւատոյ հանգանակէն: Անոնք մաքիավելական բոլոր միջոցներու գնով շարունակական պայքար կը մղեն երկրի ներսը թէ դուրսը արմատախիլ ընելու հայութեան մէջէն «դաշնակցական մտայնութիւն»ը, այլ խօսքով մթագնելու անոր պայծառատեսութիւնը ազգային հարցի մասին:

Մասնակի այս յաջողութիւնները, զորս անոնք ձեռք բերած են վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, մասամբ Ռամկավարներու եւ մասամբ ալ քաղաքական տարբեր ազգակներու աջակցութեամբ, նոր ուժ կը ժառակարարէ աւելի յանդուգն պայքարելու: Եւ այս պայքարին է աչհ, որ անոնք լծուած են վերջին շրջանին Հայաստանի մէջ, վերջնապէս արմատախիլ ընելու համար «դաշնակցական մտայնութիւն»ը, «թթու եւ շովէն ազգայնականութիւն»ը: Ու պայքարը կը սկսի հիմնական եղանակով:

Արեւմտահայութիւնը՝ Հայաստանի հանրապետութեան օրերէն սկսած նկատուած է արդէն գերազանցօրէն ազգայնական տարր, եւ անոր դերը իբրեւ այդպիսին միշտ ալ հաշուի է առնուած: Այս իրողութիւնը չվրիպեցաւ խորհրդային վարիչներու տեսողութիւնէն: Անոնք սկիզբէն իսկ Արեւմտահայութիւնը նկատեցին «անբաղձալի տարր» Խորհրդային Հայաստանի համար, եւ ըստ այնմ գծեցին իրենց վերաբերումը: Այս իրողութիւնը, բացէ ի բաց յայտարարուեցաւ Կարինեաններու բերնով, եւ առաջարկուեցաւ ցրուել Հայաստանի մէջ ապաստանած 300 հազար Արեւմտահայութիւնը Ռուսիոյ հողաստ շրջանները: Այս վերաբերումն ու գնահատութիւնը անշուշտ իրենց արդիւնքները ունեցան: Հայաստանէն գաղթող հարիւր հազարաւոր հայութեան մէջ անտարակոյս քիչ թիւ չի կազմեր Արեւմտահայութիւնը: Եւ եթէ երկար շարունակուի այս ընթացքը, քանի մը տարիէն Խորհրդային Հայաստանը իսկապէս պիտի կրնայ ազատուիլ իրեն համար «անբաղձալի» նկատուած տարրէն:

Ալեքսանդրապոլի որբերուն նոր դժբախտութիւնները, որոնց քանիմը նմոյշները երեւցան Կիր. օրուան Յառաջի մէջ, նոյնպէս արդիւնք է պոլշեւիկներու վերջիշեալ քաղաքականութեան: Որբերը նոյնքան եւ աւելի «անբաղձալի տարրեր» են անոնց համար, որքան ոչ-որբ արեւմտահայերը: Որովհետեւ հայ որբի ազգային գիտակցութիւնը, պիտի մղէ զայն քրքրելու իր երէկի պատմութիւնը, ծանօթանալու իր անհաւոր անցեալին: Ինքնագիտակցութեան այս բնական ու մարդկային ըմբռնումը անշուշտ չի կրնար բարի ըլլալ խորհրդային իշխանաւորներուն: Եւ եթէ յաճախ լուռթեան կը դատապարտուին աւելի մեծերը, հեշտ չէ՛ լռեցնել, իր արդար ըմբոստացումին ու զայրոյթին մէջ, հազարաւոր որբերու բանակը, որ իր հաշւին ունի պահանջելիք բոլոր տեսակի բռնաւորներէն:

Կայ եւ արտաքին կողմը այս հալածանքին, աւելի ընդվզեցուցիչ քան վերինները: Այդ ալ արեւմտահայութեան, մասնաւորաբար որբութեան բնական հակաթրքական տրամադրութիւններն են: Թուրքերու հետ իրենց այժմու սիրալիր եղբայրակցութիւնը, ի գին հայութեան բազմապիսի պահանջներու ուրացումին, չի կրնար երբե՛ք տեւական ըլլալ: Եթէ այսօր հայութիւնը կը լռէ այս ահաւոր իրողութեան առջեւ աննպաստ պայմաններուն պատճառաւ, ոչ ոք կրնայ ըսել սակայն, որ այս լռութիւնը յաւիտենական է, եթէ նոյնիսկ արդի սերունդը ամբողջութեամբ պահ մը պռնկանայ եւ մոռնայ ամէն ինչ:

Սերունդ մը կայ սակայն, Թուրքի արեան ծովերէն ծնած որբ սերունդը, որ չի կրնար մոռնալ իր դատը, իր պահանջը: Ան լուռ է այսօր, բայց սպառնալիք է վաղը, անխուսափելի սպառնալիք:

Պէտք է այժմէն իսկ ոչնչացնել այդ սպառնալիքը յանուն հայ եւ Թուրք «կարմիր» միութեան:

Այս բոլորէն ետք, ինքնին շատ պարզ է թէ ինչո՞ւ Խորհրդային Հայաստանի վարիչները, այսքան զոհէկօրէն կը պայքարին Արեւմտահայութեան դէմ ընդհանրապէս եւ որբերու դէմ մանուարապէս:

Յանուն Լէնինի ստեղծուած Հայաստանը, չի կրնար ապրիլ անվերջ հայկական դատի հիւանդագին մղձաւանջին տակ: Այս իրողութիւնը պէտք է պարզ ըլլայ վերջնապէս, կ'ըսեն ու կը յայտարարեն հայ պոլշեւիկները:

Գաղութահայութիւնը, որուն կ'իյնայ աւելի քան վճռական կեցուածք ցոյց տալ, պարտաւոր է եւ պէտք է տեսնէ չարիքը քանի ուշ չէ, այլապէս ոչինչ կը փրկէ կացութիւնը անոնց, որոնք անխնայօրէն կը զոհուին «յանուն Լէնինի»:

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՄԵԾ ՀԱՐՑԱԿԱՆԸ

ՆՈՐ ՄԻՋԱՎԱՅՐԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ուրեմն, գաղութահայը՝ իր արդի կարելիութիւններով գնելէ յետոյ օտար միջավայրերու մէջ, փնտռենք թէ՝ ի՞նչ ազդեցութիւններ կրնան անոր ներարկուիլ, զայն փրկելու համար աստիճանական ուծացումէ, ազգային զգացումի անարիւնութենէ:

—

Ազգային անհատը երեք ազդեցութիւններ պիտի կրէ, ա) Անցեալէն, բ) Ներկայէն, գ) Ապագայէն:

Անցեալը իբր ազդակ.—

Խնդիրը այս տեսակէտէն քննուած՝ հաստատենք, որքան ալ ցաւալի ըլլայ թէ՝ հայ անցեալը գոյութիւն չունի այսօրուան հայ զգացումին համար, չկայ փառքի մշտաբուխ աղբիւր մը, որմէ հայ սիրտը քաղէր ազգային պարծանքի իր իրաւունքը եւ հոյակապ քաղաքակրթութեան մը դէմ կանգնէր՝ իր բաժինին հպարտութեամբ. չկայ ինչ որ պիտի օժանդակէր կազմելու «անցեալին փառքը», որ լուսաւոր ու անշէջ, սահմաններէն անդին, սիրտէ սիրտ քաշէր անցեալով միութեան կամուրջը. չկայ ներքին ցնցումները եւ դէպքերու մեծութիւն մը՝ համամարդկային նշանակութեամբ, կամ դերակատար մեծ անուններու հմայքը, յիշատակարաններ ու որոնց կապուած պատմութիւններ եւ աւանդութիւններ, սրտերուն մէջ տեւէին յիշատակի քաղցրութեամբ ու դառնային կրօնքի շեմարաններ, հոն հրահրէին չմարող կարօտ մը, հայրենաբաղձ տառապանք մը ու հաստատէին «ողջերու եւ մեռելներու կենակցութիւնը»:

Ինչ որ ունինք — անցեալ մը իր աւերներու կոյտով, կրօնք մը իր եկեղեցիով, ու լեզու մը իր գրականութիւնով — սահմանափակ են, իրենց տեղէն դուրս չեն ելլեր. հազիւ կը բաւեն ոգեւորելու մէկ քանի մտաւորականներ ու ցանցառ հաւատաւորներ եւ իբր թելադրական ուժ, չեն թափանցեր, այլեւս չեն պարտադրուիր գաղթական ամբոխին:

Անցեալի էն կենդանի մասունքը՝ ազգայնացած եկեղեցին իրեշմիածնով իսկ, այսօր չի կրնար հայ գաղթականին համար Սիոն մը ըլլալ. անոր էն փառաւոր օրերուն իսկ, հայութեան ուխտատեղին Երուսաղէմն է...:

Ցաւինք բայց հաստատենք. անցեալէն ոչ իսկ գերեզման մնաց...:

Ներկան.— Իսկ ազգային ներկան՝ աւելի վարդագոյն չէ. իբր շարունակութիւն անցեալին, իբր անոր անմիջական բխումը՝ կը քաշքշէ վտանգուած գոյութիւն մը, ինչ որ պիտի խրախուսէր մեզ հաւատքով սպասելու հայ ապագային, կը պակսի. Նայեցէք շուրջերնիդ. կա՞յ գոնէ ազդակի մը հաստութեան սահմանին մէջ՝ մէկ հատ հայ համախմբում, կա՞յ ամփոփ բնակչութիւն մը, որուն հաւաքական ձգտումներէն, ըմբռնումներէն ու բարքերէն բխած հաստատութիւններ ծառայէին իր մէջ պահելու եւ ամբացնելու ինչ որ անհրաժեշտ էր ազգային զգացումի պահպանման համար. չկան, հակառակ խաբող երեւոյթներու, հայ կեանքի զանազան արտայայտութիւններ — եկեղեցի, միութիւններ, ժողով, հաւաքոյթ, բանախօսութիւններ ու թերթեր:

Եկեղեցին մեզի հասաւ, շնորհիւ իր կոչքին կանգնած հայ դպրոցին:

Իսկ նորահաս սերունդը՝ դըպրոցի իր շրջանը անցուց աքսորի մէջ: Անոր էն մեծ հաւատքը... այսօր՝ սկեպտութիւնն է: Իսկ չափահաս ու հին սերունդին համար, եկեղեցին՝ աւելի տեղեկատուութեան դիւան է, տեսակ մը աշխարհական ժամադրավայր քան թէ աստուծոյ տուն:

Իսկ միութիւնները՝ իրենց ժողովներով ու հաւաքոյթներով, պիտի տեւեն որքան ատեն որ միացողներ են:

Դեռ ամէն կապ չէ խզուած մօտաւոր անցեալին հետ. գաղթականը՝ դեռ չունի նոր միջավայրին վարժութիւնը. ամէն մէկ քայլափոխի, կը հանդիպի հակադրութեան մը ըմբռնումի, զգացումի, բարքերու, որոնց թէեւ դանդաղօրէն, բայց վերջապէս կ'ընտելանայ, մինչեւ վաբակուի նմանելու անխուսափելի ախտէն:

Պէտք է յարմարիլ չմեռնելու համար, պէտք է նմանիլ չապաննուելու համար...: Ան՝ դեռ այսօր նորեկ է. իր մէջ դեռ տաք կարօտներ կան որ զինքը կը մղեն փնտռելու վիճակակիցներու ընկերակցութիւնը, մտերմութիւնը:

Հարցուցե՞ք երբեք դուք ձեզի թէ ինչո՞ւ հաւաքոյթներու մէջ ցանցառ թիւ մը կը կազմեն ընդհանրապէս անոնք որ շատոնց է հաստատուեր են նոր միջավայրերուն մէջ:

Իսկ բանախօսութիւնը լսողին համար է, թերթը կարդացողին համար, անոնց համար որ գաղութ մտան լեզուի պաշարով մը:

Դեռ չենք խօսիր վաղուան սերունդին վրայ:

Ապագան.— Իսկ եթէ անցեալն ու ներկան ցամքած են իբր ազգային զգացումի աղբիւր, ի՞նչ կը յուսանք ապագայէն:

Ապագան՝ միշտ անորոշ է, մութ, առեղծուածային. գիտակցութիւնը մ՚իայն անոր կուտայ իմաստ, յստակութիւն ու նպատակ:

Մարեցէք յետոյ բոլոր «Օջախ»ները ու քանդեցէք յետոյ բոլոր «տուները», ո՞րն է հեռաւոր ու իրականանալի նպատակը որ, ժամանակէն անդին մեզ իրեն քաշէր կորովով, խանդավառութիւնով, ու մեզ մղէր գուրգուրանքով հսկելու մեր ազգային զգացումին վրայ:

Կրնա՞նք դեռ յուսալ մեռած երազներու յարութիւն մը: Թո՞ղ տա՞նք ինքզինքնուս միամտութիւնը ենթադրելու թէ՝ կրնայ ըլլալ որ մեծ պետութիւններէն մէկը կամ միւսը, անիմանալի բարութիւնը ունենայ մեզմով զբաղելու եւ արիւնի ու նիւթի զոհողութիւններով, մեզ տեղաւորէ մեր պատմական հողերէն մասնիկի մը վրայ, կամ հայ ո՞ր ուժն է որ պիտի ենթադրենք թէ՝ կրնայ անոնց պարտադրել նման արկածախնդրութիւն մը:

Լաւ է որ մեր ամենաւոր աղօթքին կցենք բանաստեղծին խօսքը՝ եթէ դեռ կ'աղօթենք,

«Օտարներէն չկայ յոյս»

եւ ընդմիշտ թաղենք մարած երազին վերջին մնացորդն ալ, որպէսզի կարենանք յստակ աչքերով դիտել ներկան, մեր, երեւան հանել մեր իսկ կարելիութիւնները ու կառչիլ անոնց բոլորովին, իբրեւ փրկութեան միակ յենակէտ:

ՄԿՐՏԻՉ ՆՐԻՑԱՆՑ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Պաթումէն Պոլիս հասած է Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Հայաստանի փոխ-տնօրէն Պ. Հ. Խաթէմէն, որ Հայաստանի ներկայ վիճակին մասին հետեւեալ տեղեկութիւնները տուած է Ազգարարի.—

Այս տարի բերքը պէտք եղածին չափ առատ չէ եղած, մասնաւորապէս լեռնային շրջաններուն մէջ: Անոր գլխաւոր պատճառը այն է որ գրեթէ ամբողջ ամառը շատ զով անցաւ յիշեալ շրջաններուն մէջ: Սակայն է որ, ցորենի եւ ընդհանրապէս բոլոր արմտիքներու պէտքը կարելի չէ բաւարարել այս տարուան հունձքով, բայց բարեբախտաբար մեծ դիւրութեամբ առատ ներածում կը կատարուի: Մասնաւորապէս Հիւս. Կովկասէն, ուր բերքը շատ առատ եղած է այս տարի, մեծ քանակութեամբ հացահատիկ կը բերուի եւ կը ծախուի ճիշդ տեղական բերքին գնով: Ասկէ զատ, ցած վայրեր ու մէջ, ուր օդը բնականէն տաք եղած է, բերքը ոչ մէկ նուազութիւն կրած է:

Երկրագործութիւնը բոլորովին նոր ընթացքի մը մէջ մտած է Հայաստանի մէջ, ուր մինչեւ անցեալ տարի դեռ պապենական դարաւոր սովորութիւններով կը մշակուէր հողը: Այս արդիական փոփոխութեան ամենագլխաւոր պատճառներն են նորաշէն ջրանցքներն ու երկրագործական նորահնար գործիքներու գործածութիւնը: Ջրանցքները նախախնամական դեր կատարելու կոչուած են Հայաստանի գիւղացիութեան եւ ընդհանրապէս երկրագործութեան համար: Ժողովուրդը հետզհետէ կը վարժուի ջրանցքներէն օգտուելու եղանակներուն եւ մօտ ապագայի մէջ երկրի հողը երկնային բարիք պիտի արտադրէ իր բնակչութեան:

Նախքան ջրանցքներու շինութիւնը, Հայաստանի ժողովուրդը հողէն մէկ բան միայն կը սպասէր. արմտիք եւ խոտ: Իսկ հիմա մեծ կարեւորութեամբ կը մշակեն նաեւ զանազան տեսակ բանջարեղէններ որոնք առատ բերք կուտան: Ամէն տարի, գիւղացին իր ցորենին ու վարսակին հետ հողէն կը ստանայ նաեւ առատ կաղամբ, ճակնդեղ, սեխ, վարունգ, լօլիկ, ընդեղէններ եւլն.: Ձեզի կը վստահեցնեմ թէ ոչ Ամերիկայի ոչ ալ ուրիշ ոեւէ երկրի մէջ հանդիպած եմ այնքան ընտիր վարունգի եւ լօլիկի զորս կ'ուտէի Հայաստանի մէջ: Այնքան ընտիր տեսակ են անոնք: Եթէ չեմ սխալիր, դուք այստեղ վարունգն ու լօլիկը ամառը կ'ուտէք միայն սալաթ շինելով, մինչդեռ Հայաստանի ժողովուրդը իբր ձմրան սնունդ կը գործածէ զայն չորցնելով եւ քացախի մէջ պահելով: Պէտք է յիշել նաեւ արեւածաղիկի մշակութիւնը որ շատ տարածուած է եւ որուն հատիկներէն տեսակ մը ձէթ կը հանեն:

Հայաստանի տեղական բերքերէն ընտիր պտուղներն ու խաղողն ալ տարուէ տարի հետզհետէ աւելի առատ կը քաղուին: Գալով բամպակին, միշտ ընտիր տեսակէ է եւ, ինչպէս գիտէք, կը մշակուի Երեւանի շրջանին մէջ միայն:

Երկրագործութեան այս առաջացման հետ նպաստած են նաեւ գիտական դրութեամբ պատրաստուած գործիքները: Գիւղացին պողպատէ աւելի երկաթ խոփ կը գործածէ հիմա եւ հողը պէտք եղածին պէս օգտաւորուելով ըստ այնմ արգասաւոր կը դառնայ: Այս տեղն, շնորհաւորելի է կառավարութիւնը, որ ամէն թիւն կուտայ գիւղացիներուն նորահնար գործիքներու ժուելու եւ գործածելու համար.

Մասնաւորապէս բացուած է Լէնինական լայն գաւառի ջանի ժողովուրդին, երկրաշարժի աղէտէն ետք, կ'աշխատին իրենց տնտեսութիւնը վերականգնել: Քարշ արօրները բաւական բածուած են արդէն, ինչպէս ուրիշ նման գործիքներ: Թէեւ օնները դեռ չեն գործածուիր յարմարութիւններ չունենալու պատճառաւ:

Կարելի է ըսել թէ Լէնինականն ու աւերուած գիւղերը բանորոգուած են ամբողջ վերաշինութեան գործին ամէն գնահատութենէ վեր այն լայն ու սրտակից ցութիւնը որ Հայաստանի ունեցաւ Մոսկուայէն, Վրաստան, բոլոր քոյր կառավարութիւններու կողմէ:

Դարունէն սկսած, Լէնինական ու գիւղերուն մէջ բնակարաններու շինութիւնը տեւած գին կերպով առաջ կը տարուի: Կառավարութիւնը իւրաքանչիւր ընտանիքի իր տան շինութեան ծախքին 100ին 50ը խոստութեան ձեւով կը փոխ կուտայ, բեր առանց տոկոսի: Բազմաթիւ գործաւորներ անընդհատ կ'աշխատէին ու գրեթէ ամէն մարդ իր տունը շինեց: Կառավարութեան կողմէ կազմուած մասնաւոր յանձնախումբ մը հոգ կը տանէր որ նորաշէն տուները կառուցուէին գիտական պայմաններով եւ մանաւանդ տանիքները շինուէին փայտէ եւ ցինկով ծածկուած: Որովհետեւ երկրաշարժի աւերներուն ամէնէն աւելի սաստիկ եղած տանիքները հողէ շինուած ըլլալուն պատճառաւ:

Շինարարութեան գործին շահագիտութիւններու արգելք ըլլալու համար, նիւթեղէններու գիներն ու բանուորներու վարձերը սահմանուած էին կառավարութեան կողմէ: Աւերեալ վայրերուն վրայ հիւ շինարար ժողովուրդը անվհատ ոգիին, աւելի ցիկ եւ նոր դրութեամբ կարաններ կանգնած են քաղաքին եւ թէ գիւղերու մէջ: Շարժը, իր աղետալի տեւանքներէն զատ, բարիք բերաւ մասնաւորաբար աւերուած գիւղերուն. մի գաղափար ահա թէ ինչպէս: Երկրաշարժէն առաջ, գիւղացիները իրենց անասուններուն հետ կ'ապրէին գետնափոր տուներու մէջ, կուած օդէ եւ արեւէ: Այս պատճառ եղաւ որ մարդիկ տաքքրուին անոնց այս գետնախապատմական կենցաղը, հասկցնեն թէ մարդ ապրի ոչ թէ հողին տակ, հողին վրայ, օդին մէջ: Ուստի մա, գիւղացիները կը բնակին մարդավայել տուներու մէջ, որոնք առողջապահական կառուցուր պայմանները կը լրացնեն:

Գիւղերը ամէնքն ալ ... են, բայց անոնց մէկ մասը առթիւ տեղափոխուած է առողջարար եւ ճամբաներու մօտ վայրերու մէջ: Այն ընտանիքները, որոնք յետոյ կարաւաններով հեռու իրենց աւերեալ գիւղերէն ծագոյն մասով վերադարձած են, ու իրենց նորաշէն տուներուն մէջ կեանքը կը շարունակեն, դարձեալ կապուած իրենց հայրենի հողին ու ...

Բըլեֆի գործունէութիւնը փոփոխուած է, այժմ մանուկները կը զբաղինք որբերով: ... 4000 մանուկներ ունինք ... նականի մէջ, որոնց ... բակութիւնմն ու խնամ... րութեամբ կը զբաղի ... Տղոց այս աւելի փոքր ... ոխթ տուած է որ ... կան գործը կատարուի ... շագիր եւ կանոնաւոր ... 16 տարեկանէն վերջ, կ'արձակուին ինքնապ... նալու համար, անոնց մէ ... կը տեղափոխուին ... ներու, ուրիշներ ալ ...

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՏԻՊԱՐ

ՖՐՏՈՒՆՋ՝ ՆՈՐՈՅԹԻ ՄԸ ԴԷՄ

ամերիկացի կին մը դատա-
րան դիմեց ամուսնալուծութեան
համար: ինչո՞ւ: Որովհետեւ իր
ամուսինը քիչ կը սիրէր զինք:
Այդ ամերիկացի ամուսինը
զանազան անասուններ կը պա-
հէր տանը մէջ եւ իր օրը կ'ան-
ցընէր անոնց հետ:

Առտու իրկուն սենեակին մէջ
կը լսուէին հետեւեալ խօսքերը.

— Թինթի՛ն, անուշի՛կ շու-
շո՛ւնս, եկուր քովս:

— Գրո՛ղը տանի շունդ, կ'ը-
սէր կինը:

— Լուլո՛ւ, պզտիկ գագա՛յ-
լըս, հոս եկուր:

— Սատկի՛ քու գայլդ:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ ունիս, կնի՛կ:

— Կը սիրես—կը սիրես, շու-
ներն ու գայլերը կը սիրես:
Ես ի՞նչ եմ հոս, ծաղկամա՞ն
եմ, թէ վառարան: Օր մըն ալ
զիս չսիրե՞ս:

— Եկուր սիրեմ քեզ ալ, իմ
սիրուն կնիկի՛կս: իմ տաքո՛ւկ
մուշտակս: իմ նազենի՛ կատուս:

— Ես կատու չեմ:

— Շուշո՛ւնս:

— Ես շուն չեմ: ես շուն չե՛մ:
Հիմա կուլամ:

— Մի լար, ես կը կարծէի թէ
իմ կենդանիներուս նուիրած ա-
ծականներուս նախանձելուդ հա-
մար միայն նեղացած ես: Եթէ
չես ուզեր, չեմ ըսեր: Գնա:

Քիչ յետոյ դարձեալ.

— Հոս եկուր, շուշո՛ւնս, հոս
եկուր գագա՛յլս:

Եւ, յուսահատ, տիկինը լքեց
իր էրիկը:

Ֆրանսացի կին մըն ալ, բոլոր
միւս ֆրանսացի կիներուն նման,
որոնք ետ մնալ չեն ուզեր ամե-
րիկացի կիներէն, լալով մօրը
տունը փախաւ:

— Մա՛յր, Օկիւսթը վրաս
նայած չունի, անուշ խօսք մը
անգամ չըսեր ինծի: 78 կոկոր-
դիլոս գնած է, առտու իրկուն
անոնց հետ է, կեր կուտայ, կը
լոգցնէ ու կը խաղցնէ: Շարու-
նակ անոնց հետ կը խօսի: կար-
ծես փորձը կը կատարէ այն ճա-
ռերուն, զորս պիտի արտասանէ
առաջիկայ երեսփոխանական
ընտրութիւններուն: Մինակս ի՞նչ
ընեմ տունը, այսօր կոկորդիլոս-
ներուն հետ է, վաղն ալ երես-
փոխաններուն:

Եւ ֆրանսացի տիկինն ալ
ձգեց իր էրիկը:

Ահա նորոյթ մը, որ կը ճամ-
բորդէ երկիրէ երկիր:

Ձգո՛յշ, պզտիկ ժողովուրդներ,
ձեզ ալ չհասնի:

ՓԻԷՐ ՕՏԻԱ

ընտանիքներու մօտ, ուր իրենց
աշխատութեան շնորհիւ կ'ապ-
րին ու պատսպարութիւն կը գտնեն
անկախ կեանք մը ստեղծելու
իրենց համար:

Կան հարիւրաւոր որբեր, ո-
րոնք 3-6 ամիս նպաստ կը ստա-
նան Ռըլիֆէն, մինչեւ որ վար-
ժուին նոր կեանքի պայմաննե-
րուն եւ ինքնապահ դառնան:

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԸ

Չափազանց Երկսեռ Որբերու
Միութիւնը կիրակի իրիկուն իր
ընթերցարանին մէջ թէյասեղան
մը տուաւ Ամերիկեան Նպաստա-
մատոյցի վարիչներուն, անոնց
Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային
Ընկերակցութեան ծրնեւի ժողով-
ներէն եւ «Ոսկեղէն կանոն»ի ճա-
շէն վերադարձին առթիւ: Ներկայ
էին ընկերակցութեան նախագահը՝
Պ. Չարլս Վ. Իքըրի եւ Տիկին Վ. Իք-
րի, կեդրոնի վարիչներէն՝ Պ. Վ.-
ռիս, Թրէզնոյի եւ Քալիֆոռնիոյ
ներկայացուցիչը՝ Պ. Վանտէր Պրէֆ,
եւ Եւրոպայի մասնաճիւղերուն
վարիչ՝ Պ. Կորտըն Պէրրի:

Զ. Ե. Ո. Միութեան կեդր.
վարչութեան ատենապետը Հիւ-
րերուն բարի գալուստ մաղթելէ
յետոյ, ջութակահար Պ. Օննիկ
Սիւրմէլեան նուագեց կտոր մը:
Ամէնէն առաջ խօսք առաւ Պ. Չ.
Վ. Իքըրի, որ ներկայացուց Նպաս-
տամատոյցի դերը դէպի կարօ-
տեալները եւ հաւաստեց թէ ամէ-
նուն նպատակը «Ոսկեղէն կանո-
ն»ին նիւթապէս օժանդակել է:
Պ. Կորտըն Պէրրի խօսեցաւ գուր-
գուրանքով:

Թուեց իրենց մէկ շաբթուան
աշխատանքը Ժընեւի մէջ: Սու-
րիոյ գաղթականներու տեղաւոր-
ման հարց, որբերու եւ որբու-
հիներու խնդիր եւլն.: Նոյնպէս
եւ յուսատու շեշտերով յիշեց
թէ «Ոսկեղէն կանոն»ի սեղանին
մասնակցող 24 ազգերու ներկա-
յացուցիչները կը հետաքրքը-
րուէին մեր հարցերով: Գնահատե-
լով Զ. Ե. Ո. Միութեան գործու-
նէութիւնը, թելադրեց բազմա-
պատկել աշխատանքները:

Պ. Վորիս տեղեկութիւններ
տուաւ զանազան տեղերու գաղ-
թականներու, որբերու եւ որբու-
հիներու մասին: Մակեդոնիոյ
մէջ, ըսաւ, սնունդը պակաս է,
աշխատանքը շատ եւ մալարիա
կայ: Յունաստանի կառավարու-
թիւնը հայ որբերու հանդէպ լաւ
վերաբերում ունի: Գահիրէի որ-
բերը լաւ են: Դրուատեց հայ ժո-
ղովուրդին աշխատասիրութիւնն ու
ստեղծագործ ոգին, գովեց հայ ե-
կեղեցին եւ պատարագը, որուն
ներկայ գտնուեր էր նոյն առա-
ւօտուն: Թելադրեց որ աշխատինք
զարգանալ:

Վանտէր Պրէֆ այդ իրիկուան
սեղանը նկատեց դաստիարակչա-
կան, տեղեկութիւններ տուաւ
խանդավառութեանը մասին իր
շրջանի նուիրատուներուն որոնք ա-
մենամեծ գումարները տուածեն:

Թելադրեց տոկունութիւն եւ յա-
րատեւութիւն: Պ. Վանտէր Պրէֆ
յուզումով յիշեց հերոս Զօր.
Անդրանիկը:

Հիւրերը տեղեկութիւններ
տուին նաեւ գաւառի որբերու մա-
սին եւ սեղանը դարձաւ մտեր-
մական: Տեղեկութիւններ ուզեցին
Միութեան անդամներու վիճակի
մասին, եւ խոստացան ասկէ վերջ
աւելի մօտ ըլլալ Միութեան եւ
հետեւիլ անոր գործունէութեան:
Երիտասարդ գրող Ա. Հայկազն, որ Ա-
մերիկայէն նոր եկած էր, ներ-
կայ եղաւ թէյասեղանին իբրեւ
չափազանց որբ, եւ կարեւոր գու-
մարով մը օժանդակ անդամ ար-
ձանագրուեցաւ Միութեան: Հիւ-
րերը մեկնեցան գոհ տպաւորու-
թեան տակ:

Ծիծեռնակ

ԹՈՒՐՔ ՆՈՐ ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐԸ

Նոր թղթադրամները համ-
բելու գործողութեամբ զբաղած
են 40 պաշտօնեաներ: Մինչեւ
հիմա 550 միլիոն դրամ եկած է
եւ 650 միլիոն ալ կը սպասուի:
Համբելու բուն գործողութիւն-
ները սկսած են Սեպտեմբեր
մէկին. հաշիւ եղած է որ համ-
բանքը հազիւ երկուքուկէս ա-
միսէն կը վերջանայ, այնպէս
որ ցուցնուարի սկիզբը միայն
կարելի պիտի ըլլայ շրջաբերու-
թեան հանել զանոնք:

Հանրապետական թղթադրամ-
ները մէկ, հինգ, տասը, քսանը-
հինգ, հարիւր, հինգհարիւր եւ
հազար ոսկինոց են: ընդհ. գու-
մարն է 60 միլիոն ոսկի: Նոր
դրամներուն տեսքը շատ սի-
րուն է եւ թուղթը դիմացկուն.
ճիշդ ամերիկեան նախկին տո-
լարներուն կը նմանի:

ԶԱՏՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՐՏՕ.— Ֆրանսայի մինչեւ
ամենայետին գիւղերը ցիրուցան
հայութիւնը, անշուշտ չէր կրնար
անտեսել Պորտոյի պէս կարեւոր
քաղաք մը: Պորտօն չունի Լիոնի
կամ Մարսէյլի պէս հոծ գա-
ղութ: Իր աշխարհագրական դիր-
քին բերումով, բաւական հեռու
է գաղթականութեան բերած հո-
սանքները ընդունելու որով եւ
շատ առանձնացած վիճակ մը
ունի: Ասկէ չորս տարի առաջ
գրեթէ հայ չկար այս քաղաքին
մէջ: Կամաց կամաց, այն չա-
փահաս որբերը, որոնք ձգեցին
դաշտերը, սկսան համախմբուիլ
շրջակայքը եւ ընտրել Պորտօն
իբր կեդրոն: Այժմ կան մօտաւորա-
պէս 50 ընտանիքներ եւ մեծ
թիւով ամուրի երիտասարդներ:
Քաղաքը չափազանց վաճառաշահ
ըլլալուն, միշտ գործ կը գտնուի:
Այն միջոցներուն, երբ Փարիզ
գործազրկութիւն կը տիրէր, Պոր-
տոյի հայրենակիցները երբեք
անգործ չեն մնացած: Հոս գալ
ուզող լուրջ գործաւորը, որ կամք
ունի աշխատելով կեանքը շահե-
լու, պէտք չէ յուսայ փարիզեան
օրավարձ: Պարզ բանւոր մը օրա-
կան 20—25 Ֆր. կ'առնէ, իսկ
անոնք որ արհեստ ունին, մին-
չեւ 35 ֆրանք կը վաստկին:
Կեանքը չափազանց աժան ըլլա-
լուն, իրենց վաստկածով լաւ ապ-
րելէ ետք, ամիսը 2—300 Ֆր.
ալ կրնան աւելցնել: Սենեակի
վարձքերն են ամսական 50 Ֆր.էն
սկսեալ մինչեւ 75—100 ֆրանք:
Ուտեստեղէնը, ընտանիք մը եթէ
դուրսէն գնէ, փարիզի ճիշդ կէս
գինն է, եւ ճաշարանները սուղ
չեն: Այս օրերս հայկական ճա-
շարան մըն ալ բացուեցաւ, որ
կոչուած է կեդրոն դառնալ մեր
բոլոր հայրենակիցներուն:

Հայերուն հետ բաղդատելով
Յոյները մեծ թիւ մը կը կազ-
մեն հոս: Ունին հինգ ճաշարան,
սափրիչ, դերձակ եւ շատ մը
հաստատուած վաճառականներ,
ամէնքն ալ Թուրքիայէն՝ Իզմիրի
դէպքէն ետք եկած: Հայերուն
մէջ ալ, անոնք որ արհեստ ունին
կամացկամաց հաստատուելու վրայ
են: Այսպէս, ունինք երեք դերձակ:

Ազգային կեանքը գրեթէ
մեռած է, շարժում բնաւ չկայ:
Ջանքեր եղան միութիւններ
հաստատելու. դժբախտաբար, ան-
համաձայնութեան հետեւանքով
կարելի չեղաւ դրական գործ մը
տեսնել: Ազգային իշխանութիւն-
ները երբեք չեն զբաղիր այս
քաղաքով: Դպրոցի մը անհրա-
ժեշտութիւնը զգալի կը դառնայ,
քանի ընտանիքներու թիւը բազ-
մանայ: Մօտաւորապէս 30 երա-
խայ կայ, որ ֆրանսական դըպ-
րոց կը յաճախեն, եւ հայերէնը
հետզհետէ կը մոռնան: Ցեղուս
գաղութը միջոցներ չունի ուսու-
ցիչ մը պահելու, իսկ ազգային
մարմիններուն բնաւ հոգը չէ
թէ նոր սերունդը կը փճանայ
կամ կը կորսուի: Այս անտարբե-
րութիւնը կարելի չէ ո եւ է կեր-
պով արդարացնել:

Կը կրկնեմ. Հոս գործազրկու-
թիւն չկայ, հոս եկող հայրենա-
կիցներուն կրնանք գործ գտնել:
Պատասխանատուութիւն չենք
ստանձներ երբ գործը չեն հաւ-
նիր կամ դրամը քիչ կը գտնեն:
Հոս օրավարձը քիչ է, սակայն
ծախքերն ալ անոր համապա-
տասխան են: Փարիզ 60 Ֆր. օրա-
կան կ'առնեն եւ բոլորը կը ծախ-
սեն. հոս 25 Ֆր. առնողը կ'ա-
ւելցնէ:

Կամաւոր Միհրան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ԱՐՄԷՆԻԱ» ՇՈՒԱԶԻ ԼԸ ՌՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Շարունակելով կարեւոր մըր-
ցումներու շարքը՝ յառաջիկայ
կիրակի «Արմէնիա»յի առաջին
խումբը պիտի մրցի Sporting
Club Choisy le Roiի Ա. խումբին
դէմ Շուազիի մէջ:

Անցեալ կիրակի օրուան լաւ
խաղարկութենէն վերջ, կը յու-
սանք որ հայ խումբը այս ան-
գամ պիտի յաջողի յաղթել:
«Արմէնիա» արդէն ճանչցուած է
ֆրանսական շրջանակներու մէջ
եւ հրաւէր ստացած է բազմա-
թիւ խումբերէ:

Ժամադրավայր որոշուած է
կիրակի օր ժամը 1.50ին Gare
d'Austerlitz:

Արմէնիայի պահեստի եւ երկ-
րորդ խումբերն ալ պիտի ունե-
նան կարեւոր մրցումներ:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Երեքշաբթի իրիկուն Սէնթ-բըլի
մէջ (Փարիզ) Աւետիս կէտերու
պակասութեամբ պարտուած
հռչակուեցաւ Shirdelի դէմ: Ա-
ւետիսի մրցումը տեւեց 8 շրջան,
իւրաքանչիւրը երկու վայրկեան:

Իսկ կիրակի ցերեկ նոյն սրա-
հին մէջ Խանճեան պիտի մրցի
Laurentի հետ: Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԱՄՈՒՆ ԳՈՂԸ. — Նէյրէ
փողոցին վրայ կըգտնուի գունա-
լիկ եկեղեցի մը: Կէս գիշերին,
լուսարարը ձայն մը լսեց: Կար-
ծելով որ Եհովան է, ականջը
լարեց, ափը կլորցուց փող շի-
նեց եւ մտիկ ըրաւ: Յանկարծ
նշմարեց որ եկեղեցիին զանգա-
կատան մօտ կը կախուէր (?) կուլային:

Լուսարարը, զարմանալով
դուրս ելաւ իր խցիկէն: Գող մը
զանգակները կը պարպէր
լռիկ ու մնջիկ:

Լուսարարը ետ վազեց, առաւ
հրացանը եւ գնաց փակել դու-
ռը, որ բերանը բացեր էր եւ
առտուան պաղ շունչը կը փչէր
իր երեսին: Գողը տեսաւ զայն:
Սպառնալիքն երկնցուց առարկայ
մը, որ ատրճանակի կը նմանէր:

— Ճամբայ բա՛ց, թէ ոչ կը
սպաննեմ քեզ:

Լուսարարը կրակեց: Գողը
վիրաւորուեցաւ սրունքէն: Եւ
սակայն յաջողեցաւ դուրս նետ-
ուիլ: Այդ պահուն ներս կը մտ-
նէր եկեղեցիին քահանան, որ
տեսնելով լուսարարը, ձեռքին
հրացանը, կրունկները դարձուց
եւ փախաւ պոռալով.

— Լուսարարը խենթեցե՛ր է,
լուսարարը խենթեցեր է:

Եւ գողն ալ առիթէն ունեցաւ
կորսուելու ուրիշ ճամբով մը:

ԱՆՕԹԻ ՄԵՌԱՒ.— Անգլիա-
կան գիտական ընկերութիւն մը
պաշտօն յանձնած էր Փրօֆ.
Փէնֆըրթի, գիտական հետազօ-
տութիւններ կատարել հիւսիսա-
յին կղզիի մը մէջ, որ կը գտ-
նուի Կրօէնլանտի մօտ, սա-
ռուցեալ ովկիանոսին մէջ: Փրօ-
ֆէսէօրը, որ երկրաբան եւ աստ-
ղաբաշխ էր, իր վայրի շուննե-
րուն հետ, հօթը տարի աշխա-
տեցաւ կղզիին մէջ, բոլորովին
մինակ: Երբեմն անգլիական նաւ
մը սնունդի առատ պաշար կը
հասցնէր իրեն: Սակայն տարի
մը մոռցան փրօֆէսէօրը եւ ոչ
մէկ նաւ հանդիպեցաւ կղզին:

Ու փրօֆէսէօրը անօթի մե-
ռաւ: Երբ անցեալները նաւ մը
գնաց կղզի, ճամբորդները գտան
փրօֆէսէօրին դիակը: Քովը կը
գտնուէին իր ուսումնասիրու-
թիւնները սառուցեալ կլիմային,
գեղեցիկ հիւսիսայգերուն մասին,
ինչպէս նաեւ իր յուշատետրը,
ուր օրը օրին գրած էր կեանքը:
Ծնունդին օրը չէր կրցած
այլեւս գրել: Այդ օրերուն մե-
ռած էր:

ԷՐԻԿԸ ՋԱՐԿԱՒ ԿՆԻԿԸ. —
Ռոմէնվիլցի տիկին Սէլէն գէշ է-
րիկ մը ունէր, շատ ծեծ կ'ուտէր:
Ափսո՛ս, եթէ էրիկը չար սիրտ
մը ունէր, տիկին Սէլին երկար
լեզու մը ունէր:

Անցած օր, էրիկը ծեծեց, կնիկը
լեզու շարժեց: Յանկարծ հինգ
գնդակ պարպուեցաւ: Տիկին Սէ-
լին գետին փռուած էր, գանկն
ու կուրծքը ծակ-ծակ եղած էին:

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾ.— Երիտա-
սարդ մը, Մէրսիէ, որ օդանա-
ւորդներու վարժարանը կը յա-
ճախէ, անցեալ օր օդանաւով
փորձ մը կատարած պահուն,
ցածէն կը թռի եւ կը զարնուի
ծառի մը: Օդանաւը կ'իյնայ
գետին: Երկու պայթիւններ կը
լսուին, պէնզինը կրակ կ'առնէ
եւ օդանաւը կ'այրի: Երբ շրջա-
կաներէն քանի մը գիւղացիներ,
որոնց կարգին օդանաւորդին
մայրը, օգնութեան կը հասնին,
արդէն կիսովին այրած էր դժ-
բախտ օդանաւորդը:

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Ինչպէս գրեցինք, Հոկտեմբեր
9ի Կիրակի գիշերն է, որ տեղի
պիտի ունենայ Կովկասի պետա-
կան թատրոններու յայտնի դե-
րասանուհի Տիկին Դուրեան-Ար-
մէնեանի վերջին ներկայացումը,
մասնակցութեամբ ծանօթ դերա-
սան Պ. Լեւոն Երամեանի եւ
Փարիզի հայ դերասանական լա-
ւագոյն ուժերուն: Կը ներկայա-
ցուի Շուէտացի թատերգակ Օ-
ճէն Օնէյլի «Աննա Քրիստի» կամ
«Ալեկոծ ծովը» դրամը, չորս
արար, որ մեծ աղմուկ հանած
է Շուէտի, ինչպէս նաեւ Ռու-
սիոյ գլխաւոր քաղաքներուն
մէջ: Աննա Քրիստիի դերը տիկ.
Արմէնեանի եւ Մէտ-Պերկ նա-
ւաստիի դերը Պ. Երամեանի լա-
ւագոյն դերերն են: Հովանաւո-
րող յանձնախումբի անդամներն
են՝ Տիկիններ Կիւլպէնկեան, Ս.
Ֆրէնկեան, Պ. Պ. Լ. Բաշալեան,
Տ. Կամսարական, Ա. Համբար-
ձումեան, Մ. Յակոբեան, Էտկար
Շահէն, Տ. Խան Բէլէկեան եւն.:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ ԿԸ ՆՇՄԱՐԷ ԹԷ՝
ԶՕՐԵՂ ՄԱՐԴՈՑ ՀԵՏ Է ԳՈՐԾԸ

— Եթէ լաւ հասկցայ, ու-
րեմն, գրաւումի գործողութիւն
մըն է որ կ'ուզէք փորձել:

— Ճիշդ այդպէս:

— Լա՛ւ, ուրեմն. կրնաք վս-
տահ ըլլալ թէ՝ դասերնին պիտի
առնեն:

Այն տեսակ շեշտով մը ըսաւ
այս խօսքը, որ ես ու Քարասօֆ,
հակառակ ծանր կացութեան,
չկրցանք զսպել մեր խնդուքը:

— Չեմ կասկածիր այդ մա-
սին, ըսաւ Քարասօֆ, եւ ատոր
համար է որ յամառօրէն ձեզմէ
կը խնդրեմ ձեր կարելին ընել,
գոնէ ութ օր զանոնք Մոսկուայէն
հեռացնելու համար:

— Գործս թող այդ ըլլայ.
բայց պիտի բաւէ՞ այդ:

— Լայնօրէն, քանի որ ութ
օրուան մէջ, ձեր մայրը՝ արտա-
սահման, ապահով տեղ հաստատ-
ուած ըլլալով, նօպօտի եւ ես,
պիտի գանք միանալու ձեզի, ձեզ
«փրկելու» համար ձեր կարգին:

— Բայց ի՞նչպէս պիտի
գիտնաք թէ՝ ութ օր յետոյ ես
ո՞ւր պիտի ըլլամ:

— Ա՜հ, բայց, մեզ ինչի՞
տեղ կը դնէք:

— Ո՛չ բայց, ինչ որ այս
առտուընէ ի վեր գլխուս կուգայ,
այնքա՛ն գարշանալի կը թուի...

— Ոչ ո՛չ ձեր ականջներուն
կրնաք հաւատալ, ո՛չ ալ ձեր աչ-
քերուն:

— Եւ կ'ապահովէք թէ ութ
օրուան մէջ...

— Կ'ըսեմ, ութ օր. որով-
հետեւ, պէտք է որ վերջապէս
նկատի առնեմ խնդրին անծա-
նօթ պարագաներն ալ: Բայց,
վստահ եղէք թէ՝ աւելի առաջ
իսկ, կարգադրած պիտի ըլլանք:

— Ի՜նչ հրաշալի մարդեր
էք: Եւ հիմա կը հասկնամ թէ՝
ինչո՞ւ Չեկան այդքա՜ն կը սար-
սափի ձեզմէ:

— Բէօ՜հ, եթէ Աստուած
ինծի դեռ կեանք տայ, Չեկան՝
ուրիշ տեսնելիքներ ալ ունի: Ինչ
որ ալ ըլլայ, կարեւոր է որ հի-
մակուց, ձեր մեկնումը պատ-
րաստէք: Եւ նոյնինկ, ըստ իս,
լաւ կ'ընէիք եթէ հեռաձայնէիք
Կունսլիխթի, իրեն իմացնելու հա-
մար թէ՝ այս իրիկուն իսկ կը
մեկնիք հետապնդելու «ճերմակ
գործակալները»:

Խորշանքի շարժում մը ըրաւ
Կոստանդինովնա:

— Ա՜հ, ո՛չ այդ մէկը, ըսաւ.
եթէ անոր հետ խօսիմ հեռա-
ձայնով, պիտի փորձուիմ ե-
րեսին տալ իր «առաքինութիւնը»:

— Զգեցէք ինծի. ընդմի-
ջեցի. քանի որ ան ինծի պաշտօն
յանձնեց ձեր վրայ հսկել, ես
պիտի իրեն իմացնեմ ձեր մեկ-
նումը:

Մինչդեռ անոնք կը ծիծա-
ղէին իմ խօսքերուս վրայ,— ո-
րովհետեւ մեր կացութեան ծի-
ծաղելի կողմը հոն է որ, որսին
պաշտօն յանձնուած էրնեզը գնել
որսորդս —, ձեռքս առի հեռա-
ձայնի գործիքը եւ Չեկայի հետ
հաղորդակցութեան մտնելով,
Կունսլիխթի իմաց տուի «կար-
միր կոյս»ին որոշումը:

—Ա՜հ,ա՜հ, որոշե՞ց վերջապէս,
բո՛ղը, պատասխանեց ան: Եւ գի-
տե՞ս, եթէ ճամբու ընթացքին
վարանի, շան պէս սատկեցուր
զայն. մինակ ատոր արժանի է:

— Հասկցայ, ընկե՛ր. կրնաս
ինծի վստահիլ: Եւ գործիքը վար
դրի:

Կոստանդինովնա դեփ դեղին
կտրած էր:

— Տեսնենք, ըսի. հիմա ա՛լ
գիտցա՞ք թէ ի՞նչ զգացում կը
կը կրեն հոն ձեզ հանդէպ:

— Ո՛հ, պատասխանեց. այս
հաստատումին պէտք չունէի գիտ-
նալու համար: Բայց, կրնաք վս-
տահ ըլլալ: Քանի որ զիս շուն կը
նկատէ, կրնայ վստահ ըլլալ թէ՝
շան ձագ մը պիտի հասցնեմ իրեն:

Ոչ մէկ կերպով կարելի է ար-
տայայտել ոխի ու արհամար-
հանքի շեշտը որ ան դրաւ իր յայ-
տարարութեան մէջ:

Ընդունելով նոյնիսկ թէ այս
կինը՝ մեզի հետ վերապահու-
թեամբ կը շարժէր, Կունսլիխթ,
իր անճարակութեամբ, զայն վերջ-
նական կերպով մեր գիրկը նետած
էր:

Փաստը չուշացաւ, որովհետեւ,
վագրը սկսեր էր արթննալ անոր
մէջ:

— Ա՜հ, պայքա՞ր կ'ուզեն, ը-
սաւ, լաւ ուրեմն. ուզածնին
պիտի ունենան: Եւ քանի որ ես
շուն եմ, ի վնաս իրենց պիտի գիտ-
նան թէ, ամէն շունի պէս ակռա-
ներ ունիմ, ինքզինքս պաշտպա-
նելու եւ յարձակելու համար:

Բառը, անշուշտ որ ազդած էր:

Չկրնալով ինքզինքս զսպել,
թոյլ տուաւ որ պոռթկայ իր
զայրոյթը:

— Բաւական կը ճանչնաք զիս,
եւ գիտէք թէ սովորութիւն չու-
նիմ պարծենալու: Ու նաեւ գի-
տեմ բառերու արժէքը: Հաճե-
ցէք ուրեմն լուրջ նկատել եւ ար-
ժանի կարեւորութիւն տալ առա-
ջարկիս որ պիտի ընեմ ձեզի:

— Մտիկ կ'ընենք, ըսաւ Քա-
րասօֆ:

Վայրկեան մը ամփոփուե-
ցաւ, յետոյ վերսկսաւ.

— Եթէ յաջողիք մայրս
փրկել, եթէ զիս ազատէք այդ
կողմէն ամէն մտահոգութենէ,
եթէ ինծի փաստը բերէք թէ՝ աս-
կից յետոյ այլեւս անոր դէմ չեն
կրնար փոխ վրէժի դիմել, երդում
կուտամ ձեզի որ ձեզի պիտի տամ
միջոցները իրարու ետեւէ տա-
պալելու՝ այժմ իշխանութեան
վրայ գտնուող բոլոր մարդերը:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

"Հ. Յ. Դ. ՕՐ,,Ը 2 ՀՈԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ, ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀԸ

«Տէյլի էքսփրէս», մասնաւորապէս լրտեսներու անունները քննելով, կը յայտնէ թէ հարիւրապետ Պոյս, գնդապետ Պէյթըն անունով մարդիկ անծանօթ են Անգլիոյ մէջ։ Սովետները այս լրտեսներու պատմութեամբ կ'ուզեն ուժեղցնել հականգլիական քարոզութիւնները։ Եթէ իրապէս մահապարտները գնդակահարուած են, անպայման կեղծ անուններ տրուած են անոնց։

Անգլիոյ ձախ շրջանակներն ալ կ'ըմբոստանան այս սուտ ամբաստանութեանց դէմ եւ զանոնք կը նկատեն արդիւնքը Ռուսներու կրած պարտութիւններուն Չինաստանի հարաւային մասերուն մէջ։

«Տէյլի Հէրըլտ» եւ «Տէյլի Նիուզ», ընդունելով հանդերձ, որ Ռուսիոյ մէջ կրնան լրտեսական կազմակերպութիւններ գտնուիլ, ուժգնօրէն կը բողոքեն մահապատիժներուն դէմ անոնց, որ հասարակ ոճրագործներ չեն։

15 երեսփոխաններ ձերբակալուած

Թորոկկէն քաղաքին (Լիթուանիա) վերջին խռովութիւններուն պատճառով, տեղական իշխանութիւնները ձերբակալեցին մօտ հազար մարդեր, որոնք պիտի դատուին պատերազմական ատեանի մը առջեւ։ Ձերբակալուեցան նոյնպէս 15 երեսփոխաններ։ Բազմաթիւ ուրիշներ արտասահման փախան։

Ընկերվարական երեսփոխան մը, Միքուլսքի, որ պարագլուխն էր խռովութեանց, ոստիկաններու հետ բախումի մը պահուն սպաննուեցաւ։

Ի՞նչպէս գրաւեցին «Քոսթի» նաւը

Գրած էինք թէ Ռուսերը Սեւ ծովուն մէջ գրաւելով եգիպտ. «Քոսթի» նաւը, Օտեսա տարած էին զայն։ Արձակուած օտար ճամբորդները «Զիչ էրին» նաւով վերադարձած են Պոլիս եւ «Աքշամ» թերթին կը պատմեն թէ ի՛նչպէս տեղի ունեցած է գրաւումը.—

Նախկին ռուսական «Ինքէրման» նաւը Վրանկէլի կողմէ կը տարուի Պիզէրթ եւ հոն կը ծախուի եգիպտական ընկերութեան մը, որ զայն «Քօսթի» անունով մկրտելէ յետոյ, կը յատկացնէ ռումէն եւ եգիպտական նաւահանգիստներու միջեւ ճամբորդութեան։ Օգոստոս 7ին, «Քօսթի» կոլացէն կը հեռանայ, փայտ բեռցած։ Սեւ ծովուն բացերը, մէջտեղ կ'ելլեն հինգ պոլշեւիկներ, որոնք ռուս մեքենավարի մը մեղսակցութեամբ պահուըտած էին նաւին մէջ։

Կը յարձակին Բ. նաւապետին վրայ, որ Իտալացի մըն էր։ Զայն սրախողխող ընելէ յետոյ կը նետեն ծով։ Քանի մը նաւաստիներ կ'ուզեն օգնել, բայց անզէն ըլլալով, չեն կրնար բան մը ընել։ Յետոյ միեւնոյն բախտին կ'արժանանայ մեքենավարներու պետը, Յոյն մը։ Մեքենավարին կինը, Եգիպտուհի մը, որ կը քնանար իր խուցին մէջ, աղաղակները լսելով, դուրս կ'ելլէ եւ ականատես կ'ըլլայ արիւնոտ տրամին։

Յոյն նաւապետը, տեսնելով որ անօգուտ է դիմադրել, կը համակերպի եւ նաւը կ'առաջնորդէ դէպի Օտեսա։ Ամբողջ կռիւը տեւած էր քառորդ ժամ։ Օտեսայի մէջ ճամբորդները ազատ կ'արձակուին, բացի նաւապետէն։

Ճափոնի աղէտը

Ճափոնի աղէտին մասին հետզհետէ կը հասնին նոր մանրամասնութիւններ, որոնք կը հաստատեն թէ 40 տարիէ ի վեր նման ծովային ահաւոր ուրական մը չէր տեսնուած։ Այնքան արագութեամբ պատահած է, որ շատեր չեն կրցած ապաստանիլ բարձրերը։ Այսպէս, ծովեզերեայ գիւղի մը մէկ բնակիչը կը պատմէ թէ երբ ծովին վրայ փոթորիկը սկսաւ, անմիջապէս լուր տուաւ իր կնոջ եւ տղոց։ Ծովը կը բարձրանար։ Հազիւ թէ ծառ մը բարձրացած էին, երբ ալիքները հասան եւ խլեցին կինն ու տղաքը։

Կը հաստատուի թէ ընդծովեայ երկրաշարժի մը արդիւնքն է այս աղէտը, որ սարսափելի փոթորիկի մը պատճառով աւելի խստացաւ։

Թոքիոյի պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, խեղդուածներուն թիւն է 3000, վիրաւորները 2,313, փլած տուները 3000, ընկղմած նաւերը 32։ Ամէնէն աւելի վնասուած է Քիու-Սիու կղզին եւ Քոժիմա քաղաքը։ Քոժիմայի մէջ 270 հոգի խեղդուած, 417 տուներ քշուած են։ Եացուշիրոյի թումբը, որ վեց միլիոն եէնով շինուեցաւ, քանդուած է։ Եոքոհամայի մէջ 15,000 հոգի անապաստան կը մնան։

Գիւղի մը մէջ 600 հոգի բարձրացած էին գիւղին ամէնէն բարձր տունին տանիքին վրայ եւ օգնութիւն կը պոռային։ Ալիքները քշեցին տարին զանոնք։ Օդանաւեր կը թռչին աղէտին վայրին վրայ։ Աղէտը հետզհետէ կը նուազի, առաջանալով դէպի հիւսիս։ Ընդհանուր վնասները առայժմ կը հաշուուին 250 միլիոն։

Եըլտըզի կազինոն փակուած

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ Սեպտ. 13 թուականով.

— Թուրք ընդհանուր դատախազը, ընկերակցութեամբ ոստիկաններու, Եըլտըզի կազինոն այցելեց երէկ գիշեր եւ հրամայեց որ անմիջապէս փակուի անիկա։ Խաղի սեղաններուն եւ դրամարկղին մէջ գտնուած դրամները գրաւուեցան։

Ներկայիս չի գիտցուիր թէ ինչ հիման վրայ կ'արդարացնեն իշխանութիւնները իրենց այս արարքը, քանի որ Եըլտըզի կազինոն կանոնաւորապէս արտօնուած է։ Կը կարծուի թէ Թուրքիոյ վարիչները ազդուած են այն բանէն թէ կազինոյին բացուելէն ի վեր ոճիրները աւելցած են, հետեւաբար ուզած են փակել զայն։

Իսկ Թայմզի թղթակիցն ալ կը հեռագրէ.—

Ընդհանուր դատախազութիւնը կէս գիշերին փակել տուաւ Եըլտըզի կազինոն, անոր համար որ այդ հաստատութեան տնօրէնութիւնը հակառակ տրուած արգելքին, խաղասրահ կ'ընդունէր Թուրք եւ իսլամ հպատակները։

Ինչպէս կը յիշուի, Եըլտըզի կազինոն բացուեցաւ անցեալ տարի Սուլթան Համիտի նախկին պալատին մէջ, նպատակ ունենալով Եւրոպայի զբօսաշրջիկները հրապուրել դէպի Պոլիս, զայն դարձնելու համար նոր Մօնթէ-Քարլօ մը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐԳՈՍԻ շէնքը, ուր Լոնտոնի Սիթէին կեդրոնը կը գտնուի, ծախու հանուած է խորհրդային կառավարութեան կողմէ։

ԼԵՀ ԶՕՐԱՎԱՐ Զակորսքի, որ Օգոստոս 6ին խորհրդաւոր կերպով փախած էր Վիլնայի բանտէն, կ'ըսուի թէ Փարիզ ապաստանած է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ազգային պաշտպանութեան գործավար Րէճէպ պէյ Թրակիա մեկնեցաւ՝ քննական պտոյտի մը համար։

Հ.Յ.Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Քլէռ տը լա Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։ Օրակարգ. Շրջ. ժողովի հարցերու քննութիւնը։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Շ. Գարահիսարի եւ շրջանի Ռազմիկ Հայրենակցական միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան, Զ. Ե. Ռ. Միութեան, Տարօն-Տուրուբերանի, Բարձր Հայքի, Սեբաստիոյ, Տրապիզոնի եւ Կիլիկիոյ Հայրենակցական միութեանց, ինչպէս նաեւ Սպայից Միութեան, Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հայ Արիներու։

Վաղը Շաբաթ երեկոյ ժ. 9ին, «Փըթի Ժուռնալ»ի սրահը 21 Rue Cadet

ՎԱԼԱՆՍ

Նախաձեռնութեամբ Շ. Գարահիսարի «Արծիւ» միութեան եւ մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան, Զ. Ե. Ռ. Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հօկի, Մալաթիոյ Կրթասիրացին եւ Սէօլէօզի հայրենակցական միութեան։

Այս կիրակի կէսօրէն վերջը ժամը 2ին, Սինէմա Սէն Լուի սրահը։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի եւ արուարձաններու մասնաճիւղերու։ Կը մասնակցին 8 տեղական մասնաճիւղեր եւ Մարսիլիոյ մասնաճիւղը։ 18 Սեպտ. կիրակի ժամը 2ին, Stade Petit-Jeanի մէջ, Porte Picpus.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ խումբի ընկերները ժողովը կը հրաւիրուին այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 26 Rue Blanqui K. Bicêtre Seine. Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Կենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին, 131 Faubourg du Temple, Belleville.

Հ. Յ. Դ. Պիյեանքուրի Զաւարեան խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մօնրուժի, Քաշանի եւ շրջակայքի նորակազմ «Արծիւ» խումբի ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 17 Rue Ampère Cachan, ընկ. Մինաս Ալթունեանի բնակարանը։ Կարեւոր Օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Գրադարանի սրահը։ Դասախօս ընկ. Տօքթ. Կ. Գըլճեան. կը հրաւիրուին Լիոնի բոլոր ընկերները։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Միութեան ընթերցարանը, (Ֆլօրիա)։ Օրակարգ՝ կարեւոր։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի կիրակի Ողիմպիականին կը մասնակցին Փարիզի շրջաններու տասը մասնաճիւղի մարզիկները։ Պուա Գօլօմպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր շրջանի հայութեան դիւրութիւն ըլլալու համար ողիմպիականի տոմսակները կը ծախէ, Պուա-Գօլօմպի ծանօթ ժամագործ Պ. Գառնիկ Յովհաննէսեանի խանութը։

«ՅԱՌԴԳՈՂ»ի գեղարուեստական երեկոյթը՝ նուիրուած Սայաթ-Նովայի՝ տեղի կ'ունենայ 8 Հոկտ. Շաբաթ գիշեր, Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Պատգամաւորական ժողովի յանձնախումբը կը ծանուցանէ բոլոր մասնաճիւղերու պատգամաւորներուն եւ միւս Մարզական միութեանց ներկայացուցիչներուն, որ Շրջ. Պատգմ. ժողովի բացումը փոխանակ մասնաճիւղիս կեդրոնատեղին՝ տեղի կ'ունենայ 8 Rue Jean Goujon։ Ժողովը կը գումարուի այսօր Ուրբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 9ին։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Ա. Թ.— 35 ֆր.
Մարթիկ, Ա. Ն.— 35.
Մարթիկ, Պ. Գ.— 35.
Մարսէյլ, Ա. Ս.— 150.
Վալիէ լէ Կռանտ, Լ. Ա.—142.
Լապէկիւտ, Ա. Տ.— 70.
Քամարկ, Ա. Խ.— 35.
Մարսէյլ, Գործ.— 532.
Փարիզ, Պ.— 25.
Միլանօ, Գործ.— 40.
Տէսին, Ժ. Պ.— 20 ֆրանք։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Պ. Եղ. Զահրէճեանէ խմբագրատուն հանդիպիլ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻ
"ՉԱՐԼՍԹՕՆ,,
ԿԱՄ
ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ
խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը
ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ
ԳԻՆ՝ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն ու ցրուիչներուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պիթլիսի Ախլաթ գաւառի Ծղակ գիւղացի Նազար Սէֆէրեան, որ Յունաստանէն Հարաւային Ամերիկա մեկնած ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ իր եղբօր՝ Agop Sérérianի 11 Impasse Pernant, 66 Rue Hoche Colombes (Seine), France.

— Կը փնտռուի ընիկ Շ. Գարահիսարի Սուշէհրիէն Սիս գիւղացի Առաքել Ջաքարեանը. հօր անունը Տրդատ եւ մօր անունը Արեւալոյս։ Իմացնել՝ Սեբոբ Ջաքարեանի Aux Escabrin, par Aubin (Aveyron) France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Երզնկացի Յարութիւն եւ Պայծառ Մանտրօեան որ 8 տարի առաջ Պոլիս Գատըգիւղ Հալաճ փողոց թիւ 1 կը բնակէին։ Յարութիւն ամուսնացած էր Խուբէյէկցի Տիգրանուհիի հետ։ Կը կարծուի որ այժմ Նիսի կողմերը կը գտնուին։ Իմացնել՝ իրենց եղբօր Բենիամին Մանտրօեանի, հասցէ՝ Manuel Mardirossian, 15 Rue Odéon Gap (H. A.)։

«Բուժանք» Լոյս տեսաւ Սեպտ.ի թիւը (Բ. տարի թիւ 3) ճոխ բովանդակութեամբ։ Կը ծախուի Պէլվիլի եւ Սէն-Միշէլի լրագրավաճառներուն քով։

«ԿԱՎՌՕՇ»
Հրապարակ կ'ելլէ ամէն եշ. օր՝
ԳԻՆ 1 ՖՐԱՆՔ 50

Անկիէնի մէջ կը ծախուի ամէն առտու կայարանին առջեւ եւ ցերեկները 3 Rue de Chemin de Fer, Mme. Vve. Cordierի գրատունը։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ Արեւելեան վարպետ խոհարար մը. հանգիստ գործ լաւ վարձատրութիւն։ Դիմել՝ ճաշարան Թիլկատին՝ Ղ. Բէնտիրեանի, 6 Trav. du Mont de Piété Marseille.

Գործ կը փնտռէ արեւելեան եւ եւրոպական կերակուրներու մասնագէտ վարպետ խոհարար մը։ Դիմել՝ Յովհաննէս Խաչատուրեանի՝ 1 Rue Louis Bonnet Paris (11e).

ԱՄԷՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Մեր մօտ կը գտնուին ԴՐՕՇԱԿի, Հ. Յ. Դ. ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ [illegible] ՄԻՆՆԵՐՈՒ եւ ծանօթ հեղինակներու հին եւ նոր հրատարակութիւնները։

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ՝ իմ գիրքը 20 ֆրանք, ճամբորդը 20, Ազատութեան ճանապարհին 20, կաթուշկը 4։ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ՝ Հոսանքներ 10, Հայ շարժման նախապատմութիւն (Ա. եւ Բ. հատոր) 15ական ֆր., [illegible] դոքը նորագոյն պատմութեան մէջ 15, Համայնավարութիւն եւ [illegible] մաշխարհային յեղափոխութիւն 15։ ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ՝ Դաշնակցութեան անելիքը 10, Դաշնակցութեան Լիկւիդացիան 9, Ընկերվարութիւն եւ դեմօկրատիզմ 3, Դաշնակցութեան քաղաքական ուղին 9, [illegible] տանի անկախութիւնը 4։ ՁԱՐԵՒԱՆԴ՝ Կրնա՞նք հաշտուիլ Թուրքերու հետ եւ միացեալ Անկախ Թուրանիա 16։ ՍԱՍՈՒՆԻ՝ Տաճկահայաստանը ռուսական տիրապետութեան տակ 15։ ԻՇԽԱՆԵԱՆ՝ Երկու [illegible] բոլշեւիկեան բանտում 13։ ՇԱՆԹ՝ կայսրը 10։ Արեւելեան [illegible] Մինաս Չերազ 20, Ծովք-կէօլճիւք 22, Տեսական խնդիրներ 4, [illegible] Ուղիներ 12, Ի՞նչ պատմեց Թրէքրոնէմը կամ սիֆիլիզը 6, «Փետր. [illegible] 5, «Մայիս 28» 5, Էջեր իմ օրագրէն 6, Յոյսեր եւ երազներ 12 [illegible] Ն. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ՝ Ընկեր Շահազար 5 ֆրանք։

ՈՒՆԻՆՔ՝ Քրիստափոր Միքայէլեանի, Հայկ. Ազատամարտի [illegible] փոխական հերոսներու եւ հայդուկային խումբերու նկարներ, [illegible] տարբեր մեծութիւններով 3, 2 եւ 1.50 ֆր. քարտ փոստեր 0.25 [illegible] թիմ. փոստի ծախք չառնուիր Ֆրանսայի համար։

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը L. KÉVONIANի

ՍԱԿԱՐԱՆ
15 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	[illegible]
Թրքական թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I. Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
»	II »	[illegible]
»	III »	[illegible]
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

“HARATCH”
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927
17 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 443
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՔՆԱՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ

Դարերէ ի վեր մեր ազգային հաւաքականութեան համար մղուած պայքարը շինծու եւ քմահաճ մարզանք մը չէ, այլ անխուսափելի հարկադրութիւն մը։ Ապրելու կամ մեռնելու հարց մը։

Մեր ժողովուրդին թիւը, անոր բարոյական եւ ֆիզիքական ուժը կը բաւե՞ն իր գոյութեան պայքարը յաջողութեամբ գլուխ հանելու։

Այս խնդիրը իբրեւ հարցական չի կրնար դրուիլ։ Կա՛մ պիտի ապրինք, կա՛մ պիտի մեռնինք։ Եթէ կ'ուզենք ապրիլ, պիտի աշխատինք, պայքարինք և խոչընդոտներուն դէմ դնենք։ Ուրիշ ելք չկայ։ Հազար անգամ, հազար ու մէկ փաստերով ու պատճառաբանութեամբ բացատրած ու ապացուցած ենք թէ ժողովուրդ մը իր հաւաքականութիւնը պահելու եւ զարգանալու համար իր աշխատութեան միայն կրնայ ապաւինիլ. այլապէս կը դառնայ աստիճանաբար հիւծուելու, ոչնչանալու դատապարտուած բազմութիւն մը, որու կեանքի տարիները կարճ են։

Ինքնավստահութիւնը կորսնցուցած եւ կորովէ ու կամքէ զրկուած բազմութիւններու համար անհասկնալի եւ անըմբռնելի յամառութիւն մը կը համարուի, այս տարրական ճշմարտութիւնը։ Սակայն ապրելու կամք եւ վճռականութիւն ունեցող հատուածները խորապէս ըմբռնած են զայն։ Ահա՛ ասոր մէջ պէտք է փնտռել այն յամառ եւ յարատեւ եռանդը որ կուտակուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջանային ժողովները վերջացան շարք մը գաղութներու մէջ — Ամերիկա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Պարսկաստան եւ Սուրիա։ Բոլոր շրջաններն ալ մէկ մարդունման, կեանքի մեծ պայքարի, ժողովրդային հաւաքականութեան մեծ գաղափարի, իբրեւ ազգ ապրելու գիտակցութեամբ դաստիարակուած ու թրծուած, մէկ դաւանանք կը հնչակեն։ — Թշնամիներէ ու ծանր վտանգներով շրջապատուած է մեր հայրենիքը եւ հայ ժողովուրդը։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իբրեւ մարտական կազմակերպութիւն, միակն է որ իր ուսերուն վրայ պիտի վերցնէ, անոր պաշտպանութեան մեծ աշխատանքը եւ իր շուրջը պիտի համախմբէ բոլոր կենդանի ուժերը, մինչեւ որ ստեղծուի Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը, ուր հայ ժողովուրդը պիտի ամփոփուի ու վերսկսի իր ստեղծագործ աշխատանքը։

Այս միատեսակ քաղաքական մտածողութիւնը աշխարհի զանազան ծայրերը հաստատուած մեր կուսակցական զանգուածներու կողմէ, կը բխի խորունկ գիտակցութենէ, հաստատ վճռականութենէ եւ ծանր զոհողութեան յանձնառութենէ մը։

Ասիկա հրաշք մըն է. այդ հրաշքն է, որ կ'ապրեցնէ ազգը, որքան ալ տկար կամ փոխ ըլլան անոնց ուժերը։ Այս հրաշքը անհասկնալի ու անըմբռնելի է անմիտներու ու բրածոներու համար, որոնք կը համարձակին հրապարակաւ յայտարարել — թէ «Դաշնակցութեան այս որոշումները պէտք չէ լուրջ բանի տեղ դնել»։

Այնքան կարճ է անոնց քաղաքական տեսողութեան սահմանը, որ ծափ կը զարնեն, ըսելով թէ Դաշնակցութիւնը մեր երկրին մէջ գոյութիւն չունի եւ հոն իշխող պոլշեւիկ իշխանութիւնը բարեկամ է Թուրք կառավարութեան եւ թէ Դաշնակցութեան բոլոր յոխորտանքները պիտի ծառայեն միայն... դրամ հաւաքելու եւ իրենց վարիչները ապրեցնելու։

Այս պիղծ բերանները չեն կրնար ըմբռնել թէ Դաշնակցութիւնը իրենց գիտցած Բաբելոնը չէ, եւ ոչ ալ անոր գործիչները իրենց գիտցած գործիչներն են, որոնք սովոր են տեղէ մը ուրիշ տեղ երթալու համար հարիւրաւոր սղերլիններ վատնել։

Դաշնակցութեան կազմակերպուած շարքերը, սկսեալ ամենափոքր մարմիններէն մինչեւ մեծ զանգուածները, ունին իրենց փոխադարձ հակակշռի կանոններն ու օրէնքները, որոնց միջոցով հնարաւորութիւն ունին հսկելու նիւթական, բարոյական ու ֆիզիքական բոլոր աշխատանքներուն վրայ։

Այստեղ է որ պէտք է փնտռել Դաշնակցութեան տոկունութիւնն ու անխորտակելի կազմակերպութիւնը եւ ոչ թէ անոր անդամներու մոլեռանդութեան կամ աղանդաւորութեան մէջ, ինչպէս կ'ուզեն հաւատացնել մեր հակառակորդները։

Հայկական դատի պայծառ ըմբռնումը եւ քաղաքական ուղեգծի միատեսակ դասաւորումը ցոյց կուտան որ բոլոր շրջաններու դաշնակցական զանգուածները շատ լաւ գիտեն թէ ինչ կ'ընեն իրենք եւ ինչ կ'ընեն իրենց գործիչները։

Դաշնակցական շարքերը գիտեն նաեւ արհամարհել բոլոր տեսակի թզուկներու ցեխարձակումները եւ անշեղ քալել դէպի իրենց նպատակը, կոխկրտելով բոլոր խոչընդոտները։

Այս է Դաշնակցութեան պատմական առաքելութիւնը։

Եւ երբ կուսակցութիւն մը վճռեր է իր բոլոր ուժերը լարել այդ առաքելութիւնը գլուխ հանելու համար, անօգուտ է անամէջ փամփուշտներ արձակել անոր դէմ։ Այդ յարձակումները ուրիշ բան չեն ապացուցաներ, եթէ ոչ մեր կենսունակութիւնը եւ մեր հակառակորդներուն տգիտութիւնն ու ապիկարութիւնը։

Ա.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Ֆրէզնոյի Մ'շակը, անկախ ճայաթերթ, խօսելով քրտական վերջին շարժումներուն վրայ, կ'ըսէ (30 Օգոստոս).

— «Շէյխ Սայիտի ապստամբութենէն վերջ քրտական շարժումը լուրջ կերպարանք ստանալով, Քիւրտերուն մէջ ստեղծեց ցեղային անկախութեան ձգտումն ու գաղափարականը։

«Քիւրտերը անհատապէս, խմբովին եւ կամ ժամանակի, աշիրէթային կռիւներ մղած են Թուրք ծանրացո՞ղ ձեռքին դէմ, եւ սակայն ոչ Թուրք պատմութիւնը եւ ոչ ալ մամուլը արձանագրած է այդ կռիւներուն անցքերն ու իրողութիւնները։ Շէյխ Սայիտի ըմբոստ շարժմէն վերջ, այլ եւս քրտական շարժումները ոչ անհատական, ոչ աշիրէթական եւ ոչ ալ խմբական են, այլ զուտ ցեղային։

«Կարինէն մինչեւ Պարսկաստան, Պարսկաստանէն մինչեւ Մուսուլ եւ Տիգրանակերտ եւ Խարբերդ, այդ հսկայ հողամասին մէջ ապրող քիւրտը ինքնագիտակցութեան եկած ըլլալով իր անկախութիւնն է որ կը պահանջէ եւ անոր համար է որ պայքարներ կը մղէ Քէմալի փոխ ուժերուն դէմ։ Լեռներու եւ կիրճերու այդ մարտիկ զաւակները հակառակ Շէյխ Սայիտի պարտութեան, ալ աւելի գրգռուած եւ բորբոքած, մէկ ճակատ կազմած են վրէժին եւ ազատութեան համար։ Դեռ վերջերս էր որ քրտական ընդհանուր ժողով մը յայտնի յաղթական աշիրէթապետ Սմկօն պատերազմական նախարար, իսկ Շէյխ Մահմուտն ալ թագաւոր կը հռչակէր համայն քիւրտ ժողովուրդին։

«Ի՞նչ արդիւնք պիտի տայ այս անգամ քրտական միացեալ գործակցութիւնը, տակաւին յայտնի չէ, բայց սաչափ բան իրողութիւն մըն է թէ՝ քիւրտ մարտիկ ժողովուրդը գիտակցութեան եկած ըլլալով, իր անկախութեան համար է որ այս անգամ կը կռուի, որ նախորդին՝ Շէյխ Սայիտի, կռիւներուն երբեք չի նմանիր թէ ծրագրով եւ թէ իր վարչութեամբ։»

ԻԶԱՏՈՐԱ ՏՈՒՆՔԱՆԻ ՄԱՐՄԻՆԸ

Նշանաւոր պարուհիին մարմինը վաղը պիտի փոխադրուի Փարիզ։ Պալուսակին մէջ սովետական անցագիր մը գտնուելուն համար, փոխադրութիւնը յետաձգուեցաւ։ Անհասկնալի կը մնայ թէ ի՛նչպէս ստացած է այս անցագիրը։ Թէեւ ամուսնացած էր ռուս բանաստեղծ Էսսէնինի հետ, բայց անցագիր չկրնալով ստանալ, օդանաւով փախած էին Մոսկուայէն Պերլին։

Իզատորա աղքատ է, իր պարի դպրոցն իսկ անցեալ տարի աճուրդով ծախուեցաւ։ Իր եղբայրը, Ռէյմոն Տունքան պիտի հոգայ ծախքերը։

Իր «Յիշատակները» յանձնուած են ամերիկեան ընկերութեան մը, որ պիտի հրատարակէ Ամերիկայի մէջ, եթէ չարգիլուի։ Որովհետեւ, պարուհիին ազատ ու քմայավար կեանքը զանազան բաց դրուագներ ունի։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Պորիս թագաւորը, որ կը ճամբորդէ Կոմս Թիլըքի կեղծանունով, Պալմորալի դղեակը գացած է, այցելութիւն մը տալու համար Անգլիոյ թագաւորին։ Յետոյ պիտի անցնի Լոնտոն եւ քանի մը օր մնալէ վերջ, պիտի դառնայ իր երկիրը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿ. ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Անատոլուի գործակալութիւնը Էնկիւրիէն կը հեռագրէ 15 սեպտեմբեր Թուականով.—

Երեք հայ դաւադիրներ եւ Թուրք մը, համախմբուած Պոլիս, Բերա, Թատրոն փողոց, դաւադրութիւն մը կազմակերպած էին կարեւոր ոճրափորձ մը կատարելու համար։ Ոստիկանութիւնը պաշարեց զանոնք։ Դաւադիրները բուռն ընդդիմութիւն ըրին եւ գործածեցին իրենց զէնքերը, շէնքէն ներս եւ դուրս։ Ոստիկանապետ մը սպաննուեցաւ եւ երկու՝ վիրաւորուեցան։ Հայերէն մէկը նոյնպէս սպաննուեցաւ. միւս երեք դաւադիրները վիրաւորուեցան եւ բռնուեցան։

Գաղթականները Հայաստան հասած

Մարտակոչ 25 Օգոստոս թիւով կը գրէ.—

Պոլիսէն Պաթում հասան 354 հայ գաղթականներ։ Սեպտեմբերի սկիզբը կը սպասուի երկրորդ խումբ մը, որ պիտի բաղկանայ հազար հոգիէ։ Բոլոր գաղթականներն ալ շատ առողջ են։ Բոլորն ալ մասնագէտ գործաւորներ են,— անասնաբոյժներ, մետաքսագործներ, ծխախոտի մշակներ, մետաղագործներ, որմնադիրներ եւայլն։ Հայաստանէն Պաթում հասած է նաեւ հողային գործավարութեան ներկայացուցիչը՝ Գրիգորեան, որ քառասնեակի եւ մաքսատան ձեւակերպութիւնները լրացնելէ յետոյ, մասնաւոր շոգեկառքով զանոնք ղրկեց Հայաստան։ Գաղթականները պիտի տեղաւորուին արդիւնաբերական շրջաններուն մէջ։

Հակաքէմալականթուրքերը Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն 15 սեպտ. թուականով կը հեռագրեն Շիքակօ Թրիպիւնի.

Հելլէն կառավարութիւնը բացարձակապէս կը հերքէ Էնկիւրիի պաշտօնական թերթերուն այն ամբաստանութիւնը թէ Յունաստանի մէջ Թուրք հրոսախումբի մը կողմէ դաւադրութիւն մը կազմակերպուած էր Մուսթաֆա Քէմալը սպաննելու համար եւ թէ Իզմիրի մօտ բռնուած հրոսակները Յունաստանէն եկած էին։

Ընդհակառակն, հելլէն իշխանութիւնները կը յայտարարեն թէ իրենք խիստ մօտէն կը հսկեն Յունաստան ապաստանած հակաքէմալական Թուրքերուն վրայ։

ՍԱՄՈՍԻ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉԸ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Թայմզի ժընեւի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Յունաստանի արտաքին նախարարը, որ իբրեւ Ազգերու Դաշնակցութեան պատուիրակ այստեղ կը գտնուի, 150նոց սեւ ցանկէն Յունաստան ապաստանած Թուրքերու գործունէութեան եւ հելլէն կառավարութեան դիրքին մասին Թուրք մամուլին մէջ բացուած վէճին առթիւ, յայտնեց ինծի թէ Սամոսի կառավարիչը պաշտօնանկ եղած է։ Հելլէն կառավարութիւնը, մինչ մէկ կողմէ բոլորովին կը չքմեղացնէ ինքզինքը թէ ոեւէ աջակցութիւն ցոյց չէ տուած Հաճի Սամիի հրոսախումբին կղզիէն փախչելուն, սակայն միւս կողմէ յանցաւոր կը նկատէ Սամոսի կառավարիչը՝ իր զանցառութեան համար։ Նոյնպէս, տեղւոյն ոստիկան զօրաց հրամանատարը պաշտօնով ուրիշ տեղ փոխադրուեցաւ։

Ամերիկայի Լէգէոնականները

Ամերիկայի Լէգէոնականներու վերջին եւ ամենէն մեծ խումբը երէկ Շէրպուրկ հասաւ «Լէվիաթան» անդրատլանտեան հսկայ շոգենաւով։ Առտուն կանուխ, քաղաքը պատրաստուած էր ընդունելութեան։ Դրօշակի անձրեւ մը քաղաքին ու ծովին վրայ։ «Լէվիաթան» պաշարուած շոգենաւերու ծփուն գօտիով մը։ Քիչ վերջը կը պարպուէին նաւերը։ Ամբողջ քաղաքը խռնուած էր։ Զօրավար Փըրշինկ իր սպայակոյտով ընդունուեցաւ պաշտօնապէս։

Այս խռնուած նաւերու պարպումը եւ բազմութիւնը պատերազմի հին օրերը կը յիշեցնեն։

Այսօր ժամը 6ին, Սէն-Լազար կայարանին մէջ պիտի հաւաքուին բոլոր Լէգէոնականները։ Կիրակի պաշտօնական ընդունելութիւններ եւ այցելութիւններ պիտի կատարուին։ Երկուշաբթի օր տօն յայտարարուած է։ Լէգէոնականները մեծ զօրանցք մը պիտի կատարեն, սկսելով Անծանօթ Զինուորին գերեզմանէն։ Այս տօնին առթիւ, 30.000 կը հաշուուի բոլոր Ամերիկացիներուն թիւը, որոնք Փարիզ կը համնին հետզհետէ։

Նիւ Եորքի Քաղաքապետը, Ճէյմս Ուօքըր արդէն հասած է եւ պաշտօնական այցելութիւններ կը կատարէ։ Հինգշաբթի փառաւոր ընդունելութեան արժանացաւ Փարիզի Քաղաքապետարանին մէջ, ուր իրեն ձօնեցին Փարիզ քաղաքին ազատարարը՝ էթիէն Մարսէլի արձանիկէն նմոյշ մը եւ թանկագին գիրքեր։

Ուօքըր յետոյ այցելեց Նունկէսէրի մօրը, որուն յանձնեց 26.000 տոլարնոց չէք մը։ Այս դրամը մէկ մասն է այն հանգանակութեան, որ 2 միլիոն ֆրանքի հասաւ եւ մաս առ մաս յանձնուեցաւ Նունկէսէրի եւ Քոլիի ծնողքին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐԸ

Ռուս նաւատորմը սկսաւ ռազմափորձեր կատարել Սեւ ծովու մէջ։ Ռիքով, Գործավարներու Խորհուրդին նախագահը, որ Սեւաստապոլ կը գտնուի, այցելեց մարտանաւերուն։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ՎՃԱՐԵՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ

Անգլիոյ գանձային նախարարութիւնը կը յայտարարէ թէ ֆրանսական կառավարութենէն վերջերս ստացաւ երրորդ մասնավճարը, 3 միլիոն ստերլին, ի հաշիւ Ֆրանսայի պատերազմական ծախքերուն։

Իտալական կառավարութիւնն ալ վճարեց իր չորրորդ մասնավճարը, 2 միլիոն ստերլին։

ՋՐՀԵՂԵՂԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՎՐԱՅ

Չորեքշաբթիէն Հինգշաբթի, 24 ժամուան մէջ, Լոնտոնի եւ արուարձաններուն վրայ սաստիկ տեղատարափ մը 66 միլիոն թօնօ անձրեւ թափեց։ Երկինք մրցանիշը կոտրեց։

Ֆըլհէմի թաղին մէջ հաղորդակցութիւնները դադրեցան լճացած ջուրին պատճառով։ Ըքսպրիճի գետնուղիի կայանը ջուրով ողողուեցաւ։ Այս թաղին մէջ բազմաթիւ տուներու նկուղները ջուրի մէջ են։

ՀԱՅ ԸՆԴՀ. ԴԱՏԱԽԱԶԸ

Հեռագիրի մը համաձայն, Լէնինկրատի մէջ 26 լրտեսներու դատավարութեան ընթացքին ընդհ. դատախազի պաշտօնը կը վարէր Հայ մը, Կատանեան, որ մահապատիժ պահանջեց լրտեսներուն համար։

ԾԽԱԽՈՏԻՆ ՀԱՍՈՅԹՆԵՐԸ

Օգոստոսի ընթացքին ծխախոտի վաճառումին հասոյթ գոյացած է 319 միլիոն, այսինքն չորս միլիոն աւելի նախորդ ամսուան հասոյթէն եւ 15 միլիոն աւելի 1926 տարուան Օգոստոսի հասոյթէն։

Վերջին ութը ամսուան ընթացքին ծխախոտին հասոյթներուն ընդհ. գումարն է 2410 միլիոն։

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պոմպէյի աւերակները պեղած ատեն, հնագէտները թաղուած տան մը գաւիթին մէջ գտան փայտեայ սպասադարան մը։ Առաջին փայտեայ կարասին է որ կը գտնուի Պոմպէյի մէջ եւ հնագիտական մեծ արժէք ունի։ Գտնուեցան նաեւ Ապողոնի փոքրիկ կիսանդրին, արծաթէ խոշոր սկիհ մը։

ԹՈՒՐԱԹԹԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Սավոնէի դատարանը աւարտեց դատը Իտալիոյ ընկերվարական կուսակցութեան պետին՝ Թուրաթթիի, որ վերջերս յաջողած էր գաղտօրէն արտասահման փախչիլ և Փարիզ ապաստանիլ։ Թուրաթթի ի բացակայութեան դատապարտուեցաւ 18 ամիս բանտարկութեան։ Նոյն պատիժին դատապարտուեցան այն մեղսակիցները նաեւ, որոնք դիւրացուցած էին իր փախուստը։ Ամբաստանեալները 11 հոգի էին, որոնցմէ 7ը ներկայ էին։ Ընդհ. դատախազը պահանջած էր 5 տարի բանտարկութիւն։

ԻԶՄԻՐԻ ցուցահանդէսը, որ պիտի վերջանար 9ին, երկարաձգուած է մինչեւ Սեպտ. 25։

ՓԻԼԹԻԼ ՏՈՒՄԶԻ Ռայաքի (Սուրիա) օդային կայանէն ճամբայ ելաւ դէպի Դաքիրէ։

*** Պրոք եւ Շլի, որոնք Թոքիօ հասած են, բարեկամներու խնդրանքները մտիկ ընելով, հրաժարեցան կարել Խաղաղականը եւ շոգենաւով պիտի դառնան Ամերիկա։ Ասոնք յաջողեցան 20 օրուան մէջ 20.000 քիլոմեթր ճամբայ կարել։

ՔԵՄԱԼԱԿԱՆ ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐԸ

Պատմութեան մէջ առաջին անգամն է որ հսկայաքայլ ոստում մը կ'ընէ Թուրքերուն պէս ժողովուրդ մը, որ ծայրայեղ թմբիրէ մը կ'անցնի եւրոպական ամէնէն առաջացած աստիճանին։ Ընկերային հաստատութիւններու հիմնական փոփոխումներէն, արդիացումէն ետք, բարքերն ու արտաքին ձեւերն ալ կը փոխուին օրէնքներու ուժով։

Թուրքիոյ վարիչները պատրաստուած լատին մշակոյթով՝ ջերմօրէն հաւատացած են օրէնքներու, զինուորական կանոններու ամենակարողութեան։ Անգլեւսաքսոն ժողովուրդներ միայն ըմբռնած են որ օրէնքները արդիւնքն են բարքերու եւ թէ բարքերը փոխելու եւ բարեշրջելու համար պէտք է ազդել մտայնութեան վրայ։

Թուրքերու ոչ բարքերը, ոչ ալ մտայնութիւնը պատրաստ են բարենորոգումներուն եւ հետեւաբար անհաբեկիչ մեթոտներով պարտադրուած կանոնները պիտի նպաստեն քայքայելու ընկերային կազմութիւն մը, որ արդէն խաթարուած է երկարատեւ պատերազմով եւ ընկերային պէս պէս հիւանդութիւններով։ Մինչդեռ եւրոպական զանազան ազգեր կ'աճին հետզհետէ կեանքի բիրտ պայքարին հակառակ, Թուրքերը կը նուազին, կ'անճրկուին հանդարտ երկրի մը մէջ, բերրի հողերու վրայ։

Անգլիացի մասնագէտ մը, Dodley Heathcote այցելելով Քէմալի երկիրը, վեր կը հանէ բարենորոգումներու մակերեսային հանգամանքը Chambers's Journalի Յունիսի թիւին մէջ։

«Ամէն տեղ ֆէսին յաջորդած է գլխարկը... գիշերապահներն ալ ստիպուած են ածիլուիլ. կինն ալ ազատագրուած է բայց ծայրայեղօրէն»։

Պատերազմը յեղաշրջում յառաջ բերաւ ամէն կալուածի մէջ։ Թրքուհին ալ լքեց հարէմական կեանքը։ Դաշնակիցներու Պոլիս գտնուած ատեն հանրակառքերու մէջ կիներու համար վերապահուած տեղ մը կար վարագոյրով բաժնուած։

Քէմալականները վերցուցին վարագոյրները, որովհետեւ հակառոյլջապահական են, արգիլեցին քող կրելը, որովհետեւ պարսկական սովորութիւն մըն է եւ կրօնական ծագում չունի։

Ոչ միայն կիները հարէմական կեանքէն ազատուեցան, այլ նաեւ քաղաքացիական իրաւունքներ ստացան։ «Դատելով Բերայի մէջ տեսածներէս՝ կրնամ ըսել որ ճաշարաններու, սրճարաններու եւ փողոցներու մէջ թրքուհին անցեալին հետքերն անգամ ջնջած է այն աստիճան, որ Թուրք հայրեր եւ ամուսիններ մտատանջուած են այրերու հեղինակութեան մասին։ Հանդիպեցայ թրքուհիներու, որոնք փողոցին մէջ կը դարպասէին»։

Յօդուածագիրը կ'այցելէ Էնկիւրի, ուր անկարելի կ'ըլլայ թափանցել անհաբեկուած ժողովուրդի մը հոգեբանութեան։ Սեւ ծովու նաւահանգիստները՝ ուր կը տեսնէ ընդհանուր դժգոհութիւն մը քէմալական բարենորոգումներուն դէմ։ Անատօլուն կ'ուզէ ապրիլ երբեմնի հանդարտ կեանքը։ «Զարգացած կին մը կ'ըսէր որ կրօնքի հակառակ է բաց երեսով ման գալը։ Սեռերը միշտ բաժնուած ապրելու են։»

Քէմալ ծովային բաղնիքները միասին երթալը քաջալերելու համար պարտադրեր է շատերուն, այր ու կին միասին լողնալ։ Հանրային կարծիքը այնքան հակառակ եղած է որ շատ տեղեր մարդիկ քարի բռնուած են կիներու կողմէ։ Ամէն անգամ ոստիկաններու հսկողութեան տակ կարելի եղած է ծովու հասարակաց բաղնիքներ առնել։

Բարենորոգումներն ընդհանրացնելու համար Քէմալ շրջուն դերասաններ ղրկած է՝ ամէն կողմ թատրոններ ներկայացնելու համար։ «Երբ խումբը կը հասնի տեղ մը, թէ՛ հրաւէրներ կ'ուղղուին ամէն կողմ եւ թէ կառավարութիւնը պարտաւորիչ դարձնելու համար զանազան հրահանգներ կուտայ ամէն կողմ»։ Թատրոններուն մէջ այր եւ կին միասին պիտի նստին եւ տեսարանները երբեմն այնքան լպիրշ են որ հանդիսատեսներէն շատերը հեռացած են անմիջապէս։ Կիրասոնի մէջ անյաջողութիւններ ունեցեր է թատերական խումբը։

Յօդուածագիրը խօսած է ամէն դասակարգի մարդոց հետ, ամէնուն ալ դժգոհութիւն յայտնեն են տիրող կարգերէն, «Կարելի է եզրակացնել որ դժգոհութիւնն ընդհանուր է»։ Բայց Անկախութեան դատարանի սարսափը կը տիրէ ամէն կողմ։ Ամէն տեղ կ'ապրին այնպէս, որ կարծես թէ բարենորոգումներ տեղի ունեցած չեն. բայց երբ կը լսուի դատաւորներու հասնիլը, ամէն բան կը փոխուի, գլխարկաւոր անձեր, առանց քողի կիներ կը տեսնուին երեկուան արեւելեան քաղաքին մէջ։

«Երբեք պիտի չմոռնամ, կը գրէ Անգլիացին, Կիրասոնցիին սարսափը երբ լսեցաւ անկախութեան դատարանին հասնիլը։ Շրջուն դատարան մըն է այս, որ գաւառէ գաւառ պտըտելով կը կախէ բարենորոգումներու անսաստողները։ Նոյն օրն իսկ ծերունի Թուրքեր գլխարկաւոր եւ ածիլուած տեսայ, մինչդեռ ամէն օր աղբիւրի մը մօտ անոնց կը հանդիպէի միշտ ֆէսով եւ փառաւոր մօրուքով։ Երբ դատարանը մեկնեցաւ, սարսափը հեռացաւ գլխարկներուն հետ։»

Այսպէս, թրքական անցեալ կեանքը կը պայքարի անհամեմատ ուժերով տիրապետող տարրին դէմ։ Համակերպութեան ոգին, կազմակերպութեան պակասը Թուրքիան դարձուցած են անհատի մը կամ խմբակի մը երկիրը։ Յօդուածագիրը համոզուեր է խորապէս, որ անհաբեկիչ մեթոտներով սանձուած առեւոյթ համակերպութեան տակ ծածկուած է բուռն ատելութիւն մը օրուան վարիչներուն դէմ։

Դարաւոր բռնակալութեան տակ ճնշուած, ստրկացած ոգին, կ'ատէ բայց անկարող է ընդվզելու։ Թուրքերը վարժուած են տէր փոխելու, Համիտի գրաստութենէն, բազմագլխեան հրէշին Իթթիհատին ստրուկներն ըլլալու։ Այսօր ստիպուած են խնկարկելու Քէմալին, որովհետեւ մանկութենէն սորված շողոքորթելու, քծնելու, առնական ոչ մէկ թափ կայ, անհատական ոչ մէկ մտածում, անձնաւորութիւն մը ըլլալու ոչ մէկ գաղափար։ Ստրուկ մտայնութիւնը վերածած է անհատը մեքենայի մը, որ կը գործէ անգիտակցօրէն։

Թուրքիոյ մէջ կուսակցական պայքար երբեք գոյութիւն չէ ունեցած, անհատական տիրապետութեան կռիւներ միայն տեղի ունեցած են՝ միշտ ի վնաս զանգուածին։ Այդ կռիւները վնասած են մեծապէս վարիչ դասակարգի մը կազմութեան։ Անթեղուած կայծերը հրդեհ առաջ կը բերեն, թաքուն ատելութիւնները, ըմբոստացում։ Քէմալն ալ պիտի տեսնէ Համիտի եւ Իթթիհատներու օրերը, բայց Թուրքերը վերածնած բռնի օրէնքներով, ազատութեան օրեր չպիտի վայելեն, որովհետեւ տէրերնին պիտի փոխեն։ Քէմալականներն ալ կատարած պիտի ըլլան ընկերային փորձ մը թէ՝ օրէնքներու միջոցաւ կարելի չէ փոխել բարքերը, անհրաժեշտ է փոխել նախ մտայնութիւնը։

Էրնէսթ Ռընան 43 տարիներ առաջ իսլամութեան վրայ բանախօսութիւն մը ընելով արաբ քաղաքակրթութեան անկման պատճառներէն մէկը կը նկատէր Թուրքը, որ «ծանրամիտ և բիրտ ցեղ» մըն էր եւ որ անկարող եղած էր այդ քաղաքակրթութիւնը իրագործելու։

Այսօրուան Թուրքը թէեւ արդէն խառնածին, սակայն չէ իրագործելու արեւմուտքի բարդ քաղաքակրթութիւնը։ Երբ տարիներու ընթացքին յառաջդիմութեան լոյսը թափանցէ խաւարակուռ միջավայրին մէջ՝ կենսաբանական քայքայումը վաղուց սկսած պիտի ըլլայ եւ բազմածին ժողովուրդներու խառնուրդ կամ բռնի արշաւանքը կատարուած։

ՀՆԹՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

(Ողիմպիականի եւ Շրջանային պատգամաւորական ընդհանուր ժողովին առթիւ)

Կիրակի օր Stade Petit Jeanի մէջ (Porte de Picpus, տեղի կ'ունենայ փարիզահայ Ե. Ողիմպիականը։

Այս տարի բաղդատաբար նախորդներուն, շատ աւելի գեղազանց պիտի ըլլայ, թէ՛ կազմակերպութեամբ եւ թէ արդիւնքներու տեսակէտով։ Պիտի մասնակցին մօտաւորապէս 70 մարզիկներ, մէջն ըլլալով Մարսիլիոյ մասնաճիւղինները։

Անցեալները «Յառաջ»ի մէջ դիտել կը տրուէր թէ, ամէն տարի նոյն մարզիկները եւ նոյն արդիւնքները կ'երեւան ողիմպիականներուն։

Ասկէ առաջ իրօք այդպէս եղած էր, սակայն այս տարի նոր մարզիկները աւելի մեծ թիւ մը կը կազմեն քան հինները։ Անշուշտ բոլորիս բաղձանքն է նոր ուժեր, նոր մարզիկներ պատրաստել եւ նոր մրցանիշեր կոտրել։ Բայց ի՞նչ օգուտ որ մեր միջոցները կը պակսին կարող մարզիկներ հասցնելու համար։

Այս տարի Իտալիայէն գալիք Պ. Թաշճեանը ու Մարսիլիոյ մասնաճիւղի մարզիկներ, հաւանաբար մեզ մեծ անակնկալներու առջեւ պիտի թողուն։

Գիտուած է որ հայ երիտասարդութիւնը գէթ Փարիզի մէջ ֆութպոլին աւելի ուժ կուտայ քան թէ մարզական ուրիշ ճիւղերու, որովհետեւ ֆութպոլը աւելի ժողովրդականացած ըլլալուն բոլորը հոն կը վազեն։ Ամէն պարագայի մէջ, մխիթարական պարագան այն է, որ անոնք յաճախ առիթը կ'ունենան բնութեան ազատ ծոցին մէջ ապրելու։ Գիտենք թէ անոնց մեծագոյն մասը գործարաններու մէջ շատ վատառողջ պայմաններու մէջ ամբողջ շաբաթը կ'աշխատին, որով կիրակի օրուան քանի մը ժամերու բացօթեայ կեանքը անշուշտ խիստ օգտակար է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ը մեր ապագայ բարեշրջման մէջ ամենամեծ դերը կրնայ կատարել հայ երիտասարդութեան ֆիզիքական դաստիարակութեան ու բարոյական կրթութեան համար, բայց ի՞նչ օգուտ որ մեր ազգային մարմիններն ու միութիւնները, ինչպէս նաեւ մտաւորական դասը պէտք եղածին չափ տաք վերաբերում ցոյց չեն տար։ Եւ որքան ատեն այս թոյլ վերաբերումը կայ, մեր ազգային գոյութիւնը շատ մօտաւոր ապագայի մէջ կը կորսնցնենք, մանաւանդ այս ապականած երկինքին տակ՝ ուր բիւրաւոր փորձանքներ անպակաս են անոնց գլխուն։

Մարմնակրթութիւնը անհրաժեշտ պէտք մըն է ազգի մը նորահաս սերունդին բարոյական կրթութեան, ֆիզիքական զարգացման, կենսունակութեան ու նկարագրին ազնուացման համար։

Բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի մարմնակրթանքին։

Ամերիկա ասկէ կէս դար առաջ տակաւին յետամնաց երկիր մըն էր, մինչդեռ այսօր աշխարհի ամենաքաղաքակիրթ երկիրն է եւ ասիկա կը պարտի մեծ չափով մարմնակրթանքին, եւ դեռ շատ ժամանակ չանցաւ երբ 1924ին Սթատ տը Քօլօմպի մէջ տեղի ունեցած Միջազգային Ընդհանուր Ողիմպիականներուն —ուր կային մօտ 48 ազգերու մարզիկներ, բոլոր կարեւոր մրցումներուն մէջ Ամերիկացիները առաջին կը հանդիսանային, բոլոր կարեւոր մրցանիշերը իրենց կը վերաբերէին, ու մնացեալ աշխարհի առաջնութիւնը փաստելով։

Խորապէս համոզուած եմ որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը հրաշքներ գործելու ի վիճակի է Փարիզի մէջ, կը բաւէ որ միանգամընդմիշտ մէկ կողմ դրուին անձնական հակառակութիւններն ու քէները։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի նպատակն է Սէր, Միութիւն և Համերաշխութիւն. որքան ատեն որ այս երեքը զուգընթաց չընթանան, պէտք չէ արդիւնք սպասել։ Եւ դժբախտաբար սա վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սամէն ներս անտեղի վիճաբանութիւնները, անհամաձայնութիւնները, խսասիրութիւններն ու քէները անպակաս եղած են։ Շատ մը կարեւոր հին Հ. Մ. Հ. Մ.ականներ հեռացած են Միութեան դէմ քէն ընելով։ Անշուշտ ասիկա ներելի չէ, եւ մարզիկի անվայել։

Իմացած եմ շատ հին Հ. Մ. Ը. Մ.ականներու բերնէն թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունն իսկ չեն ուզեր իմանալ, որովհետեւ զիրենք վշտացուցած են։

Եւ ճիշդ այս բանավէճերու ու ըսի ըսաւներու վերջ մը տալու համար է որ Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզի ու Մարսիլիոյ մասնաճիւղերու նախաձեռնութեամբ, ներկայիս կը գումարուի Արեւմտեան Եւրոպայի Շրջ. Պատգամաւորական Ընդհ. Ժողովը։ Ասիկա անշուշտ յարմար առիթ մըն է։ Բոլոր անոնք որոնք լուրջ դիտողութիւններ կամ առաջարկներ ունին, կրնան գրաւոր կերպով ներկայացնել Պատգամաւորական Ժողովի Դիւանին եւ այսպէսով բոլոր դժուարութիւնները կը հարթուին։

Այլեւս վերջ տանք ըսի ըսաւներուն եւ լրջօրէն սկսինք գործել, քանի դեռ ուշ չէ։ Ես խոր համոզում ունիմ թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը միակ միութիւնն է որ կրնայ փրկել հայ երիտասարդութիւնը, որ օր ըստ օրէ փճանալու, այլասերելու ու կորսուելու վտանգին դատապարտուած է։

Հ. ԱԲԵԼԵԱՆ

ՌԻԶԱ ՇԱՀԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ԹԱՒՐԻԶ, 2 Սեպտ.

Պարսկաստանի վեհապետ Ռիզա Շահ Փահլէվին Սեպտեմբեր 7ին իրիկուան ժամը 6ին Թաւրիզ հասաւ Թէհրանէն, մեծ շքախումբով մը եւ արքայական-անձնական թիկնապահ զօրամասով, որոնք բոլորն ալ ինքնաշարժերով կտրած էին շուրջ 700 քիլոմեթր ճամբայ Թէհրան-Թաւրիզ երկար խճուղին։

Ռիզա Շահը 1925ի Յունիս 12ին —երբ դեռ վարչապետ էր եւ բանակի վերին հրամանատար— եկած էր Թաւրիզ եւ արքայավայել ընդունելութեան արժանացած։ Ամբողջ քաղաքը դրօշազարդուած էր եւ բազմաթիւ յաղթական կամարներ կանգնուած էին։

Ռիզա Շահ նախօրօք հրամայած էր ո՛ եւ է աւելորդ ծախք չընել։ Հակառակ ատոր, ժողովուրդը իմացած էր անոր գալը եւ այդ օրը շուկան ու բոլոր հիմնարկութիւնները փակ մնացին։ Բազմահազար ժողովուրդ խռնուեր էր այն բոլոր փողոցներու վրայ՝ ուրկէ պիտի անցնէր վեհապետը։

Օտարազգի հիմնարկութիւնները, հիւպատոսները, Հայոց Առաջնորդը, հայ եւ պարսիկ վաճառականներ եւայլն, կառավարութեան կողմէ հրաւիրուած էին քաղաքէն դուրս Խալաթքուշան կոչուած վայրը, ուր պատրաստութիւններ տեսնուած էին զայն դիմաւորելու համար։ Զինուորական ընդհ. հրամանատար Ահմատ Խան զօրախումբով մը քաղաքէն շատ հեռու դիմաւորեց Շահնշահը, որ ժամը 5ին հասաւ Խալաթքուշան։ Հոն իրեն համար պատրաստուած վրանին մէջ կատարուեցան ընդունելութեանց եւ բարի գալուստի հանդիսութիւնները։ Ամէնէն առաջ Շահին ներկայացան՝ անգլ., ֆրանս., գերման., ամերիկ., ռուս եւ թուրք հիւպատոսները։ Յետոյ, ներկայացաւ Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդ Մելիք-Թանգեան արքեպս.ը, զոր տեսնելով վեհապետը թուրքերէնով.

— Համեցէ՛ք, համեցէ՛ք, մենք հին բարեկամներ եւ մտերիմներ ենք, ըսաւ։

Առաջնորդը նոյնպէս թուրքերէնով պատասխանեց.

— Յանուն Ատրպատականի հայութեան կը շնորհաւորեմ Ձեր շնորհաբեր գալուստը, մաղթելով, որ Բարձրեալն Աստուած Ձերդ վեհափառութեան պարգեւէ երկար առողջ ուժ եւ եռանդ հովանաւորելու համար Մեծն Պարսկաստանը, որուն հովանիին տակ Հայերը, դարեր շարունակ ապրած են ու կ'ապրին խաղաղ եւ հանգիստ։ Հայեւպարսիկ գիւղացիութեան աչքը ձեր ճամբան մնաց, այն յոյսով, որ Ձերդ վեհափառութիւնը պիտի հրամայէ ջնջել գիւղացիներու վրայ դրուած ծանր տուրքերը։ Ես վերջերս շրջեցայ գաւառները եւ ամենուրեք գիւղացիութիւնը —հայ թէ պարսիկ— խնդրեցին, որ բարեխօսեմ Ձերդ վեհափառութեան, վերցնելու համար ծանր տուրքերը։

— Շատ ուրախ եմ, որ, ըսաւ Ռիզա Շահ, գիւղացիութեան վիճակի մասին դիմում ըրիք։ Ես այդ հարցերը լուծելու համար ալ եկած եմ եւ վստահ եղէք որ Ձեր խնդիրն ու դիմումը սիրով պիտի կատարեմ, միայն թէ այդ բոլորը գրաւոր տուէք։

Այնուհետեւ Շահին ներկայացան հայ վաճառականներ, պարսիկ հոգեւորականներ եւ երեւելիներ։ Ժամը 5.30ին Թափօրը ճամբայ ելաւ դէպի Թաւրիզ։ Հաճի Ֆարաշի այգիի — այսինքն քաղաքի արեւելեան ծայրէն սկսեալ, ընդարձակ պողոտայի (Խիաբանի) ուղղութեամբ մինչեւ Ալադափու (Բարձրագոյն Դուռը) շուրջ 100 հազար ժողովուրդ հանդիսատես էր աննախընթաց այս հանդիսութեանց։

Շահը հասաւ Թաւրիզ, որու քաղաքապետարանը, յանուն քաղաքի՝ նորին վեհափառութեան յանձնեց արծաթեայ եւ քանդակազարդ տուփի մը մէջ դրուած ոսկի բանալի մը—Թաւրիզի բանալին, ի նշան հաւատարմութեան։

Արքայական թափօրին կը մասնակցէ՛ն պարսիկ աշակերտութիւնը, ասոնց կողքին նաեւ Թաւրիզի Հայոց Կուլտուրական միութեան Արիներու խումբերը, որոնք դրօշակներով եւ պատուոյ ցոյցերով ընդառաջ գացին։

Շահին քաղաք մուտքը ողջունուեցաւ թնդանօթներու որոտումներով։ Շահը շուտով պիտի մեկնի Ատրպատականի գաւառները։

* *

Օգոստոսի 13ին Թաւրիզ հասաւ Ատրպատականի ընդհանուր զինուորական հրամանատար Ահմադ խանը, զոր դիմաւորելու համար, մինչեւ կայարան գացեր էին աւելի քան 400 ինքնաշարժեր եւ կառքեր։ Հայերուն կողմէ ընդ առաջ գացած էին առաջնորդական փոխանորդն ու Պ. Սամսոն Թաղէոսեան, որ յանուն Ատրպատականի հայութեան բարի գալուստ մաղթեց։

Ինչպէս յայտնի է, Ատրպատականի պարսիկ զօրաբանակ ամիսներէ ի վեր կը գտնուէր սահմանները, ուր քանիցս ունեցան պարսկա-քրտական կռիւներ, որոնք վերջացան Քիւրտերու պարտութեամբ։ Մատ խանը սահմանագլուխներու ըմբոստութիւնները զսպելէ յետոյ, զօրաբանակովը դարձաւ իր կեդրոնատեղին Թաւրիզ։

Զօրաբանակի անցքը հանդիսաւոր եւ շքեղ էր։ մանկատարին կը հետեւէին ներու ձիաւոր խումբը և թիկնապահները, ապա հետեւակազօրք, գնդացիրներ, թնդանօթներ հեծելազօրք։

Զօրաբանակը իրեն հետ բած էր նաեւ մօտ 50 քիւրտ գերիներ, նստած ձիերու վրայ եւ ոտքերը ամուր կապուած ձիերու փորերու տակ։ Քանի պատասխանատու գերիներ ձեռքերը շղթայակապ էին։ սից կառավարութեան ըմբոստացող Քիւրտեր էին, տունք, որ կռիւներու ատեն ինկած էին պարսից ձեռքը։

Պէտք է շեշտել այն գրաւ պարագան, որ այն երբ Ռիզա Շահ Պարսկաստանի վերածնունդը ղարբեց, սից բանակը հասաւ իր կա բելութեան եւ օրինակելի ղապահութեան։ Այսօր երկ մէջ եւ սահմաններուն վրայ րող անխախտանական վիճակ վերջ գտած է եւ Պարսկաստա նը կ'ապրի խաղաղութեան ապահովութեան մէջ, շնորհ կազմակերպուած բանակին, րուն մէջ կան նաեւ քանի բարձրաստիճան հայ զինուորականներ։

ՄԱՍԻ

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ՊԱՐՈՒՀԻ ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՎԱԽՃԱՆԸ

Տաղանդաւոր արուեստ տուհի մը, Իզատորա Տունքան որ վերակենդանացուց հել կան մաքուր ու ներդաշնակ բերը, եղերական պարագա տակ մեռաւ Նիսի մէջ։ տագիտուհին ծանօթ էր քմայքներով։ Չորեքշաբթի ատեն, յանկարծ փափաք զգայ նստիլ արշաւի կառք եւ սուրալ Անգլիացւոց ճամ վայրին վրայ։ Վիզէն կը ուէր քող մը, որ կը ծփար վէն։ Իզատորա նստած էր քին ետեւը։ Քողին ծայրը կարծ կը փաթթուի կառքի նիւներուն։ Եւ այնքան այնքան ուժգնութեամբ կը ուի, որ կը սեղմէ պարուհ վիզը, կը խեղդէ եւ գետի ձգէ։

Վայրկեան մը յետոյ Իզա բայի դէմքը ծեփուած էր նով ու փոշիով։

Եղերական զուգադիպութ մը, իր զաւակներն ալ էին, ասկէ 14 տարի նման մահով մը։

Իր աղջնակն ու տղեկը 5, միւսը 3 տարեկան, հիին հետ, Նէօյեիի մէջ էին կառք մը։ Ճամբան թափ էր, եւ կառքը բաղութեամբ մը թաւալ նետուեցաւ Սէն գետը վերջ գետէն հանեցին դ ու թաղեցին։

* *

Իզատորա Տունքան Սան-Ֆրանչիսկոյի մէջ։ կ'ըսեն թէ ծագումով Ուրիշներ ալ կը պնդեն սկովտիական ծագում իր նախահայրն է Ուիլլեմ քան Պարթ։ Շրջած է թիւ երկիրներ։ Փարիզի հիւանդութեան մտած էր հիւանդանոց նոյն օրերուն կը դար Սինկէր, համանուն կարի նային մեծահարուստ տէր ծանօթանան իրարու եւ կ' նանան։ Սինկէր իրեն կը Նէօյեիի ղարմանատունը անմիջապէս կը վերածուի գպրոցի մը։

Սակայն այնքան քմայքներ ունէր, որ

[illegible]

... Բոլորովին անտեղեակ յոռի ու վատթարարդիպարերուն, որոնք կիրքի խանութներուն ապրանքներն են, Իզատորա վերստեղծեց գեղեցկութեան ու բանաստեղծութեան պարերը: Իզատորա իր պարերով կ'արտայայտէր հոգիին թրթռացումները, ամէնէն խոր երաժշտութիւնը: Ի՛նչ հարուստ արտայայտութիւն այն ջութակ մը քայլերուն մէջ դէպի առաջ, ձեռքերը լողացնելով, փրփրոտ ջուրի հոսանքի նման ջրվէժելով, մինչդեռ իր ծաղկունակ գլուխը կ'իյնար դէպի ետեւ, կուրծքի հրաշալի մատուցումով մը:

Այսպիսի խո՛ր ըմբռնում մը ունէր պարի մասին, եւ երբ մեռան իր երկու զաւակները, յուղարկաւորութեան գագաղին հետեւեցաւ պարելո՛վ իր ցաւն ու վիշտը, ա՛յնքա՛ն յուզիչ, ա՛յնքա՛ն արտաճմլիկ ու եղերերգական:

ԾԻԾԱՂ

ՄԱՐՍՈՂԱԿԱՆ

Մարդ չի սնանիր ամէն բանով որ կ'ուտէ, այլ կը սնանի այն կերածովը, զոր կը մարսէ:

Այս ճշմարտութիւնը, որքան բժշկական, նոյնքան... քաղաքական է: Եւ կրնանք ըսել թէ ազգերն ալ ստամոքսի պէս տոպրակ մըն են, որ պաշտօն ունին մարսելու ինչ որ իյնայ իրենց բերանը:

Օրինակ՝ օտարականները:

Եթէ Ֆրանսայի տոպրակ-ստամոքսին մէջ այս օտարականները մնան օտարական, մեր մարսողական հաշիւը սխալ կ'ելլէ: Մենք ունինք մարսողական քաղաքականութիւն մը, որուն նպատակն է Ֆրանսայի նուազած արիւնը շատցնել ներածուած արիւնով: Այսինքն, մարսելով օտարականները:

Եւ «Էլ Տէպաթէ» թերթը կ'ըսէ թէ, ինչպէս դիւրամարս սնունդներ կան, նոյնպէս դիւրամարս ազգեր կան, որոնք դժուարամարսութեան ո եւ է ցաւ չեն պատճառեր Ֆրանսայի: Օրինակ, Սպանիացիները:

Նոյնքան դիւրամարս են իտալացիները: Մարսիլիոյ մէջ լեցուն են մաքարօնիները, որոնք համով հոտով կը մարսուին ու մարսուած են:

Ուրեմն, երբ այսքան դիւրամարս սնունդներ կան, ինչո՞ւ հոգ ընել դժուարամարսութեան անիրական վախի մը համար:

Լ. Ֆ.

ՄԱԶԵՐՈՒ ՆՈՐՈՅԹԸ

Մտիկ ըրէք, աղջիկներ: Այս ձմեռուան նորոյթն է մազերու նոր ձեւ մը: Ոչ կարճ, ինչպէս էր սովորաբար մինչեւ հիմա, ոչ ալ շատ երկայն, ինչպէս էր առելի առաջ: Ձմեռը կիներուն մազերը պիտի կտրուին կէս-երկար, այնպէս որ խոպոպ պիտի գլորին սպիտակ ծոծրակներու վրայ: Ականջը, միսէ ծաղիկի մը մը նման, մութ կամ խարտեաշ մազերու մէջէն պիտի երեւի եւ պիտի բաժնէ այն փոքրիկ մազի մագիլները, որոնք կեռի նման նրբօրէն պիտի կախուին դէպի առաջ:

Ու ի՛նչ ձեւեր մազերու յարդարման: Գանգուրները պիտի տարածուին հովահարի նման, պսակի մը նման իյնալով ծոծրակին վրայ:

Իսկ անոնք որ աղուոր մազ չունին, պիտի գործածեն կեղծ ծամեր: Պատրաստուած է կեղծ ծամերու ձեւ մը, որ չափազանց թեթեւ է եւ երբեք չի ճնշեր մորթին վրայ, զոր կը գրկէ: Երեկոյթներու մէջ շատ յարգի պիտի անցնի կեղծ ծամերու այս ձեւը, ոսկիով թրջուած, բազմաթիւ մազէ թիթեռնիկներով ցանցնուած, քովնտի արծաթ տերեւներու նման մազի հիւսկէններով, ինչպէս հին մարքիզուհիները կ'ունենային:

Նորո՛յթ է, մի՛շտ կը փոխուի:

ՆԱՍԱՔ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

Նասաքանունով նշանաւոր ադամանդը կը գտնուի ամերիկացի գոհարավաճառի մը մօտ, որ զայն գնած է Ուէսթմինիսթրի դուքսէն:

Կ'ըսեն թէ այս ադամանդը փիվա հնդկական աստուածուհիին բոզավառ աչքն է: 1911ին գնահատուած էր 150,000, այժմ կ'արժէ 400,000 տոլար: Նասաք ադամանդին ծանրութիւնն է, ըստ անգլիական հանրագիտարանին, 78 հինգութերորդ քրաթ, իսկ Անգլիոյ թագին գոհարներէն մէկը, որ կը կոչուի «Քոհ-ի-նուր» (Լուսաւոր լեռ), ունի 106 մէկ տասնըվեցերորդ քրաթ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ.— *Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէի կազմակերպած գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի ունեցաւ, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Օթէլ տը Ֆրանսի շքեղ սրահին մէջ: Հակառակ անձրեւին, խուռն բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ ըլլալու: Բացումը կատարեց ընկ. Ա. Աճէմեան, որ գեղարուեստական բաժինը սկսելէ առաջ, հանդիսականները հրաւիրեց յոտնկայս վայրկեանի մը լռութեամբ յարգել մեր մեծ հերոս Անդրանիկի անմահ յիշատակը: Յետոյ թելադրութիւններ ըրաւ, որ մեր հայրենակիցները ջանան օգտուիլ Ֆրանսացի մեծ ժողովուրդի լաւագոյն բարքերէն, ու միջամուխ չըլլան տեղական ներքին գործերուն: Թելադրեց նաեւ, որ ձուլումի վտանգին դէմ ծառանան եւ պահեն իրենց ազգային դիմագիծը, միշտ հետեւելով հայ գրականութեան, որ պատնէշն է օտար վայրերու մէջ թափառող մեր հայրենազուրկ ժողովուրդին: Ու հրաւիրեց հանդիսականները լայն չափով աջակցելու Հ. Յ. Դ. Նորաբաց Ակումբ-Ընթերցարանին, որ գաղութիս երիտասարդութեան ինքնազարգացման համար մեծագոյն դերը կատարելու կոչուած է: Ռուս տաղանդաւոր դաշնա-* [illegible]

... Մանթօի «Դարերու վրէժ»ը: Միջնարարին տեղի ունեցաւ Ակումբ-Ընթերցարանի վարչութեան կազմակերպած վիճակահանութիւնը, որմէ վերջ բեմադրուեցաւ Եր. Օտեանի «Ջավալլը»ն: Ամէնէն վերջ վրացի երիտասարդ մը Գ. Ժորտանիա՝ պարեց կովկասեան մէկէ աւելի պարեր, ներկաներէն խլելով խանդավառ ծափեր: Հանդէսը վերջացաւ երեկոյեան ժամը վեցին եւ ներկաները զրուեցան գոհունակութեամբ:

Գաղութիս ընտրական գործին հսկելու համար կազմուած է երեք հոգիէ բաղկացեալ յանձնախումբ մը, որ իր կարգին յարաբերութիւն հաստատած է Լիոնի ընտրողական յանձնախումբի հետ: Բաւական թիւով հայրենակիցներ մասնակցած են ազգային տուրքին:

Մեր աշխատասէր հայրենակիցները սկսած են քաղել արդիւնքը այն ժրաջան աշխատանքին, զոր կատարած էին գարնան՝ տնկելով բանջարեղէններ: Այժմ ալ ցաւար կը խաշեն եւ կ'ամբարեն ձմրան համար: Այս ամէնը մեզ կը յիշեցնեն հայրենի բնագաւառը: Հայերու ցանած սեխերն ու ձմերուկները այնքան գեղեցիկ եղած են, որ տեղացիները տեսնելով կը հիանան հայ բանուորին հողագործական ընդունակութեան վրայ: Այս աշխատասէր ժողովուրդը կ'ուզէ միանգամ ընդ միշտ մնալ անբաժան ընկերը հայրենաւանդ արօրին ու մաճին:

Սուրէն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի ողիմպիականին հետ միաժամանակ Stade Petit Jean*ի մարզարանին մէջ տեղի պիտի ունենայ ֆութպոլի կարեւոր մրցում մը Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ* S. A. Nord-Est*ի Ա. խումբերուն միջեւ: Ֆրանսական այս խումբը կը պատկանի Ա. դասակարգի եւ կարեւոր յաղթանակներ տարած է Փարիզի լաւագոյն խումբերուն դէմ: Անցեալ տարի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը մրցելով անոր դէմ, դժուարին խա-* [illegible]

Ս. Կարապետեան, Արծիւեան, Ասատուր, Պարոյր:

Կը սպասենք մերիններու յաղթանակին:

Գ. Գասապեան

ԿՈՉ ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Հայրենակիցնե՛ր,

Սեպտեմբեր 25ին քաղաքդ կը հասնի Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին ֆութպոլի խումբը, մրցելու համար Ֆրանսայի ախոյեան խումբին՝ Olympique de Marseille*ի հետ: Գիտցիր որ պատահական առիթ մը չէ երբեք այս հանդիպումը, այլ գնահատուած ուժի մը չափը, որ աշխարհի չորս ծագերուն ցիրուցան ցեղիդ զաւակներուն յատուկ գերագոյն ճիգին արդիւնքն է:*

Այդ օրը հպարտութեան գեղեցիկ պահեր պէտք է ապրիս ի տես կոտորակուած ցեղիդ ներկայացուցիչներուն ճակատումին մեծն Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն դէմ: Անբաղդատելիօրէն լաւ պայմաններու տակ մեծցած ու մարզուած Ֆրանսացի մարզիկներուն դէմ, չափազանց վատ պայմաններու տակ յառաջացած մեր մարզիկներուն ճիգին կենսատու աղբիւրը դուն ես. քու ներկայութիւնդ է որ պիտի կրկնապատկէ անոնց ուժերը: Անոնք իրենց գերագոյնը պիտի ընեն քու անունիդ եւ պատւիդ համար:

Ուրեմն 25 Սեպտ.ին քու տեղդ հոն է. Olympique de Marseille*ի դաշտը. գնա՛ դիտելու ցեղիդ յարատեւութեան ոգին եւ դէպի նպատակ առնուած ճիգերը, որոնք անկասկած հոգիդ պիտի լեցնեն անհուն խանդավառութեամբ, ամրապնդելով նոյնպէս հաւատքդ ի տես ցեղիդ յառաջդիմութեան:*

Հ. Մ. Ը. Մի Փարիզի
ֆութպոլի ցանձնախումբ

ՄԻԼԻՈՆՆԵՐՈՒ ՊԱՐԸ

Շիքակոյի մէջ Տէմսիի եւ Թըննիի միջեւ աշխարհի ախոյեանութեան տիտղոսին համար կատարուելիք կռփամարտին առթիւ Թըննի պիտի ստանայ 25 միլիոն 500,500 ֆրանք, իսկ Տէմսի՝ 11,475,000 ֆր.: Կազմակերպիչները կը յուսան ստանալ 76,500,000 ֆրանքի հա- [illegible]

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

[illegible]

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ՏԵՓԱՆԵԱՆ
ԵՒ
Պ. Գ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
3 Սեպտեմբեր 1927
Սելանիկ Տէտէ-Աղաճ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳՈՂԵՐ.— *Գեղանի կին մը փորնիչէի խաղատունը ներկայանալով, ուզեց անդամ գրուիլ: Ընդունուեցաւ եւ անմիջապէս սկսաւ քանի մը չէքեր: Կնոջ կ'ընկերանար երիտասարդ մը: Դրամները գանձելէ յետոյ, կորսուեցան: Դռնապանը, անոնց մեկնումին ատեն, տեսաւ որ ուրիշ կին մըն ալ փողոցին մէջ միացաւ եւ երեքը միասին հեռացան:*

Կասկած արթնցաւ խաղատան պաշտօնէութեան մէջ:

Քիչ վերջ կը հաստատուէր որ չէքերը գողցուած էին: Ցոյց տրուած հասցէները քննելով, տեսնուեցաւ որ սխալ են:

Գաղտնի ոստիկանները սկսան հետապնդել: Երրորդութիւնը մեկնած էր Նանթ, սակայն իրենց բեռները ղրկած էին Փարիզ:

Լուր տրուեցաւ Փարիզի ոստիկանութեան, որ հսկողութեան տակ առաւ Մոնփարնասի կայարանը: Առջի առաւօտ, երիտասարդ մը, որ շատ կը նմանէր կիներուն ընկերացող երիտասարդին, եկաւ ուզելու բեռները: Ոստիկան մը նետուեցաւ վրան: Կատաղի կռիւ մը սկսաւ:

Երիտասարդը հանեց ատրճանակը եւ պիտի կրակէր, եթէ ոստիկանը ճարպիկ շարժումով մը գետին չձգէր ատրճանակը: Կատաղի կռիւին մասնակցեցաւ երկաթուղիի պաշտօնեայ մը: Այսպէս կարելի եղաւ զսպել ու կապել գողը: Նոյն պահուն, երկու կիներն ալ, որոնք հեռուէն կը սպասէին ձերբակալուեցան: Բոլորն ալ Իտալացի են, ու քանի մը անգամներ դատապարտուած՝ զանազան գողութիւններու պատճառով: Ասոնց մասնագիտութիւնն էր կողոպտել շոգեկառքերն ու շոգենաւերը:

ՆԱԽԱՆՁ.— *Տիկին Ժէրմէն, 28 տարեկան, գտաւ բարեկամ մը, Տէլթէյ, իրմէ աւելի երիտասարդ: Եւ սակայն Ժէրմէն շատ նախանձոտ էր ու կռիւը* [illegible]

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ ԿԸ ՆՇՄԱՐԷ ԹԷ՝ ՋՕՐԵՂ ՄԱՐԴՈՑ ՀԵՏ Է ԳՈՐԾԸ

— *Ի՞նչ կը հասկնաք «տապալել» ըսելով:*

— *Գիտէ՞ք թէ սովետները՝ իրենց տեղը բռնող մարդեր չունին եւ թէ, եթէ որ եւ է պատճառով, պոլշեվիզմի հիմնադիրները անյայտանային, մարդ չպիտի գտնուէր անոնց գործը շարունակելու համար. գիտէք նաեւ թէ սովետներու կառավարութիւնը՝ ուրուականն է միայն կառավարութեան մը, որուն կոնակը կը գտնուի Չեկան:*

— *Գիտենք այդ: Ցետո՞յ:*

— *Լաւ ուրեմն, ձեզի կ'առաջարկեմ Սովիրկոմի վերաբերեալ բոլոր ամենագաղտնի թղթածրարները. անոնց ախտերէն եւ ոճիրներէն շատերը գիտէք. բայց կան նաեւ որ չէք գիտեր:*

— *Անշուշտ:*

— *Ուրեմն, ձեր դիրքը եւ ձեր յանդգնութիւնը նկատի ունենալով, եւ սարսափելի կերպով զինուած իմ միջոցաւ, ահա թէ ինչ կ'ըսեմ ձեզի:*

«Կարելի չէ որ, փաստերը ունենալով այս մարդոց դաւերուն, ոչ միայն իրենց հայրենիքին այլ նաեւ աշխատաւորութեան դէմ, որոնց իբր թէ պաշտպանները ցոյց կ'ուտան իրենքզիրենք, կարելի չէ կ'ըսեմ, որ չզգետնենք զանոնք»:

Քարասօֆ ոտքի ելած էր.

— *Լո՞ւրջ է, հարցուց կտրուկ շեշտով մը, ինչ որ կ'առաջարկէք: Խրո՞ք ի ձեռին ունիք այդ փաստաթուղթերը:*

Առանց բառ մը ըսելու, Կոստանդինովնա իր արկղին մօտեցաւ, յետոյ Քարասօֆին դառնալով.

[illegible]

"Հ. Յ. Դ. ՕՐ„Ը 2 ՀՈԿՏ. ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ, ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼԻ ՍՐԱՀ...

Խորհուրդի նոր անդամները

Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի օր ընտրեց Խորհուրդի ոչ-մնայուն երեք անդամները՝ երեք տարուան համար: Քուէարկութեանց կը մասնակցէին 49 պետութիւններ. բացարձակ մեծամասնութիւնն էր 25 քուէ: Ընտրուեցան Քուպա (40 ձայն), Ֆինլանտա (33), Քանատա (26): Պելճիքա, որ կ'ուզէր վերընտրուիլ, չյաջողեցաւ: Վերընտրութեան համար Ընդհ. ժողովի երկու երրորդի մեծամասնութիւնը պէտք է ստանար, այսինքն 32 ձայն, մինչդեռ ստացաւ երեք ձայն պակաս, 29: Յունաստան, որ նոյնպէս թեկնածու էր, ստացաւ 23 քուէ, Փորթուկալ՝ 16, Ուրուկուէյ՝ 3:

Պելճիքայի թեկնածութիւնը կը պաշտպանէին մեծ պետութիւնները՝ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա: Պելճիքայի արտաքին նախարար Վանտէրվէլտ քուէարկութենէն վերջ կարճ յայտարարութիւն մը ըրեց ըսելով. «Թէեւ ժողովին մեծամասնութիւնը (29 ձայն) համաձայն էր Պելճիքայի վերընտրութեան, սակայն ըստ օրէնքի պահանջուած մեծամասնութիւնը կարելի չեղաւ գոյացնել: Պելճիքա պիտի շարունակէ գործօն եւ անձնուէր աջակցութիւն բերել Ազգերու Դաշնակցութեան խաղաղասիրական աշխատանքներուն:

Ի՞նչ կ'ըսէ Սթալին

Ամերիկեան բանւորական պատուիրակութիւն մը, որ քննութեան համար Ռուսիա կը գտնուէր, մեկնումէն առաջ, Սթալինի ներկայացուց 12 հարցումներ կոմունիստ կուսակցութեան քաղաքականութեան եւ Լենինիսմի մասին: Ինչպէս կը յիշուի, նոյն պատուիրակութիւնը նման հարցումներ ըրած էր Թրոցքիի, որ անոնցմէ մէկ մասին չէր պատասխանած. իսկ տրուած պատասխաններն ալ այնքան թափանցիկ էին, որ կրնային ներկայացնել Ռուսիոյ ներքին իրական վիճակը: Այս պատճառով «Փրավտա» պաշտօնաթերթը կատաղի յարձակում մը գործեց Թրոցքիի դէմ:

Այս անգամ Սթալինն է որ կը պատասխանէ նոյն հարցումներուն, գրաւոր կերպով: Չէ պատասխանած միայն այն հարցումին, որ կ'ըսէ թէ կարելի՞ է երեւակայել անկուսակցականներու խմբակի մը գոյութիւնը Ռուսիոյ մէջ, որ բարեկամ ըլլայ կառավարութեան:

Արտաքին առեւտուրի մենաշնորհին մասին Սթալին կ'ըսէ.

— Այս մենաշնորհը մեր քաղաքականութեան անփոփոխ հիմերէն մէկն է: փոքրամասնութիւն մը կայ, որ կը փափաքի ջնջել այդ մենաշնորհը, սակայն բանւոր եւ գիւղացի զանգուածները պիտի հակառակին ատոր:

Այն հարցումին թէ համագործակցութիւն մը կարելի՞ է Ռուսիոյ եւ արտասահմանի դրամատիրական ճարտարարուեստին միջեւ, Սթալին կը պատասխանէ.

— Դրամատիրական եւ ընկերվարական վարչաձեւերու գոյութիւնը արգելք մը չէ համաձայնութեան մը գալու ճարտարարուեստի եւ առեւտուրի մարզին, ինչպէս նաեւ թերեւս դիւանագիտական յարաբերութեանց խնդիրին մէջ: Մենք կը հետապնդենք խաղաղութեան քաղաքականութիւն մը եւ պատրաստ ենք կնքելու, քաղքենի պետութիւններու հետ, ոչ-յարձակողական փոխադարձ դաշինքներ: Պատրաստ ենք համաձայնութեան գալու զինաթափութեան հարցին մասին, այնքան որ ջնջուին բոլորովին մնայուն բանակները: Զենք կրնար ընդունիլ ստրկացնող պայմաններ: կը նախընտրենք որ այդ համաձայնութիւնները ունենան առաւել կամ նուազ որոշ ու պայծառ նկարագիր մը:

Հրեաներու ներգաղթը սահմանափակուած

Երուսաղէմի եբրայերէն թերթերը կը տրտնջան թէ Հրեայի մը համար աւելի դժուար է մտնել «իր» Ազգային Օջախը, քան ուեւէ երկիր, նոյն իսկ Միացեալ Նահանգները:

Ներգաղթի մասին տրուած վերջին որոշումներուն համաձայն, Պաղեստին կրնան մտնել միայն կիներն ու փոքրահասակ տղաքը այն Հրեաներուն, որոնք նախապէս հաստատուած են Իսրայէլացիներու երկրին մէջ: Նոյնպէս Պաղեստին կրնան մտնել անոնք, որ հարուստ են: Մինչդեռ նախապէս Պաղեստին կրնային մտնել հեռաւոր ազգականներ անգամ, նոյնպէս անոնք որ 500 ստերլինի չափ գումար մը դրամագլուխ ունէին:

Պոլսոյ հրեայ «խռովարար»ներուն դատը

Ինչպէս գրեցինք, Պոլսոյ Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ կը դատուին այն Հրեաները, որոնք ամբաստանուած են թէ խռովութիւններ հանած են Թուրքի մը կողմէ սպաննուած հրեայ Օր. Նիէկոյի յուղարկաւորութեան ընթացքին: Հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, դատարանը ուեւէ որոշում չէ տուած, հաստատած է միայն թէ հրեայ զինուոր մը, որ ամբաստանուած էր թէ գաւազանով յարձակած է, ձեռքը երբեք գաւազան չէ ունեցած: Պատահած միակ միջադէպը այն է, որ հանրակառք մը եկած եւ կտրած է յուղարկաւորներու թափորը: Զինեալ միջամտութիւնը կատարուած է ոստիկաններուն կողմէ, որոնք եկած էին կարգը հաստատելու հանրակառքին բացած միջադէպէն յետոյ:

Եւ սակայն ինը հրեայ բանտարկեալները կը մնան բանտ: Դատը յետաձգուեցաւ կիրակի օրուան:

Միւս կողմէ, կը հաստատուի որ, սխալ է այն լուրը թէ Թուրքիոյ մէջ Հրեաներու ժամբորդութիւնները կրճատուած են: Հրեայ պատուիրակութիւն մը, ներկայանալով Ազգային ժողովի նախագահ Քեազիմ փաշայի, յայտնած է հրեայ համայնքին հաւատարմութիւնը, եւ փաշան պատասխանած է թէ վստահ է Հրեաներու օրինապահութեան մասին:

Հիճազի անկախութեան համար

Երուսաղէմէն կը հաղորդեն թէ Հիճազի մէջ, Սուլթան Իպնը Սուտի դէմ շարժում մը սկսած է:

Երկու գլխաւոր կուսակցութիւններ, ազգայնականն ու ազատականը, միացուցած են իրենց ուժերը, կռուելու համար Վէհապիներու տիրապետութեան դէմ, որովհետեւ անոնք չկատարեցին այն խոստումները, զորս տուած էին երկիրը գրաւելու ժամանակ: Այս շարժման հեռաւոր նպատակն է Հիճազի անկախութիւնը:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Շ. Գարահիսարի եւ շրջանի Ռազմիկ Հայրենակցական միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան, Զ. Ե. Ո. Միութեան, Ցարօն-Տուրուբերանի, Բարձր Հայքի, Սեբաստիոյ, Տրապիզոնի եւ Կիլիկիոյ Հայրենակցական միութեանց, ինչպէս նաեւ Սպայից միութեան, Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Հայ Արիներու:

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժ. 9ին, «փըթի ժուռնալ»ի սրահը 21 Rue Cadet

կը նախագահէ Զօրավար ՂՈՐՂԱՆԵԱՆ

կը բանախօսեն՝ ԸՆԿԵՐ Ա. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, Պ. ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ եւ ԱՐՇՐՈՒՆԻ:

ՎԱԼԱՆՍ

Նախաձեռնութեամբ Շ. Գարահիսարի «Արծիւ» միութեան եւ մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան, Զ. Ե. Ո. Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հօկի, Մալաթիոյ կրթասիրաց եւ Սէօլէօզի հայրենակցական միութեան:

վաղը կիրակի կէսօրէն վերջը ժամը 2ին, Սինէմա Սէն Լուի սրահը:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՆԴԷՍ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

«Հայ Սփիւռ»ի բարեկամներու միութեան կազմութեան առթիւ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, Le Bon Théatreի մէջ (84 բիւ շաբ)

ՉԱՐՃԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

կը մասնակցին Շ. ՍԱՐԵԱՆ եւ Ամասիացիներու երգչախումբը

ՄՈՒՏՔ՝ 10, 7 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի եւ արուարձաններու մասնաճիւղերու: կը մասնակցին 8 տեղական մասնաճիւղեր եւ Մարսիլիոյ մասնաճիւղը: 18 Սեպտ. կիրակի ժամը 2ին, Stade Petit-Jeanի մէջ, Porte Picpus.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին. ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ խումբի ընկերները ժողովը կը հրաւիրուին վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 26 Rue Blanqui K. Bicêtre Seine. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին, 131 Faubourg du Temple, Belleville.

Հ. Յ. Դ. Պիյեանքուրի Ջաւարեան խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Մօնրուժի, Քաշանի եւ շրջակայքի նորակազմ «Արծիւ» խումբի ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 17 Rue Ampère Cachan, ընկ. Մինաս Ալթունեանի բնակարանը: կարեւոր Օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիս» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 2.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. Պէլֆօռի «Վազգէն» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 2ին, ընկեր Պալեանի բնակարանը Caserne d'Offemont. կը խնդրուի Հօրիքուրի ընկերներէն եւս որ ներկայ ըլլան: Անդամատետրերը միասին բերել:

Զ. Ե. Ո. Միութեան փարիզի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին միութեան ընթերցարանը, (Ֆլօրիա): Օրակարգ՝ կարեւոր:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի կիրակի Ողիմպիականին կը մասնակցին փարիզի շրջաններու տասը մասնաճիւղի մարզիկները: Պուա Գօլոմպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր շրջանի հայութեան դիւրութիւն տալու համար ողիմպիականի տոմսակները կը ծախէ, Պուա-Գօլոմպի ծանօթ ժամագործ Պ. Գառնիկ Ցովհաննէսեանի խանութը:

ԹԷՕԴԻԿ՝ կը խնդրէ իր թղթակիցներէն, որ նկատի առնեն իր նոր հասցէն.— Théotig, Imprimerie «Massis» 208bis, Rue Lafayette Paris (10e), France.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի հանրածանօթ լուսանկարիչ Մանուկ Մարկոսեան վաղը կիրակի պիտի այցելէ Վալանս կարեւոր խնդրոյ մը համար: Նաեւ պիտի ընդունի զանազան գործեր ընկերական, ընտանեկան խմբանկարներ եւ ակրանդիսմաններ, դիմեցէք ու փոխ պիտի մնաք:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻԻ

"ՉԱՐԼՍԹՕՆ„
ԿԱՄ
ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ

ԳԻՆ՝ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ Թերթերու գործակալներուն: կը ղրկուի մէկուկէս ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պիթլիսի Ախլաթ գաւառի Ծղակ գիւղացի Նազար Սէֆէրեան, որ Յունաստանէն Հարաւային Ամերիկա մեկնած ըլլալ կը կարծուի: Իմացնել՝ իր եղբօր՝ Agop Sériferian 11 Impasse Pernant, 66 Rue Hoche Colombes (Seine), France.

ՍԱԿԱՐԱՆ

16 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	50
Մարք (ոսկի) 100 Mark		606	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	95
Թրք. ոսկի	» or	107	50
Մէճիտիէ	Médjidié	9	90
Լէվա 100 հատը	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	30
Լիր »	» Lire	138	15
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	492	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3420	—
» II	»	2010	—
» III	»	1670	—
Ռումելի երկթ.	Lots turcs	165	—

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ ԿԱԶՄԱԾ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՍՏԻՃԱՆ

Շարադրութեան եւ ուղղագրութեան նախնական մշակում Դպրոցական առաջին եւ երկրորդ տարիներուն համար

Գրքին նպատակն է մեր փոքրիկներուն գրել սորվեցնել: Առաջին երկու տարիներու ընթացքին գրել սորվիլ կը նշանակէ 1) մաքուր ու կանոնաւոր գիր ունենալ, 2) ուղղագրական օրէնքներն ու ... թիւնները յարգել եւ 3) մեր մտքերը գրաւոր կերպով արտայայտելու խմբագրելու վարժութիւնը ձեռք բերել:

Առաջին կէտի յաջողութեան համար անհրաժեշտ է, որ տղան ... օրինակը մշտապէս աչքի առաջ ունենայ եւ անոր հետեւի. բան մը, որ ... ցարանը չունի: Երկրորդ կէտի յաջողութեան համար կը պահանջուի ... ընտրութեամբ, յաջորդականութեամբ ու կրկնութեամբ տրուած ուղղագրական վարժութիւններ, որ ընթերցարանը չի կրնար ունենալ. ան ուրիշ ... կը հետեւի: Իսկ գրաւոր արտայայտութեան ու շարադրութեան ... ձեռք բերելու համար, անհրաժեշտ է, որ արտայայտուած նիւթը ... հոգեկան ապրումներէն, իրենց առօրեայ կեանքէն ու շրջապատէն, ... անձնական հետաքրքրութենէն, պայմա՛ն մը, որ ամէն անգամ ... չի կրնար ընթերցարաններու շատ աւելի բարձր լեզուական ու ... տական թելիչքին:

Այնպէս որ գրութիւն սորվեցնելու համար, գոնէ ... չորս տարիներու ընթացքին, անհրաժեշտ է առանձին կերպով մշակուած ... թեան դասագիրք մը. միայն ընթերցարանով չենք հասնիր մեր ... դիւնքին: Այս համոզումն է եղած հիմքը «ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՐԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐ»ու յօրինման, իբրեւ յատուկ գործնական ղեկավարութիւն մը գրել սորվեցնելու եւ իբրեւ լրացումը Ընթերցարաններու:

Գիրքը ունի եռեւը ամփոփ ուղեցոյց մը ուսուցչին համար, ... ձեռագիր գրութիւններ ու նկարներ նիւթին հիւսուած, նիւթերը ... կեանքէն ու շրջապատէն առնուած փոքրիկ ամբողջական յօդուածներ ... տադրութեան, թելադրութեան եւ շարադրական նախապատրաստութեան ... մար. այլեւ ուղղագրական ղեկավարութիւն ու դիւրացնող ... կանոններ:

Գրքի գինն է բոլոր եւրոպական երկիրներուն համար ... Դպրոցներուն 20°/₀ զեղչ: Ծամբու ծախքը հեղինակին վրայ: Ամէն ... կանխավճար:

Նամակ ու դրամ պէտք է ղրկել հետեւեալ հասցէով՝ Mme. D. ...bossian, Avenue Ed. Branly, Chaville (S. et O.) France.

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ՝

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԳՐԱՒՈՐ ԴԱՍԵՐուն երկրորդ աստիճանը, ... երրորդ ու չորրորդ տարիներուն համար, այսինքն Շարադրութեան ու ... կանութեան հիմնական ըմբռնումները, գրաւոր ճամբով եւ հիմնուած ... ինքնաշխատութեան վրայ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION 208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20շլ. 40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6տլ. 10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927
18 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 444 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆԱՐԳ ՁԵՌՆԱԾՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Անդրանիկի մահուան գոյժին հասած օրը, իր հայրենակիցները, նախաձեռնութեամբ Շապին Գարահիսարի Հայրենակցական Միութեան, սգահանդէս մը կազմակերպելու ձեռնարկեցին եւ հրապարակաւ յայտարարութիւնը ցրուեցին նոյն օրը:

Փարիզի հոգեւոր հովիւ Վռամշապուհ եպսկ. Քիպարեանն ալ խոստացած էր սգահանդէսին նախագահութիւնը ստանձնել:

Նախաձեռնող Մարմինը ամէն իրաւունք ունէր ինք ստանձնելու այդ պարտականութիւնը, իսկ միւս հաստատութիւններն ու կուսակցութիւնները կը հրաւիրուէին բերելու իրենց մասնակցութիւնը, սգահանդէսին տալու համար համազգային հանգամանք:

Հակառակ այս իրողութեան, կարգ մը նենգամիտներ խելք կ'ընեն ռազմիկին մահուան առջեւ եւս պառակտում ստեղծելու: Անտեսելով Շապին Գարահիսարի Հայրենակցական Միութեան նախաձեռնութիւնն ու յայտարարութիւնը, անոնց որոշած թուականէն մէկ օր յետոյ կը նշանակեն երկրորդ սգահանդէս մը: Եւ առանց խպնելու ի՛նք մութին մէջ կը սողոսկին, իսկ հրապարակ կը հանեն խրտուիլակ հոգեւոր հովիւը եւ անոր անունով հրաւէր կ'ուղղեն կուսակցութիւններու և միութիւններու:

Հոգեւոր հովիւը կը դրժէ իր նախորդ խոստումը: Պատռել կուտայ տպուած յայտարարութիւնները,— որոնց մէջ յիշատակուած էր իր նախագահութիւնը,— վճարելով այդ առթիւ եղած ծախքերը:

Հետաքրքիր չենք այս արարքին շարժառիթներուն ծանօթանալու: Յայտնենք միայն թէ՝ այս արարքը «պատուական» հովւին ստեղծած գայթակղութիւններուն ամէնէն անհանդուրժելին պիտի մնայ:

Մութին մէջ կծկուած նենգամիտները, ի՞նչ նպատակ կը հետապնդէին, յարգելի ռազմիկի մը մահուան առթիւ պառակտում ստեղծելու այս անորակելի փորձով:

Հայ ժողովուրդը եւ մասնաւորապէս նոր սերունդը անոր նուիրած սգահանդէսով կ'ուզէ յարգել յիշատակը մէկուն որ արդարն ըմբոստութեան, ժողովրդային ինքնավստահութեան և ապրելու վճռական կամքի տիպար մը հանդիսացաւ: Անդրանիկ ամուր հաւատաւոր մը եղած էր մեր ժողովուրդի զինուած ուժի պայքարին: Այդ համոզումին հետեւանքով էր, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ ըմբոստութեան եւ կռուի յանդուգն թեւին կողմնակիցներէն մէկը եղաւ տարիներ շարունակ: Քաղաքական գունափոխութեան ասպետները, մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ, Անդրանիկը հայասէր օտարներուն ներկայացուցին իբրեւ աւազակ, հինէն ի վեր հակառակ ըլլալով հերոսին համոզումներուն եւ մանաւանդ անոր զէնքի պայքարին:

Հետեւողական ըլլալու համար, այս մարդիկը պիտի փորձեն Անդրանիկը հայ ժողովուրդին ներկայացնել խեղաթիւրուած դիմագծով, իբրեւ «Զօրավար Անդրանիկ» և քանի մը տասնեակ տարիներու յեղափոխական գործունէութիւնը պիտի համարեն թիւրիմացութեան հետեւանք: Եւ քանի որ իրենց համոզումով հայ մարտնչող սերունդին եւ անոր կռիւին հետեւանքն են հայ ժողովուրդին դժբախտութիւնները, ուրեմն հերոսը այլանդակուած դէմքով դուրս պիտի հանուի «պատասխանատու»ներու ցանկէն:

Անդրանիկի աշխատանքը կը սկսի մեր յեղափոխական շարժումներու ծագման առաջին շրջաններէն եւ կը շարունակուի մինչեւ 1918 թուականի սկիզբը, այսինքն Դաշնակցութեան մարտնչող սերունդի երկունքը: Եւ եթէ այսօր մեր ժողովուրդը յարգանք մը պիտի մատուցանէ, այդ գործունէութեան համար է, եւ եթէ մեր նոր սերունդը պիտի ներշնչուի ու դաստիարակուի, կրկին այդ շրջանի գործունէութենէն է եւ ոչ թէ անոր նահանջի եւ անգործութեան շրջանէն:

Որքան ալ նենգամիտները ուզեն խեղաթիւրել իրականութիւնը, յաջողութիւն պիտի չունենան: Իր ազատագրութեան հաւատացող եւ իր ուժին վստահ ժողովուրդը կը հաւատայ թէ Անդրանիկ մնաց նոյն խիզախ յեղափոխականը:

Ճիշդ այդ պատճառով ալ, այսօրուան սգահանդէսը ոչ միայն անարգ ձեռնածութիւն մըն է, այլ եւ պառակտումը խորացնելու ողբալի փորձ մը, որուն պատիւը կը պատկանի Փարիզի ռամկավար ջոջերուն եւ զառամած եպիսկոպոսի մը:

Ամօ՛թ բոլոր նենգամիտներուն: Ա.

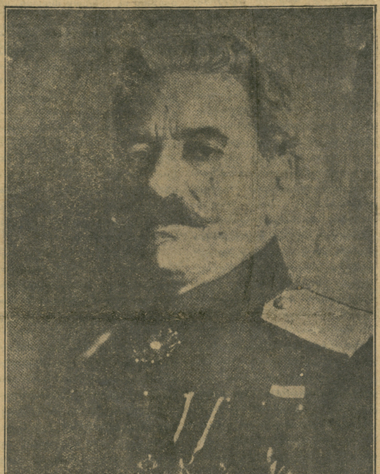
ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

Այսօր, Սթատ Փըթի ժանի մէջ տեղի կ'ունենայ Փարիզահայ տարեկան Ողիմպիականը:

Հանդէսը կը զուգադիպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւմտեան Եւրոպայի Պատգամաւորական ժողովին, որուն առաջին նիստը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ օր:

Տակաւին առիթ կ'ունենանք խօսելու այդ մասին: Այսօրուան մրցումներուն առթիւ, կ'ուզէինք աւելորդ անգամ մըն ալ յիշեցնել, թէ մանր քէներն ու վէճերը մոռնալու, հայ մարզական շարժումը փրկելու եւ վերակենդանացնելու համար, մեծ դեր կ'իյնայ թէ՛ անոնց որ պիտի մրցին դաշտին վրայ եւ թէ անոնց որ սրտաբաց կը վճռեն Պատգմ. ժողովին մէջ:

Արեւմտեան Եւրոպայի հայ երիտասարդութեան պարտքն է լայն ոգիով շարժիլ եւ նոր ճիգով մը պայծառացնել մթնոլորտը, իր իսկ բարիքին համար:

ՎԵՐՋԻՆ ՆԿԱՐ ԶՕՐԱՎԱՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ
իր սգահանդէսին առթիւ (Շաբաթ, 17 Սեպտ. ժամը 9)

ՄԱՄՈՒԼ

«ՁԵՆՔ ԿՐՆԱՐ ԿԱՐԴԱԼ»

Հայ պոլշեւիկները խայտառակ ուղղագրութիւն մը բերած էին Հայաստան: Ժամանակ մը գրուեցաւ թէ պիտի դարմանուի այդ յիմարութիւնը: Սուրխաթեանի *Մարտակոչը*, քանի մը անգամ բողոքեց բարեփոխման ուշացումին առթիւ: Ա. Մելիքեանի *Մարտակոչն* ալ կը բողոքէ. եւ ի՛նչ ճամարձակութեամբ,—բանւորներուն բերանը լեզու դնելով (4 Սեպտ.).

— «Բանւոր Օհանը շատ լրագրասէր էր:

«Արեւս վկայ, մի օր առանց հացի կարող եմ դիմանալ, բայց առանց թերթի՝ ոչ: Թերթն էլ այնպիսի պահանջ է դարձել ինձ համար, ինչպէս թիւթիւնը:

«Սակայն վերջին ժամանակներս «նոր ուղղագրութիւն» մտցնելուց յետոյ, բանւոր Օհանը սաոչեց թերթ կարդալուց, որովհետեւ նոր ուղղագրութիւնը հին ուղղագրութեան ձեւով կարդալով՝ մի քանի բառեր աղաւաղած էր արտասանում: Շատ անգամ լաւ չհասկանալով նոր ուղղագրութեամբ գրած բառերի իմաստը, ջղայնանում էր: Գործարանի բանւորներն էլ վերջերս շատ տխրել էին, որ աշխարհի անցուդարձից այլ եւս ոչինչ չեն իմանում: Երբ դիմում էին Օհանին, նա պատասխանում էր.

— «Ես էլ ուզում եմ բան իմանալ, բայց ի՛նչ անեմ, որ դժւարանում եմ կարդալ: Մի այնպիսի ուղղագրութիւն հնարեցին, որ սովորելու համար դպրոց պիտի գնալ: Վերջերս Հայաստանի կառավարութիւնը յայտարարեց որ այդ ուղղագրութիւնը նորից պէտք է վերաքննուի, բայց ահա մօտ մի տարի է անցել ու ոչինչ չի արւել: Մինչեւ անգամ թերթի մէջ էլ այդ մասին բացատրութիւն պահանջւեց, բայց ոչ ոք ուշադրութիւն չդարձրեց:

«Կարծում ենք, որ ժամանակ է այդ մասին լուրջ մտածելու:»

Իսկ անդին, անընթեռնելի սաւան մը, *Խորհրդային Հայաստան*, ծպտուն չի հաներ: Որո՞ւն հոգը թէ մարդ չի կրնար կարդալ: Կը բաւէ որ կոմկուսը բուրլի թխաէ:

ՀԱՅ ԽՄԲԱԳԻՐ ՄԸ ՎՏԱՐՈՒԱԾ

Ոստիկանութիւնը, շարունակելով Փարիզի մաքրագործումը, Կիրակի օր առտուան դէմ անակնկալ կերպով ձերբակալեց մօտ 60 համայնավար եւ անիշխանական օտար գործիչներ՝ հայ, ռուս, մաճառ, ռումէն, իտալացի եւլն., եւ առանց պայմանաժամ տալու որ իրենց գործերը կարգադրեն, անմիջապէս սահմանէն դուրս հանեց զանոնք:

Պերլինէն «Իւմանիթէ»ի ուղղուած 13 Սեպտ. թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ նոյն օրը Գերմանիոյ մայրաքաղաքը հասած են Փարիզէն վտարուած ինը հոգի, 5ը Ռուս, 4ը Պեսարապիացի: Ռուսերն են՝ Երեւան թերթին խմբագիր Եղիա Ջուբար, Փարիզի խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան ճարտարագէտ եւ պաշտօնեայ Գամպէր, Ուկրայնացի Միշէլ Նարիչ, Շուտաք եւ Օլալ Օրլէնկօ:

Հեռագիրը կ'աւելցնէ.

«Այս հինգ ռուս քաղաքացիները, ինչպէս նաեւ միւս Պեսարապիացիները ձերբակալուեցան Կիրակի առաւօտ ժամը 6ին, եւ առանց արտօնուելու որ միասին առնեն իրենց անցագիրներն ու ինքնութեան թուղթերը, շիտակ տարուեցան բանտ, ուկից հանուեցան միայն՝ մեծ զգուշապահութեամբ տարուելու համար Նոռի կ'այարանը եւ հոն վակոնի մը մէջ սեղմուեցան՝ շրջապատուած ոստիկաններու խումբէ մը:

«Պելճիքայի սահմանին վրայ, ոստիկանական ջոկատին պետը վակոնի մը մէջ դրաւ զանոնք՝ առանց իմացնելու պելժ իշխանութեանց: Էքս-լա-Շափէլի մէջ է միայն որ աքսորականները կրցան հաղորդակցութեան մէջ մտնել Պերլինի խորհրդային դեսպանատան հետ եւ կայարանի ոստիկանապետէն անցագիր առնել: Պերլինի մէջ քանի մը օր բնակելու արտօնութիւն ստացան:»

ՀԱՅԻՆ ԳԻՆԸ 5 սանթիմ կ'աժննայ եւ Սեպտեմբեր 22էն սկսեալ քիլոն պիտի ծախուի 2 ֆր. 10ի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՉ ԹԷ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, ԱՅԼ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ

ԵԸԼՏԸԶԻ ԽԱՂԱՐԱՆԸ ՊԻՏԻ ԿՈՂՈՊՏԷԻՆ

Երէկ հրատարակեցինք Անատոլուի գործակալութեան մէկ հեռագիրը, որուն համաձայն իբրեւ թէ երեք Հայեր եւ թուրք մը դաւադրութիւն մը կազմակերպած են՝ մեծ եղեռնափորձ մը կատարելու համար: Այս խնդրին մասին *Թայմզի* Պոլսոյ թղթակիցը հետեւեալը կը հեռագրէ 15 սեպտ. թուականով.—

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը բացառիկ քաջագործութիւն մը ըրաւ,—դժբախտաբար կեանքի կորուստով—պաշարելով եւ ձերբակալելով յուսահատ ոճրագործներու խմբակ մը: Հայ մը, Միհրան Ալթունեան, որ Ամերիկա գտնուած է, պետն էր այդ խումբին, որ կը բաղկանար ուրիշ երկու Հայերէ եւ Թուրքէ մը: Ասոնք քանի մը յանդուգն գողութիւններ ըրած էին արդէն: Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց որ անոնք ժողով կը գումարեն Բերայի կեդրոնը շէնքի մը մէջ եւ երէկ կէսօրէն վերջ ոստիկանական զօրաւոր ուժ մը պաշարեց տունը:

Ոճրագործներու հաւաքուած սենեակին դուռը խորտակելով ներս մտնելէ վերջ, ոստիկանութիւնը հրաւիրեց զանոնք անձնատուր ըլլալ: Մարդիկը պատասխանեցին՝ կրակ բանալով: Տեղի ունեցած կռուի ընթացքին սպաննուեցան ոճրադատ ճիւղի պետը եւ ուրիշ ոստիկան մը, երկու ուրիշներ ալ վիրաւորուեցան. սպաննուեցաւ նաեւ Ալթունեան եւ իր ընկերներէն մէկը, մինչ միւս երկուքը վիրաւորուեցան: Սենեակին մէջ գտնուեցան ռումբեր, ատրճանակներ, դիմակներ, պաշտօնական ինքնաշարժի թիւեր եւ ոստիկանական համազգեստներ:

Կ'ըսուի թէ այս խմբակը քաղաքական ոճիրներու ալ խառնուած է, սակայն այս կէտը դեռ չէ ապացուցուած:

Թանի թղթակիցն ալ կը հեռագրէ.—

Զորեքշաբթի իրիկուն երկար հրացանաձգութիւն մը յուզումի մատնեց Բերայի թաղը: Ոստիկանութիւնը Թօքաթլեան պանդոկին մօտ պաշարեց խումբ մը մարդիկ, որոնք կը մերժէին անձնատուր ըլլալ: Ոստիկանները իրենց զէնքերը գործածեցին եւ ամբողջ տասը վայրկեան ատրճանակները չդադրեցան պայթելէ: Գործողութիւնը ընդարձակ էր:

Առեն մը կարծուեցաւ թէ քաղաքական նկարագիր ունէր: Բայց այդպէս չէր: Չարագործներու խմբակ մըն էր, որ ծրագրած էր գրաւել Եըլտըզի կազինօն եւ կողոպտել խաղացողները, սնտուկը եւ դրամարկղները: Վերջին վայրկեանին իրենցմէ մէկը մատնած էր:

Հրացանաձգութեան ընթացքին սպաննուեցան ոստիկանապետ մը եւ ոստիկան մը: Երկու աւազակներ մեռան եւ երկու վիրաւորուեցան: Աւազակախումբին պետը, որ սպաննուեցաւ, Ամերիկայէն նոր վերադարձած Հայ մըն էր: Շէնքին մէջ գտնուեցաւ ամբողջ զինարան մը, հեղձուցիչ կազով ռումբեր եւ տինամիթ:

Ամերիկեան լեգէոնը Փարիզի մէջ

Ամերիկեան Լէգէոնին սպայակոյտը, զօրավար Փըրշինկի նախագահութեան տակ Շէրպուրկէն հասաւ Փարիզ եւ դիմաւորուեցաւ խանդավառ ընդունելութեամբ մը:

Էնվալիտի կայարանը եւ շրջակաները ողողուած էին մարդկային ալիքներով: Զինուորներու կապոյտ շղթան ժապաւէնի պէս կարգի դրած էր ամբոխը փողոցներուն երկու եզրերուն վրայ: Կայարանին առջեւ գետինը ծածկուած էր գորգերով: Ճամբուն երկու կողմերէն ծաղիկներ՝ առուակի նման առատ ու փրփրուն, կանանչ ճիւղերու խուրձեր, դրօշակներ գոյնզգոյն, տեղ տեղ անոնց վրայ աստղեր: Ու անհամար պատուիրակութիւններ քաղաքային, զինուորական, կին ու այր, երիտասարդ ու ծեր:

Պաշտօնական դէմքերէն՝ նախարար Փէնլըվէ ու Մարէն, մարաջախտ Փէթէն, զօրավար Կուրօ, Պուժիւ, Քիափ, Ամերիկեան գործակատարը եւ ուրիշներ կայարան եկած էին:

Երբ շոգեկառքէն դուրս ելաւ Փըրշինկ, բարի գալստեան ճառ մը խօսեցաւ պատերազմական նախարար՝ Փէնլըվէ.

— Տասը տարի առաջ, 13 Յունիս 1917ին, իբրեւ պատերազմական նախարար՝ պատիւն ունեցայ ողջունելու ամերիկեան 1,400,000 զինուորները, որոնք կուգային կռուելու մեր կողքին: Այսօր եւս, յաղթութենէն յետոյ, միշտ ի նշան մեր հաւատարմութեան ու երախտագիտութեան, կառավարութիւնս պաշտօն յանձնեց ինծի ողջունել ձեզ եւ ըսել. «շնորհակալութի՜ւն»:

Զօր. Փըրշինկ պատասխանեց.

— Մենք եկանք կռուելու ձեր կողքին, ի նշան երախտագիտութեան այն օգնութեան, զոր մեզի ըրին Ռօշամպօն ու Լաֆայէթը: Եւ կ'ողջունեմ Փարիզը, յանուն անոնց, որ կռուեցան այս հողերուն վրայ:

Ժողովուրդը խանդավառօրէն կ'ազմկէր:

Զօրավար Փըրշինկ եւ իր սպայակոյտը ուղղակի մեկնեցան Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին մօտ: Զինուոր մը հնչեց «մեռելներուն փողը», տխուր ու սարսռալի:

Ամբողջ Փարիզ դրօշազարդուած է ամերիկեան եւ ֆրանս. դրօշակներով, յաղթական կամարն ու քաղաքապետարանի շէնքը արտակարգ կերպով լուսազարդուած են, ելեկտրազարդ կամարներ կանգնուած են մասնաւորապէս Սէն-Լազարի, Մօնփարնասի, Էնվալիտի եւ Հիւսիսի կայարաններուն առջեւ

Ղուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ

ԾԱՂԿԵՓՈՒՆՋ ՄԸ ՀԵՐՈՍԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ

Որքա՛ն ճիգ ու եռանդ թափեց նա վերջին տարիները՝ իր ձեռքով իսկ վառ պահելու պատիւ, հռչակ, ժողովրդականութիւն, որ վաստըկեր էր տասնեակ տարիներու խօլական պայքարներով...

Որքա՛ն կիրք, թշնամանք, զսպուած ցասում յարուցեց մեր շարքերում իր ձախորդ, անկարգապահ թռիչքներով Հայոց Անկախ Հանրապետութեան օրերուն, անկից առաջ, անկից յետոյ...

Քանի՜ցս ինքս անձամբ ընդհարուեցայ իրեն հետ, մասնաւորապէս 1919ին Լոնտոնի մէջ, երբ կը յորդորէի իրեն՝ հեռու պահուիլ վնասակար ազդեցութիւններէ, չաղարտել իր հմայիչ անունը, մնալ հարազատ տարերքի մէջ, զինակիցներու հարազատ միջավայրում...

Կորսուած ճիգե՜ր... Հայկական կոշտ անհատապաշտութիւնը, միացած ռազմիկի հզօր, մոլեգին խառնուածքին հետ՝ կատարեցին տարրալուծումի իրենց տխուր աշխատանքը, — եւ լեգենդական հերոսը սահեց ու սահեց աստիճանաբար թեք ճանապարհով դէպի մոռացութեան խորխորատը..:

Նետեցինք զէնքը իր ճակատագրին — մոռցուեցա՛ւ թէ իր նախկին զինակիցներէն եւ թէ իր նոր կուսակիցներէն... Եւ կը թուէր թէ այլեւս կենդանի դիակ մըն էր, կը թուէր թէ միանգամ ընդ միշտ դուրս էինք նետեր նախկին սիրուած, խնկարկուած կուռքը մեր սիրտերէն . . .

Բայց ահա հոգու տարօրինակ, քմահաճ խաղը. — Երէկ տեսայ մահուան գոյժը Յառաջի մէջ եւ երբ աւարտեցի ընթերցումը՝ արցունքները կը սեղմէին, կը խեղդէին կոկորդս...

Դիւրին բան չէ կուռքեր խորտակելը: Ժողովուրդը կը ստեղծէ զանոնք դժնդակ մաքառումներու օրերուն եւ կը պահպանէ յամառօրէն՝ հոգեկան սնունդ ստանալու, իր հաւատը վառ պահելու, իր ներքին ուժերը մարզելու եւ դէպի իդէալը մղելու համար:

Եւ մենք, անշուշտ, անգամ մը եւս ականատես պիտի լինէինք հերոսապաշտումի բուռն, զանգուածային արտայայտութիւններուն, եթէ մէկէն ի մէկ — կարմիր բարբարոսութեան հեղեղը չքանալով եւ տարածութիւնները սեղմուելով — Սասնոյ հերոսի դիակառքը, ի տեղի թաւալուելու Կալիֆորնիայի օտար, հեռաւոր հորիզոններու տակ, երթար թափօր ընելու Արարատեան աշխարհում, շրջապատուած համակ հայ ժողովրդի զուրգուրանքով... Դա կը լինէր ճշմարիտ ապոթէօզ մը:

Գլխարկնիս վա՛ր Անդրանիկի դագաղի առջեւ...

Հայ ժողովուրդը կը կորսնցնէ մէկը իր լաւագոյն ռազմական նժոյգներէն, որոնք՝ Վարդան Մամիկոնեանէն մինչեւ Դաւիթ Բէկ, Սերոբ ու Եփրեմ, մինչեւ Զավուշ, Մուրատ, Անդրանիկ՝ հսկայի բոցարձակ խոյանքներով լուսաւորեր են պարբերաբար Հայոց Պատմութեան մռայլ, միալար եւ սրտաճաք գիշերը...

Կրքերը լո՛ւռ Անդրանիկի դագաղի առջեւ:

Եւ թո՛ղ բոլոր անոնք, որոնք արհեստ դարձուցեր են երկպառակութեան որոմը ցանել մեր ուժասպառ, արիւնաքամ ժողովրդի մէջ, այս ծանր կորստեան առջեւ վայրկեան մը անդրադառնան իրենց սեւ աշխատանքի հետեւանքներուն վրայ եւ ճիգ ընեն մեզի հետ միասին համախմբելու բոլոր ազգային կուսակցութիւնները, մէկ ճակատ ստեղծելու գալիք վտանգներու հանդէպ:

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

Աննըսի հիւանդանոց

ՀԵՐՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

«... իբրեւ արծիւ սաւառնում ես լեռ ու ժայռ»:

Անդրանիկ կը մեռնի ճակատագրական շրջանի մը մէջ, երբ բնաջնջուած կէսին կսկիծը նոր ուխտեր կը ներշնչէ զարհուրելի չարիքի տակ տքացող մեր հոգիներուն մէջ, ու մնացած կէսի գլխէն կախուած Դամոկլեան սուրը՝ հերոսապաշտութեան նոր հորիզոններ կը բանայ մոխիրներէն շքեղօրէն հասակ նետող նոր սերունդի առջեւ:

Անհաւոր պահ է: Մէկ միլիոն եօթը ծովերու վրայ թափառական, մօտ միլիոն մը Արարատեան դաշտին վրայ լուռ, մունջ, անզէն եւ անպաշտպան:

Աշխարհ համայն ու մեր հարեւանները մանաւանդ (Թուրք-Թաթար) կը զինուին, իսկ մեր ժողովուրդը զինաթափ կ'ըլլայ կամ կը թմրի խաբուսիկ խաղաղութեան մը օրօրին տակ:

Սերպ եպիսկոպոս մը Ամերիկայի մէջ թերթի մը ըրած իր յայտարարութեան մէջ, ընտիր ճշմարտութիւն մը հրապարակ նետած է, որ ամբողջապէս կը պատշաճի մեր կացութեան: «Որեւէ խաղաղութիւն որեւէ պատերազմէ աւելի լաւ չէ:» Խ. Հայաստանի մէջ տիրող այժմու խաղաղութիւնը շատ աւելի վտանգաւոր է քան նախորդ կառավարութեան պատերազմները: Ընենք բացայայտ: Արիւնավառ ցնցումներու հետեւանքով ներկայ Հայաստանը հայացաւ ու մեր բռէչներուն վստահելի կորիզը դարձաւ: Կը ջլատուի ան, կը հիւծի, իսկ իր մահացու հարեւանները կ'ապաքինին ու կը դառնան զինեալ, իրական վտանգ, սպառնալու համար երկուան անհեղ ճիգերով կերպարանափոխուած մեր փոքր կանթեղին: Խորհրդային խաղաղութեան մէջ խաղաղօրէն կը կմախանայ Հայաստանը, տարափելի մղձաւանջ մը ստեղծելով մեր ֆիզիքական գոյութեան առջեւ:

Ահա այսքան ծանրակշիռ վայրկեանի մը մէջ կը շիջի հերոսի հոգին հեռաւոր Քալիֆորնիոյ մէջ:

* * *

«Կամ ազգ ենք կամ հող ու մոխիր...»:

Եթէ ազգ ենք իրապէս, կամ արեւմտեան իմաստով ազգի առողջ կորիզ՝ ու տարերայնօրէն կը ձգտինք արեւմտեան նշանակութեամբ «ազգ»ին բոլոր ստորոգելիները լրացնելու, ապա գաղութներու մէջ պիտի հանդիսանանք արթուն պահակներ վաղուան զարգացած, բարգաւաճ ազգ-պետութեան այսօրուան նախադրեալները պատրաստելով, ուժերը փորձաքարի զարնելով ու անոնց դիմացկունները համախմբելով:

Եթէ հերոսին մահէն մեր կրած յուզումը անկեղծօրէն խոր չէ եւ ազատագրութեան մեր իտէալը կենդանի, անոր յիշատակի ջինջ ու գեղեցիկ յաւերժացման համար մէկ միջոց կայ:

— Եւ պիտի լանք և՛ պիտի քալենք:

Նշանախօսքը որ կը ծնի մեր իրական կացութենէն եւ Անդրանիկի դեռ տաք աճիւններէն պիտի դառնայ.—

ինքնապաշտպանութեան ճակատի ամրացում. վաղուան կռիւին նախապատրաստութիւն:

Ճակատի ամրացումն ու նախապատրաստութիւնը հնարաւոր է միայն մեր ուժասպառ ժողովուրդի հոգեկան ու նիւթական ուժերու լարումով: Ովքեր մօտիկ են մեր ժողովրդական լայն զանգուածներու, անոնց համար անկասկածելի իրողութիւն է որ ժողովուրդի հոգին կազդուրուած է եւ բնութեան վերջին ու վճռական խոյանքին: Պակասը, նիւթն է, — բանալին ամէն տեսակ յաջողութեանց:

Անկախ որ եւ է հանգամանքէ, պարզ, առարկայօրէն կենդանական աշխարհի ամենամեծ օրէնքը ընդհանուր նմանողութեան օրէնքն է: Արդ՝ երբ բոլոր հզօրները կարմիր թէ սպիտակ, սպառազինութեան մոլուցքէն բռնուած են ու իրենց չորս բոլորը սոսկ թշնամիներ կը տեսնեն, մենք մեր ո՞ր ուժին եւ ո՞ր միջոցներուն կռթնած նստեր ենք սպիացի փիլիսոփայ՝ Տէրվիշին պէս ծալապատիկ, կարմիր ու սեւ, սպիտակ կամ դեղին ուժերու միացման կէտին վրայ, Բագու տանող պողոտայի ճիշտ մէջտեղը:

Ո՞վ կը ստանձնէ անհաւոր պատասխանատուութիւնը միջազգային յարաբերութեանց ծայրայեղ լարման այս շրջանին, հազար անգամ խաբուած մեր ժողովուրդի գլխուն խաղաղութեան շան քարոզ կարդալու: Գալիքը դիմագրաւելու համար նախապէս ու հզօրապէս պատրաստուելով ոչինչ կը կորսնցնենք, թերեւս քայլ մը աւելի կը մօտենանք մեր ազգային իտէալներուն, նոյնիսկ վտանգ զգալու պարագային. իսկ անպատրաստ ըլլալով վտանգի եւ ողողումներու պարագային ջրախեղդ կ'ըլլանք: Մեր սահմաններու լայնքէն ու երկայնքէն առանց թումբի վազող գետերու յորդումի վայրկեանին, մեր գոյութեան ու փրկութեան լաստափայտը Շիր-կանա՞լը թէ Երեւանի հիդրօ-կայանը պիտի հանդիսանան: Վերջիվերջոյ դառն ու մահառիթ բազմաթիւ փորձերէ յետոյ անգամ մըն ալ եւ աւելորդ անգամ մըն ալ ըլլալով չպիտի յայտարարենք գերագոյն ճշմարտութիւնը.

մենք մեզի ապաւէն:

Մենք մեզի ապաւէն,— ահա մեր սերունդին, նոր սերունդին կարճ խօսքը՝ հերոսի դագաղին առջեւ:

Մեծ, ընդհանուր, սրտաբուխ եւ գիտակից հանդգնակութիւն մը ամբողջ գաղութահայութեան մէջ, յանուն ինքնապաշտպանութեան, տիրական մտահոգութիւն մը անհաւոր գալիքին առջեւ կանխապատրաստուելու:

Թող պաղաւէրին թափուած արցունքները:

Անդրանիկկորուստին առջեւ կոչ կ'ընենք ազատասէր ու մաքառող հայութեան, իրենց լումաներով կազմելու ուժեղ ֆոնտ մը յանուն անոր յիշատակին եւ մեր ժողովուրդի կեանքի եւ յոյսի պահպանման:

Վտանգներով շրջապատուած է մեր գոյութիւնը: Անդրանիկը իր ողջութեան մրրկահաւին պէս սիրեց վտանգները, ապրեցաւ փոթորիկներուն դաժան գեղեցկութիւնը, իր կեանքը հսկաւակ իր վրիպումներուն, բարձրօրէն սաւառնեցաւ մեր մռայլ գոյութեան վրայ, յաճախ յոյսի բազմաթիւ ճրագներ վառելով: Այժմ ալ իր մեռնելէն յետոյ թող իր հոգին վարէ ու մարզէ մեզ: Հերոսապաշտութեան գոհունակութիւնը չէ չարիքին բալասանը: Հերոս դառնալու անմնկուն խոյանքով պատմութեան մէջ խորտակուեցան Պասթիլները: Այդ թափին յարաճուն ուժգնութեան մէջ միայն կը փլին չարիքի գահերը նաեւ մեր հայրենիքին մէջ:

Կը պաղատիմ, ընկերներ, ձեր հոգիներուն պատուհանները ջահերու պէս վառեցէք մեռնող հերոսի հոգիին յամեցող կայծերէն, ու նայեցէք «սաղաւարտ» հորիզոնին որ յղի է ծանրակշիռ անակնկալներով:

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ

Փրակայէն ստացանք հետեւեալ հեռագիրը.—

Փրակա, 13 Սեպտ. — Խորապէս կ'ողբանք ազգային մեծ հերոս ազատատենչ Անդրանիկի մահը:

Փրակայի Հայ Ուսանողական Միութիւն

1×1=1

Ա.

Մեր հայրենիքին մէջ սկսած ողբերգութիւնը աստիճանաբար կը հասնի կատակերգութեան:

Սրտառուչ խրախոյսանքի մը մատնուած են մեր կոմիսարները: Եւ այս անգամ ո՛չ թէ անոր համար՝ որ «դաշնակները դաւադրութիւններ են լարում», այլ այն պատճառով՝ որ «չկա՛յ աչքի զարնող մի վէպ եւ ոչ էլ բանաստեղծութիւն՝ որի վրայ որոճար ու հիանար մատաղ սերունդը»...

Անկեղծ եղիթ մըն է այս եւ պէտք է ծափահարել անպայման: Կը տեսնէ՞ք. ուրիշ ժամանակներու պէս, յանկերգի նման՝ չեն ըսեր այլ եւս. «Դաշնակների ստեղծած աւերակներն են սրանք. դաշնակներն են պատճառ» եւ այս տեսակ հազար ու մէկ առարկութիւններ՝ որոնց վրայ հաւերն անգամ կը ծիծաղին: Ընդհակառակն, կ'աւելցնէ Խանոյեանը, «խօսքս խորհրդային գեղարուեստական գրականութեան մասին է»:

Անցեալները «Յառաջ»ը արտատպած էր Անդրկովկասի Դաշնակցային կառավարութեան նախորդ փոխ-նախագահ Ս. Խանոյեանի մէկ յօդուածը (Խորհրդային Հայաստան, 8 Յուլիս), ուր պոլշեւիկ վարիչը անկեղծ զայրոյթով կը յայտարարէր. «գեղեցիկ գրականութեան պակասը զգալի է ու վհատեցուցիչ: — Լրջօրէն քննենք տագնապը մեր գրականութեան... — Երբեք կողմնակից չենք այն բանին որ, «Թէեւ վատ է, թոյլ է՝ բայց մերն է» առարկութեան:— վերջ տանք տնային պատերազմին»... Եւ դեռ շատ ու շատ այսպիսի գանգատներ ու մտահոգութիւններ:

Արշաւիր Մելիքեանն ալ, հաշիւէ հասկցող մարդ, Մարտակոչի Օգոստոս 6ի թիւին մէջ յօդուածով մը կը փորձէ խաղաղեցնել ու մխիթարել իր ընկերը՝ ըսելով, «Չունինք քննադատութիւն, չունինք հրապարակախօսներ, ո՞ւր են մեր երգիծաբանները... — Չունի՛նք Ռաֆֆիներ, ունի՞նք Սունդուկեաններ, — ո՞ւր են մեր Պարոնեանները, չերեւացի՛ն մեր Աբովեանները»...

Կը տեսնէ՞ք այս կատակերգութիւնը... Փոխանակ մխիթարելու, պղպեղ կը ցանէ խեղճ Խանոյեանի վէրքերուն վրայ... Բայց, ինչպէս ըսի, հաշիւէ հասկցող մարդ է Մելիքեանը. եւ տեսէք ի՛նչ հաշիւներ կը ներկայացնէ, իր ընկերը մխիթարելու համար:

Կ'ըսէ. «Հարկ չկայ շտապելու, Ռուսաստանումն էլ մի քանի տարի առաջ, անհամբեր քննադատները մեծ դժգոհութեամբ արձանագրում էին այն փաստը թէ չկան Տոլստոյներ, Ուսպենսկիյներ, Դոբրոլիւբովներ: Բայց՝ ինչպէս Ռուսաստանում՝ մեր մէջ էլ տեղի կ'ունենայ բարեփոխում»... Իբրեւ թէ «բարեփոխում» տեղի ունեցեր է Ռուսաստանի մէջ, անոնք արդէն ունին իրենց Տոլստոյ, եւ մենք՝ որ կը կարդանք ապառնի առուներու շինութեան, ու ամէն յիմար եւ աւելորդ բաներու մասին, չգիտենք այս, տեղեկութիւն չունինք նոր Տոլստոյի մասին...

Սակայն ամէնէն կարեւորն այս չէ, այլ այն՝ որ Մելիքեանէն սկսած՝ ամենավերջին «Պրոլետ-Գրող»ը կը մտածէ կամ կ'ըսէ. «ինչպէս Ռուսաստանում՝ մեր մէջ էլ»...: Ահա այս տեղէն կը փչէ այն սառնամանիքը, որ մինչ՛ փէկ դալկացնէ մեր գրականութեան երբեմնի յուռթի պարտէզը... Ահա այս տեղէն կուգայ մեր կարմիր-գրողներու հիւանդկախութեան պատճառը...

«Ինչպէս Ռուսաստանում՝ մեր մէջ էլ»...

Փեթրոկրատի մէջ բրինձ ու բամպակ չի բուսնիր, բայց կը բուսնի Արարատեան դաշտին մէջ... Աշտարակցին երբ կը զարդարուի Մոսկուայի կերպասներով՝ պարտաւոր է, փոխադարձաբար, հարբեցնել Մոսկուացիները՝ իր գինիով... բայց մենք հակառակը կը տեսնենք, Մելիքեանն ու բոլոր «պրոլետ գրողներ»ը աչք են տնկեր Մոսկուայէն եկած գինիին՝ որ գինովնան... «ինչպէս Ռուսաստանում՝ մեր մէջ էլ...»

Լա՛ւ, «Ինչպէս Ռուսաստանում՝ մեր մէջ էլ», ընկեր Մելիքեան, ձեր խօսքը շաքարով առնենք:

Ռուսաստանի մէջ, տեսէք թէ ի՛նչպէս կ'ըսէ այն տեղէն նոր վերադարձած ականաւոր ֆրանսացի գրող մը Ժորժ Տիւհամէլը, որ երբեք ալ ձեզի թշնամի չէ.— «Լէնինկրատի այս գրադարանին մէջ բազմաթիւ թանկագին երկերու կարգին, կրցանք քննել Պուշկինի, Կոկոլի, Դոստոեվսկիի, Թոլսթոյի եւ Չեխովի ձեռագիրները . . . Նոր Ռուսաստանը կը պատուէ իր մեծ մարդիկը... Թոլսթոյի դիմանկարը կը զարդարէ գրեթէ բոլոր տուները, հասնելով մինչեւ ամէնէն պարզ խրճիթը... կը պահուի գրողին բնակարանը... կայ նոյնպէս Թոլսթոյի թանգարանը, ուր հաւաքեր են բազմաթիւ նշխարներ՝ որոնց առջեւէն դպրոցականներու շարքը կ'անցնի ամբողջ օրը... Մոսկուայի մէջ կայ նոյնպէս Դոստոեվսկիի թանգարանը, Եալթայի եւ Խրիմի մէջ Չեխովի թանգարանը...» եւայլն, եւայլն:

«ինչպէս Ռուսաստանում՝ մեր մէջ էլ»... Դեռ մինչեւ օրս. «ինչպէս Ռուսաստանում», չըսին «Հայաստանը կը պատուէ իր մեծ մեռեալները»: Եւ տարին անգամ մը, երբ հայ ժողովուրդը, ձեզմէ հեռու ապրողները կը պատուեն իրենց մեծ մեռելները, Զարդարեանը, Վարուժանը, Զօհրապը եւ բազմաթիւ բանաստեղծներն ու գիւղացիները... դուք կը փորձէք արգիլել, կը փորձէք սեւցնել անոնց յիշատակը, եւ երբեք ալ չէք ըսեր. «ինչպէս Ռուսաստանում մեր մէջ էլ»...

Չեմ հասկնար թէ քանի՞ հոգի պէտք է վարձատրել, Թաւրիզի խանութպաններէն գնելու եւ հաւաքելու համար մեր ալ «մեծ մարդոց ձեռագիրները»...

Սակայն երբեք ալ չեմ ուզեր ձեզ յուսահատեցնել, սիրելի Մելիքեան, եւ չեմ ուզեր որ այդքան յոռետես ըլլաք ըսելով. «Քննադատութիւն չունինք. ո՞ւր է մեր Արծրունին, երգիծաբանութի՛ւն չունինք. ո՞ւր է մեր Պարոնեանը». եւ ընկեր Խանոյեանն ալ շա՛տ կը չափազանցէ ողբալով. «Չկայ աչքի զարնող մի գործ»...: Դուք ժխտո՞ւմ էք «Մօրկանի խնամին» կամ «Բաջ Նազարը»...: Մի՞թէ... Կը տեսնէք ուրեմն որ Պարոնեաններու պակաս չկայ, իսկ քննադատներու կամ Արծրունիի պակասը չէ՞ք տեսներ որ կը լեցուի ձեզմով...

Բայց, ի միջի այլոց, ըսեմ որ ձեր մէջ ամէն բան քիչ մը հակառակ իմաստով տեղի կ'ունենայ: Պարոնեանը ծնաւ Աբիսողոմ աղայէն առաջ..., մինչ ձեր մէջ՝ ահա Աբիսողոմ աղան, ոսկիները ձեռքը բռնած կը կանչէ որ գան իրեն՝ իր ծառաներու, անասուններու եւ առուներու հետ նկարեն. բայց Պարոնեանը կ'ուշանայ...

Այդ տեսակ հերոսին՝ այդ տեսակ ալ աշուղ է պէտք...

1×1=1. եւ, ինչքան ալ Նիցշէն հակառակը պնդէ, «ժամանակի ընթացքին չի դառնար երկու...:»

ԵՕ - ԿԱ.

ՇԻՐԱԿԻ ՆԱԻԹԸ

Մարտակոչի խմբագիրը տեսակցութիւն մը ունեցած է Շիրակի նաւթային մենաշնորհին հսկող ճարտարագէտ Կանդիլաքինի հետ, որ կ'ըսէ (25 Օգոստոս).—

«Շիրակի նաւթին մենաշնորհը տրուած է իտալ-բելժ ընկերութեան մը, 5 տարուան պայմանաժամով: Հետախուզութիւններու պայմանաժամը կը լրանայ 1929ի Մարտին: Շահագործման համար իրաւունք տրուած է 30 տարի: Փորուած են 4 հորեր, իւրաքանչիւրը 100 մեդր խորութեամբ:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳ…

ՍԱԼՆՈՅ ՁՈՐԷՆ

Դուն կայնէր ես կալի մօ…
կանաչ զըպուն, կարմիր…
քան զլուսնթագն էլ խո…

Արի երթանք, անենք սէյր…
Բոլոր երես, պզտիկ բերան,
Քո առնողի տըներ վերան:

Արի՛ երթանք ծաղկուն…
Քաղենք խոտուն քաֆուր…
Քե պատմեմ զիմ սրտի դ…

Հաւաքեց՝ Եղ. Տարօնե…

Զպուն — Տեսակ մը … գօտ, կանանց յատուկ.

Սէյրան — Շրջագայութ… սահմանափակ վայրի մէջ.

ՊԱՐԵՐԳ ՏԱՐՕՆԷՆ

Աղջի՛կ, ջանօ՛, կէսօրին է…

Դու կը նմանիս զօզանի գա…
ջերմակ գիւրպան վեր կը…

Ես եմ քու եար:

Աղջի՛կ, ջանօ՛, դու կայնէր…

Արեւ զարկեր սրտածոցին,
Ջուխտ մը շամամ մէջ քու…

կ'եղնէր մալհամ եար իմ…

Հաւաքեց՝ Յ. Մ…

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՊԵՐԼԻՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՋԱՆ…

Ժընեւի Սեպտեմբեր… դովին առթիւ հոս ալ … թափուեցան մեր ժողով… ձայնը լսելի ընելու համար.

Հայ եւ գերման միութ… որ քանի մը ամիս առաջ … ժողով գումարելով իր … թիւնը պահելու նոր … կ'ընէր, այժմ գործի նախ… է: Հրատարակած է «Արմէն…» անուն տետրակ մը, ուր յօդ… ներ կան մեր դատին եւ … վուրդին ներկայ վիճակին … գան կողմերը պարզող. աշխ… ցած են մասնաւորաբար … Շթիլը, տոքթ. Արտաշէս …եան եւ տոքթ. Կրինֆիլտ:

Ինչպէս անցած անգամ … գաղութային միութեան … թիւնը, Նանսէնի ծրագրի … ղութեան համար դիմում … էր արտաքին նախարար Շ… գէմանի:

Ահա՛ այս առթիւ գր… նամակը.—

«Պերլինի հայ գաղութը … հիւնակութեամբ տեղեկ… մամուլէն որ դուք, ազնուա… տէ՛ր, իբր պետը Ազգերու … նակցութեան գերման պատ… րակութեան, յայտարարած … Յունիսի նիստին մէջ, որ … կառավարութիւնը պատր… Խորհրդային Հայաստան … քանի մը հազար հայ տարա… ներ տեղաւորել կարենալու … մար Տոքթ. Նանսէնի երկու … րիէ ի վեր մշակած ծրագ… իրագործման նիւթապէս … նակցիլ:

«Յայտնելով, Պ. Նախ… Պերլինի հայ գաղութին ան… մեր սրտագին շնորհակալ… նը ձեր մարդասիրական … համար, որով մեր դժբախ… բնակիցներէն գէթ մէկ … մասին վիճակը պիտի բ… լաւուի, կը յուսանք որ … գումարուելիք Ազգերու Դ… ցութեան տարեկան ժողով… որուն մէջ անգամ մըն ալ … յերու իրենց հայրենիքը … սորուիլը քննութեան նիւ… տի ըլլայ,— նոյն չափով … պան պիտի կանգնիք այս … րին եւ ձեր կողմէ ուժ … տաք անոր իրականացման…

Ստացուած պատասխանը …

Տոքթ. Շթրէզէման, …
Ժընեւ, 1 Սեպտեմբեր, …

Պերլինի Հայ գաղութ… միութեան,

Պ. Նախարար Տոքթ. Շ… գէման յանձնարարեց ինձ, … Պերլինի հայ գաղութ… թեան, հաստատելու համար … Օգոստ. թուակիր գրութեան … հակալութեամբ ստացած ըլ…

Խորին յարգանք…

ՊԼԻՒՆՉԵ…

(Անձնական քարտ…)

ԾԻԾԱՂ

ՈՐՍՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Որսի եղանակ է... Նոյնիսկ Փարիզի մէջ: Այս է լեցուն:

Քիափի որսորդները կը մաքրեն քաղաքին բոլոր թաւուտները,— պանդոկ, պարասրահ, խաղատուն:

Ջիունունայն չեն դառնար որսորդները: Սակառին մէջ կը թխեն գող ու դրամաշորթ, ոճրագործ ու խաբեբայ, օտարական ու թափառաշրջիկ:

Եւ որքա՛ն շատ են օտարականները, որոնք առանց անցագիրի ցրանսա մտած, կ'ապրին անհասկնալի միջոցներով:

Փարիզցիներն ալ գիտէին այդ, որսը շա՛տ է մայրաքաղաքին մէջ: Եւ հիմա, երբ որսորդութեան հաշուեցուցակը կը տեսնեն, ոչ ոք կը զարմանայ թէ ինչու առատ է որսը: Փարիզ կուտուած այս հսկայ քառ-անտառին մէջ, միայն սոխակ ու տատրակ չէր, որ պիտի ապրէին:

Ջենք զարմանար. այլ կը մաղթենք որ Քիափի որսորդները շարունակեն որսը եւ Փարիզ անտառը մաքրագործուի իր գայլերէն, աղուէսներէն, գիշակեր թռչուններէն:

Սակայն, երբ Տիկին Արդարութիւնը ազատ արձակէ այն որսը, զոր իրեն կը յանձնէ որսորդը, վերջանալիք չունի: Ուրեմնեւ Քիափի որսորդները պիտի ստիպուին գալ տարի որսալ այն ճագարները, զորս բռնած էին: Բայց, պէտք է խորհիլ, որ ճագարները ծագ կը հանեն եւ կը շատնան արագաբար:

ՄՈՐԻՍ ՓՐԱՔՍ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Անցի գիշեր ոստիկանական նոր խուզարկութիւններ կատարուեցան Փիկալի, Պլանշի եւ Քլիշիի հրապարակներուն վրայ: Բազմաթիւ անձեր հարցաքննուեցան եւ տեղւոյն վրայ ստուգումներ կատարուեցան: Շատեր, որոնք ինքնութեան թուղթեր չունէին, ոստիկանատուն տարուեցան:

Նոյնպէս խուզարկութիւններ կատարուեցան Սանթէի եւ Փըթի-Մօնրուժի թաղերուն մէջ: Ինքնութեան թուղթ չունեցող չորս օտարականներ ոստիկանական տեսչութիւն տարուեցան: Սէն Ժօրժ թաղէն ալ բազմաթիւ օտարականներ ձերբակալուելով օտարականներու ճիւղին պետ Պ. Սատարի յանձնուեցան: Պիտի հետապնդուին երեք պանդոկապետներ:

100 ՍԻԿԱՐ. — *Լիպշթայնի մէջ դեղավաճառի մը աշկերտը, 17 տարեկան, գրաւ դրաւ թէ երկու ժամուան մէջ կրնայ խմել 100 սիկար: Եւ խմեց, բայց մեռաւ անմիջապէս, թունաւորուած:*

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՆՈՐ ՄԱՀԱՓՈՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Պոլսոյ Թուրք թերթերը ընտեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդեն Հաճի Սամիի մահափորձին առթիւ բացուած քննութեանց մասին:

Մինչեւ հիմա կատարուած քննութեանց նայելով, մահափորձին գաղափարը նախ եւ առաջ 150ոցներէն Չէրքէզ Րէշիտի գլխուն մէջ ծագում առած է: Չէրքէզ Էթհէմի եղբայրը այս մտածումը գործադրելու համար դիմած է Չէրքէզ Հաճի Սամիի, որ անցեալին մէջ ապացուցած ըլլալով թէ լաւ կը կատարէ արիւնալի պաշտօններ, առանց առարկութեան ընդունած է: Կազմակերպութեան վարիչներն են ներկայիս Յունաստան գտնուող Չէրքէզ Էթհէմ եւ իր եղբայրը Րէշիտ: Քննութիւնները կը շարունակուին Պոլսոյ ընդհ. դատախազի օգնականներէն Սէլահէտտին եւ երկրորդ հարցաքննիչ Խայրէտտին պէյերու կողմէ:

Կարգ մը «փառշըմէն» թուղթեր ձեռք անցուած եւ քիմիական բաղադրութեամբ տարրալուծուելով ասոնց վրայ կարգ մը գիրեր տեսնուած են: Այս թուղթերուն պարունակած խորհրդաւոր գիրերուն մասին դեռ պատասխան մը չէ հասած:

Այս դէպքին առթիւ Սեօքէի մէջ (Իզմիր) ձերբակալուած անձերէն Սեօքէցի Չէրքէզ Էշրէֆի անբաժանելի Ճէմալ պէյի եղբայրը հսկողութեան տակ ճամբայ հանուած է դէպի Պոլիս: Կ'ենթադրուի զօրեղապէս թէ այս դաւաճանն ալ կարեւոր դեր մը ունէր մահափորձի ծրագրին մէջ: Բոլոր կալանաւորները յարաբերութենէ զրկուած են: Ամբաստանեալներէն Հագգը, որ վիրաւորուած ըլլալով հիւանդանոց կը գտնուի եւ Չէրքէզ Սամիի հրոսախումբին կարեւոր անդամներէն է, սկսած է խոստովանութիւններ ընել:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՍԳԱՏՕՆ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԿԱՐՏԱՆ.— *Սուգ էր կարտանի աշխատաւորութեան համար շարունակ մէկ շաբաթ: Ժողովուրդը թեւին կապած սգանշանը, անհամբեր կը սպասէր հերոսի յիշատակին կատարուելիք սգահանդէսին՝ կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան կարտանի տան մէջ, Սեպտ. 11ին կիրակի կէսօրէն վերջ ճիշտ ժամը 3ին:*

Ամառնային գեղեցիկ օդ կ'ընէր: Հովի շունչէն կը ծածանէին Դաշնակցութեան ցան ճակտին կախուած երեք դրօշակները: Որոշեալ ժամէն առաջ հոծ բազմութիւն մը խումբ-խումբ կը դիմէր դէպի սրահ: Շատ չանցած չտեսնուած բազմութիւն մը լեցուց Տունը:

«Սասնոյ Առիւծ»ի մեծադիր նկարը՝ չորս կողմը սեւ շղարշով եւ եռագոյնով եզերուած՝ կախուած էր բեմի ճակտին: Ծաղկեպսակներ բերած էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէն, Քրիստափոր, Զաւարեան, Ռոստոմ, Մուրատ, կորիւն եւ կայծակ խումբերը, Խարբերդի գաւառի Ուսումնասիրաց ընկերութիւնը եւ Տիգրանակերտցի Աբրահամեան ընտանիքը:

Ընկ. Մ. Ասլանեան զգածուած շեշտերով բացաւ հանդէսը եւ հրաւիրեց կարապետ քհն. Երկանեանը՝ կատարելու սգահանդէսի արարողութիւնը: Քահանան զգեստաւորուած բեմ բարձրացաւ եւ «Որ յանկուցն»ով սկսաւ հոգեհանգստի տխո՛ւր արարողութիւնը: Ներկաները ձեռքերնին բռնած էին սպիտակ մոմեր, սեւ ժապաւէնով կապուած: Հոգեհանգստեան արարողութենէն վերջ բեմ բարձրացաւ ընկ. Արօեան Հ. Յ. Դաշնակցութեան կարտանի կոմիտէի կողմէ յարգանքի խօսք ըսելու: Ընկերը խոր յուզումով յիշեց զօրավարին անսպասելի մահը հեռաւո՛ր Ամերիկայի, խաղաղական ովկիանոսի ափերուն վրայ, հեռո՛ւ մայր հայրենիքէն: Կանգ առաւ «Հերոս»ին քառասուն տարուան անձնազոհ աշխատութիւններուն վրայ, նուիրուած հայ ազատագրութեան պայքարին: Տուաւ զօրավարին կենսագրականը, յիշելով պատմական դրուագ մը, ցաւ յայտնեց որ Անդրանիկի պէս զօրավար մը եթէ իր ցանկացած ազատ ու անկախ հայրենիքին մէջ մեռնէր վինուորականի մը արժանավայել շուքով պիտի թաղուէր եւ 101 թնդանօթներու որոտը պիտի թնդացնէր աշխարհը ի նշան սուգի: Անդրանիկը, ոչ Ռամկավարին, ո՛չ Հնչակեանին եւ ո՛չ Դաշնակցականին է, ան կը պատկանի հայ ազգին եւ հայ ժողովուրդին: Անդրանիկ հասարակ մահկանացուներէն չէ, ան մեռած չէ՝ ա՛յլ կ'ապրի: Եթէ անոր անունը միշտ վառ մնայ մեր սրտերուն մէջ, ինչպէս նաեւ անոր հետապնդած ու ընդգրկած գաղափարը, այն ատեն Անդրանիկի մարմինը պիտի փոխադրուի ազատ ու անկախ Հայաստան եւ հոն պիտի կառուցուի Անդրանիկի անունով Ռազմական Աստուածը, ուր հայ ժողովուրդը ուխտագնացութեան պիտի երթայ:

Երիտասարդ մը՝ Ծատուր Պէրպէրեան ինքնագիր յարգանքի ուղերձ մը կարդաց: Օր. Վ. Քէշիշեան հերոսին ուղղուած արտասանութիւն մը ըրաւ: Անդրանիկի խումբ մը զինուորներու կողմէն դամբանական կարդաց ընկ. Մ. Ասլանեան:

Հանդէսէն վերջ առաջարկուեցաւ հանդիսականներուն որ ժողովրդական մեծ թափորով ծաղկեպսակները տարուին Անծանօթ զինուորի յուշարձանին: Ժողովուրդը խուռներամ դուրս ելաւ հանդիսավայրէն եւ թափոր կազմեց: Առջեւէն կ'երթային դպրոցական աշակերտուհիներ՝ բռնած ֆրանսական եւ հայկական դրօշակները, ասոնց ետեւէն հերոսին մեծադիր նկարը, զոր կը կրէին երկու երիտասարդներ, անոնց ետեւէն ծաղկեպսակները. յետոյ երկսեռ բազմութիւնը՝ չորս կարգի վրայ շարուած, հանդիսաւոր կերպով ճամբայ ելաւ դէպի Անծանօթ զինուորի յուշարձանը: Երեք քառորդ ժամ քալելէ վերջ թափորը հասաւ Անծանօթ զինուորի յուշարձանին մօտ, անցնելով քաղաքի կեդրոնական փողոցէն: Օտարներ զարմանքով կը դիտէին տեսարանը ու մօտենալով կը կարդային ծաղկեպսակներուն վրայի մակագրութիւնները: Այստեղ եւս յարգանքի խօսք ըրաւ ընկ Արօեան:

Վիրապ

«ՈՒՐԻԷԼ ԱԿՈՍՏԱ»

ՄԱՐՍԻԼԻԱ.— *Վաստակաւոր գեղարուեստագէտ Զարիֆեան տուաւ իր հրաժեշտի ներկայացումը՝ «Ուրիէլ Ակոստա» Շաբաթ երեկոյ 1ը Պօն Թէաթրի մէջ:*

Զարիֆեան երեւան եկաւ իբրեւ Ակոստա եւ գերազանցեց իրեն մասին գրուած ներբողները: Ան, վարպետօրէն պատկերացուց սրտի, զգացումներու, տրամաբանող մտքի մը զօրութիւնը:

Ցեսարանը աւելի սրտամօտիկ էր երրորդ արարին մէջ: Ակոստան հանդիպում մը ունեցաւ իր եղբօր եւ խղճալի կոյր մօրը հետ: Այդ սրտառուչ րոպէին իր սիրուհիին երեւումը յանկարծակիի բերաւ երիտասարդ Հրեան եւ ապրեցաւ այնպիսի հոգեկան վայրկեաններ, որմէ յստակօրէն կը պարզուէր հրէական անօրինակ տաղանդը:

Զարիֆեան խսկական Ակոստան մարմնացուց նաեւ մեղայագիրի ընթերցման պահուն:

Մարութեան իր վճռական արտայայտութիւններով, ճշմարիտ հակառակորդ մը եղած էր Ակոստայի: Իր շարժուձեւերն ու իմաստալից նայուածքները մասնաւոր հմայք մը կուտային խաղին:

Զարիֆեան «Ուրիէլ Ակոստա»յով կը բաժնուի Մարսիլիայէն, սրտերու մէջ թողելով գեղարուեստի երեք աննման յիշատակներ:

Ս. Միլտոնեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄ

S. C. CHOISY (1)

ԱՐՄԷՆԻԱ (Ա)

Այսօր «Արմէնիա»ի խումբը կարեւոր մրցում մը եւս պիտի կատարէ մրցելով Շուազիի խումբին հետ: Շուազի կը պատկանի Փարիզի պատուոյ դասակարգի փռոմոսիօնին եւ կը պատրաստուի յառաջիկայ Կիրակի օրուան ախոյեանութեան մրցման: Շուազիի խումբը անցեալ տարուընէ աւելի ուժեղ է եւ հայ խաղացողները պէտք է իրենց կարելին ընեն լաւ արդիւնքի մը յանգելու համար:

«Արմէնիա» երեք շաբաթէ ի վեր կը մրցի իրմէ վեր խումբերու հետ: Իրականին մէջ տկար խումբերը իրենցմէ ուժեղներուն հետ մրցելով է որ կրնան յառաջդիմել: Անցեալ տարուան հետ բաղդատելով, «Արմէնիա»յի խաղացողները մեծ յառաջդիմութիւն ըրած են եւ կը խոստանան մօտ ատենէն հայկական լաւագոյն խումբը դառնալ:

Ա. խումբին ժամադրավայր որոշուած է այսօր ժամը ճիշտ մէկուկէսին Կառ տ'Օսթէրլից:

«Արմէնիա»յի պահեստին ալ իր կարգութենէն վեր մրցում մը պիտի կատարէ այսօր Մոնմօռանսիի մէջ, խաղալով A. S. Montmorency*ի Ա. խումբին հետ, որ կը պատկանի Ա. դասակարգին: Նորակազմ երկրորդ խումբը պիտի մրցի Մոնմօռանսիի պահեստիին դէմ:*

ԹԷՆԻՍ

ԱՍԼԱՆԻԻԼ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Գերմանիոյ եւ Տօվիլի թուռնուաներէն վերջ, հայ թէնիսմէնը Հունգարիա երթալով, Պուտափէշտի մէջ մասնակցեցաւ Հունգարիոյ ախոյեանութեան մրցումներուն:

Առանձին այրերու մրցումներուն մէջ Ասլանկիւլ դարձեալ մինչեւ վերջընթեր մրցումները հասաւ ու պարտուեցաւ:

Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ.— *Լիլի մօտ Լէզէն գիւղին մէջ 15 տարեկան պատանի մը, Ռոպիթայլ, դրացի աղջնակի մը, Ժանի հետ, որ 8 տարեկան է, խաղալու կ'երթայ հորի մը մօտ: Հորը կը գտնուի ստորերկրեայ նկուղի մը մէջ: Ռոպիթայլ աղջնակը կը նետէ հորին մէջ: Երբ կը ձերբակալեն, կը պատմէ.*

—Նկուղին մէջ կը խաղայինք: Ժանի գլուխը զարնուեցաւ պատին: Գլուխը սկսաւ ուռիլ: Երբ դուրս պիտի ելլէինք, բսի որ անցնինք հորին բերանին մօտէն: Այդ պահուն հրեցի աղջնակը, որ ինկաւ հորին մէջ: Ելեկտրական լապտերին լոյսով տեսայ որ սեւ ջուրին մէջ կը տապլտկէր: Երկար տեւեց, բայց վերջացաւ մեռաւ:

Կանխահաս ոճրագործը բանտ պահեցաւ:

ՍԻՐՈՅ ՈՃԻՐ.— *Երիտասարդ ֆրանսացի մը, Ֆուլիէն Պուաժօ, Սասիէրժ-Սէն-Ժէրմէնի մօտ, հօրը ագարակին մէջ կը ծանօթանայ դեռատի աղջկան մը հետ: Սատիկ կը սիրահարի եւ հետզհետէ նախանձը բոյն կը դնէ սիրտին մէջ: Ու կը կասկածի իրենց ծառային վրայ:*

*Անցեալ օր կ'որոշէ սպաննել ծառան, երիտասարդ ու անմեղ տղայ մը: Հրացանը կ'առնէ ու կ'երթայ դաշտ, ուր կ'աշխատէր տղան: Պուաժօյի սիրուհին, *գուշակելով ոճիրը, կ'աշխատի արգիլել: Պուաժօ հրացանը կը շտկէ եւ կը սպաննայ:*

Աղջիկը ճամբայ կ'ելլայ: Եւ Պուաժօ, մօտենալով դաշտին, հեռուէն նշան կ'առնէ եւ կը պարպէ հրացանը: Ծառան, կռնակէն վիրաւոր, կը փախի գետին: Պուաժօ վազելով կը յարձակի վիրաւոր տղուն վրայ, կը խածնէ ձեռքերն ու երեսները:

Երբ տուն կը դառնայ, ոստիկան մը կուր առնելով, կը հասնի: Պուաժօ կրակ կ'ընէ ոստիկանին վրայ, բայց կը վրիպի: Ոստիկանը հետզհետէ կը մօտենայ: Պուաժօ տեսնելով որ դիմադրել անկարելի է, կը պոռայ.

— Սպաննէ՛ զիս:

Եւ սակայն ոստիկանը շարունակ դիրք փոխելով կը մօտենայ: Այն ատեն, Պուաժօ հրացանը կը պարպէ իր գլխուն եւ կը փռուի գետին:

ՍԵՆԵԱ՞Կ ԹԷ ԽԱՆՈՒԹ.— *Ոստիկանութիւնը ժամանակէ մը ի վեր կը հետապնդէր գող մը, Մէսնէր: Վերջապէս յաջողեցաւ, առջի օր, ձերբակալել զայն իր թաքստոցին մէջ: Սենեակին մէջէն գտնուեցաւ 200,000 ֆրանք արժէքով գոհարեղէն, արծաթեայ սպասներ, հարիւրներով փողկապներ, գլխարկներ, կօշիկներ, ձեռքձեռք զգեստներ եւ... կին մը: Երբ հարցուցին թէ ինչպէ՞ս եւ ո՞ւրկէ գողցած է, գողը պատասխանեց.*

— Գողցած չեմ, սիրահար եմ գեղեցիկ հագուելու, այս պատճառով գնեցի այն դրամով, զոր... գողցայ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ ԿԸ ՆՇՄԱՐԷ ԹԷ՝ ՁՕՐԵՂ ՄԱՐԴՈՑ ՀԵՏ Է ԳՈՐԾԸ

— Ընկեր Ալասիէ՞ֆը, կը մրմնջէ սարսափած:

— Ցտեսնենք, սիրելի՛ս, պատասխանեց կեղծ Ալասիէֆը, չէք ուզեր անշուշտ որ ընկեր Խամայիլօֆը —որ չմոռնանք թէ «մաքուրներուն» մէջ՝ ամէնէն «մաքուր»ն է — ինքնիրմէ վտանգէ Շլուսէլպուրկէն բանտարկեալ կին մը փախցնելու համար: Ահա թէ ինչո՞ւ ընկեր Ալասիէֆէն խնդրեցի որ ստանձնէ այդ պաշտօնը:

Պատասխանը զուարճացուց Կոստանդինովեան, որ գոչեց.

— Իշխա՛ն, պարզապէս հիանալի էք:

Եւ ինծի դառնալով.

— Գիտէ՞ք, բացարձակապէս «գողցած» է Ալասիէֆի ձեւն ու շարժումները. կատարելապէս ան է:

— Բայց ուրեմն, Ալասիէֆ մը կա՞յ:

— Ինչպէ՛ս թէ կայ, ըսաւ Քարասօֆ: Եւ յիշեց թէ՝ Սովետական Ռուսիոյ մէջ, մինակ ան է որ իրաւունք ունի պետական բանտարկեալները տեղափոխելու:

— Ինչ որ կը նշանակէ թէ...

— Ինչ որ կը նշանակէ թէ՝ եթէ Ալասիէֆէն զատ ուրիշ ոեւէ մէկը Շլուսէլպուրկ ներկայանայ Օրիորդին մայրը ուզելու, ապահովաբար, ինքն ալ հոն կը մնայ:

Ինծի պէս Կոստանդինովեա եւս կ'երեւի թէ կ'անգիտանար այս մանրամասնութիւնը, որովհետեւ տեսայ որ սարսռաց:

Քարասօֆ շարունակեց.

— Կը յուսամ թէ՝ իմ հին բարեկամս փոլ Արլօֆ, այլ անուամբ Նօպօտի, այլ անուամբ Քէտրօֆ, անպատեհութիւն մը չիտեսներ ինծի ընկերակցելու:

— Հիմակ ալ Արլօ՞ֆ կը կոչուիմ, ըսի խնդալով, լա՛ւ. Արլօֆ թող ըլլայ: Եւ ե՞րբ կը մեկնինք:

— Բայց, սիրելիս, անմիջապէս որ վերջացնէք ձեր ծպտումը. որովհետեւ անշուշտ կ'ընդունիք, որ Քէտրօֆ այս գործին չի կրնար միջամտել:

— Շիտակ է:

Քանի մը վայրկեան յետոյ, շնորհիւ Քարասօֆի խորհուրդներուն, կատարեալ չեկիստի մը կերպարանքը առած էի: Ըսել է թէ փախցուելիք մէկը եղած էի:

Վերջին անգամ մը եւս վճռելէ յետոյ մեր առնելիք քայլերը, հրաժեշտ առինք «Կարմիր կոյս»էն:

— Գիտէ՞ք, անպատեհութիւն մը չեմ նշմարեր որ Անուշքան ձեզի հետ մեկնի տանիք:

Մանաւանդ որ, աւելցուցի, ըսած եմ արդէն իրեն որ, ձեզի հետ մեկնելու պատրաստ ըլլայ...

— Ինչպէ՛ս, Անուշքա՞ն ալ կը ճանչնաք, գոչեց Կոստանդինովեա:

— Կարծեմ, ըսաւ Քարասօֆ խնդալով.

Անուշքան՝ իմ քոյրս է:

«Կարմիր կոյս»ը բոլորովին շուարած էր:

— Ի՛նչ մարդեր էք դուք, բացագանչեց, ի՛նչ մարդեր. եւ որքա՜ն ուրախ եմ ճակատ փոխած ըլլալուս:

Նոյն իրիկունն իսկ, պայքարի խումբերը, որոնց մէկը իբրեւ յառաջապահ, իսկ միւսն ալ իբր մեզի ուղորդ կը ծառայէր, շարժման մէջ դնելէ յետոյ, ճամբայ ելանք, դէպի Շլուսէլպուրկ, կարմիր կոյսին մայրը դահիճներուն ձեռքէն փրկելու հաստատ վճռականութեամբ:

ԱՒԱԶԱԿ ՄԸ
ԵՒ ՆՈՅՆՔԱՆ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ
ԽԵՆԴ ՄԸ

Ով որ Շլուսէլպուրկը չէ տեսած, չիկրնար հասկնալ թէ ի՞նչ կը նշանակէ այս բառը,— հոգեկոծում:

Ամբողջ աշխարհի մէջ, չկայ ուրիշ տեղ մը, որ ատկէց աւելի վհատութիւն ներշնչէ:

Ցարատեւօրէն հիւսիսային հովերու ենթակայ, կղզին որ Հոկտեմբերէն սկսեալ սառով կը ծածկուի, կարծես, չարագործի մը կողմէ դիտմամբ հոն հաստատուած է, որովհետեւ ուրիշ ոչ մէկ տեղ. ոչ իսկ Սիպերիոյ, ո՛չ իսկ Սախալինի մէջ, նման յենարան մը կարելի չպիտի ըլլար գտնել, հաստատելու համար այդքան ահարկու բանտ մը: Կղզին մօտերը, տիրապետող դիրքով մը, իր նաւակներու եւ ձկնորսներու բնակչութեամբ՝ քաղաքը կը տարածուի աւազուտ լեզուի մը վրայ:

Քաղաքին որ տեղն ալ կենաք, կը տեսնէք Շլուսէլպուրկը, որուն ասանըհինգ մեդր բարձրութեամբ հաստ պատերը եւ հինգ աշտարակները կը նշմարուին հորիզոնէն: Այս աշտարակներն ու պատերը իրենց պատմութիւնն ունին, որ սերտօրէն կապուած է պատմութեան...:

Իրօք, անոնք տեսած են մարտիրոսութիւնը եւ եղերական մահը ցարի մը՝ Իվան Անտոնովիչ վեցերորդ, որ իր մեծ մօրը կողմէ գահազուրկ ըլլալէ յետոյ, եկաւ փտելու այս կոյանոցին մէջ, ուր մնաց քսանըհինգ տարի:

Ցետոյ օր մը, իր հաւատարիմներէն մէկը փորձեց ազատել արքայական գերին. արդիւնքը եղաւ այն որ Ցարը ջարդուեցաւ իր բանտապահներուն կողմէ եւ ինքն ալ գլխատուեցաւ:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԵԱՆՑ

Welcome (բարիգալուստ) վերտառութեամբ։ Երէկ Սիւրէնի գերեզմանատան մէջ հոգեհանգիստ տեղի ունեցաւ՝ ինկած 30,000 Ամերիկացիներու յիշատակին. ճառեր խօսեցան մարաջախտ Ֆօշ եւ ամերիկացի զօրավար Սէվէյճ։ Այսօր եւս մեծ թիւով Ամերիկացիներ պիտի հասնին Փարիզ։ Իսկ վաղը տօնական օր յայտարարուած է, եւ մեծ զօրանցք ու հանդիսութիւններ պիտի կատարուին։

Ֆրանքեւռուս յարաբերութիւնները

Խորհրդային Միութեան արտաքին փոխ-նախարար Լիթվինօֆ Մոսկուայի մամուլին կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ Ռաքովսքիի խնդրին մասին։

«Բացարձակապէս անօգուտ է կանգ առնել ընդդիմադիրներու բանաձեւին տակ Ռաքովսքիի ստորագրութիւն դնելուն վրայ։ Այդ միջադէպը արդէն փակուած է Չիչերինի եւ Ռաքովսքիի տուած բացատրութիւններով։ Ֆրանս. դեսպան Հէրպէթ ինքն ալ Չիչերինի յայտարարեց պաշտօնապէս թէ այս բացատրութիւններով միջադէպը կարգադրուած կը նկատէ։

«Ասկէ զատ ֆրանս. կառավարութիւնը գիտէ թէ մենք միշտ պատրաստ ենք փոխադարձաբար իրարու ներքին գործերուն չխառնուելու համար մասնաւոր դաշինք մը կնքելու, թէեւ պէտք է բացարձակապէս յայտարարեմ թէ Ֆրանսայի մէջ խորհրդային գործակալներու գործունէութիւնը բնաւ տեղի չի տար այդպիսի թուղթ մը ստորագրելու։

«Ատենօք Ֆրանսացիները կ՚ըսէին մեզի թէ երկու պետութեանց միջեւ մերձեցումի մը արգելք եղող գլխաւոր պատճառը պարտքերու խնդիրն է։ Բայց վերջերս կարելի եղաւ այս մասին երկու կողմն ալ գոհացնող ծրագրի մը շուրջ համաձայնիլ. այսպէս՝ Խորհրդային Միութիւնը ամէն տարի 60 միլիոն ֆր. ոսկեդրամ պիտի վճարէ, եւ ասկէ պիտի օգտուին միլիոնաւոր Ֆրանսացիներ, որոնք ներկայիս արժէքէ ինկած ռուսական արժեթուղթեր ունին։

«Խնդիրը դեսպանը փոխելու մասին չէ։ Ֆրանքեւխորհրդային յարաբերութեանց բախտն է, որ կը վճռուի այս պահուս։ Չեմ գիտեր թէ խորհրդային միութեան թշնամի շրջանակներն ու անոնց ենթակայ մամուլը կը մտածե՞ն արդեօք թէ ռուսական պարտքերու մասին կարելի պիտի չըլլայ համաձայնութիւն գոյացնել, եթէ ֆրանքեւխորհրդային յարաբերութիւնները լարուին, և կամ երբ երկու երկիրներու միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզուին։»

⁂ Նախարարական խորհուրդը երէկ Ռանպույեէի մէջ գումարուեցաւ Պ. Տումէրկի նախագահութեամբ, դարձեալ զբաղելու համար Ռաքովսքիի խնդրովի ներկայութեան Պրիանի։

(Ո՛չ արտաքին նախարարութիւնը, ոչ ալ առեւտրական նախարարութիւնը տեղեկութիւն ունին թէ պոլշեւիկները մտադիր են տարեկան 60 միլիոն ֆրանք ոսկեդրամ վճարել Ֆրանսայի։)

Հակահրէական շարժում Թուրքիոյ մէջ

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ տեղական Թուրք թերթերը տակաւին կը շարունակեն Հրեաներուն դէմ պայքարը։ Հրեաները շատ կը վախնան որ խնդիրը փոքրամասնութեան հարցի մը կը փոխուի եւ կը վտանգէ հրեայ համայնքին շահերը։ Հրեաները իրաւունք չունին, եւ չեն համարձակիր ալ, դուրս ելլել իրենց թաղերուն սահմաններէն։ Այս վախը աւելի շատցած է կարգ մը միջադէպերու պատճառով՝ այսպէս, Թուրքերը ջարդուփշուր թափեցին հրեայ խանութներու ապակիները, պոյքօթ յայտարարուած է հրէական առեւտուրին դէմ, եւ այսպէս՝ Թուրքիոյ զանազան կողմերը։

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը յայտարարեն թէ Հրեաները թրքահպատակ ըլլալով հանդերձ, հայրենասիրական ոեւէ զգացում չունին երկրին հանդէպ եւ կ՚անգիտանան ազգին շահերն ու իտէալները։

Դատը կը շարունակուի։ Եւ սակայն, զարմանալին այն է որ, բուն ոճրագործը, հրեայ աղջկան սպաննիչը Օսման պէյ, դեռ դատի կանչուած չէ։ Բայց Թուրքերը ոչ թէ միջադէպ մը կը քննեն, այլ այս առիթով քաղաքական հաշիւներ կը մաքրեն։

Պոլշեւիկները Հիճազի մէջ

«Թայմզ» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ վերջերս պոլշեւիկներուն կողմէ Հիճազ ղրկուած պատգամաւորութեան մը մասին։ Այս վերջինը հայճեպով ճամբայ հանուեցաւ, ուխտաւորներու Հիճազ գտնուած ատեն ծիտտէ հասնելու համար։ Պոլշեւիկներուն նպատակն էր արաբական շուկան ձեռք անցընել՝ աժան շաքար եւ ալիւր ծախելով։ Բոլոր մանր առեւտրականներուն վարկ բացուեցաւ՝ պոլշեւիկեան շաքարն ու հացը տարածելու համար։ Այս կերպով, անոնք յաջողեցան Հիճազի մէջ շաքարի թոնօն երեք ոսկիլին իջեցնել։ Նոյն մրցումը կատարուեցաւ հնդկական ալիւրին եւ քարիւղին համար։

Միւս կողմէ խորհրդային Ռուսիոյ մէջ շաքարին պակասը խիստ զգալի է եւ ժողովուրդը Լենինկրատի ու Մոսկուայի խանութներուն առջեւ պոչ կը բռնէ շաքար գնելու համար։

Լեհաստան կը դատէ 36 լրտեսներ

Լէմպէրկի մէջ սկսաւ դատավարութիւնը այն 36 ուքրայնացի լրտեսներուն, որոնք կը ծառայէին Լեհաստանի մէջ սովետներու հաշուոյն։ Այս դատը, որ հաւանաբար երկու ամիս տեւէ, մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է։

Ալպանիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Ալպանիոյ Ազգային ժողովը բացուեցաւ։ Ահմէտ Զօկու ճառ մը խօսելով յայտնեց թէ Ալպանիա շուտով պիտի կնքէ առեւտրական դաշնագիրներ Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Եգիպտոսի, Թուրքիոյ եւ Ճափոնի հետ, եւ միւս կողմէ, յուսալի է որ, համաձայնութիւն մըն ալ կնքուի պապին հետ։

Օդանաւային արշաւներ

Իրլանտացի Մաք Ինթօշ, որ հակառակ վերջին օդանաւային աղէտներուն կը յամառէր կտրել ովկիանոսը, Ռուրբաթ ցորեկին մեկնեցաւ Պալտոնէլի (Տըպլին) կայանէն։ Ովկիանոսին վրայ հազիւ հասած, բռնուեցաւ սարսափելի փոթորիկի մը։ Յուսահատ, ստիպուեցաւ ետ դառնալ վեց ժամ յետոյ եւ իջաւ Իրլանտայի հարաւային եզերքը։

⁂ Բորնիյեռն եւ Ժիրարտօ, որոնք մեկնած էին Պուքրէշ, յետոյ Պէյրութ, նոյն գիծով վերադարձան։ Իրենց օդանաւը, մշուշի եւ անձրեւի մէջ, շարունակ հաղորդակցելով Էյֆելի անթելի կայանին հետ, կանոնաւոր թռիչք մը կատարեց։

⁂ Փէլթիէ Տուազի Հէլիոպոլիսէն մեկնեցաւ Պէնկազի։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի ընկերները 20 Սեպտ. Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին քաֆէ օ ֆլէռ տը լա Լիւնի վերնայարկը։ մէթրօ Իթալի։

Օրակարգ. Շրջանային ժողովի հարցերու քննութիւնը։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ
ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին, վաղը՝ երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, երրորդ Թաղապետարանի սրահը։ Rue Duguesclin։

ՎԱԼԱՆՍ

Նախաձեռնութեամբ Շ. Գարահիսարի «Արծիւ» միութեան եւ մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան, Զ. Ե. Ո. միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հօկի, Մալաթիոյ կրթասիրաց, Երզնկայի եւ Սէօլէօզի հայրենակցական միութեանց։

Այսօր կիրակի կէսօրէն վերջը ժամը 2ին, Սինէմա Սէն Լուի սրահը։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ

Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Stade Petit-Jeanի մէջ, մասնակցութեամբ փարիզի, Մարսէյլի եւ Իտալիոյ հայ լաւագոյն 70 մարզիկներու։ Բոլոր հանդիսականները անձրեւէն պահպանուած են։

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ AY Gare du Nord - Porte de Picpus, AU Gare St. Lazare - Porte de Picpus, 81 République — Porte de Picpus, Métro Daumesnil.

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔԸ

Ղեկավարութեամբ՝ Պ. Պ. Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ եւ ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ իր Զ. տարեշրջանի բացման առթիւ կուտայ իր Ա. ներկայացումը 24 Սեպտ. Շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին Sociétés Savantesի մէջ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՎ ԺԱՆ-ԷՔԱՌԻ ԳԼՈՒԽԸ ԳՈՐԾՈՑԸ

ՀԱՅՐ ԼԸՊՕՆԱՌ ՅՈՒԶԻՉ ՏՌԱՄ 4 ԱՐԱՐ

եւ **ԱՊԱՐԱՆԶԱՆԸ**, կատակերգութիւն 1 արար

կը մասնակցին՝ տիկիններ Ս. Ալիքսանեան, Ս. Նշանեան, Գ. Փափազեան, Օր. Անահիտ եւ Պ. Պ. Երուանդ Թօլայեան, Տրդատ Նշանեան, Վահրամ Սվաճեան եւ Արտաշէս Գմբէթեան

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ.— 25, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին. ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ խումբի ընկերները ժողովը կը հրաւիրուին այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 26 Rue Blanqui K. Bicêtre Seine. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր կիր. առաւօտ ժամը 10.30ին, 131 Faubourg du Temple, Belleville.

Հ. Յ. Դ. Պիյեանքուրի Ջաւարեան խումբի ժողովը այսօր կիր. առաւօտ ժամը 10ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մօնրուժի, Քաշանի եւ շրջակայքի նորակազմ «Արծիւ» խումբի ընկերները կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի այսօր կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 17 Rue Ampère Cachan, ընկ. Մինաս Ալթունեանի բնակարանը։ կարեւոր Օրակարգ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի հանրածանօթ լուսանկարիչ Մանուկ Մարկոսեան այսօր կիրակի պիտի այցելէ Վալանս կարեւոր խնդրոյ մը համար։ Նաեւ պիտի ընդունի զանազան գործեր ընկերական, ընտանեկան խմբանկարներ եւ ակրանտիսմաններ. դիմեցէք ու գոհ պիտի մնաք։

«ՖԷՊԻՍ»Ի ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Կ՚իմանանք թէ ծանօթ լուսանկարիչ Պ. Յակոբ Սէմէրճեան (Ֆէպիւս), որ երկրորդ անգամ Ժընեւ գացած էր, վերադարձած է երէկ առաւօտ, այս անգամ հետը բերելով ծանօթ անձնաւորութեանց նկարներու հաւաքածոյմը։ Ֆէպիւս նկարած է Տօքթ. Նանսէնը, Պ. Քրաֆթ Պօնարը, Օր. Ռափէն (նշանաւոր հայասէր նկարիչ) եւ հայազգի հռչակաւոր արձանագործ Պ. Սարգիսօֆը, ինչպէս նաեւ առած է Ազգերու Դաշնակցութեան ութերորդ ընդհանուր ժողովի մէկ խմբանկարը։

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ

Իլ-Սէն ժերմէնի մէջ կը բանամ ասեղնագործութեան նոր աշխատանոց մը ուր պիտի ընդունուին շրջականերու մէջ բնակող կիներ եւ աղջիկներ։

Ամէն տեսակ ասեղնագործութիւն գիտցող կամ սորվիլ ուզող, նոյնպէս իրենց տան մէջ աշխատիլ ուզող անձեր կրնան դիմել իրենց մօտ եղող աշխատանոցներէն մէկուն կամ ուղղակի ինծի։

1. Mme. Vartanouche, 7 Rue Raymond du Temple à Vincennes.

2. Mme. Kerkbechian, Rue du Moulin à Vent, Sarcelles (S. et O.).

3. Mme. N. Kévorkian, 66ter Allée de la Seine, a l'Ile St. Germain.

4. Mr. Keukdjian, 31 Rue Basfroi, XIe (մէթրօ Պասթիյ)։ *ժամը 8.30—9.30 եւ 1.30-2.30ին։*

ՍԱԿԱՐԱՆ

17 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	49
Մարք (ոսկի) 100	Mark	606	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	95
Թրք. ոսկի	» or	107	50
Մէճիտիէ	Médjidié	9	90
Լէվա 100 հատր	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	30
Լիր » »	Lire	138	75
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	492	—
Լէյ 100 հատր	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3420	—
»	II »	2010	—
»	III »	1670	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPI

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

20 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 445

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԱՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԼԽՈՒՆ

Մեր քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. ժողովը կը պատրաստուի հանդիսաւորապէս թաղել Նանսէնեան ծրագիրը, որ կը քաշքշուէր ժողովէ ժողով։

Ընթերցողները ծանօթ են այդ ծրագրին։ Մասնագէտներու տեղեկագրին համաձայն, 35,000 տեսիադին հող պիտի չորցուի եւ ոռոգուի Երեւանի շրջակաները, 15-25,000 գաղթական տեղաւորելու համար։ Ոռոգման ծախք նախատեսած են 4 միլիոն 647,000 րուբլի, գաղթականներու տեղաւորման համար՝ երեք միլիոն։ Ընդհ. գումար՝ 8-10 միլիոն րուբլի կամ մէկ միլիոն ստերլին։

Տոքթ. Նանսէնի յանձնախումբը աւելի քան երկու տարիէ ի վեր ամէն դուռ զարկաւ, դրամ ճարելու համար։ Շատեր տրամադիր են պահանջուած գումարը փոխ տալու, ծրագիրը նկատելով պարզ ճարտարագործական ձեռնարկ։ Բայց, իբրեւ գործի մարդ, երաշխաւորութիւն կը պահանջեն արտասահմանի մէջ, չվստահելով խորհրդային իշխանութեան հաւաստիքներուն։

Այդ երաշխաւորութիւնն է որ չի գտնուիր։ Ազգերու Դաշնակցութեան յիսուն անդամները հազարումէկ յանձնառութիւններ ստանձնած են միջազգային ճակատի վրայ, միլիոններ տրամադրելով Աւստրիոյ, Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ, այդ երկիրներուն վերաշինութեան համար։ Բայց իրենց լեզուները կը չորնան եւ ձեռքերը կը դողդղան, երբ հարցը կուգայ Հայաստանի խեղճուկրակ մէկ միլիոնին, որ իրենց երթեւեկի եւ ժողովներու ծախքն ալ չէ։

Ազգերու Դաշնակցութեան վերջին խորհուրդը, անցեալ Յունիսին, նորէն լսեց Նորվեկիացի բեւեռախոյզին սրտառուչ կոչը, այս ողորմելի գումարին երաշխաւորութեան համար։ Նանսէն յայտնեց թէ մեծ գումարներ ապահոված է Ամերիկայի մէջ, սակայն երաշխաւոր կը պահանջեն։ Խորհուրդը պատ ի պատ խօսքերէ յետոյ, որոշեց խնդիրը յանձնել ընդհ. ժողովին, որ ահա գումարուած է։

Ժողովը, ինչպէս ըսինք, կը պատրաստուի հանդիսաւորապէս թաղել ոռոգման ծրագիրը, նոյն իսկ առանց վիճաբանութեան ենթարկելու զայն, տրորելով նրբանցքներու եւ մասնախումբերու մէջ։

Ամէնէն առաջ, Տոքթ. Նանսէն ինքը յուսահատ է։

Ուրիշ խնդիր, եթէ հրաշք մը պատահի վերջին պահուն։

Կը նշանակէ թէ՝ անոնք որ հայկական դատը պարզապէս փախստականներու, գաղթականներու տեղաւորման խնդիր կը համարէին եւ կ'ուզէին փակել իբր այդ, անոնք ամէնէն դաժան ապտակին կ'արժանանան։

Այդ ճակատին վրայ առաջին տեղը կը բռնեն Երեւանի վարիչները, որոնց բթամիտ մէկ ներկայացուցիչը, Սրտաշէս Կարինեան, վերջերս կծու ազդարարութիւն մը կ'ուղղէր «Խորհրդային Հայաստանի բարեկամներուն», ռամկավար Զօպանեանէն մինչեւ շնորհազուրկ Դաւիթ Անանունը եւ մոլորած Բաջազնունիները.

— «Խորհրդային Հայաստանը այդ հատուածին կողմէ կը նկատուի իբրեւ «հայկական անկախութեան կորիզ», «ազգին հաւաքման» նպաստող կարեւոր ազդակ մը, որ կրնայ այս կամ այն չափով նպաստել «հին դատին» վերջնական լուծման»։

...«Ազգային» դատէն միանգամ ընդ միշտ հրաժարած են խորհրդային Հայաստանի բոլոր աշխատաւորները։ («Խորհրդային Հայաստան», 16 Յուլիս)։

Այս ճակատին վրայ կը փայլին, նաեւ, յեղափոխական Թուրքերը, որոնք իրենց փառքի կատարը հասան շնորհիւ «յաղթական» դաշնակիցներուն եւ զինակից պոլշեւիկներուն, ռուս, թուրք կամ հայ։

Բոլորը մէկ, հաւատացին թէ տապանաքար մը կը դրուի Հայկական Դատին վրայ, ծանր եւ անխորտակելի։

Իսկ իրականութիւնը բոլորովին հակառակը կ'ապացուցանէ։

Դէպքերու ընթացքը ցոյց կուտայ թէ՝ այն քարերը որ իբրեւ դամբան պիտի ծառայէին հայ ժողովուրդին, վերջը վերջը պիտի դառնան իրենց, բոլոր ուրացողներուն, դաւաճաններուն եւ թերահաւատներու գլխուն։

Վկայ՝ բովանդակ աշխարհի անվստահութիւնը հաստատուած բռնի, արուեստական կարգուսարքին հանդէպ, եւ ապրելու, մարտնչելու, յաղթելու այն խոր հաւատքը, որ վարակած է բոլոր գաղութները, մեծէն մինչեւ պզտիկը։

Վկայ՝ «հայդուկ» Անդրանիկի մահուան առթիւ արտայայտուած աննկարագրելի յուզումն ու փառաբանութիւնը, վշտահար բազմութիւններն ու թափօրները որ լեզու հանեցին նոյն իսկ պառաւները, դիւանագէտ-ժամկոչներէն մինչեւ խոհեմութեան դասական տիպարները, աղաներն ու փաշաները.

«Անդրանիկը անյաղթելի, կը կոչուի Անդրանիկը, ուրեմն պարտութիւն չկայ հայ ժողովուրդին համար»։

Ռամկավար «Պայքար»ն է որ կը պատգամէ, լսեցէ՛ք։

Կը պատգամէ՝ փառաբանելով «մեր վերջին քառասնամեակին», ուրիշ խօսքով՝ յեղափոխական, մարտական շրջանի աննման քաջագործութիւնները...

Լսեցէ՛ք, եւ բաղդատեցէք խօսքերը գործերուն հետ։ Շ.

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՖՐԷԶՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՍԱՒԱՌՆԱԿ ՄԸ ԾԱՂԻԿՆԵՐ ԿԸ ԹԱՓԷ ԴԱԳԱՂԻՆ ՎՐԱՅ

Ֆրէզնոյէն (Քալիֆորնիա) կը գրեն Հայրենիքի, Սեպտ. 7 թուականով.—

Այսօր տեղի ունեցաւ մեր ազգային մեծ հերոս Զօր. Անդրանիկի յուղարկաւորութիւնը։ Արարողութիւնները սկսան առտուան ժամը 9ին եւ վերջացան կէսօրէ ետքը ժամը 3ին։ Տիկին Զօր. Անդրանիկ արարողութեան պատասխանատուութիւնը յանձնեց Զօր. Սմբատի, հանգուցեալ հերոսին զէնքի եղբօր։

Մեռելական թափօրին առջեւէն կ'երթար զինուորական նուագախումբը, որ կը նուագէր Շոփէնի մեռելական քայլերգը։ Զօր. Անդրանիկի դագաղը իրենց ուսերուն վրայ կը կրէին հերոսին բանակին մասնակցող կամաւորներ, որոնցմէ մէկը կ'առաջնորդէր նժոյգ մը՝ սանձէն բռնած։ Ժամը 9ին դագաղը հասաւ Հայ Առաքելական եկեղեցին, ուր հազարաւոր Հայեր Ֆրէզնոյէն, Լոս Անճելէսէն, Սան Ֆրանսիսկոյէն եւ թէ Քալիֆորնիոյ տարբեր քաղաքներէն եւ վայրերէն, հաւաքուած էին իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու սիրեցեալ հերոսին։ Եկեղեցին խռնուած էր։ «Ասպարէզ»ի խմբագրատան եւ եկեղեցիին միջեւ տարածութիւնը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ մը, որ առիթ չունեցաւ եկեղեցի մտնելու։

Ֆրէզնոյի Քաղաքապետն ու Ոստիկանապետը ներկայ էին։ Ներկայ էր նաեւ Բրիտանացի հարիւրապետ՝ Տալթըն, որ ծառայած էր Հայաստանի մէջ եւ անձամբ կը ճանչնար հանգուցեալ զօրավարը։

Կրօնական արարողութենէն ետք, հանրութեան թոյլտուութիւն եղաւ վերջին անգամ տեսնելու հերոսին մարմինը։ Ասիկա տեւեց ամբողջ ժամ մը, մինչ նոյն ատեն զինուորական նուագախումբը կը հնչեցնէր մէկէ աւելի եղանակներ աւուր պատշաճի եւ խոր տպաւորութիւն կը թողուր ներկաներուն վրայ։

Երբ Զօր. Անդրանիկի դագաղը տարուեցաւ Արարատ գերեզմանատունը, սաւառնակ մը, յանուն Ֆրէզնոյի Հայ Երիտասարդներու Ակումբին, երկինքէն սկսաւ ծաղիկներ թափել սիրեցեալ հերոսին վրայ։

Օրուան երեք դամբանական խօսողները եղան Զօր. Սմբատ եւ հարիւրապետներ՝ Շիշմանեան եւ Պօնափարթեան։ Զօր. Սմբատ, որ հագած էր հազարապետի համազգեստ, շատ կարճ խօսեցաւ եւ զգայուն բառերով ըսաւ թէ Անդրանիկ յեղափոխական էր ու զինուորական, հետեւաբար անոր զէնքի եղբայրներուն իրաւունքն ու պարականութիւնն էր միանգամայն ըսել հրաժեշտի վերջին խօսքը։ Սմբատ յետոյ բացաւ դագաղը եւ յանուն իր ընկերներուն եւ զէնքի եղբայրներուն համբուրեց հանգուցեալ զօրավարը։

Հարիւրապետներ Շիշմանեան եւ Պօնափարթեան պարզեցին հանգուցեալ հերոսին յեղափոխական եւ զինուորական կեանքը։ Ապա հրաւիրեցին բոլոր ներկայ Հայերը առաջ տանելու այն գործը, զոր կիսատ կը թողուր Անդրանիկ — Հայաստանի Անկախութիւնը։

Դագաղը ծածկուած էր բազմաթիւ ծաղկեպսակներով, որոնց ամէնէն յատկանշականն ու ուշագրաւն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան զինանշանը, ոսկեգոյն կարմիր, սպիտակ եւ կանանչ գոյներով, եւ «Անմահ Հայդուկին» խորագրով։

Դամբանական ճառերէն ետք, Զօրավար Սմբատ զինանշանները դրաւ հերոսին դագաղին վրայ եւ վերջին անգամ լուսանկարուեցաւ իր ընկերոջ հետ։ Միացեալ Նահանգներու բանակէն հազարապետ Լէյժէլ կատարեց զինուորական պատիւները։ Եւ ասիկա վերջ դրաւ արարողութեան։

Ժողովուրդը մեկնեցաւ արտասուաթոր աչքերով։ Տիկին Անդրանիկի վիճակը ամէնէն սրտայոյզն էր։

*** Լուրի մը համաձայն, Անդրանիկի մարմինը զմռսելէ յետոյ Հայաստան պիտի փոխադրուի Տիկին Անդրանիկի կողմէ, եթէ կառավարութիւնը արտօնէ. այլապէս պիտի փոխադրուի Պուլկարիա, իր քրոջ գերեզմանին քով թաղուելու, որովհետեւ ան իբր մայր խնամած էր Անդրանիկը մանկութենէն ի վեր։

*** Անդրանիկի զէնքի ընկերներէն Զօր. Սեպուհ հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է, հերոսին մահուան լուրը առած ատեն.

«Արտասուեցի երբ հեռագիրները գուժեցին Անդրանիկի մահը։ Ղարահիսարի սէգ առիւծը, որ տասնեակ տարիներ սաւառնեցաւ Սասունի լեռներուն վերեւ եւ մահուան սարսափը սփռեց թշնամիներուն՝ չկայ այլ եւս։ Երկար տարիներ զէնքի ընկեր եղանք միասին, լաւ ու վատ օրեր անցուցինք միասին եւ մեր աչքին առջեւ հազարաւոր ընկերներ նահատակուեցան, բայց միշտ հետեւեցանք այդ թարմ շիրիմներուն՝ մեր ազգային գերագոյն իտէալը հետապնդելու։ Բայց, աւա՜ղ, քանի մեր կեանքերը երկարեցան, այնքա՛ն ալ փոխուեցան տեսակէտները, եւ մենք, վերջին տարիներս, գրեթէ մոռցած զիրար, քալեցինք բաժնուած ճամբաներով։

«Այսօր, երբ զէնքի ու ֆէտայի ընկերոջս մահը կը լսեմ, կը մոռնամ ամէն ինչ եւ ծունկի կուգամ ու կը խոնարհիմ այդ անբիծ, մաքուր ու անարատ շիրմին առջեւ։

«Ֆէտայի Անդրանի՛կ, նպատակակէտդ էր թաղուիլ հոն, ուր ինկած էին քու զէնքի ընկերները, սակայն բախտը չկամեցաւ։

«Այլ կուգայ ժամը մեր վերջնական ազատութեան եւ այն ատեն քու գաղափարի ընկերները կը փոխադրեն քու աճիւնները դէպի այն չքնաղ երկիրը, որուն համար տարիներ զէն ի ձեռին պայքարեցար։»

*** Փարիզի Սգահանդէսին նկարագրութիւնը՝ վաղուան թիւով։

ԴԺՈԽԱՅԻՆ ՄԵՔԵՆԱՅԻ ՊԱՅԹԻՒՆ

Կէվկէլիի մէջ պանդոկի մը պատշգամին առջեւ դժոխային մեքենայ մը պայթեցաւ։ Պայթումէն հրդեհ ծագեցաւ իրարու կից երկու պանդոկներէ։ Եօթ հոգի վիրաւորուեցան։ Եղեռնափորձին հեղինակը ծանօթ չէ։ Ոստիկանական քննութեանց համաձայն խնդիրը քաղաքական բնոյթ ունի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Ոստիկանական տեսչութիւնը առանց դադարի կը շարունակ «անբաղձալի» օտարներու մաքրագործումը։ Բազմաթիւ ոստիկա նապետներ Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ գիշերային խու զարկութիւններ կատարեցին դարձեալ։ 6րդ. թաղամասին մէ հարցաքննեցին 60 հոգի։ Չորսը ձերբակալուեցան։ 13րդ. թաղամասի մէջ 250 հոգիի ինքնութեան թուղթերը քննուեցան, երեք հոգի ձեր բակալուեցաւ։

18րդ. թաղամասին *Կրանտ-Քառիէր* թաղին մէջ 14 հաստատու թիւններ խուզարկուեցան. 500 հոգի հարցաքննուեցան։ *Կութ-տ'Օ* թաղին մէջ 800 հոգի հարցաքննուեցան. 60 ձերբակալութիւն։

Անիէռի, Ժէնվիէլիի եւ Լա Կարէնի պանդոկներէն եւ սրճարան ներէն ձերբակալուեցան ինքնութեան թուղթ չունեցող 10 օտարա կաններ։ Մօնթրէօյլի մէջ 400 հոգի, 22 ձերբակալութիւն։ Սէն Տընի մէջ 14 ձերբակալութիւն, Փանթէնի մէջ քննեցին 50 հոգի, 15 հոգ ձերբակալուած։

Վերջին երկու օրուան մէջ ընդամէնը 3000 հոգի հարցաքննուա եւ 177 հոգի ձերբակալուած են, 60ը արուարձաններուն մէջ։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԲՌՆՈՒԵՑԱՆ ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան անց եալ Չորեքշաբթի օր Բերայի մէջ աւազակախումբի մը եւ Թուր ոստիկանութեան միջեւ տեղի ունեցած ընդհարումին մասին.—

Ոստիկանութիւնը տեղեկացած ըլլալով որ կարգ մը անձե դաւադրական նպատակներ կը սնուցանեն, ամիսէ մը ի վե հետապնդումներ կատարած եւ յաջողած է երեւան հանել դա ւադիրներուն հաւաքավայրը։ Ոստիկանական քննութիւնը հա տատած է թէ դաւադիրները սենեակ մը վարձած են Բերա, Եղ բորդութեան եկեղեցիին մօտերը, Թատրոն փողոց, Րէսաֆ ափարթըմանին մէջ, ուր կը հաւաքուէին խորհրդակցութիւն ներ կատարելու համար։

Այս աւարագան ստուգելէ յետոյ, ոստիկանական պաշտօն եաներ վարձած են դաւադիրներու սենեակին կից 4 սենեա ները, մօտէն հետեւելու եւ հսկելու համար դաւադիրներու վրայ եւ յաջողած են յանցանքի վրայ բռնել զանոնք։ Այս ա թիւ տեղի ունեցած ընդհարումին հետեւանքով երկու ոստի կաններ սպաննուած են։ Մեռնող ոստիկաններն են ոստիկանա կան տնօրէնութեան ոճիրներու ճիւղի պետ աւագ քոմիսէ Մուամմէր Ճավիտ եւ աւագ քոմիսէր Հիւսնի պէյերը, որոն մահը վայրկենական եղած է։ Ասոնցմէ զատ, վիրաւորուած աւագ քոմիսէր Օսման պէյ, որ փոխադրուած է Շիշլիի հի ւանդանոցը։

Միւս կողմէ սպաննուած են նաեւ հրոսախումբին պետ Մէրճան Ալթունեան եւ ընկերը Յովհաննէս։ Ասոնցմէ զա վտանգաւոր վէրքեր ստացած են նաեւ հրոսախումբին երկրոր անդամը Մուրատ, դարձեալ Հայ մը, եւ չորրորդ անդամը, Հա սան Րէճայի։ Այս երկու դաւադիրներն ալ փոխադրուեցան հի ւանդանոց։

Թուրք թերթերու համաձայն, դաւադիրներու պետը Ա թունեան Մէրճանն է, որ ասկէ առաջ պարսիկ մը սպաննա ըլլալով, եօթը տարի բանտարկութեան դատապարտուած, բայ յաջողած է Ամերիկա փախչիլ։ Ամերիկայի մէջ գաղտնի ոստ կանի պաշտօն կատարած է եւ աշխատած է Շէրլօք Հօլմս հետ։ Հրոսախումբին երկրորդ անդամը Յովհաննէս կը կոչուի, մականունը յայտնի չէ. ստուգուած է միայն որ վտանգաւ բաւ մըն է եւ հեղինակը ուրիշ կարգ մը չարագործութիւննե րուն։ Գալով երրորդ Հայուն, որու անունը միայն յայտնի է ե Մուրատ կը կոչուի, կ'ըսուի թէ հնակարկատ մըն է։ Ուրիշ տե ղեկութիւն չկայ իր մասին։ Արդէն վտանգաւոր կերպով վիրաւոր ուած եւ հիւանդանոց փոխադրուած է։ Դաւադիրներու չոր րորդ անդամը Հասան Րէճայի եւս վիրաւորուած եւ հիւանդա նոց փոխադրուած է։ Յիշեալը ասկէ առաջ ծառայած է Իզմի րի մէջ իբրեւ մաքսային ոստիկան։

Ի՛նչպէս փակուեցաւ Ըլտըզի խաղարանը

Պոլսական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտա Ըլտըզի խաղարանին փակման մասին.—

Պոլսոյ ընդհանուր դատախազ Նազիֆ պէյ իր երեք օգնա կաններուն՝ Պէհաէտտին, Սէլահէտտին ու Ճէմիլ պէյերու ե բաւականաչափ ոստիկաններու ընկերակցութեամբ երկու շաբթի գիշեր Ըլտըզի պալատը այցելելով հրամայեց փակ խաղարանը։ Նազիֆ պէյ նախ հեռաձայնի հաղորդակցութիւններ կտրեց, որպէսզի խաղարանի դռնապանները տեղեկութիւ չկարենան հաղորդել վարձակալին կամ խաղացողներուն։ Յ տոյ ուղղուեցաւ խաղասրահ եւ հրամայեց դադրեցնել խաղեր Այդ պահուն, 80ի մօտ կիներ եւ այրեր խաղի երեք սեղանն րուն շուրջ հաւաքուած իրենց բախտը կը փորձէին։ Ընդ դատախազի երեք օգնականները իսկոյն գործի լծուելո ճշտեցին խաղացողներուն ինքնութիւնը եւ անոնց հասցէներ առին։ Միւս կողմէ գրաւուեցան նաեւ սեղաններուն վրա գտնուող 20 հազար ոսկի արժէքով ֆիշերն ու դրամարկղերու մէջ գտնուող 2900 ոսկիի գումարը։ Տիրող շփոթութենէն օ տուելով, արկղակալը փորձեց 3100 ոսկի փախցնել, սակայ ոստիկաններու կողմէ տեսնուելով ձերբակալուեցաւ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ

ԻՍԿ ՀԱՅԱՍՏԱ՞ՆԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին առթիւ, Ժուռնալ տը Ժընեւ (15 սեպտ.) այս խորագիրով իր խմբագրական սիւնակին վրայ կը հրատարակէ հետեւեալ յօդուածը.—

Շատ ժամանակ չէ անցած դեռ, երբ Զուիցերիական Դաշնակցութեան նախագահը, Մոթթա, Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր ժողովներէն մէկուն մէջ կ'ըսէր. «Հայաստանի հարցին չլուծուիլը, առանց չափազանցութեան, արատ մը, ամօթ մըն է քաղաքակրթութեան համար։ Երկուտարի յետոյ, տը Պրուքէրն էր, որ կ'ըսէր. «Սպաննուած ժողովուրդը յարութիւն կ'առնէ, բայց յարութիւն կ'առնէ գալարումներու եւ տառապանքներու մէջէն»։

Վկայ 1827ը Յունաստանի պատմութեան մէջ։ Նաւարինի պատերազմով, ի գին անհուն տառապանքներու, յոյն ժողովուրդը գտաւ իր ազատութիւնը։ Այդ տառապանքները կը սասանեցնէր Եւրոպա եւս իր կարգին։ Սակայն 1827ը թեթեւցուց Եւրոպայի խիղճին բեռը, շնորհիւ իր ռազմանաւերուն ու թնդանօթներուն։ Որովհետեւ երբ չյաջողեցաւ դիւանագիտութեամբ, յաջողեցաւ իր ուժով։

Այսօր, 1927ն է։ Ժամանակները փոխուած են։ Լաւ որ հիմա վէճերը բռնի ուժով չեն լուծուիր։ Այժմ խաղաղասիրական միջոցներ կը փնտռուին։ Երբեմն կը յաջողին։ Երբեմն ալ՝ ոչ. այն ատեն, իրենց անկարողութենէն, կը յայտնեն մաղթանքներ։

Հայաստան չա՛տ լսեց նման մաղթանքներ։

Չկայ ժողովուրդ մը, որ ստացած ըլլայ այնքան մաղթանքներ, քաջալերականներ, մխիթարականներ, տխեղերական համակրութիւններ։ Ոչ մէկ երկիր տեսաւ այնքան կոմիտէներ, որոնք կազմուեցան հաստատելու համար ապրելու իր կամքը եւ օժանդակութեան մը անհրաժեշտութիւնը։ Վրաստանի հետ, ինկեր է այն ճամբուն բերանը, ուրկէ կ'անցնին ազգերը, եւ տիրապետութեան մը տակ, որ կը խեղդէ, ինչպէս տառապահար գոհ մը, որուն երեսին կը նետեն աճապարոտ անցորդները, անկարող՝ իր վէրքերը կապելու, ծրագիրներու եւ բանաձեւերու անհամար փշրանքներ։

Ոչ թէ բան մը չեն փորձեր, այլ կը վախնան որ նոր վէճ մը կը ծագի։ Այդպէս միայն կը բացատրուի Լօզանի դաշնագիրը զոր կնքեցին Թուրքերուն հետ, այնպէս մը, որ, կարծես թէ Հայերը գոյութիւն չունէին։ Այս քաղաքական ծանր սխալը դարմանելու համար Ազգերու Դաշնակցութիւնը առանձնեց գաղթականներու զետեղման հարցը։ Այսպէս կը խորհէր շուտով կազմել հայ ազգային օջախ մը։ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը աշխատեցաւ եւ իր շնորհիւ բազմաթիւ գաղթականներ Սուրիա, սպասման կայաններուն մէջ զետեղուեցան։

Դժբախտ գաղթականներու բանակը սակայն տակաւին կը թափառի։ Յունաստանի, Պուլկարիոյ, Պոլսոյ եւ Սուրիոյ մէջ մօտ 250,000 հայ գաղթականներ կան։ Աշխարհի չորս ծագերուն վրայ, անոնց թիւը կը կը հասնի 800,000ի։

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, անցեալ ամիս Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուց յուշագիր մը, որ կը պնդէր թէ 30 հազար գաղթականներու զետեղման ծրագիրը, Սարդարապատի չորցուելիք հողերուն վրայ, չի լուծեր հարցը։ Այդ ծրագիրին առթիւ, Նանսէն Ազգերու Դաշնակցութենէն կը խնդրէր հետաքրքրուիլ Հայաստանի ճակատագիրով։ Յունիս 16ին, իր ազնուական զգացումներով, կը հրաւիրէր որ մաքրուի ամօթի արատը։

Հայերը, գարձեալ, պիտի ձգուի՞ն իրենց բախտին, թէ վերջապէս, պիտի ուզեն օգնել։ Շմբէզեման եւ Չէմպըրլէյն խօսեցան քննել Նանսէնի ծրագիրը։ Չենք կասկածիր, սակայն կ'ուզենք հասկնալ թէ ի՛նչպէս պիտի ուզեն փակել ոճիրին շարունակուող ճամբան։

Հարցը անլուծելի չէ։

Եթէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը դրամ չունի, կը յիշեցնենք թէ Հայերու լքեալ գոյքերը գրաւուած են Թուրքերու կողմէ։ Թուրքիա արտասահմանի Հայերը զրկած է հպատակութենէ, հակառակ իր յանձնառութեանց։ Թուրքիա կը պնդէ թէ հայ գաղթականները Ազգերու Դաշնակցութեան պաշտպանութեան տակ չեն իյնար։ Հայերը խնդրեցին Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդէն՝ հարցը տանիլ Միջազգային Արդարութեան Մնայուն Ատեանին, քննելու համար թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իրաւասո՞ւ է միջամտելու եւ պահանջելու հայ գաղթականներուն գոյքերը՝ վերադարձնելու համար իրենց տէրերուն։

Մինչեւ այժմ, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը հետեւանք չէ տուած այս խնդրանքին։ Եթէ ընդունուէր եւ գոյքերը կարելի ըլլար ստանալ, որքա՛ն պիտի թեթեւնար թշուառութիւնը։

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, նիւթական աղբիւրներ հայթայթելու նպատակով, յիշեցուց թէ 1916ին, Թուրք կառավարութիւնը հինգ միլիոն ոսկերլին պահ դրած էր Պերլինի դրամատան մէջ։ Զինադադարին, Դաշնակիցները գրաւեցին այս գումարը։ Արդ, այս գումարը կը պատկանի Հայոց։ Որովհետեւ, հայկական ջարդերէն յետոյ, Թուրք կառավարութիւնը գրաւեց եւ Օսմ. Դրամատան մէջ պահեց Հայոց դրամները։ Այս գումարը որուն մասին անհրաժեշտ բացատրութիւններ տուին, ժամանակին, Աւքուիթ ու Պօլտուին, պիտի նպաստէր Հայկական Օջախի մը հաստատման, ինչպէս ծրագրուած էր 1921ին, Լոնտոնի խորհրդաժողովին մէջ։ Եւ այդ օջախին վրայ կարելի պիտի ըլլար աւելցնել Հայոց ազգային հողերը, որոնք այժմ կը գտնուին Թուրքիոյ եւ սովետական Ռուսիոյ ձեռքին տակ։

Պարագայ մը կայ որ ստոյգ է. այնքան ատեն, որ Հայաստանի ճակատագիրը չէ վճռուած եւ իր ժողովուրդը տարտղնած է, զրկուած՝ ապրելու իրաւունքէն, այնքան ատեն ալ խաղաղութիւնը չի կրնար հաստատուիլ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։

Խաղաղութիւնը կարելի չէ հաստատել անարդարութեան վրայ։

Ազգերու Դաշնակցութիւնը, որուն խաղաղասիրական ջանքերը կարեւոր արդիւնքներ տուին, պէտք է կատարէ այն աշխատանքը, որ իր վրայ կ'իյնայ։ Պէտք է փրկէ մեր սերունդին պատիւը։

Թուրքիա չի կրնար անզգայ մնալ գործի մը հանդէպ, որ ուղղուած չէ իր դէմ, այլ, ընդհակառակն, սահմանուած է ապահովելու քաղաքական կայունութիւն մը Եւրոպայի այդ շրջանին մէջ։

ԷՏ. ՇԱՐԼ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԲԱՐԵՒԵՆ ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ

Ժամանակին, Թուրքերը չէին բարեւեր կին մը, որ կ'անցնէր փողոցէն այր մարդու մը հետ։ Կը բարեւէին այրը միայն, ու կ'անցնէին։ Այժմ, Թրքուհիները ի՛նչպէս բարեւելու հարցն է ծագեր Երջանիկ Քէմալիստանի մէջ։ Ոմանք կ'առաջարկեն, կ'ըսէ Էքսէլսիօր, Թէմէննահը, ձեռքը սիրտին տանիլ, յետոյ ճակատին։ Իսկ ուրիշներ ալ՝ ձեռքի սեղմումը։ Այսպէս, երիտասարդ մը պիտի կրնայ սեղմել կնոջ մը ձեռքը բարեւելու համար Եւրոպացիի նման։ Ապահովաբար, այս վերջին ձեւը ընդհանրանայ. պատճառաբանութիւնը պարզ է։

1×1=1

Բ.

Սակայն ամենակարեւորը մնաց։ Պ. Խանոյեանը կատակ չի սիրեր, եւ խսկապէս անոր կանչը ուշադրութեան արժանի է...

Ես չեմ հասկնար թէ անոր «մօտիկ ընկերներ»ը ի՛նչ միջոցներ ձեռք կ'առնեն իր կսկիծը փարատելու եւ զինքը ուրախացնելու համար... Յամենայն դէպս, Արշաւիր Մելիքեան մը չէ որ պիտի կարենայ այդ դերն ստանձնել. եւ անհամբերութեամբ կը սպասեմ, մխիթարողին որ պիտի գայ...

Ճակատագրական ու աղետալի րոպէներուն կը ծնի հերոսը։ Եւ մեր գրականութիւնը իր ճակատագրական ու աղետալի րոպէները կ'ապրի։

Ես պատրաստեր եմ ձեռքերս, ծափահարելու եւ բարձրացնելու «Նոր Արծրունի»ն, որ պիտի գայ խիզախելո՛վ...

Իսկ մինչ այդ՝ անհրաժեշտ է քիչ մը զբաղցնել Խանոյեանը, որ պակա՛ս տառապի...

Ճշմարիտ որ, Հայաստանի մէջ շատ նպաստաւոր պայմաններ կան՝ Պարոնեանի մը համար։ Այնտեղ ընտիր նիւթեր կան երգիծանքի՝ «Աբխազով Աղա» կամ «Ազգային Ջոջեր» արտադրելու համար, ամենեւին յոգնելու եւ ստեղծագործելու կամ երկնելու պէտք չկայ. — Բաւական է միայն արձանագրել ու գրի առնել...

Ամէն տեղ այնպէս կը կարծեն թէ «գրի առնել»ը դիւրին գործ է, բայց Հայաստանի կոմիսարները բոլորովին հակառակ են այս կարծիքին։ կոմիսարներու պէս՝ գրել գիտցողներն ալ այսպէս են համոզուած։ Անոնցմէ մէկը թող փորձէ ըսել թէ. «Ընկեր Ա. Կարինեանը օր մը ըսաւ. «Գրաբարը վնասում է Մարքսիզմին: Եւ Հայոց պատմութեան ու գրականութեան դասաւանդումը աւելորդ է», սակայն ոչ ոք չզտնուեցաւ որ սուլէր»... Եթէ երիտասարդ Պարոնեան մը միայն այսքան բան գրէ իր «Հոսհոսի ձեռատետր»ին մէջ, միւս օրը բոլորդ ալ գիտէք թէ ո՛ւր պիտի երթայ...։

Պարոնեանը. իր ամէնէն սիրած Ներսէս Վարժապետեանին անգամ չխնայեց։ Հապա թող մէկը փորձէ վարժապետ Աշոտ Յովհաննիսեանին ըսել. «Բոքթի երկու կողմերում երկու աչք կայ, եւ որոնք սակայն կէս աչքի չափ են տեսնում»...

Բայց, ինչպէս կ'ըսէ Արշաւիր Մելիքեան. «Հարկ չկայ շտապելու»... «Սաբր արա, Կակուլի»... Եւ իսկապէս, ո՞վ գիտէ ժամանակն ի՛նչ անակնկալներ է պահեր մեզ համար... Թերեւս օր մը, ինչպէս Պարոնեանի Պոլսոյ մէջ գրածները Թիֆլիսի մէջ հրատարակուեցան, այս անգամ ալ նոր Պարոնեանի մը Թիֆլիսի մէջ գրածները՝ Պոլսոյ մէջ հրատարակուին... Կը հաւատամ թէ տառապէս տառապած ժողովուրդ մը միայն կրնայ խորապէս զգալ թէ ի՛նչ ըսել է ծիծաղ...

Պարագան նոյնն է հրապարակախօսին համար։ Նորէն "շատ ատաղձ կայ, նորէն «Հունձքը շատ է եւ մշակները սակաւ»... ։Զծնաւ, իրաւ է, Արծրունի մը որ մշակ ճարէր... Մեր կարմիր գրողները, որ բանիւ եւ գործով փոխեցին ամէն տեղ, լուսնէն մինչեւ միւռոնի ամանը, որ չդարձան դեռ Արծրունի, որովհետեւ Արծրունիի պէս՝ տակաւին չփոխեցին իրենց հօր «Կապիտալ»ին վրայ...

Մեր ժողովուրդի իմաստութիւնը կ'ըսէ. «Դաշտամուկը անոր համար կուրացաւ, որ ճօղէզի արմատէն դուրս, ամէն բան ուրացաւ»... Այսպէս։ Անոնք կ'ատեն, չեն տեսներ որ եւ է գոյն ու ծաղիկ՝ կարմիրէն զատ... Եւ սակայն անոնք որ կը տեսնեն «Երեւան, Աբովեան փողոց, էշը գոում է հիր», չեն ուզեր նայիլ մեր դեղձի ծառերուն ու կակաչներուն՝ որ արիւնի պէս հիր են...

Անոնց համար նախասահմանուած է թէ ինչ պիտի տեսնեն, եւ ինչ չպիտի տեսնեն... Եւ բոլորն ալ միօրինակ կը տեսնեն։ Այդ պատճառով բանաստեղծութիւններն ալ միօրինակ կ'արտադրուին եւ յառաջ կուգայ «տագնապը մեր գրականութեան»... Մոլիէրի հերոսներէն մէկը կ'ըսէ իր սիրածին. «Եթէ ես քեզ միշտ միեւնոյնը կ'ըսեմ. կը նշանակէ թէ միշտ միեւնոյնն է, եթէ միշտ միեւնոյնը չըլլար, միշտ միեւնոյնը չէի ըսեր»...

Խանոյեան եւ բոլոր անոնք որ «գեղեցիկ գրականութեան պահանջն են զգում», համաձայններ են շինել ծոփ վանդակ մը, անոր մէջ պահել ծիտեր, եւ կը պահանջեն արծուի ձու... Անոնք ամենեւին չեն ուզեր նկատի ունենալ թէ իրենց շինած վանդակին մէջ արծուէ չի տեղաւորուիր, եւ եթէ տեղաւորե՛ն իսկ, կը մեռնի... Բազմաթիւ օրինակներու ականատես են եղեր, բայց նորէն կը պնդեն։ Թո՛ղ պնդեն, տեսնե՛նք, գուցէ Աստուած բարին կամենայ եւ ծնի Րաֆֆի մը։

Սակայն մոռնալու չէ նոյնպէս, որ Րաֆֆի մը անպայման պէտք է տեսնէ «տանուտէր Խէ՛չօ» մը։ Հայաստանի կուլակներուն մէջ կա՞ն «տանուտէր Խէչօ»ներ։ Չե՛մ գիտեր... տարօրինակ բան, գիշեր ու ցերեկ կ'աշխատին կարել «հին հասարակակարգի արմատները», շրջել ծառը եւ անկել «հնին բոլորովին հակառակ» եւ անկէ կը պահանջեն նախկին պտուղները...

Բայց երախաներու բովանդակ մեղքը ծնողքներուն չէր գար. եւ մեր կոմիսարներէն յետոյ, պատասխանատուութեան խոշոր բաժին մը կ'իյնայ երիտասարդներու, «Պրոլետ Գրող» կոչուածներու վրայ։ Երբ անոնց բերնէն ցուրտէն մի՛ վախնաք, խաղացէ՛ք. անոնք գացին պառկեցան Յունուարի ծառերու տակ մերկացան եւ ըսին. «Արեւը դրել է արաղչին՝ Կինդաուրի է պարում»... Բոլորը կանգնած կը ծիծաղէին։ Շատերը բարի եղան նոյնիսկ խրատելու եւ յանդիմանելու այս անխոհեմ ստահակները, թէ պէտք է զգոյշ ըլլալ... Բայց անոնք կը շարունակէին թաւալիլ ձիւնի ու ցեխերու մէջ, եւ «երգ»ել՝ «Մի բանուրի ոչիլից՝ կը ծնի հազար Տէրեան ու Վերլէն ու Պօ»... Անոնք ամենեւին չուզեցին անդրադառնալ իրենց արարքին վրայ ու ամենեւին հաշուի չառին ապագայի փորձանքն ու փորձութիւնը, որ ընկերանալու էր իրենց մինչեւ գերեզմանը...

Փողոցի անառակ մանուկներու պէս, չեմ հասկնար թէ ո՞ր տեղ, ի՞նչ հէքեաթի մէջ տեսած հերոսներու ձեւեր առնելով, փողոցէն անցնող աղջիկնե՞րը սարսափեցնելու համար, խմբովին ու միօրինակ կը կանչէին. «Կա՛նգ, ասս մե՛նք ենք, եկա՛նք, գա՛նգ, գա՛նգ»... Իրենց սորվեցուցեր էին թէ «արուեստը մի զուարճալիք չէ», բայց անոնք արուեստը շինեցին զուարճալի՛ք... անոնք հակառակը գործեցին։

Անոնք իրենց շնորհուած դրամագլուխը անիմաստ ու աւելորդ բաներու համար վատնեցին, եւ օր մըն ալ դարձան սեփականազուրկ... իսկ արուեստը, բոլոր գեղեցիկ կիներու պէս, սեփականազուրկներու ետեւէն չերթար ամենեւին... Ան կը սիրէ մեծատուններ, հերոսները եւ ասպետները... Թող առաջ անցնին հերոսները, անոնք որ չեն սարսափիր ո՛չ մէկ վտանգէ...

Այլապէս, սեփականազուրկ ու տկար գլուխը միշտ ալ կը ծնի սեփականազուրկ ու տկար բանաստեղծութիւն, ինչպէս $1 \times 1 = 1$. եւ երբեք չի կրնար դառնալ երկու, ինչքան ալ որ Խանոյեան պնդէ ու հո՛ւպ տայ...

ԵԱ.-ԿՕ

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ

Կը յիշեցնենք դարձեալ մեր թղթակիցներուն որ չմոռնան օրը օրին գրել տեղական անցուդարձերը, հանդէս կամ դէպք։

ՐԱՖՖԻԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ «ՄԻՆԱՐԷԹ»Ը ՔԱՆԴՈՒԱԾ

Անմահ վիպասան Րաֆֆին, իր «կայծեր» երկհատոր վէպի մէջ կը նկարագրէ Սալմաստի քեօհնա-Շահար (հին-քաղաք) գիւղին մօտ գտնուած արաբական «Մինարէթ»ը, որ տեսակ մը ժամադրավայր դարձած էր, «կայծեր»ի հերոսներուն համար։ Այդ «Մինարէթ»ը, որ ամէն բանէ առաջ արուեստի սքանչելի գլուխ-գործոց մըն է, վերջերս անխնայ ոչնչացման ենթարկուած է, ոչ միայն պարսիկ գիւղացիի մը կողմէ (որուն արտին մէջ կը գտնուի) որ միշտ փորած է անոր հիմերը, այլ եւ զինուորականներու կողմէ, որոնք ռումբ նետած են։ Ամբողջ «Մինարէթ»ին կէսը խորտակուած է արդէն։

Թաւրիզի մէջն ալ, Շահգատէի մեծ այգիի մէջ կը գտնուի «քաճարիյէ» արքայական տան Ատրպատականի փոխժառանգի պալատը, աւազան մը ափին։ Այդ պալատն ալ այժմ անտէրութեան մատնուելով անխնայ կ'ոչնչացուի, ժողովուրդին կողմէ։ Պալատի գլխաւոր վերնայարկ դահլիճի արեւմտեան պատի ամբողջ երկայնքին վրայ իւղանկարուած է հարիւրամեակ մը մեզմէ առաջ ապրող ու գործող նշանաւոր թագաժառանգ Աբաս Միրզայի եւ իր շքախումբի որսորդութեան մէկ սքանչելի պատկերը, որ ականատեսին հիացում կը պատճառէ եւ պարսկական նկարչութեան հրաշակերտներէն մէկը կրնայ համարուիլ։ Այդ նոյն դահլիճի առաստաղն ու պատերը զարդարուած են պարսկական շատ նուրբ, գեղեցիկ եւ ճաշակաւոր ծաղկենկարներով, բոլորն ալ իւղաներկ եւ գեղարուեստական տեսակէտէն խիստ արժէքաւոր։ Անոնք ալ բոլորը կորստեան եւ ոչնչացման ենթակայ են։

Այսպէս կորուստի կը մատնուին պարսկական արուեստի յիշատակարանները եւ բնականօրէն հարց կը ծագի, թէ ո՞վ է պատասխանատուն։ Անշուշտ կրթական նախարարութեան Ատրպատականի ներկայացուցիչը, որուն պարտականութիւնն է, կառավարութեան միջոցով պահպանել պատմական եւ գեղարուեստական յիշատակարաններն ու հնութիւնները։

Այդ ներկայացուցիչը ամիսներ առաջ աւելորդ փութկոտութիւն ունեցած էր տեղեկագրել Թէհրան, թէ Թաւրիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը պահուի Մակուի Ս. Թադէի վանքի հնարժէք ձեռագործ վարագոյրը եւ կ'առաջարկէր այդ վարագոյրը փոխադրել Թէհրանի թանգարանը։ Պաշտօնեան, հաւանաբար, չի գիտեր, որ Հայոց եկեղեցական սեփականութիւնն է այդ եւ իր ցանկութեամբ չէ որ պետական սեփականութիւն պիտի դառնայ, քանի որ այդ վարագոյրը քանի մը հարիւր տարի Ս. Թադէի վանքի աւագ սեղանը կը ծածկէր, ուրկէ բռնութեամբ յափշտակած էր Մակուի տիրահռչակ Ալի կուլի Խուրթաղա Սարտարը, որու մահէն յետոյ միայն (1925) անոր կինը, վարագոյրը վերադարձուց Ս. Թադէի վանքին, եւ անկէ ալ փոխադրուեցաւ Թաւրիզ Առաջնորդի հսկողութեան տակ։

Կրթական տեսուչը լաւ կ'ընէ որ միջոցներ ձեռք առնէ է անմիջական կորուստէ փրկէ Սալմասի արաբական պատմական «Մինարէթ»ը եւ Թաւրիզի Շահգատէի այգիի հին պալատին գեղարուեստական յիշատակարանները։

Ս.

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ՄԷ[Ջ]

Պելճիքացի հայ գաղութ[ը] մօտաւորապէս հազար հոգ[ի] համրէ, բարեկեցիկ է [...] մամբ ուրիշ գաղութներու [...] կայն, ինչպէս այլուր, [...] դժբախտաբար կը տիրեն [...] ցական հակամարտութիւն[ներ].

Ինչ որ ալ ըլլան տիրող [...] սանքներուն տարբեր ըմբռն[ում]ներն ու աշխարհահայեացք[ը] ամէն սրտցաւ հայրենակցի [...] ւագ պարտականութիւնն է [...] ղիլ ցեղին գոյութեան հ[...] ներկայ պայմաններուն [...] ապազգայնացման ու [...] ման վտանգն է որ համաշխար[հային] մը երեւոյթով կը ներկայա[նայ] եւ կը վարակէ մեր բոլոր [գաղ]ութները եւ որմէ զերծ չէ [նաեւ] Պելճիքայի հայ գաղութը։

Հակառակ բազմաթիւ մ[...] թիւններուն, մինչեւ այսօր [...] եւէ լուրջ ու գործնական մ[...] մը ձեռք առնուած չէ ապազգա[յ]նացման խոշոր վտանգին [...] իբրեւ գլխաւոր ազգակ [...] պահպանման, անհրաժեշ[տ] հայկական դպրոցներու գո[յու]թիւնը։ Սակայն նկատի առն[ելով] նիւթական դժուարութիւնն[երը] կարելի է գաղութներու մ[էջ] կազմակերպել հայերէն լեզ[ուի] ձրի դասախօսութիւններ։

Այս նպատակով, Պրիւքս[էլի] հայ գաղութի կեդրոնական [...] չութիւնը շրջաբերականներ [...] ղած է բոլոր հայրենակիցներ[ուն] ծանուցանելով կազմակերպ[ու]թիւնը հայերէն լեզուի դաս[ա]խօսութեանց, որոնք տեղի [պիտի] ունենան Հայ Ակումբին [մէջ] ամէն Հինգշաբթի եւ [...] օրերը։

Վստահ ենք որ ամէն հ[այ] ծնողք պիտի ուզէ օգտուիլ [այս] առիթէն, իր զաւակը ղրկ[ելով] Ակումբ, հետեւելու համար հ[ա]յերէն լեզուի դասախօսութեան[ց].

Մշակոյթի տեսակէտով [...] լորովին չէզոք հողի վրայ կ[...] է գործել նաեւ, օժանդակ[...] Լսարանական Միութեան ջան[...] րուն, որոնք կոչուած են գա[ղու]թիս մէջ ստեղծելու որոշ [...] յին կեանք։ Լսարանի շաբաթ[...] կան հաւաքոյթները կը շար[ու]նակուին մեծ եռանդով։ Բա[...] վիճաբանական ժողովներէ, [...] բանը կը կազմակերպէ նա[եւ] հրապարակային բանախօս[ու]թիւններ։ Լսարանի նոր վար[չու]թեան ընտրութիւնը տեղի [պիտի] ունենայ Հայ Ակումբին մ[էջ] յառաջիկայ Հինգշաբթի գի[շեր] երեկոյեան ժամը 9ին։ Հայր[ե]նակիցներէն կը խնդրուի ներ[կայ] ըլլալ այս ժողովին։

Հ. ՏԷՐՈՍԻ[ԱՆ]

ԿԱՐՄԻՐ ԴՐԱԽՏԻՆ ԿԱՐՄԻՐ ԱԴԱՄՆԵՐ[Ը]

Փրավտա (23 օգոստոս) [...] պատմէ դէպք մը, որ [...] րէն կը ներկայացնէ պո[...] երիտասարդութեան բարքի [...] կածութիւնը.—

Ուրալի շրջանէն, Վոթք[...] գիւղին մէջ, Էլիզապէթ [...] նով 14 տարեկան աղջիկ մը [...] բանուորի մը մէկ հատիկ աղջի[կը] էր, Կիրակի առտու մը դուր[ս] լաւ տունէն եւ հանդիպեց[աւ] բանուորի մը։ Այս վերջինը, Զուրաքօֆ, աղջկան առաջ[արկեց] կեց միասին պտոյտ մը կա[տա]րել անտառին մէջ։ Երբ կ[...] թային դէպի անտառ, Զուրաքօ[ֆ] աչքով նշան ըրաւ չորս բա[նուոր] ընկերներու, որպէս զի հետեւ[ին]. Անտառին մէջ բանուորները [...] ցին աղջիկը կարգով։ Այդ [...] հուն վրայ հասան խումբ [...] ստահակներ, որոնք անտառ[ին] մէջ կը գտնուէին։ Ու խումբ[ը] կարգով պառկեցաւ [...] աղջիկը, որ 14 ժամ յանձնո[...] ցաւ այս վայրենիներու կիրքե[րուն]. Յետոյ տարին դաշտ [...] չերմակները։ Խումբէն հետեւ [...] ցողներուն տեղ, նորեր կը [...] նէին։ Առտուն ժամը 7ին [...] ազատուեցաւ աղջիկը, որ [...] ուած ինկած էր փողոցին [...] երբ մայրը գտաւ զայն։

Ձերբակալուեցան 14 [...] հակներ, որոնք 16—21 [...] կան են։

ՏԻՏՂԻ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

գիներու կրճատումը, (որ թերթերու մէջ յայտարարուած է,) կը նմանի անթել հեռաձայնին, — կը լսես, բայց չես տեսներ:

—

— կազերու դէմ պաշտպանուելու համար պէտք է միջոց մը տնտեղծել:
— կը կարծես թէ պատերազմ պիտի ըլլայ:
— Ո՛չ, բայց համագործակցական խանութ պիտի երթամ գնումներ կատարելու: Գիտե՞ս, տասնիկ գէշ կը հոտին այն ապրանքները, որոնց գիները աժանցած են:

—

միշտ կը հարցնեն թէ հանրապետութեան մէջ քանի՞ աքաղաղ կայ: Լաւ է որ հարցուի թէ այս պաշտօնատուններուն մէջ քանի ապուշ կայ:

—

Համագործակցական խանութի տիպար մը.—
— Աղ կ՚ուզեմ:
— Ունէինք հատաւ:
— Փոշի շաքա՞ր:
— Ունէինք, չմնաց:
— Ձեր վերակացուն ո՞ւր է:
— Հոս էր, բայց հիմա չկայ:
— Անհանդուրժելի է: Բերէք բողոքագրութեան տետրակը, բողոք պիտի գրեմ:
— Բողոքագրութեան տետրակին մէջ գրելիք տեղ չմնաց:

—

Բոլշեւիկ պաշտօնատուններու մէջ.—
— Տէ՛ր, սա պաշտօնէուհիները որքա՜ն գեղեցիկ են: Դիւանապետը կարծես սիրահարուած է եւ կը դարպասէ:
— Ո՛չ, մէկը իր կինն է, միւսը քոյրը, միւսն ալ քենին:

—

— Տարօրինա՛կ: Գործ գտնելու համար, կամ հօրեղբայր, կամ մօրեղբայր, կամ քոյր մը պէտք է ունենալ. ատիկա բոլորս ալ գիտենք: Ալ ի՞նչ հարկ կայ, այսպէս, պաշտօնատուններուն դրան վրայ գրել. «Օտարականներուն մուտքը արգիլուած է»:

ԿՈԿՈՐԴԻԼՈՍ
(Ռուս երգիծաթերթ թիւ 29 եւ 30)

ԲԻՉ ՄԸՆ ԱԼ ՀՐԱՇՔ

Գաւառին մէջ հրաշագործ աղջիկ մը կայ, անունն է Թէքլէ Նոյման: Հօրը, մօրը անունը չեմ գիտեր, ոչ ալ իր «Ծննդոց»ը: Եւ սակայն Գաւառիայէն կը գրեն թէ այս աղջիկը հրաշք մըն է:

Հիւանդութեան մը պատճառով, աղջիկը անդամալուծուած էր եւ կոյր էր: Երեք տարի առաջ, յանկարծ Աւետարանին կոյրին նման աչքերը բացուեցան եւ բժշկեալ անդամալոյծին նման ոտքի ելաւ:

Այս ոչինչ: Աղջիկը, քաջալերուած կատարուած հրաշքէն, ոչ կերաւ եւ ոչ ալ խմեց: Կ՚ըսեն թէ մինչեւ այժմ ալ ծոմ կը պահէ եւ կը սնանի քահանային տուած «հաղորդութեամբ»: Սակայն ծանրութենէն կրամ մը պակսած չունի:

Շաբթու մէջ, ամէն օր, ինծի եւ քեզի պէս, կ՚ապրի: Երբ Ուրբաթ ըլլայ, աղջիկը կը փոխուի: Հրա՛շք: Զգայախաբութեան մէջ կ՚իյնայ, եւ, ճիշտ Յիսուսի պէս, որ յափշտակութեան մատնուած պահուն գանազան տանջանքներու ենթարկուեցաւ, աղջիկին ճակատին, ոտքին եւ ձեռքերուն վրայ նշաններ կ՚ելլեն, գալարումներ կը կատարէ, եւ աչքէն արիւնախառն արցունք կը թափի, ինչպէս կը պատմեն աւետարանիչները:

Ուրբաթէն յետոյ, աղջիկը դարձեալ իր բնական վիճակը կը ստանայ, մինչեւ նոր Ուրբաթ:

Արդ, Աւետարանը, կը հաստատէ ուրիշ նմանութիւն մըն ալ, որ Յիսուսի չարչարանքներն ալ Ուրբաթ օր տեղի ունեցան:

Բժիշկները սակայն կը պնդեն թէ իսթէրի հիւանդութեան նշաններ են ատոնք: Ով որ կը հաւատայ հրաշքին, ուրեմն թող չկարդայ այս վերջին ճշմարտութիւնը:

ՌՈՒՍԻՈՅ ՆԵՐՍԸ

Ընկերվարական Ցօքթ. Օթթօ Ֆրիտլանտէր, որ նոր դարձած է Մոսկուայէն, Քրէօզպէրկի մէջ բանախօսութիւն մը տալով իր տպաւորութիւններուն մասին, ստոյգ պատկեր մը կուտայ խորհրդային դրախտէն: Այդ դասախօսութիւնը հրատարակուած է Պերլինի «Ֆօրվէրց» թերթին մէջ:

Ֆրիտլանտէր Ռուսիա մտած էր իբրեւ ներկայացուցիչը առեւտրական ընկերութեան կը, այս պատճառով առաջին ընկերվարականն է, որ «դրախտ» կը մտնէ առանց պաշտօնական ընդունելութիւններու:

Ֆրիտլանտէր կ՚ըսէ թէ երբ ճամբորդը կ՚անցնի սահմանագլուխը, կը տեսնէ, առաջին անգամ, պրոպագանդայի ծայրայեղ ճիգեր: Ամէն կողմ գրուած է. «Պրոլետարներ բոլոր երկիրներու, միացէք»: Ամէն առարկայ, մանաւորաբար կաղամարները, այս արձանագրութիւնը կը կրեն:

Հակառակ այն ճարտար եղանակին, որով ներկայացուած է ամէն բան Մոսկուայի փողոցներուն մէջ, տպաւորութիւն գործելու համար օտարականին վրայ, կարելի չէ ծածկել անսուաղ ռուս բանւորին թշուառ երեւոյթը:

Ֆրիտլանտէր այցելած է բազմաթիւ գործարաններ, ուր կը վարեն յեղափոխականները, ցարին նախկին թշնամիները: Մեքենաները շատ հին են, որովհետեւ դրամագլուխը կը պակսի եւ լաւ գործ ստանալ կարելի չէ: Բանուորները գէշ կը վճարուին: Յաւելուածական ժամերն ալ հաշուելով, անոնք կը ստանան ամսական 50—52 րուբլի (րուբլին 12 ֆր.): Մասնագէտ բանուորները միայն՝ շաբաթական 150—200 րուբլի կը ստանան: Բնակարաններու վարձքերը շատ բարձր են, այնպէս որ, յաճախ, երկու ընտանիքներ կը բնակին միեւնոյն սենեակին մէջ, կիսելով զայն վարագոյրով մը: Գործադուլները, որոնք մէկ միլիոնէն աւելի են, նպաստ շատ քիչ կը ստանան, որովհետեւ սովետները դրամը կը ծախսեն միայն պրոպագանդայի համար: Թշուառութիւնը ամէնէն աւելի նկատելի է անապաստան, որբ տղոց բանակին մէջ: Այդ տղաքը ստիպուած են մուրալու, գողնալու, պոռնկութիւն ընելու, ապրելու համար: Գիւղացիները սարսափած են աւազակներու ասպատակութիւններէն: Մասնաւորներու առեւտուրը այնպիսի ծանր տուրքերու տակ դրուած է, որ գրեթէ ջընջուած է: Խօսքի ազատութիւն գրեթէ գոյութիւն չունի, մթնոլորտը անշնչելի դարձած է օտարականին համար:

Ռուսիոյ կացութիւնը շատ գէշ է: Եթէ արտասահմանէն դրամագլուխ չգտնուի, անտարակոյս նոր յեղաշրջումներ տեղի պիտի ունենան:

Այսօր Ռուսիա ոչ «դրախտ» մըն է, ոչ ալ դժոխք: Այլ ուրուականներու թագաւորութիւն մը, ուր բանուորները տաժանելի կեանքի մը լծուած են:

ՃԱՇՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

C. Y. I. զինուորական առաջին մարզական կայանն է. այստեղ նորեկ զինուորները կուգան եւ չորս ամիս մարզանք ընելէ վերջը կ՚երթան Մարոք կամ Սուրիա:

Ես կամաւոր գրուեցայ 1927 Ապրիլ 5ին, Մարսէյլէն: Երկու օր Ֆօռ Սէն Ժան մնալէ վերջը, ունեցայ նորեկ ընկերներ ալ:

Նաւ նստելով մէկ ուկէս օր ճամբորդելէ վերջը հասանք Օրան, ուր երեք ժամ մնացինք: Յետոյ մեզ շոգենաւ դրին ու երեկոյեան ժամը 7ին հասանք Սիտի Պէլ-Ապպէս զինուորական մեծ կայանը, ուր մնացինք 9 օր: Մեզի նոր հագուստ տուին եւ ներարկում ըրին մեր կռնակին, տաքէն չազդուելու համար: Տասներորդ օրը դարձեալ շոգեկառք նստելով հասանք Այն-էլ-Հաճար, առաջին մարզական կայանը:

Քանի մը ամիս մարզանք ընելէ վերջ, վարքովս եւ ճարպիկութեամբս, ու քիչ մըն ալ արհեստիս բերումով եղայ խոհարարապետ: Անցեալ օր արձակուրդով Սայտա գացի, Այն-էլ-Հաճարէն տասը քիլոմեդր դէպի արեւմուտք: Փոքր գիւղաքաղաք մըն է որ ունի յիսուն հազար բնակչութիւն, մեծ մասով Սպանիացի: Այստեղ կը գտնուի կամաւորական Գ. մարզական կայանը՝ C. Y. 3: Տաքէն նեղուելով սրճարան մը մտայ: Սրճարանին մէկ անկիւնը, քանի մը զինուորներ նստած թուղթ կը խաղային: Լսեցի որ հայերէն կը խօսէին: Մօտեցայ եւ տեղեկացայ որ վեց Հայեր կը գտնուին այստեղ, երեքը Պոլսեցի, երկուքը Երզնկացի եւ մէկն ալ, տասնապետ, Սեբաստացի: Հարցուցի թէ ինչո՞ւ զինուոր գրուած են.

— Մի հարցներ, եղբայր, հապա ի՞նչ ընենք, չարաչար աշխատելով Փապրիքաներու ծուխերուն եւ կրակարաններուն առջեւ, ոչ կրցանք քանի մը ֆրանք քով բերել, ոչ ալ օտար երկիր մը երթալու համար ճամբու մը ծախք ճարել: Եթէ հայրենիքի դուռները բաց ըլլային, ճամբու մը ծախք ճարելով պիտի երթայինք մեր հայրենիքին ծառայելու: Ճարահատ կամաւոր արձանագրուեցանք:

Ի՞նչ կ՚ընեն կարմիր վարիչները, մինչեւ ե՞րբ փակ պիտի պահեն հայրենիքի դռները իր ցիրուցան ձագուկներու առջեւ: Վերջ տուէք այս խայտառակութեան եւ ազատեցէք թափառական բազմութիւնը օտար ափերէն:

Ինչո՞ւ այս կտրիճ երիտասարդները չհաւաքուէին հայկ. եռագոյնին տակ եւ չպաշտպանէին իրենց նամուսը:

Ս.

ՕՐՏՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ․

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բաւական կոկիկ թիւ մը ունինք հոս Օրտուցիներս. իսկ մինչեւ փարէզ անոնց թիւը թերեւս կրկնապատկուի, հաստատուած զանազան քաղաքներ, բոլորն ալ աշխատանքի:

Զարմանալի է, սակայն, որ բոլորովին անտարբեր են անոնք իրարու հանդէպ:

Եթէ, վայրկեան մը աչքի առջեւ առնենք Մարսիլիոյ Հայրենակցական միութիւններու հմայքը, պիտի տեսնենք որ բոլորն ալ համեստ պայմաններու տակ ծնունդ են տուած իրենց հայրենակցական այդ կապին եւ հետզհետէ յառաջացած ու նորանոր ծրագիրներ մշակած: Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ բան կը ստիպէ իմ հայրենակիցներս անտարբեր մնալ այսպիսի անհրաժեշտ ձեռնարկի մը հանդէպ: Արդեօք անպէ՞տ կը գտնեն անոնք, այդ տեսակ միութեան մը կազմութիւնը, թէ անկարելի:

Մինչդեռ բոլոր Հայ. միութիւնները իրենց օգտակար հետեւանքներն են ունեցած եւ ո՛չ մէկ ատեն վնասակար եւ անպէտ եղած՝ իրենց այդ գովելի քայլով:

Ինչո՞ւ մենք ալ չունենանք Օրտուցիներու Հայրենակցական միութիւնը ու մեր մէջ չստեղծենք հաճելի մթնոլորտ մը:

Յուսա՞մ որ իմ հայրենակիցներս ալ պիտի արթննան ու միանան, օգտակար ըլլալով թէ՛ իրենց եւ թէ հանրօգուտ ձեռնարկներու:

Յ. Զիլֆեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ ՏԷՄՍԻ ԵՒ ԹԸՆՆԻ

Հինգշաբթի Շիքակօ Սոլճըրս Ֆիլտի «Ամերիկա» մրցավայրին մէջ պիտի կատարուի Տէմսի-Թընի մրցումը, որ մինչեւ այսօր կազմակերպուած մրցումներուն կարեւորագոյնն է: Երկու մրցողները աշխարհի ամէնէն նշանաւոր կռփամարտիկներն են, բոլորի հիացման արժանի: Ներկայ պիտի ըլլան 150,000 հանդիսականներ, որոնք միլիոններ պիտի ապահովեն անոնց:

Երկու հակառակորդները որոնք երկար ատենէ ի վեր կատաղի փորձեր կը կատարէին, ներկայիս հանգստանալու համար քաղաք իջած են: Աշխարհի բոլոր թերթերը մարզական թէ քաղաքական, երկարօրէն կը գրեն անոնց վրայ:

Դժուար է այս մրցման արդիւնքին մասին կարծիք մը յայտնել: Տէմսի աւելի տարիքոտ է եւ աւելի շուտ կը յոգնի քան Թընին, բայց ատոր փոխարէն ունի զօրաւոր հարուած եւ տոկունութիւն: Եթէ Տէմսի չյաջողի մինչեւ եօթերրորդ շրջանը նօք աութով եւ կամ խաղըծգել տալով յաղթել, շատ հաւանական է որ Թընին կէտերով յաղթէ:

Մրցումի ընթացքին դատաւորներուն քով պիտի կենան մասնագէտ բժիշկներ, որոնք լրջօրէն պիտի հետեւին մրցման եւ եթէ վար հարուածներ տրուին, վայրկենական քննութիւն պիտի կատարուի: Մրցումը պիտի տեւէ 10 շրջան, իւրաքանչիւրը երեքական վայրկեան:

Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԽՈՒՐ ԲԱՆԵՐ.— Ժօլի, երիտասարդ մը բարի, կին մը ուզէր չար ու գեղանի: Երբ սիրտն ուզէր, տունն ու տեղը կը ձգէր: Ժօլի, ձանձրացած իր կնոջ փախուստներէն, թողուց իր պանդոկը եւ գնաց վարձել ուրիշ սենեակ մը: Ժամանակ մը վերջ կինը եկաւ եւ խնդրեց, որ հաշտուին, միասին ապրին: Ու դարձեալ գացին իրենց նախկին պանդոկը: Կը թուի թէ կինը քիթէն բերնէն բերաւ ամուսինին բարեմտութիւնը: Պանդոկապետը ատրճանակի հարուածներ լսեց անոնց սենեակէն: Լուր տուաւ ոստիկանութեան: Ոստիկան մը հասաւ եւ տեսաւ որ կինը, գլխէն ու փորէն վիրաւոր, ինկած է գետին: Ամուսինը, որուն գլուխը ծակած էր, անշունչ փռուած էր սեղանի մը վրայ: Մօտը՝ ածելի մը եւ տոմսակ մը, որուն վրայ հրաժեշտի բառեր գրած էր բարեկամներուն: Քանի մը ամսուան մանուկ մը, որ կուլար մէկ անկիւնէն:

ԳՈՂԻ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ.— Ոստիկանութիւնը Ռուայանի մէջ ձերբակալեց կին մը եւ իր աղջիկը, որոնք նշանաւոր էին գողութեան տաղանդով: Այս կինը, որ կը կոչուի Ռիշէ, լաւ պատասխանել գիտէ ոստիկաններուն.

— Պարոն ոստիկանապետ, կ՚ըսէ խնդալով, դուք կ՚ըսէք թէ գողցած դրամներուս գումարը կը հասնի մէկ միլիոնի: Շա՛տ կը սխալիք, շա՛տ: Որքա՛ն հեռու էք իրական գումարէն: Ես գողցած եմ մինչեւ հիմա մօտ երե՛ք միլիոն: Միայն թէ, իմ փոխատուներուս մէջ կան անձեր, որոնք կ՚ամչնան յայտնել ձեզի թէ իրենք կողոպտուած են: Պատճառը ոչ ես ըսեմ, ոչ ալ դուք հարցուցէք:

Խորհեցէք որ շատ մը դրամներ, անգործութեան դատապարտուած, շահաբերութեան դրած եմ գողնալէ յետոյ: Կը տեսնէք թէ պարզ գող մը չեմ, խելք ալ ունիմ գործ կատարելու:

ՅԱՆՈՒՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ.— Փարիի, որ կը ծառայէր Օփէրայի հրապարակին վրայ . ինքնաշարժի վաճառատան մը մէջ իբրեւ հաշուակալ, սիրահար էր գեղարուեստական նկարներու և փառակազմ հազուագիւտ գիրքերու: Ու իր 1600 ֆրանք ամսականը ծախսելէ զատ, չորս ամսուան մէջ վաճառատան դրամատունէն քաշեց 600,000 ֆրանք խարդախ միջոցներով: Այս գումարը յատկացուց փառակազմ գիրքերու եւ գունագեղ նկարներու: Մարդուն սէրը այդ էր միայն, նստիլ իր գեղեցիկ գիրքերուն եւ այւոր նկարներուն դէմ և մանուկի պէս հրճուիլ:

Սակայն եթէ գործը այդպէս երթար, վաճառատան տէրերը շուտով պիտի սնանկանային: Երբ տեսան որ դրամը կը հատնի եւ չի շատնար, քննութիւն մը բացին: Հասկցան շուտով որ դրամները գիրքի վերածուեր էին, դրադարան մտեր էին:

Իրենք ալ բռնեցին հաշուակալը եւ բանտը թխեցին:

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԱԽԱՋԱԿ ՄԸ
ԽԻՆՈՅՆՔԱՆ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ
ԽԵՆԴ ՄԸ

Այս դէպքը տեղի կ՚ունենար 1764ին. արդ, Իվան Անտոնովիչ Ցարը հոն բանտարկուած էր 6 դեկտ. 1741ին, այնպէս որ անոր տանջանքին վերջ տուած եղան ուրիշ տանջանքով մը:

Բայց ո՞վ պիտի համարձակէր ըսել թէ՝ ան կործնցուց փոխանակութեան մէջ:

Ո՛չ ես, որովհետեւ, երբ այս չարաշուք բանտը նշմարեցի, զգացի որ ամբողջ մարմինս կը սարսռար:

— Բայց այդ բանտ չէ գոնէ, այլ գերեզման:

— Ատկից ալ գէշ, պատասխանեց Քարասօֆ, որովհետեւ գերեզմանին մէջ, եթէ ընտանեկան դամբարան մը չէ, միայն մէկ հոգի կը գտնուի. եւ յետոյ գերեզմանը պահպանուելու պէտք չունի, մինչդեռ հո՛ն, պահապանը կայ, եւ ի՞նչ պահապան:

— Ճանչցա՞ծ էք արդեօք զայն:

— Շիտակը, անգամ մը միայն նշմարած եմ Թօպօլսքի մէջ. Թիֆլիսէն փախած էր եւ բնականաբար, այս բարձր վկայութիւնը բաւ համարուելով, տեղին սովետը անոր յանձնած էր պատժական գործոց տնօրէնութիւնը:

— Գործին մարդը:

— Ճիշտ այդպէս: Եւ այնքան լաւ ծառայեց որ, Չեկան, հասկնալով որ աւելի լաւը չէր կրնար գտնել Պօղոս-Պետրոսի բերդին մէջ զայն մարզելէ յետոյ, Շլիւսէլպուրկի կառավարիչ կարգեց...

— Անո՞ւնը...

— Թէոտորովիչ, բայց զայն կը կոչեն «Արիւնոտ ձեռքերով մարդը»:

— Լաւ բան մը ըլլալու է:

— Կը խոստովանիմ թէ՝ իր տեսակին մէջ, լաւագոյնը գտնել դժուար է: Պատահած է որ ամէն տեսակի մարդոց հետ գործ ունենամ, բայց ճշմարտութեան համար, պարտաւոր եմ ըսել թէ՝ երբե՛ք, կը հասկնա՞ք, երբե՛ք, կեանքիս մէջ, այդ խառնուածքով սրիկայի մը չեմ հանդիպած:

— Կը մեղքնամ անոնք որ անոր ձեռքը կ՚իյնան, ատոնց կեանքը՝ երկար մարտիրոսութիւն մը ըլլալու է:

— Գործը գիտէ. ոմանք— շատերը— անմիջապէս կ՚ընկճուին ու կ՚իյնան. երբ Շլիւսէլպուրկի գնտանները ճանչնաք, պիտի հասկնաք թէ՝ ի՞նչու միւսներուն տանջանքը կ՚երկարաձգեն...

— Ի՞նչ...

— Կ՚ըսեմ թէ կ՚երկարաձգեն...:

— Չեմ հասկնար:

— Բացատրեմ. անոնց կեանքը կ՚երկարաձգեն, որպէսզի աւելի լաւ, եւ աւելի երկար ատեն զանոնք տանջեն:

— Բայց ինչ որ կ՚ըսէք սարսափելի է:

— Սարսափելի կամ ո՛չ, այսպէս է: Թոյլ տուէք որ շարունակեմ: Թիֆլիսին մէջ, Թէոտորովիչ իր շղթային իբր ընկեր ունէր տեսակ մը գիտնական, Մարգլոֆ անունով կէս-խենթ մը: Սպանութեան համար մահուան դատապարտուած, յետոյ Ցարին կողմէ շնորհի արժանացած, այս Մարգլոֆը՝ մասնագիտօրէն ուսումնասիրած էր տառապանքը:

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզէք:

— Ըսել կ՚ուզեմ թէ՝ ան կենդանի արարածներու վրայ փորձելով տանջանքի ձեւերը, սարսափելի տանջանքներով մարդ մեռցնելու արհեստին մէջ անհաւասարելի մասնագիտութիւն մը ձեռք ձգած էր: Թիֆլիսին մէջ, ուր կրակի պէս կը վախնային իրմէն, իր ընկերները զինքը կը կոչէին «տանջանքի մարդը»: Վարպետ վիրաբոյժ, որքան հմուտ թունագէտ, պաշտօն ունէր գործադրելու «Թիապարտներու դատարանին» տուած վճիռները անոնց դէմ, որոնք որեւէ պատճառով մը կը դատապարտուէին այս անօրինակ դատարանին կողմէ:

— Եւ հակառակ իր վճիռներուն, այս մարդը կ՚ապրի՞ դեռ:

— Ինչպէ՞ս թէ կ՚ապրի դեռ: Ինքն իսկ է Շլիւսէլպուրկի բժիշկը: Անոր յանձնուած է պաշտօնը — ցաւով ու սարսափով երկարաձգելու կեանքը անոնց, որ Չեկայի կողմէ դատապարտուած են «ապրելու»:

— Ո՜հ, դժբախտնե՛ր:

— Եւ ինչ որ չհամարձակեցայ գիտցնել «կարմիր կոյս»ին, այն է թէ իր մայրն ալ այս վերջիններուն մէջ է:

— Ի՞նչ վիճակի մէջ ըլլալու է այդ խեղճ կինը, եւ ի՞նչ ըրած կրնայ ըլլալ՝ ճերմակ ձերմ[illegible] իր վրայ հրաւիրած ըլլալու համար:

— Ինչպէ՞ս կրնաք նման հարցում մը ընել: Շլիւսէլպուրկի մէջ բանտարկուելու համար, մի՞թէ ոճիրգործելու պէտք կայ: Չէ՞ք գիտեր թէ հոն է որ բանտարկուած են յեղափոխական-ընկերվարականները, որոնց յանցանքը եղաւ ըսել որ սովետական վարչաձեւը չի համապատասխաներ ոչ մէկ կերպով «Ապագայ քաղաք»ի իրենց ըմբռնումին:

— Ինչպէ՛ս, այդ անբախտները՞ն ալ հոդ են:

— Այո՛, մեր շատ մը բարեկամներուն հետ. եւ հիմա, քանի որ բաւական տեղեկութիւն քաղեցիք Շլիւսէլպուրկի մասին, կարծեմ, վայրկեանը եկած է գործելու:

(Շար.)
Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

կարգ մը խաղամոլներ Նազիֆ պէյի դիմելով, խնդրեցին որ իրենց ձեռքը գտնուած ֆիշերը դրամի վերածելու արտօնութիւն տրուի, առարկելով թէ տուն վերադառնալու դրամ չէ մնացած իրենց գրպանը։ Շուարած կին մը նոյնը կը կրկնէր։ Ընդհ. դատախազը պատասխանեց թէ չի կարծեր թէ տիկին մը առանձին հոն եկած կրնայ ըլլալ. իրեն ընկերացող այրը պարտաւոր է մինչեւ տունը ընկերանալ անոր։ Ընդհանուր դատախազը խաղարանին մէջ հանդիպեցաւ այնպիսի անձերու, որոնց նիւթական վիճակը թոյլատու չէ նման վայրեր յաճախելու. ասոնցմէ զատ տեսնուած են նաեւ պետական պաշտօնեաներ։ Արդէն խաղացողներուն մեծամասնութիւնը Թուրքերէ եւ Թրքահպատակներէ կը բաղկանային։ Խաղացողներու անունները ու հասցէները առնուելէ յետոյ, դրամներն ու ֆիշերը դրամարկղներու մէջ զետեղուելով կնքուեցան։ Պատրաստուեցաւ տեղեկագիր մը, որ ֆրանսերէնի թարգմանուեցաւ եւ Մարիօ Սէրա կարգ մը վերապահումներով ստորագրեց։ Ասոր վրայ ընդհ. դատախազը իր հետեւորդներով հեռացաւ խաղարանէն, յայտարարելով թէ խաղամոլները ազատ են իրենց տուները վերադառնալու։

Ընդհ. դատախազ Նազիֆ պէյ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է Թերթերուն, պարզելու համար փակման պատճառները.—

«Բախտախաղը օրէնքով արգիլուած է. տեղեկացայ որ Մարիօ Սէրայի սրահներուն մէջ բախտախաղ կը խաղան, որուն հետեւանքով շատ մը Թուրք կիներ փճացած կամ փճանալու վրայ են։ Այս պայմաններուն մէջ օրինական պարտականութիւնս կատարեցի։ Բնականաբար օրինական հետապնդումներ պիտի կատարեմ բախտախաղ խաղացողներուն դէմ։ Պոլիս քաղաքին համար հասոյթի աղբիւր մը ապահովելու եւ երկրին տնտեսութեան զարկ տալու համար, Պ. Մարիօ Սէրայի արտօնութիւն տրուած էր քաղաքակրթական պահանջները լրացնող սրահ մը բանալ, պայմանով որ միմիայն օտար զբօսաշրջիկներ յաճախեն հոն։ Մինչդեռ Պ. Մարիօ Սէրա այս արտօնութիւնը երբեք չէ գործադրած, եւ ընդհակառակը Բէյօղլը հասարակ խաղարանի մը վերածելով միայն Թուրքերը կողոպտած է եւ հակառակ իր յանձնառութեան ոեւէ ձեռնարկ չէ կատարած օտար զբօսաշրջիկներ բերելու համար։ Կասկած չկայ որ երկրին համար վնասակար հաստատութեան մը փակումին արգելք չի կրնար ըլլալ պայմանագրութիւն մը, որուն ո՛չ ոգին ո՛չ ալ տառը յարգուած է։ Այս պատճառով մեծ յոյս ունիմ թէ պատական դատարանը պիտի ջնջէ խնդրոյ առարկայ պայմանագրութիւնը։ Խաղացողներուն մեծամասնութիւնը Թուրքեր եւ Թրքահպատակներ էին։ Հակառակ իր ստանձնած պաշտօնական յանձնառութիւններուն, Պ. Մարիօ Սէրա թոյլ տուած է որ պետական պաշտօնեաներ բախտախաղ խաղան. այս պարագան անհերքելի կերպով հաստատեցինք Երկուշաբթի գիշեր։ Նոյն իսկ, խաղացողներուն մէջ դպրոցական տղաներ եւ սափրիչի աշակերտներ տեսայ։

Ամերիկացի Լեգէոնականներու օրը

Փարիզ երեք օրէ ի վեր տօնի մէջ է, պատուելու համար Ամերիկացի լէգէոնականները։ Կիրակի առաւօտ Փարիզի կաթոլիկ, բողոքական եւ հրեայ եկեղեցիներուն եւ ժողովարաններուն մէջ արարողութեանց ներկայ եղան լեգէոնականները։ Նօթրը Տամի մայր եկեղեցիին մեծ երգեհոնը անոնց ի պատիւ նուագեց ամերիկեան զինուորական երգը՝ «Աստղազարդ դրօշը»։ Բոլոր եկեղեցիներուն մէջ ալ անգլիերէն քարոզներ խօսուեցան։ Կէսօրէն վերջ զանազան հանդէսներ կ'ատարուեցան։ Ժամը 5.30ին յաղթական կամարին տակ զօրավար Կուռօի նախագահութեամբ հանդիսաւոր ընդունելութիւն մը կատարուեցաւ, մասնակցութեամբ նախկին զինուորականներու 496 ընկերակցութեանց։ Անծանօթ զինուորին մշտավառ կրակը վառեց ամերիկացի հրամանատար Սէվէյճ։ Իրիկունը Փալէ տ'Օրսէյի սրահներուն մէջ կառավարութեան կողմէ հացկերոյթ մը տրուեցաւ, նախագահութեամբ Փուանքարէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր նախարարներուն։ Ներկայ էին 560 հոգի։ Ճառեր խօսեցան վարչապետը, արտաքին ծովային եւ պատերազմական նախարարները։

Ամերիկացիներուն կողմէ խօսեցան զօր. Փըրշինկ եւ հրամանատար Սէվէյճ։ Գիշերը լուսավարութիւններ եղան մեծ պուլվարներու վրայ, եւ Օփէրայէն մինչեւ Քօնքորտ, Շան'զ Ելիզէ եւ Էթուալ։ Այս վերջինը երէկ գիշեր մասնաւոր լուսարձակներով լուսազարդուեցաւ։

Երէկ առաւօտ ժամը 9ին Թրոքատէրոյի ընդարձակ սրահին մէջ ամերիկեան լեգէոնի համաժողովին բացումը կատարուեցաւ, մեծ խանդավառութեան մէջ։ Խօսուեցան զանազան ճառեր։ Բացման ճառը խօսեցաւ Ֆրանսայի ամերիկեան Լեգէոնին հրամանատար Ճիւլիըն Թոմաս։ Փարիզի ամերիկեան դեսպանատան գործակատար Հուայթհաուզ կարդաց դեսպան Մայրըն Հէրրիքի ուղղած պատգամը։ Կէսօրէն վերջ ժամը 1.30ին Եէնայի հրապարակէն լեգէոնականներու թափօրը ճամբայ ելաւ դէպի Էթուալ, ուսկից հետեւելով Շան'զէլիզէի պողոտային, Մատլէնի, Օփէրայի եւ Ռիվոլի փողոցի ճամբով հասաւ քաղաքապետարանի եւ Նօթրտամի հրապարակը։ Գիշերը մեծ լուսավառութիւններ կատարուեցան։

Անգլօ-ռուս յարաբերութիւնները

«Ուէսթմինսթըր Կազէթ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ թէ մօտ ատենէն խորհրդային կառավարութիւնը պիտի փորձէ բանակցութիւններ սկսիլ՝ Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ բնականոն յարաբերութիւններ վերահաստատելու նպատակով։ Բանակցութեանց հիմ պիտի ծառայէ անգլիացի պահանջատէրերու առնելիքները, որուն փոխարէն պոլշեւիկները կը յուսան Անգլիայէն փոխառութիւն մը կնքել՝ նպաստաւոր տոկոսով, ռուսական ճարտարարուեստին զարկ տալու համար։ Ներկայիս կէս-պաշտօնական ձեւով կարծիքները կը շօշափուին։

Հոկտեմբերէն վերջ, որու ընթացքին պոլշեւիկ իշխանութիւնները զբաղած պիտի ըլլան Յեղափոխութեան տասնամեակի տօնակատարութեամբ, գործը պիտի հետապնդուի լրջօրէն։

Ֆրանսա չի խզեր Ռուսիոյ հետ

Նախարարական խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ զբաղեցաւ դեսպան Ռաքովսքիի եւ առհասարակ խորհրդային միութեան հետ Ֆրանսայի յարաբերութեանց խնդրով։ Ժողովէն վերջ հաղորդուած զեկոյցին մէջ կ'ըսուի թէ որոշուեցաւ չպատասխանել խորհրդային միութեան կողմէ առաջարկուած ոչ-միջամտութեան դաշինքին, քանի որ անիկա 1924 հոկտ. 29ին արդէն բացարձակ եւ անպայման յանձնառութիւն ստանձնած է չմիջամտելու Ֆրանսայի ներքին գործերուն եւ ֆրանսական կառավարութիւնը իրեն կը վերապահէ հսկել անոր գործադրութեան վրայ։

Միւս կողմէ, նկատելով որ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելու համար ներկայիս ոեւէ արդարացուցիչ պատճառ չկայ, նկատի առաւ ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքելու ռուսական առաջարկը, որ կը համապատասխանէ իր քաղաքականութեան, ինչպէս նաեւ Արեւելքի իր դաշինքներուն ապահովութեան պէտքին։ Հետեւաբար, պաշտօն կուտայ արտաքին նախարարին՝ վարել այս բանակցութիւնը, նախապէս ապահովելով զայն կարելի դարձնելիք բոլոր պայմանները։

⁂ Խորհրդային թերթերը շատ ուրախ են այս առթիւ։ «Իզվեստիա» կը գրէ թէ «Նախարարական խորհուրդին հրատարակած զեկոյցը առաջնակարգ տեղ կը գրաւէ ո՛չ միայն ֆրանքօ-խորհրդային յարաբերութեանց, այլ նոյն իսկ վերջին ժամանակներու եւրոպական յարաբերութեանց պատմութեան մէջ։» Ու կ'եզրակացնէ. «կարճ բայց սաստիկ փոթորիկէ մը վերջ, ֆրանքօ-խորհրդային յարաբերութիւնները առին բնականոն երեւոյթ մը, որ լայն հեռանկարներ կը բանայ անոնց զարգացման եւ տարածման համար։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերները այսօր Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Փլէս տը լա Լիւնի վերնայարկը մէթրօ Իթալի։

Օրակարգ. Շրջանային ժողովի հարցերու քննութիւնը։

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի ֆութպոլի Ա. խումբը պիտի մրցի Ֆրանսայի ախոյեան OLYMPIQUE DE MARSEILLEի դէմ Սեպտեմբեր 25ին Մարսիլիոյ մէջ։

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ վիճակահանութենէն շահած Թիւերնեն.-671, 119, 94, 623, 490, 97, 679, 553, 280, 313, 5, 13, 243, 791, 99, 81, 525, 184, 305, 127:

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գործ.—503.50 ֆր.։
Ֆուամի, Ս. Դ.— 35։
Լիոն, Ե. Խ.— 102 ֆր.։
Թուլոն, Կ. Փ.— 35։
Փարիզ, Ղ. Ե.— 35։
Մարթիկ, Յ. Գ.— 30։
Նիս, Մ. Լ.— 70 ֆրանք։

ԿՈՉ ՏԻՎՐԻԿՑԻՆԵՐՈՒ

Տիվրիկի ու շրջակայից մաս մը հայրենակիցներ, Մարսէյլի մէջ կազմած ըլլալով «Տիվրիկի ու շրջակայ գիւղերու Հայրենակցական միութիւն» մը, կը խնդրուի, Ֆրանսա եւ արտասահման գտնուող Տիվրիկցիներուն մասնակցութիւնը բարոյապէս եւ նիւթապէս։

Միութիւնը կազմած է արդէն իր առժամեայ վարչութիւնը Ատենապետ՝ Ստեփան Բէխեան, Ատենադպիր՝ Արտաշէս Կուլիկեան, գանձապետ՝ Երուանդ Զարդարեան։ Թղթակցութիւնները ղրկել՝ A. Dogramadjianի, Avenue Valbarelle, 16, Bd. Monplaisir, Marseille (France)։

ՄԵԾ ՆՈՐ-ԳԻՒՂԻ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի մէջ Յուլիս 24ին կազմուած է Պրուսայի Մեծ-Նոր-գիւղի Հայրենակցական միութիւնը:

Մայր Դիւան՝ նախագահ Տօքթ. Սէփէթճեան, քարտուղար Պր. Յ. Կաթողեան: Վարչութեան անդամներն են, Տօքթ. Բագըճեան (Ատենապետ), Ս. Պետիկեան (Ատենադպիր), Ն. Պըչգըճեան, Ն. Հէլվաճեան, Գ. Բագըճեան, Հ. Յարութիւնեան, եւ Ա. Յովհաննէսեան: Կոչ կ'ընենք բոլոր երկիրներու հայրենակիցներուն որ համապատասխան մասնաճիւղեր կազմելով կապ հաստատեն կեդրոնական վարչութեանս հետ: Հասցէ՝ Docteur Rakedjian, 61 Rue Bernard du Bois, Marseille.

Կեդր. Վարչութիւն

ԼԻՈՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Որոշուած ըլլալով մինչեւ Սեպտ. 21 Դշ. երեկոյ երկարաձգել ազգ. տուրքի արձանագրութեան պայմանաժամը, Ընտրողական Յանձնախումբը կը փութայ հրաւիրել Լիոնի եւ շրջակայից ընտրող հայ համայնքը, որպէս զի մինչեւ նոյն թուականը մասնակցի արձանագրութեան եւ ապա ի գործ դնէ քուէարկութեան իրաւունքը, որուն ժամանակը պիտի ծանուցուի յատուկ ազդով։

(կնիք)

ՍԱԿԱՐԱՆԸ փոխ էր երէկ օրուան տօնին պատճառաւ

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻԻ

"ՉԱՐԼԱԹՕՆ„

ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՅԻ ԱՐԻԿ ԱՂԱ

Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ

ԳԻՆ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ Թերթերու գործակալներուն, կը ղրկուի մէկուկէս ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն:

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱՐԵԳԻՐՔ

Բ. ՏԱՐԻ 1928

Յառաջիկայ Նոյեմբերի սկիզբը լոյս կը տեսնէ «Յունահայ Տարեգիրք»ի Բ. տարին, գրական, գեղարուեստական, թարգմանչական, գիտական, ազգագրական, ուսումնասիրական բաժիններով։

Տարեգիրքին համար յատկապէս պատրաստուած է երկարաշունչ ուսումնասիրութիւն մը, Զմիւռնիոյ եւ Զմիւռնահայ գաղութի մասին։

Աշխատակիցներու ցանկին մէջ կան յայտնի գրագէտներ։ Թարգմանութիւններ օտար տաղանդաւոր գրողներէ։ Կը հրատարակէ նաեւ 925—26—27 տարեշրջաններուն, Փարիզի նկարչական ցուցահանդէսներուն մէջ ցուցադրուած եւ մրցանակներու արժանացած տասնեակ մը նկարներ եւ գրական ուսումնասիրութիւններ Դ. Վարուժանի, Մ. Զեյթունցեանի եւ Նահապետ Քուչակի մասին։

Հասցէ՝ Journal NOR OR 18 Vouli Athènes.

Ծանօթ. — Ապսպրանքներ կ'ընդունուին։

IMPRIMERIE - MASSIS - …

208bis, Rue Lafayette Pa…

Le Gérant : H. TEUR…

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROP

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

21 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 446 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՓՍՈ՜Ս ՄԵՐ ԿԵՐԱԾ ԿԱԹԻՆ

Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մէջ, չեն ուզեր, չեն կրնար հաւատալ թէ ամբողջ Փարիզը մէկ հայկական մանկապարտէզ անգամ չունի:

Տասնըհինգ հազար հայութիւն՝ առանց դպրոցի:

Մէկէն տասնըհինգ տարեկանը՝ ձուլուելու, «մարսուելու» դատապարտուած:

Կը պատմես, կը բացատրես, անողոք իրականութիւնը կը պարզես խորին վրդովումով,— եւ կը զարմանան:

Կը զարմանան անոր համար որ, մասնաւորապէս Յունաստանի մէջ, մարդիկ ճար-ճարակ ըրած եւ կրթարաններ բացած են ամէն մէկ անկիւնի մէջ, ուր որ հայկական բազմութիւն մը բոյն դրած է: Ֆիքս, Սինկրու, Քոքինիա, Լիփազմա— պարզ գաղթակայաններ — մանկապարտէզ եւ նախակրթարան ունին: Տեղ-տեղ մէկէ աւելի,— լուսաւորչական, հռոմէական, բողոքական,— ինչպէս կը յաւակնին կոչել: Ու նաեւ մասնաւոր, անհատական դպրոցներ: Շէնքերն անգամ իրենք հիւսած կամ յարդարած են: Աթէնքի վերջին թղթաբերը կ՚աւետէ նոր դպրոցի մը, Զաւարեան վարժարանի կառուցումը, Նախաձեռնութեամբ Կարմիր Խաչի:

Պիրէոնէն քսան վայրկեան հեռու, Նորաշէն քաղաքի մը, Քոքինիայի վեց-եօթը հազար հայութիւնը, որ ընդհանրապէս հիւղակներու, չորս պատի մէջ կ՚ապրի, չորս-հինգ դպրոց-մանկապարտէզ կը համրէ, իսկ լուսացնցուղ Փարիզը ոչ իսկ մէկ ծաղկոց ունի:

Ունէր, հատ մը, քաղաքէն մէկ ժամ հեռու, Ալֆորվիլի մէջ, ուր 25—30 մանուկներ հայկ. թոթովանքներ կը փորձէին, բայց արդէն փակուեր է: Վեց ամսուան համար մօտ 8000 ֆրանք տրամադրեր է կաթող. պատրիարքութիւնը, բայց այդ հաստատութիւնը պաշտօնապէս հրատարակած ըլլալով իր մնանկութիւնը, այժմ ամէն ինչ մնացած է բախտին:

Անհաւասիկ վերջին ծաղկոցն ալ խամրած:

Ամբողջ Փարիզը՝ առանց դպրոցի:

Ափսո՜ս մեր կերած կաթին:

Անդին, անհամար ծիլեր կը ծաղկին փողոցներու եւ տախտակներու մէջ, վրաններու տակ: Աղբին՝ շքեղաշուք ափերու վրայ, ճոխութեան եւ վայելքի շատրուաններուն առջեւ, մէկէն տասնըհինգ տարեկանները յորձանքին յանձնուած են, վա՛տօրէն, անխղճօրէն:

Վատութիւն՝ ունեւորին եւ պաշտօնական մարմիններուն կողմէ: Անխղճութիւն՝ ծնողներուն կողմէ:

Մարսէյլը կը պահէ դպրոց մը եւ մանկապարտէզ մը. արուարձաններէն Սէն-Ժիւլիէն՝ մասուռ եւ մանկապարտէզ. Սէնթ-Անթուան՝ երկու մանկապարտէզ. Սէն-Լու՝ նոր բացեր է մանկապարտէզ մը. Կարտանի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տան մէջ հաստատուած է մանկապարտէզ մը: Մարսէյլի մէկ թաղին մէջ Սեբաստացիները 5-6000 ֆրանք հաւաքելով բացեր էին մանկապարտէզ մը:

Եւ այս բոլորը՝ ճակտի քրտինքով, աշխատաւորներու վաստակով:

Մարսէյլը իր շրջականներով աւելի բազմահայ չէ քան Փարիզը: Ոչ ալ, նիւթապէս, աւելի բախտաւոր: Վերջին գործադրկութիւնը ամբողջ տուներ քանդեց:

Եւ սակայն... Բաղդատեցէք ու դատեցէք:

Թողունք ունեւորն ու ջոջը: Մարսէյլի Սէնթ-Անթուանն ու Սէն Ժիւլիէնը մանանա չեն ժողվեր գետնէն: Անոնք ալ կը տքնին գործարաններու մուրին ու ծուխին մէջ, եւ դպրոց կը պահեն: Եւ աւելի փոքրաթիւ են քան հարեւան Ալֆորվիլը, որ կրկու հազար հայրենակից կը համրէ:

Ինչո՞ւ այս երկու հազարը մինչեւ վերջը իրենց աչքերը յառած պիտի պահեն դէպի սնանկ առաջնորդարան մը, որ հրապարակաւ յայտարարեց թէ ո՛ր եւ է յանձնառութիւն չի կրնար ստանձնել, նոր շրջանին համար:

Մինչեւ անգամ եթէ առաջնորդարանը միջոցներ ունենար, արդար չէր որ ամէն հոգ ան ստանձնէր, եւ ծնողները ծալապատիկ նստէին:

Իբրեւ տարրական կանոն, ամէն վայր ինք պիտի վարէ իր ճակատագիրը, ի՛նք միջոցներ պիտի գտնէ իր զաւակները փրկելու, իսկ դուրսէն պիտի լրացնեն պակասը:

Ինչպէ՞ս հաւատալ թէ Ալֆորվիլը չի կրնար հոգալ 25-30, նոյնիսկ հարիւր մանուկներու ծախքը, երբ ուրիշներ հազարներու բեռը շալկեր են, օրինակի համար Յունաստանի մէջ:

Ունեւորներուն եւ առաջնորդարանին մեղքը՝ իրենց: Բայց մէկը միւսը չարդարացներ:

Երկուքն ալ, Փարիզի ջոջերն ու կաթող. պատրիարքութիւնը, տասն անգամ տասը ձեւերով ապացուցին թէ անընդունակ են կացութեան լրջութիւնը հասկնալու:

Ինչո՞ւ կառչիլ անոնց շուքին, եւ ամբողջ սերունդի մը արիւնը մոնել:

Ափսոս չէ՞ մեր կերած կաթին:

Բոլոր անոնք որոնց ձեռքը-ոտքը տեղն է եւ խելքը գլուխը, պիտի կրնա՞ն անվրդով նայիլ իրենց զաւակներուն երեսը, այս հոգեկան թշուառութեան առջեւ:

Անոնք որ, Թուրքիոյ մէջ, իրենց զաւակներուն թեւէն բռնած վարժապետին կը տանէին — «միսը ձեզի, ոսկորը ինծի» — ինչպէ՞ս կը հանդուրժեն այս տմարդի քաշքշուքին:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՋԱՐԴԱՑՈՒՄԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Եգիպտոսի Յուսաբերը կը գրէ (13 Սեպտ.).

— «Քիւրտիստանի ազատագրութեան համար պայքարող տարրերը այսօր բաժնուած են չորս հոսանքներու:

«Ամէնէն զօրաւորը այն խմբակն է, որ կեցած է Քիւրտիստանի բացարձակ անկախութեան տեսակէտին վրայ:

«Այս հոսանքին վարիչները ծագումով քիւրտ զինուորականներ եւ մտաւորականներ են, որոնց մէջ կան եւրոպական բարձրագոյն կրթութիւն ստացած անձեր, պետական կարեւոր անցեալով:

«Այս շարժումը տարածուած է առաւելապէս Վանի, Միտիաթի, Սղերդի, Բայազիտի, Սարայի, Տերսիմի եւ Տիարպէքիրի մէջ: Յեղափոխական հնոցներով շարժման վարիչները պատած են քրտաբնակ հողերը՝ Արարատի փէշերէն մինչեւ Տաւրոսեան շղթան:

«Անոնց առաջին նպատակն է համախմբել քիւրտ ժողովուրդը եւ զայն պատրաստել համազգային շարժման համար. իսկ երկրորդը՝ գտնել քաղաքական եւ նիւթական յենարաններ եւ ընդհանուր ապստամբութեամբ տապալել թրքական իշխանութիւնը:

«Երկրորդ հոսանքն է «Թապիք Քիւրտիստան»ը:

«Այս հոսանքին կարծիքով այսօրուան քաղաքական պայմաններուն մէջ դժուար է ստեղծել անկախ Քիւրտիստան, ուստի շարժման վարիչները կը ձգտին հովանաւոր մը գտնել, որ, նախ՝ աջակցի շարժումին, եւ ապա՝ Թուրքիայէն անջատուած Քիւրտիստանը իր հովանաւորութեան տակ առնէ: Շարժման վարիչները իբրեւ հովանաւոր կը նախընտրեն Անգլիան, Իրաքը, Պարսկաստանը, նոյնիսկ Ռուսիան, բայց երբեք Թուրքիան:

«Ասոնք կը հրատարակեն ամսագիր մը, «Ջարէ կրմանջի» անունով, եւ խմբուած են գլխաւորաբար Իրաքի սահմաններուն մէջ:

«Երրորդ հոսանքը, որուն գլխաւոր վարիչն ու ղեկավարն է շէյխ Մահմուտը, կը ձգտի Քիւրտիստանի ինքնավարութեան: Ասոնց մէջ կը գործեն թուրք եւ պոլշեւիկ գործակալներ, ձգտելով հաստատել Իրաքեան Քիւրտիստանի անկախութիւնը կամ ինքնավարութիւնը: Կը հրատարակեն «Բիան Լվէ» շաբաթաթերթը եւ «Ջանիստի» (Վերելք) շարքը,—գիրքեր, պրօշիւրներ, տետրակներ եւայլն:

«Այս երեք հոսանքներու կողքին կը գտնուի չորրորդ մը, որ յառաջ եկած է, մէկ կողմէ՝ Պարսկաստանի անխոհեմութեանը, իսկ, միւս կողմէ՝ թուրք եւ ռուս քարոզչութեանց հետեւանքով: Այս հոսանքին վարիչները կը ձգտին ստեղծել ազատ քիւրտիստան պարսկաստանի մէջ, Ուրմիա եւայլն:

«Այս շարժումին մեծապէս կը նպաստէ Թուրքիան, որպէս զի, մէկ կողմէ՝ Քիւրտերը թշնամացնէ Պարսիկներուն հետ, իսկ, միւս կողմէ՝ շարժումը իր տունէն տեղափոխէ դէպի հարեւան երկիրը:»

ՍՕՖԻԱ-ՊՈԼԻՍ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Թուրք եւ պուլկար կառավարութեանց միջեւ սկսած բանակցութիւնները վերջացան եւ որոշուեցաւ մինչեւ Պոլիս երկարաձգել Պելկրատ-Սօֆիա օդանաւային գիծը, որ քանի մը շաբաթէ ի վեր սկսած է բանիլ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ո՞վ է պատերազմի պատասխանատուն

1914 Օգոստոս 31ին Հինտէնպուրկի կողմէ Թանէնպէրկի մէջ տարուած մեծ յաղթանակին յիշատակը յաւերժացնելու համար կանգնուած կոթողին բացումը կատարուեցաւ կիրակի օր, ներկայութեամբ Հինտէնպուրկի, վարչապետին, նախարարներու եւ զինուորականներու: Այս առթիւ նախագահ Հինտէնպուրկ ճառ մը խօսելով ըսաւ.—

«Թանէնպէրկի ազգային կոթողը սահմանուած է նախ յաւերժացնելու յիշատակը անոնց, որոնք ինկան հայրենիքի ազատութեան համար: Անոնց յիշատակին, ինչպէս նաեւ վերապրողներու պատւոյն համար պարտականութիւն կը զգամ հանդիսաւորապէս յայտարարելու այս ժամուն եւ այս տեղւոյն վրայ թէ կը մերժենք այն ամբաստանութիւնը, որուն համաձայն իբրեւ թէ Գերմանիա բռնկցուցած է բոլոր պատերազմներու մէջ ամէնէն ահաւորը. մեզի հետ գերման ժողովուրդի բոլոր դասակարգերն ալ միաձայնութեամբ կը մերժեն ասիկա:

«Ո՛չ նախանձի, ո՛չ ատելութեան, ո՛չ ալ յաղթանակի ոգին է որ զէնքը դրաւ մեր ձեռքին մէջ: Ընդհակառակն, պատերազմը մեզի համար եղած է պաշտպանութեան գերագոյն միջոց մը, պարտադրուած թշնամիներով շրջապատուած մեր ազգին, որ ստիպուած էր իր գոյութիւնը պաշտպանել, ի գին ամենածանր զոհողութեանց:

«Մաքուր սիրտով ճակատ մեկնեցանք հայրենիքը պաշտպանելու, ու գերման բանակը կռուեցաւ մաքուր ձեռքերով: Գերմանիա պատրաստ է ատոր հաշիւը տալու անկողմնակալ դատաւորներու առջեւ: Թո՛ղ այս կոթողը ըլլայ այն նուիրական վայրը, ուր պիտի գան իրարու ձեռք երկարկառել բոլոր անոնք, որոնց սիրտը կը բաբախէ հայրենիքի սէրով, եւ անոնք, որոնք գերման դատը ամէն բանէ վեր կը դասեն:»

Կոթողը հսկայ ծաւալ ունի: Կը բաղկանայ ութ քառակուսի աշտարակներէ 9 մեդր լայնքով եւ 20 մեդր բարձրութեամբ, իրարու միացած պատով մը: Աշտարակներէն մէկը նուիրուած է Հինտէնպուրկի, միւսները անոր հրամանին տակ գործող զօրավարներուն, զինուորներու, դրօշակներու եւ Արեւելեան Փրուսիոյ բնակիչներուն: Ուրիշ աշտարակ մը պանդոկի ձեւ ունի եւ յատկացուած է զայն այցելելու գալիք գերման երիտասարդութեան, ուրիշ մը կը պարունակէ գերման բանակի պատմական թանգարանը:

Ամերիկեան Լեգէոնականները

Երկուշաբթի օրուան խանդավառ թափօրէն եւ ցոյցերէն յետոյ, Փարիզ իր հանդարտութիւնը գտած էր երէկ: Համաժողովը իր երկրորդ նիստը գումարեց երէկ առաւօտ: Ներկայ էր նաեւ մարաջախտ Ֆօշ, որ բարի գալուստի խօսքեր ըրաւ:

Մօտ 3000 լեգէոնականներ երէկ առաւօտ երեք մասնաւոր կառախումբերով Վէրտէօն մեկնեցան: Կէսօրէն վերջ հրամանատար Սէվէյճ, իր սպայակոյտը եւ մօտ 1000 լեգէոնականներ Շան զ՚Էլիզէ երթալով ներկայացան նախագահ Տումէրկի: Երէկ գիշեր հրամանատարին կողմէ հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ Հանրապետութեան նախագահին:

∴ Երկուշաբթի համայնավարները Քլիշիի մէջ բացումը կատարեցին Սաքքօ-Վանցէթթի հրապարակին: Ներկայ էին մօտ 10,000 համայնավարներ. ճառեր խօսուեցան: Միջադէպ չպատահեցաւ:

Հայ մը կ՚ուզէ ողջ ողջ այրիլ

Մարսիլիայէն կը հեռագրեն 19 Սեպտեմբեր թուականով.—

Հայ բանուոր մը՝ Յակոբ Սաաթճեան, 27 տարեկան, որ կը բնակի Մալվալ փողոց, թիւ 28, կահաւորուած սենեակի մը մէջ, յուսահատութեան մատնուած էր չորս օրէ ի վեր, իր կնոջ զինքը ձգելուն պատճառաւ: Այս գիշեր անկողինը քարիւղով թրջեց, պառկեցաւ եւ կրակ տուաւ իր ծածկոցներուն:

Մուխը ուշադրութիւնը գրաւեց դրացիներուն, որոնք դուռը խորտակելով ներս մտան եւ Յակոբ Սաաթճեանը դուրս քաշեցին անկողինէն, ծանրապէս վիրաւոր վիճակի մէջ, բայց դեռ կը շնչէր:

Խեղճը փոխադրուեցաւ Օթէլ-Տիէօ հիւանդանոցը: Վիճակը յուսահատական է:

Տուօմոնի մեռելատունը

Կիրակի օր, առաւօտուն, Վէրտէօնի մէջ կրօնական արարողութիւններէ յետոյ, կառավարական, եկեղեցական ու քաղաքական դէմքերու թափօր մը հասաւ Տուօմոն, ուր նախապէս ծով բազմութիւն մը խռնուած էր:

Տուօմոնի մեռելատան շինութիւնները աւարտած ըլլալով, կիրակի օր որոշուած էր Անծանօթ Զինուորներուն ոսկերտիքը փոխադրել առժամեայ գերեզմանէն դէպի նորակառոյց մեռելատունը: Այդ մեռելները հաւաքած էին պատերազմի դաշտին զանազան շրջաններէն եւ կը կազմէին 52 դագաղներ:

Երբ դագաղները հասան մեռելատան առջեւ, հսկայ կոչնակը սկսաւ տխրօրէն ղօղանջել: Լռութիւն ու սարսուռ: Հսկայ մեռելաքաղաք մը, 10.000 խաչեր, երկրաչափական կարգերով, կը նշանակէին 10,000 մեռելներու գերեզմանները:

Տուօմոնի մեռելատան կոմիտէին կողմէ խօսեցաւ Վէրտէօնի եպիսկոպոսը.

— «Զիս կոչեցին «զինուորներուն եպիսկոպոսը» եւ ես կը մնամ, ո՛վ ցաւագին մենաշնորհ, մեռելներուն եպիսկոպոսը եւ այս

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԱՐԱՐԱՑԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մարսիլիայէն կը հեռագրե֊ ֆրանսերէն թերթերուն թէ կ֊ րակի օր Հայոց մատուռին մ֊ հոգեհանգիստ կատարուած ի յիշատակ Արարայի ճակատ֊ վրայ ինկող հայ կամաւորներու֊ 1918 Սեպտեմբեր 19ին է ֊ Պաղեստինի ճակատին վր֊ Լորտ Ալէնպիի բանակը սկսա֊ ընդհանուր յարձակողական թուրքերուն դէմ եւ նոյն օ֊ ֆրանսական դրօշի տակ կռուո֊ Հայկական Լեգէոնի կամաւո֊ ները սաստիկ կռիւէ մը վերջ գրաւեցին Արարայի բլուրը՝ տ֊ րապետելով թրքական այդ կա֊ բեւոր դիրքին եւ փախուստ մատնեցին թուրք զինուորներ֊ որոնք սարսափահար խուճապ֊ մատնուեցան, եւ երկու օրուա֊ մէջ քայքայուեցաւ ամբողջ թուրք բանակը:

Հայ լեգէոնականները ամէ֊ տարի կը տօնեն այս տարե֊ դարձը:

ԶԱՒԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Յունաստանի հայ գաղթակա֊ նութիւնը տենդագին կ՚աշխա֊ տի: Քոքինիա հայ գիւղին կեդ֊ րոնական թաղին մէջ Հայ Կար֊ միր Խաչը հիմը դրած է շէնք֊ մը, որ պիտի կոչուի «Զաւարեան֊ երկսեռ նախակրթարան»: Շինու֊ թիւնները պիտի աւարտին Սեպ֊ տեմբերի վերջերը: Դպրոց֊ համար առժամաբար վարձուած է յունական սրահ մը, ուր սկսած են դասախօսութիւնները այ֊ ամսուան սկիզբը: Նորակառոյ֊ դպրոցը պիտի ունենայ գիշերօ֊ թիկ բաժին մը, ինչպէս նաեւ Հռիփսիմեան մանկապարտէզ մը:

Զաւարեան վարժարանին նպատակն է մշակել հայ ոգին եւ պատրաստել հայ տղաքը յունական բարձրագոյն վարժարաններու:

ԱԿԱՆՋԸ ԽՕՍԻ ՇԱՐԱՑԻՆ

Ժամանակին, Շիրակի ամբարները չէին բաւեր Շարայի որկորին: Հիմա, երբ Ամերիկացի Լեգէոնականներուն սեղան մը տալ պէտք եղաւ, շատեր օրեր առաջ հաշիւի նստած էին ճաշ պատրաստելու համար այս օտար Շարաներուն:

Երկուշաբթի իրիկուն Ընվալիտի պատուոյ սրահին մէջ տրուեցաւ այդ հսկայ ճաշասեղանը, որ աննախընթաց էր մասնակցող բերաններու թիւով: 4400 հոգի սեղան նստան. 600 քիլօ ձուկ, 2000 քիլօ բանջարեղէն, 2000 քիլօ հաց, 300 լիտր ձիթաիւղ, 100 քիլօ քացախ, 1000 քիլօ միս, 200 քիլօ պանիր եւ 4400 պաղպաղակ ապսպրուած էր որկրամոլներուն: Մասնաւոր մեքենայ մը հաւկիթով համեմ շինեց, 2400 հաւկիթ կոտրուեցաւ: Համբերութի՜ւն համրողին:

Այս ճաշը պատրաստելու համար վարձած էին 50 խոհարարապետ, 600 ծառայողներ. հաստատուած էին վեց խոհանոցներ: Սեղաններու ընդհանուր տարածութիւնն էր 1800 մեդր. գործածուեցան 10 հազար աղանդերի եւ 25,000 սովորական պնակ, 20 հազար գաւաթ, հազար արծաթեայ պնակ եւ 30 հազար արծաթ դգալ եւ պատառաքաղ: Պաղպաղակներուն հետ 16,000 չոր կարկանդակներ հրամցուեցան: 45,000 շիշ գինի եւ 800 շիշ շամփանեա բացուեցան: Հազար լիտր սուրճին համար 150 քիլօ շաքար պէտք եղաւ: 300 բեռնակառքեր այս ամէնը փոխադրեցին Ընվալիտ:

ԼԻՆՏՊԷՐԿԻ ԳԻՐՔԸ

Լինտպէրկ Նիւ Եորքէն Փարիզ իր թռիչքը նկարագրած է *Մենք (Սէյնթ Լուիզի ոգին եւ ես)* անուն գիրքի մը մէջ, որմէ մինչեւ այսօր ծախուած է 190,000 օրինակ: Այս վաճառումէն իր զուտ շահը եղած է 95000 տոլար (մօտ երկուքուկէս միլիոն ֆրանք):

ԱՄԵՐԻԿ. ԼԵԳԷՈՆԸ

Պատմութեան մէջ աննախըն-թաց երեւոյթ մը կարելի է համարել բարեկամական նոր ցոյցը Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի միջեւ։

Երեսուն հազար նախկին մարտիկներ իրենց սպայակոյտին հետ միասին կը կտրեն Ատլանտեանը եւ կուգան յարգանք մատուցանելու նախկին զինակիցներուն ինչպէս նաեւ ֆրանսական ճակատի վրայ ինկած իրենց ընկեր նահատակներուն։

Հակառակ երկու կողմի դրամատիրական խմբակներու վէճերուն, ամերիկացի նախկին մարտիկները առանց նիւթական եւ քաղաքական բարդ հաշիւները նկատի ունենալու, այս հսկայական ցոյցով անուղղակի կ'ուզեն ապացուցանել թէ՝ այդ կնճռոտ հարցերէն վեր երկու ազգերուն մէջ կան հսկայ գանձուածներ, որոնք Լաֆայէթի օրերէն ի վեր սիրոյ եւ անխառն բարեկամութեամբ իրարու կապուած են։ Իսկ համաշխարհային պատերազմի ընթացքին ամերիկեան ժողովուրդի ֆրանսայի նկատմամբ օրերուն հաստատուած անգնահատելի ծառայութիւնը աւելի ամրապնդած էր կապը, որ այս ցոյցերով ու բարեկամական արտայայտութիւններով աւելի ուժեղ հիմերու վրայ պիտի դրուի։

Այս զուտ բարեկամական ցոյցին մէջ, ոչ առեւտրական ոչ նուաճողական եւ ոչ ալ զինապաշտական նկատումներ կան։ Ֆրանսական կառավարութիւնը եւ ժողովրդային ողջմիտ մասը արժանաւորապէս գնահատելով այս ցոյցին խորութիւնն ու բովանդակութիւնը, կազմակերպեց աննախընթաց ընդունելութիւն մը եւ Սեպտ. 19ը յայտարարեց տօնական օր, ի պատիւ թանկագին հիւրերուն։

Կարգ մը ծայրայեղ տարրեր, որոնք միշտ սովոր են նման առիթներու հրապարակը աղմկել, այս անգամ ալ օրեր առաջ սկսան իրենց ամուլ եւ անախորժ աղմուկը։ Անցեալ օր պատերը փակցուեցան մեծածաւալ թուղթեր, որոնց մէջ ամէն տեսակ նախատինքներ թափուած էին ընդհանրապէս Ամերիկացիներու եւ մասնաւորապէս Լեգէոնի հասցէին, կոչելով զանոնք Սաքքօ եւ Վանցեթթիի սպանիչներ, ֆաշիստներ, զինապաշտներ եւն.։ Եւ կը հրաւիրէին խափանել ցոյցերը։

Միացեալ Նահանգներու զանազան անկիւններէն հաւաքուած այս մարտիկները, որոնց մեծամասնութիւնը, տարակոյս չկայ թէ պարզ բանուորներ են աւելի նախանձախնդիր բանուորական շահերուն, քան ամբոխավարական թուղթի հեղինակները (հաւանաբար երբեք բանուորական կեանք չտեսած մարդիկ), ի՞նչ կապ կրնան ունենալ Սաքքօ եւ Վանցեթթիի դատապարտութեան հետ։

Այս երկու շահագործելի դժբախտները ամբաստանուած են Մասաչուսեթի անկախ նահանգին մէջ եւ անոր դատարանը իրաւացի կամ անիրաւ մահուան դատապարտած է զանոնք։ Ինչպէս արտասահմանի ժողովուրդը՝ նոյնպէս ալ Միացեալ Նահանգներու քաղաքացիները եւ մասնաւորապէս Ֆրանսա եկած Լեգէոնի զինուորները, անպատասխանատու եւ պարզ դիտողներ են այդ գործի հանդէպ, եւ անհատապէս կրնան դրական եւ բացասական կարծիք ունենալ այդ դատին մասին։ Այս պարագան չէին կրնար անգիտանալ թուղթի հեղինակները, սակայն գիտակցօրէն կ'ուզեն ամբոխը գրգռել անոնց դէմ։

Պարզ քաղաքացիական հագուստով ու համեստ ձեւով Ֆրանսա եկած նախկին մարտիկներուն վերագրել ֆաշիստական նպատակներ պարզապէս նպատակաւոր խեղաթիւրում մըն է, որովհետեւ ոչ ոք կրնայ պնդել թէ աշխարհի վրայ կայ ուրիշ երկիր մը, ուր համեմատաբար աւելի զարգացած ու խոր արմատ ձգած ըլլան ժողովրդավարական սկզբունքները, քան Միացեալ Նահանգներու մէջ, որուն լաւագոյն զաւակներն են Ֆրանսա եկած Լեգէոնի մարտիկները։

Ազգերու փոխ-յարաբերութիւնը լաւացնելու, ատելութիւնն ու թշնամանքը անհետացնելու եւ ժողովուրդներու միջեւ բարեկամական ամուր կապ մը ստեղծելու լաւագոյն միջոցներ են այսպիսի այցելութիւններն ու ցոյցերը, եւ ո՛չ թէ տեւականօրէն ատելութիւն ու թոյնարսկելու փորձերըզորսամէն առթիւ կը ցուցադրեն ատելութեան ու մաղձի դաժան ներկայացուցիչները։

Ֆրանսական մեծ եւ ռամկավար ազգի մեծամասնութիւնը գիտէ արհամարհել այս սմսեղուկ դաւադրութիւնը եւ կուտայ արժանի պատասխանը, գնահատելով ցոյցին նշանակութիւնն ու վեհութիւնը եւ ընծայելով անոր արժանի կարեւորութիւնը։

Կը հաւատանք թէ այս եւ ասոր նման եղբայրական հրապարակային գեղեցիկ ձեռնարկները աստիճանաբար պիտի մօտեցնեն ազգերը իրարու եւ պիտի ստեղծեն ուժեղ եւ համերաշխ ճակատ մը որ ապագային պիտի ծառայէ պատերազմները անկարելի դարձնելու։

Ամերիկեան Լեգէոնի այս քայլը պէտք չէ սահմանափակուի միայն զինակից երկիրներու բարեկամութեան մէջ. այլ պէտք է կտրէ ու անցնի այդ սահմանները եւ տարածուի նախկին հակառակորդ կամ թշնամի երկիրներու մէջ, որովհետեւ բոլոր նախկին մարտիկները ի՛նչ ազգի ալ պատկանին, կռուած են մաքուր սրտով ու անձնուիրութեամբ իրենց հայրենիքը պաշտպանելու համար, ինչ որ միշտ յարգանքի արժանի է։ Այս քայլը պիտի նպաստէ ջնջելու հակառակորդ ազգերու մէջ եղած թիւրիմացութիւնները, եւ ուժեղացնելու փոխադարձ վստահութիւնը։

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԲԱԳՈՒԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Բագուի ժողովրդական համալսարանի նոր տարեշրջանին համար արձանագրուած են 200 ռուս, 180 հայ եւ 120 թաթար, որոնց 40 գաւառներէն։ *Նոր Կովկասիա* կը գանգատի որ թաթարները փոքրամասնութիւն կը կազմեն, մինչ Ռուսերու եւ Հայերու թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ։ Ամբողջ Ադրբէջանի ժողովրդական համալսարաններուն մէջ թաթարները 100ին 9,5 համեմատութիւն միայն կը ներկայացնեն։

ԼԱՏԻՆԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Նոր Կովկասիա կը գրէ թէ բոլոր Թուրք-Թաթար երկիրներուն ներկայացուցիչները խորհրդաժողով մը գումարած են քննելու համար լատինական տառերու խնդիրը։ Ժողովին մէջ յայտնուած է թէ ամէն կողմ մտաւորականները լատինական տառերու դէմ ցոյց կըկատարեն։ Այս պատճառաւ բանտարկուածները բանտին մէջ հացադուլ յայտարարած են։ Թաթարիստանի մտաւորականները եւս պայքար կը մղեն լատինական տառերուն դէմ։

ՄԻՑՏ ՀԱԿԱՄԱՐՏ

Լօզանի եկեղեցական համաժողովին մէջ, որ գումարուեցաւ Ամերիկայի եպիսկոպոսական եկեղեցիին նախաձեռնութեամբ, եւ որուն չմասնակցեցաւ հռոմէական եկեղեցին, երեւան եկան նոր գաղափարներ եւ հաւատքի խոր տարբերութիւններ։

Անգլիքան եպիսկոպոս մը, կ'ըր, ուրախութիւն կը յայտնէր թէ կարելի եղած էր համաժողով գումարել, իրարու մօտ գալ, մինչդեռ 50 տարի առաջ, ճշմարտութեան մենաշնորհի օրերուն, անկարելի էր մօտենալ։ «Թշնամիդ սիրէ» քարոզելով քրիստոնեայ եկեղեցիներ այսօր միայն կը մերձենան հաւատքի հարցին շուրջ, երբ հաւատքը արդէն սկսած է մթագնիլ...

Ի՞նչ միութիւն կրնան քարոզել աստուածաբաններ՝ երբ պառակտուած են յայտնապէս Քրիստոսի քարոզած վարդապետութեան շուրջ։ Դորէն հաստատուեցաւ որ եկեղեցական ընդհանուր միութիւն մը, տիեզերական եկեղեցիի մը հիմնարկութիւնը բացարձակապէս անկարելի է։

Եկեղեցիները ժողովուրդներու հոգեբանութեան համեմատ կազմուած եւ ամրացած են այլ եւս։ Հաւատքը միայն կը միացնէ թեթեւ զանգուածները, երբ աստուածաբաններ կը վիճին խորհուրդներու, այսինքն անվիճելի նիւթերու շուրջ։

Փասքալ ըսեր էր ժամանակին. «Ցայսկոյս Պիրենեաններու ճշմարտութիւն, յանդիկոյս՝ սխալ»։ Միջավայրի պայմաններուն համեմատ, ցեղին հոգեբանութեան համաձայն ճշմարտութիւններ կան. բացարձակ ճշմարտութիւն մը հաւասարապէս ընդունելի ամէնէն՝ չկայ եւ չէ եղած երբեք։ Մարդկութեան մեծ մասը դեռ անմասն կը մնայ քրիստոնէական ճշմարտութենէն, քրիստոնէութիւնը բաժնուած է այնքան եկեղեցիներու եւ աղանդներու, որ հաւատացեալը կը շփոթի ճշմարտութիւնը գտնելու։

Աթէնքի մետրապոլիտը եկեղեցիի բնոյթը կը բացատրէր աստուածային հիմնարկութիւն մը նկատելով զայն. բողոքական պաստոր «կազմէ մը Լօզան»ի մէջ ժխտելով այդ հաւատքը՝ մարդկային կազմակերպութիւն մը կը համարէր։ Հետեւաբար օրթոտոքս եկեղեցիի եւ բողոքական եկեղեցիներու միջեւ անկարելի է միութիւն մը գտնել։

Տրամագծօրէն կը տարբերին բազմաթիւ եկեղեցիներու հաւատոյ հանգանակները։ Կը տարբերին խորհուրդներու շուրջ, կը ժխտեն կամ կ'ընդունին մարդեղութիւնը, գոյափոխութիւնը։

Համագումարին բացման առարողութեան նախագահն էր Ուփսալայի արքեպիսկոպոսը, Շուէտի եկեղեցւոյ պետը, Soederblom՝ կ'արժէ ակնարկ մը նետել լուտերական աստուածաբանին Le problème religieux գործին վրայ, համոզուելու համար որ քրիստոնէութիւնը պառակտուած է բոլորովին եւ աստուածաբանները կը ժխտեն դարերու հաւատքը։

Շուէտական եկեղեցւոյ պետը աշակերտ մըն է Քանթի, Շլայերմախերի եւ Ռիչլի։ «Կրօնները, կը գրէ, կրնան հակասական ըլլալ, ամէնն ալ իրաւունք ունին գոյութեան, որովհետեւ ամէնն ալ ներքին ըմբռնումն են աստուածայինին»։ Իմացական տարր մը գտնելէ աւելի Soederblom զգացում մը կը գտնէ կրօնի մէջ, «երբեռն կեանք մը որ կը հոսի անդադար նոր ձեւեր առնելով պէտքերու եւ գաղափարներու համեմատ»։ Հետեւաբար արտաքին ո եւ է հեղինակութիւն՝ աւետարան ու վարդապետութիւն աւելորդ են։ Կրօններու բազդատական ուսումնասիրութիւնը ցոյց տուաւ որ «քրիստոնէութիւնը միակ ճշմարիտ կրօնն ըլլալու յաւակնութեան իրաւունքը չունի»։

Հետեւաբար կրօնը զգացական տարր մը ըլլալով, յայտնութիւն մը չէ։ Բանաստեղծին եւ հանճարեղ անհատին նման ներշնչուած անձ մըն է կրօնի մը հիմնադիրը։ Ներշնչուած անձեր էին հեթանոս կրօններուն հիմնադիրները ինչպէս քրիստոս, առաքեալները, Լութեր եւ արդիականները։ Գիտունին նման որ բնութեան գաղտնիքները կը կորզէ, աստուածաբանը ճշմարտութեան վայրկեանները կը պարզէ հետզհետէ։

Շուէտցի աստուածաբանը կ'ընդունի որ բանականութիւնն անկարող է Աստուծոյ յատկանիշները հասկնալ։ Կը ժխտէ ամենագիտութիւնը, ամենակարողութիւնը։ Աստուած անկարող է գուշակելու ապագան, անկարող է հրաշքներ գործելու։

Քրիստոս հանճարեղ մարդ մըն էր, որուն գիտակցութենէն դուրս էր նոր կրօն մը հիմնել, նոր եկեղեցի մը հաստատել։ Եկեղեցին աստուածային հաստատութիւն մը չէ, քրիստոնէութիւնը քրիստոնեայ եւ հեթանոս գաղափարներու խառնուրդ մըն է։ Քրիստոնէական վարդապետութիւնները հեթանոս դիցաբանութեան ծպտուած հաւատալիքներն են։ Կաթոլիկութիւնը եղծուած քրիստոնէութիւն մըն է միայն, երբ արդիականութիւնը մերժեց՝ սխալեցաւ բոլորովին։

Ահա աստուածաբան կրօնաւորի մը կրօնական գաղափարները, որոնք շատ հեռու են քրիստոնէական հաւատքէն։ Իր միակ յատկանիշն է անկեղծութիւն, միակ արժանիքը՝ գաղափարներն արտայայտելու՝ բարոյական քաջութիւնը։ Իր միակ թերութիւնն է նախագահելը համաժողովի մը, որուն մասնակցողներուն մեծամասնութիւնը տարբեր հաւատք ունի։

Համաժողովը մերժեց Երմանոս եպիսկոպոսի առաջարկը՝ ընկերային հարցերու լուծման համար համագործակցութիւն մը։ Եկեղեցիները, ըսաւ, բարձր մնալու են քաղաքական շահերէ եւ պաշտպանելու միայն արդարութիւնն ու ճշմարտութիւնը, զրկուածներու իրաւունքը տառապողներու մխիթարութիւնը։

Եկեղեցիները մոռցած են իրենց դերը, եկեղեցականները հեռացած իրենց կոչումէն, բարեպաշտութիւնը կը դառնայ անցեալի ստուեր մը, ու դեռ նոր կ'ուզեն համաձայնիլ, դեռ կ'ապրին երերային կեանքով, դեռ կը զառանցեն, կը բացագանչեն, փոխանակ ապրելու իրական կեանքը, որ նուիրումի եւ զոհողութեան կեանք է, փոխանակ ըմբռնելու՝ եկեղեցիին ընկերային պաշտօնը։

ՀԵԹՈՒՄ

ՋՀԱՍԱԾ ԿԸ ՄԵՌՆԻ

Պետրոս Ջարփճեան, որ Նիւ-Եորքէն ճամբայ ելած էր Քալիֆօրնիա երթալու համար, մեռած է Տըյթընի, Օհայօի մօտերը ճամբու մը վրայ։ Կը կարծուի թէ Պետրոսի մահը հետեւանքն է ինքնաշարժի արկածի մը։

Ջարփճեանի ցուրտ մարմինին քով գտնուած իր ձեռնասկառը դագաղը, որ հետ կը տանէր եւ որուն վրայ գրած էր. «Ասիկա իմ դագաղս է. Քալիֆօրնիա կամ մահ»։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի
ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ

Կիրակի օր, Stade Jean-Petit-Jeanի մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հինգերորդ տարեկան ողիմպիականը։ Հակառակ փոփոխական եւ անձրեւոտ օդին, հետաքրքիրներու բազմութիւն մը՝ մօտ հազար հոգի, եկած էր ծափահարելու հայ մարզիկները, որոնք տուին գնահատելի արդիւնքներ։

Մարզիկներու թիւն էր 62, որոնց մէկը Իտալիայէն, 24ը Փարիզի մասնաճիւղէն, 7ը Մարսէյլէն, 8ը Շավիլէն, 10ը Ռէնսիէն, 4ը Աոնուվիլէն եւ 6ը Բոլոմպէն։

Մասնաւոր ուշադրութիւն գրաւեց Մարսէյլի մարզիկներուն յաջողութիւնը։ Ընդամէնը եօթը հոգի, անոնք ձեռք ձգեցին 8 առաջնութիւն եւ 14 կէտ։

Փարիզցիներէն ուշադրութիւն գրաւեցին անչափահաս սկաուտներ՝ Արմիկ Ջամալեան եւ Օտապաշեան, որոնք կրցան երեք առաջնութիւն ապահովել։ Ահա ապացոյց մը եւս նորերու կենսունակութեան, որուն թռիչք պէտք է տալ։ Ա. Ջամալեան նոյն իսկ մրցանիշ կոտրած է, իսկ Օտապաշեանը աստիճանաբար կը յառաջդիմէ։ Անցեալ տարի կրցած էր միայն երկրորդ հանդիսանալ։ Աննկարագրելի էր սկաուտներու խանդավառութիւնը, երբ իրենց հասակակից ընկերները ծափեր կը խլէին։

Յայտնութիւն մըն էր երեւումը Յ. Թաշճեանի, բժշկական ուսանող մը Թուրինոյի (Իտալիա) մէջ։ Իր երեք առաջնութիւններէն 2ով (արգելարշաւ եւ սկաւառակ) կոտրեց ազգային մրցանիշները եւ նիզակով Փարիզի մրցանիշը։

Արուարձաններու նորակազմ մասնաճիւղերը բոլորն ալ ունէին կէտեր։

Ստորեւ կուտանք ողիմպիականի ընդհ. արդիւնքները.—

100 մեդր վազք
Ա.— Տէրտէրեան (Մարսէյլ)։
Բ.— Մամիկոնեան »
Գ.— Սէտէֆեան (Բոլոմպ), ժամանակ 12 երկվ.։

200 մեդր վազք
Ա.— Տէրտէրեան (Մարսէյլ),
Բ.— Եկարեան (Ռէնսի),
Գ.— Տէմիրճեան (Փարիզ), ժամանակ 26 1/5։

400 մեդր վազք
Ա.— Մելիտոնեան (Մարսէյլ),
Բ.— Սէտէֆեան (Բոլոմպ).
Գ.— Մանուկ Ալիքսանեան (Փարիզ)։ ժամ. 61 4/5։

800 մեդր վազք
Ա.— Ա. Ջամալեան (սկաուտ),
Բ.— Մելիտոնեան (Մարսէյլ),
Գ.— Շահինեան (Փարիզ)։ Ժամանակ 2.17 3/5։ Փարիզի նախորդ մրցանիշը կոտրուած։

1500 մեդր վազք
Ա.— Օտապաշեան (սկաուտ),
Բ.— Յակոբ (Մարսէյլ),
Գ.—Տէմիրճեան (Փարիզ)։ Ժամանակ 5 վայրկեան։

3000 մեդր վազք
Ա.— Օտապաշեան (սկաուտ),
Բ.— Յակոբ (Մարսէյլ),
Գ.—Նարկիզեան։ Ժամ. 11.75։

երկաթ նետել
Ա.— Փէքմէզեան (Մարսէյլ),
Բ.— Յոֆսանեան (Աոնուվիլ),
Գ.— Աթարեան (Մարսէյլ). 9 մեդր 64, 8.87, 8.68։

Ուժով բարձրութիւն ցատկել
Ա.—Մամիկոնեան (Մարսէյլ),
Բ.— Զաքրճեան (Շավիլ),
Գ.— Եղիաեան (Ռէնսի), 1 մդ. 54 1/4։

Նիզակ նետել
Ա.— Թաշճեան (Իտալիա),
Բ.— Շահինեան (Փարիզ),
Գ.— Աբրահամեան (Մարսէյլ)։ 50 մ. 03։ Փարիզի ազգային մրցանիշը կոտրուած։

Երեք քայլ ցատկել
Ա.— Սաքսեան (Աոնուվիլ),
Բ.— Ա. Բէօթէնէճեան »
Գ.— Տօլմաճեան (Փարիզ)։ 11 մեդր 70։

110 մեդր ցանկարշաւ
Ա.— Թաշճեան (Իտալիա),
Բ.— Զաքրճեան (Շավիլ),
Գ.— Ա. Բէօթէնէճեան (Աոնուվիլ)։ Ժամ. 17 3/4։ Ազգային մրցանիշը կոտրուած։

Ուժով երկայնութիւն ցատկել
Ա.— Սաեփանեան (Բոլոմպ),
Բ.—Մամիկոնեան (Մարսէյլ),
Գ.— Զաքրճեան (Շավիլ)։

Ձողով բարձրութիւն ցատկել
Ա.— Մամիկոնեան (Մարսէյլ),
Բ.— Գայըգճեան։
Մամիկոնեան կը կոտրէ ... ազգային մրցանիշը 4ուկէս ... դիմեցրով։

Սկաւառակ նետել
Ա.— Թաշճեան (Իտալիա),
Բ.— Բէքմէզեան (Մարսէյլ),
Գ.— Յոֆսանեան (Փարիզ), 38 մ. 7։ Ազգային մրցանիշը կոտրուած։

4×100 մեդր դրօշարշաւ
Ա.— Մարսէյլ։
Բ.— Փարիզ։
Ժմկ. 50 2/5 երկվ.։

4×100 մ. դրօշարշաւ (սկաուտ...)
Ա.— Աղուէս խմբակ։
Բ.— Վագր խմբակ։
Ժմկ. 55 երկվ.։

*
* *

Ողիմպիական խաղերը Հ. Մ. Ը. Մ.ի բանաւոր համարատու... ութիւնն է, որ ամէն տարի ... դի կ'ունենայ։ Բայց դժուար ... հաստատել զանազանութիւն... Այն տպաւորութիւնը կ'ունենա... թէ միեւնոյն զրութիւնն է որու... վրայէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամն... րը քայլ կ'ընեն, երբեմն աւելի վարժ ընթերցումով, երբեմն ... առաջինէն աւելի տկար։ Միեւնո... մարզիկն են որ ելեւէջներ կ'ու... նենան։ Զագըճեան, որ մրցանիշեր կոտրած էր, հոս մնացած է. ուրիշներ առաջին հանդիս... ցան աւելի երկար ժամանակ... մէջ։ Իսկ Ե. Գայըգճեանը լաւ... որ ժողովուրդը եւ դատաւորնե... րը չգրաւեցին իր անհամեմա... տական կարողութեամբ։

Գունտ նետելու չափանիշ... փայլուն չէր։ Խտիկեանը անցեալ տարի նետեց 12 մ. 80, իսկ ... տարուան առաջինը կը նետէ ... մեդր եւ 36 ս. պակաս։

*
* *

Ողիմպիական խաղերը ... տաքրքիր դարձնելու համար Յանձնախումբը այս անգամ ... րած էր նուագախումբ մը, ... մերթ ընդ մերթ կը նուագէր։ Խաղերէն յետոյ մարզիկն... տողանցք կատարեցին ... նորդութեամբ Աբինեանի։

Տեղի ունեցաւ նաեւ ֆութ... պոլի մրցում մը Հ. Մ. Ը. Մ. (1) եւ Nord-Est (1)։ Հ. Մ. Ը. Մ. յաղթեց 3ի դէմ 5ով։

Յետոյ տեղի ունեցան մրցանակաբաշխութիւնները։

Փարիզի եւ Մարսէյլի մաս... նաճիւղերը իրարու նուիրեցին ... ծաղկեփունջեր, որոնք իրենց ... կարգին նուիրեցին Օրուան ... գուհիին։

Ընդհանուր տպաւորութիւն... գոհացուցիչ էր։

Վ.ԱՀԷ-ՊԵՐ...

«ՍՐԲԱԶԱՆ ԲՌՈՒՆՑՔԸ»

Սպանիոյ եւ Իտալիոյ ... լրագրական վէճեր բացուած ... այն քննութիւններուն մասին ... որոնք կը հաստատեն այդ ... կու ազգերուն մարսելիութիւն... Ֆրանսայի ստամոքսին մէջ։

Կան որ կ'ընդունին թէ ... ֆրանսական ստամոքսը ... մարսէ։ Ուրիշներ ալ կը ... թէ «ո՛չ, Ֆրանսացիները ... սելու կարողութիւն չունին»։

«Ճիորնալէ տ'Իթալիա» ... գրէ. «Ֆրանսացիները ... զաւակ բերելու կարողութիւն ... չունին, ապահովութեամբ կը ... սեն երեք միլիոն օտարակա... ները, որոնք կ'աշխատին Ֆր... սայի գործարաններուն եւ ... տերուն մէջ»։

Այս թերթը կիսապաշտօ... կան է։ Ուրեմն, օտար ... կիսապաշտօնապէս, կը հաս... տէր մեր մարսելու ուժը։

Եւ սակայն մենք քաղաք... ցիներ ունինք, որոնք կը ... հին թէ մարսողական կարող... թենին զուրկ ենք եւ, իբր ... ցոյց կուտան մեր բանտերը ... րոնք կը պայթին խեղդ... «անմարսելիներու» բազմու... նէն։ Արդ, եթէ մենք պէտք ... նինք առողջ եւ մաքուր ... ներու, որոնց առջեւ կը ... նանք զուռները՝ չէ՞նք ... տար որ արտատուրներ ու ... կապաւորներ մանեն ներս ...

ԺՈՂ.

ԿԱՆԱՆՉ ԳՕՏԻՆ

...անցնէինք փարիզի մէկ արուարձանէն։ Ամերիկացի Լէգէոնական մը, որ ինծի կ'ընկերանար, մատովը ցոյց տուաւ բազմաթիւ տնակներ, անծրեւէն թըրջած կարմիր կղմինտրներ ու... անունք։

— Այս է կարմիր գօտին։

— Այո՛, կարմիր գօտին է։ Հոս ...ծակին մեր կարմիր հայրենակիցները եւ իրենց միջնաբերդ... տուած են այդ անունը։

— Ինչ ըսիք։ Ֆրանսացինե՞րն, ...այս աղուոր պարտէզներուն, ...որքան կանանչ աղցաններ ...եր են,— եւ այս փոքրիկ տուներուն տէրե՞րն ալ, թէ՛ ֆրանսացի են, եւ թէ՛ պոլշեւի՛կ ըլլ... կ'ուզեն։ կը հաւատա՞ք։

...թեցայ։

— Ինչ ընենք, ստիպուած ենք ...տալ, նայելով ընտրութիւններուն։ վերջին ընտրութիւններուն արդիւնքը կարդալով, տեսնենք որ «կանանչ աղցանները» ...ինց քուէն տուեր են կարմիր ...ներուն։ եւ կը հաւատամ, որ ...ալ տարի աւելի շատ քուէ պիտի տան։ Բայց չեմ գիտեր թէ ...ո՞ք է հետեւցնել որ «կանանչ աղցանները» պոլշեւիկ են։ Որովհետեւ շատ լաւ գիտեմ, որ ա... ոչ ոք պիտի ուզէ գլուխ մը սոխ ու պրաս նուիրել սոփետներուն եւ ձգել երթալ իր ...րձիթը։ Հասկցա՞ք «միտ բանի»ս։

— փարատօքսալ ֆրանսացիներ են, ուրեմն։

— Ամենեւին երբեք։ Այս փոքրիկ կալուածատէրերը, որոնք ...ոցին փակած են եւ, հակառակ ...ցխին, հովին ու անձրեւին, ...աց կը մնան, իրենց քուէներովը վրէժ կը լուծեն կառավարութենէն, որ իրենց վրայ չի նայիր։ մեր համայնավարները կը նմանին Լաֆօնթէնի առակին ...ղլին, որուն մայրը կը սպառնայ, երբ խելօք չի կենար։

...կա՛յ, չկա՛յ կարմիր գօտի, եւ կը բաւէ ունենալ քիչ մը ...արպիկութիւն, ամբողջ փարիզը պաշարելու համար կանանչ գօտիով մը։

Փ. Օ.

...գիտենք միջոցը ժաքրագործելու։ Ո՛չ ըլլայ սրբազան ...բռունցքը։

Սխալ արդէն։ Ալպէր Սարօ ...չափը արագացուց։ Կլոր թիւով, ...փոխանակ տարեկան վեց հազար անբաղձալիներ արտաքսելու, ութ հազար կը նետէ դուրս այդ բռունցքը։ Կը թուի թէ բռունցքը երկաթէ է։ Եթէ պէտք ըլլայ, այդ բռունցքը պիտի կոնք պողպատէ։

Ուրեմն, թող գիտնան բոլոր անոնք, որոնք կ'ըսեն թէ անմարսողութեան բռնուած ենք, մենք կրնանք բուժել այդ հիւանդութիւնն ալ։

Ժողովուրդներու կառավարութեան, ինչպէս բժշկութեան մէջ, դարմանը նոյնն է, երբ աչքերը չեն գործեր։

— Մաքրողական։

(ՄաԹէն)

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Շաբաթ գիշեր «Փըթի Ժուռնալ»ի ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Շապին Գարահիսարի Հայրենակցական Միութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած Սգահանդէսը, նուիրուած Անդրանիկի յիշատակին։ Ժամանակէն շատ առաջ սրահը լեցուած էր արդէն հազարէ աւելի բազմութեամբ, այնպէս որ երբ բացումը կատարուեցաւ, սրահին մէջ ասեղ ձգելիք տեղ չկար եւ խուռն բազմութիւն մը ոտքի վրայ մնացած էր։

Կը նախագահէր Զօր. Ղորղանեան, որ Անդրանիկը ճանչցած էր Կովկասեան ճակատին վրայ։ Զօրավարը ֆրանսերէն ուղերձ մը կարդաց, վեր հանելով Անդրանիկի քաջութիւնը, հայրենասիրութիւնն ու զոհաբերութեան ոգին։

Յետոյ նուագուեցաւ Շոփէնի մահերգը։

Հնչակեան կուսակցութեան կողմէ Պ. Արծրունի խօսեցաւ Անդրանիկի կեանքին վրայ. ըսաւ թէ ինչպէս բոլոր մեծ մարդերը, Անդրանիկ ալ խոնարհ խաւերու ծնունդ է. ան մարմնացումը եղաւ հայ ցեղի գոյութեան եւ ըմբոստական ոգիին եւ իր անձին օրինակովը յեղափոխութեան գաղափարը մտցուց նոր սերունդին մէջ։ Վերջացնելով, հանդիսատ մաղթեց իր տառապակոծ ոսկորներուն եւ յայտնեց թէ յեղափոխական պայքարով պիտի ապահովենք Հայաստանի անկախութիւնը։

Յետոյ խօսեցաւ ընկեր Յ. Ամատունի, Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Խարբերդի Հայրենակցական Միութեան կողմէ։ Ընկերը նախ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել հերոսին յիշատակը, որմէ յետոյ ըսաւ։ Կան մահեր որոնց առջեւ լռութիւնը աւելի պերճախօս է քան խօսքը։ Անդրանիկի մահը այդ կարգէն է, որովհետեւ կարելի չէ մարդկային լեզուով ներկայացնել անոր բեղմնաւորկեանքը։

Անդրանիկ ծնաւ Շապին-Գարահիսարի մէկ համեստընտանիքին մէջ եւ իր պատանեկան հասակին մէջ զգաց հին հայ քաջերու արիւնը իր երակներուն մէջ եւ չկրցաւ հանդուրժել որ իրեն հաւասար իրաւունքներով ծնած Թուրքը հրապարակաւ ու փողոցին մէջ նախատէ ու խոշտանգէ իր հայրը։ Պատժեց յանցաւոր Թուրքը եւ այդ աննշան դէպքէն սկսաւ իր յեղափոխական կեանքը։

Անդրանիկ մտաւ փոթորկալի կեանքի մէջ, բարձրացաւ Տարօնի սարերը եւ այնտեղէն գործնականնապէս, զէնքով քարոզեց զէնքի ու կռիւի անհրաժեշտութիւնը։ Այնտեղէն ուզեց սորվեցնել թէ հայ ժողովուրդը պէտք է վստահի իր ուժին՝ փրկուելու համար ստրկութեան լուծէն։

Հայ ժողովուրդը եւ մասնաւորապէս հաւատաւոր նոր սերունդը այսօր կուգայ յարգանքը տալու յեղափոխական, ֆէտայի Անդրանիկին, որ յանդգնութիւն ունեցաւ ափ մը ընկերներով խիզախելու անհաւասար ուժ ունեցող թշնամիին դէմ եւ ոչ թէ Զօրավար Անդրանիկին։ Այս տիտղոսը պարզ զարդ մըն է մեզի համար, որմէ բազմաթիւ կան աշխարհի վրայ, բայց շատ չնչին է թիւը Անդրանիկներու եւ Կարիպալտիներու։

Անդրանիկ մինակը՝ ինչքան ալ քաջ եւ տաղանդաւոր ըլլար, պիտի չհասնէր այն բարձրութեան, եթէ իր հետ չըլլար հաւաքականութիւնը, կուսակցութիւնը եւ անոր ամբարած ուժերն էին որ Անդրանիկին հնարաւորութիւն կուտային իր կարողութիւնները ամբողջապէս հրապարակ բերելու։

Անդրանիկ եւ իր ընկերները հիմը դրին կռուի հաւատամքին, որ կը շարունակէ հաւատամքը կազմել ներկայ մարտնչող սերունդին։ Այս իրիկուն իր կենդանագիրը միայն ունինք հոս, սակայն իր հոգին կը սաւառնի մեր գլխուն վրայ։

Ուխտենք այս հանդիսաւոր ժամուն վերցնել անոր բարձրացուցած դրօշակը եւ շարունակենք պայքարը, հասնելու համար մեր ազատագրութեան վերջին հանգրուանին, եւ մեր դրօշակը անգամ մը եւս կանգնելով Արարատի կատարը, անոր հովանիին տակ ստեղծենք հայկական Պանթէոնը, որուն մէջ պիտի ամփոփուի Անդրանիկի եւ զինակից ընկերներու աճիւնը։

Ամէնէն վերջ նուագուեցաւ Պէթհովէնի մահերգը, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։

Ժամը 10ն էր, երբ հանդէսը փակուած յայտարարուեցաւ։ Հազարաւոր բազմութիւնը չէր ուզեր բաժնուիլ սրահէն, այնքան խանդավառուած էր։ Ու փակումէն վերջ դեռ երկար ատեն, ժողովուրդը մնաց սրահին մէջ։

Յաւելի է որ Շապին Գարահիսարի Հայրենակցական Միութիւնը հարեւանցի կազմակերպած էր հանդէսը, ինչ որ բաւական յուսախաբութիւն պատճառեց։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Սեվրհիսարի (Գաղատիոյ) Հայրենակցական Միութեան Ն.րդ. շրջանը լրացած ըլլալով, Օգոստ. 7ին տեղի ունեցաւ ընտրական ժողով։ Ներկայ էր անդամներու բացարձակ մեծամասնութիւնը։

Համաձայն օրակարգի եւ Քննիչ Յանձնախումբի տեղեկագրին, անգամ մըն ալ կ'ապացուցուէր թէ միութիւնը ջանացած էր արժեցնել իր գոյութիւնը՝ մասնաւորապէս հայրենակցական շրջանակին եւ ընդհանրապէս իրեն հետ կապ հաստատող այլ կազմակերպութեանց մօտ, շնորհիւ անցնող շրջանի վարչութեան գործունէութեան։

Այսպէս, նպաստած է, հայրենակիցներու չքաւորութեան, հիւանդներու օգնութեան, որբ եւ կարօտ ուսանողներու դաստիարակութեան գործին, սարքելով ընտանեկան հաւաքոյթներ։ Աստոնց կարգին, շփման մէջ եղած է նաեւ ազգ. եւ բարեգործական միութիւններու հետ։ Նշանակելի է մանաւանդ, հոգեկան եւ բարոյական եռանդուն ոգեւորութիւն մը ստեղծելու եւ ծննդավայրի աւանդական սովորութիւններով ժամանց մը ապրած ըլլալու համար կազմակերպած ամառնային եղանակի վայել «ընտանեկան գիւղագնացութիւն»ն ու անկէ վրայ խմբովին լուսանկարուելու գեղեցիկ ձեռնարկը, որ խիստ փայլուն անցած է։

Միութեանս դրամական գործառնութիւններու հաշուեցոյցն է.

ՄՈՒՏՔ

Նախորդ շրջանէն պատրաստ 1358.75, պանք ձգուած դրամի տոկոս 18,30, անդամավճարներէ 587, նուիրատուութիւններէ 91, հանդէս - հաւաքոյթէ 209։ Գումար 2264.05։

ԵԼՔ

Նպաստ 550, ընդհ. ծախք 159.35, պատրաստ դրամ C. E. N. պանքի մօտ 1000, գանձապահին քով 554.70։ Գումար 2264.05։

Նոր ընտրութեամբ Մայր Դիւանը կը կազմեն Արմենակ Մինասեան (նախագահ), Յարութիւն Խաչինէեան (քարտուղար), իսկ վարչութիւնը՝ Անտոն Անտոնեան (Ատենապետ), Մկրտիչ Պալեօզեան (փոխ-ատենապետ), Կարապետ Գուլումեան (ատենադպիր) Կարապետ Փունարճեան (փոխ ատենադպիր), Յակոբ Պետրոսեան (գանձապահ), անդամներ՝ Կարապետ Կիլէմիրեան, Կղեմէս Խոչեան։

Մարսէյլի դուրսէն անդամակցող հայրենակիցներէն կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ ղեկոյց։

(կնիք)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի պատանեկան միութիւնը խորին երկիւղածութեամբ կը խոնարհի այն անթառամ շիրիմին առջեւ տալու յարգանքն այն մեծ հերոսին որ այսօր ոչ եւս է։

Որովհետեւ ինք, մեծ ռազմիկն եւ իր զինակից ընկերներն էին որ երեսուն երկար տարիներ կը շրջէին վիթխարի լեռներու կատարը ու ձորերու խորը եւ կիրճերու մէջ հայ ազատագրման համար։

Անդրանիկ եւ իր ընկերներն էին որ միացին արժէուն պահակը հայ բազմաչարչար ժողովուրդին։ Եւ հասկցուցին Թրքական բռնակալութեան եւ քաղաքակիրթ հանուր Եւրոպայի թէ հայ ազգը ոչխարի հօտ չէ, այլ գիտէ կռուիլ իր իրաւունքին եւ պատուոյն համար։

Այո՛, անոնց կեանքէն ներշնչուած սերունդ մը կայ, թէ եւ ստտանդական, վտարուած հայրենիքէն օտար երկիրներ, բայց պատրաստ զոհաբերուելու ազատութեան սեղանին առջեւ, երբ հայրենիքը կանչէ։

Ինչպէս բոլոր ազգեր իրենց սեփական հայրենիքն ունին, նոյնպէս հայ ազգին ալ իրաւունքն է ունենալ ազատ եւ անկախ Հայաստան։

Երբ այդ օրը ունենանք, հայ ժողովուրդը Անդրանիկի աճիւնը պիտի փոխադրէ հայրենիքին ծոցը եւ յարգանքով զետեղէ հայկական պանթէոնին մէջ։

Հանգի՛ստ հերոսի ոսկորներուն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ողիմպիականին օրը հանդէսին փայլը աւելցնելու համար ֆութպոլի մրցում մը եւս կազմակերպուած էր, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ S. A. Nord-Estի առաջին խումբերուն միջեւ։

Որոշեալ ժամուն երկու խումբերն ալ կազմ ու պատրաստ ֆութպոլի տարազներով հետաքրքրութեամբ կը դիտէին ողիմպիական խաղերը։ Գլխաւոր մրցումներու աւարտումէն վերջ միայն պիտի կարենային ներկայանալ դաշտ։ Նախ դաշտ հրաւիրուեցաւ ֆրանսական խումբը բուռն ծափերու մէջ։ Յետոյ եկաւ մեր խումբը հետեւեալ կազմով.— Տէվէճեան, Ռուբէն, Մկրտիչ, Երուանդ, Գամէր, Հրայր, Տաճատ, Ս. Կարապետեան, Արծիւեան, Աշոտ եւ Պարոյր։ ժամը 4. 30ին սկսաւ մրցումը։ Ա. կիսախաղին մերինները կոկիկ փասերով նեղը դրին հակառակորդները եւ քիչ վերջ շահեցան Ա. նշանակէտը։ Գնդակը բաւական ատեն երկուստեք տարուբերելէ վերջ մերինները յաջողեցան շահիլ Բ. նշանակէտը։ Ֆրանսացի յառաջապահները կորովի ջանքերով ստացան իրենց Ա. Նշանակէտը որու իբր պատասխան մերինները արագ վայրէջքով մը շահեցան երրորդը։ Ա. կիսախաղը վերջանալուն հինգ վայրկեան մնացած մեր սքօրը բարձրացաւ 4ի։

Բ. կիսախաղին ֆրանսացիները մեծ ջանքեր ըրին եւ յաջողեցան շահիլ Բ. նշանակէտը, որուն արդիւնքէն քաջալերուած, իրենց կեդրոնի յառաջապահը զօրաւոր հարուածով մը շահեցաւ Գ. նշանակէտը։ Անկից վերջն էր որ երկուստեք արագ խաղարկութիւն մը տեղի ունեցաւ, որու ընթացքին ֆրանսացիք մեծ ճիգեր կ'ընէին խաղին արդիւնքը հաւասարեցնելու համար։ Բայց հակառակը պատահեցաւ։ Մեր յառաջապահներուն վերջին ճիգերուն շնորհիւ Պարոյր զօրաւոր վայրէջքով մը շահեցաւ հինգերորդ նշանակէտը. խաղը վերջացաւ մերիններուն յաղթութեամբ 3ի դէմ 5 նշանակէտով։

Այս մրցումին աւելի լաւ խաղարկութիւն մը կը սպասուէր մերիններէն։ Բայց խումբին երեք կարեւոր խաղացողներուն բանաւոր բացակայութիւնը եւ միւս կողմէ դաշտին անյարմարութիւնը պատճառ եղան որ հայկական խումբը չկարենայ պէտք եղած խաղը կատարել։ Այսուհանդերձ մերիններուն եռանդը գնահատելի էր եւ փասերու խաղը մասամբ ի գործ դրուելով էր որ յաջողեցան յաղթանակը ապահովել։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ. — Սփայի մէջ, Շաֆրուա, ճարտարապետ մը, խաղաղիկ կ'ապրէր իր ապարանքին մէջ։ Վերջերս խենթութեան նշաններ ցոյց կուտար։ Առջի օր յանկարծ, խենթութեան կատաղի նոպայի մէջ ինկաւ եւ ճաշասենեակին վրայէն դանակը առնելով, յարձակեցաւ կնոջը վրայ։ Շաֆրուա դանակը խլեցաւ։ Կինը կոկորդէն ծանրապէս վիրաւոր, փախաւ սենեակէն դուրս։ Մարդը հասաւ ետեւէն եւ սանդուխին վրայ դանակի մէկ հարուածով սպաննեց զայն։ Աղջիկը, որ այդ պահուն կը փախչէր, զրան առջեւ դէմ դիմաց եկաւ հօրը, որ դանակը զարկաւ վիզին։ Աղջիկը պատուհան վազեց օգնութիւն պոռալու համար։ Հայրը հասաւ ետեւէն, նոր հարուած մը իջեցնելու համար։ Դժբախտ աղջիկը վազեց պարտէզ։ Խենթը միշտ ետեւէն կը հարուածէր։ Ու երբ պարտէզէն դուրս փախաւ, անցաւ դրացիին տանը առջեւ, կորսնցուցած արիւնէն տկարացած՝ ինկաւ ոտքերուն տակ դրացի աբբային. որ իր շանը անզուսպ հաչիւնները լսելով դուրս ելած էր եւ շուրջը կը նայէր։ Նոյն պահուն, խենթ հայրը, իր դանակով կը ծակէր կոկորդը եւ կը փռուէր գետին։

ՆԱԽԱՆՁ. — Մէզիէրի մէջ, Պաթիսթ, որ երիտասարդ կին մը ունէր, չափազանց կը նախանձէր կնոջը բարեկամութիւններուն պատճառով։ Առջի օր դանակը վերցուց եւ յարձակեցաւ։ Կինը, սարսափահար, առանց վայրկեան մը խորհելու, պատուհանը բացաւ եւ նետուեցաւ վար։

Հիւանդանոց փոխադրեցին։ Ամուսինը ձերբակալուեցաւ։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (67)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԱԻԱԶԱԿ ՄԸ
ԽԻ ՆՈՅՆՔԱՆ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ
ԽԵՆԴ ՄԸ

— Պատրաստ եմ։

Իր գրպանէն հանեց սպայակոյտի քարտէս մը, զոր ուշի ուշով քննեց, յետոյ մօտենալով մեր բարեկամին՝ Քռիլօֆի, որ ձեռքը միշտ կառքին ղեկին վրայ, ուշադրութեամբ հետեւած էր մեր խօսակցութեան, ըսաւ.

— Կուզէ՞ք ինծի տալ թիւ 2 բանալիներու տրցակը։

Քռիլօֆ՝ անոր յանձնեց կաշեայ պայուսակ մը, նման անոր որ զանազան երկիրներու մէջ. հեռագրական բանուորները կը գործածեն. անկէ հանեց երկու ճանկ եւ աքցան մը։

— Ի՞նչ պիտի ընէք ատոնցմով, հարցուցի։

— Եթէ քիչ մը մօտենանք կը հասկնաք։

Աչքերուն դիմաց տարածեց քարտէսը եւ աւելցուց.

— Այս քարտէսին վրայ, կապոյտ գիծերը կը ներկայացնեն հեռագրաթելերը, իսկ կարմիր գիծերը՝ հեռաձայնը։ Առաջինները օդին մէջէն են, վերջինը ծովին տակ։ Շլուսէլպուրկ չմտած, երկու գիծերն ալ պիտի խանգարենք, որպէսզի բանտը մեկուսացնենք, երկրին մնացեալ մասէն. Իրօք պէտք չէ որ, եթէ թէատօրովիչի միտքը իյնայ, մեր ձեռքը գտնուած տեղափոխութեան հրամանին հաստատումը ուզէ Մոսկուայէն։

Շիտակը հիանալի կը գտնէի այս հեռատեսութիւնը, մանրամասնութեանց մէջ կանխամտածումը, որոնք Քարասօֆի մէջ զարգացած էին ծայր աստիճան եւ անոր կ'ապահովէին յաջողութեան ամէն գրաւական։

Գործողութիւնը արագօրէն կատարուեցաւ։

— Եւ հիմա, ըսաւ, ճանապա՛րհ։

Անմիջապէս որ հեծանք, Քռիլօֆ ճամբայ հանեց ինքնաշարժը։

Ցանկարծ մեր առջեւ՝ սեւ կոյտ մը խափանեց ճամբան։

— Զինուորներ են, ըսաւ Քռիլօֆ. պէ՞տք է որ դանդաղեցնեմ թէ մէջերնին մտնեմ։

— Կատակի ատեն չէ, ըսաւ Քարասօֆ խնդալով. առջի բերան, գէշ չըլլանք այս պարոններուն հետ. դանդաղեցուր։

Բայց արդէն, խումբէն անջատուելով, ձիաւոր մը մեզի կը մօտենար։

— Կեցէ՛ք, պոռաց։

Եւ մինչդեռ Քռիլօֆ չէր կրնար անշուշտ իր ուզածին պէս դանդաղեցնել.

— Կեցէ՛ք, կրկնեց, կեցէ՛ք, եթէ ոչ կը կրակեմ։

Եւ նշան առաւ։

— Ըսածին պէս ալ պիտի ընէ ըսաւ, Քռիլօֆ, որ աւելի դանդաղեցնելով, գնաց կանգ առաւ ձիաւորին քով։

Ձիաւորը վար իջած էր. մենք ալ կառքէն վար իջանք եւ Քարասօֆ յարձակողականի սկսելով.

— Ի՞նչ կատակ է այդ. ին՞չու մեզ կը կեցնէք։

Առանց յուզուելու ձիաւորը պատասխանեց.

— Մեր պետը պիտի պատասխանէ ձեզի։ Բայց մինչ այդ, հաճեցէք ըսել թէ ո՞վ էք, եւ ի՞նչ ընել կ'ուզէք Շլուսէլպուրկ։

— Քու գիտնալիք բանդ չէ. մեզ քու պետիդ քովը տար. ո՞ւր է։

Ձիաւորը, անշուշտ Քարասօֆի շեշտէն դատելով, զգաց թէ բարձրաստիճան մէկու մը ներկայութեան կը գտնուի, ալ չպնդեց եւ մատով ցոյց տուաւ սեւ գիծը որ միշտ ճամբան կը խափանէր եւ ըսաւ.

— Հո՛ն է։

— Լա՛ւ, երթանք քովը։

— Անօգուտ է, ըսի, անոնք արդէն մեր քովը կուգան։

Իրօք, մաս մը ձիաւորներ բաժնուած էին խումբէն եւ արագօրէն մեր կողմը կուգային։ Խումբէն քանի մը քայլ առաջ սպայ մը կար, որ Չեկայի մասնաւոր խումբերուն կը պատկանէր։

— Գործը կարգին է, փսփսաց Քարասօֆ։ Չեկիստներ են. ձգեցէք որ ես գործեմ. եւ մանաւանդ մի միջամտէք։

Երբ սպան մեր մօտը հասաւ, Քարասօֆ՝ օդին մէջ ձեւեր ըրաւ եւ արտասանեց.

— Հող եւ ազատութիւն։

— Հող եւ ազատութիւն, պատասխանեց միւսը։ Յետոյ աւելցուց.

— Որո՞ւ հետ խօսելու պատիւն ունիմ։

— Ես, ըսաւ Քարասօֆ, ընկեր Ալասիէֆն եմ, Չեկայի տեղափոխութեանց ճիւղին պետը. ընկերը որ հետս է, իմ օգնականս է, Փօլ Առլօֆ։

— Լա՛ւ, պատասխանեց սպան, անշուշտ կրնաք ձեր ինքնութիւնը հաստատել եւ ըսել թէ ի՞նչ բանի համար Շլուսէլպուրկ կուգաք։

Վերարկուն բացաւ եւ կուրծքին վրայ փայլող Չեկայի իր նշանը ցոյց տալով, Քարասօֆ աւելցուց.

— Պաշտօնիս վերաբերեալ բան մը չեմ կրնար ըսել. պետական գաղտնիք է։

— Պետական գաղտնի՛ք, գոչեց սպան. ահ այն ատեն չեմ պնդեր. բայց որովհետեւ չէք կրնար գիտնալ թէ՝ Շլուսէլպուրկը տեւականապէս պաշարման վիճակի մէջ է, կը ցաւիմ որ, ստիպուած եմ, ինծի տրուած հրամաններուն համաձայն, ձեզի ընկերակցիլ մինչեւ կառավարիչին պալատը։

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

պաշտօնով, այս մեռելատան սեմին վրայէն, կը կանչեմ ձեզ, անծանօթ զինուորնե՛ր, որ կը հանգչիք այս դագաղներուն մէջ. «եկէք քնանալ մեռելատանս մէջ, ձեր զէնքի ընկերներուն կողքին»:

Վէրտէօնի քաղաքապետին ճառէն յետոյ, որ կ'ոգեկոչէր այդ դաշտին վրայ ինկած 400,000 զինուորները, խօսք առաւ Մաժինօ, նախկին պատերազմական նախարարը, որ վիրաւորուած էր Վէրտէօնի առջեւ.

— Յաղթեցինք, ուրեմն ջանանք մնալ միշտ յաղթական: Խաղաղութիւն ուզեցինք, պաշտպանենք զայն, որովհետեւ անոր համար մեռան մեր զինուորները:

Մարաջախտ Փէթէն, որ պատերազմի ժամանակ կը վարէր Վէրտէօնի շրջանակին կռիւները, դրուագներ պատմելէ յետոյ հերոսական օրերէն, ըսաւ թէ ազգին կամքն էր, որ մղեց ֆրանսական զինուորները յաղթելու.

— Որովհետեւ յաղթութիւնը յանպատրաստից չի շահուիր: 44 տարի ազգին կամքը դաստիարակեց մեզ եւ պատրաստեց հերոսութեան զգացումը: Ու այդպէս կազմուեցաւ «Վէրտէօնի Ոգին», որ պիտի ներշնչէ մեզ մեր ընկերային ու զինուորական կեանքին մէջ:

Կիրակի օրուան բացումին, մեռելատան ընդհ. յատակագիծին վրայ շինուած էին միայն աշտարակը, փարոսը, մատուռը, եւ դամբարաններուն առաջին աչքերը: Հոս կ'ամփոփուին պատերազմի դաշտին վեց շրջանակներուն մեռելները: Ըստ յատակագիծին, ամբողջ մեռելները ամփոփելու համար մեռելաքաղաքին բոլոր շինութիւնները հազիւ թէ աւարտին 3-4 տարիէն:

Երկուշաբթի օր եւս մասնաւոր արարողութիւններ կատարուեցան եւ զանգակը օրհնուեցաւ:

Երլտըզի դաւադիրները պոլշեւի՞կ

Երէկուան թղթաբերը նոր մանրամասնութիւններ բերաւ Երլտըզի խաղարանը կողոպտել ծրագրող հայեւթուրք աւազակախումբին մասին.—

Ծրագիրը «Սօն Սաաթ»ի միջոցաւ ոստիկանութեան հաղորդած է Նիզամէտտին անուն երիտասարդ մը, որուն Հասան անուն մէկու մը կողմէ առաջարկուած է եղեր մասնակցիլ հրոսախումբին: Հասան ըսած է թէ իրենց կողոպտելիք տեղը «այնպիսի վայր մըն է, որ արդէն ուրիշները կողոպտելով կ'ապրի. հետեւաբար մեր ըրածը մեղք մը չէ, այլ պարզապէս պոլշեւիկեան գործ մը՝ ուրիշները կողոպտողը կողոպտել:»

Խմբապետ Մէրճան, փրոֆէսէօր անունով ծանօթ է եղեր հրոսախումբի միւս անդամներուն: Երլտըզը կողոպտելու համար ամէն ինչ մանրամասն ծրագրուած է եւ նախապէս բոլոր կանխազգուշական միջոցները ձեռք առնուած են:

Հրոսախումբի անդամներէն Մուրատ, որ վիրաւորուելով հիւանդանոց փոխադրուած էր, հետեւեալը կը պատմէ.—

«Հոկտեմբեր մէկին պիտի կոխէինք Երլտըզի կազինօն: Թէեւ խաղարանը փակուած էր, սակայն դրամարկղերուն մէջ միշտ դրամ կը գտնուէր: Մեր ընկերներէն Վահան, որ Երլտըզի կազինօն կ'աշխատի, յարձակումին գիշերը դրամարկղերու սենեակը պիտի գտնուէր, դրամներուն տեղը ցոյց տալու համար մեզի: Մեր ոստիկան ընկերներէն մէկը տինամիթներ պիտի հայթայթէր՝ ի հարկին դրամարկղերը խորտակելու համար:»

∴ *«Ագշամ» կը տեղեկանայ թէ գիշերուան խորհրդակցութեան ընթացքին Մէրճան երկարօրէն ճառած է պոլշեւիսմի բարիքներու մասին, աւելցնելով թէ Լէնինն ալ ճիշտ իրենց— հրոսախումբի անդամներուն— պէս մեծ մարդ մըն էր: Ասկէ զատ հրոսակները պատրաստած եւ ստորագրած են հետեւեալ պայմանագրութիւնը. 1.— Ամէն անդամ, առանց այլեւայլի պիտի հպատակի Նախագահին: 2.— Դաւաճանութիւն ընող ոեւէ անդամ մահուամբ պիտի պատժուի: 3.— Առանց առարկութեան բոլոր անդամները պիտի հպատակին տրուած հրամաններուն:*

Հրոսախումբին անդամ է եղեր նաեւ Ղալաթիոյ ոստիկանական պահականոցի ոստիկաններէն Ահմէտ էֆէնտի, որ պաշտօն ունէր տինամիթ հայթայթելու:

Ոստիկանութիւնը իբրեւ մեղսակից ձերբակալած է նաեւ չորս հոգի: Առաջինը Ճօրճի Գարագոչ կը կոչուի եւ կը բնակի Գալիօնճի Գուլլուք, երկրորդը՝ Գասըմ փաշա Պէտրէտտին Թաղը գտնուող «Միլլէթ» զբօսարանին կառսօններէն Մելքոն անուն անձ մըն է: Ձերբակալուած է նոյնպէս Մելքոնի ընկերը Ֆուատ եւ ուրիշ անձ մը, որուն անունը յայտնի չէ դեռ:

Թէատրօ փողոցի ժողովասրահի պատին վրայ, Նախագահ Մէրճան Ալթունեանի աթոռին ետեւը, պատէն կախուած էր նշանատախտակ մը, հետեւեալ վերտառութիւններով.

«Ընկերնե՛ր,

Առանց վարանելու պէտք է գործադրել Նախագահին հրամանները.

Առանց Նախագահի հրամանին ո՛չ ոք կրնայ խօսք առնել.

Եթէ Նախագահը ոտքի կեցած է, բոլոր ընկերները ոտքի պիտի կենան.

Մինչեւ որ Նախագահը չնստի, ո՛չ ոք պիտի նստի:»

Ժողովասրահին մէջ գտնուած է նաեւ մեծածաւալ թուղթ մը, որուն վրայ կարմիր գոյնով հնգանկիւն աստղ մը կայ եւ անոր տակ «ընկերնե՛ր» (արգատաշլար) բառերը գրուած են: Այս բոլոր նշանատախտակները յանձնուած են ընդհանուր դատախազութեան:

Ոստիկանութեան Տնօրէնութիւնը փառաւոր յուղարկաւորութիւն մը կատարեց Մուամմէր Ճավիտի եւ ընկերներուն համար, որոնք զոհ գացած էին ընդհարումի ընթացքին:

Զաղլուլ փաշայի յաջորդը

«Թայմզ»ի Գահիրէի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ հանգուցեալ Սաատ Զաղլուլ փաշայի տեղ ազգայնական «Վաֆտ» կուսակցութեան նախագահ պիտի նշանակուի Մուսթաֆա փաշա Նահաս, խորհրդարանի փոխ-նախագահ եւ նախկին նախարար հաղորդակցութեանց՝ Զաղլուլի դահլիճին մէջ: Կը կարծուի նաեւ թէ յիշեալը միաժամանակ երեսփ. ժողովի Նախագահ պիտի ընտրուի:

«Վաֆտ»ը երկար զեկոյց մը հրատարակած է չափաւոր ոճով եւ կը յայտարարէ թէ կուսակցութեան նպատակն է շարունակել Զաղլուլ փաշայի քաղաքականութիւնը, որ կը ձգտի կատարեալ անկախութիւն տալ Եգիպտոսի: Ամէն բանէ առաջ «Վաֆտ» պիտի ջանայ պահպանել ազգային միութիւնը եւ բարեկամական յարաբերութիւններ ունենալ օտար պետութեանց, մասնաւորապէս Անգլիոյ հետ:

"Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը

ԼԻՈՆ

Հոկտ. 1 Շաբաթ երեկոյ Յրդ Բաղաքապետարանի սրահը: Մանրամասնութիւնները շուտով եւ առանձին յայտագրով:

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ

Հոկտ. 2ին: մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՕՐ. ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՄԻՍԱՔ ՔԱԼՕԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

22 Օգոստ. 1927 Մարսէյլ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ուսան. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը՝ Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Floria ճաշարանի վերնայարկը:

Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէն, Սարսէյլի մէջ պիտի տօնէ սգատօնը անզուգական հերոս Անդրանիկին, այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Սալ տէ Նոսի մէջ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Մարսէյլ, *Թղթակից.— Սեպտ. 11ին կատարուած սգահանդէսին նկարագրութիւնը ստացանք Սեպտ. 18ին:*

Մարսէյլ, *Պ. Զ.— Կը հրատարակուի:*

ՎԱՐՉԱԿԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լոնտոն, *Ժ. Մ.— 4 անգլ.:*
Մարսէյլ, *Ե. Մ.— 78 Ֆր.:*
Լա Սօն, *Գ. Պ.— 35 Ֆր.:*
Փօն տ'Օպընա, *Մանուկ.— 10:*
Մարսէյլ, *Գ. Մ.— 35:*
Փարիզ, *Ս. Ք.— 35 Ֆրանք, ակսանք ղրկել:*
Քօկօլէն, *Մ. Թ.— 65 Ֆր.:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Արմութաղ գիւղացի կարապետ Չաթալեան, որ Պօլտօ ըլլալ կը կարծուի. իմացնել՝ Տիվրիկի Աշուղէն գիւղացի կարապետ Թօրիկեանի, 3 Rue d'Austerlitz, Paris (12e).

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻԻ

"ՋԱՐԼՍԹՕՆ„

ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱՔԻԿ ԱՂԱ

խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ

ԳԻՆ՝ 1.50 ՖՐԱՆՔ

դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն: Կը ղրկուի մէկուկէս ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն:

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆՈՒԷՐ ԳՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

Խաւար՝ Լ. Անտրիէվ 12 ֆր., Լորտ Արթուր Սէվայլի ոճիրը 7.50, կապուտիկը 5, Նօնօ եւ Տօտօ 8, Սիրոյ խորանին առջեւ 5, Երկու ոգի 5, Տք. Մօռօի կղզին 12, Մանկութեան մեղքերը 15, Տիկին Բօժէ 5, Սատանային զաւակը 3, կարմիր մարդոց երդումը 20, Մանօն Լէսքօ 15, Ռաֆայէլ 18, Կրացիէլլա 10, Հօճա Նասրէտտին 20, Ծապլվար 7, Փանջունի 7, Մակաբոյծը 6, Մահացու Սէրը 3, Տք. Մօրի վրէժը 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10, Ֆաքիր Թահիրա 5, Աշըգ Ղարիպ 5, Թօփալ Օսման 5, Ձայնագր. երգարան 10, Ծոցի երգարան 10, Սուրփականերգարան 5, Երազահան 6, Բաղդացոյց 10 ֆրանս. խօսակց. 5 եւ 8 ֆր.:

Բարեկենդանի անկուտինները 3.50, Բռնի ամուսնութիւն 3.50, Լը Պարպուլիէ 2.50, Մոլորեալ ճամբորդը 2, Երանոս աղբար 3, Ամուսնական խնդրանք 2, Կոյր երգչուհին 3, Սքաքէն՝ Մոլիէռի 5, Շողոքորթը՝ Պարոնեանի 5, Սալօմէ 4, Տրիլբի 5, Համլէթ 10, Օթէլլօ 10, Թագաւոր 10, Նիօբէ 5, Ֆիտոր Եօաննովիչ արքան 8:

Դուրեանի քերթուածները 5, Երգեր ու տաղեր 2.50. Տաղք եւ Նամականին 8, Իսահակեանի Հայրենի աղբիւրից 30, Ինտրայի Նոճաստանը 7, Օմար Խայեամ 4, Հաֆըզի քառեակները 4:

25 ֆրանքէ աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք նուէր, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի գիրք նուէր, իսկ 100 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 15 ֆր.ի գիրք նուէր կը տրուի: Փօսթի ծախք չառնուիր: դիմել հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

ՍԱԿԱՐԱՆ

20 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	48
Մարք (ոսկի)	100 Mark	606	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	95
Թրք. ոսկի	» or	107	50
Մէճիտիէ	Médjidié	9	90
Լէվա 100 հատր	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	30
Լիր »	» Lire	138	75
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	75
Լէյ 100 հատր	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3420	—
» II	»	2010	—
» III	»	1670	—
Օսմանլի երկաթ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

22 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 447 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ո՞ՒՐ ԱՅՍՊԷՍ...

Դժբախտաբար կը հաստատուին Հայաստանի եւ ընդհանրապէս Կովկասի մասին շրջած զրոյցները:

Այսօր կը հրատարակենք շարք մը լուրեր, որոնք որոշ գաղափար կուտան տխուր իրականութեան մասին:

Ինչպէս կ'երեւայ, անցեալ Ապրիլէն ի վեր, անընդհատ ձերբակալութիւններ կը կատարուին խորհրդային սահմաններուն մէջ: Մեր ստացած տեղեկութիւններուն համաձայն, Չեկան հալածանքի ձեւերն ալ փոխած է: Փոխանակ մէկ անգամէն ձերբակալելու մատնանշուած կամ կասկածելի մարդիկը, զանոնք բանտ կ'առաջնորդէ մաս-մաս, եւ աստիճանաբար:

Մեր խօսքը մասնաւորելով Հայաստանի վրայ, կը տեսնենք որ ստեղծուած է անհանդուրժելի մթնոլորտ մը: Մարդ մարդու չի վստահիր: Եւ չկայ մէկը որ ինքն իր մասին վստահ ըլլայ վաղուան համար:

Մենք առ այժմ չենք պրպտել պատճառները: Միայն թէ աւելորդ անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք, թէ հակապետական դաւադրութեան հետքն իսկ չկայ, հետեւաբար եւ ո՛չ մէկ պատրուակ՝ այսքան ընդարձակ չափով հալածանքներ սարքելու: Մենք անողոք իրականութիւնը կ'արձանագրենք, պատասխանատուներուն ձգելով լուսաբանել հանրութիւնը, եթէ ունին այդ քաջութիւնը:

Ինչպէս 1926ին ընդհանուր ձերբակալութեանց ատեն, այս անգամ ալ Երեւանի գործակալներն ու հաւատարիմները պիտի փորձեն վէճի ենթարկել հաղորդուած լուրերուն ճշմարտութիւնը: Մենք շատ պիտի ուզէինք որ կարենային այդ անփառունակ պաշտօնը կատարել առանց խղճահարութեան: Թող ապացուցանեն թէ ամէն ինչ խաղաղ է ու բնականոն, եւ մենք սեւերես մնանք: Մեզի համար էականը՝ ժողովուրդին հանգստութիւնն է:

Տարաբախտաբար, մեր ձեռքին տակ այնպիսի փաստեր կան, որոնք անվիճելի են: Շուտով առիթ կ'ունենանք հանրութեան ծանօթացնելու զանոնք:

Անողոք իրականութիւնը արձանագրելէ յետոյ, բնազդաբար կը մղուինք հարցնել ամէնուն, եւ ամէնէն առաջ Մոսկուայի կամ Երեւանի վարիչներուն.

—Ո՞ւր այսպէս... Եւ մինչեւ ե՞րբ...

Աւելորդ է բացատրութեան ձեւեր փնտռել եւ կատարուած գործերը բնորոշել: Մէկ բառ միայն,— ահ ու սարսափ: Եւ այս՝ խորհրդային արքայութեան մէկ ծայրէն միւսը:

Անշուշտ մեր վրդովումը աւելի խոր է, զուտ հայկական տեսակէտէն:

Խոր եւ անտանելի անոր համար որ, Հայաստան աշխարհը եւ այնտեղ ամփոփուած ժողովուրդը այլեւս չեն կրնար տոկալ այս անվերջ յուզումներուն եւ բարբարոսական հալածանքներուն:

Կեդրոնը ինչ պատրուակներ ալ ունենայ իր հակառակորդները ճզմելու, Երեւանը չի կրնար ձեռքը խղճին վրայ դնել եւ կապկօրէն հետեւիլ անոր: Եթէ խորհրդային իշխանութիւնը պիտի տապալի, Երեւանը չէ որ պիտի կատարէ վճռական դերը: Երեւանէն չէ որ պիտի պայթի փոթորիկը:

Այսքան մը տարրական ճշմարտութիւն գիտնալու են անոնք որ մեր հայրենիքին ճակատագիրը կը վարեն 1921էն ի վեր:

Անոնք յայտնապէս կը տեսնեն որ ժողովուրդը չի վստահիր, չի հաւատար իրենց, բայց կը համբերէ, աւելի մեծ չարիքներ կանխելու համար: Անոնք ամիսներէ ի վեր ծանր տագնապի մը մատնուած են նոյն իսկ իրենց ընկերներուն ձեռքով, եւ անխնայ կը հետապնդեն «մոլորածները», ինչպէս «հակայեղափոխականները»: Անոնց համար գաղտնիք չէ թէ խոր վիհ մը բացուած է կուսակցութեան ծոցին մէջ, «շէֆ»երու եւ շարքերու միջեւ, եւ թէ նոյն իսկ ռուսահայ եւ թրքահայ կոմունիստներու խնդիր մը կայ, որ սուր հանգամանք առեր է: Անոնք տեղեակ են, վերջապէս, երկրի տնտեսական ճգնաժամին, ժողովուրդին հիւծման եւ արտագաղթին:

Այս չարաշուք իրականութիւնը գիտնալով հանդերձ, ի՞նչ կը շահին հալածանքը կրկնապատկելով եւ բանտերը լեցնելով: Ի՞նչ բան պիտի կրնան փրկել, ահուսարսափը տեւականացնելով: Ուրեմն մոռցեր են պատմութեան բոլոր դասերը, մինչեւ անգամ ցարական միահեծան իշխանութեան տապալումը, որուն մէջ համայնավարներն ալ բաժին ունեցան:

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տասնամեակի օրերուն կատարուած այս բարբարոսութիւնները, որոնք սուլթանականն ու ցարականն անգամ գերազանցեցին, աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցանեն թէ՝ տասը տարուան ահաբեկումը չէ օգնած խորհրդային իշխանութիւնը սիրցնելու եւ ամրապնդելու: Ժողովրդային ցասման ալիքները անընդհատ կ'որոտան երկրին մէկ ծայրէն միւսը, եւ վարիչները ի զուր խելագար բռնութիւններու կը դիմեն, փոթորիկը կանխելու համար: «Գալիքը» զարհուրելի մղձաւանջի մը մատնած է Մոսկուան եւ անոր ոստիկանական մասնաճիւղերը, հիւսիսէն մինչեւ հարաւ, եւ մարդիկ չեն զգար թէ իսկապէս իրենց գլխուն հետ կը խաղան, անդադար մտրակը շաչեցնելով եւ կարաւան-կարաւան աքսորներ եւ բանտարկութիւններ հրամայելով:

Ողորմելի՜ իշխանաւորներ, որոնք իրենց վարպետներուն խրատներն անգամ մոռցեր են, եւ կը կարծեն թէ կարելի է կաթսան փրկել, յարաճուն շոգին կատաղօրէն թխելով կափարիչին տակ:

Ո՞ւր այսպէս, անմի՛տ Ներոնականներ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայրենակցական միութեանց ձեռնարկներուն առթիւ, Հայրենիք հետեւեալ դիտողութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (9 Սեպտ.).

— «Համախարբերդցիական Միութիւնը, որուն նպատակն է Նոր Խարբերդ մը հիմնել Խորհրդային Հայաստանի մէջ, որոշած է այս ամբողջ ամիսը նուիրել պրոպագանդի՝ ամէն կարգի միջոցներով Միութեան նպատակին ծանօթացնելու համար ամերիկահայ բոլոր Խարբերդցիները: Եւ հարկաւ այս ծանօթութիւնը կոչուած է շահելու Խարբերդցիներու գործնական աջակցութիւնը, Նոր Խարբերդը գլուխ բերելու համար:

«Միութիւնը, ինչպէս կը հաղորդէն մեզ, ներկայիս մասնաճիւղեր կը կազմէ, մէկ կողմէն հասոյթի մշտատեւ աղբիւրներ ստեղծելու Նոր Խարբերդին համար, իսկ միւս կողմէն՝ նախնական 50,000 տոլարի քէմփէյնը մղելու համար աշխատակիցներ գտնելու նպատակով:

«Աւելորդ է ըսել, թէ Համախարբերդցիական Միութեան առաջադրած նպատակը մեզ համար նոյնքան ողջունելի եւ նուիրական է, որքան էին մեր միւս Հայրենակցական միութեանց համանման ձեռնարկները՝ Նոր Արաբկիրի, Նոր Եւդոկիոյ, Նոր Սեբաստիոյ եւ այլոց համար:

«Սակայն, որքան ալ սրտանց կ'ուզենք քաջալերել Խարբերդցիներու այս ձեռնարկը, այսուհանդերձ մենք պարտաւորուած կը զգանք խոստովանելու, որ հաւատ չունինք այդ ձեռնարկի յաջողութեան մասին:

«Արդարեւ, վերջին քանի մը տարիներու դառն փորձը հաստատեց հետեւեալը.—

«ա) Որ հայրենակցական միութեանց դրամներու մէկ խոշոր մասը, դեռ գործը չսկսուած, կը վատնուի զանազան պատուիրակներու ճամբորդութեանց վրայ.

«բ) Որ հայրենակցական միութիւնները չեն կրնար իրենց ուզած վստահելի մարդիկը ղրկել Հայաստան, այլ հարկադրուած են անպատճառ գործը յանձնել բախտախնդիր մարդոց կամ պոլշեւիկներու, որոնք փաստօրէն ոչ թէ հայրենակցական միութեանց, այլ Խորհրդային կառավարութեան գործակալները կը դառնան.

«գ) Որ Խորհրդային կառավարութիւնը ոչ թէ Նոր Խարբերդներ կամ Նոր Արաբկիրներ շինել կ'ուզէ Հայաստանի մէջ, այլ այդ անունով եղած շարժումը կ'ուզէ շահագործել իր կոմունիստական նպատակներուն համար. այսինքն կը ձգտի իր ձեռքն առնել Հայրենակցական միութիւնները, իւրացնել ու վատնել անոնց դրամական միջոցները եւ կոմունիստական աժան պրոպագանդ ընել, առանց սակայն իրապէս ձգտելու, որ կատարուին հայրենակցական միութեանց բաղձանքները:»

ՇԱՔԱՐԸ ԿԸ ՍՂԷ.— Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ ֆրանսական շաքարին արտածումը արտօնուած ըլլալով, շաքարին գինը սկսաւ բարձրանալ:

ՁՄԵՌՈՒԱՆ ԺԱՄԸ.— Որոշուեցաւ ձմեռուան ժամը սկսիլ Հոկտեմբեր 1էն 2 (Շաբաթէն կիրակի) լուսնալիք գիշերը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՀ ՈՒ ՍԱՐՍԱՓ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԱՆԸՆԴՀԱՏ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սեպտ. 4 թուակիր հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ հազար երկու հարիւր հոգի ձերբակալուած են Հայաստանի մէջ:

Ստուգումներ կատարելու համար, հարկ դատեցինք յետաձգել այդ լուրին հրատարակութիւնը:

Մասնաւոր աղբիւրէ մը կ'իմանանք թէ, անցեալ Յուլիսէն ի վեր, անընդհատ ձերբակալութիւններ կը կատարուին ամբողջ Կովկասի մէջ: Առաջին առթիւ ձերբակալուած են Վրաստանի մէջ՝ 700, Ազրբէջանի մէջ՝ 1500, Հայաստանի մէջ՝ մօտ 200: Հետապնդումները շարունակուելով, մինչեւ Օգոստոսի վերջերը Հայաստանի կալանաւորներուն թիւը կը հասնէր 7—800ի: Այնուհետեւ դարձեալ ձերբակալութիւններ կատարուած են մինչեւ Սեպտեմբերի սկիզբը, բայց մանրամասնութիւններ կը պակսին:

Չկայ քաղաք մը որ զոհեր տուած չըլլայ, 5, 10, 20 կամ երեսուն: Բանտերը այնքան խճողուած են որ, իւրաքանչիւր խցիկի մէջ 20-25 հոգի կը գտնուի: Քրէական յանցաւորները կ'արձակեն կամ կը տեղափոխեն, տեղ բանալու համար: Պետական մէկ-երկու շէնքեր բանտի վերածուած են: Զոհերուն մէջ կան ոչ միայն հակապոլշեւիկներ, այլ եւ ընդդիմադիր պոլշեւիկներ: Խուզարկուած է Նախկին «կոմիսար» Աշոտ Յովհաննիսեանի բնակարանը եւ կարգ մը թուղթեր գրաւուած են:

Միւս կողմէ, հին բանտարկեալները աքսորուած են դէպի Ռուսաստանի խորերը, մինչեւ Ուրալ:

Չեկան չափազանց խստացուցած է բանտային կանոնները: Շաբաթը հազիւ երկու անգամ ազգականներուն թոյլ կուտան այցելութեան երթալու: Խեղճերը պոչ կը կապեն մինչեւ 4-5 ժամ, որպէսզի իրենց կարգը հասնի:

Ժողովուրդը չափազանց սրտաբեկ է:

Շուտով կը հրատարակենք նոր մանրամասնութիւններ, տալով իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ ձերբակալուած հայրենակիցներու թիւը, որքան հնար եղած է ճշտել, առաջին առթիւ:

Դաւադիրներու նոր դատ մը Լենինկրատի մէջ

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ.—

Երեքշաբթի Լենինկրատի մէջ բացուեցաւ դատավարութիւնը դաւադիրներ Պալմասովի, Սոլսքիի, Սթրոյեվի, Սամոյլովի եւ Աթերքասի, որոնք կը պատկանին Նախկին մեծ դուքս Նիքոլա Նիքոլայեվիչի միապետական կազմակերպութեան: Ամբաստանեալները խոստովանեցան թէ կը պատկանէին այն խմբակին, որ անցեալ Մայիսին Ֆինլանտայէն հասաւ Խորհրդային հող, եւ բաժնուեցաւ երկու մասի: Մէկ մասը կազմակերպեց Լենինկրատի ակումբին պայթումը, միւս մասը կազմակերպեց եղեռնափորձ մը, որուն նպատակն էր օդը հանել Մոսկուայի պետական քաղաքական պաշտօնատունը: Այս վերջինը ձախողեցաւ: Աւս կազմակերպութեան գլուխը կը գտնուէր զօրավար Քութեփով, որուն գործակալները շփման մէջ էին Ֆինլանտայի, Լաթվիոյ եւ Լեհաստանի լրտեսական կազմակերպութեանց հետ: Կը կարծուի թէ զօր. Քութեփով Փարիզ կը գտնուի:

Հալածանք Պոլսոյ Հրեաներուն դէմ

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Երկուշաբթի օր ընդհանուր դատախազը մէկէն երեք տարի բանտարկութիւն պահանջեց այն ութը Հրեաներուն համար, որոնք ամբաստանուած են թէ Օրիորդ Էլզա Նիէկոյի յուղարկաւորութեան ընթացքին Թուրքիոյ հանդէպ անարգական դիրք բռնած են: Դատարանը իր վճիռը պիտի տար երէկ՝ Չորեքշաբթի: Կիրակի օր ոստիկանութիւնը խուզարկեց հրէական Պէնի-Պէրիթ կազմակերպութեան գրասենեակները եւ քննեց տետրակները:

Թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ Օր. Նիէկոյի յուղարկաւորութեան առթիւ ծախսուած է 800 անգլիական ոսկի, ինչ որ յիշեալ համեստ ընտանիքին կարողութենէն վեր է: Կասկած կայ որ այս ծախքերը հայթայթած են Պէնի Պէրիթ կազմակերպութիւնը եւ Նիէկօ ընտանիքին ազգականները: Ընդհանրապէս չի գիտցուիր թէ ի՛նչ պատահած է յուղարկաւորութեան պահուն, սակայն Թուրք վկաները կը յայտարարեն թէ շատ մը Հրեաներ որոշ թրքատեացութիւն ցոյց տուին:

Այս խնդիրը մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերաւ Պոլսոյ, Էտիրնէի եւ Իզմիրի մէջ, ուր հրեայ մեծ գաղութներ կան: Կը կարծուի թէ Թուրքիոյ Հրեաներուն ընդհանուր թիւն է 70000, որոնք բոլորն ալ քաղաքներու մէջ կը բնակին: Մէկ բացառութիւնով ամբողջ թուրք մամուլը անվարան ամբաստանեց թէ Հրեաները հայրենատեաց քաղաքացիներ են, եւ իրենց գլխաւոր նպատակն է դրամ քաշել Թուրքէն:

Պոլսոյ իշխանութիւնները կը փափաքին «Հրէական խնդիր» մը ստեղծել: Արդէն Հրեաներուն արգիլուեցաւ Անատոլու ճամբորդել՝ առանց Ներքին Նախարարին արտօնութեան: Ասիկա մեծ դժբախտութիւն է հրեայ վաճառականներուն համար, որոնք մինչեւ հիմա ազատ էին Թուրքիոյ մէջ շրջագայելու, մինչ իրենց գլխաւոր մրցակիցներուն՝ Յոյներուն եւ Հայերուն արգիլուած է ատիկա:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌԱՔՈՎՍՔԻ ԿԸ ՃԱՄԲՈՒԻ

Մաթէն կը տեղեկանայ թէ արտաքին նախարար Պրիան Մոսկուայի դեսպան Հէրպէթի հրահանգ տուած է Չիչէրինին բացատրել շաբաթ օրուան նախարարական խորհուրդի որոշումները: Ոչ-յարձակողական դաշինքի մը մասին բանակցելէ առաջ պիտի պահանջուի Ռաքովսքիի յետս կանչումը, քանի որ յիշեալը վարկաբեկուած է հանրային կարծիքին առջեւ: Յետոյ պիտի պահանջուի որ Մոսկուա պաշտօնական խիստ հրահանգներ տայ խորհրդային ներկայացուցիչներուն եւ Գ. Միջազգայինի գործակալներուն՝ չմիջամտել Ֆրանսայի ներքին գործերուն: Վերջապէս պիտի պահանջուի պարտքերու խնդրին մասին որոշ եւ վերջնական առաջարկներ ներկայացնել:

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԻ ԴԷՄ

Կէվկէլիէն կը հեռագրեն թէ Երեքշաբթի օր Հելլէն սահմանին մօտ սերպ կառախումբ մը օդը ելաւ: Սթրումիցայի մօտ Հոթովօ կայարանը մտած ատեն, վայրաշարժը անցաւ եօթ ռումբերու վրայէն, որոնք գիծին վրայ դրուած էին: Յաջորդաբար ահռելի պայթիւններ առաջ եկան եւ բոլոր վակոնները քանդուեցան: Զոհերուն թիւը դեռ յայտնի չէ: Կը կարծուի թէ եղեռնափորձը պուլկար քոմիթաճիներուն գործն է:

ԴԱՐՁԵԱԼ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ

Երեքշաբթի օր նոր երկրաշարժ պատահեցաւ Խրիմի մէջ: Սեւաստափոլի եւ Եալթայի բնակիչները միշտ ահ ու դողի մէջ են եւ գիշերները քաղաքէն դուրս պատրաստուած կայաններու մէջ կ'անցընեն:

Բազուէն կը հաղորդեն որ քարիւղի ամէնէն կարեւոր հորերէն մէկ քանին յանկարծ դադրեցան գործելէ: Ասիկա կը վերագրուի Խրիմի եւ Կովկասի մէջ շարունակուող երկրաշարժին:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԱՐՇԱՒՆԵՐ

Գերման օդանաւորդ Բէօնէքէ, որ երկար ատենէ ի վեր կը պատրաստուէր մէկ թռիչքով Նիւ Եորք երթալ, ծրագիրը փոխելով Երեքշաբթի ժամը 14.23ին Քոլոնիոյ կայանէն ճամբայ ելաւ դէպի Ծայրագոյն Արեւելք: Իրեն կ'ընկերանան կոմս Զոլն եւ անթելի մասնագէտ մը: Իրենց օդանաւը՝ «Գերմանիա» կը կշռէ ընդամէնը 3300 քիլօ, որուն 1280ը պէնզին եւ 159ը իւղ: Առաջին հանգրուանն է Էնկիւրի (Վիէննա - Պուտափէշթ - Պալխա ճամբով): Երէկ առաւօտ հասած վերջին հեռագիրները կ'ըսեն թէ «Գերմանիա» տեսնուած է Պուտափէշթի վրայ:

*** Լէվին որ քանի մը օր առաջ Փարիզ եկած էր, Լոնտոն վերադարձաւ օդանաւով և գնաց Կրանուէլի օդակայանը: «Միս Քոլոմպիա» այս օրերս պիտի մեկնի դէպի Հնդկաստան՝ մէկ թռիչքով: Օդանաւը պիտի վարէ Հինչքլիֆ: Փարիզէն մեկնած ատեն, Լէվին նեղը դրուեցաւ անցագիր չունենալուն համար:

*** Նիւ Եորքէն Սփոքէյն (Ուաշինկթընի նահանգ) օդային մրցումներ կը կատարուին քանի մը օրէ ի վեր: Կը մասնակցին երեք դասակարգի օդանաւներ:

*** Փէլթիէ Տուազի անցած շաբաթ Կոնէնի եւ Վիկուրուի ընկերակցութեամբ շրջան մը կատարեց՝ 6 ու կէս օրուան մէջ կտրելով 10,800 քիլոմեդր ճամբայ: Յաջորդական հանգրուանները եղան՝ Վիէննա, Պուքրէշ, Պէյրութ, Գահիրէ, Պէնկազի, Թունուզ եւ Քազապլանքա, ուսկից առջի օր մէկ թռիչքով 14 ժամուան մէջ հասան Փարիզ:

1 × 1 = 1

(գ. եւ վերջին մաս)

Խօսելով Հայաստանի խորհրդային գրականութեան ամլութեան մասին, ո՛չ Խանոյեանը եւ ո՛չ ալ Մելիքեանը կ'ուզեն քննել չբերութեան պատճառները:

Խանոյեանը իշխանաւորի պէս կը պահանջէ,—Ա՛յս կ'ուզեմ, այն կ'ուզեմ, ինչո՞ւ այսինչ բանը չկայ, ինչո՞ւ անինչ բանը կը պակսի...

Ճշմարիտ կոմիսարի պէս, եղած հսկայական բացը գոցելու համար, անկարելի տուրքեր պահանջող պաշտօնեայ է, եւ երբեք չուզեր անդրադառնալ թէ արդեօք հնարաւո՞ր է այդ՝ տրուած պայմաններուն մէջ...

Այս պայմանները նկատի չառներ նաեւ Մելիքեանը, որ գիւղական տանուտէրի պէս, իր դաժան հարկահաւաքը հանդարտեցնելու, յուսադրելու եւ այսպէս ժամանակաշրջանը երկարաձգելու հոգն ունի միայն: Գիւղական բոլոր տանուտէրներու պէս, ան կը կարծէ թէ պայմանաժամի երկարաձգումը կը նշանակէ վճարուելիք հարկի թեթեւութիւն...

Անտարակոյս երբ ժողովուրդ մը, սերունդ մը չի կրնար իր հարկը վճարել՝ պատճառներ ունի: Իւրաքանչիւր իշխանաւորի ու պահանջատիրոջ պարտականութիւնն է քննել այդ պատճառները, եւ վերցնել այն արգելքները, որոնք կը նիհարցնեն եկամուտը...

Երկու կերպ կարելի է ենթադրել:—Կա՛մ այն է որ Հայաստանի ներկայ իշխանաւորները ամենեւին չեն կրնար տեսնել իրենց իսկ ստեղծած այն մտաւոր խոնաւութիւնը՝ որ յօղացաւի ու ծիւրումի կը դատապարտէ իրենց հպատակներն ու սերունդը: Եւ կամ այն է՝ որ գիտեն բայց եւ նորէն չեն ուզեր, չեն կրնար խոստովանիլ: Երկու պարագային ալ, ոճրագործներէ շատ աւելի՝ յանցաւոր են:

Սակայն իւրաքանչիւր իշխանաւորի անգթութիւնն ու սանձարձակութիւնը միշտ համեմատական է իր հպատակներուն ապիկարութեան եւ տգիտութեան: Անճարակ հեծնողի ձին շարունակ շփացած կ'ըլլայ... Հայաստանի այս օրուան «Պրոլետ Գրող»ները ապիկար ու տգէտ հպատակներ են, անճարակ հեծեալներ: Անոնք կ'երթան այն ուղղութեամբ, ինչ ուղղութեամբ որ կ'երթայ իրենց տրամադրուած ձին: Անոնց նպատակէտը՝ ձիուն նպատակակէտն է եւ ոչ թէ ձիաւորին...

Այս արգահատելի կացութենէն դուրս գալու ճիգեր չեն ըներ, շատերը նոյնիսկ — գուցէ ամօթէն — գոհունակ երեւոյթ ունին, եւ սակաւաթիւներ ալ ամօթալի առարկութիւններով կը բաւականանան: Այսպէս, ոմն Մկրտիչ Արմէն, որու կարծիքով շատերը «փոխանակ քննելու պրոլետարական գրականութեան ամլութեան իսկական պատճառները, հարցի ծանրութեան կեդրոնը փոխադրում են դուրս եւ քննում արտաքին պատճառները»: Տեսէք թէ ինչ առարկութիւններ կ'ընէ, եւ նկատի առէք, ըստ իրեն. «Պրոլետարական Գրականութեան ամլութեան իսկական պատճառները»:

«Առաջին պատճառը որ տարիներից ի վեր արգելք է հանդիսացել՝ Վարդինիականութիւնն է եղել... Վանանդեցին հրապարակային արտայայտութիւնների ընթացքին՝ շարունակ երդւում էր Վարդինիի անունով»... Յետո՞յ: Որովհետեւ Վանանդեցին երդւած է Վարդինիի անունով, ուրեմն ամէն ոք պէտք է ընէ իրեն յուսահատի, այլեւս չգրէ, կամ եթէ գրէ, աշխատի նմանիլ...Կրտսեսնէք թէ Աստուածէ չվախցողները ինչէ՞ն կը վախնան...: Իր կարծիքով, ուրեմն, պէտք չէ ոչ ոքի գնահատական մէկ երկու խօսք ըսել, այլապէս՝ այդ կը յուսաբեկէ միւսները...

Բիչ մը ոչխարային չէ՞ այս...: Նոյն այդ «ընկեր»ոջ համար «Պրոլետգրականութեան ամլութեան» երկրորդ պատճառն այն է որ նոյն չարաբաստիկ Վանանդեցին գովասանած ու շփացուցած է Արաքսը, Զարեանը եւ Ալազանը...: Երրորդ պատճառը, որովհետեւ «Բոլոր Պրոլետ Գրողները, որ հաւաքուել են պրոլետ գրականութեան դրօշին տակ, հաւաքուել են ձեւականօրէն»...: Չորրորդ պատճառը, այն է որ «Վշտունին յայտարարում է թէ 17 Պրոլետ Գրողներ կան, մինչ Սնարն ասում է 400»... որ. «պակասում է ուղղութիւն տուողը»... որ «Պրոլետ Գրողները չկարողացան մի կուռ կազմակերպութիւն ստեղծել»...

«Ձեւականօրէն» դրօշի տակ մտածը, ձեւականօրէն ալ կը գրէ ի հարկէ, եւ ով որ «ուղղութիւն տուողի» պահանջը կը զգայ, ի հարկէ չի կրնար իր ուղղութիւնը գտնել...

Արդար ըլլալու համար, ըսենք որ այս բոլոր մանկամիտ դիտողութիւններէն վերջ, Մկրտիչ Արմէնը շատ իմաստութեամբ ու նոյնիսկ քաջութեամբ նկատել կուտայ. «Կազմակերպչական անթոյլատրելի կարգադրութիւններ»ն են պատճառը. «որոնց հետեւանքով միութենէն հեռու կը մնան լաւագոյն ուժեր»... Բայց այդ բոլորն ալ գիտենք, եւ այս բոլորը պատճառ մը չի կրնար ըլլալ որ ընթերցողները չըսեն, «Պրոլետ Գրականութիւնը հետաքրքիր չէ, եւ ոչ ալ յուզիչ... Ձենք ուզեր կարդալ գրքեր՝ որոնք կը խօսին բանուորի ու միայն բանուորի մասին... Նոր գրականութեան մէջ մարդկային կեանքի մէկ փոքրիկ երեսը կայ միայն... Պէտք է որ խօսուի նաեւ սիրոյ մասին, գեղեցկութեան մասին, երբ մեր շուրջը ամէն ինչ տգեղութիւն է, աղտոտութիւն եւ լրբութիւն... Պէտք է աւելի գեղեցիկ կեանք մը, որ լաւագոյն ըլլայ քան իրականը... Արդի գիրքերը ամոքում չեն պատճառեր, անոնք լեցուած են լպիրշ նկարագրութիւններով, համեմուած են ռամիկ եւ գէշ խօսքերով ու պոռնկագրութիւններով»...: Պրոլետ գրողներն անշուշտ կը յիշեն Մոսկուայի ընթերցողներու համագումարի մէջ խօսուած այս խօսքերը...: Նորէն ուզեցի յիշեցնել որ չմոռնան...:

Խանոյեանի հոգին կը թափառի այս քաոսին մէջ եւ կ'ոռնայ. «Եղիցի Գրիգոր Արծրունի»... «Եւ եղեւ Գրիգոր Արծրունի»... «Եղիցի լո՛յս»... «Եւ եղեւ լո՛յս...

Եւ տեսէք Խանոյեանի լոյսը. «Շատերը յօգնեցնում են իրանց միտքը գեղարուեստական մի եղանակով տալու «այս օրուան կեանքը»: Սակայն նա դեռ չի՛ ձեւաւորել, մշուշապատ է... իսկ մեր գրողները, եթէ նոյն իսկ նրանց մէջ կայ շնորհքի մի նշոյլ, դեռ անզօր են գեղար ուեստական, հոգեբանական ներկերով ու կառուցուածքով տալ եղածը: Ուստի նրանց փորձերը կը կրեն նկարչական «խաղխղուած տեսարանների» եղանակներ»...

Է՜ լա՛ւ, սիրելի Խանոյեան, ինչո՞ւ դուք «փորձ» ընէք. եւ անոնք ոչ. ինչո՞ւ դուք «խաղխղէք», եւ անոնք ո՛չ... Գուցէ բան մը դուրս գայ... Սակայն այս դեռ ոչինչ, մինչեւ այսօրուան օրը այս մարդիկ մէկ կողմէն կը պոռան. «յստակօրէն ենք տեսնում ապագան». «մեր անելիքը պարզ է». միւս կողմէն կը խոստովանին որ «այս օրուայ կեանքը» չեն տեսներ, եւ նա «մշուշապատ է»...: Այս՝ ի միջի այլոց, որպէսզի անդրադառնան թէ «ձեւաւորուած» ու «մշուշապատ» մտածումով կարելի է ձեւաւորուած ու լուսաւոր բանաստեղծութիւն գրել...: Անհա թէ ո՞ւր են հասեր մեր գիտակիցները:

Այսպէս, ո՛չ միայն ապագային, այլ եւ ներկային յուսախաբ, Խանոյեանը կ'առաջարկէ նստիլ, ու, տեսեւ, անցեալը, «յիշատակները» գիտել...: «Ինչո՞ւ չեն գրում «յիշատակներ», նկարագրականներ Հայաստանի քաղաքացիական կռիւների մասին» հարցնում էր ռուս ընկերս... (լաւ լսեցէք, ինքն Խանոյեանը չէ ըրած այս գիւտը, այլ «Ռուս ընկեր»ն է թելադրեր, նորէն ու նորէն...):

Ինչ որ է, լոյսը լաւ է, եթէ նոյնիսկ աթարէն ծագի: Բայց պէտք է զգո՛յշ ըլլալ, որ աթարի կրակը բանաստեղծներու ձեռքն ու գրիչը չայրէ... Եւ որպէսզի չայրէ՝ պէտք է գրեն, «Հայաստանի քաղաքացիական կռիւների մասին... Ա՛յ, օրինակ, Կարսի, Ղազախի եւ Նոր-Բայազիտի ապստամբութիւնների մասին»: Ուրիշ խօսքով, բանաստեղծներու յիշողութիւնն իրաւունք չունի երկննալ ու տարածուիլ 1920էն՝ կամ Մայիսէն այն կողմը մինչեւ Նարեկն ու Նարեկացին...

Լաւ է երբեք չխօսիլ, որովհետեւ միեւնոյնն է, ինչքան ալ վիճինք 1×1=1, եւ անկէ ուրիշ արտադրեալ կարելի չէ սպասել...:

ԵՕ-ԿԱ.

ՅԱՐԳԱ՜ՆՔ ՀԵՐՈՍԻՆ

Հայաստանի օդը, միա՜յն
իմ Թոքերուն չի բաւեր...
ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Սասուն ու Մուշ, Վան ու Դիլման, Կարին ու Սիւնիք, Խոյ ու Զարուղի-Զոր, մինչեւ այսօր, անխախտ ու անայլայլ կը պահեն Անդրանիկի հմայքը ռազմի դաշտին մէջ, միշտ միեւնոյն անարգ թշնամիին դէմ: Որքան բիրտ ու անողոք է եղեր թշնամիին բռնութիւնը, այնքան խոյանք է ստացեր մեր մարտական ուժը: Ազատութեան ոգին բոցեղէն թեւեր է տուեր անոնց, որոնք ուխտաւորներու պէս, ջերմեռանդ ու երկիւղած, անդաւաճան ու խանդավառ, մեր հեզ ժողովրդի հոգիին մէջ կրակ են ցաներ, գիտակցուած ու արդար գաղափարներու յաղթանակին համար:

Ինկա՛ն անոնք բոլորն ալ, փա՛ռք անոնց...

Տիտաններ էին անոնք մեր յեղափոխութեան պատմութեան կարմիր ծոցին մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան փեռեկտուած կուրծքին տակ:

Անյայտ ու անծանօթ են անոնց շիրիմները, դիւցազներգութեան ու առասպելի, երգի ու փառքի նիւթ են անոնց անունները:

Անդրանիկը մէկն էր այդ տիտաններէն, ամէնէն ժողովրդականը, գուցէ ամէնէն բախտաւորը, որոնց աչքին տակ վիրաւոր պատմութիւն մը սահեցաւ արշալոյսէն մինչեւ վերջալոյս...

Վշտացած ու մորմոքած քաշուած էր Քալիֆորնիա, հայ ժողովրդի աչքէն ու յիշողութենէն հեռու...

Անսխալական չէր Անդրանիկ: Ան ալ մարդ էր եւ մարդկային:

Գորշ ու մեղկ օրերու ժխորին մէջ, փոխ խելքեր շրջապատեր էին զայն, շփոթեր էին գաղափարները, փոխեր էին կշիռները, վառեր էին կրքերը, յետինները դարձուցեր առաջին, առաջինները՝ յետին: Ցաներ էին թանձր մառախուղ մը անոր պայծառ հոգիէն ներս, իրաւացին եղեր էր անիրաւ, անդրդուելին՝ յետադէմ:

Ով որ կը մօտենայ անհանդիստ մաքով ու կրքով անոր արժէքին ու գործին, պատասխանատու կը մնայ պատմութեան անաչառ դատաստանին առջեւ: Մինչեւ չշղիանան կրքերն ու արձակուած ափափոյ վճիռները, դժուար է արդարօրէն գնահատել Անդրանիկն ու իր գործը: Ան ցանած է մնայուն սերմեր հայ ժողովրդի հոգիէն ներս, որոնք յաւէտ կ'ապրին ու կը բողբոջին:

Մեր պատմութեան ողբակոծ չորս պատերուն մէջ, մէկ օրէն միւսը Անդրանիկներ չեն ծնիր: Եզակի դէմքեր են անոնք, որ կը պլպլան ու կ'անցնին:

*
* *

Փոքր ժողովուրդի մեծ զաւակն էր Անդրանիկ: Ճգնաժամային րոպէներուն Անդրանիկ ժողովուրդինն էր, ժողովուրդն ալ Անդրանիկինն: Փոխադարձ բնազդային կապ մը կար իր եւ ամբոխին մէջ, որ աւելի մոգական էր, քան գիտակցական: Իր անունը կը հնչէր ժողովուրդի բերնին մէջ յաղթանակի մը պէս, կը մեծնար ու կը ծաւալէր եւ կը դառնար սարսափը թշնամիին, պատկառանքը բարեկամին, երկիւղը հարեւանին, փոթորիկը դաւաճանին:

Անթիւ զրուցներ կան անոր անունով հիւսուած, անոր անունով շաղախուած: Իր անպաճոյճ խօսքերով գիտէր ելեկտրականացնել բազմութիւններ եւ հրել ռազմի դաշտ:

Անգամ մը Կարինի մէջ, 1918ի նահանջի գիշերը, օգնութեան եկած էր Խնուսի գունդը: Իր ձեռքով փամփուշտ կը բաժնէր անոնց եւ կ'ըսէր մաշած ձայնով.

— Վաղը արիւնով պէտք է ներկուի այս քաղաքը: Դուք ամէնքդ պիտի քալէք թշնամու գանկերու վրայէն, կենաց եւ մահու պայքար պիտի մղէք. կամ մենք կամ Թշնամին: Վերջին փամփուշտը ձեզ համար պահեցէք, որ թշնամիին ձեռքը ողջ չիյնաք:

Օրերու ծամբորդութենէն, ձիւներուն մէջ, յոգնած ու պարտասած էր այդ գունդը: Սակայն, առանց շունչ առնելու մեկնեցաւ ճակատ:

Շատ պատմական էր այդ գիշերը: Կռիւը կը մղուէր Էրզրումի դռներուն տակ, ժամերու հարց էր մեր գոյութիւնը:

Լուսաղէմին նահանջը կը վճռուի: Հայ զինուորն ու զաղթականը թիկունքը տուած թշնամիին, կը թափի Կարսի դռներուն առջեւ:

Ով որ կրնայ թող փրկուի: Այդպէս էր Կարնոյ նահանջը...

*
* *

Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի արիւնահեղ ճակատամարտներուն ատեն, Անդրանիկ իր գունդով Լոռիէն կ'անցնի Դիլիջան եւ այնտեղէն ալ Նոր-Բայազիտ:

Արարատեան ընդարձակ դաշտին մէջ պատառ մը հող ունէինք այդ ատեն մեր մեռելները թաղելու:

Անդրանիկ, իր գունդով կ'անցնի Զանգեզուր, առանց պարէնի, առանց ռազմամթերքի: Սիւնիքի ապստամբ քաջերը կը միանան անոր եւ երկիրը մէկ ծայրէն միւսը կը վերածեն միատարր զանգուածի մը: Հայաստանի Հանրապետութեան ամրացման համար Անդրանիկ անուրանալի դեր է խաղացած Զանգեզուրի մէջ: Տարի մը շարունակ Անդրանիկ Հայաստանի ծայրագաւառներուն մէջ բարձր պահեց հայկական զէնքի ու զինուորի հռչակը եւ թշնամիի երեսին նետեց «Հայաստանի օդը, միա՛յն իմ Թոքերուն չի բաւեր» պատմական խօսքը:

Եւ յիրաւի անոր այդ խօսքերուն մէջ, տակաւին մինչեւ այսօր, կ'ապրի հայ ժողովուրդն իր դատով, Հ. Յ. Դաշնակցութիւն իր գոյութեամբ, հայ գաղթականն իր բաղձանքով:

Այո՛, սերունդնե՛ր պիտի քալեն այդ ճամբով, ո՛ւր որ ալ ըլլան, ի՛նչ պայմաններու մէջ ալ գտնուին, մինչեւ որ հայկական անկախութեան նաւը խարիսխ նետէ խաղաղ ջուրերու մէջ:

Ազգերը մէկ օրէն միւսը չեն հնձեր իրենց արեան գինը: Յամառ ու սրբազան պայքարը կը նուիրագործէ միայն անոր ազատութեան գաղափարը եւ օր մըն ալ բախտաւոր սերունդ մը կը մտնէ իր օջախի շեմէն ներս եւ կ'ըսէ.

«Հայաստանի օդը, այժմ կը բաւէ մեր բոլորի Թոքերուն:»

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ

մեր Թղթակիցներուն եւ բարեկամներուն, չզբաղիլ եւ չզբաղեցնել մեզ տեղական ծանօթ լրագիրներու գրած սուտերը հերքելով կամ անոնց ակներեւ լրբութեանց պատասխանները հրատարակելով:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւմտեան Եւրոպայի պատգմ. ժողովը, որ երկար ատենէ ի վեր ծրագրուած էր, բացուեցաւ խորհրդակցական ձեւով, անցեալ ուրբաթ իրիկուն փարիզի մէջ:

Ներկայ էին՝ փարիզի, Մարսէյլի, Ժունվիլի, Ռօնի Սու Պուայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերուն պատգամաւորները: Վիէնի մասնաճիւղը փարիզի վարչութեան լիազօրութիւն տուած էր պատգամաւոր մը նշանակել. իսկ Լիոնը, Վալանսը, Պորտօ ու ինչպէս նաեւ Պելճիքայի մասնաճիւղերը ո՛չ պատգամաւոր ղրկած էին, եւ ոչ ալ գրած իրենց բացակայութեան շարժառիթները, որոնք նիւթական միջոցներու չգոյութեան արդիւնք էին, համաձայն մասնաւոր ճամբով առնուած տեղեկութիւններու: Նմանապէս կը բացակայէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէկվիլի, Աշֆօրվիլի, Շավիլ-Վիրոֆլէյի եւ Պուա-Քոլոմպի պատգամաւորները, ինչպէս նաեւ իրերահասկացողութեան եւ համաձայնութեան նպատակով հրաւիրուած Հայ Մարզականի եւ Ֆութպոլ Քլիպ Արմէնիայի ներկայացուցիչները:

Այս զգալի բացակայութեանց փոխարէն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պատգմ. Ժողովի Նախաձեռնարկ Մարմնի հրաւէրին պատասխանելով, Ժան Կուժօն փողոցը փութացած էին Հօկի Հանազան Մարզական կազմակերպութեանց անունով փարիզաբնակ խումբ մը հայրենակիցներ, որոնք տրամադրութիւն կը յայտնէին գործակցիլ եւ միանալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, եթէ երբեք արգելիչ պատճառներ չըլլային այս մասին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր պատգամաւորները անխտիր համերաշխական բուռն ոգիով մը տոգորուած, սիրով ընդառաջ երթալ կ'ուզէին Հայ Մարզական շարժման սատարելու կոչուած ոեւէ անկեղծ առաջարկութեան ու պատրաստակամութեան: Այս միակ եւ հիմնական տեսակէտով ալ, պատգմ. խորհրդակցական ժողովը, յետ երկար վիճաբանութեանց, երբ հոգինոց յանձնախումբի մը պաշտօն տուաւ, որպէսզի Հայ Մարզականի վարիչն ալ հրաւիրելով, միասին գտնեն համերաշխութեան գետին մը՝ Հ. Մ. Ը. Մ.էն ցարդ հեռու մնացած մարզական ընկերակցութիւնները ձուլելու հայկական միակ եւ համազգային միութեան մը նշանաբանին ու դրօշին տակ:

Այս Յանձնախումբը իրեն յանձնուած գործը աւարտած էր հետեւեալ Շաբաթ օրն իսկ, ըստ իրեն տրուած հրահանգին, եւ Հայ Մարզականի ներկայացուցիչին եղած կրկնակ հրաւէրին անպատասխանելի մնալուն հետեւանքով, համերաշխութեան եւ միութեան փորձը կատարուած էր մէկ կողմէն Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկու եւ միւս կողմէն Հօկի մէկ իրաւասու անդամներուն միջեւ ու պսակուած յաջողութեամբ: Երկու կողմերը կազմած էին համաձայնագիր մը եւ ստորագրած, թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իբրեւ մարզական եւ չէզոք կազմակերպութիւն մը, հեռու պիտի մնար քաղաքական որ եւ է վէճէ եւ աշխատանքէ եւ պիտի ջանա՛ր իր աջակցութիւնը չզլանալ խ. Հայաստանի վերաշինական ձեռնարկներուն ու գործակցութիւն հաստատել հոն գործող մարզական հիմնարկութեանց հետ ունենալով միշտ բարեկամական զգացումներ Հայաստանի հանդէպ:

Համաձայնութեան այս [illegible] մաններով Հ. Մ. Ը. Մ.ը ուղին [illegible] կորսնցնէր, ըլլալով արդէն [illegible] անկուսակցական եւ համազգ[illegible] միութիւն մը: Հայաստանի [illegible] աւելի ճիշդը հոն գտնուած [illegible] զական տարրերուն հետ [illegible] ցելու եւ կապ պահելու [illegible] ո՛չ մէկ նորութիւն կը [illegible] կէր: Այս ուղղութեամբ Հ. [illegible] Մ.ի փարիզի մասնաճիւղն [illegible] երկու-քուկէս տարի առաջ [illegible] դիմումները երկրագործական [illegible] միսար Արամայիս Երզնկեա[illegible] (երբ ան փարիզ կը գտնուէր) ապա Հայաստան մեկնող գ. [illegible] րիկեանի միջոցով, անհերքելի [illegible] պացոյցներ էին թէ Հ. Մ. Ը. [illegible] սիրով պիտի կապուէր երկրին [illegible] մարզական հողի վրայ: Գժբախ[illegible] տաբար, այս նպատակով գրո[illegible] ստորագրութեանց տէրերը, [illegible] Հօկի մարզական կազմակերպ[illegible] թեանց ոչ-մարզիկ ներկայացու[illegible] ցիչը մանաւանդ, ո՛չ մէկ [illegible] երաշխիք կրնան ներկայացնել [illegible] եղածը պարզ աչքբացութիւն [illegible] չէ եւ թէ կրնան իրենք ոեւէ [illegible] դեցութիւն բանեցնել Երեւա[illegible] Մօտ՝ մարզական տեսակէտով [illegible] յաստանն ու գաղութները մի[illegible] ցնելու համար: Եւ յետոյ, [illegible] Ը. Մ.էն ներս քաղաքակա[illegible] թեամբ չզբաղելու իրենց [illegible] տումը թո՞ղ բնաւ չմոռնան, [illegible] շատ եռանդուն մարզական [illegible] կայացուցիչները իրե՛նք, որո[illegible] տեւ, ինչպէս շեշտեցինք, ո՛չ [illegible] կուսակցական կամ այլ նկատում [illegible] պիտի գտնեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի [illegible] քերուն մէջ:

Այս համերաշխագրի [illegible] վրայ ալ, Հօկի մարզական [illegible] դերը ձուլուած յայտարարուե[illegible] Հ. Մ. Ը. Մ.ի մէջ, եւ պատգ. [illegible] ղովի պաշտօնական նիստի բաց[illegible] եղաւ Շաբաթ իրիկուն, գարի[illegible] Ժան Կուժօն փողոցի հաւաք[illegible] տեղին:

*
* * Երկուշաբթի իրիկուն[illegible] ջին նիստին, տեղի ունեցան ըն[illegible] թիւնները, ընդհ. պատգամա[illegible] րական ժողովի յանձնախումբ[illegible] Արեւմտեան Եւրոպայի [illegible] վարչութեան:

Շրջ. Վարչութեան անդամ[illegible] ընտրուեցան.— Պ. Պ. Հ. [illegible] վահրիճեան, Փ. Համբարձում[illegible] կարօ Ուշաքլեան, Ս. Քար[illegible] Ժպտունի, Արէլեան եւ Մալ[illegible]

ԱՇԽԱՏԱՒ[illegible]

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՄԱՍԻՆ ՆՈՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Վերջերս երկիրը շարունակ[illegible] դողայ եւ զանազան երկիր[illegible] տագնապներու եւ աղէտներ[illegible] մատնուին:

Ռուս երկրաբան մը, [illegible] Մուսքայէլթօֆ, որ հետազօտ[illegible] թիւններ կատարած է Թուրք[illegible] տանի եւ ուրիշ երկիրներու [illegible] բոլոր տեսութիւնները քննե[illegible] Նոր եզրակացութիւն մը հան[illegible]

Ըստ իր դիտողութիւններ[illegible] այս երկրաշարժները կը [illegible] հին գիծի մը վրայ, որ [illegible] պէս ուղիղ կը դառնայ երկր[illegible] գունդին շուրջ: Այդ գիծը [illegible] Սան-Ֆրանչիսկոյէն (1906ի [illegible] բաշարժը), Շիքակոյի եւ [illegible] Նորքի հարաւէն, Լիզպոնէն, [illegible] սինայէն, Պալքաններէն, [illegible] Թուրքիստանէն մինչեւ [illegible] եւ կը վերջանայ դարձեալ [illegible] Ֆրանչիսկօ:

Փրոֆէսորը կը կարծէ [illegible] երկիրը հետզհետէ պաղելով, [illegible] գիծին ուղղութեամբ ճեղքու[illegible] ներ կը բացուին: Եւ այդ [illegible] ճեղքուածքներն են, որ [illegible] շարժներ կը պատճառեն [illegible] բարար:

Այս դիտողութիւնները [illegible] քան հետաքրքրական են, [illegible] Անգլիոյ երկրաբանները [illegible] րեցին ռուս գիտնականը [illegible] անցնիլ, Լայնօրէն պարզաբան[illegible] համար իր տեսութիւնները [illegible] տոնի երկրաբանական ընկեր[illegible] թեան առջեւ:

ԾԻԾԱՂ

«ԳԼՈՒԽ ԿՏՐՈՂՆԵՐԸ»

ինչպէս փարիզի համայնավարներու սպառնալիքները կանխատեսել կուտային, արիւնը հոսեցաւ նորէն երէկուան ցոյցերուն ընթացքին: Շատեր մեռան, եւ մասնաւոր կառքեր ժողվեցին բազմահազար դիակներ . . . գինիի շիշերու: Վիրաւորներուն թիւը աւելի շատ է, ըստ համայնավարներուն խոստովանութեան. փարիզի բոլոր համայնավարներուն արժապատուութիւնը վիրաւորուած է խորապէս, որովհետեւ մեր կարմիրներուն թըջած վառօդը կրակ չառաւ:

Անշուշտ, այս արդիւնքը դժուար չէր գուշակել, բոլոր նման թըջած «յեղափոխութիւն»ները չպիտի կրնան կրակ առնել, երբ ժողովուրդը ձեգնանքի ու ծիծաղի անձրեւ մը թափէ անոնց վրայ:

Մնաց որ, Ամերիկացիները այս ծըմարտութեան աւելի տեղեակ են եղեր: Չրաշալի ծիծաղ մը ունին, կը ծիծաղին ու կը թըջեն քեզ: Եթէ կ'ուզես, փորձէ համայնավարական ու յեղափոխական պամ-պումդ տնկել, կրակ չառներ: կը բաւէ ծիծաղի վրան, կա՛մ կը զինաթափուիս, կա՛մ կը վիրաւորուիս՝ դուն ինքդ: ցետոյ, ժողովուրդը գիտէ ուրիշ բան մըն ալ, կը պահէ իր ուժը: Համայնավարները ուժ չունին, ուստի ստիպուած են ցուցամոլութիւն ընել: իսկ մեր ժողովուրդը ունի ուժ եւ կը ծածկէ զայն:

Եւ ես կը թելադրեմ ձեզի. եթէ հրապիրեալներ ունիք, թունդ մի ելլէք երեւակայական սպառնալիքներու համար: Մի ըսէք թէ «գլուխ-կտրողները կը թափառին, ուշադրութիւն ըրէք», այլ ըսէք. «մենք կը թըջենք գլուխ կտրողներուն վառօդը»:

Այսքանը կը բաւէ: Գլուխ-կտրողներուն ախորժակը կը կտրի արդէն:

Փ. Օտեա

ԴԱՂԹԱԿԱՆ ՋՈՀԵՐԸ

«Ազդակ» կը տեղեկանայ թէ Սուրիոյ մէջ շոգենաւային հայ գործակալները նոր զոհեր ծգած են իրենց ձանկին մէջ: Դամասկոսէն, Հալէպէն եւ Պէյրութէն 150 հայ գաղթականներ 65 սուրիական ոսկիով: Հարաւային Ամերիկա մեկնելու համար կանխավճարներ ըրած են սրմսարներուն, որոնք շարունակ կը խաբեն զանոնք: Հայ գաղթականները, որոնք շաբաթէ մը մեկնելու յոյսով իրենց տուներն ու տեղերը ծախած էին, ոչ կրնան մեկնիլ, ոչ ալ կրնան դրամը ետ ստանալ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի հաւաքածոյ չպահող մեր բաժանորդներէն եւ ընթերցողներէն կը խնդրուի մեզի ուղարկել 431 եւ 444 թիւերը, նորերու հետ փոխանակելու պայմանով:

ԿԵԱՆՔԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

Թաւրիզ, 1 Սեպտ.

Ատրպատականի Առաջնորդ- ներսէս արքեպսկ. Օգոստոս 14ին հացկերոյթ մը տուաւ Առաջնորդարանին մէջ, ի պատիւ Ատրպատականի հայ եւ ասորի ազգաբնակչութեանց պատգամաւոր Զօրա խան Սագինեանի: Հրաւիրուած էին Թեմական խորհուրդի, Պատգամաւորական ժողովի, կուսակցական, վաճառականական եւ ազգային հիմնարկութեանց անդամներ, քահանայական դասը, բժիշկներ եւայլն., շուրջ քառասուն հոգի:

Առաջնորդը քանի մը խօսքով բնորոշեց Զօրա խանի եռանդուն գործունէութիւնը Պարսիկ խորհրդարանին մէջ, յօգուտ Ատրպատականի հայութեան եւ Ասորիներուն:

Վաճառական պ. Ջիբրայէլ Բուդաղեանը պարզեց Զօրա խանի գնահատելի գործերը, շեշտելով, որ ազգային մարմիններն ալ ամէն կերպով պիտի աջակցին անոր:

Ապա հետզհետէ խօսեցան պ. պ. Ալ. Յովհաննէսեան, գ. Յակոբեան, Յակոբ Տէր Յակոբեան, որոնք ծանրացան Զօրա խանի պարտականութեանց վրայ:

Զօրա խանը, շնորհակալութիւն յայտնելով մանրամասնօրէն ներկայացուց իր գործունէութիւնը եւ յոյս յայտնեց թէ այսուհետեւ հայութիւնը մեծապէս պիտի օգտուի Պարսկաստանի վերածնունդէն:

Այս առթիւ յարգանքի եւ երախտագիտութեան արտայայտութիւններ եղան 5000ամեայ մեծն Իրանի արդի վեհապետ Րիզա Շահ Փահլավիի, պարսիկ ժողովուրդի, կառավարութեան եւ զինուորականութեան մասին եւ բաժակներ առաջարկուեցան:

Ազգային եւ ժողովրդական խմբերգներ եւ մեներգներ առանձին հաճոյք պատճառեցին հրաւիրեալներուն, որոնք գոհ տպաւորութեամբ հեռացան ժամը 12ին:

— Օգոստոս 10ին Թեհրանէն Թաւրիզ հասաւ Պարսկաստանի կրթական նախարարը, որուն այցելութեան գնաց Հայոց առաջնորդը, Զօրա խան Սագինեանի հետ: Նախարարը պիտի այցելէ Ատրպատականի գաւառները Երկրի կրթական կեանքը ուսումնասիրելու համար:

Կառավարութիւնը որոշած է Ատրպատականի մէջ մեծ զարկ տալ պարսկերէնի ուսուցման:

ՄԱՍԻՍ

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ ՍԱՆԵՐ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԱՆՈՒՆՈՎ

Աղեքսանդրիոյ «Հայ Գիւղատնտես Սաներու Օգնութեան Յանձնախումբ»էն ստացանք հետեւեալ կոչը.—

«Քաջ Անդրանիկը մեռաւ, սրօրը ձեռքին մէջ:

Սուրով եւ Սրօրով:

Ազգային հերոսը, պայքարի այս հոյակապ տիտանը եւ այս անզուգական հայրենասէրը, Քալիֆորնիա ագարակի մը մէջ կը փակէ իր աչքերը հողին վրայ:

Առհաւական խաղաղասիրական շքեղ զգացումներով օժտուած հայորդին, բնակալ արիւնոտ թաթերու ճնշումին տակ միայն, բռնի եւ ակամայ, իր սրօրին խոփերը ձեւափոխած է սուրի եւ սուինի, պաշտպանելու համար հիւսիսէն եւ հարաւէն արշաւող բարբարոսներու հարուածներուն դէմ:

Անգամ մը որ խաղաղութիւնը տիրած է Հայաստանի մէջ, փքողները թեւ են առած, հնոցները եօթնապատիկ ճարճատած, սուր ու սուինն, ծափ ու ծնծղայով, նորէն փոխուած են առջի խոփերու եւ բահերու:

Այս աղաղակող ճշմարտութեան չքնաղ եւ ցայտուն մէկ օրինակը չի՞ կազմեր միթէ հերոս Անդրանիկին կեանքը որ թշնամիին դէմ, ՝տարիներ շարունակ սուր ու սուին ճօճելէ ետքը, երբ խաղաղ վայրի մը մէջ կը գտնուի, հոգ չէ թէ անիկա ըլլայ օտար հողի վրայ, անմիջապէս կը փարի սրօրին, բռնութենէ ետքը բնութեան դէմ պայքարելու համար: Ամբողջ պայքար մը եղած չէ՞ միթէ Հայուն կեանքը: Ֆրանսացիները, նմանօրինակ զօրավարները, այսինքն անոնք, որոնք պատերազմի ժամանակ զէնքով եւ խաղաղութեան ժամանակ սրօրով կը ծառայեն հայրենիքին, «Զինուոր-Մշակ» կը կոչեն:

Մեր «Հայ Զինուոր Մշակ»ին յիշատակը պանծացնելու համար, Յանձնախումբս մը բանայ հանգանակութեան տոմար մը, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ հաւաքելու եւ գոյացած գումարով «Զօրավար-Անդրանիկ» անունով երեք գիւղատնտես ուսանողներ պահելու համար համալսարաններու մէջ: Ամէն Հայ պարտաւոր է մասնակցիլ այս գերազանցապէս ազգային հանգանակութեան:

Երբ այս սաները, շրջանաւարտ ըլլալէ ետքը Հայաստան վերադառնալով, սկսին հողագործութեան, հայրենի հողը, որ յագեցած է ողբացեալ զօրավարին եւ ընկերներուն մաքուր արիւնովը, չքնաղօրէն պիտի արտադրէ պղնձագոյն զորշ ցորեններ՝ սպառազէն, սուսերամերկ զինուորներու նման, ցից եւ սուր քիստերով, եւ որոնք երբ Արարատի ծոցին մէջ շլթայակապ Արտաւազդի վառօդաբոյր, հրացայտ եւ ծծմբահոտ շունչովը ալեծփին, այդ բոսորագեղ ցորենադաշտը, իբրեւ «Անդրանիկը քաջ իր ընկերներով» բանակ՝ պիտի հնչեցնէ վրէժի ռազմերգը ապագայ սերունդներու ականջին:»

ԽՄԲ.— «Յառաջ»ի սիւնակները բաց են արձանագրութեանց համար: Գոյացած գումարները պիտի ղրկուին յանձնախումբին, որ արդէն շատ մը սաներ կը պահէ Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի գիւղատնտեսական վարժարաններուն մէջ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԱԶՄԱԼՈՅԾ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նկատի ունենալով Մարսէյլի Վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան ներկայ կազմալոյծ վիճակը, իբրեւ միութեան անդամ, պարտք կը զգամ միութեանս անդամներուն ընդհանրապէս, իսկ հիմնադիր անդամներուն մասնաւորապէս, ուշադրութիւնը հրաւիրել:

Ինը ամիս է որ ներկայ վարչութիւնը ընտրուեր է եւ սակայն այդ ինը ամսուան ընթացքին երկու կանոնաւոր ընդհանուր ժողով չէ գումարուած: Իսկ Փետրուարէն ի վեր ոչ մէկ դրական գործունէութիւն, որովհետեւ վարչութեան անդամները անհամաձայն ըլլալով իրարու հետ եւ ամէն մէկը իր անձնական զբաղումին ետեւէն ինկած, բոլորովին երեսի վրայ են ձգեր Միութիւնը, որ առաջները Մարսէյլի մէջ գնահատելի գործունէութիւն ունենալուն համար ամբողջ հասարակութեան վստահութիւնը կը վայելէր:

Ներկայ վիճակին համար պակաս մեղաւոր չեն նաեւ հիմնադիրները, որոնք այս վիճակին ականատես ըլլալով հանդերձ, քար անտարբերութեամբ կը լռեն: Վերջերս կը լսեմ թէ վարչութիւնը, որ անուանական էր եւ իր հեղինակութիւնը կորսնցուցած, սկսեր է միութեան անունով եւ պաշտօնական թուղթերով զանազան գործեր տեսնել:

Իբրեւ Վասպուրականցի, միութեան այս ցաւալի վիճակը տեսնելով, կոչ կ'ընեմ հիմնադիր եւ սրտցաւ անդամներուն, որպէսզի թօթափեն իրենց կրաւորական և անտարբեր դիրքը ու հետաքրքրուին իրենց հիմնած Միութեան ներկայ վիճակով: Եթէ անհնար կը գտնեն Միութեան շարունակութիւնը, թող պաշտօնապէս և հրապարակաւ լուծեն զայն, եւ կամ անդամալուծումին պատճառները վերցնելով, սկսին նոր եւ եռանդուն գործունէութեան: Մինչեւ այդ, վարչութիւնը ո՛չ մէկ իրաւունք ունի Միութեան անունով գործելու:

Վարդ-Պատրիկ

ՁԱՅՆ ՄԸ ՀԱՆՔԵՐԷՆ

ՓԵՐԻԷՐ.— Փէրիէրի երկաթի հանքին մէջ աշխատող 15—20 երիտասարդներս խոր կսկիծով իմացանք «Յառաջ»էն Անդրանիկի մահը:

Օրաթերթ «Յառաջ» լայն բացաւ իր էջերը մեր սիրելի հերոսին կեանքն ու գործը պատկերացնելու: Մեր կողմէ աւելորդ պիտի ըլլար խօսիլ այդ ուղղութեամբ:

Թէեւ մենք Փէրիէրի երկաթհանքի բանուորներս, ուզեցինք բանալ մեր համեստ քսակները, Անդրանիկի յիշատակին յուշարձան մը կանգնելու նպատակով, սակայն կ'ուզենք Շապին Գարահիսարցիներուն տալ այդ նախաձեռնութիւնը: Թող Ամերիկայի Շ. Գարահիսարցիներու կեդրոնական վարչութիւնը ձեռնարկէ մեր անմահ հերոսին մարմինը փոխադրելու Հայաստան եւ յաւերժացնելու անոր յիշատակը:

Մ. Թ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

S. C. CHOISY ԵՒ ԱՐՄԷՆԻԱ 0-0

Կիրակի օր հինգ հարիւրէ աւելի բազմութեան մը ներկայութեան կատարուեցաւ այս կարեւոր մրցումը՝ Շուազիի փառք տէ Սփուրին մէջ:

Շատ արագ եւ կանոնաւոր խաղարկութենէ մը վերջ, երկու խումբերը հաւասար մնացին 0-0: Երկու խումբերուն ալ պաշտպանողական գիծերն էր որ փայլեցան: Եթէ Արմէնիայի յառաջապահները լաւ խաղային, կրնային յաղթանակը ապահովել: Հայ խումբին նման Շուազին ալ ունի տոկուն եւ երիտասարդ խումբ մը, որ ներկայիս լաւ կազմի մէջ է:

Խաղը սկսաւ ժամը ճիշտ 4ին յարձակողականովը հակառակորդներուն, որոնք իրենց արագաշարժութեամբ եւ լաւ խաղարկութեամբ նեղը դրին հայ պաշտպանողականը: Բայց ապարդիւն: Տասը վայրկեան վերջ, իրենց կարգին հայ յառաջապահները նեղը դրին ֆրանսական խումբի պաշտպանողականը: Այսպէս փոխադարձաբար գնդակը մէկ բերդէն միւսը կ'երթար առանց ոեւէ արդիւնքի մը յանգելու: Եւ Ա. խաղամասը վերջացաւ առանց որ կողմերէն մէկը նշանակէտ մը ընէ:

Կիսախաղին Արմէնիայի տղաքը լաւ եւ մէթոտիկ փասերով հասան հակառակորդի բերդին առջեւ եւ երկար ատեն նեղը դրին անոնց բերդապահը, առանց նշանակելու:

Իրենց կարգին Շուազիի յառաջապահներն ալ կանոնաւոր յարձակումներով դէպի հայ բերդը յառաջացան բայց միշտ ետ մղուեցան: Եւ շարունակաբար երկու խումբերն ալ յարձակողականներ գործեցին, առանց արդիւնքի եւ խաղը վերջացաւ 0-0:

Առաջին խաղամասին Շուազիի խումբը քիչ մը առաւելութիւն ունեցաւ հայ խումբին վրայ: Իսկ երկրորդին հայ խումբը կը տիրապետէր:

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂՋ ՈՂՋ ԱՅՐՆՑԱՒ.— Տեռունի կին մը, որ մինակուկ կ'ապրէր իր տանը մէջ, լամբարը շրջեց պառկած պահուն: Քարիւղը թափեցաւ անկողինին մէջ եւ կրակ առաւ անմիջապէս: Բոցերը պաշարեցին դժբախտ կինը, որ այրեցաւ: Երբ օգնութեան հասան դրացիները, ծերունին մեռած էր:

ԱՌԱՆՑ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԻ.— Մարսիլիոյ ծովեզերքը, ժայռերու խոռոչի մը մէջ գտնուեցաւ կնոջ մը դիակը, դէմքը բոլորովին անճանաչելի, հագուած՝ վարդագոյն շրջազգեստ մը, մազերը մանչու նման, ձեռքին՝ հարսնութեան մատնի մը, եւ ուրիշ մը, որ ունի կապոյտ եւ սպիտակ քարեր:

Դիակէն քիչ հեռու, ուրիշ դիակ մը այր մարդու:

Անոնց ինքնութիւնը անծանօթ կը մնայ:

ԻՆՉՊԷ՞Ս ՃԱՇԵԼ.— Երիտասարդ մը մտաւ ճաշարան մը եւ փառաւոր ճաշ մը ըրաւ: Ցետոյ խառնեց զրպանը, շփոթեցաւ, գոյնը նետեց եւ ըսաւ.

— Դրամապանակս կորսնցուցեր եմ: Հոս մօտիկ փողոց մը կը բնակիմ: Երթամ բերեմ դրամը:

— Հարկ չկայ յոգնելու: Ծառան միասին առէք, վճարեցէք անոր, ըսաւ ճաշարանապետը:

Եւ ճաշողն ու ծառայողը միասին գացին: Մտան փողոց մը: Երիտասարդը բարձրացաւ վեր եւ վար չիջաւ այլեւս: Ծառան, անհամբեր, դիմեց պանդոկապետին, որ պատասխանեց թէ չի ճանչնար տրուած անունով վարձակալ մը: Կանչեցին ոստիկան մը եւ սկսան խուզարկել պանդոկը: Ոստիկանը բացաւ ճեմիշ, ուր մտեր էր ճաշողը:

Ցատկեց դուրս եւ փախաւ վար: Ոստիկանը հասաւ ետեւէն: Անծանօթը կրակեց ոստիկանին վրայ, որ պատասխանեց սպառնալիքով մը: Երիտասարդ անծանօթը խելօքցաւ, կանգնեցաւ, անունն ալ յայտնեց, բանտն ալ գնաց:

ԱՐՈՒԵՍՏ ԳՈՂՈՒԹԵԱՆ.— Սրուարձանի պանդոկները, ժամանակէ մը ի վեր, զոհ էին դարձեր գողութեան ճարպիկ մեթոտի մը: Մարդ մը, ինքնաշարժով կը ներկայանար պանդոկին առջեւ: Կը պարպէր քանի մը սնտուկ, կը պահանջէր վճարել հաշուեցուցակը, որուն վրայ գրուած էր պանդոկին վարձակալներէն մէկուն անունը: Պանդոկապետը կը վճարէր հաշիւը, իսկ իրկունը վարձակալը կը յայտնէր թէ ինք ոեւէ գնում կատարած չէ: Երբ սնտուկները կը բացուին, կը տեսնուի որ լեցուած են... բանջարեղէնի թափուած կեղեւներով եւ տերեւներով: Ոստիկանութիւնը սկսաւ հետապնդել եւ վերջապէս ձերբակալեց ճարպիկ գողը, որ բաւական դրամ շինած էր:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԱՒԱԶԱԿ ՄԸ ԵՒ ՆՈՅՆՔԱՆ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԽԵՆԴ ՄԸ

— Շատ լա՛ւ, պատասխանեց Քարասոֆ:

Եւ Չեկայի խումբով շրջապատուած էր որ, կէս ժամ յետոյ մտանք Շլուսէլպուրկ:

Կառավարիչը մեր ինքնութիւնը ստուգելէ եւ «Միլէնա կուզօ»ի մասին տեղափոխութեան հրամանին ծանօթանալէ յետոյ, իր թիկնապահներէն մէկուն հրամայեց որ մինչեւ ամրոց մեզի ընկերանայ:

Մինչդեռ դէպի քարափ կ'իջնէինք, ուր շոգեմակոյկ մը մեզի կը սպասէր, չկրցայ ինքզինքս արգիլել Քարասոֆի մատնանշելէ թիկնապահին վայելչութիւնը:

— Կ'երեւի հին բանակին պատկանող սպայ մըն է, հարցուցի:

Առեղծուածային ժպիտ մը ունեցաւ, յետոյ, զգուշաւոր ակնարկ մը նետեց իր շուրջը եւ մրմնջեց.

— Միշտ հաւատարիմ:

Պոլշեվիստ սպան կանգ առաւ, իբր թէ շնորհակալ եղած ըլլար, ու ապշած՝ մեզ կը դիտէր: Ցետոյ հասկնալով, մեզի մօտեցաւ, ձեռքերը երկարած եւ իր կարգին կրկնեց.

— Միշտ հաւատարիմ:

— Կրողը տանի զիս, ըսաւ անմիջապէս, եթէ ինձ ալ աւելի խելացի մէկը ձեր մէջ չեկիստներէ գատ ուրիշ բան մը գուշակէ: Չեմ գիտեր թէ՝ ինչ ընել կուզաք հոս, բայց ամէն բանի մէջ եւ ամէն բանի համար, ձեր տրամադրութեան տակ եմ:

— Գիտեմ, սիրելի Նասիմովիչ, պատասխանեց Քարասոֆ, եւ գիտեմ նաեւ թէ՝...

— Ինչպէ՞ս, անո՞ւնս ալ գիտէք, գոչեց սպան: Ըսկայն հոս գոնէ, իմ անունս...

— Այդ ալ գիտեմ, Միշէլ Քօստրումօֆ:

— Զարմանալի՜...

— Բայց ես, երբ միասին Մանկլաւիկներու խումբին մէջ էինք, քեզ կը կոչէի Նիա-Նիա...:

Խորապէս յուզուած, սպան մօտեցաւ իշխանին եւ զայն դիտելով՝

— Քարասո՞ֆը արդեօք, հարցուց, ցած ձայնով:

Բարեկամս, գլուխը ծռեց իբր հաստատում:

— Ուրեմն, ըսաւ սպան, մեծ դէպքեր տեղի պիտի ունենան հոս: Ցետոյ ինծի դառնալով.

— Թերեւս, պարոն, դուքչէք գիտեր, բայց մենք, ամէնէն մեծէն ամէնէն փոքրը, բոլոր համախոհներս, կը հաւատանք Քարասոֆի ինչպէս Աստուծոյ:

Քարասոֆ յուզուած՝ բազուկները բացաւ Նասիմովիչի, որ փղձկուն, նետուեցաւ անոնց մէջ:

— Ահա օր մը, որ ճերմակ քարով պիտի նշանակեմ:

— Երանի թէ նոյնը կարենայինք ըսել այս գիշերուան համար ալ, պատասխանեց Քարասոֆ: Եւ հիմա, ճամբայ իյնանք. երթանք ճակատելու վագրին հետ:

— Ո՞ր վագրը, հարցուց սպան:

— Բայց, Թէոտորովիչը:

Սպան խորամանկ ժպիտ մը ունեցաւ:

— Երբ գիտեմ թէ ան ծանր չպիտի կշռէ ձեր բազուկներուն, չարժեր վրան խօսիլ:

Արիկան սակայն, վախնալիք մէկն էր: Քիչ մնաց որ ի վնաս մեզի ճանչնայինք զայն:

ՈՂՋՈ՞ՅՆ, ԸՆԿԵՐՆԵ՛Ր

Կառավարիչին կողմէ, հեռաձայնով լուր ստացած ըլլալով, Թէոտորովիչ՝ որուն կ'ընկերանային զինուած չեկիստներ, մեզի կը սպասէր կզզիին նաւամատոյցին վրայ:

Կոպիտ եւ չար դիմագծերով, չէկ հսկայ մըն էր Թէոտորովիչ. իր մէջքը եւ անդամները կարծես կացինի հարուածներով յղկուած էին, կաղնիի կոճղի մը վրայ:

Ըմբիշի լաւ կազմուածք մը:

Բայց ըմբիշ մը որուն բութ գանկը եւ բարակ շրթները կը մատնէին իմացականութեան պակասը:

Շատ չեկիստներու պէս, նոր, սեւ կաշիէ զգեստ մը հագած էր, եւ կուրծքին ձախ կողմէն կախած էր սովետներու կարմիր աստղը: Մէջքին կապած էր մեծկակ ատրճանակ մը եւ ձեռքը բռնած էր եզան ջիղէ պատրաստուած խարազան մը:

Անմիջապէս որ ցամաք ելանք, ձեռքը երկարած եւ բամբ ձայնով մը արտասանեց նուիրական բանաձեւը.

— Ողջո՜յն, ընկերնե՛ր:

— Ողջո՜յն, ընկե՛ր, պատասխանեցինք, ամէնքս մէկ բերան:

— Ի՞նչ հով փչեց որ այս կողմերը ինկաք, ընկեր Ալասիէֆ, սկսաւ:

— Ո՜հ, ոչինչ բան մը, պատասխանեց Քարասոֆ. տեղափոխութեան հրաման մը գործադրելու կուգամ:

— Տեղափոխութեան հրամա՞ն. վա՛յ. հետաքրքիր է: Մոսկուա որ սովորաբար կը տեղեկացնէր քու ժամանումդ, լուր չտուաւ այս անգամ:

— Որովհետեւ չափազանց գաղտնի է:

— Ա՜հ, լաւ. կը հասկնամ:

— Նոյն իսկ անհրաժեշտ է որ հոս ոչ ոք կասկածի մեր պաշտօնէն: Ամենափոքր անզգուշապահութիւնը՝ կրնայ շատ յոռի հետեւանքներ ունենալ:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Թղթակիցը կը կարծէ թէ Պէնի Պէրիթ կազմակերպութեան գործունէութիւնն ալ մեծապէս պիտի կրճատուի։ Պէնի Պէրիթ տարիներ առաջ հիմնուած մարդասիրական ու ընկերային կազմակերպութիւն մըն է եւ ունի բազմաթիւ անդամներ։ Մեծ ազդեցութիւն ունի Հրեաներուն վրայ։ Իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւններէն մէկն ալ այն է որ յիշեալ կազմակերպութիւնը կը քաջալերէ Հրեաները՝ պահպանել իրենց ինքնութիւնը եւ արգիլել զանոնք ձուլուելէ Թուրքերուն հետ։

Թուրքիոյ մէջ երբեք շեշտուած հալածանք չէ կատարուած Հրեաներուն դէմ, որոնք օրինապահ եւ օգտակար ազդակ մը եղած են։ Գիտակից Թուրքեր կը հաստատեն թէ պոյքոթ մը դժբախտութիւն պիտի ըլլայ Թուրքիոյ, ինչպէս հրէութեան համար։

ՖՐԱՆՔԵԻՌՈՒՍ ԴԱՇԻՆՔԸ

Թայմզի Թղթակիցը խօսելով ֆրանսայի նախարարական խորհուրդին այն որոշումին վրայ թէ ֆրանսայի եւ խորհրդային միութեան միջեւ ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքելու մասին Ռուսիոյ առաջարկը նկատի պիտի առնուի, կը գրէ.—

Առաջին անգամ ըլլալով պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ Մոսկուայէն ոչ-միջամտողական եւ ոչ-յարձակողական դաշինքներ կնքելու առաջարկ եկած է, թէեւ յայտնի էր թէ խորհրդային կառավարութիւնը յուսահատական ջանքեր կ՚ընէ մեղմելու համար թերթերու հակապոլշեւիկ պայքարը, ջանալով իր բարեմտութեան եւ բարի նպատակներուն համար զանազան հաւաստիքներ տալ։ Ոչ-միջամտողական դաշինքը նկատողութեան արժանի չէ, քանի որ «դիւանագիտական յարաբերութեանց» պայմաններուն մէջ կայ արդէն։ Ոչ-յարձակողական դաշինքն ալ շատ չի շահագրգռեր Ֆրանսան, բայց քանի որ Լեհաստան այդ տեսակ դաշինքի մը մասին սկսած է բանակցիլ Ռուսիոյ հետ, ֆրանսական կառավարութիւնը այս առիթէն պիտի օգտուի՝ իր դաշնակիցին աջակցելու համար։

Եթէ երկու պետութիւնները ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքելու ըլլան, Ֆրանսա կրնայ առարկել թէ այդ մասին չի կրնար բանակցութիւններ կատարել մէկու մը հետ, որ օտար բանակի զինուորները դասալքութեան հրաւիրող կոչի մը տակ ստորագրած է։ Այս պէտք է ըլլայ ներքին իմաստը «զեկոյց»ի վերջին նախադասութեան, որ կը թելադրէ Պրիանի ամէն ապահովութիւն ձեռք առնել՝ բանակցութեանց սկսելէ առաջ։ Այդ ապահովութիւններէն գլխաւորը պիտի ըլլայ Ռաքովսքիի յետս կոչումը։

Գալով պարտքի խնդրին, կառավարական շրջանակներու մէջ շատ յոյս չունին որ գոհացուցիչ կարգադրութիւն մը պիտի ըլլայ, որքան ատեն որ Խորհրդային Միութիւնը կառչած կը մնայ համայնավարական սկզբունքներուն. Լիթվինոֆի յայտարարութիւնը թէ Ռաքովսքիի միջնորդէպէն առաջ այս մասին կարգադրութիւն մը ծրագրուած էր, զուտ պրոպագանտա է։ Վարչապետ Փուանքարէ բացէ ի բաց յայտարարեց թէ չի կրնար ընդունիլ կարգադրութիւն մը, որ չընդունի հատուցում ընել ֆրանսացի սեփականատէրերուն, որոնց գոյքերը ազգայնացուած են խորհրդային կառավարութեան կողմէ, մինչ պոլշեւիկները բացարձակապէս կը մերժեն այս սկզբունքը։

Իսկ Տէյլի Թելէկրաֆի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ.

Ոչ-յարձակողական դաշինք մը առաջարկելով Ֆրանսայի, Սովետներու նպատակն է «չէզոքացնել» Ֆրանսան այն ձեւով ինչ ձեւով որ չէզոքացուցին Գերմանիան եւ այսպէս արգիլել կազմութիւնը մեծ պետութեանց դիւանագիտական միակ ճակատի մը խորհրդային կառավարութեան դէմ։ Ֆրանքեւռուս դաշինքի մը կնքումով, Գերմանիա չպիտի կրնայ օգտուիլ անցած տարի Մոսկուայի հետ կնքած դաշինքէն։

⁂ Քոփէնհակէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է ետ կանչել Ռաքովսքին, եթէ Ֆրանսա բացարձակ պահանջ դնէ այդ մասին։

Ամերիկա դեսպան կը ղրկէ Թուրքիա

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ Երկուշաբթի օր հոն հասած է Թուրքիոյ ամերիկեան նոր դեսպանը՝ Ճօզէֆ Կրիու։ Ինչպէս յայտնի է, Պոլսոյ բարձր-կոմիսար ծովակալ Պրիսթոլի մեկնումէն ի վեր, Թուրքիոյ մէջ ամերիկեան բարձրաստիճան ներկայացուցիչ չկար։ Լօզանի դաշնագիրը ամերիկեան խորհրդարանին կողմէ վաւերացուած չըլլալով, Թուրք եւ ամերիկեան կառավարութեանց միջեւ մասնաւոր կարգադրութեամբ մը Ճօզէֆ Կրիու դեսպան նշանակուեցաւ։ Միացեալ Նահանգներու հանրապետական կուսակցութիւնը կ՚ուզէ Լօզանի Դաշնագրին փոխարէն մասնաւոր համաձայնագիր մը կնքել երկու երկիրներու միջեւ բնականոն յարաբերութիւններ վերահաստատելու համար։ Նոր դեսպանին ղրկուիլը այս ուղղութեամբ առնուած առաջին քայլն է։

Բերայի հայերուն հրոսախումբին շուրջ

Պոլսոյ Թերթերը կը գրեն.—

Ոստիկանութիւնը քննութիւնները կը շարունակէ, հրոսախումբին միւս անդամները երեւան հանելու համար։ Ասկէ զատ քննութիւն կը կատարուի նաեւ հասկնալու համար թէ ուրիշ հաստատութիւններու դէմ ալ յարձակումներ պիտի գործուէ՞ին թէ ոչ։ Այս խնդիրները պարզելու ատեն ոստիկանութեան պիտի օժանդակեն երկու լրատուները՝ Նիզամէտտին եւ Վահան։

Հարցաքննուած չարագործները բոլորն ալ խոստովանած են իրենց յանցանքները։

«Ագշամ»ի համաձայն, տակաւին յայտնի չէ թէ ձերբակալուած Ճօրճի Գարագօչը հրոսակներու մեղսակից Ճօրճի՞ն է թէ ոչ։ Խնդրոյ առարկայ մեղսակից Ճօրճին, տինամիթ հայթայթելու պատրուակով 250 ոսկի առած է հրոսապետէն, եւ այս գումարը իւրացնելու համար Պոլսէն փախած է։

Կատարուած քննութեանց համաձայն, դէպքին օրը կատարուած ընդհարումի ընթացքին 10 վայրկեանի մէջ 74 գնդակ արձակուած է։ Ասոնցմէ 24ը ոստիկաններուն, իսկ 50ը չարագործներուն կողմէ արձակուած է։

Երէկ դիագննարանին մէջ տեղի ունեցաւ հրոսապետ Մէրճան Ալթունեանի դիագննութիւնը, որու հետեւանքով հանուեցան մարմինին մէջ մնացած գնդակները։

Մեռեալ երկու ոճրագործներուն — Մէրճան և Յովհաննէս — մարմինները յանձնուեցան Բերայի եկեղեցին, ուր քահանայ մը կատարեց կրօնական վերջին արարողութիւնները, որմէ յետոյ մեռելները փոխադրուեցան եւ թաղուեցան Շիշլիի գերեզմանատան մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ուսան. միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Floria ճաշարանի վերնայարկը։

Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէն, Սարսէլի մէջ պիտի տօնէ սգատօնը անզուգական հերոս Անդրանիկին, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Սալ տէ Նոսի մէջ։ կը խօսի ընկ. Վ. Համբարձումեան։

Հ. Յ. Դ. Կրասի Քրիստափոր ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին։ Ներկայանալ անդամատետրներով։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԾԵՐԵԿՈՅԹ

Անդրիասի եւ իր շրջանի Հայրենակց. Միութիւնը Թէյասեդանի կը հրաւիրէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին բոլոր անդամագրուած եւ ոչ անդամագրուած հայրենակիցները ինչպէս նաեւ համակիրները։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ։ Մուտքը ազատ է, հասցէ՝ Place Nationale, 127 Rue du Point du Jour, Billancourt.

Հանրակառք թիւ 32 փօրթ տը վէրսայլէն, թիւ 1 փօրթ տը Սէն Քլուէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռեմ զաւակս Ղեւոնդ Տէօվլէթեան 21 տարեկան, բնիկ Եօզղատցի, մայրը Էնկիւրիցի, աքսոր գացած է կեսարիայէն, անցեալ տարիներ Պէյրութ տեսնուած ըլլալ կը կարծուի։ իմացնել՝ Simpat Deuvletian, 18—20 Rue de Bézon (Courbevoie) Seine France.

Կը խնդրուի սուրիական թերթերէն արտատպել։

— կը փնտռուի Սեբաստիոյ Ղալմաղալ գիւղէն Սիմոն Տէր Աբէլեան որ Նիւ Եօրք կը գտնուէր։ իր վերջին հասցէն էր Նիւ Եօրք 144 Av. 70 St. եւ յետոյ 151 East 26th St. New York. իմացնել՝ իր եղբօր Համբարձում Տէր Աբէլեանի, 19bis Rue des Brochets.

— կը փնտռուի Արմութաղ գիւղացի կարապետ Ջաթալեան, որ Պոնտօ ըլլալ կը կարծուի. իմացնել՝ Տիվրիկի Աշուղէն գիւղացի կարապետ Թօրիկեանի, 3 Rue d'Austerlitz, Paris (12e).

— Սիրարփիկ Վարդանեան 25 տարեկան, հօր անունը Յովհաննէս Վարդանեան, մօր անունը Նազլը։ 1915ին ընտանեօք աքսորուած է Համա եւ շրջանները։ Լուր տուողին կարեւոր նուէր։ իմացնել՝ Mr. Jacques, 151 Av. de la République, Courbevoie (Seine).

— Կը փնտռուի Պիթլիսի Ախլաթ գաւառի Ծղակ գիւղացի Նազար Սէֆէրեան, որ Յունաստանէն Հարաւային Ամերիկա մեկնած ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ իր եղբօր՝ Agop Sérérianի 11 Impasse Pernant, 66 Rue Hoche Colombes (Seine), France.

— Կը փնտռեմ եղբայրս Եզեկիէլ Ճիղեկեան, Շապին Գարահիսարի Ազպըտեր գիւղացի։ Հօր անունը Յակոբ, մօրը՝ Մանուշ։ Տեղեկացնել՝ Ա. Ճիղեկեան, Etablissements H. Pellet. Vienne (Isère).

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	124[illegible]
Տոլար,	Dollar	25[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	606[illegible]
Թրքական թղթ.	L. Trq.	12[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	107[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	9[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	15[illegible]
Տրախմի »	Drachme	33[illegible]
Լիր » »	Lire	138[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	491[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	15[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3420
» II	»	2010
» III	»	1670
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	165

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927
24 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 449 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՕԶԱՆԻ ՇՆՈՐՀՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Տոքդ. Նանսէն յուսահատած է իր ծրագրէն, Հայաստանի մէջ մաս մը ճահիճներ չորցնելու եւ գաղթականներ տեղաւորելու ձեռնարկէն:

Աւելի ճիշդ, յուսահատած է Ազգերու Դաշնակցութեան երաշխաւորութեամբ դրամ ճարելու միջոցէն:

Այսպէս, Նորվեկիացի բեւեռախոյզը պայքարէ վախցող մարդ չէ, եւ իր անվհատ կորովին նորագոյն ապացոյցը տուեր է առջի օր, համաձայն վերջին լուրերու:

Քիչ անդին հրատարակած ենք այդ լուրերը: Տոքդորը ճակատ ճակատի խօսեր է Ազգերու Դաշնակցութեան անդամներուն հետ, մասնաւորապէս մեծ պետութեանց երեսին տալով իրենց յանցանքը:

Արդարեւ, կարելի չէ բառ գտնել որակելու համար «Մեծ»երուն ընթացքը, եսամոլ եւ տմարդի: Ընդամէնը մէկ միլիոն սթերլինի խնդիր է ամբողջ եղածը, բայց ահաւասիկ երրորդ տարին է որ կը ծամծմեն, կը քաշքշեն, եւ իբրեւ եզրակացութիւն, կ'որոշեն նոր կոչ մը ուղղել:

— Աղքատ Ղազարոսին պնակն է, անտես մի առնէք...

Այս իրողութիւնը արձանագրած ատեն, դժուար է որակել նաեւ խորհրդային իշխանութեան ընթացքը:

Ահաւասիկ իշխանութիւն մը, որ 1923էն ի վեր մուրացկանի տոպրակ մը անցուցեր է վզին, ի խնդիր հայ գաղթականներու տեղաւորման, մինչ պահանջուած գումարին տասն անգամը կը ցանէ աջ ու ձախ, ապստամբութիւններ սարքելու համար Անգլիոյ կամ Չինաստանի մէջ...

Ճերմակ թէ կարմիր, երկուքն ալ նստեցնելով միեւնոյն աթոռին վրայ, կ'ուզէինք երեւան հանել ուրիշ իրողութիւն մը:

Ծրագրի մը համաձայն, Թուրքիա այս անգամ ալ յետաձգած է Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելու դիմումը:

Գաղտնիք չէ թէ, կարգ մը պետութիւններ, եւ մասնաւորապէս Անգլիա, կ'աշխատին Ժընեւի ժողովին անդամագրել Թուրքիան: Դիւանագիտական խաղ մըն է այս, երկու սիրակցորդ զինակիցները, Մոսկուան եւ Էնկիւրին անջատելու:

Բայց քէմալական Թուրքերը, իբրեւ արժանաւոր ժառանգորդները հանգուցեալ Պապը Ալիին, կատարելապէս իւրացուցած են երկու չուանի վրայ խաղալու արհեստը, եւ դիւրաւ չեն հրապուրուիր:

Նոյն իսկ աւելին: Շատ վստահելի աղբիւրէ մը քաղուած տեղեկութեանց համաձայն, վերջերս յատուկ ձեռնարկներ կատարուած են, Էնկիւրիի տրամադրութիւնները հասկնալու համար: Թուրքերը, վստահ իրենց յաղթանակին եւ արժէքին վրայ, պարզապէս աճուրդի դրած են իրենց թեկնածութիւնը, պահանջելով.

1. Մշտական տեղ ունենալ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին մէջ:

2. Մեծ փոխառութիւն մը ապահովել իրենց համար:

3. Անգլիա պէտք է յատկապէս ապահովէ Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը, որովհետեւ չեն հաւատար Ազգերու Դաշնակցութեան հաւաստիքներուն:

Ինչո՞ւ ծածկել,— Ազգերու Դաշնակցութեան յիսուն անդամները արժանի՛ են այսպիսի պատասխանի մը:

Միլիոնաւոր «անծանօթ զինուոր»ներու երիտասարդական արիւնը լլրձելէ յետոյ, իրենց յաղթանակը խայտառակ պարտութեան մը վերածելէ եւ Լօզանը ստորագրելէ յետոյ, ինչո՞ւ կը զարմանան որ Էնկիւրի այսքան ամբարտաւանացեր է:

Ինչպէս ամէն ժողովուրդ, պետութիւններն ալ արժանի են այն վիճակին որուն կը հանդուրժեն:

Ամէն անպատուութեան եւ դասալքութեան հանդուրժեցին Մեծերը, յաղթականները: Թուրքիոյ բոլոր քմահաճոյքներուն առջեւ տեղի տուին: Առանց կարմրելու լքեցին իրենց ստորագրութիւնը, պաշտօնական մագաղաթներու վրայ: Լքեցին բոլոր դիրքերը, ճիշդ այնպէս ինչպէս 1922ին, երբ Թրքական բանակը յաղթական կը յաջանար մինչեւ Տարտանէլ, բռնաբարելով Դաշնակիցներու հաստատած գօտիները:

Եւ ահաւասիկ տրամաբանական հետեւանքը,— Թուրքերը նկատի չեն առներ Եւրոպան: Կ'արհամարհեն անորպահանջները, մանաւանդ որ իրենց կողքին է դարաւոր թշնամին, յեղափոխակա՛ն Ռուսաստանը:

Այս պայմաններուն մէջ, զարմանալի չէ որ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամները մինչեւ անգամ պայծառ գաղափար չունին Հայկական Դատի մասին:

Ութերորդ Ընդհ. ժողովն է այս: Մարդիկ փոխուած, օրակարգը շրջուած, — հազիւ քանի մը դէմքեր կը մնան, իբրեւ իրազեկ մեր ողբերգութեան եւ պահանջներուն:

Միւս կողմէ, հայ ժողովուրդի ներկայացուցիչներն ալ, ճարահատ, հազարումէկ ընթացիկ խնդիրներ դրած են սեղանի վրայ, — լքեալ գոյք, անցագիր, գաղթականներու տեղաւորում, անոնց իրաւական կացութիւնը, Հայաստանի ճահիճները չորցնելու ծրագիր եւլն.:

Այնպէս որ, բուն խնդիրը, այդ բոլոր ընթացիկ հոգերը լուծելու միակ միջոցը, — Հայաստանի ընդարձակման ու անկախութեան դատը մնացեր է մութին եւ մոռացութեան մէջ:

Կա՞յ մէկը որ գոհունակութիւն զգայ այս վիճակէն:

Տաժանելի է պատասխանել:

Ամէն պարագայի մէջ, գոհ են Երեւանցիները: Անոնք բացորոշ կ'ըսեն.— «Ազգային» դատէն միանգամ ընդ միշտ հրաժարած են Խորհրդային Հայաստանի բոլոր աշխատաւորները»: (Արտ. Կարինեան):

Չենք ուզեր խօսիլ ռամկավարներու մասին: Որովհետեւ, անոնք եւ՛ կան եւ՛ չկան: Եւ՛ գոհ են եւ՛ դժգոհ:

Ասո՞նք են միայն Լօզանի շնորհները:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Մ. ՔԷՄԱԼԻ ԴԷՄ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ԴԱՒԸ

Հայրենիք խմբագրականի մը մէջ խօսելով Մ. Քէմալի դէմ սարքուած նոր դաւադրութեան մասին, դիտել կուտայ (11 սեպտեմբեր).

— «Քէմալի եւ իր գործակիցներուն դէմ նոր մահափորձի մը երեւան հանուիլը ինքնին նշան է, որ անդորրութիւնը Թուրքիոյ մէջ երեւութական է եւ որ այդ անդորրութեան տակ կիրքերը կը շարունակեն մնալ բորբոքած, մինչեւ ծայր աստիճան:

«Միւս կողմէ՝ շարք մը ուրիշ նշաններ ալ կան, որ Թուրք հակաքէմալականները, մասնաւորապէս աքսորականները, ձեռքերնին ծալլած նստած չեն, այլ որ վերջերս, բաւականին կազդուրուած ու զօրացած ըլլալով, բուռն թափով մը վերսկսած են իրենց պայքարը քէմալական բռնակալութեան դէմ:

«Ու կ'երեւի, թէ արտասահմանի մէջ հակաքէմալական Թուրքերը կրցած են ստեղծել քաղաքական կազմակերպութիւն մը՝ հաւանաբար որոշ բարոյական ու նիւթական օժանդակութիւն ալ ստանալով եւրոպական այս կամ այն պետութենէն, որ հաշիւներ ունի Թուրքիոյ հետ:

«Այդ կազմակերպութիւնը բնականաբար փորձեր կ'ընէ արմատներ ձգելու Թուրքիոյ մէջ ալ, ստորերկրեայ աշխատանքներ կատարելու համար: Եւ անհաւանական չէ, որ այդ նպատակով արտասահմանէն մարդիկ կը մտնեն Թուրքիոյ ներսերը:

«Կը թուի, թէ այդ մարդոցմէն է որ քանի մը հոգի կասկածուեր եւ ձերբակալուեր են քէմալական իշխանութեան կողմէ՝ մեղադրուելով տեռորիստական դաւադրութեան մը մէջ:

«Ամէն պարագայի տակ, հակաքէմալականներու վերակենդանութիւնը ուշագրաւօրէն կը զուգադիպի Քէմալի բռնակալական վերջին գործերուն, որոնց միջոցով Քէմալ Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովն ալ իրեն հլու հնազանդ գործիք դարձուց՝ վերցնելով ընտրութեան ամէն ազատութիւն եւ ինքն իսկ նշանակելով Խորհրդարանի թեկնածուներն ու անդամները:

«Թէ՛ Քէմալի այս քայլերը եւ թէ՛ հակաքէմալականներու կենդանութիւնը կասկած չեն ձգեր, որ դժգոհութիւնը քէմալական բռնակալութեան դէմ Թուրքիոյ մէջ ոչ միայն վերցած չէ, այլ, ընդհակառակը, աւելի խորացած է: Եւ բոլոր նշաններուն նայելով՝ օր ըստ օրէ կը բարդանայ ու կը վտանգուի քէմալական Թուրքիոյ ոչ միայն արտաքին, այլ եւ ներքին կացութիւնը...»:

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 19 Սեպտ.

Երէկ, քաղաքիս թաղականութեան նախաձեռնութեամբ, տեղի ունեցաւ սգահանդէս մը ողբացեալ Անդրանիկի յիշատակին, Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցւոյ մէջ: Ներկայ էր խուռն բազմութիւն: Պատարագէն յետոյ տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօն: Յատկապէս պատրաստուած մահարձանը շրջապատուած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներէն: Ծաղկեպսակներ զետեղուած էին յանուն Պուքրէշի հայ համայնքին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պուքրէշի մարմնին, Շապին-Գարահիսարի հայրենակցական Միութեան, Անդրանիկի զինուորներուն, Յոյս Օրիորդաց Միութեան: Առաջնորդ Յուսիկ եպսկ. որ կը նախագահէր, յուզուած դամբանականի մը մէջ գրուատիքը ըրաւ ողբացեալ հերոսին: Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկ. Սարգիս Սարունի, շեշտելով որ ներկայ սերունդը պէտք է շարունակէ Անդրանիկի սերունդին բացած ճանապարհը, յանուն հայ ժողովուրդի վերջնական ազատագրութեան: Օրիորդներու խումբ մը կողմէ երգուեցաւ «Իբրեւ Արծիւ»ը:

ԹԸՆՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Տէմփսի-Թըննի մեծ կռփամարտին ներկայ եղան 170,000 հանդիսականներ, որոնք վճարեցին 2,500,000 տոլար: Թըննի ստացաւ մէկ միլիոն, Տէմփսի 450,000 եւ կռփամարտի վարիչ Թէքս Ռիքըրտ 610.000 տոլար: Անթելի 22 կայաններ վայրկեանը վայրկեանին հաղորդեցին կռիւին մանրամասնութիւնները եւ 50 միլիոն կը հաշուուի թիւը այն սիրողներուն, որոնք աշխարհի զանազան կողմերը անթելով հետեւեցան լուրերուն: Միայն Միացեալ Նահանգներու մէջ այս առթիւ գրաւի դրուած գումարները կը բարձրանան 10 միլիոն տոլարի: Մեծամասնութիւնը Տէմփսիի յաղթանակին կը սպասէր: Փարիզի մէջ եւս մեծ թիւ մը կը կազմեն գրաւ բռնողները, որոնք գիշերը լուսցուցին Պուլվարի սրճարաններուն մէջ:

Առաջին շրջանին, Տէմփսի կը յարձակի և ձախձեռքով հարուած մը կը փակցնէ Թըննիի ծնօտին: Թըննի ալ Տէմփսիի աջ երեսին բռունցք մը կ'իջեցնէ: Գիրկընդխառն կռիւի մը մէջ երկուստեք հարուածներ կը ստանան: Հաւասար խաղարկութիւն երկրորդ շրջանին: Երրորդին Թըննի կը սկսի յարձակողական: Դարձեալ գիրկընդխառն կռիւ: Տէմփսի վար հարուած մը կուտայ եւ ազդարարութիւն կը ստանայ: Նոյնը կը կրկնուի յաջորդ շրջանին եւ ամբոխը կը սուլէ Տէմփսին: Հինգերորդ շրջանին Թըննի գիտական խաղարկութեամբ մը դէպի չուանները կը քշէ Տէմփսին: Վեցերորդին Թըննի հարուած մը կը ստանայ ականջէն, որ կ'արիւնի: Եօթներորդին Տէմփսի կը յաջողի գետնել Թըննին: Հանդիսականները հեւասպառ ոտքի կը ցցուին: Իրաւարարը կը սկսի համրել, 9րդ երկվայրկեանին Թըննի կը կանգնի: Տէմփսի կատաղի յարձակումներ կը կատարէ Թըննի գործը վերջացնելու համար, սակայն այս վերջինը ինքզինքը կը գտնէ եւ յաջող հարուածներ կուտայ Տէմփսիի: Ութերորդին Տէմփսիի յօնքէն արիւն կը ժայթքէ եւ մէկ ծունկը գետին կը դնէ, բայց շուտով կը կանգնի: Իններորդին Թըննի կը շարունակէ հարուածել ծնօտը Տէմփսիի, որ արիւնլուայ վիճակի մէջ է: Թըննի կը տիրապետէ կացութեան: Տասներորդ եւ վերջին շրջանը շատ կատաղի եղաւ երկուստեք: Թըննի յաջողեցաւ մեծ թիւով հարուածներ տալ Տէմփսիի դէմքին: Ու երբ զանգակը հնչեց, կասկած չկար Թըննիի յաղթանակին մասին:

Դատաւորները կէտերով յաղթական հռչակեցին զայն:

Առաջին անգամն է որ մէկը կէս ժամուան ձեռական աշխատանքի մը համար կը ստանայ մէկ միլիոն տոլար (25,500,500 ֆրանք):

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԱՆՍԷՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ԿՐԿԻՆ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

ՆՈՐ ԿՈՉ ՄԸ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Էքսէլսիորի Ժընեւ թղթակիցը կը հեռագրէ Սեպտ. 22 թուականով.—

Նորվեկիացի բեւեռախոյզը՝ Տոքթոր Նանսէն գրեթէ ամէն կողմ նկատուած է իբրեւ Ազգերու Դաշնակցութեան փորձանք զաւակը: Անիկա բառերը չի ծամծմեր եւ բացէ ի բաց կ'ըսէ ինչ որ կը մտածէ: Այսպէս, այսօր կէսօրէն վերջ Խորհուրդի նիստին մէջ շիտկէ շիտակ մեծ պետութեանց երեսին տուաւ իրենց յանցանքը: Տոքթորը չորս տարիէ ի վեր շատ մը դիմումներ կը կատարէ՝ ձեռք բերելու համար անհրաժեշտ վարկերը այն փոխառութեան համար, որուն շնորհիւ ոռոգումի աշխատանքներ կատարուելով պիտի օգտագործուին հայ գաղթականներու ազգային օջախ Երեւանի Հանրապետութեան ընդարձակ հողերը:

Տոքթ. Նանսէն յայտնելէ յետոյ թէ հաստատապէս մտադրած է այս խնդիրը ներկայացնել Ընդհանուր ժողովին, յայտարարեց թէ աւելի նախընտրելի է խոստովանիլ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ձախողած է իր ձեռնարկին մէջ եւ լքել այս առթիւ պատրաստուած ընդարձակ ծրագիրները:

Խորհուրդը այս կարծիքէն չեղաւ եւ քուէարկեց բանաձեւ մը որով անգամ մը եւս կոչ պիտի ուղղէ զանազան ազգերուն, ի նպաստ հայ գաղթականներուն: Պ. Պրիան խոստացաւ Ֆրանսայի աջակցութիւնը:

Այս մասին ուրիշ թղթակից մը կը գրէ.—

Հինգշաբթի կէս օրէ վերջ, հրապարակային կարճ ժողովի մը մէջ, Խորհուրդը լսեց տոքթ. Նանսէնը՝ հայ գաղթականներու մասին: Տոքթ. Նանսէն տեղեկութիւններ տուաւ հայ գաղթականները Երեւանի հանրապետութեան մէջ հաստատելու համար պետութիւններէն վարկ ստանալու իր ապարդիւն ձեռնարկներուն մասին:

Այս առթիւ Պ. Պրիան յայտարարեց որ թէեւ Ֆրանսա շատ զոհողութիւններ կ'ընէ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն համար, սակայն դարձեալ պատրաստ է շարունակել իր նիւթական աջակցութիւնը՝ տոքթ. Նանսէնի ծրագիրը իրագործելու համար:

Ռուսիա պիտի վճարէ՞ հին պարտքերը

Ֆրանս. մամուլին մէկ մասը կասկածով վերաբերուած էր խորհրդային միութեան արտաքին փոխ-գործավար Լիթվինոֆի այն յայտարարութեան մասին թէ ցարական պարտքերուն համար համաձայնութիւն մը ծրագրուած է Ֆրանսայի հետ: Մոսկուայի պաշտօնական «Թաս» գործակալութիւնը այս առթիւ բացատրութիւններ պահանջած ըլլալով, Լիթվինոֆ հետեւեալ նոր յայտարարութիւնները կ'ընէ.—

— Բացարձակապէս կը հաստատեմ — եւ կ'արտօնեմ ձեզ հրապարակով ծանուցանել — թէ կատարեալ համաձայնութիւն մը գոյացած է խորհրդային եւ ֆրանսական պատուիրակութեանց միջեւ պարտքերու խնդրին մասին: Ընդհանուր համաձայնութիւնը դեռ չէ ստորագրուած, անոր համար որ ֆրանս. պատուիրակութիւնը դեռ չէ ընդունած մեր առաջարկը վարկերու մասին: Թէեւ այս վերջինին շուրջ սկզբունքային համաձայնութիւն գոյացած է, սակայն համեմատութեան մասին կատարելապէս կարելի չէ եղած համաձայնիլ: Սակայն ամէն կասկած պիտի փարատի, երբ ֆրանս. հանրային կարծիքը հասկնայ բարի կամեցողութիւնը խորհրդային կառավարութեան, որ յառաջիկայ վեց ամսուան մէջ պիտի ընէ առաջին վեցամսեայ վճարումը՝ 30 միլիոն ֆրանք ոսկեդրամ: Ռուսական արժեթուղթ ունեցող ֆրանսացի բաժնետէրերուն առաջին վճարումները պիտի կատարուին՝ անմիջապէս որ պարտքերու եւ վարկերու մասին ընդհանուր համաձայնութիւնը վաւերացուի, ինչպէս հրահանգեցինք Ռաքովսքիի՝ յայտարարել այսօր պատուիրակութեան:

Հավասի գործակալութիւնը պաշտօնական աղբիւրէ կը հերքէ այս հաւաստումն ալ եւ կ'ըսէ թէ ֆրանքեւռուս խորհրդաժողովի ֆրանս. պատուիրակութիւնը շուտով մանրամասն տեղեկութիւններ պիտի տայ այս մասին եւ ճշդումներ պիտի ընէ:

Սեւ Ծովու ռուսական ռազմափորձերը

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Սեւ ծովու կարմիր նաւատորմին ռազմափորձերը, որոնք ընդհատուած էին երկրաշարժին պատճառով, վերսկսած են: Այս շաբթուան ամէնէն նկարչագեղ ծրագիրն է յարձակում մը Օտեսայի վրայ: Այս փորձը սկսաւ Երկուշաբթի օր՝ ցամաք զօրք հանելու ձեռնարկով մը, միաժամանակ օդանաւով եւ հեղձուցիչ կազերով յարձակումներ կատարուեցան:

Ժողովուրդը, որ տակաւին իր ջղայնոտութիւնը կը պահէ երկրաշարժին հետեւանքով, մտահոգութեամբ կը դիտէ այս ռազմափորձերը: Իշխանութիւնները բազմաթիւ կազի դիմակներ դրին հրապարակ՝ պատերազմի իրական պատկերը տալու եւ ժողովուրդը մղելու համար դէպի հակա-կազեան պայքար: Նոյնպէս ժողովուրդին բաժնուեցան բազմաթիւ թռուցիկներ,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ ԿԸ ՀՐԱՄԱՅԷ ԱԶԱՏ ՁԳԵԼ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Հայերու ուղերձն ու խնդրանքները.—Շահը Հայերը կը նկատէ Իրանի հարազատ եւ հաւատարիմ զաւակներ.— կը հրամայէ որ պարսկահայ դպրոցները իրենց նախկին ծրագրով շարունակուին.— «Թաբրիզ» Թերթի կարծիքը հայ աշակերտներու եւ դպրոցներու մասին:

(մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

ԹԱՒՐԻԶ, 8 Սեպտեմբեր

Նախորդ թղթակցութեամբ յայտնած էի, թէ Սեպտ. 1ին, Թաւրիզ հասաւ Իրանի վեհապետ Րիզա Շահնշահ Փահլէվին, որ Սեպտ. 6ին, իրիկունը յատուկ ունկնդրութիւն շնորհեց Ատրպատականի Առաջնորդ Ներսէս Արքեպս.ին։ Առաջնորդին կ'ընկերանային փոխանորդ Կարապետ Ա. Քահանան, Ատրպատականի պատգամաւոր Զօրա խան Սագինեան եւ 14 հայ վաճառականներ։

Շահը, Նահանգապետարանի պալատին մէջ ընդունեց Առաջնորդը եւ անոր ընկերացող շքախումբը։

Իրանի վեհապետը սիրալիր ձեռք տուաւ Առաջնորդին, որու կողմէ Զօրա խան Սագինեանը հետեւեալ պարսկերէն ուղերձը կարդաց.

«Ձերդ Վեհափառութիւն, Ատրպատականի Հայութիւնը շատ ուրախ եւ երջանիկ կը զգայ ինքզինք, տեսնելով, որ Իրանի վեհապետը իր շնորհաբեր այցելութեամբ մեր մէջ կը գտնուի այժմ։

«Սակայն պիտի խոստովանինք, որ վերջերս մեր սիրտը տխուր է եւ մենք վհատած ենք, որովհետեւ Իրանի կրթական նախարարութիւնը, հրահանգած է, ի շարս օտար դպրոցներու, որ Հայոց դպրոցներն ալ, ընդունին պարսից լեզուով դասաւանդութիւններ առաջինէն մինչեւ բարձր դասարանները, բոլոր դասական առարկաներու համար, բացի կրօնէն եւ մայրենի լեզուէն։ Պետական այս հրահանգը մեր դպրոցները փակելու պատճառ պիտի դառնայ, որովհետեւ դեռ իր մայրենի լեզուին անտեղեակ հայ մանուկը չպիտի կրնայ պարսից լեզուով կարդալ-գրել սորվիլ։ Ասկէ զատ, կան բազմատեսակ արգելքներ, որ հայ դպրոցները չպիտի կրնան շարք մը դասեր պարսկերէնով աւանդել։ Անտարակոյս ասկէ յետոյ մեր դպրոցները մեծ զարկ պիտի տան պարսկերէնի ուսուցման եւ Պարսից պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնն ալ բարձր դասարաններու մէջ պարսկերէնով պիտի աւանդուին։

«Շուրջ հարիւր տարի է, որ մեծն Իրանի մէջ Հայոց դպրոցները օրինակելի ծրագրով ու կարգապահութեամբ կ'ընթանան եւ եւ յոյս ունինք, որ Ձերդ Վեհափառութիւնը յարգելով մեր խնդիրը, պիտի արտօնէ, որ պարսկահայ դպրոցները ազատ ըլլան կրթական նախարարութեան վերջին հրահանգէն։

«Փահլէվի գերդաստանը, որ մեծն Իրանի այս վերջին տարիներու քաղաքական, տնտեսական եւ բարոյական վերածնունդը դարերից յանձինս Ձերդ Վեհափառութեան, հաւատացած ենք, որ Պարսկահայոց դպրոցներուն պիտի շնորհէ այն արտօնութիւնն ու ծրագրային կրթական ազատութիւնը, ինչ որ վայելած են անոնք, հարիւր տարիէ ի վեր։

«Երկրորդ համեստ խնդիրս այն է, որ Իրանի վեհապետը Պարսիկ եւ Հայ գիւղացիութիւնը ազատ կացուցանէ գիւղատէրերու ծանր հարկերէն, որպէսզի այդ խեղճ գիւղացիութիւնը կարենայ տնտեսական բաւարար կեանք մը ունենալ եւ օրհնել իր վեհապետի կեանքը։

«Իմ մաղթանքներս կ'առաքեմ առ Աստուած, որ երջանիկ եւ երկար կեանք պարգեւէ Ձերդ Վեհափառութեան, Թագաժառանգ իշխանին, բովանդակ գերդաստանին, ուժ եւ զօրութիւն տայ Իրանի քաջարի զօրաբանակին, զօրավարներուն եւ պարսից 5000ամեայ մեծ ժողովուրդին, որու հիւրընկալութիւնն ու հովանին կը վայելէ Հայութիւնը մեծն Իրանի մէջ, դարերէ ի վեր։

Առաջնորդ Հայոց Ատրպատականի' Ներսէս Արքեպիսկոպոս»։

Շահը այս ուղերձը ունկնդրեց հետաքրքրութեամբ եւ դառնալով պալատական նախարարին, տիրական շեշտով մը ըսաւ.

— «Թէմուր Թաշ, մի՞թէ Հայոց դպրոցներու, լեզուի եւ կրօնի վրայ բռնութիւններ կը գործադրուին մեր երկրին մէջ։ Հայերը Իրանի հաւատարիմ, հարազատ եւ գործունեայ զաւակներն են։ միթէ՞ զանոնք Իրանի մէջ ապրող ուրիշ ազգերու հետ կը համեմատէք, անոնք օտար չեն, ընդհակառակն հարազատ եւ սիրելի եղած են մեզ, դարերէ ի վեր»։

Պալատական նախարարը պատասխանեց.

— «Ձերդ Վեհափառութիւն, նկատելով, որ վերջերս օտար դըպրոցները շատ ոտնձգութիւններ կ'ընեն մեր երկրին մէջ, ուստի եւ կրթական նախարարութիւնը (Մէարիֆ) դասերը պարսկերէն լեզուով աւանդելու հրահանգը տուած էր»։

Շահնշահը շեշտեց.

— «Այնուամենայնիւ պարսկահայութեան դպրոցները այդ հրահանգին ենթակայ չեն։ Հայոց դպրոցները օտար չեն, անոնք մերն են, մեր հովանիին եւ խնամքին առարկայ»։

Ապա խօսքը Առաջնորդին ուղղելով, Շահ աւելցուց.

— « Ձերդ Սրբազնութի՛ւն, գացէք բանալ տուէք ձեր դըպրոցները եւ ձեր ուզած ձեւով, նախկին ծրագրով շարունակեցէք ձեր դպրոցները։ Ես դեռ 15 օր այստեղ եմ, անհոգ եղէք, ձեր ուզածին պէս կը կարգադրեմ այդ հարցը, զի դուք եւ ձեր սիրելի ժողովուրդը այնպիսի ընթացք մը բռնած էք, որ միանգամայն կը համապատասխանեն Իրանի պետական շահերուն եւ քաղաքականութեան։ Աւելորդ չեմ համարեր կրկնելու թէ ես այնչափ գոհ եմ թէ Ձերդ Սրբազնութենէն եւ թէ ձեր ժողովուրդէն, որու հաւատարմութիւնը, աշխատասիրութիւնը եւ ձեռներէցութեան կարողութիւնը շատ օգտակար կրնան տալ վերածնունդ Պարսկաստանին»։

Ներսէս արքեպս. իր սրտագին գոհունակութիւնը յայտնեց Շահնշահին, որ Հայոց Առաջնորդի թեւը մտած, անոր հետ կը խօսէր մտերմաբար, սիրալիր եւ Թուրքերէն լեզուով։

Ապա Շահը իր խօսքը հայ վաճառականներուն ուղղեց.

— « Պարսկաստանի հայ վաճառականներդ գործի եւ չոր միրգի առեւտուրին շատ մեծ զարկ տուած էք, դուք ձեռներէց էք, ընդունակ եւ հմուտ, դուք պարսիկ վաճառականութեան առաջնորդներ պիտի ըլլաք։ Շատ ուրախ եղայ, երբ լսեցի, որ վերջերս սկսած էք միրգերը մեքենաներով չորցնել եւ զարգացնել չոր միրգի առեւտուրը»։

Իւրաքանչիւր հայ վաճառականի մասին Շահնշահը հետաքրքրուեցաւ եւ շատ գոհ մնաց տրուած պատասխանէն։

Այս տեսակցութիւնն ու խօսակցութիւնները տեւեցին կէս ժամ եւ Առաջնորդ ու վաճառականները հեռացան խիստ գոհ տպաւորութեամբ։

Հայոց դպրոցները, համաձայն Շահնշահի հրամանին, շուտով կը վերաբացուին եւ պարսկերէն լեզուի ուսուցման այսուհետեւ զարկ պիտի տրուի։

*** Թաւրիզի մէջ կը հրատարակուի պարսկերէն շաբաթաթերթ մը, «Թաբրիզ»։ Այս թերթը, Սեպտ. 2ի թիւին մէջ կը նկարագրէ Շահին Թաւրիզ ժամանման հանդիսութիւնները, որոնց մասնակից եղան նաեւ Հայերը (Առաջնորդարան, վաճառականութիւն, աշակերտութիւն եւ ժողովուրդը)։

Թաւրիզի ազգային դպրոցներու հայ որբերը դիմաւորելու գացին Շահը Ալաղափու կամ Թոփհանէ կոչուած հրապարակը, ուր կանգնած էին նաեւ պարսիկ դպրոցներու աշակերտները. այս մասին «Թաբրիզ» թերթը կը գրէ.

« Հայ աշակերտները, պարսիկ դպրոցներու աշակերտներուն մէջ, արեւի նման կը փայլէին։ Անոնց հագուստները, կարգապահութիւնը իւրաքանչիւր բարեխիղճ ականատես կը մղէին ըսել որ եթէ Պարսիկները կ'ուզեն իրենց դպրոցներու յառաջդիմութիւնը, պէտք է օրինակ առնեն Հայոց դպրոցներէն եւ աշակերտներէն»։ Պարսիկ թերթը կ'աւելցնէ թէ «Շահնշահը հիւպատոսներէն անմիջապէս յետոյ ընդունեց Հայոց Առաջնորդ Ներսէս Արքեպս.ը»։

*** Սեպտ. 7ին Շահը այցելեց Թաւրիզի լուցկիի գործարանը, որուն տէրերը, ոսկի տուփի մը մէջ նուիրեցին գործարանի լուցկին։ Ցուփինկափարիչին վրայ նկարուած էր գործարանին նկարը։

*** Սեպտ. 8ին Թաւրիզէն Թեհրան մեկնեցաւ պատգամաւոր Զօրա խան Սագինեանը, ներկայ ըլլալու խորհրդարանի նիստերուն։

ՄԱՍԻՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Հայաստանի պետական Թատրոնը ներկայացումներու նոր եղանակին բացումը կատարեց Սեպտ. 20ին։ Շէնքը թեթեւ վերանորոգում մը կրած է։

Դերասանական խումբը նոյնն է։ Պայմաններու անհամաձայնութեան պատճառով, դերասանուհի Արուս Ոսկանեան չպիտի մասնակցի այս տարի։ Միւս կողմէ բանակցութիւններ կը կատարուին Բագուի և Թիֆլիսի հետ, նոր դերասաններ հրաւիրելու համար։

Խաղացանկին մէջ կան տօքթ. Բաղդասարեանի «Արփինոտ Անապատում», օտար Թատերախաղերէն «Պուրգան», «Գայլեր» եւ «Վիլհէլմ Թէլ»։ Փորձեր կը կատարուին բեմադրելու Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկանները» եւ «Արեւելեան Ատամնաբոյժը»։

Պետական Թատրոնին վարչութիւնը բանակցութիւններ կը վարէ դերասան Աբէլեանի հետ, Երեւան հրաւիրելու համար զայն։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ցառաջի հաւաքածոյ չպահող մեր բաժանորդներէն եւ ընթերցողներէն կը խնդրուի մեզի ուղարկել 431 եւ 444 Թիւերը, նորերու հետ փոխանակելու պայմանով։

ՄԵԾ ՀԱՐՑԱԿԱՆԸ

ՀԱՅ ԱՊՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ձուլման եւ այլասերման շուրջ մեր քանի մը դրութիւններուն մասին, կարգ մը դիտողութիւններ եւ առարկութիւններ եղան։

Շարունակելէ առաջ, անհրաժեշտ կը նկատեմ փակագիծ մը բանալ։

Վտանգը կայ, ո՛չ ոք կ'ուրանայ։ Բայց, անոնք որ զայն խոշորացնելու մեր փորձին մէջ կը նշմարեն չափազանցում եւ յոռետեսութիւն, կը դիտեն միայն նեղ շրջանակի մը մէջ։

Մենք, խօսքը չենք ըներ չափահաս սերունդին, որուն համար ձուլում չի կրնար գոյութիւն ունենալ, այլ միայն համեմատական ուծացում։

Բայց նորահաս սերունդը որ եղերական ու յարափոփոխ կեանքի մը ցնցումներէն յետոյ, մարդու իր նկարագիրը կը կազմէ օտար միջավայրերու հմայքին ու հանդարտութեանը մէջ, ի՞նչ ազդեցութիւններ պիտի կրէ, տարիներու ընթացքին՝ ստանալու համար իր ազգային ծագումին համապատասխան զգացումներու զարգացում, կամ ի՞նչ հզօր թելադրութիւն, որ անոր մատղաշ հոգիին խորը հաստատուի՝ երբ ուծացման դէմ հակազդում։

Հայ ապրելու համար, չի բաւեր Հայ ծնիլ։

Ու չի բաւեր օրն ի բուն տղուն յեղյեղել Հայու իր ծագումը։

Ազգային զգացումը որ բնազդական ուժ մը չէ, տղուն մէջ կ'արթննայ, ոչ թէ ժառանգական տուեալներու համեմատ, այլ յաճախակի եւ այլազան թելադրութիւններով եւ անոր մէջ կը հաստատուի ու կը պահպանուի շնորհիւ ազդեցութիւններու, որոնց աղբիւրը դժուար չէ գտնել ազգային յիշատակներու, ներկայ գործունէութեան ու նոյնիսկ հեռանկարներու մէջ։

Բայց անցեալը որքա՜ն ալ փառայեղ ըլլայ, ներկան որքա՜ն ազդու, եւ ապագան թելադրական, կրնա՞ն օտարութեան մէջ մեկուսացած ազգային տղեկը փրկել ուծացումէ եւ հուսկ ուրեմն ձուլումէ։

Տրամաբանութեան եզրակացութիւնները՝ հիմնուած պատմական փաստերու եւ ներկայ պայմաններու առարկայական դատողութեան վրայ, պարզապէս անողոք են։

Ֆրանսա եւ Իտալիա իրենց ամբողջ փառքերով, չկրցան կորուստէ փրկել Ամերիկայի իրենց գաղթականները։ Ֆրանսայի, Իտալիոյ մէջ եւ այլուր, հազարաւոր Լեհեր կան, որոնք այսօր, նոյն իսկ չեն յիշեր իրենց լեհական ծագումը։ Իսկ Հրեան՝ ուծացած կամ ձուլուած տասնեակ հազարներ կրնայ համրել ամէն տեղ։

Որովհետեւ ազդեցութիւնները որ տղուն պիտի ներշնչուին՝ անոր մէջ կերտելու համար ազգային անհատը, կը պահանջեն յատուկ միջավայր՝ բնական կամ գոնէ բարոյական սահմաններով։

Մեր դարաւոր գերութեան շրջանին, կրցանք մեր ինքնութիւնը պահել միայն հո՛ն, ուր փոխադրեր կամ ստեղծեր էինք ազգային միջավայր՝ յատուկ յատկանիշերով, ամփոփ մանուանդ եւ օժտուած՝ անհրաժեշտ բոլոր ազդակներով։

Բայց այսօր, պարագան բոլորովին նոյնը չէ։

Չմոռնանք երբե՛ք թէ մեր կարգ մը կարեւոր գաղութներու բնորոշ վիճակը ցրուումն է եւ անկէ բխող անկազմ վիճակը։

Դարմա՞նը այս կազմալոյծ վիճակին.— Կեդրոնացում։ Բայց ի՞նչ կերպով։

Քաղաքակրթութեամբ եւ տնտեսապէս մեզմէ շատ բարձր օտար ամէն միջավայրի մէջ՝ չարիքին դէմ պայքարի մեր ճիգը որքա՜ն ալ բուռն ըլլայ, անկեղծ ու խանդավառ, մեզ պիտի տանի միայն կէս միջոցներու, որոնք չեն բաւեր վտանգը չէզոքացնելու, այլ միայն կ'ուշացնեն անոր վերջնական տիրապետումը։

Ու վտանգը՝ այլեւս Ջարդը կամ աքսորը չէ, ո՛չ ալ արհինախումբ բռնութիւն մը՝ իր երկաթով ու կրակով, որոնց դէմ կարելի ըլլար դնել մեր մարմիններուն ուժը ու սրտերուն կորովը։

Ձոխ, հոյակապ ու դիւթական մեղմութիւն մըն է ան, թափանցող ու վարակող. Հայու մեր չահեր աչքերուն համար՝ գեղեցկութիւն մը, թէեւ կեղծ, դիմակաւոր եւ ախտաբոյծ, բայց ամուր ու տիրական։

Եւ այս անհաւոր վտանգին հանդէպ, առանց յաւակնութեան, փորձ մը միայն կ'ընենք, երեւան բերելու համար հայկական հոգիին տկուն տարրերը։ Օտար ուժերուն դէմ կը փնտռենք պայքարի մեր կարելիութիւնները։

Գտա՞նք հաստատուն կռուան մը. կառչած կը մնանք անոր. իսկ եթէ փորձը մեր մտքերուն մէջ սեւեռեց համոզումը վերջնական պարտութեան. աւելի լա՛ւ. կը փութանք դէպի փրկութեան միակ ելքը, — փախուստ՝ որ արդէն, մեր քաղաքական արդի ուղղութեան Թաքուն, ենթագիտակցական դրդապատճառը կը թուի ըլլալ։ Անկախութիւնը որ կը հետապնդենք, ըստ իս, ուրիշ բան չէ եթէ ոչ օտար միջավայրերու վտանգէն ազգովին փախուստ՝ դէպի մեր հողը։

Բայց հասնելու համար այդ այդ ափը, կ'արժէ՞ր դրժել անցեալը իր աւանդներու թելադրականութեամբ, ներկան իր բոլոր ներշնչումներով ու կասկածիլ՝ ապագայի ենթադրութիւններուն վրայ։

Այո՛, հասնելու համար վերջին գիտակցութեան, բռնելու համար փրկութեան մազ մը, կ'արժէ նոյնիսկ կուռքերու փշրանք մը տապալել, եթէ անոնք չեն ծառայեր մեզ փրկելու վերահաս վտանգէն։

Բառերու սարսափը՝ այլեւս պէտք չէ կապէ մեր լեզուները։

Ատենը անցած է թմրելու հին խանդավառութիւններով։ Յիշատակներու գինովութիւնը, այո՛ պահ մը կ'ոգեւորէ մեզ, բայց կարճ պահ մը միայն, ու թերեւս կը թմրեցնէ գործելու կամքը, ու ո՛չ թէ դանդաղօրէն, հաճոյքով քալելու, այլ դէպի վերջին նպատակ՝ անձկութեամբ աճապարելու մեր ճիգերը։

Հին ու նոր արժէքներու վերադնահատումը, իր բացասական կողմերով պէտք է մտնէ նայ հայրենազուրկ ամբոխին։ Վտանգին վախը պէտք է տեղաւորուի անոր գանկին տակ ու մտահոգութիւնը պէտք է տարածուի, բռնէ բոլոր մտքերը։

Որովհետեւ պարզ է։

Վաղուան սերունդին փրկութիւնը՝ այսօրուան սերունդին ձեռքն է. իսկ որպէսզի ան գտնէ իր պարտականութեան տարրերը, պէտք է սորվի տրամաբանել իր ազգային զգացումը։

Ի՞նչ կերպով։

Պարզապէս, ճանչնալով տկարութիւնը այն ազդակներուն, որոնց շնորհիւ կը յուսայ «հայ» սիրտը ապրցնել իր զաւկին մէջ։

Վախ չկայ որ ան, խորհրդածութեան ուժով, բոլորովին մղուի դէպի ուծացում։

Այսօրուան սերունդին մէջ, ամէնէն զօրաւոր ջիղը ազգային զգացումն է։ Իբր ազգային զգացումի պահապան ազդակներ, քանի՛ ան տեսնէ փետրաթափումը իր անցեալ ու ներկայ դափնիներուն, այնքա՛ն աւելի պիտի փարի թելին՝ որ իր մէջն իսկ է ու զայն փրկելու, իր սերունդին փոխանցելու հոգը պիտի սեւեռի անոր մէջ։

Փրկութեան միակ ելքը,— Անկախութեան մեր ձգտումը,— այդ մտահոգութեան, անոր համադրութեան մէջ է որ պիտի գտնէ իր ուժին յորդահոս աղբիւրը։

Բայց դեռ, պէտք է որ հասուն սերունդը՝ սորվի ճիշտ գինը կարել ներկայ Հայաստանին։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆՑ

ԹՐՔԱՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Անցեալ օր «Մարտակոչ»
առնելով գրեցինք թէ 126 գաղ
թական ընտանիքներ հասած
Պաթում։ «Խորհրդ. Հայաստան»
կը գրէ թէ Օգոստ. 29ին
ւան հասան 119 գաղթական
տանիքներ։ 9 ընտանիք
ցած են Սուխումի, 2 ընտանիք
Սեւաստապոլի եւ 1 ընտանիք
Թիֆլիսի մէջ։ Հայաստան
սած 114 տուն գաղթականներ
50 հոգի միայն Ալեքսանդրա
պոլ, որովհետեւ Ալեքսանդրա
պոլի համար անհրաժեշտ
հեստաւորներ էին։ Այս
թականները, որոնք Թուրքիոյ
Սինոպ, Ռոտոսթօ, Կեսարիա
Եոզղատ, Ամասիա, Շ. Գարահիսար,
սար, Բալու, Իզմիր, Կիլիս
Վան, Սվազ քաղաքներէն
վերջին պատերազմին հաւաք
ուած էին Պոլիս։ Հողագործ
կան գործավարութիւնը գիւղ
տնտեսութեամբ զբաղող գաղ
թականները փոխադրեց Եր
ւանի շրջանին գիւղերը,
արհեստաւորները, — դարբին,
հիւսն, տատաղձագործ, թիթեղ
գործ, քարտաշ, բժիշկ մը
մանկաբարձուհի, մնացին քա
ղաք, իրենց ազգականներուն
մօտ։ Բոլորին վիճակն ալ
է եւ պետական օգնութեան
պէտք չունին։

ՀԱՅԵՐԸ ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

(Հիւս. կովկաս)

Մուրճ-Մանգաղի մէջ աշխա
տակից մը կը գրէ (11 Սեպտ.)
թէ Արմաւիրի շրջանային կոմ
տէին հայկական հատուած
վերջերս ձեռնարկած է լայն
տազօտութիւն մը կատար
Արմաւիրի շրջանին մէջ հայ
մասին։ Մինչեւ այժմ հետազօտ
ուած է Կրապոտկինի շրջան
Հետազօտութիւնները կը շար
նակուին Լաբինսկ, Պետրոպա
լովսկի, Նեւվինկա եւ Բատա
պաշինսկի շրջաններուն մէջ։

Կատարուած քննութիւն
րուն համաձայն, կրթական
սակէտէն, Արմաւիրի վիճակ
լաւ է։ Քաղաքին մէջ կայ
հայկական նախակրթարան
աշակերտով։ Ռուսական նախ
կրթարանները կը յաճախ
535 հայ աշակերտներ։

Հայկական երկրորդական
վարժարանին մէջ կան 129
շակերտներ։ Ռուսական երկ
րորդական վարժարաններ
մէջ հայ աշակերտներուն թիւ
է 369։

Ընդհանուր գումար, քաղա
քին մէջ հայ աշակերտութ
թիւն է (հայկական եւ ռուսա
կան դպրոցներուն մէջ) 1988։

Ամբողջ շրջանին մէջ հայ
շակերտութեան թիւը կը հաս
նի 2243ի։

Կրթական աշխատանքներ
գոհացուցիչ են։ Սակայն
ցիչները հանրային ... են է
խատանք չեն ուզեր կատար

Լաբինսկ, Կրապոտկին եւ
շրջաններու մէջ կան գիւղ
թիկ եւ շարժական դպրոցներ

Գաղթականներու հարցը
թարական վիճակ մը
9—10 տարի է, որ 2000 հոգի
աւելի հայ գաղթականներ
սած են Արմաւիր եւ իր շրջա
ները։ Մինչեւ հիմա անոնք
քաշքշեն իրենց թշուառ գո
թիւնը։

Վերջերս ուզեցին լուծում
տալ այդ հարցին, եւ թիւ
200—250 ընտանիք
փոխուին զանազան վայրեր
լեքսանդրապոլէն հասած գ
թականները ղրկուեցան իր
երկիրը։ Գիւղերուն մէջ գ
ցին հողին կապուած չէ, որ
հետեւ հող չէ տրուած անոնց
100—120 աղքատ գիւղացի
հունձքի ատեն կը շրջին
գիւղ, աշխատելու համար
շին արտերուն մէջ։ Բոլոր
ղացինները կ'ուզեն հողագործ
թիւն ընել, բայց պետութիւն
հող չի տար։

Հայոց մեծամասնութիւնը
բնակի Արմաւիրի մէջ։ Նաեւ
մինակի, Լաբինսկի, Կրապոտ
կինի, Պետրոպավլովսկի մէջ
բնակին 2000 — 3000
Հայեր։

ՔԻԹՈՂ

ԺԱՄԱՆԱԿՍ ՍՈՒՂ Է

Հետեւեալ գիւտս ծախու է բժիշկներուն, խմբագիրներուն, եւ բոլոր անոնց, որոնց ժամանակը սուղ է:

Ես առեւտրական գրասենեակ մը բացի: Ծանօթ անծանօթ, ամէն մարդ սկսաւ գալ վայրկեան մըն ալ գրասեղանիս դէմ եւ մը նստիլ, զրուցել: Հարկ եղաւ խուսափիլ. ազատելու միջոց մը գտնել, ազատելու համար սովորական խօսակցութիւններու ծանծրոյթէն:

Կախեցի պատէն հետեւեալ տախտակը, հրաւիրելով այցելուները, որ կարճ խօսին, իսկ այն հարցումներուն որոնք, անհրաժեշտաբար եւ սովորաբար, պիտի ընէին ինծի, առաջուց կը պատասխանեմ գրաւոր, որպէս զի ժամավաճառ չըլլամ:

Հարց.— Ի՞նչպէս եմ:
Պատ.— Շնորհակալ եմ:
Հարց.— Օդը ի՞նչպէս է:
Պատ.— Հոգս չէ, ինչպէս կ'ուզէ, այնպէս թող ըլլայ:
Հարց.—Լրագիր կը կարդա՞մ:
Պատ.— Ես միայն սակարանը կը կարդամ:
Հարց.—Ընտանիքս ի՞նչպէս է:
Պատ.— Ամուրի եմ:
Հարց.— Ցտեսութիւն:
Պատ.— Ցտեսութիւն:

Օ. Զ.

ՀԱՄԲՈՅՐԸ... ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ

Տօքթ. Ռուպլինովիչ կ'ամբաստանէ քաղցր համբոյրը, քրիստոնեայ կամ հեթանոս:

Ջղերու ուղէի, կ'ըսէ, տոնքիզմի նման, մեծ թշնամի մը նկատել համբոյրը, եթէ առողջապահական տարրական սկզբունքները չթելադրէին ինծի: Համբոյր մը բերանին վրայ, շրթներու այդ կծկումը. վերջապէս, մեծ վտանգներ կը ներկայացնէ. կը բաւէ խորհիլ, համոզուելու համար, որ բազմաթիւ մանրէներ կը քնանան նոյնիսկ ամէնէն մաքուր բերանին մէջ: Զանազան մանրէներ որսի կը սպասեն բերաններու մէջ:

Եւ ո՞վ կրնայ գիտնալ թէ ամէն համբուրող առողջ է: Տօքթ. Նոք կ'ըսէր. «Ամէն առողջ մարդ հիւանդ է, բայց չի գիտեր իր հիւանդութիւնը»:

Թերեւս երիտասարդութեան մէջ, կան պահեր, երբ դժուար է ինքզինքին արգիլել տաք համբոյր մը, շրթունք շրթունքի: Սակայն, խորհելով դժբախտ հետեւանքները, անհրաժեշտ է քիչ մը խոհեմութիւն:

Մայրեր կան, որ թոքախտէ վարակուած են եւ առանց վարանելու, առանց խորհելու, կը համբուրեն իրենց պզտիկները: Ես կը յիշեմ, կ'աւելցնէ բժիշկը, թոքախտաւոր մայր մը որ համբոյրով մը իր աղջիկը վարակեց եւ փոքրիկը մեռաւ ուղեղային թոքախտով:

Իսկ սիֆիլի՞սը, որ գարշելի վարդերը կը ծաղկեցնէ համբոյրի մը դրօշմին տակ: Անգլիացի տղայ մը, որ սիֆիլիս ունէր, հարսնիքի մը պահուն մէկիկ մէկիկ համբուրեց հարսնեւոր բարեկամները: Ժամանակ մը վերջ իր բարեկամները տեսան որ սիֆիլիսին վարդերը ծաղկեցան:

Ու տօքթ. Ռուպլինովիչ կը յանձնարարէ քիչցնել անուշ համբոյրները:

ԽՍՄԽՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՏԱԿ ԽԵՂԴՈՒԱԾ

Մայկոպիշրջանին Բելորեչինսկի գիւղերէն Ցերնովի մէջ կ'ապրին 26 տուն Հայեր (125 հոգի): Կը զբաղին ծխախոտի մշակութեամբ: Մեծամասնութիւնը աղքատ են եւ ծանր պայմաններու մէջ կը գտնուին: Գիւղը ունի 6 գութան: 10 տուն բնաւ լծկան չունի:

Ամբողջ գիւղը ունի 56 դեսեատին հող, հաշուելով նաեւ այն տարածութիւնը, ուր շինուած են տուները: Այդ հողը օգտագործելու համար գիւղացիները կը վճարեն տարեկան 400 րուբլի, ինչ որ աւելի նեղ դրութեան մատնած է գիւղացիները, որովհետեւ անոնք կը վճարեն նաեւ գիւղատնտեսական տուրք:

Գիւղացիներէն շատեր նախապէս, 1917ին կ'ապրէին հոդ, սակայն քաղաքացիական պատերազմներու պատճառով ցրուեցան: Այժմ վերադարձած են 14 ընտանիք, որոնք շինեցին իրենց աւերուած ու քանդուած տուները: Վերջէն հասան նաեւ 1918ի գաղթականներէն 12 տուն:

Ցերնովէն 4 վերստ հեռու, Աբազով գիւղին մէջ կ'ապրին 11 տուն Հայեր, նոյնպէս թշուառ: Դպրոց չունին, 46 երախաներ կը թափառին:

Աբազովի Հայերը Փշեխսկի գիւղական խորհուրդին հետ պայմանագրութիւն կը կնքեն 100 դեսեատին հողի համար: Գիւղացիները պարտի վճարէին 1924—1925 տարուան համար 1000 րուբլի: Գիւղացիները հողը բաժնած առեն կը տեսնեն որ փոխանակ հարիւրի 79 դեսեատին հող է տրուած: Սակայն վարձակալները ոչ միայն չեն ուզեր վերադարձնել աւելի ստացուած դրամը, այլ նաեւ կը պահանջեն 1000 րուբլի յառաջիկայ տարուան համար: Գիւղացիները չեն վճարեր, Փշեխսկեցիները գիւղացիներուն 32 դեսեատին խոտը կը քաղեն ու կ'երթան: (Մուրճ-Մանգաղ 4 Սեպտեմբեր):

կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Տէօրթ Եօլէն Իսքէնտէրուն հասած ճամբորդներ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն «Ազդակ»ի.—

Տէօրթ Եօլի պարտէզներն ու տուները, որոնք բոլորովին չորցած ու քանդուած էին Կիլիկիոյ վերջին պարպումէն ետք, եւ ամբողջ քաղաքը գրեթէ աւերակ դարձած էր, բաւական շէնցած են: Կառավարութիւնը օրինաւորապէս ծախու հանած է բոլոր լքեալ կալուածները եւ շատ մեծ գիներով զանոնք ծախած թուրքերու: Ասոր շնորհիւ կարելի եղած է ամբողջովին բնաջնջումէ փրկել Տէօրթ Եօլը: Նոր տէրերը սկսած են պարտէզներու մշակութեան եւ քանդուած տուներու նորոգութեան, որով այժմ հարիւրէն ինսուն տուները շինուած են: Միւս կողմէ կառավարութիւնը 300 ընտանիքէ աւելի թուրք գաղթականներ տեղաւորած է չծախուած տուներու մէջ եւ անոնց յանձնած պարտէզներու մշակութիւնը: Պարտէզներէն շատերը սկսած են թէեւ ջրուիլ եւ խնամուիլ, բայց նախորդ տարիներու երաշտ ու անմշակ վիճակը, քաղաքի ծայրամասերու պարտէզները բոլորովին չորցուցած ու փճացուցած են: Այժմ կարելի է Տէօրթ-Եօլի պարտէզներուն մէկ երրորդը բոլորովին մեռած նկատել: Ամէնէն շատ վնասուող տեղերը եղած են քաղաքի հարաւային մասերը, Թողըքականաց ժողովարանէն դէպի հարաւ ընդարձակ տարածութիւն մը եւ շուկայի կողմերը:

Ժողովուրդը առհասարակ դժգոհ է կառավարութենէն, բայց շարժում ստեղծելու կարողութիւն ունի, որովհետեւ կառավարութիւնը միշտ կ'աշխատի անոնց մէջ թշնամութիւններ ստեղծելու զբաղեցնել զանոնք ուրիշ խնդիրներով: Երէկուան չէթէներն ու աւազակները այժմ դարձած են կառավարութեան հաւատարիմ պաշտօնեաներն ու գինուորները: Ուրեմն մէկ կողմէ իրար մէջ երկպառակութիւններ ստեղծելով եւ միւս կողմէ ալ «Խալք»ի վերին հեղինակութեամբ շարունակ կը սպառնայ ժողովուրդին եւ առիթ չի տար որ եւ է դժգոհութեան արտայայտութեան:

Վերջին օրեր երեսփոխանական ընտրութիւններու առթիւ կարեւոր դէպքեր տեղի ունեցած են Ճէպէլ Պէրէքէթի մէջ: Օսմանիէի մէջ տասը անձեր իբրեւ «Խալք»ի թեկնածուներու հակառակորդ ընտիր ձերբակալուած եւ ղրկուած են Ատանա: Ատանայի մէջ կառավարութիւնը զինուորական ջոկատներ պտտցնել սկսած է քաղաքին մէջ եւ ժողովուրդին պարտադրել սկսած՝ իր թեկնածուները: Երգինի մէջ ժողովուրդը կը բողոքէ Գայմագամի տուած թեկնածուներուն դէմ եւ կը խնդրեն որ ազատ ձգուին իրենց ուզած անձերը ընտրելու. այս բողոքը չափազանց կը գրգռէ Գայմագամը եւ անմիջապէս կը հրամայէ իբրեւ պարագլուխները ձերբակալել քանի մը երեւելիներ եւ առաջնորդել բանտ: Անոնք այժմ Տէօրթ Եօլ բերուած են եւ դատարան յանձնուած:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի Ա. ԽՈՒՄԲԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս գրուեցաւ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի ֆութպոլի Ա. խումբը վաղը, կիրակի, պիտի մրցի ֆրանսայի Ախոյեան Olympique de Marseilleի Ա. խումբին դէմ:

Այս մրցումը արդիւնաւոր դարձնելու համար Փարիզի վարչութիւնը կարելի զոհողութիւնը ըրած է, զօրացնելով խումբին կազմը եւ փոփոխում տալով անոնց պէտքերուն: Խումբին պաշտպանողական գիծը պիտի զօրացնէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Անվերսի մասնաճիւղին լաւագոյն խաղացողը Լեւոն Պաքրճեան որ յատկապէս հրաւիրուած ըլլալով, խոստացած է իր մասնակցութիւնը: Նոյնպէս Կ. Կարապետեան որ նոր եղանակին սկսելէն ի վեր ֆրանսական խումբի կը մասնակցէր, խոստացած է այդ օրը զօրացնել յառաջապահներու գիծը: Կ'իմանանք թէ ֆրանսայի Ախոյեանը, կը պարունակէ ֆրանսայի Ազգային խումբէն հինգ խաղացողներ, եւ խիստ զօրացած կազմով մըն է որ պիտի ճակատի մեր խումբին դէմ: Անոնց յառաջապահներու գիծէն Devakez, Boyer եւ Galay նշանաւոր են իրենց նուրբ խաղարկութեամբ եւ զօրաւոր հարուածներով: Պաշտպանողական գիծը եւս համահաւասար արժէք կը ներկայացնէ, մանաւանդ վերջապահները որոնք յայտնի են իրենց ճկունութեամբը եւ գլխի կանոնաւոր խաղարկութեամբ: Միջնապահներու գիծէն Clair եւ Subriny (Ազգային խումբէն) տոկուն եւ զօրաւոր հարուածներ ունին եւ շատ դիւրութեամբ կրնան հասկնալ հակառակորդին տկար եւ զօրաւոր կողմը եւ ըստ այնմ խաղալ: Անոնց բերդապահը Alley, ճարպիկ եւ ճկուն կազմով խաղացող մըն է որ այս տարի թեկնածու է ֆրանսական Ազգային խումբին:

Ահա այս խիստ զօրաւոր խումբին դէմ է որ պիտի մրցի հայկական խումբը, հետեւեալ կազմով.— բերդապահ՝ Տէվէճեան ճարպիկ խաղացող մը, որ կրնայ նեղ դիրքերու մէջ գնդակին տիրանալ: Վերջապահներ՝ Ռուբէն եւ Մկրտիչ փորձառու եւ տոկուն խաղացողներ են իրենց խորամանկ խաղերով եւ անշուշտ պիտի կրնան արգիլել յառաջապահներուն յառաջխաղացումը: Ցետսապահներ.— Երուանդ, Գամէր եւ Լեւոն դիմացկուն խաղացողներ են, խաղի սկզբնաւորութեան իսկ կրնան հակառակորդին ուժը չափել եւ ըստ այնմ խաղալ: Կը յուսանք որ իրենց ամբողջ միջոցներովը պիտի կրնան կասեցնել հակառակորդին յառաջխաղացումը: Յառաջապահներէն Ցաճատ թէեւ նորահաս մը, բայց կը յուսանք որ լաւ խաղարկութիւն մը պիտի ունենայ. իր լաւ հարուածներով ապագայ կը խոստանայ: Կարպիս եւ Սարգիս Կարապետեաններ արագ խաղացողներ են, ունին փասերու նուրբ խաղարկութիւն, կրնան հակառակորդին փոքրիկ մէկ սխալէն օգտուիլ եւ իրենց ունեցած նպատակաւոր հարուածները մեզ կը յուսադրեն թէ պիտի կրնան գործ ունենալ անոնց բերդապահին հետ: Ասատուր հին եւ փորձառու խաղացող մըն է, ունի գլխի լաւ խաղարկութիւն եւ ներդաշնակ փաս: Մեր յառաջապահներուն կողքին իրմէ շատ բան կը սպասենք: Ձախ ծայրը, Պարոյր Կրակոտ նորահաս մըն է որմէ կը սպասենք լաւագոյն խաղ մը: Ունի զօրաւոր հարուածներ եւ տոկուն մարմին:

Ուրեմն Olympiqueի գեղեցիկ մարզադաշտին մէջ, ականատես պիտի ըլլանք գեղեցիկ խաղարկութեան մը որ հայ ֆութպոլի կեանքին մէջ առաջին տեղը պիտի գրաւէ: Պատուաւոր արդիւնք մը մեծապէս պիտի նպաստէ հայ խումբին նիւթական եւ բարոյական յառաջդիմութեան, այնպէս որ մեր ֆութպոլիստները պէտք է լաւ ըմբռնեն օրուան խաղին կարեւորութիւնը եւ իրենց կարելին ընեն ճակատաբաց դուրս գալու համար: Վստահ ենք որ Մարսիլիոյ հայ հասարակութիւնը խանդավառ ծափերով պիտի խրախուսէն մեր մարզիկները:

Հայ խումբը ճամբայ ելաւ երէկ, Ուրբաթ:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃԻՐ ԸՍՏ... ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻ.— Լեհ բանուոր մը, Ժօզէֆ Սկքուրտիկա, 38 տարեկան, ներկայացաւ Օնոյի ոստիկանատունը եւ ըսաւ.

Մուրճով զարկի եւ սպաննեցի երկու զաւակներս, գացէք տեսէք, տունս են:

Ոստիկանները ձերբակալեցին սարսափելի մարդը եւ անմիջապէս տուն երթալով տեսան որ 4 տարեկան տղեկ մը կը լողայ արեան մէջ: Գանկը ջարդուած էր եւ անճանաչելի: Մէկ ու կէս տարեկան աղջնակ մըն ալ, անդին, արիւնով թրջուած, կը ճանկռտէր անկողինը, բայց ճչալու կարողութիւն իսկ չունէր այլեւս:

Աղջնակը անմիջապէս ղրկուեցաւ հիւանդանոց, թէեւ ոեւէ յոյս չկայ ազատելու:

Սենեակին մէջ գտնուեցաւ արիւնոտ մուրճ մը: Սեղանի մը վրայ կար Աստուածաշունչ մը, որ բացուած էր, էջ 22—23:

Բանուորը խոստովանեցաւ թէ կ'ուզէր սպաննել նաեւ կինն ու երրորդ զաւակը, որոնք կը գտնուէին հիւանդանոց: Սակայն հիւանդանոցէն չէին ուզած յանձնել զանոնք: Աշխատասէր, սակաւապետխօսիկ մարդ մըն էր բանուորը եւ գինիի ազդեցութեամբ չէ որ գործած է ոճիրը: Այլ, ինչպէս կը խոստովանի, կարդալէ յետոյ Աստուածաշունչին 22—23 էջերը, հետեւած է աստուածային խորհուրդին: Այդ էջերուն մէջ Հայր Աբրահամ կը թելադրէ.— Ընտանիքին պետը, երբ տեսնէ որ իր կինը հիւանդ է եւ իր տղաքը թշուառութեան մատնուած են, իրաւունք ունի զանոնք սպաննելու:

Բժշկական քննութիւնը ցոյց կուտայ որ բանուորը խենդ չէ, այլ, ճշմարիտ հաւատացեալ մը, որ հետեւած է Ս. Գիրքին յիշեալ թելադրութեան: Բայց բժիշկներուն կը մնայ պնդել որ Աստուածաշունչին յիշեալ տողերուն հետեւող ամէն մարդ խենդ է:

ԻՆՉՊԷՍ ԱՄԷՆ ՕՐ.— Քիւսէյլէ-Կորժի մէջ ուրիշ ոճիր մը: Պէքար, գինով, ճամբաներէն ոլոր մոլոր տուն կը դառնար: Աչքը ինկաւ մարագէ մը ներս: Քարթըրէ եւ տիկին Լալիկան մարագին մութին կը յանձնէին իրենց համբոյրները: Տիկին Լալիկան քենին էր Պէքարի, որ, թէեւ գինով, արժանապատուութիւնը վիրաւորուած զգաց, բերանը բացաւ հայհոյեց մինչեւ եօթը պորտը: Գինիին շոգին բերնէն կը պոռթկար միեւնոյն ատեն: Տիկ. Լալիկան չուզեց որ իր հաճոյքին մասին հաշիւ պահանջեն: Պէքար ապտակեց զայն: Քարթըրէ պաշտպանեց: Մանգաղ մը առաւ եւ սպառնաց: Պէքար գրպանէն ատրճանակ մը հանեց: Քարթըրէ յափշտակեց: Դանակ մը հանեց: Ան ալ յափշտակեցին: Ճարահատ դուրս ելաւ, հրացանը առաւ եւ եկաւ: Քարթըրէ ալ առաւ իր հրացանը:

Դէմ դէմի: Սկսաւ հայհոյութիւնը: Յանկարծ, կրա՛կ: Պէքար փռուեցաւ գետին: Դրացի մը օգնութեան վազեց, բայց ինք ալ փռուեցաւ, կուրծքէն վիրաւոր:

Հասան ոստիկանները և ձերբակալեցին ոճրագործը, հրացանը ձեռքին:

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ

Կը յիշեցնենք գաւառի մեր թղթակիցներուն որ չմոռնան օրը օրին գրել տեղական անցուդարձերը, հանդէս կամ դէպք:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՈՂՋՈ՛ՅՆ ԸՆԿԵՐՆԵ՛Ր

Այս տեսակ մարդու մը բերնին մէջ, այդ խօսքը սարսափելի կերպով նշանակալից էր:

— Եւ հիմա, երթանք, այցելենք այդ պարոններուն:

— Ըստ իս, ըսաւ Քարասօֆ, աւելի լաւ պիտի ըլլար. եթէ նախ Միլէնա Կուռքօի մասին լուր մը առնէինք: Որովհետեւ եթէ տեղափոխուելու վիճակի մէջ չէ, ես ու դուն, շատ գէշ դրութեան պիտի մատնուինք. մտածէ որ Թօպօլսքի մէջ, անոր կը սպասեն:

— Լա՛ւ, ուրեմն, նախ, անոր յարկաբաժինէն կը սկսինք. ինծի հետեւեցէք, առանց մատ մը հեռանալու. որովհետեւ հոս, ամէն տեղ վտանգ կայ:

Թէոտորովիչի խօսքը անմիջապէս հաստատուեցաւ: Որովհետեւ ճիշտ այն պահուն որ բանտին դռնէն պիտի անցնէինք, պահակ մը՝ մեզի նշան առնելով, պոռաց.

— Կեցէ՛ք. ո՞վ է:

Թէոտորովիչ յայտնեց կարգախօսը, որուն վրայ պահակը ըսաւ.

— Խարաշօ. փռօխօտի՛թէ. (լա՛ւ. անցէ՛ք):

Ցասներկուքի չափ բանտապահներ մեզ կը սպասէին կամարին տակ եւ անմիջապէս մեզ շրջապատեցին, առանց բառ մը ըսելու:

Բակին մէջ, ուրիշ բանտապահներու հսկողութեան տակ, քանի մը բանտարկեալներ կ'աշխատէին: Ուրիշներ, որոնք նոր պատիժի ենթարկուած ըլլալու էին, վազելով կը դառնային բանտապահի մը շուրջ, որ մէջտեղը կեցած եւ ձեռքը խարազան մը, կը զարնէր անոնց կարգաւ, կ'երեւի չափ տալու համար...:

Բոլորն ալ բանտի համազգեստը հագած, անհաւատալի կերպով նիհար էին:

Ակնթարթի մէջ Քարասօֆ ճանչցեր էր անոնք որ հոն կը գտնուէին.

— Բայց վա՛յ թշուառական, ըսաւ, Ռուսիոյ բոլոր ազնուականութիւնը շուրջդ հաւաքեր ես. սըւիկա՝ իշխան Տօլպօրուկքին չէ՞. ահա կոմս Արօֆը, Միշէլ Կուպրինը, Իվան Օսոֆը, իշխան Քոլէտինը, Սէրժ Ալէքսիյէվիչը...

Ընդոստ ցնցուեցաւ.

— Ի՛նչպէս. զօրավար Տուպաոֆը հո՞ս է, բայց մեռած կը կարծէինք:

—Ո՛հ, գիտե՞ս, ըսաւ Թէոտորովիչ, արժանի է այդպէս ըլլալու. աչքս անոր վրայ է. հրաման ունիմ, առաջին առթիւ զայն մէջտեղէն վերցնելու:

Ինչպէս պիտի տեսնուի, այդ առիթը չպիտի ուշանար: Երբ անոր քովէն անցանք, զօրավարը անշուշտ մեզի դէմ իր պժգանքը յայտնելու դիտումով, եկաւ մեր հողմը:

Դժբախտաբար, Թէոտորովիչ նշմարեց եւ անոր քթին բերնին խարազանի հարուած մը տալով, զայն քայլ մը անդին նետեց:

— Խցիկ նետեցէք այս շունը որ ոռնայ, եւ մանաւանդ, ժէյ մըն ալ անոր խօսքը չլսեմ:

Բացայայտ է որ, նման հրաման մը, մահավճռի համազօր էր:

Արդէն՝ բանտապահ մը մօտեցեր էր:

— Ընկեր կառավարիչը հաւանաբար չի գիտեր թէ՝ այս միջոցիս, տրամադրելի խցիկ մը անգամ չկայ. բոլորն ալ լեփ լեցուն են:

— Այն ատեն զնտան նետեցէք. կը բաւէ որ հոն սատկի, ուզածս ալ այդ է արդէն:

— Լա՛ւ, 65 թիւը կը նետեմ. պարապ է:

— 65ը պարա՞պ է: Մէջի մարդը ի՞նչ եղաւ:

— Անյայտացաւ:

— Արդէ՞ն: Աճապարեր է: Եթէ չեմ սխալիր, հազիւ երկու ամիս է որ հոն էր: Թէեւ, իրաւ է որ, երկու ամիս առանց աչքերը գոցելու պզտիկ բան չէ:

Սարսափած՝ Քարասֆ եւ ես, իրարու կը նայէինք:

— Ինչպէ՞ս անյայտացաւ, հարցուց Թէոտորովիչ:

— Միւսներուն պէս, ընկե՛ր, միւսներուն պէս. ծակին մէջ:

— Լա՛ւ ուրեմն. աշխարհի վրայէն «գարշելի» մը պակաս կ'ըլլայ. ուրացողներ միշտ շատ կան:

— Ուրացո՞ղ մը, հարցուց Քարասօֆ. ի՞նչ է այդ:

— Մէկն է որ գիս չի ճանչնար, յեղափոխական - ընկերվարական. այս տխմարները,— հարիւր մը կան անոնցմէ հոս,— աւելի շատ յոգնութիւն կը պատճառեն ինծի, քան բոլոր ազնուականներն ու պուրժուաները միացած. եւ բնական է, ըստ այնմ կը քաւեն:

Դառնալով բանտապահին եւ անոր ցուցնելով զօրավար Տուպասօֆը որ նուաղած գետնին վրայ կը հանգչէր, ըսաւ.

— Հասկցար ընելիքդ չէ՞: Անմիջապէս վերցուցէք այդ որդը եւ այլ եւս անոր խօսքը չլսեմ:

Գիտնալով որ անօգուտ էր միջամտել, չփորձեցինք իսկ մեղմացնելու աշխատիլ այդ թշուառ մարդուն վիճակը:

Սրտի ցաւով կը դիտէինք չորս բանտարկեալներ, որոնք պատգարակ մը բերելով կը պատրաստուէին զօրավարը վերցնելու:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

որոնք կը բացատրեն թէ կազմ յարձակումի մը պահուն ինչպէ՞ս պէտք է ինքնապաշտպանութեան դիմել։

Թղթակիցը կ'ըսէ թէ պոլշեւիկներուն այս բռածը հակասական է։ Մէկ կողմէ կը պահանջեն ժողովուրդէն որ ինքզինքը պաշտպանէ իրական եւ անխուսափելի «աշխարհակալական յարձակումի» մը դէմ, միւս կողմէ կ'աշխատին առաջ եկած սարսափը փարատել, բացատրելով թէ ռազմափորձերը պարզապէս հեռատես կառավարութեան կողմէ ձեռք առնուած նախազգուշական միջոցներ են եւ թէ ներկայիս ոեւէ վտանգ չկայ։

Գարունէն ի վեր Օտեսայի շրջանին մէջ գրեթէ առանց դադարի շարունակուող ռազմափորձերը ամէն դասակարգի քաղաքացիներու մէջ վառ պահեցին այն զրոյցները թէ անմիջական թշնամին Ռումանիան է եւ թէ պատճառը Պեսարապիոյ խնդիրն է։

«Գալիք պատերազմին» մարգարէներէն շատեր այսօր Օտեսա հաւաքուած են հսկելու համար քաղաքին վրայ յարձակելու փորձին։ Ասոնց մէջ են սպայակոյտի պետ Թուխաչեւսքի, Նաւային ուժերու վերին հրամանատար Մուքլեվիչ, Սեւ ծովու նաւատորմին հրամանատար Օրլոֆ, Մատակարարութեան ճիւղի տնօրէն Տիպէնքօ, գործավարներու խորհուրդին նախագահ Ռիքօֆ եւայլն։

Մուքլեվիչ հրատարակեց զեկոյց մը, որուն մէջ կ'ըսէ.

«կարմիր նաւատորմը տէրն է Սեւ ծովուն. սակայն իր թշնամիները չեն քնանար։ Ռումանիա կը պատրաստէ իր նաւատորմը եւ նոյնիսկ պուլկար դրօշակ գործածեց Օգոստոս 17ին՝ ծածկելու համար ուղղութիւնը 10,000 թոնօնոց ծփուն աւազանի մը, որ իրեն ծառայէ ցարտանելի միջոցաւ։»

Պուլկարեւյոյնէն բարեկամութիւնը

«Տէյլի Թելէկրաֆ»ի Աթէնքի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ վերջերս պուլկարեւյոյն յարաբերութիւնները այնքան բարուոքած են, որ կը ծրագրուի խիստ մօտ ատենէն երկու երկիրներու միջեւ համաձայնութիւն մը կնքել ո՛չ միայն տնտեսական, այլ եւ քաղաքական գետնի վրայ։ Վերջերս Ժընեւի մէջ յոյն եւ պուլկար արտաքին նախարարներուն միջեւ կատարուած խօսակցութիւններուն հետեւանքով որոշուեցաւ երկու երկիրները շահագրգռող խնդիրները մասնագէտներու քննութեան ենթարկել՝ պաշտօնական բանակցութիւնները սկսելէն առաջ։

Վերջին երկու տարուան ընթացքին պուլկարեւյոյն առեւտրական յարաբերութեանց յարատեւ զարգացումը եւ երկու կառավարութեանց բռնած խիստ ուղղամիտ դիրքը ճամբայ հարթեցին մերձեցումի մը համար, որ ընդհանուրի հաւանութեան պիտի արժանանայ։ Վերջերս Պուլկարիոյ մէջ Աթէնքի եւ Սելանիկի գլխաւոր թերթերու ներկայացուցիչներուն եղած սրտագին ընդունելութիւնը եւ այս առթիւ երկու կողմի մամուլին մէջ հրատարակուած բարեկամական բազմաթիւ յօդուածները մեծապէս օգնեցին մերձեցումի շարժումին։

Պոլսոյ Հրեաներուն դատը

«Տէյլի Թելէկրաֆ»ի Պոլսոյ թղթակիցը մանրամասնութիւններ կուտայ Պոլսոյ մէջ հակաթուրք ցոյցեր կատարող Հրեաներուն դատավարութեան մասին։ Ընդհանուր դատախազը երկարօրէն նկարագրեց Օր. Նիէկոյի յուղարկաւորութեան առթիւ կատարուած ցոյցերը եւ ըսաւ որ եթէ տեղւոյն վրայ բաւարար չափով ոստիկաններ գտնուէին, այսօր ոչ թէ տասը այլ հազար Հրեաներ ամբաստանեալի աթոռին վրայ պիտի նստէին։ Ընդհանուր դատախազը յետոյ բացատրեց թէ ի՛նչպէս ցուցարարները գէշ կերպով ծեծած էին ոստիկանները — մինչդեռ յուղարկաւորութենէն վերջ ոստիկանապետը յայտարարած էր թէ ո՛չ մէկ ոստիկանի քիթը արիւնեցաւ ցոյցերուն ատեն,— եւ դատարանի նախագահին հաւաստել յետոյ թէ իր ըսածներուն մէջ չափազանցութիւն չկայ, բացի մէկէն բոլոր ամբաստանեալներուն համար ալ երեք ամիսէն երեք տարի բանտարկութիւն պահանջեց,

Ընդհանուր դատախազը նոյնպէս յայտնեց թէ հրէական Պէնի Պէրիթ բարեգործական ընկերութիւնը 950 անգլ. ոսկի տուած է հրեայ աղջկան յուղարկաւորութեան ծախքերուն համար, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ Հրեաները նպատակ ունէին տեսակ մը ցոյց կատարելու։ Ասոր իբրեւ հետեւանք, յիշեալ ընկերութեան բոլոր թուղթերը խուզարկուեցան, սակայն կարելի չեղաւ ոեւէ փաստ գտնել։

Ջէրքէզ Հաճի Սամիի հրոսախումբին շուրջ

Աթէնքի գործակալութիւնը պաշտօնական աղբիւրէ բացարձակապէս կը մերժէ այն ամբաստանութիւնները, որոնք կ'ըլլան հելլէն իշխանութեանց, մասնաւորապէս ոպայակոյտին դէմ, մեղսակից ցոյց տալու համար զանոնք Հաճի Սամիի գլխաւորութեամբ Անատոլուի եզերքները ցամաք ելած թուրք հրոսախումբին։

Անմիջապէս որ տեղեկութիւն ստացաւ Անատոլուի այս հրոսախումբին մասին, հելլէն կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առաւ՝ Յունաստան գտնուող հակաքէմալականներուն կողմէ ոեւէ ձեռնարկ արգիլելու համար։

Այս խնդրին մասին Էնկիւրիի հելլէն դեսպանին կողմէ տրուած տեղեկութիւնները մեծ գոհունակութեամբ ընդունուած են։

Մոսկուայի թուրք դեսպանը

«Սան Ֆիլ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Մոսկուայի թուրք դեսպան Ջէքեայի պէյ Սեպտ. 25ին ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Պոլիս։ Դեսպանը ներկայիս խորհրդային կառավարութեան հետ կը բանակցի վերստանալու համար թրքահպատակներու Ռուսիոյ մէջ ազգայնացուած գոյքերն ու կալուածները։

Մոսկուա այս սկզբունքը ընդունած ըլլալով, կը յուսացուի թէ մօտ օրէն համաձայնագիրը պիտի գտնուի եւ թրքահպատակները տէր պիտի դառնան Ռուսիոյ իրենց կալուածներուն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Վ.ՈՅԹՕՖի տեղ վարչաւայի խորհրդային գործակատար նշանակուեցաւ Պոկոմոլոֆ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Լէգէոնի համաժողովը վերջացաւ։ Հրամանատար ընտրուեցաւ Էտուըրտ Սփէֆֆըրտ, Սէվէյճի տեղ։

Լէվին եւ օդանաւորդ Հինչըլիֆ պայմանագրութիւնը խզեցին։

ԳԵՐՄԱՆ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ Քէօնիքէ երէկ առաւօտ Էնկիւրիէն ճամբայ ելաւ դէպի Կալկաթա։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՍԱՐՍԷԼ

Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէն, Սարսէլի մէջ պիտի տօնէ սգատօնը անզուգական հերոս Անդրանիկին, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Սալ տէ Նոսի մէջ։ կը խօսի ընկ. Վ. Համբարձումեան։

ԱԼՖՕՌՎԻԼ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, նախաձեռնութեամբ երիտասարդաց միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Թաղային խորհուրդի, Ջ. Ռ. Միութեան եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի։ Առաւօտուն հոգեհանգիստ եկեղեցին։

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ

Վաղը կիր. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ պատարագի աւարտումէն վերջ, յաւէտ ողբացեալ ազգ. հերոս Զօր. Անդրանիկին համար հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի պիտի ունենայ։ կը հրաւիրուին յարանուանութիւնները, կազմակերպութիւնները, բոլոր միութիւնները ու համայն գաղթահայութիւնը։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔԸ

ղեկավարութեամբ՝ Պ. Պ. Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆԻ *եւ* ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆԻ

իր Գ. տարեշրջանի բացման առթիւ կուտայ իր Ա. ներկայացումը

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.45ին Sociétés Savantesի մէջ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՎ ԺԱՆ-ԷՔԱՌԻ ԳԼՈՒԽԸ ԳՈՐԾՈՅԸ

ՀԱՅՐ ԼԸՊՕՆԱՌ ՅՈՒԶԻՉ ՏՌԱՄ 4 ԱՐԱՐ

եւ **ԱՊԱՐԱՆՋԱՆԸ,** *կատակերգութիւն 1 արար*

կը մասնակցին՝ տիկիններ Ս. Ալիքսանեան, Ս. Նշանեան, Գ. Փափազեան, Օր. Անահիտ եւ Պ. Պ. Երուանդ Թօլայեան, Տրդատ Նշանեան, Վահրամ Սվաճեան եւ Արտաշէս Գմբէթեան

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ.— 25, 15, 10 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲ

BOIS COLOMBES - Théatre Municipalի մէջ վաղը կիր. ժամը 2.45ին

‘ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ„

Օր. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ կողմէ «հարէմի պարը»։ կը նուագէ ԹԱՌԻՍԹ ԱԲԳԱՐ

ԳԻՆԵՐԸ՝ 10, 7.50 եւ 5 ՖՐԱՆՔ

դիմել՝ ժամագործ K. Hovhannessianի, 2 Rue Victor Hugo, Bois Colombes.

ՖՈՒԹՊՕԼԻ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի ֆութպօլի Ա. խումբը պիտի մրցի ֆրանսայի ախոյեան OLYMPIQUE DE MARSEILLEի դէմ վաղը կիրակի Մարսիլիոյ մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի կազմութեան տարեդարձի առթիւ ընկերական հաւաքոյթը որ տեղի պիտի ունենար այսօր Շաբաթ ժամը 8.30ին, յետաձգուած է։

Հ. Յ. Դ. Փօն տ'Օվնայի «կռուին» ենթակոմիտէի ընկեր-ընկերուհիներու ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 7ին, տիկրատու, ընկեր Ասատուրի բնակարանի մէջ։ Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ ընկ. Մ. Մարութեան եւ Վազգէն Մարտիրոսեան։ Օրակարգը կարեւոր։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի Զ. Ռայոնական ժողովը՝ 1 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Հրայր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի, առաւօտեան ժամը 8. 30ին սովորական հաւաքատեղին (նախկին քան Օտտօ գաղթականի քովի սրճարանը)։ Բոլոր ընկերներուն եւ մասնաւորաբար Սէնթ Անթուանի ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարուժան» ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ծանօթ հաւաքատեղին, ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Փրիվայի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ կիրակի ժամը 1.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Անդամատետրերը միասին ունենալ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ «Բարձր-Հայք»ի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին, Ռիւ Տիկէքլէն Թիւ 181 դաշնակցութեան նախկին գրադարանը։

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒ Հայրենակցական միութեան ընդհանուր ժողովը վաղը կիրակի, ժամը 3ին, Ֆլօրիա ճաշարանի սրահը։ Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ միութեան կազմակերպած վիճակախաղը։

ՊԻԼԱՆՕՐԻ Կէմէրէկի հայրենակցական միութեան այն անդամները որոնք ներկայացման մէջ դեր ստանձնած են, պէտք է անպայման ներկայ գտնուին վաղը կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, փորձի համար, Պ. Խաչատուրի բնակարանը։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անդրիասի եւ իր շրջանի Հայրենակց. Միութիւնը Թէյասեղանի կը հրաւիրէ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին բոլոր անդամագրուած եւ ոչ անդամագրուած հայրենակիցները ինչպէս նաեւ համակիրները։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ։ Մուտքը ազատ է, հասցէ՝ Place Nationale, 127 Rue du Point du Jour, Billancourt.

Հանրակառք թիւ 32 փորթ տը Վէրսայլէն, թիւ 1 փորթ տը Սէն Քլուէն։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻԻ

‘‘ՉԱՐԼՍԹՕՆ„

ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ

ԳԻՆ՝ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն։ կը ղրկուի մէկուկէս ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն։

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ

երկու գոյնով գեղատիպ քառդերը, 100ը 70 ֆր.

Արտասահման՝ 120 ֆր.

H. BABESSIAN

3bis Passage Lauzin, Paris XIXe

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Արաբկիրի Հայրենակց. Միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 266, 292, 87, 229, 278, 173, 403. 441, 57, 480, 78, 242։ Դիմել՝ 77 Rue Rabelais. Lyon Rhone, A. Toumikian։

Կ'ուզուի ժամագործութիւն սորվիլ ուզող աշկերտ մը 16-18 տարեկան։ դիմել՝ Պէօճէնեանի 49 Rue Fondary, Paris (15e).

ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԱՍԻՍ

Առաջին անգամ ըլլալով բացուած է Փօն տը Շէրիւիի մէջ, հայկական ճաշարան մը։ Տեղական եւ Արեւելեան համեղ կերակուրներ եւ անթերի սպասարկութիւն։

Յ. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ Է 500 մեդր հող, պտղատու ծառերով, եւ մէջը տուն մը 2 սենեակներով 1 խոհանոց եւ քավ։

Ջուր, կազ, ելեկտրական լոյս եւ մաքուր ճամբայ։ Դիմել՝ Աւետիսեանին, 16, Rue Beauséjour Sarcelles (S. et O.)։

ԱՄԵՆՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

մեր մօտ կը գտնուին ԴՐՕՇԱԿԻ, Հ. Յ. Դ. ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ [ՕՐԳԱՆ]ՆԵՐՈՒ եւ ծանօթ հեղինակներու հին եւ նոր հրատարա[կու]թիւնները։

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ՝ իմ Գիրքը 20 ֆրանք, Ճամբորդը 20, Ազատու[թեան] ճանապարհին 20, կաթուշկը 4։ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ՝ Հոսանքներ 10, [Հայկական] շարժման նախապատմութիւն (Ա. եւ Բ. հատոր) 15ական ֆր., [...] դոքը նորագոյն պատմութեան մէջ 15, Համայնավարութիւն եւ [հա]մաշխարհային յեղափոխութիւն 15։ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ՝ Դաշնակցութ[եան] անելիքը 10, Դաշնակցութեան Լիկուիդացիան 9, Ընկերվարութ[իւն] եւ դեմօկրատիզմ 3, Դաշնակցութեան քաղաքական ուղին 9, Հայ[աս]տանի անկախութիւնը 4։ ՋԱՐԵՒԱՆԴ՝ Երնա՞նք հաշտուիլ Թուր[քե]րու հետ եւ միացեալ Անկախ Թուրանիա 16։ ՍԱՍՈՒՆԻ՝ Տաճկահայաս[տան] ռուսական տիրապետութեան տակ 15։ ԻՇԽԱՆԵԱՆ՝ երկու [տարի] պոլշեւիկեան բանտում 13։ ՇԱՆԹ՝ կայսրը 10։ Արեւելեան փիլիս[ոփա] մինաս Չերազ 20, Ծովք-կէօլճիւք 22, Տեսական խնդիրներ 4, [...] Ուղիներ 12, Ի՞նչ պատմեց թրքերնէմը կամ սիֆիլիզը 6, «Փետր. [18]» 5, «Մայիս 28» 5, Էջեր իմ օրագրէն 6, Յոյսեր եւ երազներ 12 [ֆր.] Ն. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ՝ Ընկեր Շահազար 5 ֆրանք։

ՈՒՆԻՆՔ՝ Քրիստափոր Միքայէլեանի, Հայկ. Ազատամարտի [յեղա]փոխական հերոսներու եւ հայդուկային խումբերու նկարներ, [...] տարբեր մեծութիւններով 3, 2 եւ 1.50 ֆր. քարտ փոստեր 0.25 [...] թիմ. փոստի ծախք չառնուիր ֆրանսայի համար։

դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻ խմբագրատունը L. KÉVONIANի

ՍԱԿԱՐԱՆ

23 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	49
Մարք (ոսկի)	100 Mark	607	50
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	12	97
Թրք. ոսկի	» or	107	50
Մէճիտիէ	Médjidié	9	90
Լէվա 100 հատր	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	30
Լիր »	» Lire	138	75
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	50
Լէյ 100 հատր	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3425	—
» II	»	2020	—
» III	»	1680	—
Թուրքիոյ երկաթղ.	Lots turcs	165	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIO[N]

208bis, Rue Lafayette Paris(10[e])

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

25 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 450 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՃԻՐ ԿԸ ԳՈՐԾԷՔ, ՊԱՐՈՆՆԵՐ

Հաստատեցինք թէ ամբողջ Փարիզի մէջ մէկ հատիկ մանկապարտէզ չկայ, հազարին տասը փրկելու համար:

Միակ նմոյշը, Ալֆորվիլի ծաղկոցը, փակուած է, իբրեւ հետեւանք կաթողիկոսական պատուիրակութեան սնանկութեան և տեղացիներուն ապիկարութեան:

Անցեալ Յուլիս 16ին, երբ խորհրդակցական ժողով մը տեղի կ'ունենար Կրթական Խորհուրդին հրաւէրով, Նախագահը դիտել տուաւ թէ երկու հազար աշակերտներ փողոցը պիտի մնան, եթէ միջոցներ չճարուին:

Կրթական Խորհուրդը մասնաւոր ծրագիր մը չունէր այդ օրը, եւ, զանազան առաջարկներէ յետոյ, յայտնեց թէ պիտի խորհրդակցի եւ արդիւնքը պիտի հաղորդէ:

Օգոստոս 9ին խմացանք ելքը: Կաթողիկոսական պատուիրակութիւնը կը հաղորդէր հրապարակային զեկոյցով մը.—

«Յառաջիկայ դպրոցական շրջանին այլեւս կաթող. պատուիրակութիւնը չի ստանձներ ոչ մէկ նիւթական յանձնառութիւն, հայաշատ կեդրոններու մէջ մանկապարտէզներու բացումին: Պէտք է իւրաքանչիւր ազգային մարմին կամ հայրենակցական կազմակերպութիւններ զանազան ազգային պարտաւորիչ տուրքերու հասոյթով կամ մասնաւոր հանգանակութիւններով կազմակերպեն իրենց եկեղեցական եւ մասնաւորապէս կրթական գործը, մանկապարտէզներ բանան եւ միայն բարոյական օժանդակութիւն սպասեն կաթող. պատուիրակութենէն»:

Գաղտնիք մը չէր այս ելքը: Եւ ճիշդ ատոր համար, այս տողերը գրողը կ'առաջարկէր հրապարակային ժողովի մը առջեւ պարզել կաթողիկոսական պատուիրակին յուսահատութեան պատճառները, որպէս զի մարդիկ իրենց գլխուն ճարը նային: Միեւնոյն ատեն, կը հարցնէր թէ ճի՞շդ է որ Փարիզի հին գաղութը կը խորհի դպրոց բանալ իր միջոցներով:

Մէկուկէս ամիս անցած է սնանկութեան յայտարարութենէն ի վեր, եւ սակայն ո՛չ մէկ շարժում:

Ակադեմական վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան թերթերու մէջ: Առաջարկներ եղան Նոր սերունդին կրթութիւնը յանձնելու Բարեգործականին: Հարցարաններ՝ նոր ձեւ մը գտնելու:

Արդիւնքը՝ — խոշոր հարցական մը: Աւելի ճիշդ՝ զերօ:

Բոլոր իրաւասու օրկանները քաշուած են իրենց պատեանին մէջ: Քանի մը օր մնացած է դպրոցական վերամուտին, բայց ոչ մէջ աւետաբեր լուր:

Ընդհակառակն, տխուր պատմութիւններ որքան կ'ուզէք:

Փարիզի հին գաղութը կը շարունակէ իր ըմբոստ եւ ամբարտաւան ընթացքը կաթող. պատուիրակութեան եւ Թեմական Խորհուրդին դէմ: Ծանօթ Հոգաբարձութիւնը քայլ մըն ալ առաջ երթալով, միջոցներ ձեռք առեր էր, որպէսզի սանթիմ չմտնէ առաջնորդարանի սնտուկը:

Միւս կողմէ, նշան չկայ իր միջոցներով դպրոց բանալու: Իր թաթին տակ եղած գումարը, որ կէս միլիոն ֆրանքէն աւելի է, կը մնայ կղպանքի տակ: Եկեղեցին ամսական 3000 ֆրանք եկամուտ ունի, որուն կէսը կարելի է կրթութեան յատկացնել: Ո՛չ մէկ հաշիւ: Այդ գումարները մեծ մասամբ կը գանձուին «դուրսէն եկածներէն», «գաղթականներէն», ինչպէս կը կոչեն Փարիզի ամիրաները, բայց իրաւունք չեն տար բան հարցնելու:

Ճի՛շդ այն վիճակը որուն դէմ պայքար կը մղուի երկու տարիէ ի վեր, թերթերով եւ ընտրովի մարմիններով:

Ե՞լքը: — Պէտք է վերջին ճիգ մը փորձել եւ հարցնել այդ մարդոց, բոլոր մեծ ու պզտիկ ջոջերուն:

Հարցուցեր ենք եւ նորէն կը կրկնենք — ի՞նչ ըսել կ'ուզեն այս անմիտ խաչակրութեամբ: Մինչեւ ո՞ւր փորձութեան պիտի ենթարկուի այս հալածական ժողովուրդին համբերութիւնը:

Թող քաջ ըլլան հրապարակ իջնելու եւ ճակատ ճակատի խօսելու:

Այժմէն կ'ազդարարենք թէ օրինաւոր միջոցներ չեն պակսիր, այս ոճրապարտ «սապօթաժ»ը խափանելու:

Մեզի համար երբեք հաճելի չէ ո՛ր եւ է ծայրայեղութիւն յանձնարարել, կամ պետական միջամտութիւն հրաւիրել:

Բայց, թող չմոռնան Պոլսէն Փարիզ եկած հին ու նոր աղաները, թէ յայտնապէս եւ գիտակցաբար ոճիր կը գործեն, չարչարուած, թափառական ժողովուրդի մը արիւնը կը մտնեն, ջուրը պատէն վեր հանելով:

Երկու երեք տարուան ընթացքին, բարեացակամութեան հազարումէկ ապացոյցներ տրուեցան: Թեմական Խորհուրդ մը կազմուեցաւ աւելի քան բարեխառն եւ համերաշխ տարրերէ: Հրաւէր ուղղուեցաւ պաշտպանելու իրենց տեսակէտը: Ազգային գործերու մէջ մազ-մօրուք ճերմկցուցած մարդիկ չափազանց համբերութեամբ հանդուրժեցին իրենց բոլոր նախատինքներուն եւ ասիական ունակութեանց:

Ո՞ւր պիտի յանգի այս անմիտ, այս քրէական քաշքշուքը:

Եթէ քանի մը անհատներու ֆրանսահպատակութիւնն է որ ուժ կու տայ իրենց, դիւրին է ապացուցանել թէ նոյնիսկ ֆրանսական օրէնքին դէմ կ'երթան այդ մարդիկը: Այս երկրին մէջ, ամէն բանէ առաջ, տրամաբանութիւնը եւ արդարութիւնը կը փնտռուին, ոչ թէ այս կամ այն հանգամանքը:

Փողոցէն անցնող մարդն ալ արժէք ունի Ֆրանսայի մէջ, կը բաւէ որ արդար դատ մը ներկայացնէ:

Կը խոստովանինք, դա՛ռն է այս ոճով խօսիլ: Բայց երբ ամբողջ սերունդի մը փրկութեան խնդիրը կայ, պէտք է վէրքը բանալ առանց պատ ի պատ ձեւերու, եւ մատնանշել պատասխանատուները:

Մենք տակաւին կ'ուզենք հաւատալ թէ ելք մը պիտի գտնուի, այս անհանդուրժելի կացութեան վերջ տալու համար:

Աւելի լաւ, եթէ այդ միջոցը ինքնաբերաբար գտնեն պատասխանատուները, հանրութիւնը լուսաբանելով իբրեւ պարկեշտ մարդիկ:

Մինչեւ հիմա թանկագին ժամանակ վատնուած է, եւ ամէն կորսուած օր նոր չարիք մը կը ծնի:

Ոճիր կը գործէք, պարոններ: Սթափեցէ՛ք:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

« ՍԵՒ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲԸ »

Այս վերնագրով խմբագրականի մը մէջ, Եօնուս Նատի պէյ կը գրէ Պոլսոյ Ճիւմհուրիյէթին մէջ.

—«Ըսուեցաւ թէ Մէրճան Ալթունեանի հրոսախումբին նպատակն էր Եըլտըզի խաղարանը կոխել: Սակայն պէտք է խոստովանիլ թէ այս խօսքերը բնաւ համոզիչ չեն: Հրոսախումբին բուն նպատակը այս չէր, եւ չէր կրնար ըլլալ, այլ բոլորովին ուրիշ բան մը: Մանաւանդ որ անոր գլուխը կը գտնուէր «փրօֆէսէօր» կոչուած հայ անիշխանական մը: Իսկ եթէ իրապէս հաստատուի որ այդ անիշխանականը Ամերիկայէն եկած է, այն ատեն պէտք է ընդունիլ որ հետապնդուած նպատակն էր սեւ եւ արիւնոտ չարագործութիւնը: Եթէ Մէրճանի նպատակը ըլլար միայն Եըլտըզը կոխել, պէտք չէ զէնքով պատասխանէր ոստիկաններու անձնատուութեան հրամանին, քանի որ գիտէր թէ ընդհարման ընթացքին պիտի սպաննուի:

«Գիտենք թէ ոստիկանութիւնը առաջուընէ լուր ունէր հրոսախումբին գոյութենէն: Բայց ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը, եթէ այս տեսակ չարագործներ հազարին, նոյն իսկ միլիոնին մէկ յաջողութիւն ունենան: Ուրով պէտք է աւելի պատրաստուիլ, աւելի զինուիլ ու արթուն հսկել: Օրինակ, եթէ Մէրճան իրապէս արտասահմանէն եկած է, պէտք է ուշադիր հսկել երթեւեկութեան վրայ: Անոր նման չարագործները կրնան Թուրք կամ օտար անցագրով գալ, եւ կամ իբր շոգենաւի գործաւոր ճամբորդել, որով, ոստիկանութիւնը այս կէտերն ալ նկատի առնելու է:

«Կը կարծենք թէ անհրաժեշտ է քննել թէ ի՞նչ կապ կայ Չէրքէզ Սամիի և Մէրճանի հրոսախումբերուն միջեւ: Անոնք որ կ'ուզեն մեր երկրին մէջ խռովութիւն յարուցանել, բնականաբար կրնան դիմել 150 նոցներուն: Արդէն գիտենք թէ շատ մը Յոյներ եւ Հայեր ալ կը գործակցին այդ դաւաճաններուն: Ուրով արագ եւ խիստ քննութիւն մը կատարելու է անոնց մասին, որոնք կրցած են ո եւ է ձեւով Թուրքիա մտնել:»

ԵՏ ԿՈՒԳԱՆ

Երկու տարի առաջ Ֆրանսա ղրկուած քանի մը ուրբեր, հոն տիրող եւ վերջին օրերս կրկին սաստկացող անգործութեան հետեւանքով, հացակարօտ վիճակի մէջ Պէյրութ ցամաք ելան, կը գրէ «Ազդակ»:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ կաթողիկոսութեան եւ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող երկուութեան հետեւանքով շատ մը դժուարութիւններ ու խաչաձեւումներ կը ծագին: Պէյրութի քաղաքական ժողովը նամակով մը դիմած է Երուսաղէմի Պատրիարքութեան՝ հասկացողութեան գալու համար:

ԱԼԻՒՐԸ Կ'ԱԺԱՆՆԱՅ.— Ալիւրը կը շարունակէ աժաննալ, բայց հացը առ այժմ 2 ֆր. 10ի վրայ պիտի մնայ:

ԿԱԹԸ ԿԸ ՍՂԷ.— Կաթին լիտրը Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ պիտի ծախուի 1. 60ի (փոխանակ 1. 40ի), իսկ Նոյեմբեր 1ին պիտի բարձրանայ 1 ֆր. 70ի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալօ-ռուս գաղտնի դաշնագիր ?

Պերլինէն 23 Սեպտ. Թուականով կը հեռագրեն.—

«Սոցիալ-Դեմոկրատ Մամուլի Դիւան»ը կը կարծէ գիտնալ թէ 1924ին գաղտնի դաշնագիր մը կնքուած է Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ: Այս դաշնագիրը նկատի կ'առնէ մասնաւորաբար երկու պարագաներ՝ պատերազմ Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ, կամ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ: Առաջին պարագային, Ռուսիա յանձն կ'առնէ գործնապէս աջակցիլ Իտալիոյ: Երկրորդին Իտալիա գործնապէս չպիտի միջամտէ, այլ զանազան միջոցներով պիտի աջակցի Ռուսիոյ եւ չէզոքութեան յայտարարութիւն մը պիտի ընէ:

Նանսէնի ծրագրին շուրջ

Երէկ գրեցինք թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը Հինգշաբթի օր որոշեց նոր կոչ մը ուղղել Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ բոլոր պետութիւններուն եւ դրամական օժանդակութիւն պահանջել՝ Նանսէնի ծրագրին իրագործման համար: Այս առթիւ կը տրուին հետեւեալ մանրամասնութիւնները.—

Տոքթ. Նանսէնի ճառը եղաւ շատ խիստ: Նորվեկիացի բեւեռախոյզը յիշեց թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը այս խնդիրներով կը զբաղի 1923էն ի վեր, ու ժամանակ է որ այլեւս վերջնական որոշում մը տրուի: Աւելցուց թէ աւելորդ է շարունակել իր աշխատանքները, եթէ ներկայ նստաշրջանին Խորհուրդին անդամ կառավարութիւնները կամ գոնէ անոնցմէ մէկ քանին չկարենան բերել նիւթական այնպիսի աջակցութիւն մը որ թոյլ տայ օգտակար գործ կատարել: Նոյնպէս անօգուտ կը նկատէ խնդիրը իր ամբողջութեան մէջ հանել Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովին առջեւ, ուրիշ խնդիր եթէ Խորհուրդը ուղղութիւն մը ցոյց տայ:

«Եթէ երբեք այսպիսի ուղղութիւն մը ցոյց չտրուի, ըսաւ Նանսէն, պարզապէս իմ պարտականութիւնս պիտի ըլլայ տեղեկագրել Ընդհանուր Ժողովին — որ այնքան բանաձեւեր քուէարկած է Հայերուն համար— թէ հիմա անհրաժեշտ է Ազգերու Դաշնակցութեան կապն ու պատասխանատուութիւնը խզել խնդրի մը մասին, զոր գործնապէս յաջողցնելու համար ո եւ է յոյս չէ մնացած:»

Նանսէնի ճառը մեծ տպաւորութիւն գործեց բոլորին վրայ: Տոքթ. Նանսէն այս եզրակացութեան կը հասնի ցաւելով, յուսահատած իր տարիներու ապարդիւն դիմումներէն:

Ֆրանսայի արտաքին Նախարարը Պրիան գեղեցիկ ճառ մը խօսեցաւ. ըսաւ թէ Ֆրանսա մեծ ջանքեր ըրած է Հայերուն ի նպաստ: 40,000 Հայեր ընդունուած են Սուրիա: Անկէ ի վեր, ամէն բան կատարուեցաւ անոնց վիճակը բարելաւելու համար: Ներկայիս ալ պատրաստ է կարելիութեան սահմանին մէջ այս աշխատանքը հետապնդելու միջոցները տալ, որովհետեւ շատ ցաւալի պիտի ըլլար այսքան հետաքրքիր եւ օգտակար գործ մը անյաջողութեան դատապարտել, այն պատճառներուն համար, որոնց մասին խօսեցաւ Տոքթ. Նանսէն:

Ռումանիոյ պատուիրակ՝ Թիթուլեսքօ եւ մաճառ պատուիրակ կոմս Ափոնի նոյնպէս համակրանքով արտայայտուեցան եւ ըսին թէ մեծապէս ցաւալի պիտի ըլլայ եթէ Տոքթ. Նանսէն ստիպուի լքել իր ծրագիրը: Թիթուլեսքօ ըսաւ թէ Ռումանիա եւս կը փափաքի իր կարելիութեանց սահմանին մէջ աջակցիլ այդ ծրագի իրագործման:

Տոքթորը ըսաւ թէ չորս տարուան աշխատանքէ վերջ ինք այլեւս շատ սկեպտիկ դարձած է եւ չի հաւատար որ կարելի պիտի ըլլայ իրականացնել իր ծրագիրը: «Ասիկա առաջին ձախողանքն է, զոր կ'արձանագրէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը», եզրակացուց:

Ի վերջոյ, Ռումանիոյ արտաքին նախարար Թիթուլեսքօի առաջարկին վրայ է որ Խորհուրդը որոշեց Ընդհ. Ժողովին առջեւ կոչ մը ուղղել Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ բոլոր պետութիւններուն:

Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւորումը

Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Դիւանին կողմէ կարգուած յանձնաժողովը կը շարունակէ զբաղիլ Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործով: Մինչեւ հիմա հետեւեալ ձեռնարկները եղած են.—

Պէյրութի ամէնէն օդասուն մէկ վայրը՝ Էշրէֆիյէ թաղին մէջ 60,000 քառ. մէթր տարածութեամբ գետին մը գնուեցաւ, ուր 300 տուներ պիտի կառուցուին, արհեստաւոր գաղթականներու բնակութեան յատկացուելու համար: Բնակարանները, «ամօրթիսման»ի ձեւով, ամսական չնչին վարձքի մը փոխարէն՝ (ինչ որ գաղթակայաններու մէջ իրենց գրաւած հողին համար ալ կը վճարէին), հետզհետէ գաղթականներու սեփականութիւն կը դառնան. Պէյրութի Յանձնախումբը գնած է նաեւ Սայտայի մօտերը գտնուող Սուլթան Համիտի մէկ ագարակը ուր 30-40 երկրագործ հայ գաղթական ընտանիքներ պիտի տեղաւորուին, նոյն դրութեամբ:

Ալեքսանտրէթի Յանձնախումբը որոշած է երկրագործական շրջաններու մէջ տեղաւորել 50ական 100ական հոգինոց խումբեր, ինչ որ գաղթականներու բաղձանքն է, որպէսզի կարող ըլլան իրենց ազգային ինքնութիւնը պահպանել:

Ալէքսանտրէթի երկրագործ գաղթականներէն 30—40 ըն-

(Լուրերու շարունակութիւնը Երկրորդ Էջ)

ՆՈՐ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Երուսաղէմէն հրէական աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ սուրիացի ապստամբները կը պատրաստուին վերսկսիլ իրենց յարձակումները ֆրանս. ուժերուն դէմ: Սուլթան Աթրաշ, որ Հիճազ ապաստանած էր, մեծ թիւով մարդիկ հաւաքած է դարձեալ իր շուրջ եւ արդէն քանի մը հրոսախումբեր մտած են Ղութայի շրջանը, Դամասկոսի մօտ: Ուրիշ խումբեր կը շրջին Հերմոնի մօտերը: Սուլթան Աթրաշ չի ծածկեր իր պատրաստութիւնները եւ կոչով մը կը հրաւիրէ Արաբները «ուժերը կեդրոնացնել եւ նոր զոհողութիւններ ընել, հայրենիքի փրկութեան համար:»

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔԻ ԽՆԴԻՐԸ

Լիթվինոֆի յայտարարութեանց պատասխանելով, պաշտօնական աղբիւրէ կը հերքուի թէ «կատարեալ համաձայնութիւն» գոյացած ըլլայ պարտքերու խնդրին մասին: Ռուսական պարտքի մասին բանակցող ֆրանս. պատուիրակութեան նախագահ տը Մօնզի կ'ըսէ թէ Մարտ 19էն ի վեր ո եւ է նոր քայլ չէ առնուած բանակցութեանց մէջ: Հիմա պոլշեւիկները նոր առաջարկ կը բերեն: Առաջ տարին 60 միլիոն ֆրանք ոսկեդրամ վճարելու փոխարէն, կը պահանջէին տարեկան 300 միլիոն, այժմ 103 միլիոն միայն կը պահանջեն: Յանձնաժողովը պիտի քննէ այս եւ յարակից խնդիրները:

ՕԴԱՅԻՆ ԱՐՇԱՒՆԵՐ

Լէվին վերջին պահուն համաձայնեցաւ օդանաւորդ Հինչքլիֆի հետ եւ Ուրբաթ առաւօտ «Միս Քոլոմպիա» Անգլիայէն ճամբայ ելաւ՝ մէկ թռիչքով մինչեւ Հնդկաստանի մայրաքաղաքը երթալու համար: Սակայն հովին, մշուշին եւ իւղի խողովակին խանգարման պատճառաւ տասը ժամուան մէջ 1305 քիլոմեդր կտրելէ վերջ իջաւ Վիէննայի մօտ, Ասփէրնի օդանաւային կայանը:

⁂ Գերման Քէօննէքէ, որ Ինկիլիզէն ճամբայ ելած էր Կալկաթա երթալու համար, գէշ օդին պատճառաւ ստիպուեցաւ Ինկիլիզ վերադառնալ:

ԴԵՍՊԱՆ ՄԸ ՄԵՌԱԾ

Պերլին—Միւնիխ գիծին վրայ երթեւեկող օդանաւ մը առջի օր Շլայցի մօտ յանկարծ գետին ինկաւ եւ հողին մէջ մխուեցաւ 1.50 մեդր խորութեամբ: Մէջը գտնուող 6 հոգիներ — որոնց կարգին Ուաշինկթընի գերման դեսպան Պարոն Ֆոն Մալցան,— կտոր կտոր եղան: Ըստ Չրոյցի մը համաձայն, օդանաւի այս արկածին մէջ մատ ունին համայնավարները:

ՀԱՅ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ ՓԱԿՈՒՄ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Խասքովայէն կը հաղորդեն թէ տեղին Թաղապետութեան կողմէ փակուեցան հետեւեալ հայ կօշկակարներու խանութները.— Եղբ. Խաչէրեան Ստափազարցի, Եղբ. Յ. Սարեան Ռօտօսթոցի, Ռ. Պօղոսեան՝ Չօրլուցի, Կ. Գրիգորեան՝ Չօրլուցի, Յ. Յակոբեան՝ Ռոտոսթոցի, Սողոմոն Չիւմպիւլեան՝ Պիլէճիկցի, եւլն.:

Պատճառը այն է որ այդ արհեստաւորները ժամանակին ներկայանալով քննութիւն չեն տուած եւ վկայական չեն առած: Մինչդեռ բոլորն ալ կրնային վկայական ստանալ: Միւս կողմէ, այդ արհեստաւորները 500ական լէվայի տուգանքի դատապարտուեցան:

ԽՈՆԱՐՀ ՁԱՅՆԵՐ

ԱՂՔԱՏ ՏՂՈՒ ՕՐԱԳԻՐ

Դուրսը, գիշերը կը յոգնի հողին վրայ։ Աստղերը կ'ընկղմին մութին մէջ։ Ամպերը պիտի իյնան, քիչ յետոյ, արթուն ծառերուն ու աշնան ծաղիկներուն վրայ։

Ես տարօրինակ տղայ մըն եմ, ինկած մութին խորը, լռութեան անուշ ծոցին մէջ ու մտածումիս բեռը ուսերս կը ճնշէ։ Կ'ուզէի երգել, բայց հինցուցած եմ բոլո՛ր եղանակները. կ'ուզէի հիւսել պզտիկ ու քնքուշ երազի մը փխրուն մէկ ոստայնը, բայց խենէշ շրթներով մոռցած եմ բոլոր ցնորքներուն։ Կ'ուզէի դեռ, ո՛վ վտանգաւոր ու պոռնիկ պատրանքը մեր մարմիններուն, ժպտիլ հեշտութեան խենթ յոյսի մը, բայց յոգնած եմ, վաստակաբեկ ու շատ ղառնացած։ Ձեռքերս ձանձրացած են զգուելէ ու բերանս խոնջ է։ Ո՞վ պիտի հեզ երգ մը երգէ օրօրելու համար իմ պզտիկ սիրտս։ Ո՞վ։

Ու կը մտածեմ։ Պահեր կան, երբ խորապէս կը զգամ ու կը տառապիմ առանձնութիւնս։ Ինծի կը թուի թէ իւրաքանչիւր վայրկեան որ կը սպառիմ բազմութենէն, աղմուկէն ու կեանքէն հեռու, կորուստ մըն է հոգիիս համար։ Կեանքը, կ'ըսեմ հեզ, դուրսն է, աշխարհի սանձակոտոր արշաւին ու մարդոց խուռն հաւաքականութեան մէջ։ Ի՛նչ ցաւ. ի՛նչ ցաւ, թոյլ տալ որ անցնին արշաւասոյր վայրկեանները առանց ուրախութեան, հաճոյքի, սիրոյ։ Պէ՛տք է խառնուիլ ընդհանրական երգին։ Պէ՛տք է շարժիլ շտապով։ Բանա՛լ ուրախութեան աղաղակ։ Եւ խօսելու, աղմկելու, բոլորին կեանքին հաղորդուելու մեծ ու հրամայական պահանջ մը, յանկարծ, կը գրաւէ տրտում մարմինս։ Կ'ուզեմ փողկապս կապել ու իջնել մարդոց փողոցը, բայց կը կենամ հոս եւ կը լռեմ։

Երբեմն ալ կը պատահի հակառակը։ Առանձնութիւնս կը թուի խոր, արժէքաւոր ու երջանկաբեր։ Կեանքը, կ'ըսեմ հեզ, հոս է, այս աղքատ տղու սենեակին մէջ... սրտիս խորը, մտքիս հորիզոններուն ի վար, աղքատ ու խոնարհ գրքերուս, հէք ու հինցած իրերուս, գունատ ու ցրուած թղթերուս մէջ։ Սխա՛լ է, երիտասարդ, կ'ըսեմ դառնութեամբ ես իմ միւս հոգիիս, հարստութիւն ու երջանկութիւն որոնել ինքնիրմէ դուրս։ Ամէ՛ն վայրկեան որ կ'անցնի, աղմուկի եւ բազմութեան մէջ, կորուստ մըն է ու անփոխարինելի սպառում մը, կատարելութեան տեսակէտէ։ Ինչո՞ւ ունայնամտութեամբ աշխատիլ հարստանալ դուրսը՝ երբ պարզ է թէ մենութեան մէջ միայն մարդ կրնայ իր լռումին երթալ, իր հոգին մեծցնել, հասկնալ իր մարմինը։ Ու ամէ՛ն բառ կը վիրաւորէ ականջս։ Երգերը գիս կը յոգնեցնեն ու մեծ ու անդիմադրելի ցանկութիւն մը գիս կը մղէ փողոցէն հեռու։ Կ'ուզեմ բարձրանալ սենեակս ու լռել, մնացած ձայնի մը պէս։ Բայց կը կենամ լապտերի մը տակ ու կը նայիմ անցնող բոլո՛ր աղջիկներուն։

Ու վերջապէս, սակայն աւելի յաճախ, այս երկու ձգտումներս սաստկութեամբ կը զարնուին իրարու, գլուխ կը բռնեն իրարու դէմ ու յանդուգն յամառութեամբ, եւ ես սալայատակին վրայ կը մնամ շփո՛թ։

Երթա՛լ քաղաքին աղմուկին, բանաստեղծութեան, լոյսերուն ու կիներո՞ւն, թէ բարձրանալ սենեակ, երկննալ տախտակամածին վրայ ու ամբողջ մարմնով խորասուզուիլ լռութեան մէջ։

Ու պզտիկ ձայն մը, գիտուն ու յոգնած ձայն մը, ներսէս կը խօսի եւ կ'ըսէ.

— Մնա՛ դուրսը, մնաս ներսը, նո՛յնն է, նո՛յն անյագ կարօտը բոլո՛ր ցնորքներուն ժպտելու, նո՛յն յաւիտենական տենչը գիւղացիի երկու բազուկներուդ մէջ բոլո՛ր աղջիկները, բոլո՛ր երազները, բոլո՛ր հարստութիւնները գրկելու, նո՛յն յամառ ու հիւանդ փափաքը բոլո՛ր անառակութիւնները փորձելու... Նոյն փառասիրութիւնը բոլո՛ր արտերէն, բոլո՛ր պողոտաներէն, բոլո՛ր վատահամբաւ փողոցներէն անցնելու... նո՛յն անխոնջ արշաւը երջանկութեան շուքին ետեւէն, հեւիհեւ, պատրանաթափ, նկուն կամ խանդավառ...

Ու ես, երբ կը լսեմ վարանքով, երբ իմ բոլո՛ր հաւատքներս ու խանդավառութիւններս կը հանեմ ոտքի ու լրբօրէն, կը հայհոյեմ այդ օտար հծծիւնին, նո՛յն, ներսէս բարձրացող պզտիկ ձայնը, գիտուն ու յոգնած ձայնը, աւելի կը ցածնայ ու կը կրկնէ իր յանկերգը։

— Մնա՛ ներսը, մնա՝ դուրս, մնա՝ սալայատակին վրայ, նո՛յնն է, նո՛յնը։

* * *

Հինգ Սեպտեմբեր, ուշ գիշերին

Կը յիշե՞ս, կը յիշե՞ս, երբ կեցած էինք Լիւքսէնպուրկի պարտէզին ցանկորմին առջեւ, բարակ ու քաղաքի յոգնած անձրեւին տակ։ Ես՝ կ'ուզէի մեկնիլ. ժամը ուշ էր, բայց կը մնայի։ Դուն՝ կ'ուզէիր լռել, բայց կը խօսէիր։ Կը յիշե՞ս, մեծ քաղաքին այդ տրտում երեկոն որ իր խոնջէնքը կուլար ծառուղիին վրայ, հանրակառքը անցաւ շտապով մեր առջեւէն, աղմուկը կը շատնար ու յանկարծ, քու այդ հիւանդ ու տխեղծ հոգիովդ, դուն համարձակեցար հեգնել բոլոր խանդավառութիւնները։ Տրտում բերնիդ անկիւնը, մեծ ու աղուոր բառ մը պզտիկցաւ, տգեղցաւ ու դարձաւ ծիծաղելի։ Մարդոց, տղոց, սպիտակ աղջիկներուն, իրերուն ու ծաղիկներուն՝

երջանկութիւնը։

Հանդարտօրէն բողոքեցի, բայց պատասխանս մնաց կիսաւարտ բերնիս վրայ։ Հիմա, ուշ գիշերով, ան կը լայննայ ու կը համոզէ զիս։ Բոլորդ ալ կը կարծէք, թէ ամբողջական զանգուածեղ ու միակտուր բան մըն է երջանկութիւնը։ Թէ կարելի է զայն ունենալ, հասուն պտուղի մը կամ մերկ կնոջ մը պէս։ Կը կարծէք թէ նիւթականօրէն կարելի է շահիլ զայն կամ ստանալ ուրիշէ մը։ Մարդիկ, այդքան հարուստ չեն. զայն այդպէս, միանուագ իրար նուիրելու համար։ Եւ յետոյ, ամէն հոգի, ունի իրենը. ուրիշինովը կարելի չէ հարստանալ։ Կը նմանի ուրիշի ձեռքով գուրգուրալուն, ուրիշի բերանով համբուրելուն, ուրիշի աչքերով հիանալուն։ Ամէն մարդ զայն կը կրէ իր մէջ. յղի ու բարի կնոջ մայրական կողքին նման, այդ հրաշալի զաւակը, մեր իւրաքանչիւրիս պզտիկ ու հեզ երջանկութիւնը, որ պէտք է խնամել, գուրգուրալ ու սնուցանել՝ մեր տառապանքին սեւ հացովը ու մեր համբերութեան ու դառնութեան տղմուտ գինիովը, տրտմութեամբ, յոգնելով, սպառելով։

Դուք, բոլորդ ալ, կը կարծէք թէ զայն պիտի գտնէք օր մը, ճամբու մը դարձուածքին վրայ, մինչդեռ պէտք է փնտռե՛լ զայն։ Փնտռե՛լ ամէն օր ու ամէն ժամ, ներսը թէ դուրսը, ճամբուն վրայ թէ մեր խոնջէնքի անկողնին մէջ։ Ժամերուն եւ վայրկեաններուն արագընթաց արշաւի ընթացքին, շիւղ առ շիւղ պէտք է հաւաքել զայն ու չանտեսել ամէնէն փոքրիկ բեկորն իսկ, խոնարհութեամբ, հեզութեամբ, ամէն անկիւնէ։ Որքան կը սխալիք, երբ կը կարծէք թէ անպայման զայն պիտի գտնէք աղուոր ու հրաշալի կնոջ մը մարմինին վրայ, պալատի մը սրահներուն մէջ եւ կամ հանգստութեան եւ խաղաղութեան օթեւանէ մը ներս։ Պէտք է որոնել զայն բոլոր իրերուն, բոլոր ծաղիկներուն ու բոլոր մարդոց վրայ։ Ճառագայթ մը, հին եղանակի կտոր մը, գլանիկ մը՝ մեր յոգնութեան մէկ վայրկեանին, ժպիտ մը՝ սիրուած աչքերու մէջէն, սեղանին վրայ սուրճի սկահակ մը որ կը ծխայ, պզտիկ ձայն մը հեռուէն որ կը յիշեցնէ ուրիշ ձայն մը, մերկ ու աղուոր ձեռք մը որ կը չարչարես, պտուղ մը որ հասուն ոստէն կ'իյնայ բերրի հողին վրայ... հաւաքե՛լ այսպէս, կտոր-կտոր, մէկիկ-մէկիկ կուտակել ու յետոյ կարենալ տա՛լ, տա՛լ, տա՛լ...

Ու ո՞վ ըսաւ որ վարժուելով այսպէս ամէնօրեայ փափուկ ու պզտիկ ճառագայթներու, մեծ լոյսէ մը կրնայ կուրանալ մեր տեսողութիւնը։ Ընդհակառակն, առօրեայ ու տեւական այդ պզտիկ գինովութիւնները մեզ կը վարժեցնեն մեծ խնջոյքներու։ Մեր մարմինները կը սորվին պարունակել մեծ ուրախութիւններ, մեր հոգիները կ'ուսանին հարստանալ վայրկեան առ վայրկեան, իրերուն, ծառերուն ու ամբողջ աշխարհին օրհնութիւնովը։ Ու երբ, բոլորովին գիտուն ըլլանք մեր երջանկութիւնը հեզօրէն հաւաքելու արուեստին մէջ, ու երբ բոլորովին կարենանք ազատագրուիլ մեր բոլոր աշխարհակալ ու տրտում բնազդներէն, երբ սորվինք չձանձրանալ մեր հոգիէն, զուցէ խեղճ ու շուայտ չմնանք բերկրութեան մեծ սեղաններու առջեւ...

Ու զուցէ, ո՛չ ոք կարենայ խլել մեզմէ, ինչ որ կը կրենք մեր ամբողջ մարմինին մէջ, մեր պզտիկ ու հեզ երջանկութիւնը...

* * *

Տասնըվեց Սեպտեմբեր, երեկոյեան

Երգ մը կայ՝ յոգնած բերնիս անկիւնը, պիտի երգեմ որովհետեւ կը նեղէ զիս.

Քու ճամբոյրդ յաճախ՝ ծաղիկի պէս մաքուր,
ճակտիս վրայ կուլայ կուսութիւնն իր տըխուր...
կամ մազերուս վըրայ՝ լոյսի պէս ընտանի,
Լոյսի պէս երջանիկ՝ ճեզութեամբ կը մեռնի...
Աչքերուս վըրայ խենթ, կ'իյնայ ինչպէս խաւար,
բերնիս վըրայ տամուկ թերթի պէս ճողմավար,
ձեռքիս վըրայ գունատ՝ պզտիկ, աղաչական,
Արցունքներու պէս մերկ, յոյսերու պէս լալկան...
Ու ճամբոյրըդ ժըլատ՝ քէնի վարանոտ ցոյց,
Ու ճամբոյրըդ գինով՝ սիրոյ ինքնամատոյց
Ու անկեղծ ճըրաւէր ու դեռ ճամբոյրըդ մութ
Լալով բերնիս վըրան իր ծանծրոյթը տըղմուտ...
Հեշտութեամբ, քաղցրութեամբ ճամբոյրըդ մեղաւոր
Ցոլքի պէս լուսաըծակ քու բերնիդ վըրայ աղուոր.
— Օ՜, մեր գուրգուրանքին խաւարին մէջ անել
Բոլոր ճամբոյրներուդ ինչպէ՞ս ճաշիւն ընել։

* * *

Այս գիշեր մտածեցի քու մարմինիդ մասին։ Քու մարմինդ տխուր եւ մերկ էր, ծաղիկի մը պէս որ կրնայ իր բաժակը փակել արեւածագէն առաջ։ Ու սիրտս ցաւեցաւ որ ան պիտի մնայ աղքատ ու զրկուած, մինչդեռ իմ ձեռքերուս վրայ զգուանքներս պիտի յոգնին յուսալէ ու բերնիս վրայ համբոյրներս պիտի հիննան։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

10—15,000 ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐ

«ԿԸ ՄԵՌՆԻՄ ԳՈՐԾՍ ԿԻՍԱՏ ՁԳԱԾ»

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՍԱՆ-ՖՐԱՆՍԻՍՔՕ, 9 Սեպտ.

Անշուշտ իմացած էք ազգային մեծ հերոսին, Անդրանիկի մահուան պարագաները։ Գոյժը այնքան անակնկալ էր մեզ, մօտաւորներուս, որքան ձեզ՝ հեռաւորներուդ։ Ժամանակը իր խաղը խաղացած էր այդ երկաթեայ մարդուն մէջ, բայց անոր աչքերուն մէջ մենք տակաւին կը տեսնէինք շանթը. զոր խլած էր Սասնոյ սարերէն, եւ անոր ձայնէն կը լսէինք որոտը, զոր ամբարած էր իր կրծքին տակ հայկական անյատակ տառապանքէն։ Ցաղթ հասակը, կրակ նայուածքը գոռ ձայնը մեզ համար երկաթէ գրաւականներ էին թէ Արծիւը որքան ալ տարիքն առած, տակաւին ընդունակ էր սաւառնելու լեռ ու ժայռ, թնդացնելու երկինք գետին տենչավառ։

Օգոստոս 30ին, սակայն, ժամանակը ծալեց թեւերը հպարտ արծիւին։

Վերջին 7—8 տարիները Անդրանիկի վայրէջքն եղան։ Մինակ մնաց գրեթէ։ Կ'ապրէր մարդոց հետ, որոնք միայն հիացում ունէին իրեն հանդէպ, երբեմն խառն, երբեմն անխառն շարժառիթներով, բայց անոնց եւ ոչ մէկը կրնար հասկնալ զինք։ Կ'ապրէր մինակ, խաղաղականի ափերուն վրայ, ուր ի զուր փնտռեց խաղաղութիւն։ Կռիւն էր իր տարերքը, ինչպէս անգամ մը գեղեցիկ կերպով կը բնորոշէր Վարանդեան։ Խաղաղ կեանքը սպանիչ էր փոթորկալի այդ կեանքին համար եւ իրաւ սպաննեց զայն աւելի քան տասը տարի կանուխ։

* * *

Հերոսի մարմինը Չիքօյէն փոխադրուեցաւ Ֆրէզնօ։ Սեպտ. 6ի երեքշաբթի օրը Մեռելատունէն տարուեցաւ Հայոց Երրորդութիւն եկեղեցին, ուր մնաց պահակներու հսկողութեան տակ։ Հայ ժողովուրդի զաւակները հարիւրով ու հազարներով, Քալիֆորնիոյ մօտաւոր ու հեռաւոր քաղաքներէն, մինչեւ Սակրամէնթօյէն, Սան Ֆրանսիսքոյէն, Լոս Անճէլոսէն կ'երթային իրենց վերջին այցելութիւնը տալու հերոսին։ Այսպիսի յարգողներու թիւը կը հասնի 10—15,000ի։

Յուղարկաւորութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 7ին, Չորեքշաբթի օր, սկսաւ առաւօտեան ժամը 8ին եւ վերջացաւ ժամը 3ին, կէսօրէն ետք։ Ֆրէզնօի եւ շրջանի Հայերը, աշխատաւոր թէ վաճառական, դադրեցուցած էին իրենց աշխատանքը։ Համաձայն տեղական թերթերու, 10—15000 Հայեր ներկայ էին յուղարկաւորութեան մօտ 1000 ինքնաշարժներ մեծ մասով զարդարուած ամերիկեան եւ հայկական դրօշներով — կը հետեւէին հերոսի մարմինին դէպի Հայոց Արարատ գերեզմանոցը։ Եկեղեցին խռնուած էր ծայրէ ծայր, եկեղեցւոյ աստիճանները, հրապարակը, հանդիպակաց «Ասպարէզ»ի շէնքը եւ հրապարակը եւ երկու շէնքերուն միջեւ գտնուող ճամբան նոյնպէս խռնուած էին բազմութեամբ որ պատեհութիւն գտած չէր ներս մտնելու։

Կրօնական արարողութիւնը կատարուեցաւ Քալիֆորնիոյ շրջանը գտնուող երեք քահանաներու եւ երկու վարդապետներու մասնակցութեամբ, առաջնորդութեամբ Ֆրէզնօի քարոզիչ Վարդան վարդապետ Գասպարեանի։

Յուղարկաւորութեան ընդհանուր վերահսկիչն էր, հերոսին զէնքի ու գաղափարի ընկեր, Տարօնցի հրամանատար Սմբատը։ Դագաղակիրներն էին երկու տասնեակ զինուորներ, Անդրանիկի տղոցմէն եւ մեծ պատերազմին մասնակցող Հայերէ։

(ԽՄԲ.— Այստեղ զանց կ'առնենք կարգ մը մանրամասնութիւններ, որոնք հրատարակուած են «Յառաջ»ի Գշ. օրուան թիւով։)

Հերոսի դագաղին առջեւէն Շոփէնի մահուան քայլերգը կը նուագէր 25 անձերէ բաղկացած զինուորական նուագախումբ մը, ղեկավարութեամբ Պ. Պօղոս Պօյսեանի։ Դագաղին ետեւէն զինուոր մը կը տանէր զօրավարին սպիտակ ձին, որու թամբէն կախուած էին հրամանատարական սուրը եւ կօշիկները։

Պատուոյ դագաղակիրներն էին զանազան հաստատութեանց ներկայացուցիչ Հայեր, որոնց շարքին մէջ էին նաեւ ընկեր Մ. Գ. Փէրահեան եւ Յ. Կ. Նշիկեան։

Երբ հերոսին մարմինը հասաւ Արարատ գերեզմանատունը՝ օդանաւ մը երեք անգամ պտոյտ ըրաւ անոր վերեւ, եւ պատանի Գէորգ Շէխօեան վարդեր ցանեց հերոսին վրայ Ֆրէզնօի հայ պատանիներու մէկ եղբայրութեան անունով։

Բազմաթիւ հաստատութիւններ, անհատներ ծաղկեպսակներ դրած էին հերոսին դագաղին վրայ։ Ամէնէն ուշագրաւն ու խորհրդաւորն էր Հ. Յ. Դ. զինանշանը, զոր հրամանատար Սմբատ դրաւ Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէին կողմէ։ Զինանշանը բանուած էր անթառամ աստղածաղիկներով. խոփը՝ մութ կարմիր, դրօշը՝ սպիտակ, սուրը՝ արեան կարմիր, բահը՝ կանաչ, գրիչը՝ ոսկեգոյն եւ ամէնէն վերը՝ հետեւեալ բառերը՝ ԱՆՄԱՀ ՀԱՅԴՈՒԿԻՆ։ Ամերիկեան թերթերը այս ծաղկեփունջին նկարը հրատարակեցին նոյն օրն իսկ։

Գերեզմանոցին մէջ բարձրացուած էր բարձր ու ընդարձակ վրան մը, որուն տակ դրուեցաւ դագաղը ծաղիկներով շրջապատուած։ Հրամանատար Սմբատ խզելով տիրական լռութիւնը, շինականի պարզ լեզուով, գոռ ձայնով յայտարարեց թէ Անդրանիկը ամէնէն աւելի կը պատկանի իր զէնքի ընկերներուն, որոնց հետ ապրած է աւելի քան 25—30 տարիներ։ Այս առթիւ դարձեալ կրկնեց այն ուխտը, զոր 25 տարիներ առաջ կրկնած էր իր հրամանատարին, Սասնոյ լեռնե… բարձրանալու ատեն. «Դարձեա… պատրաստ եմ ծառայելու հայ… րենիքին, հնազանդ անոր հրա… ւէրին»։ Եւ վերջին անգամ Սմ… բատ համբուրեց իր նախկին ընկե… հրամանատարը յանուն իր զէնք… գաղափարի ընկերներու, յանուն… կռուող ու մարտնչող Մուշ ու Սա… սունին։ Սմբատի օրինակին հետեւ… եցան Առաքելոց վանքի տղաներ… րէն երկու երեք հոգի։ Սրտառու… էր տեսարանը, երբ Սմբատ ի… ուխտը կը կրկնէր, համբոյրէ… դրոշմէր, ու իր եւ ընկերներ… բարեւները կը ղրկէր Սերոբ Փա… շային, Գէորգ Չաւուշին, Մուր… տին ու բոլոր նահատակ ընկերնե… րուն։ Ներկաներու աչքերէն ա… ցունքները կը հոսէին։

Հերոսին վերջին խօսքեր… ղած են.

— Մահիս ցաւ չէ ինծի համ… կը մեռնիմ գործս կիսատ ձգած… կը ցաւիմ որ թուրքերը պիտի… ուրախանան»։

(Վերջը յաջորդով)

ԱՆՏԱՌՈՒՄ

Ու խշում են մէկիկ - մէկիկ տերեւները ծառերի,
Լուսաշաղախ ու երազուն, իրար թեւի ծափ տալի։
Գգւում, փարւում յուռ ու անձայն. ծածուկ - ծածուկ համբուրւում,
իսկ ծառերի նուրբ ծայրերին հոգիներ են սաւառնում,
իրենց երկրի բոյնը թողած զեփիւռի հետ սլսլում։

կանաչ գետնին, մամռոտ կոճղին, այստեղ այնտեղ ամէն տեղ,
թափթփուած են սեւ մարմիններ — անբան փտած տերեւներ։

Ո՞վ է կանչում, ո՞վ է երգում, հեռւում անձայն քրքջում,
Ո՞վ է փչում փողը պղինձ, չար ու նենգոտ հռհռում։
կանաչ գետնին, մամռոտ կոճղին, տեղ - տեղ քարոտ թմբերին,
թափթփուած են դատարկ տուփեր — առանց հոգի էակներ։

Ու խշում են մէկիկ - մէկիկ տերեւները ծառերի,
ձռճռալով ծռւում են վար մատաղ ճղներն նոճիի.
մերթ փարւում են հոգիներին ծփանքներով բիւրաւոր,
մերթ խաղում են, օրօրւում են իրենց յատուկ նազանքով։

Հեռո՛ւ, հեռո՛ւ, ծովի վրայ, կամարներում երկնքի,
բիւրեղ, յստակ հոգիներ կան, որ թեւ առած կը ճախրեն։

Քարոտ թմբի մութ խորքերից, սեւ տների փեղկերից,
Ո՞վ է փչում փողը պղինձ, չար ու հեգնոտ քրքջում...
Ո՞վ է կանչում, ո՞վ է երգում, անձայն նենգոտ հռհռում,
կեռ երկաթեայ իր մանգաղով դալար բոյսերը հնձում...

. . . .

— մեծ ծառերի նուրբ ծայրերին հոգիներ են սաւառնում։

Շավիլ

ԼԱՕ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՊԱՐԵՐԳ ՄՈՒՇԷՆ

Կիգէ՛ր Չրի՛կ բանձրիկ սարեր…
Կիգէ՛ր ձէնի՛կ մանտրիկ բաղ…
րուն, եա՛ր, եա՛ր…
Բերանդ էր տիւիթ,
Լեզուիկդ էր ղալամ՝
Լէ՛ լէ՛ եա՛ր եա՛ր…

Ծոցերդ էր բաղչա,
Ցանած էր քալամ,
Ես որ քեզ կը սիրեմ,
Թո՛ղ խօսէ ալամ։
Լէ՛ լէ՛ եա՛ր եա՛ր…

Հօ՛սկա հէր, Սատամբոլ …
ղտար տեղ էր
Դալմամ իմ կտրի եա՛ր, եա՛ր…
նը նեղ էր
Քո շունչ օր կը շնչեմ եա՛ր
Իմ բերնին դեղ էր։
Լէ՛ լէ՛ եա՛ր եա՛ր…

Բօստան եմ ցանի
Հէտա, տարու կող,
Ձեղաւ շամամ մը…
Որ ճամբեմ եարոջս փո…
Վա՛խ լէ՛ լէ՛ եա՛ր,
Հէր եարըմ եար է՛, եա՛ր,
Եարըմ քօվանդի (կը պարէ…
Հաւաքեց՝ Աւետիս Շիրոյեան

ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ԵՐԳ ԱՐԱԲԿԻ…

Ամպերը ամպերուն տակը,
Ծնկակս ծնկիդ տակը,
Ես քեզ որտեղ սիրեցի,—
Աթլաս եորղանին տակը։

Ամպեր է, ձիւն չի գար,
Մթներ է, տուն չի գար,
Ինկեր եմ բարձիս վրան,
Աչքերուս քուն չիգար։

Տէօշէկ ձգեմ փոթ կուգայ,
Աճապ աղաս ե՞րբ կուգայ,
Ես աղայիս քէօլէն եմ,
Ծոցէն մուշկի հոտ կուգայ։

Հաւաքեց՝ …

...ԽՈՒԹ.

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՀՈԳԻՆ

...եր ատղին ճայլին գարաճի-...բներու միութիւնը եւ «Ազ-...յին»ներու ընկերութիւնը ...ման» ճանդէսները ու ճոգե-...ստ կը կատարէին Անդրա-...կի յիշատակին, անդին, թուր-...ոյ մէջ, ինչպէս Թուրք Թեր-...բը կը գրեն, իմամ ու մոլլա, ...ոյր ու թաթար, նստան ա-...ին՝ մաղթելու ճամար որ ...դրանիկի ճոգին դժոխք եր-...յ: Որովճետեւ, «զարգացած» թուր-...ւ, կախաղանէն զատ, ունի ...փառատիճ ճամար նոր մի-...ց մը, դժոխքը, ուր կը ղրկէ ...ն Անդրանիկը: Լօզանի դաշ-...րէն ի վեր, սովորութիւն է ...ւ թուրքին, ինչ որ ուզէ: Եւ ...րերուն այս մաղթանքն ալ ...րագործուեցաւ: Անդրանիկ ...ժոխք գնաց:

* * *

Երբ Անդրանիկ դժոխք մտաւ, ...ոփ զարկին դժոխաբնակ Հա-...րը — ամէն տեղ գաղթական ...ունինք: — Առաջին անգամ լուր ...աւ Սուլթան Համիտ, որ աղ-...նկ կը ծախէր դժոխքին մէջ: ...ուլթան Համիտ սաճմանադրա-...կան մեղրալուսնի օրերուն մե-...ած ըլլալով, երկուստեք ճամա-...ձայնութեամբ մը, ղրկուած էր ...դժոխք: Եթէ աւելի ուշ մեռնէր, ...Թիւս արքայութիւն տանէին ...թուրքերը): Համիտ սկսաւ դո-...ղալ, սարսափաճար: Սադայէլին ...ձեռքերը լզեց, աղաչելով ու ...մեռելով.

— Եղբա՛յր, այս աւազակին ձեռքէն ազատելու ճամար կա-...նոս մեկնեցայ երկիրէն, բայց ...ոնէն չկրցի ազատիլ:

Հայերը երգերով ու ուրախու-թեամբ դիմաւորեցին Անդրա-նիկը: Երբ Սադայէլ տեսաւ Անդ-րանիկի դէմքը, կատու դար-ձաւ, կծկտեցաւ ու սմքեցաւ:

— Ինծի տուր տեղդ, — ըսաւ Անդրանիկ խիստ ձայնով:

Եւ գրաւեց դժոխապետու-թեան աթոռը:

— Չնուցէք զինոցն եօթնպա-տիկ..., ճրամայեց Անդրանիկ:

Հայերը գործի սկսան: Երբեք դժոխք այդքան բոց ու ջերմու-թիւն տեսած չէր: Իւղի կաթ-սաները կ'եռային, երկնածուխ-ները լավայի նման Թանձր բո-ցեր կ'արձակէին,

Անդրանիկ, իբրեւ ճրաման, ալքը շարժեց:

Հայերը բռնեցին անոնք, ո-րոնց ճանդէպ վրէժ ունէին ճա-զարաւոր տարիներէ ի վեր: Ա-ռաջին անգամ Սուլթան Համի-տը, զոր նետեցին եռացած իւղի կաթսային մէջ: Համիտ վայրկե-նական ածուխ դարձաւ կաթ-սային մէջ: Այնքան կ'եռար իւղը, որ դուրս նետեց զայն: Սուլթան Համիտ, ածուխի կտոր մը, սկսաւ աղաչել. — դժոխքին ու արքայութեան մէջ մեռնիլ չկայ: Յաջորդով կ'ըսեմ Թէ ետքը ինչ պատաճեցաւ:

ԸՆԿԵՐ ԾԱՓԻԿ

ԱՆՈՆՔ ՈՐ ՌՈՒՄԱՆԻԱ Կ'ԵՐԹԱՆ

(Պուքրէշի մեր սեփ. Թղթակցէն)

Հակառակ մեր յորդորներուն՝ զանազան Հայեր կը շարունա-կեն Ֆրանսայէն այս երկիրը գալ: Վերջերս դարձեալ քանի մը Հայեր Մարսիլիայէն Քոս-Թանցա կուգան, ռումանական հիւպատոսարանէն վիզա մը ճա-րած: Նաւաճանգիստի վերատես-չութիւնը զանոնք ներս չառներ՝ ներքին գործերու նախարարու-թեան կտրուկ ճրաճանգներուն ճամաձայն: Նանսէնեան անցա-գրով այս երկիրը մտնել ուզող որ եւ է Հայ՝ չարտօնուիր Ռու-մանիա բնակիլ, նոյն իսկ եթէ ռումանական ճիւպատոսարանէ մը մէկ կամ երկու ամսուան վիզա ստացած ըլլայ: Հետեւա-բար մեծ տուգանքներու կ'են-թարկուին բոլոր անոնք, որոնք իրենց ստացած մէկ կամ երկու ամսուան վիզաին ապաւինելով Ռումանիա կուգան, այն յոյսով թէ պիտի կարենան Ռումանիա մնալ, անգամ մը որ ոտք կոխեն ճոս: Այդպիսիները իրենց եկած շոգենաւով ետ կը ճամբուին, ենթարկուելով կրկնակ ծախքե-րու: Պարզ է ռումէն կառավա-րութեան տեսակէտը: Օտարները չեն կրնար Ռումանիա գալ, եւ եթէ առժամեայ այցելութեան մը ճամար ըլլայ իրենց դիմումը՝ կ'արտօնուին մէկ կամ երկու ամսուան ճամար. այդ պայմա-նաժամէն յետոյ անոնք ստիպ-ուած են մեկնիլ իրենց երկիրը. կառավարութիւնը ի ճարկին բռնի կը ճամբէ զանոնք: Բայց որովճետեւ Նանսէնեան անցա-գիրը ունեցողները անգամ մըն ալ չեն կրնար դառնալ իրենց Թողած երկիրը, եթէ վերադարձի յիշատակութիւն չկայ, ճետեւա-բար այդպիսիները Ռումանիա երբեք ներս չառներ ոստիկա-նութիւնը, վախնալով որ զա-նոնք ի ճարկին ճամբելու տեղ չունենար:

Ռումանիա կրնան բնակիլ ա-նոնք միայն որ 1925 Սեպտ.էն առաջ ճաստատուած են ճոս, եւ կամ Ռումանիա կը մտնեն ներ-քին գործերու նախարարութե-նէն նախապէս առնուած արտօ-նութեամբ մը:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Կաթող. Պատրիարքութեան դիւանէն կը ճաղորդեն մեզի.—

«Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորճուրդը 28 Օգոստ. Թուակիր պաշտօնագրով կը ծանուցանէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին անակնկալ նոր ճիւանդութիւնը (Թոքատապ), որ Օգոստոս 3էն սկսելով շատ ծանր կերպով, պաճ մը մտաճոգութիւն պատ-ճառած է ամէնուն:

«Սակայն, շնորճիւ Հայ Կար-միր Խաչի նախագաճ բժշկապետ Ս. Կամսարականին, ճամալսա-րանի տնօրէն բժշկապետ Լեւոն Յովճաննէսեանին յարատեւ ջանքերուն եւ Հոգեւոր Գերա-գոյն Խորճուրդի անդամներուն եւ ամբողջ միաբանութեան ձեռք առած անձնուէր միջոցներուն, 20 օրուան ճիւանդութենէ մը ետք Հայրապետը վերագտած է իր առողջութիւնը, ի մեծ մխի-թարութիւն ճանուր ճայու-թեան:»

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԵԿՈՅ

«Մուրճ-Մանգաղ»ի Թղթա-կիցը կրասնոդարէն կը գրէ (4 Սեպտ.).

Մեզանում կազմակերպուելիք միջազգային երեկոները մի տե-սակ խթան են հանդիսանում, որ զանազան ազգութիւնների աշխա-տաւորներին իրար հետ աւելի սերտօրէն կապեն: Նման երե-կոյի անուան տակ, «Ազգային փոքրամասնութիւնների» (Նաց-մէն) ակումբը հրաւէր էր ղրկել: Երեկոն անկազմակերպ էր: Ծրա-գիրը բաղկացած էր մի փոքր դասախօսութիւնից եւ ապա անց-կացան եւրոպական պարերին: Դասախօսութիւնից անմիջապէս յետոյ մի քանի «հերոսներ» իրար անցան, ու սկսեց մի կողմէ ասիական, միւս կողմը եւրոպա-կան պարեր: Փոշի մի կողմից, «Հա՜ջա՜ն» միւս կողմից, հա-հռոց կազմում էին մի ընդ-հանուր «Ներդաշնակութիւն»: Ակումբում այս օրն ով ասես չկար, առաջին կարգի առեւտրա-կաններից մինչեւ շուկայի մսա-գործը:

Այսպիսի բալագանային «վե-չերներ» շատ ենք տեսել, որոնք բացի վնասից ոչ մի օգուտ չեն տալիս: Եւ երեկոն վերջացաւ տուր ու դմփոցով:

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԵՐՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցու-թեան կոմիտէի Նախաձեռնու-թեամբ, Երկուշաբթի 19 Սեպտ. կէսօրէ վերջ, տեղի ունեցաւ Անդ-րանիկի յիշատակին Նուիրուած սգաճանդէս մը, Գ. Թաղապետա-րանի սրաճին մէջ: 19 Սեպտ.ը գեղեցկօրէն կը զուգադիպէր Ա-բարայի Հերոսամարտի 9րդ տա-րեդարձին: Այսպէսով ինքնին պատմական այդ օրը կրկնապէս պատմական կը դառնար Հերոսին Նուիրուելով, ու խանդավառ ցոյց մը կը դառնար, խուռներամ ու անօրինակ բազմութեան մը Ներ-կայութիւնով:

Բեմին ճակատը Անդրանիկի մեծադիր Նկարը, Հայրենասիրա-կան միութիւններու ու Դաշնակ-ցութեան կողմէ ղրկուած ծաղ-կեպսակներու մէջ, պսակուած Հայ եւ ֆրանսական կիսաբարձ եռագոյններով:

Հանդէսին կը Նախագաճէր Արսլանեան քաճանան, որ պատ-շաճ խօսքերով բացումը կատա-րեց եւ հրաւիրեց Ներկաները, յոտընկայս յարգել Հերոսին յի-շատակը եւ ունկնդրել Շոփէնի մաճուան քայլերգին:

Ընկ. Զուլէքեան փառաբանեց Հերոսին յիշատակը:

Երկրորդ խօսողն էր ընկ. Մ. Գուլումճեան, որ Ներկայացնե-լով Հերոսին փառաւոր կեանքը եւ քսանըհինգ տարուան դիւ-ցազնական մարտնչումները, դի-տել տուաւ. «Մեծ ձուկերը մեծ ովկիանոսներու մէջ կը լողան: Անդրանիկի Հոգին Հսկայ կէտ ձուկի մը Նման կը լողար այդ ովկիանոսին մէջ տիրապէս, իբրեւ Հարազատ միջավայր: Որքան ա-տեն որ ովկիանոսին մէջ էր ու փոթորկումներու, ան այլասերած-ներու աչքին «աւազակ» էր: Այդ փոթորկոտ ովկիանոսը Հ. Յ. Դաշ-Նակցութիւնն էր: Օր մը փոր-ձուեցաւ դուրս գալ ովկիանոսէն ու աշխարհ տեսնել, Նոր աշխարհ տեսնելու: Դուրս եկաւ ուրիշներու ծափին ու ծնծղային տակ: Դուրս գալուն ովկիանոսէն, խեղդուեցաւ փոքր լճակի մը մէջ»:

Երրորդ բանախօսն էր ընկ. Արրօ, որ Անդրանիկի զինուորը եղած էր մեծ պատերազմին: Կարգ մը դրուագներ պատմելով ընկերը յուզեց Ներկաները եւ ուխտեց Հրապարակաւ շարունա-կել Հերոսի քալած ճամբէն, մինչեւ Նուիրական գործին յաղ-թանակը:

Մերթ ընդ մերթ Նուագա-խումբը կը հնչեցնէր Թախծոտ եղանակներ: Նախագաճը, փակեց Հանդէսը, շեշտեց թէ մեզի պարտք կ'իյնայ, վառ պաճել մեր մէջ, ազգասիրական ու ա-զատական ոգին, որուն Համար Անդրանիկ պայքարեցաւ տասն-եակ տարիներով, Սասունի երկ-Նամերձ լեռներուն վրայ եւ Տա-րօնի անդնդախոր ձորերուն մէջ:

Նուագախումբը կը բաղկա-Նար ընկ. Ս. Թիրեաքեանէ, Ա. Մելքոնեանէ, Օր. Շաճպազեանէ եւ Գ. Եագըճեանէ: Որքան լաւ կ'ըլլար՝ եթէ շնորճալի օրիորդը եւ յարգելի պարոնները Նախաձեռ-Նութիւնը ստանձնէին Հիմը դնե-լու Հայկական փոքր Նուագա-խումբի մը: Ընկ. Շիշմանեան արտասանեց «Ափ մը Մոխիր»ը:

Վաճէ

ԿԵԱՆՔԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ.— Հոս բաւական ան-գործներ կան, բայց գործազր-կութիւն չկայ: Նոր շէնքեր եւ յարկաբաժիններ կը շինուին. և օրէ օր անգործները կը Նուազին: Միայն թէ, դիւրին չէ գործ գտնել: Օր մը իտալացի վար-պետի մը դիմեցինք: Մեր ազ-գութիւնը Հարցուց, եւ երբ յայտնեցինք թէ Հայ ենք, «տեղ չկայ» ըսաւ:

Անցեալներն ալ Փարիզէն մէկ երկու տղաներ եկեր էին աշխատելու, բայց կը Նեղուին թէ սենեակի եւ թէ գործի Հա-մար: Խորհուրդ կուտանք չխաբ-ուիլ Հրապուրիչ խօսքերէ:

Յ. Օ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ռումանիոյ Շրջ. ժողովի տարեկան տեղե-կագրէն կը քաղենք Հետեւեալ որոշումները.—

Ռումանիոյ Ե. Ողիմպիականը սարքել 1928ի Սեպտեմբերի առաջին Կիրակին Պուքրէշի մէջ, իսկ ամառը Քոստանցայի մէջ կատարել ծովային մրցում-ներ՝ Նախաձեռնութեամբ տե-ղական մասնաճիւղին:

«Հ. Մ. Ը. Մ.ի օրը» այս տա-րի սարքել Նոյ. 13ի Կիրակի օրը: Նոյն օրը առտուն եկեղեցի-ներու մէջ կատարել տալ Հոգե-Հանգստեան պաշտօն՝ մեռնող մարզիկներու եւ սկաուտներու յիշատակին, կէսօրէ յետոյ կամ գիշերը՝ ժողովրդական Հանդէս-ներ:

Որոշուեցաւ «բացառիկ Արի» մը լոյս ընծայել «Հ. Մ. Ը. Մ.ի Օր»ուան առթիւ:

Պաշտօն տրուեցաւ Ռումա-Նիոյ Շրջ. վարչութեան Համա-ձայնիլ ուրիշ շրջաններու Հետ՝ Հայաշատ կեդրոնի մը մէջ ստեղծելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կեդր. մարմին մը՝ զանազան շրջան-ներու կողմէ անուանուած Ներ-կայացուցիչներու մասնակցու-թեամբ:

Անգամ մը եւս Հրաճանգուե-ցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր շարքե-րուն Հեռու մնալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի չէզոքութիւնը կասկածի տակ ձգող ամէն քայլէ ու արտայայ-տութենէ:

Որոշուեցաւ 1928ի շրջանին տոաքելութիւն մը կազմակեր-պել դէպի Մոլտավիոյ Հայա-շատ քաղաքները:

Պարտք դրուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերուն վրայ՝ իրենց ա-ջակցութիւնը չխնայել Հանրա-յին բարենպատակ Հաստատու-թեանց ու ձեռնարկներու:

Որոշուեցաւ Հետաքրքրուիլ ցրուած որբերու վիճակով:

Քուէարկուեցաւ Շրջ. պիւտ-ճէ մը 1927—1928 տարուան Համար, 370,000 լէյ մուտքով եւ ելքով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԿՈՌԻԻՆ ԿԱՐԱՍԸ.— Երեք քօքուրներ, Թիւլըրի գետեզեր-քը, խնջոյքի սեղանի մը շուրջն էին բազմեր: Սակառ մը ուտիք, խոշոր խոզապուխտ (ժանպոն) մը, զանազան ուտելիքներ, պար մը գինիի շիշ:

Երեք քօքուրները ախորժա-կով կը լափէին եւ կը խմէին, օրհնելով Ակոռիին կարասը: Մէկը միս կ'ուտէր, միւսը կը խմէր, զիրար չէին հասկնար: Մէկը կը մռմռար, միւսը ինթեր-Նասիօնալ մը Թող կուտար, եր-րորդը ուրախութենէն կուլար:

Յանկարծ, քաղքենի անցորդ-ներ անցան եւ աչք մը Նետեցին անոնց վրայ, որոնք Ակոռիին կարասին շուրջն էին բազմեր: Շատ տեսա՞ն անոնց ուրախու-թիւնը, եւ «գողութիւն է» Նկա-տեցին, կարծես իրենք երբեք գողցած չէին: Ու լուր տուին ոստիկանութեան: Երեք քօքուր-ները փախան, ձգելով գինին ու խոզապուխտը, եւ Հարուստ սե-ղանը:

Սակայն ոստիկան մը յաջո-ղեցաւ բռնել մէկուն օձիքէն: Հարցաքննութեան պաճուն քօ-քուրը ըսաւ թէ չի ճանչնար իր սեղանակիցները, որոնք Հալե-բէն Թողուցած ու սեղան պատ-րաստած էին, զինք ալ կանչած՝ խնջոյքի:

ԿՆՈՋ ՊԱՏԻՒԸ.— Տիկին Պոն-թէ անդարմանելի Հիւանդու-թեան մը բռնուած էր, ոչ մէկ բժիշկ կրցած էր բուժել զինք:

Եւ Հիւանդութիւնը, երիտա-սարդութեան օրերէն սկսած, իր Հետ մեծցած էր: Լսելով եր Ռէմ գիւղին մէջ ամենաբույժ մը կայ, որ Հրաշքներ կը գործէ, վազեց Հրաշագործին մօտ:

Ամենաբույժը աղօթեց եւ Հա-ւատք տուաւ որ քանի մը օրէն պիտի բժշկուի վերջնականա-պէս: Տիկին Պոնթէ, խանդավառ, կը Հեռանար, երբ ետեւէն Հա-սաւ անծանօթ մը, որ ըսաւ թէ ինք ամենաբույժին քարտու-ղարն է: Յետոյ ուրիշ բաներ ալ ըսաւ, Համոզեց, ամայի անկիւն մը տարաւ եւ բռնաբարեց: Տի-կին Պոնթէ չուզեց բողոքել, չվշտացնելու Համար ամենա-բույժը, որուն երախտապարտ էր:

Սակայն վախցաւ որ ամու-սինը կ'իմանայ: Եւ շիտակ գնաց քրոջը քաղաքը: Խիղճը չՀան-դուրժեց, կանչեց ամուսինը եւ խոստովանեցաւ: Կատղեցաւ Պոնթէ եւ կնոջ ձեռքէն բռնելով տարաւ Ռէմ: Կանչեց քարտու-ղարը: Յետոյ ատրճանակը կրա-կեց քարտուղարին կուրծքին եւ գետին փռեց զայն:

ՊԶՏԻԿ ՆԵՐՈՆԸ.— Սէն-Պրի-ըօի մէջ Ֆրանսացի փոքրիկ տղայ մը, մեծ փափաք մը ունէր Հրդեհ տեսնելու: Շարունակ կ'ա-ղօթէր որ Հրդեհ մը ըլլայ, որ-պէսզի դիտէ եւ Հրճուի: Յետոյ խորհեցաւ ինք պատրաստել Հրդեհը: Լուցկին գրպանը դրաւ եւ գնաց Հօրը մարագը: Կրակ տուաւ, դուռները գոցեց, բարձ-րացաւ ծառի մը վրայ եւ դիտեց Հրդեհը Հրճուագին: Ամբողջ շէն-քը այրեցաւ մոխիր դարձաւ: Երբ Հրդեհին մասին քննութիւն կը կատարուէր, փոքրիկ Ներոնը յայտարարեց թէ ինք վառած էր մարագը, Հրդեհ մը տեսած ըլլալու եւ դպրոցին մէջ լաւ շարադրութիւն մը գրելու Հա-մար:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՎԱՅՐԵՆՈՒ-ԹԻՒՆ.— Սթրազպուրկի մօտ, Քրնտվիլէր գիւղին մէջ Հողա-գործ մը, Կանթէր, խման մըն էր, այնքան որ կինը կշտացած էր ծեծէն: Իրիկուն մը, Կանթէր դարձաւ տուն: Կինը, այս ան-գամ քաջութիւն զգաց, գլորեց սանդուխէն վար: Յետոյ ընկե-րակցութեամբը իր փեսային եւ երկու աղջիկներուն, բաՀով ու բրիչով սպաննեցին զայն: Ոս-տիկանութիւնը պարտէզին Հո-ղին մէջ գտաւ բաՀ մը, որ ա-րիւնաթաթախ էր եւ կոտրած: Ոճրագործները խոստովանեցան ամէն բան:

"ՅԱՌԱՋ"ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՈՂՋՈ՛ՅՆ ԸՆԿԵՐՆԵ՛Ր

— Պատգարա՛կ, ռռնաց Թէօ-տորովիչ կատաղի. ինչո՞ւ Թիկնա-թոռ մը չբերիք. շուտ մէկզի նե-տեցէք ատիկա: Այդ մարդիկը չարժելու Համար մէջքերնուն կից կ'ուզեն. տեսէք ես ի՛նչպէս կ'ընեմ:

Եւ մեզի միջամտելու ատեն իսկ չձգելով, զօրավարին դէմքին ոտքի այնքան ուժեղ Հարուած մը իջեցուց, որ անոր քիթը ճզ-մուեցաւ եւ աջ աչքը պայթե-ցաւ...

Յետոյ, սկսաւ ռռնալ.

— Կ'ուզե՞ս որ Նորէն սկսիմ, շո՛ւն, ոտքի ելիր շուտ:

Տեսայ որ Քարասօֆ դէպ դե-ղին կտրած էր. անոր աչքերուն մէջ կարդացի՝ Թէօտորովիչը տա-պալելու որոշում մը. արդէն ձեռքը ատրճանակին տարած էր...

Բարեբախտաբար, բանտա-պաՀներն ալ, այս զզուելի տե-սարանէն գարշած՝ միջամտեցին եւ զօրավարը վերցնելով՝ տարին:

Իր սխրագործութեամբ Հը-պարտ՝ եւ առանց կասկածելու Թէ մաՀուան քսուած էր, Թէօտորո-վիչ մեզի դարձաւ եւ՝

— Ասոնք կարգի բերելու միակ միջոցը այս է, ըսաւ: Եւ երբ գնտանէն դուրս ելլելու բախտը ունենան, գառ կը կտրին:

— Անշուշտ, ըսաւ Քարասօֆ որ դժուարաւ ինքզինքը կը զս-պէր, այդ տեսակ դասէ մը յե-տոյ, Տուպասօֆ, Նորէն սկսելու փափաք չիկրնար ունենալ. բայց, Հիմա, ո՞ւր կը տանիս զայն:

— Ո՞ւր կը տանի՛Ն, բայց գն-տա՛Ն: Մասնաւոր բաժինը, մենք ալ արդէն ետեւէն պիտի երթանք, որովհետեւ, պէտք է որ գիտնամ թէ՝ ի՞նչ եղած է Միլէնա կուռքօն:

— Գիտես թէ, մարդ պէտք չէ տեսնէ մեր անոր Հետ դուրս ելլելը: Հոս անշուշտ գաղտնի ելք մը ունիս:

— Անշուշտ, այդ կողմէն Հանգիստ եղիր: Մարդ չպիտի Նշ-մարէ. շուրջերնիս պիտի պարպեմ, Հետեւեցէք ինծի:

Հասանք աշտարակի մը առ-ջեւ, որուն դուռը կը պաՀպանէր զինուոր մը:

— Հոս է, ըսաւ, մասնաւոր բաժինը:

ՊաՀապաններուն սենեակը մտնենք, որ քառուշուէ կօշիկներ առնենք:

— Քառուշուէ կօշիկնե՛ր. ի՞նչ ընելու Համար, Հարցուց Քարա-սօֆ:

— Բայց... գնտանները եր-թալ տեսնելու Համար:

— Բայց ատոր Համար քառ-շուէ կօշիկի ի՞նչ պէտք կայ:

— Հարկաւ պէտք կայ, քանի որ գնտանները պեղուած են Լա-տօկա լճին տակը եւ միշտ ո-ղողուած են:

— Բայց այն ատեն, բան-տարկեալները ինչպէ՞ս կ'ապրին Հոն:

— Այդ իրենց գիտնալիք բանն է. գլխուս մէջ ուրիշ Հոգ չունի՞մ կը կարծես, որ ատով զբաղիմ:

Եւ շնականօրէն աւելցուց.

— Յետոյ, մեռեր են կամ կ'ապրին եղեր՝ ինծի ի՞նչ: Չեմ գիտեր թէ քանի՞ Հոգի են. անուններն բնաւ չեմ Հարցու-ցած. իրենց կը մնայ իրարու Հետ Համաձայնիլ եւ ժամ առաջ «չուել». այդ շնորՀը միայն կրնամ իրենց մաղթել:

Այն տեսակ շեշտով մը կը խօսէր որ, չէի կրնար սարսուռս զս-պել. Քարասօֆ տժգունած էր:

Բայց, այդ պաՀուն իսկ, Հաս-կցայ թէ՝ Թէօտորովիչ դատա-պարտուած էր եւ թէ, յետագա-յին, ինչ որ ալ պատաՀէր, ան ողջ չպիտի ելլէր այդ զզուելի կոյա-Նոցէն, ուր ցեխի մէջ թաթխուած, արիւն-արցունք թափելով, Հարիւ-րաւոր զոՀեր կը փճանային:

ԴԺՈԽՔԻՆ ՄԷՋ

Եւ այն ատեն, եզերական վայրէջքը դէպի դժոխք սկսաւ:

Անցնելէ յետոյ մգլոտ ու աղ-տոտ պատերով Նրբանցքէ մը, ո-րուն երկու կողմերը ամրափակ խցիկներ կ'եզերէին, մօտեցանք տեսակ մը շրջափակի, որուն մէջ-տեղը՝ ծակ մը կը յօրանջէր...:

Ծակին վրայ ծռելով, Թէօ-տորովիչ սուլիչը սուր կերպով Հնչեցուց, պաՀ մը սպասեց, յե-տոյ կանչեց.

— Հէ՜յ, Սէզարօֆը Հո՞ղ է:

Գետնին խորերէն եկող ձայն մը պատասխանեց.

— Պատրա՛ստ Հրամանիդ, ընկե՛ր:

— Լա՛ւ, ղրկէ՛ երկաթ սան-դուխը:

Զսպանակի մը թուլնալուն ձայնը առինք, եւ տեսանք որ ծա-կէն վեր սանդուխ մը կը բարձ-րանար:

Մեզի դառնալով, Թէօտորովիչ ըսաւ.

— Այս սանդուխը իմ Հնարքս է: Անոր շնորՀիւ փախուստի ամէն միջոց վերցած է: Ինչպէս կը տես-նէք, ան Հաստատուն չէ: Ուզուած կերպով կարելի է զայն իջեցնել կամ բարձրացնել: Բայց ամբողջ բանտին մէջ միայն մէկ պաՀա-պան կայ, որ գիտէ անոր գոր-ծածութեան եղանակը: Այդ պա-ՀապաՆը Սէզարօֆն է: Երբ Նոր բանտարկեալ մը գայ, Սէզարօֆ վեր կը Հանէ սանդուխը, երբ բան-տարկեալը վար իջնայ, սանդուխը վար կ'առնէ. այսքան միայն:

— Այնպէս որ, ճչդեց Քարա-սօֆ, անգամ մը վար իջնելէ յե-տոյ, երբ մարդ անոր գործածու-թիւնը չիգիտեր, չի կրնար օգտա-գործել այդ գործիքը:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ԳԱԼ ԿԻՐԱԿԻ ԲՈԼՈՐԴ "ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ,,Ի ՄՐԱՀԸ – "ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՏՕՆԵԼՈ

տանիք պիտի տեղաւորուին Բաբեգործ. Ընդհ. Միութեան Արֆալուի ագարակին մէջ, որ ձրիաբար տրամադրուած է։ Մնացեալներուն համար ալ յարմարագոյն վայրեր ընտրելու ձեռնարկուած է։ Հալէպի Յանձնախումբն ալ պարապ կեցած չէ։ Սուրիոյ Արեւելեան մասերուն եւ տարբեր կողմերուն ուսումնասիրութեան համար քննիչ պաշտօնեաներ ղրկեց, գաղթականներու համար նոր գիւղեր ու աւաններ կազմելու դիւրութիւններ եւ յարմարութիւններ փնտռելու համար։

Պարզ աւազա՞կ թէ պոլշեւիկ

Ինչպէս գրեցինք, Մէրճան Ալթունեանի հրոսախումբին խնդիրը նոր փուլի մը մէջ մտած է։ Այժմ կը քննուի այն կէտը, թէ հրոսախումբը ունէ՞ր քաղաքական նպատակներ, եւ կապեր զանազան մարմիններու հետ։ Մանաւանդ ուշագրաւ կը նկատուի այն պարագան որ Մէրճան դիմած է սովիէթական դեսպանատունը եւ պոլշեւիկեան զանազան հաստատութիւններ։ Յետոյ աշխատած է շփման մէջ մտնել գործաւորական խումբերու հետ։

Ասոր վրայ ոստիկանութիւնը խուզարկած է ծխախոտի մթերանոցները, եւ կարգ մը բանուորներ հարցաքննած։ Վերջերս ծխախոտի բանուորներուն մէջ տեսնուած կարգ մը շարժումները ոստիկանութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած էին։ Յետոյ, ձեռքէ ձեռք կարգ մը յայտարարութիւններ կը բաժնուէր, ինչ որ ստիպեց ոստիկանութիւնը կանչել ծխախոտի գործարանին կարգ մը բանուորները եւ հարցաքննել։ Անցեալ Հինգշաբթի, երբ բանուորները գործարանէն դուրս կ'ելլէին, երկայնահասակ եւ թափթփած վրայ գլուխով մարդ մը կը սկսի գունաւոր թուղթեր բաժնել անոնց։ Ոստիկանութիւնը լուր առնելուն պէս քննութեան կը սկսի, եւ կեդրոնը կը տանի Թապաքիւսի ընկերութենէն ութը բանուորներ՝ Նէվզատ, Ալի, Զէքի, Իսմայիլ, Շէֆիք, Պէօյիւք Ալի, Սայիտ Զիա եւ Իսմայիլ Համտի։

Բաժնուած յայտարարութիւններէն մէկը կը հանուի Ֆէրիտ անուն ուրիշ բանուորի մը գրպանէն։ Յայտարարութեան մէջ դէմ դիմաց կային երկու անձերու պատկերներ։ Մարդոցմէ մէկուն ձեռքը տապար մը կայ։

Կատարուած քննութեամբ հասկցուած է որ Մուսթաֆա Քեազիմ անուն մէկն է յայտարարութիւնները բաժնողը։

Ամբաստանեալ Հրեաները ազատ արձակուած

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ դատարանը ազատ արձակեց այն ինը Հրեաները, որոնք ամբաստանուած էին թէ նախատական լեզու գործածած են Թուրքիոյ դէմ, հրեայ Օր. Էլզա Նիէկոյի յուղարկաւորութեան ընթացքին։ Հրեայ զինուոր Ավրամ, որ ամբաստանուած էր թէ յուղարկաւորութեան պահուն մարդու մը վրայ յարձակած է, 35 օրուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ։

«Դատարանի այս որոշումը քիչ մը զարմանք պատճառեց, որովհետեւ բոլորն ալ կը սպասէին որ ամբաստանեալները յանցաւոր պիտի նկատուէին։ Բնականաբար Պոլսոյ Հրեաները մեծապէս ուրախացան դատարանի այս վճիռին համար։»

Պոլսէն երէկ հասած հեռագրի մը համաձայն, ընդհ. դատախազը՝ դժգոհ այս վճիռէն, վերաքննութեան դիմած է եւ այս իմաստով խնդրագիր մը ներկայացուցած է վճռաբեկ ատեանին, սակայն շատ հաւանական չէ որ գոհացում տրուի իրեն։

⁂ Ծերունի Հրեայ մը՝ ժագ Պարտօ, որ կ'ըսէ թէ Ըսմէթ փաշայի ֆրանսերէնի ուսուցիչը եղած է թնդանօթաձիգներու վարժարանին մէջ, անարգական լեզուով ֆրանսերէն նամակ մը գրած է վարչապետին, նախատելով ընդհանուր դատախազութիւնն ու Թուրք մամուլը հրեայ աղջկան սպանութեան առթիւ անոնց բռնած դիրքին համար։ Պարտօ դատարանին յանձնուեցաւ եւ ընդհ. դատախազը դատարանին առջեւ խօսեցաւ հակահրէական խիստ ճառ մը։

—«Ո՛չ, հրեայ էֆէնտիներ, ըսաւ, համոզուեցէք որ Թուրքիոյ մէջ չկայ ո եւ է դատաւոր կամ ընդհ. դատախազ, որ պարզ ամբաստանութեան մը վրայ մէկը ձերբակալէ ու անիրաւօրէն դատապարտէ։ Երկրի մը մէջ, ուր աշխարհի ամէն տեղէն աւելի հանգստութիւն կը վայելէք, այս տեսակ ծանր ամբաստանութիւն մը ընելու համար, չեմ գիտեր թէ որքան խղճի խայթ ունեցած էք։ Դուք, որ հազարաւոր տարիներէ ի վեր ամէն տեղ չարչարուած ու հալածուած էք, եւ վերջապէս այս երկրին մէջ գտած ձեր հանգիստը, շատ ապերախտ զգացումի մը գերին էք։

«Ի՞նչ հարկ հեռուները երթալու։ Հրեայ հայրենակիցները չե՞ն որ ամէն օր, եւ մեր աչքին առջեւ, ամէնէն ծանր անարգանքը կը հասցնեն մեր ազնիւ ազգին։ Շոգենաւ մտէք, եւ անոնց կը հանդիպիք։ Անոնց խօսակցութիւնը կա՛մ եբրայեցերէն է, կամ աղճատ ֆրանսերէն մը, որմէ Ֆրանսացին անգամ բան չի հասկնար։ Չէք կրնար հանդիպիլ Հրեայի մը, որ թուրքերէն խօսի։ Այդ էֆէնտիները, ուրիշ տեղ չեն համարձակիր իրենց միտքէն իսկ անցընել այս անարգանքը, զոր կը հասցնեն մեր լեզուին, որուն հացովը կը կշտանան։ Ըսէ՛ք, ո՞ր Հրեան Գերմանիոյ մէջ կը համարձակի գերմաներէնէն տարբեր լեզուով խօսիլ։»

Այս խիստ խօսքերուն առջեւ ծերունի Հրեան սկսաւ դողդղալ եւ «խենթութիւն մը եկաւ վրաս, սխալեցայ, տարիքի խնդիր, կ'ընդունիմ սխալս» ըսելով ուզեց ինքզինքը արդարացնել։ Թուրք մամուլի միութիւնն ալ դատ բացած է Պարտոյի դէմ։

Քաշէնի ազատումը կը պահանջեն

Երեւփ. ժողովի ելմտական յանձնաժողովը սկսած է քննել 1928ի ելմտացոյցը, որուն շուրջ վիճաբանութիւններ պիտի կատարուին վերամուտին։ Յանձնաժողովի անդամներէն ընկերվարական Վալիէր առջի օր առաջարկ ներկայացուց, որ համայնավար երեսփոխան Մարսէլ Քաշէն, անդամ յիշեալ յանձնաժողովին, ազատ արձակուի բանտէն՝ կարենալ մասնակցելու համար ժողովներուն։ Այս առաջարկը ընդունուեցաւ յանձնաժողովին կողմէ եւ պաշտօն յանձնուեցաւ նախագահ Մալվիի, այս ուղղութեամբ դիմում կատարել դատական նախարարին եւ ի հարկին նոյն իսկ վարչապետին։

⁂ «Իւմանիթէ»ի խմբագրապետ եւ երեսփոխան Վայեան Քուտիւրիէ դատական հետապնդումի պիտի ենթարկուի յիշեալ թերթի Մարտ 30ի թիւին մէջ հրատարակած մէկ յօդուածին համար, որ զինուորները ապստամբութեան գրգռելու բնոյթ ունի եղեր։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի ընկերները վաղը երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին քաֆէ օ ֆլէօ տը լա Լիւնի վերնայարկը՝ մէթրօ Իթալի։

Օրակարգ. Շրջանային ժողովի հարցերու քննութիւնը։

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՐՍԷԼ

Հ. Յ. Դ. «Հրայր» ենթակոմիտէն, Մարսէյլի մէջ պիտի տօնէ սգատօնը անզուգական հերոս Անդրանիկին, այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Սալ տէ Նոսի մէջ։ կը խօսի ընկ. Վ. Համբարձումեան։

ԱԼՖՕՌՎԻԼ

Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, նախաձեռնութեամբ երիտասարդաց միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Թաղային խորհուրդի, Զ. Ռ. Միութեան եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի։
Առաւօտուն հոգեհանգիստ եկեղեցին։

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Յայտնի դերասանուհի ՏԻԿ. ԴՈՒՐԵԱՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ
9 Հոկտ. կիրակի ժամը 8.45ին, Albert Ier Թատրոնը, 64 Rue Rocher

Հովանաւորութեամբ փարիզահայ գեղարուեստասէրներու մասնախումբի.— տիկիններ՝ Մարի Կիւլպէնկեան եւ Ս. Ֆրէնկեան, Պ. Պ. Փաշալեան, Տ. Կամսարական, Ա. Համբարձումեան, Մ. Յակոբեան, Է. Շահին, Ա. Չօպանեան, Տ. Խան Քէլէքեան, Տօքթ. Պ. Քօյօլեան.— եւ մասնակցութեամբ կովկասի պետ. Թատրոնի ծանօթ դերասան Լ. ԵՐԱՄԵԱՆԻ։

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝

"ԱՆՆԱ ՔՐԻՍՏԻ,, (ԱԼԵԿՈԾ ԾՈՎԸ)

Տրամ 4 արար, Թարգմ. Լ. ԵՐԱՄԵԱՆ

կը մասնակցին՝ Տիկ. ԴՈՒՐԵԱՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆ, Գ. Փափազեան, Պ. Պ. Լ. Երամեան, Տրդատ Նշանեան, Կոստանեան, եւայլն։

ԳԻՆԵՐԸ՝ ՊԱՏՈՒՈՅ ՏՈՄՍԵՐԷՆ ԶԱՏ.— 25, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսակները կը ծախուին բոլոր հայկական ճաշարանները

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲ

BOIS COLOMBES - Théatre Municipalի մէջ այսօր կիր.ժամը 2.45ին

"ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ,,

Օր. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ կողմէ «հարէմի պարը»։ կը նուագէ ԹԱՌԻՍԹ ԱԲԳԱՐ

ԳԻՆԵՐԸ՝ 10, 7.50 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

Դիմել՝ ժամագործ K. Hovhannessianի, 2 Rue Victor Hugo, Bois Colombes.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի Զ. Ռայոնական ժողովը՝ 1 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒ Հայրենակցական միութեան ընդհանուր ժողովը այսօր կիրակի, ժամը 3ին, Ֆլօրիա ճաշարանի սրահը։ Նոյն օրը տեղի կ'ունենայ միութեան կազմակերպած վիճակախաղը։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անդրիասի եւ իր շրջանի Հայրենակց. Միութիւնը Թէյասեղանի կը հրաւիրէ այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին բոլոր անդամագրուած եւ ոչ անդամագրուած հայրենակիցները ինչպէս նաեւ համակիրները։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ։ Մուտքը ազատ է, հասցէ՝ Place Nationale, 127 Rue du Point du Jour, Billancourt.

Հանրակառք թիւ 32 փօրթ տը Վէրսայլէն, թիւ 1 փօրթ տը Սէն Քլուէն։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻԻ
"ՉԱՐԼՍԹՕՆ,,
ԿԱՄ
ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ
խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը
ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ
ԳԻՆ՝ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն, կը ղրկուի մէկուկէս ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ

Իլ-Սէն ժէրմէնի մէջ կը բանամ ասեղնագործութեան նոր աշխատանոց մը ուր պիտի ընդունուին շրջականներու մէջ բնակող կիներ եւ աղջիկներ։

Ամէն տեսակ ասեղնագործութիւն գիտցող կամ սորվիլ ուզող, նոյնպէս իրենց տան մէջ աշխատիլ ուզող անձեր կրնան դիմել իրենց մօտ եղող աշխատանոցներէն մէկուն կամ ուղղակի ինծի։

1. Mme. Vartanoucheի, 7 Rue Raymond du Temple à Vincennes.
2. Mme. Kerkbechian, Rue du Moulin à Vent, Sarcelles (S. et O.).
3. Mme. N. Kévorkian, 66ter Allée de la Seine, a l'Ile St. Germain.
4. Mr. Keukdjian, 31 Rue Basfroi, XIe (Մէթրօ Պասթիյ)։ *ժամը 8.30—9.30 եւ 1.30-2.30ին։*

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	48
Մարք (ոսկի) 100 Mark		607	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	97
Թրք. ոսկի	» or	107	50
Մէճիտիէ	Médjidié	9	90
Լէվա 100 հատը	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	30
Լիր » »	Lire	139	—
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	25
Լէյ 100 հատը	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3425	—
» II	»	2020	—
» III	»	1680	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	165	—

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

27 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 451

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԻՐՔԵՐԸ ՉԵՆ ՄԱՐԱԾ

Խուլ փոթորիկ մը կծու խօսքեր փոխանակել կու տայ, նորէն, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ:

Հին կիրքերը կ'արթնցուին ճիշտ այն պահուն, երբ գերագոյն փորձ մը կը կատարուի Ժընեւի մէջ, Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ մասնաւորապէս Լոքարնոյի դաշինքը նաւաբեկութենէ փրկելու համար:

Սեպտ. 18ին, Թանէնպէրկի յաղթանակի յուշարձանին բացման առթիւ, Հինտէնպուրկ ուշագրաւ ճառ մը խօսեցաւ, մերժելով պատերազմի պատասխանատուութիւնը: «Մեռելներու յիշատակին եւ ողջերու պատւոյն համար, պարտականութիւն կը զգամ հանդիսաւորապէս յայտարարել այս ժամուն և այս տեղին վրայ, թէ կը մերժենք այն ամբաստանութիւնը, որուն համաձայն իբրեւ թէ Գերմանիա բոնկցուցած է բոլոր պատերազմներուն ամէնէն ահաւորը... Պատերազմը մեզի համար եղած է պաշտպանութեան գերագոյն միջոց մը... Գերման բանակը կռուեցաւ մաքուր սիրտով եւ մաքուր ձեռքերով:»

Հանրապետութեան Նախագահէն յետոյ, արտաքին Նախարար Շթրէզէման ալ, որ իր խոհեմ քաղաքականութեամբ որոշ վստահութիւն շահած էր Ֆրանսայի մէջ, թէեւ կողմնակի, բայց յայտնապէս ուժ տուաւ Հինտէնպուրկի տեսակէտին:

Եւ ահա բուռն դժգոհութիւն եւ իրարանցում՝ Ֆրանսայի մէջ:

Մամուլէն յետոյ, որ չափազանց դիւրագրգիռ է, օրուան վարիչներն ալ հրապարակ իջած են, «դաս մը» տալու համար «անուղղայ» Գերմանիոյ:

Քանի մը օրէ ի վեր, վարչապետ Փուանքարէ պտոյտներ կը կատարէ Մեծ Պատերազմի վայրերուն մէջ, յիշատակարաններ բանալով եւ օրը երկու-երեք ճառ արտասանելով: Իր բառերը կշռուած են, բայց շեշտը միշտ ամուր է եւ ոգին թափանցիկ:

«Կը մաղթեմ որ, ըսաւ, կիրակի օր, իրաւարարութիւնը հետզհետէ անցնի բռնութեան տեղը եւ շուտով գայ այն օրը երբ պատերազմները ուրիշ բան չըլլան, եթէ ոչ անհետացած դարու մը անիծեալ յիշատակը: Բայց միայն մեզմէ կախում չունի այդ բանը, եւ մենք հարկադրուած ենք նախատեսել, հակառակ ամէն բանի, ողբալի չարիքի մը յարձակողական վերադարձը»:

Աւելի բացորոշ արտայայտուեցաւ Պարթու, դատական Նախարարը: «Գերմանիոյ ձեռքերը մաքուր չէին 1914ին: Իր վայրագութեանց ենթարկուելէ յետոյ, թոյլ չպիտի տանք որ անպատուեն մեր մեռելները, որոնք ինկան պաշտպանելու համար հայրենի հողը, «աշխարհակալութեան ոգիով» արշաւանքի եւ գրաւման մատնուած ու աւերուած հայրենիքը: Հերքումներ կան զորս պատմութիւնը չընդունիր, որոնք արժէք չունին իրողութեանց, փաստաթուղթերու եւ թուականներու ճշմարտութեան առջեւ, ի՛նչ տեսակ բերաններէ ալ արտասանուած ըլլան»:

Հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ այս ճառը ռումբի մը ազդեցութիւնը գործած է Գերմանիոյ ազգայնական շրջանակներուն մէջ: Այն աստիճան որ, Վոլֆ, Գերմանիոյ պաշտօնական գործակալութիւնը, ցաւ կը յայտնէ մասնաւոր զեկոյցով մը եւ կրկին կը յիշեցնէ Գերմանիոյ բաղձանքը, — «Անկողմնակալ ատեանի մը քննութեան ենթարկել այդ խոշոր վէճը:»

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Հինտէնպուրկի յայտարարութիւնը եւ Գերմանիոյ ազգայնական մամուլին հրատարակութիւնները անախորժ ազդեցութիւն ձգած են Ժընեւի ժողովին աշխատութեանց վրայ:

Այսպէս կամ այնպէս, նորէն բացուած է վէրք մը որ սպիացած կ'երեւար:

Գերմանացիները զարմանալի կը գտնեն Ֆրանսացիներուն յուզումն ու իրարանցումը, դիտել տալով թէ Փուանքարէ աւելի վիրաւորական բացատրութիւններ գործածեց ամիսներ առաջ: Յետոյ, կը յայտնեն թէ Հինտէնպուրկ հանրապետութեան նախագահ ըլլալէ առաջ մարաջախտ ըլլալով, արտայայտուած է իբր այդ, իբրեւ վարիչը Թանէնպէրկի ճակատամարտին (1914 Օգոստոս 31):

Ի հարկէ այս բացատրութիւնը չի գոհացներ Ֆրանսացիները, որոնք հաստատած են թէ Գերմանիոյ արտաքին Նախարարութիւնն ալ տեղեկութիւն ունէր Հինտէնպուրկի ճառէն:

Եւ փոխասացութիւնը կը շարունակուի, ծանրացնելով մթնոլորտը:

Զափազանցութիւն պիտի ըլլար ըսել թէ միջադէպ մը պիտի ծագի այս լրագրական եւ բեմական հակաճառութենէն:

Գերմանական առաջին «ելոյթ»ը չէ այս, ոչ ալ ֆրանսական առաջին իրարանցումը:

Միայն թէ, այս անախորժութիւնները աւելորդ անգամ մըն ալ կ'ապացուցանեն թէ, կասկածամտութիւնը խոր արմատ ձգած է երկու հարեւաններուն միջեւ, եւ շատ մը վէրքեր բաց կը մնան, հակառակ բոլոր սպեղանիներուն:

Եւ աւելին, — ճիշտ այն պահուն երբ ժողովները իրարու կը յաջորդեն եւ բանաձեւ բանաձեւի վրայ կը կուտակուի, սպառազինութիւնները կրճատելու կամ պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու համար, նոր պատրուակներ կը տրուին վառօդը չոր պահելու:

Գերմանիա Ազգերու Դաշնակցութեան անդամագրուելէ յետոյ, տիրաբար կը պահանջէ քաշել Հռենոսի գրաւման բանակը: Յաղթականը, Ֆրանսա, պզտիկ զիջում մը ըրաւ Անգլիոյ թելադրութեամբ. բայց չուզեր աւելի առաջ երթալ, եւ միշտ կ'օգտագործէ Հինտէնպուրկեան ճառերն ու նման պարագաները:

Ուրիշ խօսքով, կա՛յ եւ կը մնայ փոխադարձ անվստահութիւնը:

Կիրքերը չեն մարած տակաւին:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊԱՂ ՀՈՎԵՐ

Այսօր հրատարակած ենք ռուս պոլշեւիկներու պաշտօնաթերթին կարգ մը դիտողութիւնները՝ Թուրքիոյ ներքին կացութեան մասին:

Այդ նոյն յօդուածներուն առթիւ, Պոլսոյ *Ազշամ* թերթը խմբագրական մը գրած է, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տողերը (19 Սեպտ.).

— «Ռուսերուն ամէնէն մեծ յանցանքը այն է որ իրենց քիթը շատ կը խոթեն ուրիշ երկիրներու գործերուն մէջ: Եւ ասկէ՝ այն բոլոր անհամաձայնութիւնները, զոր ունին Եւրոպայի հետ: Բայց ասիկա յանցանք մը չէ անոնց աչքին, այլ ընդհակառակն համայնավարութեան նպատակը, պարզապէս իրենց գոյութեան իրաւունքը: Ռուսիոյ մէջ իշխելու համար, պէտք է Եւրոպայի մէջ յեղափոխութիւն յարուցանել: Հակառակ պարագային, կարճ կ'ըլլայ իրենց կեանքը:

«Արդէն, քանի մը տարիէ ի վեր անդադար կը նահանջեն, եւ լեռ կայ հինգ տարի առաջուան եւ ներկայի կացութեան միջեւ: Եւ եթէ Կարլ Մարքս այսօր գերեզմանէն ելլէ, պիտի զգուի իր աշակերտներէն, որոնք իր գործը այս աստիճան խաթարած են:

«Բայց ասոնք մեզի վերաբերեալ բաներ չեն: Միայն թէ այս աստիճան չխառնուին մեր ներքին գործերուն...

«Տնտեսական պայմաններու բնական հետեւանքով, Թուրքիոյ մէջ իրարու ներհակ երկու դասակարգեր չկան: Ընկերվարական շարժումը կը սկսի միայն հոն, ուր կան ընդարձակ գործարաններ եւ բազմահազար բանուորներ: Մինչդեռ Թուրքիոյ մէջ ներկայիս այդքան առաջացած չէ ճարտարարուեստը:

«Փրավտա իր երկրորդ յօդուածին մէջ կը խօսի մեր ընտրութեանց մասին, եւ կ'ըսէ թէ համայնավար կուսակցութիւնը ստիպուած է գաղտնի գործել: Մեր երկրին մէջ այս տեսակ կուսակցութիւն մը չկայ: Ոստիկանութեան կ'իյնայ քննել այս տարօրինակ պնդումը: Արդեօք Փրավտայի խմբագիրը տեղեա՞կ է այս տեսակ գաղտնի կազմակերպութենէ մը:

«Յօդուածներէն աւելի, անոր հեղինակին անձը ուշագրաւ է: Յօդուածագիրը մէկն է Գ. Միջազգայինի քարոզիչներէն, եւ Պոլիս ալ եկած է: Այս պոլշեւիկ գործակալը, որ Հրեայ մըն է, արդեօք ինչո՞ւ այսքան կը զբաղի մեր ներքին գործերով: Եւ Մոսկուայի կառավարութեան պաշտօնաթերթը տե՛ղ կու տայ այս տեսակ գրութիւններու:

«Այս վիճակը դէմ չէ՞ Թուրք եւ ռուս բարեկամութեան, որ պէտք է զերծ ըլլայ ամէն տեսակ գաղտնի միտումներէ:»

* * *

Էնկիւրիի պաշտօնաթերթը, *Հաքիմիյէթը Միլլիյէ*, խօսելով նոյն խնդրի մասին, կ'ըսէ թէ չի կարծեր որ պաշտօնական Ռուսիա Թուրքիոյ մէջ համայնավարական քարոզութիւններ կը վարէ եւ համայնավար կազմակերպութեան մը ուժ կու տայ, ու կ'աւելցնէ.

— «Ճիշտ է թէ չենք անգիտանար նպատակները, որոնց հասնիլ կ'աշխատի Խորհրդային Միութիւնը, սակայն գիտենք նաեւ որ Խորհրդային Միութիւնը կը հասկնայ թէ նման գործունէութիւն մը մեր մէջ բուռն զգացումներ պիտի արթնցնէ, եւ թէ Թուրքիա այդ վարդապետութեան համար յարմար հող մը չէ: Գալով կարգ մը երազատեսներու գործունէութեան, անոնց սեղմ արգիլումներէն բնաւ չենք վախնար: Պէտք է յիշեցնել թէ մեր ոստիկանութիւնը վերջին ծայր աչալուրջ կը հսկէ՝ արգիլելու համար համայնավար ամէն շարժում:»

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ

Պոլսոյ կուսակալութիւնը հետեւեալ պաշտօնագիրը ուղղած է Պատրիարքարան, Նարոյեան եպիսկ.ի ընտրութեան առթիւ.

«Կառավարութիւնը տեղեկացած է թէ այս անգամ, օրինաւորապէս կատարուած ընտրութեանց հետեւանքով, դուք պատրիարք ընտրուած էք Լուսաւորչական Հայերուն»:

* * Ազդարար կ'իմանայ թէ Պատրիարքարանի մէջ մասնաւոր հանդիսութիւն մը պիտի կազմակերպուի «այս կարեւոր պաշտօնագրին ստացման առթիւ» Պատրիարքարանի շրջանակները մասնաւոր գոհունակութեամբ կ'ընդունին այս վաւերացումը, որ չորս տարիէ ի վեր եղած չէր ոեւէ հոգեւոր պետի: Տեղապահը, օրինակ, որ այնքան երկար պաշտօնավարեց, այս տեսակ պաշտօնական գրութիւն մը առած չէր:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄԸ

Կիրակի օր Մարսիլիոյ մէջ տեղի ունեցաւ ֆութպոլի մեծ մրցումը, Ֆրանսայի ախոյեան Olympique de Marseilleի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբերուն միջեւ: Ներկայ էին 8000 հանդիսականներ, որոնց մօտ 3000ը Հայ: Բացի Մարսէյլէն եւ արուարձաններէն, Լիոնէն ու Վալանսէն ալ բաւական թիւով հայրենակիցներ եկած էին, այս կարեւոր մրցումը տեսնելու: Առաջին կիսախաղին երկու կողմերն ալ չյաջողեցան ոեւէ նշանակէտ ընել: Երկրորդ կիսախաղին, ֆրանսացիները «փէնալթի»ով առաջին նշանակէտը ըրին: Հինգ վայրկեան վերջ, Ս. Կարապետեանի յաջող մէկ նշանակէտով երկու կողմերը հաւասարեցան: Խաղի վերջանալուն հինգ վայրկեան մնացած, ֆրանսացիները երկրորդ նշանակէտ մը եւս ըրին եւ խաղը վերջացաւ Olympique de Marseille 2, Հ. Մ. Ը. Մ. 1:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ՄՐՑՈՒՄԵՐ

Կիրակի օր, Վենետիկի առջեւ, Լիտոյի ծովեզերքին վրայ տեղի ունեցան ջրդանաւի փորձեր, «Շնայտէր»ի բաժակին համար: Իտալիոյ չորս կողմերէն հասեր էին 250,000 հանդիսականներ: Ամբողջ Վենետիկը փեթակի պէս կը բաբախէր: Շաբունակ, մասնաւոր շոգեկառքեր բազմութիւն կը լեցնէին քաղաքէն ներս: Կառավարութիւնը, դիւրութիւն տալու համար, հարիւրին 50 զեղչ կատարած էր գիներուն վրայ:

Մրցումին ներկայ էին Իտալիոյ գահաժառանգը եւ Անգլիոյ օդային փոխ-նախարարը, Ֆիլիփ Սասուն:

Շաբաթ գիշեր հազարաւոր հոգի բացօթեայ քնացաւ Լիտոյի ծովեզերքին վրայ, սուրբ Մարկոսի Աւետարանի սիւնին տակ, դուքսերու պալատին սիւնազարդին մէջ: 17րդ դարու ոճով վենետիկեան պարահանդէս մը տրուեցաւ ի պատիւ անգլիացի օդանաւորդներուն եւ տեւեց մինչեւ առաւօտ:

Մրցումէն առաջ, փորձեր կատարուեցան եւ անգլիացի օդանաւորդները արձանագրեցին ժամը 302 մղոն արագութիւն մը:

Մրցումը սաստիկ հովին պատճառով յետաձգուեցաւ երկուշաբթի օրուան (երէկ):

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պարթու կը պատասխանէ Հինտէնպուրկի

Դատական Նախարար Լուի Պարթու կիրակի օր ճառ մը խօսեցաւ Լիվրոնի մէջ Ռիֆի կռիւներուն մէջ հերոսաբար ինկած յիսնապետի մը ի յիշատակ կանգնուած կոթողին բացման առթիւ.

«Մենք անմեղ ենք վիլհելմ Բ.ի եւ Ապտիւլ Քէրիմի թափել տուած արիւններուն մէջ: Հերքումներ կան, զորս պատմութիւնը չընդունիր եւ արժէք չեն ներկայացներ, ինչ բերնէ ալ ելած ըլլան, դէպքերու, վաւերաթուղթերու եւ թուականներու ճշմարտութեան առջեւ: Պատասխանատուութիւնները դեռ այնքան բարձր ձայնով կը խօսին մեր աւերուած հողերուն վրայ, եւ թէ հանդիսաւոր բայց ձախաւեր ուրացում մը չի բաւեր քանդելու համար անհերքելի վկայութիւններ: 1914ի գերմանիան եթէ «մաքուր սիրտ» ունենար, մէկ խօսքով կամ մէկ նշանով պիտի ընդունէր իրեն առաջարկուած բարեխօսութիւնը, պիտի հեռացնէր վտանգը պատերազմին, զոր իր սուտ յուրերու վրայ հրամայուած զօրաշարժը ընդհակառակն կը ծանրացնէր եւ կ'արագացնէր:

«1914ին գերմանիոյ ձեռքերը «մաքուր» չէին: Իր անգթութիւններուն ենթարկուելէ վերջ, թոյլ չպիտի տանք որ անիկա անպատուէ մեր մեռելները, որոնք ինկած են պաշտպանելու արշաւանքի, գրաւումի եւ աւերումի ենթարկուած մեր հայրենի հողը:

«Մենք խաղաղութիւն կ'ուզենք անկեղծօրէն, բայց չենք կրնար ճշմարտութիւնը զոհել: Այդ ճշմարտութիւնը մեր պատիւն է. ոչ ոք պիտի կրնայ զայն հերքել կամ չարափոխել: Լռութիւնը անհրաժեշտ պայմանն է աշխարհի խաղաղութեան պահանջած մերձեցումներուն: Այդ գինով միայն մենք կրնանք մոռնալ:»

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ԱՄԵՐԻԿ. ԼԵԳԷՈՆԻՆ ԴԷՄ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ ՕԴԸ ՊԻՏԻ ՀԱՆԷԻՆ

Սաքքօ եւ Վանցէթթիի վրէժը լուծելու համար անիշխանական եւ համայնավար տարրերու կողմէ դաւադրութիւն մը ծրագրուած էր՝ օդը հանելու համար լեգէոնականները փոխադրող կառախումբերը Մարսիլիա—Վինթիմիլյա գիծին վրայ:

Շբ. ժամը 23.25ին Կօլֆ-Ժիւան կայարանը կը սպասուէին երկու կառախումբեր. մէկը՝ Մարսիլիայէն գալիք ճեպընթացը, որ 25 վայրկեան ուշացած էր, միւսը Վինթիմիլյայէն գալիք վաճառաբարձ կառախումբը: Յանկարծ ահեղ պայթիւն մը լսուեցաւ կայարանէն 900 մեդր հեռուն: Կայարանապետն ու պաշտօնեաները պայթիւնին եկած կողմը երթալով տեսան, որ հեռագրական թելերը կտրուած են եւ երկաթուղիի գիծ մը 60—75 սանթիմեդր երկայնքի վրայ օդը ելած էր:

Անմիջապէս լապտերով մարդ մը ղրկուեցաւ՝ կեցնելու համար գալիք կառախումբերը եւ կայարանապետը ինքնաշարժով Քանի կայարանը գնաց, սակայն Մարսիլիոյ ճեպընթացը արդէն ճամբայ ելած էր եւ ժամը 80 քիլոմեդր արագութեամբ կը մօտենար Կոլֆ-Ժիւանի: Մեքենավարը նշմարելով կենալու նշանը, դանդաղեցուց քալուածքը եւ անփաս յաջողեցաւ անցնիլ կտրուած գիծի մէկ մասին վրայէն: Միւս կողմէ կարելի եղաւ կեցնել նաեւ Վինթիմիլյայէն եկող վաճառաբարձ կառախումբը:

Գիշերը մանրակրկիտ քննութիւններ կատարուեցան գիծերուն միւս մասերուն վրայ եւս, ու դեռ չպայթած ռումբեր գտնուեցան պզտիկ կամուրջի մը մօտ: Դաւադիրներու նպատակն էր օդը հանել այդ կամուրջը: Կառախումբին յապաղիլը բարեբախտութիւն եղած էր:

Երկաթուղագիծին վրայ աշխատող բանուորներ քարի ահագին դէզեր գտան Քափ տ'Էյլ եւ Մոնաքօի միջեւ: Վաճառաբարձ կառախումբ մը կարելի եղաւ ժամանակին կեցնել: Նոյնպէս չպայթած ռումբ մը գտնուեցաւ Քանի մօտ Պոքքայի երկաթուղագիծին վրայ: 30 վայրկեան վերջ այստեղէն պիտի անցնէր բազմաթիւ լէգէոնականներ փոխադրող կառախումբ մը:

Մանրակրկիտ կերպով պատրաստուած այս դաւադրութիւնները ձախող անցան եւ ոեւէ աղէտ չպատահեցաւ: Ոստիկանութիւնը քննութիւններ կը կատարէ Ռիվիէրայի անիշխանական եւ իտալական շրջանակներուն մէջ:

Հայ եւ թուրք հրոսախումբին շուրջ

Պոլսոյ մէջ տակաւին օրուան խնդիր է Եըլտըզը կողոպտելու համար կազմուած հրոսախումբին գործունէութիւնը: Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է երկու անձեր, որոնք կը թուի թէ կապ ունին Մէրճան Ալթունեանի հրոսախումբին հետ: Ասոնցմէ մէկը՝ երկայնահասակ՝ շէկ, 25—30 տարեկան մարդ մըն է, որ Շէհզատէ Պաշը, Ազիզ էֆ.ի գարեջրատունը, վրայ վրայի չորս գաւաթ օղի կոնծելէ յետոյ, կը փորձէ դուրս ելլել, ըսելով թէ դրամ չունի: Գարեջրատան տէրը կ'ընդդիմանայ: Ասոր վրայ անծանօթը կը հանէ դրամապանակը, եւ կը սկսի դրամ փնտռել: Այդ միջոցին Ազիզ էֆ. շատ մը լուսանկարներ եւ ծածկագիր գրութիւններ կը նշմարէ դրամապանակին մէջ, ու անմիջապէս իր գանձապահին միջոցաւ լուր կու տայ ոստիկանութեան: Շատ չանցած, ոստիկաններ կու գան եւ կը ձերբակալեն զայն: Պահականոցին մէջ երբ վրան գլուխը կը խուզարկեն, կը գտնեն ափարթըմանի երկու յատակագիծ, չորս ծածկագիր հեռագիր, վեց Հայու անուն, եւ կարգ մը թուղթեր,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՀԵՏԶՀԵՏԷ ԱՒԵԼԻ ՀԱԿԱՊՈԼՇԵՒԻԿ

Անգլիոյ Արհեստակցական Միութիւնները որոշեցին, իրենց վերջին Համաժողովին մէջ, խզել յարաբերութիւնները ռուսական Արհեստակցականներուն հետ։ Անակնկալ մը չէր այս արդիւնքը, տրուած ըլլալով անգլեռուս քաղաքականութեան ներկայ վիճակը եւ՝ մանաւանդ այն զրտութիւնը, որ հետզհետէ կը շեշտուի երկու երկիրներու ընկերվարական կազմակերպութեանց միջեւ։

Ինչպէս կարգ մը ուրիշ Միութիւններ, Ռուսիոյ Արհեստակցական Միութիւնն ալ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ խորհրդային պետութեան օրկաններէն մէկը, որ կը գործէ համաձայն Կրէմլինի իշխանաւորներու հրահանգներուն, դառնալով տեսակ մը քաղաքական գործակալութիւն, մասնաւորաբար խորհրդային դրախտին սահմաններէն դուրս։ Ան ոչ մէկ երկրի մէջ կրցաւ ապահովել «եղբայրական» գործակցութիւնը տեղական սէնտիքաներու հետ, բացի Անգլիայէն ուր ամէն տեղէ աւելի ազատութիւն կար մտերմանալու բանւորական վարիչներուն հետ։ Ան միջոցներու մէջ խտրութիւն չըրաւ, խրախուսելու համար անգլիացի ծայրայեղներուն ձեռնարկները եւ նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւն շռայլեց, իր ափին մէջ առնելու համար Անգլիոյ բովանդակ աշխատաւորութիւնը, որ հսկայ զանգուած մը կը կազմէ Արհեստակցական Միութիւններու դրօշին տակ։ Բացատրեց հանքագործներուն կամ երկաթուղային պաշտօնէութեան որ Մոսկուայի մէջ մարդիկ աւելի վարժ են եւ ընդունակ ըմբռնելու բանւորներու կենսական շահերը։

Ինչի՞ յանգեցան այս ճամարտակութիւնները, որոնց տուն կուտար Գ. Միջազգայինը՝ կծկտած խորհրդային Արհեստակցականներուն ետին։ Անգլիոյ բանւորական կազմակերպութիւնները հաւատացին կարգ մը խոստումներու եւ սատրճանաբար ինկան իրենց խորամանկ «բարեկամներու» ազդեցութեան տակ, որովհետեւ իւրենց ներքին ցաւերը դարմանելու համար պէտք էր ուժի մը կրթնիլ։ Պայթեցուցին ընդհանուր գործադուլը 1926 Մայիսին, անձնատուր եղան մէկ շաբաթէն, առանձին ձգելով հանքագործները որոնք պայքարը շարունակեցին մինչեւ Նոյեմբեր։ Օրուան իշխանութիւնը յաղթեց, որովհետեւ չուզեց պարտուիլ կռիւի մը մէջ որ տնտեսականէն աւելի ընկերային վտանգ կը սպառնար երկրին։ Հիասթափում բանւորական շարքերէն ներս եւ երեւոյթները լրջութեամբ դիտելու նոր ճիգ մը։ Ամիսներ յետոյ, երկար բանավէճերէ ետք, պահպանողական իշխանութիւնը խորհրդարանին քուէարկել տուաւ Արհեստակցական միութիւններու նոր օրէնքը, որ բաւական բան կը ճատեց իրենց առանձնաշնորհներէն։

Խորհրդային Ռուսաստանի մէջ մարդիկ կը հետեւէին այս դէպքերուն եւ անտարբեր չէին կրնար մնալ անշուշտ իրենց «բարեկամներու» ձախորդութեանց հանդէպ։ Պոլշեւիկեան «տասնաբանեայ»ի առաջին պատուիրաններէն մէկն է բզքտել բրիտանական կայսրութիւնը, ինչ ձեւով որ կարելի ըլլայ, որովհետեւ ժողովուրդներու երջանկութեան կամ ճնշուած բազմութիւններու բարիքին առջեւ ուրիշ խոչընդոտ չկայ... Այսպէսով դրամատիրական Անգլիոյ յաջողութիւնները բնականաբար պիտի կատղեցնէին Ռուսիոյ Արհեստակցական Միութիւնները, որոնք «ի պաշտօնէ» բերդը ներսէն պիտի գրաւէին, քանի մը հարիւր-հազար ռուբլին նետելով հանքագործներու գրպանը։ Առոր վրայ աւելցուցէք անգլեռուս դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումը, որ աւելի լարեց կիրքերը Ռուսաստանի մէկ ծայրէն միւսը։

Այս բոլորէն յետոյ, սկսաւ անգլիական եւ ռուսական Արհեստակցական Միութիւններու գզուըտուքը, որ ամիսներու պատմութիւն ունի։ Առաջինները երկու տեսակ յուսախաբութիւն ունեցան. նախ՝ օրուան վարիչներուն յաղթանակը կարելի չէր ընորոշել միայն գործադուլի մը ձախողանքով կամ օրէնքին մէջ մտցուած շարք մը փոփոխումներով։ Այդ յաղթանակը աւելի վճռական հարուած մը տուաւ իրենց, եւ ընդհանրապէս անգլիական ընկերվարական կազմակերպութեանց, խորապէս ազդելով ժողովուրդին մտայնութեան վրայ։ Աշխատաւորական շահերու պաշտպանութեան համար ոչ մէկ կազմակերպութիւն համարձակութիւն կրնայ ունենալ այժմ յանդուգն փորձեր ընելու։ Յետոյ՝ Արհեստակցականները զգացին որ միամտութիւն է օժանդակութիւն սպասել խորհրդային Ռուսաստանէն, կամ, գոնէ քաղաքական անհեռատեսութիւն։

Ինչ կը վերաբերի ռուսական Արհեստակցականներուն, անոնց զայրոյթը սահման չունի Անգլիոյ «պուրժուա յեղափոխականներուն» անճարակութեան դէմ։ Անգլիոյ աշխատաւորական վարիչները չկրցան, — կ՚ըսեն պոլշեւիկները, — իրենց ներկայացուցած դասակարգին տոկունութեան համապատասխան կորով ցոյց տալ եւ զէնքերը վար դրին, լքելով իրենց հետեւող բազմութիւնները։ Այս կարգի բանավէճերով լեցուն էին երկու կողմի թերթերը մինչեւ Արհեստակցական Միութիւններու Համաժողովը եւ ո-րոնք տակաւին կը շարունակուին։ Յարաբերութիւններու խզումով, անգլիացի բանւորները միանգամ ընդ միշտ կը թօթափեն Մոսկուայի ազդեցութիւնը, պատուար քաշելով առնոր քաղաքական նպատակներու առջեւ՝ Արհեստակցականներու շարքերէն ներս։ Աջակողմի թերթերը դիտել կուտան որ եթէ այս ուղեգիծը որդեգրուէր համաժողովէն ամիսներ առաջ, կանխուած պիտի ըլլային շատ մը չարիքներ։ Հակառակ այս բոլորին, Արհեստակցականները տակաւին կը համրեն իրենց մէջ ղեկավարներ որոնք այնքան ալ յոռետես չեն պոլշեւիկներու «եղբայրական զգացումներուն» մասին։ Համաժողովի նախօրեակին դիմում կատարեցին անոնք ներքին նախարարին մօտ, որպէսզի արտօնութիւն ստանան հրաւիրելու ռուս Արհեստակցական պատուիրակութիւն մը, բայց կառավարութիւնը արգիլեց, հիմնուելով նախորդ փորձերու վրայ։ Այս առթիւ, ներքին նախարարը դիտել կուտար անցեալ օր թէ «կառավարութիւնը իրական բարեկամն է Արհեստակցական Միութիւններուն, քանի որ ան իր ձեռք առած զսպողական միջոցներուն շնորհիւ կերպով մը կը նպաստէ Միութեանց կողմէ բացուած հակապոլշեւիկեան պայքարին։ Եթէ, կը շեշտէր նախարարը, երկրին աշխատաւորութեան վարիչները տրամադիր են կռուելու օտար պետութեան մը միջամտութեան դէմ եւ ըմբռնած են Անգլիոյ իրական շահերը, այն ատեն պահպանողականները պատրաստ են գործակցելու իրենց, խորհրդարանէն ներս։ Եւ երբեւ ապացոյց պէտք է կը բացատրէր թէ Արհեստակցական Միութիւնները չէ որ պիտի պարտադրեն իրենց քաղաքականութիւնը օրուան իշխանութեան։»

Ինչպէս յիշեցի քիչ վերը, կարգ մը ծայրայեղներ դեռ կը հաւատան կարմիրներու բարեկամութեան եւ պոլշեւիկութեան «հաւատամք»ը բաւականին ուժով կը հնչէ իրենց ականջներուն։ Անոնք պատրաստութիւն կը տեսնեն մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ուղարկելու Մոսկուա, Նոյեմբերին մասնակցելու համար պոլշեւիկեան իշխանութեան առաջին տասնամեակի հանդէսներուն։ ՏԷյլի Թէլէկրաֆ կ՚ըսէ թէ չափաւոր ընկերվարականները, որոնք անշուշտ կը յիշեն թէ 1917ի յեղափոխութիւնը որքան սխալ ձեռնարկ մըն էր, պիտի զարմանան տեսնելով որ իրենց մէկ հատուածը կը յանդգնի շնորհաւորել իշխանութիւն մը որ հսկայ պետութեան մը աւերակներուն վրայ կանգնած է։ Եւ այս առթիւ կը յիշէ Ամերիկացիի մը ցնցող յայտնութիւնները պոլշեւիկեան Ռուսաստանի մասին։

Այսպէս կամ այնպէս, Ռուսիոյ գործակալներուն ներշնչած վստահութիւնը Անգլիոյ բանւորական կազմակերպութիւններուն, շատ բան կորսնցուցած է առաջին օրերու խանդավառութենէն եւ մանաւանդ անհատներու համակրութիւնը չէ որ պիտի ամրապնդէ իրենց հեղինակութիւնը այս երկրին մէջ։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՓՈՔՐՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԹԱՂՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն Սան-Ֆրանչիսքոյէն)

(Շար. կիրակիի թիւէն եւ վերջ)

Օր. Էլմասեանի «Իբրեւ Արծիւ»էն յետոյ Զօրավար Սմբատ հրաւիրեց ամերիկահայ կամաւորութեան ներկայացուցիչ հարիւրապետ Շիշմանեանը քանի մը խօսք խօսելու։ Շիշմանեան խօսեցաւ անգլիերէնով, Անդրանիկի կեանքը ծանօթացնելու համար ոչ միայն ներկայ օտարականներուն, այլ եւ հայ նոր սերունդին, որ չի կարդար հայերէն եւ չի տիրապետեր հայերէնի որքան անգլիերէնի։

—«Ազատութեան աստուածուհին, ըսաւ, իր դատի պաշտպանութեան համար կը թափառի աշխարհէ աշխարհ, ծովէ ծով, կը գտնէ արծիւի ձագ մը, կը դնէ զայն բոյնի մէջ, կը սնուցանէ, կը մարզէ, կը մեծցնէ եւ երբ չափահասութեան հասցնէ զայն, իր դատին պաշտպանութիւնն ու զինուորներու առաջնորդութիւնը անոր կը յանձնէ։

«Ազատութեան աստուածուհին սխալ ընտրութիւն մը չըրաւ երբ Շապին Գարահիսարի մէջ գտաւ աշխատաւոր Անդրանիկը, որ տարիներու պայքարով, թափուած արիւնով, դարձաւ Հայոց Աշխարհի Ազատութեան Արծիւը»։

Բաղդատեց Անդրանիկը Ճորճ Ուաշինկթընի հետ, գտաւ անկէ բարձր ու հերոսական, թուելով այն անբաղդատելի պայմանները, որոնց մէջ ապրեցան Ճ. Ուաշինկթըն եւ Անդրանիկ։

Դիտելով շուրջը՝ եւ նկատելով, որ ամերիկեան աստղազարդ դրօշին չէր ընկերանար հայկական դրօշը, հարիւրապետ Շիշմանեան խոր կսկիծով մը ըսաւ. — Այո՛, ամէն ինչ կատարեալ ըլլալու համար պէտք էր, որ այս մեծ հերոսը, որ տասնեակ տարիներով, տասնեակ դրօշներու տակ կռուեցաւ, յանուն ազատութեան եւ Հայաստանի անկախութեան, թաղուէր առանց հայերնի դրօշի, ՚՚հիւրընկալ դրօշի մը հովանիին ներքեւ։ Ու եզրափակելով իր ուղերձը, կոչ ըրաւ հայութեան, որ վերջ տայ ներքին անհամաձայնութեանց, միաճակատ հետեւի Անդրանիկի ճամբուն, մինչեւ որ իրականանայ Անդրանիկի կիսատ թողած գործը — Հայաստանի Անկախութիւնը։

«Ազատն Աստուած» երգէն յետոյ, Զօր. Սմբատ խօսք տուաւ Անդրանիկի թիկնապահ հարիւրապետ բժիշկ Պոնափարթեանի, որ նկարագրեց հերոսին կեանքը՝ սկսած Շապին Գարահիսարէն մինչեւ Սասուն, Պուլկարիա եւ Ղարաբաղ։ Կանգ առաւ հայ յեղափոխական շարժման նշանակութեան վրայ, գրուատեց անոր տուած հերոսները, Վազգէն, Սերոբ եւյլն., շեշտեց կամաւորական շարժման հրամայականութիւնը, որ հետեւանք էր Թրքական Ջարդի քաղաքականութեան եւ ոչ թէ պատճառ։ Թրքական հայաջինջ ծրագիրը գոյութիւն ունէր կամաւորական գունդերու կազմութենէն շատ առաջ. կամաւորներ ըլլային կամ ոչ կոտորածները պիտի ըլլային։ Անդրանիկ ու իր ընկերները մէջտեղ նետուեցան փրկելու հայաջինջ ծրագրէն, ինչ որ կարելի էր. եւ անոնք պատուաւոր դուրս եկան բոլոր ճակատներուն վրայ։

Ապա խօսքն ուղղելով ներկաներուն. Պոնափարթեան ըսաւ. «Հայե՛ր, Անդրանիկ կը բաժնուի մեզմէ իր գործը կիսատ ձգած, Թրքական հայաջինջ ծրագիրը կը մնայ տակաւին, Թուրքերը կրնան դառնալ քրիստոնեայ, կոմունիստ, բայց չեն կրնար հրաժարիլ Հայերը կոտորելու իրենց ծրագրէն։ Լաւ է հայրենիքի վերաշինութեան գաղափարը, բայց կը քանդուի անիկա, եթէ անոր հետ զուգընթացաբար չի տարուիր ինքնապաշտպանութեան գործը — որուն Անդրանիկն ու ընկերները նուիրուած էին։ Կը կոտորեն մեզ կրկին, այսօր, վաղը, կամ 25 տարիներ ետք, եթէ չպատրաստուինք դիմագրաւելու Թրք. ծրագրի գործադրութիւնը»։

Ու հաւաստեց Անդրանիկի դագաղին վրայ որ, զէնքի և ուխտի ընկերները աննահանջ կերպով պիտի շարունակեն իրենց ճամբան, որ կը վերջանայ Հայաստանի անկախութեամբ, հայ ժողովուրդի ազատութեամբ։ Եզրակացնելով, առաջարկեց հիմնել «Անդրանիկ ֆօնտ» մը, Հայաստանի մէջ Անդրանիկի անունով զինուորական դպրոց մը հիմնելու համար։

Յետոյ, ամերիկեան բանակի սպաներէն հազարապետ Լէյմըն զինուորական պատիւ տուաւ հանգուցեալին երեք համազարկերով եւ հանգստի վերջին փողով, զոր հնչեցուց Պ. Պօղոս Պօղոսեան։

Հերոսին մարմինը գերեզմանոցէն դարձեալ մեռելատուն տանելէ առաջ, վերջին անգամ նկարուեցաւ— դագաղին վրայ դրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան բերած պսակը, շրջապատուած զինուորներով։

Մարմինը այժմ կը գտնուի Ֆրէզնոյի մեռելաթաղներու պահարանին մէջ, ուր պիտի մնայ մինչեւ որ վերջնական հանգստավայրը ճշդուի։

Անդրանիկի բաղձանքն է եղած թաղուիլ հայրենի հողին վրայ. «եթէ թոյլ չտան մարմինս, գէթ մատներէս մէկը կտրեցէք՝ Հայաստան ղրկեցէք», ըսած էր։

* * *

Յուղարկաւորութեան կազմակերպութեան ընթացքին երեւան եկան տրամադրութիւններ եւ բարքեր, որոնց մասին կարելի չէ լուռ անցնիլ։

Յուղարկաւորութիւնը եղաւ փառաւոր, հանգուցեալ հերոսի դիրքին կարելի չափով համապատասխան։ Կարելի էր ընել աւելի փառաւոր, եթէ ինքնակոչ անձերու խումբ մը ինքնիրեն իրաւասութիւն չտար կարգադրութիւններ ընելու։

Քանի մը պարոններ, որոնք հանրային ոչ մէկ դիրք ու հանգամանք ունին, հերոսին մահուան լուրը առած ատեն իրարու մօտ կուգան, իրենք զիրենք կը հռչակեն յուղարկաւորութեան կարգադիր յանձնախումբ եւ կը սկսին որոշումներ տալ։ Դամբանական խօսելու կը հրաւիրեն խումբ մը պատուելիներ և տէրտէրներ։ Յանձնախումբի մէկ երկու անդամները իրենց չգիտցած հայերէնով ճառեր կարդալու յոգնութիւնը կը ստանձնեն։ Յուղարկաւորութիւնը համադգային ընծայելու համար հանրային բոլոր մարմինները կանտեսուին, բացի բողոքական եւ լուսաւորչական եկեղեցիներէն։ Եւ այս՝ պարզապէս հրապարակէն քշելու համար ՝Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Խաղը ծածկելու համար յանձնախումբը առաջարկած է մեր ընկերներէն մէկուն գրութիւն մը պատրաստել եւ ենթարկել կարգադիր յանձնախումբի գրաքննիչ մարմնին։

Դաւադրութիւնը շուտ երեւան կ՚ելլէ, մեծ յուզում պատճառելով ոչ միայն դաշնակցական շարքերուն, այլ եւ ժողովրդական լայն խաւերուն։ Յանձնախումբի անդամներէն մէկը բացէ ի բաց կը յայտարարէ, թէ Դաշնակցութեան թոյլ պիտի չտրուի մասնակցելու յուղարկաւորութեան։ Եւ այս յայտարարութիւնը տեղի կ՚ունենայ այն պահուն, երբ Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէն ներկայացուցիչներ նշանակած էր յանձինս հրամանատար Սմբատի եւ Մ. Համբարձումեանի, Քալիֆորնիոյ շրջանի ընկերները ներկայացուցիչներ նշանակած էին յանձինս ընկեր Արսէն Միքայէլեանի, Յաբէթ Կ. Նշիկեանի, երբ «Ասպարէզ»ը յայտարարած էր թէ բացառիկ թիւ մը պիտի նուիրէ հերոսի յիշատակին։

Բանակցութիւններ, խորհրդակցութիւններ տեղի կ՚ունենան։ Յանձնախումբը տեղի չուզեր տալ։ Բարեբախտաբար ճիշդ ատենին, Լոս Անճէլոսէն Ֆրէզնօ կը հասնի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը, Անդրանիկի զէնքի ընկերը, հրամանատար Սմբատ, որ անցուդարձին տեղեկանալէ ետք, կը տեսնուի զօրավարին այրիին, Տիկին Նուարդի հետ, ապա կը կանչէ ինքնակոչ յանձնախումբին անդամները, որոնց կը յայտնէ թէ փոքրոգութիւն է իրենց բռնած ընթացքը Դաշնակցութեան հանդէպ, թէ ոչ ոք կարող է արգիլել անոր մասնակցութիւնը յուղարկաւորութեան, եւ թէ ինք կը մասնակցի ոչ միայն իբրեւ հանգուցեալին զէնքի ու գաղափարի ընկերը, այլ իբրեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ «Եթէ դուք կը պնդէք թէ Դաշնակցութիւնը իրաւունք չունի մասնակցելու այս յարգանքի ցոյցին, որովհետեւ Անդրանիկը դուրս եկաւ Դաշնակցութեան շարքերէն եւ նշաւակ դարձաւ Դաշնակցականներու քննադատութեան, ես կը յիշեցնեմ ձեր 25 տարուան հայհոյանքները Անդրանիկի հասցէին, կը յիշեցնեմ ձեզ որ դուք այսօր ալ չէք հաւատար Անդրանիկի գործունէութեան, սկզբունքներուն ու գաղափարին, եւ ձեր համակրութիւնն ու յարգանքի աղբիւրը Անդրանիկի Դաշնակցութենէն դուրս գալն է, եւ ոչ թէ Անդրանիկի հերոսական ու հայրենասիրական ծառայութիւնը»։

Պարոնները տեղի կուտան։ Այդքան խելք ունեցեր են, այլապէս իրենք պիտի զրկուէին յուղարկաւորութեան մասնակցելէ։

Սմբատ արգիլեց, որ տէրտէրներ եւ պատուելիներ խօսին դամբանականներ։ Կարգադրեց, որ զինուորներ ըլլային դագաղակիրները՝ զինուորական տարազով, պատրաստել տուաւ զինուորական նուագախումբ մը, եւ յուղարկաւորութեան տուաւ զինուորական հանգամանք մը։

Հակառակորդ պարոնները, սակայն, յաջողեցան արգիլել հայկական Եռագոյնի պարզուիլը հերոսին դագաղին վրայ։ Եթէ նկատի չունենայինք խորհրդաւոր եւ նուիրական պահը հոտարներուն ներկայութիւնը, կը պարզէինք նաեւ հայկական Եռագոյնը։ Ո՛վ կը յանդգնէր խօսք ընել։

Փոքրիկ օրինակ մը համաճարակի բնոյթ ստացաւ։ Հայ մարդ մը մտաւ «Ասպարէզ»ի շէնքը, առաւ հայկական Եռագոյն մը ու ամերիկեան դրօշ մը, զարդարելու իր կառքը, որով պիտի մասնակցէր յուղարկաւորութեան թափօրին։ Յարձակում... էր որ սկսաւ «Ասպարէզ»ի...

Քանի մը հարիւր պատ... դրօշակներ անմիջապէս... ուեցան, եւ փողոցի կառ... զարդարուեցան անոնցմով... լաւագոյն դասն էր, որ... նախումբը կը ստանար։

Երկրորդ շառաչուն ապտ... տուաւ հարիւրապետ Շիշ... եան, երբ իր դամբանակա... մէջ նկատեց թէ՝ հերոսը որ... տարիներ կռուեցաւ հայրեն... ազատութեան համար, կը թ... ուի առանց հայրենի դրօշի...

Դաշնակցութեան մասն... ցութիւնը, սակայն, դարձա... մէնէն տիրական երեւոյթը... պարէզ» նոյն օրը հրատա... կեց բացառիկ թիւ 1500 օ... նակ աւելիով, եւ ցրուեց ձ... վուրդին ձրիաբար։ Արեւելեան... միտէները բազմաթիւ հեռագ... ներով իրենց ցաւակցութի... կը բերէին։ Քալիֆորնիոյ... ջանի ընկերները գրեթէ առա... բացառութեան ներկայ... Տասնեակներով ընկերներ եկ... էին Լոս Անճէլոսէն, և Սան-Ֆրա... սիսքօյէն հեռաւոր քաղաքներէն... Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի կեդրոն... կան կոմիտէն եւ «Հայրենիք»... խմբագրութիւնը ունէին իրե... ներկայացուցիչները։

* * *

Ի պատիւ Անդրանիկի, պէ... է յայտարարել, որ մինչեւ վե... ջը մնաց հաւատարիմ իր ... տին, մնաց Դաշնակցական գա... ղափարով։ Թէեւ դուրս ե... Դաշնակցութեան շարքերէն, բա... չհայհոյեց ուրիշներու նման... նախկին դրօշին, այլ եղաւ ... խնայ իր զինակիցներուն եւ ... կերներուն հանդէպ։ Միս ու ... կոր էր Դաշնակցութեան միս... ոսկորէն։

Դաշնակցականներու մա... նակցութիւնը յուղարկաւոր... թեան այնքան անկեղծ, ժող... րային ու առինքնող էր, որ ... մալսարանական չէզոք ... րոն մը մօտեցաւ ինծի եւ ներ... ղութիւն խնդրեց այն միջ... դրանքներուն համար, զոր ... բարդած էր Դաշնակցութ... հասցէին, զանազան վիճա... նութեանց ընթացքին, գլխ... բաբար Անդրանիկի շուրջ։

— Այժմ, ըսաւ յիշեալ պա... րոնը, կը հաւատամ, որ Դաշ... նակցութիւնը կը քննադատ... Անդրանիկը ցաւով, կսկիծով... ինչպէս հայր մը իր մեծ, ... տակաւոր զաւակը։ Դաշնակցա... կանները կրնան ճիշդ ըլլալ ... նան սխալ ըլլալ իրենց քննա... դատութիւններուն մէջ, բայց ... այժմ ինձ համար կասկած... դուրս է, որ անկեղծ սրտով ... որ կ՚ընէին, Անդրանիկի ... սակցութեան եւ մեր ազգա... մարտի օգտին համար. իսկ Ան... րանիկի վերջին օրերու բար... կամները ոչ մէկ հասարակա... հիմք ունէին անկեղծ զգաց... ներու, յարաբերութեանց մէ... կութեան համար։ Անոնց ըր... չար դրացու բարեկամութիւն ... Բայց այսօր, Դաշնակցութեան ... որ տուրք կուտան անոնք ... Անդրանիկի դագաղին առջ... խոնարհելով։

ԱՐՄԷՆ ՊԱՐՏԻԶԵԱՆ

ՆՈՐ ՀԱՃԸՆ

Ամերիկայի Հաճընի Հայրե... նակցական միութեան կողմէ ... Սուրիա ղրկուած է Պ. Փիլի... պոսեանը որ Սուրիոյ մէջ Նոր ... Հաճըն մը կառուցանելու համար ... ուսումնասիրութիւններ կ՚ընէ։ ... Անիկա Հաճընի Հայրենակցական ... միութեան մասնաճիւղերուն հետ ... կը խորհրդակցի, յարմար ... ընտրելու համար։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ — Լոնտոնի մօ... տիկ ագարակի մը մէջ ՏԻԿ... Լոնկլանտ տարիէ մը ի վեր կ... քնանար բոլորովին ուշաթափ... Անցեալ օր, յանկարծ, արթնցաւ։ Առաջին խօսքն եղաւ ջուր ու հաց ... ուզել։ Այժմ կ՚ուտէ ու կը խմէ ... հետզհետէ կը զօրանայ։ ... Մուսինը կ՚ըսէ թէ այս յարութ... թիւնը արդիւնք է գինիին, զոր ... բերնին մէջ լեցուցած էր։

ԾԻԾԱՂ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԱՐՔԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Դժոխքին մէջ, Անդրանիկ աչքը դուրս նետեց պատուհանէն։ Տեսաւ որ Արքայութեան Եդեմական պարտէզին մէջ Թուրքերը խնջոյք կ՚ընեն։ Անկիւն մըն ալ Ռամկավարները։

— Փոխէ գրաւեմ արքայութիւնը, որոշեց Անդրանիկ։

Ռամկավար մը, որ սխալմամբ դժոխք նետուած էր, պոլշեւիկեան բարեկամութիւններ ունենալով, ծանօթ էր պոլշեւիկեան քննադատութեան յանկերգին։

Եւ ըսաւ.

— Անդրանի՛կ, երկրի վրայ կողմնակից էիր ծովէ—ծով Հայաստանին, հի՞ս ալ, այդ քաղաքականութեամբ, կ՚ուզես գրաւել դժոխքէն մինչեւ արքայութիւն։ Բա՛ւ է, եղբայր…

— Այս մարդը դրէք կէտ ձուկին փորին մէջ, այնպէս ինչպէս Յովնան մարգարէն պատժուեցաւ։ Հոն պիտի մնայ մինչեւ որ հաւատայ ազատութեան գաղափարին, հրամայեց Անդրանիկ։

Յետոյ առաւ խումբը եւ ճամբայ ելաւ։

Քիչ յետոյ դժոխքէն դէպի արքայութիւն երկարած ճամբաներուն վրայ կը լսուէր ծանօթ ռազմերգը.

Դաշնակցական խումբ, գնանք
մենք… դրախտ,
Մեր հայ եղբայրներ, մեզ են
սպասում։

Հրեշտակ մը կանուխ լուր տուաւ արքայութեան բնակիչներուն։ Արդար Թուրքերը կրակ առին։

— Չէթէ մըն է, եղբա՛յր, կ՚ըսէին ռամկավարները։ Աւազակապետի մը համար ինչո՞ւ Հայերս գէշ ըլլանք։

— Արգիլեցէք, հրամայեցին Թուրքերը։

Ռամկավար պատուիրակութիւն մը համաձայնութիւն մը գտնելու համար դիմաւորեց Անդրանիկի խումբը։

— Յանուն *մեր* հանգստութեան, դարձի՛ր ետ։

— Ես չեմ ընդունիր *ձեր* հանգստութիւնը, ես կուգամ ամբողջ հայութեան համար։

Կարճ ընդհարումէ մը յետոյ, Անդրանիկ գրաւեց արքայութիւնը։ Այն ատեն բոլոր Թուրքերը սկսան միաբերան աղաչել.

— Դժո՛խք ղրկէ մեզ, դժո՛խք ղրկէ մեզ, աւելի լաւ է հոն երթալ…

Անդրանիկ, զարմանալով որ Թուրքերը կը փափաքին երթալ հոն, ուր կ՚ուզէին ղրկել զինք, դարձաւ ռամկավարներուն.

— Հանգստութիւնը կարելի է շահիլ միայն զէնքով։ Ես զէնքով գրաւեցի արքայութիւնը։ Գացէք դուք ալ դժոխք։ Հոն պիտի մնաք, մինչեւ որ զէնք բռնել սորվիք։

Եւ ռամկավարները, Թուրքերուն ետեւէն, գացին դժոխք։

Ռամկավարներուն պետը ճամբան կ՚ըսէր հրէական ծիծաղով մը.

— Հոն ալ *շէշ պէշ* կ՚ընենք, կը բարեկամանանք. աշխարհիս գործը գիտցողին է։ կը բաւէ որ դաշնակցականներէն հեռու ըլլանք։

ԸՆԿԵՐ ԾԱՓԻԿ

ՌՈՒՍԵԻԹՈՒՐՔ ՎԷՃ ՄԸ

Թուրք մամուլը քանի մը օրէ ի վեր կը զբաղի պոլշեւիկեան գործերով։ Նելտոգը կողոպտելու համար Մերճան Աթունեանի կազմած հրոսախումբին պոլշեւիկեան ծրագիրներ կը վերագրուին, Թուրքիոյ մէջ պոլշեւիկեան շարժումի մը սաղմեր կը նշմարուին։ Այս վերջին կասկածին ուժ կուտայ մասնաւորաբար Մոսկուայի պաշտօնաթերթերէն «Փրավտա»յի օգոստ. 26ի թիւին մէջ հրատարակուած թղթակցութիւն մը, զոր կը ներկայացնենք, քաղելով «Նոր կովկասիա»յի վերջին թիւէն.—

Յօդուածագիրը՝ Փ. Քեմայկորտաքի, կ՚ըսէ թէ հակառակ «Միլլիյէթ»ի գրածներուն, Թուրքիոյ մէջ պրոլետարական, դասակարգային շարժում գոյութիւն ունի եւ այդ շարժումը հետզհետէ պիտի ծաւալի։

«Քէմալական կուսակցութեան գաղափարախօսները, կ՚ըսէ, յամառօրէն կը շարունակեն ուրանալ Թուրքիոյ մէջ դասակարգային պայքարի մը գոյութիւնը։ Քէմալականներու պաշտօնաթերթ «Միլլիյէթ»ի Յուլիս 7 թիւին մէջ կ՚ըսուի թէ Թուրքիոյ մէջ ճարտարարուեստը դեռ ծաղկումի առաջին շրջանին մէջ գտնուելուն, դասակարգային պայքար չկայ տակաւին։ Ճշմարտութիւնը ստական բոլորովին կը հերքէ պնդումները քէմալականներուն, որոնք անկախութեան յաջող կռիւը իրենց ի նպաստ օգտագործեցին եւ այսօր Անատոլուի երիտասարդ «քաղքենի» դասակարգը կը կազմեն։ Բնական բան մը չէ, երբ տիրապետող «քաղքենի» կուսակցութիւնը կ՚ուրանայ դասակարգային պայքարը։ Ասիկա ամէն երիտասարդ «պուրժուազի»ի սովորական յանկերգն է։ Չինաստանի մէջ Ցի-թա-օ, Թուրքիոյ մէջ ալ «Միլլիյէթ»ի խմբագրապետ Մահմուտ պէյ միեւնոյն ձեւով կը գեղգեղեն թէ «ազգին» ընդհանուր շահերուն համար անհրաժեշտ է ետ կենալ դասակարգային պայքարէ…»։

Թղթակիցը կ՚ըսէ թէ ինք մօտէն ուսումնասիրած է Թուրքիոյ ներքին կեանքը եւ կը փորձէ վիճակագրութիւնով ապացուցանել թէ Թուրքիոյ մէջ դասակարգային պայքար կայ։

«Նոր կովկասիա» կ՚ըսէ թէ Քեմայկորտաքի Թուրքիան Ամերիկայի եւ Անգլիոյ պէս նոյն «քաղքենի» պետութեանց գիծին վրայ կը դնէ։ Յետոյ մանրամասնօրէն կը նկարագրէ Թուրքիոյ մէջ բանուոր դասակարգի կացութիւնը, կեանքն ու ապրելու եղանակը, քանակն ու որակը, պայքարներն ու գործադուլները։ Ան մինչ Ռուսիոյ իւրաքանչիւր քաղաքին մէջ արհեստաւորք Ջինկանի կը վխտան եւ բնաջնջուած բանուորներու թիւը միլիոններու կը հասնի, թղթակիցը կ՚ըսէ թէ Թուրք կառավարութիւնը «բանակայ եւ արհենորոու» վերաբերում ցոյց կուտայ բանուորներուն հանդէպ եւ կը շահագործէ զանոնք։

Թղթակիցը կը յիշէ Շիւքրի Քայա պէյի մասնակցութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի խորհրդաժողովին եւ կը քննադատէ այս առթիւ «Միլլիյէթ»ի գրած մէկ յօդուածը։ Կ՚ըսէ որ չպիտի չյայտնէ, եթէ այդ խորհրդաժողովին մասնակցելէն ձեր նպատակն է դասակարգային պայքարէն ազատուիլ։ «Եւ սակայն դասակարգային պայքարը, որ բոլոր դրամատէր պետութեանց «փորձանքն» է, ճամբայ բացած է նաեւ Թուրքիոյ մէջ։ Պրոլետարիատը այլեւս իր գլուխը ցցած է, նոյնիսկ իր իրաւունքները կը պահանջէ»։

⁂ Նոյն թղթակիցը «Փրավտա»յի 30 օգոստոս թիւին մէջ խօսելով Թուրքիոյ ընտրութեանց եւ Խալք կուսակցութեան յաջողութեան մասին, կը գրէ.

Բացի պաշտօնական «Խալք» կուսակցութենէն, որուն գլուխը կը գտնուի Հանրապետութեան Նախագահ Քէմալ փաշա, Թուրքիոյ քաղաքական ասպարէզին վրայ առայժմ ուրիշ կուսակցութիւն չկայ։ Համայնավար կուսակցութիւնը ստիպուած է գաղտնի գործել։ Իսկ հակայեղափոխական յառաջդիմասէր կուսակցութիւնը իր պայքարէն զրկուած եւ բոլորովին ցրուած է։

«Նոր կովկասիա» այս խոստովանութիւնը կ՚արձանագրէ եւ կ՚ըսէ թէ ուրեմն Թուրքիոյ մէջ կայ պոլշեւիկեան կուսակցութիւն մը, որ վարագոյրին ետեւ կը գործէ եւ ատեն ատեն Թուրքիոյ մէջ ծագած գործադուլները կը վարէ։

ՇԱՏ ԳՈՎԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

(Պուքրէշի մեր Թղթակցէն)
20 Սեպտ. 1927

Պուքրէշի ներկայ Թաղականութիւնը, որուն եօթը անդամներէն վեցը հին Ռումանահայեր են՝ շատ գովելի ձեռնարկ մը գլուխ հանելու վրայ է։ Պուքրէշի հայութիւնը ցարդ զուրկ էր կեդրոնական հայ Գրադարանէ մը. ոչ միայն հնարաւորութիւն չկար հայ գիրք ճարելու, այլ նաեւ հետզհետէ կորսուելու վրայ էին անհատներու քով գտնուած արժէքաւոր գիրքերը։ Թէեւ ատենին «Արարատ» ընթերցարան մը կար Պուքրէշ՝ բայց երեք տարիէն աւելի է փակուած է, եւ արդէն շատ համեստ էր իր գիրքերու պաշարը։ Հանրութեան համար որեւէ օգտակարութիւն չունէր նաեւ դպրոցին մէջ հիմնուած Աշակերտական Գրադարանը։ Այս տեսակէտով աւելի բախտաւոր է Քոսթանցան, որուն «Արաքս» միութիւնը ճոխ գրադարան մը ունի։ Գրադարան մը հիմը դրաւ նաեւ անցեալներս Կալացի Հայ Տիկնանց միութիւնը. իրե՛ն տեսակին մէջ ամէնէն նախանձելին են սակայն Կեռլայի հայկական Թանգարանը, տեղւոյն Մայր եկեղեցիին հայերէն ձեռագիրներու պահեստը եւ ժողովրդապետարանի գրադարանը. բայց ասոնք ալ այլեւս օգտուող չունին, աւա՜ղ… Ռումանահայ միւս եկեղեցիներուն մէջ ալ կան քիչ շատ հայերէն գրքեր, բայց բոլորն ալ կղպանքի տակ են։ Կղպանք ունի նաեւ Քիշնեւի առաջնորդարանի գրադարանը։

Պուքրէշի Թաղականութիւնը իր ձեռնարկը սկսաւ նախ դարակներու շինութեամբ։ Գրադարանի յատկացուց դպրոցին սրահը, եւ շինել տուաւ գեղեցիկ դարակներ ամբողջ պատին երկայնքը, գրադարանն ալ կահաւորելով պատշաճ իրերով։ Ասոնք բոլորը արժեցին 91,000 լէյ։ Թաղականութիւնը իր երէկուան նիստին մէջ վաւերացուց արդէն պատրաստուած կանոնագիրը, որուն համաձայն «Հայկ. Մատենադարանի նպատակն է կորուստէ փրկել գաղութին մէջ գտնուած մատենական, հնագիտական եւ գեղարուեստական իրերը, ընթերցասէրներու առիթ տալ օգտուիլ Մատենադարանի գրքերէն եւ ատաղձ հայթայթել հայ եւ օտար ուսումնասիրողներու»։ Հայկ. Մատենադարանը հետեւաբար պիտի ըլլայ տեսակ մը Թանգարան՝ ուր պիտի հաւաքուին հայ եւ օտար լեզուներով գիրքեր, հայ եւ օտար պարբերականներ, հայերէն ձեռագիրներ, հայ եւ օտար արուեստագէտներու գործեր, իշխանական հրովարտակներ, կաթողիկոսական եւ պատրիարքական կոնդակներ, հայ արուեստագէտներու ձեռակերտներ, եւ առհասարակ ամէն նիւթ՝ որ կապ ունի հայ արուեստին եւ ցեղագրութեան հետ։ Սկզբունք դրուած է որ մատենադարանէն ձրիօրէն օգտուին։

Թաղականութիւնը Հայկական Մատենադարանի յանձնախումբի անդամ կարգեց Պ. Պ. Արտ. Թովմասեան, Պարոյր Լեւոնեան, Գէորգ Հաճի Արթին, Գէորգ Ղազարեան, Վարդան Մէշտուտճեան, Հայր Մկրտիչ Պօտուրեան եւ Արբունի։

Յանձնախումբին առաջին գործը պիտի ըլլայ հաւաքել գաղութին մէջ ցրուած բոլոր գիրքերը, ձեռագիրները եւ թանկագին իրերը։

ԿԱՐՄԻՐ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԸ

Մուրճ-Մանգաղ»ի թղթակիցը կը գրէ (11 սեպտ.) Մոզդոկէն (Հիւս. կովկաս).—

Մոզդոկի հողային յանձնաժողովը մի շատ հետաքրքիր յանձնաժողով է։ 7 անդամներից ամէն մէկը համ նախագահ է, համ քարտուղար, համ գանձապահ, սակայն յանձնաժողովը ոչինչ չի արել։

Նրանցից ամէն մէկը փող է հաւաքել ու ծախսել։ Թէ ի՛նչքան, ո՞ւմից է հաւաքել, ինչի՞ վրայ է ծախսել, դա ոչ ոք իրաւունք չունի հարցնելու, որովհետեւ կարող է մեր «յարգելի գործիչների» արժանապատւութիւնը վիրաւորել։ Ի՞նչ է նրանց պաշտօնը,— փող հաւաքել ու հայ գաղթականների համար հող գնել։

Մոզդոկի Հայերը վաղուց մոռացել են հողի մասին, իսկ երբ տեսնում են յանձնաժողովի անդամներից մէկն ու մէկին, հեռուից թքում են, ասելով.

— «Ազգային Ջոջերից» են։

Մոզդոկում բնակւող Բաղւեցի Հայերը դեռ սպասում են հողի, որովհետեւ յանձնաժողովը նրանցից էլ փող է հաւաքել հող գնելու համար։

Արդէն տարուկէս է անցել, բայց մեր յանձնաժողովը ոչ հող է գնել, ոչ էլ հաշիւ է ուզում տալ։

Եթէ մեր «ազգային գործիչներին» (կարդա՛ «կարմիր գործիչներին») հարցնես, թէ ինչո՞ւ հող չէք առնում, նրանք պատասխանում են.

— Կը գնէինք, բայց կասկածում ենք, որ հող ուղղողները կը փոշմանեն։

Եւ իրանց խանութները նըստած, խեղճերի կոպէկներով քէֆ են անում։

ՏՈՒՖ ՔԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ալեքսանդրապոլի գաւառին մէջ, Արդիկի շրջանը (Արագածի ուղղութեան վրայ) հարուստ է տուֆի հանքերով, ինչպէս կը հաստատեն հանքախուզական յանձնախումբին աշխատանքները։ Դիփչաղի եւ Արդիկի միջեւ, մօտ երկուքուկէս քառակուսի վերստ տարածութեան մը վրայ, վարդագոյն տուֆին մթերքը կը հասնի 700—800 միլիոնի։

Արդիկի վարդագոյն տուֆի բնորոշ յատկութիւններէն մէկն է հարուստ երանգաւորումը։ Յաճախ 10 մեթր խորութեան վրայ կը հանդիպին 5 եւ աւելի գոյներ։ Շատեր այնպէս կը կարծեն թէ տուֆին երանգաւորումը կը նուազեցնէ քարին արժէքը։ Սխալ է այս կարծիքը, կը բաւէ որ շինութեանց մասնագէտները հակեն ու նախագիծերը կազմելու ատեն յարմարցնեն։

Արշաւախումբը, որ կը քննէր լաւային եւ տուֆային տեսակներու փոխյարաբերութիւնները, շարունակելու համար իր քննութիւնները, բարձրացաւ Արագածի գագաթը։

Այժմ այն համոզումը կը տիրէ թէ տուֆին կազմութիւնը հետեւանք է Արագածի հրաբխային գործունէութեան։ Արագածի վրայ կատարուած ուսումնասիրութիւնները պիտի կրնան պարզել հարցը։

Արդիկի մօտ «Շինարար» Ընկերութիւնը պիտի զբաղի տուֆ քարին մեքենական մշակումով։

Քննութիւններ կը կատարուին նաեւ Ալեքսանդրապոլի չէշաքարերուն, և Զորագետի երկաթաքարերուն մասին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱԽԱՐԴՈՒԱԾ ԿԻՆԸ.— Տիկին Բլարիս Ժոլէ, 48 տարեկան, ունէր «բարեկամ» մը, որ կախարդութիւն գիտէր։ Ամէն իրիկուն, տիկինին բարեկամը, Պակարու, զանազան փորձեր կը կատարէր Ժոլէի վրայ։ Տիկինը հետզհետէ ջղայնոտեցաւ, այնքան որ անհանդուրժելի դարձաւ։ Նոյն իսկ ինք իրմէ կը վախնար։ «Ներսս դեւ մտած է», կ՚ըսէր։ Անցեալօր կանչեց բարեկամը եւ հրամայեց որ դեւը հանէ իր ներսէն։

Գացին անծանօթ պանդոկ մը։ Պակարու զանազան փորձեր կատարեց։ Յետոյ դուրս ելան։ Եւ սակայն տիկին Ժոլէ կը պնդէր թէ դեւը դուրս չէ ելած։ Պակարու, ձանձրացած, ուզեց հեռանալ եւ մտնելով իրենց տուն, դուռը զարկաւ։ Տիկին Ժոլէ, որ կը հետեւէր, կրակեց կռնակէն։ Գնդակը մտաւ թոքերուն մէջ։ Հակառակ իր ծանր վէրքին, Պակարու դարձաւ ետ, բռնեց ոճրագործը, յանձնեց անցորդներուն եւ գետին ինկաւ։

ԼԵՀԱԿԱՆ ԳԻՒՏ.— Լեհ մը, Միշէլ Մոլսքի, ժամանակէ մը ի վեր ցաւով կը տեսնէր որ իր գործերը ձախորդ կ՚երթան։ Երբ զգաց որ սնանկութիւնը մօտ է, ուզեց գործը փոխել։ Եւ ընտրեց առեւտուրի նոր միջոց մը։ Կնոջը հետ համաձայնելով, գնաց իր հայրենակցին՝ Կէմմէրիքի մօտ, եւ առաջարկեց վարձու տալ իր կինը։ Կէմմէրիքի գործը կարգին, ուստի ընդունեց առաջարկը եւ վարձեց Մոլսքիի կինը։

Ժամանակ մը անցնելէ յետոյ, Մոլսքի գնաց զարնելու Կէմմէրիքի դուռը։ Եւ ամբաստանելով զայն, որ իր կինը առեւանգած է, սպառնաց դատի դիմել։ Կէմմէրիք ստիպուեցաւ յանձնել վարձուած կինը, նաեւ 2,850 Փր. փրկանք։ Ոստիկանութիւնը լուր առաւ եւ կը հետապնդէ երկու չնաշխարհիկ ամուսինները։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԴԺՈԽՔԻՆ ՄԷՋ

— Այո՛, ճիշդ այդպէս։

— Բայց ենթադրենք թէ, որեւէ պատճառով, Սէզարոֆ չկըրցաւ զայն շարժման մէջ դնել, ի՞նչ պիտի պատահէր այն ատեն։

— Լաւ է չմտածել այդ մասին։ Թէեւ ապացուցուած չէ, բայց թերեւս կարելի պիտի ըլլար փրկել այն բանտարկեալները, որոնք կը մնան առաջին երեք յարկերուն մէջ։ Բայց անոնք որ կը գտնուին մնացեալ երեք յարկերուն մէջ, պիտի կորսուէին։

— Ըսել է, մեր ոտքերուն տակ վեց յարկ գտնուա՞ն կայ։ Եւ ամէն մէկ յարկի վրայ, քանի՞ բանտարկեալ կայ։

— Ես ի՛նչ գիտնամ։ Կը կարծեմ որ ժամանա՞կ պիտի վատնեմ, այդքան աննշան մանրամասնութիւն մը գիտնալու համար։ Ասիկա Սէզարոֆին հարցնելու է։ Ան գիտնալու է։

Քարասոֆ ծուռ ակնարկ մը ուղղեց այս զազրելի անբանին, ներկայացուցիչը աւելի զազրելի վարչաձեւի մը, որ Ռուսիան կը հարստահարէ։

— Եւ հո՞ն է որ բանտարկուած է Միլէնա կուռքոն։

— Այդ ալ չեմ գիտեր. բայց հաւանական է։ Յետոյ, եթէ կ՚ուզես ինծի հետեւիլ, անմիջապէս այդ ալ կ՚իմանանք։ Գլխու պտոյտ չես ունենար, չէ՞։

— Պա՛հ։

— Ուրեմն, երթանք։

Այս ըսելէ յետոյ, տեսանք որ ան կամաց կամաց կ՚իջնէր, եւ կ՚անհետանար ծակէն վար։

Հետեւելով անոր շարժումներուն, քանի որ այս պայմաններուն մէջ՝ անկում մը կրնար մահացու ըլլալ, անոր ետեւէն վար իջանք, թէեւ դժուարութեամբ, որովհետեւ նողկալի, գարշ հոտը որ կոյանոցէն կը ժայթքէր, քիչ մնաց որ մեզ շնչահեղձ ընէր։

Վարէն դէպի մեզ կը բարձրանար չեմ գիտեր ինչ տեսակ մը աղմուկի արձագանգը։ Կարծես դժոխային համերգ մը ըլլար, հայհոյանքներով ու տրտունջներով կազմուած, իրարու զարնուող շղթաներու յանկերգով մը։

— Չե՞ս կրնար կոր ատոնք լռեցնել, ըսաւ Թէոտորովիչ, խօսքը ուղղելով Սէզարոֆի, որ բարեւի կեցած, կը սպասէր սանդուխին քով։

— Լռեցնե՛լ։ Կ՚ուզէի որ ըսէիք թէ ի՞նչ կերպով։ Բնական է որ պիտի տրտուան. իրենց ապրելու կերպը գիտէք։

— Ի՞նչ, բնակա՞ն կը գտնես որ տրտուան։ Ես, ընդհակառակն, կը մտածեմ թէ՝ ինքզինքնին երջանիկ համարելու են որ դեռ կ՚ապրին։ Եթէ իմ կամքէս կախուած ըլլար, պիտի տեսնէիր թէ՝ ի՞նչ ճմլուքի պիտի վերածէի այդ շանորդիները։

Յետոյ աւելի գրգռուելով.

— Ա՛հ, կը տրտուա՛ն։ Լաւ ուրեմն, գոնէ բանի մը համար զանոնք տրտուացնել տամ։ Գնա շուտ, եւ ստորերկեայ հինգ յարկերուն նայող դռնիկները բաց, տեսնեմ։ Քիչ մը զուարճանան, որ խելքերնին տուն գայ։

Եւ Քարասոֆի դառնալով

— Այս ալ իմ մէկ հնարքս է։ Երբ դատապարտեալները նեղանան, կը ջրեմ զանոնք։ Անոնցմէ շատերը կիսամերկ են. կրնաս երեւակայել թէ՝ ի՞նչ վիճակի կ՚ենթարկուին։ Ոչինչ ժամանակի մը մէջ, շթաքարի կը վերածուին։

Յետոյ, ուրախ, աւելցուց.

— Եւ այդ միջոցին, սպասելով որ սառին, մեզ հանդարտ կը ձգեն. մեր ուզածն ալ այդ է եւ…

— Ինծի նայէ՛, ընդմիջեց Քարասոֆ, եթէ դռնակները չբացուած, երթայինք Միլէնա կուռքոն տեսնելու…

— Գէշ միտք չէ, պատասխանեց այդ սարսափելի արարածը։

Եւ Սէզարոֆի դառնալով.

— Լսեցի՞ր. մեզ անմիջապէս առաջնորդէ հոն ուր բանտարկուած է այդ կինը։

Սէզարոֆ՝ իր գրպանէն տետրակ մը հանեց եւ զայն թղթատելէ յետոյ.

— Հինգերորդ գետնայարկ, թիւ 72ին մէջ է։

— Այսի՞նքն, հարցուց Քարասոֆ։

— Այսինքն, դեռ պէտք է է որ չորս յարկ եւս վար իջնանք, պատասխանեց բանտապահը։

Եւ սկսաւ քահ քահ խնդալ։

— Սառած ըլլալու էր ջատուկը։ Անոր զնտանը, շիփ շիտակ լիճին տակն է եւ միշտ ջուր կը կաթի հոն։

— Տեղափոխուելու կարո՞ղ է։

— Ատիկա չեմ գիտեր. վերջին անգամ, տասնեւհինգ օր մը կայ, երբ անոր մօտ գացի, կը տառապէր…

— Եւ իրողութիւնը չյայտնեցի՞ր բժիշկին։

Թէոտորովիչ եւ Սէզարոֆ քահ քահ խնդացին։

— Բժի՛շկ։ Բժիշկը բնաւ ոտքը հոս չէ դրած, ճշտեց բանտապահը. կը վախնայ որ եթէ հոս գայ, յօդացաւ մը կ՚առնէ կ՚երթայ։

— Այդ պարագային ո՞վ կը խնամէ հիւանդները։

— Հիւանդնե՞րը։ Իրենք զիրենք կը խնամեն։ Իրենց կը հարցուի թէ ի՞նչ ունին, եւ եթէ բժիշկը յարմար դատէ, դեղ մը կը տրուի անոնց. անօգուտ է ուրեմն որ տեղէն շարժի։

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԵԱՆ

որոնց մէջ կազի փաշային խօսքը կ'ըլլայ: Մարդը ըսած է թէ կը կոչուի Անմէտ Րէմզի, փօստի ցրուիչ է, եւ վրայի թուղթերն ալ եղբօրը կը պատկանին: Գտնուած յատակագիծերէն մէկը կը նմանի «Րէսաֆէ» ափարթըմանին: Յետոյ կը կարծուի թէ այս մարդուն թուղթերուն մէջ յիշուած վեց Հայերն ալ անդամակցած են Ալթունեանի հրոսախումբին: Ոստիկանութիւնը կը խստացնէ քննութիւնը, այս գետնին վրայ:

Միւս կողմէ, Թաքսիմի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է մարդ մը, որ Օննիկ կամ Յակոբ կը կոչուի, եւ միջնաստակ է ու նիհար: Կէսօրին մօտերը Օննիկ կը պտտէր Բերայի հանրատուններու փողոցներուն մէջ: Դուռ մը բաց գտնելով ներս կը մտնէ, եւ տան տիրուհիին կը հրամայէ գարեջուր բերել: Հակառակ անոր որ գարեջուրին շիշը մէկ ոսկի կ'արժէ այդ տեսակ վայրերու մէջ, յիշեալը չորս շիշ կը խմէ եւ փոխարժէքը կը վճարէ: «Ազգամ»ի համաձայն, գարեջուրը խմելէ առաջ, Օննիկ (կամ Յակոբ) երբ կը հանէ վրայի վերարկուն, կը տեսնուի որ թեւին տակը արիւնոտած է: Յետոյ, գարեջուրը խմած ատեն, անծանօթը տանտիրուհիին կ'ըսէ թէ ինք հայ քօմիթէին կը պատկանի, եւ ոստիկաններու ձեռքէն փախած է:

Վախցած այս խօսքերէն, տանտիրուհին կ'ուզէ անմիջապէս ոստիկան կանչել: Բայց անծանօթը, կռահելով կնոջ մտադրութիւնը, կը սպառնայ անոր եւ դուրս կ'ելլէ: Հազիւ քանի մը քայլ առած, ոստիկան մը կը կեցնէ անծանօթը եւ ինքնութիւնը կը հարցնէ: Մարդը նախ կ'որոշէ իբր թուրք ներկայանալ, բայց չի յաջողիր օձիքը ազատել, եւ հսկողութեան տակ պահականոց կ'առաջնորդուի:

Միւս կողմէ մասնագէտներէ բաղկացեալ մարմին մը կազմուած է քննելու համար ոճրագործներու զէնքերն ու գործիքները: Ասկէ զատ մասնագէտներու մարմինը կը քննէ նաեւ սպանեալներու մարմիններու մէջէն հանուած գնդակներու մասին դիագննարանի տնօրէնութեան կողմէ պատրաստուած տեղեկագիրը:

«Սօն Սաաթ»ի համաձայն, ճշդուած են այն տեղերը, ուրկէ դրամ ստացած է Մ. Ալթունեան: Այս մասին մանրամասնութիւնները երեւան պիտի ելլեն դատավարութեան ընթացքին,

Սպաննուած ոստիկաններու ընտանիքներուն համար Անատոլուի մէջ տեղի ունեցած հանգանակութիւնը հասած է 1000 ոսկիի:

Ձերբակալութիւններ Յունաստանի մէջ

Երկու օդանաւորդներ, որոնց օդանաւերուն մէջէն գտնուեցան բազմաթիւ գրքոյկներ ի նպաստ նախկին դիկտատոր Զօր. Փանկալօսի, եւ մօտ 40 բանակի ենթասպաներ ձերբակալուեցան, իբրեւ մեղսակից յեղափոխական շարժման մը, որ պիտի պայթէր կիրակի օր: Նոյնպէս ձերբակալուեցան թղթատար-հեռագրական պաշտօնեաներ եւ կամաւորական գունդերու պետեր, որոնք կասկածի տակ են թէ կը համակրին նախկին դիկտատորին:

Աթէնքի եւ Սելանիկի մէջ պահակազօրքերը շարժման պատրաստ վիճակի մէջ դրուեցան, սակայն կը կարծուի թէ այլ եւս ապստամբութեան ամէն վտանգ անհետացած է: Դաւադրութիւնը, որ ծրագրուած էր Սելանիկի պահակախումբին ենթասպաներուն կողմէ, երեւան հանուեցաւ շաբթուս վերջերը: Փանկալօսի բարեկամներէն մաս մը Եգէականի հեռաւոր կղզիները պիտի աքսորուին:

Զոյգ միապետականներ մահապարտ

Լէնինկրատի Գերագոյն Ատեանը վերջացուց մեծ-դուքս Նիքոլա-Նիքոլայեւիչի հաշուոյն լրտեսութիւն ընելու ամբաստանութեան տակ գտնուած հինգ հոգիի դատավարութիւնը:

Ընդհ. դատախազ Կատանեան պահանջեց մահուան դատապարտել ամբաստանեալները: Դատավարութեան ներկայ բանւորները ջերմ ծափերով ողջունեցին այս պահանջը: Կատանեան աւելցուց թէ ամբաստանեալները կը հնազանդէին անգլիացի հարիւրապետ Ռոսի, եւ անոր, ինչպէս նաեւ Լեհաստանի, Ֆինլանտայի եւ Լեթոնիոյ հաշուոյն մեծ արժէք ներկայացնող տեղեկութիւններ կը քաղէին, փոխարէն ստանալով ռումբեր, կեղծ վիզաներ իրենց անցագիրներուն համար եւ դրամ:

Դատարանը մահուան դատապարտեց Մալմասովը, Սոլսքին, Սամուէլօֆն ու Սթրոյելէֆը: Ֆօն Ատէրքաս տասը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ:

Վճիռը տալէ վերջ, դատարանը կարդաց կէփէուի մէկ գրութիւնը, որ կ'ըսէր թէ Սեպտ. 21ին երեք անծանօթներ փորձեցին սահմանը անցնիլ Ֆինլանտայի կողմէն: Երբ պահակները փորձեցին կեցնել, զէնքով ինքնապաշտպանութեան դիմեցին: Երկու հոգի սպաննուեցաւ, երրորդը յաջողեցաւ Ֆինլանտա փախչիլ: Սպաննուողներուն վրայէն գտնուեցան միապետական կոչ մը եւ զէնքեր:

Մահապարտներէն Սոլսքի յայտնեց թէ սպաննուածներէն մէկը իրենց խումբին իբրեւ առաջնորդ ծառայած էր Ֆինլանտայէն Ռուսիա:

Խալքի մեծ համաժողովը

Պատրաստութիւններ կը տեսնուին Խալքի կուսակցութեան համաժողովին համար: Պոլիս գտնուող երեսփոխանները, գործավարները եւ համաժողովին անդամները Հոկտեմբերի առաջին շաբթուն Էնկիւրի պիտի երթան: Համաժողովը տեղի պիտի ունենայ Ազգ. Ժողովի սրահին մէջ: Կազի փաշային արտասանելիք մեծ ճառը ամէն կողմէ անթելով պիտի լսուի: Խալքի կեդրոնական վարչութիւնը բոլոր մասնաճիւղերուն հաղորդած է թէ համաժողովը տեղի պիտի ունենայ Հոկտ. 15ին: Համաժողովին պիտի մասնակցին նորընտիր երեսփոխանները, ինչպէս նաեւ ամէն կեդրոնէ երկու անձ: Կազի փաշային արտասանելիք մեծ ճառը ֆրանսերէնի թարգմանուած է, եւ պիտի թարգմանուի նաեւ անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ ռուսերէնի: Երկու շաբթէն կ'աւարտին թարգմանութիւնները: Կը կարծուի թէ, ճառին արտասանութիւնը չորս օր պիտի տեւէ:

Մալաթիան այրած

Պոլիսէն կը հեռագրեն 24 Սեպտեմբեր 24 Թուականով.— Սաստիկ հրդեհ մը քանդեց Թուրքիոյ Մալաթիա քաղաքին ամէնէն մեծ մասը: 500 տուներ եւ խանութներ մխացող աւերակներու վերածուեցան: Զոհերու թիւը յայտնի չէ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի ընկերները այսօր Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին քաֆէ օ քլէռ տը լա Լիւնի վերնայարկը: մէթրօ Իթալի:

Օրակարգ. Շրջանային ժողովի հարցերու քննութիւնը:

"Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը

ՓԱՐԻԶ

2 Հոկտ. կիրակի ժամը 2.30էն մինչեւ կէս գիշեր, Փըլթի ժուռնալի սրահը, 21 Rue Cadet:

Բանախօսութիւն, նուագ եւ պար:

ԼԻՈՆ

Հոկտ. 1 Շաբաթ երեկոյ 3րդ Քաղաքապետարանի սրահը:

Մանրամասնութիւնները շուտով եւ առանձին յայտագրով:

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ

Հոկտ. 2ին: Մանրամասնութիւնները շուտով:

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սալ տէ քօնֆէրանսի մէջ: Պիտի ըլլան՝ բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ:

ՎԻԷՆ

Այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին: Պիտի բանախօսէ ընկ. Աբօեան: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Յայտնի դերասանուհի ՏԻԿ. ԴՈՒՐԵԱՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ

9 Հոկտ. կիրակի ժամը 8.45ին, Albert Ier Թատրոնը, 64 Rue Rocher

Հովանաւորութեամբ փարիզահայ գեղարուեստասէրներու մասնախումբի.— Տիկիններ՝ Մարի Կիւլպէնկեան եւ Ս. Ֆրէնկեան, Պ. Պ. Փաշալեան, Տ. Կամսարական, Ա. Համբարձումեան, Մ. Յակոբեան, Է. Շահին, Ա. Չօպանեան, Տ. Խան Քէլէքեան, Տօքթ. Պ. Քօլօլեան.— եւ մասնակցութեամբ Կովկասի պետ. Թատրոնի ծանօթ դերասան Լ. ԵՐԱՄԵԱՆԻ:

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ

"ԱՆՆԱ ՔՐԻՍՏԻ„ (ԱԼԵԿՈԾ ԾՈՎԸ)

Տրամ 4 արար, թարգմ. Լ. ԵՐԱՄԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկ. ԴՈՒՐԵԱՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆ. Գ. Փափազեան, Պ. Պ. Լ. Երամեան, Տրդատ Նշանեան, Կոստանեան, եւայլն:

ԳԻՆԵՐԸ՝ ՊԱՏՈՒՈՅ ՏՈՄՍԵՐԷՆ ԶԱՏ.— 25, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսակները կը ծախուին բոլոր հայկական ճաշարաններ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եւագոյն խումբի ընկերական ժողովը՝ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին, 80 Rue Charles Chefson Bois-Colombes, անդամատետրները միասին բերել:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի Զ. Ռայոնական ժողովը՝ 1 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ 30 Սեպտ. Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Դշ. երեկոյ ժամը 8.30ին: Գրադարանի սրահը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փիւժէ, Կ. Մ.— 35 Ֆրանք:

Սկսանք ղրկել:

Վալանս, Ղ. Գ.— 205.50:

Մարսէյլ, Հ. Ժ.— 35:

Վալանս, Ա. Տ. Ս.— 50:

Երուսաղէմ, Յ. Վրդ. Թ.— 2 անգ. ձեր հաշիւը փակուած է մինչեւ 1 Հոկտ. 927:

Փարիզ, Տքթ. Ե.— 140:,

Կրաս, Յ. Ս.— 50:

Կարէն, Գ. Խ.— 30:

Նեօյեի, Ա. Մ.— 35 Ֆրանք:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻԻ

"ԶԱՐԼՍԹՕՆ„

ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ

ԳԻՆ՝ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն: Կը ղրկուի մէկուկէս ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ներկայիս Մարսէյլ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը գտնուող Օրիորդ Աղնիւ Կէօզնաշեան, դուստր Կարապետի եւ Մարիամի կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղջիկներուն հասցէն. կը խնդրուի ներկայիս արտատպել արտասահմանի հայ թերթերուն մէջ եւ հաղորդել Կաթողիկոսական Պատրիարքութեան վերադարձող որբերուն հասցէն:

— Կը փնտռեմ զաւակս Ղեւոնդ Տէօվլէթեան 21 տարեկան, ընիկ Եօզղատցի, մայրը Էնկիւրիցի, աքսոր գացած է կեսարիայէն, անցեալ տարիներ Պէյրութ տեսնուած ըլլալ կը կարծուի: Իմացնել՝ Simpat Deuvletian, 18—20 Rue de Bézon (Courbevoie) Seine France.

Կը խնդրուի սուրիական թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ Ղալմաղալ գիւղին Սիմոն Տէր Աբէլեան որ Նիւ Եորք կը գտնուէր: Իր վերջին հասցէն էր Նիւ Եորք 144 Av. 70 St. եւ յետոյ 151 East 26th St. New York. Իմացնել՝ իր եղբօր Համբարձում Տէր Աբէլեանի, 19bis Rue des Brochets.

— Սիրարփիկ Վարդանեան 25 տարեկան, հօր անունը Յովհաննէս Վարդանեան, մօր անունը Նազլը: 1915ին ընտանեօք աքսորուած է Համա եւ շրջանները: Լուր տուողին կարեւոր նուէր: Իմացնել՝ Mr. Jacques, 151 Av. de la République, Courbevoie (Seine).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆՈՒԷՐ ԳՐԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ

Խաւար՝ Լ. Անտրիէվ 12 ֆր., Լորտ Արթուր Սէվայլի ոճիրը 7.50, Կապուտիկը 5, Նօնօ եւ Տօտօ 8, Սիրոյ խորանին առջեւ 5, Երկու ոգի 5, Տք. Մօռօի կղզին 12, Մանկութեան մեղքերը 15, Տիկին Բօժէ 5, Սատանային զաւակը 3, Կարմիր մարդոց երդումը 20, Մանօն Լէսքօ 15, Ռաֆայէլ 18, Կրացիէլլա 10, Հօճա Նասրէտտին 20, Ծապլվար 7, Փանջունի 7, Մակաբոյծը 6, Մահացու Սէրը 3, Տք. Մօրի վրէժը 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10, Ֆաքիր Թահրա 5, Աշըգ Ղարիպ 5, Թօփալ Օսման 5, Ջայնագր. երգարան 10, Ծոցի երգարան 10, Սուրիականերգարան 5, Երազահան 6, Բաղդացոյց 10, Ֆրանս. խօսակց. 5 եւ 8 ֆր.:

Բարեկենդանի անկուտիները 3.50, Բռնի ամուսնութիւն 3.50, Լը Պարպուլիէ 2.50, Մոլորեալ ճամբորդը 2, Երանոս աղբար 3, Ամուսնական խնդրանք 2, Կոյր երգչուհին 3, Սքաբէն՝ Մոլիէռի 5, Շողոքորթը՝ Պարոնեանի 5, Սալօմէ 4, Տրիլբի 5, Համլէթ 10, Օթէլլօ 10, Թագաւոր 10, Նիօբէ 5, Ֆիտօր Եօաննովիչ արքան 8:

Դուրեանի քերթուածները 5, Երգեր ու տաղերը 2.50. Տաղք եւ նամականին 8, Խաժակեանի Հայրենի աղբիւրնը 30, Ինտրայի Նոճաստանը 7, Օմար Խայեամ 4, Հաֆըզի քառեակները 4:

25 ֆրանքէ աւելի գիրք գնողին 5 ֆր.ի գիրք նուէր, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի գիրք նուէր, իսկ 100 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 15 ֆր.ի գիրք նուէր կը տրուի: Փօսթի ծախք չառնուիր.— Դիմել հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

ՍԱԿԱՐԱՆ

26 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական Թղթ.	L. Tq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՂԹԻԿՔ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

28 Septembre 1927

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 452

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿ ՁԵՌՔՈՎ ՄՈՒՐԱԼ, ՄԻՒՍՈՎ...

Այսպէս ուրեմն, Ազգերու Դաշնակցութիւնը «ապահովեց» Նանսէնեան ծրագրին իրագործումը, ճարտասանական ցուցահանդէսով մը:

Նոր կոչ մը պիտի ուղղուի աշխարհի բոլոր բախտաւորներուն, Ազգերու Դաշնակցութեան աւելի քան յիսուն անդամներուն, որպէսզի օգնեն:

Փակաս կը մնայ որ եկեղեցիներու դուռներն ալ պնակ մը գնեն, ինպաստ «այսքան անարդար, անագորոյն եւ ծանր կերպով զոհուած ազգի մը:»

Եւ այս բոլորը՝ 800,000էն մէկ միլիոն ոսկերլինի համար:

Անհաւասիկ ամբողջ ողբերգութիւն մը, աւելի անհանդուրժելի քան բացարձակ մերժումը:

Անհանդուրժելի՝ անոր համար որ, այս նոր փորձն ալ իրենին հեգնութիւն մըն է: Որովհետեւ, ինչպէս պետութիւնները, անհատներն ալ, դրամատէր թէ առեւտրական, չեն վստահիր խորհրդային իշխանութեան, եւ երաշխաւորութիւն կը պահանջեն արտասահմանի մէջ:

Այս անողոք իրականութեան առջեւ, ի՞նչ բանի պիտի ծառայէ նոր կոչը, որքան ալ վսեմ եւ սրտաշարժ ոճով շարադրուած ըլլայ:

Եթէ այլի կնոջ լուծմներով պիտի չորնան Սարտարապատի ճահիճները, եւ լրագրական հանգանակութիւններով պիտի փոխադրուին 15,000 գաղթականները, աւելորդ էր չորս տարի զբաղեցնել Ազգերու Դաշնակցութիւնը, բազմածախ առաքելութիւններ ղրկել եւ ուսումնասիրութիւններ կատարել:

Այդքան մը «զոհողութիւն» այս ժողովուրդը ինքն ալ կրնայ ընել, տարիներու ընթացքին:

Մենք տասնոցներով հիւանդանոց պահած ենք Պոլսոյ մէջ, եւ տակաւին ընդունակ ենք շատ մը հրաշքներու:

Մեծերու անզգայութեան կամ ապիկարութեան այս պատկերին առջեւ, նորէն կը մղուինք հարցնել Երեւանի կայծոռիկներուն.

— Մինչեւ ե՞րբ այսպէս, մուրացկանի տոպրակը ձեր վզին: կառավարութի՞ւն էք թէ համազգային անկելանոցի հոգաբարձութիւն: Արժանապատուութեան զգացում չունի՞ք դուք: Օրուան հզօրները, քաղքենի եւ աշխարհակալ, ահաւասիկ տասն անգամ տասը ձեւով եւ կատարեալ կոպտութեամբ իրենց անվստահութիւնը կը յայտնեն ձեզի եւ ձեր բոլոր վարպետներուն: Ա՛լ ի՞նչ կը սպասէք, եւ ինչո՞ւ կը սրտմտիք...

Եւ, իբրեւ տրամաբանական ելք, կը ստիպուինք հարցապնդել.

— Իսկապէս հայ ժողովուրդին բարի՞քն է որ ձեզի կրել կուտայ այս նուաստացումը: Այն ատեն, ինչո՞ւ գերագոյն փորձ մը չէք փորձեր, մեր հայրենի հողերէն մանրիկ մը կցելու ձեր վարած երկրին, առանց վէճի եւ առանց թնդանօթի: Ինչո՞ւ կը դաւաճանէք ձեր նշանախօսքերուն, ազգերու ինքնորոշման սկզբունքին, եւ 250,000 հայութեամբ Ղարաբաղը մատաղ կ'ընէք Ատրբէջանին: Ինչո՞ւ չէք պահանջեր Նախիջեւանի դատարկ հողերը, Երեւանի քթին տակ, եւ կը հանդուրժէք որ Թուրք-Թաթարներու համար ձիարձակարան մը դառնայ այդ գաւառը, անդարմանելի փորձանքներ փաթթելով ձեր իսկ անտէր գլխուն... Ու վերջապէս, ինչո՞ւ ետ չէք պահանջեր Կարսը, նոյն իսկ խորհրդային դրօշի տակ... Այս տարրական պարտականութիւնը չկատարելէ յետոյ, ինչո՞ւ կը տեւականացնէք եւ կը զարգացնէք ահ ու սարսափի տիրապետութիւնը, գունդագունդ եւ տարի մը անընդհատ բանտերը լեցնելով ամբողջ երիտասարդութիւն մը, յեղափոխական, մտաւորական, գիւղացի, զինուոր, անկուսակցական, նոյն իսկ ընդդիմադիր պոլշեւիկ:

Դուք բանուորներու եւ գիւղացիներու իշխանութի՞ւն էք, թէ ոստիկանական տեսչութիւն: Պետութի՞ւն էք, թէ Մոսկուայի Քաղաքական Բաժնին (Չեկա) մէկ մասնաճիւղը, անխելք եւ անպատասխանատու:

Ինչո՞ւ այս ժողովուրդին արիւնը կը մտնէք, անբուժելի կասկածամտութեամբ մը, որ չի կրնար փրկել ձեր գլուխը, հակառակ բոլոր գնտաններուն եւ աքսորներուն:

Սարտարապատի ճահիճները չորցնելէ առաջ, հազար անգամ աւելի մարդավայել եւ շինարարական գործ կատարած կ'ըլլայիք, եթէ ժամ առաջ ձեռնարկէիք չորցնել բոլոր այն բերաններն ու ձեռքերը որ անդադար թոյն կը հոսեցնեն եւ տապար կ'իջեցնեն ժողովուրդի զաւակներու գլխուն, պարզապէս ձեր կաշին փրկելու համար:

Ամբողջ ընտանիքներ մոխիրի վրայ նստեցնել, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի պաշտօնեաները կաշկանդել, մէկ տունէն երկու հոգի ձերբակալել, տասնըվեց տարեկան տղաքն անգամ բանտերը քաշկռտել, միայն մէկ շրջանի մէջ 118 հոգի (որոնց 25ը Սասունցի) գնտան նետել, գաղտագողի աքսորներ կատարել, եւ յետոյ... Տոքթ. Նանսէնի բարեխօսութեան դիմել, որպէսզի դրամ գտնէ «գիշատիչ»ներէն:

Ո՞ւր է տեսնուած այսքան տմարդի հակասութիւն, այսքան անպատիւ սայթաքում:

Եւ տակաւին կը սպասէք որ այս ժողովուրդը սի՛րտ ունենայ ձեր վրայ տաքնալու, ձեր շան - քարոզները լսելու:

Աշխարհի վրայ կա՞յ ուրիշ կառավարութիւն մը, որ 830,000 խեղճուկրակ ժողովուրդի զաւակներէն հազար երկու հարիւր հոգի բանտարկէ մէկ հարուածով: Ապահովաբար գինակից եւ յեղափոխակա՛ն Թուրքիան անգամ պիտի զարմանայ ձեր այս քաջագործութեան վրայ: Եւ, ինչո՞ւ չէ, սրտանց պիտի շնորհաւորէ ձեզ, որովհետեւ ինք առ այժմ պատեհութիւն չունի հայահալած արշաւանքներ կազմակերպելու, լայն չափանիշով: Ի՞նչպէս չօրհնես ձեզ եւ՛ Համիտը եւ՛ Նիկոլան, Թալաթն ու Ստոլիպինը:

Կը կառավարէ՞ք թէ կը խաղէք: Վերաշինութի՞ւն է այս թէ կազմալուծում:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԻ ԽԵՂՃՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք երեսփոխան եւ գրագէտ Եագուպ Գատրի պէյ, *Միլլիյէթ*ի մէջ գրուած խմբագրականով մը կ'ողբայ Թուրք լեզուին խեղճութեան վրայ.

— «Մեր լեզուն իր ներկայ վիճակով կրնա՞յ ամէն զգացում եւ միտք արտայայտել: Եթէ կան «այո» պատասխանողներ, թող եւրոպական որ եւ է գլուխ գործոց թուրքերէնի թարգմանեն, կամ փիլիսոփայական գիրք մը մեր լեզուին վերածեն: Բոլորս գիտենք թէ վատ արդիւնք տուած են այդ ուղղութեամբ կատարուած փորձերը: Պէտք չեմ տեսներ մէկիկ մէկիկ յիշելու այդ կէս մնացած գործերը: Միայն այն պարագան, որ մեր ազգ. գրադարանին մէջ դասական ո եւ է երկի թարգմանութիւնը չկայ, ակներեւ ապացոյցը չէ՞ միթէ թուրքերէնի տկարութեան: Չգենք դասական գործերը: Չեմ կարծեր թէ գտնուի կտրիճ մը, որ կարենայ իր ամբողջ նրբութեամբ եւ սահունութեամբ թարգմանել Անաթօլ Ֆրանսի մէկ երկը:

«Գալով գիտական ասպարէզի մէջ մեր ըրած թարգմանական փորձերուն, համալսարանի յարգելի պաշտօնէութեան ներողամտութիւնը խնդրելով, պիտի խոստովանիմ որ ատոնք ամէնէն շատը կրնան մեզ խընդացնելու ծառայեցնել: Թուրքերէնը ամէնէն աւելի այս գետնին վրայ է որ քայքայման ենթարկուած է: Որպէս թէ ընկերային եւ փիլիսոփայական բացատրութիւններու թուրքերէն համապատասխանները, շինած են այնպիսի խառնուրդ եւ տարօրինակ ասացուածքներ, որոնց իմաստը անկարելի է ըմբռնել, առանց եւրոպական աղբիւրին դիմելու: Թուրք աշխարհը 15 տարիէ ի վեր ի զուր կը փորձէ մաքսել այդ քմածին եւ շինծու բացատրութիւնները: Ինչպէս որ Թուէնին Թուէն կ'ըսենք, շըմէնտըֆէրին շըմէնտըֆէր եւն., նոյնպէս ալ Թեքնիք, փսիքօլօժի, սօսիօլօժի եւ նման բառերը նոյնութեամբ ընդունելու ենք:

«Միւս կողմէ, գրական լեզուն ալ անիշխանութեան մէջ է: Ամէն մարդ իր ուզածին պէս կը գրէ ու կանոն կը հաստատէ: Գլխաւոր պատճառներէն մէկը այն է, որ շատ մը գրագէտներ ֆրանսերէն կը մտածեն ու Թուրքերէն կը գրեն:

«Ո՞վ Թուրքերէնը պիտի ազատէ իր ներկայ քայքայեալ, փէրիշան եւ վտանգաւոր կացութենէն:»

ԹՈՒՐՔ ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը արգիլեց Թուրք կիներու Միութեան գործունէութիւնը:

Պատճառը այն է որ վերջերս շատ մը անկանոնութիւններ երեւան հանուած են: Նախագահ Նէզիհէ Մուհիտտին հանըմ իրեն բնակարան դարձուցած է ընկերութեան կեդրոնը, որ 500 ոսկիի վարձուած է: Իր անձնական գործերը միութեան ծառաներուն կատարել տուած է եւ իր չուզած անդամները հրաժարեցուցած է: Իրեն դէմ ձերբակալման հրամանագիր հանուած է:

Հաւանական է որ նոր միութիւն մը կազմուի, «բարձր դասու» կիներէ:

ՇԱՀՎԷՐԴԵԱՆ ՓԱՐԻԶ.— Տեղական թերթ մը կը գրէ թէ Պ. Փիրումեան Ամերիկա ղրկուած ըլլալով, յաջորդ նշանակուած է Պ. Դ. Շահվէրդեան, որ հանրածանօթ է Պոլսէն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՃԱՌԵՐ Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Ինչպէս գրեցինք, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը անցած շաբաթ լսելէ յետոյ Տոքթոր Նանսէնը, ճահիճներու չորացման եւ հայ գաղթականներու Հայաստան փոխադրութեան ծրագրին մասին, որոշած էր խնդիրը ներկայացնել Ընդհանուր Ժողովին եւ կոչ ուղղել Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ բոլոր պետութեանց, որ նիւթապէս աջակցին Նանսէնի ծրագիրը գլուխ հանելու համար:

Ժընեւէն կը հաղորդեն, որ Եռկուշաբթի կէսօրէ վերջ Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովը զբաղած է այս խնդրով: Նախ լսուեցաւ Ե. Յանձնաժողովին տեղեկագիրը ի նպաստ հայ եւ ռուս գաղթականներու ձեռք առնուած միջոցներու մասին:

Այս առթիւ Տոքթ. Նանսէն խիստ յուզիչ նոր ճառ մը եւս խօսեցաւ, կոչ ուղղելով բոլոր ազգերուն, Եւրոպայի եւ ամբողջ աշխարհի ժողովուրդներուն, որ աջակցին հայ գաղթականները Երեւանի շրջանին մէջ տեղաւորելու համար: Տխուր շեշտերով յայտնեց թէ մեծ պետութիւնները մինչեւ հիմա ո եւ է բան չեն ըրած այդ ծրագիրը գլուխ հանելու համար, յիշեց Հայերու կրած տառապանքները. 200,000 Հայեր սպաննուեցան, ըսաւ, պաշտպանելու համար արեւմտեան պետութեանց քաղաքակրթութիւնը:

Տոքթ. Նանսէնէն վերջ խօսք առաւ Ֆրանսայի պատուիրակ եւ երեսփոխան Պասթիտ, որ Պրիանի անցած շաբաթ խօսածներուն անդրադառնալով, կրկնեց նոյն բաները, այն թէ՝ Ֆրանսա արդէն կարելի զոհողութիւնները կ'ընէ հայ գաղթականներուն համար՝ Սուրիոյ մէջ, ուր անոնց թիւը կը հասնի 90,000ի: Ասոնցմէ 40,000ը միայն գաղթակայաններու մէջ կը գտնուին եւ այս 40,000էն ալ 12,000ը միայն աղքատ վիճակի մէջ են եւ տեւական օգնութեան կը կարօտին: Մնացեալները աշխատանք եւ ապրուստի միջոցներ կը գտնեն, գոնէ փոքրիկ ընդհատումներով:

Պասթիտ յետոյ ցոյց տուաւ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան համար որքան վտանգաւոր պիտի ըլլար այս խնդրին մէջ արմատական անկարողութիւն ցոյց տալ, նոյնիսկ եթէ դրամական նկատումներ ըլլան անոր շարժառիթները: Կրկնեց Խորհուրդին առջեւ Պրիանի հաւաստումները թէ Ֆրանսա տրամադիր է նոր զոհողութիւններ ընել՝ օգնութեան հասնելու համար այսքան անարդար, անագորոյն եւ ծանր կերպով զոհուած ազգի մը:

Հեռագիրը սակայն չի հաղորդեր թէ այսքան գեղեցիկ ճառերէն վերջ, ընդհանուր ժողովը ի՛նչ որոշեց:

ԹՈՒՐՔ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԸ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐՈՒՆ

«Եան Ֆիլ» իր երէկուան թիւին մէջ կը հրատարակէ Պոլիսէն ստացուած հետեւեալ հեռագիրը.—

Վերջացան Կարմիր բանակի ռազմափորձերը խորհրդային Հայաստանի մէջ: Հայկ. վաշտերը, հրասայլերը, օդանաւերը եւ հետեւակազօրաց առաջին զօրաբաժինը կը մասնակցէին ռազմափորձերուն: Թուրք բանակի սպայակոյտը հետեւեցաւ բոլոր գործողութեանց:

Մոսկուա ետ պիտի կանչէ Ռաքովսքին

Քոփէնյէն 26 Սեպտ. Թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Մոսկուայի գործավարներու խորհուրդը իր նախկին տեսակէտը վերաքննելով, Ռաքովսքին ետ կանչելու որոշում տուած է: Ռաքովսքի Չիչէրինի ուղղուած նամակով մը յայտնած է թէ այլեւս իրեն համար անկարելի է հանդուրժել ֆրանս. մամուլին իր դէմ բացած պայքարին եւ խնդրած է որ Պերլինի դեսպան Քրէստինսքիի հետ իրենց պաշտօնները փոխանակեն: Քրէսթինսքի մերժած է այս փոխանակութիւնը:

Հրոսախումբին քարտուղը գտնուած

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը փութով առաջ կը տանի Մէրճան Ալթունեան հրոսախումբին քննութիւնները: Չէ հաստատուած այն լուրը թէ հանրատան մը մէջ Օննիկ կամ Յակոբ անուն Հայ մը ձերբակալուած է: Գալով Ահմէտ Րէմզի անուն Թուրքին, որուն վրայէն կասկածելի գրութիւններ գտնուած էին, հաստատուած է որ ան ալ որ եւ է կապ չունի հրոսախումբին հետ: Ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ առած էր Ատանացի երկու Հայեր, որոնցմէ մէկը Միհրան, իսկ միւսը Յովսէփ կը կոչուի: Ասոնք ընդհարումէն առաջ բնակած են հրոսախումբին անդամներէն Մուրատ, այլ անունով Միհրանի տունը, որ Էլմատաղի կը գտնուէր. Նկատելով որ ընդհարումէն յետոյ անգամ մըն ալ իրենց բնակարանը չեն հանդիպած, ոստիկանութիւնը կասկածելի նկատած է անոնց այս ընթացքը:

Ոստիկանութիւնը յաջողած է ձերբակալել այս երկու Հայերը, որոնք ոստիկանութեան տնօրէնութեան պաշտօնատունը տարուած եւ հարցաքննուած են:

Միհրան եւ Յովսէփ ամէն բան ուրացած եւ յայտարարած են թէ ո եւ է կապ չունին հրոսախումբին հետ: Անոնք աւելցուցած են թէ իրենք ալ Ատանացի են եւ իբրեւ հայրենակից նախընտրած են Միհրանի, այլ անունով Մուրատի հետ բնակիլ: Ոստիկանութիւնը յաջողած է երեւան հանել այն տունը,

(Լուրերու շարունակութիւնը Եարդայ Գ. էջ)

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

Չինաստանի ծովեզերքը, Եունկ-Քոնկ քաղաքը ծովային սարսափելի ուրականի մը տակ մեծ վնասներ կրեց: 5000 հոգի խեղդուեցան, 20,000 տուներ քանդուեցան, բազմաթիւ վիրաւորներ կան: Վնասները կը հասնին հարիւրաւոր միլիոն տոլարի:

.*. Իրլանտայի մէջ ձմեռը սկսաւ սաստկութեամբ: Բարեխառնութիւնը այնքան իջած է, որ ջուրը սառելու մօտ է: Զանազան տեղեր ջերմաչափը զէրոյէն մէկ աստիճան վար ցոյց կուտայ: Անգլիոյ մէջ ձիւնեց: Թէյմզ գետը սկսաւ յորդիլ: Ամբողջ հովիտը ողողուած է: Հունձքերը վնասուեցան և դաշտային աշխատանքները դադրեցան: Բազմաթիւ ակարակներ ջուրերու մէջ կը մնան:

.*. Հոլանտան ալ յորդած է: Կարեւոր կամուրջներ վնասուեցան: Դաշտերուն մէջ լիճեր կազմուեցան: Պլէնմէրնի մօտ թումբերը քանդուեցան, եւ ջուրը խուժեց գիւղի մը վրայ: Երեք տուներ քշուեցան: Ջուրը հասաւ Ռուկկէլ գիւղը: Գիւղացիները տանիքներուն վրայ բարձրացան: Ջուրը 3—4 մեթր նստաւ եւ գիւղացիները մնացին տանիքներուն վրայ ամբողջ օրը: Աւստրիացի զինուորներ նաւակներով օգնութեան հասան: Երկու հոգի կորսուած են: Հարկ եղաւ պայթուցիկներով քանդել ուրիշ մեծ թումբ մը, Հաակի մօտ, եւ ջուրը քաշուեցաւ, ազատելով դաշտերու բնակչութիւնը:

Վնասները չափազանց մեծ են:

.*. Թիրոլի շրջանին մէջ եւս տեղատարափ անձրեւները ողողումներ պատճառեցին: 40ի մօտ գիւղացիներ կորսուած են:

Շոգեկառք մը, որ օգնութեան կ'երթար, Աափճէի վրայէն անցած ատեն գետը ինկաւ: Բազմաթիւ աշխատաւորներ մեռան:

ԺԱՄԸ 453 ՔԻԼՈՄԵԴՐ

Ինչպէս երէկ գրեցինք, երկուշաբթի Լիտոյի ծովեզերքին մօտ տեղի ունեցաւ Շնայտէրի բաժակին մրցումը, զոր անցեալ տարի շահած էին իտալացիները: Այս պատճառով մրցումը տեղի ունեցաւ իտալիոյ մէջ: Երկուշաբթի Անգլիացի օդաւարորդները տարին մրցանակը: Մրցումը, գալ տարի, Անգլիոյ մէջ:

Շնայտէրի բաժակի մրցումները սկսան 1913ին, երբ, առաջին անգամ, Ֆրանսացի Մօրիս Փրէվօ շահեցաւ բաժակը, մէկ ժամուան մէջ կտրելով 71 քիլոմեդր:

Այս անգամ մրցումը կատարուեցաւ 50 քիլոմեդրնոց շրջանակի մը վրայ, զոր եօթն անգամ պիտի դառնային, այսինքն 350 քիլոմեդր: Անգլիացի եւ իտալացի մրցորդներուն օդանաւերը կը ներկայացնէին 1000 ձիու ուժ: Անգլիացի օդանաւորդ մը, Ուէպսթըր, տրուած միջոցը կտրեց մօտ 46 վայրկեանէն: Երկրորդ եկաւ Ուըրսլի, նոյնպէս Անգլիացի: Իտալացիները լքեցին մրցումը:

Ուէպսթըր ժամը 453 քիլոմեդր 282 մեդր արագութեամբ մը կը թռէր գիծին վրայ:

100,000 բազմութիւն մը խռնուած էր ծովեզերքը: Լէվին եւ Հինչքլիֆ, որ *Միս Քոլոմպիա*յով վիեննայէն վենետիկ գացած էին, ներկայ էին մրցումներուն:

ՕՁԻՆ ՊԱՐԸ

Հնդկաստանի մէջ, երաշտ օրերուն, Հնդիկները օձի պար մը կը դառնան դաշտերուն մէջ, աղաչելով Մեծն Ոգիէն անձրեւ իրենց ցանքերուն: Պարի միջոցին, Հնդիկները իրենց ձեռքին մէջ կը դարձնեն, օդը կը նետեն, չուանի պէս կ'ոլորեն իրական օձեր:

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ
ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՉՔՈՎ

Իտալիոյ վարչապետին վրայ մատենագրութիւն մը գրուած է։ Չկայ թերթ մը, որ իրմով զբաղած, իր կենսագրական գիծերը ներկայացուցած չըլլայ։ Եւ չկայ անհատ մը որ լսած չըլլայ իր անունը։ Քննադատուած է իր վարդապետութիւնը, գնահատուած մէկ քանիներէն, իսկ իր անձը հետաքրքրական է ամէնուն համար։

Մուսոլինիի տարիներու համատարիմ աշխատակցուհին, Մարկրիթ Սարֆաթթի հրատարակեց գործ մը խիստ շահեկան՝ «Dux» անունով՝ թարգմանուած գերմաներէնի եւ անգլիերէնի։ Ուրիշ մատենագիր մը, Ֆլորանսի «Լա Վօչէ» դպրոցէն Ճիուզէփփէ Պրէցցոլինի, լոյս ընծայեց «Մեսայլիա» գործը։

Ահա նախկին ընկերվարական մը, տարիներէ ի վեր լքած պայքարի ու հանրային կեանքը, բանախօսութեամբ մը կը ներկայացնէ Մուսոլինի իբրեւ պետ. անձ (Ferri, Mussolini, Uomo di Stato)։ Էնրիքօ Ֆէրրի կ՚առաջադրէ առարկայական ուսումնասիրութիւն մը ընել «տուչէ»ին վրայ որ «իսկապէս արտակարգ դէմք մըն է»։

Ֆէրրիի համաձայն, Իտալիա բազմաթիւ քաղաքական անձեր ունեցած է, Ռաթացցիէն մինչեւ Ճիոլիթթի, բայց երկու պետական անձեր են միայն՝ Քավուր եւ Մուսոլինի, որ «Իտալիոյ եւ մարդկային քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ պիտի ձգեն անջնջելի հետք մը»։

Ֆէրրի կը պատկանի Լոմպրոզոյի մարդաբանական դպրոցին, կը քննէ մարդաբանօրէն Մուսոլինիի կազմուածքը։ Այդ դպրոցին համեմատ՝ միջահասակները գործի մարդիկ են, բարձրահասակները՝ վերացական միտքեր ունին։ Այսպէս պատմութեան բոլոր մեծ դէմքերը՝ Կեսար, Նափոլէոն, Քավուր, Կարիպալտի, Լէնին, Մուսոլինի բարձրահասակ չեն։ Մարդաբանները «Նափոլէոնեան դէմք» կը կոչեն բարձրայօն ճակատ եւ քառակուսի կզակ ունեցող դիմագիծերը։ Մուսոլինի, ինչպէս նաեւ Սարա Պէրնար եւ Էլէոնորա Տուզէ այդ դէմքն ունէին, որ յատկանիշն է գերազանցօրէն կամքի տիրապետութեան։ Արդարեւ Մուսոլինի կամքի, գործի մարդն է, Լոմբրոզոյի սահմանումով՝ «ուժական անձ մը»։

Գործունէութիւնը Մուսոլինիի խառնուածքին եւ պարագաներուն արդիւնքն է։ Ֆաշիզմ եւ Մուսոլինի երկու եզրեր են, գրեթէ անբաժանելի, ինչպէս Քավուր և իտալական վերածնութիւնը, Պիզմարք եւ գերման կայսրութեան հիմնարկութիւնը։

Ֆէրրի կը բաղդատէ Ուիլսընը, Լէնինը եւ Մուսոլինին։ Ուիլսըն հայեցող միտք մըն էր, անծանօթ Եւրոպայի ընկերային պայմաններուն, գաղափարապաշտ մը յարգելի, որ կ՚անգիտանայ իրականութիւնը։ Լէնին կամքի տէր, գործունեայ անհատ մըն էր, բայց զուրկ ազգային իրականութեան պատմական իմացողութենէն։ Մտածեց ռուս ժողովուրդին ընկերային հոլովոյթը իրականացնել, ցարական աւատապետական կազմութենէն համայնավարութեան անցաւ, պատրանքներէն իրականութեան՝ միշտ սխալելով, եւ քայքայեց հսկայ կայսրութիւն մը։

Ընդհակառակն Մուսոլինի պատմական իմացողութիւն ունի։ Իր գործունէութիւնը սկսաւ՝ երբ անհրաժեշտօրէն պէտքն զգաց, երբ Իտալիոյ պատմական վայրկեանն հասած էր վճռական քայլն առնելու։

Քարլայլ եւ Էմըրսըն պատմութիւնը կը բացատրեն ներկայացուցիչ անձերու միջոցաւ։ Բազմաթիւ մտածողներ ալ ամբոխին կը վերագրեն պատմութեան հոլովոյթը։ Մեծ մարդիկ վճռական ազդեցութիւն չունին, կը յայտարարեն, պատմութեան ընթացքին պատճառ ըլլալէ աւելի արդիւնքն են։ Ֆէրրի միջին ճամբան կը բռնէ, նկատելով զանոնք ելեկտրական կուտակիչներ, որոնք կը հաւաքեն մթնոլորտին մէջ սփռուած ելեկտրականութիւնը եւ յարմարատենին, երբ հասած է ձգտումի վերին սահմանին, կը ցնցեն եւ լոյս կ՚արձակեն։

Մուսոլինի ելեկտրական կուտակիչին նման ամբարեց ու ղեկավարեց ամբոխին ուժը։ Իբրեւ ընկերվարական-կազմակերպիչ ընչազուրկներու զանգուածը, իբրեւ ֆաշիստ՝ պայքարող զունդերը։ Քարլայլի բացատրութիւնը գործածելով «կարգաւորող դէմք մըն է» Տուչէն։

Մուսոլինի կը վերադառնայ հռոմէական միակ եւ ամբողջական պետութեան՝ հակակշռելով եւ ենթարկելով հանրային ամէն կազմակերպութիւն։ Ֆրանսական յեղափոխութեամբ հանրային ներկայացուցչութիւնը ընդհանրացաւ։ Երեսփոխանները կը մտատանջուէին աւելի ընտրական խնդիրներով քան պետական անհրաժեշտ գործերով եւ բազմաթիւ անօրինակ վէճերով կ՚անդամալուծէին կառավարութիւնը։ Մուսոլինի ջնջեց ընտրական ներկայացուցչութիւնը, սահմանափակեց հանրային ազատութիւնները, պետութիւնն անկախ ընելու համար ամէն մտահոգութենէ եւ միայն ազգային յառաջդիմութեան վրայ մտածելու համար։

Էնրիքօ Ֆէրրի վերիշելով 1921ին Մուսոլինիի խօսած ճառը երեսփոխանական ժողովին մէջ՝ կը պարծի նախատեսած ըլլալ ֆաշիզմի ուժը եւ ապագայ յաջողութիւնը։ «Ընկերվարական բարեկամներս կը կարծէին որ յարդի բոց մըն է ֆաշիզմը։ Պնդեցի որ կը սխալին. Ֆաշիզմը քաղաքակրթութեան ովկէանին մէջ հոսանք մըն է, գործի եւ մտածման ուժական հոսանք մը, որ կը դիմադրէ յետպատերազմեան քաոսին։»

Ուրիշներու նման, Ֆէրրի կը յուսայ որ մամուլի եւ միութիւններու ազատութիւնները պիտի վերադարձուին, երբ հանրային անդորրութիւնն ապահովուած ըլլայ։ Մուսոլինի պետական անձ մըն է, որուն ուժգաղափարն է պետութեան գերագահութիւնը։ Այս գաղափարը կը բացատրէ իր ամէն գործունէութիւնը։ Անգամ մը որ պետութեան այդ ըմբռնումը ունեցան ամէնը, կարելի է անվտանգ վերադառնալ ազատութեան։ «Կը զգամ թէ Մուսոլինիի հոգիին մէջ դեռ կ՚ապրի ընկերվարական գաղափարին ամէնէն ազնիւ եւ վսեմ մասը, որովհետեւ ընկերվարութեան մէջ ալ վսեմ գաղափար մը կայ։ Կը բաւէ մտածել որ նոյն ինքն Յիսուս նախակարապետն եղաւ ընկերվարութեան՝ քարոզելով մարդոց եղբայրութիւնը, քանի որ ամէնն ալ զաւակներն են նոյն հօրը։ Այդ քարոզով քանդեց գերութիւնը, որ հռոմէական կայսրութեան քաղաքական, տնտեսական հիմն էր։»

Մուսոլինի բարձրացուց Իտալիոյ վարկը։ Քորֆուի միջադէպը (Օգոստոս 1923) ցոյց տուաւ որ Իտալիա չենթարկուիր այլեւս այս կամ այն պետութեան քաղաքականութեան։ Չկարծուի սակայն որ պատերազմասէր է։ 1922 Նոյ. 27ին Ծերակոյտին մէջ կ՚ըսէր թէ արտաքին քաղաքականութեան ձգտումն է խաղաղութեան պահպանումը, ոչ թէ աշխարհակալութեան հետապնդում մը։

Ազատական կուսակցութեան պետ եւ ընդդիմադիր Ճիոլիթթի միշտ դրուատած է Մուսոլինիի արտաքին քաղաքականութիւնը, որ կը ձգտի Միջերկրականի մէջ ապահովել Իտալիոյ գերակշիռ դիրքը եւ տեղ գտնել բազմածին երկրի մը գաղթականութեան համար։ Ֆէրրի կը յիշէ Մէթթէրնիխի յիշատակներէն քաղուած դատաստան մը Նափոլէոնի վրայ։ Աւստրիոյ հռչակաւոր դիւանագէտը կը գրէր որ Նափոլէոն չէ հասկցած Անգլիան եւ այդ անհասկացողութիւնը պիտի ըլլայ իր անկման պատճառներէն մէկը։

Արդ, Մուսոլինի ըմբռնեց Անգլիոյ դերն աշխարհի եւ մանաւանդ Միջերկրականի մէջ եւ կնքեց ուղղամիտ գործակցութեան համաձայնութիւն մը։

Մուսոլինի տարբեր ձեւով մը կ՚ուզէ լուծել ընկերային հարցը։ 1926 Ապրիլ 3ի օրէնքով կը կազմուէր նոր պետութեան մը նախագիծը, որ կը տատանի ազատական եւ համայնավարական պետութիւններու միջեւ։ Ազատականը ժողովրդական ներկայացուցիչներու միջոցաւ կը քուէարկէ օրէնքներ եւ կը կառավարէ։ Ֆաշիստական պետութիւնը արհեստակցական միութիւններու ներկայացուցիչներէն կը կազմէ երեսփ. ժողով մը։ Չկայ արտադրող խմբակցութիւն մը որ միացած չըլլայ, հետեւաբար արհեստաւոր եւ արուեստաւոր իր ներկայացուցիչը պիտի ունենայ ոչ իբրեւ անհատ, այլ իբրեւ խմբակցութեան անդամ, ոչ թէ ոեւէ անհատ՝ այլ խմբակցութեան պատկանող, արհեստին ու արուեստին պէտքերուն ծանօթ անձ մը։

Իրաւաբանական այս նորութիւնը անկարելի է դատել առայժմ։ Սպասելու է գործնական արդիւնքին, թէեւ Ֆէրրի համակիր է ասոր ալ։ Այս դրութիւնը ցոյց կուտայ, ըստ Ֆէրրիի, որ Մուսոլինի հակառակ չէ գործաւոր դասակարգին։ Իրաւունք կուտայ հունգար ուսուցիչ Քօչէզիի որ բանախօսութեան մը մէջ ըսած է. «Մուսոլինի ընկերվարութիւնը կը գործադրէ վերէն վար, փոխանակ վարէնը վերենին դէժ հանելու»

ՀԵԹՈՒՄ

ՏԱՐԵԼԻՑ ՄԸ

Մէկ տարի անցած է այն տխուր թուականէն, երբ ցուրտ հողին յանձնեցինք, Պէյրութի մէջ, մեր ամէնուն սիրելի ընկերը՝ Վահան Վարդապետեանը։ Անոր եղերական սպանութեան լուրը ցնցեց սիրտերը, պզտիկէն մինչեւ մեծը, աղքատէն մինչեւ հարուստը եւ նոյնիսկ հակառակորդը։

Մազապուր ազատած թրքական արիւնռուշտ եաթաղաններէն, Վահան Վարդապետեան ինկաւ 1926 Սեպտեմբեր 28ին, խումբ մը սրիկաներու գիշերային դաւանակալ յարձակումով, Կիլիկիոյ կաթողիկոսին բնակարանին մէջ, Լիբանանի Գաւառական Ժողովի Գ. Նիստին։

Պարտուած ընտրութիւններուն մէջ ե՛ւ առաջին ե՛ւ երկրորդ անգամ, մեր անարժան հակառակորդները, ուզեցին վրէժ լուծել եւ յաջողեցան։

Ո՞վ էր Վահան Վարդապետեան։

Դժուար է տալ իր բազմակողմանի կեանքին բոլոր գիծերը, բայց իբրեւ մօտէն ճանչցող մը, եւ ուղղակի մասնակից այդ օրերուն կատարուած դէպքերուն, բարոյական պարտք կը համարեմ տալ իր ամփոփ կենսագրականը։

Վարդապետեան ծնած է Կեսարիա, 1881ին։ Իր բնածին յատկութիւններով, կը ստանայ ընտանեկան տիպար դաստիարակութիւն մը։ Տասնեօթ տարեկանին, մտնելով Կեսարիոյ Ս. Կարապետ վանքի վարժարանը, շրջանը կ՚աւարտէ փայլուն վկայականով մը։

Նիւթականի պակասով, չէր կրնար բարձրագոյն կրթութիւն մը առնել եւ ինքնաշխատութեամբ կը տիրանայ հայ գրականութեան, յեղափոխական պատմութեան եւ աննկուն կամքով կը հետեւի հայկական դատի բոլոր փուլերուն։

Իրերու բերումով, Վահան ինքզինքը կը նետէ առեւտրական ասպարէզը, կարգուելով տնօրէն Թօքատի Իբրանոսեան վաճառատան։ Յետոյ կ՚անցնի Ռումանիա, եւ այնտեղէն Կիլիկիա, 1909ի վերջերը։ Ադանայի մէջ կ՚ամուսնանայ հայ օրիորդի մը հետ 1912ին, եւ կը վերադառնայ Ատանա, երբ պայթած էր համաշխարհային պատերազմը։ Վահագն Ցաթեւեանի կախուելէն վերջ, զինքը կ՚աքսորեն Համա, ուրկէ հազարումէկ դժուարութիւններով կը փախչի Հալէպ։ Բայց Թուրք կառավարութիւնը իմանալով այս, կը հետապնդէ։

Վահան հրաշքով կ՚ազատի եւ ինքզինքը կը նետէ Երուսաղէմ։ Այնտեղ կը մնայ չորս տարի եւ յետոյ կը փոխադրուի Պէյրութ, Լիբանանի Հանրապետութեան մայրաքաղաքը։ Շուտով դառնայ կը սուրիահայ գաղութի եռանդուն եւ զոհաբերող մարդը, թէ՛ բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս։ Անդամ էր երկու Ազգային Միութեանց։

Երբ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը լուծեց առժամեայ Ազգային Միութիւնը, Վարդապետեան անդամ եղաւ նոր կազմուած մարմնին։ Ու վերջապէս մեծամասնութեան ձայնով ընտրուեցաւ անդամ Լիբանանի Գաւառական Ժողովին։

Վահան Դաշնակցական էր, բառին իսկական իմաստով, անկեղծ եւ գիտակից. կուսակցական կեանքի մէջ ալ վարեց պատասխանատու պաշտօններ։ 1920—1922ին եղաւ տեղական կոմիտէի անդամ. իսկ 1922—24ին Կեդր. Կոմիտէի անդամ։ Սուրիոյ Դաշնակցական «Փիւնիկ»ի, ապա «Նոր Փիւնիկ»ի հիմնադիրներէն մէկն էր։ Քիչ խօսող, շատ գործող մարդ էր։ Ընկերական կեանքի մէջ Վահան եղած է ամէնուն հետ եւ ամէնուն համար։

Մեր տարաբախտ ընկերոջ անարգ սպանութիւնը կը պարունակէ մէկէ աւելի դասեր։ Ո՛չ սուր, ո՛չ դանակ չեն կրնար ազդել մեր վրայ եւ ուղիղ ճամբէն շեղեցնել մեզ։

Հասկցողին շատ բարեւ։

Մարսէյլ Հ. ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Ալեքսանդրապոլի մէջ, ձմեռ ժամանակ եւս շինարարական աշխատանքները շարունակելու համար, սկսած են հիմնել ջերմատուն մը։

*** Սեպտեմբերի վերջին շաբթուն Հայաստանի մէջ կը սպասուին 1500 գաղթական։

*** Մեղրի գաւառին Գիւլուր գիւղին շրջակաները երեւան հանուած է «դժգունափայլ» կոչուած հանք մը։ Այս հանքը պիտի գործածուի պողպատի եւ ներկի արդիւնաբերութեան մէջ։

ՍԵՒԱՆԻ ՀՈՎԻՏԻՆ ԲՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Շիլկովսկեան, որ կը վարէր Սեւանի բուսաբանական արշաւախումբը, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ իրենց քննութեանց մասին.—

Երկու ամիս արշաւախումբը ուսումնասիրութիւններ կատարեց Սեւանի հովիտին մէջ, մասնաւորաբար Հրազդանի ակունքներուն մօտ։ Լիճին եզերքը, մանաւանդ հիւսիս-արեւելեան աղեղը, «Գիւնէյի» կոչուած տեղը, Մազրէին տափաստանը շրջապատող լեռնաշղթային վրայ բուսական հարստութիւնը մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուցած է։ Հաստատուած է որ «Գիւնէյի»ն, անցեալին մէջ, անտառով ծածկուած էր, այժմ անտառին մնացորդները կը մնան կիրճերուն մէջ։

Արշաւախումբը պատրաստած է 10.000 թերթնոց բուսաբանական հաւաքածոյ մը։

ԹԱՏՐՈՆ

« ՀԱՅՐ ԼԸՊՈՆԱՐ »

Տրամաթիքը սկսաւ իր ձմեռնային ներկայացումներուն եւ Շաբաթ երեկոյ տուաւ Ժան Էքարի Հայր Լըպոնարը։

***

Խաղը ծանօթ է Յառաջի ընթերցողներուն։ Աշխատակից մը զայն ներկայացուցած էր այս էջերուն վրայ։ Կը յիշեցնեմ խոշոր գիծերը.—

Հայր Լըպոնար, ժամագործ մը, որ հարստացած է, բայց կը պահէ իր համեստութիւնը։ Կինը, զոռոզ ու ամբարտաւան, ազնուականութիւն կը ծախէ, եւ մարքիզի մը աղջկան հետ կ՚ուզէ ամուսնացնել իր տղան, որ իր ամուսինէն չէ, իսկ ուրիշ ազնուականի մը հետ՝ աղջիկը, որ հարազատ է։ Հայր Լըպոնար, ընդհակառակն, աղջիկը կ՚ուզէ ամուսնացնել իր սիրածին՝ բժիշկի մը հետ, որ ընտանիքի մը հարազատ զաւակը չէ, սակայն պարկեշտ է ու համբաւաւոր։ Կռիւ մը պահուն, կը պոռթկայ գաղտնիքը, զոր կը պահէր, կը յայտնէ կնոջ անհաւատարմութիւնը։ Տիկին Լըպոնար, ընկճուած, տեղի կուտայ։ Համաձայնութիւնը կնքուած է. աղջիկը կ՚ամուսնանայ սիրուած բժիշկին հետ, զոր հայրը ընտրած է, իսկ տղան կ՚ամուսնանայ մարքիզին աղջկան հետ, զոր մայրը կ՚ուզէր։

***

Քննադատներու գործադրկութեան տարբեր են, ինչպէս կը յայտարարեն ֆրանսացի քննադատները։ Հրատարակիչները այլեւս քննադատներուն չեն ղրկեր այն գիրքերը, որոնք նոր լոյս կը տեսնեն։ Գիրքին մէջէն կը փաթթեն դեղին կամ կարմիր թուղթէ ժապաւէն մը, որուն վրայ կը գրեն «գլուխ-գործոց», «տիեզերական գրագէտը հզօրագիտ տաղանդով մը կը պատկերացնէ...», եւայլն։ Ու «կը քշուի» գիրքը։ Թող ճաթի քննադատը։ Հիմա հրատարակիչները քննադատ են յամին Շնորհաց Ճարտարարուեստին։ Ժան Էքարի Հայր Լըպոնարն ալ, յայտագիրին վրայ, կոչուած է «գլուխ-գործոց մը, ծանօթ՝ ամբողջ աշխարհին»։ Բայց... միջակութիւն մըն է։

Նախ, հեղինակին տուած կառուցումը կատարեալ չէ։ Խաղը կը հասուննայ առանց ելեւէջի, մակընթացութեան ու տեղատուութեան, այնպէս որ հերոսը կը քալէ ուղիղ հորիզոնի մը վրայէն։ «Պատերազմը», տրամաբանական ու... սովորական, նուազ եղերական է։ Արարուածը դերասաններու հանգստութեան եւ հանդիսատեսներու շնչառութեան նշանակութենէն աւելի կարեւոր՝ ուրի՛շ իմաստ մը ունի։ Արարուածը անհրաժեշտ տարր մըն է, հսկայ դեր կը կատարէ։ Արարուած չըլլալ շա՛տ դժուար է։ Եւ «չորս արարնոց այս տրամը» ոեւէ արարուած չունէր։ Նոյնպէս հեղինակը, հոս, շատ քիչ զբաղած էր հանգոյցներու լուծման հարցով։ Սկսիլը այնքան դժուար չէ, որքան վերջացնելը, սակայն սկիզբն ու վախճանը հեռաւոր կապեր ունին իրարու հետ։ Այս մասին կարծիքները բանաձեւելու համար, վերածենք երկուքի. ա) սկսիլ ըստ կամս, եւ ընդհատել՝ երբ յաջողուած է յագեցնել յուզումով, յոգնեցնել տպաւորութիւններու ծանրութիւնով բեմին դուրսը։ Վասնզի կեանքը սկիզբ չունի եւ ոչ ալ վախճան, կեանքի բեմէն կը հեռանան անոնք, որ յագեցած են կամ յոգնած։ Այս ձեւը, որ վաղուաննն է, դժուարութիւններ կը ներկայացնէ։ բ) սկսիլ պատրաստելով հանգոյց մը եւ վերջացնել Շէյքսփիրեան վախճանով մը։ Այսինքն, ինչպէս Շէյքսփիր կը սպաննէր իր հերոսները, սպանել տիպարներուն նշանակութիւնը վերջին եւ ուժգին պայթումով մը։

Ժան Էքար, վախճանաբանութեան մէջ, միջակ ալ չէ։ Ան վարագոյրը կ՚իջեցնէ սակարկութեան տեսարանի մը Պէտք է խոստովանիլ որ նակը կը քալէ դէպի մը. կ՚ուզէ շինել «ընտանեկ ու բարոյալից տրամ» մը ուզեր զբաղիլ այդ նպա ոչ ալ կ՚ուզեմ վերլուծումը խաղին նշանակութեան, սենք միայն որ Էքար կո բարքերու պատկեր մը, բան տեղծութեամբ աղքատ, ուեստի արիւնէն զուրկ, նոր զումներու անծանօթ։

Ու կ՚աշխատի գնել, այդ ջավայրին մէջ, իր տիպա ները։ Օ՛, տիպար ստեղծել մարմա՛ջը։ Կը պաշտեմ կը հաւատամ ըըլեֆին, կեն անհատապաշտութիւնը՝ կ՚ բայց, կը հարցնեմ, մի՞թէ պարը կը փրկէ մեր մտահ թիւնները, չի՞ դաւաճաներ ուեստին։ Բեմին վրայ տիպ լուսանկար է, խօսուն խամ ճիկ, կենդանի բեմադրութ անջատուած շարժուն գործ Մնաց որ, Էքար աշխատա պատրաստել միայն մէկ տի պար, Հայր Լըպոնարը, բար բարոյասէր, գթառատ, եւ քան կակուղ ու տկար, որ սիրելի աղջկան ամուսնութ յաջողցնելու համար, սակ կութեան մը նման, կը հա ձայնի իր ապօրինի բայց րական» զաւակը կապել նուականութեան հետ, կ՚ատէ, ինչպէս կը խոստովա

Արդարութեան համար, ըսե որ խաղը կը խօսէր ներկա ղովուրդին։ Պատճառաբան թիւնը հասկնալի է։

***

Դերասանները։

Պ. Նշանեան (Հայր Լըպոնար) հագուեցաւ իր տիպարը չութեամբ։ Ան «լաւ կարող էր»։ Դիտած եմ որ Նշանեա միշտ կը տիրանայ ծերուն հայրերու դերին։ Պաշար բազմաթիւ դիտողութիւննե Հայրենի զորովին անկեղ թիւնը, որ կը տաքցնէ, մարդոց լայն խաղաղութ որ կը ճառագայթէ, հանդ տութիւնը, որ շարժում կ՚անուշցնէ։ Ու Նշանեան դժուար տիպարով յաջող բուցնել յուզումի ծաղ սրահին մէջ։ Ներդաշնակ սէրը, զոր կը բաշխէր նիքին։

Տիկ. Ս. Ալիքսանեան (Տի Լըպոնար) գեղեցիկ պա տուաւ, երբ բարկութեան քութեան մէջ, անակնկալ նութեան առջեւ, իր նախ շինեց իրականին նման, զումի չափուած պարպում

Պ. Ե. Թոլայեան (տ՚Էսփի ողբերգակ դերասան մըն է ւելի յաջող քան իբր կատա գակ։ Պոլիս ու հոս, Համլէ Հին Աստուածներէն ու տօէն ես կը յիշեմ իր հո ուած յաջողութիւնները փիլիսոփայ ողբերգակ։ Այդ ջողութեան վերլուծումը կարգին։ Այս անգամ սա նած էր երրորդական դեր որով պահեց խաղին ամբող կանութիւնը։

Պ. Գմբէթեան ու Պ. Մ ճեան հասկցուած խաղարկ թիւն մը ցոյց տուին։

Ամբողջութիւնը լաւ էր։

***

Ապարանջանը կատակեր Տիկին Ս. Նշանեան լաւ ցաւ, տասնըհինգ վայրկ անընդհա՛տ, առանց խօսք լու Պ. Թոլայեանի, որ զանգատող կինը.. ապարա նով մը։ Օ՛ ունայնութիւն, որ բնակիս կիներու մէջ։

Շ. ՆԱՐԴՈ

ՌՈՒՍԻՈՅ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Խորհրդային Միութեան ջին 11 ամիսներու ընթաց 1,322,000,000 րուբլիի տրական գործառնութիւն է. այս գումարին 691,400,000 րուբլին արտածումներու 630,600,000 րուբլին ներ ծումներու համար։ Արտածու ները ներածումներէն 60 800,000 րուբլի աւելի են, մինչ անցեալ տարի քան ժամանակի մէջ ծումները 101,600,000 րուբ աւելի էին։

ԾԻԾԱՂ

ԻՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ԿՈՎԵՐԸ

կաթը սո՛ց եւ դեռ մլխոի ուղէ: Այժմ ամէնօրեայ յանկերգը ամէնօրեայ կամ շաբաթական թերթերուն:

Նախանձագայեստութիւնը որքան ուժ ու հեղինակութիւն ունենայ գիներուն վրայ, խօսքը, գործեալ… կովերունն է: Վասնզի, կովերը ո՛չ միայն առաջարկը կը բերեն, այլ եւ կը պարտադրեն: Մնաց որ, շատ համոզկեր են կովերուն փաստերը:

Փարի Միտիի մէկ խմբագրին հետեւեալը յայտարարեցին կովերը.— Ամառը երաշտ էր, այնպէս որ զրկուեցանք խոտէ: Հարուստ տեղակներով հաշտուեցանք կ'ուտէինք, ինչ որ ...ուղի նստաւ: Ցետոյ, մտածեցէք թէ Ամերիկեան Լէգէոնականները, որոնք սովորութիւն ունին ըմպելի չխմելու, կաթով ...ուրծ խմելով, սպառեցին պաշարը: Եւ, հաւանաբար, վեց ամիսէ առաջ նիւթապէս անկարելի է թարմ կաթ հայթայթել ձեզի: Աւելցուցէք նաեւ որ Հինտէնպուրկի ծառն ալ շատ զօրաւոր էր, վախցանք եւ մեր կաթը փախաւ: Թանէնպերկի մէջ կարծեմ մեր կաշիին մասին խօսեցաւ: Խոհեմութիւն է որ պահանջենք մեր մսուրները առատութեամբ լեցնել, յանուն մեր ստամոքսին եւ յանուն ձեր կաթին: Այս պայմաններուն մէջ անհրաժեշտ է քսան սանդիմ բարձրացնել կաթին լիտրը: Եթէ չընդունիք մեր օրինաւոր պահանջները, վէճը պիտի տանինք ներկայացնելու Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին առջեւ:

Ազգերու դաշնակցութիւնը, որ լուծեց Ցանցիկի հարցը, կը յուսանք որ կը լուծէ այս ծիծիկի հարցն ալ:

— Կո՛վ, լաւ խօսեցար եւ լաւ պաշտպանեցիր մեր դատը, մայեց ոչխար մը:

Փ. ՕՏԵԱ.

ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՔԱՏԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Թոքատի Հայերը, մեծ մասով արհեստաւոր, նիւթապէս լաւ վիճակ մը ունին եւ բոլորն ալ կ'աշխատին:

Միայն դպրոցն է որ կը պակսի: Դիմում կատարուած է կրթական տնօրէնին, որ շատ բարեհաճ գտնուած է, յանձն առնելով նիւթապէս օժանդակել, «քանի որ Հայերը կրթական տուրք կը վճարեն, իրաւունք ունին նպաստ ստանալու պետութենէն»: Հայերն ալ պատրաստ են զոհողութեան, բայց ուսուցիչ չկայ:

Եթէ Պոլսէն ուսուցիչ մը ղրկուի, սեփական դպրոց մը պիտի բանան:

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

(Պուքրէշի՛ մեր սեփ. թղթակիցէն)

Այս տարի հազիւ Հոկտեմբեր 1ին պիտի բացուին ռումանահայ դպրոցները՝ տիրող համաճարակի մը պատճառով: Երկար դիմումներէ յետոյ վերջապէս կարելի եղաւ ձեռք ձգել Քոսթանցայի ազգ. վարժարանին վերաբացման հրամանը: Վարժարանը փակուած էր թաղականութեան անդամներէն մէկուն ձախաւեր ընթացքին պատճառաւ՝ հանդէպ դպրոցին ռումէն ուսուցչին: Ռամկավար թաղականը լեզուագարութիւն ըրած ըլլալով Ռումանիոյ հասցէին, կրթական նախարարը պահանջեց անոր պաշտօնանկութիւնը եւ մամուլին միջոցաւ զայն ենթարկեց հանրային պախարակութեան, փակել տալով դպրոցն ալ: Հիմա մեկուսացուած է ակնարկուած ռամկավար պարոնը, եւ դպրոցին վերաբացման հրամանը ստացուած: Դպրոցին իբր ուսուցիչ հրաւիրուած է Պ. Երուանդ Տէր Անդրէասեան, բայց թաղականութիւնը մինչեւ այսօր չէ կրցած ձեռք ձգել անոր Ռումանիա մուտքի արտօնութիւնը:

Կալացի, Սիլիսթրէի եւ Փաշարճըքի հայ դպրոցները Հոկտ. 1ին կը վերսկսին իրենց սովորական կեանքը ուսուցչական միեւնոյն կազմով:

Պուքրէշի հոգաբարձութիւնը անկարող եղաւ հաւասարակշռել դպրոցին պիւտճէն, որ անցեալ տարի 100,000 լէյ բաց ունեցաւ, եւ որուն բացը յառաջիկայ տարի պիտի եռապատկուի՝ եթէ չխորհուի հիմնական դարման մը. Հոգաբարձութեան մեծագոյն յոյսը կը մնայ Արեւելեան պարահանդէսը, որ տարուէ տարի կը գոցէ դպրոցի պիւտճէին աւելի քան երկու երրորդը: Միւս կողմէ այս տարի հոսանք մը կայ դէպի օտար դպրոցներ. ծնողքներու այս հակումը կը դրդեն կարգ մը հայ խառնակիչներ ալ, հայ դպրոցը տնբաւարար ցոյց տալով:

Ճուրճօվայի փոքրիկ հայ գաղութը այս տարի կը շարունակէ իր հայ կրթարանի երկրորդ տարին 37—40 հայ փոքրիկներով: Երեսուն տուն հայութիւն եւ 40 աշակերտ: Պուքրէշը իր 1000 տունի մօտ եկող հայութեամբ հազիւ 200 աշակերտ կրնայ կոր ճարել...:

Կեռլան ջանքեր կ'ընէ պահպանելու իր հազի՜ւ վերաբացուած հայ կրթարանը. չկրցա՜ւ ճարել հայ ուսուցիչ մը, որ կարենար խօսիլ տղոց մայրենի լեզուն՝ հունգարերէնը...:

ՄԻՇՏ ԿԸ ՏՐՏՆՋԱՆ

Պոլսոյ Վագըթ լրագիրը նորէն արծարծելով Թրքացման քաղաքականութիւնը, կը գրէ.

— Պոլիսը գրաւուած ատեն, եթէ Ֆաթիհ Սուլթան վեհանձնութիւն ցոյց չտար, պաշտօնական լեզուին ուսուցումը պարտաւորիչ դարձնէր եւ իսլամ ու քրիստոնեայ դպրոցները ձուլէր, շատ մը փորձանքներ չպիտի գային մեր գլխուն:

Սահմանադրութեան շրջանին թէեւ փորձուեցաւ Թուրքերէնը տարածել զանազան տարրերու միջեւ, բայց դժբախտաբար ոչ մէկ արդիւնք ձեռք բերուեցաւ: Բարեբախտաբար, Լօզանի դաշնագրով ազատեցանք «քափիթիւլասիոն»ներու կապանքներէն, եւ սկսանք Թուրքերէնը պարտաւորիչ դարձնել բոլոր դպրոցներուն մէջ:

Այս առթիւ կ'ուզենք քանի մը պարագաներ յիշել: Բոլորս գիտենք որ Ներկայիս Բերայի, Ղալաթիոյ եւ նոյնիսկ Պոլսոյ կողմի պողոտաներուն վրայ շատ կը լսուին յունարէն, հայերէն եւ եբրայեցերէն խօսակցութիւններ: Շոգենաւով ճամբորդողներն ալ՝ իրենք զիրենք Բաբելոնի մէջ կը կարծեն: Հայերը, Յոյները եւ Հրեաները Սուրիոյ մէջ միայն արաբերէն կը խօսին: Մինչդեռ հոս պանց կ'ընեն Թուրքերէնը: Բացառութիւն կը կազմեն Հայ կաթոլիկները: Եւ երբ մայրենի լեզուն չխօսին, ֆրանսերէն ալ կ'արտայայտուին:

Մանաւանդ տարօրինակ է Հրեաներուն վիճակը: Զարմանալի է որ Սպանիայէն վտարուած Հրեաները իբր ազգային լեզու ընդունած են սպաներէնը, փոխանակ նախընտրելու լեզուն այն ազգին (Թուրքին) որ իրենց այնքան բարիք ըրած է:

Կը կարծենք թէ պէտք է գոնէ մասամբ սրբագրել դարերէ ի վեր գործուած սխալը: Քրիստոնեայ Թուրքերը թող իրենց ազգային դպրոցներուն մէջ առնեն նախակրթութիւնը, բայց երկրորդական կրթութիւնը անպայման պետական վարժարաններու մէջ ստանալու են: Իսկ Հրեաները, որոնք մայրենի լեզու չունին, նախակրթութիւնն ալ Թուրք դպրոցներու մէջ առնելու են: Այսպէսով, ապագայ սերունդը պիտի լքէ տգեղ ու կոշտ եբրայեցերէնը, եւ ամբողջովին պիտի Թրքանայ:

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ

Կը յիշեցնենք գաւառի մեր թղթակիցներուն որ չմոռնան օրը օրին գրել տեղական անցուդարձերը, հանդէս կամ դէպք:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Փարիզի Լիսէները կը վերաբացուին Հոկտեմբեր 1ին: Գիշերօթիկ աշակերտները դպրոց պիտի մտնեն Ուրբաթ, իսկ ցերեկեաները Շաբաթ օր:

Այս տարի աշակերտներու թիւը քիչ մը պակաս պիտի ըլլայ: Մասնաւորաբար գիշերօթիկ դպրոցներու ծախքերը շատ սղած են: Այս պատճառաւ ալ շատ մը ընտանիքներ կը հրաժարին իրենց զաւակներուն երկար եւ սուղ արժող կրթութիւն տալ: Անոնք կը նախընտրեն աւելի զարկ տալ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական ճիւղերուն, ուր աշակերտները քիչ ժամանակի մէջ կը սկսին ինքնապահ դառնալ, մինչ համալսարան յաճախողները 25 տարեկանէն յետոյ կը սկսին դրամ շահիլ:

Ուրեմն, բացի հարուստ թաղերէն, Փարիզի միջակորեար եւ աղքատ թաղերուն մէջ այս տարի դպրոց յաճախող քոլէժական աշակերտներու թիւը զգալիօրէն նուազած է:

Թերթ մը դիտել կուտայ թէ քանի մը տարիէ ի վեր գիրքերն ալ շատ սղած են: Այնպէս որ դպրոցականի մը պիւտճէին մէջ անիկա ալ կարեւոր դեր կը խաղայ: Հակառակ անոր որ այս տարի դասական գիրքերուն գիներուն վրայ 100ին 10 զեղչ մը եղած է, դարձեալ Զ. դասարանի աշակերտ մը բացարձակապէս անհրաժեշտ գիրքերը գնելու համար ստիպուած է դպրոց մտած օրը 150 ֆրանքի գիրք գնել:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԺԱՄԱՆՈՒՄ

Հ. Ը. Ը. Մ. Ֆութպօլի Առաջին խումբը Մարսիլիայէն վերադարձաւ երկուշաբթի իրիկուն:

Կիրակի մրցումին մանրամասնութիւնները մեր վաղուան թիւով:

«ԱՐՄԷՆԻԱ» ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Կիրակի օր «Արմէնիա»ի Ա. խումբը կարեւոր մրցում մը կատարեց Փարիզի Հունգարացիներուն դէմ (F. C. Hongrois), զոր ջախջախիչ պարտութեան մը մատնեց 8—1:

Ա. խաղամասին Հայերը երեքով մէկ էին: Բ. կիսախաղին «Արմէնիա»ցիները աւելի լաւ խաղալով 5 նշանակէտ եւս ապահովեցին եւ խաղը վերջացաւ այս արդիւնքին վրայ:

«Արմէնիա»յի այս նոր յաղթանակէն ալ կը տեսնուի որ անոր խաղացողները հետզհետէ զարգանալու վրայ են: Թէեւ Հունգարացիները իրենց բոլոր լաւագոյն խաղացողները բերած էին, բայց անոնց քով փորձի պակասը զգալի էր:

«Արմէնիա»յի խառն խումբն ալ մրցեցաւ U. S. Fontenayի Ա. խումբին դէմ, որուն յաղթեց 5—2, այս ալ նոյնպէս կարեւոր յաղթանակ մըն է, քանի որ ֆրանսական խումբը լաւ արժէք կը ներկայացնէ: Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂՋ ՈՂՋ ԹԱՂՈՒԱԾ.— Լեհաստանի մէջ քաղաքապետ մը, չարաչար գործածելով իր հեղինակութիւնը, մահուան դատապարտեց չորս գիւղացիներ, որոնք ամբաստանուած էին գողութեամբ: Եւ գիշեր ատեն, գիւղին բնակչութիւնը գերեզման հրաւիրելով, բոլորին ներկայութեան, ողջ ողջ թաղեց չորս գիւղացիները:

Լուրը տարածուելով, քննութիւն բացուեցաւ: Գերեզմանը բանալով, հանեցին մարմինները եւ հաստատեցին որ ստոյգ է պատմութիւնը:

Քաղաքապետը եւ բազմաթիւ մեղսակիցներ ձերբակալուեցան:

ՅԱՂԹՈՒԹԵԱՆ ԿԱՄԱՐԷՆ ՎԱՐ.— Առջի օր, խումբ մը զբօսաշրջիկներ կ'անցնէին յաղթութեան կամարին տակէն, բացած՝ իրենց գլուխը Անծանօթ Զինուորին շիրիմին առջեւ: Յանկարծ տեսան, որ բարձրէն, մարդ մը, օդին մէջ դառնալով, կ'իյնայ վար: Անծանօթը սալայատակին վրայ փռուեցաւ անկենդան ու ջարդուփշուր: Ոստիկանները հասան եւ վերցուցին: Անձնասպանին գրպանէն ելաւ նամակ մը, ուր գրուած էր, «անունս՝ Տէզիրէ Ժօզէֆ, 70 տարեկան: Անձնասպան եղայ, որովհետեւ ծեր եմ, մինակ ու թշուառ: Ուզեցի անձնասպան ըլլալ յաղթութեան կամարին տակ, որովհետեւ զաւակս մեռաւ պատերազմին եւ իր ոսկորներն են թերեւս, որ կը հանգչին այս յուշարձանին տակ»:

ԳԻՆՈՎ.— Ռիշ երիտասարդ էր, բայց հարուստ չէր, հակառակ իր անունին: Սակայն լաւ ճաշել գիտէր: Մտաւ տիկին Պէրնարի ճաշարանը, թխեց ու խմեց: Երբ կարգը եկաւ հաշիւ տեսնելու, զարմացաւ, նեղացաւ ու պոռաց ճաշարանապետին: Տիկին Պէրնար խելք հասցնելու եկաւ: Ռիշ ջուրին շիշը վերցուց տիկնոջ խելքի շիշին զարկաւ: Շիշը կոտրեցաւ, ջուրը կարմրեցաւ, վար թափեցաւ: Բոլոր ներկաները, որոնք կը ճաշէին այդ պահուն, վազեցին օգնութեան:

Ռիշ կանչնեցաւ.

— Ինծի Պուպուլ կ'ըսեն:

Եւ ոմբակոծեց շիշով, գաւաթով, պնակով ու աղամանով բոլոր յարձակողները: Կատարեալ փոթորիկ: Ամէնքը փախան, սեղաններու ետեւ մտան: Մինչեւ «Պուպուլ» առօք փառօք հեռացաւ: Երբ ուրիշ փողոցի մը մէջ կը շարունակէր իր փոթորիկը, ոստիկանները հասան ու ձեռքերը կապեցին:

ՆՈՐ ՕՐԵՐՈՒ ԲԱՐՔԵՐԷՆ.— Բուփ, երիտասարդ մը, ինքնաշարժ մը ունէր, փողոց փողոց կը պտտէր: Այսպէս բարեկամացաւ աղուոր կնոջ մը հետ, որուն հետ բաւական երկար ատեն ապրեցաւ: Յանկարծ իմացաւ որ իր բարեկամուհին ամուսնացած է եւ... զաւակ ունի: Այս մանրամասնութեան ծանօթանալէ յետոյ, պաղեցաւ եւ ուզեց բաժնուիլ: Ճաշարանի մը առջեւ սկսաւ բարկ վէճ մը: Շուտով վէճը ծանրացաւ: Կինը փոքրիկ կացին մը ճարեց, կնոջ ամուսինն ալ դանակ մը առաւ եւ յարձակեցան Բուփի վրայ: Ծանր վէրքեր տուին եւ գետին ձգեցին զայն: Ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ ձերբակալեց երկու անզուսպ ամուսինները, որոնք իրենց բազմաթիւ տղոց պատճառով, առժամաբար ազատ արձակուեցան:

ԵՐԵՔ ՈՃԻՐ.— Ալֆօնս Ֆուա կը կասկածէր կնոջ վրայ: Վերջերս քանի մը նամակներ ստացաւ եւ իր կասկածը աւելի հաստատուեցաւ: Հետզհետէ ջղայնոտեցաւ, եւ ուզեց վրէժ լուծել անհաւատարիմ կնոջմէն: Առջի օր, յանկարծ ձգեց գործարանը, հեծելանիւով վազեց Բուրպոյի մօտ, ու, ինչպէս լուր տուած էին կնոջ բարեկամն էր: Գործ մը պատրուակելով տուն տարաւ: Հազիւ սենեակէն ներս մտած էին, երբ Ֆուա ատրճանակը հանեց եւ երեք անգամ կրակեց կնոջ փորին, հատ մըն ալ Բուրպոյի: Զանոնք գետին փռելէ յետոյ, հեծելանիւ նստաւ եւ գնաց Սավլոնի մօտ, որ երկրորդ բարեկամն էր կնոջ: Առանց բառ մը արտասանելու, մտաւ Սավլոնի սենեակը, գնդակով մը տապալեց:

Երբ ատրճանակը դարձուցեր էր իր ճակտին, վրայ հասան դրացիները, բռնեցին ու յանձնեցին ոստիկանութեան:

ԱՍՈՎ ՉՈՐՍ.— Տիկ. Բոլէն բարի կին մըն էր: Ամուսինը, Կիյմօ, որ հասարակածային Ջերմերու ազդեցութեան տակ, ջղային նոպաներ կ'ունենար, շատ կը չարչարէր դժբախտ կինը: Ու Բոլէն կը հանդուրժէր շրթները խածնելով: Անցեալ օր, Կիյմօ չափէն աւելի զայրացուց իր կինը, որ ձանձրացած, առաւ մուշտակը եւ դուրս ելաւ: Կիյմօ հասաւ ետեւէն եւ արգիլեց: Այդ պահուն, կատաղութիւնը յորդելով, տիկինը դանակ մը առաւ եւ մխեց ամուսինին կուրծքը: Երբ Կիյմօ մահամերձի գալարումներ կը կատարէր, տիկինը սարսափահար փախաւ դէպի... ոստիկանատուն:

ՎՏԱՐՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէին որոշումով, Դաշնակցութեան շարքերէն վտարուած է Թերթերու գործակալ Մարտիրոս Զուրիկեան, իբրեւ գող:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի հաւաքածոյ չպահող մեր բաժանորդներէն եւ ընթերցողներէն կը խնդրուի մեզի ուղարկել 431 եւ 444 թիւերը, նորերու հետ փոխանակելու պայմանով:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԴԺՈԽՔԻՆ ՄԷՋ

— Հիտակ ալ է, ըսաւ Քարասօֆ որ կը սկսէր ջղայնոտիլ. երթանք տեսնենք Միլէնա Կուռքօն:

Իրարու ետեւէ, սկսանք նորէն վար իջնալ: Օդը, այլեւս անշնչելի դարձեր էր, կը խեղդուէինք: Իւրաքանչիւր յարկի վրայ, բանտապահ մը սանդուխին քով կեցած կը հսկէր, ուրիշներ կը ջանային լռութիւն հաստատել:

Այդ պահուն վայրագ տեսարան մը պարզուեցաւ:

Երբ չորրորդ գետնայարկը հասանք, բանտապահ մը տեսանք որ խցիկի մը առջեւ կեցած, բանտարկեալի մը կը հրամայէր լռել:

— Ո՛չ, մարդասպան, ո՛չ, ասացա՛կ, չպիտի լռեմ պատասխանեց բանտարկեալը, որուն տժգոյն դէմքը երեւցաւ դրան վրայ յիծակէն:

— Վերջին անգամ մըն ալ քեզ կը հրամայեմ որ լռես, պնդեց բանտապահը, մօտենալով բանտարկեալին:

Եւ մինչդեռ այս վերջինը, առանց այս հրամանին կարեւորութիւն տալու, կ'երգէր ռուսական կայսերական երգը, միւսը՝ կատաղօրէն զայն զգետնեց ատրճանակի հարուածով մը:

Այս կտրուկ պատժարկումին՝ մեր վրայ ձգած աղէտաւոր ազդեցութիւնը տեսնելով, (պէտք չէ մոռնալ որ անոր առջեւ, մենք կեդրոնական Չեկան կը ներկայացնէինք) Թէոտորովիչ նետուեցաւ բանտապահին վրայ եւ միայն մէկ բռունցքով, զայն տապալեց մեր աչքերուն առջեւ:

Իր մեղսակիցներուն հանդէպ նմանօրինակ խստութիւն մը չկար այս մարդադէմ հրէշին սովորութեան մէջ:

Եւ ասոր ալ փաստը քիչ յետոյ պիտի ունենայինք:

Աչքերը վայրագօրէն բացած՝ մէկ ձեռքով իր շուրջը հաւաքեց սարսափահար բանտապահները եւ անոնց ցոյց տալով իրենց պաշտօնակիցը որ գետին փռուած էր եւ այլեւս կեանքի նշան ցոյց չէր տար.

— Կը տեսնէ՞ք կոր սըւիկա, ըսաւ, անոր պատահածը թող ձեզի դաս ըլլայ. հոս, եւ բոլորդ պէտք է համոզուած ըլլաք, մէկ մարդ միայն կայ որ սպաննելու իրաւունք ունի: Այդ մարդը ես եմ:

Սարսափած՝ իրեն նայեցանք. բայց ան արդէն կը շարունակէր.

— Այո՛, գիտեմ. զիս կը կոչեն «արիւնոտ ձեռքով մարդ»ը. բայց թող գիտնան թէ՝ այդ մականունը, ես կը նկատեմ իմ փառքի ամէնէն գեղեցիկ տիտղոսը: Եւ քանի ես ողջ եմ, ո՛չ ոք պիտի կրնայ զայն ինծմէ խլել

Խոպոտ շունչ մը քաշեց, յետոյ աւելցուց.

— Արդէն այնքա՜ն սպաններ եմ որ, ալ չեմ կրնար չսպաննել, միշտ պիտի սպաննեմ:

Եւ այն ատեն, սարսափելի տեսարանի մը հանդիսատես եղանք. տեսանք թէ՝ բանտապահները, որ անոր պէս, թերեւս անկէ անելի աւազակներ էին, դողահար՝ անոր նայեցան, յետոյ աչքերնին վար առին եւ ի վերջոյ, գլուխնին վար ծռեցին...:

Ցանձին անոր, իրենց վարպետը կ'ողջունէին... ոճիրի վարպետ մը...:

Երբ ան հաստատեց թէ՝ իր ստորադասներէն որեւէ մէկը չէր մտածեր բողոքել եւ թէ իր ազդեցութիւնը ամէն ատենէ աւելի զօրաւոր կերպով կը հաստատուէր անոնց վրայ, կզակի շարժումով մը ցոյց տուաւ դիակը որ հո՛ն, գետինը կը հանգչէր ու հրամայեց.

— Վերցուցէք սա դիակը եւ դիարան նետեցէք:

Յետոյ մեզի դառնալով՝

— Շատ կը ցաւիմ որ, այս միջադէպը ձեր առջեւ տեղի ունեցաւ, որովհետեւ, կրնաք կարծել թէ ատով, բանտապահներուն քով կարգապահական պակաս մը երեւան կուգայ. իրականութեան մէջ այդպէս չէ, եւ...

— Կը հաւատամ ըսածիդ, ընդմիջեց Քարասօֆ. պնդելու պէտք չունիս. որովհետեւ հիմա քեզ շատ լաւ կը ճանչնամ:

Անշուշտ, այս յայտարարութիւնը, իբրեւ շնորհաւորութիւն նկատելով Թէոտորովիչ ուռեցաւ, եւ այս անգամ Սէգարոֆի դառնալով.

— Է՛, գո՞ւն որու կը սպասես մեզ առաջնորդելու համար Միլէնա Կուռքօի մօտ:

Առանց բառ մը արտասանելու, Սէգարոֆ դէպի սանդուխ ուղղուեցաւ եւ սկսաւ իջնել: Փափաքելով ընդփոյթ վերջացած տեսնել այս մղձաւանջը, հետեւեցանք անոր:

Այս վերջին գետնայարկին մէջ, բացարձակ լռութիւն կը տիրէր, ուշադրութեամբ մտիկ ըրի. փակ դռներուն ետեւ, կեանքի որ եւ է նշան չէր յայտնուեր:

Ցեխի թանձր խաւ մը կը ծածկէր գետինը:

Այս գետնայարկին մէջտեղը, 50 սանդիմեդր լայնութեամբ ջրուղի մը բացուած էր, որուն մէջ ցեխոտ ու գարշահոտ ջուր մը լեցուած էր:

Սակայն մթնոլորտը, հոդ այնքան գարշահոտ չէր, ինչպէս վերի յարկերուն մէջ, նոյն իսկ բաւական զօրաւոր օդի հոսանք մը կար:

Բայց, ատոր փոխարէն, սառեցնելու աստիճան պաղ էր:

Խմբովին, գացինք թիւ 72 խցիկին առջեւ որուն դուռը բացաւ Սէգարոֆ:

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ուր հրոսակները պիտի ապաստանէին՝ Երլտըզի յարձակումէն յետոյ: Գտնուած է նաեւ այն անձը, որ յիշեալ տունը տրամադրած է հրոսակներուն: Հաստատուած է թէ խնդրոյ առարկայ տունը կը պատկանի Թորոս անուն հայ թիթեղագործի մը, եւ Սան-Սթեֆանոյի մէջ կը գտնուի: Հրոսախումբ կազմած ատեն Մէրճան Ալթունեան յաջողած է թիթեղագործ Թորոսի հետ բարեկամանալ: Այսպէսով Թորոս Մէրճանի տրամադրութեան տակ դրած է իր տունը: Այս մասին Մէրճանի եւ Թորոսի միջեւ համաձայնութիւնը գոյանալէ վերջ, Թորոս ոստիկանութեան տնօրէնութեան դիմելով, յաջողած է Ռումանիա երթալու համար անցագիր մը առնել: Այս անցագիրը տրուած է 5 Սեպտեմբեր 1927ին: Անցագիրը գրպանելէ յետոյ, Թորոս սպասած է Երլտըզի յարձակումին, որպէսզի իր վարձատրութիւնը ստանալուն պէս Ռումանիա ապաստանի:

Սեպտեմբեր 14ին սակայն կացութիւնը բոլորովին նոր ընոյթ մը կը ստանայ: Ոստիկանութիւնը Սեպտեմբեր 14ի Չորեքշաբթի օրը ընդհարում մը կ'ունենայ եւ կը ձերբակալէ հրոսախումբին անդամները: Յաջորդ առտուն այս լուրը թերթերուն մէջ կարդալուն պէս Թորոս նոյն օրն իսկ (15 Սեպտեմբեր Հինգշաբթի) շոգենաւ կը նստի եւ Ռումանիա կը մեկնի: Ոստիկանութիւնը միջոցներ ձեռք առած է Թորոսը ձերբակալելու համար:

Դատական գործավար Մահմուտ Էսատ պէյ «Բէսաֆէ» ափարթըմանը երթալով անձամբ քննութիւն մը կատարած է այն սենեակին մէջ, ուր տեղի ունեցաւ աղետալի ընդհարումը: Հրոսախումբին միւս անդամները, Մելքոն, Ֆուատ, Ճօրճի եւ Ահմէտ տակաւին բանտը կը գտնուին:

Փուանքարէի քաղաքական մեծ ճառը

Սովորութիւն է, որ ամէն տարի, խորհրդարանի բացման նախօրեակին, կառավարութեան պետը կը խօսի քաղաքական ճառ մը, որուն մէջ կը պարզէ իր ծրագիրը նոր շրջանին համար եւ տեսակէտները օրուան խնդիրներուն մասին: Վարչապետ Փուանքարէ այս կարգի ճառ մը խօսեցաւ երկուշաբթի օր Մէօզի նահանգային ընդհանուր ժողովին մէջ, որուն նախագահն է: Անգամ մը եւս հաստատելէ յետոյ թէ պատերազմը պարտադրուեցաւ Ֆրանսայի, Փուանքարէ ըսաւ.

«Երբ պատերազմը մեզի պարտադրուեցաւ, մեր ամբողջ հոգիով ուզեցինք յաղթանակ մը, որ ոչ միայն եա մղէր թշնամին, այլ եւ Ֆրանսան վերահաստատէր իր հողային ամբողջութեան մէջ եւ անոր երաշխաւորէր, իր վնասներու դարմանումին հետ, լիակատար ապահովութիւն մը: Կարելի չէ լուրջ նկատել այն առասպելը թէ արշաւանքը եղաւ քաղաքավար, ու յարգուեցան քաղաքային եւ անպաշտպան բնակիչները: Շատ մը ծերեր ու կիներ սպաննուեցան պատերազմի առաջին շաբաթներուն՝ մեր գրաւուած շրջաններուն մէջ, շատ մը տուներ հրկիզուեցան, այնպէս որ մեր հայրենակիցները պարտականութիւն ունէին բողոքելու, երբ կը տեսնէին թէ իրականութիւնը կ'ուրացուի: Անոնք կ'ուզեն մոռնալ անցեալը, սակայն չեն ուզեր որ տեղ գտնէ սուտը:»

Յետոյ խօսելով ներքին քաղաքականութեան մասին, Փուանքարէ ըսաւ.

«Կարծեմ մարդ չի կրնար ուրանալ թէ մէկ տարիէ ի վեր ելմտական եւ դրամական կացութիւնը արտակարգ կերպով բարւոքած է, ելմտացոյցը հաստատօրէն հաւասարակշռուած է, հանրային վարկը վերահաստատուած, մեր պարտքի շիջեցումը լայնօրէն գործադրուած, մեր արժեթուղթերու գինը մեծապէս բարձրացած, եւ մեզի սպառնացող տնտեսական տագնապը մեծ մասամբ անհետացած է: Ազգային միութեան կազմութեան շնորհիւ էր որ խախտած վարկը արագօրէն ամրապնդուեցաւ եւ երկիրը յանձն առաւ իր փրկութեան անհրաժեշտ զոհողութիւնները: Այդ միութիւնը խորտակելը, պիտի նշանակէր ամէն ինչ քանդել, չեմ ըսեր նոյն իսկ վտանգել:

«Ֆրանսայի դրամական վերականգնումը ոչ միայն իր հմայքը բարձրացուցած է արտասահմանի մէջ, այլ եւ աւելցուցած է իր ազդեցութիւնն ու գործունէութեան միջոցները: Իմ մասին դասալքութիւն պիտի նկատէի ձգել այն պաշտօնը, որուն կոչուած եմ: Զայն պիտի ձգեմ այն ատեն միայն, երբ խորհրդարանը մերժէ ինծի իր վստահութիւնը, եւ կամ քուէարկուին այնպիսի բաներ, որ սպառնան սկսուած գործին, եւ կամ հիմնական կէտի մը վրայ իմ համոզումներուս հակառակ ըլլան: Իմ որոշումս աշխատակիցներուս ալ որոշումն է եւ հակառակ չարամիտ ենթադրութեանց, հրաժեշտի ճաշը չէ որ տուին անոնք ինծի՝ դահլիճի տարեդարձին առթիւ:»

Թուրք-պարսիկ բանակցութիւններ

Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ գոյութիւն ունեցող առկախ խնդիրները լուծելու համար մօտ օրէն Պոլիս կը սպասուի Պարսկաստանի պատերազմական Նախարար Ֆիրուզի Խանը: Պարսից պատերազմ. Նախարարը ներկայիս Փարիզ կը գտնուի, Էնկիւրիի նորընտիր պարսիկ դեսպան Էպուքասըմ Նիզամ-իւլ-Մէմալիքի հետ: Հաւանական է որ երկու պարսիկ պաշտօնատարները միասին Պոլիս հասնին: Ֆիրուզի Խան ուղղակի Էնկիւրի երթալով պիտի տեսակցի արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ:

Սիոնականներու կեդրոնը կողոպտուած

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Երկուշաբթի առաւօտ քանի մը հարիւր անգործ Հրեայ բանուորներ Թէլ-Ավիվի սիոնական կազմակերպութեան գրասենեակը պաշարեցին եւ բարձրաձայն պոռչտուքներով պահանջեցին որ անմիջապէս վճարուին իրենց խոստացուած նպաստի գումարները: Աշխատաւորական ներկայացուցիչները, որոնք գրասենեակ կը գտնուէին, չկրցան հանդարտեցնել գերագրգռուած անգործները որոնք իրենց դրամը կ'ուզէին անպատճառ գանձել նոյն իրիկունն իսկ:

Ցուցարարները կոտրեցին բոլոր դուռները՝ արգիլելու համար որ իրենց պետերը շէնքէն մեկնին: Յետոյ տակնուվրայ ըրին եւ փճացուցին սիոնական կազմակերպութեան բոլոր դիւանաթուղթերը: Ի վերջոյ Աշխատանքի Դաշնակցութեան անդամները հասնելով, յաջողեցան ցրուել զանոնք, վերջնապէս խոստանալով այդ օրն իսկ վճարել դրամները:

Բոլոր գործադուլները հանդարտած են, բացի բուռ մը համայնավարներէ:

*** Պալի սիոնական 15րդ. համաժողովին կողմէ նշանակուած Գործադիր մարմինը առջի օր գումարեց իր առաջին նիստը: Նախագահ վերընտրուեցաւ Լէոն Մոցքին, փոխ-նախագահներ՝ ռաբբի Սթէֆըն Ուայզ, երեսփոխան Ֆարպշթայն, Բափլանսքի, խորհրդականներ՝ Սփրինցաք, Ուսիցքին, Վիլքանսքի եւ Ռապպինմէր:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերները վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին քաֆէ օ քլէռ տը լա Լիւնի վերնայարկը: մէթրօ Իթալի:

Օրակարգ. Ազգային եւ արտաքին քաղաքանութիւն:

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը

ՓԱՐԻԶ

2 Հոկտ. կիրակի ժամը 2.30էն մինչեւ կէս գիշեր, Փըթի ժուռնալի սրահը, 21 Rue Cadet:

Բանախօսութիւն, նուագ եւ պար:

Լ Ի Ո Ն

Հոկտ. 1 Շաբաթ երեկոյ 3րդ Քաղաքապետարանի սրահը:

գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ բանախօսութիւն:

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ

Հոկտ. 2ին: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ

Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սալ տէ քօնֆէրանսի մէջ: Պիտի ըլլան՝ բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ:

Վ Ի Է Ն

Այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին: Պիտի բանախօսէ ընկ. Աբօեան: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ԿԱՐՏԱՆ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ, նուագ եւ ներկայացում:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ՝ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ցերեկ ժամը 2.45ին

Ալֆօրվիլի մաոշէի մեծ սրահին մէջ (Rue Etienne Dolet)

ՊԻՏԻ ԲԵՄԱԴՐՈՒԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԽՆԱՄՔՈՎ

ՋԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Պոլսական կեանքէ առնուած կատակերգութիւն 3 արար

Տէքօռներու եւ զգեստի մասնաւոր հոգ տարուած է

ԳԻՆԵՐԸ.— 7, 5 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ընկերական ժողովը՝ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 8ին, 80 Rue Charles Chefson Bois-Colombes, անդամատետրները միասին բերել:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի Զ. Ռայոնական ժողովը՝ 1 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ 30 Սեպտ. Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի վերնայարկը: կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Սէնթ'Էթիէնի ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 6.30ին, ծանօթ հարսանեաց սրճարանը: ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ընդհանդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, դաշնակցութեան գրադարանը. ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է: Օրակարգ՝ Շրջ. ժողովի հարցերու քննութիւնը:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: ներկայանալ անդամատետրներով միասին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Ընդհ. ժողովի Մայր Դիւանը նիստի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ, Շաբաթ իրիկուն, 1 Հոկտ. ժամը ճիշտ 9ին: Օրակարգ՝ Շրջանային ժողովի մասին պատգամաւորական զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն:

ՆԱՄԱԿ ունի Ա. Փօռանեան, դիմել՝ խմբագրատուն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ս Տ Ա Ց Ա Ն Ք

Ֆիլատելֆիա, Ժ. Է.— 150:
Լիոն, Գործ.— 459.20:
Լիոն, Պ. Մ.— 10 ֆրանք:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻԻ

"ՋԱՐԼԱԹՕՆ,,

ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ

ԳԻՆ՝ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն: Կը ղրկուի մէկուկէս ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն:

ԹԷՈԴԻԿԻ 1928Ի "ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ,,

Ի մօտոյ հրապարակ կ'ելլէ «Մասիս» տպարանէն՝ գեղարուեստական աննախընթաց տպագրութեամբ եւ նախորդ տարիները գերազանցող ամենաճոխ բովանդակութեամբ: Հայելի ազգային կեանքի: Զանազան բաժիններու մէջ աշխատակցած են բոլոր հայ յայտնի գրողներ եւ արուեստագէտներ: Բազմաթիւ պատկերներ կը ճոխացնեն անոր ծայրէ ի ծայր ութը փունթօ տառերով հոծ էջերը: Գին՝ 2 տոլար ամէն տեղի համար: Հասցէ

THÉOTIG
Imprimerie MASSIS
208 bis, Rue Lafayette
PARIS (10e)

ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԱՍԻՍ

Առաջին անգամ ըլլալով բացուած է Փօն տը Շէրիւի մէջ, հայկական ճաշարան մը: Տեղական եւ Արեւելեան համեղ կերակուրներ եւ անթերի սպասարկութիւն:

Յ. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

Ծախու է Ֆուալէ-Լիոնի մէջ պարաքա մը, աժան գինով հանգստաւէտ տուն: Դիմել՝ Լիոն 75, ave. Berthelot (18 թիւ պարաքան) Պ. Մ.ին:

ԾԱԽՈՒ Է 500 մեդր հող, պտղատու ծառերով, եւ մէջը տուն մը 2 սենեակներով 1 խոհանոց եւ քավ:

Ջուր, կազ, ելեկտրական լոյս եւ մաքուր ճամբայ: Դիմել՝ Աւետիսեանին, 16, Rue Beauséjour Sarcelles (S. et O.):

ՍԱԿԱՐԱՆ

27 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	02
Տոլար,	Dollar	25	48
Մարք (ոսկի) 100	Mark	607	75
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	12	97
Թրք. ոսկի	» or	107	50
Մէճիտիէ	Médjidié	9	90
Լէվա 100 հատը	Léva	15	75
Տրախմի »	Drachme	33	30
Լիր »	» Lire	139	—
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	50
Զուից. »	Frc. Suisse	491	50
Լէյ 100 հատը	Ley	15	80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3425	—
»	II »	2020	—
»	III »	1680	—
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs	165	—

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

29 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 453 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Մ. Քէմալ իր ուզածին պէս, բոլորովին միատեսակ, միեւնոյն կաղապարէն երեսփոխաններով «Ազգ. Մեծ Ժողով» մը կազմելէ յետոյ, կը պատրաստուի խօսիլ ճառ մը որ չորս օր պիտի տեւէ, ինչպէս կը հաղորդեն հեռագիրները:

Իր իշխանութիւնը կանգուն պահելու համար, Թուրք դիկտատորը կանգ չառներ ո՛ր եւ է միջոցի առջեւ:

Եւ որովհետեւ երկրին մէջ, գոնէ առ այժմ, չկայ ընդդիմադիր ուժ մը, որ կարենայ խափանել իր ծրագիրներն ու յաւակնութիւնները, իր աստղը փայլուն է տակաւին: Ներքին հոգեր միշտ ալ կան, բայց ուժեղ է իր Թաթը, եւ աննշան կասկածի մը վրայ, շարժման մէջ կը դրուի ամբողջ պետական մեքենան, ոստիկանութենէն մինչեւ բանակը:

Մինչեւ այսօր, կը շարունակուին քրտական արշաւանքները, թէեւ սահմանափակ չափով:

Քիւրտերը տակաւին չկրցան ամփոփել իրենց ուժերը, ձեռնարկելու համար ընդարձակ շարժում մը: Հասկնալով 1925 Փետրուարի աճապարանքին հետեւանքները, քիւրտ վարիչները կը փորձեն, ամէն բանէ առաջ, վերակազմել իրենց զինուորական համրանքը, եւ պատրաստել յստակ ծրագիր մը:

Շէյխ Սաիտի ձեռնարկը տարերային փորձ մըն էր, առաջին պոռթկումը, որ վիժեցաւ, իբրեւ հետեւանք չափազանց եռանդի եւ անվարժ ղեկավարութեան: Այդ շրջանին, Քիւրտերը թարթափումի մէջ էին իրենց քաղաքական պահանջներու մասին: Անոնք ալ, մեզի պէս, Թուրքերը ունէին եթէ ոչ ծովէ ծով, գոնէ լեռնէ լեռ, Թուրքիայէն մինչեւ Պարսկաստան եւ Միջագետք: Եւ ճիշդ միեւնոյն պատճառներով, քրտական շարժումը կ'օգտագործուի բոլորովին հակոտնեայ տարրերու կողմէ:

Մէկ բան պարզ է,— Քիւրտերը կ'ուզեն ազատագրուիլ: Թուրքերուն եւ Ռուսերուն համար, այդ շարժումը «հակայեղափոխական» է, երբ կ'ուղղուի Թուրքիոյ դէմ: Խորհրդային իշխանութիւնը երբեք չծածկեց իր զգացումները, եւ բանիւ ու գործով քաջալերեց Էնկիւրին, առաջին ապստամբութիւնը ջախջախելու համար: Բայց միեւնոյն իշխանութիւնը մինչեւ այսօր ալ կը ճգնի մոլորեցնել Քիւրտերը, եւ անոնց ապստամբութեան ձեռնարկները ուղղել Միջագետքի, ուրիշ խօսքով՝ Անգլիոյ դէմ: Այսպիսի քայլի մը համար լայն աջակցութիւն խոստացած եւ մասնաւոր բանակցութիւններ փորձած է: Շէյխ Մահմուտի վերջին ձեռնարկը ատոր մէկ դրուագն է:

Միեւնոյն հետեւողականութեամբ, Մոսկուայի գործակալները կը ճգնին Քիւրտերը գրգռել նաեւ Պարսկաստանի դէմ: Իսկ Թուրքիան յատկապէս կը յարդարէ այդ ճակատը, որպէսզի փորձանքը հեռացնէ իր գլխէն: Պարապ տեղը չէ որ պարսիկ մամուլը հրապարակային ազդարարութիւններ կ'ուղղէ Թուրք վարիչներուն, մանաւանդ վերջերս: Անցեալ օր արտատպեցինք լուրջ թերթի մը, «Շաֆաղ Սորխ»ի մէկ խմբագրականը, որ խստօրէն կը ձաղկէր Թուրքերու սարքած դաւերը, Ատրպատականի սահմաններուն վրայ, քրտական հրոսախումբերու միջոցաւ: «Հանգուցեալ փաթթոցաւոր Թուրքիոյ այս երախաները, այնքան անիրաւ փորձերէ յետոյ, պէտք էր հասկնային թէ այսպիսի քաղաքականութիւն մը նոյնքան վնասակար է իրենց, որքան մեր շահերուն»:

Այսօր ալ կ'արտատպենք ուրիշ թերթի մը, «Իրան»ի դառն տողերը, միեւնոյն դաւերու մասին: «Ո՞վ կը զինէ սահմանի քիւրտ աշիրէթները, ուրկէ՞ կը քաջալերուին սահմանագլուխի վրայ կատարուած յարձակումները»:

Դժուար է պնդել թէ Քիւրտերը տակաւին չեն կրցած մէկ ծրագրի շուրջ եւ մէկ ճակատի վրայ ամփոփել իրենց ուժերը: Անշուշտ մէկ օրէն միւսը կարելի չէ թօթափել աշիրէթական հոգեբանութիւնը: Ուշ-կանուխ, անկախութեան կուսակիցները պիտի պարտադրեն ուղիղ ճամբան. քանի որ աւելի զօրաւոր են եւ հասուն. եւ մանաւանդ, գիտեն թէ իրենց առաջին թշնամին Թուրքիան է, ինչպէս եւ իրենց ազատագրութեան կռուանը՝ այդ երկրին մէջ կը գտնուի, ոչ թէ ուրիշ տեղ: Պարսիկ թերթերու մատնանշած սայթաքումները անկասկած տեղի պիտի տան քրտական ազատամարտի վարիչներուն հիմնական քաղաքականութեան առջեւ: Այլապէս, քիւրտ ժողովուրդը իր տունը պիտի քանդէ իր ձեռքերով, երեք ճակատի վրայ ուժասպառ ըլլալով:

Քիւրտերու կարգին, Թուրք փախստականներն ալ որոշ գործունէութիւն կը ցուցնեն վերջերս:

Կը թուի թէ Հաճի Սամիի ձեռնարկը մասնակի պատահար մը չէ: Թուրք ոստիկանութիւնը տակաւին չկրցաւ լուսաբանել այդ գործին մանրամասնութիւնները, բայց մամուլին վրդովումը, մանաւանդ Յունաստանի դէմ յայտնուած տրտունջները ապացոյց են տիրող մտահոգութեան:

Մենք առ հասարակ թերահաւատ ենք Թուրք ընդդիմադիրներու գործնական արժէքի մասին: Գոնէ մինչեւ այսօր կատարուած փորձերը ցոյց կուտան թէ՝ անոնք սկզբունքներէ աւելի անձերու դէմ կը կռուէին, իսկ վճռական ժամերուն, հոգեկան ճգնաժամ կ'ենթարկուէին: Այդպէս եղաւ անցեալ տարի ալ, Իզմիրի մահափորձին առթիւ: Այսօր հոգեբանական փոփոխութիւն կա՞յ թէ ոչ,— գոնէ մեզի յայտնի չէ:

Ամէն պարագայի մէջ, հանգիստ չկայ Թուրքիոյ համար, թէ ներսէն եւ թէ դուրսէն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՊԱՐՍԻԿՆԵՐԸ

Պարսիկ մամուլը կը շարունակէ քննադատել Թուրքիոյ գրգռիչ ընթացքը, Պարսկաստանի հանդէպ: Անցեալ օր արտատպեր էինք կարեւոր թերթի մը ծանր մեղադրանքները: Իրան թերթն ալ մանրամասնօրէն քննելով Ատրպատականի սահմանին վրայ քիւրտ հրոսախումբերու կողմէ կատարուած արշաւանքները, դիտել կուտայ թէ այդ շարժումները սերտ կապ ունին թրքական կառավարութեան քաղաքականութեան հետ եւ կը շարունակէ.

— «Ի՞նչն է պատճառը այս դէպքերուն. սահմանի քրտական աշիրէթները ո՞վ կը զինէ, սահմանագլուխին վրայ կատարուած յարձակումները ո՞ր տեղէն կը քաջալերուին:

«Տաճկական կառավարութեան խնդրանքին վրայ, մենք մեր հողամասին վրայ ապրող Քիւրտերը զինաթափ ըրինք: Մենք այս ձեւով մեծ օգնութիւն ցոյց տուինք այն ամենադէժ րոպէներուն, երբ Տաճկաստանը խուճապի էր մատնուած քրտական ապստամբութեանց շնորհիւ: Թուրքիան ժամանակին մեզ կը հաւաստէր թէ Ատրպատականին սահմանամերձ աշիրէթները զինաթափուած են, մինչդեռ փաստն այն է, որ անոնք ընդհակառակն զինուած են նորագոյն դրութեամբ զէնքերով: Ո՞ւրկէ կուգան այդ զէնքերը: Ահա հարցեր որոնց մասին պաշտօնական հիմնարկութիւնները պատասխան չեն տար:

«Այսօր մեր սահմանները կը պաշտպանուին զինուորական ուժերով, որոնք կատարելապէս պատրաստ են իրենց պարտականութիւնները կատարելու հայրենիքի հանդէպ:

«Եթէ Թուրքերը կը պնդեն, թէ Եւրոպան տակաւին չի ճանչնար ներկայ Տաճկաստանը, մենք ալ կը պնդենք թէ Թուրքիան չի ճանչնար նաեւ ներկայ Պարսկաստանը, որ ամէն կերպով շահագրգռուած է իր հայրենիքի ամբողջականութեան պաշտպանումով, որու քաջարի բանակը պատրաստ է իր արիւնի գնով, իր սահմանները պաշտպանելու: Տաճկաստանը չի ճանչնար ներկայ Իրանը, որ կը ղեկավարուի հայրենասէր անձերու կողմէ, որոնք կը ձգտին անոր յառաջդիմութեան եւ բարձրացման:

«Մենք կը սպասենք որ Տաճկաստանի ներկայ վարիչները յիշեալ ճշմարտութիւնները նկատի ունենալով, արգիլեն այն սահմանային բոլոր գործողութիւնները որոնք կրնան բարդութիւններու տեղի տալ»:

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՀՐԴԵՀԸ

Գրած էինք թէ Մալաթիոյ մէջ 500 խանութներ այրած են: Նոր տեղեկութիւններու համաձայն, հրդեհը ծագած է Հիւսնի Մանսուր գաւառակին մէջ եւ կարճ ատենի մէջ մոխիրի վերածուած են 506 խանութ եւ 4 տուն: Այրած շէնքերուն մէջ կը գտնուին Էվգաֆի պաշտօնատունն ու գաւառակին միակ դեղարանը:

ԳԵՐՄԱՆ օդանաւորդ Քէօննէքէ, որուն համար կ'ըսուէր թէ Էնկիւրիէն Պասրա գացած ատեն ճամբան կորսուած է, տակաւին Էնկիւրի կը գտնուի: Մեքենան խանգարուած ըլլալով, օդանաւորդը մինչեւ այսօր չէ կրցած շարունակել իր ճամբան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ Կ'ՈՒԶԷ ԿՈՎԿԱՍ ՂՐԿԵԼ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Երէկ գրեցինք՝ է Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր ժողովին առջեւ Տոքթ. Նանսէն դարձեալ խօսեցաւ իր ծրագրին մասին եւ կոչ ըրաւ բոլոր պետութիւններուն նիւթապէս աջակցիլ: Ժընեւէն հաղորդուած նոր մանրամասնութիւններու համաձայն, բացի Ֆրանսայի ներկայացուցիչ Պասթիտէ, խօսեցաւ նաեւ Անգլիոյ պատուիրակը հազարապետ Էլիոթ, գովասանքներ հիւսելով Տոքթ. Նանսէնի հասցէին՝ հայ եւ ռուս գաղթականներու մասին իր կատարած աշխատանքներուն համար: Ըսաւ թէ այժմ Նանսէնեան կոչուած անցագիր մը կը տրուի ինքնապահ գաղթականներուն, որոնք հինգ ֆրանք ոսկեդրամ կը վճարեն՝ ամէն անգամ որ նորոգեն իրենց անցագիրները: Այդ գումարը կը յատկացուի այն գաղթականներուն, որոնք տակաւին կարօտ են:

Յունաստանի արտաքին Նախարար Միխալաքօփուլօս ըսաւ թէ տակաւին տասնեակ հազարաւոր հայ գաղթականներ կան իր երկրին մէջ եւ թէ հելլէն ելմտական Նախարարութիւնը աւելի երկար չի կրնար տանիլ անոնց բեռը: Արդէն մինչեւ հիմա Հայերուն համար ծախսուած է քառորդ միլիոն անգլիական ոսկի եւ հիմա կը խնդրէ որ Կովկաս փոխադրուին անոնք: Հելլէն կառավարութիւնը պատրաստ է վճարելու փոխադրութեան ծախքերու մէկ քառորդը:

Կացութիւնը պալքաններուն մէջ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Շթիպի նահանգին մէջ սահմանագլուխին մօտակայ Քոչանա քաղաքին մէջ նոր եղեռնափորձ մը կատարուեցաւ: Ժամը 19ին ատենները, անծանօթներ երկու ձեռնառումբեր նետեցին պահակազօրքի սպաներուն ակումբին առջեւ: Ռումբերը չպայթեցան: Ոստիկանութիւնը վերցուց ռումբերը, որոնք պուլկար բանակին մէջ գործածուած հին տիպէ են: Քաղաքապետը անմիջապէս տեղւոյն վրայ փութաց: Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կը նախատեսուին:

Սոֆիայի սերպ դեսպան Նէշիչ առջի առաւօտ այցելեց Պուլկարիոյ վարչապետ Լիափչէֆի եւ անոր հետ խօսեցաւ վերջին օրերս պուլկարեւսերպ սահմանին վրայ Մակեդոնացիներու կողմէ կատարուած խռովարարական շարժումներուն, մասնաւորապէս Կէվկէլիի մօտ կառախումբին դէմ կատարուած եղեռնափորձին մասին: Դեսպանը յայտնեց թէ բողոք չէ որ կ'ընէ, քանի որ գիտէ թէ պուլկար կառավարութիւնը ո եւ է կերպով չի կրնար պատասխանատու բռնուիլ այս միջադէպին համար:

Երկուստեք բացատրութիւնները տեղի ունեցան բերանացի եւ ոեւէ ծանուցագիր չներկայացուեցաւ: Քննուեցան սահմանին երկու կողմը պատահած վերջին բոլոր դէպքերը, ոչ միայն Մակեդոնացիներու կողմէ Եուկօսլաւիոյ մէջ գործուած ոճիրները, այլ նաեւ հողագործական - համայնավար գաղթականներու կողմէ Պուլկարիոյ մէջ գործուածները: Երկուստեք համաձայնեցան միացնել ջանքերը՝ այսպիսի միջադէպեր անկարելի դարձնելու համար: Լիափչէֆ բացատրութիւն պահանջեց Սերպիոյ մէջ Մակեդոնացի ուսանողներու ձերբակալութեան մասին: Նէշիչ յայտարարեց թէ անոնք ձերբակալուած են ոչ թէ պուլկար թերթեր եւ գիրքեր ստանալուն համար, այլ որովհետեւ յարաբերութիւն ունէին խռովարարական կազմակերպութեանց հետ եւ պիտի դատուին սովորական ձեւով:

⁂ Պուլկարիոյ Նախկին վարչապետ Մալինօֆ քանի մը բարեկամներու հետ ինքնաշարժով Քէօսթէնտիլէն Սոֆիա կ'երթար, երբ ճամբան աւազակներ կասեցուցին կառքը Քէօսթէնտիլի եւ Ռատումիրի միջեւ, կողոպտեցին ճամբորդներուն բոլոր ունեցածը եւ 100,000 լէվա (150 ստերլին) փրկագին պահանջեցին՝ զիրենք ազատ ձգելու համար:

Ընդհանուր ժողովը փակուեցաւ

Ազգերու Դաշնակցութեան 8րդ Ընդհանուր ժողովը որ բացուած էր Սեպտ. 5ին, փակուեցաւ Երեքշաբթի օր: Այս նստաշրջանին մասնակցեցան 49 պետութիւններ, 55ի վրայ: Պատգամաւորներուն մէջ կային երկու վարչապետներ եւ 20 արտաքին Նախարարներ:

Ընդհանուր ժողովը զբաղեցաւ զանազան հարցերով. հանդիսաւորապէս հակառակ արտայայտուեցաւ յարձակողական պատերազմներու, ծրագիր պատրաստեց իրաւարարութեան, ապահովութեան եւ զինաթափութեան համար, աջակցեցաւ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ՝ այս երկու երկիրներու ելեւմուտքը բարեկարգելու համար, ու... գեղեցիկ ճառեր խօսեցաւ հայ գաղթականներուն համար, եւլն.:

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդն ալ իր վերջին նիստը գումարեց երէկ: Ֆրանսայի պատգամաւորները վերադարձան:

Քիւրտ հրոսապետ մը սպաննուած

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ քիւրտ աւազակապետ Հիւսէյին, որ Թուրքիայէն Սուրիա գաղթած էր, ատենէ մը ի վեր իր խումբով կ'ասպատակէր Այնթապի, Մարաշի, եւ Ճէպէլը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆՈՐԷՆ ԹՐՔԱՑՈՒՄԸ

Թուրք մամուլի գրգռութեանց հետեւանքով, Պոլսոյ Հրեաները իրար անցած են: Կարգ մը հրեայ երեւելիներ ժողովներ կը գումարեն եւ հրապարակաւ կը յայտարարեն թէ «կատարեալ Թուրք պիտի ըլլան»: Ասոնք ծրագրած են միութիւն մը կազմել, Թուրքերէնը տարածելու համար: Այս առթիւ Սօն Սաաթ դիտել կուտայ.

— «Հրեաներուն այս ձեռնարկը թէեւ յապաղած, բայց գնահատելի է: Միայն թէ կը փափաքինք որ պարզ խօսքերը բաւական չնկատուին եւ իսկոյն գործունէութեան ձեռնարկուի: Պէտք է գիտնալ թէ, այլ եւս չոր խօսքերով համոզուելու չափ միամիտ չենք, մանաւանդ որ մեր շահերն ալ թոյլ չեն տար պարապ խօսքերով խաբուելու:»

Իսկ Վաքըթ աւելի ընդհանրացնելով խնդիրը, կը գրէ.

— «Առատաձեռնօրէն մեր բոլոր հայրենակիցներուն շնորհեցինք մեր փառաւոր անունը. ներկայիս բոլոր հայրենակիցներու անձնագիրներուն մէջ «Թուրք» բառը նշանակուած է: Դժբախտաբար մինչեւ հիմա երբեք նկատի չեն առնուած այն պարտականութիւնները, որոնք պէտք է պահանջուին բոլոր Թուրքերէն: Երբեք չէ քննուած թէ մարդ մը ի՞նչպէս Թուրք կ'ըլլայ, եւ Թուրք ըլլալը ի՛նչ կը նշանակէ: Կ'երեւի թէ խնդրին հոգին այս հարցումներուն մէջ խտացած է: Երկրին մէջ ի՞նչպէս կարելի է սրտի, գաղափարի, եւ զգացումի միութիւն ստեղծել, երբ Հրեաները, Հայերն ու Յոյները ամէն տեղ իրենց տարբեր լեզուները կը խօսին:

«Անժխտելի փաստ մըն է որ լեզուն մեծ դեր կատարած է ազգերու պատմութեան մէջ: Գերութեան ենթարկուած ազգեր, անոր շնորհիւ դարեր յետոյ պատմութեան եւ հայրենիքի տէր եղած են: Աչք մը պտտցուցէք հնկայական օսմանեան կայսրութենէն բաժնուած հողամասերուն վրայ, եւ ամէն տեղ լեզուներու աւերները պիտի տեսնէք: Քանի որ այս ճշմարտութիւնը կարելի չէ հերքել, այլ եւս պէտք է հասկնանք մեր ուսերուն վրայ ծանրացող պարտականութիւնը: Միջոցներ գտնենք, որպէս զի «Թուրք եղող»ներուն ալ կարենանք ներարկել Թուրքին լեզուն, Թուրքին մշակոյթը, Թուրքին զգացումները, որոնցմով կ'օժտենք ծնունդով Թուրքերը: Դպրոցական ծրագիրները ըստ այնմ պատրաստենք:

«Այսօր անկարելի է Եէնիչէրիներու բռնութեանց շրջանը վերադառնալ: Մանաւանդ որ անուշ վարմունքը բռնութենէն շատ աւելի օգտակար արդիւնքներ կրնայ տալ:

«6—7 տարեկան տղոց համար պարտաւորիչ մանկապարտէզներ պէտք է բանալ. մանկապարտէզներու շրջանաւարտները պէտք է ընդունիլ նախակրթարաններուն մէջ: Այսպէսով, 30 տարուան ընթացքին Թրքական մշակոյթը կատարելապէս ընդհանրացած կ'ըլլայ:»

«ՏՆԻ»Ի ՎԵՐՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄԸ

Հաճութեամբ կ'իմանանք թէ ռուս ընկերվարական-յեղափոխականներու Փարիզի օրկանը, «Տնի», որ ատենէ մը ի վեր դադրած էր, Հոկտեմբեր 9ին պիտի վերսկսի իր հրատարակութիւնը, խմբագրութեամբ Ա. Կէրէնսկիի:

ԲԱԶՄԱԾՆՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Թղթակցութիւն իտալիայէն)

Ժողովուրդի մը բնակչութեան թիւը ապահովաբար կարեւորագոյն ազդակ մըն է պետութեան ուժին եւ տնտեսական գերակշիռ դիրքին: Պատմական արշաւանքներու պատճառներէն մէկն եղած է բնակչութեան յաւելումը: Աշխարհագէտ Ժան Պրիւն աշխարհաւեր պատերազմին պատճառներէն մէկը կ'ընդունի Գերմանիոյ բազմածնութիւնը:

Իտալիոյ վարչապետն ալ յայտարարեց օրագրողի մը, թէ Իտալիա խաղաղօրէն կ'ուզէ վայր մը ապահովել իր բազմաթիւ զաւակներուն համար, որոնք ամէն տարի ստիպուած են հեռանալ մայրենի հողէն, հակառակ պարագային պիտի պայթի:

Հակասական պիտի թուի այս յայտարարութիւնը՝ երեւսի. ժողովին մէջ վարչապետին խօսած ճառին հետ, որով անհրաժեշտ կը գտնէր 60 միլիոն բնակչութիւնը՝ բազմածին Սլաւներու, Գերմաններու, Ֆրանսայի եւ գաղութներու բնակչութեան բաղդատմամբ: Որովհետեւ կը կարծէ թէ մեծ պատերազմ մը պիտի ծագի 1935էն 40 թուականներուն՝ կ'ուզէ պատրաստել Իտալիան այդ հաւանականութեան:

Ցորենի պայքարէն ետք, ահա՛ բազմածնութեան պայքարը: Բայց հարցը շատ աւելի բարդ է, քան արմտիքի մշակութիւնն ու կենդանաբուծութիւնը: Տնտեսական խնդիր մը չէ լոկ, այլ բարոյական, ընկերային եւ կենսաբանական:

Վերջերս հաստատուեցաւ ամուրիութեան տուրքը: 25 տարեկանէն վեր ամուրիները պիտի վճարեն որոշ գումար մը որ պիտի յատկացուի կարօտ երախաներու պաշտպանութեան: Հրատարակութիւններու միջոցաւ կը փառաբանուի ընտանեկան կեանքը, ցոյց կը տրուի ամուրիութեան եսասիրական կողմը: «Պայքար ամուրիութեան դէմ» հատորի մը մէջ Մատրիտի նախկին դեսպանին որդին, կամաւոր մարտիրոս մը պատերազմին, կը գրէ հետեւեալ տողերը:

— «Եթէ անհատ մը հաւաքականութեան շահերը հանգիստ ապրելուն ենթարկել կը կարծէ, ազգը իրաւունք ունի եթէ ոչ ամուսնութիւն պարտադրելու, այլ գոնէ ուրիշներու ապագայ սերունդին բեռը թեթեւցնելու: Հետեւաբար ամուրիութեան տուրք մը արդար եւ օգտակար է: Ո՛վ որ զաւակ չի տար ազգին՝ պէտք է վճարէ լքուած մանուկներու համար:

Բնակչութեան թիւն անհրաժեշտ է քաղաքական եւ քաղաքակրթական դեր մը կատարելու համար: «Դարերու թմրութենէն ետք, ժամանակ է որ մեր ցեղն ալ ըլլայ ազգերու կարապետը: Երիտասարդ ժողովուրդ մըն ենք, առոյգ ու կայտառ, զառամած եւ ծնգած ժողովուրդներու տեղը բռնելու ենք: Ջանալու ենք որ մարդկային արժէքներու վերանորոգման պաշտօնը ուրիշներու չպատկանի: Ուստի ազգին համար, քաղաքակրթութեան համար, պայքարինք ամուրիութեան դէմ, անոնց դէմ որոնք մեր առաքելութեան համար չեն տար զինուորներ եւ առաքեալներ»:

Ընտանիքի մը կազմութիւնը չի բաւեր, եթէ ամուլ է ան: Նպատակը ընտանեկան բոյն մը կազմել չէ, այլ զաւակներ ունենալը, մանաւանդ բազմածնութիւնը: Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առաւ Նոր-Մալթուսականութեան տարածման դէմ: Անշուշտ ծնունդներու թիւը այնքան հոգ չի պատճառեր ինչպէս Ֆրանսայի մէջ, բայց պէտք է պայքարիլ, այժմէն կանխելու համար այդ մտահոգութիւնը: Իտալիոյ մէջ ծնունդներու թիւն էր 1913ին 31.7 առ հազար, այժմ 27.7 է, Գերմանիոյ մէջ 27.6 էր, այժմ 19.3 է:

Ֆրանսայի մէջ մայրութեան պաշտպանութեան օրէնքը լաւագոյն արդիւնքներ ունեցաւ, մանաւանդ այնպաւառներուն մէջ, ուր խղճմտօրէն կիրարկուեցաւ: Աղքատ մայրերն ու նորածինները կը խնամուին, բազմածին ընտանիքներ կը վարձատրուին, բնակարան կը հայթայթուի աղջիկ-մայրերուն, շրջուն բժիշկներ կը ղրկուին ամէն կողմ յղի կիներու օգնութեան:

Իտալիան նոյն միջոցներուն կը դիմէ, կանխելու համար ընտանեկան դժբախտութիւններ և ապահովելու լքեալ մանուկներու եւ պատանիներու ապագան:

Կառավարութեան համար կարեւորը թիւն է, զինուորներուն համար՝ որակը:

Պոլոնիայի Il Resto del Carlino թերթին տնօրէնը դիմեց բազմաթիւ կենսաբաններու, իրաւաբաններու եւ բժիշկներու, հասկնալու համար թէ պետութիւնը կրնա՞յ արգիլել ախտաւոր անհատներու ամուսնութիւնը, քաջալերել առողջ անհատներուամուսնութիւնն ու զաւակաբերութիւնը: Շատեր պատասխանեցին որ բռնի միջոցներով ամուսնական ընտրութիւն չի կրնար ըլլար: Բժշկական վկայագիրն ալբաւականչէ: Ախտաւոր ժառանգականութեան տէր անհատներ երեւութապէս զօրաւոր առողջութիւն ունին, մանաւանդ երբ մէկը առողջ է, միւսը՝ ախտաւոր, զաւակներուն մէջ թաքուն կը մնայ հօր կամ մօր ախտը:

Պոլոնիայի համալսարանին պատմական իրաւաբանութեան ուսուցիչ ծերակուտական Սթոփփաթօ կը հաստատէ թէ օրէնքին պարունակութիւնը միայն բաւական չէ, այլ կիրարկումը: Պետութիւնը բռնադատելով անհատն ու ընտանիքը առողջ սերունդներ արտադրելու կամ ամլանալու, պիտի ստեղծէ ճնշումի եւ բռնակալութեան վիճակ մը, որ ընկերային անդորրութեան ժխտումն իսկ է:

Ստուգիւ բարոյական տեսակէտէն անասնացումն է մարդկային կեանքին: Հսկայ ընկերութիւն մը պիտի փոխուի ախոռի մը, ուր պիտի այցելեն մասնագէտ կենդանաբոյժներ, արտադրութեան ընդունակ կենդանիները զատելու համար: Ո՞վ պիտի արգիլէ ապօրինի ծնունդները: Պատուաւոր անհատներ պիտի զրկուին ընտանեկան երջանկութենէ, եթէ տկարակազմ են: Կա՛մ պիտի թոյլատրուի ամուսնութիւնը, նախապէս ամլացնելով, կոտելով ամոլը:

Յաճախ կենսաբանական եւ հոգեբանական տարրերը համեմատական չեն: Ախտաւոր ծնողներու զաւակներ իսկապէս մեծ դէմքեր են, երբեմն հանճարներ: Լէոփարտի բանաստեղծը պիտի չծնէր ազնուացեղման մեթոտը գործադրող պետութեան մը մէջ:

Ամուսնութեան բժշկական վկայագիրը պիտի ծառայէ միայն տեղեկացնելու ապագայ պատասխանատուութեան մը հետեւանքները: Այդ պատասխանատուութեան զգացումը զօրացնել երիտասարդութեան մէջ՝ դաստիարակութեան աւագ պարտականութիւնն է:

Բազմածնութեան առաքեալները կը մոռնան նաեւ սննդառութեան հարցը, որ կապուած է տնտեսական պայմաններու հետ: Իտալացի գիտուններ, Փայլիանի եւ Մոսսօ, ժամանակին ապացուցին որ աճումն ու առողջութիւնը լաւագոյն սննդառութեան մը արդիւնք են: Հարուստներու տղաք աւելի արագ կ'աճին, քան աղքատներունը: Զինուորութենէ մերժուած բազմաթիւ երիտասարդներ անսուաղ օրեր անցուցած են: Արդ, բազմանդամ ընտանիք մը ի վիճակի չէ լաւագոյն սնունդ տալու եւ հետեւաբար առողջ սերունդ մը թողելու:

Ռուսոյէն մինչեւ այսօր յայտնի է թէ քաղաքները մարդակուլ են: Հոն ընտանիքը կը հիւծի, հոն կը խուժեն գիւղի առողջ զաւակները: Ֆաշիստ կառավարութիւնը արգիլեց որոշ թիւէ մը աւելի գործարաններու շինութիւնը, հետեւաբար բնակչութեան համախմբում:

Օրէնքը պիտի բաւէ՞ բարոյական ազդակ մը դառնալու գիւղացի ընտանիքի բազմածնութեան պահպանման: Տնտեսական հոլովոյթը Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ մէջ երկրագործութենէ քաղքենիութեան մղեց գիւղացի երիտասարդութիւնը: Բնակչութեան հետ կ'աւելնայ սպառումը եւ հարկ է որ աւելնայ արտադրութիւնը, ուստի եւ աճի ճարտարարուեստական կեանքը: Մուսոլինի կը կարծէ որ ամուրիութեան դէմ եղած օրէնքը ազդեցութիւն պիտի ունենայ, որովհետեւ Իտալացին դեռ կենսունակ է: Հռոմէական օրէնքները անզօր մնացին, որովհետեւ հռոմայեցի ընտանիքը քայքայուած էր արդէն:

Ֆիւսթէլ տը Քուլանժ ցոյց տուաւ ժամանակին եւ ընկերաբան-հոգեբաններ համաձայն են թէ կայսրութիւնը քայքայուիլ սկսաւ, երբ Հռոմի իտէալը կորսնցուց իր ուժը, երբ քաղաքային պայքարներ ջլատեցին ընտրանին եւ ընտանեկան ոգին անհետացաւ, անհատը դարձաւ ինք իր տէրը:

Հոն ուր պետութիւնը միջամուխ կ'ըլլայ ընտանեկան կեանքին, քայքայումը կը սկսի: Այսպէս պատահեցաւ Սպարտայի մէջ, այսպէս կը պատահի համայնավար Ռուսիոյ մէջ: Ընտանիքը զոհուելու չէ եւ՛ պետութեան եւ՛ անհատին:

Եթէ բազմածնութեան քաղաքականութիւնը քաղաքակրթութեան սատարելու համար է, այսինքն եթէ քանակը անհրաժեշտ կը նկատուի որակին համար, կարելի է դիտել տալ որ Աթէնքի եւ Հռոմի բնակչութիւնները շատ նուազ էին եւ իտալական փոքրիկ հանրապետութիւնները, Վենետիկ, Ճենովա, Ֆլորանս, Փիզա, շատ աւելի հանճարներ արտադրեցին քան իտալական միապետութիւնը: Այս տեսակէտէն բազմածնութիւնը կը յանգի ընկերային տարրինականութեան, — բնական ընտրողութեան սկզբունքին համեմատ շատ արտադրել լաւագոյնները ընտրելու համար: Բայց ժառանգական օրէնքները այնքան բարդ են եւ այնքան անծանօթ, որ կարելի չէ գիտակցօրէն ղեկավարել ընտանեկան կեանքը, հետեւաբար լաւագոյններու ծնունդը:

Դեռ կը խօսինք այս մասին:

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆԸ

Ռուս առողջապահական գործավարը, Սեմաշքօ, «Փրավտա»-յի մէջ (8 Սեպտ.) կը գրէ.—

Պարբերական քննութիւնները կը հաստատեն պարագաներ, որոնք երբեք գոհացուցիչ չեն: Ընդհանուր պատճառներէն զատ, որոնք գէշ ազդեցութիւն մը կը գործեն կոմունիստ երիտասարդներու եւ աղջիկներու առողջութեան վրայ, մեծ դեր մը կը կատարեն ընկերային բեռնաւորուած աշխատանքները, հանգիստի եւ աշխատութեան ժամերու գէշ պայմանները: Առողջութեան համար կատարուած պայքարները կը դժուարանան գէշ մոլութիւններու պատճառով, ալքոլը, ծխախոտը, սեռական յարաբերութեանց չափազանցութիւնները, կանխահաս կամ անկանոն: Այդ գետնին վրայ դրուած դաստիարակութիւնը անբաւական է: Յաճախ հարկ կ'ըլլայ աշխատիլ միայն սեռական հարցերու եւ վեներական հիւանդութեանց դարմանումին համար:

«Աղքատ ենք» կը պատասխանեն երիտասարդները:

Աղտոտութեան մէջ ապրելով, կոփամարտի առեն ուրիշին քիթը կոտրելը մարզանք ընել չի նշանակեր, պէտք է դասեր տալ մարմնակրթութեան եւ առողջապահութեան մասին:

ՆՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԸՆԿԵՐՎ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ասկէ առաջ հաղորդեր էինք այս ընկերակցութեան կազմութիւնը: կ'արժէ ծանօթացնել նաեւ անոր ծրագիրը:

Լիգայի հիմնական նպատակն է՝ Արեւելեան Եւրոպայի մէջ ազգային խնդիրը խաղաղ ճամբով լուծելու համար ստեղծել գաղափարական, բարոյական ու քաղաքական անհրաժեշտ մթնոլորտ:

Լիգան՝ ունենալով ժողովրդավար եւ խսկապէս ընկերվարական տեսակէտներ, նոյն խնդրի էութիւնն հասկնալու եւ լուծելու համար, կ'առաջադրէ.

1.— Ազգերու ինքնորոշման լիակատար ազատութիւն: Անթոյլատրելի է, որ մէկ ազգութիւն իր իշխանութիւնը պարտադրէ ուրիշ ազգութեան մը:

2.— Սկզբունքի տեսակէտով բոլոր ազգութիւնները իրաւահաւասար են ու համարժէք: Անընդունելի են մեծ ու փոքր, պատմական ու ոչ-պատմական բաժանումները:

3.— Համամարդկային քաղաքակրթութեան շահերու տեսակէտէն՝ պէտք է այս բոլոր ազգութիւնները միահամուռ եւ կազմակերպուած աշխատանքի կոչել:

Համաձայն այս սկզբունքներուն, Լիգան կ'ընդունի.

1.— Ամէն ազգութիւն, որ որոշ երկրամասի մը վրայ գերակշիռ մեծամասնութիւն ունի, իրաւազօր է, իր բնական ու աշխարհագրական սահմաններուն մէջ, ինքնուրոյն, անկախ պետութիւն ստեղծելու, եթէ այդ երկրամասի ազգաբնակութեան մեծամասնութիւնը յայտնապէս այդ կը պահանջէ:

2.— Մասնանշուած տուեալները չունեցող ազգային խմբակցութիւնները իրենց ազգային մշակոյթի զարգացումն ապահովելու համար, իրաւազօր են կազմելու ազգային եւ հողային ընդհանուր միութիւններ, որոնք օժտուած պիտի ըլլան իրաւական անձի հիմքերով եւ իրենց իրաւասութեան սահմաններուն մէջ, պարտադրող իշխանութեամբ:

3.— Քաղաքական հաւանութեան տիրացած ամէն անձ ազատ է որոշելու իր՝ այս կամ այն ազգութեան պատկանելու խնդիրը:

4.— Ամէն անձ, առանց որ և է սահմանափակումի, իրաւունք ունի տարածելու իր լեզուն ու մշակոյթը, ընդարձակելու իր ազգութեան յարողներու շրջանակը եւ այս նպատակով կազմելու մասնաւոր հիմնարկութիւններ կամ ազգային միութիւններ:

5.— Երբ ազգային խմբակցութեան մը շահերն ու իրաւունքները շփման մէջ են ուրիշ ազգային խմբակցութիւններու շահերուն հետ՝ վերոյիշեալ անձերն ու հիմնարկութիւնները բարոյա-քաղաքական պարտք ունին իրենց ազգային ու մշակութային զարգացումը հիմք դարձնել ներդաշնակ ու ընկերվարական փոխադարձ յարաբերութիւններու:

Ազգութիւններու հոգեկան ու նիւթական կեանքի անկախ գործունէութեան գետնի վրայ իրարու հետ ունեցած փոխադարձ յարաբերութիւնները ներդաշնակօրէն կարգաւորելու, եւ նեղ ազգային եսասիրութիւնը, նուաճողականութիւնն եւ հայրենամոլութիւնը վանելու նպատակով, Լիգան կը ձգտի.

1.— Միջցեղային ու միջպետական բոլոր վէճերը լուծել խաղաղ ճանապարհով, կողմերու փոխադարձ համաձայնութեամբ, իսկ ձախողման պարագային, պարտադիր իրաւարարութեամբ կամ միջազգային յատուկ բարձր ատեանի մը միջոցով:

2.— Առանձին պետութիւններու ապահովութեան եւ անոնց հողերու անձեռնմխելիութեան միջազգային երաշխիքն ընդդէմ հարեւաններու բռնահաճ ոտնձգութեանց:

3.— Կարելի եղածին չափ կատարեալ ու ընդհանուր զինաթափութիւն՝ լիակատար ապազինման ենթարկել սահմանային շրջանները, յատկապէս այն տեղերը, որոնք մէկ պետութենէ միւսին վրայ յարձակելու առանձնայատուկ յարմարութիւններ կ'ընծայեն,

4.— Ազգային փոքրամասնութիւններու իրաւունքներու միջազգային երաշխիք՝ ընդդէմ գերակշռող ազգութիւններու հնարաւոր ոտնձգութեանց:

5.— Կատարեալ միջազգայնացման ենթարկել բոլոր այն շրջաններն ու կէտերը, որոնց տիրապետութիւնը կամ բացարձակ օգտագործումը մէկ պետութեան կամ ազգի կողմէ կը հակասէ ամբողջ մարդկութեան շահերուն եւ առանձնաշնորհեալ դիրք կը ստեղծէ տիրապետողին համար (նեղուցներ, ջրանցքներ, որոնք համաշխարհային նշանակութիւն ունին եւլն.):

6.— Առանձին համաձայնագրերով կամ միջազգային բարձր մարմիններու վճռով, կարգադրել որ շահագրգռուած պետութիւնները եւ յատկապէս մանր ժողովուրդները օգտուին հարեւան պետութեան հողամասի այն կէտերէն ու շրջաններէն, որոնք առաջիններուն համար մշակութային ու տնտեսական զարգացման անհրաժեշտ պայման կը հանդիսանան:

7.— Համամարդկային հաւասարութեան ու յառաջդիմութեան շահերու տեսակէտէն, միջազգային ճանապարհով կարգաւորել ներգաղթի խնդիրը: Մէկ տեղէն միւսը շարժելու կամ մէկ պետութեան քաղաքացիներուն միւս պետութեան սահմաններուն մէջ ապրելու արգելքները վերցնել:

8.— Օտարականներու եւ համապատասխան պետութիւններու քաղաքացիներու ընչական եւ քաղաքացիական իրաւունքներու լիակատար հաւասարութիւն:

(Շարունակելի)

ՓԱՐԻԶԻ ՕԴԸ

Քանի մը շաբաթ առաջ Էյֆէլի աշտարակին երեք յարկերուն վրայ փորձեր կատարուեցան, բաղադրելով օդը, գտնելու համար պարունակած թոյները:

Առջի օր Գիտութեանց Ակադեմիային յանձնուեցաւ քաղադրութեան տեղեկագիրը, որուն համաձայն, վարի յարկերուն վրայ բնածխային թթուն աւելի քիչ է քան վերը: Գագաթը 37.5 առ հարիւր հազար համեմատութեամբ բնածխային թթու կայ, մինչդեռ վարի յարկերը իջնելով համեմատութիւնը կ'իջնէ 31ի: Կը հետեւի որ աւելի բարձրերը բնածխային թթուի թանձր խաւ մը կամարի պէս կախուած է: Բնածխային թթուն թունաւոր կազ մըն է, որ գինովցնելով կը սպաննէ, այսինքն թունաւորումը տեղի կ'ունենայ անզգալաբար, ինչպէս շատեր թունաւորուած ու մեռած են իրենց սենեակին մէջ, շնչելով ածուխին բնածխային թթուն:

ՔՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

Լէնինկրատի արեւելեան լեզուներու համալսարանին ուսուցիչներէն Վ. Իլչեւսքի Երեւանէն մեկնած է քրդաբնակ շրջանները, հաւաքելու համար քրդական երգերը, պատմուածքները, ասացուածքները: Վ. Իլչեւսկիի հաւաքածոյէն պիտի օգտուի նաեւ Հայաստանի կրթական գործավարութիւնը քրդական բառարանի մը կազմութեան առթիւ:

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ

Կը յիշեցնենք դարձեալ մեր թղթակիցներուն որ չմոռնան օրը օրին գրել տեղական անցուդարձերը, հանդէս կամ դէպք:

ՊԵՐԼԻՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷ[...]

Անդրանիկի մահուան յանկարծակիի բերաւ [...] գաղութը: Կանանց միու[...] իսկոյն կազմակերպեց սգա[...] դէս մը, բերելու համա[...] դափնեայ պսակը քաջ [...]

Հանդէսը տեղի ունեցաւ [...] րակի, 18 Սեպտ.ին կէսօրէ[...] Հարտէնպէրկ փողոցի Աւետ[...] սրահին մէջ: Պատին սեւ [...] իսկ վարը, սեղանին վրայ [...] ւորուած էր Անդրանիկի պա[...] պսակի մէջ եւ մոմերով [...] պատուած:

Պէթհովէնի մահերգէն [...] զոր նուագեց Տիկին Լօթթը [...] սէսեան, խօսեցաւ Պերլինի [...] Նախկին դեսպան տոքթ. [...] Փիլ: «Կ'ըսեն թէ Հայերը [...] ճառական ազգ են: Բայց [...] ունին ուրիշ յատկութիւնն[...] եւ մասնաւորաբար գինուոր[...] արժանիքներ, որոնք անձի[...] են: Բացի հին պատմակա[...] ջաններու փառքերէն, [...] միջին դարը եւ վերջերը [...] յերը այնքան քաջ կռ[...] էին, որ Բիւզանդիոնի գահ[...] տիրացան, իսկ ռուսական բա[...] ներու մէջ հայ զինուորակ[...] ներու, ինչպէս Լօրիս Մէլի[...] եւն., անունները պատմութ[...] պարծանքով կ'արձանագրէ[...] Եփրե՞մը, պարսկական յե[...] մէջ...: Իսկ Անդրանիկը, մի[...] բերու ամենաժողովրդական [...] բոսը, շատ դժուար պայմ[...] ներու մէջ, բայց Նորէն, իր [...] զանդը, իր ցեղին տաղանդը [...] տուաւ յաճախ. Եւ ահա, [...] հողին կը յանձնենք զայն [...] դեռ իր մուրազին չհասած [...] սերունդին կը մնայ շարու[...] իր ճամբան: Ցարգա՛նք իր [...] շատակին:»

Երգուեցաւ «Իբրեւ Արծ[...] իսկ արտասանութիւններ ըր[...] Սրբուհի Մելիքեան՝ Սիա[...] թոյի «Ափ մը մոխիր»ը [...] Տիրայր Փրունճեան՝ Գուրգ[...] «Իմ մահը»:

Կարճ դադարէ ետք, երի[...] սարդներու խումբը երգեց [...] հանգստեան երգեր եւ «Ցէ[...] զորմիա»: «Հայր մեր»ով [...] ուեցաւ սգահանդէսը եւ ամբ[...] բազմութիւնը ցրուեցաւ [...] պէս ազդուած:

Թղթակ[...]

ԳԵՂԵՑԿԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱ[...]

Ցէյվրնիփորթի (Ամեր[...] մէջ կը բնակի բժշկուհի մ[...] դասախօսութիւններ կու[...] ներկայութեան կամ նամա[...] բոլոր այն կիներուն, որ[...] հակառակ իրենց շալկած տա[...] րուն, կ'ուզեն գեղեցիկ [...] կ'ըսեն թէ բժշկուհին մեծ [...] ղութիւններ գտած է, ամեր[...] հիններու մէջ խիստ հռչակ[...] թիւն մը ստեղծած է:

Բժշկուհին... 103 տարե[...] է, սակայն հազիւ 50 տարե[...] կը կարծուի: Կ'ըսուի թէ ա[...] գեղեցիկ է, որքան էր, երբ [...] րիտասարդութեանը, բժշկուհ[...] կ'ուսանէր Փարիզի մէջ: Բժ[...] հին խորապէս ուսումնասիր[...] գեղեցկանալու, երիտասարդ[...] եւ տեւական գեղեցկութ[...] գաղտնիքները: Ծագումով [...] է: Կ'ըսէ թէ կնոջ համար մ[...] թիւնը եւ ուրիշ ընտանեկան [...] ղումներ երբեք չեն արգիլեր [...] ղեցիկ մնալ:

Եւ իբրեւ օրինակ կը [...] ինքզինք, որ ունի... 11 զաւ[...] կը պնդէ թէ գեղեցիկ է:

Ամերիկացի գեղուհիները [...] լարներով անպայման կանոն[...] ցած են բժշկուհին

Ծիծաղ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՆԵՑՈՒՆ

— Վերջացաւ:
— Վերջացաւ:
— Երդում ըրէ:
— Ըրի:

Եւ խաղաղութիւնը կը կնքուի, սովորերիկ կնիկ կը ճաշտուին, սովորերիկ կնիկ կը ճաշտուին, սովորերիկ կնիկ կը ճաշտուին, պատճառով պիտի նեղանայ: Եւ սակայն, օր մը վերջ, կը սկսի.

Եւ խաղաղութիւնը կը կնքուի, սովոերիկ կնիկ կը ճաշտուին, սովո- րական բանաձեւով մը խօսք կը տրուի որ. ոչ էրիկը կնոջ անճշտութեան համար կռիւ պիտի ընէ, ոչ ալ կնիկը նախանձի պատճառով պիտի նեղանայ: Եւ սակայն, օր մը վերջ, կը սկսի.

— Եփած կաղամբդ ոչ համ ունի, ոչ հոտ:

— Շապա՛, տիկին Սիմոնը շա՛տ հոտ ունի, որ չես զատ- ուիր քովէն: Եթէ զիս սիրէիր, եփածս համ կ'ունենար...

— Դե՞ւ մտաւ նորէն ներսդ:

Ու խօսակցութիւնը կը շարունակուի, այնքան որ պնակները կը ծածին անոնց գլուխներուն վրայ:

Պատերազմի պատասխանատուութեան հարցը տարբեր պատմութիւն մը չէ:

— Պարոններ, լաւ է, որ չխօսինք այդ մասին, ձեր շահուն համար:

— Եթէ դուք չխօսիք, մենք ալ չենք խօսիր:

— Չխօսինք:
— Չխօսինք:

Յաջորդ կիրակի, դարձեալ կը ծածին... պնակները:

Քանի փորձենք պատերազմի պատասխանատուութիւններըճշդել, կռիւները չպիտի պակսին: Աւելի լաւ է ընտրել յանձնախումբ մը, վարձքը թող վճարէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը: Եւ մինչեւ որ այդ յանձնախումբը վերջացնէ իր աշխատանքները, վայելենք խաղաղութիւնը: Վստահ եղէք, որ այդ յանձնախումբը չպիտի կարենայ աւարտել իր աշխատանքները յաւիտեանս յաւիտենից:

Ամէն (այդպէս թող ըլլայ):

Փ. ՕՏԵԱ

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, 26 Սեպտ.— Հաճելի անակնկալներով շաբաթ մը ապրեցաւ Փոն տ'Օպնայի գաղութը:

Այս մէկ շաբթուան ընթացքին տեղի ունեցան երկու հարսնիքներ եւ քանի մը նշանտուքի արարողութիւններ, իսկ կիրակի օր, քաղաքապետարանի սրահին մէջ, գերասան Մ. Մարութեանը ներկայացուց «Քօրրատօ»ն:

Արտէշի զանազան գիւղերէն եկած 300է աւելի հայրենակիցները լեցուցած էին սրահը, ինչ որ աննախընթաց է այդտեղի համար: Պ. Մարութեան մեծ յաջողութեամբ կատարեց Քօրրատօի դերը:

Հանդիսականները, որոնց մէջ կային նաեւ օտար հիւրեր, հեռացան գոհ տպաւորութեամբ: Ռոմանտիկական քոմիքէրը որ ներկայ էր խաղին, շնորհաւորեց Պ. Մարութեանի յաջողութիւնը:

Նոյն երեկոյ Տիւկրատուի մէջ, տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. «Կորիւն» ենթակոմիտէի ընկերներու հրապարակային դասախօսութիւնը, որուն ներկայ էին բազմաթիւ համակիրներ եւ չէզոքներ: Դասախօսն էր ընկեր Վազգէն Մարտիրոսեանը, որ մէկ ժամ խօսեցաւ, նիւթ ունենալով «Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ ներկայ Հայաստանը»:

Դասախօսութենէն ետք 12 երկսեռ երիտասարդներ խնդրեցին գիրենք ընդունիլ Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ: Զանազան ընկերներու վկայութեամբ եւ երաշխաւորութեամբ, վերոյիշեալները, հրապարակով, երդում ըրին հաւատարիմ մնալ Հ. Յ. Դ. դրօշին ու պատրաստ ըլլալ իրենց կեանքի գնով իսկ պաշտպանելու Դաշնակցութեան մեծ իտէալը:

Քիչ յետոյ խումբերամ բազմութեան մը հետ Սէօլէօզցիներու աւանդական սեղանին շուրջ բոլորուեցան դերասան Մարութեանը, Վ. Մարտիրոսեանը եւ ուրիշ երկու ամերիկահայ հիւրեր:

Խնջոյքը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր, երգուեցան հայրենի «Լէլէ»ներէն ընտիր կտորներ. խօսուեցան յուզիչ բաժակաճառեր, չմոռնալով նաեւ Սէօլէօզի հայկական քաղցրալուր եղանակները:

Քանի մը սեղանակիցներ դրամական նուէրներ տուին Սէօլէօզի «Արեւելք» հայրենակցական միութեան: Թամկավար հայրենակից մը, զգածուած օրուան անցուդարձներէն, 50 ֆրանք նուիրեց Հ. Յ. Դ. Փոն տ'Օպնայի «Կորիւն» ենթակոմիտէին:

*** Փոն տ'Օպնայի հայութիւնը այժմ ունի արդէն իր մատուռը: Միակ ցաւը մանկապարտէզի պակասն է: Մենք վստահ ենք, որ ազգային միութեան եւ Հ. Յ. Դ. «Կորիւն» ենթակոմիտէի նախանձախնդիր հայրենակիցներու ջանքերով, պիտի կառուցուի նաեւ կրթարանը, վերջ տալու համար ցաւալի իրողութեանց:

— Պէն էրմէնիճէ պիլմիեօրըմ, պատասխանեց մեզի 11 տարեկան աղջնակ մը:

— Պէն Հայ տէյիլիմ, կրկնեց ուրիշ մը:

Ահա խոր ցաւ մը, որ անյապաղ պէտք է դարմանուի, այլապէս ոչինչ կ'արժեն զանազան միութիւններ եւ մարմիններ:

Աբգար Տ. Կարապետեան

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ 27 Սեպտ.— Կիրակի առաւօտ Շապին Գարահիսարի Արծիւ միութիւնը սգահանդէս մը սարքեց Անդրանիկի յիշատակին: Հոգեհանգիստէն յետոյ թափօրը ծաղկեպսակներով սինէմա Սէն Լուի գնաց, ուր արդէն բազմաթիւ ժողովուրդ կը սպասէր եւ նոր բազմութիւն մըն ալ հասաւ: Սրահը ոտք կոխելու տեղ չկար: Սգահանդէսին կը մասնակցէին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Ս. Դ. Հնչակեանները, Հօկը, Մալաթիոյ Կրթասիրաց միութիւնը, Երզնկայի Հայրենակց. միութիւնը, Սէօլէօզի Հայրենակց. միութիւնը, որոնք իրենց ծաղկեպսակներով կը սպասէին: Հանդէսը բացուեցաւ Շոփէնի մահերգով, որ ունկնդրուեցաւ ոտքի վրայ: Երգուեցաւ մեներգ մը, յետոյ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօս Եր. Տէր Անդրէասեան, որ խօսեցաւ հերոսի կեանքէն նաեւ ֆրանսերէն ուղերձ մը կարդաց, վեր հանելով Անդրանիկի քաջութիւնը, հայրենասիրութիւնը ու զոհաբերութեան ոգին: «Անդրանիկ ծնաւ Շապին Գարահիսար, համեստ ընտանիքի մը մէջ եւ իր պատանեկան հասակէն զգաց հին քաջերու արիւնը իր երակներուն մէջ, եւ չկրցաւ հանդուրժել որ իրեն հաւասար իրաւունքներով ծնած թուրք մը հրապարակաւ եւ փողոցին մէջ նախատէ եւ խոշտանգէ իր հայրը: Պատժեց յանցաւոր թուրքը եւ այդ աննշան դէպքէն սկսաւ իր յեղափոխական կեանքը:»

Եղան արտասանութիւններ, երգեր, մեներգներ՝ Անդրանիկի յիշատակին: Հանդէսը փակուեցաւ ժամը 6ին, խմբերգով մը: Բազմութիւնը չէր ուզեր բաժնուիլ սրահէն:

Ցաւալի է որ Հարեւանցի կազմակերպուած էր հանդէսը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս առջի օր գրած էր Յառաջ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Ֆրանսայի ախոյեան խումբին միջեւ կնքուած ֆութպոլի մրցումը տեղի ունեցաւ Մարսիլիոյ մէջ, Ֆրանսացիներու գեղեցիկ մար գագաշտին վրայ: Հայ խումբը Շաբաթ առաւօտ Մարսիլիա հասնելով դիմաւորուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսիլիոյ մասնաճիւղին եւ ֆրանսական միութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ: Այս խիստ կարեւոր մրցման մասին տեղական հայ թերթերէն զատ ֆրանսական թերթերը եւս մեծ սիւնակներ նուիրած էին եւ գովասանքով կ'արտայայտուէին հայ խումբին մինչեւցարդ ունեցած յաջողութիւններուն մասին եւ կոչ կ'ընէին ժողովուրդին ներկայ գտնուիլ մրցման:

Հայ խումբը Կիրակի օր ժամը երկուքին դաշտ առաջնորդուեցաւ: Ճամբու ընթացքին խումբին ի նպաստ համակրական ցոյցեր տեղի ունեցան Մարսէյլի հայ մարդիկ համակիր հասարակութեան կողմէ: Ժամը 2.30ին հայ խումբը դաշտ հրաւիրուեցաւ ժողովուրդին խանդավառ ծափերուն մէջ, քիչ վերջ եկաւ նաեւ ֆրանսական խումբը: Հանդիսականներուն թիւը 8500 հաշուուած է, որուն մէջ աչքառու թիւ մը կը կազմէին Հայերը:

Խաղը սկսաւ մերիններուն յարձակումովը, բայց անմիջապէս ետ մղուեցաւ անոնց պաշտպանողականին կողմէ: Ֆրանսացիք տիրանալով գնդակին, մօտեցան մեր բերդին, բայց Ռուբէն արագ ոստումով մը գնդակը անցուց մերիններուն, որոնք իրենց կարգին լաւ փասերով սկսան յառաջանալ: Ֆրանսական պաշտպանողական գիծի տոկուն եւ ամուր կազմով խաղացողները ետ կը մղէին մեր յարձակումները: Գնդակը երկուստեք բաւական ժամանակ տարուբերուելէ վերջ քանի մը վտանգաւոր յարձակումներ ետ մղուեցան շնորհիւ մեր ամուր պաշտպանողականին: Քիչ վերջ մեր յառաջապահները լաւ պատեհութիւն մը ունեցան, գեղեցիկ վարէջքով մը մօտեցան անոնց բերդին, Կ. Կարապետեան հարուածեց բայց գնդակը ազատեցաւ անոնց բերդապահին ձեռքէն: Պարոյր կրկին փորձեց, երկուքին միջեւ տեղի ունեցաւ բախումը եւ ֆրանսացի բերդապահը Ալէ՝ Թեթեւօրէն վիրաւորուելով ստիպուեցաւ խաղը ձգել: Ա. կիսախաղը վերջացաւ 0-0ով:

Բ. կիսախաղը սկսաւ Ֆրանսացիներու յարձակումով: Boyer (Ազգ. խումբէն) գնդակին տիրանալով արագ շարժումներով պիտի կարողանար նշանակէտ մը շահիլ, եթէ Մկրտիչին գլուխը արգելք չըլլար: Խաղը երթալով կը տաքնար, Ֆրանսացիները յաղթանակը ապահովելու համար մեծ ջանքեր կ'ընէին: Անոնց յառաջապահներէն Dewaquezի (Ազգ. խումբի խմբապետ) արագ շարժումներուն եւ հարուածներուն դէմ մեր պաշտպանողական գիծէն Ռուբէնի եւ Լեւոնի ազատարար ջանքերը մեծ դեր կատարեցին: Ի վերջոյ ֆրանսացի յառաջապահները ուժեղ յարձակում մը եւս կատարեցին, որու միջոցին Dewaquez ուզեց ամէն գնով նշանակել, Լեւոն արգելք եղաւ: Այս օրինաւոր արգելքին համար փէնալթիի (պատիժ) որոշում տրուեցաւ, հակառակ բողոքներու: Dewaquez ուժեղ հարուածով մը ապահովեց Ա. նշանակէտը: Այս անիրաւութենէն մերինները մեծապէս յուզուած, կրկնապատկեցին իրենց ջանքերը եւ գեղեցիկ վարէջքով մը Կ. Կարապետեանի փասով Ս. Կարապետեան զօրաւոր շիւթով մը նշանակեց մեր Ա. նշանակէտը ընդհ. խանդավառութիւն ստեղծելով: Արդիւնքը հաւասարելէ վերջ էր որ երկուստեք նմանը չտեսնուած արագ խաղարկութիւն մը տեղի ունեցաւ. երկու կողմն ալ մեծ ճիգեր կ'ընէին յաղթանակը խլելու համար: Տասը վայրկեան մնացած խաղի վերջաւորութեան, ֆրանսացի յառաջապահները նուրբ եւ արագ փասերովական յառաջանալէպի մեր բերդը. մեր միջնապահներէն մէկուն փոքրիկ մէկ սխալէն օգտուելով Boyer զօրաւոր հարուածով մը նշանակեց Բ. կոլը: Անկից վերջ թէեւ մեր յառաջապահները բուռն ճիգեր ըրին գէթ հաւասարացնելու համար արդիւնքը, բայց անօգուտ: Ժամը հասած էր եւ դատաւորին սուլիչը եկաւ իմացնել մեզ Ֆրանսացիներուն յաղթութիւնը 1ի դէմ 2 նշանակէտով:

Ինչպէս կը սպասէինք, մերինները խիստ պատուաւոր խաղարկութիւն մը կատարեցին, խաղի ամբողջ շրջանին մեծ եռանդով եւ բարձր տրամադրութեամբ շարունակեցին խաղը, գնահատանքը արժանանալով ժողովուրդին: Մեր բերդապահը՝ Տէվէճեան խիստ լաւ խաղարկութիւնը ցոյց տուաւ. ամենադժուարին պարագաներու մէջ մեծ ճարպիկութեամբ ազատեց վտանգաւոր հարուածներ եւ ժողովուրդին գնահատման արժանացաւ: Ռուբէն եւ Մկրտիչ՝ մեր միակ յետսապահները՝ խիստ գովելի խաղարկութիւն մը ունեցան, խորամանկ խաղերով միշտ ետ կը մղէին հակառակորդ յարձակումները, դժուարին պարագաներու մէջ եւս գլխի խաղերով կը յաջողէին գնդակը ազատել: Լեւոն Պաքրճեան իր ճկուն եւ ամուր կազմով իսկական պատնէշ մըն էր Dewaquezի առջեւ եւ իր զօրաւոր հարուածներով փրկարար դեր մը կատարեց խումբին պաշտպանողական գծին մէջ: Երուանդ եւ Գամէր եռանդուն խաղարկութիւն մը ունեցան, ճշմարիտ դիմադրութիւն մը ցոյց տուին հակառակորդ յառաջապահներուն դէմ: Յառաջապահներէն Տաճատ թէեւ նորահաս մը, բայց իրականացուց իր վրայ դրուած յոյսերը: Կարպիս եւ Սարգիս Կարապետեանները իրենց լաւագոյնը ըրին. նուրբ խաղերով եւ արագ վարէջքներով բաւական նեղը դրին հակառակորդ բերդը, իրենց փասերու խաղարկութիւնը շատ յաջող էր, իրականացուցին իրենց վրայ դրուած բոլոր յոյսերը: Սստամը, երբեմն պաշտպանողական, երբեմն ալ յարձակողական գծին ի սպաս դրաւ իր ուժը եւ իր բոլոր միջոցներով մեծ օգտակարութիւն ունեցաւ սոյն մրցումին: Պարոյր, մեր կրակոտ խաղացողը իր լաւագոյնը ըրաւ իր արագ եւ անվախ խաղով. կը խոստանայ միակ «ձախ ծայր» խաղացողը ըլլալ Փարիզի խումբին: Գալով դատաւորին, պէտք է ըսել թէ խղճմտօրէն կատարեցիր պաշտօնը, բացի «փէնալթի»ի անիրաւ պատիժէն, որուն համար ֆրանսական խումբին խմբապետն անգամ իրաւունք տուաւ մեզ:

Գալով ընդհանուր խաղարկութեան, երկու կողմերն ալ իրենց լաւ խաղարկութիւնով գոհ տպաւորութիւն ձգեցին ժողովուրդին վրայ: Մարսիլիայէն և մօտակայ գիւղերէն փութացած հայրենակիցները խրախուսական խօսքերով քաջալերեցին մեր մարզիկները:

Նկատի ունենալով Olympique de Marseilleի ախոյեանի հանգամանքը, արդիւնքը մենք կը նկատենք պատուաւոր: Անշուշտ յաղթանակ մը չէր որ կը սպասէինք մերիններէն, այլ եռանդուն խաղարկութիւն մը, որուն արդէն ականատես եղանք եւ իրականացան մեր բոլոր յոյսերը:

Մրցումէն վերջ, Մարսիլիոյ Հ. Մ. Ը. Մ.ին կողմէ ի պատիւ խումբին թէյասեղան մը կազմակերպուեցաւ, որուն հրաւիրուած էին նաեւ Մարսէյլի հայ մամուլի (Հայ Սիրտ, Ազատ Խօսք) եւ Sports Provinceի ու Petit Marseillaisի ներկայացուցիչները: Հրաւիրուած էր նաեւ Յառաջի Մարսիլիոյ թղթակիցը:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՋ ԱՂՋԻԿԸ.— Շոգեկառք մը Շալոնէն Ռէնս կ'արշաւէր: Փրինէի անշուք կայարանին մէջ, Շօնօթ պաշտօն ունէր նշան տալու շոգեկառքերուն: Իրիկունը, լոյսերը վառած պահուն, Շօնօթ ուշադրութիւն չըրաւ շոգեկառքին, որ կը սուրայ, կը գլխատէ պաշտօնեան եւ կ'անցնի: Աղջնակը, 15 տարեկան, տեսնելով որ հայրը սպաննուեցաւ, կը վազէ դրաւելու հօրը տեղը եւ 5 ժամ անընդհատ, կատարեալ վարպետութեամբ կը կառավարէ շոգեկառքի նշանները, հսկելով կանոնաւորութեան վրայ բազմաթիւ շոգեկառքերու, որոնք գիշեր կը հոլածէին կարծես: Այսպէս, փոքրիկ աղջիկ մը կ'ազատէ հարիւրաւոր ճամբորդներ ստոյգ մահէ մը:

ԱՆԾԵՂԻՆ ՈՐՍՈՐԴԸ.— Վիլլարի մէջ, Ֆէրնանտէզ անծեղ որսալու ելաւ դաշտերը: Գիւղին բերանը, ցանկապատի մը վրայ թառած, անծեղ մը պոչը կախեր, կը շաղակրատէր: Ֆէրնանտէզ նշան առաւ, կրակեց ու վազեց առնել զարնուած անծեղը:

Ցանկապատին ետին, արիւնլուայ գետին ինկած էր ուրիշ որսորդ մը: Անծեղը փախած էր:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԴԺՈԽՔԻՆ ՄԷՋ

Ներս մտանք եւ ամէնէն առաջ նշմարեցինք անորոշ կերպարանք մը, որ մգլած, գրեթէ փոշիի վերածուած յարդի դէզի մը վրայ երկնցած էր:

Միլէնա կուռքոն էր:

Կիսամերկ, վախցնելու աստիճան տժգոյն, եւ կմախքի պէս նիհար էր ան: Կոկորդէն ցաւագին հոնդիւն մը կ'ելլէր:

Հալածուած անասունի ակնարկ մը նետեց մեր վրայ, ինչ որ խորապէս յուզեց զիս:

Եւ իր դահիճը ճանչնալով, թշուառ կինը սարսռաց եւ շշնչալով, ըսաւ.

— Շնո՜րհ, պարոններ, եթէ եկաք գործս լմնցնելու, տանջանքիս վերջ մը դնելու, ալ զիս մի տառապեցնէք, արդէն շատ տանջուեր եմ:

Եւ ձեռքերը միացնելով, ինչպէս կ'ընեն Աստուծոյ առջեւ.

— Անմիջապէս սպաննեցէք զիս. գթութի՜ւն. ինծի համար փրկութիւն պիտի ըլլայ:

Եւ կարծես յափշտակուած՝ աւելցուց.

— Ա՜հ. այո, փրկութի՜ւն, փրկութիւն մը որ երեք տարիէ ի վեր կը փափաքիմ ամբողջ ուժովս, այնքա՜ն տառապեր եմ:

ԹԷՕՏՈՐՈՎԻՉԻ ՎԱԽՃԱՆԸ

Եթէ դեռ հարիւր տարի ալ ապրիմ, չպիտի կրնամ մոռնալ Միլէնա կուռքոյի բուռն պաղատանքի շեշտը, որով մեզնէ կը խնդրէր որ վերջ տանք իր տառապանքին:

Չպիտի մոռնամ նաեւ այն ակնարկը որ Քարասօֆ նետեց Թէօտորովիչի վրայ:

Այդ ակնարկը մահավճիռի համարժէք էր:

Անգամ մը եւս հասկցայ թէ Շլուսէլպուրկի դահիճը անդառնալի կերպով դատապարտուած էր եւ անոր ժամերը համրուած էին:

Թէօտորովիչի կասկած չներշնչելու համար, Քարասօֆ զսպելով իր յուզումը, մօտեցաւ խեղճ կնոջ եւ հակառակ իր կամքին խղճալով՝ պատասխանեց անոր.

— Հանդարտէ՛, քաղաքացի, քեզ մեռցնելու չէ որ կուգամ հոս, այլ ընդհակառակն, կուգամ քեզ տանելու...

Կինը՝ սարսափահար կերպարանք մը առաւ,

— Զիս տանի՞լ: Ի՞նչ ընելու համար: Ի՞նչ նոր տառապանքի կ'ուզեն զիս ենթարկել:

— Քեզ ուրիշ տեղ պիտի տանինք. տեղ մը որ այսքան տխուր չէ, ինչպէ՞ս ըսեմ... Նուազ խիստ, ուր ասկից աւելի լաւ պիտի ըլլաս, հանգիստ, որպէսզի կարենաս ինքզինքդ խնամել եւ արագօրէն կազդուրուիլ:

Եւ տեսնելով որ կինը չէր պատասխաներ.

— Կ'ուզե՞ս ըսաւ, աւելի քաղցրօրէն, ոտքի ելլել եւ տաք հագուստներ հագնիլ:

— Ոտքի ելլե՜լ, պատասխանեց խեղճը, եթէ ուզեմ իսկ, չեմ կրնար, տեսէք, շղթայուած եմ:

Վեր առաւ բարակ ծածկոցը որ իր սրունքներուն վրայ նետուած էր, եւ այն ատեն տեսանք որ, իրօք, շղթայուած էր:

Այդքա՜ն անպէտ անգթութիւն— որովհետեւ, վերջապէս մարդկային այս ճղճիմ բեկորը ի՞նչ վտանգ կրնար ներկայացնել Չեկային համար,— մեզ խռովեց:

Թէօտորովիչ հասկցաւ թէ՝ հոդ ալ չափը անցուցած էր: Անմիջապէս հրամայեց Սէգարօֆի որ քակէ անոր շղթաները:

Երբ հրամանը կատարուեցաւ, Քարասօֆ ըսաւ կնոջ.

— Հիմա պէտք է որ հագուիս. քեզ պահ մը մինակ պիտի ձգենք. բայց անմիջապէս որ պատրաստ ըլլաս, պիտի գանք քեզ տանելու:

— Հագուի՞լ, հարցուց, բայց ինչո՞վ:

— Քու զգեստներովդ:

— Երկար ատեն է որ այդ տեսակ բան չունիմ, ծախեր են բոլոր ունեցածներս: Եւ լաւ ըրին, որովհետեւ, ես իսկ չէի կարծեր թէ, օր մը, պիտի կարենամ ողջ դուրս ելլել այս գերեզմանէն:

Իր մուշտակը հանելով, Քարասօֆ զայն տուաւ կուռքոյի եւ ըսաւ.

— Պատսպարուէ ասով. քիչ յետոյ, երբ քաղաք մտնենք, կ'աշխատինք աւելի վայելչօրէն հագուեցնել քեզ:

Ցետոյ նշան ըրաւ Թէօտորովիչի դուրս ելլելու, եւ երբ նրբանցքը մտանք, անոր հարցուց.

— Դեռ Սէգարօֆին պէտք ունի՞ս:

— Ո՛չ, ինչո՞ւ:

— Կ'երեւի մոռցար թէ՝ գաղտնօրէն պէտք է որ դուրս ելլենք ասկից եւ քու ստորադաս պաշտօնեաներէդ մէկը գիտնալու չէ թէ՝ Միլէնա կուռքոն ուրիշ տեղ փոխադրուած է:

— Շիտակ է, ըսաւ Թէօտորովիչ եւ կանչեց Սէգարօֆը:

— Կրնաս երթալ, ըսաւ անոր. բայց նախ գնա տես թիւ 6 կայանին պետը եւ իմ կողմէս ըսէ անոր որ՝ չզարմանայ, եթէ քանի մը վայրկեան յետոյ նաւակ մը տեսնէ, մէջը չորս հոգիով...

— Ինչո՞ւ չորս, հարցուց Քարասօֆ:

Թէօտորովիչ զարմացած՝ անոր նայեցաւ.

— Բայց, ընկե՛ր, իմ պարտքս չէ՞ մինչեւ նաւամատոյց քեզի ընկերանալ, պայմանաւ որ ուրիշ կերպ որոշած չըլլաս...

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Պերեքէթի կուսակալութեանց սահմաններուն մէջ։ Հակառակ ամենախիստ հետապնդումներու, մինչեւ հիմա կարելի չէր եղած ձերբակալել քիւրտ աւազակապետը։ Անցեալ օր, սակայն, Ալաճա գիւղին մօտերը Թակարդի մէջ ինկած է Հիւսէ՛ին եւ ոստիկան զինուորներու հետ կատարուած ընդհարման միջոցին ձեռք անցուած է սպաննուած վիճակի մէջ։ Քիւրտ Հիւսէյինի ընկերներէն մէկն ալ վիրաւորուած է թեթեւ, բայց յաջողած է փախչիլ։

Իզմիրի կալուածները գաղթականներուն

Փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովի Թուրք պատուիրակութեան նախագահ Սարաճ օղլու Շիւքրի պէյ Էնկիւրիէն Պոլիս վերադարձաւ։ Խառն Յանձնաժողովը արտակարգ նիստ մը պիտի գումարէ։ Այս առթիւ Շիւքրի պէյ կարգ մը նոր եւ վճռական առաջարկներ պիտի ներկայացնէ յանձնաժողովին։ Թուրք թերթերու համաձայն, հակառակ Թուրքեւյոյնէ համաձայնութեան գործադրութեան դրուելուն, հելլէն կառավարութիւնը տակաւին չէ վերադարձուցած Թուրքերուն կալուածները։ Միւս կողմէ, սակայն, Թուրքիա փութով կը գործադրէ համաձայնագրին պայմանները եւ «վէսիքա»ներ կուտայ էթապլի Յոյներուն։ Շիւքրի պէյ Խառն Յանձնաժողովէն պիտի պահանջէ որ ազդու միջոցներ ձեռք առնուին, Թուրք գաղթականներու վիճակը բարւոքելու համար։ Թուրք գաղթականները եւս իրենց կողմէ դիմած են հանրապետութեան նախագահին եւ պետական ղեկավարներուն, խնդրելով որ բարելաւուի իրենց վիճակը։

«Ագշամ» կը գրէ թէ շատ դիւրին է լուծել գաղթականներուն տրուելիք կալուածներու խնդիրը, որովհետեւ մեծաքանակ կալուածներ կան Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ։ Միայն Իզմիրի մէջ 27 միլիոն ոսկիի արժէքով տրամադրելի կալուածներ կան։ Նոյն թերթին համաձայն, այս կալուածները պիտի տրուին Յունաստանէն եկած Թուրք գաղթականներուն, որոնք Փոխանակութեան Խառն յանձնաժողովէն վկայական ունին։

Պոլշեւիկեան մերժումներ

Մոսկուայի պաշտօնական «Թաս» գործակալութիւնը կը հերքէ Գերմանիոյ մէջ տարածուած այն լուրը թէ 1924ին Իտալիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ գաղտնի դաշնագիր մը կնքուած է Թուրքիոյ դէմ։

Խորհրդային Միութեան հեղինակաւոր շրջանակներուն մէջ դիտել կուտան որ այս զրոյցները կը տարածուին անվստահութեան զգացումներ ստեղծելու համար Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ, որոնք բարեկամական կապերով կապուած են։

Յիշեալ գործակալութիւնը նոյնպէս կը հերքէ ֆրանսական թերթերու հրատարակած այն լուրը թէ Ռաքովսքիի դիմումին վրայ, գործավարներու խորհուրդը որոշած է զայն ետ կանչել Փարիզի դեսպանութենէն։

Մոսկուայի թուրք նոր դեսպանը

Մոսկուայի Թուրք դեսպան Զէքեայի պէյ երեսփոխան ընտրուած ըլլալով, հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն։ Զէքեայի պէյ ներկայիս Մոսկուա կը գտնուի ու զբաղած է կովկասէն փոխադրուելիք Թուրք գաղթականներու խնդրին կարգադրութեամբ։ Այս բանակցութիւնները լրանալէն վերջ, Զէքեայի պէյ Էնկիւրի պիտի դառնայ։

Զէքեայի պէյի տեղ, Մոսկուայի դեսպան նշանակուեցաւ հանրապետութեան նախագահութեան ընդհ. քարտուղար Թէվֆիք պէյ։

Զինաթափումը Սուրիոյ մէջ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ ֆրանսական իշխանութիւնները մեծ գործունէութեան լծուած են Սուրիոյ բնակչութիւնը զինաթափելու համար։ Քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ բոլոր զէնքերը հաւաքուած են արդէն եւ կարգը եկած է աշիրէթներուն։ Այս վերջինները, սակայն, բնաւ ականջ չեն կախեր կառավարութեան հրամաններուն։ Մինչեւ հիմա հազիւ քանի մը փոքր ցեղեր իրենց զէնքերը յանձնած են։

Զաղլուլ փաշայի յաջորդը

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ Վաֆտի պատկանող երեսփոխանները հանգուցեալ Զաղլուլ փաշայի տեղ կուսակցութեան վարիչ ընտրեցին Մուսթաֆա փաշա Նահասը։ Զինքը Երեսփոխանական Ժողովի նախագահ ընտրելու խնդիրը յետաձգուեցաւ ուրիշ օրուան։

Մուսթաֆա փաշա հաղորդակցութեանց նախարար եղած է 1924ին Զաղլուլի դահլիճին մէջ եւ անոր ընկերացած է Լոնտոն կատարած ճամբորդութեան ընթացքին։ Այդ առթիւ երկար տեսակցութիւններ ունեցած էր վարչապետ Մաքտոնըլտի հետ։

Ռուսական պարտքը եւ Ռաքովսքիի խնդիրը

Տեղական թերթ մը կը տեղեկանայ թէ ֆրանքեւխորհրդային խորհրդաժողովի ֆրանս. պատուիրակութիւնը արտաքին նախարարութեան շէնքին մէջ ժողով գումարած է առջի օր՝ քննելու համար պոլշեւիկեան առաջարկները։ Կ՚ըսուի թէ Ռաքովսքիի ներկայացուցած պայմանները անընդունելի նկատուած են եւ նոյնիսկ լիակատար ժողովին մէջ քննութեան չեն առնուած։

Նախարարական խորհուրդը եւս յառաջիկայ շաբաթ քննելով այս խնդիրը, ժխտական պատասխան պիտի ղրկէ Մոսկուա։

Գալով Ռաքովսքիի իբր դեսպան Փարիզ մնալուն, խորհրդային կառավարութեան բացարձակապէս հաղորդուած է թէ անկարելի է բանակցութիւններ շարունակել անոր հետ։ Ռաքովսքի Հոկտեմբերի սկիզբները Մոսկուա պիտի երթայ, ներկայ ըլլալու համար կեդրոնական Գործադիր կոմիտէի լիակատար ժողովին։ Մոսկուայի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կ՚ըսուի թէ այս բանաւոր մեկնումը առիթ պիտի տայ Մոսկուայի կառավարութեան՝ միանգամ ընդ միշտ Ռաքովսքին Փարիզ չվերադարձնելու համար։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Թագաւորը պաշտօնական այցելութիւն պիտի տայ Եւրոպայի մայրաքաղաքներուն, մասնաւորապէս Լոնտոն ու Փարիզ։ Ամանուլլահ խան ճամբայ պիտի ելլէ Դեկտեմբերի առաջին շաբթուն։

ՏԻԿ. ՄՈՒՍՈԼԻՆԻի մանչ մը ունեցաւ։ Անունը դրին Ռոմանօ։ Եթէ աղջիկ ծնէր, պիտի կոչուէր Ռոմանա։

ԼԻՈՆ

Հոկտ. 1 Շաբաթ երեկոյ, 3րդ Քաղաքապետարանի սրահը։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ բանախօսութիւն։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ

Հոկտ. 2ին։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սալ տէ քօնֆէրանսի մէջ։ Պիտի ըլլան՝ բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ։

ՎԻԷՆ

Այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, պիտի բանախօսէ ընկ. Աքոեան։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ԿԱՐՍԱՆ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. ցան մէջ։ Բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ, նուագ եւ ներկայացում։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

Ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի ընկերները այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Քաֆէ օ Քլէռ տը լա Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։

Օրակարգ. Ազգային եւ արտաքին քաղաքականութիւն։

Բացակայողները պատասխանատուութեան կ՚ենթարկուին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ընկերական ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 8ին, 80 Rue Charles Chefson, Bois-Colombes, անդամատետրները միասին բերել։

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն իրտա րեդարձին եւ Դաշնակցութեան օրուան առթիւ սարքած է թէյասեղան, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, երիտասարդաց ակումբը։ Երգ, նուագ եւ արտասանութիւն։

Հ. Յ. Դ. Պէլֆօռի Վազգէն խումբի դասախօսական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 11.30ին, ընկ. Պաղեանի սենեակը Caserne d'Offemont։ Կը խօսի ընկ. Անտրէ։ Կը հրաւիրուին Պէլֆօռի եւ Հէրիքուրի ընկերները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի Զ. Ռայոնական ժողովը՝ 1 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի «Արծիւ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Դաշնակցութեան ակումբը։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի «Համազասպ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին 3 Հոկտ. երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին։

Հ. Յ. Դ. Սէնթ'էթիէնի ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 6.30ին, ծանօթ հայրենակցաց սրճարանը։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Ընդհ. ժողովի Մայր Դիւանը նիստի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ, Շաբաթ իրիկուն, 1 Հոկտ. ժամը ճիշտ 9ին։ Օրակարգ՝ Շրջանային ժողովի մասին պատգամաւորական զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻԻ

"ՉԱՐԼՍԹՕՆ"

ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ - ԾԻԾԱՂ

ԳԻՆ՝ 1.50 ՖՐԱՆՔ

Դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն։ Կը ղրկուի մէկուկէս ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պուլտիկեան Յակոբ 20 տարեկան, մօր անունը Տուտու, հօրը՝ Յակոբ, Մարաշցի, որ 1924ին Ֆրանսա եկած էր, տարի մը առաջ Լիոնէն նամակ գրած է մօրը և անկէ ի վեր լուր չկայ իրմէ։ Տեղեկացնել՝ Near East Relief, 15 Bld. bes Iitaliens Paris.

— Կը փնտռեմ զաւակս Ղեւոնդ Տէօվլէթեան 21 տարեկան, բնիկ Եոզղատցի, մայրը Էնկիւրիցի, աքսոր գացած է կեսարիայէն, անցեալ տարիներ Պէյրութ տեսնուած ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ Simpat Deuvletian, 18—20 Rue de Bézon (Courbevoie) Seine France.

Կը խնդրուի սուրիական թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Սեբաստիոյ Ղալմաղալ գիւղին Սիմոն Տէր Աբէլեան որ Նիւ Եորք կը գտնուէր։ Իր վերջին հասցէն էր Նիւ Եորք 144 Av. 70 St. եւ յետոյ 151 East 26th St. New York. Իմացնել՝ իր եղբօր Համբարձում Տէր Աբէլեանի, 19bis Rue des Brochets.

— Սիրարփիկ Վարդանեան 25 տարեկան, հօր անունը Յովհաննէս Վարդանեան, մօր անունը Նազլը։ 1915ին ընտանեօք աքսորուած է Համա եւ շրջանները։ Լուր տուողին կարեւոր նուէր։ Իմացնել՝ Mr. Jacques, 151 Av. de la République, Courbevoie (Seine).

— Կը փնտռուի Արմութաղ գիւղացի կարապետ Չաթալեան, որ Պոնտօ ըլլալ կը կարծուի. Իմացնել՝ Տիվրիկի Աշուղէն գիւղացի կարապետ Թօրիկեանի, 3 Rue d'Austerlitz, Paris (12e).

— Կը փնտռուի Պիթլիսի Ախլաթ գաւառի Ծղակ գիւղացի Նազար Սէֆէրեան, որ Յունաստանէն Հարաւային Ամերիկա մեկնած ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ իր եղբօր՝ Agop Sériani, 11 Impasse Pernant, 66 Rue Hoche Colombes (Seine), France.

— Կը փնտռեմ եղբայրս Եզէկիէլ Ծիղեկեան, Շապին Գարահիսարի Ազպըտեր գիւղացի։ Հօր անունը Յակոբ, մօրը՝ Մաննոյ։ Տեղեկացնել՝ Ա. Ծիղեկեան, Etablissements H. Pellet. Vienne)Isère).

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Գարակէօզեան հաստատութեան դերձակատան մէջ մէկ ու կէս տարի աշխատած տղայ մը՝ 17 տարեկան՝ կը փափաքի Փարիզի մէջ դերձակ վարպետի մը քով աշխատիլ, գրել՝ Foyer Howard Karagheusian, la Gaudinière, la Ville - aux - Clercs, (L. et Ch.).

Կ'ուզուի ժամագործութիւն սորվիլ ուզող աշկերտ մը 16-18 տարեկան, դիմել՝ Պէօճէնեանի 49 Rue Fondary, Paris (15e).

Ծախու է հայ տպագրական գիրեր ու գործիքներ։ Դիմել՝ նամակով D. Kévorkiani, 312 Rue St. Jacques, Paris (5e).

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	124[illegible]
Տոլար,	Dollar	25[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	607[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	107[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	9[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	15[illegible]
Տրախմի »	Drachme	33[illegible]
Լիր » »	Lire	139[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	491[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	15[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3425
» II	»	2020
» III	»	1680
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	165

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 30 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1927

30 Septembre 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 454

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Ըսինք, երէկ, թէ հանգիստ չկայ Թուրքիոյ համար:

Մ. Քէմալն ու իր արիւնոտ աջ բազուկը, Գըլըճ Ալի եւ միւսները, խորապէս կ'ըմբռնեն այս իրողութիւնը: Եւ գիշերը ցորեկին խառնած, հնարքներ կը մտածեն չարիքը խափանելու համար:

Այդ մտահոգութեամբ, երկրին իշխանութիւնն ու սահմանադրութիւնն անգամ յարմարցուցած են իրենց աթոռին եւ մորթին ապահովութեան պահանջներուն:

Անշուշտ վաղուան միձաւանջն է մէկ պատճառը, եթէ Մ. Քէմալ չղային անբուժելի հիւանդութեան մը բռնուած է, ինչպէս կը պնդեն զանազան աղբիւրներէ: Առանց ատոր ալ, իբրեւ սանձարձակ վայելող, Թուրքիոյ դիկտատորը քայքայած է իր ֆիզիքականը:

Քրտական տագնապէն յետոյ, Թուրքիոյ համար լուրջ վտանգ մը կը ներկայացնէ հանրապետական կարգ ու սարքին խախուտ հանգամանքը:

Որքան գիտենք, Թուրքիոյ բոլոր ընդդիմադիրները, նախկին իթթիհատական թէ իթիլաֆական, կողմնակից են վերահաստատելու սահմանադրական միապետութիւնը, Սուլթանով եւ թերեւս Խալիֆայով: Այս ծրագիրը հաճելի է ամբոխին համար ալ, որ երբեք չէ վարժուած նոր բարքերուն:

Միւս կողմէ, ինչպէս հաստատուեցաւ վերջին երեք-չորս ամիսներու ընթացքին, եւ Իզմիրի մահափորձին դատավարութեան առթիւ, պետական պաշտօնեաներու եւ սպաներու ամբողջ սերունդ մը կայ, որ չի հանդուրժեր ներկայ վարչաձեւին: Երէկուան հերոսները, Րէուֆ, Րէֆէթ, Գարապէքիր Քեազիմ, Ճաֆէր Թայեար, Ալի Իհսան կամ Նուրէտտին փաշաները երբեք չեն ծածկած իրենց միապետական հակումները: Հիւսէյին Ճահիտ անգամ ճարահատ, ճնշումի տակ էր որ խոստովանեցաւ թէ հանրապետական վարչաձեւը աւելի լաւ է:

Ասոնք բոլորը ասպարէզէն քշուած են այսօր, նոյն իսկ երեսփոխանութենէ զրկուելով, եւ միշտ ենթակայ հսկողութեան: Բայց երբ նպաստաւոր պարագայ մը ներկայանայ, դժուա՞ր թէ ձեռքերը ծալլած սպասեն: Մանաւանդ որ, Րէուֆներ եւ Րահմիներ ալ կան արտասահմանի մէջ, Թալիատ Էտիպ հանըմներու հետ, որ «դաւաճան» հռչակուեցաւ քէմալական մամուլին կողմէ:

Զենք ժխտեր թէ Թուրքիոյ ներկայ իշխանութիւնը իր կողքին ունի նոր շունչով սնած երիտասարդութիւն մը, թունդ ազգայնական եւ յաճախ աւելի արմատական: Բայց անոր արժէքը կապուած է տիրող վարչաձեւին ամրութեան հետ: Եթէ ճեղք մը բացուի, այդ պատնէշն ալ դիւրաւ կը ճարճատի:

Ուրիշ հոգ մը, ներկայ Թուրքիոյ համար, համայնավարական վտանգն է:

Ընթերցողները անշուշտ հետեւեցան թուրք մամուլի արտայայտութեանց, «Փրավտա»ի երկու յօդուածներուն առթիւ:

Մոսկուայի պաշտօնաթերթը այդ յօդուածներով դառնօրէն կը գանգատէր, թէ Թուրքիոյ մէջ հալածանքի կ'ենթարկուի համայնավար կուսակցութիւնը, որ «ստիպուած է գաղտնի գործել», եւ կը կեղեքուին բանուորները:

Թուրք մամուլը չծածկեց իր վրդովումը, այս քննադատութեանց առթիւ: «Ազգամ» կը գրէր, շանի մը օր առաջ.

— «Ռուսերուն ամէնէն մեծ յանցանքը այն է որ իրենց քիթը կը խօթեն ուրիշ երկիրներու գործերուն մէջ»:

Ու կը հարցնէր.— «Այս վիճակը դէմ չէ՞ Թուրքեւռուս բարեկամութեան»:

Աւելի կարեւոր թերթ մը, «Միլլիյէթ», որուն խմբագրապետը, Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ, Մուսթաֆա Քէմալի աչքին լոյսն է, գիտել կուտար.

— «Մենք չենք կարծեր որ պաշտօնական Ռուսիան Թուրքիոյ մէջ կը հովանաւորէ եւ կը քաջալերէ պոլշեւիկեան կազմակերպութիւնն ու քարոզութիւնը: Ճիշտ է սակայն որ մենք անտեղեակ չենք խորհրդային Ռուսիոյ նպատակներուն, միայն գիտենք որ Ռուսիա կը հասկնայ թէ այս տեսակ գործունէութիւն մը որքան պիտի շարժէ մեր զգայնութիւնը»:

Եւ կ'ազդարարէր թէ թուրք ոստիկանութիւնը «մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւի պոլշեւիկեան շարժման ամենափոքր ձեռնարկներուն իսկ»:

Կասկած չկայ որ թուրք ոստիկանութիւնը եւ լրտեսական կազմակերպութիւնը այսօր ի վիճակի են ի դերեւ հանելու պոլշեւիկեան դաւերը: Բայց, չմոռնանք թէ նոյն ինքն քէմալական իշխանութեան գոյութիւնը կը պահանջէ զգուշանալ Ռուսիոյ տայրայեղութենէ, որովհետեւ, ճակատագրական պահուն, միայն Մոսկուային կրնայ ապաւինիլ, մինչեւ անգամ կարմրելու գնով...

Այս տագնապներուն հետ սերտ կապ ունի արտաքին արշաւանքի մը հեռանկարը, որմէ ածան ազատելու համար, Էնկիւրի իր պետական ելմտացոյցին երկու երրորդը յատկացուցած է բանակին և սպառազինութեան, ծովային և օդային ուժերու զօրացման:

Միեւնոյն ատեն, յամառօրէն յառաջ կը տանի թրքացման քաղաքականութիւնը:

Հայերէն եւ Յոյներէն յետոյ, Հրեաներն ալ ճաշակեցին անայլայլ հաւատարմութեան շնորհները, աղջկան մը սպանութեան առթիւ: Թուրք մամուլը, Հրեաներուն հաւատարմութիւնը փորձելու համար, կը պահանջէ որ միայն եւ միայն թուրքերէն խօսին: Եւ չի մոռնար նոյն ազդարարութիւնը ուղղել միւսներուն, Հայերուն եւ Յոյներուն, մինչեւ անգամ աւելորդ դտնելով անոնց ազգային դպրոցները:

— «Առատաձեռնօրէն մեր փառաւոր անունը (թուրք) շնորհեցինք ձեզի, իսկ դուք կը շարունակէք ձեր մայրենի լեզուներով խօսիլ...»

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿԱԶՄՈՒԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՄԸ

Յուսաբեր (21 սեպտ.) պարզելով հրէական հայրենիքի կազմութեան դժուարութիւնները, կը նկատէ.

— «Սիոնական կազմակերպութիւնը կը յուսար, որ առաջին տարին իսկ հրեայ ժողովուրդէն, ներգաղթին համար, պիտի կարենայ հանգանակել 25 միլիոն ոսկերլին: Մինչդեռ ամբողջ եօթը տարիներու ընթացքին ան կրցաւ հանգանակել հազիւ 3 միլիոն ոսկերլին:

«Այս համեմատութեամբ ալ ձախող ընթացան անոր նաեւ միւս գործերը:

«Ճիշտ է, հրեայ ժողովուրդին քանակը 83,800էն (1922ին) բարձրացաւ 158,000ի(1926ին), սակայն ասիկա այն քանակը չէր, զոր կը յուսար տեսնել Սիոնական կազմակերպութիւնը Պաղեստինի մէջ: Այս տարիներուն հրեայ ժողովուրդին տոկոսը 11էն հազիւ հասաւ 18ի, սակայն ի վերջոյ այս 18 տոկոսը ընդհանուր ազգաբնակութեան (887,000) հազիւ մէկ հինգերորդն է, եւ դեռ բան մըն ալ պակաս:

«Պաղեստինը թափառական ժողովուրդի մը երազական օջախը չի դառնար, հակառակ այն փաստին, որ այդ ժողովուրդը կ'ուզէ զայն ունենալ եւ զայն ստեղծելու համար ունի նիւթական անհրաժեշտ միջոցները, մարդկային համբանքը եւ քաղաքական աշխարհի գրաւոր երաշխիքները:

«Փաստը եկաւ ցուցնելու, որ այս ամէնը շատ քիչ են, դուրսէն հայրենիք մը վերակերտելու համար Պաղեստինի մէջ:

«Հոն, ուր երկրին իշխանութիւնը, աջակցութեամբը երկրին ժողովուրդին, նպատակ չի դներ հայրենիքին մէջ համախմբել թափառական պանդուխտները, հոն անոյժ են դաշինքները, մինչեւ իսկ հրէականի նման հարուստ, ազդեցիկ եւ մեծազանգուած:

«Սիոնական կազմակերպութեան խորին ճգնաժամը՝ ճգնաժամն է բոլոր երազատեսներու, որոնք բաղձանքներով կ'ուզեն հայրենիք շինել, երբ ան պէտք ունի քաղաքական հզօր աջակցութեան եւ նիւթական մեծամեծ զոհողութեանց:

«Եւ միթէ՞ նոյն ճգնաժամը չէ, թերեւս աւելի մեծ չափով, որ կ'ապրինք մենք այսօր:

«Եօթը տարիներու ընթացքին հազիւ եօթը հազար հայ ներգաղթած է դէպի Անդրկովկաս, երբ անդին, այս եօթը տարիներու ընթացքին, աւելի քան 200,000 հայ արտագաղթած է Հայաստանէն եւ հայկական շրջաններէն դէպի օտար երկիրներ:»

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԱՐՇԱՒՆԵՐ

Գերման Քէօննէքէ Լնկիւբիէն ճամբայ ելաւ դէպի Պարիզ: Ճամբան Միւլլհայմի մօտ մեքենայի խանգարման պատճառաւ վար իջաւ: Ֆրանսացի օդանաւորդներ օգնեցին իրեն եւ Քէօննէքէ շարունակելով իր ճամբան, իրիկունը հասաւ Պարիզ:

Ֆրանսացի հարիւրապետ Ֆօնք, որ մտադրած էր մէկ թռիչքով Նիւ Եորքէն Պոլիս երթալ, հրաժարեցաւ իր ծրագրէն: Օդանաւը՝ վիլ տը փարի քակուելով Նիւ Եորքէն Ֆրանսա պիտի բերուի: Ինքն ալ վաղը ճամբայ պիտի ելլէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Թուրք մամուլը կը շարունակէ զբաղիլ Մոսկուայի պաշտօնաթերթ Փրավտայի ծանօթ յօդուածներով: Աքշամէն, Սօն Սաաթէն եւ Հաքիմիյէթը Միլլիյէէն վերջ, այս անգամ ալ Պոլսոյ Միլլիյէթին մէջ Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ կը քննէ խնդիրը ու կ'ըսէ.—

«Հասարակաց շահեր, եւ երկու երկիրներու անցուցած յեղափոխութիւնները անհրաժեշտ կը դարձնեն Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ բարեկամութիւնը: Սակայն իրականութիւն մը կայ, որ դիտմամբ կը մոռցուի կարգ մը դրդիչներու կողմէ: Հարեւան ազգի մը հետ քաղաքական բարեկամութիւն մշակել, չի նշանակեր անպայման հաւնիլ այդ ազգին ներքին վարչաձեւին, ոչ ալ զայն կիրարկել իր երկրին մէջ:

«Միլլի պայքարի ընթացքին եւ աւելի յետոյ արտասահմանի մեր թշնամիները մեզ ամբաստանեցին թէ պոլշեւիկութեան կողմնակից ենք: Ասկէ զատ սկսան հանրային միտքը պղտորել, երբեմն ըսելով թէ Ռուսերը գաղտնի պատրաստութիւններ կը տեսնեն Թուրքիոյ դէմ, երբեմն ալ կրկնելով թէ Թուրքիա հաւատարիմ ու անկեղծ չէ Ռուսիոյ հանդէպ: Ծանօթ ըլլալով այն իրողութեան թէ՝ քաղաքականութեան մէջ բարոյականութիւն չկայ, երբեք չենք ազդուիր չարակամներու այս խօսքերէն: Մեր զարմանքը հոն է որ, մեր մէջէն մարդիկ կ'աշխատին խանգարել թուրքեւռուս բարեկամութիւնը:

«Արդարեւ, «Փրավտա»յի հրատարակած երկու յօդուածները կը ցուցնեն թէ այդ չարակամներէն մենք ալ ունինք մեր մէջ: Ռուս յօդուածագիրը դասակարգային պայքար կ'երեւակայէ Թուրքիոյ մէջ և կ'ըսէ թէ թուրք բանուորները բռնակալ քաղքենիներու գերութեան տակ կը գտնուին:

«Ամէնէն աւելի զարմանք եւ քիչ մըն ալ ցաւ կը զգանք անոր համար որ, խնդրոյ առարկայ յօդուածները տեղ գտած են կիսապաշտօնական «Փրավտա»յի մէջ: Եթէ մենք ալ գրէինք թէ համայնավար վարչաձեւը մեծ տագնապ մը կ'անցընէ, խիստ կենսական տարակարծութիւններ կան կուսակցութեան պետերուն միջեւ, ժողովուրդը թշուառութեան մէջ կը տուայտի, Եւրոպայի մէջ ժխտական հոսանքներ կը կազմուին Ռուսիոյ դէմ, վերջապէս Մոսկուա ամէն օր զոհողութիւններ կ'ընէ տնտեսական քաղաքականութեան մէջ, այն ատեն «Փրավտա»յի պէս շարժած կ'ըլլայինք:

«Պէտք է յիշել թէ բարւոք յարաբերութեանց պահպանումը միայն դիւանագէտներուն գործը չէ. ժամանաւորապէս մամուլն ալ պարտականութիւն մը ունի: Կը թուի թէ «Փրավտա» կը մոռնայ այս պարտականութիւնը:

Երկրաշարժ եւ հրդեհ Թուրքիոյ մէջ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ խիստ սաստիկ երկրաշարժ պատահած է Սեբաստիոյ շրջանին մէջ: Աղէտին տարածութեան մասին մանրամասնութիւնները կը պակսին դեռ:

Երկու օրէ ի վեր հրդեհ մը կը լափէ Ալէմտաղի անտառները, Վոսփորի ասիական եզերքին վրայ. շրջակայ քանի մը գիւղեր այրելու վտանգին տակ են:

Պուլկար քոմիթաճիներ Սելանիկի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Սելանիկի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երեք պուլկար քոմիթաճիներ, որոնք հոն եկած էին Սելանիկի ճարտարարուեստական տօնավաճառին առթիւ և նպատակ ունէին ռումբերով օդը հանել սերպ հիւպատոսարանը, հելլէնեւսերպ դրամատան շէնքը, չէզոք գօտիին շէնքերը, Սելանիկի կառավարիչին պալատը, տօնավաճառի շէնքերը եւ ուրիշ քանի մը զինուորական հաստատութիւններ:

Ձերբակալուած Մակեդոնացիներն են Վասիլ Նանօֆ, պուլկար մաքսային ոստիկանութեան ենթասպայ, Նիքօլա Փանտէլի, Սօֆիայէն եւ Եորկի Քուլէլիշ: Այս վերջինը ձերբակալուեցաւ կէս գիշերին, Սելանիկ-Սէրէզ ճամբուն 20րդ քիլոմեդրին վրայ, երբ ինքնաշարժով ռումբեր, ատրճանակներ եւ փամփուշտներ կը փոխադրէր:

Սելանիկի կառավարիչը այս առթիւ յայտարարեց.

«Դարձեալ դէմ առ դէմ կը գտնուինք Սօֆիայի Մակեդոնական կոմիտէին հետ, որուն գործունէութիւնները կ'երկարին Եուկօ-Սլաւիայէն մինչեւ Յունաստան եւ որուն նպատակն է արտասահմանի հանրային կարծիքին վրայ բուռն ազդեցութիւն գործել: Սակայն ամէն սիջոց ձեռք առնուած է անոր դէմ կռուելու համար:»

Հելլէն շրջանակները կը կարծեն թէ քոմիթաճիները կը յուսան այս ձեւով խանգարել պուլկարեւհելլէն մերձեցում մը, որուն նշանները կ'երեւան վերջերս: Կ'ըսուի թէ անոնք նոյնիսկ ծրագրած են աւելի հեռուները երթալ եւ լուրջ դժուարութիւններ առաջ բերել Յունաստանի եւ Սերպիոյ միջեւ:

Պուլկար-յունական բարեկամութիւն

Ասկէ առաջ տասը հելլէն լրագրողներ այցելած էին Պուլկարիա եւ լաւ ընդունելութեան արժանացած: Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ հինգ պուլկար լրագրողներ փոխադարձ այցելութեան եկած են եւ խիստ սրտագին ընդունելութեան կ'արժանանան պաշտօնական շրջանակներու կողմէ: Պուլկար քոմիթաճիներու արարքները թերեւս պաղութիւն մը առաջ բերին,

(Լուրերու շարունակութիւնը Խարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Սէն Նազէրէն 28 Սեպտեմբեր թուականով կը հեռագրեն թէ Լա Պօլ քաղաքին ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Պոլսեցի Հայ մը՝ Եդուարդ Քէսէճեան, 29 տարեկան: Յիշեալը Լա Պօլի մէջ վարիչն էր փարիզեան ճերմակեղէնի վաճառատան մը մասնաճիւղին: Վաճառատան տէրը՝ Ժաք Թէսիօ, որ վերջին օրերս կասկածներ ունէր իր վարիչին մասին, քանի մը օր առաջ անակնկալ կերպով Փարիզէն Լա Պօլ գնաց եւ հաշիւները քննած ատեն, սնտուկին մէջ 23,000 ֆրանք պակաս կտաւ: Երկար հարցուփորձերէ վերջ, Քէսէճեան խոստովանեցաւ թէ այդ դրամները առած է Կազինօին մէջ պաքարա խաղալու համար, եւ բնականաբար կորսնցուցած էր:

Խաղամոլ պաշտօնեան այժմ բանտն է:

ԼՈՆՏՈՆԷՆ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՉՈՐՍ ԺԱՄԷՆ

Կարելի է օդանաւով ժամը 800 մղոն ճամբայ առնել եւ Ատլանտեանը կտրել 4—5 ժամէն: Կը կարծենք թէ պէտք չէ յոռետես ըլլալ այս մասին եւ առանց վարանելու հաստատական պատասխան տալ: Այս օրերս Տրէգտէնէն Լոնտոն եկած է Քարլ Ռոզէնթալ, անգլիացի դրամատէրներուն ներկայացնելու համար օդանաւի շարժիչ մեքենաներու նոր տիպար մը, զոր հնարած է գերման հռչակաւոր հնարիչ Առնօ Պէօրնէր:

Նոր գիւտին սկզբունքը կը կայանայ գործածութեանը մէջ երեք մամնաբաժինով գլանի մը, որ կը համապատասխանէ սովորական տիպի երեք գլաններու: Մասնաբաժիններէն իւրաքանչիւրը ունի մասնաւոր խուսափուկ մը եւ մխոց մը: Ատոնց շնորհիւ շարժիչ մեքենային ուժը մեծապէս կ'աւելնայ եւ կարելի կ'ըլլայ գործածել խիստ մեծ պտուտակ մը, գեր-պտուտակ մը:

Հնարիչին համաձայն, այսօրուան անդրատլանտեան թռիչքներու մեծագոյն արգելքներն են հովը, օդային յորձանքները եւ փոթորիկները: Արդ, այս վտանգները ինքնին պիտի անհետանան այն օրը, ուր կարելի պիտի ըլլայ շինել օդանաւ մը, որ բաւական զօրաւոր ըլլայ՝ կարենալ բարձրանալու համար օդային խանգարումներու գօտիէն վեր եւ ճամբորդել այդ խաղաղ գօտիին մէջ:

Ահա՛ այս պէտքին է որ գոհացում կուտայ Պէօրնէրի գիւտը: Աւելի զօրաւոր շարժիչ մեքենայ մը եւ աւելի մեծ պտուտակ մը օդանաւը պիտի հասցնեն շատ բարձրը: Օդանաւորդը, կղզիացած իր խիստ ամրափակ խցիկին մէջ, թթուածինի իր սնունդը պիտի կրնայ ստանալ մասնաւոր գործիքներով:

Այս նոր մեքենայով, կարելի պիտի ըլլայ ժամը եթէ ոչ 800, գոնէ 750 մղոն ճամբայ առնել:

Նոյն շարժիչ մեքենան պզտիկ փոփոխութիւնով մը կարելի պիտի ըլլայ յարմարցնել ինքնաշարժ կառքերուն:

70 ՄԻԼԻՈՆ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ

Լեհաստան 70 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը պիտի կնքէ Միացեալ Նահանգներէն, իր դրամը ամրապնդելու համար: Ամերիկեան դրամատուները հաւանած են այդ դրամը տալ եւ կառավարութիւնը յայտնած է թէ ո եւ է առարկութիւն չունի:

"ԲԱԳՈՒԻ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ԿՌԻՒԸ"

Եէնի Կավկասիա, Ադրբէջանի Մուսավաթ կուսակցութեան պոլսոյ օրկանը, իր Սեպտ. 15ի թիւը կը նուիրէ Բագուի վերագրաւման տարեդարձին (15 Սեպտ. 1918): Խմբագրականին մէջ Բէսուլ զատէ Մէհմէտ էմին պէյ Բագուի ազատագրումը կը բաղդատէ Իզմիրի ազատագրումին (9 Սեպտ. 1922) հետ:

«Այս երկու քաղաքներուն ազատագրումին առթիւ պատահած դէպքերու մանրամասնութեանց մէջ ալ, կ'ըսէ, կարգ մը խորհրդանշական նմանութիւններ կան: Բագուի ազատագրութեան փութացող Թուրք եղբայր բանակէն առաջին անգամ քաղաք մտնող ուժերուն գլուխը կը գտնուէր Միւրսէլ փաշա: Ի՞նչ զուգադիպութիւն, որ Իզմիր մտնող հերոսական Թուրք ուժերուն գլուխն ալ նոյն Միւրսէլ փաշան կը գտնուէր:

«Բագուն ուշադրութեան արժանի շատ կարեւոր կէտ մըն է: Մէկ կողմ թողունք Թուրք միութեան պէս բարոյական իտէալները, եւ խնդիրը քննենք իբրեւ հեռատես Թուրք քաղաքական մարդիկ. որոնք պէտք կը զգան լուրջ միջոցներ ձեռք առնել Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ռուսական վտանգին դէմ, այն ատեն բացորոշապէս պիտի տեսնենք թէ որքան կենսական է որ Բագուն մնայ ոչ թէ ռուսական քաղաք մը, այլ անկախ Ադրբէջանի Հանրապետութեան մայրաքաղաքը:»

Իսկ Մէհմէտ զատէ Միրզա պալա «Բագուի ազատագրական կռիւը» խորագրին տակ կը գրէ.

Ադրբէջանի ազատութեան եւ անկախութեան ձգտող երիտասարդութեան համար 1918 Մայիս 28ի չափ մեծ եւ պատմական արժէք կը ներկայացնէ 1918 Սեպտ. 15ը: Որովհետեւ Մայիս 28ին հռչակուած անկախութիւնը իրականին մէջ Սեպտ. 15էն սկսեալ է որ հաստատուեցաւ, ազգային իտէալը իրագործելու յարմար ասպարէզը, այդ օրն է որ բացուեցաւ: Եթէ Մայիս 28ի եւ Սեպտ. 15ի միջեւ անկախութեան համար արիւնալի կռիւներ չմղուէին եւ եթէ ազգային անկախութեան կռիւը Սեպտ. 15ի մեծ ու փայլուն յաղթանակով վերջացած չըլլար, Ադրբէջանի պատմութեան մէջ մենք պիտի չունենայինք «Անկախութեան տարեդարձ» մը, որ այսօր մարտնչող ու կրակոտ ադրբէջանցի երիտասարդութեան համար ներշնչումի աղբիւր դարձած է: Եթէ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով Թուրք եւ իսլամ ժողովրդավար հանրապետութիւն մը հիմնուեցաւ, պատճառը Սեպտ. 15ի յաղթանակն էր: Մինչեւ այդ թուականը առանց Բագուի Ադրբէջանը գլուխ չունեցող մարմնի մը կը նմանէր: Բագուն Ադրբէջանի ազգային-քաղաքակրթական կեդրոնը, քաղաքական-ընկերային, տնտեսական-ճարտարարուեստական սիրտն էր...: Բագուին տիրացող Ադրբէջանը, տնտեսապէս տէրն էր նաեւ Հարաւային Ռուսիոյ, Հիւսիսային Կովկասի, Կասպից ծովու աւազանին, Հիւսիսային Պարսկաստանի ու Թուրքիստանի. տէրն էր տնտեսական ու քաղաքակրթական բարգաւաճումի գլխաւոր ազդակն եղող երկաթուղիին, ծովուն, եւ մանաւանդ Բագուի քարիւղին ու Կասպից ծովու փոխադրական միջոցներուն...:

1917ի յեղափոխութենէն ետք Ադրբէջանի ժողովուրդը միշտ կը զգար թէ Բագուն պիտի կորսնցնէ: Յեղափոխութեան շնորհած ազատութենէն օգտուելով ժողովրդավար ընտրութիւններ կատարուեցան եւ Ազէրիները իրենց ձեռքն առին Բագուի ամբողջ վարչութիւնը: Այս յաղթանակէն վախցող «մարդկութեան փրկիչ» ռուս յեղափոխականները սկսան ռուս-դաշնակ զինուորներու սուինով վռնտել ընտրովի ազգայէն մարմինները եւ Բագուի մէջ առաջ բերին Մարտի արիւնոտ դէպքերը...: Մարտի այս արիւնալի եղեռնէն մինչեւ Սեպտ. 15 անցնող շրջանին, Ադրբէջան, կեդրոն ունենալով Գանձակը, արիւնալի կռիւներ մղեց Բագուի համար: Մեր բուռ մը «Թաթարական գունդ»ի զինուորներն էին որ Շամախը քանի մը անգամ պոլշեւիկ-դաշնակ ուժերու ձեռքէն ազատագրեցին: «Ազգային գունդ»ի կտրիճներն էին որ քանիցս Կասպից ծովուն մօտեցան եւ պոլշեւիկ-դաշնակ ուժերը մինչեւ Եասամալ քշեցին: Կովկասեան Դաշնակցութեան «Սէյմ»ը վարանոտ դիրք կը բռնէր եւ հակառակ իր խոստումներուն, ոեւէ աջակցութիւն չէր ըներ: Եթէ խոստումը յարգէր, եղբայր Ցաղստանի ուժերուն հետ միացած պիտի յաջողէինք Բագուն պոլշեւիկ-դաշնակ ուժերէն մաքրել:

Պոլշեւիկ-Դաշնակ միացեալ ուժերը Շամախի եւ Մուղանի ճամբով Հիւսիսէն եւ Հարաւէն Հաճի-Քապուլ — Նէվահի ճակատի մեր հերոս մարտիկները կ'աշխատէին օղակի մէջ առնել, միւս կողմէ Թիմուրխան Շուրայէն Բագուն փրկելու փութացող Ցաղստանի առաջին հեծելազօրքին եւ Ցաղստանի կամաւորներուն ետեւ ալ թշնամի ուժեր կը սկսէին անցնիլ:

Շահումեան - Նարիմանովի Բագուի կառավարութիւնը, յենած Կասպիցի մարտանաւերուն. Կովկասի եւ Պարսկաստանի ճակատներէն Բագու դարձած զինեալ ռուս ուժերուն, գերման ճակատէն դարձած հայ զինուորներուն վրայ, դիւրաւ կը գրաւէր Լենգօրանն ու Սալեանը, յետոյ Մուղանի Ռուսերուն աջակցութեամբ դէպի Քէօրպօյ կը բարձրանար: Միւս կողմէ Շամախը վերագրաւող «Լալայէֆի հրոսախումբերը» Գէօկչէի եւ Քիւրտէմիրի կը սպառնային...: Այս պայմաններուն տակ Ադրբէջանի անկախութեան համար կռուող մարդիկները կը ստիպուէին երկաթուղիի գիծէն քաշուիլ դէպի Քիւրտէմիր, Աճար ու Եւլախ...:

Պոլշեւիկ-դաշնակ ուժերու անցած տեղերը հիմնայատակ կը քանդուէին, բոլոր Թուրքերը կը ջարդուէին, օջախները կրակի կը տրուէին: Արեւելեան Ադրբէջանը կրակի մէջ կ'այրէր...: Ազգը ամբողջովին անօթի, մերկ, դաշտեր, լեռներ, անտառներ կ'ապաստանէր...: Պոլշեւիկ վարիչներէն Սուխուրցէֆ յեղափոխութեան սկիզբը ազգային-տեղական ինքնավարութիւն ուզող Ազէրիներուն «աւեբակ Ադրբէջան» խոստացած էր «Բագինսքի րապոտչիկ» թերթին մէջ: Իսկ Շահումեան «Մեծն Հայաստան» ստեղծելու համար Լէնինէն առած «արքայական փէրմանը» գործադրելու սկսած էր եւ Սուխուրցէֆի ծրագիրը կ'իրագործէր:

Այս ծանր պայմաններուն տակ, անկախութիւն հռչակող Ազգային Խորհուրդն ու անոր կառավարութիւնը Թիֆլիսէն յոյսը կտրած, Թուրքիոյ աջակցութեան դիմելը միակ դարմանը նկատած էր: Ահա՛ ասկէ վերջ Նուրի եւ Միւրսէլ փաշաներու հրամանատարութեան տակ օգնութեան փութացող եղբայր բանակը Բագուի ազատագրական պայքարին համար նոր փուլ մը կը բանար եւ անոր նոր ուղղութիւն մը կուտար: Թուրք-Ադրբէջանեան դաշնակից բանակը քիչ ժամանակի մէջ թշնամին նահանջի ենթարկեց, վայրագ թշնամի գունդերը Շամախն ու Մուղանը պարպեցին եւ ամէն կողմէ Բագու լեցուելով, պաշարումի տակ առնուեցան...: Քանի՛ կը մօտենար դաշնակից անկախութեան բանակը, թշնամիին թիկունքի բնակիչները զինեալ խումբեր կը կազմէին:

Երբ դաշնակից բանակը Եասամալ հասաւ եւ Շուպանի լեռներէն Բագուի բնագրաւիչները ռմբակոծեց, Պինէ-Մուշթաղի ճակատին եւ Եանարտաղի ուղղութեան վրայ պոլշեւիկ-դաշնակ ուժերուն ծանր հարուածներ կ'իջցնէր: Այս պայմաններուն տակ, անոնց նահանջի միակ ճամբան ծովն էր: Օգոստոսին կատարուած յարձակումով մը քաղաք մտնող ազատագրական բանակը չկրցաւ կենալ, եւ կորուստներով ետ դարձաւ: Սակայն թշնամիին մահացու հարուածը տրուած էր: Այս անգամ Բագուն պաշտպանողը միայն հայկական ազգային ուժեր, եւ պոլշեւիկ Ռուսերը չէին, այլ Փեթրոֆի եւ Պիչէրախոֆի պէս «սեւ ռուսեր» ու ցարականներ, նոյնիսկ անգլ. ուժեր ալ կը մասնակցէին: Բոլոր ռուս քաղաքական կուսակցութիւններն ու ռուս ուժերը, Մէնշեւիկներ, Էս-Էրներ, միապետականներ, միացած Բագուն պաշտպանելու որոշում տուած էին, Պարսկաստանի անգլ. ուժն ալ հոն հրաւիրուած էր:

Սակայն այս բոլորին հակառակ, իրաւունքի բանակը, զինուած անկախութեան մեծ ու փայլուն իտէալով, ազատութեան եւ փրկութեան սիրով, յաղթանակը տարաւ եւ Սեպ. 15ին Բագուն մաքրեց թշնամիէն: Այսպէս, 5—6 ամսուան արիւնոտ կռիւներէ վերջ, խիստ մեծ կորուստներով շահուած անկախութեան պատերազմը, Ադրբէջանին պարգեւեց ոչ միայն Բագուն, այլ իր անկախութիւնն ու ազգային գերիշխանութիւնը:

Այդ յաղթանակին համար ո՜րքան զոհողութիւններ եղած, որքան արիւններ թափուած եւ զոհեր տրուած էին...: Հաշիւ չունէին այրուած գիւղերը, կողոպտուած հարստութիւնները, քարուքանդ եղած հոյակապ պալատները, դղեակները գիւղաքաղաքները, քաղաքները... ջարդուած երախաները, կիները, աղջիկները, ծերերն ու երիտասարդները...

ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ԺՈՂՈՎԸ

Տրապիզոնի Նահանգին Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Սեպտ. 25ին. Կը նախագահէր Վ. քահ. Խոյեան:

Ժողովը լսելով վարչութեան զեկոյցը, Յարդգործի կողմէ կազմուելիք ժողովրդ. Համալսարանի մասին, միաձայնութեամբ որոշեց միանուագ վճարել 300 ֆր. եւ ապագային՝ բերել բարոյական եւ նիւթական աջակցութիւն:

Յետոյ տեղի ունեցաւ վիճակահանութեան հանդէսը: Արտասանեցին Ե. Գրիգորեան, փոքրիկն Ս. Դեբձակեան եւ Ն. Նիկողոսեան: Օ. Սիւրմէլեան ջութակն նուագեց: Յետոյ տեղի ունեցաւ երկու նկարներու վիճակահանութիւնը, շահեցան թիւ 242 «Երկու Մասիսներ» եւ թիւ 309ը «Մայր Հայաստան» մետաքսի վրայ իւղաներկուած նկարը:

ՆՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԸՆԿԵՐՎ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Նկատի առնելով համամարդկային մշակոյթի ընդհանրանալու բնական ձգտումը, միջազգային համակեցութեան աճումը եւ համագործակցութեանց կազմակերպումը, նաեւ միջպետական կապերու եւ միութիւններու ընդարձակումն ու ամրապնդումը՝ Մօտաւոր Արեւելքի ընկերվարական Լիգան կ'որոշէ.

1.— Զարգացնել ժողովուրդներու բազմակողմանի, փոխադարձ ծանօթութիւնն ու հասկացողութիւնը, մանաւանդ անոնց որոնք անցեալէն ժառանգեր են կամ ներկայիս ալ ունին թշնամական տրամադրութիւն և շահերու ներհակութիւն:

2.— Օժանդակել բոլոր միջազգային, պետական, հանրային համախումբ ձեռնարկներու՝ մշակութային, գիտական, տնտեսական եւ նման մարզերու վրայ:

3.— Պրոպագանդ մղել, որ կեանքի բոլոր մարզերուն վերաբերող օրէնսդրութիւնները աւելի ու աւելի համապատասխանեն իրարու՝ ուր որ նպատակայարմար է ու հնարաւոր, առանց հակասելու տեղական կեանքի պահանջներուն եւ ժողովուրդներու մշակոյթին:

4.— Օժանդակել՝ միջազգային յարաբերութիւնները կարգաւորող եւ համամարդկային հաստատուն իրաւակարգ ստեղծող պայմանները աւելի զարգացնելու:

5.— Ազատ համաձայնութեան գետնի վրայ կազմակերպել ընդհանուր միջպետական, գերպետական միութիւններ եւ դաշնակցութիւններ այն պետութիւններու միջեւ, որոնք միացած են հողային, մշակութային, տնտեսական ու քաղաքական շահերով, ինչպէս բնական զարգացման առաջին աստիճան, որ կը տանի դէպի Եւրոպայի եւ ամբողջ աշխարհի Միացեալ Նահանգները՝ պահելով ամէն մէկուն ազգային - պետական ինքնուրոյնութեան ու ազատութեան առաւելագոյնը:

6.— Ազգերու Դաշնակցութեան վերակազմութիւնը համաձայն այս նախագծի սկզբունքներուն եւ հետեւեալ պայմաններով.—

I. —Բոլոր ազգերու ու պետութիւններու մուտքը Դաշնակցութեան կազմի մէջ տեղի կ'ունենայ հաւասար իրաւունքներով ու հիմերով.

II.— Դաշնակցութեան կազմի իրական ռամկավարացում:

III.— Դաշնակցութեան կը մասնակցին ժողովուրդներու եւ ոչ թէ կառավարութիւններու ներկայացուցիչները:

IV.— Վերակազմուած Դաշնակցութեան վճիռները պարտադիր ուժ պիտի ունենան,

Առանձնապէս ազգային հարցը Արեւելեան Եւրոպայի մէջ խաղաղօրէն լուծելու համար՝ Դաշնակցութիւնը առանձնայատուկ ուշադրութիւն կը դարձնէ այժմեան Խորհրդ. Միութեան սահմաններուն մէջ գտնուող ազգութիւններու վիճակին: Անոնց շահերու տեսակէտէն Դաշնակցութիւնը կը պահանջէ.

1.— Իրական գործադրութիւն ազգային ինքնորոշման ու ազատութեան սկզբունքներու, որոնք սիստեմատիկօրէն կ'ոտնահարուին մեծամասնական իշխանութեան կողմէ՝ հակառակ իրենց յայտարարութեանց ու միութենական սահմանադրութեան:

2.— «Խորհրդային Հանրապետութիւնները», որոնք այսօր ցուցական ձեւով միայն իրաւազօր անդամ են Խորհրդային Միութեան (Ռուսական դաշնակցութիւն, Ուկրայնիա, Բելոռուսիա, Վրաստան, Հայաստան, Ադրբէջան, Ուզբէկստան, Թուրքիստան), ճանչնալ իբրեւ անկախ պետութիւններ, որոնց իւրաքանչիւրը իրաւազօր են կատարեալ ազատութիւնը ապահովող պայմաններուն մէջ հանրաքուէով որոշել դաշնակցային իր այս ու այն կապերը պահպանելու կամ խզելու խնդիրը:

3.— Ընդունիլ որ լեռնական ժողովուրդներու հանրապետութիւնները՝ Բաշկուրտիստան, Բուրիաթներ, Ալաշ, արդէն վաղուց արտայայտուած են յօգուտ ազգային կենցաղի եւ որ անոնց իրաւունքներու ընդլայնումը՝ նաեւ ընդհանուր մշակութային ու տնտեսական զարգացումը զանոնք եւս կը դասեն այն պետութիւններու կարգը, որոնք այժմ կը հանդիսանան միութեան անմիջական անդամները:

4.— Ընդունիլ որ Կովկասի լեռնական եւ նոյն վիճակի մէջ գտնուող ուրիշ ժողովուրդները իրաւազօր են, եթէ կ'ուզեն, միանալու Հանրապետութիւններու Միութեան կամ Միութենական Հանրապետութիւններու մէջ մտնելու նոյն հիմերով:

5.— Ճանչնալ ազգայնօրէն ինքնորոշուելու իրաւունքը ա՛յն ժողովուրդներու, որոնք այսօր իբրեւ ինքնավար շրջաններ կամ ազգային փոքրամասնութիւններ կը մտնեն ռուսական Դաշնակցութեան կամ վերոյիշեալ հանրապետութիւններու մէջ:

6.— Ընդունիլ, որ ազգերու ինքնորոշումը իրականացնելու իրաւական միակ ու բնականոն միջոցը, պետական հին կապերը քակելու եւ նորը հաստատելու լաւագոյն ձեւը շահագրգռուած կողմերու համերաշխ համաձայնութիւնն է, որու անյաջողութեան պարագային, հարցերը պիտի լուծուին իրաւարարութեամբ կամ միջազգային բարձր մարմնի միջոցով:

7.— Վերոյիշեալ անկախ հանրապետութիւններէն կազմել անոնց գերպետական միութիւնը, այդ հանրապետութիւններու ազատ միութիւնը՝ հիմնուած անոնց միջազգային ներդաշնակուած քաղաքականութեան, բոլոր անդամներու սահմաններու անձեռնմխելիութեան փոխադարձ երաշխիքի վրայ՝ զինուորական առանձին դաշինքի միջոցով: Ընդհանուր սահմանադրութեամբ հաստատուած փոխադարձ երաշխաւորութիւն՝ ազգային փոքրամասնութիւններու իրական կացութեան, սակացոյցի եւ մաքսային միութիւն, անդամներու ժողովրդական տնտեսութիւն ու ելեւմուտքի համագործակցութիւն բոլոր այն ձեռնարկներու մէջ, որոնք կը շահագրգռեն բոլորը եւ որոնց կազմակերպութիւնը վեր է միութեան անդամ պետութիւններու անհատական ուժերէն: Միութեան բոլոր անդամներուն վերաբերող հարցերը կ'որոշուին միութենական ընդհանուր խորհրդաժողովներով, իսկ բոլոր հարցերը՝ շահագրգռուած հանրապետութիւններու միջոցով: Հանրապետութիւններու մէջ ծագած բոլոր վէճերը կը լուծուին միութենական ատեանի միջոցով, որու վճիռները պարտադիր են:

8.— Վերահաստատել ժողովուրդներու, առանձնապէս ուկրայնացիներու, բելոռուսներու, Հայերու եւն., ազգային ու հողային ամբողջութիւնը, որոնք մասնատուած են զանազան պետութիւններու մէջ:

Ինչ կը վերաբերի Խորհրդ. Միութեան մէջ չգտնուող ազգային պետութիւններու՝ Լեհաստանի, Ֆինլանտիայի, Լիտվայի, Լատվիայի, Էսթոնիոյ, Լիգան կը հետապնդէ հետեւեալ տեսակէտները.—

1.— Այդ ժողովուրդներու անկապտելի իրաւունքն է այսուհետեւ եւս պահել ազգագրական սահմաններուն մէջ, իրենց անկախութիւնը:

2.— Իրաւարարութեամբ վերաքննութեան ենթարկել այն սահմաններու խնդիրը, որոնք գծուած են բռնի ուժի գերակշռութեան հետեւանքով՝ հակառակ ազգային սկզբունքի:

3.— Բոլոր վիճելի խնդիրներու կարգաւորումը, ինչպէս անոնց միջեւ, այնպէս եւ հարեւաններու հետ, տեղի պիտ… ննայ նոր խաղաղ բան… թիւններու միջոցով … ութեան սահմաններուն … արեւելեան ժողովուրդ… ընդհանուր խորհրդաժո… մէջ, որուն պիտի մասն… բոլոր ժողովուրդներու նե… յացուցիչները:

4.— Նպատակայարմար … ցանկալի անոնց (ինչպէս … այն պետութիւններու, … մշակոյթի տեսակէտէն, … սապէս կամ քաղաքական… կը ձգտին դէպի Արեւել… քը Արեւելեան Եւրոպայի … րապետութիւններու միութեան մէջ:

Լիգան ազգային խնդիր… ղաղ լուծման նախապայմ… համարէ.

1.— Արեւելեան Եւրոպ… աշխատաւոր գիւղացիու… ու բանուորութեան լայն … րու քաղաքական գործուն… թեան արթնցումը:

2.— Ստեղծումը ընկեր… րական կուսակցութիւննե… խմբակցութիւններու (բոլոր… գութիւններու եւ ժողովուր… րու) մէկ ճակատի Լիգայի … գիրը իրականացնելու … տակով:

3.— Անողոք մերկացումն … ուկարմիր նուաճողականութ… գերադասութեան, ազգայնա… թեան, ռազմական-ազգայն… նութեան՝ ինչ պիսակի … ծածկուած ըլլան անոնք եւ … պագանդ յօգուտ տարբեր … վուրդներու աշխատաւորութ… միջազգային համերաշխութ…

4.— Վերջապէս Արեւել… Եւրոպայի ամբողջ երկրամա… վրայ քաղաքական ազատ… թեան եւ իսկական ռամկա… րական հիմնարկութիւնն… հաստատում:

Ստորագրած են՝ 1.) Ռուս… էրներ (Վիկտոր Չերնով, … Գուրեւիչ, Դր. Շրէյտէր, … Նովէտով, Եւգ. Շրէյտէր … Ուկրայնացի էս-էրներ (Մ. … Լալօ, Նիկ. Գրիգորեւ, Մ. … րիկա, 3.) Բելոռուս էս-էրներ … Սոց. ֆետերալիստներ՝ (Տ. … Պ. Կրիչեւսկի, Վ. Զախար… Ջերնեցկի), Հ. Յ. Դաշնակցութ… Փրակայի Մարմինը՝ (Յ. Ակ… Ն. Նիկողոսեան):

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐ… ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿ…

ՍԱՐՍԷԼ.— Սարսէլի Հ. Յ. … Հրայր ենթակոմիտէն … ցերեկ կազմակերպած էր … հանդէս մը Անդրանիկի … տակին: Ներկայ էր կոկիկ … մութիւն մը:

Բեմին վրայ զետեղուած … ծաղկազարդ դամբան մը, … անոր վերեւ՝ պատէն կախ… էր Անդրանիկի մեծադիր … նագիրը:

Ընկեր Խ. Մկրտիչեան … դէսը բանալով, հաղորդեց … կորուստը եւ հրաւիրեց … վայրկեան լուռ ոտքի կանգ… յարգելու համար հերոսին … շատակը:

Երգիչ խումբը երգեց … Արծիւ սաւառնում եսը: … յետոյ խօսք առաւ ընկ. Մ. … Թովմասեան, պարզելով … փոխական շարժման ծագ… որ ծնունդ տուաւ Անդրանիկ… րու: «Անդրանիկ մէկն էր … մէ, որ հակառակ իր … կրթութեան, ազատասիր… անխորտակելի բնազդով, … Դաշնակցութեան կռուող … րուն մէջ եւ դարձաւ հայ … վուրդի խոնարհ խաւերու … տամունքին կուռքը, … եւ թէ այսօրուան համար … կերը, վերջացնելէ առաջ … տեց թէ սուգը եւ յարգ… խօսքերը չեն որ պիտի … ժացնեն գաղափարները, … ղորեց մեր կարգին … ներ դառնալ, ինչպէս … րիշ ազգերու զաւակները:

Ընկ. Օ. Կարապետեան … ընկ. Կ. Մութաֆեան, … նիցին պատշաճ կտորներ … խապահը այս առթիւ … Յառաջի մէջէն, Զօր. Սեպուհի … ռագիրը, ուղղուած զէնքի … բոզ: Հանդէսը փակուեցաւ … Սմպերը»ով:

Կ. Երան…

ԾԻԾԱՂ

ԿԱՐՃՑԷ՛Ք, ԿԱՐՃՑԷ՛Ք…

Աւետի՛սբոլոր կարճահասակնե-րուն։

Գիտութեանց Ակադեմիային յանձնուած տեղեկագիր մը կ'ը-սէ թէ փարիզի օդը անշնչելի է բարձրերը եւ շնչելի է ցածերը։ Ուրեմն բոլոր անոնք, որ երկար հասակ ունին, բնածխային թթու-ծծելով, պիտի թունաւորուին։ Ամէնէն առաջ պիտի թունա-ւորուի Էյֆէլի գլուխը եւ այլեւս անթել հեռագիրները չպիտի կր-նայ խմբագրել։ Կը թելադրեմ փարիզի քաղաքապետութեան, որ անմիջապէս գրասենեակ մը բա-նայ, չափելու համար մարդոց հասակը։ Անմիջապէս պէտք է ազդարարել անոնց, որ «չինարի պոյ» ունին երկար, թոյներու դէմ դիմակ գործածելու համար։ Լաւ է որ միջոցներ ձեռք առ-նուին, որքան կարելի է շուտ, կարճցնելու համար, ոչ թէ մա-զերը կամ շրջազգեստները, այլ ողնայարները։ Կարելի է ընդու-նիլ կենդանիներուն ձեւը, չէ՞ որ մեր նախահայրերը, կապիկ-ներն ալ չորս ոտքով կը քալէին։ Եւ այս՝ յանո՛ւն մեր առողջա-պահութեան։

Վա՛յ ձեզ, երկարահասակներ, որ ձեր ողնայարը բուսեր է աւե-լի քան երկուքուկէս մեդր։ Ող-բացէ՛ք այժմ, դուք որ երէկ կը յոխորտայիք մեզի նման թզուկ-ներու վրայ։ Եւ աղօթեցէք փա-րիզի գիտուններուն, որոնք բա-րութիւնը ունեցան յայտնելու թէ փարիզի առաստաղը թոյնի փոշիէ շինուած է։

Ա՛յ գիտուններ, դուք հրա-շալի մարդիկ էք։

Այո՛, հրաշքներ կը գործէք դուք։

Օրինակ, ձեզմէ ո եւ է մէկը կր-նայ փաստել թէ ուտելիքները ա-ժանցած են, կը բաւէ որ ան բազմապատկէ մեծաքանակ ապ-րանքներու գիները փուանքարէի տարիքին հետ, յետոյ արտա-դրեալը բաժնէ փոքրաքանակ ապրանքներու գիներով, բազմա-պատկէ 13ով, քառակուսի ար-մատը հանէ, շարունակելի… ուսպ մը վերմութէ յետոյ։

Եւ այսպէս, կարմիր ջուրը կանանչ հեղուկին, դեղինը ճեր-մակին, մոխրագոյնը մանիշակա-գոյնին խառնելով, գիտունները կ'ըսեն թէ օդին վերի մասին մէջ շատ թոյն կայ, վարի մա-սին մէջ քիչ։

Անոնք, որ սարսափի մատ-նուած են գիտուններուն այս յայտնութիւններէն, թող հրա-ժարին նայելէ փարիզի սարսա-փելի երկինքին եւ մտնեն… մէթրօ։

Փ. ՕՏԵԱ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի հաւաքածոյ չպահող մեր բաժանորդներէն եւ ընթեր-ցողներէն կը խնդրուի մեզի ու-ղարկել 431 եւ 444 թիւերը, նորերու հետ փոխանակելու պայմանով։

ՀՈԳԵԶԱՆՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Գ. ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Երկուշաբթի Սորպոնի մէջ բացուեցաւ Հոգեզանցութեան (métapsychique) Միջազգային Գ. Համաժողովը, որ կը փակուի այսօր 30 Սեպտեմբեր։ Կը նա-խագահէր փրօֆ. Շ. Ռիշէ։ Կը մասնակցէին Լայփցիկի համալ-սարանէն փրօֆ. Հանս Տրիշ, Մի-լանի համալսարանէն Տօքթ. Քացցամալլի, Անգլիոյ արքայա-կան ակադեմիայէն Սըր Օլիվըր Լոճ եւ 45 գիտուններ։

Ներկաներուն մէջ մեծամաս-նութիւն կը կազմէին կիները։ Ա-նոնց մէջ՝ փունջ մը մանկամարդ աղջիկներու, բոլորն ալ ուշագիր եւ հետաքրքիր։ Շատեր՝ մէտիոմ։

Փրօֆ. Շ. Ռիշէ բացաւ հա-մաժողովը, բարիգալուստ մաղ-թեց պատուիրակներուն եւ յայտ-նեց թէ հոգեզանցութիւնն ալ հետզհետէ կ'անցնի պաշտօնական, դասական գիտութիւններուն կար-գը։ Այժմ ամէն գիտուն կ'ըն-դունի թէ միայն մեր հինգ զգայարանքները չեն որ հաղոր-դակցութեան մէջ կը դնեն մեզ արտաքին աշխարհին հետ։ Յաճախ իրականութեան մասնիկ մը մեզի կը հասնի անծանօթ ճամբով մը, զոր կարելի է անուանել (վեցերորդ զգայարանք)։ Հոգեզանցութիւնն է այդ։ Որքան ալ հազուագիւտ ըլլան դէպքերը, որոշ է հեռա-զգայութեան պարագան, մտա-ծումներու փոխանցումը կամ նկա-րումը։

Յետոյ ճառ մը խօսեցաւ Տօքթ. Հանս Տրիշ, որ ներկայա-ցուց հոգեզանցութեան ազդեցու-թիւնը տիեզերքի ընդհանուր դէմ-քին վրայ։ Եւ մանրամասն վեր-լուծումով մը ցոյց տուաւ այն անդրադարձումները, զորս կատա-րած է հոգեզանցութիւնը կենսա-բանութեան, հոգեբանութեան, փի-լիսոփայութեան վրայ։ «Առանց ազգի, ցեղի, երկրի խտրութեան, մենք բոլորս զաւակներն ենք մէկ հօր,— Հոգիին» վերջացուց տօք-թորը իր ճառը։

Երրորդ խօսողն էր Տօքթ. Օսթի, նիւթ ունենալով «փարիզի հոգեզանցական որոնումներու հա-մաժողովին իրագործման եղա-նակները»։

Տորեկէն յետոյ, խուռն բազ-մութեան մը առջեւ կարդացուե-ցան կարեւոր ուսումնասիրութիւն-ներ։ Սըր Օլիվըր Լոճ բացատրեց «Ճառագայթարձակ ուժը եւ հո-գեզանցական երեւոյթները»։ Լոճ կ'ընդունի որ իւրաքանչիւր հոգե-բանական երեւոյթ կ'ընկերանայ բնագիտական երեւոյթի մը։ Ինչ որ «նիւթին յատկութիւնները» կը կոչուին, ուրիշ բան չեն, բայց եթէ պարունակեալին յատկութիւնները։ Այդ պարունակեալն է եթերը։ Եւ Լոճ կ'առաջարկէ, հոգեզանցու-թեան լաւագոյն օգտագործման համար, ոչ թէ մարդը գործածել իբրեւ մէտիոմ, ինչպէս կ'ըլլայ մինչեւ հիմա, այլ իբրեւ միջնորդ փորձել եթերը, որ աղբիւր է մեծ ուժերու։ Ժամանակին կը խըն-դային Հերցեան ալիքներուն վրայ, ինչպէս այսօր՝ հոգեծնա-կան ալիքներուն վրայ։ Եւ սա-կայն գիտունները անակնկալներ կը բերեն։

Տրգուալ քննեց այն հարցը թէ «կապ մը կա՞յ գիտակցու-թեան եւ ելեկտրոմագնիսական վիճակներու մէջ»։ Ասոր համար, դրաւ մարդ մը կալվանոմեդրի մը եւ կարճ ալիքներ արձակող գործիքի մը միջեւ։ Մարդուն ներկայութիւնը անմիջապէս կ'ազդէր կալվանոմեդրին վրայ։ Ու երբ ենթական յանկարծ կեդրո-նացնէր իր գաղափարները, խիստ յուզմանմատնուէր, կալվանոմեդրը անմիջապէս կ'ազդուէր։

Քացցամալլի ներկայացուց հարցին միւս երեսը։ «Ելեկտրո-մագնիսական ալիքներուն յարա-բերութիւնը մարդկային ուղեղին հոգեկգայական երեւոյթներուն հետ»։ Այսինքն, մարդկային ու-ղեղին գործունէութեան ընթացքին ելեկտրոմագնիսական ճառա-գայթարձակումներ տեղի կրնա՞ն ունենալ։ Կարելի՞ է, օրինակ, լու-սանկարել մարդոց մտածումները։ Փորձերը առայժմ տարտամ յա-ջողութիւններ միայն տուած են։ Ապագան պիտի ըսէ որ ցնո՞րք է թէ իրականութիւն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ ՄԸ ՓԱԿՈՒԱԾ

ՍԷՆ Թ'ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ). — Դժբախտաբար իրողութիւն է Սէն-Թ'Անթուանի մանկապար-տէզներէն մէկուն փակումը։ Այդ թաղին հոգաբարձութիւնը կազ-մուած էր պատահական անձերէ։ Այս պարոնները փոխանակ օգ-տագործելու բոլոր սրտցաւ հայ-րենակիցներու բարոյական ու նիւթական աջակցութիւնը, ան-շնորհ վարուեցան։

Ուրիշ առիթով ըսած ենք, աւելորդ անգամ մըն ալ կը շեշ-տենք որ երկու մանկապարտէզ-ներու գոյութիւնը աւելորդ է։ Աչք պտտցնելով Սէն-Թ'Անթուա-նի տարածութեան վրայ, ուր հաստատուած են Հայեր, ան-հրաժեշտ կը նկատենք միայն կեդրոն տեղ մը հիմնել դպրոցը, որով կարելի կ'ըլլայ 250—300 տնուոր հայութիւնը հաւաքել կրթական գործի շուրջ։

Պուլվար Օտտօ, Սէն-Լուիի հայութիւնը աւելի ընդարձակ տարածութեան վրայ կը գտնուի, ինչո՞ւ անոնք մէկ դպրոցով բա-ւականացած են եւ առարկու-թիւն չկայ հեռաւորութեան մա-սին՝ նոյն իսկ հեռաւոր նաւա-հանգիստէն փոքրիկներ կը յա-ճախեն այդ դպրոցը։

Դպրոցներէն մէկը փակուե-ցաւ, անտարակոյս միւսն ալ կը փակուի, առանց արտաքին ա-ջակցութեան, որ պարզ ինքնա-խաբէութիւն է։

Կեդրոնէն 5—10 վայրկեան համահաւասար հեռաւորութեան վրայ հաստատուած են մեր հայ-րենակիցները եւ աւելորդ է հե-ռաւորութիւն բառը բերնի ծա-մոց ընել։

Ս. Փօյաճեան

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ 25 Սեպտ.— Մատրան վարչութեան նախա-ձեռնութեամբ Սեպտ. 25ին կա-տարուեցաւ Անդրանիկի հոգե-հանգիստը։ Ժամանակէն առաջ խուռն բազմութիւն մը հաւաք-ուած էր։ Ուշադրութիւն կը գրա-ւէին Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին և Տիգրանակերտ Լճէի հայրենակ-ցական միութեան ծաղկեպսակ-ները։ Հօկի մասնաճիւղն ալ բե-րած էր ծաղկեպսակ մը։ Հոգե-հանգիստէն ետք քահանան յու-զիչ խօսքերով դրուատիքը ը-րաւ անմահ հերոսին։ Շատեր կ'արտասուէին։

Նոյն օրը կէս օրէն յետոյ ժամը 3ին Օթէլ Ֆրանսի շքեղ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ սգա-հանդէս մը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին եւ մաս-նակցութեամբ Լճէի հայրենկց. Միութեան եւ Մատրան վար-չութեան։ Սրահը նեղ կուգար։ Բեմը զարդարուած էր Անդրանի-կի մեծադիր նկարով, նաեւ Քրիստափորի եւ Տարօնի առիծի եւ իր կորիւններու նկարներով։ Լճէի Հայր. Միութեան եւ Հ. Յ. Դ. ծաղկեպսակներով շրջապատ-ուած էր հերոսին նկարը։ Ընկ. Ա. Աճէմեան բացաւ հանդէսը հրաւիրելով հանդիսականները յոտնկայս ունկնդրել Շոփէնի մահերգը։ Լճէի Հայր. Միութեան կողմէ Պ. Գ. Քիլարճեան կար-դաց ուղերձ մը, հրաւիրելով նոր սերունդը ջերմօրէն փարիլ ֆէ-տայիին կիսատ ձգած գործին, եթէ կ'ուզէ անաղարտ պահել ողբացեալին յիշատակը։ Մատ-րան վարչութեան կողմէ խօսե-ցաւ Պ. Խ. Գարիպեան, շեշտե-լով. «Եթէ եկեղեցին կարգը ինձ արտօնէր, ես Անդրանիկը սրբոց կարգը պիտի դասէի նման կար-միր Վարդանի, Ս. Ղեւոնդի եւն.։» Դաշնակցութեան կողմէ խօսե-ցաւ ընկ. Վ. Զուլլէրեան ներբո-ղելով անմահ հերոսը։ «Ան հրա-շագործ մըն էր նուիրուած հայ ազատագրական պայքարին»։

Եղան երգեր եւ արտասանու-թիւններ որոնց մէջ յաջող էր Պ. Ս. Սիմոնեան իր Սիամանթոյի «Անդրանիկ»ովը, նաեւ ընկ. Շ. Զաքըրեան «Մօր մը երազ»ով։ Ընկ. Ա. Մելքոնեան նուա-գեց «Քնիր իմ բալիկ»ը եւ ընկ. Բ. Պապայեան երգեց «Խանա-սոր»ը։ Ընկ. Ա. Աճէմեան փակեց հանդէսը հրաւիրելով հանդիսա-կանները թափօր մը կազմել եւ ծաղկեպսակներ դնել անծանօթ զինուորին շիրմին վրայ։ Ընկ. Վ. Զուլլէրեան ֆրանսերէն բա-ցատրեց սգահանդէսին նշանա-կութիւնը ներկայ ֆրանսացինե-րուն։ Ժողովուրդը մեկնեցաւ խոր վշտով։

Համազասպ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ի ՊԱՏԻՒ ՀԱՅ ԽՈՒՄԲԻՆ

Ինչպէս գրուեցաւ, ի պատիւ Փարիզի խումբին թէյասեղան մը սարքուած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Մարսիլիոյ մասնաճիւղին կողմէ։

Միութեան ատենապետ Պ. Սահաթճեան թէյասեղանին բա-ցումը կատարելով, նախ խօսքը ուղղեց ֆրանսացի ներկայ թղ-թակիցներուն եւ շնորհա-կալութիւն յայտնեց ֆրանսա-կան ժողովուրդին ցոյց տուած համակրանքին համար։ Յետոյ խօսքը ուղղելով մեր ֆութպո-լիստներուն՝ շնորհաւորեց անոնց ճիգերը, որոնց շնորհիւ կրցան բարձր պահել մեր անունը։ Պ. Կարօ Ուշագլեան Շրջանային Վարչութեան կողմէ խօսելով, մանաւորապէս ծանրացաւ թէ ինչպէս Հայերս հինէն ի վեր լայն համակրանք ունեցեր ենք հանդէպ ֆրանսական ժողովուր-դին, եւ անոնց մեզ հանդէպ ցոյց տուած համակրանքը մեր մէջ կը ստեղծէ երախտագիտու-թեան զգացում մը։ Իր խօսքերը ֆրանսերէնի թարգմանուեցան։ Պ. Մ. Մալումեան յանուն Մար-սէյլի մարզիկներուն բաժակ մը նուիրեց Փարիզի խումբին, յայտնելով որ ուրիշ առիթով ալ պիտի ջանան խումբը Մար-սէյլ հրաւիրել, մրցելու համար իրենց քոյր մասնաճիւղին խում-բին դէմ։

Պ. Պօղոսեան Փարիզի Վար-չութեան կողմէ շնորհակալու-թիւն յայտնեց մասնաւորապէս ֆութպօլի խումբին հանդէպ ե-ղած խանդավառ արտայայտու-թեանց համար։ Յետոյ շնորհա-ւորելով բոլոր մարզական միու-թեանց ձուլումը Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ, հրաւիրեց բոլորը նեցուկ դառնալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, զայն տարածելու եւ համազ-գայնացնելու համար, իբրեւ զօ-րաւոր ազդակ մը մեր ցեղին պահպանումին։

Յետոյ խօսք տրուեցաւ ֆրան-սացի թղթակիցներուն, որոնք «Սփօռ տը Փռովէնս»ը և «Փըթի Մարսէյէզ»ը կը ներկայացնէին։ Անոնք գնահատանքի խօսքեր ուղղեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչ-ներուն եւ խոստացան լայն տեղ տալ իրենց թերթերուն մէջ, ա-մէն առթիւ։

Յետոյ մամուլի ներկայացու-ցիչները «Հայ Սիրտ»ի, «Ազատ Խօսք»ի եւ «Յառաջ»ի թղթա-կիցը կարգաւ խօսք առնելով, միաձայն յայտարարեցին թէ ի-րենք եւս չափազանց խանդա-վառուած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պատգ. Ժողովի յաջող ելքէն, որով կարելի եղած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ հաւաքել բո-լոր մարզական միութիւնները։

Ամէնէն վերջ խմբապետ Պ. Մկրտիչ խօսք առնելով իր ըն-կերներուն կողմէ շնորհակալու-թիւն յայտնեց Մարսիլիոյ մասնաճիւղին այն գեղեցիկ ըն-դունելութեան համար, զոր ցոյց տուին իրենց հանդէպ։ Յիշելով իրենց նուիրած բաժակը, ըսաւ թէ ան մինչեւ հիմակուան շահ-ուած շատ մը բաժակներուն մէջ պատուոյ տեղը պիտի գրաւէ։ Թէյասեղանը փակուեցաւ խիստ խանդավառ մթնոլորտի մը տակ։

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՂ ՄԸ ՓԱԽԱՒ.— Ոստի-կան մը, առջի գիշեր, երբ Ռէ-փիւպլիքի ծառուղիին վրայ կը շրջէր, ծառի մը ետեւ տեսաւ մարդ մը, որ պպզեր է։

Ոստիկանն ալ մտաւ ծառի մը ետեւ եւ սկսաւ լրտեսել։ Ծառէ ծառ անցնելով, հետեւելով գողին, քիչ վերջ տեսաւ որ մեր բո-պիկը գրպանէն գործիք մը հա-նելով, կ'աշխատէր բանալ խանու-թի մը դուռը։

Ոստիկանը նետուեցաւ առ-ջեւը․

— Ձեռքերը վեր։

Գողը դարձաւ, զարմացաւ, գործիքը նետեց ոստիկանին ճա-կատին ու փախաւ։ Հակառակ իր ստացած վէրքին, ոստիկանը հետապնդեց զայն։ Քահանէն փո-ղոցին անկիւնը, տեսնելով որ պի-տի բռնուի, գողը յանկարծ կանգ-նեցաւ, ձեռքը սպառնագին ետեւ տարաւ։

Ոստիկանը աճապարեց եւ կրա-կեց։ Գողը գետին փռուեցաւ ու

— Մեռա՜յ, պոռաց։

Ոստիկանը մօտեցաւ եւ տե-սաւ որ արիւն կը հոսի բերնէն։ Գնաց բժիշկ մը գտնելու։

Հինգ վայրկեան յետոյ վե-րադարձաւ։ Գողը փախած էր։

Առաւօտուն հաստատուեցաւ որ գողը պահուըտելով սինէմայի մը մէջ, փորձեր էր կողոպտել։ Սակայն պահապանը վրայ կը հասնի եւ գողը կօշիկները հանե-լով երկաթէ վանդակորմին վրա-յէն ցատկելով կը փախչի։

ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ

մեր թղթակիցներուն եւ բարե-կամներուն, չզբաղիլ եւ չզբաղե-ցնել մեզ տեղական ծանօթ լրա-գիրներու գրած սուտերը հեր-քելով կամ անոնց ակներեւ լը-բութեանց պատասխանները հրա-տարակելով։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԹԷՈՏՈՐՈՎԻՉԻ ՎԱԽՃԱՆԸ

Քարասօֆ թեթեւօրէն ժպ-տեցաւ։

— Բայց երբեք. ընդհակա-ռակն, ուրախ կ'ըլլամ աւելի եր-կար ատեն քու ընկերակցութիւնդ վայելելով։

Եւ մինչդեռ ան կը հպարտա-նար որ Չեկայի պետերէն մէկը իրեն հետ այլ կերպ կը վարուի, իշխանը շարունակեց.

— Հիմա որ Սէգսրօֆ մեկ-նեցաւ, այլեւս արգելք մը չկայ որ մեզ յայտնես թէ ո՞ւր կը գտ-նուի գաղտնի ելքը։

— Հօ՛ս իսկ, պատասխանեց Թէոտորովիչ, իր շուրջը պտտցնելով խուզարկու ակնարկ մը։

Երբ վստահ եղաւ թէ մեզ լրտեսող չկար, ըսաւ.

— Հետեւեցէք ինծի։

Անոր ետեւէն սկսանք երթալ՝ եւ քանի մը վայրկեանէն, անց-նելէ յետոյ թիւ 65 խցիկին առ-ջեւէն, ուր բանտարկուած էր զօ-րավար Տիւպատօֆը, հասանք թիւ 68 խցիկին առջեւ։

Դուռը բանալէ առաջ, Թէօ-տորովիչ մեզի սա յայտարարու-թիւնը ըրաւ.

— Հօ՛ս, ըսաւ, պէտք է ուշա-դրութիւն ընել թէ ոտքերնիդ ո՞ւր կը դնէք։ Այս խցիկին մէջ «եր-թայք խաղաղութեամբ» մը կայ։

— «Երթայք խաղաղու-թեա՞մբ» մը։ Այդ ի՞նչ է, հար-ցուց Քարասօֆ, որուն բարկութիւ-նը կ'աճէր։

— Այդ խօսքը հասկնալու երկու կերպ չկայ, գիտնալ։

— Այո՛, բայց երբ նկատէք թէ՝ ամբողջ շէնքը արդէն նոյն բանն է…

— Մտիր որ հասկնաս։

Խցիկը ուր մտանք, պարապ էր, եւ նոյն յարկի բոլոր խցիկնե-րուն պէս կէս մը մութ էր. սա-կայն, կրցանք ճիշտ մէջտեղը նշ-մարել ծակ մը…

Մատովը զայն ցոյց տալով, Թէոտորովիչ ըսաւ.

— Այս է «երթայք խաղա-ղութեամբ»ը, եւ ինչ որ ալ մտա-ծէք պէտք է ընդունիք թէ ան հիմնարկութիւն մըն է, որ հաս-տատուած է մարդասիրական ըմ-բռնումի մը վրայ։

— Կը ծաղրե՞ս մեզ, ի՞նչ, հարցուց Քարասօֆ։

— Ըսածիս մէջ զարմանալու ի՞նչ կայ։

— Ըսել է. կը կարծես թէ յանուն մարդասիրութեան է որ բանտարկեալները հոս վար կը դնես։

— Ո՛չ, անշուշտ, պատասխա-նեց Թէոտորովիչ, խնդալով. բայց խորապէս մարդկային չէ՞ անոնց տրամադրութեան տակ դնել՝ ար-ցունքի այս հովիտէն հեռանալու միջոցը, երբ տառապանքէն ձանձ-րացած ըլլան։ Մեր ներողամտու-թեան փաստը տա՞լ չէ, թէեւ լռելեայն, թոյլ տալ անոնց որ ձգեն մեր ընկերակցութիւնը ու չուեն։

Եւ հրէշը սկսաւ քահ քահ խնդալ։

— Ամէն պարագայի մէջ, այնքան ներողամտութիւն ցոյց կուտամ որ, շատերը կրնան չափա-զանց որակել, որովհետեւ անոնք որ հոս կը նետեմ, գիտնալով որ անկից դուրս չպիտի ելլեն, անմի-ջապէս կը խուսափին իրենց արժա-նի պատիժէն— բան մը որուն հանդուրժելու չէի։

Անկասկած, այս մարդը եթէ խենթ չէր, շնական հոգի մը ունէր։

Կ'երեւի այս է որ ինքզինքին կը հարցնէր Քարասօֆ, որ հաս-կցայ թէ՝ վերջին փորձ մը կ'ու-զէր ընել։

— Եթէ լաւ հասկցայ, ըսաւ, դուն սարսափի վարչաձեւը բարձ-րացուցիր հանրային հաստատու-թեան մը արժէքին. բայց կա-նոնագրութիւնը քեզի թոյլ կու-տա՞յ որ այդպէս վարուիս։ Ուրիշ խօսքով, քեզի իրաւունք կուտա՞յ մարտիրոսի պէս տանջելու, կա-նոնք որ Չեկան քեզի կը յանձնէ։

Կոպտօրէն՝ Թէոտորովիչ պա-տասխանեց.

— Նախ որ եւ է մէկը չեմ մարտիրոսացներ, քանի որ ամէն անոնք որ հոս կը գտնուին, պա-տիժի տեւական վիճակի մը մէջ գտնուելով, մէկ իրաւունք միայն ունին, այսինքն՝ սատկիլ իրենց լցիկին մէջ, եւ քանի որ այս այսպէս է, կը նկատեմ թէ՝ իմ պարտքս է անոնց օգնել այս գոր-ծին մէջ, եւ ըստ այնմ ալ կը գործեմ։

Այսպէս ուրեմն, իր պատ կամքով էր, նոյնիսկ հակառակ բանտի կարգապահական կանոն-ներուն, որ այս անբանը կը գոր-ծէր։

Քարասօֆ, բազուկները կուրծ-քին վրայ խաչաձեւած, գլուխը հակած հողին, սարսափով կը դի-տէր «ծակ»ը, ուր այնքան դժ-բախտներ, վերջ տալու համար իրենց պարտադրուած տանջան-քին, նետուած էին յանկարծ։

Ու ակնարկը Թէոտորովիչի ուղղելով, ըսաւ անոր.

— Կրնա՞ս հիմա մեզի ըսել թէ՝ ո՞ւրկէ պիտի կրնաս մեզի դուրս հանել։

Առանց խօսելու, Թէոտորովիչ մօտեցաւ խցիկին ձախ պատին եւ ձեռքը դնելով պատին մէջտեղը, քարերէն մէկուն վրայ հրեց։

Քարը տեղի տուաւ, եւ մու-թին մէջ տեսանք որ սանդուխ մը կը նշմարուէր։ Հովի բուռն հո-սանք մը մարեց ջահը, զոր Թէօ-տորովիչ բռնած էր։

(Շար.)

Թարգմ.՝ Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

սակայն երկուստեք պաշտօնապէս մեծ ջանքեր կ'ըլլան մերձեցում մը առաջ բերելու համար։

Վերջին տարուան ընթացքին Պուլկարիա Յունաստանէն ներածած է մէկուկէս միլիառ լէվայի ապրանք, ինչ որ մեծ յաւելում մը կը ներկայացնէ։ Յունաստան Պուլկարիայէն ներածած է միայն պուլկար ներածումներու մէկ տասնըհինգերորդին չափ։

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ պուլկար այցելու հրապարակագիրներուն եղած բազմաթիւ բարեկամական ցոյցերը նշան մըն են թէ հելլէնեւպուլկար համաձայնութիւն մը դժուար պիտի չըլլայիրականացնել, եթէ կարծիքներու ազատ փոխանակութիւնով երկու երկիրներու միջեւ առկախ խնդիրները նախապէս կարգադրուին։

⁂ Հելլէն կառավարութիւնը հրացան եւ ռազմանիւթ բաժնեց ոստիկաններուն, իբրեւ նախազգուշութիւն Փանկալոսեան խռովութիւններուն դէմ։

Փարիզի մաքրագործումը կը շարունակուի

Փարիզի ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իր մաքրագործումը Օգոստոս 23էն ի վեր, երբ Սաքքօ-Վանցէթթիի համար բուռն ցոյցեր կատարուեցան Փարիզի պողոտաներուն վրայ։ Խուզարկութիւնները միշտ կը կատարուին գիշեր ատեն, եւ ամէն գիշեր, զանազան թաղերու մէջ, գաղտնի ոստիկանները կը հարցաքննեն մօտ 2000 հոգի, ու անոնք որ օրինական անհրաժեշտ թուղթերը չունին, կը ձերբակալուին եւ բանտ կը տարուին։ Տեղական թերթ մը կը գրէ թէ ոստիկանութիւնը շատ գոհ է մինչեւ հիմա ձեռք բերած արդիւնքներէն։ Այս խուզարկութիւնները կը կատարուէին մասնաւորապէս Ամերիկեան Լեգէոնին ժամանումին առթիւ, սակայն դեռ պիտի շարունակուին այնքան ատեն, որ անհրաժեշտ նկատուի։

Առջի գիշեր 6րդ թաղամասին մէջ 60 հոգի հարցաքննուեցան եւ 41 հոգի ձերբակալուեցան զանազան պատճառներով։ 8րդ թաղամասին մէջ 150 հոգի հարցաքննուեցան, 28 ձերբակալուեցան։ Պէլ-Թ փողոցին մէջ պանդոկ մը եւ գիշերային հաստատութիւն մը խուզարկուեցան. 35 հոգի հարցաքննուեցաւ եւ երկու օտարական ձերբակալուեցաւ։

Մոսկուայի մաքրագործումը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն 29 Սեպտեմբեր Թուականով.— Մամուլը կը հրատարակէ Մոսկուայի համայնավար կուսակցութեան վերստուգիչ մարմնին որոշումը վտարմանը մասին ընդդիմադիր 14 պետերու, որոնք ամբաստանուած են թէ անկուսակցական մտաւորականներու հետ միասին ստեղծած էին հակակուսակցական գաղտնիկազմակերպութեան մը, որուն կարգ մը անդամները շփման մէջ են բացէ ի բաց հակապոլշեւիկ տարրերու հետ։ Այս կազմակերպութիւնը ունէր գաղտնի տպարան մը, ուր կը տպուէին թէ՛ կուսակցութեան գաղտնի փաստաթուղթերը եւ թէ ընդդիմադիրներու թռուցիկները կուսակցութեան դէմ։ Կազմակերպութեան գլուխը իր գտնուէին հին Թրոցքիստներ, ինչպէս Վրաչոքսկի, Մոսկուայի Թըրսթներէն մէկուն նախագահը, որ գաղտնի տպարանը կը վարէր։

Համայնավարներու դատապարտութիւնը

Համայնավար թերթերու պատասխանատու տնօրէններէն եւ խմբագիրներէն ութ հոգի Փարիզի պատժադատ 12րդ ատեանին կողմէ զանազան պատիժներու դատապարտուեցան՝ զինուորները անհնազանդութեան հրաւիրող յօդուածներ հրատարակած ըլլալու ամբաստանութեամբ։ Անոնցմէ վեցը ընդունած էին դատաստանի ենթարկուիլ. դատարանի իրաւասութեան դէմ բողոքեցին միայն Ռընէ Պէլանժէ, «Իւմանիթէ»ի նախկին պատասխանատու տնօրէնը, եւ Միշլէ, «Լ'Օպ Սօսիալ» թերթին աշխատակիցը։ Հետեւաբար դատարանը ի բացակայութեան երեքական տարի բանտարկութեան եւ 2000ական ֆրանք տուգանքի դատապարտեց Պէլանժէն եւ Միշլէն։ Ցետոյ ի ներկայութեան դատուեցան միւսները եւ դատարանը տուաւ հետեւեալ վճիռները.—

Ժաք Տիւքլօ, Սէնի երեսփոխան եւ «Բազէրն» թերթի պատասխանատու տնօրէն, դատապարտուեցաւ վեց անգամ հինգ տարի բանտարկութեան եւ վեց անգամ 3000 ֆրանք տուգանքի. երեսփոխան Անտրէ Մարթի՝ երկու անգամ հինգ տարի բանտարկութեան եւ երկու անգամ 3000 ֆրանք տուգանքի. երեքական տարի բանտարկութեան եւ 2000ական ֆր. տուգանքի դատապարտուեցան «Բազէրն»ի խմբագիր Մօրէլ, այլ անունով «Ֆէրըա», նոյն թերթի աշխատակից Ալուայեէ, «Ժան լը Կուէն» էջին խմբագիր Հանրի Պարպէ, «Անամիթ» թերթին պատասխանատու տնօրէն Ժիւլիէն Մօնվէօ։

Ջուր եւ ողողում

Հռենոսի յորդումը Զուիցերիոյ մէջ մեծ վնասներ պատճառեց։ Ռուկէլ գիւղին մէջ ջուրը կը հասնի տուներուն առաջին յարկին։ Բնակիչները իրենց տուներուն տանիքները բարձրացած են։ Եւ սակայն բազմաթիւ տուներ քանդուեցան ու քշուեցան։ Շատեր փախան գիւղէն, ձգելով իրենց տուները։ Գիւղացի մը, որ նաւակով կ'ուզէր ապահով տուն մը մտնել, չկրցաւ դիմադրել ալիքներուն, որոնք նաւակը զարկին ծառի մը։ Ամրաշէն բանակէն զինուորներ ղրկուեցան, գետին եզերքը պատնիշելու համար։ Զինուորները յաջողեցան ազատել 40 գիւղացի։ Երեք նաւերով կը շրջին եւ կը հաւաքեն տանիքներուն վրայէն։ Գերմարդկային ճիգեր կը թափեն օգնութեան հասնելու համար բոլորին։ Անասունները, որ բաւական զոհեր տուին, առ այժմ թողուած են իրենց բախտին։ Թամփրէն, Շաան գիւղերը կարելի եղաւ փրկել։ Պլէնեօ եւ Լէվան ին գիւղերուն մէջ քանդուեցան եօթը տուն, քսան ախոռ եւ սղոցարան մը։

⁂ Սարսափելի ուրական մը պայթած է Սերպիոյ մէջ։ Նովի-Սար եւ Վինքովցէ շրջաններուն մէջ ուրականին ուժգնութենէն քանդուեցան հեռագրական ձողերը։

Փեթրովիցա գիւղին մօտ, գիւղացի մը կառքով, հովին սաստկութենէն գահավիժեցաւ Պետրոս Թագաւորին ջրանցքը։

Վէլքիի մէջ ելեկտրական պարան մը փրթաւ եւ հանդիպեցաւ աղջկան մը, որ անմիջապէս մեռաւ։

⁂ Ռոն գետը յորդելով լճակի վերածած է Վէրտէօնի դաշտերը։

Սոն գետն ալ յորդելով փռուած է արտերուն մէջ։ Շալոն եւ Ժէրժի գիւղերը ջուրերու մէջ են։

Ձիւն տեղացած է Լիւշոնի լեռներուն վրայ։ Սիւփէրպանեէրի դաշտերը ճերմկած են։ Ցափազանց ցուրտ կ'ընէ։

Ձմեռ սկսաւ։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 2.30ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

«ՓԸԹԻ ԺՈՒՌՆԱԼ»Ի ՍՐԱՀԸ, 21 RUE CADET, MÉTRO CADET

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ՝ ԸՆԿ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

Կը խօսին՝ ընկերներ Անդրանիկ, Ամասունի, Զարմայր եւ Կ. Սասունի, եւայլ. նուագախումբ, ճազ-պանտ, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն, հայկ. եւ եւրոպ. պարեր, պիտ...

Մուտք 7 ֆր.: Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի խմբագրատունը: Իսկ հանդէսին օրը կիշէն:

ԱԼՖՕՌՎԻԼ

Հ. Յ. Դ. Ալֆօռվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն իր տարեդարձին եւ դաշնակցութեան օրուան առթիւ սարքած է թէյասեղան, վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, երիտասարդաց ակումբը։ երգ, նուագ եւ արտասանութիւն։ կը խօսի ընկ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ։

ԼԻՈՆ

Վաղը Շաբաթ երեկոյ 3րդ Քաղաքապետարանի սրահը։ գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ բանախօսութիւն։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ

Հոկտ. 2ին։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ

վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սալ տէ քօնֆէրանսի մէջ։

պիտի ըլլան՝ բանախօսութիւն, երգեր, արտասանութիւններ։

ՎԻԷՆ

Այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին։ պիտի բանախօսէ ընկ. Աբօեան։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ԿԱՐՏԱՆ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հ. Յ. Դ. տան մէջ։

բանախօսութիւն, արտասանութիւն, երգ, նուագ եւ ներկայացում։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ

Հոկտ. 9ին կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Օթէլ-տը-Ֆրանսի սրահին մէջ։

երգ, նուագ, արտասանութիւն, Հայկական եւ կովկասեան պարեր նաեւ ներկայացում։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին քաֆէ օ ֆլէռ տը լա Լիւնի վերնայարկը։ մէթրօ Իթալի։

Օրակարգ. Ազգային եւ արտաքին քաղաքականութիւն։

բացակայողները պատասխանատուութեան կ'ենթարկուին։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

(ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

կազմակերպուած գաղթային միութեան կողմէ

մեծ հանդէս երեկոյթ, Հոկտ. 8 Շբ. իրիկուն ժ.ը 9էն մինչեւ առտու

Kustlerhaus am Potzdamerplatz *Մուտք մէկ մառք*

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ԱԼՖՕՌՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ցերեկ ժամը 2.45ին

Ալֆօռվիլի մաուշէի մեծ սրահին մէջ (Rue Etienne Dolet)

ՊԻՏԻ ԲԵՄԱԴՐՈՒԻ *ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԽՆԱՄՔՈՎ*

ՋԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Պոլսական կեանքէ առնուած կատակերգութիւն 3 արար

Տէքօրներու եւ զգեստի մասնաւոր հոգ տարուած է

ԳԻՆԵՐԸ.— 7, 5 ԵՒ 3 ՖՐԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պէլֆօռի Վազգէն խումբի դասախօսական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 11.30ին, ընկ. Պաղեանի սենեակը Caserne d'Offemont։ կը խօսի ընկ. Անտրէ։ կը հրաւիրուին Պէլֆօռի եւ Հէրիքուրի ընկերները։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջանի Զ. Ռայոնական ժողովը՝ վաղը 1 Հոկտ. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի «Համազասպ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին 3 Հոկտ. երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին։

Հ. Յ. Դ. Սէնթ'էթիէնի ենթակոմիտէի ժողովը վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 6.30ին, ծանօթ հարսանեաց սրճարանը։ ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Ընդհ. Ժողովի Մայր Դիւանը նիստի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները Ֆլօրիա ճաշարանին մէջ, վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը ճիշտ 9ին։ Օրակարգ՝ Շրջանային Ժողովի մասին պատգամաւորական զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շավիլ-Վիռօֆլէյի մասնաճիւղի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 163 Café Restaurant de l'Avenirի սրահը, (Pointe de Chavilleի հանրակառքի կայարանին ճիշտ դէմը)։ Օրակարգի կարեւորութեան պատճառաւ անհրաժեշտ է բոլոր գործօն եւ համակիր անդամներու ներկայութիւնը։

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ Հայրենկ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին՝ 44 Rue de Montrouge, Gentilly։ *Օրակարգ. վարչական կարեւոր հարցեր։*

ՏԷՍԻՆԻ Սերաստիոյ Փաթրին գիւղի Հայրենկց. Միութեան կողմէ իր կազմութեան Ա. տարեդարձին առթիւ ի նպաստ կարօտ հայրենակիցներու վիճակահանութիւն մը կազմակերպուած է 28 Հոկտ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Րիւ Ուիլսոն, Ա. Թիւֆէնկճեանի բնակարանը։

ԼԻՈՆԻ Դատեմի Լուս. Ուսում. միութեան վարչութեան կազմակերպած վիճակահանութիւնը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին, Rue Boileau, էմիլ Զօլայի վերնայարկը, ճոխ գեղարուեստական բաժինով, եւ քըքջալից զաւեշտով, «Զավալլըն»։ Մուտքը ազատ է։

Շահող թիւերը պիտի յայտարարուին թերթով։

ԼԻՈՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լիոնի եւ շրջականներու գաւառական ընդհ. ժողովոյ ընտրութեան համար արձանագրութեան պայմանաժամը վերջին անգամ ըլլալով երկարաձգուած է մինչեւ յառաջիկայ Հոկտ. 16 կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 6։ Այդ Թուականէն անդին կը փակուի արձանագրութիւնը եւ քուէարկութեան օրը կ'որոշուի։

Ընտր. Յանձնախումբ

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐՄԷՆ ՀԱՅԿՈՒՆԻԻ

"ՋԱՐԼԱԹՕՆ„

ԿԱՄ

ՍԱՄԱԹԻԱՑԻ ԱԲԻԿ ԱՂԱ

խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտը

ՃԻՃԱՂ - ՃԻՃԱՂ - ՃԻՃԱՂ

ԳԻՆ՝ 1.50 ՖՐԱՆՔ

դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni, 5 Av. Quihou St. Mandé (Seine), ինչպէս նաեւ բոլոր գրավաճառներուն եւ թերթերու գործակալներուն։ կը ղրկուի մէկուկէս ֆրանքի դրոշմաթուղթի փոխարէն։

Վաճառ ունենալ դիւրամատչելի պայմանով, փօրթ տ'իթալիի պիսէթրի փազարին անմիջապէս կից։ դիմել՝ Լեւոն Տօնիկեանի, 12 Rue Elie, Gentilly, (Seine).

ՏՕՔԹ. ԵԱՂՈՒՊ

ՆԱԽԿԻՆ ԲԺՇԿԱՊԵՏ ՊՈԼՍՈՅ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶ

3, Rue de l'Amiral Cloué, Tél. Auteuil 69-68, Métro Mirabeau

Հիւանդներ կ'ընդունի Բշ. Դշ. եւ Ուր. օրերը ցորեկէն վերջ ժամը 3—7 եւ մասնաւոր ժամադրութեամբ

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est Téléphone : Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30—կիրակի եւ տօն օրեր 9-12

ՔՍԱՆ ՖՐԱՆՔՈՎ

եթէ կ'ուզէք կատարել ձեր նաֆ... Լիզաափօնի, անցագրի, զարթ... թիթէի, ամուսնական, զաւակներու ծննդեան եւլն.ի օրինական ձեւակերպութիւնները՝ դիմեցէ՛ք

OFFICE FRANÇAIS de RENSEIGNEMENTS

45, Rue de Laborde-:-PARIS (8e). 4րդ յարկ թիւ 20: Métro : St. Augustin

Բաց է ժամը 2էն 6,30, շաբաթ՝ մինչեւ ժամը 7:

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամ... ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5։ Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 1—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։ Կիրակի 9—12։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Պուլտիկեան Յակոբ 20 տարեկան, մօր անունը Տուտու, հօրը՝ Յակոբ, Մարաշցի, որ 1924ին Ֆրանսա եկած էր, տարի մը առաջ Լիոնէն նամակ գրած է մօրը և անկէ ի վեր լուր չկայ իրմէ։ Տեղեկացնել՝ Near East Relief, 15 Bld. des Italiens Paris.

— Սիրարփիկ Վարդանեան 25 տարեկան, հօր անունը Յովհաննէս Վարդանեան, մօր անունը Նազլը։ 1915ին ընտանեօք աքսորուած է Համա եւ շրջանները։ Լուր տուողին կարեւոր նուէր։ Իմացնել՝ Mr. Jacques, 151 Av. de la République, Courbevoie (Seine).

— Կը փնտռուի Պիթլիսի Ախլաթ գաւառի Ծղակ գիւղացի Նազար Սէֆէրեան, որ Յունաստանէն Հարաւային Ամերիկա մեկնած ըլլալ կը կարծուի։ Իմացնել՝ իր եղբօր՝ Agop Sérérianի 11 Impasse Pernant, 66 Rue Hoche Colombes (Seine), France.

Կ'ուզուի ժամագործութիւն սորվիլ ուզող աշկերտ մը 16-18 տարեկան։ դիմել՝ Պէօճէնեանի 49 Rue Fondary, Paris (15e).

Ծախու է *հայ տպագրական գիրեր ու գործիքներ։ Դիմել՝ նամակով* D. Kévorkianի, 312 Rue St. Jacques, Paris (5e).

ՃԱՇԱՐԱՆ ՄԱՍԻՍ

Առաջին անգամ ըլլալով բացուած է փօն տը Շէրիւիի մէջ, հայկական ճաշարան մը։ տեղական եւ Արեւելեան համեղ կերակուրներ եւ անթերի սպասարկութիւն։

Յ. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ Է 500 մետր հող, պատուած ցանկապատով, եւ մէջը տուն մը 2 սենեակներով 1 խոհանոց եւ քավ։

Ջուր, կազ, ելեկտրական լոյս եւ մաքուր ճամբայ։ Դիմել՝ Աւետիսեանին, 16, Rue Beauséjour Sarcelles (S. et O.):

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Գարակէօզեան հաստատութեան դերձակատան մէջ մէկ ուկէս տարի աշխատած տղայ մը՝ 17 տարեկան՝ կը փափաքի փարիզի մէջ դերձակ վարպետի մը քով աշխատիլ։ Գրել՝ Foyer Howard Karagheusian, la Gaudinière, la Ville-aux-Clercs, (L. et Ch.).

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ

Իւ-Սէն Ժէրմէնի մէջ կը... նամ ասեղնագործութեան ... աշխատանոց մը ուր պիտի ... դունուին շրջականներու ... բնակող կիներ եւ աղջիկներ...

Ամէն տեսակ ասեղնագործութիւն գիտցող կամ սորվիլ ուզ... նոյնպէս իրենց տան մէջ աշխ... տիլ ուզող անձեր կրնան դի... իրենց մօտ եղող աշխատա... ներէն մէկուն կամ ուղղակի...

1. Mme. Vartanouchеի, ... Raymond du Temple à Vincennes

2. Mme. Kerkbechian, ... du Moulin à Vent, Sarcelles (S. et O.).

3. Mme. N. Kévorkian, ... Allée de la Seine, à l'Ile St. Germain.

4. Mr. Keukdjian, 31 ... Basfroi, XIe (մէթրօ ...) ժամը 8.30—9.30 եւ 1... 2.30ին։

ԱՉՔԻ ԵՒ ՆԵՐՔԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԳԷՏ

ՏՕՔ. ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆ

Chaville (S. O.) 19bis Rue Anatole France, Villa Félix

Ամէն օր ժամը 10-12 ... ժամը 7—8 երեկոները։

Paris, 29 Place des Fêtes Polyclinique երեքշ. ... շաբաթ ժամը 4—6:

ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Սեպտեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100	Mark	[illegible]
Թրքական թղթ.	L. Tq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր » »	Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Օսմանլի երկաթ.	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant : H. TEURNIER